

ב"ה הקדמה אברך את ד' אשר יעצני אחר שזיכני להביא ראשית בכורי בחיבורי קונטרס תוספת שביעית בשנת תרס"ח ומשמרת להבית בשנת תרע"ב שנדפסו במועדם ע"י הגאון הגדול הרידב"ז זצ"ל בחיבור לטהרת ספרו בית רידב"ז בספר הכולל פאת השלחן.

ואחר שזכיתי עוד להביא אור הבהיר שו"ת כוכב מיעקב לכ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל נעתרתי לבקשת מיודעי ומכירי שאעשה ג"א לביתי בהוצאת שו"ת והלכה: מודה אני ע"כ לד' ית"ש אשר הביאני עד הלום ברב חסדו להוציא לאור חלק מתשובתי לאו"ח ויו"ד ותפילתי על העתיד, כי יזכני להשלים הבנין בהוצאת חלק ב' לאע"ז וחו"מ, ואפשר אשנה פרק זה להדפיס יחד מן הנשאר אתי לחלק או"ח ויו"ד שיהי' למהדורא תנינא על כל ד' חלקי הש"ע: באמנה חשבתי דרכי, על שנסבה לי להוציא ספרי כעת כי בגדה תבל, עוד לא נרפא ממחץ פגעני מלחמת התבל בשנים שעברו והנה רגזה ארץ תחת רושם פחד מלחמה שנית מלבד הלחץ והדחק עת משבר אשר לעם ישראל בפרט ורדיפות נוראות מן צוררי עמינו בארצות שונות ד' ירחמנו יצילנו ויושיענו, אפשר שאין הזמן גורם בהוצאת ספרים חדשים, אבל אשיבה רגלי אל עדותיך, כי אמנם עתה ביותר מהראוי להעיר אוזן לשמוע בלימודים, כאשר מצינו ביהושע במלחמת יריחו שא"ל המלאך עתה באתי על תלמוד תורה, מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אר"י מלמד שלן בעמקה של הלכה [מגילה ג'] ורז"ל המשילו במשל הדגים שאמרו אם במקום חיותינו כך.

אף אנחנו עכשיו שאנו יושבין ועוסקין בתורה דכתיב בה כי היא חייך ואורך ימיך כך, אם אנו הולכין ומבטלין הימנה עאכו"כ [ברכות ס"א], כן אנחנו היום בעת צרה ליעקב עלינו לזרז יותר ולאמץ ידים לתורה והמלאך הגואל יברך את הנערים וידגו לרוב בקרב הארץ, אמר "וידגו" שישמו אל לבם משל הדגים שלא לצאת ממקום חיותינו ויגדיל תורה ויאדיר: קראתי שם הספר חזון נחום ונלוה אליו "חזון למועד" מעט מזרושים וחי' למועדים, גם קונטרס "דברתי בחזון" הם חי' הערות והגהות באשר דברתי בפנים, וד' יעזרני על דבר כבוד שמו ובימינו נחזה בהרמת קרן התורה וישראל ובלצ"ג בב"א: המחבר מנב"ת זו הר' הצ' מ' טאבא תחי' בת חותני הגביר המפורסם ירא וצדיק מו"ה אברהם פאקער ז"ל ביאסי ויה"ר שנזכה לנחת תורה וגדולה אצל צאצאינו וצאצאי צאצאינו בנינו ובנותינו יחיו ולא ימוש התורה מהם עד עולם: הטיבה ד' לטובים בני עדתי פה דאמבראווא, מאז שאני יושב בתוכם זה יותר מארבעים שנה [על מקום א"ז הרב הגאון החסיד שבכהונה מו"ה שבתאי ראפאפארט אבדפ"ה זצ"ל נכד הש"ך והרמ"א זי"ע] המה יכבדוני ויתמכוני כפי כוחם ודברי נשמעים לחפצי שמים כולם יעמדו על הברכה וזכות אבותי מסייעתם ויהי נועם ד' עליהם יברך חילם ומעשה ידיהם עכט"ס: צדיקים דבריהם הם זכרונם [ירושלמי שקלים סופ"ד]: לזכר עולם יהי צדיק כ"ג אאמו"ר מהר"י אבד"ק הרומליב זצ"ל ותורתו מכרזת עלי' בשמעתתי המבדרין בעלמא בהדר גאון עוזו וספרו הבהיר שו"ת כוכב מיעקב והגהות כוכב מיעקב על ירושלמי ומשניות.

וכ' אמי מורתי הצדקת מלומדת ומשכלת ביראת ד' רבת הפעלים בצדקה וגמ"ח מרת רחל ע"ה ז"ל: יזכור אק' את נשמת כ' גיסי הרב הגאון החסיד מו"ה יעקב מנחם רובין אבד"ק טאסט זצ"ל וזו' אחותי הר' הצ' מ' חנה מאטיל ע"ה: נשמת גיסי הרב הנגיד המופלג מו"ה אליעזר וויינבערגער ע"ה, אנא ד' תן חיים טובים ארוכים ולשלום לאלמנתו אחותי הצ' מלומדת ומצויינת במע"ט מ' יוטא תחיל' תזכה בנחמה לאויו"ש ושם טוב לה מבנים ובנות: ואלה אזכרה אשר עולל לי בעוה"ר כי נלקח ממני מחמד נפשי בני בכורי האברך היקר החריף ירו"ש מו"ה יעקב ע"ה שנגה שמשו בימי העלי' ויה"ר שאזכה לראות את בניו נכדי היקרים יחיו בתורה וגדולה ויהיו לנחת רוח אביהם בג"ע: מאמר אגדה ענין תשובה וכשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה א"ל אילו לפני מלך בו"ד היו מוליכין אותי כו' אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכין אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים כו' ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של ג"ע ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה כו' בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקי' מלך יהודה שבא [ברכות כ"ח]: כאשר האדם מצטער ודואג בלבו, יש מציאות לזולתו להכיר אשר את חבירו ע"י התגלות מצפוני נפשו עם שיחתו ודיבורו, על דרך דאגה בלב איש שיחנה לאחרים אשר יתנצל על מכאובו קלני מראשי קלני מזרועי, אבל לפעמים ראינו איש אשר תקפוהו צרות רבות ורעות והוא כמחריש, והי' לחשוב כי הוא איש נדהם שוטה אינו מרגיש ע"כ הוא יושב ודומם מבלי הוציא מלה של אנחה וע"כ גם העומדים סביבו אין להם להתאונן ולקחת חבל בצערו, אחר שהוא על עצמו לא חש להצטער ולהרגיש, ואמנם לא כן הדבר כי אפשר גדול צער זה האיש אשר יתן דמי לו יותר מצער הצועק מרה, סיבת שתיקתו היא, אשר הציקתהו רוחו מרוב צער ותוגה אשר יעצרהו מלהוציא הגה מפיו, הוא שמצאנו אצל אחי יוסף (פ' מקץ) "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו", הם באו עתה בחשבון לצייר להם את גודל מצוקתו של יוסף בעת דנו אל נפשו שהיתה נודעת ביותר מאשר הי' דומי' לו בלי נשמע קולו, כי אמנם הסתער לבו למחזה האיומה, הנה הוא בא אל אחיו במחשבה רצויה לשאול להם לשלום ותקותו למצא אצלם קבלה של סבר פנים יפות כטוב ונעים שבת אחים גם יחד באחוה וריעות, וכנגד זה מצא מפח נפש שהתנכלו אותו להמיתו, מפתיע מר הזה הסב שנהפך לבו בקרבו והי' כאיש נדהם לא יכול לדבר גם לבכות ולהתחנן, "אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו אין אומר ואין דברים לשמע אוזן, רק מתחנן בדומי' מרגשת הומי' מלב אח אל אחים, הוא אשר לא שמענו שתיקתו זאת העידה על גודל מבוכתו, ואם לעומת המראה הנוראה לא רגש לבינו לחמלה א"כ "אבל אשמים אנחנו": אני מבין בזה משאה"כ [דברים כ"ד] "לא תעשוק שכיר וגו' ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל ד' והי' בך חטא הנה אמרו ולא יקרא עליך לא מובן ובמפורשים פי' אפי' אם לא יקרא, ולמה א"כ אצל מצות צדקה (דברים ט"ו) אמר "ולא תתן לו וקרא עליך אל ד' והי' בך חטא" ומה נשתנה כאן, ויבואר ע"פ האמור שהצער הבא במדה מוגבלת בטבע עולם, עליו יאונן הסובל ויצעק הוי על מכאובו, לא כן בצער

הגדול העובר גבול הטבע, אין קול דברים וצעקה רק המיית נפש בדומי', הוא ההבדל שבין מניעת צדקה לבין עושק שכר שכיר, אם יקפוץ האישי ידו מתמוך באחיו האביון אין להעני טענה בדיני אדם ורק אשר מצות התורה ויושר רוח יחייב לרחם על זולתו ואיש את רעהו יעזורו, התלונה של העני הוא צער בגבול טבע אנושי, שעוד ימצא העני דבר שפתים להתאונן ולישא תלונה על גורלו "וקרא עליך אל ד' והי' בך חטא", לא כן אצל עושק שכר שכיר שאליו הוא נושא את נפשו והוא עבד בזעת אפים על פת לחם לפי הטף אשר יצא לפעלו עדי ערב, ואם בע"ב עושק שכרו יביאהו לידי מבוכה נוראה עד נדהם לבו ומשומם אין דובר דבר כי גדול הכאב מאוד, "ולא יקרא עליך אל ד'" אתה בע"ב הסבת לו מרירות נפש בהשתוממות על הגזל ועושק במדינה ובא במבוכה אשר לא יאמין בחייו סגר לבו אף מבלי לקרא עליך אל ד', מזה תכיר ותדע כמה גדול הצער והעול שהסבת לו "והי' בך חטא": כמו כן ביחס האדם למקום, אשר בהעות אדם בחטאיו ובבאו להתעוררת תשובה לשוב אל ד' בוידי דברים חטאתי עויתי ופשעתי יתנחם על הרע שעשה ישפוך לבו לפני ד' ולהתחנן לו כי יקבלהו בתשובה שלימה לפניו, ולא הוידוי פה הוא העיקר רק החרטה וקבלה בלב, ויש באדם המעלה אשר בבאו לשוב לבו נשבר בקרבו ויאנח במרירות לב והשתפכות הנפש בגבורה עד שאין הפה יכול לדבר מפני רוב יגונו וצערו על פשעיו והמרתו לד' ותורתו, לב נשבר ונדכא אק' לא תבזה, מה שדבריו מעטים וכשל כחו לפרוט בשפתיו דברי וידוי במילואם יותר אות הוא על התשובה נמרצה וחרטה גמורה שהצער הגדול יפריעהו במוצא שפתים, ומה יקרו דברי הגר"א ז"ל בפ"י הכתוב (תהלים ל"ב) באמרו "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה לד' עלי פשעי ואתה נשאת עון חטאתי סלה", והענין כי הנה מדרך התשובה להתודות בשלשה חטאתי עויתי ופשעתי, אבל בדהע"ה מצינו [שמואל ב' י'] לפני נתן הנביא ויאמר דוד חטאתי ויאמר אליו נתן גם ד' העביר חטאתך וגו', דוד התודה ואמר חטאתי לד' בלי הוסיף בוידי לשון עויתי ופשעתי, אבל זה רק מפני שלא הספיק לסיים כי במוצא שפתיו המלה האחת "חטאתי" כל כך נשבר לבו בהשתפכות נפש עד שלא יכול לדבר יותר ונתקבלה התשובה במיעוט דברים, ואמר לו נתן הנביא גם ד' העביר "חטאתך" באמירת חטאתי לבד, וזה שאמר דוד "חטאתי אודיעך" התוודיתי רק על חטאתי, לא הי' בזה מחסרון הוידוי, "ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי", מרצוני הי' גם להודות עויתי ופשעתי "ואתה נשאת עון חטאתי סלה" אשר בחנת לבי וקבלת התשובה באומר הנביא, גם ד' העביר חטאתך, עכ"ד יקרים ונחמדים מעוררים לב ונפש: ואני הוספתי נופך בהמשך הפסוק (תהלים ל"ב) שם "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו" כי בבחינה כמו של דהע"ה אפשר שיהי' האדם המעלה בעת יבא עתו להפרד מעוה"ז על משכבו בחליו יתן אל לבו לתשובה להתודות על כל עונותיו אבל מר המצב שאז כבר כשל כחו בלי מצא און לפרט בוידי דברים והרבות תפלה ותחנונים לפני השי"ת כפי הראוי, ומה יעשה האומלל באין עצה, לתשובה עם וידוי פה הרצון חושק ואפס היכולת עושק כי אישתקיל מילולי, על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצא זו מיתה [ברכות ח'].

[שבהגיע עת פטירתו מן העולם יאמר לו גם ד' העביר חטאתך ויהי' חשוב לפניו ית' כאלו הי' פורטם בכל עניני וידוי וחרטה, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שלא יגיעו

שטף מים הזידונים ברוב עונות שלא יהיו הם לפוקה ברצון הלב: ובאמנה תרופה החדשה זו מן דברים שבלב, מצינו בחזקי' מלך יהודה שהי' הוא הממציא הוראה זו כמבואר במד' [פתיחתא דאיכה רבה ל'] ארבעה מלכים הי' מה שתבע זה לא תבע זה כו' עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף אלא אני אומר שירה ואתה עושה א"ל הקב"ה אני עושה שנ' בעת החלו ברנה ותפלה וגו' עמד חזקי' ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה א"ל הקב"ה אני עושה כו', הנה חזקי' הי' הראשון הממציא בדברים ומחשבה רצוי' שבלב: ועתה יתלבטו דברי חז"ל (ברכות כ"ח) הנ"ל כשחלה ריב"ז התחיל לבכות ואמר אילו לפני מלך בו"דהיו מוליכין אותי שאני יכול לפייסו בדברים כו' ועכשיו שמוליכין אותי לפני ממ"ה הקב"ה ואיני יכול לפייסו בדברים בצדקתו וענותנותו חשב ואמר שלא יספיקו לו וידוי דברים לפייסו כי מעט נחשבו וע"כ הי' בוכה, אבל שוב חתר למצא תרופה המועילה המנוסה ע"י חזקי' שאמר אין בי כח לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, שד' ברוב חסדו ידו פתוחה לקבל שבים במיעוט דברים כי בוחן לבות והשתפכות נפש, ע"כ אמר הכינו כסא לחזקי' מלך יהודה שבא הוא הרופא הגדול הממציא תרופה המשוכחת אני אשב על מטתי ואתה עושה שע"פ המצאת תרופתו ינוח לבי שיקבלני ד' בתשובה לרצון לפניו: מאמר אגדה במצב עת הנבוכה ד' ירחם.

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר צופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית ק"ק התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק כו' א"ל לכך אני מצחק דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים וגו', באורי' כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש, בזכרי' כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים עכשיו שנתקיימה נבואתו של אורי' בידוע שנבואתו של זכרי' מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו [שילהי מכות]: בחיי האדם יש תמורות עתות שונות, ולפעמים לעומת מחזות נוראות אשר למראה עין האדם יוצגו בהוה, ימצא שברון רוח, יתמוגג הלב יתקפהו בלבול הרעיון והיאוש ולא ימצא מעמד, אבל המאמין לא יחיש ישאף רוח תקוה וישיב נפשו בשומו אל לבו לדעת כי אין שעת ההוה מכרעת, אם אין השעה משחקת וענני חושך כסו שמי אפקו, ד' אמר לשכון בערפל וחסדו מעולם ועד עולם, כן ימצא נוחם בתקות העתיד כי החושך יחלוף ויאיר בוקר ויאמר ד' יהי אור: בזה להכיר ולהבדיל בין המאמין והבלתי מאמין, האחרון לו אך יום אחד חיי שעה לא נותן לבו ולא מאמין בעתיד, ע"כ ישתמש בשעת הכושר את ההוה אך לטוב הזמני חיים גשמיים משאת נפשו ותקותו, ושומה בפיו הפתגם, אכול ושתו כי מחר נמות [ישעי' כ"ב] ובאם לשעה שמש ההצלחה תפנה לו עורף אמולה לבתו ונפשו עגומה, ימרר חייו וקודר הולך בלחץ יום המר, כלום תקוה יש לו אם כל אמונה אין בידו: לא כן איש אמונים.

על כל צרה שלא תבא לא ישוב אחור ועל כל גל וגל העובר ינענע לו ראשו, יאמץ לבו בתקות העתיד ליום מחר, חסדי ד' כי לא תמנו, וכאמרם ז"ל אפי' חרב חדה מונחת על צוארו אל ימנע עצמו מן הרחמים ברכות י' שברו על ד' אלקיו ואליו ישיב בטחונו להטיב לו באחריתו ליום מחר: הוא הקוטב שעליו יסובבו דרכי חיים שלימי האמונה: ההבטה למרחוק זו התקוה ליום מחר, היא אשר תכריע את האדם להשלים עצמו בתורה ומעשים טובים להתקין עצמו בפרוזדור היום הזה כדי שיכנס לטרקלין ביום מחר כמו

שארז"ל היום לעשותן ומחר לקבל שכרן עירובין כ"ב]: גם טרם קרבנו להר סיני ניתנה לנו האזהרה ליסוד מוצק פרינציפ מיוחד "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם" עליהם להקדיש חיי עוה"ז בעבר ועתיד לדעת כי לא רק היום הזה עת ההוה בא בחשבון חיי האדם כי אם "היום ומחר", ההכרה בידיעת היום ומחר היתה לאבן הראשה בבנין ישראל וראשית דרך שלמותם "וכבסו שמלותם" בטהרת המדות והכנה לקבלת התורה בהר סיני: יעקב אבינו בבא להוכיח אמונתו לפני לבן הארמי אמר "וענתה בי צדקתי ביום מחר כי תבא על שכרי" הסביר ואמר לו: ערובה טובה בידך, כי לא חשידנא לעשות העלמה או רמאות נגדך היא אמונתי בעולם הגמול שיש לפני "יום מחר" כי תבא על שכרי מחר לקבל שכרם והיא אשר תענה על צדקתי: אבל למען לראות ולמצא מבעד ענני חושך המכסים שמי ההוה קוי אור העתיד נדרש להיות טוב עין יבורך, וכמרוז"ל (אבות פ"ב) איזו דרך ישרה שידבק בה האדם ר"א אומר "עין טובה" בה יראה למרחוק בזכר העתיד והיא המובילה אל דרך ישרה שידבק בה: וחז"ל ספרו לנו [גיטין נ"ח] מעשה בריב"ח שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי כו' הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ד' זו חטאנו לו וגו' אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה: הנה ריב"ח רגש לבו אל התנוק הזה ברוחב לב אמונתו וצדקתו יושב בבית האסורים ובכל זה יפה עינים וטוב רואי, יופי עיניו הסתגלו לראות אור, בכל פגעים ומרעין בישין הוא טוב רואי לא יפול לבו ובד' ישים בטחוננו, אמר ריב"ח הנה הוראת דרכו ושיטתו של התינוק הזה לא ללמד על עצמו יצא אלא על הכלל כולו, כלל ישראל בגולה מעת הלכו בשבי לפני צר ונסתם כל חזון מתי קץ הפלאות לפתוח מסגר אסיר, הוא מורה הוראה לישראל כי לא להם להתיאש חלילה, אבל התקוה תעודדם כי ית"ש הוא גואלם יתנו אל לבם מי נתן למשסה יעקב הלא ד' זו חטאנו לו והוא ישוב את שביתנו, וכך דברי התינוק הם למורה הוראה בישראל: ואה"כ וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב דברים ל"ג], עם ישראל שהוא לעמים כמטרה לחץ בכל דור ודור עשוק ורצוף מורדף ומוכה בלי חשך נרדף בגופו ונשמתו, אם האדם למראה עין הטבעי בהבטה אל ההוה ישפוט מה כחו כי ייחל כאשר אך חושך ישופהו ענן וערפל סביביו, היא ישיבה בגוים לא מצאה מנוח לא ימצא מרגוע לרוחו למחזה האיומות המחרידות לב ונפש, אך התרופה האחת להם לבלי לשים לב ועין אל ההוה המעציב עוד מעט ואיננו, חבי כמעט רגע עד יעבר זעם והרשעה כעשן תכלה כאשר כן רבת צררוני מנעורי ולא יכלו לי, והלא גבוה מעל גבוהים שומר חסדי ד' כי לא תמנו, הבה נקוה ליום מחר עתיד טוב, סגולה המיוחדת אשר לעם ישראל להביט "בעין בדד" הוא הנותן לו אפשרות לשכון בטח, "עין בדד" אשר ליעקב לנחלה שנצטיין בו הוא הנותן לו חיל לשכון בטח במנוחת הנפש: והוא שנתן ית"ש בפי בלעם להודות ולהכריז על סגולת ישראל המצוינה זאת "ויגל ד' את עיני בלעם" במכוון לצורך ישראל "נאום הגבר שתום העין" תחת שמתחלה טחו עיניו מראות תהלוכות עולם צביון בהאמתי, עתה העיר רוחו שומע אמרי אל ומחזה שדי יחזה מראה בהירה ומזהירה מתנת שדי, אשר חלק לאיש "נופל" מנת הכשרון "וגלוי עינים" לראות מחזה שדי ומה כוחה של סגולת מחזה שדי "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב" את העתה והקרוב שעה

עוברת לא אראה ולא אשור כמו איננו במציאות והעבר עיני מראות שוא, ואך אל הרחוק העתיד עיני נשואות "דרך כוכב מיעקב וישראל עושה חיל", עוד יאיר כוכב יעקב וגבר ישראל: עם ישראל בסגולת השקפה טובה זו הוא כאיש הבאועומד על הר גבוה למען לא יעצרהו כל תמונה לראות חוץ מסביבו למרחוק שע"ז אה"כ "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב וגו'" האיש שהולך תמים דרכו לא ישלח בעולתה ידיו הוא עומד על הר ד' רואה למרחוק את העתיד, כי לא אשר ימצא בהוה להנעים חיי הזמן עם עושר שלא במשפט הוא החפץ הנרצה, רק תכליתו ליום מחר לקבל שכרו שעתיד ליתן דין וחשבון ופועל אדם ישולם: לימוד זה בעד עם ישראל בכלל עם תפקידם האמור מי יעלה בהר ד' לקחת עמידה רוממה לראות למרחוק אל העתיד, ניתן לנו בנסיון עקידת יצחק שנרמז בו מצב הכלל כולו של עם ישראל, אברהם אבינו בהכרתו את בוראו והביאו את בניו במוסרות אמונת יחיד ומיוחד ית"ש העלה ועקד אותם על מזבח ד' במסירת נפש על קדושת השם, כאשר מאז ירדה שנאה לישראל עליהם יערימו סוד ועל מוקד אש האויטאדעפע הביאו אותם בימי הבינים בעד אמונתם, וישראל עם קשה עורף לא ירך לבבו ולא יכרע לעומת העינויים הקשים ויסורים המרים, יחרף נפשו למות בעד אמונתו ותורתו, האם אין זה ענף מנסיון עקידת יצחק לדור דורים, יתכן שהוא המכוון ג"כ בתוה"ק באשר האלקים נסה את אברהם ויאמר אליו קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת שיורה על הנסיון חוץ מאשר על יצחק בנו כ"א גם בעד כל בניו אחריו לדורות בן יחיד ואהוב כי נער ישראל ואוהבהו ולך אל ארץ המורי' והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך.

ובגמ' (תענית ט"ז) הר המורי' שממנו יצאה הוראה לישראל, על הר סיני הוא שהעלה את בניו לעולה, ונסיון זה הי' אפשרי ומצווה "על אחד ההרים" בעלות ההרה לצורך השקפה למרחוק על העתיד "וירא את המקום מרחוק" ע"ד שנ' מרחוק ד' נראה אלי: שאמנם כן נתן מבטו באספקלריא המאירה למרחוק, והעתיד הנשקף הנה זה בא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו ויעלהו לעולה תחת בנו, כמו בעקידת יצחק שהזמין לו ית' איל תחת בנו כן ההוראה לעתיד, אותן העמים אשר גרשו ישראל ובקשו לכלותם מע"פ האדמה המה שבאו תחתיהם, נאבדו מעל במות התבל ונמחה שמש לעולם, וישראל חי וקיים באמונתו, וכן נועד לנו מפי הנביא ישעי' מ"ג] כי אני ד' קדוש ישראל מושיעך וגו' ואתן אדם תחתידך ולאומים תחת נפשך: אברהם אבינו בראותו חזון נפלא זה שיש בו אות גם על עתידות בני ישראל לדורות "ויקרא שם המקום ההוא יראה" אמר כי נקודת מצב נסיון הגדול לכלל ישראל הנרמז בנסיון עקידת יצחק תלוי ביראה הראי' לעתיד וראו כל בשר כי נורא עלילות ד' וכל דרכיו משפט, ואל תאמר מי זה יזכה לראות בנחמה זו, בנינו אחרינו בדורות הבאים ואנו בעינינו לא ראינו נשינו טובה, לא כן הדבר כי אמנם נראה לעינינו עצמינו "אשר יאמר היום בהר ד' יראה" אפשר הוא לכל איש ישראל לראות "גם היום" מי יעלה בהר ד', הוא יראה הנשקפה בעתיד וכאה"כ (מרחוק ד' נראה אלי) אל תירא עבדי יעקב כי הנני מושיעך מרחוק: כן אמר הנביא [ישעי' מ] אל הר גבוה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים וגו' הרצון אם תחפוץ גם היום בעת רעה שעת חירום וחורבן לבשר על העתיד הטוב עלה ההרה הר גבוה לתת השקפה מעל הר ד' למרחוק באמונת ההשגחה, אז תאמר מרחוק ד' נראה

אלי: וככה יורו מרז"ל בשילהי מכות, "כיון שהגיעו להר צופים" שעלו בהשגה להר ד' להיות צופה למרחוק, באו לשפוט על עתידות כלל ישראל, ואר"ע לכך אני מצחק בידוע שנבואתו של זכרי' מתקיימת, עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, בלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו: סימן א' ב"ה עש"ק י' אדר תרע"א דאמבראווא שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החו"ב מפורסם כש"ת מו"ה מנחם מענדיל מיללער הכהן נ"י ראבד"ק זלאטשוב: ע"ד שאלתו במה שברצון גבאי דבהכ"נ לסתור ולהעביר את השתי כיפות בנויות אצל אה"ק מזה אחת ומזה אחת למען להרויח איזה מקומות שם: א) תשובה.

בירושלמי פ' בני העיר אמר כל כלי בהכ"נ כבהכ"נ ספסלה וקלטורה כבהכ"נ ועפי"ז יש לדון בהני כיפות דידן שיהי' להן קדושת בהכ"נ לכל דבר דלא גרעי מספסלה וקלטורה דמפורש בירושלמי שיש להן קדושת בהכ"נ, אמנם דברי הירושלמי הובאו בר"ן ובב"י או"ח ובמג"א סי' קנ"ג סקט"ו הביאו לענין בהכ"נ של כרכים שאינו נמכר אא"כ תלו אותו בדעת היחיד דה"ה כל כלי בהכ"נ ספסלים ויריעות כו' ולפי"ז צ"ע אם גם לגבי איסור נתיצה יש להן דין בהכ"נ לפי הנודע שיטת הרמב"ן ז"ל דבהכ"נ הוי רק תשמישי מצוה ובזמן מצותן יש בהן כבוד קדושה והר"ן ז"ל כתב דכיון שעיקרו עשוי לומר דבר שבקדושה הטילו בו קדושה מדבריהם ומעתה יתכן דכל זה בכותלי בהכ"נ משא"כ בספסל וקתדרה דהן רק תשמישי בהכ"נ לא יהי' בהן איסור נתיצה כלל: ב) ומה דאמר בירושלמי דספסלה וקלטורה יש להן כל קדושת בהכ"נ י"ל דהירושלמי לטעמי' דהנה במחלוקת הראשונים בדין קדושת בהכ"נ דלהר"ן פ' בה"ע הוא רק דרבנן ולשי' היראים הוא מה"ת מדרשא דתו"כ בקרא והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ולדברי הר"ן דרשת התו"כ אסמכתא בעלמא הוא ובשי' הירושלמי נראה דקדושת בהכ"נ דאו', ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' י' כ"כ מסברא שהרי כל ההכרח של הר"ן בזה הוא מכח קו' הרמב"ן דאיך בהכ"נ של כפרים נמכר הא קדושת הגוף אין לו פדיון ומה"ט הוצרך לומר דהוי רק קדושה דרבנן, והנה בירושלמי קידושין רפ"ג ר"א בשם ר"י הר"ז עולה ל' יום כל שלשים הר"ז עולה לאחר ל' יום יוצאה לחולין מבואר בשיטתו דס"ל קדוה"ג פקעה בכדי דלא כמסקנת הש"ס נדרים (כ"ט) וא"כ הירושלמי לשיטתו יכול לסבור דקדושת בהכ"נ דאו' וניחא ג"כ בהא דשל כרכים אינו נמכר שכתבו התוס' לחד פי' כיון דגם אחרים נתנו לבנינו א"י למכרו דלא ניחא להו שתפקע קדושתו, ובר"ן ורא"ש הביאו בשם הירושלמי אני אומר אחד בסוף העולם קנה בה וקשה אי קדושת בהכ"נ דרבנן אמאי ניחוש מספיקא הא סד"ר לקולא רק דהירושלמי לשיטתו דקדושת בהכ"נ דאו': ג) ולי נראה ג"כ להוכיח בסברת הירושלמי דקדושת בהכ"נ דאו' דהנה במעילה (כ') בהא דהדר בבית של הקדש כיון שנהנה מעל אר"ל התם בשהקדישו ולבסוף בנאו אבל בנאו ולבסוף הקדישו לא מעל דתלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר, ולפי"ז בבהמ"ק שבנין בחול ואח"כ מקדישין כמבואר במעילה (י"ד) אין מעילה מה"ת וכ"כ בשעה"מ ה' מעילה, ולפי"ז מסתבר שי' הר"ן דקדושת בהכ"נ דרבנן לפמ"ש באו"ז ה' בהכ"נ דאם עשו אה"ק משן וסלע המחובר מעיקרו אין קדושה חלה עליו כמו דאין מעילה במחובר לקרקע, ולכאו' הרי למ"ד תלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר בהמ"ק גופי' הוי מחובר והוא קדוש ועכצ"ל דשאני קדושת המקדש

שהוא משום הקרבנות דקדוש הגוף בדמיון מזבח וכ"ש וכבר נחלקו בזה הבעה"מ והרמב"ן ז"ל בע"ז (נ"ב) דהרז"ה כתב דאבני מזבח ועזרה יש להן רק קדושת דמים וע"כ איכא בהו דין באו פריצים וחללוה דיוצאין לחולין ע"י מעילה ומשא"כ בכ"ש והרמב"ן השיג עליו מתוספתא דאבני היכל ועזרות שנפגמו אין להן פדיון, ובשו"ת ח"ס או"ח סי' ל"א הק' בדברי הרמב"ן ז"ל דאיך אפשר דמזבח ועזרות יש להן קדושת הגוף והרי ש"ס ערוך הוא בכתובות (ק"ו) דפרוכת מבה"ב הוא הואיל ותחת בנין עשויות א"כ כש"כ בנין גופי' שהוא מבה"ב עיי"ש שנדחק לתרץ דאחר שנקבע בבנין בא לו קדוה"ג, והנה שי' האו"ז הנ"ל מסייע להרמב"ן דעל כרחו יש לבמה"ק קדוה"ג כמו מזבח וכ"ש משום הקרבנות דאל"כ גם קדושת בה"ב לא יהי' לו כיון שהוא מחובר ואין קדושה חלה עליו כמו דאין מעילה במחובר, ולפי"ז לגבי קדושת בהכ"נ נמצא דודאי הוא רק דרבנן מפני שהוא מחובר דאין לומר שהוא בכלל קדושת המקדש כמו"ש היראים שהרי קדושת מקדש שאני שהוא קדוה"ג כמו כ"ש משום הקרבת הקרבנות ומשא"כ בהכ"נ: ד) והלא תראה כדברים האלה יוצאים מדברי הרמב"ן ז"ל עצמו בר"ן פ' בה"ע שהק' איך בהכ"נ נמכר והא דבר שראוי לגופו במוקדשין אינו נפדה, ובתוספתא דהאי פרקא תניא אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להן פדיון וע"כ תירץ הרמב"ן דבהכ"נ עשו אותו רק כתשמישי מצוה והר"ן כתב דכיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם עיי"ש והיינו דהרמב"ן לשיטתו בע"ז דבהמ"ק יש לו קדוה"ג וכמו שהביא שם וגם כאן לתוספתא דאבני היכל ועזרות שנפגמו אין להן פדיון ומשוה"כ בהכ"נ שיש לו פדיון על כרחו שהוא רק תשמישי מצוה או שיש בו קדושה מדבריהם, ומשא"כ לשי' הרז"ה דעזרה יש לה רק קדושת דמים מה"ת, א"כ גם בהכ"נ קדושתו מה"ת שהוא בכלל המקדש כמו"ש היראים: ה) והנה בירושלמי שבת פ"ט ה"א ר"ז בשם רב המשתחוה לבית אסרו ומקשה וההן בית לא כמי שחקקו ואח"כ חברו רב פתר לה סיתותן של אבנים הוא גמר מלאכתן וזה סותר מה דאיתא בש"ס בבלי (שבת ק"ב) מסתת משום מאי מחייב רב אמר משום בונה ושמאל אמר משום מכה בפטיש ובשבת (ע"ה) רבה ור"ז דאמרי תרווייהו כל מידי דאית בי' גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש וכיון דרב ס"ל דמסתת אינו חייב משום מכה בפטיש ע"כ דלא ס"ל סיתותן הוא גמר מלאכתן, ובשו"ת מהרא"ש סי' פ"ד כתב עפי"ז בישוב קו' השעה"מ ה' מעילה בפסחים (כ"ה) דמבואר דאיכא מעילה ביושב בצילו של היכל אף דהוי מחובר רק משום דבנין בהמ"ק חציבת האבנים בקודש כמבואר בתוספתא ובר"מ פ"א מבה"ב ה"כ גם תלוש ולבסוף חברו מקרי תלוש דחציבתן הוא גמר מלאכתן, ולפי"ז לשי' דברי הירושלמי אלו נמצא דקדושת המקדש מלבד קדושתו משום הקרבנות יש לו קדושת בה"ב מה"ת כשי' הרז"ה דלא תקשי איך חלה עליו קדושה במחובר הא אין מעילה במחובר וכדברי האו"ז ז"א דהא להירושלמי חציבתן הוא גמר מלאכתן והוי תלוש וממילא גם קדושת בהכ"נ לפי"ז הוא מה"ת דהוא בכלל המקדש בכה"ג שהי' סיתוס האבנים לצורכו, וי"ל עפי"ז בביאור הירושלמי מגילה פ"ג ה"א דהא דאת אמר בבהכ"נ של יחיד אבל בבהכ"נ של רבים אסור אני אומר אחד מסוף העולם קנו בו והא תני מעשה בר"א בר' צדוק שלקח בהכ"נ של אלכסנדריים כו' ומשני אלכסנדריים עשו אותה משל עצמן עד כדון כשבניי' לשם בהכ"נ בניי' לשם חצר

והקדישה מהו כו', והנה המפורשים פי' מה דמשני דעשו אותה משל עצמן דלא עשו אותה משל ציבור והוי בהכ"נ של יחיד והוא ע"פפי' הראשון בתוס' דכל שידוע שבני העיר בנו אותה ולא גבו וזי מעלמא וכן יחיד שבנה בהכ"נ ונתנה לבני העיר יש לו מכר ע"פ זטה"ע ובב"י סי' קנ"ג מ"ש ע"ז דהרא"ש לא כ"כ עיי"ש, והנה לפי' זה אין המשך למה דאמר אח"כ בירושלמי עד כדון כשבניי' לשם בהכ"נ בניי' לשם חצר והקדישה מהו דהרי לא איירי בזה עד עכשיו: אבל ע"פ האמור י"ל דמה דמשני אלכסנדריים עשו אותה משל עצמן רצה לומר דאפי' הוי עכשיו בהכ"נ של רבים רק שתחלת בנינו הי' בשל עצמן בנין הדיוט אף שנעשה אח"כ בהכ"נ של רבים בקנין מ"מ יש לו מכר וההסבר דהרי הירושלמי דאמר בסמוך אני אומר אחד מסוף העולם קנוי בו כבר הבאתי מה שדקדקו בו דאי קדושת בהכ"נ דרבנן הוי ספיקא דרבנן להקל רק דמכאן מוכח בשי' הירושלמי דקדושת בהכ"נ דאו' וכבר כתבתי דהירושלמי אזיל בזה לשיטתו דאמר סיתותן הוא גמר מלאכתן א"כ הא תינח בכה"ג שבנאו מתחלה לבהכ"נ אבל כאן בבהכ"נ של אלכסנדריי' שבנאו תחלה בשל עצמן לצורך הדיוט אף שנעשה אח"כ קנין רבים מ"מ כיון דליכא סיתותן גמר מלאכתן לצורך בהכ"נ שוב הוי קדושת בהכ"נ דרבנן ואין לחוש מספיקא בשל כרכין שמא אחד מסוף העולם קנוי בו דסד"ר להקל, ולכן מה יפה ההמשך בירושלמי דקאמר עד כדון שבניי' לשם בהכ"נ בניי' לשם חצר והקדישה מהו והיינו כיון דקמתרצת לה דאיירי שבנו בשל עצמן לצורך הדיוט ואח"כ נעשה בהכ"נ של רבים ש"מ דפשיטא לך בכה"ג דבנאו לשם הדיוט והקדישה נאסר ומנ"ל הא ואמר נישמענא מן הדא קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בהכ"נ הדא אמרה בניי' לשם חצר והקדישה קדשה ודו"ק.

[אח"ז כתבתי בתשו' במק"א והבאתי ירושלמי סוטה פ"ז מפורש דתשמישי קדושה קדושתן דאו' וא"כ למ"ש הר"ן דבהכ"נ הטילו עליו דין תשמישי קדושה מדבריהם והיינו דס"ל דכל תשמישי קדושה הוא רק דרבנן וכמו"ש הח"ס או"ח סי' ל"ח וא"כ להירושלמי דתשמישי קדושה הוא מה"ת ממילא גם קדושת בהכ"נ הוא מה"ת]: ומעתה י"ל דמ"ש בירושלמי דספסלה וקלטורה קדושת בהכ"נ עליהן הוא לשיטתו דקדושת בהכ"נ הוא מה"ת בבנינו וכמו קדושת המקדש לכן כל הנבנה מחובר בבהכ"נ יש לו דין בהכ"נ משא"כ לדיוט דבהכ"נ גופי' יש לו קדושה רק מדין תשמישי קדושה מדבריהם שהטילו בו על שעשוי לומר בו דבר שבקדושה לא יכול לגרור אחריו קדושה לספסלין וכיפות שהם רק תשמישי מצוה ול"ה בכלל המחיצות דלתוכן עבידן לצורך דבר שבקדושה וליכא בהן איסור נתיצה כלל: ו) ואמנם הנה במג"א סוס"י קנ"ב בשם מהרמ"פ דאסור לנתוץ רק דבר מחובר ודבריו תמוהים כמו"ש בפמ"ג וח"ס או"ח סי' ל"ב שהוא נגד ש"ס ערוך (מכות כ"ב) דהשורף עצי הקדש לוקה משום לא תעשון וראיתי בשבילי דוד שכתב דבאמת בהכ"נ שהטילו בו דין תשמישי קדושה הוא.

רק בבהכ"נ עצמו אבל ספסלי בהכ"נ רק תשמישי מצוה נקראים, ולפי"ז מדנתן המהרמ"פ טעם לפי שהם תלושים נשמע דספסלין וקתדראות המחוברים שפיר יש להן דין תשמישי קדושה בכלל גוף בהכ"נ וצ"ע: ז) ובשו"ת מהרש"ם הנ"ל כ' להוכיח דקדושת בהכ"נ דאורייתא מיומא (דף י"ב) דלמסקנא בין בהכ"נ ובין דכרכים אינו מטמא בנגעים דלא מקרי אחוזתכם ואי קדושת בהכ"נ דרבנן אין מהני להקל בשל תורה

וכמו"ש הר"ן פ"ב דפסחים לענין דשיל"מ דאף דחמץ אסור לאחה"פ מדרבנן לא תקנו תקנתם להקל אלא להחמיר עד"ת וגם לטהר בנגעים הוי קו"ע ודאי א"י לעקור מד"ת ובע"כ קדושת בהכ"נ דאורייתא עיי"ש, אבל תמה אני שלכאורה במתכת"ה כמו בשעתו אישתמיט מיני' דברי הש"ס סנהדרין (ד' קי"ב) דא"ר חסדא מחלוקת במע"ש בירושלים דר"מ סבר מע"ש ממון גבוה הוא כו' אבל בגבולין ד"ה פטור מתיב רב יוסף מהא דמע"ש וכתבי הקודש יגנזו במ"ע אילימא בירושלים מי הוי עה"נ כו' אלא בעיר אחרת ואסקוה לגוה הא קלטוה מחיצות אלא לאו בגבולין כו' ועיין תוס' ב"מ (ד' נ"ג) דאע"ג דמחיצה לקלוט דרבנן מקרי שלל ירושלים לאכול דהעמידו דבריהם על דין תורה, הרי מבואר דמשום קדושת מחיצות לקלוט דרבנן שוב ל"מ שללה רק שלל ירושלים לאכול דהוי ג"כ בקו"ע וא"כ הכ"נ שפיר בהכ"נ אינו מטמא בנגעים אע"ג דקדושת בהכ"נ דרבנן מ"מ מהני שלא יהא מקרי אחזתכם דמשמעות שללה ואחזתכם גדר אחד להם: ח) ובאמת הנה בהא דסנהדרין דפריך אר"ח דאמר בגבולין ד"ה פטור מחלה מהא דמע"ש וכתבי הקודש יגנזו עד דמשני לעולם בטהור ואסקוהו לגוה ונפיל מחיצות וכי ליתנהו למחיצות לא גזור, והרמב"ם פ"ד דעכו"ם ה' ט"ו הביא הא דמע"ש וכ"ק יגנזו ותמה הלח"מ כיון דהר"מ ז"ל פסק כר"ח דמע"ש בגבולין ממון גבוה הוא ופטור מחלה א"כ הי' לו לבאר דדוקא בנפול מחיצות כדאוקימתא דש"ס, ובמנ"ח מ' תס"ד התעצם בקו' זו: והנ"ל ליישב דהנה לכאו' יש סברא גדולה לומר דאפי' אי' אכילת מע"ש בגבולין דאורייתא מ"מ יהי' מקרי ממון הדיוט וגם ראוי לאכילה כיון דאיסורו רק משום ביטול מ"ע דפדי' דכתיב וצרת הכסף כתוס' מכות (ד' י"ט) א"כ ל"ה איסור רובץ על החפץ רק על האדם שלא יבטל המ"ע אבל המע"ש לעצמו יהי' מקרי ראוי לאכילה וממילא גם ממון הדיוט, אבל נראה מבואר דר"ח דאמר אבל בגבולין ד"ה פטור לא ס"ל סברא זו רק דע"י חיוב מ"ע שעל האדם מקרי המע"ש גופא א"ר לאכילה והוי ממון גבוה: והנה התוס' קידושין (ד' נ"ג) הקשו דאמרי' שם דלר"י דס"ל מע"ש ממון הדיוט הוא אם קידש מקודשת אפי' בגבולין ובסנהדרין אר"ח דבגבולין ד"ה פטור מחלה ותירצו דהתם קאמר ר"ח דלאו עיסה הוא להתחייב בחלה משום דא"ר לאכילה, וראיתי בס' חזון נחום לתמורה שהקשה דא"כ מאי פריך בש"ס מהא דמע"ש וכ"ק יגנזו אילימא בירושלים מי הוי עה"נ כו' ואלא בעיר אחרת ואסקוה לגוה הא קלטוה מחיצות אלא לאו בגבולין ומאי קושיא נימא דמתני' ר"י הוא דמע"ש ממון הדיוט ואפי' בגבולין ור"ת דוקא לענין חלה קאמר דפטור משום שא"ר לאכילה: ט) ונראה לתרץ דבהסבר דברי התוס' קידושין ורש"י בסנהדרין שחדשו דבגבולין לענין אכילה מקרי אינו ראוי ובכ"ז ל"ה ממון גבוה נראה דכבר הקשו דאמאי בגבולין לא יהא מקרי ממון שלו משום הואיל דראוי להעלותו לירושלים דשם הוי ממון הדיוט לר"י (בשלמא מה דלא אמרי' הואיל א"ב מיתשל וא"ב פריק י"ל דל"א הואיל כזה דהוי נגד חיוב מצותו להעלותו לירושלים ולאכלו, ומתורץ בזה קו' התוס' פסחים (מ"ו) ממצה של מע"ש ורק לענין אינו נאכל בכל מושבות אמרי' בפסחים (ל"ח) הואיל א"ב פריק משום דהתם אמרי' אפי' הואיל אי לא קרא לה שם ואי אטמי כו' וכנראה שלזה כוונת התוס' בפסחים שם במה שסיימו וצ"ע בהנהו הואיל דכ"ש הואיל ולא קרא לה שם עכ"ל אבל זה קשה לר"י אפי' בגבולין יהי' מקרי ממון הדיוט וראוי לאכילה משום הואיל וראוי להעלותו לירושלים) ותירץ בשעה"מ ה' חו"מ

דבגבולין דל"ח לאכילה לשום אדם ל"א הואיל כמו"ש התוס' עירובין (דף ל"ו) אך כתב דהתוס' בעירובין מחלפא שיטתיה ממה שהקשו בפסחים (מ"ו) בחמץ של הקדש שיעבור בב"י משום הואיל א"ב מיתשל עיי"ש, ולענ"ד דאין כאן חילוף שיטות כלל דהתוס' בעירובין שפיר כתבו לענין עירוב דבעינן סעודה הראוי' לאכילה וא"כ בהקדש דא"ר לאכילה לשום אדם ל"א הואיל שיהי' מקרי עיי"ז ראוילאכילה משא"כ התוס' בפסחים דאיירי לענין שיעבור בב"י בהקדש דממעט משום שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה דל"ה ממון שלו מה בכך דא"ר לאכילה לשום אדם מ"מ כיון דהוי ממון עכ"פ לגבי גבוה שוב יהי' מקרי ממון שלו משום הואיל, וכעין שכתבו הראשונים לענין לדידי שוה לי דאם הוא ש"פ במק"א יכולה לומר לדידי שוה לי ולא בדבר שאינו ש"פ לשום אדם וזה ברור ואמת, ולפלא בעיני שהשעה"מ לא הרגיש בזה: ואחר שבאנו לידי מדה זו מסתברא שפיר דברי התוס' ורש"י הנ"ל מ"ש דבגבולין מקרי ממון הדיוט ומקרי א"ר לאכילה, והיינו דמה"ד לכ"ע הוי גם ממון גבוה וכפירש"י בלשון א' רק דלכך מקרי ממון הדיוט משום דראוי להעלותו לירושלים דשם הוי ממון הדיוט משא"כ לענין היתר אכילה שפיר לא מקרי ראוי משום הואיל דראוי להעלותו לירושלים, דז"א דכיון דהשתא א"ר לשום אדם לאכילה ל"א הואיל כתוס' עירובין הנ"ל: ולפ"ז מתורץ היטב קו' הנ"ל מה דפריך הש"ס מחלה על עה"נ דמע"ש יגנוזו הא חלה שאני דבעינן ראוי לאכילה כנ"ל, ולהאמור ניחא שפיר דקו' הש"ס היא דלגבי עה"נ הוה לן למימר דמע"ש בגבולין אפי' ממון גבוה מקרי דהא הטעם דלענין חלה מקרי מע"ש בגבולין ממון הדיוט הוא רק משום הואיל דראוי להעלותו לירושלים דשם יהי' ממון הדיוט להתחייב בחלה, משא"כ הכא לענין עה"נ דאם יעלה אותו לירושלים הרי קלטוה מחיצות ויהי' שלל ירושלים א"כ אף בגבולין מה"ד שלא יהי' חל עליו איסור עה"נ דהוי ממון גבוה דל"ש הואיל דראוי להעלותו לירושלים דאדרבה אי יעלה אותו לירושלים הרי קלטוה מחיצות, ועכצ"ל דלכך חל עליו אי' עה"נ משום דמע"ש בגבולין מקרי ראוי לאכילה וגם ממון הדיוט בלא טעם דהואיל כלל רק משום דאיסור אכילתו חוץ לירושלים הוי רק אי' גברא שלא יבטל מ"ע דוצרת הכסף כתוס' מכות הנ"ל וא"כ ש"מ דלא כר"ח: (י) והנה במה דפריך הש"ס אי דאסקוה לגוה הא קלטוה מחיצות ובתוס' ב"מ (נ"ג) כתבו דאע"ג דמחיצה לקלוט דרבנן מקרי שלל ירושלים לאכול דהעמידו דבריהם על דין תורה, יש להעיר דאמאי יועיל באמת הא אין כח ביד חכמים לעקור בקו"ע ובתוס' פסחים (ל"ו) כתבו לחד תירוצא דמשום מחיצה לקלוט דרבנן ל"מ אינו נאכל בכל מושבות והכ"נ אמאי יהי' מקרי שלל ירושלים: אבל נ"ל דמה דאותיב ר"י לר"ח הא קלטוה מחיצות היינו לר"ח לשיטתו דס"ל ביבמות (דף צ') דיש כח ביד חכמים לעקור אף בקו"ע וא"כ הכ"נ משום קלטוה מחיצות יהי' מקרי שלל ירושלים, וכיון דאתאן לזה מתורץ דברי הרמז"ל כמין חומר מה שלא הביא אוקימתא דש"ס דמיירי בנפול מחיצות כמו דפסק דמע"ש בגבולין פטור מחלה ולמ"ש ניחא דלענין חלה שפיר ס"ל דפטור כיון דא"ר לאכילה כתוס' קידושין ורש"י סנהדרין הנ"ל דל"ש הואיל וראוי להעלותו לירושלים ולאכלו דכיון דלא חזי השתא לשום אדם ל"א הואיל (והא דפסק דמע"ש בירושלים חייב בחלה ואדם יוצא י"ח בפסח כבר כתב הלח"מ להוכיח בזה שי' הר"מ דס"ל ממון הדיוט הוא) משא"כ לגבי עה"נ אף בגבולין חל עליו אי' עה"נ משום דראוי להעלותו

לירושלים דשם יהי ממון הדיוט דכיון דהוי עכ"פ ממון לגבי גבוה שוב אמרי' בי' הואיל לגבי ממון הדיוט, דכל מה דמקשה הש"ס ר"ח דבגבולין לא יהי עליו אי' עה"נ הוא רק לר"ח לשיטתו דיש כח ביד חכמים לעקור הקו"ע ומהני קליטת מחיצות דרבנן שיהי מקרי שלל ירושלים א"כ בגבולין ל"ש הואיל דראוי להעלותו דאדרבה אי יעלה אותו לירושלים הרי קלטוה מחיצות והוי שלל ירושלים, משא"כ לדידן דקיי"ל אין כח ביד חכמים לעקור בקו"ע ולא מהני מחיצה לקלוט דרבנן שיהי שלל ירושלים, א"כ אף בגבולין שפיר חל עליו אי' עה"נ משום הואיל דראוי להעלותו לירושלים דשם יהי ממון הדיוט ושפיר סתם הרמז"ל דמע"ש יגנוזו אפ"ל בגבולין אף ע"ג דפטור מחלה, דוק והבן כי הוא יקר ונחמד בס"ד: יא) ומעתה הדרא ההוכחה דקדושת בהכ"נ דאורייתא מדלא מקרי אחוזתכם לענין נגעים והא דמחיצה לקלוט דרבנן מהני שלא יהי מקרי שללה הוא רק לר"ח דס"ל יש כח ביד חכמים לעקור בקו"ע משא"כ לדידן וכמבואר בשי' הר"מ ז"ל כנ"ל וע"כ דקדושת בהכ"נ דאורייתא, וי"ל דאי משום הא לא איריא דמ"ל שגם להר"מ ז"ל מהני מחיצה לקלוט דרבנן שלא יהי מקרי שללה, ומה שסתם וכתב דמע"ש יגנוז אף בגבולין י"ל באופן אחר בסגנון הנ"ל עפימ"ש בשעה"מ ה' חו"מ בשי' הרמב"ם דס"ל דגם מע"ש בירושלים הוי ממון גבוה והא דיוצא בה י"ח בפסח וגם חייב בחלה הוא משום הואיל א"ב מתשיל ור"מ דאמר ממון גבוה ופטור מחלה לית לי' הואיל עיי"ש, ולפי"ז י"ל דהש"ס בסנהדרין אותבי' לר"ח מהא דמע"ש יגנוז דאי בגבולין ממון גבוה הוי לד"ה אמאי יגנוז דלענין עה"נ לש"ל הואיל דראוי להעלותו לירושלים דאדרבה הרי אז קלטוה מחיצות שיהי מקרי שלל ירושלים לכ"ע, ואין לומר דיהי בגבולין ממון הדיוט משום הואיל א"ב מתשיל דהא הוי נגד חיוב מצותו להעלותו לירושלים דהרי חזינן דפליג ר"י אר"מ ואמר דבירושלים חייב בחלה משום דממון הדיוט ולא קאמר אפ"י יהי ממון גבוה מקרי שלו משום הואיל א"ב מתשיל וע"כ משום דהוי נגד חיוב מצותו או דלית להו הואיל כלל כדברי השעה"מ הנ"ל, משא"כ להרמז"ל לשיטתו דפסק באמת דמע"ש בירושלים ממון גבוה הוא ועכ"ז פסק דבירושלים חייב בחלה ויוצא בה י"ח, וע"כ משום הואיל א"ב מתשיל א"כ אף בגבולין לדידי' מקרי שללה לגבי עה"נ משום הואיל א"ב מתשיל, והא דבגבולין פטור מחלה משום דבגבולין אינו ראוי לשום אדם לאכילה ובכה"ג ל"א הואיל שיהי מקרי ראוי לאכילה, משא"כ לענין עה"נ דלא תלי' בראוי לאכילה כ"א שיהי ממון הדיוט שפיר אמרי' הואיל אף בגבולין: יב' איברא די"ל דאע"ג דלגבי עה"נ אזלינן בתר קליטת מחיצות דרבנן שלא יהא מקרי שללה, אבל לגבי נגעים שלא יהי מקרי אחוזתכם יש ראי' דלא אזלינן בתר דרבנן דכבר כתב בקרית ספר הביאו המל"מ פי"ד מטומ"צ דאם ישראל שכר בית מעכו"ם ויש בו נגעים לא יראו בתחלה ואם אחוזת ישראל מושכרת לעכו"ם אחוזתכם קרינן בה עיי"ש, והנה הש"ך חו"מ סי' ש"ג הביא בשם הב"ח דהא דקיי"ל שכירות לא קני' היינו מדאו' אבל מדרבנן שכירות קניא ואם שהש"ך תמה עליו אבל בשו"ת הב"ח סי' י"ח האריך בישוב והסבר דבריו, ובשו"ת מאמר מרדכי סי' כ"ו החזיק דבריו עיי"ש, א"כ הרי מבואר דאע"ג דשכירות קני' מדרבנן מ"מ לא מהני אם אחוזת ישראל מושכרת לעכו"ם שלא יהי מקרי אחוזתכם, ועדיין ראיית המהרש"ם קיימת דקדושת בהכ"נ דאורייתא דאל"כ אמאי יועיל קדושת בהכ"נ דרבנן שלא יהי מקרי אחוזתכם, אבל באמת אין זה מספיק דאטו גברא

אגברא קרמית דאולי הרב בעל קרית ספר לא שמיע לי סברת הב"ח דמדרבנן שכירות קני': ולעומת זה יש להוכיח לכאורה מהא דממעט דבהכ"נ א"מ בנגעים דקדושת בהכ"נ דרבנן וכבר מטו לה כן בשם שו"ת בר לואי שהוכיח כן דאס"ד קדושת בהכ"נ דאו' תיפוק לי' דמ"מ בנגעים משום דא"א לקיים קרא כדכתיב לנתוץ הבית משום לא תעשון כדאמרי' בסנהדרין (ע"א) דעיה"נ שיש בה מזוזה אפילו אחת אינה נעשית עה"נ דכתיב את כל שללה תקבוץ ושרפת וכיון דאיכא מזוזה א"א לשרוף משום ל"ת כן, ולכאורה יש לומר לפמ"ש בשו"ת מהרמ"פ דבתלוש ליכא לאו דל"ת והיינו דנתיצה ל"ש רק במחובר ואף שהפמ"ג הק' עליו מ"מ בחזו בי' תיוהא מבואר בש"ס ב"ב דליכא אי' נתיצה וא"כ אי לא הוי ממעט מקראדאחוזתכם הוה אמרי דמטמא בנגעים וממילא לא הי' איסור נתיצה כלל כיון דעומד לתלוש כתלוש דמי והוי כחזי בי' תיוהא ואע"ג דהשתא דלא מטמא בנגעים מקרי מחובר מ"מ אי הו"א דמטמא הוי מקרי תלוש וכעין שכתבו התוס' בעירובין (דף ל"א) דלגבי בונין בחול ואח"כ מקדישין אע"ג דאין מחלין על הקרקע מ"מ כיון דאי לא קדוש עומד לתלישה וה"נ בנ"ד, אבל באמת ז"א דהא ביבמות (ק"ג) פריך הש"ס אהא דבית המוחלט מטמא ואי ס"ד כדמכתת דמי הא בעינן והבא אל הבית וליכא ומשני שאני התם דכ' ונתץ את הבית אף בשעת נתיצה קרי בית, וא"כ הרי מבואר דלגבי בית המנוגע ל"א כדמכתת דמי ושוב ל"ה כחזי בי' תיוהא, אבל בפשיטות י"ל דאי הוי בהכ"נ מטמא בנגעים הו"א דפקע קדושת בהכ"נ דכ"ש טמאים דאינם נפדים אמרי' במנחות (דף ק"א) דיש להם טהרה במקוה ובית המנוגע שאין לו תקנה כלל שפיר הו"א דפקע קדושת בהכ"נ והוה כהא דאבני מזבח ששיקצו אנשי יון משום דבאו פריצים וחללוהו (בע"ז דף נ"ב): י) ובדין נתיצה לצורך שהא"ר חולק על הט"ז סי' קנ"א ופוסק דאין בזה אי' נתיצה עפ"י דעת הרמב"ם שכ' דהנותץ מן המזבח בעינן דוקא דרך השחתה וראי' מרא"מ פ' ראה פירש"י וכי תעלה על דעתך שישראל נותצים מזבחות ולא הקשה על מחיקת שם די"ל דמיירי בענין שיש צורך וא"כ ש"מ דנתיצה מותר לצורך, וכ"ת הביא מפמ"ג שהק' דמ"ש נתיצה ממחיקת השם דתרווייהו מחד קרא נפקי וכבר הק' כן הרא"ם ז"ל, ולענ"ד י"ל עפימ"ש אאמו"ר הגאון רשכבה"ג זצ"ל בתשו' [בינתים כבר האירה עולם בשו"ת כוכב מיעקב סי' ע"ד] הערה לד' הא"ר מש"ס דמ"ק (ד' ב') מנכש משום מאי מתרין בי' דרב יוסף אמר משום זורע וכ' התוס' דטעמי' דבתר מחשבה אזלי' ורמב"ם פסק כר"י הרי דאע"ג דמעשה המנכש הוא לתלוש העשבים מ"מ מקרי התלישה זריעה לפי מחשבתו, והכ"נ בסותר ע"מ לתקן אע"ג דהמעשה סתירה הוה מ"מ אזלינן בתר מחשבתו לתקן עיי"ש הערות נפלאות והנה הרה"מ בה' שבת פכ"ה ה' כ"א כ' לתרץ דברי הרמב"ם שפסק גבי חריות של דקל שגודרין לעצים ונמלך עליהם לשיבה א"צ לקשור ובמחשבה בעלמא סגי להוציא מידי מוקצה כרשב"ג ובאבנים פסק בצאו ולמדום צאו ושפשפים דבעי מעשה להוציא מידי מוקצה ותי' דגבי אבנים דסתמא הוה מוקצה לכך בעי' מעשה להוציא מידי מוקצה אבל בחריות של דקל דאין נעשים מוקצה אלא משום מחשבה שגודרים לעצים שם מהני מחשבה להוציא מידי מחשבה וע' מג"א סי' ש"ח סק"מ, ולפי"ז י"ל דהכ"נ בנ"ד שאני בסתירת בהכ"נ דכל הקדושה של בהכ"נ היא רק משום מחשבתו ע"י שייחד הבית הזה לבהכ"נ לכך מותר סתירה ע"מ לתקן דבתר מחשבה אזלי' ומחשבה מהני להוציא מידי מחשבה, משא"כ במוחק את השם

דאפי' כתב את השם שלא בכוונה אסור למחוק כגמ' דערכין (ד' ו') בעכו"ם שהתנדב קורה ושם כתוב עלי' יגוד וכמו שהוכיח בשו"ת חו"י סי' ט"ו וע' ביו"ד סי' רע"ו בט"ז סק"ב ובש"ך סק"ז, וכיון דקדושת השם לא משום מחשבתו כ"א ע"י מעשה הכתיבה לכך אסור מוחק ע"מ לתקן דל"מ מחשבת תיקון להוציא מידי מעשה: יא) אמנם בעיקר קו' הפמ"ג כבר קדמו בב"י יו"ד סי' רע"ו בשם ר"י אכסנדרני דלכך מוחק ע"מ לתקן אסור משום דאפשר בגניזה משא"כ סותר ע"מ לבנות דא"א לנו לבנות מזבח עי' בשו"ת אדב"ע סי' ב' שתפס בזה על הפמ"ג ובשו"ת הרי"ם סי' ב' למד מד' הב"י דגם בסותר ע"מ לבנות היכא דאפשר בתקנה אחרת אסור אבל בשו"ת אדב"ע כתב דא"כ יהא תמיד אסור בבהכ"נ סותר ע"מ לבנות דבהכ"נ היא דומה ממש לגניזת היריעה דאפשר לבנות בהכ"נ במקום אחר רק דכוונת הב"י כיון דאי' נתיצה בבהכ"נ היא רק משום לתא דעזרה ומזבח א"כ א"א לאסור יותר מעזרה ומזבח וא"כ בנ"ד דהוה בהכ"נ גופא להרחיב מקום להגדיל ולהאדיר נראה שיש להתיר עפ"י ד' הא"ר הנ"ל דהוה סותר ע"מ לתקן דכיון שהוא לצורך ל"מ דרך השחתה וכמו בקציצת אילן דכ' לא תשחית ואם הי' מעולה בדמים מותר כדאמרי בב"ק (ד' צ"א) וברא"ש כ' דבצריך למקומו מותר ובט"ז יו"ד סי' קט"ז דמותר לקוץ כדי לבנות במקומו בית דירה ובט"ז סי' קי"ז לענין נחירת התיישים דל"ה השחתה לצורך אדם, דאע"ג דאי' ב"ת הוא דאורייתא ע' רש"י מנחות (דף פ"א ע"א) ד"ה ומשני ואע"ג דאין ללמוד מזה דיהא מותר סתירת בהכ"נ לצורך אדם כמו שהוכיח הפמ"ג מהא דמבשל בעצי הקדש אבל נראה כמו"ש בשו"ת ד"ח ח"ב סי' י"ג דבעינן שיהא התיקון שוה יותר מהקלקול אז ל"ה השחתה וא"כ הקדש שכל חפציה לא ישוו אפי' שורף לצורך אדם מקרי השחתה ומשא"כ בנ"ד שהתיקון הוה לבהכ"נ גופא לדבר מצוה לעמוד שם ולומר דבר שבקדושה ודאי ל"מ השחתה כלל, ומ"ש בש"ע סי' קנ"ב בהג"ה שלא לסתור מחיצת בהכ"נ כדי להרחיבו אין הטעם משום אי' נתיצה רק הטעם משום פשיעוּתא או משום צלויי והיינו דלצורך הרחבת בהכ"נ ל"ה דרך השחתה וע' שו"ת שאילת יעב"ץ סי' ע"ו דלהרחבת בהכ"נ מותר לקוץ אילנות וע' מנחות (ד' ע"א) דקוצרין מפני ביטול בהמ"ד משום דהוה קציר מצוה ואף דבנ"ד ליכא ביטול בהמ"ד ע"י הני כפי מ"מ הוא צורך מצוה להגדילו ולהאדירו, ואם כי מה טבו הערות כת"ה דבדאורייתא אין מתירין אף לצורך מתוס' יומא (מ"ג ע"ב) ותוס' פסחים (כ"ו) אבל הנה בנ"ד עיקר ההיתר משום דלצורך ל"מ השחתה דמצינו זאת ג"כ לגבי אי' השחתת אילן שהיא דאורייתא ובפרט די"ל דמעיקרא הני כפי לא נתקדשו כלל כדאמרי' בפסחים (פ"ו) בשורא ובר שורא והשתא שיהא שוה לקרקע בהכ"נ יהא על המקום קדושת בהכ"נ א"כ הוא מרחיב בקדושה ועיין באשל אברהם אודות העמוד הגם שקבוע ועומד על גבי אבנים אין לו דין כתלים ול"ש בזה ל"ת, מכל הני טעמי נראה להתיר בנ"ד שהיא לצורך הרחבת בהכ"נ, אבל כל זה אם בני העיר מסכימים או עכ"פ שותקים ואינם מוחים אז רשות נתונה לזטה"ע בזה משא"כ אם בני העיר מוחים בפירוש כפי הנראה ממכתב כ"ת אין כח ביד זטה"ע לעשות בזה בעל כרחם וכמו"ש בח"ס יו"ד סי' ה' בכה"ג דהרוב יכולים למחות אף שהם עצמם מינו את זטה"ע לכתחלה על כל דברי הקהל מ"מ יכולים עתה לחזור בהם ועיין ג"כ ח"ס חו"מ סי' קט"ז, ובפרט שאומרים מלתא בטעמא שחוששים בדבר ויש להם לתלות במ"ש בשו"ת מהר"ם ב"ב הביאו

הח"ס חו"מ סי' צ"ה שאסור לקטום משטענדר אפי' תלוש והגם שנראה שלא כוון על השטענדר שבזמנינו שכמו ע"ת עשויות מ"מ אם הם חוששים ומוחים בפירוש אין לעשות בזולת הסכמתם הנלע"ד כתבתי: ידיוש"ת.

סימן ב.

ב"ה עש"ק י"א תמוז תרפ"ט. שוכט"ס לכ' הרב הה"ג בנש"ק מו"ה אביגדור נ"י הורוויץ אבד"ק בארנוב: הגיעני היום מכתבו ויפלא שלא השיג תשובתי שהשבתי לו במועדו ולמען כ"ת הנני לתשובתו שנית אף שקשה עלי מפני שכתבתי אז בהחפזי ולא הנחתי העתקה אצלי, אכתוב מהרשום בזכרוני: אודות בהכ"נ שאחר שנשרף זה שלשים שנה התחילו לבנותה מחדש והגיע הבנין עד סמוך לחלונות ולצורך הבנין גבו מעות גם ממקומות אחרות וכאשר מאזועד עתה אין להם שום מציאות לגמור הבנין אם מותר לסתור הבנין ולמכור האבנים לצורך תיקון המרחץ ולעשות גדר של עץ למקום בהכ"נ זה להצילו מבזיון: א) הנה יש לדון בזה מדין סתירת בהכ"נ ואי' מכירת בהכ"נ ולכא' י"ל דליכא בכה"ג אי' סתירת בהכ"נ כיון שהתחילו רק לבנות ועדיין לא נשלם הבנין אין עליו קדושת בהכ"נ עוד לגבי איסור סתירה שכן מצינו לענין מחיקת שם שהיא ג"כ מקרא דלא תעשון כן ואמרי' בשבועות (ל"ה) אל"ף למ"ד אינו נמחק שי"ן דל"ת הר"ז נמחק ובפירש"י משום שלא גמר את השם והכ"נ לגבי אי' סתירת בהכ"נ מקרא דלא תעשון לא שייך כ"א בבהכ"נ שגמר בנינו וראוי להתפלל בו ומבואר להדיא בסי' קנ"ג סעי' ח' שאינו קדוש עד שיתפללו בו: ב) אמנם נראה בכה"ג שכבר הי' לעולמים בהכ"נ במקום הזה אף שנשרף ונחרב מ"מ הקרקע נשאר בקדושה כמבואר בש"ע סי' קנ"א סעי' י' דאפי' לאחר שחרבו עדיין הם בקדושתן ובסי' קנ"ג במג"א סעי' ט"ז דהעצים והאבנים והקרקע בקדושתן קיימא ובאחרונים הביאו מהאו"ז ה' בהכ"נ סי' שפ"ו שכתב דקרקע ליכא קדושה וכ"כ בא"א מה"ת סי' קנ"ג אבל הוא מוכח מכמה דוכתי בש"ס ופוסקים שיש קדושה בקרקע כנ"ל וכ"כ בשו"ת מהרמ"ל סי' נ"ט ראי' ממגילה (כ"ו:): גבי ההוא תילא דבי כנושתא עיי"ש, ומובן מאליו כיון דבהכ"נ נקרא מקדש מעט ולפמ"ש המרדכי מובא בש"ע סוס"י קנ"א יש לבהכ"נ קצת קדושת היכל, א"כ גם בזה הוי כמו המקדש דאמר במגילה (ו') שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית דקדושה ראשונה קדשה לע"ל אחר שנחרב ובזבחים (כ"ד) כי קדוש דוד עד ארעא דתהומא קדוש, וא"כ בהכ"נ שנחרב כיון שהקרקע נשאר בקדושה, י"ל דה"ה בהתחילו לבנות מחדש בהכ"נ במקום הזה אף קודם שנגמר הבנין קנו להן האבנים קדושת בהכ"נ ואיכא בהו אי' סתירה וכדומה ויש ע"כ חקירה גדולה דכה"ג שהקרקע קדוש נאמר שהבנין שבנו עלי' אפי' בלא קידוש מאליו הוא קדוש דפשטה קדושה מן הקרקע על הבנין והוא ענין שראוי לעמוד בו: ודמיון לזה עיין מ"ש הה"מ פ"ב מה' זכי' ומתנה ה"ט לגבי בונה פלטרין בנכסי הגר ולא העמיד דלתות שנעשה הבנין הפקר כמו הקרקע וע"כ השני שבא והעמיד דלתות זכה גם בהבנין וכה"ג הכ"נ י"ל שהבנין נעשה הקדש בהכ"נ כמו הקרקע: ג) איברא דמצינו בב"ב (ע"ט) לגבי בור ונתמלא מים שאין מועלין במה שכתוכו וכתבו התוס' משום דאין חצר להקדש וכ"כ האגודה במג"א סי' קנ"ד סקכ"ג לגבי בהכ"נ, וא"כ יתכן ג"כ לענין זה דאע"ג שהקרקע קדוש מ"מ הבנין של אבנים שעל הקרקע הוי חול שלא בטלו האבנים לקדושת הקרקע דאין חצר ויד להקדש, ומצינו ביומא (כ"ה) ש"מ

לשכת הגזית חצי' בקודש וחצי' בחול ועיין מתני' דמע"ש פ"ג, הרי מבואר דאפשר שתהי' חצי' קודש וחצי' חול ולא אמרי' שנעשה הכל קודש משום שמחובר לקודש, ועוד יותר מפורש במעילה (י"ד) דאמרי' שבונין בחול ואח"כ מקדישין ובתוס' עירובין (ל"א:) דחשיב הבנין תלוש כיון דאי לא קדיש עומד לתלישה וכוונתם כיון שהקרקע קודש והבנין חול משה"כ עומד לתלישה עכ"פ ראינו דבונין בחול ולא אמרי' מכיון שהקרקע קדושה נעשה גם הבנין קודש: ובסנהדרין (מ"ח) נפש שהוסיף בו דימוס אחד לשם מת אם הי' מכירו חולצו ומותר אע"ג דביבמות (ס"ו) באיצטלא דפרסוה אמיתנא מדמה איה"נ דמת להקדש ולא אמרי' דמשום הדימוס נאסר כולו: ד) שוב עתה בהגיעי להדפסה בא לידי שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' י"ב וראיתי שנגע בחקירה זאת אי נתקדשו הכותלים מאליהן ע"י קדושת הקרקע וכתב ראי' מהמבואר בשבועות (ט"ז) דלמ"ד קדושה ראשונה קדשה לע"ל לא הוצרך עזרא לקדש וזכר בעלמא הוא דעבד, והרי מבית ראשון לא נשאר רק הקרקע אבל הכותלים נהרסו א"כ כשעשו אח"כ כותלים חדשים צריך קידוש מחדש וע"כ דבכה"ג נעשו טפל לקרקע ונתקדשו מאליהן ובס' הי' מהרי"ו הנדמ"ח לידי הרב הגאון ראבד"ק פרעמסלא שליט"א כתב ע"ז דנעלם ממנו במחכת"ה דברי הר"ש ותוי"ט פ"ג דפרה מ"ג דכשהחריב נ"נ בית ראשון לא החריב רק הגג אבל הכותלים נשארו על עמדם וכן מבואר בירושלמי יומא (פ"א) ובקו"א העיר מזבחים (ס"ב) בשלמא בית מינכרא צורתו ופירש"י בשלמא בית ידעי אנשי כנה"ג מה קדוש לעזרה ומה קדוש להיכל שנכרים צורתו ביסודות החומה נראה מבואר דרק ע"י יסודות החומה ניכר צורת הבית אבל הכותלים נחרבו עיי"ש: ה) אבל בעיקר השגתו תמה אני מה שנראה בדעתו דכיון שנ"נ העביר רק את התקרה לפי"ד הירושלמי ע"כ לא הי' עזרא מעמיד כותלים לעזרה ומבואר ההיפוך בגמ' שבועות שם דתניא אר"א שמעתי כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרות בונין מבפנים הרי שהיו בונין מחיצות לעזרה להקריב קרבן וגם בתוס' יבמות (פ"ב:) שכתבו לר' יוחנן דלמעשרות ודאי לא קדשה לע"ל אבל קדושת ירושלים והבית קדשה שקדושת מחיצות קיימא כל שעה מאשר לו חומה דדרשינן במגילה (י') אע"פ שאין לו עכשיו והי' לו קודם לכן עכ"ל, הרי דלא לא הי' לעזרה מחיצות וקדשה לע"ל רק מפני שהי' לו קודם לכן רק דמן לשון התוס' אין ראי' דהצריכו לזה משום דר' יוחנן דאמר קדשה לע"ל איירי בזבחים (ק"ז) במעלה בזה"ז דהשתא בחורבן בית שני ודאי דגם כותלי בהמ"ק נחרבו, אבל הרי מדברי ר"א שעשו קלעים לעזרות במקום חומה בבנין עזרא מפורש שלא נשארו מחיצות מבית ראשון שע"כ היו בונין חדשים: ומה שכתב הר"ש דנ"נ לא החריב אלא התקרה אבל הכותלים הניח ושם האפר מונח וצבור בקילולים כאמור בתוספתא וכ"כ בתוי"ט עכצ"ל דאפי' שנשארו מן הכותלים מ"מ בנה עזרא חדשים משום דחזי בהו תיוהא בהכותלים וגם משום שפקע קדושת הכותלים ע"י שבאו פריצים וחללוה ורק בגוף הקרקע לא שייך לומר דבאו פריצים וחללוה כמו"ש בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' כ"ה דלש"ל כן בקרקע דאינה נגזלת ואינה נאסרת אבל הכותלים נתחללו ע"כ בנה עזרא חדשים וכ"כ בח"ס יו"ד סי' רס"ד במה שמצינו בנחמי' (ב') שהי' שובר בשערי ירושלים הנשארים מבית ראשון ע"מ לבנות חדשים אע"ג דחומות ירושלים נבנו משירי הלשכה ויש בהן קדושה רק כיון שבאו פריצים בבית

ראשון נחללו והותר לנותצם עיי"ש ולפי"ז הכ"נ לגבי חומת העזרה ולפי"ז ראיית הא"י הנ"ל קיימת כיון שמבואר על כרחו שבנה עזרא כותלים חדשים לעזרה א"כ תיקשי למ"ד קדשה לע"ל למה לא הי' צריך קידוש שנית משום הכותלים אע"כ שנתקדשו מאליהן משום נטפלין לקדושת הקרקע: ו) איברא במה שכתבתי דמשה"כ בנה עזרא כותלים חדשים לעזרה הטעם משום דבאו פריצים וחללוה לכאו' הדבר תלוי בפלוגתא, דבתענית (כ"ט) אמר דתשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והי' דולק והולך כל היום כולו והיינו דא"ר יוחנן אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורעניות עדיפא וכתב בח"ס או"ח סי' ל"ג דצ"ל דאנן ס"ל דבאו בה פריצים נתחלל נמצא מששלטו: בו זרים בתשיעי והציתו בו האש מיד יצא לחולין א"כ בעשירי נשרף בית חול ע"כ לא קבעוהו בעשירי ובע"ז (נ"ג) ס"ל לרבי הא דבאו פריצים וחללוה י"ל עם מ"ש התוס' מגילה (ה'): ד"ה ובקש וכו' א"נ י"ל עכ"ל הח"ס מבואר מדבריו דרצה לומר דר' יוחנן דאמר הוה קבענא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף לית לי' הא דבאו פריצים וחללוה שע"כ הי' קשה לי' להח"ס אליבא דרבי דס"ל הא דבאו פריצים ועכ"ז בקש לעקור ט"ב לקבעו בעשירי כמו"ש התוס' ונראה כוונתו בישוב הקו' משום דבאמת מסיק שם אליבא דרבי דלא כך הי' מעשה כו' אבל עכ"פ נמצא מדבריו דר' יוחנן לית לי' הא דבאו פריצים וחללוה, וא"כ הדבר תלוי בפלוגתא, אבל באמת לפלא לי על הח"ס מש"ס מפורש (נדריים ס"ב) דארבב"ח א"ר יוחנן כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם ק"ו ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו כלי חול שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה כו' הרי מפורש דר' יוחנן עצמו אמר לה להדא מלתא דבאו פריצים וחללוה וצע"ג: ז) וידועה ומפורסמת קו' כ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל הובאה בשו"ת ד"ח ח"ב או"ח סי' ט"ו ע"ד הרז"ה בע"ז (נ"ב) דלא שייך הא דבאו פריצים וחללוה לגבי כ"ש שיש בהן מועל אחר והרי מפורש בנדריים (ס"ב) אמר לה לגבי כ"ש שנשתמש בהן בלשצר עיי"ש, ולכאו' יש לתרץ דהרז"ה טעמו דכ"ש כיון שיש בהן מועל אחר מועל הכ"נ לא נתחלל ע"י הפריצים והיינו משום דקיי"ל קדוה"ג לא פקעה בכדי, ולפי"ז י"ל דר' יוחנן לשיטתו בירושלמי ר"פ האומר הר"ז עולה שלשים יום לאחר שלשים יצאת לחולין מאלי' דס"ל קדוה"ג פקעה בכדי לכך לשיטתו אע"ג דבכ"ש יש מועל אחר מועל מ"מ נתחלל ע"י הפריצים דפקעה קדושה אבל אי קשיא הא קשיא דבתענית (כ"ט) א"ר יוחנן דהוה קבענא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ובנדריים (ס"ב) ס"ל לר' יוחנן גופי' דבאו פריצים וחללוה שקשה לדברי הח"ס: ח) עוד יש לי להעיר בהא דאר"י הוה קבענא בעשירי ורבנן ס"ל אתחלתא דפורענותא עדיפא והלא מצינו שיטתם הפוכה בברכות (ד') א"ר ר' יוחנן איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית דר' יוחנן סבר גאולה מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא ל"ה אלא עד צפרא וריב"ל סבר כיון דל"ה אלא מצפרא ל"ה גאולה מעלייתא, הרי דר' יוחנן אזיל בתר אתחלתא דגאולה ובתענית (כ"ט) פליג ארבנן דס"ל אתחלתא דפורענותא עדיפא וצ"ע, ואולי י"ל דשאני גאולה משום דבברכות (ז') א"ר יוחנן גופי' כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי אינו חוזר לכך ניהא שפיר דלגבי פורענותא לא ס"ל דאתחלתא עדיפא משום דאכתי אפשר בחזרה ואין סופה להתקיים משא"כ לגבי גאולה דלטובה אינו חוזר אזלינן שפיר

בחר אתחלתא דגאולה ודו"ק: אבל אי קשיא הא קשיא מה דא"ר יוחנן הוה קבענא בעשירי ואיהו גופי' אמר דבאו פריצים וחללוה וש"מ דלא כהח"ס דחד תלוי בחבירו: (ט) רק שי"ל בטעם פלוגתתם ר' יוחנן ורבנן דהנה בתוס' שבת (קל"א) ד"ה ושווין מבואר דבנין בהמ"ק הוי איהו גופי' מצוה לא רק הכשר מצוה משום הקרבנות אבל בר"ן מגילה פ' בני העיר מבואר דבהכ"נ דהוי רק תשמישי קדושה ובמג"א סי' רע"ו סק"ט דבהכ"נ הוי רק הכשר מצוה וכן בט"ז סי' קנ"ג סק"ט דמה"ט הזמנה לאו מלתא הוא בבהכ"נ דל"ה לגוף הקדושה ובשו"ת אנ"ז או"ח סי' מ"ב הביא מרש"י קהלת ה' ט' מצוה מסויימת כגון בהמ"ק ובהכ"נ וס"ת משמע דכולהו הוו איהו גופי' מצוה ועיין יבמות (ו') יכול יהא בנין בהמ"ק דוחה שבת כו' אלא משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה ובע"ז (מ"ו) המשתחוה להר אבניו מהו למזבח מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא ולכא' ממקומות הנ"ל אין דבר מוסכם וכמו קצת סתירות בזה אי בהמ"ק הוי גוף המצוה או רק הכשר מצוה וכתבתי עוד בזה במק"א עיין לקמן סי' ויתכן דתלי' בפלוגתא דקדושה ראשונה אי קדשה לע"ל ולמאי דא"ר יהושע (מגילה י') שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית אוכלין ק"ק אע"פ שאין קלעים כו' משום דקדושה ראשונה קדשה לע"ל נראה דבנין בהמ"ק הוי מצוה לעצמו שע"כ היו בונין בית שני דאי להכשר מצוה משום הקרבת הקרבנות היו יכולין להקריב אע"פ שאין בית אע"כ דבנין בהמ"ק איהו גופי' מצוה ומשא"כ למ"ד לא קדשה לע"ל היו צריכין לבנין בהמ"ק להכשר ההקרבה ולפי"ז ר' יוחנן לשיטתו בזבחים (ק"ז) דאר"י המעלה בזה"ז חייב קדושה ראשונה קדשה לע"ל דלדידי' הוי בהמ"ק גוף המצוה ע"כ אמר אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף דלרבנן דבהמ"ק הוי רק הכשר מצוה לצורך הקרבנות אין נפ"מ בשריפת מקצתו או רובו רק בביטול מציאות הקרבנות שנתהוה משעה שהציתו בו את האור בתשיעי שהוא אתחלתא דפורענותא עדיפא אבל לר' יוחנן דבהמ"ק הוי מצוה לעצמו ומשום שריפת עצמו איתא בקביעת התענית שפיר יש נפ"מ ליזיל בחר רובו ואמר הוה קבענא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף כן י"ל דרך הערה: י) באופן שמן האמור נמצא כי בדרשת הש"ס ע"ז (נ"ג) בקרא דבאו פריצים וחללוה אין חולק וניחא לפי"ז שפיר מה שבנה עזרא כותלים חדשים לבהמ"ק אף שנ"נ העביר רק את התקרה מ"מ חדשים משובחין משום דהראשונים באו פריצים וחללוה ואפשר שיש לכוון בדברי הירושלמי יומא דקאמר הם העבירו את התקרה שיש לו ענין עם מה דאמר בזבחים (מ') באוהל מועד מיבעי לי' שאם נפחתה תקרה של היכל לא הי' מזה וע"כ נ"נ שהי' תחלת קלקולו בהיכל כדאמר בתענית (כ"ט) בשבעה נכנסו נכרים להיכל אכלו וקלקלו בו כו' ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור ע"כ לגבי היכל נקט הירושלמי שהעבירו את התקרה דנפחתה התקרה בהיכל נחשב כנחרב כולו ודו"ק: יא) ובפשיטות יותר הדבר מתקבל דאפי' שנ"נ העביר רק את התקרה מ"מ לא ימלט שלא הי' נעשה עי"ז פרצות גם בחומה תדע דאל"כ תקשי בהא דזבחים (ס"ב) דקאמר בשלמא בית מינכרא צורתו ופירש"י שניכרים צורתו יסודות החומות וקשה הרי קרא כתיב (איכה ד' י"א) ויצת אש בציון ותאכל יסודותי' אעכצ"ל בפ' ותאכל יסודותי' שנעשו בהן פרצות וכן י"ל ג"כ אודות כתלי בהמ"ק שמקומות מקומות נפרצו ולא היו גדורים שכן מוכיח הכתוב על הר ציון ששם שועלים

הלכו בו וכן העירני תלמידי מחו' החריף ירו"ש כמר אשר קטן נ"י דאיך אפשר לומר שנ"נ העביר רק את התקרה ולא את הכותלים והרי נאמר (איכה ב' ח') ויאבל חיל וחומה יחדיו אומללו ובגמ' פסחים (פ"ו) אמר ע"ז שורא ובר שורא ובר"מ הבה"ב פ"ה ה"ג זו חומת העזרה רק דאתי שפיר כנ"ל דמשום שהעביר את התקרה בהצתת האור ממילא נפרצו פרצות גם בחומת העזרה ועל כרחו הי' עזרא בונה כותלים חדשים והדרא הקו' דאיך היו הכותלים יכולים להתקדש בלא קידוש מחדש גם למ"ד קדושה ראשונה קדשה לע"ל רק מזה ראי' דמשום שהקרקע קדוש נתקדשו הכותלים מאליהן, ומ"מ ראי' גמורה ליכא מזה לנדון שאלתנו די"ל רק התם דהי' להכתלים כבר קדושת בה"ב שבאים מתרומת הלשכה או אפשר גם קדוה"ג ע"פ פלוגתת הרז"ה והרמב"ן הנ"ל רק שהיו מחוסרין קידוש האמור בש"ס שבועות (ט"ז) דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה לקידוש זה לחוד סגי מה דפשטה קדושה להן מקדושת הקרקע ובפרט שנתקדשו רק בר שורא השוים לקרקע עזרה כמבואר בפסחים (פ"ה) ובתוס' ד"ה החלונות משא"כ בכותל חול שיתקדש ע"י קרקע הקדוש אין ראי' כ"כ: יב) ומצינו כעין חקירה זו בפוסקים בענין הזורע בשדה של חבירו או בונה ברשות חבירו מי הואהבעלים של הזרעים או הבנין עיין קצה"ח סי' ס"ד מתוס' ב"מ (קי"ז) דבנה ברשותו של חבירו כ"ז שלא נתן לו יציאותיו לא נקנה לו אבל שי' הנמ"י לא כן, גם בתוס' ר"ה (י"ג) דאע"ג דא"י מוחזקת לא"א מ"מ יש להם במה שזרע אבל יש חולקים עיין ט"א ופר"ד ובשו"ת חק"י חו"מ סי' י' בזה ובתומים סי' קמ"א בסברת הר"מ דאכלה כלאים הוי חזקה אף שאוכל באיסור רק משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בכלאים ואיך יכול לטעון דמשום שאכל באיסור לא מיחה בו דז"א דאם לא מכר הקרקע ל"ה הקרקע של המחזיק וזורע ולא נאסר משום דאין אדם אוסר דשא"ש ושוב אכל בהיתר עיי"ש, ונתעוררתי מח"א דהרי מצינו רק במסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אבל הכא שהזרעים הם שלו רק הקרקע ל"ה שלו מנ"ל שא"י לאסור והשבתי דתלי' במ"ש התוס' ר"ה הנ"ל והחולקים אי יש להזורע בשדה של חבירו במה שזרע ועיין צ"פ ה' תרומות פ"ב הי"א העיר מר"מ ה' זכי' הנ"ל ומירושלמי פ"ג דמע"ש דבתים של ירושלים אין קובעים למעשר לפי שהם של כל ישראל דמוכח דהיכא דחברינהו לדבר שאינו שלו גם הבית אינו שלו, ולפי"ז הכ"נ לנ"ד בבונה בית חולין על קרקע של הקדש יש לדון בזה אם הבנין נגרר אחר הקרקע שיהי' קדוש: יג) אמנם נראה דדבר זה יש בו פלוגתא בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג דא"ר אבהו אתפלגון כו' חד אמר בונין ואח"כ מקדישין וחרנא אמר מקדישין ואח"כ בונין מאן דאמר בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות ובפנ"מ פ"י שהוא לשון קו' בתמי' וכי אין רואין את המחיצות כאלו הן עולות שיהי' מועלין בהן והוא דוחק דמשמעות הלשון אינו לא בדרך בתמי' כ"א בניחותא וגם לשון שהן עולות שמועלין בהן לא מתקבל, אבל נראה דה"פ בניחותא והוא דהרי מדס"ל בונין ואח"כ מקדישין אמרי' בגמ' מעילה (י"ד) דדלמא בעי מזגא עליהן ואשתכח דקא מועל בקדשים אבל כל זה אי לא אמרי' גוד אסיק קדושת הקרקע על המחיצות מאליהן אז שפיר אהני לן רבנן משא"כ אם נאמר דהמחיצות מאליהן קדושין ע"י הקרקע וזה שאמר בירושלמי מאן דאמר בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות דלא אמרי' שעולות בקדושה מאליהן ומ"ד מקדישין ואח"כ בונין משום דרואין את המחיצות כאילו

הן עולות בקדושה דאמרי' גוד אסיק ודוק כי הוא פ'י נכון וברור, וא"כ מבואר דפליגי בסברא זו אי נתקדשו המחיצות ע"י הקרקע רק אפי' לש"ס דילן דס"ל באין חולק דבונין בחול ואח"כ מקדישין ולא אמרי' שנתקדשו המחיצות מאליהן התם דוקא משום דבפירוש התנו שיהי' הבנין חול משא"כ בנידון שאלתינו שבנו בנין לצורך קדושת בהכ"נ רק שעדיין לא נשלם הבנין עכ"פ כיון שאין דעת אחרת מעכב י"ל דלכ"ע אמרי' בזה פשטה קדושה בכולה ורואין את המחיצות כאילו הן עולות בקדושה שיהי' בהן איסור סתירה זולת אם היתה הסתירה ע"מ לבנות כמבואר בש"ע סי' קנ"ב, ואין זה מדין פשטה קדושה בגמ' תמורה (י') שהי' לדון אם שייך לומר פשטה קדושה אחר שכבר הוקדש עיין תוס' גיטין (מ"ג:): ד"ה גמרו ודוק, רק דהכא פשטה קדושה משום שנטפל ומחובר להקדש וכעין נטפל לשם: יד) עוד נראה בנ"ד דאפי' אם נאמר דליכא איסור סתירה לגבי האבנים מ"מ איכא איסור סתירה לגבי הקרקע גופא של הקדש באם יעקרו ממנה האבנים וכמו"ש בשו"ת הרי"ם סי' ב' שאין תקנה למכור כותל אחד ואח"כ לנתצה כיון דעכ"פ מחובר כותל זה לשאר הכותלים שנשארו בקדושה הוי נותץ מקודש והכ"נ בנ"ד הוי נותץ מקרקע דהקדש בהכ"נ, וראיתי בשו"ת א"י ח"ב סי' קמ"ב שכתב עד"ז בישוב קו' הרדב"ז על הרי"א"ס שמביא רא'י דשרי למחוק לצורך תיקון ממה שנתצו חשמונאים מזבח ששקצו אנשי יון דהא בע"ז (נ"ב) אמרי' דבאו פריצים וחללוהו ות' כנ"ל דכיון שהקרקע עכ"פ לא יצא לחולין א"כ כשנותץ המזבח אכתי איכא משום לא תעשון דהרי נתצו מקרקע שהוא קדוש ולפי"ז הכ"נ בנ"ד אם ינתצו האבנים מעל הקרקע שנשאר בקדושת בהכ"נ איכא איסור נתיצה לגבי הקרקע: טו) באמנה מבואר בגמ' ובש"ע סי' קנ"ב דבאיכא בי כנישתא אחריתא ליכא איסור סתירה ובמג"א סי' קנ"ג סקט"ז דלא מהני ביש להם בהכ"נ אחר מכבר רק דבעינן בנאו אחרת אבל שיטת הט"ז דאפי' בכה"ג שרי וכן דעת הא"ר כהט"ז אבל נראה דמ"מ בבהכ"נ של כרכים גם להט"ז אסור בכה"ג שהרי במכירת בהכ"נ של כרכים ע"מ לבנות אחרת ג"כ נחלקו הט"ז סי' קנ"ג סק"ו מתיר והמג"א סקט"ז אוסר ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ע"ב הק' על המג"א דא"כ גם סתירה בשל כרכים יהי' אסור אפי' אם בונין אחרת אע"כ כהט"ז ולכך מותר סתירה כמו מכירה ובמג"א עצמו סי' קנ"ב סק"ב כתב דמה"ט מותר בבנאו אחרת אפי' בכרכים דגם כל העולם מרוצים כיון שבונים להם בהכ"נ אחרת ולפי"ז באין בונין אחרת רק שיש להם בהכ"נ מכבר דלש"ל הכי שכל העולם מרוצין א"כ גם להט"ז אסור סתירה בשל כרכים בכה"ג שאין בונין אחרת: טז) ובנוגע לדין מכירה אם יש היתר שימכרו הקהל מקודם את האבנים להפקיע אותן מקדושה ואח"כ לסתור אותן הנה מבואר בש"ע סי' קנ"ג סעי' ה' דאפי' רק גבו מעות לבנות בהכ"נ אין משנין כ"א לקדושה חמורה והא דסעי' ה' שאינו קדוש עד שיתפללו בו כתב במג"א דהתם מיירי בגבו לצורך דבר הרשות דליכא ביזוי מצוה וא"כ בכה"ג דנ"ד שכבר התחילו לבנות הרי מבואר בסעי' י"ג דאם בנו יגמרו לגירסת הר"מ רק דע"פ זטה"ע במעא"ה רשאים להוציא המעות למה שירצו אבל מבואר ברמ"א סעי' ז' דבאין להם בהכ"נ אחרת אסור למכור בהכ"נ אפי' של כפרים דהא אפי' לסתרו אסור עכ"ל מבואר דמכירה הוי כסתירה וליכא היתר מכירה רק באופן דליכא איסור סתירה וכבר הבאתי מחלוקת הט"ז והמג"א אם להתיר סתירה או מכירה בלא בנאו אחרת אף שיש להם בהכ"נ מכבר: יז) ובנ"ד

יש לחוש משום בהכ"נ של כרכים שאינו נמכר ובתוס' מגילה (כ"ו) כתבו מתרי טעמי משום שאנשים מעלמא סייעו בבנינו וגם שעל דעת אנשים מעלמא נבנה ועיין בב"י סי' קנ"ג ובנ"ד איתנהו לתרתי טעמי לפמ"ש בשו"ת מהר"ם שיק סי' ע"ב בשיטת הח"ס שחש לכל עדה נכבדה ונאה שיש לה דין עיר של כרכים ואף שיש לדון הרבה לפי שו"ת הפוסקים אבל בנ"ד הרי ידוע שגבו ממקומות אחרים א"כ בודאי הוי כעיר של כרכים ואף שכתב המ"ב בזטה"ע האידנא יכולין למכור אפי' בכרכין כתב במג"א ס"ק ל"ז דזה דוקא כשבנאוהו משלהם ובשו"ת שי"צ סי' ז' דמ"ש המ"ב מכח זטה"ע זה דוקא היכי דליכא הפקעת קדושה וא"כ בנ"ד קשה להתיר המכירה להפקיע קדושתן ובמג"א סקי"ב שהביא מהמבי"ט דאם אין מתפללין בבהכ"נ של כרכים יכולים למכרה כתב ע"ז בדג"מ למג"א סק"ו דבלבנים ועצים שאפשר להשתמש בהם לבהכ"נ אסור ועיין שו"ת ד"ח ח"ב סי' ט"ו: יח) והנה משכא לי שמעתתא להאריך בכל המסתעף דרך פלפול הלכה ונראה לענ"ד דלמעשה אין לגבב קולות בזה ולמען להציל את המקום מבזיון צריכים הקהל להשתדל ולהתאמץ בתיקון זה וכלשון הש"ע סי' קנ"א שיראו העם ותעיר רוחם וישתדלו לבנותה ובט"ז סק"ג והעתיקו הח"ס סי' ל"א דבהכ"נ שחרב ואין רוצים לבנותו עוד, צריך לעשות גדר סביביו ולא יבאו לזלזל שם כו' עיי"ש ואפשר שיעלה להם עוד השתדלות בהתעוררות נדיבי לב מקרוב ומרחוק להשיב הבהכ"נ על תילה בנוי: ידידו.

סימן ג.

פלפול הלכה הנוגע בענינים הקודמים. בתוס' יומא (י') ד"ה וכו"ת מדרבנן תמהו דאכתי תקשי דרבנן אדרבנן דבסוכת החג פטרי ממזוזה אפי' מדרבנן ולעיל בלשכת פרהדרין מחייבי אפי' מדאו', הנ' לתרץ הנה בשו"ת ח"ס יו"ד סי' רפ"א העיר במה דלשכת פרהדרין חייב במזוזה אליבא דרבנן מפני שיש בה דירה לכ"ג והרי לקמן (י"א) אמר יכול שאני מרבה אף הר הבית הלשכות והעזרות ת"ל בית מה בית שהוא חול יצא אלו שהן קודש ועל כרחו דממעט אפי' יש בהן בית דירה דאל"כ בלאה"כ פטורין כמו בהכ"נ דממעט (לקמן י"א) משום שאין מיוחד לו וקאמר לחד שינוי' הא דאית בי' בית דירה א"כ הכ"נ בלשכת פרהדרין אע"ג שיש בה בית דירה לכ"ג תהי' פטורה מטעם שהיא קודש כן הק"ג בגב"א כאן דלשכת פרהדרין אם הי' בעזרה ואפי' אם הי' בהה"ב תהי' פטורה ממזוזה מפני שהיא קודש: ונראה דמה שמבואר דמטעם שהוא קודש פטור ממזוזה אפי' ביש בה בית דירה לכאן י"ל דהיינו דוקא בכה"ג שהוא קודש קדוה"ג אמרי' דפשטה קדושתו ואלים קדושה להפקיע גם את החלק בית דירה ממזוזה משא"כ בקדושת דמים פטור ממזוזה רק היכי דליכא בית דירה וכמו דמצינו בדין פשטה קדושה בכולה בתמורה (י') דהוא רק בקדוה"ג וכן בענין הקדש מפקיע מידי שעבוד דעת התוס' ועוד ראשונים דדוקא קדוה"ג מפקיע, והכ"נ לענין זה בבית קודש שיש בה בית דירה הסברא דדוקא בקדוה"ג פשטה קדושה ומפקיע מחיוב מזוזה את הבית דירה משא"כ בקדו"ד: וניחא בזה שיטת הר"מ ה' מזוזה שכתב הטעם בבהכ"נ שפטור ממזוזה מפני שהוא קודש ומ"מ באית בה בית דירה חייב במזוזה ואילו בלשכות ועזרות אפי' ביש בהן בית דירה פטור כנ"ל רק דשאני בהכ"נ שהוא רק קדו"ד שהרי הוא נמכר בשל כפרים ויוצא לחולין וכמו"ש הר"ן פ' בני העיר א"כ לא אלים קדושתו להפקיע חיוב מזוזה של בית דירה: ואמנם גם לשכות ועזרות אם יש בהן קדוה"ג כבר נחלקו הבעה"מ

והרמב"ן ז"ל בע"ז (נ"ב) דשי' הבעה"מ שהם רק קדו"ד וע"כ שיטתו דלש"ל באו פריצים וחללוה רק באבני מזבח ועזרה שהם קדו"ד שיוצאין לחולין ע"י מעילה משא"כ בכ"ש שאין להן פדיון והרמב"ן השיג מתוספתא דאבני היכל ועזרות שנפגמו אין להן פדיון, ובשו"ת ח"ס או"ח סי' ל"ח הק' ארמב"ן ז"ל דאיך אפשר דמזבח ועזרות יהי' להן קדושת כ"ש הרי ש"ס ערוך הוא בכתובות (ק"ו) דפרוכת מבה"ב הוא הואיל ותחת בנין עשויות א"כ כש"כ בנין גופי' ובאמת לא אדע מה שהח"ס למד זה מכח ק"ו דפרוכת הרי מפורש התם בכתובות דמזבח העולה לשכות ועזרות באין מקבה"ב וא"כ נתחזקה עוד תמיהת הח"ס רק שהח"ס תירץ בש' הרמב"ן דאחר שנקבע בבנין בא לו קדוה"ג וכתבתי בזה בס"י הקודם: ונ"ל ג"כ בשי' הרז"ה והרמב"ן שהוא פלוגתא בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג דא"ר אבהו אתפלגון ר"י ור"ל חד אמר בונין ואח"כ מקדישין וחרנא אמר מקדישין ואח"כ בונין מאן דאמר בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות ובפנ"מ פ"י שהוא לשון בתמ"ל וכי אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות שיהיו מועלין בהן וכבר כתבתי בתשו' הנ"ל לדקדק שהוא דוחק לנעוץ בלשון שהן עולות שימעלו בהן ואמרתי פ"י אחר בירושלמי וכעת נ"ל דה"פ שהרי במעילה (י"ד) אמר דבנין בחול דא"א דלא יתבי זמנין בטולא דבנין מפני החמה ונמצא מועל ובמל"מ היסה"ת הק' מדאמר בפסחים (כ"ו) שאני היכל דלתוכו עשוי ופירש"י ואין הנאת צילו נאסרת דאין זה דרך הנאה ונמצא שתי הסוגיות סותרות אבל הנה בתוס' פסחים שם כתבו דלכך במעילה ליכא אי' שלכדה"נ משום דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה דכתיב בה אכילה ובזבחים (מ"ה) אמר כי גמרה מעילה חטא חטא מתרומה דומי' דתרומה דקדושה קדוה"ג אבל קבה"ב דקדושת דמים לא, ובשו"ת מהרא"ש סי' ב' דרך נתיב בזה ליישב קו' המל"מ הנ"ל דבמעילה (י"ד) דמיירי בשעת בנין שלא נתחזק עוד בעבודה יודה הרמב"ן דעזרה הוי קבה"ב ולכך מועלין אף שלכדה"נ עיי"ש דפח"ח והי' יכול לסייע מדברי הח"ס הנ"ל דמפורש כן בש"ס כתובות דבא מבה"ב רק שתי' הח"ס דבשעה שנקבע בבנין בא לו קדוה"ג, אבל באמת גם דברי הח"ס ז"ל צ"ע דמאן מפיס שע"י קביעתו בבנין בא לו קדוה"ג: אבל נראה דבעיקר מחלוקת הרז"ה והרמב"ן הם דפליגי כאן בירושלמי ואמר מאן דאמר בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות ורצה לומר עולות ממש ומשום דתנן במעילה (י"ט) אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכ"ש בלבד וא"כ המחיצות לא אמרי' כאילו הן עולות דל"ה בכלל בהמה קדושת הגוף והוא כשי' הרז"ה דעזרות יש לה רק קדו"ד דאין בהן מועל אחר מועל וא"כ דהוי רק קדו"ד יש בהן מעילה אף שלכדה"נ ולכך בונין ואח"כ מקדישין דזמנין דיתבי בטולא וימעלו כש"ס מעילה (י"ד) הנ"ל ומ"ד מקדישין ואח"כ בונין רואין את המחיצות כאילו הן עולות קדוה"ג ע"כ לא חיישינן למעילה דשאני היכל דלתוכו עשוי ואין זה דרך הנאה והיא פ"י נחמד דרך פלפול: ולפי"ז י"ל בישב קו' הח"ס הנ"ל מה דתניא דלשכת פרהדרין חייב במזוזה משום שיש בה דירה לכ"ג ולא אמרי' דפטורה מפני שהוא קודש משום דאתי' כמ"ד בירושלמי והוא סוגי' דש"ס דילן דבנין ואח"כ מקדישין ומשום דלשכות ועזרות הן רק קדו"ד ולכך גם הכא לא מהני מה שהוא קודש לאפקועי ממזוזה את הבית דירה לכ"ג שיש בה וכמו בהכ"נ אע"ג דאיכא בה ג"כ טעמא דקודש להר"מ מ"מ חייבת במזוזה ביש בה בית דירה, ומצאתי בריטב"א כאן שכתב

דרבנן ור' יהודה דלשכת פרהדרין לית להו מיעוטא דלקמן לגבי מזוזה דיצאו אלו שהן קודש רק לגבי נגעים ממעטי (לקמן י"ב) משום דאין טומאה במקום קדושה ולפי"ז מאוד יתכנו דברינו דסברתם משום דעזרות הם קדו"ד לא אלימו קדושת' למיפטר: ומעתה מיושב היטב תמיהת התוס' מה דלרבנן לשכת פרהדרין חייבת במזוזה וסוכת החג פטורה שהרי בביצה (ל') תניא ריב"ב אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לד' מה חג לד' אף סוכה לד' וא"כ דמבואר דסוכה יש עלה קדוה"ג מדאו' לכך שפיר קא פטרי רבנן סוכת החג ממזוזה אע"פ שיושבין ודרין בה דמשום שקדושת קדוה"ג אלים לאפקועי חיוב מזוזה דכתיב בית מה בית שהוא חול יצא זה שהוא קודש ושאני לשכת פרהדרין אע"פ שהוא קודש הוא רק קדושת בה"ב דהלשכות והעזרות באין מבה"ב אבל הש"ס מקשה דר' יהודה אדר' יהודה דאדרבה מחייב יותר בחג עד דמשני רבא דפליגי בסוכה אי בעי דירת קבע ולטעמי' אזלו ולית להו כלל דרשא דיצאו אלו שהן קודש וכדברי הריטב"א ודוק והבן: סימן ד.

ב"ה ז' מנ"א תרצ"ז. שוכט"ס לכ' הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה אברהם וויענער נ"י אבד"ק יאזלאוויץ: הגיעני מכתבו עם שאלתו בבהמ"ד שנחרב והי' שמם כמה שנים ועמד איש אחד ועשה השתדלות בקיבוץ כסף מרחוק ובנה הבהמ"ד על מקומו הראשון ובצירוף אנשים עשה החלטה למכור מקומות בכותל מזרח כל מקום לפי סך 150 דולר וכן לקח לעצמו מקום הראשון בסכום זה וישב שם כמה שנים עד ששל"ח וכעת עמד אחד מהמתפללים כבר ומערער שהמקום הזה הוא שלו מבנין הראשון ולא הי' לו רשות למכור, וכ"ת האריך למעניתו בפלפול בטוטו"ד: א) והנה כבר עמדו גדולים חקרי לב בחקירה אם מקומות בהכ"נ הם קנין הגוף בהכ"נ או רק ק"פ זכות שימוש ובשו"ת שמן רוקח ח"ב סי' ב' כתב שאין בזה קנין הגוף ואם נפל הבהכ"נ אזדא לי' זכותם ובח"ס או"ח סי' כ"ט כתב לדבר פשוט שיש להן דין קרקע ואותן אנשים שקנו הקרקע מאז מי יכול לגזול הקרקע שלהם מיזם בעל כרחם אבל במהרש"ם ח"א סי' רכ"ד הביא מס' האשכול ה' בהכ"נ סי' כ"ד שכתב דבהכ"נ קדוש הוא וזביני לית בי' אלא דנהיגי מנהג שהוא מפורסם כו' וכן בס"ח סי' תתי"א שמן הדין אינו יכול לקבוע מקום בבהכ"נ לירש ולמכור אלא שנהגו כן שלא יעשו מחלוקת ובח"ס ח"ו סי' ל"ב הביא מרמב"ן ב"ב (מ"ד) דפריך הש"ס דליקני לי' מטלטלי אג"ק ומשני דלית לי' קרקע וכתב עלה הרמב"ן דהיינו במקום שאין בהכ"נ בעיר והביאו הש"ך חו"מ סי' ר"ב משמע דבמקום שיש בהכ"נ יכול להקנות מטלטלין אג"ק שיש לבעלי המקומות קנין בה, וזה עתה שבא לידי לשעה דרך אגב ס' זקן אהרן הנזמ"ח וראיתי שכתב דראי' זו יש לדחות ולומר דבאמת אין להם קנין הגוף בקרקע רק כיון דעכ"פ המקום שאול להם שוב יכולים להקנות מטלטלין אגבן וכרמ"א חו"מ סי' ר"ב סעי' ז' דיכולים להקנות אגב מקומות של בהכ"נ השאול להם עכ"ד, אבל נראה מלשון הרמב"ן שהביא הש"ך בס"ר ר"ב דבני העיר שיש להם בהכ"נ או בית הקברות בשותפות יכול הוא להגבות אגבן מטלטלין הא למה זה דומה לחצר שאין בה דין חלוקה כו' משמע דמדמה זכות מקום בבהכ"נ לזכות ביה"ק שיש קנין בגוף הקרקע ומשוה"כ הו' כחצר שא"ב דין חלוקה וכן נראה משו"ת הרשב"א סי' תתקל"ה שהם דברי הרמ"א חו"מ סי' ר"ב שכתב שם דבהכ"נ הוי קרקע משותף שיכול להקנות אג"ק,

ואף דבשו"ת הריב"ש סי' רנ"ט כתב דאפי' אם נכתב בשטר קנין מקום בהכ"נ מתהום ארעא עד רום רקיע אין הדעת סובלת שיוכל לחפור בגוף הקרקע מ"מ מאי בכך דהרי כמו כן אפי' בקנין הגוף מתהום ארעא אמר בירושלמי פ' השולח בקונה קרקע בזמן שהיובל נוהג אינו חופר בה שיחין ומערות דהתורה אמרה ושב לאחוזתו עיין מ"מ פ"א מה' שמיטה ויובל, ומ"ש בקצה"ח סי' רנ"ז דבזמן שהיובל נוהג חופר שיחין ומערות תמוה מהמפורש בירושלמי הנ"ל להיפוך, וגם מ"ש בנה"מ סי' קס"ב דכשנשרף הבהכ"נ יכולין זט"ה למכור כל המקום ולבנותו במקום אחר, י"ל ע"פ שו"ת פנ"י סי' ד' שחקר אם בנחרב הבהכ"נ יש מצוה וחיוב לבנותו על מקום הראשון והביא רא' מדאמר בגמ' לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא מבואר דאחר בנין השני מותר לסתור הראשון אע"פ שישאר מקומו פנוי ועשו"ת ב"ש או"ח סי' כ"ה אבל בשו"ת מהר"ם לובלין סי' נ"ט הביאו המג"א סי' קנ"ג סקל"ז נראה דאם לא מהכרח הסבה שהזכיר שם הי' חיוב קדומה למקום הראשון ובתשו' במק"א הארכתי בזה עיין לקמן סי' ט"ז עכ"פ דבחרבן בהכ"נ ובהמ"ד לא נפקע לגמרי זכות הבעלים וראיתי בשו"ת ב"ש חו"מ סי' מ"ו כתב שהדין פשוט בחו"מ סי' ק"מ וקע"ה וט"ז סי' קצ"ב דמקומות בהכ"נ דינם כקרקע וכבית שאם נשרף הבנין הקרקע לחלוטין הוא של הבעלים, וכ"כ בשו"ת חס"ל מהדו"ת או"ח סי' ט"ו אבל הנה לא הזכירו משו"ת שמן רוקח הנ"ל דאין להם קה"ג ואנהרינהו לעורר זכרוני מתשו' כ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל בשו"ת כוכב מיעקב סי' ק"ה שתמך יסוד ע"ד שו"ת שמן רוקח הנ"ל והעלה דאם נשרף אזיל לי' זכותי' ובאמנה שע"פ האמור נמצאו לו יסודות חזקות דברי האשכול וס"ח ועיין שם שהביא מדברי הנה"מ סי' קס"ב הנ"ל וגם ראייתו ממגילה (כ"ו) דבהכ"נ ובהמ"ד לא מקרי אחוזתכם אבל בכ"ז סיים דלאנשים שיש להם מקומות מכבר להם משפט הקדימה וע"כ בודאי שאין יכול ליקח מהם המקום למכרו לאחרים ועיין מ"ש ח"ס ח"ו סי' ל"ב דנהי שאין יכול להכריח את הציבור לבנות במקום הראשון דוקא וכשבנין במקום אחר אין לבעלי המקומות כלום מ"מ כשחוזרים ובונים במקום הראשון לא הפסיד כל אחד מקום המצויין לו רק שהחיוב עליהם לסייע בתשלומין במה דמשתרשי להו ע"י הבנין ובאם הם עניים שאין להם לשלם יעמוד אחר במקומו וישלם דמאן דיהיב טסקא ליכול ארעא כו', והנה הגם שדעת כ"ג אאמו"ר בכוכב סי' ק"ה הנ"ל שונה מזה כאמור מ"מ תמים דעים הוא בזה לענין שיש קדימה לבעלי המקומות ובאופן שלא חסר ממון להוצאת הבנין אין ברשות הגבאי להוציא ממנו המקום: (ב) ובדברי הרמב"ן ב"ב (מ"ד) הנ"ל בהא דמשני הש"ס דלית לי' קרקע וכתב הרמב"ן דהיינו במקום שאין בהכ"נ בעיר, יש להעיר לפי חידוש דברי הר"ן קידושין בסוגי' דאגב בשם הרא"ה ז"ל דבהכ"נ שנבנה מזמן רב אז מי שיש לו אב אין לו חלק בבהכ"נ משום דא"א להקנות לנולדים רק שזוכה בתורת ירושה וכ"ז שהאב חי אין לבן חלק עכ"ד א"כ למה צריך לדחוקי הכא בגמ' דאיירי במקום שאין בהכ"נ בעיר והרי אפי' יש בהכ"נ בעיר מ"מ משכחת דלית לי' קרקע כגון שהאב חי דאין לבן חלק בבהכ"נ, ונראה לפי"ז דהרמב"ן ז"ל לא נחית לזה ולא שמיעא לי' לחידוש הרא"ה ז"ל: והנה עוד שמענו מדברי הרא"ה ז"ל דמקומות בהכ"נ יש בהן קה"ג להוריש לבנים והוא שלא כדברי הס"ח תתי"א הנ"ל רק דגם מ"ש בס"ח רצונו לומר דוקא בבהכ"נ של כרכין כיון דמעלמא אתי לא מצי מזבני

לה אבל בבהכ"נ של כפרים דמזבני ה"ה שיכול להוריש מן הדין: ג) והנה כ"ת העיר בראי דאין לבעלי המקומות קה"ג מהא דיומא (י"ב) דמסיק דבהכ"נ אפ"ל דכפרים אין מטמא בנגעים היכי דלית בה בית דירה משום דכתיב ובא אשר לו הבית יצאו אלו שאין מיוחדין לו ולכאו' הרי בית השותפין חייב במזוזה ומטמא בנגעים וכבר עמד בזה הריטב"א שם רק שי"ל דשאני בית השותפין דמקרי בעלים מיוחדין כמו"ש הר"ן נדרים (מ"ו) בסברת ראב"י דמותרים ליכנס לחצר משום דכה"ג יש ברירה דכל אחד בשעה שמשתמש הוי שלו לגוף ולפירות וכמו"ש ג"כ בב"י או"ח סי' תרל"ז בשם הרשב"א לגבי אתרוג השותפין ומשא"כ בבהכ"נ דאין לו בשום פעם בעלים מיוחדין כיון שאין להם קה"ג וגוף הבהכ"נ הוי של הקדש וכדברי האגודה במג"א סוס"י קנ"ד ועיין מג"א סי' שס"ו סק"י עכ"ד, ואמנם בעיקר הערתו מהא דבהכ"נ אין מטמא בנגעים כבר קדמוהו גדולי האחרונים ועיין בכומ"י סי' הנ"ל שדיבר מזה ובשו"ת חס"ל סי' ט"ו מ"ש בזה.

גם חילוקו שבין בית השותפין לבהכ"נ יתכן רק לדברי שו"ת שמן רוקח ולא לדברי גדולי הפוסקים שיש למקומות בהכ"נ קה"ג רק דאתיין לתי' הריטב"א עצמו שם דשאני בית השותפין שמיוחד לכל אחד לדירתו משא"כ בהכ"נ: ד) ואמנם ע"פ האמור יתכן בישוב קו' התוס' מגילה (כ"ו) בהא דאותבי' הש"ס בבית ארץ אחוזתכם אחוזתכם מטמא בנגעים ואין ירושלים מטמא בנגעים א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בהכ"נ ובהמ"ד מטמאין בנגעים אמאי הא דרכין הוו והק' בתוס' שהרי ביומא (י"ב) מסיק דאין חילוק בין כרכים לכפרים רק בין אית בה בית דירה או לא ותל' דהכא המקשן טעה בשיטת ר' יהודה לחלק בין כרכים לכפרים עיי"ש ולכאו' צ"ב: והנ"ל ע"ד הפלפול הנה בהא דאמר ביומא דאפ"ל דכפרים אין מטמאין בנגעים משום דאין להן בעלים מיוחדין לכאו' תיקשי כיון דקיי"ל כראב"י בנדרים (מ"ו) דבכה"ג יש ברירה וכל אחד בשעה שמשתמש הוי שלו א"כ מקרי בעלים מיוחדין, אבל הנ"ל דבר חדש דלענין שיטמא הבית בנגעים לא מהני מה דקיי"ל יש ברירה שיהי' מקרי עי"ז בעלים מיוחדין והוא לפי"מ דאמר בבכורות (נ"ז) דצריכא לדר' יוחנן באחין שחלקו לאשמעינן דאין ברירה דממה שפטורין ממעשר בהמה י"ל דיש ברירה רק דבעינן דומיא דבנך מה בנך דברור לך אף צאנך בברור לך.

מבואר דאף למ"ד יש ברירה מ"מ ל"ה מתורת ודאי רק שהוא בדמיון דאזלינן בתר רובא שכתב השטמ"ק ב"מ (ו') דל"ה רוב מדין ודאי והיכי דבעינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק גם רוב נתמעט והכ"נ אף דאמרי' יש ברירה ל"ה צאנך הברור לך וכ"כ התוס' גיטין (כ"ד) דאפ"ל אי יש ברירה מ"מ פסול היכי דכתוב וכתב לה לשמה ובתוס' ע"ז (ס"ג) ד"ה וכגון לגבי אתנן דלא מהני מה דיש ברירה דבעינן המבורר בשעת ביאה, ולפי"ז ניחא שפיר ג"כ לענין זה מה דבהכ"נ אפ"ל דכפרים אין מטמא בנגעים דכתיב אשר לו הבית דבעינן בעלים מיוחדין אע"ג דקיי"ל יש ברירה ובשעה שמשתמש הוי שלו מ"מ כיון דכתיב אשר לו הבית דגלי קרא דבעינן בעלים מיוחדין לא מהני מה דיש ברירה כיון דל"ה מתורת ודאי ובעינן המבורר לך: והנה בתו"ג לגיטין (ע"ג) כתב דדבר זה אי יש ברירה חשוב כודאי לגמרי תלי' בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי דלר' יהודה דאמר כא"א לכל דברי' וחייב עלי' חנק ע"כ דס"ל דאף לגבי אינשי חשיבי כודאי וכהולך

לעשות ודאי איסור דמי וע"כ בגיטין (כ"ה) לגבי כתוב לאיזה שתצא בפתח תחלה מביא הש"ס מהא דמה היא באותן הימים ובכל דוכתא דמפלפל הש"ס בדיני ברירה לא מייתי משנה זו לראי' רק משום דהכא לגבי כתוב לאיזה שתצא בפתח תחלה דלא מהני מה דמסתמא יש ברירה כיון דבעינן לה לשמה ומשום ברירה ל"ה ודאי שיהיו מקרי לשמה כמו"ש התוס' הנ"ל לכך מייתי מהא דמה היא באותן הימים דלר' יהודה כא"א לכל דברי' דאמרי' יש ברירה מתורת ודאי עיי"ש ונראה דמסייע לזה ירושלמי דגיטין פ' כל הגט דפריך מכיון שנתנו לה יעשה כמו שהי' כרות לשמה ר' יוסי בר' ביבין דר"ש הוא דתני אמר לאומן עשה לי ב' זוגין א' לקרקע וא' לבהמה טמאים עד שיפריש בטהרה והיינו משום דאחר שיפריש כלי אחד לטומאה ראוי' היא לקבל טומאה משעה ראשונה משוה"כ כ"ז שלא פירש שניהם טמאים מספק ור"ש מטהר דלא אמרי' משעה ראשונה היתה זו מיועדת לטומאה והכ"נ לא אמרי' דאחר הנתינה משעה ראשונה הי' כרות לשמה עיי"ש הרי מפורש דמ"ש התוס' דמשום ברירה ל"ה לשמה אתי' רק כר"ש ולא לר' יהודה, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' במגילה הנ"ל מה דטעה המקשן בדברי ר' יהודה לחלק בין כרכים לכפרים דבהכ"נ של כפרים יהי' מטמא בנגעים דהרי כל מה שאמרנו דבהכ"נ של כפרים לא מהני מה דיש ברירה שיהי' מקרי בעלים מיוחדין הוא רק משום דיש ברירה ל"ה מדין ודאי ואנן בעינן אשר לו הבית בעלים מיוחדין מבוררין לך מדין ודאי אבל הכא לר' יהודה לשיטתו דס"ל יש ברירה מדין ודאי ומהני אפי' לגבי גט דבעינן וכתב לה לשמה הכ"נ איכא סברא לגבי בהכ"נ של כפרים דמקרי בעלים מיוחדין ודוק (היטב: ה) ועל דרך זה י"ל בישוב קו' הרמב"ן והר"ן נדרים בש"י הר"מ שדבריו סותרים זא"ז דבגמ' שם אמר רבה מחלוקת בחצר ש"י"ב כדי חלוקה אבל בא"ב דין חלוקה דברי הכל מותר ומקשה לו רב יוסף והרי בהכ"נ דכשאינן בה דין חלוקה דמי ותנן שניהם אסורין אלא א"ר יוסף מחלוקת באין בה דין חלוקה כו' והשתא הר"מ שפוסק כראב"י דבאין בה דין חלוקה מותר ופסק נמי כמתני' דאסורין בבהכ"נ של אותה העיר א"כ מזכה שטרא לבי תרי: והב"ח ז"ל תי' דראב"י מודה בבהכ"נ דכיון שאפשר לתקן שיקנו חלקם לאחר אסורים עד שיתקנו והא דפריך ר' יוסף הרי בהכ"נ דכשא"ב דין חלוקה דמי ותנן שניהם אסורין לא הוה ס"ל חילוק זה, ובט"ז הק' עליו דמי נתן לנו כח לחלוק על רב יוסף דלא ס"ל לחלק בהכי, ונראה דהנה בגוף סברתו של הב"ח ז"ל דכל שאפשר בתיקון אסור ובאמת כן כתב ברא"ש בפירוש דאם יש בו כדי חלוקה לא סמכינן אברירה, י"ל בהסבר הדבר ע"פ האמור דאע"ג דיש ברירה ל"ה זה מדין ודאי רק מדין רוב דג"כ ל"ה ודאי גמור וע"כ מהאי טעמא דלא אזלינן בתר רוב בדבר שיש לו מתירין הכ"נ לא סמכינן אברירה בכה"ג שיש לו תיקון דהוי דשיל"מ, אך הרי כבר אמרנו דדבר זה אי יש ברירה ל"ה ודאי גמור תלי' בפלוגתא ולר' יהודה במתני' דגיטין (ע"ג) אמרי' יש ברירה מדין ודאי, ולפי"ז מתורץ היטב דרב יוסף שפיר קמקשה אמאי דאמר רבה אבל בחצר שא"ב דין חלוקה דברי הכל מותר והרי בהכ"נ דכשאינן בו דין חלוקה ותנן שניהם אסורין והיינו דאפי' אם תאמר לחלק דשאני בהכ"נ כיון שאפשר לתקן הרי כל זה רק למה דאמרינן דיש ברירה ל"ה מדין ודאי י"ל דאסור בדשיל"מ אבל אליבא דר' יהודה דאית לי ברירה מדין ודאי צריך להיות מותר בבהכ"נ וקשה לדברי רבה דבאין בה דין חלוקה ד"ה מותר ואיך סתם במתני' דשניהם אסורין בדבר של אותה העיר ושם במתני'

ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט דהיינו שיש תקנה לאיסור בכה"ג והרי לר' יהודה לשיטתו א"צ תקנה כלל כיון דס"ל יש ברירה מדין ודאי וא"כ כל עיקר קושיתו דרב יוסף הוא ממתני' דאיירי בה ר' יהודה אבל להר"מ בשיטתו ל"ק דאע"ג דפסק כראב"י דבכה"ג יש ברירה מ"מ שפיר פסק ג"כ כמתני' דשניהם אסורין משום דאפי' אי בכה"ג אמרי' יש ברירה מ"מ ל"ה ודאי ואסור בדבר שיש לו תיקון ובמתני' דאסור אפי' לר' יהודה דיש ברירה מדין ודאי משום דהכא כשאמר דבשעה שישתמש הוי שלו הרי הוא תולה בדעת עצמו דבכה"ג ס"ל לר' יהודה בגיטין (כ"ה) ועירובין (ל"ו) דאין ברירה ולית לי' דראב"י] וקושי' דרב יוסף הוא רק לרבה דבאין בו דין חלוקה לדברי הכל יש ברירה ודוק: ו) בדברי הר"ן נדרים (מ"ח) בד"ה ואסורין בדבר של אותה העיר שכתב מפני שיכולין למכרן זט"ה והו"ל כשותפין שאסורין זע"ז דמבואר שיטתו דרק בבהכ"נ של כפרים אסורים הק' בנ"ז דא"כ הו"ל למיפלג בדידה בדבר של אותה העיר דלפעמים מותרין כגון בהכ"נ של כרכים, ונלע"ד מלתא חדתא דבחרמים לבה"ב דאיירי במתני' לא משכחת לה כלל בבהכ"נ של כרכים משום דאמר בערכין (כ"ח) יכול יחרם אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו ת"ל בהמה מה בהמה יש לו רשות למכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למכרה כו' מבואר דבדרך דאין יכול למכרו ליכא דין חרמים וא"כ מתורץ כמין חומר קו' הנז' דבבהכ"נ של כרכים כיון שאינו נמכר ליכא ב' דין חרמים כלל והיא הערה יקרה: ז) וחזות קשה לי בגמ' הנ"ל דמסיק דפליגי בא"ב דין חלוקה וכתב הר"ן דמתני' דלקמן (מ"ח) בהריניעליך חרם שאסורין בדבר של אותה העיר אתי' כרבנן והרי הר"ן כתב ג"כ במתני' דטעמא דרבנן דאסרו בא"ב דין חלוקה משום דכ"א מהשותפין יש לו בחצר קה"ג דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חברו ומשוה"כ אסור דקונמות מפקיעין מידי שעבוד א"כ תקשי דהא תינח התם במודר משא"כ הכא דאיירי בחרמים לבה"ב הרי קי"ל דקדושת דמים אינן מפקיעין מידי שעבוד כפירש"י ותוס' גיטין (מ) ומפורש בערכין (כ"ג) בגמ' כמו"ש הראב"ד ז"ל פי"ח מה' מלוה ופ"ז מה' ערכין הי"ד במה שהשיג על הר"מ ועיין מה"פ ירושלמי כתובות (פ"ח) דמשם קיבל הרמז"ל שיטתו דגם קדו"ד מפקיע מידי שעבוד ולהנ"ל ראי' גדולה להר"מ מש"ס דילן כאן: ידידו"ש.

סימן ה.

ב"ה ט' תמוז תרצ"ו. שלו"ט לכבוד הרב החר"ף ובקי ירו"ש מו"ה דוד באבד נ"י חתן הרה"ג אבד"ק קלבסוב: ע"ד השאלה בעירו שיש חדר הסמוך לבהכ"נ וכותל בהכ"נ הוא אחד מכותלי החדר וגם החדר פתוח לפאליש ומאז שהתפללו בחדר זה יש אומרים בקביעות ויש אומרים שהי' אך באקראי וזה איזה שנים שראה"ק עשו מזה בית ישיבה ומועצה לצרכי הקהלה: א) וכ"ת הביא משו"ת שאילת יעב"ץ מובא בשע"ת סי' קנ"א דכותל בהכ"נ מבחוץ י"ב קדושה אבל רק לעצמה כגון לנתוץ הימנה אסור גם מבחוץ אבל להשתמש בחדר מותר בכל ענין רק שיש לדון בזה לאיסור משום שהחדר פתוח לפאליש ובפאליש קדושה יש בו כמו"ש המג"א רס"י קנ"ד בשם המהרי"ט עכ"ד: והנה במהרי"ט עצמו שם יו"ד סי' ב' חקר לענין פרדס שבעזרת בהכ"נ אם נימא שיש להפרדס קדושה ע"י שפתוח לעזרת בהכ"נ באופן שיש בה קדושה לעזרה וכדתנן במע"ש ומייתי לה בפסחים (פ"ו) דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש רק שכתב כיון

שמקום זה מתחלה נעשה לצורך חול אין בו קדושה אף שפתוח לקודש וראי' משער נקנור שלא נתקדש משום המצורעים אף שפתוח לעזרה וע"כ מטעם כיון שנעשה מתחלה להיות חול עכ"ד: ב) ובשו"ת ב"ש או"ח סי' כ"ח הק' ע"ז דאין ראי' דהתם הרי חלל השער כשם שפתוח לעזרת ישראל כמו כן פתוח לעזרת נשים ומבואר ביומא (כ"ה) דפתוח לקודש ולחול תוכה חול אותה שבנויה בחול עיין תו"י שם ותדע שהרי המהרי"ט עצמו שם לא מצא טעם לקדושת העזרה עצמה רק משום תפלת העצלנים שנדחקין להתפלל שמה ותיפוק לי' משום שפתוח לבהכ"נ אע"כ דמשום זה א"ב קדושה כיון שפתוח נמי לחול והוי פתוח לקודש ולחול דתוכה חול עכ"ד, ולכאו' אי משום הא לא איריא דמה שלא כתב המהרי"ט לגבי העזרה גופא שתהי' קדושתה משום שפתוחה לבהכ"נ, י"ל שהוא משום שרוצה המהרי"ט ז"ל לדון שמשום קדושת העזרה יהי' קדוש גם להפרדס ע"י שפתוח לעזרה ולפי"ז אם העזרה גופא כל קדושתה לא הי' מחמת עצמה רק מגו דבהכ"נ ע"י שפתוחה לבהכ"נ שוב לא הי' כח לעזרה להשפיע מקדושתה עוד להפרדס מגו דלעזרה שפתוח לו דכה"ג בעי רבא בתמורה (י"א) דדלמא חד מגו אמרי' תרי מגו לא אמרי' ובתוס' ביצה (ל') ד"ה עד לגבי מגו דאתקצאי דתרי מגו ל"א, ואף דביומא (ל"א) בתוס' ד"ה וכולן מבואר דגג בית הפרוה קדוש ע"י שפתוח ללשכת המדיחין ותוכה קודש ע"י שפתוחה לעזרה הרי דאמרי' תרי מגו ז"א דהתם הרי גג בית הפרוה הי' בנויה בקודש וקדוש מעצמו ומהני רק הא דלשכת המדיחין תוכה קודש ע"י שפתוחה לעזרה כדי שלא יהי' מקרי גם בית הפרוה פתוח לחול דכה"ג הי' תוכה חול אף שבנוי' בקודש עיי"ש אבל היכי שבנוי' בחול לא אהני לי' פתיחתו לקודש שאינו קדוש מעצמו כ"א ע"י מגו משום דתרי מגו לא אמרי' ולכך הוכרח המהרי"ט ז"ל לאתויי על קדושת העזרה מחמת עצמה דמשה"כ י"ל דגם בפרדס הפתוח לעזרה יהי' קדוש דהוי חד מגו ולפי"ז גם בנ"ד לגבי החדר שפתוח לעזרה דבהכ"נ הנקרא פאליש י"ל שיהי' בו קדושה ע"י ז' דהוי חד מגו: ג) ונראה דאדרבה מתוס' יומא (ל"א) הנ"ל ראי' לזה דמשום שפתוח ללשכה שקדושתה ג"כ רק משום שפתוחה לקודש הוי תרי מגו דלא אמרי' והוא שהתוס' שם הוכיחו דלשכת המדיחין תוכה קודש דאל"כ הו"ל גג הפרוה פתוח לחול שתוכו חול, ובתפא"י למדות כתב בלאה"כ שמעינן דלשכת המדיחין תוכה קודש דאל"כ היו הקרביים שמדיחין נפסלין ביוצא ושמעתי מתרצים דאי משום הא הי' אפשר לומר דלשכת המדיחין היתה קודש רק מטעם פתיחה לקודש וע"כ משום זה לא הי' גג בית הפרוה הפתוח לה מקרי פתוח לקודש, לכך הוכיחו דלשכת המדיחין היתה תוכה קודש מעצמה שהיתה בנוי' בקודש עכ"ד והרי הוא כמו שכתבתי דתרי מגו לא אמרי' בכה"ג.

גם במ"ש הב"ש לגבי עזרה דבהכ"נ שהרי פתוח גם לחוץ והוי פתוח לקודש ולחול דתוכה חול י"ל בדמיון שכתבו התוס' עירובין (י'): ד"ה ואצבעיים דאוריא דעלמא לא אמר דאתי ומבטל לי' אלא באויר שאני חושבו כסתום כו' והכ"נ מה דפתוח לחול שמבטל קדושת המקום שפתוח ג"כ לקודש הוא רק היכי שפתוח לחדר חול אבל מה שפתוח לחוץ לאוריא דעלמא זה אין לו שייכות עם החדר ולא מבטל לקדושתו, וכעת הראה לי תלמידי בס' חבצה"ש או"ח סי' י' שכ"כ מסברא דנפשי' ולא הביא הדמיון מתוס' עירובין הנ"ל: ד) אך מ"מ נראה דבלאה"כ אין לומר בעזרת בהכ"נ ומכש"כ בפרדס או חדר

הפתוח לה שיהי קדוש ע"י פתיחתו משום דמה דאמרי' דבנוי' בחול ופתוח לקודש תוכה קודש הוא רק לגבי עזרה שבמקדש כיון דאזיר עזרה מקדש כדאמר בזבחים (כ"ו) דאזיר פנים כפנים דמי ועיין תוס' שבועות (י"ז) ד"ה תלה, לכך מה שהלשכה פתוחה לאזיר עזרה שמקודש גם הלשכה תוכה קודש ומשא"כ בפתוח לבהכ"נ שאין אזירה קדוש, איברא דבירושלמי מגילה פ' בני העיר אר"ח בר בא ר' יוחנן מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון על אזירא דבי מדרשא עכ"ל שלכאו' מזה דבהכ"נ גם אזירו קדוש אבל בשו"ת ד"ח או"ח ח"א סי' ג' כתב דהתם רק משום ביזוי מצוה אבל אין קדושה נתפס על אזיר בהכ"נ עיי"ש, ומ"ש המהרי"ט לגבי הפרדס הטעם דל"ה פתוח לקודש לעזרה דהכ"נ משום דנעשה מתחלה לצורך חול י"ל דעדיפא קאמר אפי' באופן שנאמר דבהכ"נ שוה בזה לעזרה דבהמ"ק דאזיר מקדש מ"מ לא מקרי פתוח לקודש אבל באמת בלאה"כ ליתא: ה) עוד נראה בדברי הירושלמי הנ"ל, הנה במג"א סי' רס"ג סק"ל בשם ס"ח כתב לחדש דמה שמצינו בגמ' מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין לא שייך כ"א במקום דרשות ולא בבהכ"נ, ויש לי להעיר מירושלמי מגילה הנ"ל ר"י מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון על אזירא דבי מדרשא והנה הק"ע והנ"מ פי' שמיקל הוא לשון קללה, ואמנם ראיתי בס' שו"ת הרב"ז סי' ב' הנדמ"ת שכתב לפרש דאין זה לשון קללה אלא לשון קולא הוא שהתיר להם לשטוח בגדים על אזיר בהמ"ד וכמו"ש בפר"ח או"ח סי' תצ"ו בדניי מנהגי איסור אות ט"ו בפ"ה הירושלמי מ"ק פ"ב ה"ה וירושלמי פסחים פ"ד ה"א ר"א מיקל לון כו' פי' שהקיל והתיר ובירושלמי שבת פ"ג ה"ב ר"מ מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון לאזירא דתנורא שהוא ממש כלשון הירושלמי מגילה הנ"ל כו' עיי"ש, והנה באמת גם בק"ע שבת שם הביא פי' הגליון שמיקל לשון קולא שהתיר להן ודחה זה דא"כ הו"ל למתני מיקל לנשייא לשטוח אבל מדקאמר מיקל לנשייא דשטחין כו' מבואר שהוא לשון קללה עכ"ד ולענ"ד י"ל דאי משום הא ל"ק שהרי לכאו' יל"ד קצת מה דקאמר מיקל לנשייא דשטחין דלמה דוקא לנשייא וכי לא הי' אפשר זה גם לאנשים דמצינו כ"פ בש"ס ההוא כובס דהוי כביסת בגדים ע"י אנשים, אבל י"ל שנסמך על גמ' דביצה (ל') הני נשי דשקלו חצביי' ואזלו ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרי' להו ולא מידי אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין כו', ולפי"ז י"ל דגם בירושלמי משוה"כ אמר מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון על אזירא דבי מדרשא וכן מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון לאזירא דתנורא והיינו דמיקל להון שלא אמר להו ולא מידי דאמרי' גם בזה מוטב שיהיו שוגגין כמו בהנהו נשייא דביצה (ל') הנ"ל, ואמנם לפ"ד המג"א בשם ס"ח הנ"ל דלא אמרי' מוטב שיהיו שוגגין רק במקום רשות ולא בבהכ"נ א"כ אכתי תקשי בירושלמי מגילה דמיקל לנשייא דשטחין בגדיהון באזירא דבי מדרשא שאין לומר דמיקל להון שלא אמר להו ולא מידי משום מוטב שיהיו שוגגין דהרי בבהכ"נ ובהמ"ד לש"ל כן אלא ש"מ דאפי' בבהכ"נ ובהמ"ד אמרי' הכי וכמבואר בטור או"ח סי' ס"ח בשם הרמ"ה דאפי' בבהכ"נ אמרי' מוטב שיהיו שוגגין והיא הערה נפלאה: ו) ובשו"ת מהרי"ט ח"א סוס"י פ"ג כתב דלא אמרי' מוטב שיהיו שוגגין רק בנשים ולא באנשים אבל בתוס' ע"ז ד'.

(ד"ה שהי' ובכ"ד מבואר דאפי' באנשים וכבר השיגו עליו בזה וע' סנהדרין (מ"ב) במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים א"ל האי נשי דידן נמי מברכי ובמחצה"ש סי' תכ"ו

כתב דלאו דוקא נשים אלא עמי הארצים דקרי להם נשים, וא"כ י"ל גם כהא דביצה (ל') הנ"ל וכן בירושלמי מגילה מיקל לנשייא דנשי לאו דוקא וה"ה אנשים ודוק: ומעתה דאתאן לזה יתכן שפיר כנ"ל דבבהכ"נ ובהמ"ד אין האויר קדוש והדבר מסתבר שהרי אפ"י בעזרה דבהמ"ק דאויר עזרה מקדש אין זה משום קדושת האויר עצמו רק משום קדושת הרצפה דקלוטה כמי שהונחה ובבהכ"נ ובהמ"ד לא שייך זה א"כ אין אויר קדוש ומה שהק' בד"ת מירושלמי דמגילה הנה לפי האמור אדרבה הירושלמי מסייע לזה דמיקל לנשייא לשון קולא ומיקל להן באוירא דבי מדרשא מה דלא מיקל להון בבהמ"ד עצמו בכותליו משום דלא חמיר אוירא דבהמ"ד כמו בהמ"ד עצמו ובלאה"כ אם נקטינן מיקל לנשייא לשון קולא יתכן ג"כ דלא רק מטעם מוטב שיהיו שוגגין רק בפשיטות משום דאין האויר קדוש ודוק: ז) ולענין שאלתינו עכ"פ מכיון שבכל אופן נאמר שאין קדושה נתפס באויר בהכ"נ כשו"ת ד"ח הנ"ל ממילא שאין לדון בעזרה של בהכ"נ ומכש"כ בחדר הפתוח לעזרה שיהי' קדוש ע"י שפתוח לאויר הקודש כיון שאין קדושה באויר, ובלאה"כ כתב המהרי"ט עצמו דאין קדושה בפרדס משום פתיחתו לעזרה דכל שנעשה מתחלה לצורך חול לא אהני מה שפתוח לקודש וראי' משער נקנור כנ"ל וכמו"ש בשמו במג"א בסי' קנ"ד: ח) עוד נ"ל בעיקר דין לשכה הפתוחה לקודש שתוכה קודש דהיינו דוקא בפתח פתוח ועומד אבל ביש לו פתח מוגף הוי כמו שאינו פתוח לקודש כה"ג דאמר בזבחים (נ"ה) לגבי שלמים שנשחטו קודם פתיחת ההיכל דפסולין שנ' ושחטו פתח אוה"מ בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול ואמר להלן פשיטא מוגף כנעול דמי, וא"כ הכ"נ בזמן שדלת הלשכה מוגף ל"ה תוכה קודש וצ"ע, וממילא בנ"ד בחדר הסמוך לפאליש ששני החדרים מוגפין בדלת גם מטעם זה ל"ה כפתוח לקודש: ט) זולת העיקר שיש לדון בקדושת החדר ע"י שהי' מתפללין בו ובמהרי"ט הנ"ל כתב להסתפק בעזרה של בהכ"נ שיהי' לו קדושה ע"י שמתפללין בו בשעה שנדחקין ונעשה קבע לעצלנין ובשו"ת ב"ש סי' כ"ח כתב לצדד כיון דקדושת בהכ"נ דרבנן הוי סד"ר ובאמת דין הפאליש נראה מבואר בירושלמי מגילה פ"ג ה"ג דבעי לה ההון פרוה (הוא דין הפאליש) מהו מיעבר בגווה כו' ולא איפשטא וא"כ לדברי הב"ש דהוי סד"ר לקולא הכ"נ בנ"ד שיש ספק אם הי' מתפללים בהחדר לפעמים בקביעות הוי סד"ר ועיין בראש יוסף מגילה (כ"ח) כתב להסתפק בפאליש אם יש לו דין בהכ"נ שיהי' אסור לשחוט בו ומסיק דלצורך כפרות אם המקום דחוק ועי"ז יוכלו להשגיח להציל ממכשול אפשר להתיר בפאליש דהני ע"ת עשויות וכ"כ בפמ"ג, ולפי"ז אפשר להתיר ג"כ החדר לצורך מועצת הקהל לפמ"ש בשו"ת ח"ס יו"ד סי' ר"כ דודאי מצוה איכא להיות לקהל בית ועד ועצה והמתקת סוד וצורך גדול לרבים עכ"ל, ומשום זה יש לדון ג"כ במה שראיתי בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' י"ט לפקפק במ"ש הב"ש דהוי סד"ר דהרי קיי"ל דאין עושין סד"ר לכתחלה כמו"ש המג"א סי' י' ולהנ"ל בנ"ד דהוי לצורך מצוה הרי כתב בא"א לאו"ח סי' י' ובהגהות חכ"ש לסי' קכ"ח דבמקום מצוה מותר אפ"י לעשות סד"ר לכתחלה אבל צ"ע מדברי הה"מ פ"ו מה' עירובין הי"ג בטעם שאין מערבין ע"ת ס' חשיכה לכתחלה כתוס' שבת (ל"ד) משום דאין עושין סד"ר לכתחלה אע"ג דאין מערבין אלא לדבר מצוה וגם מה שהי' אפשר להתיר הוא רק דרך ארעי ע"ד שכתב הראש יוסף הנ"ל כגון לשחוט כפרות אבל הכא נוגע לייחד החדר זה לצורך הקהל בתמידות ע"כ נראה

להתיר אך באופן שימכרו את החדר ע"פ טובי העיר במאה"ע או בהכרזה דזה הוי כהסכמת כולם וכמו"ש בב"ש סי' כ"ד ובאמרי יושר סי' הנ"ל ועיי"ש שיוכלו למכור אף בדמים מועטים דרך הערמה וכשו"ת הרי"ם או"ח סי' ד' עכ"ל ובפרט בנ"ד שכבר נעשה בהסכמת הקהל לבית ישיבת הקהל ודאי שיש להתיר כעת אחר המכירה כנ"ל זה הנלע"ד: י) אודות אם נמצא טעות בס"ת אחר שקרא רק ב' פסוקים הביא מהגאון מהר"ש ענגיל ז"ל בגליון ס' נועם מגדים להפמ"ג שכתב כי ראה מעשה אצל הגה"ק מצאנז שהורה בכה"ג להוציא ס"ת אחרת, הנה דעת הרמ"א בס"י קמ"ג מבואר דבקרא ב' פסוקים גומר קריאתו בס' הכשר ומברך לאחרי' ודעת הב"ח שגם בקרא ב"פ קורא הטעות בע"פ עד שיגמור ג"פ ומברך ובסידור דה"ח פסק כהב"ח, ובמג"א כתב דבמקום דליכא מנהג יש לנהוג כהב"ח וכן הביא בשע"א שער ח' וע' אמרי יושר ח"א סי' קמ"ג שכתב דעבד כמר עבד: יותר אין להאריך והנני ידידו"ש בברכת התורה סימן ו.

ב"ה א' ראה תרצ"ב. שוכט"ס לכ' אחי יקירי הגאון הגדול מו"ה דוב בעריש שליט"א אבד"ק טשעבין: ע"ד השאלה שבאה לפניך באחד שלרגלי מחלתו המתדבקת מוכרח להיות בדד ישב נפרד מבני אדם ואחר שובו לבריאתו פקודת הרופאים בכח הממשלה לשרוף כל מלבושיו וכלי תשמישו אם מותר לו ע"כ להניח תפילין שבאופן זה יבאו התפילין לשריפה חלילה, ואתה אחי יקירי כתבת בזה תשובה נחמדה בחריפות ובקיאיות [כעת נדפסה בספרו שו"ת דובב מישרים סי' צ"ט] ורצונך לדעת אשר אתי בזה: א) בירושלמי עירובין פ"י הי"ד ופסחים פ"ג ה"גאמתני' דר"א אמר לא תקרא עלי' שם חלה עד שתאפה כו' אר"פ אתיין אילין פלוגתא באילין פלגוותא דתנינן הניתנין במתן אחת כו' א"ל ר"א ולא נמצאת עובר על בל תגרע א"ל ר' יהושע ולא נמצאת עובר על בל תוסיף כו' דפליגי אי קום עשה מצוה עדיף או שוא"ת עדיף כדי שלא לעבור אלא בבל תוסיף בידים, ושם בירושלמי אהא דלא תקרא עלי' שם חלה עד שתאפה א"ל ר' יהושע ולא נמצא כשורף קדשים ביו"ט [כיון דאחר שתאפה קורא לה שם חלה ומשייר אחת והרי היא לשריפה עומדת נראה כמפריש לכתחלה בידיים לשריפה פנ"מ] א"ל ר"א מאליהן הן נשרפין, ולפי"ז לכאו' הוא ג"כ נידון דידן דאמרי' לי' שיניח תפילין דקום עשה מצוה עדיף ומה שיבאו אח"כ התפילין לשריפה הנה מאליהן הן נשרפין ובכתובות (ג') דמקשה הש"ס ולידרוש להו דאונס שרי דלא מעקרין תקנתא דרבנן משום אי' ערוה כיון שהוא באונס וכמו"ש במג"א סוס"י ש"ו ליישב מהא דסי' שכ"ח והכ"נ לא מבטלינן מ"ע דתפילין משום אי' בזיון שיבא באונס: ב) ויש ללמוד ג"כ לכאו' מש"ס ע"ז (י"ח) בר"ח בן תרדיון שהי' יושב ועוסק בתורה מקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור, והנה הרי לא הי' רחב"ת מחויב למסור נפשו ע"ז רק שהחמיר על עצמו וכמו"ש בהגר"א יו"ד סי' קנ"ז ועמ"ש הכ"מ פ"ה מיסה"ת ה"ג וא"כ איך לא חש על איבוד ס"ת שהי' ברור שיבא לידי כך שכן א"ל ר' יוסי בן קסמא מראש תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש, ועכ"ז לא חש רחב"ת לזה ומסר נפשו וס"ת עמו לשריפה והיינו משום דעכו"ם אדעתא דנפשי' עביד וישראל לא עביד ולא כלום וכדברי הירושלמי לעיל דמאליהן הן נשרפין דעירובין (צ"ז) דרש"א אין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש ובמתני' דשבת (קט"ז) לגבי הצלת תפילין מפני הדליקה ולהיכן מצילין אותן למבוי

שאינו מפולש אבל לכ"ע לא עבדינן אי' תורה משום הצלת כתבי הקודש: ג) והנה מה שהבאתי ראי' ממה שרחב"ת מסר נפשו להקהיל קהלות ברבים ולא חש על שריפת ס"ת העתיד לבא, לכאו' הרי באמת ר' יוסי בן קיסמא עמד כנגדו ואמר תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש, ואפשר שיתכן להמליץ דר' יוסי בן קיסמא לשיטתו אזיל דביבמות (צ"ו) בבהכ"נ של טבחיא בנגר שיש בו קלוסטרא שנחלקו בו ר"א ור"י עד שקרעו ס"ת בחמתן והי' שם ר' יוסי בן קיסמא אמר תמי' אני אם לא יהי' בהכ"נ ע"א וכן הוה ושם מקשה הש"ס קרעו ס"ד אלא אימא שנקרע ס"ת בחמתן, ראה מה נפלא הדבר בהסכמת ביטוי שפתיו של ר' יוסי בן קיסמא דבלשון זה אמר בע"ז (י"ח) תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש ובלשון הזה אמר ביבמות תמי' אני אם לא יהי' בהכ"נ ע"א, אבל הוא הדבר דאזיל לשיטתו כמו דביבמות שנקרע ס"ת מאליו בחמתן הוציא משפט קשה משום בזיון הס"ת ע"י גרמא ע"כ כמו כן אצל רחב"ת הי' חש גם משום ס"ת שישרף ע"י עכו"ם אבל רחב"ת לא חש לזה והחמיר על עצמו למסור נפשו ואי משום שריפת ס"ת מאליהן הן נשרפין כנ"ל ודוק בזה: ד) אמנם נראה מלתא חדתא דכל זה אם הי' הדבר נוגע לשאר מ"ע אבל בנ"ד שנוגע למצוה של הנחת תפילין אע"ג שגדולה המצוה ושקולה כנגד כה"ת כמו"ש בסמ"ג מ"ע ג' דתפילין ושבת ומילה שלשתן אות ועדות, והשוו יחד דשקולין נגד כה"ת, מ"מ כיון דאמר בשבת (ק"ל) כל דבר מצוה שלא מסרו עליהן עדיין היא רפוי' בידם כגון תפילין ומצינו ביומא (פ"ו) דר' יוחנן אמר ה"ד חה"ש כגון אנא דמסגינא ד"א בלא תורה ובלא תפילין ועכ"ז אמר בירושלמי הביאו המג"א סי' ל"ח סקי"א דר' יוחנן גופי' לא הי' מניח תפילין מפני הצינה ועוד חד הי' דלא מנח תפילין ביומא דאתי מאורחא ומטעם מצטער פטור כמבואר בש"ע: ה) ויותר מזה הנה במחלוקת תפילין דרש"י ור"ת כתב הסמ"ג מ"ע כ"ב דיר"ש שחושש משום ברכה לבטלה יניח כדברי האחד ויסלקם מיד ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה ואע"פ שמפסיק כו' זה טוב יותר מלהניח לגמרי שלא להניח כלל וכתב בשו"ת מהרי"ק שורש קעד דמשמע שאם לא עצה הנ"ל להניח שתיהן הי' אומר שלא להניח כלל משום חשש ברכה לבטלה והוסיף המהרי"ק ז"ל מטעם הנ"ל דמצוה זו עדיין רפוי' בידן ואיתא בפסיקתא הקורא בתורה כאלו מניח תפילין ע"כ טוב לאחוז כאחד מהפוסקים כרש"י או כר"ת ואי משום ספק קיום מ"ע דתפילין לא תדחה מ"ע זו חשש אי' ברכה לבטלה עיי"ש.

והנה לכאו' הדבר חידוש וצ"ע שהרי אמר במנחות (מ"ד) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה ובשבועות (כ"ה) אמר לא הנחתי תפילין מי איתא בלא אניח דהוי נשבע לבטל את המצוה הרי דבכל אדם נאמר דאפי' קורא בתורה אם אינו מניח תפילין הוא מבטל את המצוה ולכאו' דמהרי"ק לא קאמר רק באופן שמניח עכ"פ כחד דעה אף דשמא הלכה כדעה הב' ואין מקיים מצוה דתפילין כה"ג שוב טוב שלא להניח ושלא לעבור אברכה לבטלה משום דעדיין מצות תפילין רפוי' בידן ועתו"ס ר"ה (י"ז) ושבת (מ"ט) אבל באופן שלא יניח כלל לא אמר המהרי"ק ז"ל דלא איירי בזה ואולם הרי דבריו ברור מללו בשי' הסמ"ג שלמד דלולא התקנה ועצה הוה אמרי' שלא יניח לא הא ולא הא עיי"ש והוא פלא: אבל עכ"פ אזלינן בתר טעמא דמהרי"ק ז"ל דלא אלימ מצוה דתפילין למדחי אי' דברכה לבטלה, ולפי"ז נראה דמכש"כ דלא אלימ למדחי אי' מחיקת

השם מלאו דלא תעשון כן וגו' וגם כתב במנ"ח מ' תל"ז דאיכא בזה גם אי' דמוציא ש"ש לבטלה דעובר משום עשה דאת ד' אלקיך תירא כדמשמע מסנהדרין (נ"ו) והרי כבר אמרנו דאי' זה דמש"ש לבטלה דוחה למצוה של הנחת תפילין וא"כ הכ"נ בנ"ד היכי שידוע בודאי שיבאו התפילין לידי שריפה חלילה אם יניחם טוב יותר שלא יניחם להצילם מבזיון ואיבוד וכמו"ש המהרי"ק ז"ל בלשונו דהירא דבר ד' ירא יותר מחשש ברכה לבטלה מקרא דאת ד' אלקיך תירא מאשר ירא ממ"ע דהנחת תפילין עכ"ל וכן בזה להציל מחיקה ובזיון דאיכא בה משום ד' אלקיך תירא: ו) וגם מן הסברא נראה דאל"כ נתת דבריך לשיעורין אם נוגע לימים הרבה או ליום אחד בימי חליו להניח תפילין, כי באופן שנוגע למשל רק על יום אחד שצריך להניח תפילין ואח"כ יבאו התפילין לשריפה חלילה בודאי לא יקבל הדעת לגזור עליו שיניח תפילין פעם אחת ותיכף ינתנו לשריפה ח"ו ומוכרח כנ"ל דאין למ"ע של הנחת תפילין לדחות אי' איבוד כתבי הקודש כדברי המהרי"ק הנ"ל: ז) והי' נלע"ד כמו קצת הכרעה עפמ"ש התוס' בר"ה (י"ז) ושבת (מ"ט) דהא דאמרי' התם פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין מיירי רק באותן שעושין מחמת מרד והרי"ף פי' במי שלא הניח לעולם הגם שהסמ"ג כתב שיש להשיב על דבריו מ"מ לנ"ד י"ל דעכ"פ בכה"ג שיהי' השאלה על כל ימיו של האיש שלא יוכל להניח לעולם בכה"ג אמרי' לי' שיניח תפילין שלא יהי' מקרי קרקפתא דלא מנח תפילין אבל כה"ג דנ"ד שכבר הניח תפילין מאז וגם יניח תפילין בעתיד והשאלה נוגעת רק לימים בעת חליו הגם דאפי' ביום אחד שלא הניח איכא עבירה וכמבואר בתוס' יומא (ל"ו) ד"ה על דבסוכה או תפילין אם עבר יום או יומים עולה באה לכפר ע"ז, ובגמ' דשבועות (כ"ה) הנ"ל גבי לא הנחת תפילין היום מי איתא בלא אניח ודברובאחרונים אם המצוה שיהי' עליו תפילין כל היום ובכ"מ פ"ה מיסה"ת ה"ג מבואר דבהנחת תפילין פעם אחת ביום קיים המצוה אבל בלא הניח כלל אפי' יום אחד ביטל מצות תפילין מ"מ משום מצוה של הנחת תפילין דרפוי בידן אין לדחות אי' בזיון קדשים בשריפת תפילין עם האזכרות שבהן וכדברי המהרי"ק הנ"ל שאין דוחה אי' דברכה לבטלה: ואע"ג שאמרנו דכה"ג שנעשה ע"י עכו"ם לא חמיר עכ"פ מגרמת מחיקה דליכא אי' כמבואר בשבת (ק"כ) מ"מ נראה דהיכי דאיכא משום בזיון אין חילוק דאפי' בנעשה ממילא איכא משום בזיון כדאמר במ"ק (כ"ו) ברואה ס"ת שנשרף דחייב לקרוע גבי יהויקים שקדר אזכרות שבה ושרפן באש ובמנחות (ל"ב) ואם לחשך אדם לומר מעשה בר"א שהי' יושב על המטה ונזכר שס"ת מונח עליו ישב ע"ג קרקע ודומה כמו שהכישו נחש התם ס"ת ע"ג קרקע הוי ופירש"י הי' ס"ת מושלך דאיכא בזיון יתירא לכך נצטער וביבמות (צ"ו) בבהכ"נ של טבריא בנגר שיש בו קלוסטרן שנחלקו בו ר"א ור"י עד שקרעו ס"ת בחמתן והי' שם ר' יוסי בן קיסמא אמר תמי' אני אם לא יהי' בהכ"נ זו ע"א וכן הוה ולעיל מקשה הש"ס קרעו ס"ד אלא אימא שנקרע ס"ת בחמתן הרי דאפי' נקרע ממילא איכא עונש וה"ט משום דכה"ג אין הטעם משום הקריעה בהשחתה מלאו דלא תעשון דבליכא עשיי' שרי רק הטעם משום בזיון דאפי' ממילא איכא בזיון ומכש"כ בנעשה בגרמא דאיכא עונש: ח) ויש קצת ראי' דמ"ע של הנחת תפילין רפוי אפי' נגד סבה של ממילא ואונס משבת (מ"ט) דאר"י תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים אביי אמר שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן

ובתוס' שם דרבא מצריך גם שיכול להעמיד עצמו בשעה שתאחזנו השינה שלא יישן פתאום עכ"ל ומשמע דאפ"י כה"ג שהיום יפנה ואם לא יניח עכשיו יעבור היום בלא הנחת תפילין מ"מ לא יניח אם לא יכול להעמיד עצמו שלא יישן ולא אמרי' שיעשה המצוה ואע"ג דאיכא שמא יישן דפעמים לא יוכל לזהר משינה כלשון התוס' שם מ"מ הרי שינה מקרי אונס ועיין ברכות (ד') אבע"א משום דאיכא אונס שינה ועי' ב"מ (צ"ג:) ותוס' ב"מ (מ"ב) ד"ה אמר ולמה א"כ יבטל עתה מצות תפילין שעומדת לפניו רק משום דאסור שינה שמא יפיח בהן ואיכא בזיון שאין נדחה משום מצוה: ט) וכבר הקשה במנ"ח מ' קמ"ב כפירש"י פסחים (ע"ג) דעבור צורה הוא משום בזיון קדשים ואיך אפשר דמשום בזיון קדשים יעבור אלא דנותר להצל"ח דגם בקרבן פסול ואיכא לאו דנותר אבל באמת מצינו גם בנזיר (כ"ח) דרע"א נשחטה עליו א' מכל הבהמות א"י להפר משום הפסד קדשים ובפירש"י גרס משום בזיון קדשים והיינו דהוי א' דאו' ודוחה א' חולין בעזרה עיי"ש והכ"נ דוחה לאו דנותר וכן בנוגע לנ"ד נראה דמהראוי שימנע הנחת תפילין בימי חליו כדי להציל התפילין משריפת האזכרות דגדולה א' בזיון קדשים שדוחה אפ"י לל"ת ומכש"כ למ"ע זו שכבר קיימה ויקיים אותה בעתיד כנ"ל, זה הנלע"ד: (י) ובני הזריף ובקי כמר אברהם יחי' [כעת הרב הה"ג החו"ב סגן אב"ד וממלא מקום פה] העיר בהא דשבת (ק"כ) בהי' שם כתוב על בשרו דאמרי' דכ' לא תעשון הא גרמא שרי לפי"ד המנ"ח מ' תל"ז דאיכא במחיקת שם ג"כ משום העשה דאת ד' אלקיך תירא והרי לגבי' לא כתיב עשיי' א"כ יהי' גרמא אסור משום העשה, ותי' לנפשי' דהתם שאני שהי' שם כתוב על בשרו דל"ה מן המותר בפ"ך רק שכתב המנ"ח דמ"מ איכא א' מחיקה משום דכתיב אבד תאבדון וגו' לא תעשון כן א"כ איתקש להדדי כמו דמצות אבד בע"ז הוא בכל גווני הכ"נ א' מחיקה היא בכל גווני אפ"י כתוב על שאינו מותר בפ"ך וא"כ כ"ז לענין א' משום לא תעשון אבל משום העשה דאת ד' אלקיך תירא דליכא בזה הקישא שוב ליכא א' מה"ט שכתוב שלא במקומו על בשרו אבל באופן שנכתב כדין ס"ת יהי' איסור מחיקה אפ"י בגרמא: ובשו"ת הר"ב ח"ב סי' ב' הביא מס' בר לואי אין שהק' ביומא (י"א) דפריך ובהכ"נ דכרכים מטמא בנגעים והרי בסנהדרין (ע"א) אמרי' דעה"נ אפ"י שיש בה מזוזה אחת אינה נעשית עה"נ דא"ק ואת כל שללה תקבוץ ושרפת באש וכיון דאיכא מזוזה א"א לשרוף דכ' לא תעשון כן וא"כ הכ"נ א"א לומר דבהכ"נ תטמא בנגעים דכ' בנגעים ונתן את הבית ובבהכ"נ איכא משום לא תעשון, וי"ל דהמנ"ח הק' בעיר שיש בה מזוזה אמאי אינה נעשית עה"נ משום לא תעשון נימא עדול"ת, רק לפי הנ"ל דמלבד הל"ת איכא ג"כ עשה דאת ד' אלקיך תירא ואין עדול"ת ועשה, ולפי"ז הא תינח במזוזה משא"כ לגבי בהכ"נ בנגעים אף למ"ש במשנ"ח הביאו המנ"ח שם דמלבד האי' דלא תעשון איכא משום מקדשי תיראו, מ"מ זה רק במקדש ולא בבהכ"נ דאיקרי רק מקדש מעט וכדמשמע ביומא (י"א) דל"ה בכלל מקדש, רק אפ"י נימא דבהכ"נ בכלל מקדש מ"מ בכה"ג שהוחלט בהכ"נ בטומאת נגעים שוב ודאי ליכא העשה מקדשי תיראו ונשאר רק הל"ת דלא תעשון כמו האמור למעלה לגבי שם שנכתב שלא במקומו ושוב אפשר לקיים מה דכתיב ונתן את הבית מטעם עדול"ת ונפ"מ לנ"ד דאפשר ע"י עכו"ם דהוי גרמא מ"מ איכא בשריפת תפילין משום העשה דאת ד' אלקיך תירא עכ"ד בני יחי': יא) ולדידי יש ללמוד ג"כ סיוע למה שכתבתי למעלה מהא דעיר

שי"ב מזוזה אינה נעשית עה"נ משום לא תעשון ותקשי הרי אפשר לקיים שריפת עה"נ ע"י נכרי דהוי רק אמירה לעכו"ם שבות ולא חמור מגרמא אלא ש"מ דאפי' בנעשה ע"י עכו"ם איכא משום בזיונא שדוחה עשה דשריפת עה"נ וה"ה עשה דהנחת תפילין הרפוי' בידן כדברי המהרי"ק: יב) בנוגע לענין אי' ע"י עכו"ם מקרי גרמא הבאת בתשובתך מ"ש הנה"מ סי' קפ"ח דמהני קנין חזקה ע"י פועל עכו"ם דלא גרע מגרמא ומענין לענין הערת הערה נחמדה בתוס' יומא (נ"ד) שכתבו דמותר לצייר צורה ע"י צבע והביאו ראי' מב"ב (נ"ד) דהצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קנה לגינתא דבי רב אלא בצורתא ושם הערו ג"כ מכסא שלמה ות' דאחרים עשו לו וחשדא ליכא דרבים שכיחי גבי' ותיקשי דאמאי לא תירצו כן גם בגינתא דבי רב שאחרים עשו לו דמהני חזקה ע"י נכרי וחשדא ליכא בגינתא דבי רב כפי' רשב"ם סמוך לבהמ"ד דהוי כדאמר בע"ז (מ"ג) בבי כנישתא משום דרבים שכיחי עכ"ד הנחמדים: הנה מתחלה חשבתי ליישב דלרב לשיטתו אפי' ברבים איכא חשדא דבח"ס או"ח סי' ס' העיר בדברי המג"א סי' רמ"ד שהרי מצינו חשש חשדא גם בשכיחי רבים בפסחים (נ"ג) דאמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח מפני שנראה כמקדיש ואוכל קדשים בחוץ ומותיב לי' מתודיס איש רומי שהנהיג את אנשי רומי כו' והשתא למה לא משני דהתם באנשי רומי דהוי רבים ליכא חשדא ונלע"ד משום דבשבת (ס"ד) דאמר רב כ"מ שאסרו חכמים מפני מ"ע אפי' בחדרי חדרים אסור ומותיב לי' ממתני' ומשני תנאי הוא ובתוס' שם אי קיי"ל הלכה כרב ועיין מג"א סוס"י ש"א ולפי"ז י"ל דלרב דאסור משום מ"ע אפי' בחדרי חדרים משום לא פלוג לדידי' גם ברבים איכא משום מ"ע משום לא פלוג ומה דאמר בע"ז (מ"ג) דבשכיחי רבים ל"ח לחשדא אתי' אליבא דתנאי דפליגי אדרב וא"כ מתורץ קו' הח"ס דרב לשיטתו לא הי' יכול לשנויי ולתרץ מטעם שכיחי רבים לגבי אנשי רומי: ועפי"ז ניחא ג"כ בתוס' יומא הנ"ל לגבי רב דקני גינתא דבי רב בצורתא שא"א ליישב לדידי' מטעם שכיחי רבים: אמנם ראיתי שטובה הערתך גם בלא טעם דשכיחי רבים דבלאה"כ תיקשי עפי"מ שהקדימו התוס' ביומא שם דבצורה ע"י צבע ליכא חשדא, זה אשר רחש לבי בזה לפום רהיטא, אחיך דושה"ט: אחר ימים שמעתי ששאלה הנ"ל התפשטה ונפוצה על שלחן הגדולים שכרובם חוו דעתם שתדחה אי' שריפת ובזיון קדשים של תפילין מפני מצות הנחת תפילין של ימי החול, כן נדפס כעת ס' אמרי דוד מהרב הגאון מסטאניסלאוו ז"ל שהורה ג"כ כנ"ל ואני הנלע"ד כתבתי והמעייין יבחר והדברים יתנו עדיהן ויצדקו: סימן ז שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החו"ב בנש"ק כש"ת מו"ה מרדכי דוד הורוויץ נ"י אבד"ק אוליאנאב: לתשובת מכתבו ע"ד השאלה באיש א' שנודע לו ע"י הסופר שהניח כמה שנים תפילין דר"ת תחת תפילין דרש"י, וסבת הדבר מעת המלחמה ששללו הרוסים את התפילין שלו ונתן לו א' משכניו תפילין שהניחו לו הרוסים והוא איש כפרי לא עלה דעתו לבודקן והניחם עד היום, אם הוא צריך לקבל תשובה על שלא הניח תפילין דרש"י כדין זה כמה: א' לכאו' מפורש בגמ' יומא (ל"ו) דאר"ע אין עולה בא אלא על עשה ול"ת שנל"ע וכתבו התוס' עשה שבידו לתקן לעשות סוכה ותפילין וכיו"ב ואם עבר יום או יומים עולה מכפרת עליו עכ"ל הרי שצריך כפרה על שעבר ולא הניח תפילין, ובשו"ת מחז"א סי' ה' הביא מזה בנוגע לכע"ז בא' שמצא שהתפילין שהניח היו פסולין למפרע

בחסר ויתיר עיי"ש אבל באמת י"ל דהתם שאני שהרי עולה דמכפרת היא באה על המזיד ואמר בר"ה (י"ז) פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין ובתוס' שבת (מ"ט).

(כתבו דמיירי באותן שעושין מחמת מרד ומבזין המצות ושוחקין ברצועה שבידם ובראשם כדאמר ביומא (ל"ו) פשעים אלו המרדין עכ"ל, א"כ מובן שפיר מה דצריך כפרה על מה שעבר במזיד ובמרד אבל היכי שהי' מפני איזה סבה שלא במרד מה שלא הניח תפילין אפשר שא"צ כפרה כלל מה שעבר על מ"ע בשוא"ת, ועוד מטעם אחר אין ראי' מעולה דהא בזבחים (ז) אמר רבא עולה דורן הוא דאי לא עבד תשובה זבח רשעים תועבה ואי דעביד תשובה תניא דעבר על מ"ע ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלים לו א"כ הרי התם אפי' במזיד ובמרד מה דמייתי עולה הוא רק לדורן ולא לכפרה ממש וא"כ ממילא י"ל דבשלא במרד שעבר בשוא"ת שא"צ שום כפרה: ב) ובט"א ר"ה (כ"ט) בהגהת רפ"ב העיר לפי"מ דמבואר בנזיר (כ"ג) דא"ל ר"ל לר"י האי רשע קרית לי' נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קעביד ועיין תוס' פסחים (ק"ז) ד"ה דלמא דמשמע דבעבר על מ"ע בשוא"ת לא נקרא רשע וכ"כ הפר"ח או"ח סי' תרי"ב א"כ בשבועות (י"ב) בהא דשה"מ מכפר על עשה ול"ת דפריך האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה ומאי פריך הא י"ל דמכפר על עשה שעבר בשוא"ת דהיינו שלא קיים מ"ע דליכא בזה משום זבח רשעים תועבה כיון דלא מקרי רשע עכ"ק וכן הק' במנ"ח ס' ו' ומ' שס"ד, ולענ"ד י"ל דל"ק משום דנהי שנאמר לפרש הא דשה"מ מכפר על עשה הכוונה על אותן עשה שהם בשוא"ת מ"מ מדלא חילק הש"ס באותן עשה גופי' ש"מ דמכפר על כל עשה בשוא"ת והרי איתא ביניהם מ"ע דתפילין דעבר עלי' דבזה אפי' בשוא"ת אף שנאמר דבשאר מ"ע ל"מ רשע מ"מ במ"ע דתפילין ודאי מקרי רשע כגמ' דר"ה הנ"ל דאמר פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין ושאני מ"ע דתפילין משום דאמר במנחות (מ"ד).

(כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה ושקולה כנגד כה"ת וכמו"ש בסמ"ג לכך אפי' בשוא"ת מקרי רשע א"כ שפיר מקשה הש"ס בשבועות דאיך מכפר אמזיד בלא שב הא הוי זר"ת ודוק: ובס' מחז"א שם רוצה להוכיח משום קו' הגרב"פ ומנ"ח הנ"ל דעבר אמ"ע בשוא"ת א"צ כפרה כלל לכך לא יכול הש"ס בשבועות לאוקמי בהכי וכן בזבחים (ז) דמקשה הש"ס לגבי עולה דאי לא שב הוי זר"ת ולא משני בעבר בשוא"ת משום דכה"ג א"צ כפרה כלל, ולהנ"ל אין ראי' משום דלא מצי לשנויי הכי כיון דאכתי תיקשי לגבי מ"ע דתפילין דאיכא משום זר"ת, וי"ל עוד דלכך דקדקו התוס' ביומא (ל"ו) לגבי עולה דמכפרת על עשה כתבו כגון סוכה ותפילין הנה נקטו כן משום גמ' דזבחים דיליף מזה דעולה דורן הוא דאי לא שב זר"ת כו' ע"כ באו לפרש סוכה ותפילין כלומר בכל מצות עשה איירי בין באותן דלא מקרי רשע בשוא"ת כגון סוכה ואותן דמקרי רשע כגון בעבר אמ"ע דתפילין ודוק וא"כ אין ראי' מזה כלל דעבר אמ"ע בשוא"ת לא יהי צריך כפרה וחיודוש אצלי שהג' בעל מחז"א לא הרגיש בזה: ג) עוד צ"ע בעובדא דס' מחז"א שהניח כמה שנים תפילין פסולים שזן בזה רק משום שעבר במ"ע דשוא"ת דלכאו' איכא בזה גם אביזרא דל"ת למאי דאמר בברכות (י"ד:): כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו והרבה טרחו גדולי האחרונים ז"ל ליישב מנהג חסידים ואנשי מעשה שקוראים ק"ש תיכף כשעומדים ממתם ומניחים תפילין אחר

איזה שעות ועיין ב"צ או"ח סי' י"ז משא"כ בכה"ג שלא הניח תפילין כמה שנים א"כ מה שקרא ק"ש עבר ג"כ על מה שהעיד עדות שקר בעצמו אך בנ"ד שבאמת הניח תפילין דר"ת שגם אנחנו קורין בהן ק"ש בודאי אין בו כ"א משום עבירת מ"ע בשוא"ת: (ד) ובעיקר דברי הרמב"ן והפר"ח הנ"ל דבעבר אמ"ע בשוא"ת לא מקרי רשע הנה בט"א ר"ה (כ"ט) הוכיח נגד זה שהרי ביבמות (כ') ונדה (י"ב) אמר רבא דאפי' באינו מקיים דברי חכמים נקרא רשע וע"כ הק' בהא דנזיר (כ"ג) הנ"ל מאי דפריך ר"ל לר"י האי רשע קרית לי' ולענ"ד יתכן דמודה ר"ל דאפי' במ"ע בשוא"ת מקרי רשע רק דמקשה לר"י לשיטתו בסנהדרין (ק"א) בקרא ופערה פי' לבלי חוק דאר"ל אפי' מי שמשירר חק אחד ור"י אמר לא ניחא למרי' דאמרת הכי אלא אפי' למי שלא למד אלא חוק אחד ע"כ הוא דמקשה לר"י האי רשע קרית לי' כלומר אתה לשיטתך דאפי' לא למד אלא חוק אחד ניצל מדינה של גיהנם בודאי שיצא מכלל הפושעים ואיך קרית לי' פושע במה שלא קיים מ"ע דאכילת פסח ודוק: ה) אבל ראיתי גם ראיתי כבר בס' שו"ת עין יצחק בהקדמה שתי' לקו' הט"א דהא דיבמות (כ') ונדה (י"ב) רבא לשיטתו בר"פ החולץ דהלכה כר"י לגבי ר"ל והרי ר"י ס"ל באמת בנזיר (כ"ג) דבמ"ע בשוא"ת דמקרי רשע דאם אכל פסח לשם אכילה גסה קרי' עלויו' ופושעים יכשלו במ' ותי' בזה קו' הגרב"פ ומנ"ח הנ"ל בזבחים (ז') דאמר רבא עולה דורן הוא דאי לא עביד תשובה זר"ת ולא משני בעבר אמ"ע בשוא"ת משום דרבא לשיטתו ס"ל דאפי' בעבר אדרבנן מקרי רשע ומכש"כ במ"ע אפי' בשוא"ת אבל לדידן שפיר י"ל כדס"ל לר"ל דבמ"ע בשוא"ת לא מקרי רשע וליכא ג"כ בזה משום זר"ת: ו) ועפ"י הנ"ל דבמ"ע בשוא"ת ל"ה זר"ת יונח לי' הא דחולין (קמ"א) דפריך טעמא דכ"ר תשלח הא לאה"כ הו"א לדבר מצוה לא, עשה ול"ת הוא ואין עדול"תועשה ומשני לא צריכא דעבר ושקלה לאם דלאו עברי' כו' ובתוס' הק' לפי' הריב"א בפסחים מ"ז גבי אחרישה לא לחייב דחזי לכיסוי דם צפור דאע"ג שאין עשה דוחה לתו"ע מ"מ הלאו נדחה והכא אמר דלאו עברי' ובנוב"ת או"ח סי' קל"ה כתב מבהמ"ח דלא תיקשי על דברי הריב"א דכיון דעכ"פ נשאר האיסור עשה שלא נדחה ממילא לש"ל ג"כ שהעשה ידחה ללאו דהא הוי מהב"ע ותי' דלא אמרי' מהב"ע כ"א באיסור שיש לו תקנה כמו בגזל שיש בו תקנת השבה אבל בהא דפסחים (מ"ז) שכבר חרש והעבירה כבר נגמרה ליכא משום מהב"ע עיי"ש, ומאוד נפלאו לי הדברים דאכתי איך יפרנס קו' בחולין (ק"מ) הנ"ל דהתם בעבר ושקלה דאכתי בעמוד ושלח קאי כמבואר בגמרא ופירש"י שם דאפשר בתקנה א"כ איכא בזה משום מהב"ע ומאי הקשו התוס' לפי' הריב"א אכן להנ"ל דבמ"ע בשוא"ת ליכא משום זר"ת מתורץ משום דנ"ל מלתא חדתא דלפי"ז ליכא ג"כ משום מהב"ע במ"ע בשוא"ת לפי המבואר בראשית חכמה פרק המצות שער ח' שהעתיק לשון הגמ' דסוכה (ל') אמר ר' יוחנן משום מהב"ע שנאמר זבח רשעים תועבה ועיין בשל"ה דרך חיים תוכחת מוסר ד"ה התנאי הי"ז ולפי"ז דהטעם של מהב"ע הוא משום זר"ת א"כ במ"ע בשוא"ת דליכא משום זר"ת ליכא נמי משום מהב"ע וע"כ גם בשלה"ק דעבר ושקלה לאם שהעברה הוא בשוא"ת מה שלא שילח את האם ליכא משום מהב"ע ושפיר אתי' קו' התוס' להריב"א ודוק היטב: ז) אך יש להעיר עפ"י"ז בברכות (מ"ז) גבי ר"א ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה דמקשה והא הוי מהב"ע דכל המשחרר עבדו עובר בעשה דכ' לעולם בהם תעבודו

ולהנ"ל הרי זה מ"ע בשוא"ת מה שאינו עובד בו לעולם ובכה"ג ליכא משום מהב"ע, אך י"ל לפי המבואר בירושלמי שבועות פ"ג ה"ז בנשבע שאוכל ככר זה היום ושרפה או השליכה לים אין תימר מפני שאין בו מעשה הרי יש בו מעשה מבואר דאע"ג דהאיסור הוא מניעת האכילה דהוא שוא"ת מ"מ כיון שנמנע ממנו ע"י מעשה הזריקה לים מקרי מעשה וצ"ע בדברי התוס' שבועות (ד') ד"ה אבל דמבואר מדבריהם דאפי' זרקו לים הוי לשאב"מ והוא נגד הירושלמי והדברים עתיקים וע' הגהות רע"א.

ולפי"ז הכא ניחא שפיר דאע"ג דמשום העשה דלעולם בהם תעבודו הוי בשוא"ת מ"מ כיון דמה שנמנע לעבוד בו הוא ע"י מעשה השחרור שוב הוי עבירה בקו"ע, ודוק היטב בכל הדברים כי נחמדים בס"ד, ויש לפלפל עוד בזה עפי"ד הר"ן גיטין בטעם אי' משחרר עבדו משום לא תחנם ועיין מג"א סי' צ' סק"ל ואכמ"ל: ח) חוזר להנ"ל אי בעבירת מ"ע בשוא"ת אי צריך כפרה נלענ"ד דפשיטא שצריך שהרי במנחות (מ"א) דא"ל ענשיתו אעשה א"ל בזמן דאיכא ריתחא ענשינן הרי מבואר דבעבר אמ"ע בשוא"ת שלא לבש ציצית איכא עונש וממילא שצריך כפרה ועוד יותר מצינו בתוס' מנחות (מ) ד"ה סדין דהתם מציצית מן המוכחר קא מקפיד מבואר דאפי' משום מצוה מן המוכחר שלא עשה איכא עונש וצריך כפרה ובזה יש להעיר בב"ק (ע"ח:) דבעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי מצי פטר נפשי בכבש א"ד מצי א"ל אלא מצוה מן המוכחר בעינן למיעבד ולהנ"ל פשיטא דאמאי לא מצי אמר כן כיון דמבואר דמשום מצוה מן המוכחר דלא עביד איכא עונש בעידן ריתחא וצריך כפרה וצ"ע ויש ליישב ואכמ"ל ועיין ר"ה (י"ח) צאו והתענו על מה שהתעניתם הרי אפי' משום דרבנן בשוא"ת מה שהתענו בחנוכה שצריכים כפרה ובזה צ"ע במ"ש הנה"מ סי' רל"ד דבאי' דרבנן בשוגג א"צ כפרה אך ל דאדרבה זה מסייע להנה"מ דמשוה"כ פירש"י צאו והתענו עשו תשובה נראה לכאן דס"ל שא"צ תענית וכפרה כ"א חזרה בתשובה שזה ודאי שצריך אפי' על איסור דרבנן ובשוא"ת: ט) מסקנא דמלתא בנ"ד שלא קיים מצות תפילין אם הי' עובר במזיד חלילה כבר הבאתי המפורש בגמ' שנקרא מפורשעי ישראל בגופן דודאי שצריך כפרה אף שהיא רק עבירת מ"ע בשוא"ת רק דאמרי' דעבר מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו ועולה שבאה על העשה רק לדורן הוא, אך בנ"ד שלא עבר במזיד ובמרד ואפשר לדונו ג"כ כשוגג ע"י שהוא איש כפרי ולא ידע להבדיל בין תפילין דרש"י לתפילין דר"ת ואמרי' בשבועות (י"ח) ואי בעם הארץ אידי ואידי אכל שני זיתים חלב בהעלם אחד הוא דמבואר דמשום שהוא ע"ה מקרי שוגג, גם י"ל דמקרי טועה בדבר מצוה וכה"ג דסוכה (מ"ה) בעולת העוף שנמצא בין האגפיים וכסבור חטה"ע הוא ואכלה שפטור ועיין טעה"מ מ"ש דבטובד"מ אפי' איסורא לא עביד ואמרי' בגיטין (נ"ד) גברא לכפורי קא מכוין אנן ניקום ונקנסי' ועיין ח"ס או"ח סי' קי"ט לענין אומר מותר דלא קנסו חכמים וע"כ בנ"ד שמתאונן ומתחרט ע"ז שלא קיים מצות תפילין הרי עושה תשובה דבמ"ע לא זז עד שמוחלין לו וגם מתחלה הי' רק כמו שוגג ואמרי' בשילהי מנחות אילימא בשוגג מאי ושב שב ועומד הוא א"כ ממילא א"צ כפרה עוד, אך בכ"ז נכון שיתן איזה סכום לצדקה ונרצה לו לכפר עליו: סימן ח.

ב"ה כ' כסלו תרצ"ג. כבוד הרב החריף ובקי בנש"ק מו"ה שלום יחזקאל שרגא רובין נ"י מק' טומשוב: הגיעני מכתבו עם ח"ת הנעימים ופניתי עתה לתשובתו: א) ראשית

דבריו להעיר בדברי המג"א סי' ל"ד כמו שיבואר ומשם בא לגלגל חדשות בתפילין דר"ת ולחדש דמחלוקת רש"י ור"ת ז"ל אינם אלא בתפילין של ראש בסדר הנחת הפרשיות לפי שיש בית חיצון הרואה את האויר ובית פנימי משא"כ בשל יד שכולם בקלף אחד ובית אחד מודה ר"ת דנכתבות כסדרן בתורה שמע קודם והי' הן במקום בגליון הקלף והן בזמן ולא להניח חלק ע"ד שכתב המג"א סי' ל"ד סק"ב ומציאה מצא בשטמ"ק מנחות (ל"ד) שהביא דעת י"א כן דבשל יד אין חילוק בתפילין דרש"י ור"ת והוסיף לפלפל בכל זה: ב) אמנם לא חדית הוא דכבר נשנה הוא במרדכי ה' תפילין שהעיר לומר דבשל יד יכול לכתוב כסדר הכתוב בתורה וגם סדר הנחתן יהי' כן אבל לא ש"ר והיינו כסברא הנ"ל דבשל יד יודה ר"ת דכתיבה והנחה בענין אחד כשי' רש"י שמע מקודם והי', וכתב המרדכיז"א מדאמר' לעיל טולה עלי' עור ומניחה לשל יד ואם איתא הרי נכתבו שלא כסדרן עכ"ל א"כ הרי מפורש דא"א לומר כן: ג) אמת הדבר דבשו"ת הר"מ הביאו הכ"מ ה' תפילין פ"ג ה"ה שכתב להוכיח שלא כשי' הגאונים ורבינו האי בראשם דס"ל סדר הפרשיות הויות באמצע והוא שי' הר"ת וז"ל שהרי לדברי הכל תפלה של יד סדר פרשותי' על סדר התורה ודין הוא שתהא כתיבת שתיהן שוה שהרי לדברי ר' יוסי טולה עור על של ראש ומניחה על ידו ש"מ סדר אחד לשתייהן עכ"ל והיינו שבא להוכיח מזה דגם של ראש הוא כסדר הכתוב בתורה משום דסברתו דבשל יד לכ"ע אין חילוק דהוי כסדר הכתוב בתורה ממילא גם של ראש כן דסדר אחד לשתייהן, ונמצא ע"כ בסברת הר"מ דבשל יד מודה ר"ת, אבל מכח קו' זו עצמה של הר"מ מהא דטולה עור על של ראש כו' אדרבה נמצא און בשי' ר"ת דגם בשל יד ס"ל דהויות באמצע וסדר אחד לשתייהן מהוכחה הנ"ל דאמר טולה עור על של ראש וכמו שהוכיח באמת המרדכי כן: ד) ומה שתמה כבודו בדברי המג"א הנ"ל סי' ל"ד סק"ב במ"ש דבתפילין דר"ת צריך שיניח חלק פרשת והי' אם שמוע ויכתבו פרשה שמע בקצה הקלף ואח"כ יכתוב פ' והי' אם שמוע באמצע והוא מדברי התוס' והרא"ש ואכתי מה אהני לה שיהי' כסדרן בזמן אם ל"ה כסדרן במקום והביא מס' קדושת יו"ט שהוכיח מתוס' מנחות (ל"ב) דדין כסדרן רק במקום ולא בזמן תלו' מלתא עכ"ד, ולק"מ דהרי טעמי' של הגאונים והר"ת הוא משום דבעינן בית חיצון רואה את האויר והוא פ' קדש ושמע כדי שיהא ש' דקדש וש' דשמע מכאן ומכאן כנגד ש' שבעור מבחוץ דהלכה למשה מסיני כלשון המרדכי שם, וא"כ אין קו' על סדר ההנחה כיון שכך נאמרה הלכה, ועל הכתיבה בזמן שוב חוזר לסדר הכתוב בפרשה שמע ואח"כ והי' ובאמת קיי"ל להלכה דכסדרן מעכב גם בזמן כמבואר במכילתא ובש"ע או"ח סעי' כ"ג: ה) ומה שהביא מס' קדושת יו"ט להוכיח מתוס' מנחות (ל"ב) אין הס' תח"י אבל בודאי שכוון לקו' הט"ז יו"ד סי' ר"צ במ"ש התוס' הנ"ל ד"ה דלמא להשלים כגון שכתב והי' בתחלת העמוד והוסיף שמע בגליון שלמעלה דקשה דהו"ל שלכ"ס בזמן והוכיח מזה דהתוס' לא ס"ל כהר"מ דפוסל שלכ"ס מפרשה לפרשה דשי' התוס' הוא דאיכא שלכ"ס רק בחזד פרשה אבל לא מפרשה לפרשה כיון שאינן סמוכות בתורה ועיין מ"ש בגליון מהרש"א שם בשי' רש"י ז"ל אבל עכ"פ להלכה ודאי קיי"ל דמעכב כסדרן אפי' בזמן: ו) ואמנם במ"ש הט"ז בשי' התוס' דמפרשה לפרשה אין פוסל שלכ"ס לא זכיתי להבין דא"כ איך נפרנס מה דאיתא במכילתא והביאו התוס' מנחות (ל"ד) בסדר פרשיות של תפילין וז"ל כותבן

כסדרן ואם כתבן שלכ"ס יגנזו וכתבו התוס' דלשי' ר"ת עכצ"ל דבכתיבת הסופר קאמר ולא בקביעת הנחתן ולהנ"ל איך יעכב בכתיבת הסופר הכא בשלכ"ס דהוי מפרשה לפרשה ומן הגמ' גופא ל"ק מה דאמרי' החליף פרשיות פסולות משום דאיירי התם בחלופי פרשיות בהנחתן ומשום דהך דבעי למחזי אוירא דימין קאי חזיא אוירא דשמאל כו' אבל בדברי המכילתא דל"ה חלופי בהנחת הפרשיות כ"א בכתיבת הסופר למה יפסל בשלכ"ס מפרשה לפרשה וצ"ע לע"ע, ואפשר דמ"ש הט"ז בשי' התוס' דשלכ"ס דמכילתא אינו מפרשה לפרשה אינו לשי' ר"ת או שאפשר לדחוק גם בדברי התוס' דמנחות שכתבו דמכילתא איירי בכתיבת הסופר אבל אין קובעין בתפילין כסדר זה עכ"ל שרצו לומר בכתיבת הסופר ומפסוק לפסוק בפרשה אחת: ז) ובאמנה שיש סברא גדולה לכאן בשי' התוס' דמפרשה לפרשה לא יפסל שלכ"ס לפ"מ דאמרי' בפסחים (ו'): בהא דאין מוקדם ומאוחר בתורה אר"פ לא אמרן אלא בתרי ענינים אבל בחז עניינא מה דמוקדם מוקדם מה דמאוחר מאוחר דאלת"ה כלל ופרט כו' ופירש"י בחז עניינא במקראות הסדורות בפרשה אחת, ולפי"ז הכ"נ לענין שלכ"ס דצריך לכתוב הקודם קודם לכאן כיון שאין מוקדם ומאוחר בתורה דלמא לא כך נאמרו בסדר והמאוחר מוקדם, וע"כ י"ל דבאמת מפרשה לפרשה דהוי תרי ענייני ליכא משום שלכ"ס רק באותה פרשה משום דבחד עניינא מה דמוקדם מוקדם מה דמאוחר מאוחר כן י"ל בטעם שי' התוס' ז"ל אבל סברת הרמז"ל דשאני בכסדרן דילפינן מוה"י כסדר כתיבתן אין נפ"מ בזמן האמירה דאפי' אם המאוחר נאמר מוקדם עכ"פ כיון שכך סדר כתיבתן בתורה גם כתיבת הסופר צריכה שתהי' כסדר כתיבתן בתורה: ח) ועפי"ז יתכן בעיקר מחלוקת תפילין דרש"י ור"ת מה דלר"ת הויות באמצע וש' דקדש נגד ש' דשמע לא אזלינן בסדר הנחה בתר סדר כתיבתן בתורה ורק לכתיבת הסופר תהי' בסדר הכתוב וכמו"ש התוס' והרא"ש הנ"ל והוא משום דבמתני' דברכות (י"ג) למה קדמה פרשת שמע לזה"א אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות, ובתוס' שם (י"ד): ד"ה למה הקשו תיפוק לי' דקדמה בתורה ותי' משום דאין מוקדם ומאוחר בתורה ע"כ הי' לנו להקדים והי' שהיא מדברת בלשון רבים עיי"ש, ואמנם אי גם במשנה תורה כגון פרשת שמע והי' אם שמוע שייך לומר אין מוקדם ומאוחר לכאן שי' הראב"ן שהביא בהגהת רב"צ רנשבורג ביבמות (ח') אינו כן שכתב שם בהא דאמרי' התם דר' יהודה במשנה תורה דריש סמוכין משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש כסדר, ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ר"צ העיר מתוס' ברכות (י"ד) הנ"ל ומט"ז או"ח רס"י א' מרש"י סנהדרין (נ"ז) דמשה לא מעצמו אמרן גם מהמפורש בגמ' ב"ב (ט"ו) וע"כ תמוה סוד קדושים מ"ש באוה"ח בפ' אלה הדברים עיי"ש ועיי"ן ג"כ מ"ש בס' נפש יהונתן פ' יתרו לענין י' הדברות דמ"ת די"א שלא נאמרו מפה"ג שצ"ע ג"כ ממכלתא פ' יתרו דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו, אבל בכוונת הראב"ן נראה דמודה ג"כ דמ"ת נצטוה מפי הקב"ה רק על סידור הפרשיות במ"ת אמר הראב"ן שסידרן בדיוק להדרש מהן כסדר ונמצא דלשי' הראב"ן מה דאמרי' אין מוקדם ומאוחר בתורה אין זה במשנה תורה ושי' התוס' ברכות (י"ד) דגם במ"ת אין מוקדם ומאוחר ועיי"ן תוס' יומא (ל"ח): ד"ה דלא דגם בפרשת הנביאים נקטו שאין מוקדם ומאוחר: ט) וע"כ יתכן בשי'

הר"ת בתפילין שיהיו היות באמצע לא כסדר כתיבתן משום דס"ל דגם במ"ת אין מוקדם ומאוחר, ונהי דלכתיבת הסופר מודה דבעינן כסדר משום דכתיבה כנגד כתיבה בעינן דעכ"פ כך נכתבו בתורה בסדר הזה, אבל לענין הנחתן שוב אין קפידא משום כסדרן מטעם דאין מוקדם ומאוחר ואפשר דפרשת והי' אם שמוע נאמרה מוקדם וכמתני' דברכות למה קדמה פרשת שמע כו' דלא קאמר הטעם משום דקדמה בתורה לפי שאין מוקדם ומאוחר כדברי התוס' הנ"ל וע"כ גם בהנחת הפרשיות ליכא קפידא בקדימת פרשת שמע מה"ט אבל שי' רש"י היא כשי' הראב"ן דבמ"ת יש מוקדם ומאוחר וע"כ מן הדין שתקדים פרשת שמע גם בהנחה כסדר הכתוב בתורה ועוד דאיכא טעמא דכסדר כתיבתן כך סדר הנחתן: י) ועפ"ז יש למצא טעם בדברי הזוה"ק פ' פנחס (דף רנ"ח) דסדר פרשיות של תפילין כסדר הכתוב בתורה אבל בעלמא דאתי היות באמצע דאין ה' כו' וצ"ב מה נשתנה לגבי סידור הפרשיות לעלמא דאתי מעלמא הדין, ויובן עפ"מ"ש בס' ויקהל משה דאע"ג דקיי"ל דב"ש במקום ב"ה אינה משנה מ"מ לעתיד יה' הלכה כב"ש משום דלפי מעלתם הגבוה באצילות דמחדדי טפי יהי' בעלמא דאתי הלכה כמותם ועי' תו"ח ריש אבות עפ"ז בפ"י ב"ש במקום ב"ה אינה משנה [ועיין ס' ארץ חמדה שפי' בזה מרז"ל באבות שאין לך אדם שאין לו שעה שלעת העתיד יהי' הלכה כב"ש והטעם שאין לך דבר שאין לו מקום שתלוי לפי מקומו באצילות ודפח"ח] וכבר הבאתי מדברי הראב"ן מה דר' יהודה לא דריש סמוכין כן במ"ת משום דאין מוקדם ומאוחר בתורה אבל במ"ת המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר, ולפי"ז הנה לב"ש במנחות (מ') דפותרין סדין בציצית ופירש"י דב"ש לא דרשו סמוכין ובתוס' הק' דאפי' מאן דלא דריש סמוכין מ"מ במ"ת דריש נמצא לפירש"י דב"ש לא דרשו סמוכין אפי' במ"ת ממילא דס"ל אפי' במ"ת אין מוקדם ומאוחר וא"כ לדידהו סדר דתפילין צריך להיות כשי' ר"ת היות באמצע דליכא קפידא על סדר הכתוב בתורה שאין מוקדם ומאוחר כנ"ל רק דאנן קיי"ל דב"ש במקום ב"ה אינה משנה אבל לעתיד לבא שיהי' הלכה כב"ש יפה עולה מ"ש הזוה"ק דבעלמא דאתי היות באמצע ודו"ק כי נחמד: יא) וי"ל עפ"י הנ"ל בשי' הירושלמי בזה לפימ"ש בס' יצירה להראב"ד הביאו במבוא האשכול סי' ה' שבירושלמי קדשים כתוב בו היות באמצע כשי' ר"ת וכן בתיקוני זוהר (דף ט') וז"ל ובגין דא אוקמי מארי דתלמודא דירושלמי היות באמצע עכ"ל עיין בהסכמת מהרש"ם לירושלמי קדשים המפוקפק שהביאו, ונראה דהירושלמי לשיטתו דכבר כתבתי בשי' רש"י דס"ל במ"ת יש מוקדם ומאוחר כשי' הראב"ן וע"כ תקדים שמע ליהי' ושי' הר"ת כתוס' ברכות (י"ד) שאין קדימה לשמע משום שקדמה בתורה לפי שאין מוקדם ומאוחר לפי שהוא במ"ת, והנה סברת הראב"ן דבמ"ת יש מוקדם ומאוחר לפי שסידור המ"ת הי' ע"י מרע"ה, ונראה דמשום זה הוי כחד ענינא דאמרי' בפסחים (ו') דיש מוקדם ומאוחר, משא"כ אם נמצא למ"ד דאפי' בחד ענינא אין מוקדם ומאוחר ממילא ה"ה במ"ת ג"כ אין מוקדם ומאוחר ואתי' כשי' ר"ת: ולפי"ז הנה בירושלמי סוטה פ"ח ה"ג בפלוגתא דר"מ ור"י בארכו של ארון ואם הי' נותנים הס"ת בארון אמר מ"ט דר"מ ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות והו"ל למכתב תחלה ואל הארון תתן וגו' אלא ודאי דעדות דקרא היינו ס"ת והיא ניתנה לתוך הארון ועל דעת' דר"י אין מוקדם ומאוחר אפי' בחד ענינא, פי' הק"ע שם, וא"כ שי' הירושלמי דאפי' בחד ענינא

אין מוקדם ומאוחר דר"מ ור"י הלכה כר"י וא"כ גם במ"ת אין מוקדם ומאוחר וע"כ שפיר אוקמי מארי דתלמודא ירושלמי דהויות באמצע ודוק היטב: יב) עוד יש להעיר בש"י הר"ת דהויות באמצע ולא קפדינן אכסדרן שכתובים בתורה לפי המבואר בשו"ת בש"ר וכסדה"ס סי' כ"ד לחקור דתפילין הוי עשה שלפני הדבור ובכסדה"ס כתב דנראה שעכ"פ לא הניחו אז כ"א פרשיות הראשונות קדש והי' שנאמרו לפה"ד אבל זה צ"ע דיותר נראה דאם תפילין הוי עשה שלפנה"ד בודאי הניחו כל הד' פרשיות, ועיין שו"ת מהר"י הכהן הלך"ט ה' ציצית הביא משו"ת שמש צדקה דציצית קודם לתפילין משום דמצות ציצית כל היום והוא כתב שנ"ל דתפילין קודם שהוא לפה"ד שנוהג בב"נ כה"ג דחולין ק' בגה"נ שכן אי' נוהג בב"נ ועיין ש"ע או"ח סי' ל"ח סעי' י"ב דתפילין קודם למזוזה והגר"א שם מירושלמי מגילה דפליגו אי תפילין או מזוזה קדים ועשו"ת רע"א סי' ט' וא"כ באופן שמצות תפילין נהגה קודם הדבור בהנחת ד' פרשיות דאז לא הי' ערוך סדר ההנחה עפ"י סדר הכתוב בתורה כיון שעדיין לא ניתנה תורה לכך גם היום אחר שניתנה תורה לש"ל שנשתנה הסדר ולא אזלינן ע"כ בתר סדר הכתוב בתורה רק שהויות באמצע כן י"ל בש"י הר"ת: עוד י"ש לפלפל בש"י רש"י ור"ת לתלות בפלוגתא בר"ה (ל"ב) דר' יוסי ס"ל שמע ישראל וגו' הוא מלכות ור"י אומר אינה מלכות ואין להאריך יותר: והנני דוש"ה בברכת התורה סימן ט.

ב"ה ג' מנ"א תרצ"ג. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הג' החר"ף ובקי עדיו לגאון כש"ת מו"ה דוד ווייצמאן נ"י מק' טומשוב: הגיעני מכתבו עם ח"ת היקרים בנוגע לתשובתי הנ"ל בענין תפילין דר"ת שהיו לי לשעשועים הרבה ואמנם על שהדברים נוגעים בענין אחד שכבר עסקנו בו כבר כתבתי שקשה עלי לחזור ולשנות בכ"ז למען כבודו היקר לי לא אשיבנו ריקם: א) אשר כ"ת הניף ידו בחזקה לסייע לשי' הרבנו יחיאל הובא בכ"י או"ח סי' ל"ב דשלכ"ס בתפילין מעכב רק במקום ולא בזמן מה שכן מבואר ג"כ שי' התוס' מנחות (ל"ב) ד"ה להשלים וראיתו ממשנה פ"ק דמגילה אין בין ס"ת לתו"מ אלא כו' ושייר דין שלכ"ס רק לכאו' שיש להשיב ע"ז דהיינו הא דמקשה עלה בירושלמי שם ולמה לא תנינן תולין בס"ת ולא בתו"מ ופי' המפורשים הטעם משום שלכ"ס והיינו שלכ"ס בזמן דפוסל בתפילין אבל לפי פי' זה לא יובן מה דסיים בירושלמי שם ספרים שכתבן כתו"מ אין תולין תו"מ שכתבן כס"ת תולין, ולולא דמסתפי מרבתינו הפוסקים נראה לפרש הברייתא בטעמא אחרינא משום דבס"ת צריך ליתן ריוח בין שיטה לשיטה ע"כ יש מקום מרווח לתלות בין השיטין ולא מחזי כמנומר משא"כ בתפילין שניתנו לכתב ולא לקרות עכתו"ד: ב והנה ע"ד הקו' מה דלא חשיב החומרא בתפילין לענין כסדר כן הקשה בתוסר"ע לפ"א דמגילה שם, ובדבר פירושו בירושלמי שהוא חדש בעיניו ומסתפי מרבתינו ז"ל אשר לא שערום לפי' זה תמה אני שאגב חורפי' אשתמיטתי שו"ת הר"ן סי' ל"ט שכתב לשני הפירושים האלו בטעם דאין תולין בתפילין הא' משום שלכ"ס והב' לפי שהספרים כתיבתן גסה ויש ריוח הרבה בין שיטה לשיטה תולין אבל תו"מ מתוך שכתבתן דקה לכך אין תולין ומשוה"כ אמר שם בירושלמי ספרים שכתבן כתו"מ אין תולין תו"מ שכתבן כספרים תולין ולפיכך לא נשנה במשנתנו באין בין עכ"ל, ומה דקשה לכ"ת לפי' הא' מטעם שלכ"ס איך יתפרש סיום דברי הירושלמי דס"ת שכתבה כתו"מ אין תולין עיין בשו"ת חס"ל מהדו"ת או"ח סי' ה' דהכי

פירושא דהירושלמי בא לשנויי הא דלא תני במשנה דס"ת תולין ותו"מ אין תולין משום דגם בס"ת אם הי' הדין כמו בתפילין דבעי כסדרן הי' פסול לתלות בו וזו בכלל ההבדל שבין ס"ת לתפילין במה דתפילין בעי כסדרן וחילוק זה כבר נכלל במה ששנינו שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין בעי אשורית ודרשינן לי' מדכתיב והיו בהוייתן יהא ועיי"ש שכתב להכריח כפי' הא' מטעם שלכ"ס דאם כפי' הב' יקשה מה שהר"מ וכל פוסקי הלכות ז"ל שהביאו דין הירושלמי דבתפילין אין תולין ולא הורו לנו חילוק זה דלפעמים גם בתפילין תולין ולפעמים גם בס"ת אין תולין אתמהה וע"כ פי' הר"א היא ברור ומוסכם בירושלמי בלי חילוק דעיקר הפסול הוא משום שלכ"ס והיינו באופן כשכותב איזו אותיות לפניו משא"כ בלא כתב איזה אותיות לפניו אין מקום לפסול משום עמידתן על העמוד שלכ"ס שהאות הנתלה כתוב על העמוד ביני שיטי קודם השורה שאחרי' דאין בזה משום שלכ"ס וגדולה מזה שמענו בתפילין דר"ת שכותבין שמע בקצה הקלף ואח"כ והא"ש הרי דלא משגחינן במה שנכתבין על הקלף שלכ"ס אלא בתר שעת כתיבה אזלינן שיהיו נכתבין כסדרן עכ"ל ותו"ד מזה יראה דאדרבה ניחא לי' יותר פי' הא' שבשו"ת הר"ן ומזה הוכחה לדברי הרא"ש לגבי תפילין דר"ת דלא קפדינן בהו משום שלכ"ס במקום רק על כסדרן בזמן דלא כמו שחשב כ"ת להשיג בזה ולהוכיח ההיפוך ממתני' דמגלה ועיי' ח"ס או"ח סי' ח' מ"ש בפ' הירושלמי: ג) גם מ"ש כ"ת שעוד לו ראי' עצומה יותר מכולם מדקתני במכילתא כתבן שלכ"ס יגנוזו ואי שלכ"ס בזמן קאמר אמאי יגנוזו הרי כשרים הפרשיות לצרפם לאחריני כמבואר בש"ע הרב רס"י ל"ב אלא מוכח דאיירי בשלכ"ס במקום כמו בתפ"ש בעור אחד ובמזוזה ובתש"ר בפסוקים שבאותה פרשה כט"ז יו"ד סי' ר"צ וקמ"ל דיגנוזו ואין להם תקנה אפי' ע"י חתוך ותפירה אלא צריכים גניזה עכתו"ד, הנה מה דקשה לי' מדקתני יגנוזו מבואר דאין להם תקנה באמת כן הוכחת הרמז"ל לענין דאם שינה בפתיחות וסתומות פסול מדקתני יגנוזו משמע דאין להם תקנה אבל בב"י יו"ד סי' ער"ה הביא משו"ת הריב"ש סי' ז' מה שהרשב"א בתשו' תמה על הר"מ למה לא יתקן ואע"ג דקתני יגנוזו אין הכוונה שאין לו תקנה אלא יגנוזו עד שיתקן עיי"ש: ד) ובמק"א בתשו' כתבתי להעיר במ"ש בשו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"ו לגבי אותיות של השם בס"ת להפוסקים דבעי כסדרן, מ"מ יש עצה באותיות השם שנמחקו לתקן בכה"ג שאחר שיתקן אות הראשון יעביר אח"כ קולמס על כל אותיות השם לשמה ויהי' כסדרן להפוסקים באע"ז סי' ק"ל דהעביר קולמס לשמה כשר עיי"ש ולענ"ד צ"ע הרבה שיועיל בשלכ"ס העברת קולמס משום דנראה דבשלכ"ס אין הפסול דוקא על האותיות האחרונות מה שנכתבו מקודם רק גם על האות הקודם במה שנכתב באיחור וכמו"ש כעיי"ז בתוס' מנחות (ל"ח) ד"ה אילימא לגבי הקדים תכלת ללבן שמצד הסברא ראוי לומר דהתכלת המוקדמת היא שלא כהלכה ואמנם שבח"ס יו"ד סי' רפ"ב כתב בטעם שלכ"ס רק משום המאוחר שלא נתקדש אבל דבריו תמוהין במחכ"ת שהרי פסול שלכ"ס ילפינן מוהיו בהוייתן יהא ממילא בשינה הוי הכל בפסול ועיי' ח"ס יו"ד סי' רנ"ו, א"כ מה יועיל העברה בקולמס על האותיות האחרונות דמ"מ קודם שהעביר בקולמס כבר נפסלו האותיות הראשונות ועוד נראה לפי דברי התוס' גיטין (י"ט) ושבת (ק"ד) דהיכי דהכתב השני אינו מתקן לכ"ע ל"ה כתב א"כ הא תינח בשל"ש והעביר בקולמס לשמה דמתקן כתב הראשון מה שהי' פסול של"ש משא"כ

כה"ג דליכא פסול רק משום שלכ"ס דליכא פסול הגוף על האזכרות האחרונות והוי רק פסול ד"א גרם לו וכה"ג שכתבו התוס' זבחים (ק"ג) דפסול הקדמה ל"ה פסולו בגופו ומשה"כ בעי עבור צורה עיי"ש הכ"נ י"ל דלא מקרי כתב השני מתקן, ותדע דליתא לעצה זו של העברה בקולמס דא"כ בש"ע או"ח סי' ל"ב סעי' כ"ז ומג"א דבאין רישומו ניכר אסור להעביר בקולמס שלכ"ס ומפורש במכילתא פ' בא דכתבן שלכ"ס יגנזו ואמאי הרי יש עצה להעביר בקולמס על כל הפרשה ואף דבאזכרות אינו מן המובחר כתב בשו"ת רע"א סי' ע' דהוא רק דרבנן לכתחלה ובפרט דאיכא לצירוף שי' הרבינו יחיאל הנ"ל דליכא משום שלכ"ס בכתיבה בזמן וא"כ איך מביאין משום זה תפילין ומזוזות לידי גניזה ועיין ג"כ שו"ת בי"צ או"ח סי' ז' דבתפילין לא יהי' החשש שאינו מן המובחר לרבנן מטעם זא"ו ע"פ התוס' מנחות (ל"ב) לגבי שרטוט בתפילין דלא צריכי דכיון שהם מכוסין לא בעי נוי ועיין ר"מ פ"א מה' תפילין הי"ז דא"צ שרטוט כיון שהם מחופין ועיין מג"א סי' קמ"ז סק"ד והגר"א שם ודוק, רק מדקתני במכילתא יגנזו ש"מ דליכא תקנה בהעברת קולמס, אך לדברי הרשב"א בתשו' הנ"ל דאע"ג דקתני יגנזו אין הכוונה שאין להם תקנה רק דיגנזו עד שיתקן א"כ אין הכרח מהמכילתא זולת מצד הסברא עצמה כנ"ל, יעיין נא כ"ת בדבר זה.

חוזר להנ"ל בענין שלכ"ס בזמן ראיתי שוב בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' י' שכתב דגם מתוס' מנחות (ל"ב) ד"ה להשלים אין הכרח שיסברו דליכא משום שלכ"ס בזמן דכבר עמד בדבריהם בט"ז סי' ר"ז ות"י דס"ל להתוס' דמפרשה לפרשה ליכא משום שלכ"ס וכבר הבאתי מזה במכתבי הראשון שהארכתי בזה, יעיין שם שאחר שקלא וטריא נשאר לו אך הבעה"ט בשיטתו דס"ל דליכא משום שלכ"ס בזמן וסיים ששיטתו תמוה וכל הפוסקים הר"מ והתוס' והתרומה הרא"ש והמרדכי וסמ"ק והגהת סמ"ק וטור וש"ע בלי שום חולק דשלכ"ס אף בכתיבת סופר פסול ושוב אין לספק בדבר עכ"ל: ובדבר ראיתי לש"י הסמ"ק דבתפשי"י לא נחלק ר"ת רק דנכתבות כסדרן שמע והא"ש ולא ע"ד שכתב הרא"ש ובמג"א להניח חלק והוא ממנחות (ל"ב) דלמא להשלים ובמכתבי הקודם כתבתי לו משו"ת ב"א סי' א' אבל בעיקר ההערה קדמו במעה"ח דף קמ"ח ושם כתב לתרץ ג"כ קו' המרדכי לש"י זו מהא דטולה עור על אחת מהן שהבאתי מזה במכתבי הראשון אבל אין תירוצו של המעה"ח מוכרח למעייין וסתימת הפוסקים נראה שאין חילוק לר"ת בין תפשי"ר לתש"י וכן משמעות החינוך מ' תכ"ב כמו"ש המנ"ח שם ואין להאריך יותר: ה) והנה הביא כ"ת מירושלמי כת"י מנחות (פ"ג) דאר"י אנא חמי לטוטפתא דר' יוחנן ומנחי בהון הויות דא לדא כו' טעמא דר' יוחנן הויות די לדי מנחין טעמא דר"א כסדרי אורייתא מכאן בא להוכיח דלא נחלק ר"ת כ"א בש"ר כלשון הירו' אנא חמי לטוטפתא כה"ג דיומא (ל"ג) עבורי דרעא אטוטפתא אסור דטוטפות היינו ש"ר דוקא ובאמנה כבר הבאתי בתשו' מתיקוני הזוהר (דף ט') ובגין דא אוקמו מארי דתלמודא דירושלמי הויות באמצע וכתבתי במה דהירושלמי לשיטתו דרך פלפול אבל במה שראה בירושלמי החדש כתבתי שאין זה מוכיח כאשר לא הכריעו בו חכמים על אמתתו ולא יצא ממבוכת הפקפוק, וכ"ת בא להגן על הירושלמי החדש שמצא אמתתו מוכח מתוכו מכמה מקומות זרים שהמו"ל עצמו לא ידע לפרשם על נכון שאמנם נמצא להם חבר בדחז"ל במקום אחר ולדוגמא בירושלמי זבחים פ"ב ה"ב ההוא טבחא דשחט רובא דתרי סימני ולא

שחט את הורידין כו' א"ל למאי איכוונת א"ל לתרויהון כו' א"ל שחיטה ודאי כשרה ואת לא תכוון עוד דהדא מלתא צריכא אומן ידים, והנה נמצא להם חבר בזוהר חדש בראשית י"ג שהוא טבחא דנכס תרנגולא ונתכוין לתרי סימני ובדקו ואשכחו דנכיס חד א"ל כו' על מה איתכוונת ואמר על תרי סימנין א"ל בשרא היא דכשרה ואת לא תהא טבחא עוד מכאן ולהלאה כו' וזה עדות נאמנה על אמתתו עכ"ד, לענ"ד אי משום הא זה יותר מוכיח על זיופו דהוכחת כ"ת היתה טובה באופן שלא הי' המו"ל מוצא איזה מקור אחר להעתיק ממנו דברי הירושלמי אבל אחר שהירושלמי הנ"ל לא חדית הוא שכבר הביא הה"מ פ"א מה' שחיטה ה"ט לשון הירושלמי ההוא דשחט תרי סימני כו' ולשון זה מסכים ללשון הזוהר שהוא משונה מלשון הירושלמי החדש דאיירי בלא שחט את הורידין א"כ נראה שהה"מ כוון לדברי הזוהר והמו"ל שלא ידע מהזוהר במכוון ששינה הלשון בירושלמי מלשון המובא במ"מ כדי להטעות שלא העתיק מהה"מ ועיין שו"ת אנ"ז יו"ד סי' ט"ז שהביא את דברי הזוהר אבל במחכ"ג לא הזכיר מדברי הה"מ בשם הירושלמי: וכמו כן מעורר חשד בכמה מקומות שכל דבר חידוש ותמוה קבע לו יתד בירושלמי כמו מה שהתוס' ריש חולין הביאו מהלכות אי' דנשים לא ישחטו והקשה ממה דבבב"ב שוחטות כו' הנה קבע לה בירושלמי חולין (פ"א) וזבחים (פ"ג) דא"ל קדשים היא שוחטת חולין מיבעי לך, וכמו זה במה שהר"מ כתב בשחיטת עכו"ם שאסורה מקרא וקרא לך ואכלת מזבחן שהק' הרא"ש ע"ז דא"כ דוקא כששחט בתוך ביתו מו"ל הירושלמי קבע לו טעם הר"מ בירושלמי סוף פ"א דחולין אליבא דר"ל ומקשה ע"ז אי דר"ל הוין אמרין עכו"ם שזבח בגו ביתו הא בביתו דישראל לא, והוא לשון הרא"ש ממש, הנה דברים כמו אלו מראין שבא לחקות אחר לשונות הפוסקים ושיהיו מתנבאים בסגנון אחד.

ומאז הי' לי חילוף מכתבים עם ויכוח פלפולי להבדיל לחיים] עם הרב הגאון מהר"מ דן ז"ל אשר חיבר ס' שאלו שלום ירושלים בהוכחת זיוף הירושלמי החדש ועד היום לא יצא הירושלמי ממבוכת הספק. דרך אגב אעיר במה שמו"ל בהקדמה למס' זבחים הביא שערער המבקר על הירושלמי בכורות שריב"ל אמר שאין מתאבלין על תנוק שמת בן ל' ללידתו והק' הלא ריב"ל מבני א"י הי' ובחלופי דינים שבין א"י לבבל איתא שבא"י מתאבלין אפ"ל על תנוק בן יומו והמו"ל התוכח עמו עיי"ש ושניהם טעו בזה כי בחליפי דינים שנמצאים ביש"ש ב"ק בסופו שם אדרבה כתוב שם כי בני א"י אין מתאבלים רק דשי' הירושלמי דאוננין על ספק נפל ועיין נח"א שם ובמפתח שהעיר מהירושלמי דיבמות פ"א שהביא המו"ל שם: כבר נמשכתי להאריך קצת אך למען רצונו וכבודו. ובזה הנני ידידו דוש"ת. סימן י.

ב"ה עש"ק ז"ך למב"י תר"פ לפ"ק דאמבראווא. שוכט"ס לכבוד הרבני החריף המופלג בתו"י מו"ה שמשון אלטר דרעזנר נ"י סופר סת"ם מק' קראקא: לתשובת שאלתו שאלת חכם ברצועה שנפסקה לרחבה ונשאר בה פחות כשעורה והוא בתוך שיעור המקיף את הראש, שהשאייר הפמ"ג בצ"ע אם מותר לתפור ועכשיו שהוא שעת הדחק אם יש לסמוך להתיר בזה לכתחילה כיון שבלאו הכי יש מתירים לתפור אף בנפסק לגמרי והביא מדברי השבו"י לגבי פטום של אתרוג המחובר במקצת דמקרי תמה עכ"ד: (א) הנה שי'

היש מתירים בתפירה הלא הוא הר"ת בתוס' מנחות (ל"ה) עפ"י סוגי' הש"ס שם: אביי הוה יתיב קמי' דר' יוסף איפסק ל' רצועה דתפילין א"ל מהו למקטרי' א"ל וקשרתם כתיב שתהא קשירה תמה א"ל ר"א ברי' דר"י לר"א מה למתפרי' ולעיילי' לתפירה לגאון א"ל פוק חזי מה עמא דבר, פ' בקונט' להחמיר ור"ת מפרש להקל, וצריך להבין בשי' ר"ת דאם ס"ל דתפירה ל"ה בכלל קשירה ולכך קשירה אסור ותפירה מותר וא"כ למה צריך דוקא שתהי' התפירה מבפנים דעיילי' לתפירה לגאון.

ולכאן י"ל דפירש"י כאן קשירה תמה שתהא הקשירה נאה ואם יש קשר אחר ברצועה לבד מקשר שקושרין בראש תו ל"ה קשירה נאה, לשון אחר קשירה תמה רצועה שלימה ולא קשורה עכ"ל. וא"כ י"ל דאפשר תרתי איתנהו בזה דבעינן רצועה שלימה ולא קשורה וגם בעינן שתהי' תמה היינו יפה והלכך לגבי תפירה נהי דל"ה בכלל קשורה ומקרי שלימה מ"מ לא מקרי יפה אם נראין התפירות מבחוץ לכן בעינן דוקא דעיילי' לתפירה לגאון, ואע"ג דבכ"מ דבעינן הדר ויפה הוא משום זה אלי ואנוהו והתוס' סוכה (כ"ט) כתבו דאין ואנוהו אלא לכתחילה ולא מיפסל בהכי ואלו לגבי רצועה שנפסקה נראה מבואר מדברי הפוסקים ובש"ע או"ח סי' ל"ג דאם לא היתה התפירה מצד פנים פסול אפי' בדיעבד, היינו משום דהכא מלבד המצוה דזה אלי ואנוהו כתיב בי' וקשרתם שתהא קשירה תמה והיינו יפה ובאם נראין התפירות לחוץ לא מקרי תמה, כן י"ל לכאורה.

ואם כן נאמר נמצא חידוש דין להקל דבנפסקה הרצועה מחוץ לקשר מה שמקיף הראש שם יהי' מותר בתפירה לר"ת אפי' אם נראית לבר ממנ"פ דאי משום תמה ולא קשורה הא תפורה ל"ה בכלל קשורה ואי משום תמה יפה זה רק בתוך שיעור המקיף את הראש כפירש"י הנ"ל דאם יש קשר אחר מלבד הקשר שקושרין בראש ל"ה קשירה תמה יפה, משא"כ מחוץ לקשר: ב) אבל לפי"ז צ"ע במ"ש בשו"ת תה"ד סי' מ"ז הביאו בט"ז בסי' ל"ג דמתחילה כתב להקל בתפירה כל שהוא חוץ לקשר אבל הוא תוך שיעור רצועות דהיינו של ימין עד הטבור ושל שמאל עד החזה הואיל דר"ת מתיר אפי' תוך הקשר בתפירה מבפנים ואח"כ כתב שאין להקל דהא דפסק תלמודא למיעל לתפירה לגאון קשה ליזהר בדבר עיי"ש, ולהנ"ל תיקשי דמה בכך שקשה ליזהר הרי בזה שהתפירה היא חוץ לקשר לא איכפת לן אם נראית התפירה מבחוץ דמקרי שפיר קשירה תמה לשני הפירושים בפירש"י כנ"ל: ג) אמנם הנ"ל בזה דהנה בשי' הר"ת דמפרש פוק חזי מה עמא דבר להקל העיר בפמ"ג דמנ"ל זה בלא ראי'.

ונראה בטעמי' דהנה במג"א סי' ל"ב ס"ק נ"ב לענין דצריך לעשות הבתים מעור אחד הביא בשם האגודה דע"י תפירה חשיב כעור אחד וכ"כ התוס' מנחות (ד' ל"ב) ד"ה להשלים כמו"ש ס"ס ל"ג עכ"ל ובב"ש אע"ז סי' ק"ל ס"ק ח' הביא ג"כ מתוס' מנחות הנ"ל דתפירה עושה עור אחד ומ"ש ביו"ד סי' רפ"ח דמזוזה שתפרה פסולה היינו רק בתפרה אחר כתיבה עיי"ש מבואר ע"כ דשי' הר"ת ברצועה שנפסקה להקל בתפירה דטעמו משום דס"ל דתפירה עושה עור אחד ומקרי שפיר קשירה תמה שלימה וזה שכוון המג"א הנ"ל במה שסיים כמו"ש ס"ס ל"ג, והיינו דשם מבואר שי' הר"ת להקל בתפירת הרצועות: ומה דבעינן דוקא דעיילי' לתפירה לגאון, אע"ג דתפירה עושה עור אחד, נראה

שהוא לפי מה דאמרי' בעירובין (פ"א) אר"ח תפרה בקיסם מערבין לו בה והתניא אין מערבין לא קשיא הא דידוע תיפרה הא דלא ידיע תיפרה ופירש"י ידיע תיפרה שניכר מקום תפירתה והוי כפרוסה עיי"ש, מבואר דתפירה עושה דבר שלם באופן שלא ניכר התפירה אבל בניכר א"א לומר דעושה אותו שלם שהרי יש שינוי בזה מבשלם דידיע תיפרה, ולפי"ז מבואר היטב מה דגם בתפירה בעינן דוקא דעיילי' לגאו ואין זה משום הידור ויופי בלבד שיהי' מקרי קשירה תמה יפה רק משום דהיכי שניכר התפירה לבד ל"ה ג"כ קשירה שלימה דהיכי שידיע תיפרה הוי כפרוסה: וזה יהי' ג"כ כוונת התוס' סוטה (י"ח) במ"ש דקרן של פרה פסולה לשופר כיון דאית בה גילדי כשנים ושלשה שופרות דמי אע"ג דמחברי התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד וניכר התוספות לא מהני חיבורו עיי"ש ובב"ש אע"ז סי' ק"ל הנ"ל.

והיינו משום דניכר התוספות הוי כפרוסה כש"ס עירובין הנ"ל, ולפי"ז ניחא לי שפיר דברי התה"ד הנ"ל דגם בנפסק הרצועה חוץ לקשר בעינן דוקא למיעל התפירה לגאו אע"ג דחוץ לקשר ליכא משום קשירה תמה יפה, מ"מ איכא בזה משום קשירה תמה שלימה, דאם לא עיילי' לגאו וניכר התפירה לבר ל"ה קשירה שלימה כש"ס דעירובין דידיע תיפרה הוי כפרוסה ודוק היטב כי הדברים נכונים ומזהירים בס"ד: ד) איברא דלפי"ז שי' הר"ת להקל בתפירה, לכאו' תלי' בשני הפירושים שבתוס' מנחות (ל"ב) הנ"ל בד"ה דילמא להשלים שהקשו שם דת"ל דאמרי' בירו' בפ"ק דמגילה דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אחד ותלי' כיון דתפרן יחד דינו כעור אחד אבל כתבו שיש עוד לפרש להשלים כגון דפרשת שמע בסוף עמוד והוסיף פרשת והא"ש בגליון שלמטה או פרשת והא"ש בסוף עמוד והוסיף פ' שמע בגליון שלמעלה, וא"כ לפי' הב' אין ראי' דתפירה עושה עור אחד וכ"כ במחצה"ש סי' ל"ב בטעם הפוסקים דלא סגי בתפירת הבתים שיהי' מקרי מעור אחד: ה) אבל הנלע"ד דבנ"ד לגבי תפירת הרצועות י"ל דלשני הפירושים מקרי עור אחד ואבאר, הנה זה סוגית הש"ס במנחות שם רנב"י אמר מצוה לעשותן סתומות כו' לימא מסייע לי' כיוצא בו ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין כו' הא מורידין עושין אמאי הכא פתוחות והכא סתומות ומשני דלמא להשלים ופריך הא מורידין עושין והתניא הלמ"מ תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס ומשני דבמזוזה הוא למצוה: ו) ולבא לביאור הש"ס אקדים מ"ש הרמב"ם ז"ל לגבי פ' והא"ש בתפילין שצריך שיעשנה סתומה ואם שינה פסול וכתב הט"ז באו"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ה דחילי' של הרמב"ם מסוגי' דמנחות הנ"ל דפריך אמאי הכא סתומות והכא פתוחות ודייק הרמז"ל דע"כ האי דיוק דאין מורידין קאי גם אתפילין דאי אס"ת לחוד לישני לי' דאה"נ דמס"ת בלא"ה אין עושין מזוזה משום דבס"ת הוי סתומות כו' והא דאמר טעמא דאין מורידין משום שהוא כולל גם אתפילין, אע"כ דגם בתפילין בעינן סתומות וגם בדיעבד פסול בפתוחות דאל"כ הו"ל לשנויי דאיתרמי דכתב תפילין בפתוחות ואעפ"כ אין עושין מהן מזוזות לפי שאין מורידין אע"כ דסתומות דוקא בתפילין אפי' בדיעבד עכ"ד.

והקשה ע"ז השואל בשו"ת ב"א או"ח סי' ב' דהרי הש"ס פריך בסמוך תפילין על הקלף ומזוזה אדוכסוסטוס, ומס"ת לק"מ דכשר בדיעבד ג"כ אדוכסוסטוס וא"כ נימא דנקט טעם כולל אלא ע"כ דהקושיא היא על כאו"א דלמה צריך טעם דאין מורידין אתפילין,

וא"כ הכ"נ בקו' הראשונה מפתוחות וסתומות י"ל דהקושי' היא מס"ת ומאי רא' להרמב"ם: ז) ונ"ל בישוב שי' הרמז"ל הנה יש לי תמי' עצומה בסוגית הש"ס כאן הא דמסייע במזוזה מצוה בסתומות מדצריך לטעם דאין מורידין עד דדחי הש"ס דלמא להשלים, והרי בפשיטות י"ל דבאמת מצוה בפתוחות רק דצריך לטעם דאין מורידין לגבי דיעבד וכמו דמשני הש"ס בסמוך לגבי קלף ודוכסוסטוס דמזוזה אדוכסוסטוס למצוה וטעם דאין מורידין הוא לענין דיעבד וחפשי' ומצאתי בטה"ק שעמד בזה והניח בקושי': אך הנ"ל לתרץ דאדרבה כיון דבלאה"כ הוכרח הש"ס לשנויי בסמוך דכסוסטוס במזוזה למצוה שוב לא יכול לשנויי כאן דגם פתוחות למצוה דכבר נודע מה שחידש הלח"מ בפ"ד מה' יבום וחליצה דלא מכשרינן רק חד פסולא בדיעבד אבל בהצטרפות שני פסולי לכתחילה אף דיעבד פסול, ולפי"ז הכ"נ אם נאמר בפתוחות למצוה הדר תיקשי דלמה צריך לטעם דאין מורידין ואין לומר דנפ"מ לענין דיעבד דז"א שהרי בלאה"כ פסול אפי' בדיעבד משום דאיכא במזוזה זו שני פסולי לכתחילה, חדא דלכתחילה מצוה בפתוחות ועוד דמזוזה לכתחילה מצוה אדוכסוסטוס, אע"כ דגם לכתחילה מזוזה מצוה בסתומות, ולפי"ז מיושב היטב שי' הרמז"ל דתפילין סתומות דוקא ודייק מפירכת הש"ס כאן הכא סתומות והכא פתוחות ול"ק קו' השואל בב"א דשמא קו' הש"ס הוא רק מס"ת כמו דהקו' בסמוך מקלף ודוכסוסטוס הוא רק לגבי תפילין, דז"א דאדרבה כיון דהקושי' בסמוך הוא רק מתפילין על כרחו דגם קו' הראשונה מסתומות ופתוחות הוא מתפילין דוקא דבזה האופן א"נ דמזוזה מצוה בפתוחות יהי' תרי פסולי לכתחילה כנ"ל, משא"כ מס"ת לק"מ די"ל דבאמת מזוזה מצוה בפתוחות וטעם דאין מורידין הוא לגבי דיעבד דהרי בעושה מס"ת מזוזה ליכא כ"א חדא פסולא לכתחילה דמזוזה מצוה בפתוחות אבל משום קלף ודוכסוסטוס ליכא פסול כלל שהרי ס"ת כשר בדיעבד אדוכסוסטוס, ומשכחת דאיתרמי שכתב ס"ת אדוכסוסטוס, אע"כ דקו' הש"ס הוא רק מתפילין וא"כ דינו של הרמז"ל מוכרח דתפילין עושה סתומות ואפי' בדיעבד דוקא כי חריף: ח) ואמנם מה שכתבתי בישוב התמי' מה דלא דחי הש"ס דלעולם מזוזה מצוה בפתוחות וטעם דאין מורידין הוא לגבי דיעבד משום דסמך אשינויא דלקמן דמזוזה אדוכסוסטוס למצוה והוי תרי פסולי לכתחילה כנ"ל, כ"ז ניחא אם נאמר דהמקשן כבר ידע משינוי' דלקמן אבל משמעות הש"ס נראה לכאן דלא ידע המקשן מזה ולא אסיק אדעת' עד לבסוף דמקשה הש"ס מקלף ודוכסוסטוס וא"כ הדרא התמי' לדוכתי': אבל הנראה לתרץ עד"ז הנה בשו"ת ב"א סי' א' הקשה קו' עצומה בדברי התוס' דלמא להשלים דכתבו ב' פירושים, האחד דמיירי ע"י תפירה שעושה עור אחד והב' דהוסיף פרשת והא"ש בגליון שלמטה מבואר דלפי' הב' לא מהני תפירה לעשות כעור אחד ועיין תוס' שבת (ע"ט) דכתבו רק פי' הב' וקשה דהרי בס"ד דקאמר לימא מסייע לי' כו' על כרחו לא ס"ל כפי' הב' להשלים ע"י שיכתוב בגליון שלמטה והא"ש שהרי באופן זה שבא לכתוב יכול לעשות פתוחה כמו שירצה ומאי קשיא לי' הכא סתומות והכא פתוחות רק עכצ"ל דבס"ד ר"ל דפירושא דברייטא שלוקח שני הפרשיות ומחברם יחד ע"י תפירה וכיון דלפי דעת המסייע בס"ד ודאי ס"ל דתפירה מהני מסתמא גם המדחה אין חולק עליו בזה עכ"ק: ט) ונ"ל לתרץ דבאמת אף למה שנאמר דתפירה עושה כעור אחד ודאי שהוא רק לענין דיעבד, אבל למצוה ודאי בעינן שיהי' דוקא מעור אחד מתולדתו

שיהיה תמה יפה, דע"י תפירה ל"ה כ"כ מהודר כמו מעור אחד ממש ואיכא בזה משום זא"ו שהוא מצוה לכתחילה ולא מיפסל בדיעבד כתוס' סוכה (ד' כ"ט) שהבאתי לעיל, תדע שהרי כן מפורש בס"ת שנקרעה בו יריעה בתוך ג' שיטות דלא יתפור כתב הט"ז ביו"ד סי' ר"פ בשם הנמ"י שהטעם משום דמגניא ובעינן זה אלי ואנוהו עיי"ש, ואע"ג דשם נראה שפסול אפ"י בדיעבד ה"ט משום דמגניא ביותר בקרע בתוך ג' שיטות, אבל לחבר שתי פרשיות ע"י תפירה לא מגניא וכשר בדיעבד, רק עכ"פ לכתחילה איכא בזה משום זא"ו, ולפי"ז ניחא שפיר מה שכתבו התוס' פי' הב' ולא ניחא להו בפ"י הא' להשלים ע"י תפירה, משום דבאופן זה איכא פסולא לכתחילה וא"כ למסקנת הש"ס דמזוזה אדוכסוסטס לכתחילה א"כ אם עושה מתפילין מזוזה יהי' תרי פסולי לכתחילה דאפ"י בדיעבד פסול ולכך הוכרחו התוס' לפי' הב' להשלים ע"י שיכתוב והא"ש בגליון שלמטה, ומעתה ל"ק קו' הב"א מה דבס"ד דאמר לימא מסייע לי' עכס"ל דתפירה עושה עור אחד משום דבס"ד אכתי לא ידע מפרכת הש"ס ושינוי' דבסמוך דמזוזה אדוכסוסטס למצוה א"כ שפיר סגי לי' הפירוש בברייתא לחבר שני הפרשיות ע"י תפירה דאיכא רק חד לכתחילה משום זא"ו ודוק: ולפי"ז מתורץ שפיר התמי' הנ"ל מה דלא דחי' לסייעתי' דבאמת מזוזה מצוה בפתוחות וטעם דאין מורידין הוא לגבי דיעבד, דז"א כיון דבס"ד הרי הי' מפרש הברייתא דמחבר שני פרשיות שלימות ע"י תפירה א"כ יהי' שוב תרי פסולי לכתחילה, חדא מה שע"י תפירה ל"ה מהודר כ"כ ואיכא משום זא"ו והב' משום דמצוה בפתוחות לכתחילה ולכך הוכרח הש"ס לשנויי דלמא להשלים והיינו לפי' הא' שבתוס' לחבר רק שיטה אחת ע"י תפירה דבאופן זה ליכא עוד פסול דפתוחות רק חדא משום.

זא"ו דהוא רק לכתחילה ודוק היטב, זה מה שרציתי לבאר והעליתי בדין תפירה אי עושה חבור עור אחד כי יתכן דלא כמו שרצו האחרונים לומר דתלי' בשני הפי' שבתוס' דלמא להשלים, רק דלשני הפירושים ס"ל להתוס' דתפירה עושה עור אחד ומה שהוכרחו לפי' הב' הוא רק לגבי ס"ת שבלה ותפילין שבלו שלא יהי' עי"ז תרי פסולי לכתחילה כנ"ל: ומעתה בנידון שאלתינו ברצועה שנקרעה נתחזקה שי' הר"ת דמהני תפירה אפ"י בתוך קשר המקיף היכי דעיילי' לתפירה לגאו כיון דלכ"ע תפירה עושה עור אחד א"כ הכ"נ הו"ל קשירה תמה שלימה, רק דבעינן שלא תהי' ניכרת לבר דאל"כ ל"ה תפירה חיבור כש"ס דעירובין הנ"ל דידיע תפירה הו"ל כפרוסה לכך בעינן הכא דעיילי' לגאו שלא ניכרת התפירה לבר ובפרט לפי' הגה"מ בב"י דעיילי' לתוך המעברתא דליכא צד היכר כלל ודאי מהני אף לכתחילה.

ובנ"ד שנקרעה הרצועה ונשאר בה פחות מכשעורה שנסתפק בזה הפמ"ג אי מהני תפירה נראה שיש לסמוך להקל בשעה"ד כיון שלר"ת מותר אפ"י בנקרעה לגמרי, ואף שגם בתה"ד שמביא הב"י והט"ז רוצה לצרף שי' הר"ת להתיר עכ"פ ע"י תפירה חוץ לקשר ושוב חזר וכתב שאין להקל מפני שקשה לזה לעייל לגאו בין לפי' הגמ"י בין לפירש"י עיי"ש הנה כ"ז דוקא בנקרע חוץ לקשר אבל בתוך הקשר לענין זה עדיפא דאפשר למיעל לגאו לתוך המעברתא א"כ שפיר יש לצרף שי' הר"ת להתיר בתפירה: (יא) ועוד נראה לומר דהכא בכל אופן מותר ע"י תפירה מבפנים שלא יהי' ניכר לבר משום דאיכא סברא טובה ומתקבלת דבכה"ג שנשאר פחות כשעורה לכ"ע מותר לתפור,

דהנה לכאן נראה דספיקת הפמ"ג בנשאר פחות מכשעורה שיהי' מותר לתפור משום דמחובר במקצת עדיין מקרי קשירה תמה וכדברי השבו"י הנ"ל לגבי פטום של אתרוג המחובר במקצת וראי' מחולין י"א היכא דלייף לית לן בה, אבל י"ל דאין זה ענין לנ"ד דאחר שניתן שיעור לרצועה רוחב כשעורה א"כ נראה דבעינן שיהי' כל שיעור הזה ושלימה וכמו שאם לא יתפור מה שנקרע לא נאמר שכשר בלי תפירה ע"י שמחובר במקצת שיהי' מקרי תמה לגבי כל הרוחב א"כ מה כח יוסף תת לנו התפירה אם נאמר שאין התפירה עושה תמה כעור אחד, ובלאה"כ כתב בשו"ת ב"א או"ח סי' א' לדחות ראיית השבו"י מהא דאמר בחולין היכא דלייף לית לן בה דשאני התם דכשפותחין את הבהמה מצד אחד ומצד השני כל האורך מחובר לגמרי משא"כ באתרוג שפטמתו נפרד במקצת מרוחב האתרוג עיי"ש והכ"נ בנ"ד ברצועה שנפסקה ברוחב אבל נראה דספיקת הפמ"ג הוא מטעם אחר לפי המבואר בש"ע סי' כ"ז סעי' י"א דברצועה רוחב כשעורה הוא רק למצוה ולא לעכב דאם פחת משיעור זה ואינו מוצא אחרות מניחן כמות שהן א"כ כיון דבדיעבד כשר במחובר במקצת אפי' פחות מכשעורה שוב יש סברא טובה דעכ"פ מהני תפירה להתיר לכתחילה.

ולכאן י"ל דרצועה שנפסקה רוב רחבה גרע מהיכי שלא הי' לה מתחילתה רוחב כשעורה דאמרי' בחולין (קכ"ג) טלית כיון שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה שוב אינה חיבור וטהורה, והכ"נ כיון שנקרע רוב הרצועה הוי כנקרע כולה ובטל חיבורה, אבל כבר העיר כן הט"ז יו"ד סי' רע"ח בס"ת שנקרע רוב התפירה שבין יריעה ליריעה ועדיין מחובר בחמש או שש תפירות המבואר בש"ע שם שכשר, ואמאי הלא זה דומה לטלית שנקרע רובה כו', אבל בנקה"כ כתב דלק"מ דשאני לענין טומאה דבעינן כלי כדמעיקרא וכיון שנקרע רובה לא חשיב כדמעיקרא משא"כ לגבי ס"ת, והכ"נ בנ"ד לגבי רצועות שנקרעו: ומצאתי בס' מ"פ יו"ד בהשמטות לאורח שכתב וז"ל נראה דלפי"ז הן בש"ר הן בש"י אם לא נפסק לגמרי רק נפחת מכשעורה מותר לתפור אפי' שלא בשעת הדחק דהא אין שיעור זה מעכב בדיעבד כמבואר לעיל סי' כ"ז ובש"ע הרב שם סעי' כ"א וצ"ע עכ"ל.

והנה לפלא שלא הביא שכבר נסתפק בדין זה הפמ"ג אבל עכ"פ ברור בכוונת הפמ"ג להקל בזה מפני ששיעור רוחב כשעורה אינו מעכב בדיעבד כנ"ל לכן שוב מה"ד שיועיל תפירה לכתחילה ובודאי שיש להקל בצירוף שי' הר"ת ז"ל ובפרט שעתה אחר המלחמה הוא שעת הדחק כמו שכותב כבודו במכתבו כי מחיר הרצועות עלה עד למעלה ומבואר בש"ע סי' ל"ג דבשעת הדחק יש לסמוך על המתירים כדי שלא יתבטל ממצות תפילין ואף שכתב בט"ז שם דעכ"פ לא יברך עליהם דברכות אינן מעכבות, אבל הנה לכאן מצינו כן בש"ע או"ח סי' תרמ"ט לגבי אתרוג דבשעת הדחק שאין נמצא כשר כל הפסולין ניטלין ואין מברכין ובכ"ז שי' התוס' והרא"ש הביאם הב"י והב"ח ז"ל דגם מברכין עליהם ובמג"א שם הביא מהרדב"ז שיש מקומות שמברכין וא"כ אולי י"ל כן גם בתפירת הרצועות: (יב) ואם כי בשו"ת חומר בקודש כתב דבר חדש דבשעת היוקר לא חשיב שעת הדחק וראיתו מסוכה (ל"ד) דאמר ואזדא שמואל לטעמי' דאמר שמואל להני דמזבני אסא אשווי וזבוני ואי לא דרישנא לכו כר"ט דאפי' שלשה קטומין וקשה דמאי ראי' דס"ל כר"ט דילמא הוא רק מצד היוקר דהו"ל שעה"ד דמתירין כל הפסולים

ועל כרחו דשעת יוקר לא חשיב שעה"ד, אבל בהגהות נכדו שם כתב לפקפק בראי' זו ולענ"ד נראה ראי' דיוקר מקרי שעה"ד דבנדה (ו') אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעה"ד וכתבו דשעה"ד היינו שהשואל הלך לו והי' טורח גדול לרדוף אחריו הרי דטרחת הגוף מקרי שעה"ד, והנה בפסחים (י') אמר בגופי' אטרחהו רבנן בממוני' לא אטרחהו רבנן, א"כ מכיון שהקילו בטרחת הגוף דמקרי שעה"ד מכש"כ דלא אטרחהו רבנן בממוני' היכא שהיא שעת היוקר שיש להקל משום שעה"ד ויש לעיין במ"ש המהרי"ק הביא הש"ך חו"מ סי' רמ"ג דבטרחא דגופא ליכא משום אמירה לגבוה ולא נעשה נדר בעני עיי"ש הרי דעדיפא טרחא דגופא מממונא ויש ליישב עפ"י דהת"ש סי' א' סק"ג ודוק: יג) גם בראיית בעל חומר בקודש מסוכה (ל"ד) דאמר שמואל אשוי וזבוני ואי לא דרישנא לכו כר"ט דשעת היוקר לא חשיב שעת הדחק י"ל דשמואל לשיטתו דבב"ק (צ"א) פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו והתניא נשבע להרע לעצמו כו' אמר שמואל ביושב בתענית והנה תמוה בזה שי' הר"ן שבועות (פ"ג) דלחבול בעצמו לא מקרי מושבע ועומד כיון שאינו מפורש ובלח"מ פ"ג מה' דעות תי' דשמואל יסבור דלחבול בעצמו מפורש משום בל תשחית וכש"כ גופו ולית לי' דיחוי בש"ס שם ודילמא בגדים שאני דפסידא דלא הדרא הוא, לפי"ז שמואל לשיטתו דבל תשחית דגופא עדיף מממונא ה"ה טורח דגופא עדיף דמקרי שעה"ד ולא בממונא משא"כ לדידן ודוק, כן י"ל בדרך הערה: אך בנ"ד א"צ לכ"ז כיון שיש צד גדול להקל בזה אפי' שלא בשעה"ד מכש"כ דמהני שעת הדחק מפני היוקר להקל ולברך עליהן: יד) חוץ לענינו הנ"ל נ"ל לתרץ עוד באופן אחר קו' הטה"ק הנ"ל דאיך מסייע הש"ס במנחות (ל"ב) דמזוזה מצוה בסתומות הא י"ל דלעולם מצוה בפתוחות וטעם דאין מורידין הוא לגבי דיעבד כדמשני הש"ס כן לגבי קלף ודוכסוסטס, ונ"ל הנה לכאו' יש להעיר בת"י הש"ס בסמוך דדוכסוסטס למצוה והרי כבר הקשה השאג"א סי' מ"ז בהאדס"ת ותפילין אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין ותיפוק לי' דלא נכתב לשמה לשם מזוזה [ואין לומר דמיירי שבשעת כתיבה ועיבוד התנה שתהי' כתיבה זו לשם ס"ת או תפילין כ"ז שראוי למצותן וכשיבלה תהי' כתיבה למזוזה, דא"כ מאי פריך הש"ס והא מורידין עושין הא בעי שרשוט, ואי מיירי שנכתבו על תנאי לשם מזוזה כשיבלה, א"כ בע"כ שרטט נמי כדי שיהי' ראוי למזוזה] ותירץ דכיון שחלה על הכתיבה קדושה חמורה של ס"ת או תפילין גם קדושה קלה של מזוזה בכלל דיש בכלל מאתים מנה ולא דמי לקדשים דאפי' לשם גבוה מהן פסולין דחשיב שלא לשמן ולא מהני מחשבה דגבוה לשם הקלה, משום דהתם שכבר הקדישן לשם קדשים קלים א"א עוד לקדושת הגבוה לחול על קרבן זה עיי"ש.

ובפשיטות יש לתרץ דאע"ג דלא מיירי הכא בהתנה בפירוש גם על קדושת מזוזה כמו שהוכיח מן הסוגי', מ"מ הכא גם בסתמא הוי כהתנה דיש בכלל מאתים מנה והוי זה כעין דאמרינן לב ב"ד מתנה עליהן אע"ג דלא התנו הוי כהתנו בפירוש וכה"ג שכתבו התוס' בעירובין (י"ג) למ"ד דמוחקין לסוטה מן התורה משום דסתמא כתובה, אע"ג דלהתלמד חשיב של"ש, ס"ת עדיפא מלהתלמד שכותב סתם לדעת כן שאם יצטרכו ימחקו ממנה פ' סוטה והכ"נ בתו"מ שכותב לדעת כן שאם יהי' צורך דהיינו כשבלה יהי' למזוזה כיון שראוי לעשות מהם מזוזה למאי דמסיק דהאי תנא ס"ל דגם מזוזה א"צ שרטוט ומעתה קשה דהא תינח אם בלא טעמא דאין מורידין הי' ראוי לכתחילה למזוזה אבל מאחר

דמשני דמזוזה אדוכסוסטס למצוה א"כ כיון שאין ראוי לכתחילה למזוזה ממילא הוא גורר אחריו פסול דיעבד משום שלא היתה הכתיבה לשמה לשם מזוזה דעל כרחו לא הי' כותב לדעת כן שיהי' בכלל מאתים מנה גם קדושת מזוזה, כיון שידע הכותב שלא יהי' ראוי עוד למזוזה לכתחילה משום דמזוזה אדוכסוסטס, ודמיון לזה אמרי' בשבועות (י"א) באבודין דלא שכיח לא אמרי' לב ב"ד מתנה עליהן, ובתוס' חולין (כ"ט) כתבו דהיכי דאסור לכתחילה הוי מלתא דלא שכיחא וא"כ הכ"נ כיון שא"ר לכתחילה למזוזה הוי לא שכיחא ול"ש לומר לב הסופר מתנה שיהי' בכלל מאתים מנה וא"כ ממילא הוי הכתיבה שלא לשמה: אך בט"ג לגיטין בסוף ספרו כתב לתרץ דלא איכפת לן הכא בכתיבה שלא לשם מזוזה אחר דמשני הש"ס דלמא להשלים דהיינו אם חסר שורה אחת במזוזה, א"כ כיון שכל המזוזה נכתבה לשמה שורה האחת בטלה לגבה והוי כנכתבה כלה לשמה: ולפי"ז מתורץ היטב קו' הטה"ק הנ"ל דהא תינח אחר דמשני הש"ס דלמא להשלים, אבל בס"ד דאמר לימא מסייע לי' דמזוזה מצוה בסתומות שהי' מפרש הברייתא לענין לחבר שני פרשיות שלימות א"כ לא הי' יכול לדחויי דלעולם מזוזה מצוה בפתוחות וטעם דאין מורידין הוא לענין דיעבד דז"א דאם עכ"פ לכתחילה אינו ראוי למזוזה משום פתוחות שוב ממילא גורר אחריו שיהי' פסול גם דיעבד כיון שהיתה הכתיבה של שני פרשיות שלא לשמה של מזוזה כנ"ל ודוק היטב: טו) בדבר שאלתו על אופן התפירה ברצועה שלא נפסקה רק שנעשה במקום אחד תוך הקשר חלושה מאד אם להניח מטלית ולתפרה לחזק שלא תיפסק: הנה לכאו' הי' מקום לומר דכיון דכבר נחלש המקום ובאם לא ינתן המטלית העשוי לחזק סופו ליפסק לגמרי ל"ה עוד קשירה תמה, שהרי כזה מצינו בגיטין (כ') דבעי ר' פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מאי ופריך ותיפוק לי' דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה ספרים וביאר הר"ן ז"ל אע"ג דבאמת היא חתיכה אחת מ"מ כיון דעומד לקצוץ כקצוץ דמי.

מבואר דמשום עומד לקצוץ חשיב כשני ספרים. ובוזה אמינא לתרץ מה שהקשה בשו"ת ב"א או"ח על הסוברים דתפירה הוי חיבור מסנהדרין (פ"ח) דקאמר אה"כ תפילין נמי אי עביד ארבעה ואייתי אחרינא ואנח גבי' האי לחודא קאי והאי לחודי' קאי ואי עביד חמשה בתי גרוע ועומד הוא, והשתא הרי משכחת לה דאייתי אחרינא ותפר לה דהוא חיבור גמור ועושה עור אחד דלש"ל האי לחודי' קאי ולפי הש"ס דגיטין הנ"ל ניחא שפיר דהרי מבואר דמשום עומד לקצוץ שוב מקרי שנים ושלושה ספרים א"כ הכ"נ כיון דהדין הוא שיהי' רק ארבעה בתים והוי הבית החמש עומד לקצוץ שוב לא נוכל לומר דהתפירה עושה אותה עור אחד, וכה"ג כתבו התוס' חולין (דף ע"ג) דהיכי שעומד לקצוץ שאבר אחד אסור והשאר מותר אמרי' אוכלין כמאן דמפרתי דמי והכ"נ האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי: ולפי"ז הכ"נ בנ"ד שהרצועה במקום אחד חלושה מאוד ובלא תיקון של תפירה סופו ליפסק י"ל דלא מקרי עוד קשירה תמה, אבל באמת ז"א דהכא אדרבה כיון שמצוה לתקן ועומד לכך שוב ממילא ל"ה עומד ליפסק והוי שפיר קשירה תמה ועיין תוס' סוטה (כ"ה) חילוקים בענין כל העומד ודוק: אך עכ"ז לתפור באופן שיהיו התפירות נראים לבר תוך הקשר המקיף לא נכון משום זא"ו כמו שהבאתי לעיל לענין תפירת ס"ת שנקרעה, בשם הנמ"י ובפרט שזה אפשר בניקל לתפור מבפנים: סימן יא.

להנ"ל.

ע"ד השאלה בתפילין שהי' רגל היו"ד קצרה באופן שכשר והסופר ליתר שאת האריך הרגל, אבל אח"כ העביר בקולמס על גג הי' ונתעבה שנכלל בהגג מרגל היו"ד כפי שהי' מתחילה ולא נשאר מן הרגל כ"א מה שהאריך אח"כ והביא מחת"ס חו"מ סי' קפ"ט וקסה"ס סי' ט' ומק"מ סי' ל"ב ס"ק ק"ה שכתבו לפסול בזה משום שלכ"ס אך בשו"ת חס"ל סי' ד' חולק ומכשיר וכן הביא מס' ארץ צבי ואינו תח"י, וכבודו יבקש לשמוע חו"ד יען שהוא שעת הדחק ויוקר גדול אם אפשר לסמוך על המקילין בזה, אמנם הקשה לשאול כי מה מני יהלוך להכריע בפרט להקל נגד רבן של ישראל החת"ס ז"ל, ואמנם נתתי אל לבי כי בנידון שאלתינו הרבה יש לדון ולהקל: הנה בחת"ס העיר לזה ממתני' דכלים פ' כ"ו בסנדל שנפסק אחת מאזניו ותקנה טמא מדרס נפסקה שני' ותקנה טהור מלטמא ואמרי' בעירוובין (כ"ד) משום דפנים חדשות באו לכאן, והכ"נ אע"ג דכ"ז שצורת האות קיים וכשר וכל מה שמוסיף דיו אל האות הרי הוא מצורף ומתקדש בקדושתו ממש מ"מ אח"כ כשנתקלקל דיו הישן וההכשר יהי' רק על דיו החדשה מיפסל משום שלא כסדרן אבל בשו"ת חס"ל כתב ע"ז דמה לנו אם פנ"ח באו לכאן סוף סוף האות שאחר הי' לא הי' בשום פעם שלא כהווייתו דבשעת כתיבה היתה היו"ד שלפני כתובה בהכשר וגם עתה אחר שנתעבה הגג הוא בהכשר הווייתו, ולא דמי לנתקלקל אות אחת דעכ"פ קודם התיקון הוי שעה אחת שלא כהווייתו לקריאה כסדרן והביא ראי' מדברי תה"ד והוא בש"ע סי' ל"ב סעי' כ"ז באותיות שנמחקו ורישומן ניכר דמותר להעביר עליהן קולמס שלא יתמחקו יותר והטעם כיון דעכשיו כשר הכתב ל"ה שלכ"ס הרי אף שהכתב הראשון עומד להמחק ובזמן קצר לא ישאר רושם דיו הראשון מ"מ התפילין נשארו בהכשירן וליכא משום שלכ"ס: והנה סברת החס"ל אם כי נראית נכונה ומתקבלת אבל לא מכרעא ועל כמו זה אמרי' גיטין י"ט] וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, גם ראייתו אינה מספקת דאדרבה הלא הם דברי התה"ד דלכך ל"ה שלכ"ס שמה שמוסיף דיו הוא משמרו שלא יתמחק יותר, א"כ למה נחוש להיפוך שיתמחק הדיו התחתונה ושלא ישאר רושם ממנה: אמנם בעיקר דמיונו של החת"ס למתני' דכלים מצינו כמה ענינים שאין דומין לזה דבפמ"ג יו"ד סי' ל"ו כתב לענין שני קרומים דאם נתרפא הא' קודם שניקב הב' ל"ה טרפה וחוזר להכשירו, גם בס"מ מ"ח במ"ש ס"ק י"ח כתב לגבי קורקבן כן וכ"ה בחת"ס יו"ד סי' נ"א עיי"ש, הרי דלא אמרי' בזה פנ"ח בא לכאן, ועיין בי"צ יו"ד סי' ס"ג שהביא לזה מדברי הלבוש או"ח סי' י"ב בנפסק חוט א' מקשרו ואח"כ נפסק צד הב' וקשרו כשר ובפ"ת יו"ד סי' רע"ט בשם בני יונה בנמצא טעות בס"ת ותיקנה ואח"כ נמצא עוד ב' טעותים דלא נפסל הס"ת משום ג' טעותים ובאלי' רבה חולק עליו ולא מייתי ממתני' דכלים דאמרו פנ"ח בא לכאן רק דהתם שאני לענין טומאת כלי דתלי' בחשיבות ואין ללמוד מזה לענין דלא תלי' בחשיבות עיי"ש וא"כ צ"ע גם בדין שלכ"ס אם למדין ממתני' דכלים: אך בנידון שאלתינו ברגל היו"ד י"ל דגם החת"ס לא יחמיר בזה לחשבו שלכ"ס שהרי לפירש"י ז"ל במנחות (כ"ט) גבי לא נצרכא אלא לקוצו של יו"ד מקרי אות גם בלא רגל הימני א"כ אפי' הוסיף אח"כ כל הרגל של היו"ד ל"ה שלכ"ס, לפי"ז אף דהעיקר כר"ת וע"כ מבואר בב"י סי' ל"ו דחשיב שלכ"ס אבל עכ"פ לשי' רש"י אינו כן ועיין דע"ק על הלבוש אות י' ומק"מ סק"ח: גם

יש לצרף שי' בעל העיטור דס"ל שאין במעשה הכתיבה משום שלכ"ס כל שבמפנים סדורה כהלכתה שהבעהע"ט כתב בח"ב כ"ד דמה דאמרי' כתבן שלכ"ס יגנוזו אסדר הנחתן קאמר אבל כתבן שלכ"ס והניחן בכתב כסדרן יצא ועיין שו"ת אבני נזר סי' י' בזה א"כ אף דאנן לא קיי"ל כן מ"מ חזי לאיצטרופי דהוי ס"ס שמא כרש"י דברגל היו"ד ליכא משום שלכ"ס ושמא כבעהע"ט דבכתיבה אין לחוש כלל משום שלכ"ס: ואף דהב"ח בסי' ר"פ כתב לענין נקרע בין דף לדף דמשום קדושת ס"ת דחמירא לא אמרי' סד"ר לקולא י"ל דאין ראי' מזה לגבי ס"ס וגם הרי קדושת ס"ת חמירא מתפילין ומצינו בכמה דוכתי שדנין משום ס"ס בתפילין ודוגמא עיין מג"א סי' ל"ג סק"ז ודג"מ שם, ואף שלטעם זה קשה להקל בכל רגל יו"ד שנכתב לגמרי שלכ"ס עכ"פ בנ"ד שגם מתחלה הי' היו"ד בהכשר בכה"ג יש לסמוך על סברת החס"ל דבכה"ג ל"ח שלכ"ס בפרט שדברי חת"ס חו"מ סי' קפ"ט הנ"ל סיתראי למ"ש החת"ס עצמו ביו"ד סי' רנ"ו בד"ה והנה דיו לגבי דינו של התה"ד ומהרי"ל באותיות שנמחקו ורישומן ניכר דמותו להעביר בקולמוס ביאר החת"ס וז"ל ומ"מ מצטרפי אהדדי שאם שוב במשך הימים התחתונה מקולקלת מתכשרת בעליונה א"כ שבעצמו לא כתב בהחלט רשות נתונה להכריע בנ"ד בשאלת אות יו"ד בודאי כשר ול"ה שלכ"ס: ידידו.

סימן יב מה שלמדתי עם בני בכורי כמר יעקלי יחי' בכניסתו לבר מצוה של הנחת תפילין [זכרונו לברכה נפטר באביב חלדו בן ל"ב שנים בעיר אנטווערפען כ"ח מרחשון תר"צ יום המר והנמהר בו ההיפך עלי בלהות ומחץ לבי לא יכול להרפא שנלקח ממני מחמד עיני בן יקיר הרב החריף ובקי איש חמודות בתורה ויראת שמים ומדות טובות תרומיות לבי לבי על חלליהם בניו יחיו שנשארו יתומים מאב היא שעלתה לי בעוה"ר ד' יכפר.

תנצב"ה ויה"ר לגדל את בניו נכדיי היקרים ומסולאים לתורה וגדולה ויהיו לו לנחת בג"ע: [עירובין (צ"ו) מתני' המוצא תפילין מכניסן זוג זוג ר"ג אומר שנים שנים ובגמ' בשבת זמן תפילין קמפלגי דת"ק סבר שבת זמן תפילין הוא ור"ג סבר שלז"ת הוא כו' ואבע"א [דכ"ע שלז"ת] והכא בלעבור שלא בזמנו קמפלגי ת"ק סבר ל"ב כוונה ור"ג סבר בעי כוונה א"ה לר"מ זוג אחד נמי לא ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא, והרמב"ם ז"ל פסק דמכניסן זוג זוג והקשה בתוי"ט כיון דס"ל שבת לז"ת א"כ יכניס שנים שנים: א) והנראה לתרץ הנה הר"ן היא הרבינו יהונתן כתב דאף אי ס"ל לת"ק שבת לז"ת וליכא השתא איסור ב"ת מ"מ אסור להכניס שנים שנים כיון דבחול אסור ללבוש ב' זוגות תפילין דיעבור על ב"ת שוב ל"ה דרך מלבוש בחול ואסור אף בשבת ור"ג ס"ל כיון דמה דל"ה דרך מלבושו בחול הוא רק משום איסור ב"ת שוב בשבת דלא עבר אב"ת הוי דרך מלבוש וכבר כתב המהרש"א כן הביאו המג"א סי' ש"א לתרץ בזה שי' הסוברים שלז"ת ומ"מ אסור להכניס שנים שנים וכתב המג"א דלפי"ז הא דמוקי הש"ס טעמא דת"ק כמ"ד שבת זמן תפילין דוקא משום דמתני' ר"מ הוא דס"ל כן: אבל כבר תמהו באחרונים על שי' הר' יהונתן מדבעי הש"ס לאוקמי פלוגתי בלעבור שלב"ז ל"ב כוונה וכ"ע ס"ל שלז"ת והשתא דאסיק אדעת' דת"ק יסבור שלז"ת א"כ אמאי הוצרך לומר דס"ל לת"ק לעבור שלב"ז לב"כ נימא דכ"ע סברי בעי כוונה וטעמא דת"ק דל"ה דרך מלבושו בחול עיין בישע"י שהניח בצ"ע: ב) והנ"ל בזה הנה באמת יש סמך לסברת הר"י הנ"ל מסוגיין דקאמר אע"ג דס"ל לר"מ

לובש כל מה שיכול ללבוש והכא אסור שנים שנים משום דדרך מלבושו בחול שוי רבנן אבל בעיקר סברת הר"י דאע"ג דבשבת הוי דרך מלבוש מ"מ כיון דבחול ל"ה דרך מלבוש אסור לצאת בו בשבת קשה לי מיומא (ע"ח) דקאמר דמותר לצאת בסנדל של שעם ביוה"כ דלאו מנעל הוא והקשה הר"ן דניהו דליכא למיחש בי' משום נעילת הסנדל אכתי היכי נפקי בי' רבנן לר"ה דכיון דל"ה מנעל משוי הוא ואסור לצאת בו וקיי"ל דיש עירוב והוצאה ליוה"כ ותירץ ז"ל דכי אמרינן דמידי דל"ה מנעל הוי משוי ואסור לצאת בו ה"מ בשבת דכיון דמנעל מותר בו כל מידי דל"ה מנעל הו"ל משוי ואסור לצאת בו אבל ביוה"כ שהמנעל אסור ודרכן של בני אדם לצאת באותן המינים ל"ה משוי אלא כמנעל הוי להאי יומא ולא דמי לקב הקטע משום דנהי דקטע דרכו לצאת בקב אינשי אחרני לאו אורחי בהכי אבל ביוה"כ דכולהו אורחי בהני סנדלי לאו משום משוי נינהו עכ"ד, הרי מבואר דאע"ג דסנדל של שעם ל"ה דרך מלבוש בחול מ"מ כיון דהוי נעל להאי יומא מותר לצאת בו לר"ה והוא היפוך סברת הרבינו יהונתן הנ"ל שכתב דאע"ג דשלז"ת מ"מ כיון דל"ה דרך מלבוש בחול אסור להכניס בשבת והכא עוד כש"כ הוא מהתם דהכא גם בחול הוי שני זוגות דרך מלבוש רק דאיסור דבר אחר גרם לו הוא האיסור דב"ת בודאי הסברא נותנת כיון דשלז"ת וליכא ב"ת יהי מקרי דרך מלבוש והיא הערה גדולה לדעתי: ג) ונ"ל דבאמת מודה הר"י לסברת הר"ן ביומא הנ"ל שהיא מוכרחת מהגמ' שם והכא טעמא אחרנא איכא מה דהוי משוי ע"י שלא הוי דרך מלבושו בחול, דהנה בשאג"א סי' מ"א הקשה דאמאי יהי מותר להכניס אפי' זוג אחד למ"ד שבת לאו זמן תפילין הא איכא איסורא דאורייתא שלא להניח תפילין בשבת ויו"ט מקרא ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות ויו"ט, רק למה דאר"א במנחות (ד' ל"ו) דאם לשמרן מותר ניהא דהכא אינו מכוון לצאת כ"א לשמרן [עיי"ש שהקשה בזה לשי' הר"מ דאפי' לשמרן אסור דלא כר"א]: אבל אכתי תקשי לפירש"י בטעמא דת"ק דס"ל שז"ת דאיסור שבת משוי להו עליו כמשוי וכתבו המפורשים בהסבר הדברים דמשום איסור ב"ת לחודא הי' אפשר שלא יכוון לצאת רק דכיון שיכול לבא לידי איסור ב"ת אם יכוין שוב ל"ה תכשיט דאיך יתקשט בזה שיכול לבא לידי איסור דאורייתא והוי משאוי וא"כ הכ"נ הדק"ו הנ"ל שלא יהי מותר להכניס אפי' זוג אחד דהוי עליו כמשאוי כיון שיכול לבא לידי איסור דאורייתא אם יכוין לצאת: אכן נ"ל דלק"מ דניהו דהוי עליו כמשאוי מחמת איסור שבת דאסור להניח תפילין מ"מ כיון דבחול זוג אחד הוי דרך מלבוש שוב מותר לצאת בו בשבת אע"ג דל"ה מלבוש ליומא דשבתא כיון שרק היום גורם לא מקרי אינו ראוי, וכה"ג שכתבו התוס' חגיגה (ב') דהיכי שהיום גורם לש"ל כל דלא חזי בראשון לא חזי בשני עיי"ש, והגע עצמך דכי נאמר דיוצא במנעל של עור ביוה"כ יהי חייב משום הוצאה וע"כ כיון דרק איסור היום גורם לא מקרי אינו ראוי, ונראה שלזה כוונת התוס' בסוגיין (ד' צ"ו ע"ב) ד"ה אבל שכתבו דתפילין הוי מלבוש לאיש בשבת כיון דרגיל ללבוש בחול עיי"ש והיינו אע"ג דאינו רגיל להניח תפילין בשבת משום איסור ושמרת מ"מ כיון דרגיל ללבושו בחול מקרי דרך מלבוש: ד) ומעתה שפיר כתב הרבינו יהונתן דשנים שנים אסור לת"ק אפי' אי ס"ל שלז"ת משום דל"ה דרך מלבושו בחול, ולא קשה ממה דמוכח ביומא דסגי במה דהוי דרך מלבוש ליומא דהכא שאני דהרי אי דנין במה

דחזי ליום השבת ל"ה אפי' זוג אחד דרך מלבוש דהוי עליו כמשאוי כיון שיכול לבא לידי איסור דאורייתא אם יכול לצאת רק דאמרי' שאנו דנין במה דהוי דרך מלבוש בחול וא"כ שנים שנים שפיר אסור להכניס דל"ה דרך מלבוש בחול משום ב"ת וממילא עי"ז ל"ה דרך מלבוש בין לחול בין לשבת ודוק: והנה בשאג"א סי' מ"ג הקשה אהא דאר"א ואם לשמרן מותר ומשמע דאפי' רק אינו מכוינ לשום מצוה מותר וא"כ אתי קרא ושמרת רק למכוין לצאת וקשה תיפוק לי' דמכוין לצאת עובר משום כל תוסיף עיי"ש שהאריך, ובפשיטות י"ל דבאמת דוקא לשמרן מותר ולא בשאינו מתכוין לצאת דגרע, ואתי קרא ושמרת לאינו מכוינ לצאת דליכא ב"ת, אך אכתי תיקשי למאי דבעי הש"ס הכא לאוקמי פלוגתי' בלעבור שלב"ז אי בעי כוונה ות"ק ס"ל אפי' שלב"ז ל"ב כוונה הדרא הקו' דלמ"ל קרא ושמרת לאיסור הנחת תפילין בשבת אפי' באינו מכוינ לצאת תיפוק לי' דעובר בכל תוסיף כיון דס"ל אפי' שלב"ז ל"ב כוונה, רק עכצ"ל דלפי הש"ס דאוקימתא זו הי' ס"ל להש"ס דלא כריה"ג דיליף מקרא ושמרת רק כר"ע דיליף מוהי' לך לאות ולדידי' באמת ליכא איסור בהנחת תפילין בשבת וקרא אתי' למעט מחיובא [ועיין בשאג"א שכתב ג"כ לשי' הר"מ דאפי' לשמרן אסור עכצ"ל דלס"ד דאוקימתא זו דלכ"ע שלז"ת ע"כ לא שמיע לי' דריה"ג]: ה) ולפי"ז מתורץ היטב דברי הרבינו יהונתן ול"ק עליו מס"ד דאוקמי דפליגי בלעבור שלב"ז אי בעי כוונה וכ"ע ס"ל שלז"ת ולא בעי לאוקמי דכ"ע בעי כוונה וטעמא דת"ק משום דל"ה דרך מלבושו בחול ולהאמור ניחא מאוד כיון דלס"ד דאוקימתא זו ע"כ אכתי לא שמיע לי' הא דריה"ג לאיסור הנחת תפילין בשבת מקרא דושמרת דאל"כ איך עלה על דעתו דת"ק יסבור דאפי' שלב"ז לב"כ הא תיקשי למ"ל קרא ושמרת תיפוק לי' דעובר בב"ת כנ"ל וכיון שכן דאכתי לא שמיע לי' הא דריה"ג שוב ממילא ל"ה מצי לאוקמי טעמא דת"ק משום דל"ה דרך מלבושו בחול דהרי בדרך מלבושו ליום השבת סגי כדברי הר"ן ביומא הנ"ל והכא הוי דרך מלבושו ליום השבת כיון דשבת לז"ת וליכא ב"ת וגם ליכא איסור מקרא ושמרת כיון דאכתי לא שמיע לי' דריה"ג משא"כ הרבינו יהונתן שפיר כתב אחר מסקנת הש"ס דאייתי הכא פלוגתא דריה"ג ור"ע וקיי"ל כריה"ג לאיסור הנחת תפילין בשבת מקרא ושמרת וא"כ ל"ה דרך מלבושו לשבת כ"א מחמת דראוי ללבוש בחול לכך שפיר כתב דשנים שנים אסור ממנ"פ דל"ה דרך מלבושו לחול כיון דבחול עובר בב"ת ודוק כי חריף: וכיון דאתיין לזה מתורץ ממילא דברי הרמב"ם הנ"ל ע"ד שכתב המג"א סי' ש"א והיינו דאפי' יסבור הר"מ ז"ל כר"א דלשמרן מותר מ"מ משוי עליו כמשאוי והוי רק דרך מלבוש עי"ז מה שראוי לחול וא"כ לכך שנים שנים אסור דל"ה דרך מלבוש כלל ממנ"פ ודוק: (ו) בסוגיין (צ"ו ע"ב) הוכיח הש"ס דר"מ ס"ל שז"ת מדאמר מכניסן זוג זוג אחד האיש וא' האשה ש"מ מ"ע שלא הזמן גרמא הוא דהא ס"ל לר"מ אין נשים סומכות רשות, והקשה המהרש"א דבפשיטות הי' להש"ס להוכיח דר"מ ס"ל שז"ת מדלא שרי להכניס שנים כדאוקמי הש"ס לעיל טעמא דת"ק משום דס"ל שז"ת הוא והמהרש"א תירץ די"ל דל"ה דרך מלבושו בחול וכבר הבאתי לעיל מה שי"ל בזה, ונ"ל לתרץ קו' המהרש"א דכבר הקשו על פירש"י דאיסור ב"ת משוי עליו כמשאו ותיפוק לי' משום איסור ב"ת גופו אבל נ"ל בכוונתם דמשום איסור ב"ת י"ל דאינו מכוינ לצאת ומ"מ משוי עליו כמשוי כיון דדרך הנחת תפילין הוא בכוונה לשם מצוה ובכה"ג ל"ה דרך מלבוש בב'

זוגות דעובר בב"ת ורק לאותו אדם ליכא איסורא ע"י שאינו מכוין לצאת שוב ל"מ דרך מלבוש דהוי כהא דשבת (ד' ס"ו) במתני' דר"מ ס"ל הקיטע יוצא בקב שלו ור"י אוסר וקיי"ל כר"י אע"ג דמנעל דידי' הוא מ"מ אסור כיון דל"ה מנעל לכל אדם עיין פירש"י שם והכ"נ כיון דל"ה דרך מלבוש לכל אדם כדרך הנחת תפילין בכוונת המצוה ורק מלבוש דידי' הוא על הנחת שלא בכוונת מצוה שוב הוי כמשאוי: ולפי"ז מתורץ קו' המהרש"א דלא הי' יכול להש"ס להוכיח דר"מ ס"ל שז"ת מדמכניס רק זוג זוג ולא שנים שנים דז"א דאף אם ס"ל שז"ת קשה הא גופא אמאי לא מכניס שנים שנים דב"ת ליכא דמכוין שלא לצאת וגם לש"ל לר"מ דב"ת משוי עליו כמשאוי כיון דס"ל לר"מ הקיטע יוצא בקב שלו כיון דמנעל דידי' הוא וע"כ מוכח דהוא לא ס"ל מקום יש בראש להניח שני תפילין דלא ס"ל כר' שמואל בר יצחק דרק לעיל בסוגי' דלא קאי אליבא דר"מ שפיר הוה ניחא לי' למ"ד שז"ת אפי' ס"ל מקום יש בראש כו' משא"כ הכא אליבא דר"מ ל"ל הכי ודוק: הארכתי עוד בפלפול הסוגי' והעתקתי כאן רק מה שהשתמש בו בני ז"ל בדרשתו לפני קהל ועדה ויהי' לו לזכות ולמזכרת נצח ולנח"ר בעת יהגו בסוגי' והלכה זו כיה"ר: סימן יג.

ב"ה ה' בראשית תרצ"ג דאמברובה. שוכט"ס לכבוד ידנ"פ הרב הה"ג החריף ובקי מעוז ומגדול מו"ה יחיאל מיכל הכהן האללענדער דומ"צ דק' טארנא: א) ע"ד שאלתו אם יש להתיר ליהנות ממטפחת של ס"ת לצורך גדול וכגון לסגולה לאשה שלא תפיל, וכ"ת עשה חיל בעמקה של הלכה בדבר המסתעף לג' פרטים, א) אם אי' הנאה מתשמישי קדושה הוא דאו', ב) אם יש היתר הנאה מתשמישי קדושה ע"י פדיון, ג) אם עכ"פ יש היתר במקום סכנה ע"ד סגולה: ב) הנה בדין תשמישי קדושה אי הוי דאו' או דרבנן שכתב בחת"ס או"ח סי' ל"ח שעפי"ד הר"ן פ' בני העיר שחולק ארמב"ן במ"ש דביהכ"נ הוי רק תשמישי מצוה, אבל שי' הר"ן כיון דביהכ"נ עיקרו לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם והם אמרו שיחול הקדושה על המעות ומדאקלש שוב יכולים הצבור להפקיע וכמו הלקוח בכסף מעשר דנפדה, נמצא מדברי הר"ן דס"ת ותשמישי קדושה הכל דרבנן שעשו ס"ת כעין קדושת מקדש ויוצאין לחולין ע"י פדיון וקדושה שחל על המעות מדרבנן מדאקלש מתחלל ע"י זטה"ע במעמד אנשי העיר כמו ביהכ"נ עכ"ד הח"ס וכ"ת בא להשיג אמהרש"ם ח"א סי' ו' במ"ש שאין להוכיח בקדושת ביהכ"נ שהוא דרבנן מדמהני בהו תנאי כמבואר במגילה (נ"ח) דביהכ"נ שבבבל על תנאי הן עשויות ואס"ד שהוא דאו' לא יועיל תנאי כמו"ש התוס' שבת (כ"ב וכ"ד) לגבי עצי סוכה שאמנם דהתוס' צ"ע דבאמת מצינו דגם בדאו' מהני תנאי כמו בארון ושאר תשמישי קדושה כמבואר באו"ח סי' קנ"ד אע"ג דתשמישי קדושה דאו' כמו"ש במ"ז רס"י קנ"ג עכ"ד וע"ז כתב שאינו רואה שום הוכחה ולא נמצא כלל בפמ"ג שם דאדרבה כתב שם דאע"ג דקדושת ביהכ"נ דרבנן מיהו קדושת ס"ת דאיכא ק"ו מפני לומדי' עומדין מפני' לא כש"כ וק"ו גמור הוא והדרת פני זקן ד"ת הוא עכ"ל הרי שכתב רק לגבי קדושת ס"ת מק"ו אבל בתשמישי קדושה ודאי דהוי רק דרבנן והנך רואה דאשתמיטתי' למהרש"ם ד' החת"ס שכתב בפשיטות דתשמישי קדושה דרבנן כמו ביהכ"נ עכ"ד: ג) הלא כנראה מדבריו אלה שתפס דברי החת"ס דתשמישי קדושה דרבנן להלכה פסוקה עד שחשב זה להשמטה מהגאון מהרש"ם ז"ל, ואמנם לא כן הדבר ומלתא

דפשיטא לי' מבעי' טובא, חדא שהרי החת"ס ג"כ לא כתב זה כ"א בשי' הר"ן דגם ביהכ"נ הוי תשמישי קדושה נמצא דכלהו דרבנן אבל לשי' הרמב"ן דביהכ"נ הוי רק תשמישי מצוה לכך יוצא לחולין ע"י פדיון כתב החת"ס שם דלא הועיל בזה לגבי תשמישי קדושה וס"ת דהוי קדוה"ג עיי"ש א"כ לדידי' תשמישי קדושה הוי דאו' ועוד דעכ"פ מפורש בד' הפמ"ג שהם היפך דברי החת"ס במה שהשוה ס"ת לת"ק דכולהו הוי רק דרבנן ואילו הפמ"ג כתב מפורש דקדושת ס"ת דאו' מק"ו, ועיין ג"כ מגילה (כ"ח:): ודאשתמש בתגא חלף תנא ר"ל זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה, וא"כ שמעינן ג"כ אי' הנאה ותשמיש בס"ת מה"ת מק"ו, ועיין מח"א ה' צדקה סי' י"ב מ"ש בהבדל שי' הר"מ והרמב"ן ז"ל דהר"מ ס"ל בהא דמגילה (כ"ו) דאפ"ל למשתי בי' שכרא שפיר דמי הוא דקאי על המקום שמותר להפקיע קדושתו עפ"י זטה"ע והדמים אינם יוצאין לחולין שלא כשי' הרא"ש ז"ל שגם הדמים חולין אבל שי' הרמב"ן מבואר דתשמישי קדושה הם קדוה"ג ואינם נפדין כלל עיי"ש, וא"כ נראה ג"כ דקדושה דידהו מה"ת ונמצא לכאורה עפ"י דתליא בשי' הרמב"ן והר"ן ז"ל: ד) ובאמנה בשי' הר"ן ז"ל שנתנו חכמים לביה"כ דין תשמישי קדושה שלדברי החת"ס הנ"ל עולה בשי' הר"ן ג"כ דדין תשמישי קדושה דרבנן ג"כ יש להעיר ע"ד הפלפול לפמ"ש באו"ז ה' ביהכ"נ סי' שפ"ו דאם עשו אה"ק משן סלע שמחובר מעיקרו בלאו ה"ט דלשמירה עביד אין בו קדושה דכל במחובר לא נאסר דכמו שאין מעילה במחובר ה"ה דאין בו משום תשמישי קדושה וסייע ג"כ מדין עכו"ם דבמחובר לא נאסר ועיין מ"פ סי' קנ"ג מ"ש שהוא חידוש ולפי"ז תיקשי בשי' הר"ן דביהכ"נ יש לו דין תשמישי קדושה לפמ"ש הש"ך חו"מ סי' צ"ה דבית הוי כקרקע ועיין מג"א סי' תרל"ז סק"ז א"כ לא יהי' לו לביהכ"נ דין תשמישי קדושה ובב"ב (ס"ו) אמר שאני פשוטי כ"ע דרבנן דתלוש ולבסוף חיברו כקרקע הוי לגבי דרבנן ועיין פסחים (כ"ו) שאני היכל דלתוכו עשוי והק' המפורשים דהא גם שלכה"נ אסור מדרבנן וכתב בשו"ת משיב כהלכה יו"ד סי' ט"ו לתרץ עפ"י קו' המל"מ דבלא"ה הרי מחובר אין בו מעילה רק דתלוש ולבסוף חיברו ל"ה כקרקע, ע"כ משני הש"ס שאני היכל דלתוכו עשוי דהוי שלכה"נ ואסור רק מדרבנן ובדרבנן תולבס"ח הוי כקרקע ודפח"ה, ולפי"ז הכ"נ אס"ד דדין תשמישי קדושה הוי רק דרבנן תיקשי אמאי יהי' לביהכ"נ דין תשמישי קדושה הא בדרבנן תולבס"ח כמחובר שאין בו מעילה וה"ה דאין בו דין תשמישי קדושה לדברי האו"ז אלא עכצ"ל דתשמישי קדושה עיקרן דאו' רק לביהכ"נ נתנו חכמים דין ת"ק ועשו כשל תורה ודו"ק: ה) אבל יותר נראה הדבר מפורש בירושלמי דתשמישי קדושה דאו' והוא בירו' סוטה פ"ז ה"ה דתני על אבני המלון נכתבו דברי ר"י ר' יוסי אומר על אבני המזבח נכתבו ומקשה מאן דמר על אבני המזבח נכתבו לא לשעה היו ונגנזו ופי' ביפ"מ ופנ"מ דודאי נגנזו אחר שהקריבו עליו ולא הניחום שם מפני שתשמישי קדושה הן והאיך היו יכולים להעתיק התורה בשעה מועטת כו' הנה הוא מקשה במה שכתוב בתורה מטעם תשמישי קדושה הרי מפורש דדין תשמישי קדושה דאורייתא והוא ראי' נפלאה: וראיתי גם בשד"ח מערכת ב' בהכ"נ שהביא דברי האחרונים בדין תשמישי קדושה אי הוי דאו' או דרבנן וכן בשו"ת טוטו"ד מהדו"ג ח"ב סי' מ"ז כתב מסברא דנפשי' דהוי רק דרבנן, ותמהני על כל הגדולים במחכ"ת שלא העירו מהמפורש בירושלמי דהוי מה"ת: [הרב השואל כתב ע"ז והדפיס

בספרו דשאני אבני מזבח הר עיבל דהו כעין קדושת המקדש דכ"ז שלא נפדה איכא מעילה מה"ת, וזה טעות דקודם שבאו לארץ ואין מקדש אין מעילה באבנים אלו ומאחר דס"ל כאן שסתרו את האבנים ולא הביאום עמהם א"כ עכ"פ לא עדיפי מתשמישי קדושה דס"ת ותדע דאפי' לר' יוסי בזבחים (ק"ח) דבמה בעי מזבח הכי יעלה על הדעת דבמתו שעושה בראש גגו יהי' לו קדושת מקדש אתמהה ואדרבה בשי"ק חוכך גם בזה שיהי' להן אפי' דין תשמישי קדושה והקשה ממה דלא מצינו במזבחות שעשו אבותינו שיהיו נגזזים וקושיתו יש לתרץ ואכמ"ל ומעכ"ת אזיל בתר איפכא ולדחות בקש מה שהיא ראי' (עצומה): (ו) פרט הב' אם יש פדיון לתשמישי קדושה, הנה ביו"ד סי' רפ"ב סעי' ט"ז מבואר דתפוחי כסף וזהב שעושין לס"ת לנוי תשמישי קדושה הן ואסור להוציאם לחולין אם לא לקנות מהם ס"ת או חומש ובמג"א סי' קנ"ג סק"ד כתב בפשיטות דתשמישי קדושה אפי' במכירה ע"י זטה"ע אכתי בקדושת' קיימי ועמד ע"ז בפמ"ג שמבואר ההיפך בש"ע יו"ד כנ"ל.

ובחת"ס או"ח סי' ל"ח העיר על הסתירה בדברי הר"מ פ"י מה' ס"ת שכתב וז"ל תיק שהוכן לס"ת והונח בו וכן המטפחות כו' תשמישי קדושה הן ואסור לזרקן אלא כשישברו או שיבלו נגזזין כו' ומיני' בי' כתב וכן רימוני כסף וזהב כו' אסור להוציאן לחול אא"כ מכר אותן לקנות בדמיהן ס"ת או חומש והרי הסתירה גלוי' בדברי עצמו אם יש פדיון לתשמישי קדושה ותי' החת"ס ע"פ קו' הרמב"ן הנ"ל הובא בר"ן מגילה דהא קדוה"ג א"י לחולין ע"י פדיון ולטעמי' אזיל במלחמות בע"ז גבי מזבח ששקצו אבני יון דמזבח הוי ככ"ש ומייתי מתוספתא דאבני היכל ועזרות שנפגמו אין להם פדיון וה"ה אבני ביהכ"נ אבל הרז"ה פליג שם וס"ל אפי' אבני מזבח יוצאין לחולין ע"י פדיון ומעילה ומכש"כ אבני היכל ועזרה, ואמנם כ"ז בבנין אבל בכלים אאתאן לפלוגת הר"מ והראב"ד פ"ו ממעילה ה"ד דלהר"מ כלי תשמיש דמקדש אפי' אינם כ"ש יש בהם מועל אחר מועל ולהראב"ד דוקא כ"ש אשר ישרתו בהם בקודש, ולפ"ז להר"מ היינו כלי תשמיש כגון תיק וכדומה ע"כ כתב שנגזזים אבל ברמונים שאינם אלא לנוי ס"ת לא יעלה על הדעת שיהי' כיו"ב במקדש מועל אחר מועל וממילא יוצאין לחולין ע"י פדיון עכתו"ד.

וכ"ת תמה ע"ד החת"ס שהרי הר"מ בה' מעילה לא כתב שם רק שבכלי תשמיש במקדש י"ב מועל אחר מועל אבל לענין פדיון מודה הר"מ שיש להן וכמבואר בכ"מ שנלמד ממתני' דקתני לה עם בהמה טמאה שאינה קדושה אלא קדו"ד עכ"ד: (ז) ובאמת לק"מ שהרי לכאו' גם דברי הרמב"ן עצמו צ"ע במה דמדמה ביהכ"נ או מזבח לכ"ש וע"ז יסודו להקשות איך יוצא ע"י פדיון, ומה בכך דהוי כ"ש, הרי להתוס' מעילה (י"ט) אפי' למ"ד יש מועל אחר מועל בכ"ש מ"מ מהני פדיון שלא כדבריהם בתוס' מנחות (ק'): עיי"ש רק משום דגם בהא דתוספתא דאבני היכל ועזרה שנפגמו אין להם פדיון כתב המל"מ פ"א מה' בה"ב שנלמד מגמ' ע"ז (נ"ב) גבי מזבח ששקצו אנשי יון דאע"ג דבאו פריצים וחללוה כיון שנשתמש לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמשי בהו הדיוטא ומבואר דל"מ בהו גם פדיון וע"כ שפיר הביא הרמב"ן לגבי ביהכ"נ דאי הוי כאבני היכל ועזרות ויש להן קדושת כ"ש לא יועיל פדיון מה"ט דלאו אורח ארעא, ולפי"ז עולין יפה גם דברי החת"ס דלהר"מ בכלי תשמישי מקדש דהוי לענין זה כקדוה"ג שיש להן מועל אחר

מועל ממילא ג"כ אין להן פדיון מכיון דאשתמיש בהו לגבוה לאו אורח ארעא להשתמש בהו להדיוט ומשא"כ בבהמה טמאה דל"ש האי טעמא לכן אף שי"ב מועל אחר מועל מ"מ יש להן פדיון ודוק, ומה שתמה אחת"ס שלא הזכיר ממ"ש המג"א סי' קנ"ג סקי"ד הנ"ל ע' אמרי יושר ח"א סי' מ"ה וחת"ס סי' קס"ג בזה: ח) וכדברי החת"ס בישוב סתירת לשון הר"מ כתב ג"כ בשו"ת שי"צ סי' ז' לחלק בין תיק ומטפחת שהם תשמישי ס"ת ובין תפוחי זהב וכסף שהם רק לנוי, והיינו דגם הטור והר"מ לא פליגי ארמב"ן וכ"ע ס"ל דתשמישי קדושה בקדושתו קיימי ואין להן פדיון ושאני ברמוני כסף וזהב העשויין לנוי דהוי כהתנה בתחילת עשייתן שיהי' לו רשות להוציאן לחולין דאם לא יוציאן לחולין לא ימצא לו קונים עליהן על דברים שאינם לצורך והכרח להס"ת כ"א לנוי עיי"ש, ומעתה שאין לנו מוצא אחר בישוב לשון הר"מ ז"ל כ"א עפ"י חילוקן של החת"ס ושי"צ א"כ ממילא בנ"ד לגבי מטפחת של ס"ת אין לנו צד להתיר כלל ע"י פדיון, וגם הר"ן במגילה שכתב דביהכ"נ הוי תשמישי קדושה ובכ"ז מהני בהו פדיון במכירה ט"י זטה"ע, התם משום דגם להר"ן ל"ה ביהכ"נ תשמישי קדושה ממש רק שהטילו בה קדושה מדבריהם ע"י שעיקרו לדבר שבקדושה והם אמרו דמהני פדיון משא"כ בשאר תשמישי קדושה דהוי דאורייתא כמו שהבאתי לעיל מפורש בירושלמי: ט) ויש לסייע ע"ד הפלפול דתשמישי קדושה הוי קדוה"ג ואין להן פדיון דהש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"א הביא מהמרדכי שכתב דרק בתשמישי קדושה אמרי' דמעלין ולא מורידין משא"כ בתשמישי מצוה, ולכאו' י"ל בהסבר זה עפמ"ש בט"א (מגילה ט') דדין מעלין בקודש ולא מורידין איתא בדין קדוה"ג לא פקעה בכדי דחד טעמא הוא עיי"ש, א"כ זה שייך בתשמישי קדושה ולא בתשמישי מצוה, ולפי"ז נמצא על כרחו דתשמישי קדושה אין להם פדיון דאל"כ הוי רק קדו"ד דפקעה בכדי וא"כ אמאי אמרי' דתיבה של ס"ת אסור לעשות ממנה כסא לס"ת כדאמר במגילה (כ"ו) ובש"ע יו"ד סי' רפ"ב משום דמעלין בקודש ולא מורידין ומאי שנא מתשמישי מצוה אלא ע"כ דשאני תשמישי קדושה דנגנזין ואין להן פדיון דהוי קדוה"ג: י) ואמנם בדברי המרדכי הנ"ל דבתשמישי מצוה ליתא לדין מעלין בקודש ולא מורידין ובש"ך סי' רנ"ט שם הביא ממהרי"ק שכתב דלא יוכל שום פוסק לחלוק ע"ז, אבל הנה בפמ"ג מ"ז או"ח סוס"י קנ"ג כתב דהרמב"ן במגילה שכתב דביהכ"נ הוי רק תשמישי מצוה ועכ"ז מבואר דאמרי' לגבי ביהכ"נ דמעלין בקודש ולא מורידין בע"כ שחולק אמרדכי ולפי"ז ממילא דלא ס"ל ג"כ טעם הט"א שהוא משום קדוה"ג לא פקעה בכדי, ועיין ג"כ שבת (כ"א) דאמר וכי נר קדושה יש בו ועכ"ז אמר' התם לגבי נרות חנוכה דמעלין בקודש ולא מורידין, איברא דל"ה התם תשמישי מצוה רק מצוה גופא, עכ"פ דמעלין בקודש ל"ה משום קדושה דלא פקעה בכדי וע"כ אין הכרח שתשמישי קדושה הוי קדוה"ג רק אפי' שיש להן פדיון דהוי קדו"ד איתא בהו כללא דמעלין כו' ובפרט בשי' הראב"ד ז"ל בפט"ו ממעה"ק ה"ז דגם קדו"ד לא פקעה בכדי, ובמח"א ה' צדקה כתב לסייע בשי' רש"י כן בעירובין (ל"ו) גבי ככר זו היום קודש ולמחר חול שפרש"י על מעות שיש לו בבית דש"מ שבלא חלול גם קדו"ד לא פקעה בכדי א"כ שפיר י"ל דתשמישי קדושה אפי' הוי רק קדו"ד איכא בהו משום מעלין בקודש ולא מורידין ודוק: יא) עוד יש להוכיח דתשמישי קדושה אין להן פדיון מתוס' שבת (נ"ח) דכתבו לגבי כיפה שנתנו לספר שטהור מן המדרס דכיון שנאסר עי"ז

בהנאה חשוב שינוי מעשה ועיין משנה אחרונה כלים פכ"ח מ"ה מ"ש בביאורו דכיון שאסור להשתמש בו מפני קדושתו ודאי לא מימלך למלאכתו הראשונה ועיין מ"ש בפכ"ו מ"ט דטעמא דמימלך הוא פלוגתא דתנאי והשתא אס"ד דמהני פדיון בתשמישי קדושה אמאי טהור מן המדרס נחוש דלמא מימלך ע"י פדיון אע"כ דקדוה"ג הוי ואין להן פדיון, אך י"ל דל"ח לדלמא מימלך כמו"ש התוס' פסחים (מ"ו) דל"א הואיל א"ב פריק דהוי כהואיל א"ב קנה ובר"ן שם שכתב משום דהוי מחוסר ממון: יב) ואין להקשות ג"כ עפ"י ד המנ"ח בקומץ מנחה מ' שנ"ז דבתשמישי קדושה מהני שאלה על ההזמנה ואפי' אזמין וצר ב' מכיון דנשאל על הזמנה הו"ל צר ולא אזמיני' דמותר עיי"ש, א"כ אכתי אמאי הוי שינוי מעשה בכיפה שנתנו לספר דאפשר דמימלך ע"י שאלה, ז"א דכבר כתבו התוס' (ב"ק ס"ז) דלא חשוב שינוי החוזר לברייתו ע"י שאלה כיון דלא שכיחא והכ"נ בזה שפיר הוי שינוי מעשה ודוק: באופן בנידון שאלתנו במטפחת של ס"ת מפורש כתב הר"מ דהוי תשמישי קדושה שנגזזין ואין להן פדיון ורק ברימוני כסף וזהב שעשוין לנוי אע"פ דתשמישי קדושה יש להן פדיון כחילוק והסבר שכתבו החת"ס והשי"צ הנ"ל: יג) איברא שיש להעיר קצת ממתני' דכלים פכ"ח מ"ד מטפחות ספרים בין מצויירות בין שאינם מצויירות טמאות כדברי ב"ש בה"א מצויירות טהורות שאינם מצויירות טמאות ופי' הרע"ב דשאינן מצויירות מיוחדים נמי לשאר תשמישין והוי משמשי אדם הלכך טמאות, וא"כ תיקשי דמטפחות ס"ת לא יהי' בכלל תשמישי קדושה כיון שמיוחדים ג"כ לאדם וכמו"ש הש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"א מכתבי מהרי"א דהפחים של ס"ת אינם תשמישי קדושה כיון שלא נעשו אלא לסימנים בעלמא לצורך בנ"א שלא יטעו להוציא ס"ת שלא הוזמנה לקריאה וכן נר ומנורה שלא נתנו בביהכ"נ אלא כדי להאיר למתפללים הוי רק תשמישי מצוה, הרי דאעפ"י שר ומנורה הוי ג"כ לצורך כבוד ביהכ"נ והתפלה כמוש"נ כבדו את ה' באורים וכן פחים של ס"ת אפי' שהוא של כסף וזהב שהם לנוי ס"ת ג"כ מ"מ כיון שתכליתן לצורך האדם הוי רק תשמישי מצוה וא"כ הכ"נ במטפחת של ס"ת דמיוחדים נמי לתשמישי אדם כמפורש במשנה למה יהי' בכלל תשמישי קדושה, אבל באמת לק"מ דמה שמבואר במשנה דמטפחות ס"ת הוי נמי מיוחד לאדם עכצ"ל דאיירי בהזמנה בעלמא וכמו"ש בתוס' אנ"ש שם דאי בשכבר שמש בו לס"ת ל"ה עוד מיוחד לאדם שהרי אסור לתשמיש אחר ועוד דשאני בנר ומנורה או פחין לס"ת שעיקרן באין לצורך אדם אבל במטפחת אפי' אם הוא מיוחד ג"כ לאדם מ"מ עיקרו נעשה לכבוד ס"ת אבל האמת דמטפחות שכבר שימש לס"ת ל"ה צורך אדם כלל: יד) ויתכן ע"ד זה בישוב דברי הר"מ הנ"ל לגבי רימוני כסף וזהב שאעפ"י שתשמישי קדושה הן יש להן פדיון ומ"ש ממטפחות וכל תשמישי קדושה שאין להן פדיון כנ"ל, ורציתי לומר דאע"ג שהר"מ עצמו כתב דרימוני כסף וזהב שהם לנוי ס"ת מקרי תשמישי קדושה י"ל דל"ה לגמרי תשמישי קדושה ממש משום דנוי לס"ת מקרי ג"כ לצורך אדם למראה עין, ולא דמי להא דמגילה (כ"ו): דקמטרי דספרי דמקרי תשמישי קדושה משום דלכבוד עבידי, דהתם היא לכבוד ס"ת ולא לנוי ויופי חיצוני, אבל ברימוני כסף וזהב אין זה צורך הס"ת עצמו דלי הכסף ולי הזהב אמר ד' רק שהוא יותר לצורך אדם להקסים עיניהם ולעוררם לכבוד הס"ת, וחילי בזה מהמבואר ברמ"א או"ח סי' קמ"ז ס"א שי"א שאם המעיל מצ"א משי צריך להפך המשי לצד הספר ולגלול ולא נהגו כן

והעיר בהגר"א לסייע ממ"ש התוס' מנחות (ל"ב) דבתפילין ומזוזה שהן מכוסין א"צ שרטוט וליכא בהו משום נוי עיי"ש הרי דכל נוי ס"ת הוא עיקרו בעד האדם אשר למראה עינו, והלכך רימוני כסף וזהב ל"ה תשמישי קדושה ממש ודמי קצת לפחים של ס"ת דהוי רק תשמישי מצוה משום שעיקרן לצורך האדם וברימוני כסף וזהב נמי אפי' ל"ה עיקרן לצורך אדם מ"מ כיון שיש בהן ג"כ חלק לאדם לא אלים קדושתו כשאר תשמישי קדושה ויש להן פדיון ושאני במטפחת שכבר שימש בו לס"ת שאין בו צורך אדם כלל (ודוק: טו) ולענין אי מהני תנאי בתשמישי קדושה מבואר באו"ח סי' קנ"ד סעי' ח' דמהני תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אפי' בחול, אבל יש עוד אופן תנאי אחר שיהי' קדוש רק לזמן ואח"כ יצא לחולין שכתב במח"א דלא דמי לתנאי להשתמש בו שאר תשמיש דלא הקצה אותו מתחילה לקודש וכהא דנוי סוכה באומר איני בודל מהם כל ביה"ש משא"כ בתנאי לזמן די"ל דלא פקעה בכדי ועיי"ש שתלה לי' במחלוקת הראשונים דלהתוס' מגילה (כ"ח) דמה דאמרי' ביהכ"נ שבבבל על תנאי הן עשויין דוקא כשחרב מהני התנאי ודוקא לאותן שבבבל שהרי לעת בא גואל ב"ב תפקע קדושתן כו' נמצא דבתשמישי קדושה ל"מ תנאי ומשא"כ לשי' שאר הראשונים ז"ל: טז) וכ"ת הביא ממהרש"ם ח"א סי' י' שכתב דהתוס' שס"ל דבבנינם ל"מ תנאי הוא לטעמי' בתוס' שבת (כ"ב) לגבי עצי סוכה דלא מהני תנאי בדאו' רק שצ"ע מתשמישי קדושה דמהני תנאי אף שהוא מה"ת, והנה לדברי המח"א באמת להתוס' לשיטתם לא מהני תנאי בתשמישי קדושה, רק שהדבר צריך עיון ודקדוק עפ"י חילוקו של המח"א בין תנאי לתנאי ואין להאריך יותר: יז) ועיי' ירושלמי פ"ג דמע"ש ה"ה דבה"א הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בול"ה בפנים מה בין ול"ה בפנים או בחוץ זה וזה לא מדבריהם הוא ומשני כשהכניסן ע"מ שלא תתפשנו מחיצות אר"ז הדא אמרה מע"ש טהור ע"מ שלא תתפשנו מחיצות אין מחיצה תפשו ר' יונה בעי טהור הוא דבר תורה ואת אמרת הכין אלא כיני עבר ופדאו פדוי, והנה הר"מ פ"ב דמע"ש הי"ג פסק דמהני תנאי ע"מ שלא תתפשנו מחיצות שנפדין לכתחילה ולכאו' תיקשי קו' הירושלמי שהרי טהור הוא דבר תורה ואיך מהני תנאי, ויתכן עפ"י ד התוס' הנ"ל לגבי עצי סוכה דל"מ תנאי בדאורייתא וע"כ קו' הירושלמי טהור הוא דבר תורה ואיך יועיל תנאי בדאו' שלא תתפשנו מחיצות אך א"כ תלוי זה בפלוגתא דב"מ (נ"ג) אי מחיצה לקלוט דאו' ולפי"ז הר"מ לשיטתו בפ"ב דמע"ש ה"י דמחיצה לקלוט דרבנן שפיר מהני תנאי בטהור דבר תורה כן י"ל לפום ריהטא ועוד הדבר צריך ישוב בפלס העיון, ועיי' זבחים (פ"ב:) דאמר רבא כל מיד דחשיב עלי' לפני ולפנים לא מיפסל בהיכל והוא כה"ג בירו' הנ"ל דמהני תנאי ע"מ שלא תתפשנו מחיצות והכ"נ מהני מחשבה שלא תתפשנו מחיצות ההיכל ולא מפסיל עד דמטי לפנים: יח) ועפ"י האמור י"ל בהסבר הרמ"א באו"ח סוס"י קנ"א דבית שיחדו לאחר שנבנה לביהכ"נ מותר לשכב עליו ובמג"א סקי"ז דכיון שלא נבנה מתחלה לביהכ"נ מהני תנאי אפי' בישובו, ונראה עפ"י ד האו"ז שהבאתי לעיל דליכא דין תשמישי קדושה במחובר כמו דאין מעילה במחובר והערתי לעיל דבהכ"נ שהוא מחובר ולדברי הר"ן במגילה נתנו חכמים עליו דין תשמישי קדושה, אך י"ל עפ"י דאמר (מעילה י"ט) התם בשהקדישו ולבסוף בנאו דבכה"ג מודה רב דבית הוי כתלוש דמועלין בו ולפי"ז הכ"נ בבהכ"נ דדמי לקדושת היכל ועזרה אם בנאו מתחלה לכך נתנו בו דין תשמישי קדושה

שעיקרו דאו' ולכך לא מהני תנאי בבנינו כמו"ש התוס' מגילה (כ"ח) ולטעמי' בתוס' שבת (כ"ב) הנ"ל דלא מהני תנאי בדאו' כנ"ל אבל הא תינח בבנאו מתחלה לביהכ"נ דהוי כהקדישו ולבסוף בנאו משא"כ בבית שיחדו אחר שנבנה לביהכ"נ דהוי בנאו ולבסוף הקדישו דל"ה עיקרו דאו' מטעם תשמישי קדושה כמו דאין מועלין במחובר וכיון דהוי דרבנן שפיר כתב הרמ"א דמהני תנאי אפי' בבנינו ודוק היטב, ועיין לעיל סי' א' עד"ז בביאור ירושלמי מגילה פ"ג: ג' יט) אך בלשון המהרי"ו שממנו נובע דין זה שכתב הרמ"א והביאו במחצה"ש וז"ל דדוקא בית הבנוי לכך דדמיא להיכל וע"ז העיר כ"ת שהרי בונין בחול ואח"כ מקדישין א"כ גם היכל לא הי' בנוי מתחלה לכך ולק"מ דהרי מבואר בתוספתא ובר"מ פ"א מבה"ב ה' כ' דאין בונין מתחלה אלא לשם הקודש ואבנים וקורות שחצבן מתחלה לביהכ"נ אין בונין אותן להר הבית וכתב בשו"ת ב"א או"ח סי' י' שצריך לחלק הא דבונין בחול היינו שיבנה בסתם אבל לא יקרא עליו שם הדיוט משא"כ בהא דתוספתא אמר שלא ייחד אותם מתחלה להדיוט ואפי' לביהכ"נ: כ) ומה שרצה לחדש דרק עזרה הי' בונין בחול ולא ההיכל ומחשש שלא ימעלו בשעת בנין הי' אפשר בעצים דיומי' כדאמר במעילה (י"ד) וזה אין מתקבל כלל ומי יכריחנו לחידוש זה אשר לא שערום מעולם, וכבר הבאתי לעיל מ"ש במשיב כהלכה בפ"א הגמ' פסחים (כ"ו) שאני היכל דלתוכו עשוי דאע"ג דשלכד"ה אסור מדרבנן מ"מ הכא דרבנן שוב תלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר וליכא מעילה וא"כ ש"מ דגם היכל בונין בחול ואח"כ מקדישין דבהקדישו ולבסוף בנאו הרי מועלין במחובר כדאמר במעילה כ': כא) ועוד נראה הדבר מבואר בירושלמי דגם ההיכל בונין בחול ואח"כ מקדישין והוא בסנהדרין פ"א ה"ג בירושלמי פליגו ר"י ור"ל חד אמר בונין ואח"כ מקדישין וחרנא אמר מקדישין ואח"כ בונין כי בקשו להוסיף על היכל במה מוסיפין בשתהל"ח ומקשה ומקדישין ביו"ט אלא בלחה"פ כו' ובמה"פ שם דפי' הירושלמי מסכים לתלמודא דידן (שבועות ט"ו) דאמר שא"א לקדש עזרה בשתהל"ח דנבני' ביו"ט ונקדשי' ביו"ט אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט ואזלא כמ"ד בונין בחול ואח"כ מקדישין כדאמר התם בעינן קידוש בשעת בנין, ולכך קאמר הכא בירושלמי כן ג"כ לגביקידוש היכל בונין ואח"כ מקדישין ודוק היטב הרב השואל כתב ע"ז והביא מס' ט"ת פי' אחר בירושלמי והנה גם אני לעצמי זכיתי כבר בפ"א בירושלמי עד"ז עיין לעיל סי' ב' אבל לא מפני שאנו מדמין כו' ולהלכה אנן בעקבות הראשונים מפורשי הירושלמי נלך]: כב) ועוד יותר מצינו דאפי' המזבח שבתוך מחיצות העזרה היו בונין בחול, דבתוס' סוכה (מ"ט) הק' דהיאך בנו את המזבח דלא אפשר דכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו וכתבו דהיינו יכולים לחלק בין קודם שהקדישו אבנים למזבח דעודן חולין בין אחר שהקדישו כו' ולכאו' איך משכחת לה בנין המזבח באבנים קודם שהקדישו הרי מבואר בתוספתא ובר"מ פ"א מה"ב דתחלת חציבתן לשם הקודש אבל כבר הבאתי משו"ת ב"א או"ח סי' דמ"מ לא הקדישו את האבנים בפירוש לשמן דבונין בחול ואח"כ מקדישין וא"כ מבואר דאפי' מזבח לחוד שיותר הי' במציאות לבנותו באבנים ע"ד שאמר במעילה (י"ד) בעצים דיומי' מ"מ היו בונין בחול וא"כ מכש"כ בנין ההיכל ודוק: כג) אגב אעורר עוד בנוגע לראשי הדברים בדברי הח"ס או"ח סי' ל"ח שהבאתי לעיל מה שהשוה ביהכ"נ לכל תשמישי קדושה ושיטתו דכל הני קדושתן דרבנן וס"ת בכלל, והערתי ממגילה (כ"ח) ודאשתמש בתגא

חלף זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה דמשמע שהוא אי' מה"ת שע"כ עונשו מרובה וא"כ שמעינן מכש"כ אי' הנאה ותשמיש בס"ת עצמו מק"ו וכמו"ש בפמ"ג סי' קנ"ג דבקדושת ס"ת איכא ק"ו דמפני לומדי' עומדין כו': ויתכן אלא להעיר קצת דק"ו זה דמפני לומדי' עומדין כו' לאו דברי הכל הוא, דהנה בקדושינן (ל"ג:) בהא דאמר ק"ו מפני לומדי' עומדין מפני' לא כש"כ הק' הר"ן ממכות (כ"ב) כמה טפשאי הני אנשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבא כו' עיי"ש מה שתי' בזה, והי' נראה להמציא דק"ו זה דמפני' עומדין הוא מסכים לק"ו דר' נחמי' (מעילה י"ט) דאמר שיש מועל אחר מועל בכ"ש מק"ו אם אחרים מביא לקדושתן הוא עצמו לא כש"כ ורבנן פליגי עלה והכ"נ בק"ו דאם מפני לומדי' עומדין הוא מסברא זו עצמה של ר' נחמי' דאם הס"ת מביא את לומדי' לקדושה היא עצמה לא כש"כ, וכמ"ש האוה"ח פ' פנחס פסוק כ"ג שמצא לחסידי ישראל שכתבו כי פה של לומדי תורה דינו ככ"ש אשר ישרתו בה בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה וא"כ לרבנן דפליגו עלה דר' נחמי' לגבי כ"ש לית להו סברא זו א"כ י"ל דהא דמכות (כ"ב) אתי' אליבא דרבנן: כד) ועיין זבחים (מ"ג) דאמר עולא אם אחרים מביא לידי פיגול כו' י"ל דעולא לשיטתו דאזיל בסברא זו בשבת (צ"ט) דאמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ ומצינו ג"כ בנדה (ל"ה) דאמר רבא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ וכע"ז במנחות (ט"ו) ומה האיסור אינו נאסר ומכות (ב') מה הסוקל אינו נסקל, ויש לחלק בענינים ורשמתי זה ע"ד צחות להערה בעלמא חוץ לענין ההלכה: כה) העולה מכל האמורים הניתנים למעלה מה שכתבתי להוכיח בתוקף הראיות דלאו דוקא קדושת ס"ת כ"א אפי' כל קדושת שאר תשמישי קדושה הם מה"ת, וגם לענין שיצאו תשמישי קדושה לחולין ע"י מכירה ופדיון הגם שהמח"א ה' צדקה הבין בש"י הר"מ דמשהו כל תשמישי קדושה לתפוחי כסף וזהב שהם לנוי דכלהו יש להן פדיון וחולק עם הרמב"ן בזה אבל נראה מסתבר מ"ש הח"ס ושי"צ לחלק בין מטפחת שהוא תשמישי קדושה ובין רימוני כסף שהם לנוי: והגם שבסברת הח"ס דמה שהוא רק לנוי ס"ת ל"ה כלצורך ס"ת שנאמר דהוי כתשמישי מקדש שי"ב מועל אחר מועל צע"ק מתוס' שבת (כ"א:) מ"ש דהואיל ולכבוד קרבן היו עושינן צורך הקרבן חשוב לי', ועי' מג"א סי' תרמ"ט סק"ח מ"ש כיון שהוא נוי למצוה חשוב כמצוה עצמה וע' ב"ב (ס"ט) מלבנות של חלונות מהו מי אמרי' לנוי בעלמא עבידי מבואר דמבעי' אי לנוי הוי בכלל לצורכה וע' מ"ש בבאר שבע (תמיד כ"ז) דלכך אמר התם דבשמירת המקדש לא מצי יתיב דל"ה צורך עבודה כיון שהוא רק לכבוד, ובנמ"י ב"מ פ"ב מ"ש דלכך בזקן ואל"כ פטור מפריקה שהותר צעב"ח לתשמיש בנ"א דלכך נמי לכבודם הרי לנו דוגמות שונות אי לנוי ולכבוד הוי כמו לצורך ודוק בכל אלה, גם חוץ מטעמו של הח"ס כתב בש"י צ' להסביר מטעם אחר משום דבנוי ס"ת הוי כהתנה מעיקרא שיהי' להן פדיון כמו שהבאתי לעיל וג"א בעניותי כתבתי הסבר מתקבל ולכן בנידון שאלתנו לגבי מטפחת ס"ת קשה להקל מצד פדיון: כו) ונפן אל פרט הג' בהיתר משום חולי וחשש סכנה ע"י רפואה מצד סגולה, הנה הביא מדברי הר"מ פיה"מ ליומא פ"ח מ"ו בהא דמי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותן מחצר כבד שלו דלהתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור ובברכ"י או"ח סי' ש"א כתב דהפוסקים חולקים אדברי הרמז"ל וס"ל דגם רפואה בדרך סגולה הותר להנצל מחשש

סכנה עכ"ד: כז) והנה משום הא לכאו' הי' נראה ראי' להר"מ מסנהדרין (מ"ז) קברי' דרב הא שקלי' מיני' עפרא לאישתא בת יומא אתו א"ל לשמואל אל יאות עבדין קרקע עולם היא וקרקע עולם אינה נאסרת כו' והקשו באחרונים לשו"ת מהרשד"ם יו"ד סי' ר' דצרכי המת תכריכי וקברו אינם אסורים מד"ת כ"א מדרבנן וע' שו"ת רע"א סי' מ"ה בזה א"כ בלא הטעם דקרקע עולם מותר רפואה באי' דרבנן לחשאב"ס עכ"ק: כח) והנה לכאו' י"ל עפ"ד האו"ז בה' אבלות סי' תכ"ג שכתב בפ"י הגמ' דסנהדרין הנ"ל שנטלו מעפר קבר דרב ומשקין אותה לו וניצל וא"כ שניתן העפר לאכילה ושתי' מתורץ לפי המבואר ברמ"א יו"ד סי' קנ"ד סעי' ג' דאסד"ר מותר לרפואה לחשאב"ס ובלבד שלא יאכל וישתה האיסור ואע"ג דאכתי אכילת עפר הוי שלא כדה"נ לגבי איסורין מ"מ י"ל דאכילת עפר עצמו הוי איסורא מצד עצמו דאמר בשבת (קי"ג:): מהו שאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה וא"ר אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאלו אוכל שקצים ורמשים דכ' וימח את כל היקום כו' עד כיון דמלקו גזרי בי' רבנן, ונראה דלמ"ד כאלו אוכל מבשר אבותיו הוי אי' דאו' והא דשבועות (כ"ב) דבעי בשבועה שלא אוכל עפר בכמה ולא אמר דהוי נשבע לבטל את המצוה משום דלא אתי' אלא מדרשא והוי כמו ח"ש דל"ה מושבע ועומד והכ"נ באי' אכילת עפר בין לטעם שהוא מלקה בין לטעם כאלו אוכל מבשר אבותיו ל"ה דבר המפורש וחלה שבועה עליו: כט' אבל הנה במ"ש האו"ז שנטלו מעפר קבר דרב ומשקין אותה לו לענ"ד לכאו' משמעות הפשוט היא שלא הי' לאכילה ושתי' וסמך לזה נראה מגמ' דע"ז (נ"ג) דאמר מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאינן עיינן ומשמע דהיינו הך דסנהדרין דאומר קברי' דרב הוי שקלו מיני' עפרא כו' שהי' זה למלינן עיינן ומכיון שלא הי' לאכילה ושתי' הדק"ו דבלאה"כ הותר איד"ר של קבר לחשאב"ס ואמאי צריך לטעם דקרקע עולם, אלא ע"כ מכאן ראי' להר"מ דכיון שעפרא דרב הרי הי' רק רפואה של סגולה שלא הותרה ודוק היטב בהערה זו, [ולא כביר נתעוררתי עפ"ד פיה"מ הנ"ל מירושלמי שהביאו התוס' סוטה (י"ז) ראב"ש אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה כו' שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה, ותיקשי לכאו' מיומא (פ"ד) ניתי משכא דאפא ונכתב עלי' ו' צבאות כו' והרי אפא הוא טמא ואין לומר דהתם מותר משום סכנה שהרי לפיה"מ הנ"ל אסור אפי' במקום סכנה רפואה סגוליית וי"ל:ל) ואמנם כ"ז בנוגע לשאר אי' אבל בנידון שאלתנו באי' הנאה מס"ת ותשמישי קדושה מפורש להיתר בש"ע יו"ד סי' קע"ט סעי' ט' תינוק שנפגע אין קורין עליו פסוק ואין מניחין עליו ס"ת ובש"ך ס"ק י"ב שהוא עפ"י דאמר בשבועות (ט"ו) דאסור להתרפאות בדברי תורה רק להגן שאני וע"כ בתינוק וה"ה גדול שכבר נחלה אסור להניח עליו ס"ת משא"כ להגן שלא יחלה וא"כ מכש"כ בנ"ד להניח עליו מטפחת ס"ת כדי שלא תפיל דהוי רק להגן מותר אע"ג שהוא רק רפואה סגוליית, וראיתי בשו"ת טוטו"ד מהדו"ג סי' מ"ז שנשאל בענין זה וכתב להתיר מטעם זה ובצירוף הסברא דתשמישי קדושה הוי רק דרבנן שמותר לחשאב"ס ואין הס' כעת תח"י וכמדומה שלא הזכיר מזה דהוי רק רפואה סגוליית, והנה הגם שהוכחתי לעיל דתשמישי קדושה הוי אי' דאו' מ"מ יספיק טעם הראשון משום דלהגן שאני ומותר אפי' רפואה סגוליית כנ"ל: לא) ואסיים בדבר אגדה במה שאמרתי כבר בפ"י הכ' פ' בשלח ויאמר ה' אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה

אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך ובעק"י שער מ' כתב וז"ל רבים מקשים במקום שאין חולי רופא למה והיא קו' הגמ' סנהדרין (ק"א), אבל נראה ע"פ הגמ' שבועות הנ"ל דאסור להתרפאות בד"ת רק להגן שאני וע"כ נמצא שבקיום התורה והמצוות יחוייב קישור שלימות הבריאות מבלי תעבור המחלה שיהי' צורך לרפואה דא"כ יהי' כמו מתרפא בד"ת ורק שיועיל שלא תבא המחלה להגן שאני זשה"כ אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה וגו' לא אשים עליך ובא הכתוב לבאר למה זה כי אני ד' רופאך, מפני שהוא פועל יוצא מקיום תורתו וא"כ הי' זה כמתרפא מד"ת ע"כ ההכרח שתהי' ע"ד להגן שאני והוא פי' נחמד, כן יזכינו ד' בחו"ש והבריאות בקישור קיום התורה"מ: והי' שלום ידידו דו"ש.

סימן יד להנ"ל. א) מ"ש בישוב קו' הכ"מ במג"א סי' קנ"ג סק"ה דאמאי אין משנין הא קיי"ל דהזמנה לאו מלתא הוא וכתב עפ"ד הקצה"ח סי' י"ב דלא מהני מחשבה כ"א בקדוה"ג ולא בקבה"ב וע"כ בבהכ"נ מהני מחשבה ממילא הזמנה מלתא הוא משא"כ בתשמישי קדושה הנה נעלם ממנו מ"ש בשו"ת מהרי"ק שורש קס"א ענף ז' דבהכ"נ שיש עליו שם קודש ילפינן מתרומה וקדשים דמהני גמר בלבד, גם מה שהביא מקצה"ח סי' י"ב מפורש ההיפוך בש"ע חו"מ סי' רי"ב דאפי' בקבה"ב מהני מחשבה ודברי הקצה"ח תמוהים ומופרכים במחכ"ת והא גופא ראי' מדמהני מחשבה בבהכ"נ כשו"ת מהרי"ק הנ"ל אע"ג דבהכ"נ הוי רק קדו"ד שהרי בהכ"נ של כפרים נמכר ולא כמו"ש כ"ת דבהכ"נ מהני מחשבה דהוי קדוה"ג דז"א: עתה בנוגע לפלפולו בדברי הירושלמי ומה שרחש לבי בזה: ב) בירושלמי שקלים פ"ד אשה שעשאה כתונת לבנה כשרה ובלבד שימסרוה לציבור כו' מה פליגון בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לק"צ, ותמה הרב המג"מ פ"ד משקלים ע"ד התוס' יומא (ל"ה) בהא דאמר התם אחר שכלתה עבודת ציבור כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור מ"ד ניהוש דלמא לא ימסרנה יפה יפה קמ"ל והק' התוס' מב"מ (קי"ח) דלרבנן חיישינן שמא לא ימסרנה יפה ותי' דהכא מודו דאנן סהדי דכ"ג מסר יפה שהוא גדול בתורה וידע שיש למסור יפה כו' ומאי קו' להירושלמי הרי במכשירי קרבן לא חיישינן לכ"ע: ג) ונראה ליישב דלכאו' הדבר תלוי בפלוגתא בש"ס דילן גופא דבע"ז (מ"ו) בעי רמב"ח המשתחוה להר אבניו מהו למזבח מכשירי קרבן כקרבן דמי או לא וביומא (מ"ח) חשב בחתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה כו' ופסחים (צ') כיון דהכשרו דפסח הוא כפסח דמי כו' והר"מ פ"ה מעביוה"כ הכ"ז כתב חתיית גחלים לקטורת נפסלת במחשבה שמכשירי קרבן כקרבן ובכ"מ הק' שהוא איבעי' דלא איפשטא, ולענ"ד י"ל דהר"מ סמך אסוגי' דע"ז הנ"ל דרבא פשטה לה במשתחוה להר אבניו פסולין למזבח וכן פסק הרמז"ל בפ"ד מאס"מ והיינו משום דמכשירי קרבן כקרבן ולפי"ז י"ל ג"כ בהא דירושלמי שקלים הנ"ל משום דמכשירי קרבן לאו כקרבן דמי וממילא אליבא דרבא בע"ז (מ"ו) אפי' במכשירי קרבן צריך למסרו לציבור: ד) עוד נראה לתרץ דבאמת ליכא פלוגתא בשיטת הירושלמי וש"ס דילן ובחדא שיטה קיימי דבמכשירי קרבן א"צ מסירה לציבור רק שהחילוק הוא בענין הנושא, דאיתא בתוספתא דכלאים הביאו התוס' מנחות (מ"א) בגדי כהונה ובגדי כ"ג א"ב משום כלאים בגדי כ"ג שיצא במדינה חייב במקדש בין לשרת בין שלא לשרת

פטור והתוס' מנחות שם הביאו מכאן ראי' דבגד"כ שרי אף שלא בשעת עבודה אבל בשו"ת עט"ח יו"ד סי' כ"ג כתב דאדרבה התוספתא מסייע לשי' הר"מ דבגד"כ אסור שלא בשעת עבודה שהרי בתוספתא פתח בתרתי בגד"כ ובגדי כ"ג ומסיים בחדא בגדי כ"ג והוא הדבר משום דבכהן הדיוט לבישת בגדי כהונה הוא רק לצורך עבודה במקדש אבל שלא בשעת עבודה אין מצוה על הכהנים שיהיו מלובשים בבג"כ וע"כ חייב על האבנט אף במקדש שלא בשעת עבודה כשי' הר"מ משא"כ בכ"ג עליו מ"ע דלבישת שמנה בגדים בעת שהוא במקדש אף שאינו עובד כלל וע"כ אינו חייב כ"א כשיוצא בהן חוץ למקדש וכן מורה לשון הר"מ בסה"מ אחר שמזכיר מצות כ"ג וז"ל וכבר בא בספרי שלבישת בגדים אף היא מ"ע והוא אמרם מנין שאין אהרן לובש בגדים אלו לגדלותו אלא כמו מקיים גזרת המלך שנ' ויעש כאשר צוה ד' את משה כלומר לבישת הבגדים כו' עיי"ש: ה) נמצא מבואר שיש חילוק בין בגדי כהן הדיוט לבגדי כ"ג דבכהן הדיוט הוא לבישת בגד"כ רק הכשר מצוה לצורך עבודה משא"כ בכ"ג הוא לבישת הבגדים מ"ע אף אם אינו עובד כלל והוא הלבישה גופא מצוה כמשמעות לשון הספרי הנ"ל, ולפי"ז י"ל דמה דבירושלמי פ"ד דשקלים ותענית דבמכשירי קרבן כגון בגדי כהונה לא בעי מסירה לצבור היינו דוקא משום דבגדי כהונה הוא רק מכשירי קרבן וגם דהוי רק מכשירי מצוה כמו שאמרנו דבגדי כהן הדיוט הוא רק מכשירי מצוה שאין הלבישה מצוה כ"א לצורך עבודה אבל באופן שהלבישה לא היא מצוה רק היא גופא מצוה הי' הדין שיהיה כמו בגוף הקרבן דבעי מסירה לצבור משום דמצוה של מקדש הוא בכלל קרבן ודמיון לזה בירושלמי בכורים פ"א ה"ב דאיבעי אי יש דיחוי אצל מצות אמר מצות כגבוה הן או אינן כגבוה והיינו אם מצוה כקרבן דיש בו דין דיחוי אבל מצוה של מקדש פשיטא דהוי בכלל קרבן ועיין תוס' זבחים (ס"א: ד"ה אע"פ דבאכילת קדשים איכא דין דיחוי והוא סותר לתוס' ב"מ (נ"ג) ונראה דשי' התוס' זבחים הוא מה"ט דאע"ג דאמרי אין דיחוי אצל מצות מ"מ מצוה שבמקדש דהיינו אכילת קדשים הוא בכלל קרבן ודוק ולפי"ז מתורץ היטב קו' המגיה במל"מ מהא דיומא ל"ה הנ"ל דהתם הרי איירי בבגדי כ"ג בעבודה דיוה"כ כפירש"י שם ד"ה עבודת יחיד דהיינו הוצאת כף ומחתה ביוה"כ בבגדי כ"ג דלבישתן הן גופי' מצוה כתוספתא והספרי הנ"ל והוא כגופו של קרבן דאמר גם בירושלמי דבעי מסירה לציבור ודו"ק כי נכון מאוד: ו) והנה כ"ת פתח בישוב קו' המגיה במל"מ הנ"ל ע"פ דרכו בדברי הקצה"ח סי' הנ"ל דבקב"ה לא מהני מחשבה וזה טעם הירושלמי דמכשירי קרבן ל"ח שמא לא ימסרנה יפה והיינו בבגדי כהן הדיוט דהוי קדו"ד להריטב"א קידושין (נ"ד) כיון דהחשש שמא לא ימסרנה יפה הוא רק מטעם שמא הי' לו מחשבה ליחיד כמו"ש הח"ס עה"ת פ' משפטים ובקבה"ב ל"ש זה ומשא"כ בבגדי כ"ג דהוי קדוה"ג כמו שיש להוכיח מקו' המל"מ פ"ח מהכה"מ מ' מיומא (י"ב) דילפינן מקרא והניחם שם דטעונין גניזה, עכ"ד, אבל הנה מלבד שלא נתן טעם והסבר לחילוקו דבגדי כ"ג יהי' להם יותר קדוה"ג מבגדי כה"ד והמל"מ באמת הק' מבגדי כ"ג לכל בגדי כהונה גם בעיקר סברתו צ"ע דכמו דחיישינן שמא הי' לו מחשבה בתחלה ליחיד הכ"נ ניחוש שמא חישב וגם אמר ליחיד קודם שימסרנה לציבור, אבל יותר מזה כבר כתבתי שמה שכתב עפ"ד הקצה"ח הוא יסוד רעוע שמפורש בש"ע ההיפוך ואנא בתירוצי לקו' המל"מ אשכחנא בע"ה מרגניתא טבא: ידידו.

סימן טו.

פלפול הלכה הנוגע בענינים הקודמים תוס' יומא (י"ב) ד"ה הא דכרכים תמהו דמאי פריך מר' יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד דלמא כר"מ ס"ל דבהכ"נ חייב במזוזה אפי' דכרכים: הנראה לתרץ דהנה מה דפליגי ר"מ ורבנן בבהכ"נ לענין מזוזה וטעמי' דרבנן דפטרי ממזוזה משום שאין לבהכ"נ בעלים מיוחדים כפירש"י וכמו דממעטי רבנן בהכ"נ מנגעים דיצאו אלו שאין מיוחד לו, וצריך להבין דא"כ מ"ט דר"מ דמחייב במזוזה, ונראה דפליגי בחקירת המפורשים בדבר של ציבור אם פקע שם היחיד ונעשה שם הכולל "של ציבור" או שנשאר עדיין שם כל אחד ואחד רק שנכללין בציבור, ובט"ז או"ח סי' שצ"ה סק"ב לגבי עירוב השותפין כתב דכיון שנתערב הכל ביחד נעשה הכל של כל אחד ואחד מבואר שיטתו דעדיין שם כל יחיד ויחיד עומד ולא פקע ולעומת זה כתבו התוס' מנחות (ע"ח) בהא דהשוחט פסח על החמץ עובר בל"ת ר' יהודה אומר אף התמיד ואר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא או לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה עמו בעזרה והקשו בתוס' דודאי זה רק אפסח קאי אבל אתמיד פשיטא דלא מחייב משום אחד מישראל עכ"ד מבואר שיטתם דבק"צ פקע שם היחיד ובאו פנים חדשות שם ציבור הכולל והדברים עתיקים: ולפי"ז נראה דר"מ ורבנן דפליגי בבהכ"נ לענין נגעים ומזוזה בהא פליגי דרבנן דפטרי ס"ל דלא פקע שם כל יחיד ויחיד וא"כ ל"ה בית המיוחד לו ור"מ דמחייב ס"ל דמקרי בעלים מיוחד דהיינו הציבור כיון דפקע שם יחיד ויחיד ונעשה לציבור אחד, וע"כ אף בבהכ"נ של כרכים דסתמא לי' בי' בית דירה כמו"ש הרי"ף ובכ"מ ה' מזוזה והיינו טעמא דרבנן דפטרי בשל כרכים מ"מ לר"מ מחייב אף בשל כרכים דהוי מיוחד לבעלים כללית הציבור: ואמנם בעיקר חקירה זו אם בק"צ בטל שם היחיד נראה שהוא פלוגתא דחכמים ור' יהודה בירושלמי שקלים פ"א ה"ג גבי דאר"י כל כהן ששוקל אינו חוטא כו' משיבין חכמים לר"י אין חטאת ציבור מתה ואין מנחת ציבור קריבה כליל כו' הוא מותיבין לי' לא נדבת יחיד הוא ואינון מותיבין לי' כל שנמסרה לציבור כמו שהוא נדבת ציבור והיינו פלוגתתם אי בק"צ פקע שם היחיד דר"י אמר לא נדבת יחיד הוא דאע"פ שהוא ק"צ לא פקע ממנו שם היחיד ומנחת כהן כליל אבל חכמים מותיבין לי' כיון שנמסרה לציבור כמו שהוא נדבת ציבור דס"ל דפקע שם היחיד ואין מנחת ציבור כליל: ועפי"ז מיושב מה שדקדקו התוס' מנחות (ע"ח) הנ"ל דאיך יתחייב בתמיד אם יש לאחד חמץ מבני חבורה אליבא דר' יהודה ולהאמור שפיר אתי' אליבא דר' יהודה לשיטתו גם בתמיד מחייב בכה"ג אם יש לאחד מבני חבורה בעזרה דהרי לדידי' ס"ל דלא פקע שם היחיד ג"כ בק"צ: ולפי"ז מתורץ קו' התוס' יומא הנ"ל דלא יתכן לומר דר' יהודה יסבור כר"מ דמחייב בהכ"נ של כרכים במזוזה, שהרי טעמא דר"מ רק משום דמקרי בית המיוחד לבעלים והוא שם הכולל של ציבור אבל לר' יהודה הרי מפורש ס"ל דלא פקע שם היחיד דמה"ט אמר דכהן אינו שוקל משום דהוי מנחת כהן כליל א"כ עכס"ל כרבנן דהכא דבהכ"נ של כרכים פטור ממזוזה דוק והבן: סימן טז.

ב"ה טו"ב שבט תרצ"ו. שוכט"ס לכבוד ידנ"פ הרב הגאון החסיד מעוז ומגדול כש"ת מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווא: היום כי אקח מועד להשתעשע באמרות טהורות יקרת כת"ה ערבו לי, אודות השאלה שהוצעה לפניו בנידן טעות

בקריאת התורה ב' דחנוכה שאחר סיום הכהן שקראו ללוי ובין גברא לגברא נגלל הס"ת על יום הששי והלוי בירך ברכה ראשונה וקראו לפניו עד זה קרבן אליסף בן רעואל וקודם ברכה אחרונה ראו שטעו בדף הספר וסדר של יום השני הי' מכוסה לגמרי מה שהי' על עמוד שלפניו: א) והנה דברת השואל ע"פ הש"ע או"ח סי' ק"מ ב' דעות בזה ובשערי אפרים כלל י"ד סעי' י"ז שאם הראו לו בעמוד אחר צריך לחזור ולברך ואע"פ שבדרך החיים מיקל היינו אם הי' מגולה משא"כ במכוסה עמוד הקודם ואע"ג דאמר במגילה (כ"ט): שאין משגיחין בחנוכה היינו אם קראו כל הסדר אפי' של יום אחר אבל לחצאין לא שמענו, ואמנם דעת כת"ה שקשה לעשות מעשה לברך שנית והאריך בפלפול רחב ויפה ויסודו ע"פ המג"א שהביא משו"ת המבי"ט וכפי שפי' בלבו"ש בכוננתו דרק בטעות שלא מחובת היום דעת הפוסק שצריך לברך ובש"ע שהביא ב' הדעות אבל בטעות חובת היום כהאי דהרד"א ב"ב, שקראו ראשונה בשל חנוכה בר"ח טבת א"צ לברך והמחבר ע"כ לא העתיק עובדא דהרד"א רק סתם, והוסיף כת"ה לחזק אשיות בעיון ההלכה: ב) ואשר אחזה לענ"ד הנה בא"ר כאן הביא ג"כ לשו"ת המבי"ט סי' רכ"ד הנ"ל דאם הראו לו בפרשה שהיא חובת היום דא"צ לברך ולא דמי לתורמס שנפל מידו דצריך לחזור ולברך דהתם מה שברך עליו לית' אבל הכא דמי למי שהי' לפניו סל של תפוחים ונתן עיניו בא' לאכילה ובירך ואח"כ נדמה לו אחרת יותר טובה ולקחה דא"צ לברך והק' הא"ר שלא הזכיר המהרי"ט מדברי אבודרה"ם דתלי דין דתורמסא בדין ס"ת, כן הקשה גם במג"א דלמה כתב הרד"א בעובדא שקראו של חנוכה תחלה בר"ח טבת שצריך לברך שנית הא שניהם חובת היום: והנ"ל בזה הנה מה דהמבי"ט ז"ל כתב דהיכי שהראו לו בחובת היום א"צ לברך ומדמה לה לסל של תפוחים ונראה לו אחר שברך אחרת יותר טובה שא"צ לברך הלא הוא הדין באו"ח סי' רי"א סעי' ה' בהג"ה ומבואר שם ובלבד שיהא דעתו עליו ג"כ בברכתו עכ"ל ובמג"א סקי"א שאינו בדין דאינו חשוב יפטור את החשוב אגב גררא אלא דרך כוונה, וא"כ בנידון דהמבי"ט שהראו לו בחובת היום אך בטעות א"כ הרי לא נתכוין בברכתו אלא על המקום שהראו לו בטעות ולמה א"כ יפטור בברכתו הראשונה את הקריאה השני' ובמחצה"ש הרגיש בזה וכתב לתרץ דבקריאת התורה שהוא חובת היום זה כולם מקרי חשובים אף שצריך לקרות למעלה והראוהו למטה דגם מה שא"צ לקרות חשוב כמו צריך לקרות כי כולם אהובים וחביבים עיי"ש: ג) ואמנם הנה במנחות (מ"ט) דקאמר אילימא תמידין דיומ' ומוספין דיומ' פשיטא תמידין עדיפי דהוו להו תדיר ומקודש ופירש"י דאותו שזמנו עכשיו מקרי מקודש ובתוס' שם בהא דמסיק אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא, משמע דתמיד של בין הערבים קודם למוסף והא לא מקודש הוא התם מטעמא אחרינא דה"ק רחמנא כל היכי דאיכא אחד בבוקר עשה שני בין הערבים, מבואר דמה דזמנו עכשיו מקרי מקודש לעומת השני שזמנו אח"כ ועיין ג"כ קצה"ח סי' ק"ד שלמד מזה שאין הלואה יכול לעכב התשלומין לבע"ח הראשון התובעו למען לחלק לכל הבע"ח משום דזה שתובעו וזמ"פ היום מקרי מקודש דעדיף: ד) ולפי"ז נראה דהכ"נ בעובדא דהרד"א שקראו לו תחלה בשל חנוכה בר"ח טבת, מאחר שהדין לקרות תחלה בשל ר"ח שהוא תדיר ממילא מקרי מקודש לגבי חנוכה משום דשל ר"ח זמנו עכשיו משא"כ של חנוכה זמנו אח"כ ומחוסר קריאת ר"ח תחלה, ואע"ג דכה"ג אמר ביומא

(ס"ב) בשעירי יוה"כ דלשעיר הנעשה בחוץ לא חזי דמחסרי עבודת היום מ"מ אין מחו"ז לבו ביום, והכ"נ נאמר דגם של חנוכה מקרי מקודש כיון דחזי אחר קריאת ר"ח ואין מחו"ז לבו ביום, ז"א דכבר כתבו התוס' מנחות (ה') ד"ה אלא שאין לדמות שאר דברים לענין שחוטי חוץ דלזה אמרי' ביומא שם דאין מחו"ז לבו ביום דחשוב ראוי לפאה"מ כיון דחזי בו ביום משא"כ לשאר דברים, וא"כ הכא שפיר מקרי של ר"ח דזמנו עכשיו מקודש לגבי של חנוכה דאין זמנו עכשיו טרם שקרא של ר"ח, ולפי"ז מתורץ היטב קו' המג"א והא"ר דבעובדא זו שקראו בשל חנוכה תחלה בר"ח טבת שפיר קאמר הרד"א דצריך לברך אע"ג דשניהן חובת היום דמדמה לה המבי"ט ז"ל לסל של תפוחים, ז"א דהרי גם התם אמרי' שאין פוטר האיניו חשוב את החשוב אגב גררא כ"א בכוונה והכא הרי של ר"ח מקודש נגד של חנוכה והוא לא נתכוון רק למקום שהראו לו אינו בדין שיפטור של חנוכה את של ר"ח שהוא חשוב לפי שזמנו עכשיו דמקרי מקודש, ועוד שהרי במגילה (כ"ט) אמרי' והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר וכ"פ בש"ע סי' תרפ"ד סעי' ג' ובתוס' מגילה (כ"ג).

(הביאו גי' ילמדנו אין משגיחין בחנוכה כל עיקר עיין שו"ת עט"ח או"ח סי' ט' מה דנפ"מ מזה א"כ ממילא דשל ר"ח מקרי חשוב יותר לגבי חנוכה ולכך שפיר קאמר הרד"א שאין פוטר ר"ח את של חנוכה: ה) ויש להוסיף עוד טעם לשבח דהרד"א לשיטתו הביאו ברמ"א סי' תרפ"ד סעי' ג' דאם טעה והתחיל בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ר"ח דתדיר מעכב אפי' דיעבד כמו בתפילין דקתני מעכבת משמע דאם הקדים תש"ר לש"י לא יצא וצריך לסלקו ומה שתמה ע"ז בט"ז דלא נמצא זה כלל בגמ' והביא כן ג"כ מתשו' הגאון מהר"ן כ"ץ ז"ל, אבל בשו"ת ב"א סי' י"ח ובהגהות יא"פ הראה שהוא בירושלמי פ"ה דמע"ש ועשו"ת בש"ר וכסדה"ס סי' פ"ד א"כ דס"ל להרד"א ז"ל דכל כך עדיף חשיבותי' דשל ר"ח להקדימו אפי' לענין דיעבד משהו"כ מקרי מקודש הרבה דזמנו עכשיו לכך ס"ל ג"כ שאין ברכתו פוטר לשל חנוכה בלא כוונה, רק שבא לדון כיון שס"ת מנחי קמי' דעתי' עלוי' ואיכא כוונה, והמבי"ט בסי' רכ"ד שכתב דבשניהן חובת היום א"צ לברך התם בקריאה של אותו סדר עצמו שהראו לו בטעות למעלה או למטה ע"כ כתב כיון שמשנה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבת וב' וה' [ב"ק פ"ב:] ופירש"י חובת היום בכל שבת כו' ומנין הקורים הוי תיקון חכמים כו' וא"כ אין כאן טעות כי כל הפרשה הוא חובת היום ואפי' לכתחלה יכול לחזור ולקרות מה שקרא הא' כו' עיי"ש כל התשו' דמיירי בקריאה שהראו לו בטעות באותו סדר דהוי חובת היום אחד דהוי רק תיקון חכמים במנין הקורים וכל הסדר הוי חובת היום שאין מקום אחד מקודש מחבירו, ומשא"כ בעובדא דהרד"א דאיירי בשני סדרים של ר"ח וחנוכה ושל ר"ח מקודש דזמנו עכשיו גם להמבי"ט נראה שאין פוטר זא"ז אם לא הי' דעתי' עליו' וכדברי הרד"א ז"ל, והמחבר בש"ע סי' ק"מ שלא העתיק עובדא דהרד"א רק סתם שהראו מקום שצריך לקרות וברך והזכירוהו שפרשה אחרת צריך לקרות כו' שהביא ב' דעות אי צריך לחזור ולברך ע"ז יפה הראה המג"א לשו"ת המבי"ט הנ"ל דכה"ג שהכל בסדר אחד חובת אותו היום לכ"ע א"צ לחזור ולברך ומתורץ היטב קו' הא"ר מה שהמבי"ט לא הזכיר כלל מדברי הרד"א והוא משום שהוא ענין אחר לגמרי ודוק היטב ולענ"ד מקום הניחו לי בזה בס"ד: נמצא ע"פ האמור שלא כפי' הפמ"ג

והלבוש במחכ"ת לתלות עובדא דהרד"א בהוראת שו"ת המבי"ט ולענ"ד הענינים נפרדים ואדרבה בעובדא דהרד"א בשל ר"ח וחנוכה ל"ה כחובת יום אחד משום דשל ר"ח מקודש שאינו פוטר של חנוכה בלא דעת' עילוי' להרד"א ז"ל: ו) ומעתה נחזה בנידון שאלתינו שהראו לו בחנוכה הקריאה ביום הששי וברך ואח"כ הזכירוהו שצריך לקרות ולגמור מן ביום השני י"ל כיון דאמר' דאין משגיחין בחנוכה ובפמ"ג סי' ק"מ הביא משו"ת משאת משה דאם קראו ביום א' דחנוכה היום הרביעי וכדומה דעולה בדיעבד א"כ י"ל דזה דומה שפיר לדין של המבי"ט דשניהם חובת היום ופוטר הא' את חבירו לכ"ע, דלא דמי לדין הרד"א בשל ר"ח וחנוכה משום דהרד"א לשיטתו דר"ח קודם ואפי' לענין דיעבד כמו שכתבתי לעיל אבל הכא דאפי' בטעות זה עולה דיעבד שפיר מקרי חובת היום וכתוס' פסחים (ה') דכיון דדיעבד אם שחט פסח קודם התמיד כשר חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך וע"כ צדקה הוראת כת"ה שלא לברך שנית זה הנלענ"ד נכון: ז) ובדבר הסתירה בש"ס דבברכות (ס') אמרי' דכוחא דהתירא עדיף בספק ברכה שלא יברך ואילו בפסחים (ק"ב) משמע דהוי כוחא דהתירא שמיקל לברך ול"ח לברכה לבטלה ע' מהרש"ל שם ובמהרש"א שכתב לחלק בין ברכת הנהנין וע' מ"ש הח"י לאו"ח סי' תע"ג וכת"ה הביא גם לדברי הב"י או"ח סי' ר"ו בשם ר"מ גאון גם כתב כת"ה לתלות בפלוגתא דר"מ ור"י במגילה (ל"ב) אי פותח וגולל ומברך והוא דרך פלפול יפה אבל רחוק, אבל מכאן ראי' גדולה להב"ח או"ח סי' כ"ח וסי' תל"ב שיש לחלק בין ברכת שהחיינו לשאר ברכות דברכת שהחיינו יכול לברך אפי' מספק וכדאמר בפ' בכל מערבין אקרא חדתא, ולפי"ז מתורץ דשאני בברכות (ס') דאיירי לענין ברכת שהחיינו ונכון, שוב נזכרתי מ"ש כן בא"ר או"ח סי' כ"ב ובח"ס או"ח סי' נ"ה: והנני בזה ידידושת"ה בלונ"תסימן יז.

ב"ה כ"ט מנ"א תרפ"ו שוכט"ס לכבוד הרב הגדול החריף ובקי כש"ת מו"ה משה וואלפנאנג נ"י דומ"צ בק' דעמביץ: לתשובת שאלתו בדבר הבהכ"נ אם מותר לחדש ולסוד אותו גם במקום שנמצא ציורים בצבע שמות שאינם נמחקים שהרבה אותיות כבר נשחתות מאורך הזמן וכמו עכשיו א"א להתקיים: א) הנה בשו"ת פמ"א סי' מ"ה ומע"צ סי' כ"ד דנו בדבר הזה שלכאו' יש ללמוד מסוטה (ל"ה) שכתבו ישראל את התורה על האבנים בע' לשון וסדו בסיד ואיך עברו על אי' מחיקת שם וש"מ שאין אי' בהעברת סיד, וכתבו לדחות זה דהתם הי' הסיד טוח על האבנים דבקל יכול להסיר וישאר הכתב תחתיו שלם כו' והביא זה בפ"ת יו"ד סי' רע"ו, וכ"ת כתב דבלא זה י"ל דשאני התם שכתבו בע' לשון לא בלה"ק עיין מהרש"א שם והש"ך יו"ד סי' קע"ט כתב דשם שנכתב בלשון חול מותר למחקו, כנראה לא שם כ"ת עיון בגוף התשו' במע"צ סי' כ"ג שהעיר כן והביא ממג"א סי' של"ד ס"ק י"ז בשם הש"ג שגם האזכרות בלשונם יש לחוש שלא למחוק אותן וכתב ע"ז כי נעלם ממנו שיטת הש"ס הנ"ל שכתבו ישראל את התורה בע' לשון וסדו אותם בסיד כו' עיי"ש ובפנים יפות פ' תבא מ"ש בזה: ב) והנה מלבד שהם כתבו דאין ראי' מהש"ס הנ"ל להתיר, לענ"ד יש להוסיף דאדרבה משם ראי' עוד לאיסור, דהרי בירושלמי הביאו התוס' סוטה (ל"ה) דפליגי תנאי אי על אבני המזבח נכתבו או על אבני החלון נכתבו ומקשה מ"ד על אבני החלון נכתבו ניחא וסדת אותם בסיד אלא למ"ד על אבני מזבח נכתבו מאי וסדת אותם בסיד ומשני בין כל אבן ואבן

ופי' הירו' צ"ב דלמה לא ניחא גם למ"ד על אבני מזבח ועמד בזה בפנ"י פ' תבא ופי' הק"ע ופנ"מ דחוק למעיין, והנ"ל בביאורו עפ"י קו' הפמ"א הנ"ל דאיך סדו בסיד הא איכא משום מוחק את השם וכתב במע"צ דודאי א"א לומר שהי' נכתב ע"ג האבנים בדיו כי דיו ע"ג אבנים לא מקרי כתב והתורה אמרה וכתבתם על האבנים [כוונתו לגמ' מנחות (ל"ד) דאמר אי לאו גז"ש הו"א למכתבי אאבניא ופירש"י יחקקם בסכין ע"ג אבנים אבל בדיו על האבנים ל"ה כתיבה תמה] רק ע"כ שהי' הכתב חקוק וכן מפורש בתרגום יונתן ולא הי' הסיד כ"א מחסה ומסתור להכתב ולא מחיקה עיי"ש, ואמנם מ"ש בתרגום יונתן שהי' הכתב חקוק אתי שפיר רק למ"ד בירו' על אבני המלון נכתבו משא"כ למ"ד על אבני מזבח נכתבו דא"א ע"י חקיקה שנפסל בחגירת צפורן וכ"כ בפנ"י, ומעתה מה ימתק פי' הירו' הנ"ל דהי' קשה לי' קו' הפמ"א דאיכא משום מוחק והיינו דמקשה דבשלמא למ"ד על אבני המלון נכתבו ניחא וסדת אותם בסיד ומשום דלדידי' י"ל כפי' התרגום שהי' הכתב חקוק ול"ה מוחק כתירוצו של המע"צ אלא למ"ד על אבני מזבח נכתבו מאי וסדת בסיד כלומר דלדידי' ע"כ שנכתבו בדיו א"כ איכא משום מוחק ולכך תי' שהסיד הי' רק בין אבן לאבן ודוק כי נכון ונחמד בס"ד, וא"כ לפי"ז אדרבה ראי' מכאן דהיכי שאין הכתב חקוק כ"א שנכתב על האבנים בדיו אסור להעביר עליהן סיד דאיכא משום מוחק, שוב מצאתי פי' הירושלמי כנ"ל בספרים חדשים שנדפסו אחר כתבי זה: ג) וכ"ת הביא משו"ת ברכת רצ"ה בנידון כזה ובהגהת מלחמת אר"י שהעיר די"ל דשמות שנכתבו על הכתלים בצבע אין בהם אי' מחיקת שם וראי' לזה משבת (ק"כ) הרי שהי' שם כתוב על בשרו דפריך חציצה תיפוק לי' משום דיו ומשני בדיו לחה ולמה לא משני דמיירי בצבע שאינו חוצץ כמבואר בש"ע סי' קצ"ח סעי' י"ז אלא ודאי מוכח דגם אי' מחיקת השם ליכא עכ"ד, וזה דבר בטל במחכ"ת מלבד שהוא נגד דברי כל הפוסקים וכמבואר בב"י סי' רע"ו בשם הא"ח דאפי' בכתיבת משקה או אפי' כתיבת נכרים או מצויירים במש ע"י תפירה אסור למחקו, ובשו"ת מ"ב סי' צ"ט הביאו הט"ז סי' רע"א לענין חקיקה ושו"ת חו"י סי' ק"ו וכמו חקיקה דלוחות העדות דכ' חרות על הלוחות עיי"ש, ובתשב"ץ סי' קכ"ז הביא גמ' מפורשת בשבת (ק"ג) דכתב האזכרות בזהב יגנוז, עכ"פ אפי' שלא בדיו אף שאין כשר לס"ת מ"מ איכא משום מוחק לכ"ע: אך גם ראייתו ליתא כלל מלבד דבש"ע יו"ד סי' קצ"ח איתא רק דמי שהוא צובע כו' ולמד מזה בס"ט דבאדם אחר שאינו צובע חוצץ ואי דלישני הש"ס דמיירי באדם צובע ז"א דכה"ג הי' יכול לשנויי גם בדיו דמיירי בסופר ולבלר דאין דיו חוצץ כמבואר בש"ע או"ח סי' קס"א סעי' ב' וכבר העיר כן בסדר למשנה לרמ"ה יסוה"ת עיי"ש מ"ש בזה, רק אפילו לדברי הפוסקים דבצבע אינו חוצץ אפי' באדם אחר ומטעם הראשונים ז"ל משום דלית בצבע מששא, הנה הלא כה דברי הראשונים ז"ל דלא דמי לכחול שבעין ודיו שחוצצין יבשים, משום שהן יש בהן ממש אבל בצבע אין כאן אלא מראה וחזותא בעלמא וכתבו באחרונים דלפי"ז בצבע שי"ב ממש חוצץ א"כ הכא בשם כתוב על בשרו דל"ה חזותא בעלמא רק כתב שי"ב ממש גם בצבע חוצץ: ד) ואמנם יש להעיר ולחדש בנ"ד דכבר נשחתו כמה אותיות מהשמות שהם כתובים בצבע בכה"ג לכ"ע לא יהי' אי' מחיקה, דהנה בשו"ת רח"כ סי' מ"ג העלה דליכא אי' מחיקה אלא היכי שהשם שלם אבל אם אות אחד נמחק שוב אין איסור בהנשארים כיון דמחוק ועומד, ועיין ג"כ במנ"ח

מ' תל"ז שהביא מש"ג בדין מוחק אחר מוחק, ואמנם דעת הפוסקים לא כן הוא ומשמעות הש"ע סי' רע"ו והטעם דנהי דאין השם שלם וליכא משום קלקול הקריאה כבוד שמו ית' מ"מ יש בזה משום חלות הקדושה בשמות דקדושים קדוה"ג שקנה לו כל אות קדושה לעצמו שעל ידן בצירופן יפעל קדושת ס"ת ולעומת זה יש סברא בשמות הנכתבים שלא בדיו דאינו כשר לס"ת לא יהי' בזה אי' מחיקה ומ"מ אמרי' דנהי דלגבי קדושת ס"ת לא מהני מ"מ איכא משום כבוד שמו ית' ועיין במשנ"ח בשם השב יעקב והגאון מוהרא"ב ז"ל שמחולקים לגבי חק תוכות או מרוקם דאינו כתב לגבי ס"ת אי איכא משום מוחק דתלי' בזה, ולפי"ז בנ"ד דאיכא תרתי לריעותא שאינו כתוב בדיו וגם כבר נשחתו איזה אותיות י"ל דממנ"פ ליכא משום אי' מחיקה דאי אזלית בתר קדושת האותיות לס"ת הרי אינו כתוב בדיו רק בצבע דאין פועל לקדושת ס"ת ואי אזלית בתר הקריאה כבוד שמו ית' הרי כבר אין השם שלם ע"י שנמחקו מאליו כמה אותיות מהשמות ונמצא דבזה לכל הפוסקים לא יהי' אי' מחיקה ממנ"פ: ה) ויש להטעים הדברים עפ"י מ"ש בשו"ת חו"י סי' ק"ט דקדושת השם לענין אי' מחיקה יש לבחננו מצד ארבעה דברים שהם יסוד כל מעשה ופעולה והם הפועל החומר הצורה והתכלית, והנה החומר הוא הקלף והדיו והצורה הם צורת האותיות שיש בתמונתן סודי סודות וסתרי סתרים כו' עיי"ש, ולפי"ז י"ל דנהי דאפי' בכתב שלא בדיו פשיטא להפוסקים ז"ל דאיכא אי' מחיקה י"ל שהוא משום דאיכא רק חסרון החומר, מ"מ כיון שנשאר בהן שלמות הצורה בקדושתן הן עומדין דוגמת הלוחות שנשתברו דאמרי' (פסחים פ"ז:) לוחות שברו ואותיות פורחות ומשא"כ בנ"ד שאין כתובים בדיו, וגם כבר נשחתו אותיות מהשם דליכא עוד גם שלמות הצורה בכה"ג לכ"ע ליכא משום אי' מחיקה בחסרון חומר וגם צורה ודוק כי היא עצה נכונה: ו) אבל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה בדבר שנוגע לקדושת השם ולכאו' יש להביא סמך ראי' להחמיר דגם בכה"ג יש אי' מחיקה דבירו' סוטה פ"ב ה"ד אמר כמה אותיות יהי' כתוב בה ויהי' שלא לצורך ויהי' חייב עליו ב"ש אומרים אות אחת ובה"א שתי אותיות ובפנ"מ פי' דפליגו בכתב במגלת סוטה מכתיבה פסולה כגון מקומוס וקנקנתום ותהא המגלה שלא לצורך ויהא חייב על שמחק השם שלא לצורך דבה"א שתיים כדי לכתוב י"ק, הנה מדנתן השיעור כדי לכתוב י"ק ע"כ הפי' הוא באופן שמחק מאותיות השם וע"ז אמרו ב"ה דאינו חייב כ"א על שתיים דאינו חייב במחיקת אות אחת והוא תמוה ובשו"ת אנ"ז יו"ד תמה כן מדברי הר"מ פ"ו מה' יסוה"ת דמוחק אות אחת משה"ק לוקה ועיין ספ' כ"ת פ' ראה שהביאו, אך הנ"ל ליישב פי' הפנ"מ בצירוף פי' הק"ע דבאמת פליגי במוחק מאותיות השם רק שהי' מכתיבה פסולה בקומוס או קנקנתום דתנן במתני' שם ובכה"ג דוקא ס"ל לב"ה דא"ח כ"א במוחק שתי אותיות, דהנה מה שכתבתי עפ"י ד החו"י דבמוחק אות אחד מהשם כבר נעשה השחתת צורה מכל השם אין הכרח וי"ל כיון דכל אות קונה קדושתו לעצמו א"כ צורתו עומדת לבדו וע"כ הי' מקום לומר דבמוחק אות אחד לא יהא חייב משום זה לבדו וחיובא דידי' הוא רק משום דעי"ז איכא אכחושי מצוה גם לאות השני להמבואר בערכין (ו') דשם שלא במקומו לא קדוש ופירש"י דל"ה מקומו אלא על הננייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדוש ועיין חת"ס יו"ד סי' רס"ד מטעם זה שלא לקדור את השם בלא איזה תיבות עמו משום דהשם לבדו הוי שלא במקומו, א"כ מכש"כ לגבי

השם הקודש עצמו אם מחק אות אחד ממנו ממילא עשה את אות הב' מהשם שלא במקומו משום שעומד לבדו בלא צירופו, ואף למ"ש במשנ"ח דגם לפי' הב' שברש"י ערכין הנ"ל אין הכוונה לגבי השם עצמו, דאיהו קדיש גם שלא במקומו כדמוכח בהא דשבת (ק"כ) בהי' שם כתוב על בשרו שהביא בש"ג פ' שה"ע רק הכוונה דלא קדיש את הגליון עיי"ש ובבי"צ או"ח סי' י' הק' לפירש"י מהא דסוכה (נ"ג) דדוד כתב שם אחספא וצריך לק"ו להיתר השלכה למעיין, ולהנ"ל ל"ק, מ"מ אף דהשם גופי' קדוש גם שלא במקומו עכ"פ כיון דקילא קדושתו שלא מקדש את הגליון א"כ שוב ע"י שמחק אות א' איכא אכחושי מצוה גם לאות הב' דקילא קדושתו דנעשה שלא במקומו ועיין בט"ז וש"ך יו"ד סי' רע"ד, מ"ש לענין אכחושי מצוה בשם, ולפי"ז י"ל דה"ט דחייב גם במוחק אות אחד משום דאיכא אכחושי מצוה גם לאות הב' דהוי שלא במקומו, ואמנם מה דקילא קדושת השם שלא במקומו אף דהשם שלם בצורתו, יובן עפ"י דעת החו"י הנ"ל מבחי' חומר וצורה דהקלף והדיו הוא חומר הנדרש לצורתו וע"כ אם השם או אות מהשם הוא שלא במקומו הראוי יורגש בו חסרון החומר ואף ששלם בצורתו מ"מ קילא קדושתו בחסרון פרט אחד: ז) ומעתה יבא על נכון דברי הירו' פ"ב דסוטה הנ"ל דבה"א דאינו חייב במוחק כ"א בשתי אותיות והיינו משום דשם מיירי שמחק ממה שנכתב בכתיבה פסולה מן הקומוס וקנקנתום דהוי שלא בדיו א"כ הרי מתחלה נכתב שלא כמצותו ונגרע לו ערך החומר שהרי הדיו הוא יסוד חומרם ולכך בזה שפיר דאמרי ב"ה דאינו חייב במחק אות אחד דמשום מה יחייב דאי משום גרעון צורתו ליכא כל זמן שלא מחק לגמרי שעדיין נשאר אות הב' וצורתו עמו ופעולתו בגרעון צורה לאותו אות שמחק לא הי' רק לחצי שם שאינו חייב דהוי רק ח"ש ואי משום אכחושי מצוה לכל השם דנעשה שלא במקומו, הנה הרי מה שהמקום גורם הוא רק לשאלת חומרם והכא הרי גם קודם המחיקה כבר הי' לו גרעון מצד חומרם ע"י שנכתב שלא בדיו, ומשום דגרעון צורה לא נעשה קלקול רק באות אחד לכך ס"ל לב"ה בזה דאינו חייב כ"א בשתי אותיות אבל היכי שנכתב השם כמצותו בדיו ובמקומו שפירפסק הרמז"ל דחייב אפי' במוחק אות א' משבעה שמות הקדושים והוא דבר מתקבל לחומר הנושא: ח) באופן שיש מקום לדברינו אלה ממילא יש ללמוד לענין מה שרצינו לעיל לחדש דבנכתב שלא בדיו ליכא אי' מחיקה עוד אחר שכבר נמחק אות ראשון ולהנ"ל בפי' הירו' אדרבה כיון דבנכתב שלא בדיו ליכא אי' במחיקת אות אחד כ"א בשתי אותיות א"כ ממילא דאסור למחוק אות הב' אחר שנמחק הראשון: והנה הגם שאין הכרח לפירושו בירו', מ"מ גם מה שכתבתי חידוש להקל דשלא בדיו ליכא אי' מחיקה אם כבר נמחק אות אחד ג"כ אינו כ"א מלתא דאתי מסברא, ולכן יראתי להתיר בנ"ד בפרט שאפשר בלא מחיקה ע"י עצה שכתב בשו"ת פמ"א לדבק נייר על השם, ובעניותי לא אדע למה צריך לכ"ז הרי יש עצה בפשיטות לצייר שנית הבהכ"נ באופן זה לחדש כתב השמות בצבע או בזהב וכמו"ש בנוב"ת סי' קפ"א לגבי שם שחצבוהו על אה"ק ואפשר בניקל לדקדק שלא יבא למחיקה ואת כל בהכ"נ וגם סביב השם יסוד בסיד או ימשח בשר ועכ"פ שיש עצה בקל אין לנו ליכנס בדחוקים להקל כי גדול קידוש השם, ועיין מ"ש בפסקי מהרי"א סי' קע"א הביאו הרמ"א יו"ד סי' קע"ו לגבי ב' יודין הנרשמים בסדורים ותפילות דאע"ג דמטעם גמטרי' או משום שהוא רמז לשם אין איסור ובתוס' שבועות

(ל"ה) שכתבו דא"ד אינו נמחק משום שהוא משם המיוחד התם הוא שתי אותיות מהשם משא"כ בזה דאין כאן אלא התחלת אות אחת מ"מ אם אין צורך גדול למה נתיר למוחקו עכתו"ד לפי"ז הכ"נ בנ"ד כאשר יש עצה אחרת למה נתיר למחקו: ט) בש"ה, יותר נכון נ"ל בישוב הירו' דבה"א שאינו חייב במגלת סוטה כ"א במוחק שתי אותיות לפי הפנ"מ שהוא תמוה מאוד כנ"ל וכן בירו' שם פ"ג ה"ג דפליגי ב"ש וב"ה כמה ימחוק לענין שמערערין אותה וקשה כנ"ל וכן הק' במנחת קנאות לסוטה כ' דהרי במוחק אות א' חייב והרי גרמה לשם למחק ולמה בעי ב"ה שתים והנ"ל דכבר כתבתי דמה דפסק הר"מ דחייב גם במוחק אות אחת אף דלכאורה בלא מחק שם שלם הוי רק ח"ש, רק משום דאיכא אכחושי מצוה גם לאות השם שניטל זיווגו וצירופו הוי כמוחק כל השם, ואמנם אכתי יש לעורר כיון שלא עשה מעשה המחיקה כ"א באות הראשון אף דממילא נכחש גם אות הב' מהשם זה הוי רק גרמא ובשבת (ק"כ) אמרי' לא תעשון עשיי' הוא דאסור גרמא שרי, וכה"ג כתב בשו"ת קול אלי' בשומר שאבד אחד מן הנזמי זהב אי יהי' מחויב לשלם גם הפחת מהנזם הב' הנשאר ע"י שחסר לו זיווגו וכדאמר בב"מ (נ"ח) לר"י בבהמה ומרגליות שאין להם אונאה משום דאדם רוצה לזווגם וכתב דהוי רק גרמא בנזקין ע"י חסרון הזיווג והכ"נ מה שנפחת אות הב' מהשם בחסרון הצירוף הוי רק גרמא דשרי במוחק ועיין שבת (צ"ד) בתלש אחת מסימני טומאה ר"נ אמר חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלא לה טומאה ור"ש אמר פטור השתא מיהא איתא לטומאה והר"מ פסק כר"ש וכתב הה"מ משום דהלכה כר"נ כ"א בדיני ולהנ"ל גם בלא זה י"ל הטעם משום דבכה"ג הוי רק גרמא דמותר בקציצת נגע כדאמר בשבת (קל"ג) אבל אתה עושה בסיב ודוק, ולפי"ז הכ"נ לגבי מוחק אות אחד אין לומר ג"כ דיחייב משום סברא דר"נ דאי משתקלא אות אחריתי הוי נמחק שם שלם, ז"א דהרי קיי"ל כר"ש וג"כ מטעם גרמא והכ"נ גרמא במחיקה מותר, אך הנה בהא דאמר הש"ס דגרמא שרי במוחק הק' בשו"ת ב"ש מהא דסוכה (נ"ג) דדוד כתב שם אחספא והי' צריך ללימוד הק"ו להשליך למעיין ותיפוק לי' דהוי רק גרמא כמו בשם כתוב על בשרו דזירד וטובל, גם בשו"ת ב"א יו"ד סי"ס"א הק' משבת (קט"ו) באחד בצידון שנטל טימוס של ברכות ושקען בספל של מים וא"ל ר' ישמעאל גדול עונש האחרון כו' וקשה דהוי רק גרמא: אך הנה בשו"ת התשב"ץ ח"א סי' ב' העלה דזה שמבואר דגרמא שרי הוא רק במקום שהוא עומד להמחק כגון דהי' שם כתוב על בשרו, ובשו"ת ב"א הק' דא"כ מאי פריך הש"ס שם דר"י אדר"י דאסר גרם כיבוי והתם שרי גרם מחיקה דלמא שאני התם דבלאה"כ עומד להמחק, ועיין שד"ח הביא בשם הגאון מבראדי לתרץ דרק לגבי מחיקת שם צריך לטעם התשב"ץ דעומד להמחק משום דמלבד הלאו דלא תעשון איכא עשה דאת ה' אלקיך תירא כמו במוציא שם לבטלה כמו"ש המנ"ח מ' תל"ח ואצל העשה לא נזכר בקרא עשיי' והי' גם גרמא אסור לכך צריך לטעם דעמד להמחק משא"כ לגבי הלאו דלא תעשון, והכ"נ לגבי הלאו דלא תעשה מלאכה באופן דעפי"ד התשב"ץ גרמא אסור במחיקה היכי שאין עומד להמחק וניחא שפיר פסק הרמז"ל דחייב במוחק אות אחד משום דאיכא אכחושי מצוה לאות הב' או משום סברא דר"נ דאי משתקלא חדא אחריתי כו', והנה בירו' סוטה יפ"ב אמר דמגלת סוטה אינה מטמאה את הידים הואיל ומעקרא ניתן ע"ד למוחק וכן אמר שם דכותבין על עורות בהמה טמאה הואיל

דלמחיקה ניתנה הביאו התוס' סוטה (י"ז) עיי"ש ובמהרש"א שם הביאו הק"ע שכתב בפ"י הירו' דאף שאינה נמחק מפני שהודית מ"מ הואיל ונכתב מעיקרא ע"ד למוחקה, ומעתה מה יפה עולה דברי הירו' דאחר דתני התם דמגילת סוטה ניתנה למחיקה סמיך לה הא דבה"א שאינו חייב כ"א במוחק שתי אותיות שהוא שם שלם, משום דאע"ג דבכ"מ במוחק אות אחד לוקה כמו"ש הר"מ מ"מ הכא במגלת סוטה דלמחיקה קיימא א"כ גרמא שרי שוב אין לוקה במוחק אות א' דהוי רק ח"ש ואף שגורם אכחושי מצוה גם לאות הב' הוי רק גרמא במחיקה דמותר היכי דלמחיקה קיימא ודוק כי נפלא בס"ד: ידידו.

סימן יח.

ב"ה.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב ה"ג החריף ובקי מעוז ומגדול מו"ה גרשון גרינבוים נ"י: (א) כ"ת העיר ביומא (נ"ה) דכ"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עכאו"א מ"ט ר"א אמר שלא יטעה בהזאות ר' יוחנן אמר א"ק ולפני הכפורת יזה שאין ת"ל יזה כו' א"ב דלא מנה ולא טעה, והרמז"ל בפ"ג מעביוה"כ כתב שמא ישכח וימנה הזאה ראשונה מכלל השבע, והק' בלח"מ דלמה לא פסק כר' יוחנן דקיי"ל כוותי' ואפי' בדיעבד מעכב ותי' כיון דבירו' אמר הך טעמא דשמא ישכח אליבא דר' יוחנן א"כ דפליגי בגמ' דידן ובירו' בסברת ר' יוחנן וכיון דר"א אית לי' בבירור שמא יטעה לא שבקינן ודאי דר"א משום ספיקא דר"י, ודבריו תמוהין כמו"ש במה"פ דא"כ נאמר כן בכל סוגיות הש"ס ההפוכות כה"ג ועיי' ש"ך יו"ד סי' קמ"ה סק"א [ועיי' תוס' כתובות (ק"ב ע"א) ד"ה אליבא דבכמה דוכתי פליג בירו' אגמ' שלנו בדברי ר' יוחנן אדר' יוחנן] ושיכל כ"ת את ידיו לתרץ דלטעם הירו' כדי שייגמור הזיותו מתוך שבע והיינו שייטעה למנות שמנה שלא בהפסק האחת, תיקשי לכאו' לפי חידוש המה"פ דכל המנין הוא רק מצוה לכתחלה דלא נאמר חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים משמע דוקא ההזאות עצמן אבל המנין ל"ה עבודה ול"ה בכלל דברים, א"כ דבדיעבד כשר לא חיישינן שמא ישכח רק שיש סתירות בתוס' אי שינוי גרע מלא נעשה כלל והוא בתוס' גיטין פ' ומנחות ט' ומגילה ט' דגרע שכתבה תרגום מלא נכתב כלל ובזבחים (פ"א) א"ר יוחנן ואיתימא ר"א עדיין הוא מחלוקת בתחלת עולה וסוף חטאת ולפי"ד התוס' שם (פ') ד"ה כגון דסברתו שיש לפסול משום מקום שיריים שלא כעיקר מצותו אע"ג דלא מעכב ועכ"פ שנסתפק הש"ס מי בעל המימרא הזאת ר"א או ר' יוחנן, וע"כ יתכן שהש"ס דילן ביומא שמיחס לטעם שמא יטעה אליבא דר"א הוא להך צד דר"א הוא בעל המימרא בזבחים דעדיין הוא מחלוקת והירו' דמיחס הטעם שמא יטעה אליבא דר' יוחנן הוא לצד דר' יוחנן הוא בעל המימרא בזבחים זה טעם חילוף השיטות בבלי וירו' עכתו"ד, הנה זה סקירה חדה והערה יפה: ב) אמנם מה שהוסיף כ"ת ע"פ דבריו הנ"ל ביישוב דברי הלח"מ הא ליתא שהרי מכיון שנחית לחידושו של המה"פ דמנין לא מעכב כלל ואיך יפרנס הגמ' כאן א"ב דלא מנה ולא טעה דלח"מ מ"ד מעכב וע"כ צריך לבא לפי' המה"פ דאדרבה רק למ"ד שמא יטעה מנין הזאה ראשונה למצוה בפני עצמה ולפיכך הביא הר"מ לטעם שמא יטעה ללמדינו דעיקר מנין אינו מעכב לכ"ע עיי"ש א"כ לפי"ז למותר הם הדברים

שכתב בישוב הלח"מ, אך דברי המה"פ דחוקים למעיין גם יפה הביא בשם הרב הגאון מלוקאטש שהשיג על המה"פ ממה שהביא בתו"ט מתו"כ דשבע פעמים ולא שבע טיפין והיינו דצריך מנין דוקא, איברא שיש לדון לענ"ד בפ"י החו"כ אי אתי למנין דוקא שהרי כה"ג איתא בספרי זוטא פ' שלח נסך אל יהי מטיף ובירושלמי פ' הבונה ופ"ב דגיטין וכתב ולא חוקק ולא מטיף כו' ועיין ג"פ סי' קכ"ו סק"ג בדברי הירושלמי ואפשר לפי"ז דגם פי' התו"כ הנ"ל אינו לקפידת המנין דוקא ומדברי הספ"ז דאל יהי מטיף ראיתי אחר זמן בהגהת אמבד"ס שהעיר בפירש"י זבחים (צ"א) מ"ש דל"ה פס"ר דאפשר דמזלף לי' בטיפין דקות שצ"ע דהרי זה בכלל דאל יהי מטיף וי"ל דבמנחות (ט"ז): פליגי בהקטיר שמשום אי הוי הקטרה וראיתי בס' יבין דעת סי' פ"ז שהעיר בפיר"ש הנ"ל דאפשר לזלף בטיפין דקות והרי הוי זה בהקטיר שמשום רק דניחא למ"ד שמי' הקטרה ולפי"ז י"ל דלדידי' כשר ג"כ טיפין טיפין ולית לי' דרשא דספרי להכי ודוק, וראה מה שכתבתי בחיבורי משמרת להבית סי' ה' ודו"ק: ג) ובנוגע בסתירת דברי התוס' הנ"ל אי שינוי גרע מחסר נראה לי דתלי' בפלוגתא (ר"ה ל') מה קילקול קילקלו הלויים בשיר הכי תרגומו לא אמרו שירה כל עיקר ר"ז אמר שאמרו שירה של חול ובגמ' אי אמרת לא אמור כלל מאי שיבוש איכא כיון דלא אמור כלל אין לך שיבוש גדול מזה והיינו דתרגומו דהכא ס"ל דחסר הוי כשינוי דכיון דלא אמור כלל הוי שיבוש כמו בשינוי אבל ר"ז שיטתי' דחסר ל"ה כשינוי ולכך הוכרח לומר שאמרו שירה של חול ועפי"ז יש לסייע להנ"ל בטעמא דר"ז בירושלמי שלא יטעה משום דשינוי גרע מחסר והוא דר"ז לשיטתו ודוק: ד) ואשר אחזה לענ"ד בישוב דברי הרמז"ל דהנה בגמ' לעיל בסמוך תנא כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד עובי' של כפורת כו' מנה"מ אראב"י א"ר זירא א"ק והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת כו' לאקושי על לפני מה לפני דלאו על אף על דלאו על ופריך אדרבה לא יאמר למעלה בפר למה נאמר לאקושי לפני לעל מה על ממש אף לפני על ממש, ודחי לה למעלה דפר מיבעי' לי' לכדתנא ראב"י כ"מ שנ' פר אינו אלא קדים הנה מסיק הש"ס כאן דהזאה שעל הכפורת אינו על ממש וא"צ נגיעה, ולקמן נ"ז תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרוכת אלא כנגד הפרוכת אר"א בר' יוסי אני ראיתי' ברומי והי' עלי' כמה טיפי דמים של פר ושעיר דיוה"כ מבואר דפליגי בזה אי צריך נגיעה בפרוכת וכמו"ש בתו"י וממילא דפליגי נמי לגבי כפורת לעיל, ועיין מ"ש במהר"ם משיף גיטין (נ"ו) גבי טיטוס שגידר את הפרוכת ונעשה נס והי' דם מבצבץ, והנה בר"מ בפ"ג מעביוה"כ ה"ה כתב שמזה על הפרוכת כו' שנ' על הכפורת ולפני הכפורת וכ"פ בפ"ה ממעה"ק, מבואר דפסק כר"א בר' יוסי וס"ל צריך נגיעה בכולהו ועיין מל"מ שם מה שחקר בשי' הר"מ אי דיעבד מעכב בלא נגע, ובטעם הדבר דפסק כר"א בר' יוסי דלא כת"ק נראה שהוא משום קו' הש"ס הנ"ל אדרבה לא יאמר למעלה בפר אלא לאקושי לפני לעל דעל ממש ומה דמשני הש"ס ע"ז ס"ל להר"ם שהוא דחיי' בעלמא ומשום דמצינו בירו' פ"ה ה"ג ר' זעירא אמר צריך שיהא נוגע רשבר"י אמר א"צ שיהא נוגע הרי דר' זירא גופי' דאמר בש"ס דילן שא"צ ליגע כי סליק ר"ז למערבא הדר בי' ואמר דצריך ליגע דהא ר"ז בש"ס דילן הוא ר' זעירא בירו' ע' סה"ד וע"כ שקבל לאתקפתא דגמ' אדרבה כו', והנה בגבו"א כאן כתב דקו' הש"ס אדרבה לא יאמר למעלה בפר ליתא לר"י דאמר לקמן דהזאה ראשונה עכאו"א מדכ' זה גבי מעלה דפר,

דהרי אי לא כתיב למעלה בפר והזה לא הי' יזה דסיפא מיותר כלל אלא ע"כ האי קו' ליתא אלא לר"א דס"ל מנין הזאה ראשונה משום שמא יטעה עיי"ש, ומעתה מתורץ היטב שי' הרמז"ל דפסק לטעם שמא יטעה דלשיטתו אזיל דס"ל דהזאה צריכה ליגע וסמך לזה גמ' דגיטין (נ"ו) הנ"ל שהי' הפרוכת מבצבץ דם דמ"ש המהר"מ שיף דאף למ"ד שא"צ ליגע ממילא הי' נתזה הנה בתוס' יומא הנ"ל כתבו דאא"ל כן משום דכהנים זריזים הם] וא"כ דס"ל צריך ליגע ומהכרח קו' הש"ס לא יאמר למעלה בפר כו' ממילא דא"א למידרש מנין הזאה ראשונה מיזה דסיפא ועכס"ל הטעם שמא יטעה וזה נכון ודוק: (ה) ובזה אתי' לי שפיר חילוף הסוגי' בש"ס דילן והירו', דכאן בש"ס אמר ר"א שלא יטעה בהזאות ואילו בירו' דא"ר יוחנן כדי שלא יטעה א"ר זעירא כדי שיגמור הזיותו מתוך שבע הנה שבא ר' זעירא לפרש החשש שמא יטעה מה שלא פירש בש"ס דילן: ונ"ל דיש להעיר בטעם שמא יטעה בהזאות ופירש"י שיהא לו שהות לתת לכו שלא יטעה והרי למ"ד דהזאות צריכין ליגע והזאה ראשונה היתה נוגע למעלה והשבע הזאות למטה הרי הי' ניכר כל הזאה לעצמה על הכפורת ועל הפרוכת וקשה לטעות בהזאות לחסור בהם אך הרי סוגי' הש"ס דילן כאן בסמוך כדאר"ז דא"צ ליגע ונופלים ההזאות למטה על הארץ שאינם ניכרים לעצמן משא"כ בסוגי' הירו' בא ר' זעירא להוסיף על הטעם שמא יטעה כדי שיגמור הזיותו מתוך שבע משום דר' זעירא לשיטתו דאמר בסמוך בירו' דצריך שיהא נוגע ע"כ לא ניחא לי' לומר כפירש"י שמא יטעה בהזאות עצמן שיבא לחסור בהן שהרי היו ניכרין על הכפורת ופרוכת לכך אמר דהחשש שמא יטעה אינו בהזאות כלשון הש"ס בבלי רק כדי שיגמור הזיותו מתוך שבע שלא יטעה במנין למנות שמנה כפי' הק"ע ודוק: ו) ועפי"מ שכתבתי לעיל בישוב שי' הרמז"ל דר' יוחנן דאמר בש"ס דילן דמנין הזאה ראשונה עכאו"א ילפינן מקרא דיזה שהוא רק לסוגי' הש"ס כאן דהזאה א"צ ליגע אבל שיטתו בירו' דצריך ליגע י"ל בישוב קו' רש"י ותוס' זבחים (ט"ו) דאתמר הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן כו' ופליגי בהולכה זותרתי מחכו עלי' במערבא אלא חטה"ע דפסולה בה מחשבה המ"ל אי דחשיב מקמי דליפוק דם לאו כלום הוא ואי בתר דנפק דם איתעבידא לי' מצותו, ודחי הש"ס מאי קושי' דלמא מדמפריש ועד דמטי למזבח דהא בעא מיני' ר' ירמי' מר' זירא הי' מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר מזבח מהו וא"ל פסולה מ"ט והזה ונתן בעינן, והק' בפירש"י בהא דמחכו עלה במערבא דהו"ל למפרך כן אדר' יוחנן דאמר לעיל הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ולא פסול בה מחשבה ונראה לתרץ דהתוס' שם כתבו מה דמחכו עלה במערבא אי בתר דנפק דם איתעביד לי' מצותו משום דס"ל בהזאה דל"צ מזבח מידי דהוה אהזאת דפרוכת ובין הבדים דהוי הזאה שלא נגע, וק"ל דאכתי מה בעא ר' ירמי' מר' זירא בהי' מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר מזבח הרי לר"ז שהוא ר' זעירא בירו' ס"ל בפירוש דצריך ליגע בהזאת הפרוכת ובין הבדים וא"כ פשיטא לדידי' דפשיטא גם בלא קרא דהזה ונתן אך באמת ר"ז כאן הוא קודם דסליק למערבא [ע' כתובות ק"י] וס"ל דהזאות א"צ ליגע וכן מה דמחכו במערבא במאי דאתמר לר"ש אי בתר דנפק דם כו' וסד"א דא"צ ליגע אע"ג דלשי' תלמודא דמערבא עצמו ס"ל לר"ז דהזאה צריכה ליגע מ"מ הרי רב שמואל בר' יצחק פליג שם בירו' וס"ל דא"צ ליגע וגם סוגי' הש"ס בבלי יומא (נ"ה) ס"ל בסתמא דא"צ ליגע ושפיר אתי' מה דמחכו

בסד"א דא"צ ליגע כדברי התוס' הנ"ל, ומעתה מתורץ היטב קו' פירש"י ז"ל דאדר' יוחנן הו"ל למיפריך כן, ולהאמור הנה בני מערבא לשיטתם לא הוה מצי מחכו על דר' יוחנן משום דלשי' תלמודא דמערבא עצמו הרי ר' יוחנן הדר בי' ואמר בטעם מנין הזאה ראשונה עכאו"א משום כדי שלא יטעה ולא מקרא דיזה והיינו משום דס"ל לר' יוחנן דהזאה צריכה ליגע א"כ לא מיותר קרא דיזה כנ"ל וע"כ בא ר' זעירא שם לפרש דברי ר' יוחנן כדי שיגמור הזיותיו מתוך שבע ולא משום שמא יטעה בהזאות כיון דס"ל צריכין ליגע ניכרין ההזאות לעצמן כנ"ל, א"כ אליבא דר' יוחנן לשיטתו ל"ק אי מדנפק דם אתעביד לי' מצותו, שהרי באמת לא אתעביד מצותו עד דנגע במזבח ואתי' שפיר לשון הש"ס מחכו עלה במערבא משום שיטת תלמודא דמערבא ודוק היטב: ידידו.

סימן יט.

להנ"ל.

א) ערבו לי דברי תורתו בהשכל ומזימה, ובמה שכתב והביא סערת הפליאה בפירש"י בימות (ע"א) בהא דאמר ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה בימי יהושע וכתב רש"י בשם י"מ שהיו צריכין הזאה משום דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ורש"י הק' ע"ז דמבואר בפסחים (צ"ב) דבערל ישראל ד"ה טובל ואוכל לערב והיא תימה רבתא: וזה שעלה בדעתי כעת בישוב קו' כמין חומר דהנה לכאו' ק"ל דאיך למד הש"ס ביבמות דערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים דבעשרה לא מהיל הזאה אימת עביד להו לאו כשהן ערלים ופירש"י הזאה אימת עביד לטומאות מת שעליהן שרוב ציבור ט"מ היו שנטמאו מאבותיהן שכל יוצאי מצרים מתו במדבר כו' וקשה דהרי בנזיר (ס"א) אמר דכותי אין לו טומאה דכתיב והזה הטהור על הטמא כל שיש לו טהרה יש לו טומאה וכל שאין לו טהרה אין לו טומאה ופירש"י דמה דאמר ביבמות ערל מקבל הזאה כגון ערל ישראל שלא נימול שמתו אחיו מחמת מילה אבל ערל נכרי לא דכיון שאין מקבל הזאה לפיכך אין לו טומאה, ולפי"ז קשה דאדרבה מנלן דערל מקבל הזאה שכן מצינו מאבותינו דלמא באמת אין מקבל הזאה וע"כ באבותינו שלא הי' אפשר להם בשום אופן למול במדבר משום שלא נשבה להם רוח צפונית היו ישראל במדבר כאדם שאין לו טהרה לעולם אי נימא שערל אין מקבל הזאה כה"ג דאמר בירושלמי פ' כלל גדול דבמדבר כיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור כלעולם דמי דל"ה בנין לשעה והכ"נ שהיו בזמן המדבר כלעולם לאו בני הזאה נינהו וממילא מעיקרא לאובר קבולי טומאה נינהו דכל שאין לו טהרה אין לו טומאה והיא הערה עצומה, אבל נראה דזה שבאו הי"מ לומר דישאל במדבר היו צריכים הזאה משום דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר משום שהי' קשה להו קו' הנ"ל דאדרבה משום שנאמר שאין ערל מקבל הזאה ע"כ לא היו מקבלין טומאה כלל רק דא"כ הדר אדרבה שוב צריכין הזאה משום פורש מן הערלה שהרי הטעם דערל נכרי שנתגייר ומל צריך הזאה משום שיאמר אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא מקבל טומאה ובישראל דליכא גזירה דאשתקד שהרי גם קודם שמל מקב"ט ע"כ טובל ואוכל פסחו לערב, אבל השתא בדידן שנאמר דערל אין מקבל הזאה וממילא שלא מקב"ט בעודו ערל שוב ממילא דינו ממש כדין נכרי הפורש מן הערלה ולא משום

דגזרינן ערל ישראל אטו נכרי רק דבישראל גופי' איכא גזירה דאשתקד בערלי ישראל במדבר שיאמרו אשתקד טבלנו ואכלנו ולא ידעו דאשתקד ערלי מדבר הוו שלא היו בני קבולי טומאה דכל שאין לו טהרה אין לו טומאה והשתא שאפשר למול הרי מקבלי טומאת מת וצריכים הזאה ומשוה"כ גם ערלי מדבר צריכים הזאה משום דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וכיון דבעשרה לא מהול אימת עביד להו הזאה ש"מ דערל מקבל הזאה ומיושב שפיר דברי הי"מ שברש"י כפתור ופרח: ב) ואנהרינהו משמיא עוד על מרגניתא אחריתא בישוב הר"מ פ"ו מה' ק"פ בחידוש דין דאין שוחטין וזורקין על ט"מ אחר שטבל דקרא ויהי אנשים טמאים לנפש אדם מעשה הכי הוה שחל שביעי שלהן בע"פ והזו וטבלו ונדחו לפ"ש והקשה באו"ח פסחים (צ') קו' גדולה דא"כ ביבמות (ע"א) דיליף דערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו בימי יהושע דבעשרה לא מהול משום חולשא דאורחא כו' ולשי' הר"מ הרי אפי' אי הוה מהול בעשרה והזו ביום הזה הרי הי' שביעי שלהן בע"פ שאין שו"ז עליהן א"כ ש"מ דערל מקבל הזאה עכ"ק, ולהאמור מתורץ היטב דהר"מ ס"ל כפי' הי"מ דמה שאבותינו בימי יהושע היו צריכין הזאה הוא משום פורש מן הערלה כפורש מן הקבר וכמו שהוסבר דבזמן המדבר הי' דין ערלי ישראל כדין ערלי נכרי שצריך הזאה בפורש מן הערלה כפורש מן הקבר, והנה דעת הכ"מ פ"ו מנזירות ה' ה' דבר חידוש בשי' הר"מ דרק בטומאת מת הנזיר מגלח עלי' אבל בטומאת קבר אין הנזיר מגלח ועיין מנ"ח מ' רס"ג בזה גם מפורש כתב הר"מ בפ"ו מק"פ הנ"ל דמה שאין שו"ז בט"מ אפי' אחר שטבל הוא רק בטומאה שהנזיר מגלח עלי' עיי"ש, ולפי"ז מיושב היטב שי' הר"מ ואדרבה סוגי' דיבמות מסייע לי' בדיוק קאמר הש"ס כל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ולא אמר כפורש מן המת הלא דבר הוא רק דבא לומר שטומאתו רק מדין פורש מן הקבר שאין הנזיר מגלח עלי' ובכגון זו הרי שפיר שו"ז על ט"מ שטבל ולכך הוכרח הש"ס לומר דבעשרה לא מהול משוה"כ שמעינן דערל מקבל הזאה והוא ענין יקר מאוד בס"ד: ג) מה שהק' בדברי הי"מ שאין להן ביאור דאיך יתכן שהיו צריכין הזאה משום פורש מן הערלה ולמד מזה דערל מקבל הזאה דא"כ איך הועילה ההזאה קודם שמלו והרי הטומאה נתהוה אחר שמלו משום פורש מן הערלה, לא עיין כ"ת במקומו שתמה בזה במהרש"ל וכתב ע"ז שצריך לתרץ בדוחק דכולי האי לא גזרו שיהא כקבר ממש שימנה ז' ימים אחר הפרישה אלא אפי' יתחילו למנות מקודם ויעשו הזאה בעשירי ובי"ד בע"פ ודיו עכ"ל: והנה המהרש"ל כתב בעצמו שהוא דוחק ולענ"ד נראה דיתכן ליישב ברווחא לפי שהביאו התוס' יבמות שם מפרקי דר"א דגם ישראל במדבר מלו רק שלא פרעו ואמרי' ג"כ התם דלא ניתנה פריעה לא"א שנ' בעת ההוא אמר ד' אל יהושע עשה לך חרבות צורים כו' א"כ מאי שוב אלא לאו לפריעה ומ"מ מדקדק דערל מקבל הזאה משום דפריעה נצטוו עלי' הלמ"מ ויהושע אסמכי' אקרא כמו"ש התוס' שם ד"ה לא וד"ה מ"ט רק עכ"פ נהי דפריעה הלמ"מ מ"מ אכתי לא נצטוו עד שעמדו על הר סיני ולפי שי' הרמב"ן בחי' לא ניתנה פריעה גם למשה בסיני רק בערבות מואב א"נ שע"פ הדבור נצטוו עלי' לעשותה בכניסתן לארץ, א"כ דיוצאי מצרים מלו ולא פרעו דעוד לא נצטוו אז על הפריעה ממילא משום המילה לחוד הוו אז עליהן דין פורש מן הערלה שצריכין הזאה וכשבאו לטהר בימי יהושע איך קבלו הזאה כשהן ערלים משום הפריעה שלא עשו וכבר נצטוו עלי'

וש"מ דערל מקבל הזאה אבל משום הפריעה שעשו אחר ההזאה לא היו צריכין הזאה מחדש אע"ג דמל ולא פרע כאילו לא מל מ"מ לענין הזאה לא מצינו רק פורש מן הערלה אבל הכא שכבר מלו וניטלה הערלה ונחשבו כמולים לגמרי בודאי שמשום מצות פריעה שנצטוו מחדש בערבות מואב על זמן כניסתן לארץ שלא הוטל עליהן יותר טומאה משום פורש מן הערלה מכיון שגם מתחלה כבר נחשבו כמולים וזה הוא לא ע"פ הדרך שכתבתי למעלה בדברי הי"מ שיהי' להם דין פורש מן הערלה עי"ז שבאו למול עכשיו בימי יהושע שהוא ע"פ סוגי' הש"ס שלא מלו כלל במדבר משא"כ ע"פ פרקי דר"א שמלו ולא פרעו ניתן עליהם דין פורש מן הערלה מעת שמלו במדבר וכעין שפירש"י שנטמאו במדבר מאבותיהן ודוק: ד) מ"ש לתרץ מה שהערתי בהג"ה לכוכב מיעקב סי' מ"ד בהא דאמרי' הכא בפסחים (צ"ב) דלא גזר ערל ישראל משום ערל נכרי ולעומת זה אמרי' בעירובין (מ"ז) דחפצי נכרים קונין שביתה גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישאל וכתב עפ"ד הצ"ח פסחים דלקמן דגם הכא בערל ישראל שטובל ואוכל לערב הוא גזירה משום ערל נכרי רק דטומאת ז לא גזרו שלא העמידו דבריהם במקום כרת, דבריו מתקבלים ויש להעיר עוד דמצינו ג"כ בכורות (ל"ה) אבל נכרי דאתי לאחלופי גם בשבת (קל"ט).

(וליתן לי' לגדול עכו"ם אתי לאיחלופי בישראל רק שי"ל דהתם לא אמר משום גזירה עיי"ש: ה) עתה במה שכתב כ"ת לתרץ קו' רש"י על הי"מ הנ"ל עפ"ד הצ"ח פסחים שם בקו' התוס' אהא דישאל טובל בי' שתימא לריב"א דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפי' מדרבנן ות"י הצ"ח דמה דלא גזרו בישראל אטו דנכרי הוא עפ"ד הר"מ שכתב דבנכרי שנתגייר העמידו דבריהם במקום כרת מפני שהגר אינו חייב במצות עד שימול ויטבול והרי בידו שלא לטבול ולא יבא לידי חיוב וא"כ בערל ישראל דלא שייך סברא זו שפיר לא היו יכולים לגזור כדי שלא לדחותו מפסחו וכ"ז הוא רק לענין טומאת ז אבל לטומאת ערב שפיר גזרו שצריך טבילה דבזה לא נדחה מפסחו כיון דשו"ז מט"ש עכ"ד ועפ"ז חידש כ"ת דהכא בימי יהושע שהיו רובן לא נמולים בכה"ג גזרו אפי' לטומאת ז כיון שעיי"ז לא ידחו מפסח טומאה הותרה בציבור רק שבאו לעשות פסח בטהרה כדאמר בגמ' א"כ שפיר היו צריכין הזאה כדברי הי"מ משום הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר זתו"ד, ואמנם הגם שהדברים מושכלים אית להו פירכא דלדבריו נמצא דציבור חמירי מיחיד, דישאל יחיד שמל א"צ הזאה וצבור שמלו צריכים הזאה מה שאין מתקבל כלל, גם לא יתכן לגזור בצבור ישראל אטו נכרי משום שיאמר הנכרי אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי עכשיו נמי אטבול ואיכול ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא מקבל טומאה כדאמר בפסחים (צ"ב) דז"א דמשום צבור שטבלו ואכלו לא יאמר אשתקד טבלו ואכלו שהרי אכלו מן הדין דטומאה הותרה בציבור וא"כ ל"ש לגזור ג"כ רוב ישראל אטו נכרי מה שאין להן ענין ודמיון, אבל כ"ת דלה לי חספא ואנא אשכח מרגניתא תותי' בישוב כמין חומר כנ"ל והי' שלום: ידידו.

סימן כ דרוש לשה"ג הנוגע בענין תשו' הנ"ל. הרמב"ם בפ"ו מה' ק"פ פסק ששוחטין וזורקין על טבול יום דשרץ אבל טמא מת שחל שביעי שלו בע"פ אף שטבל והוזה והוא רק טבול יום מ"מ אין שוחטין וזורקין עליו ונדחה לפ"ש: א) הקשה הלח"מ ממתני' דפסחים (ד' ס"ט) דהשיב ר"ע לר"א דאין שבות נדחה בשבת מפני פסח דהזאת ט"מ

יוכיח שחל שביעי שלו בע"פ בשבת שהוא מצוה והוא משום שבות ואינה דוחה את השבת ולדעת הרמב"ם מאי תשובה הוא זו דשפיר אין הזאה דוחה שבת דהאי הזאה אין מועיל לו דאף אם יזה עליו היום אין שוחטין עליו דהא הוי טבו"י: ב) הביא באור חדש קושי' על הרמב"ם מיבמות (ד' ע"א) דא"ר יוחנן משום ר' בנאה ערל מקבל הזאה כאבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים שנ' והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש בעשור לא מהול משום חולשא דאורחא הזאה אימת עביד לא כשהן ערלים ודילמא לא עביד פסח כלל לא ס"ד דכתיב ויעשו את הפסח.

והנה לדעת הרמב"ם למ"ל להקדים שבעשור לא מהול הרי אפי' מהלו בעשור עדיין לא הי' פסח בטהרה אם לא שקבלו הזאה כשהן ערלים דאל"כ הי' שלישי שלהם בעשור והי' חל שביעי שלהם בע"פ ואכתי טמאים הם לדעת הרמב"ם ומדעשו פסח בטהרה מוכח דערל מקבל הזאה עכ"ל: ג) והנ"ל לתרץ קו' אלו בחדא מחתא הנה הרמב"ם פ"ב מה' ביאת מקדש ה' י"ב פסק דטמא שרץ וכיוצא בו והערל משלחים קרבנותיהם ומקריבים עליהן חוץ מפסח שאין שוחטין אותו עט"ש ואין שוחטין על הערל פסח אבל טמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר.

ובכ"מ כתב דבכלל זה לומר דאפי' לאחר טבילה אין מקריבין עליו דאפי' טבול יום של טמא מת אין משלח קרבנותיו: והנה נראה מבואר דשיטת התוס' אינו כן רק דס"ל דאפי' טמא מת משלח קרבנותיו דהרי בפסחים (ד' פ') גבי היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין דקאמר עולא משלחין אחד מהן לדרך רחוקה ויטמאנו בשרץ קסבר שו"ז עט"ש ויטמאנו במת מדחהו אתה מחגיגתו והקשו בתוס' דהא קיי"ל ערל וטמא משלחין קרבנותיהם עי"ש ולפי שיטת הרמב"ם ז"ל ליכא קושיא כלל דהרי הכא דמיירי שטמא בטומאת מת וטמא מת אין משלח קרבנותיו וע"כ דשיטת התוס' אינו כן וגם מתוס' במ"ק (ד' ט"ו) ד"ה אחר מבואר דס"ל דאף טמא מת משלח קרבנותיו עי"ש: והנ"ל בטעם מחלוקת הרמב"ם והתוס' ז"ל הנה הכ"מ בפ"ב מה' ב"מ כתב דמקור שיטת הרמב"ם הוא (זבחים ד' כ"ב) דאר"ל דטמא שרץ משלח קרבנותיו וטמא מת אינו משלח קרבנותיו וקשה לי דאכתי משם אין ראי' רק על טמא מת ולא על טבול יום דמת ואיך כתב הרמב"ם דאין מקריבין עליו כלל אפי' אחר טבילה וגם ר"ל גופי' מהיכן הוציא חידוש דין זה דטמא דמת חלוק דינו מדין שאר טמאים: אבל הנ"ל ברור דבאמת הרמב"ם ז"ל לשיטתו בפ"ו מה' ק"פ הנ"ל דבפסח בטבול יום דשאר טמאין שוחטין וזורקין עליהן אבל על טבו"י דמת אין שו"ז עליו דכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' והלכך יליף הרמב"ם שאר קרבנות מפסח כמו בפסח כיון שאינו יכול ליכנס בעצמו אין שוחטין וזורקין עליו אפי' לאחר טבילה בטומאת מת כמו כן בשאר קרבנות אין מקריבין עליו קרבן כלל אפי' לאחר טבילה, ואע"ג דבפסח גם על טמא שרץ עכ"ל קודם טבילה אין שו"ז עליו ועכ"ל בשאר קרבנות טמא שרץ משלח קרבנותיו אפי' קודם טבילה היינו משום דהא דבפסח אין שו"ז על טמא שרץ משום דכתיב איש לפי אכלו דבעינן ראוי לאכילה והיכי שהוא טמא שרץ דמחוסר מעשה הטבילה מקרי אינו ראוי לאכילה ועיין בכ"מ פ"ב מה' ב"מ הנ"ל ובצל"ח פסחים (ד' צ') דטעם דמדאורייתא אשו"ז עט"ש משום דמחוסר מעשה ולכך אחר טבילה דאין מחוסר מעשה עוד שו"ז עליו, וא"כ לא יוכל למילף טמא שרץ בשאר קרבנות מטמא שרץ בקרבן פסח דשאני פסח דבעינן ראוי

לאכילה ובשאר קרבנות לא בעינן ראוי לאכילה, אבל בטמא מת דידיעין מקרא ויהי אנשים דאפי' אחר טבילה דאין מחוסר מעשה עוד אין שוחטין וזורקין עליו וליכא בזה טעם בפסח שאינו בשאר קרבנות ולכך שפיר יליף הרמב"ם ז"ל דטמא מת אפי' לאחר טבילה גם בשאר קרבנות אין משלח קרבנותיו כיון דאינו משלח את הפסח אפי' אחר טבילה וי"ל דגם כוונת הכ"מ כן הוא דיליף שאר קרבנות מפסח רק דהכ"מ כתב דהרמב"ם הוציא זאת מהא דזבחים דאר"ל דטמא מת אין משלח קרבנותיו ור"ל גופי' למד שאר קרבנות מפסח וממילא ידעין גם אחר טבילה דאין משלח קרבנותיו כמו בפסח וזה ברור ואמת לענ"ד: ד) וע"כ ניחא מחלוקת הרמב"ם והתוס' בזה, דהרמב"ם לשיטתו דבפסח אשו"ז על טבו"י דמת מקרא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' ומדלא אמר להם מרע"ה שיטבלו ש"מ דאפי' אחר טבילה אשו"ז וע"כ יליף שאר קרבנות מפסח משא"כ התוס' לשיטתו בפסחים (ד' צ') שהקשו כן דלמא לא טבלו ותירצו דשמא כן עשו ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין וא"ל משה אם לא טבלו היום תדחו לפ"ש עיי"ש הרי מבואר דהתוס' ס"ל דבפסח גופי' שו"ז על טבו"י דמת כמו"ש דהאנשים אשר היו טמאים לנפש אדם באמת טבלו ועשו פסח ראשון.

וכיון דבפסח גופי' טבו"י דמת משלח פסחו א"כ מכש"כ בשאר קרבנות טמא מת משלח קרבנותיו אפי' קודם טבילה דמה דאין שו"ז על טמא מת ושרץ קודם טבילה הוא רק משום דבעינן ראוי לאכילה ומשא"כ בשאר קרבנות ודו"ק: ונמצא לנו לפי"ז דדין זה אי טבו"י דמת משלח קרבנותיו תלוי בזה אי שו"ז על טבו"י דמת וממילא ג"כ אי הוי מצינו מבואר דטבו"י דמת משלח קרבנותיו ע"כ היינו מוכרחין ג"כ לומר דגם בפסח שו"ז על טבו"י דמת דאל"כ למה לא יליף שאר קרבנות לענין זה מפסח: ה) והנה חזות קשה לי בדברי הרמב"ם הנ"ל שחידש דטמא מת אינו משלח קרבנותיו, דהרי בחגיגה (ד' ד') אמרי' אהא דתנא ערל וטמא פטורין מן הראי' דה"מ ר"ע הוא דמרבי לערל כטמא דתניא ר"ע אומר איש איש לרבות את הערל.

והנה הרמב"ם פסק בפ"ב מה' חגיגה דערל פטור מן הראי' דכתב שם וכן הערל מאוס כטמא עיי"ש לכאורה נראה מבואר דהרמב"ם פסק כר"ע דערל כי טמא וכן כתב הכ"מ מפורש בפ"ג מה' מע"ש במ"ש הרמב"ם הערל כטמא ואם אכל מע"ש לוקה כתב ע"ז הכ"מ דהרמב"ם פסק כר"ע, והנה התוס' (בחגיגה ד') הקשו לר"ע דס"ל ערל כטמא אמאי איצטריך קרא לערל בפסח תיפוק לי' מטמא ותירצו בתי' הא' דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלאו כטמא ובסוף דבריהם כתבו אבל אין לומר דאי ליכא קרא אלא דערל כטמא הייתי אומר דפסח בא בערלות אי הוי רובן ערלים כמו בטמאה דהא מנא ידעין לרבות ערל כי טמא מאיש איש כי יהי צרוע או זב והתם לא כתיב רק טומאת צרעת וזיבות ואנו אמרי' בריש פ' אלו דברים דלא דחי רק טומאת מת בלבד עיי"ש, והנה לשונם לכאו' אינו מדוקדק במ"ש דלא כתיב התם רק טומאת צרעת וזיבות דהא כתיב בקרא דשם נמי והנוגע בכל טמא נפש וע"כ כוונת התוס' דבאמת הוי ערל כטמא גם כטומאת מת רק כיון דעכ"פ הוי ג"כ כטמא בטומאת צרעת וזיבה וא"כ אי רובן בערלות לא אתי בטומאה [וכן ראיתי בס' ישרש יעקב ליבמות ד' ע"א שכ"כ] ומעתה ק"ל דאיך נפרנס הא דאמרי' בש"ס בכ"ד דערל וטמא משלחין קרבנותיהן והרמב"ם פסק כן בפ"ב מה' ט"מ הנ"ל כיון דהרמב"ם גופי' פסק דערל כטמא וממילא

הוא גם כטמא טומאת מת כנ"ל והרי טמא מת אינו משלח קרבנותיו, ולכאן י"ל עפימ"ש התוס' במנחות (ד' ס"ב) וכ"ד אהא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן הרי בעי סמיכה ותירצו דערל וטמא מיירי בדלית להו תקנתא ערל שמתו אחיו מחמת מילה טמא זב ומצורע שאין רפואתו תלוי' בעצמו, וכבר הבאתי דברי התוס' חגיגה (ד') שחידשו דאף לר"ע דס"ל ערל כטמא מ"מ ערל שמתו אחיו מחמת מילה ל"ה כטמא, וא"כ לא קשה דאיך ערל משלח קרבנותיו הרי ערל כטמא בטומאת מת דז"א כיון דהא דערל משלח קרבנותיו ע"כ מיירי רק בערל שמתו אחיו מחמת מילה וערל כזה ל"ה כטמא: ו) אבל אכתי קשה לפי התוס' ביבמות (ד' ע"א) דר' יוחנן מייתי ראי' דערל מקבל הזאה מערלי מדבר והקשו דמה ראי' צריך למה לא יקבל הזאה אפי' לר"ע דמרבי ערל כטמא מ"מ מי חטאת שנטמאו מטהרין, מבואר מדבריהם דאע"ג דערל שמתו אחיו מחמת מילה ל"ה כטמא כיון שלא מל מחמת אונס מ"מ ערל מערלי מדבר הוי כטמא והטעם נראה בערלי מדבר כיון דהוי תחלתו בפשיעה שגרמו בחטאתם דמה שלא נשבה להם רוח צפונית הוא מפני חטא מרגלים או חטא העגל כמו"ש התוס' קידושין (ד' ל"ו) ורש"י יבמות (ד' ע"א), וראי' לחילוק זה ממ"ש התוס' קידושין (ד' ל"ו) דה"ט שלא עשו במדבר אלא פסח אחד לפי שהיו רובן ערלים וכתב המהרי"ט בחי' שם דכוונתם ז"ל רובן ערלים על מילת זכריו דמעכבת ותמה עליהם בשעה"מ ה' ק"פ דהרי התוס' בעצמם כתבו ביבמות (ד' ע"ב) דאי אפשר לומר משום מילת זכריו הא כיון דלא אפשר לא היתה מעכבת עיי"ש שהביאו ראי' מהא דחלצתו חמה דאמרי' בגמרא דאינו מעכב וא"כ מלבד שדבריהם בקידושין סותרים למ"ש ביבמות קשה טובא דמה יענו להא דחלצתו חמה וכן הביא השעה"מ והמהרש"א שתמה בזה על הרא"ם פ' בהעלותך ולמ"ש ניחא דבחלצתו חמה כיון שהוא מחמת אונס אינו מעכב אבל בערלי מדבר שהי' תחילתו בפשיעה ל"ה אונס כ"כ ומעכב, והכ"נ י"ל דזה סברתם לענין ערל כטמא דערל מדבר הוי כטמא ודוק]: והנה מצינו דגם ערל מערלי מדבר משלח קרבנותיו דהרי במ"ק (ד' ט"ו) בעי מנודה מהו שישלח קרבנותיו ופשיט מדתניא כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו ושלחו קרבנותיהן וא"כ ממילא נשמע מזה ג"כ דערל מדבר משלח קרבנותיו שהרי אמרי' ביבמות (ד' ע"א) דלא ניתנה פריעה לא"א ובתוס' שם ד"ה לא כתבו דהלכה למשה מסיני ניתנה וא"כ ממילא ישראל במדבר אף יוצאי מצרים שמלו מ"מ לא פרעו במדבר מפני שלא נשבה להם רוח צפונית כלל במדבר אף קודם חטא מרגלים להך לישנא ביבמות כי היכי דלא ניבדור ענני כבוד, ואף שבתוס' שם ד"ה מ"ט כתבו דיוצאי מצרים מלו ופרעו, כבר כתב במקנה (קידושין ל"ו) דכתבו זאת רק עפ"י פרקי דר"א שגם הנולדים במדבר מלו אלא שלא פרעו עכצ"ל דיוצאי מצרים מלו ופרעו וגם צ"ל לדבריהם שנצטוו על הפריעה קודם יציאת מצרים אבל לדבריהם הנ"ל דהלמ"מ הוא עכצ"ל דיוצאי מצרים אף שמלו מ"מ לא פרעו ובמקנה פירש בזה דברי התוס' שכתבו דבמדבר היו רובן ערלים דכוונתם ז"ל לומר על מילת עצמן עיי"ש וא"כ כיון דישראל במדבר ע"כ היו ערלים דמל ולא פרעו כאילו לא מל א"כ קשה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר איך שלחו קרבנותיהן וע"כ שמעינן בזה דגם ערל מערלי מדבר משלח קרבנותיו אע"ג דערל כזה הוי כטמא לר"ע וא"כ להרמב"ם דפסק דערל כטמא הדרא קושיתי לדוכתא איך משכחת אליבי' הא דערל כזה דהוי כטמא משלח קרבנותיו הרי

ערל הוי כטמא טומאת מת דאיתרבי מקרא דאיש איש דכתיב ב' והנוגע בכל טמא נפש וטמא מת אינו משלח קרבנותיו, ולכאורה עוד מצינו לתרץ עפ"י התוס' במנחות (ד' ס"ב) הנ"ל במה שהקשו דאיך ערל וטמא משלחים קרבנותיהן הרי בעי סמיכה ותירצו איכא לאוקמי בדלית לי' תקנתא ערל שמתו אחיו מחמת מילה טמא זב ומצורע שאין רפואתו תלוי' בעצמו א"נ בקרבן הקבוע לו זמן כגון עולת ראי' וחגיגה וכגון שהי' עובר עליהן בבל תאחר, וא"כ לפי תי' אחרון זה דהא דערל משלח קרבנותיו מיירי רק בקרבן הקבוע לו זמן לא קשה ג"כ ממילא איך משלח קרבנותיו הערל דהוי כטמא, זה אינו דהרי קרבן הקבוע לו זמן דוחה את הטומאה וא"כ ממנ"פ ערל משלח קרבנותיו אע"ג דהוי כטמא טומאת זב וטומאת מת, דאי מחמת טומאת מת הרי דחוי' הוא בקרבן הקבוע לו זמן ומותרין הבעלים עצמן ליכנס לעזרה [ואע"ג דרק בפסח הותרה כניסת בעלים לעזרה ברוב ציבור טמאין אבל בשאר קרבנות ציבור או קבוע להן זמן לא הותרו רק כהנים ליכנס בטומאה זה רק מפני שבשאר קרבנות אין הבעלים צריכים להיות בעצמם בעזרה ויכולים לשלוח קרבנותיהן, אבל אם תאמר שמפני שאין הבעלים ראויים ליכנס לעזרה לא יהיו יכולים גם לשלוח קרבנותיהם בטומאת מת משום דבטומאת מת בעינן שיהיו הבעלים ראויים לבוא לעזרה אף בשאר קרבנות כמו בפסח אז שוב נאמר דגם עצמם ראויים לבוא לעזרה דטומאת מת דחוי' בציבור או בקרבן הקבוע להן זמן וכיון דראויין לבא בעצמם שוב יכולים לשלוח קרבנותיהן וממילא אסורין בעצמם ליכנס לעזרה כיון דטומאה דחוי' בקרבן הקבוע לו זמן וגם בק"צ לשי' הרמב"ם ז"ל דפסק דטומאה דחוי' בציבור], ואי משום דערל הוי כטמא טומאת זב דלא הותרה ולא דחוי' אף בציבור מ"מ הרי טמא זב בלא"ה משלח קרבנותיו וממנ"פ אתי' שפיר הא דערל משלח קרבנותיו בקרבנות הקבוע להן זמן: אבל כ"ז דוחק לאוקמי הא דמצינו בכ"מ דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וגם הא דכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר ושלחו קרבנותיהן דלא מיירי רק בקרבנות הקבוע להן זמן וכמו"ש התוס' בעצמם שם דדוחק לאוקמי רק בעוף דלא בעי סמיכה עיי"ש וא"כ הדרא קושיתי להרמב"ם דפסק דט"מ אינו משלח קרבנותיו איך יפרנס הא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וביותר הא דכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר שלחו קרבנותיהן כיון דישראל במדבר ערלים היו אע"ג שהיו להם ע"י מי לשלוח דהיינו ע"י שבט לוי שמלו א"ע כמו"ש רש"י בחומש ע"פ כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו מ"מ כיון שישראל היו ערלים היו כטמא מת דאין משלח קרבנותיו, והוא הערה גדולה ונפלאה לענ"ד: ז) ולכן נראה לי מזה ראי' עצומה לדברי הלח"מ פ"ב דחגיגה שדחה דברי הכ"מ בה' מע"ש הנ"ל והעלה דהרמב"ם ס"ל להלכה דערל אינו כטמא דלא כר"ע והא דפסק הרמב"ם כהך ברייתא דהערל והטמא פטורין מן הראי' דמוקמינן לה בש"ס חגיגה אליבא דר"ע, הנה הרמב"ם ז"ל סובר דסוגיא דחגיגה פליגא אסוגיא דפרק הערל (ד' ע"ב) דאמר שם אמר רבא הוה יתיבנא קמי' דרב יוסף וקשיא לי' איך לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע הוא ולא יהא קתני הערל והטמא פטורין מן הראי' התם משום דמאיס, ורבינו ז"ל לא מפרש כפירוש בתרא שכתבו התוס' שם ובחגיגה דר"ע גופי' לא אמר התם אלא לענין ראי' משום דמאיס ורבנן פליגי גם בזה רק מפרש כפירוש קמא דאע"ג דר"ע מרבי ערל כטמא לכל מילי ורבנן פליגי מ"מ גם רבנן לא פליגי ומודו לענין ראי' משום דמאיס וא"כ

ברייאתא דהערל והטמא אתי' ככ"ע וכן מ"ש רבינו ז"ל בה' מע"ש הערל כטמא ואם אכל מע"ש לוקה אפי' לרבנן הוי האי דינא מג"ש דא"ר יצחק התם מנין לערל שאסור וכו' וכן הא דפסק רבינו ז"ל דערל משלח קרבנותיו ואינו ראוי בעצמו להביאו משום דמאיס עיי"ש: וא"כ לפי"ז עולים לנכון דברי רבינו ז"ל דאע"ג שפסק טמא מת אינו משלח קרבנותיו מ"מ ערל שפיר משלח קרבנותיו משום דערל ל"ה כטמא ורק דאינו ראוי לבא לעזרה משום דמאיס לכך משלח קרבנותיו: (ח) אך מעתה תיקשי לר"ע דמרבי מקרא דאיש איש ערל כטמא לכל מילי א"כ איך משכחת לדידי' הא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וכן הא דכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר שלחו קרבנותיהן הרי ישראל במדבר לבד שבט לוי היו ערלים וערל הוי כטמא מת דאינו משלח קרבנותיו: ולכאוו אליבא דר"ע מצינו לתרץ כנ"ל כיון דע"כ הא דערל משלח קרבנותיו מיירי רק בערל שמתו אחיו מחמת מילה כמ"ש התוס' הנ"ל במנחות וכ"ד דאל"כ קשה הא בעי סמיכה וא"כ לא קשה ג"כ מהא דהוי כטמא דהרי ערל שמתו אחיו מחמת מילה ל"ה כטמא כתוס' דחגיגה הנ"ל, ומה שהקשיתי מכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר שלחו קרבנותיהן י"ל דג"כ ל"ק אליבא דר"ע לפי ש"ס חגיגה (ד' ו'): דתניא עולת תמיד העשוי' בהר סיני ר"א אומר מעשי' נאמרה בסיני והיא עצמה לא קרבה ר"ע אומר קרבה ושוב לא פסקה אלא מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל שבטו של לוי שלא עבדו ע"א הן הקריבו אותה, וכבר נודע מה שהקשה בזה המל"מ מש"ס מ"ק הנ"ל דכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר שלחו קרבנותיהן והכא אמר דרק שבטו של לוי הקריבו ועיין בט"א מ"ש בזה דבאמת ר"ע לא ס"ל דשלחו קרבנותיהן וא"כ אליבא דר"ע ל"ק כלל גם מערלי מדבר דהרי לשיטתו באמת לא שלחו קרבנותיהן אבל אכתי לא נפלה קושי' הראשונה וכחומה נצבה מהא דמצינו בכ"מ דערל וטמא משלחין קרבנותיהן דאף לתוס' שכתבו דמיירי רק בערל שמתו אחיו מחמת מילה מ"מ גם ערל כזה הוי כטמא דמה שכתבו התוס' בחגיגה דערל שמתו אחיו מחמת מילה ל"ה כטמא ותירצו בזה הא דאיצטריך מיעוט לערל גבי פסח משום דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מחמת מילה דל"ה כטמא והוא לפי פירש"י בזבחים (ד' כ"ב) עכ"ד, הנה דבריהם תמוהים דרש"י ז"ל בחגיגה שם פירשו בעצמם בהא דערל פטור מן הראויי' דמיירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה וזה מוקמינן שם רק אליבא דר"ע דערל כטמא וגם ביבמות במתני' דערל לא יאכל בתרומה פירש"י שם דמיירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה והתוס' בעצמם שם קיימו פירש"י ואמתני' שם אמר ר"ע דה"ט משום דערל כטמא הרי דהתוס' בעצמם ע"כ ס"ל דגם ערל שמתו אחיו מחמת מילה הוי כטמא וכבר דיבר מזה בט"א שם וא"כ הקו' אליבא דר"ע דס"ל ערל כטמא איך משכחת לה הא דערל משלח קרבנותיו ועל כרחו מזה ראי' דר"ע ס"ל דגם טמא מת משלח קרבנותיו דהרי ערל הוי ג"כ כטמא מת ומשלח קרבנותיו: (ט) ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הלח"מ שהקשה להרמב"ם ז"ל דפסק דאין שו"ז את הפסח גם על טבו"י דמת א"כ מאי אמר ר"ע לר"א הזאת ט"מ יוכיח ומאי תשובה הוא זו הרי אפי' אחר הזאה לא ישחטו עליו הפסח ולכך אינו דוחה את השבת, ולפימ"ש מתורץ דהרמב"ם שפיר ס"ל דאין שו"ז על טבו"י דמת אע"ג דמקרי ראוי לאכילה דאינו מחוסר מעשה עוד מ"מ גלי קרא דטמא מת חמיר מכל טומאות ואינו משלח קרבנותיו אפי' אחר טבילה והא דערל משלח קרבנותיו

משום דלא לכל מילי מרבי ערל כטמא משא"כ ר"ע לשיטתו דס"ל ערל כטמא לכל מילי ועכ"ז ערל משלח קרבנותיו א"כ מוכח דגם טמא מת משלח קרבנותיו וממילא יכול לשלוח גם פסחו לעזרה עכ"פ אחר טבילה דרק קודם טבילה אינו משלח פסחו משום דמחוסר מעשה ומקרי אינו ראוי לאכילה ובפסח בעינן ראוי לאכילה אבל עכ"פ אחר טבילה דליכא טעם זה גם פסחו משלח אחר דחזינן בשאר קרבנות דגם קודם טבילה ט"מ משלח קרבנותיו וא"כ ר"ע לשיטתו שפיר אמר הזאת ט"מ יוכיח ודוק: י) ובזה מתורץ גם קו' הב' שהביא האו"ח מיבמות דא"ר יוחנן ערל מקבל הזאה כו' שכן מצינו באבותינו בעשור לא מלו משום חולשא דאורחא כו' ולהרמב"ם ז"ל אפי' אי מלו בעשור ש"מ דערל מקבל הזאה דאל"כ היו טבולי יום בע"פ ואשו"ז על טבו"י דמת, ונ"ל הנה התוס' ביבמות שם תמהו דמאי ראי' צריך דלמא לא יקבל ערל הזאה אפי' לר"ע דמרבה ערל כטמא דהא טמא מקבל הזאה דמי חטאת שנטמאו מטהרין: והנה תמיהתם יש לתרץ עפ"מ"ש בתוס' חגיגה (ד' כ"ג) דהא דמי חטאת שנטמאו מטהרין היינו רק בשאר טומאות אבל בטומאת מת נפסלו וא"כ הכ"נ לר"ע דערל כטמא בכל טומאות דכתיב בקרא דאיש איש וה"ה טומאת מת דכתב בהאי קרא והנוגע בכל טמא נפש לכך צריך קרא דערל מקבל הזאה.

וראיתי בישר"י שם שכ"כ, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הנ"ל דשפיר אמר הש"ס ביבמות דאין ראי' דערל מקבל הזאה כ"א דנאמר דבעשרה לא מהול משום חולשא דאורחא ולא קשה דהרי אפי' בעשרה מהול ע"כ היו טבו"י בע"פ ואשו"ז על טבו"י דמת וע"כ דערל מקבל הזאה זה אינו דאדרבה אי הוה אמרי' דערל אינו מקבל הזאה, אז ממילא הוה אמרי' באמת דשו"ז סל טבו"י דמת והיינו דאילו היו יכולים למול בעשרה אז הוה אמרי' דערל אינו מקבל הזאה ומטעם דערל כטמא מת ובטומאת מת אין מי חטאת שנטמאו מטהרין, ואע"ג דלרבנן דפליגי עם ר"ע ס"ל דלא מרבין ערל כטמא לכל מילי רק לענין ראי' משום דמאיס מ"מ לולא קרא ויעשו את הפסח דמיני' ילפינן דערל מקבל הזאה הרי הוה אמרי' דמרבין ערל כטמא לכל מילי כר"ע, וכיון דערל כטמא מת א"כ קשה איך ערל משלח קרבנותיו הרי הוה כטמא מת, וע"כ דהוה אמרי' ג"כ דטמא מת משלח קרבנותיו וממילא דגם שו"ז על טבו"י דמת וא"כ הי' אפשר להזות עליהם בעשור אחר דמהילי ובע"פ הי' הזאת שביעי ואע"ג שהיו טבו"י שו"ז עליהם ולכך הוכרח לומר דבעשור לא מהיל משום חולשא דאורחא וש"מ דערל מקבל הזאה ואחר דידעינן מקרא דערל מקבל הזאה שוב אמרי' דלא לכל מילי מרבין ערל כטמא כמו"ש הלח"מ הנ"ל בשיטת הרמב"ם ולכך שפיר אמרי' דאשו"ז על טבו"י דמת ודוק כי חריף: יא) ולביאור ותוספת נופך דלכאו' אכתי תקשה במה שכתבתי למ"ד ערל כטמא לדידי' שו"ז על טבו"י דמת, א"כ איך יתיישב לדידי' קרא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא דמקרא זה הוכיח הרמב"ם ז"ל דאשו"ז גם על טבו"י דמת, ונ"ל דאדרבה למ"ד ערל כטמא אתי' שפיר פירושא דקרא, דהנה הוכחת הרמב"ם ז"ל הוא מקרא זה מדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וקשה למה לא אמר להם משה שיטבלו כקו' התוס' פסחים הנ"ל, ומ"ש הראב"ד דמעשה כי הוה הכי הוה ששחטו וזרקו עליהן קודם טבילה והזי' סברו שיעלה להם ולא שאלו עוד עד אחר זמן שחיטה ונדחו, הנה כבר תמה ע"ז בכ"מ וכתב דברי תימה הם למה לא שאלו קודם מעשה וכי

בחר דעבדינן מתמלכין, ומזה הוכיח הרמב"ם דבאמת שאלו אחר טבילה ונדחו משום שאשו"ז על טבו"י דמת, גם הוכיח הרמב"ם ז"ל מקרא דכתיב ששאלו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע וגו', וכבר תמהו הראשונים ז"ל דתשובתם בצידם לפי שהם טמאים ומזה הי' להרמב"ם ז"ל הוכחה דשו"ז על טבו"י דשרץ ואשו"ז על טבו"י דמת וא"כ לכך כאשר ראו שטמאי שרץ טבלו ושחטו וזרקו עליהן והם שהיו טמאי מת וטבלו ג"כ ונדחו שאלו שפיר למה נגרע אבל אי כשיטת הראב"ד ז"ל דהמעשה הי' קודם טבילה א"כ למה שאלו למה נגרע הרי גם על טמאי שרץ אשו"ז עליהן קודם טבילה: וא"כ מתורץ היטב דלמ"ד ערל כטמא אתיא קראי שפיר אף אי אמרי' דשו"ז על טבו"י דמת ומעשה הי' קודם טבילה, דהרי כבר כתבתי לעיל דלהך לישנא ביבמות דלא נשבה רוח צפונית כי היכי דלא נבדור ענני כבוד היו ישראל במדבר ערלים אף בשנה שני' קודם חטא מרגלים משום דפריעה נאמרה בסיני ובמדבר לא פרעו מפני הסכנה ובמקנה מפרש כן דברי התוס' בקידושין מ"ש דבמדבר שלא עשו כ"א פסח אחד בשנה שני' משום שהיו ערלים היינו דכוונתם על מילת עצמן שלא פרעו ומה שעשו פסח בשנה שני' כשהם ערלים הי' עפ"י הדיבור כמו"ש התוס' קידושין שם לתי' הראשון וכמו"ש הרא"ם פ' בהעלותך שהפסח נעשה אז עפ"י הדיבור וא"כ ממילא ניחא למ"ד ערל כטמא מה שנדחו אז בשנה שני' טמאי מת מלעשות הפסח אע"ג דגם הטהורים היו ערלים וערל כטמא מת, מ"מ הערלות הותרה אז עפ"י הדיבור, וא"כ לפי"ז למ"ד ערל כטמא שפיר ס"ל דשו"ז על טבו"י דמת ומעשה הי' קודם טבילה ולא קשה קו' הכ"מ למה לא שאלו קודם שחיטת הפסח משום דלמ"ד ערל כטמא א"כ גם הטהורים הי' עליהם טומאת מת מחמת ערלות רק דערלות הותרה עפ"י הדיבור לכך הטמאים לנפש אדם סברו דכמו ששחטו את הפסח הטהורים שיש עליהם ג"כ טומאת מת מערלות כמו כן גם הם שטמאים לנפש אדם לא יגרעו ומותרים לשחוט הפסח, וע"כ לא שאלו קודם שחיטת הפסח: וגם ניחא לדידי' מה ששאלו למה נגרע אף שתשובתם בצידם לפי שהם טמאים משום דיפה שאלו כיון דכל ישראל במדבר הם ערלים שהם כטמאי מת א"כ גם אנחנו למה נגרע אף קודם טבילה ומרע"ה, אמר להם שידחו דרק טומאת ערלות הותרה עפ"י הדיבור ולא טומאת מת קודם טבילה, אבל אחר טבילה באמת שו"ז בטמאי מת אם נאמר דערל כטמא והראי' מדערל משלח קרבנותיו וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר שהיו ערלים ושלחו קרבנותיהן ודוק היטב: סימן כא ב"ה ח' סיון תרצ"ה.

שוכט"ס לכבוד ידנ"פ מחו' הרב הגאון מפורסם חריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה אלי' תאומים פרענקל האבד"ק נ"י פשעווארסק: למרבה עונג הי' לי יקרתו מעולפת ספירים להשתעשע בדברי תורתו הנחמדים וטרדות הימים קודם החג וגם שעמדתי באמצע ענין בתשו' על דבר נחוץ לשעתו המה שמנעוני מלהשיב על אתר ועתה באתי: ע"ד בהמ"ד הוא הקלויז מהה"ק ר' אברהם משה זצ"ל שהיתה זה כחמשה שנים לשריפת אש וע"פ חק הממשלה נלקח רוב המקום לדרך הרבים ולא נשאר מקום להעמיד בית תפלה כפי הצורך רק שהי' אופן לקנות מקומות משכנים ולצרף אבל הנה נמצא בשוק עוד מגרש מבית הנשרף הנקרא "נשמה הויז" מה שהשאיר אחד קרן קיימת לטובת נשמתו כפי הרשום בפנקס הקהל משנת תקס"ב מהגאון מאוה"ג ר' סענדר זצ"ל מסאטנוב בהיותו לאב"ד בעירו והמקום הזה שהוא בשוק יש לחוש בו שאם לא יבנה

ימכר ע"י הממשלה ויבאו זרים בנחלה וע"כ רבים יאמרו שטוב לבנות הבית נשמה ולעשות הקלוז בעלי' ובזה יתקיימו שניהם ויש חוששים שיותר החיוב לבנות הקלוז על מקומו הראשון דחזי לאצטרופי ע"י קנין מקומות מהשכנים לפי שכבר קנה מקומו בקדושת בהמ"ד והוא מקום שהתפללו בו אבותינו: א) כת"ה חתר חתירה למצא מקור נפתח להתרת הספיקות בתוס' נופך דברי חן חפש ומצא בשו"ת פנ"י סי' ד' מ"ש דאין חשש לבנות בהכ"נ במקום אחר והביא רא'י מגמ' דאמר לא לסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי כו' מבואר דאחר הבנין מותר לסותרו אע"פ שישאר מקום הראשון פנוי וכתב דמעשים בכל יום שבונים הבהכ"נ במקום אחר ואין פוצה פה וכן עשה בעצמו במקומו ק"ק הורדנא והיא העובדא בשו"ת פנ"י שם סי' ז' ושוב מצא בשו"ת ב"ש או"ח סי' כ"ה שהביא לשו"ת פנ"י אבל יותר מצא מפורש בר"מ פי"א מה' תפלה הי"ב וז"ל אין סותרין בהכ"נ כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה עכ"ל הרי מפורש דבנין אפ"ל במקום אחר, והנה אין הס' שו"ת ב"ש אתי וגם הס' שו"ת בר לואי מהדו"ת או"ח סי' ה' שהביא בזה לא נמצא אתי: אבל הנה מה שהביא מפורש שאין קפידא לבנות במקום אחר המעיין בשו"ת מהר"ם לובלין סי' נ"ט שנשאל על מקום בהכ"נ אם מותר להוציאו מקדושתו ע"י מכירה עי"ז שמצד השררה והכומרים עכבו בידם באמרם שהוא קרוב לבית תפלות שלהם כו' עד שלסבה זו הוכרחו להניח מקומם הראשון ולבנות במקום אחר ונשאר המקום הראשון חרב ופנוי כו' שמזה נראה שאם לא מהכרח הסבה הי' חיוב קדימה למקום הראשון ושו"ת מהרמ"ל הנ"ל הביאה במג"א סי' קנ"ג ס"ק ל"ז: ב' ואמנם נראה שיש לדון בזה משני ענינים חובת המקום וחובת גברא, הנה מצד חובת המקום לקדושתו לבלי להניח אותו שמם וחרב לומר שתהי' קדושת המקום מושכת החיוב לבנות עליו מחדש המקום קדוש נראה ודאי דליתא משום דבהכ"נ שחרב י"ל דאין בקרקע קדושה יותר מן הדין, ולכאורה הדבר תלוי במחלוקת הכ"מ והראב"ד ז"ל דלשי' הר"מ פ"ו מבה"ב הט"ז דאע"ג דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל הוא רק בשאר א"י אבל קדושת מקדש וירושלים קדשה לע"ל שהרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים כו' לפי"ז ה"ה לגבי מקדש מעט מתני' היא במגלה (כ"ח) ועוד א"ר יהודה בהכ"נ שחרב אין מספידין בתוכו כו' ואין עושין אותו קפנדריא שנ' והשמותי את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין ובש"ע או"ח סי' קנ"א סעי' י' דאפ"ל לאחר שחרבו בקדושתן הן עומדין, ובסעי' י"א דאסור בחרבנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים א"כ לשי' הר"מ הנ"ל הוא מן הדין שלא בטלה קדושתו כמו בבהמ"ק אחר שחרב שקדשה לע"ל מהך קרא גופי' אבל לשי' הראב"ד דאין חילוק בין מקדש וירושלם לשאר א"י דבכולהו לא קלע"ל א"כ כש"כ בהכ"נ שחרב דאין קדושה בקרקע, ומה דבמתני' במגלה כ"ח דא"ר יהודה בבה"כ שחרב דקדושתן כשהן שוממין י"ל משום דיסבור ר' יהודה דקדשה לע"ל ראה מה שכתבתי בחיבורי "משמרת להבית" בחלק תוס"ש דמ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר ה"ה דס"ל קלע"ל שלא הי' כח בכיבוש מלחמה להפקיע מקדושה וא"כ ר"י לשיטתו במנחות ס"ז דס"ל אין קנין אבל למה דקיי"ל לא קלע"ל בקרקע המקדש א"כ מכש"כ בקרקע בהכ"נ לאחר שחרב, ומה דמבואר בש"ע דאסור בחרבנו לתשמיש מגונה היינו אע"פ שבטלה

קדושתו מ"מ דבר בזיון אסור וכמו שיבואר וכה ראיתי בא"א מהדו"ת לאו"ח סי' קנ"ג שכתב וז"ל קרקע עולם שבבהכ"נ אולי אין חל עלי' קדושה עכ"ל משמע דר"ל אפי' בבנינו וא"כ מכש"כ בחורבנו: ובהגהת הג' מטארנא ז"ל שם כתב בכוונתו דאין בקרקע קדושה שהוא ע"פ האו"ז ה' בהכ"נ דאם עשו אה"ק משן סלע המחובר מעיקרו, אין קדושה חלה עליו כמו דאין מעילה במחובר לקרקע עיי"ש ויש להעיר דא"כ אפי' בהכ"נ גופי' איך יהי' בו דין תשמישי קדושה להר"ן במגלה לפמ"ש הש"ך חו"מ סי' צ"ה דבית הוי כקרקע ועיין מג"א סי' תרל"ז סק"ז ובב"ב ס"ו אמר שאני פשוטי כ"ע דרבנן דתלוש ולבסוף חברו כקרקע הוי לגבי דרבנן ועיין פסחים כ"ו שאני היכל דלתוכו עשוי והק' המפורשים דהרי גם שלכדה"נ אסור מדרבנן וכתב בשו"ת משיב כהלכה יו"ד סי' ט"ז לתרץ ע"פ קו' המל"מ דבלאה"כ הרי מחובר אע"ב מעילה רק דתלוש ולבסוף חברו ל"ה כקרקע ע"כ משני שפיר הש"ס שאני היכל דלתוכו עשוי דהוי שלכדה"נ ואסור רק מדרבנן ובדרבנן תלובס"ח הוי כקרקע ודפח"ת, ולפי"ז הכ"נ אי נאמר דתשמישי קדושה הוי רק דרבנן וכמו"ש בח"ס או"ח סי' ל"ח תיקשי דלא יהי' לבהכ"נ אפי' דין תשמישי קדושה מדרבנן כיון דבדרבנן תלובס"ח כקרקע ובמחובר ליכא דין תשמישי קדושה להאו"ז ודע"ק הנ"ל והיא הערה נכונה, (ראה מה שכתבתי בזה לעיל סי' י"ג, עכ"פ מבואר בדעת האו"ז ודע"ק דקרקע בהכ"נ אין לו קדושה אפי' בבנינו וא"כ מכש"כ בחורבנו: ואמנם לא כן מבואר במג"א סי' קנ"ג סקט"ז שכתב דלכך מותר לסתור בהכ"נ בבנאו אחרת משום דעדיין בקדושתה שאין בידן להפקיע קדושתן והעצים והאבנים והקרקע בקדושת' קיימי ואסור להשתמש בהן וגם למכרן כו' אבל יותר נראה עיקר שהדבר מבואר בר"ן מגלה פ"ג והוא תלוי במחלוקת שי' הרמב"ן והר"ן ז"ל שם דשי' הרמב"ן הוא דקדושת בהכ"נ עשו אותו כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנזרקין לאחר מצותן ובזמן מצוה יש בהן קדושה של כבוד וכתב וז"ל ולפיכך בהכ"נ כל זמן שבני העיר רוצים בו נוהגין בו קדושה אפי' בחורבנן שהרי עדיין לא עבר זמן מצותו וראוי לחזור ולבנותו הלכך כשמכרוהו זטה"ע שלא במעמד אנשי העיר אין בני העיר מרוצים מן הסתם שתכחש מצותם לגמרי כו' אבל כשנמלכו בני העיר למכרו ולשתות בו אפי' שזכר שרי לפי שעבר זמן מצותו ונפקעת קדושתו ממנו כסוכה וכלולב לאחר זמן עכ"ל, הרי כתב מפורש דאפי' בחורבנו כ"ז שלא נמכר כדינו לא עבר זמן מצותו לפי שראוי לחזור ולבנותו וא"כ אפי' הקרקע לא נפקע מקדושתו, כ"ז לדברי הרמב"ן אבל שי' הר"ן הוא דבהכ"נ לא משום תשמישי מצוה רק כיון שעיקרו עשוי לומר דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם כו' לפי"ז י"ל דהיינו דוקא בבנינו לפי שראוי לומר דבר שבקדושה אבל בחורבנו פקע קדושתו וכמו שכתבתי לעיל דלא עדיף מקרקע המקדש דלא קלע"ל ורק שאסור להשתמש בו דבר מגונה או אפי' שאר תשמישים של הדיוט כמבואר בסי' קנ"ג סעי' י"א ומצאתי בשו"ת רשמי שאלה סי' א' שכתב שהוא מה"ט דלאו אורח להשתמש בו להדיוט כגמר' ע"ז נ"ב: ד ולפי"ז בנוגע לחקירה הנ"ל אם יש חיוב בבנין בהכ"נ מחדש לבנותו דוקא על מקום הראשון י"ל דתלי' בשיטות הנ"ל דלפי שי' הר"ן שנראה דאין בקרקע של בהכ"נ בחורבנו קדושה יותר מכש"כ להדע"ק דאפי' בבנינו כן.

ודאי שאין חיוב וקדימה לאותו המקום לבנות עליו משום דרך דבר מגונה אסור להשתמש בו אבל לש"ל דקנה מקומו בקדושה משא"כ לשי' הרמב"ן שכתב מפורש דאפי' בחרבנו לא נפקי קדושתו כ"א אחר שמכרו כדין שנמלכו שלא לבנותו ולהפקיע קדושתו וכמו"ש גם במג"א סקט"ז הנ"ל דהעצים והאבנים והקרקע יש בהן קדושה וכן נראה מש"ע סי' קנ"א סעי' י"א דבהכ"נ שבח"ל ג"כ צריך תנאי להשתמש בחרבנו אפי' שלא לתשמיש מגונה יתכן שפיר שהחיוב לבנות על מקום הראשון שקנה מקומו בקדושה, שאם יבנה במקום אחר הרי הוא עושה המלכה שלא לחזור ולבנות במקום הראשון נמצא שעושה בזה הפקעת הקדושה ושלא ע"ד מכירה שיכנסו הדמים תחתיו בקדושה, וגם א"כ משה"כ יהי' החיוב לבנות במקום הראשון ועם אותן העצים ואבנים לפי מה דאמר (סוכה כ"ז) ושווין שאם נפלה שחזור ובונה בחוש"מ מהו דתימא האי אחריתא הוא ואינה לשבעה קמ"ל, ובתוס' שם דקמ"ל כיון דבדידי' קעביד איהו הוא משמע לפי שבונה אותה באותן עצים ובס' עין אלי' על ע"י במס' זבחים קפשיט מינה באמר בית זה ינפל ואח"כ בנה באותן עצים הבית הזה אסור, ולפי"ז לפי שארז"ל מי שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאילו חרב בימיו א"כ הכ"נ החיוב לחזור ולבנות הבהכ"נ מקדש מעט על מקום הראשון ובאותן עצים ואבנים דאז הוי כאלו לא חרב מתחלה רק אפי' נאמר דבמה שבונה במקום אחר ל"ה עדיין המלכה שלא לחזור ולבנותו משום דאפשר לבנות כאן וכאן ואין כאן יאוש לגמרי מלחזור ולבנות במקום הראשון, מ"מ משום הא לחודא יהי' החיוב לבנות על מקום הראשון משום שכבר קנה לו קדושה מתחלה כן י"ל לכאו', אבל באמת נראה דאפי' אם נאמר דקרקע בהכ"נ קדוש גם בחורבנה מ"מ היינו רק שאסור להפקיע קדושתו אבל לא מצינו שיוטל החיוב על האדם להוסיף עליו בקדושה לבנות עליו והרי אי בעי לא ה' בונה כלל א"כ אפי' כשבונה יוכל לבנות במקום שירצה וכשו"ת פנ"י הנ"ל, ובפרט אם נתמעט המקום שיהי' החיוב להוסיף לבנות ממקום אחר ולצרף בודאי שלא מצינו: ה) וראי' לזה שהרי אפי' לגבי קרבן אמרי' בתמורה י"א באומר רגלה של זו עולה תמכר לצרכי עולות ודמי' חולין חוץ מדמי אבר שבה וכ"פ הרמז"ל פט"ו ממעה"ק ה"ב ותיקשי לפימ"ש הר"מ שם ה"ד בבהמת השותפין שהקדיש א' מהן חצי' וחזר ולקח חצי' שקדושה וקרבה משום דבע"ח אין נדחים א"כ הכ"נ באומר רגלה של זו עולה יהי' החיוב עליו לחזור ולהקדיש המותר שתהי' כל הבהמה קדושה וקרבה ולמה אמר שתמכר לצרכי עולות, אע"כ דאפי' בשלו אין חיוב עליו להוסיף בנדר וקדושה בכה"ג שעדיין אינו ראוי להקרבה שהקדיש מתחלה רק אבר אחד, והכ"נ בקרקע בהכ"נ שחרב מכש"כ שאין החיוב לקנות ממקום אחר ולצרף להוסיף בקדושה ואפי' משלו ליכא חיוב כמו בהקדש אבר והיא ראי' נכונה: ו) איברא דלכאו' הרי ביומא ס"ד במפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון והרי שניהם עומדין איזה מהן שירצה יקרב דברי חכמים ר' יוסי אומר מצוה בראשון ואם ה' השני מובחר ממנו יביאנו הרי דפליגי אי מצוה בראשון ולא דוקא בקרבן כן אלא ה"ה בכל המצות כמו שלמד מזה בשו"ת פמ"א ח"ב סי' קכ"ה מובא בשע"ת סי' תקפ"א לענין ש"צ ובעל תוקע שהי' חולה ביום ר"ה ואח"כ נתחזק ונתרפא ושני הש"צ שווים במעלה דתלי' בפלוגתא זו אי מצוה בראשון וקיי"ל כחכמים דאיזה שירצה יקריב אבל זה נמצא הראשון אחר הפרשה ושניהם עומדים אבל בנמצא קודם

הפרשה גם חכמים מודו שמצוה בראשון ואין להפריש אחר תחתיו וא"כ נדון שאלתינו הוא ממש דין דפסח שאבד דכה"ג מצוה בראשון הוא המקום הנבחר מתחלה שכבר ראינו בבנינו, גם הרי בתמורה כ"ג אמרי' בבא לימלך דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ואמרי' לי' התכפר בשאינה אבודה ואבודה מתה ורבנן סברי עשו תקנה בקדשים כו' וקי"ל כחכמים דאמרי' התכפר באבודה משום תקנה שלא תהי' מתה וא"כ הכ"נ אם נאמר דקרקע בהכ"נ נשאר בקדושה אפי' בחורבנו כדברי הרמב"ן והמג"א הנ"ל הול"ל עשו תקנה בקדשים מקדש מעט שאם לא יבנה עליו סופו שילך לאיבוד ברוב הימים וע"כ נאמר לו שיבנה במקום הראשון, אבל באמת נראה דהתם שאני משום דראוי הראשון להקרבה כמות שהוא אמרי' דמצוה בראשון לדברי ר' יוסי וגם שעשו תקנה בקדשים אבל בכה"ג שאינו ראוי להקרבה שיהי' צריך להוסיף דמים בכה"ג לש"ל מצוה בראשון וגם לש"ל עשו תקנה בקדשים כיון שאין הראשון ראוי עתה להקרבה עוד והכ"נ הרי המקום בחורבנו אינו ראוי לכה"נ עד שיבנו עליו לש"ל מצוה בראשון וצ"ע עוד: ואמנם ג"כ אפי' לדעת האו"ז והדע"ק וכפי שהבאתי לעיל בשי' הר"ן דעכ"פ בחורבנו אין הקרקע קדוש דלדידהו ודאי פשיטא דאפי' המקום רחב ומספיק לבנין ליכא מצוה בראשון.

כ"ז מצד חובת קרקע אמרי' דליכא שאין הקרקע מושך עלי' חיוב קדימה לבנות עליו, אבל אכתי יש בזה משום חובת גברא מצוה מן המובחר לבנות על מקום הראשון למען חיבת הקודש ושמירתו שלא יבא המקום לבזיון או לאיבוד וכן לבנות עם אותן העצים ואבנים מבנין הראשון ומפורש בזה בט"ז סי' קנ"ב סק"ג מ"ש וז"ל ודאי מצוה מן המובחר ליקח האבנים ולבנות החדשה כו' ומבואר במג"א סי' קנ"ג סקט"ז דעצים ואבנים והקרקע חזא קדושה הן: היוצא מזה דלהפוסקים שגם בבנינו הקרקע קדוש כמבואר שי' הרמב"ן וכמו"ש במג"א סקט"ז הנ"ל אפשר שיש חיוב מדינא לבנות על מקום הראשון כמו דס"ל לר' יוסי מצוה בראשון וקודם הפרשה גם לחכמים כן.

ונראה עפי"ז מ"ש בשו"ת פנ"י הנ"ל שאין החיוב לבנות על מקום הראשון הוא משום שבודאי מצאו מקום השני יותר מובחר ומוכשר והרי גם בפסח שאבד דס"ל לר' יוסי מצוה בראשון מ"מ אמר דאם הי' השני מובחר הימנו יביאנו, אבל בשני המקומות שווין אפשר שמצוה לבנות על מקום הראשון מן הדין ומכש"כ דאיכא מצוה מן המובחר וכמו שמשמע משו"ת מהרמ"ל הנ"ל ובט"ז הנ"ל מפורש, רק בנ"ד שהמקום הראשון אינו ראוי לעצמו לבנין בלי הוצאות לקנות מהשכנים ולצרף בכה"ג ליכא שום חיוב מדינא ולא משום מצוה מן המובחר כמו דעשיר בשורו ועני בשיו אע"ג דמצוה מן המובחר בגדול עיין ב"ק (ע"ח) אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד והכ"נ בכה"ג דידן שטוב יותר להציבור בדררא דממונא לבנות על מקום אחר והתורה חסה על ממון ישראל אין חיוב עליהם להוציא ממון ולקנות כדי לצרף למקום הראשון: (ח) והנה כת"ה העיר כדמות ראי' שלא יהי' החיוב על הצבור בהוצאת ממון יותר ממ"ש התוס' פסחים (מ"ו) ובר"ן שם דלא אמרי' הואיל א"ב פריק דבמחוסר ממון ל"א הואיל, אבל כתב שי"ל דבמקום מצוה אפי' במחוסר ממון אמרי' הואיל ומצא כן במהר"ם שי"ק על המצות מ' כ"ב ועוד העיר בראי' מכתובות (נ"ט) באומר שדה זו משכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדש כו' מי דמי התם בידו לפדותה וקשה הרי במחוסר ממון ל"א הואיל ועכצ"ל כיון

דהוי מצוה לפדותה ולהקדישה שפיר אמר' הואיל א"ב פריק ובזה צ"ע בנוב"ת או"ח סי' ט"ל לענין אם יכולין לסמוך על ע"ח הסגור בבהכ"נ שנחתם ע"י חיוב תשלומי מס למלך שזן עפ"ד הר"ן הנ"ל דבמחוסר ממון ל"א הואיל וראי' ג"כ ממתני' דעירובין (ל"ב) דאין מערבין בהקדש שלא נפדו והרי בידו לפדותה רק דבמחוסר ממון ל"א הואיל וקשה דהרי הכא הוי מקום מצוה וציין ג"כ לתוס' חולין (פ"ד) ד"ה ולפרקינהו דה"פ כיון שסופו לפדות משום הפסד קדשים הו"ל למפרע שחיטה ראוי' א"כ לכסינהו אפי' קודם פדי' עכ"ל, ועוד העיר דברבים נראה דלש"ל עכוב משום מחוסר ממון כה"ג שכתב המרדכי והוא ברמ"א חו"מ סי' ר"ד דברבים אפי' מתנה מרובה א"י לחזור דמרוכה הוי כמועט משום דלכל אחד מגיע רק מועט כמו"ש הסמ"ע עכתו"ד היקרים.

אבל לענ"ד עירוב דברים שונים יש בזה, דאין לדמות הואיל ובידו לענין עירוב לשאר דברים, דודאי חלילה לא נעלם מהנו"ב ז"ל מה דאמר' בכמה דוכתי בש"ס בידו לפדותה כמו בכתובות (נ"ט) הנ"ל דל"ה דשלב"ל משום דבידו לפדותה וביבמות (פ"ח) דע"א נאמן בהקדש דמים משום דבידו לפדותו, רק לגבי עירוב דבעינן סעודה הראוי' מבעו"י ובתוס' יומא (פ"א:) כתבו דלגבי עירוב בעינן דחזי' בשעת קניית עירוב ולא מהני מה דחזי' ע"י תקון, א"כ ה"ה דלא מהני מה דחזי' ע"י שמחוסר ממון: והנה לסברת המהר"ם שיק דבמקום מצוה אף במחוסר ממון אמר' הואיל יש להביא סמך מהסבר הש"ס מנחות (ק"א:) בשלמא פרה עומדת לפדות שאם מצא אחרת נאה הימנה מצוה לפדותה אלא הני מנחות מצוה לפדותן וההסבר כנ"ל דבפרה דמצוה לפדותה אף במחוסר ממון אמר' הואיל מקרי ה' לה שעה"כ אבל משא"כ במנחות דאין מצוה לפדותן: ובהא דאמר' בכמה דוכתי שבידו לפדותה כנ"ל אין לו ענין להא דבמחוסר ממון ל"א הואיל, דשאני הואיל מבידו שהרי אפי' במלתא דלא שכיח כתבו התוס' פסחים (מ"ו) דל"א הואיל, אבל בידו מקרי, ובלאה"כ י"ל דמקרי בידו לפדותה ואין זה מחוסר ממון משום דבהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל אבל בפסחים (מ"ו) מ"ש התוס' והר"ן דל"א הואיל א"ב פריק לש"ל כן משום דכבר כתבו התוס' דלש"ל הואיל א"ב מיתשל דאיירי באתי ליד גזבר וכבר נודע מ"ש הט"א בהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל שכתבו התוס' תמורה (כ"ז) שהוא רק ע"י הבעלים דהטעם משום דיכולים הבעלים למיתשל וא"כ באתי ליד גזבר דל"מ שאלה לא יועיל חלול על ש"פ ושפיר מקרי מחוסר ממון, כן אמרתי כבר כד הוינא טליא כמדומה שנמצא כזה בישע"י באיזה מקום והדברים עתיקים, אבל בכל אופן רחוק הדמיון שהעיר כת"ה דמשום דבמחוסר ממון ל"א הואיל לא יהי' ג"כ חיוב על הצבור להוסיף ממון לבנין בה"כ להעמידו במקום הראשון זולת מאשר בארתי לעיל בעיקר חיוב מן הדין ומצוה מן המובחר דליכא בכה"ג דנ"ד: ט) גם מ"ש כת"ה דברבים לא חיישינן למחוסר ממון והוצאה זידהו דמרוכה כמועט נחשב להם, הנה בר"ה (כ"ז) דפריך לגבי שופר של מקדש נעביד דכסף ומשני משום התורה חסה על ממונם של ישראל וביומא (מ"ד) בכל יום חותה בשל כסף משום התורה חסה כו' ועוד בכ"ד עיין במסורת הש"ס הרי דאפי' בצבור חיישינן להוצאת ממון ואע"ג דבמנחות (פ"ט) לגבי שמן המנורה פליגי מ"ד ממהטא למעלה שיערו התורה חסה על ממונם של ישראל מ"ד מלמעלה למטה שיערו אין עניות במקום עשירות התם דהוא משום מצות הקרבן של מקדש וכמו הדלקת הנרות ס"ל לחד מ"ד דלא שייך לומר התורה חסה כו'

רק דאין עניות במקום עשירות אבל בשאר דברים ואפי' במכשירי קרבן לא גוף הקרבן שוב אמרי' התורה חסה ועתו"ס שבועות (ט"ו) ד"ה מ"מ לחד תי' דלא אמרי' אין עניות במקום עשירות כ"א בכ"ש ולפי"ז ה"ה דאמרי' זה דוקא בגוף הקרבן ולא במכשירי קרבן: ומכבר הערתי בהא דאמרי' ביומא (מ"ד) הנ"ל ובכ"ד התורה חסה דקשה מחולין (מ"ט) לגבי חלב טמא סותם איסורא דאו' ואת אומר התורה חסה כו' א"כ הכ"נ דבעי' הידור משום זה אלי ואנוהו שהוכיח בשאג"א סי' נ' שהוא מה"ת למה נאמר התורה חסה, ושוב בא לידי בשאלה ס' משפט ההוראה להג' הרצ"ת ז"ל ראיתי שהעיר כעי"ז ותי' ע"פ המבואר באו"ח סי' תרנ"ו לחלק דבל"ת צריך לבזבז כל ממונו ובמ"ע רק עד שלישי הארכתי קצת במהשהוא חוץ מענין שאלתינו ע"ד הערה ופלפול למען חיבת דבריו מענינו, ובנדון דידן כבר נתבאר דאין חיוב בהוצאה יתירה לקנות ולבנות על מקום הראשון דהתורה חסה: סימן כב להנ"ל.

ע"ד השאלה הב' אודות מקום בית נשמה הנ"ל שהונח לקרן קיימת הנעשה בתקנה ע"פ הכתוב בפנקס ע"י הגאון מוהר"ס מסאטנוב ואחריו זקנו הגאון אב"ד דשם באיומים של אלות ונזיפות אשר תסמר שערות ראש קוראיהם שחלילה לשום איש מישראל למכרו ולקנותו כל ימי עולם זולת שיהי' הבית לעולם בחזקת הקדש הקרן קיים והפירות לצדקה ואחר זמן שהיתה העיר לשרפת איש נעשה ע"י המאגיסטראט חילוף בזה האופן מפני שהמקום בית נשמה הי' לו י"ב מעטר וחצי ולהשכנים משני הצדדים יחד רק י"א מעטר וחצי וע"פ החוק אין רשות לבנות על מגרש פחות מי"ב מעטר ע"כ נעשה ע"פ המאגיסטראט חלוקה שנתנו חצי מעטר ממקום בית נשמה להשכנים וגם ניתן להם חלקם י"ב מעטר ביחד ואת מקום בית נשמה הרחיקו עפי"ז לצד מזרח משך ששה מעטר: והנה כתב כת"ה דמקור הדבר נפתח במרדכי פ' המקבל סי' שצ"ה שפסק דחליפין כמכר ומובא בשו"ת שער אפרים סי' ב' וכ"ה בס' האגודה להלכה תמיהני שהביא ממרחק והלא דברי המרדכי הם לפסק הלכה ברמ"א יו"ד סי' רי"ז סעי' ל"א, ועיין שו"ת עה"ג סי' ק"ה ובנחלת צבי לחו"מ סי' רכ"ז אריכות בזה, ומה שתמה כ"ת על תשו' הגאון מו"ה שאול ז"ל בסוף שו"ת הרמ"א לענין ספק בתקנה שהביא לדברי המרדכי הנ"ל דחליפין לא מקרי זביני והוא היפוך מהמבואר במרדכי וע"כ דחק כת"ה בדברי התשו' בגמגום הלשון, כנראה שנזדמן לכת"ה ס' שו"ת הרמ"א מדפוס מטעה כי בשו"ת הרמ"א אשר לפני דפוס ווארשא כתוב וז"ל וכן מוכח משי' מהר"ם בפ' התקבל גבי מעשה שגזרו על הקהל כו' עכ"ל ולא נמצאו כלל הדברים יותר מענין חליפין כזביני: גם מ"ש כת"ה משום דבנ"ד שוה מקום זה כמו זה אין בית מיחוש מצד החילוף וציין לחו"מ סי' ר"ג וסי' רכ"ז סעי' כ' אבל מקור הדבר הוא בש"ע חו"מ סי' רנ"ט סעי' ב' דיש מי שאומר שיכול לעשות חילוף בדבר שיפה מהדבר שלוקח ובש"ך כתב דוקא שידוע שזכות הוא לו שהוא דבר העומד לימכר וידוע ג"כ מ"ש הרא"ש בב"ק (ס') מהו ליקח גדישין של שעורין דישראל כו' ובשו"ת ב"א סי' מ"ט מובא בפ"ת שכתב דבמין אחד אפי' אין זה יפה יותר רק ששוה עם הדבר שלוקח הוי ז"נ וזה לא חסר וראי' מב"ב (צ"ט) אמאי שלו לא הגיעו לינקוט פזרא ולותיב ופי' רשב"ם משום דהוי ז"נ וזל"ח.

והלום ראיתי בשו"ת רשמי שאלה סי' באו"ח שכתב דהא דש"ע כאן סי' שנ"ט הוא רק במטלטלין אבל בקרקע אסור להחליף משום דקרקע אינה נגזלת וברשותא דמרא קיימא,

אבל הנה ראיית הב"א מוכחת שלא כדבריו דהא בב"ב (צ"ט) איירי בקרקע ועיין מג"א סי' קנ"ג סק"טז לגבי עצים ואבנים של בהכ"נ שנפל שכתב דא"א למכור של אחרים בלא דעתן כמו"ש בחו"מ סי' שנ"ט הנ"ל וע' פירש"י חולין מפני שחשודה מחלפת שיש בזה משום גזל רק התם בודאי מחלפת טוב ברע להנאתה וע' סוכה (מ"ב) במתני' ומלמדין אותו לומר כל מי שמגיע לולבו בידו ה"ה לו במתנה ודוק: ב) ועכ"פ שיש לדון בדבר, אבל גם אם ניקל ונסמוך כן בהיתר החילוף, אבל ע"ז שניתן לו מהמאגיסטראט ממקום בית נשמה חצי מעטר לחלקו לא אדע צד היתר וכת"ה כתב שיתן בעד זה זכות לבית נשמה להשתמש בכותל שלו הנה חילוף זה שוב הוי באינו מינו שיש בזה צ"ע עפ"ד הש"ע והש"ך סי' שנ"ט הנ"ל, ועשו"ת הרדב"ז סי' תשל"ח שכתב בזה דאם המכירה או החלוף יש בה תועלת לעניים לפי ראות ב"ד הדבר ברור שהם רשאים למכרו או להחליפו דכיון שמגיע תועלת לעניים מאי איכפת לי' למכחיש ואי משום שיקרא שמו על הקדישו הרי יכולים לפרסם ע"י הכרזות ושטרות שזה הקדיש של פלוני שהחליפוהו או שמכרוהו וקנו בדמיו את זה ומעשים בכל יום במצרים ואין מוחה בידם כו' אבל אם המכירה או החלוף הוא לצורך הקהל נמצא גוזלים את העניים כו' עיי"ש וכן בנ"ד כנראה שהחלוף הוא לטובת השכנים שיהיו יכולים לבנות משא"כ להבית נשמה רק לתועלת מעט לימים רחוקים אם ירצו להשתמש בכותל רק אפי' אם ע"פ שומת שמאים יהי' בזה טובת הבית נשמה ויהי' היתר מצד הדין או מצד המנהג כדברי שו"ת הרדב"ז הנ"ל.

הנה כפי ההעתקה מגזירת הגאונים ז"ל בעלי התקנה נכתב שבאם אמנם יהי' איזה צורך גדול למכור הבית או מקצתו יופסק הדבר ע"פ שלשה רבנים שיהיו מפורסמים ביותר במדינתנו יודעים בטיב הוראה ומפורסמים לצדיקים ויר"ש כו' הנה בעוה"ר לא בי הוא וע"כ אפי' בכל אופן ההיתר שיהי' נמנע ממני להזדקק לזה: ובזה הנני ידידו מחו' דושת"ה בלונפ"ח.

סימן כג.

להרה"ג הנ"ל. בבאי לביתי ממרחץ קרעניץ מצאתי לפני יקר מכתבו בין המון מכתבים שו"ת והלכה ופניתי עתה להשתעשע בדבריו ידיים שניות לתורה, הנה מה שהאריך בקונטרסו מן אות א' עד ח' אין לי מה להוסיף אחר שכת"ה הודה לדברי תשובתי ודבריו הם רק דרך פלפול דברי חז"ל ע"כ אבא רק על פרט א': א) מ"ש באות ת' בנוגע לראיית שאין חיוב לקנות מקום אצל השכנים לצרף אל מקום הנשאר מקלוז הישינה ולבנותה מחדש וחילי מר"מ פט"ו ממעה"ק ה"ב דבאומר רגלה של זו עולה תמכר לצרכי עולה ודמי' חולין חוץ מאותו אבר וקשה למ"ש הר"מ שם ה"ד בבהמת שותפין שהקדיש א' מהן חצי וחזר ולקח חצי דקדושה וקרבה דבע"ח אין נדחין א"כ הכ"נ באמר רגלה של זו עולה שאין עצה רק שתמכר לצרכי עולה ולמה לא נאמר שיהי' יותר החיוב עלי' לחזור ולהקדיש בעצמו המותר הוא חצי השני' כדי שתהא כל הבהמה קדושה וקרבה אצלו שהוא המקדיש ראשון אע"כ דאפי' בשלו אין חיוב עלי' להוסיף בנדר וקדושה בכה"ג שעתה אין ראוי להקרבה והכ"נ בקרקע שחרב ומכש"כ שאין חיוב לקנות במק"א ולצרף בקדושה ע"ז העיר כ"ת שיש לחלק בין קדו"ד לקדוה"ג ושאני ברגלה של זו

עולה דהוי רק קדו"ד משא"כ בבהכ"נ דהוי קדוה"ג אפשר שיצטרך לקנות עוד מקום ולצרף עכ"ד.

ובמחכ"ת דבריו תמוהים לי דאדרבה ברגלה של זו עולה הרי קרא כתיב בו והי' קודש שאינו יוצא לחולין ע"י פדיון רק שתמכר לצרכי עולה כמבואר בתמורה (י"א) ולעומת זה בהכ"נ יש לו פדיון שנמכר ע"י זטה"ע והוי רק קדו"ד, וזה שהוקשה להרמב"ן הביאו הר"ן פ' בני העיר במה דבהכ"נ נמכר דמאי שנא מאבני היכל ועזרות שנפגמו שאין להן פדיון וע"כ הוכיח דבהכ"נ הוי רק תשמישי מצוה והר"ן כתב שהטילו בו חכמים קדושה מדבריהם וא"כ אדרבה ראייתי נתחזקה מכח כש"כדאם ברגלה של זו עולה דגלי קרא שאין לו פדיון והוי כקדוה"ג אין חיוב עליו להוסיף בקדושה להקדיש המותר מכש"כ בהכ"נ שיש לה פדיון: ב) זולת שלכאו' הי' לפקפק בראייתי מטעם אחר דשאני ברגלה של זו עולה שקדם חסרונו להקדישו כלומר שתחלת קדושה נעשה רק באבר אחד ומעולם לא הי' אבר זה נכלל בקדושת כל הבהמה משא"כ בהכ"נ שחרב שמתחלה חלה עליו קדושה שלימה בבנינו א"כ גם עתה שנשלל ונחסר מן המקום אפשר יותר החיוב לקנות מקום לצרף ולהשלים קדושה, אבל באמת ז"א דסברא זו תתכן רק לענין קדושת אותו המקום שלא תפקע ע"י החסרון מכיון שהי' שלם בתחלה וכעין שמצינו לגבי טומאת אוכלין דאע"פ דפחות מכביצה אין מקב"ט מ"מ בהי' תחלה כביצה ונחסר לא פקע טומאתו כדאייתא בתו"כ הביאו התוס' פסחים (ל"ג) אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן והכ"נ לעומתו בקדושה דאפי' בנחסר משיעורו אלים קדושתו ע"י שיעור השלם שהי' תחלתו בקדושה וכה"ג שכתבו התוס' מנחות (כ"ד).

(ד"ה שאין דבשירי מנחה שהי' כבר צריך לכלי מצרף כלי מדרבנן שלא יצא מקדושתו ולא דמי להיכי דלא הי' צריך מעולם לכלי עכ"ל, וכ"ז לענין קדושת עצמו שיועיל לו הצירוף שכבר עמו, אבל שיהי' עליו החיוב לרדוף אחר הצירוף להשלים החסרון משום זה שהי' לו שיעור בתחלה הוא נגד הסברא, ומה דמצינו במנחות (ט').

(במנחה שחסרה קודם קמיצה רי"א יביא מתוך ביתו וימלאנה, התם לא משום חובת קדושת המנחה רק משום לצאת חובת נדרו בהבאת מנחה, אבל היכי שאין עליו אחריות נדר רק משום קדושת הקרבן עצמו להשלים קדושתו כבתחלה ע"ז איננו אחראי כלל: ג) עוד נראה ראי' לזה ממ"ש התוס' בכורות (ל"ח: ד"ה וסי' ברקא, לחד תי' דהיכי דאין מתרפא מאליו חשיב מום קבוע לפדות עליו דרפואה גמורה יכולה להעביר מום קבוע, ותקשי לכאו' דאיך מהני פדיון בזה לפמ"ש התוס' ב"ק (ע"ו) דפגול אין לו פדיון משום שמצוה לשורפו וכ"כ בחו"י יומא (נ"ה) דלא מהני פדיון לחטאות המתות משום דמצוה לקיים הכנסה לכיפה.

ואס"ד דרובץ על האדם חיוב להוסיף בקדושת הקרבן להשלימו ולהביאו לקדושתו הראשונה א"כ איך יועיל פדיון במום קבוע שסמיא בידו להעביר המום ע"י רפואה גמורה ולהחזירו לקדושתו הראשונה שיהי' ראוי להקרבה ואם יש עליו מצוה בזה לא יועיל פדיון במקום מצוה כדברי התוס' הנ"ל.

אע"כ דאין זה מצוה לרבות בקדושה נוספת רק ההקדש לפי מקומו ושעתו ודוק עוד ראי' מזבחים (פ"ח) כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן כו' סכין מטרפת הי' במקדש

ונמנו עלי' כהנים וגנזוה והטעם דאין עניות במקום עשירות ובמל"מ פ"א מכה"מ כתב
דזה רק בכלים שאין עושין מעין מלאכתם אבל הביא מתו' שבועות י"א דאפי' עושין
מעין מלאכתן אין מתקנין וקשה דאדרבה יהי' החיוב לתקנו להחזירו לקדושתו הראשונה
אע"כ דאין זה מן החיוב והמצוה ודוק: ד) וכת"ה ע"פ חילוקו הנ"ל דבקדוה"ג אפשר
יהי' החיוב להוסיף בקדושה העיר בחכמה בישוב הר"מ הנ"ל בבהמת השותפין שהקדיש
חצי וחזר ולקח חצי לא נדחה שסיים ואע"פ שהוא קדו"ד מ"מ בע"ח אין נדחין שתמה
הלח"מ דהרי אדרבה כשהוא רק קדו"ד יותר הול"ל שלא ידחה, ולהנ"ל א"ש דאם הי'
קדוה"ג יותר יש לנו לומר שלא נדחה מעולם כיון שמחויב לקנות חצי השני' ולהקדישה
א"כ לא נדחה מעולם משא"כ בקדו"ד, והוא נחמד באופן שהי' יסוד לחילוקו אבל כבר
כתבתי ראי' להיפוך: גם מ"ש משום שמצוה עליו לקנות חצי השני' לא נדחה מעולם
צ"ע שהרי בכתובות (נ"ט) מבואר באומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך
תקדש לא קדשה דהוי דשלב"ל ולא מקרי זה בידו לקנות דשמה לא יתרצה חבירו למכור
והכ"נ אמרי' בקידושין (ס"ב) נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה בתמי' ואע"ג שהתוס' ב"מ
(ע"ג) כתבו גבי אוביר ולא אעבוד דלקנות ביוקר הוי בידו התם דוקא לענין דל"ה
אסמכתא אבל לענין דשלב"ל הרי מפורש בש"ס הנ"ל דל"ה בידו וה"ה לענין דיחוי,
והגם שבתוס' סוכה (ל"ב), כתבו דל"א דיחוי עי"ז שאינו שלו אבל אין זה מטעם הואיל
א"ב קנה דזה ודאי ל"ה בידו רק דהתם לגבי מצות לולב מה שאינו שלו ל"ה בכלל דיחוי
כלל עיי"ש.

וא"כ הכא בבהמה של שותפין לש"ל שלא ידחה מטעם הואיל א"ב קנה דמצוה לקנות
דמ"מ הרי אין בידו לקנות, רק שיש לקיים דבריו דאכתי הר"מ ז"ל משמיענו לרבותא
דעכ"פ קדו"ד יותר אפשר לתקן הדיחוי משום שמצוה לקנות החצי השני' לסברת כת"ה
אפי' דל"ה בידו וכבר כתבו התוס' עצמם בזבחים (י"ב) בחידושא דר' יוחנן ד"ה אע"ג
דבידו לתקן וליקח חצי השני וכתבו דמיהו אין בידו כל כך: ה) ולענ"ד יתכן בישוב קו'
הלח"מ בלשון הר"מ ואע"פ שהיא קדו"ד, דכוונה אחרת יש בזה, דהנה בתוס' יומא
(ס"ד) מבואר דדיחוי בעודו חולין ל"ח דיחוי וע"כ מחו"ז ל"ה דיחוי משום דהדיחוי הוא
מקודם שהוקדשה ולכן זה שדייק הר"מ וכתב אע"פ שהיא קדו"ד כלומר שאל תאמר
מכיון דלא חל על הבהמה שהקדיש חצי' קדוה"ג הוי כמו דיחוי קודם שהוקדשה לכך
ל"ה דיחוי לכך אמר הרמז"ל ואע"פ שהיא קדו"ד והוי דיחוי אחר ההקדש קדו"ד דכה"ג
הוי דיחוי מ"מ בע"ח אין נדחין ודוק.

שוב מצאתי בשו"ת ד"ח ח"ב בהשמטות סי' כ"ז שכתב עד"ז בישוב הר"מ וב"ה
שכוונתי: בנוגע למה שכתבתי לענין בידו לפדותה גבי הקדש דל"ה מחוסר ממון משום
דחללו על ש"פ מחולל, כתב כת"ה מתוס' בכורות (ל'.) מ"ש דלפעמים שאין לו פרוטה
מזומנת לחלל, בשכבר הימים ראיתי להגאון מהרש"ם ז"ל בהסכמה שהעיר בדברי
התוס' הנ"ל מעירובין (מ"ט) מע"ה בע"ש לא שכיח משמע דבחול שכיח ועיין ב"מ
(מ"ו) והביא מהרא"ש הובא במזבח כפרה דהתוס' הנ"ל ר"ל רק משום צירוף טרחה
דהפרשת מעשר: והנה בעיקר הנדון אם החיוב לבנות על מקום הראשון כבר הבאתי
בתשובתי מפורש מט"ז סי' קנ"ב סק"ג דאיכא מצוה מן המובחר, זולת בנ"ד משום דוחק
הוצאה לקנין אין קפידא, והדבר מבואר מה שאין להשיב ע"ז: אשר שאל על ב"ג נכדי

אבלי נ"י ב"ה הוא טוב עלם יקר, הולך וטוב בלימוד להועיל ואשתעשע בו, ד' יתן לראותו עולה בתוי"ש ויהי לנח"ר לנשמת אביו ז"ל בג"ע: ידידו ש"ת.

סימן כד.

ב"ה עש"ק תרצ"ג. כבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה אברהם קאזמער נ"י דומ"צ דק' דזיאלאשיץ.

ע"ד השאלה שבאיזה מנין סמוך לבהמ"ד אירע טעות בקריאת ס"ת בשבת פ' בלק שבמקום הן עם וגו' כתוב הן העם והצבור גמרו כל ז' קרואים וגם מפטיר עם כל הברכות מחמת שלא הי' להם ס"ת אחרת עוד בבית התפלה ואח"ז באו ושאלו את כ"ת אם כדין עשו והשיב להם בשלילה: (א) הנה בדין ס"ת שיש בו טעות הביא הב"י או"ח סי'קמ"ג ויו"ד סי' רע"ט מ"ש הר"מ בתשו' דקורין בו ובה' ס"ת כתב להיפוך והרמב"ם פוסל וראי' ממנחות (כ"ח) דתפילין ומזוזות אפי' אות אחד מעכב ואפי' קוצו של י' ותנן (מגילה ח') אין בין ספרים לתפילין ומזוזות כו' והר"ן החזיק דברי התוס' דזה רק למ"ע דכתיבת ס"ת אבל לצאת בקריאתן שהוא מתקנת נביאים ועזרא אין ללמוד ס"ת מתפילין ומזוזות, וברמ"א או"ח סי' קמ"ג סעי' ד' כתב דבשעת הדחק שאין לצבור רק ס"ת פסול ואין שם מי שיכול לתקנו י"א דיש לקרות בו בציבור ולברך עליו ויש פוסלין ובמג"א ס"ק ס' משו"ת מהר"ם לובלין דאם נמצא טעות בס"ת ואין שם אחרת ישלים ז' קרואים בס"ת זו ולא יוסיף עליהם ועי' דג"מ ונוב"ת סי' י"ג ושבו"י ח"א סי' י': וכ"ת נסתפק בפ"י דברי הרמ"א במ"ש דבשעה"ד שאין לצבור רק ס"ת פסול כו' אם דוקא כה"ג שאין להם ס"ת אחרת כלל או אפי' רק שאין להם בבית תפלה זה ס"ת אחר, ונפ"מ לנ"ד שהי' סמוך לבהמ"ד שיש שם ספרים הרבה, ולכאו' יש ללמוד שהכוונה שאין להם ס"ת אחר כלל, דיגיד עליו ריעו בש"ע סי' קמ"ד סעי' ג' אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור ואם אין להם אלא ס"ת אחד כו' יגללו וידחה כבוד הצבור והוא מדברי המרדכי והריטב"א הביאם בב"י ועיין מג"א סק"ז דלא תיקשי מהא דיומא (ע') שלא התירו לגלול משום כבוד הצבור דשאני במקדש שהיו שם כל ישראל לא מחלו משא"כ בבהכ"נ שהם מתי מספר מסתמא מחלו, והעיר על הסתירה שבסי' קמ"ג משמע דמהני מחילת הצבור ובסי' נ"ג סעי' ו' מבואר דמשום כבוד הצבור לא מהני מחילת הצבור עיי"ש.

והנה בכע"ז מציינו ג"כ כמו סתירה קצת בש"ס דילן לענין מחילת צבור בדבר שבממון דבב"ב (כ"ג) אמר כיון דיחיד הוא אימא פיוסי פייס א"נ אחולי אחיל גבי' אבל רבים מאן פייס ומאן שביק אימא לא צריכא, מבואר דאמרי' צבור מחלו ואילו בב"ב (ס') אמר דידי בני מבואה מחלין גבאי דידך לרה"ר מאן מחיל גבך מבואר דצבור לא מחלו וכבר עמד בסתירה זו בשו"ת הרשב"א מובא בב"י חו"מ סי' תי"ז וע' שו"ת לח"ר סי' קל"ו: אבל עכ"פ אפי' לחילוק זה של המג"א דבבהכ"נ הצבור מחלו מ"מ זה דוקא באופן שאין להם ס"ת אחר כלשון המרדכי והש"ע והכוונה דוקא שאין להם ס"ת אפי' בסמוך שהרי הב"י בסי' קמ"ג הביא ג"כ בשם הר' ירוחם מ"ש לחלק דבזמן הש"ס דאמרי' שאין גוללין בצבור זה הי' רק בימיהם שהי' עומד ס"ת חוץ מהבית שמתפללין בו כדאמרי' בסוטה (מ"א) אבל בזה"ז אין חשש והב"י דחה זה דגם בזה"ז איכא כבוד הצבור שיהיו מצפין ודוממין כפירש"י וכ"נ דעת הפוסקים שלא חילקו בין זמן לזמן עכ"ל ומהשתא

שבאו המרדכי והריטב"א ז"ל לחלק בין אין להם ס"ת אחר על כרחו שאין הכוונה בכה"ג שאינו בביהכ"נ כ"א בבית הסמוך, שהרי גם בזמן הש"ס הי' עומד הס"ת חוץ מהבית שמתפללין בו ומ"מ מקרי יש להם ס"ת אחר אע"כ הכוונה בחילוק המדרכי כה"ג שאין להם ס"ת אחר כלל, ולפי"ז גם מ"ש הרמ"א דבשעה"ד שאין לצבור כ"א ספר פסול דיש לקרות בו ולברך עליו לדעה הראשונה הכוונה ג"כ שאין להם ס"ת כשר כלל אבל כה"ג שיש להם ס"ת כשר בסמוך לבית שמתפללין אין לקרות בס"ת הפסול: (ב) ובמ"ש הב"י הנ"ל שבימיהם הי' עומד הס"ת חוץ מהבית שמתפללין בו לכאו' יש להעיר דהרי ביומא (ס"ח) פירש"י דהס"ת הי' עומד בבהכ"נ שהי' סמוך לעזרה בהר הבית ובגמ' שם ובסוטה (מ"א) תניא היכן קורין בו בעזרה ראב"י אומר בהה"ב וא"כ לראב"י שנימוקו עמו הרי הי' הס"ת באותו מקום שהי' כ"ג קורא דהיינו בהה"ב.

אבל נראה שדברי הב"י הם לדברי הת"ק שהי' קורא בעזרה והס"ת הי' בהה"ב, אך מה שפירש"י ביומא שהס"ת הי' בהה"ב לכאו' צ"ע מדתנן במס' סופרים (פ"ו) שלשה ספרים נמצאו בעזרה ועשו"ת ב"ש או"ח סי' ל"ד בזה: אבל חוץ לזה הנה בנדה (ו') גבי הא דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעה"ד כתבו התוס' די"ל שעה"ד שהשואל הלך לו והי' טורח גדול לרדוף אחריו כדאמר בפ' אע"פ ס' רהט אבתרי' תלתא מילי בחלא ולא אדרכי' עכ"ל הרי מבואר דאף לחידוש התוס' דטרחה מקרי שעה"ד הוא רק בטרחה מרובה לרדוף כעין תלתי מילין אבל לילך ולהביא ס"ת מבית הסמוך ודאי דלא מקרי שעה"ד ועתו"ס ב"מ (נ"ג).

(ד"ה ליהדר לחלק כן דרחוק מירושלים ל"ה דשיל"מ משא"כ ביצא מעט, וכוונת הרמ"א שבשעה"ד שאין להם כ"א ס"ת פסול רצוני לומר דוקא כה"ג שלא נמצא להם ס"ת אחר כלל, ומצינו עוד בשבת (מ"ה) כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד ופירש"י בשעת הדחק סכנה כו' הרי דכל מקום שהוזכר שעת הדחק הוא דוקא בדחק גדול עכ"פ.

ויש להעיר בסנהדרין (פ"ג. ג.) אפי' תימא מומחזין כגון ב"ד דר"ה ור"ח דקאמר לי' מי קא מטרחנא לך ובתוס' שם שהיו סמוכים זל"ז חוץ מג' פרסאות וע' תומים סי' י"ד במחלוקת הסמ"ג והטור בזה אי ג' פרסאות מקרי טרחה וקשה מתוס' נדה הנ"ל דשעה"ד הוי לרדוף אחריו תלתא פרסי וא"כ איך קאמר הכא מי קא מטרחנא לך וצ"ע וי"ל: (ג) ובמק"א הערתי בהא דברכות (ל"ו) אבוה דשמואל ולוי, כי הוו בעי למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה פירש"י קודם עה"ש והתוס' הק' ע"ז וראיתי בס' חסדי דוד לאו"ח סי' תרפ"ז לסייע מפירש"י לשי' הא"ח בשם הראב"ד ז"ל הובא בב"י שם דנהוג לקרות המגילה קודם צה"כ כדי להקל על המעוברות שלא להתענות יותר מדאי דהוי שעה"ד אבל העיר אפירש"י מתוספתא דמגילה (פ"ב) קראה בלילה לא יצא י"ח אר"י מעשה בריב"ן שקראה בצפורי בלילה א"ל אין שעת הסכנה ראי' הרי דדוקא בשעת הסכנה יוצא ולא מהני שעת הדחק ותי' דלפירש"י שעת הדחק וסכנה חדא מלתא הוא עיי"ש.

והנה להנ"ל פירש"י דשבת (מ"ה) מסייע לה דפירש"י שעת הדחק סכנה הרי דשיטתו דשעה"ד וסכנה חדא מלתא הוא ודוק בזה, ועיין ג"כ יבמות (קכ"ב) בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין פירש"י והכ"נ כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין

לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה עכ"ל הרי דקרי ג"כ סכנה לשעת הדחק, ובירושלמי שבת (פ"ז) ויחוש לכל הימים כהדא דאסור בכל הנשים דמבואר דעגון אפי' באיש מקרי פקונ"פ.

ועכ"פ דלא מקרי שעהד"ח כ"א בדוחק גדול שהוא כמו אונס של סכנה: והנה הגם שבשו"ת המיוחסת לרמב"ן סי' רל"ט כתב דאין מקום ברכה לבטלה בקריאה בספר פסול וכתב שלא הרגישו בדבר זה רוב חכמי המזרח ומביא רא"י מחומשין דאין קורין בהן מפני כבוד הציבור ולא אמרי משום ברכה לבטלה ומצא שם הרבה גאוני עולם מסכימין ובשו"ת היכלי שן סי' פ"ה כתב ע"ז שאל תטעה דתשו' זו הוא דהרשב"א שאחר כך חזר בו כמו"ש בב"י או"ח סי' קמ"ג, ז"א דשו"ת זו נרשמת להר"מ ז"ל ותמוה שהיתה תשו' זו בהעלם עין עכ"ד מ"מ אנו אין לנו אלא דברי הרמ"א ומרמ"ל, והכ"נ בנ"ד מ"ש הרמ"א בשעה"ד שאין להם כ"א ספר פסול הכוונה שאין להם ס"ת כלל שהוא שעהד"ח גמור ודוק: ד) ועיין מ"ש הש"ך יו"ד סי' רמ"ב לענין דאמרי' כדאי הוא לסמוך עליו בשעה"ד שהוא רק במלתא דרבנן ולא בדאו' ובשו"ת רע"א סי' קכ"ב דברבים נגד רבים אף הש"ך מודה דמהני אפי' בדאו' ולפי"ז בנ"ד אף דנוגע לאי' דאו' משום לא תשא אם לברך על ס"ת הפסול מ"מ כיון דאיכא רבים נגד רבים כמבואר בב"י שפיר כתבהרמ"א דבשעה"ד יש לקרות ולברך ובפמ"ג סי' קמ"ג סק"ח דסמכינן ע"ז בדיעבד דעכ"פ דוקא בשעה"ד גמור שאין להן ס"ת אחר כלל: סימן כה.

לכ' ידידי הרב הה"ג חו"ב טובא מו"ה מיכל האלענדער נ"י דומ"צ בק' טארנא: ע"ד שאלתו חוקר לדעת במה דקיי"ל בש"ע או"ח סי' פ"ה סעי' ב' דאפי' להרהר בדברי תורה אסור בבהכ"ס ובית המרחץ ובמקום הטינופת והוא המקום שי"ב צואה ומ"ר עכ"ל, היאך הדין כנגד מי רגלים לחוד אם מותר להרהר בד"ת או אסור כמו בצואה וראיתי דבריו בטו"ט כדת של תורה, ונחזי אנן: הנה בברכות (כ"ו) כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות דאמר רבא אר"ס אר"ה ל"ש אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו מבואר מלשון המשנה כמה ירחיק מהן ומן הצואה דאפי' מן מ"ר שהוא דרבנן דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד מ"מ צריך להרחיק מלא עיניו כמו בצואה ומבואר להדיא בר"מ ה' ק"ש פ"ג ה"ח כמה ירחיק אדם מצואה ומ"ר כו': ואמנם לענין הרהור אי אסור כמלא עיניו אפי' בצואה הוא במחלוקת הרא"ש והרשב"א ז"ל דלהרא"ש קרא דלא יראה בך ערות דבר קאי רק אערוה ובצואה ליכא כ"א משום והי' מחניך קדוש כסוגי דשבת (ק"ן) ולהרשב"א לא יראה קאי נמי אצואה ואפי' בחדר אחר כל שרואה אסור מה"ת, ובשיטת הרא"ש מה שצריך להרחיק מלפניו כמלא עיניו י"ל שהוא מה"ת דכל שרואה מלפניו הוא בכלל מחניך או דהוי רק דרבנן, ויש נפ"מ דלהרא"ש גם הרהור אסור כמלא עיניו עכ"פ מדרבנן אבל להרשב"א דאף חוץ לד"א כמלא עיניו דהוי כרשות אחר ואיסורא רק משום לא יראה שוב מותר הרהור כגמ' דשבת (ק"ן) דכתיב ערות דבר דהיינו דיבור דוקא הוא המתבאר מרא"י ברכות ופמ"ג סי' ע"ט: ב) והנה לכאו' תיקשי בשי' הרא"ש דהרהור אסור במלא עיניו מירושלמי דברכות (פ"ג) הובא בט"ז סי' ע"ט ר' אילי וחביריו הוי יתבין קמ"ל פונדק ברמשא אמר מהו למימר כאן מילי דאורייתא א"ל כיון דאלו הוי יממא הוי חזי' מה קמן ברם כדין אסור, ונראה דנהי שי"ל דמה שהי' פוסק הוראה בנתינת טעם בדברי תורה לא אמר זה במקומו רק כשהלך משם

אמר הטעם, אבל אכתי מדיתבי רבנן התם הא ת"ח אל יהלך במבואות המטונפות ש"מ חוץ לד"א הרהור שרי כן הוכחת הפמ"ג בסי' ע"ט וא"כ לכאו' תהוי תיובתא בשי' הרא"ש ז"ל דגם כמלא עיניו הרהור אסור דאיך יתרוץ מה דיתבי התם רבנן: ג) והנ"ל בזה בישוב הירושלמי דהנה במחלוקת הרא"ש והרשב"א אי לא יראה בך ערות דבר קאי גם אצואה י"ל דהוא בפלוגתא בירושלמי פסחים פ"ז הי"ב דר' אימי בשם ר"ל מייתי רא'י דמחילות שתחת ההיכל חול מתניתא אמרה כן מדורה היתה שם ובהכ"ס של כבוד כו' א"ר יוסה וכי צואה טומאה והלא אינה אלא נקיות, מבואר שיש מקום סברא דגם צואה יש בה מגדר טומאה או תיעוב וע"כ למד מזה שהי' בהכ"ס במחילות דלא נתקדשו ור' יוסה פליג דצואה אינה טומאה אלא נקיות, ונראה לפי"ז דפליגי בסברת הרא"ש והרשב"א הנ"ל דלשי' הרשב"א דלא יראה בך ערות דבר קאי גם אצואה הרי שיש בה סרך וגדר טומאה הוא דברי ר' אימי אבל ר' יוסי ס"ל דצואה אין בה אלא משום נקיות ומשום דלא יראה רק אערוה ולא אצואה: וראה כוזרי מאמר ב' פרק ס"א מה שכתב בהתרת הספק שתסתפק הנפש למה זה המותר העצמי והוא ש"ז עם היותו כולו רוח מטמא, מה שהשתן והצואה עם כיעור ביתו אינו מטמא עיי"ש באופן דבזה פליגי בירושלמי אם יש בהם עכ"פ גדר סרך טומאה או שהוא לגמרי רק משום נקיות ודו"ק, שו"ר כמו מפורש ברמב"ן פ' תצא וז"ל וטעם כיסו הצואה כטומאה שמטמא את מקומה ותהי' בוקעת ועולה אבל אסור לראותה בעת התפלה כו' הרי כדברי הרשב"א דקאי לא יראה אצואה והוא מטעם סרך טומאה, ולדברי הרמב"ן העירני ב"א הרב הג' החו"ב עצום מו"ה יעקלי טורקל נ"י: ונראה עוד עפי"ז דהירושלמי ברכות פ"ג הנ"ל אזיל בשיטת ר' אימי דירושלמי פסחים האמור, והוא דבירושלמי ברכות שם ה"ה בעון קומי רבי אבוה מפני מה פורשים מצואתן ומימי רגליו ארבע אמות א"ל מפני שמחשבותיו רעות א"ל ולא קטן הוא א"ל ולא כתיב כי יצר לב האדם רע מנעוריו כו' והיינו דס"ל דצואה ומ"ר אין בהם משום נקיות לחוד רק שי"ב מגדר טומאה או תיעוב מפני שמחשבותיו רעות והוא כסברת הרשב"א דקאי עלי' ג"כ קרא דלא יראה דקרי להו ערות דבר: ד) ולפי"ז מתורץ היטב מה דלא תיקשי בשי' הרא"ש מירושלמי דברכות שם דמבואר דהרהור מותר חוץ מד"א, ולהנ"ל יתכן דשפיר סמך הירושלמי עובדא דהוה תיבי רבנן קמי פונדק ברמשא לדברי ר' אבוה דלעיל דמרחיקים מצואה אמר מטעם דמחשבותיו רעות, והוא בשיטת ר"א בירושלמי פסחים וסברת הרשב"א דמלא עיניו הוא משום לא יראה בך ערות דבר ממילא לא נחתין שיהי' מלא עיניו בכלל מחניך וש"מ דהרהור מותר ושפיר יתבי רבנן התם, אבל שיטת הרא"ש הוא דלמאי דמסיק ר' יוסה בירושלמי דפסחים דצואה אינה אלא משום נקיות יוצא מזה חומרא דגם הרהור אסור דהוי בכלל מחניך עכ"פ מדרבנן ודוק: ה) ולכאו' יש להעיר דאדרבה מדברי הירושלמי ברכות יש הוכחה לשי' הרא"ש מדקאמר שם מכיון דאילו הוי ימא חזי' לי' ברם כדין אסור, ואי כשי' הרשב"א דהאיסור במלא עיניו הוא רק משום לא יראה בך ערות דבר הרי מבואר בש"ע סי' ע"ה סעי' ו' דכנגד ערוה מותר לקרות בלילה דבראי' תלה רחמנא והא לא חזי' לי' והא דבצואה אסור אפי' בלילה כמבואר בסי' ע"ט משום והי' מחניך קדוש, וא"כ תיקשי להרשב"א מירושלמי דמבואר דגם חוץ לד"א אסור בלילה, אך י"ל למ"ש בראש יוסף ברכות (כ"ד) שכתב דעל כרחו גם להרשב"א אסור

במלא עיניו אפי' בלילה כדברי הירושלמי ומטעם דלפניו כל מקום שאפשר לראות מחניך קרינן בי' ומשוה"כ לא מהני עצימת עין או לילה וצ"ל דחזר בו הרשב"א לבסוף ממ"ש תחלה דחוץ לד"א הוי רשות אחרת דזה לאחריו ולא לפניו עיי"ש: אמנם לפי"ז שוב תיהדר הקו' בירושלמי דאיך הוה יתבי רבנן התם הרי ת"ח לא יהלך במבואות המטונפות דאין לתרץ כנ"ל דחוץ לד"א דהוא משום לא יראה מותר הרהור שהרי לפי מה שחזר הרשב"א גם חוץ לד"א איכא משום מחניך קדוש וצע"ג: ו) אבל הנלע"ד שיש ליישב דברי הירושלמי בין להרא"ש והרשב"א ז"ל, דהנה בהא דמבואר בשבת (ק"ן) דמשום מחניך קדוש אפי' הרהור אסור והיינו אע"ג דקיי"ל דהרהור לאו כדבור דמי מ"מ הכא לא כתיב דבור, מ"מ טעמא בעי דאמאי יהי' הרהור אסור כיון דלא עביד כלום ואפי' דיבורא לא עבדי ובאמת אמרי' בזבחים (ק"ב:): דלאונסו שאני דלא עביד איסורא בהרהור אבל אפי' שלא באונס מה טעם איסור בהרהור ונראה דהרהור דאסור הוא רק משום הואיל דדבור כה"ג דאמר בעירובין (ל"ח:): עכל"פ רבנן על"י דריב"נ אלא בישןדלא מצי אמר אבל בניעור דאי בעי למימר מצי אמר אע"ג דלא אמר כאמר דמי, וע"כ גם כאן כל איסורא דהרהור הוא משום הואיל דאי בעי מצי אמר ולפי"ז נראה דבלילה דהאיסור בדבור הוא ג"כ רק משום הואיל כדאמר הירו' כיון דאלו הוי יממא הוי חזי' ברם כדין אסור ממילא בלילה לא יהי' איסור הרהור עוד דשוב הוי כמו תרי הואיל דלא אמרי' כפירש"י ותוס' פסחים (מ"ו) ועיין תמורה (י"א) דבעי אי חד מגו אמרי' תרי מגו לא אמרי' וב"מ (ט':): רבנן סברי תרי מגו לא אמרי' ותוס' שם (ח').

(ד"ה ומאי וא"כ הכ"נ בזה שיהי' אסור בלילה משום הואיל דיממא, והרהור משום הואיל דדבור הוי תרי מגו או תרי הואיל דלא אמרינן, וקצת דמיון למ"ש התוס' זבחים (כ"ז) דר' יהודה לא עביד מחשבה כמעשה אלא היכי דבמעשה פסול גמור ודוק, ויצא לנו דבר חדש מאד דבלילה יהי' מותר הרהור אפי' בתוך ד"א, אבל להלכה מסתפינא להקל בדבר שלא שערום בפוסקים וצ"ע: ז) ובברכות (כ"ד) כאן בעומד כאן במהלך שצ"ב דלמה במהלך מותר להרהר בד"ת ובחי' הרשב"א דבמהלך ליכא משום מחניך קדוש הביא ע"ז כ"ת מס' גה"ש מהגאון רי"ע ז"ל שכתב להסביר דאיסור צואה בתוך ד"א משום דהוא רשותו של אדם וכמו דד"א קונין לו בכל מקום וא"כ לפי המבואר בש"ע חו"מ רס"ח ובסמ"ע סק"ג דעת הראב"ד ז"ל דד"א של אדם דקונין לו הוא רק בעומד ולא במהלך הכ"נ לענין צואה במהלך הו"ל כאלו היתה חוץ לד' אמותיו: והנה אע"ג דד"א דרבנן קונין, אבל כה"ג בבעה"מ שבת ר"פ הזורק בטעם דמעביר ד"א בר"ה חייב משום שד"א קונין לו והוי כרה"י, והשו"מ מהדו"ג ח"ג סי' ע"ט הרגיש ג"כ דהא דד"א קונין הוא רק דרבנן, אך העיר בדברי גה"ש דמה בכך דליכא במהלך רשות ד"א הרי מלפניו מרחיק כמלא עיניו אפי' רחוק מד"א.

ותי' עפי"ד הפמ"ג בשי' הרשב"א דחוץ לד"א דהוא רק משום לא יראה הרהור מותר עכ"ד, ולכאן' אכתי לשי' הרא"ש דחוץ לד"א הוא משום מחניך קדוש מה קולא דמהלך, אך י"ל דממנ"פ דלשי' הרא"ש בודאי ל"ק משום דאם תוך ד"א ל"ה מחניך במהלך כש"כ חוץ לד"א וז"פ: ח) ואמנם לענ"ד בלאה"כ ניחא לשי' הרשב"א, דהנה מה דפליגי כאן דר"ה מחלק כאן בעומד כאן במהלך ור"ח פליג עלה, כמו כן לקמן (כ"ה) פליגי אביי ורבא בצואה עוברת דאביי אמר מותר לקרות ויליף לה ממצורע דטהור עומד תחת

האילן וטמא עובר טהור וכן באבן המנוגעת ורבא אמר דהכא שאני דבעי והי' מחניך קדוש, ובשני הדינים באדם המהלך או בצואה עוברת קיי"ל בש"ע סי' ע"ו סעי' ג' וסי' פ"ה סעי' א' דאסור ועכ"ז אף דבצואה עוברת אסור לקרות כנגדו שי' הרמז"ל ובש"ע סי' ע"ו דחוץ לד"א מותר דלענין זה שפיר איכא קולא דעוברת, וא"כ מתורץ שפיר מה דלר"ה ס"ל שמותר במהלך לקרות כנגדו וכמו"ש הרשב"א דבמהלך ליכא רשות ד"א ואי דתיקשי דגם חוץ לד"א איכא איסורא כמלא עיניו דז"א דכמו דחוץ לד"א יש קולא דצואה עוברת הכ"נ באדם המהלך לכ"ע ליכא הרחקה דמלא עיניו: ט ובהסבר הענין יותר אגיד חדשות דבמתני' דטהרות פ"ד מ"ה דספק טומאה צפה ע"פ המים טהור ואליבא דר' יוסי יש חידוש יותר דאפי' ודאי טומאה צפה טהור ושם מ"ג השרץ בפי החולדה ונבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהם ספיקן טהור מפני שאין לטומאה מקום ובנזיר ס"ד דכל הנזרקין ספיקן טהור מבואר דרק ספיקן טהור אבל ודאי טמא לדידן בצפה ובנזרקין: י) ואמנם בדין מצורע במתני' דנגעים פי"ג ובגמ' קידושין (ל"ג) וברכות (כ"ה) דטמא עובר וטהור יושב טהור מבואר דאפי' בודאי טומאה טהור, עכ"פ שיש ענין וערך במצורע עובר עם נזרקין דשאר טומאות רק חילוק זה יש ביניהם דבמצורע עובר אפי' בודאי טומאה טהור ובנזרקין בשאר טומאות או טומאה צפה רק ספק טהור ואליבא דר' יוסי אפי' בודאי טומאה צפה טהור, ועפי"ז נראה בהא דברכות (כ"ה) לגבי צואה עוברת לאביי מותר לקרות ק"ש ומדמי לה להא דטמא עובר טהור ורבא דחי לה דהתם בקביעותא תלי' מלתא דכתיב בדד יושב וגו' ולכאו' יפלא מאי סברא דאביי לדמות צואה עוברת לטמא עובר שהנושאים נראים רחוקים בקצה הריחוק, אבל נראה לפי שביארתי לעיל בש"י הרא"ש והרשב"א דפליגי בירושלמי פסחים אי צואה נכנס בגדר הטומאה וכמו שהבאתי ג"כ סמך מדברי הרמב"ן והכוזרי וא"כ הרי מצינו בכל הטמאות קולא בנזרקין מפני שאין לה מקום לנוח ואליבא דר' יוסי אפי' ודאי טומאה צפה טהור ובתוס' נזיר (ס"ג) נסתפקו אי דוקא צפה ע"פ המים או אפי' באויר, ולכך היתה סברת אביי ג"כ בצואה עוברת שהוא רק בגדר סרך טומאה שיש לדמות לטומאת מצורע או אבן המנוגעת דטמא עובר טהור והכ"נ צואה עוברת שיהי' מותר לקרות ק"ש: ויתכן עפי"ז ג"כ בישוב לשון הר"מ פ"ג מה' ק"ש הי"ג שהעתיק לשון הגמ' דצואה עוברת וז"ל צואה עוברת כגון שהיתה שטה ע"פ המים אסור לקרות כנגדה שהיא תמוה דלמה נקט ע"פ המים מה שלא נמצא בגמרא ועיין מ"ש בט"ז סי' ע"ו בזה, ולהאמור מתורץ כיון דסברת אביי הוא לדמות צואה עוברת לטמא עובר משום דמצינו ספק צפה טהור ואליבא דר' יוסי אפי' בודאי טומאה טהור וכבר הבאתי שנסתפקו התוס' נזיר (ס"ג) או דוקא טומאה צפה ע"פ המים או אפי' באויר אבל הרמז"ל בפ"ד מה' אה"ט ה"ג דצפה ע"פ המים דוקא ובכ"מ שם ה"ו דאפי' לא ע"פ היין רק ע"פ המים דוקא ועיין תפא"י פ"ד דטהרות שהוכיח בש"י הר"מ דע"פ המים דוקא וכבר נתעוררתי בזה דגם לגבי ע"ע (בסוטה מ"ה) תני במתני' צף ע"פ המים ובכ"מ פ"ט מה' רוצח בש"י הר"מ דע"פ המים דוקא ועיין מנ"ח מתק"ל ובמק"א כתבתי אריכות בזה, ולכן הרמז"ל כאן שבא להשמיענו דהלכה כרבא דצואה עוברת אסור לקרות ק"ש דלא דמי לטמא עובר דהתם בקביעותא תלי' כו' השמיענו הר"מ רבותא דאפי' צואה עוברת שטה ע"פ המים שיותר יש לה דמיון לטומאה צפה ע"פ המים מ"מ אסור לקרות כנגדה

דהתם בקביעותא תלי' מלתא דכתיב בדד ישב כו' והיא הערה נחמדה: יא' ולפי"ז האמור
דכל קולא שיש בצואה עוברת הוא משום דמיון טומאה צפה ונזרקין לפי שהם בגדר
אחד נכון היטב מה שכתבתי לעיל במה דר"ה מחלק כאן בעומד כאן במהלך דאותה
קולא שיש לגבי צואה עוברת דאיתא באדם המהלך שהרי גם בטומאת נזרקין מבואר
במתני' דטהרות דאין חילוק בין שהטומאה עוברת או טהרה עוברת דכל נזרקין טהור
ועיין תוס' נזיר (ס"ד) ד"ה והמאהיל, וע"כ כמו שבצואה עוברת שי' הר"מ דא"צ הרחקה
חוץ לד"א הכ"נ באדם המהלך כיון דבמהלך ליכא רשות ד"א ממילא ליכא ג"כ דין
הרחקה חוץ לד"א דלזה מהני קולא דצואה עוברת או אדם המהלך: יב' והשתא בנידון
שאלתינו אי' במ"ר שלא כנגד העמוד דהוי רק דרבנן אי הרהור מותר לכאן' מבואר
עפי"ד הפמ"ג הנ"ל בשי' הרא"ש דאפי' חוץ לד"א כמלא פניו דהוי דרבנן לדידי' מ"מ
הרהור אסור אבל כבר עמדתי עפי"ז בדברי הירושלמי דברכות דהוה יתבי רבנן דמשמע
דמותר הרהור חוץ לד"א ומה שתי' הפמ"ג עפ"י שי' הרשב"א דחוץ לד"א האי' משום
יראה לכך מותר הרהור הקשיתי ע"ז שהרי הרשב"א חזר בו לפי"ד הרא"י רק דגםחוץ
לד"א הוי בכלל מחניך כדברי הרא"ש והדרא הקו' בירושלמי רק דמזה אפשר להוכיח
בשיטת הירו' דכיון דמלא פניו חוץ לד"א הוא רק דרבנן שוב בדרבנן הרהור מותר
ובאופן זה יתכן דגם במ"ר שלא כנגד העמוד דעיקרו דרבנן יהי' ג"כ הרהור מותר: יג'
וראיתי בקובץ פ"ג מה' ק"ש בהא דפליגי ר"ה ור"ח בריח רע שיש לו עיקר אי מרחיק
ד"א או מרחיק ד"א ממקום שפסק הריח, וכתב דכיון דד"א ממקום שכלה הריח הוי רק
דרבנן לפי זה אפשר לומר דגבי מ"ר כ"ע מודים דא"צ אלא ד"א ממקום מ"ר כיון דלא
אסרה תורה אלא כנגד העמוד וסייע לזה מש"ע סי' ע"ח עיי"ש, וצ"ע לענ"ד שהרי גם
במ"ר דרבנן צריך להרחיק מלא עיניו כמפורש בר"מ פ"ג ה"ח אע"ג דהוי דרבנן
בדרבנן, ולמה א"כ ר"ח דמצריך הרחקה ממקום שפסק הריח בצואה מודה במ"ר משום
דהוי דרבנן בדרבנן לדברי הקובץ ומאי שנא, ואפשר דס"ל להקובץ בשי' הרשב"א
דמלא עיניו מה"ת כמו"ש הרשב"א דאיכא בה משום לא יראה או אפי' לשי' הרא"ש הוי
בכלל מחניך מה"ת משא"כ לאחריו רק דליכא ד"א ממקום שפסק הריח הוי דרבנן וצ"ע
ועיין רא"י ברכות (כ"ד) שנסתפק בזה: עכ"פ לדברי הקובץ שיש קולא במ"ר לענין
הרחקה משום דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד יתכן שיש קולא במ"ר גם לענין
הרהור, ולפי מה שכתבתי לעיל יש כן להוכיח מירושלמי ומצאתי ג"כ בראש יוסף
ברכות (כ"ד) בד"ה והוי יודע כתב וז"ל ומיהו נגד העמוד אסור אף הרהור דלא כתיב
בי' דבור כ"א ויד תהי' לך כו' ויצאת שמה חוץ עכ"ל, מבואר מדבריו דשלא כנגד העמוד
ס"ל דמותר הרהור: יד' סוף דבר שמכל הנ"ל יש ללמוד היתר בהרהור לגבי מ"ר שלא
כנגד העמוד, והר"מ שכתב בפ"ג מה' ק"ש והוא בש"ע או"ח סי' פ"ה סעי' ב' דאסור
להרהר במקום הטינופת הוא המקום שי"ב צואה ומ"ר עכ"ל, י"ל דוקא בשניהם יחד
אבל במי רגלים לחוד אין קפידא בהרהור ועוד שיש לחלק דהכא דוקא במקום הקביעות
למ"ר משום דאתי לידי סרחון והוי כמו עביט של מ"ר וזה ג"כ (מ"ש) מ"ש ברמ"א סי'
פ"ג סעי' ד' דאם משתינים בהם לפעמים אסור להרהר בהם ד"ת כו' והיינו דוקא משום
שהוא קבוע, וכעת נזדמן לידי ספר שו"ת לבושי מרדכי וראיתי במהדו"ת סי' קס"ה
שצדד להקל משום האי חילוקא וכתב ג"כ בכוונת הקש"ע כן וכבר הבאתי לו מהראש

יוסף ומשמעות דבריו להקל והי' לבאר בסוגי' הש"ס והפוסקים מה שנלע"ד לצדד להיתרא: טו) מה שתמה ע"ד הצל"ח ברכות (כ') שהקשה על הסתירה בש"ע סי' ס"ב סעי' ד' דפסק כרבינא דהרהור כדבור דמי ובסי' קפ"ה סעי' ב' וסי' ר"ו סעי' ג' פסק כר"ח, והוא פלא שאין כאן שום סתירה דבש"ע סי' ס"ב הרי כתב רק דאם מחמת חולי או אונס קרא ק"ש בלבו יצא והיינו דבמקום אונס יוצא בהרהור עכתו"ד, ולא אדע מה חשב על הצל"ח וכי ח"ו לא ידע הצל"ח מה דקאמר והעתיק בעצמו ש"ע סי' ס"ב סעי' ד' אם מחמת חולי או אונס אחר כו' אבל הא גופא דיוצא בהרהור מחמת חולי או אונס הוא משום דרבינא דבעל קרי מהרהר וקורא וכמו"ש המג"א סי' קפ"ה, והצל"ח באמת לא הקשה כלל דרך סתירה כמו שהעתיק כ"ת רק כתב דרך פירוש דבק"ש יוצא בהרהור מה"ת משום דכתיב על לבבך וזה שהביא מש"ע סי' ס"ב, והיינו טעמא דרבינא בבעל קרי דמהרהר בלבו משום אונס, ועפי"ז הולך ומבאר ע"פ חילוקו דמשא"כ בסי' קפ"ה וסי' ר"ו מה שא"י בהרהור הוא מדין התורה דבכל ענינים חוץ מק"ש הרהור לאו כדבור מה"ת ומ"ש המג"א בסי' קפ"ה דגם שם יצא בהרהור מחמת חולי או אונס באמת לא אתי' לפי פ"ה הצל"ח והוא כמו"ש המג"א עצמו סי' ק"א סק"ב דמ"ש בסי' צ"ד דחולה ירהר בלבו הוא רק לרווחא דמלתא אבל אינו יוצא ידי תפלה בזה ובש"ע הרב סי' ס"ב ע"פ הגר"א דגם התם לגבי ק"ש הוא רק לרווחא דמלתא לקבל שכר אבל הצל"ח ע"פ דרכו מפרש שהוא לדינא אליבא דרבינא וז"פ: ידדו.

סימן כו.

א בשאלת ברכת קליפת מראנצין שכתב המג"א סי' ר"ב שברכתו בפה"ע דרק בקפריסין אמר בגמ' דאפי' שקלת לקליפת לא פרי משא"כ בקליפת מראנצין דהוי שומר לפרי וכמו"ש התוס' לגבי גרעינן דמברכין בפה"ע משום דלגבי ערלה פרי היא והט"ז בסי' ר"ב כתב דרק לגבי גרעינן ילפינן מערלה דהוי גוף הפרי משא"כ לגבי שומר דגם לערלה לא איתרבי רק מקרא דאת פריו הטפל לפרי אבל ל"ה פרי בפ"ע וא"כ לענין ברכה אין לברך בפה"ע כיון דל"ה פרי רק שומר לפרי דלכאו' אפשר דהמג"א לשיטתו בסי' ר"ו סק"א דבפרי שלא נגמר או שאינו עיקר הפרי אם בירך בפה"ע בדיעבד יצא ועפי"מ"ש במעד"י ושג"א סי' כ"ג בישוב גי' הבה"ג והרי"ף ז"ל בברכות (ל"ו) מדלגבי ערלה לאו פרי היא וכו' שהק' התוס' דלגבי ערלה הטעם רק משום דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל ובברכה ליכא חילוק בין ארץ לח"ל, ותי' במעד"י ושג"א דמ"מ בארץ אין לברך בפה"ע משום דלא יכול לברך כן בח"ל דהוי תרתי דסתרי דלא חשיב לי' פרי לענין ערלה, ולדבריהם מעיקר הדין גם קפריסין מקרי גוף הפרי וא"כ בקליפת מראנצין דחייבין בערלה גם בח"ל משום שומר הוי כגוף הפרי, כדברים האלה ראיתי בישע"י שם ואינו כעת בבית, גם בראיית הנש"א דקליפת הפירות הוי כפרי עצמה מסוכה (ל"ה) מפני שמפסידה כו' הרי דחל תרומה על הקליפה.

כתבת שאין ראי' מאתרוג דעצו ופריו שוה משום דעיקרו היא הקליפה וכמו"ש בכפ"ת שם וקלסי' בחת"ס או"ח סי' ר"ז, כן כתב ג"כ במ"פ לסי' ר"ב, ומ"ש שהדבר מפורש בתוספתא ור"מ פי"א מה' תרומות וקליפת אבטיח ואתרוג ומלפפון אע"פ שא"ב אוכל כו' הרי אלו אסורין לזרים קליפי פולין ושמשמין אם י"ב אוכל אסורין כו' ובט"ז או"ח

תרמ"ח סק"ו מ"ש בזה, הרי מפורש שחל קדושת תרומה על קליפת האתרוג יש בזה להעיר על הנש"א מה שלא הביא מכאן, אבל יותר עוד נתחזקה ראיית הנש"א מכאן שאין לדחות כנ"ל דשאני אתרוג כדברי הכפ"ת, שהרי בתוספתא תני ג"כ קליפת אבטיח דשוה לאתרוג שחל עלי' קדושת תרומה וקליפת מראנצין ודאי לא גרע מקליפת אבטיח שהיא פירי הנקרא מילון וכן כתב בשבילי דוד:ב) ובעיקר הדין שכתבו האחרונים לברך בפה"א כמו"ש בחיי"א וש"ע הרב והיא משום ספיקא בשי' הפוסקים אי כמג"א או כט"ז ובירך על פה"ע בפה"א יצא, ויש מאחרונים שכתבו לברך שהכל משום דלא נטעי אדעתא דהכי כמו"ש הא"ר לענ"ד נראה לקיים דבריהם לא רק משום ספיקות הפוסקים כ"א משום ספק בשי' הש"ס גופי' והוא: ג) הנה בברכות (ל"ו) בהא דרבינא אשכחי למר בר רב אשי דקאי זריק אביונות ואכיל קפריסין דמקשה הש"ס ותיפוק לי' דנעשה שומר לפירי ותמה בצל"ח דלמה המתין להקשות אמר בר רב אשי ולא הקשה כן לעיל אדרב דאמר זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין: ובראשית ההשקפה חשבתי לתרץ דכבר הק' בצל"ח שם דמאי קשה ותיפוק לי' דנעשה שומר לפירי הרי קרא את פריו דדרשינן מיני' הטפל לפריו בארץ הוא דכתיב וכל איסור ערלה בח"ל הוא מן ההלכה ועד כאן לא שמענו מההלכה אלא ערלה ולא שומר של ערלה, ונראה דהן אמת שכתבו התוס' נזיר (ס"א) דאין סברא דאתי קרא למעוטי דבר שאינו אלא הלמ"מ כבר נודע שהדבר תלוי בפלוגתא דר"י ור"מ (מכות י"א) בספר שתפרו בפשתן דח"א פסול דאתקש כה"ת לתפילין דהוי הלמ"מ לתופרו בגידין ואידך כי איתקש למותר בפוך להלכותיו לא אתקש, וא"כ למאי דקיי"ל להלכה דס"ת שתפרו בפשתן פסול הרי דקיי"ל גם להלכותיו אתקש דקאי היקש דקרא על הלמ"מ וא"כ הכ"נ קרא דאת פריו לרבות הטפל לפריו אתי גם לערלת ח"ל מהלמ"מ, ואמנם במכות שם אמר רב חזינן לספרי דבי חביבי דתפירי בכתנא ולית הלכתא כוותי', ולכאו' נראה בפשט הגמ' דהש"ס היא דאמר ולית הלכתא כוותי' אבל רב לנפשי' ס"ל כדחזי בי חביבי דס"ת שתפרו בפשתן כשר וכ"כ בבב"צ יו"ד ח"א סי' פ"ג, וא"כ מתורץ היטב מה דלא מקשה הש"ס לעיל אדרב לשי' דס"ל להלכותיו לא אתקש והכ"נ לא אתי ריבוי דאת פריו לערלת ח"ל מהלמ"מ: ד) אבל שבתי ונחמתי שז"א דבאמת מה דאמר במכות (י"א) ולית הלכתא כוותי' הם דברי רב עצמו תדע שהרי רב גופי' אמר במגילה (י"ט) דמגילה שתפרה בפשתן פסולה משום דאיקרי ספר והגאון בי"צ במח"כ שגה בפשט הגמ' ואשתמיטתי' לפי שעה ש"ס דמגילה הנ"ל.

שוב ראיתי בט"א מגילה (י"ט) שכתב מכח גמ' דמגילה דגם במכות (י"א) דאמר ולית הלכתא כוותי' הם דברי רב עצמו רק שכתב בלשון שמא צ"ע ואפשר דרב דאמר במגלה דאיקרי ספר היא רק אליבא דהך תנא במכות דפסול בס"ת ולא אליבא דנפשי' ומתורץ לפי"ז קו' הצל"ח על נכון: ה) אמנם הנראה עוד באופן אחר בישוב קו' הצל"ח מה דהמתין הש"ס להקשות אדברי מר בר רב אשי נ"ל דהקו' היא לשי' דוקא דלקמן (ברכות ל"ח) אמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עליו שהנ"ב מ"ט זיעה בעלמא היא כמאן כי האי תנא דתנן דבש תמרים וכו' ושאר מי פירות של תרומה ר"א מחייב קו"ח ור"י פוטר, ויש להעיר דלמה לי' למר בר ר"א לאסוקי טעמא משום דזיעה בעלמא מלתא דלא פסיקא ותלי' בפלוגתא שהרי בפסחים (כ"ד) אר"ז הטעם דאין סופגין בערלה

אלא על' היוצא מזיתים וענבים משום דהוי שלכדה"נ ואביי דחי לי' התם משום דזיעה בעלמא היא וכן היא סוגי' דחולין (ק"כ) כמו"ש התוס' שם, ובלח"מ פ"י ממא"ס כתב דאידחי סוגי' דחולין מקמי סוגי' דפסחים דהטעם משום שהיא שלכדה"נ ועיין שו"ת ח"צ סי' כ' ופנ"י בפסק חדש וא"כ מה הכריחו למר בר ר"א לסתום הכא כסוגי' דחולין משום זיעה בעלמא: והנראה בזה הנה התוס' ב"ק (ק"א) חדשו לתי' א' דפירי הערלה דוקא גמר פירי פירי מבכורים בחולין (ק"כ) ולהכי אמעיט משקה דידהו אבל שומר לפירי דאתרבי מאת פריו הטפל לפירי לא אמעט משקה דידהו דבכורים ליתנהו בשומר לפירי כלל וה"ט דלא יצבע ולא ידלק דהיינו ביוצא בקליפי ערלה, אמנם תמוהים לי דבריהם שסותרים לתוס' פסחים (כ"ד) שכתבו דמה דצריך לג"ש דפירי פירי מבכורים היא רק איוצא דזיתים וענבים דלא נימא דהוי זיעה בעלמא, וא"כ בקליפת ערלה דליכא בהו לימוד דפירי פירי שוב אדרבה בלאה"כ ליכא אי' משום דהוי זיעה בעלמא, אך בפנ"י פסחים (כ"ד) כתב כחידוש התוס' ב"ק הנ"ל רק מטעם אחר לפי הסוגי' שם דאין סופגין על היוצא משאר פירות משום דהוי שלכדה"נ א"כ זה דוקא בפירי דערלה שעומד לאכילה הוי המשקה היוצא שלכדה"נ משא"כ בקליפת הפרי הוי המשקה כדה"נ, עכ"פ לפי חידוש התוס' הנ"ל ק"ל מאי דאמר הכא מר בר ר"א בדבש תמרים מברכין שהנ"ב וכתבו התוס' דה"ה במשקה דשאר פירות כמו בערלה והרי בערלה גופי' מצינו דלוקה על היוצא דהיינו מקליפת הפירות א"כ גם בברכת הפירות נמצא דמברך על משקה דפירות בפה"ע כגון במשקה דקליפת הפירות וכמו דאמרי' בברכות (ל"ו) מדלענין ערלה לאו פירי הכ"נ אמרי' מדלענין ערלה פירי לענין ברכה נמי הוי פירי וכמו"ש במג"א סי' ר"ב הנ"ל לענין קליפת מראנצין, וא"כ איך סתם מר בר רב אשי במשקה דשאר פירות דמברכין שהנ"ב והרי במשקה דקליפת הפירות הי' צריך לברך בפה"ע דהוי ג"כ כדה"נ כדברי הפנ"י הנ"ל: ז) אך י"ל דבאמת משוה"כ דקדק מר בר ר"א ואמר הטעם דמברכין שהנ"ב משום דזיעה בעלמא הוא נגד סוגיא דפסחים שהוא משום שלכדה"נ כמו שהערתי לעיל אבל הוא הדבר שבא לפרש דמשוה"כ גם במשקה דקליפת הפירות מברכין שהנ"ב שהרי גם לענין ערלה להך טעמא דזיעה בעלמא ליכא חילוק בין משקה דפירות גופי' או משקה דקליפת הפירות דאין לומר דבקליפת הפירות יהי' ביוצא שלהן דין ערלה דליכא בהו ג"ש דפירי פירי שהרי בלאה"כ ליכא דין ערלה בהו משום דזיעה בעלמא כמו שהערתי לעיל אתוס' ב"ק הנ"ל ודוק היטב: ח) אך כ"ז אתי שפיר לשי' המג"א הנ"ל דקליפת הפירי דאתרבי מאת פריו הטפל לפירי ה"ה דהוי פירי דהריבוי אתי לזה שיהי' פירי וכמו"ש המחצה"ש מדברי הרא"ש בה' ערלה משא"כ לשי' הט"ז דאת אתי לרבות רק דהוי שומר לפירי ול"ה פרי ואין מברכין על קליפתן בפה"ע ל"ה מר בר רב אשי צריך לומר הטעם דזיעה בעלמא שהרי אפי' לפי הטעם דשלכדה"נ לא תיקשי שיברך על משקה דקליפת הפירות בפה"ע שהרי לא עדיפי המשקה מהקליפה גופי' דאין מברכין בפה"ע לשי' הט"ז משום דל"ה פירי רק מדדייק מר בר ר"א בטעמא דזיעה בעלמא ש"מ דס"ל דקליפת הפירות נתרבו מאת פריו דמקרי פרי לגבי ערלה וכן לענין ברכת בפה"ע כשי' המג"א: ט) והנה כבר הבאתי קו' הצל"ח בד' ל"ו בקו' הש"ס ות"ל דהוי שומר לפירי והרי ערלה בח"ל הלמ"מ וקרא דאת פריו לרבות הטפל לפירי אתי רק לערלת א"י, אך לשי' המג"א הנ"ל אתי שפיר דכיון דעכ"פ איתרבי לערלת א"י

דמקרי פירי שוב ממילא ידעינן גם לערלת ח"ל דין שומר לפרי דקרא דאת פריו הוי רק גילוי מלתא דשומר לפרי מקרי פרי, וכיון דאתאן לזה מתורץ היטב קו' הצל"ח הראשונה מה דהמתין הש"ס להקשות על מר בר ר"א ולא הקשה כן לעיל ארב, ולהנ"ל קו' הש"ס אתי שפיר דוקא למר בר ר"א לשי' לקמן ל"ח דאמר בדבש תמרים דמברכין שהנ"ב משום דזיעה בעלמא ומזה ש"מ דס"ל דשומר לפירי איתרבי דמקרי פרי כנ"ל משא"כ אליבא דרב ל"ה הש"ס יכול להקשות ות"ל דהוי שומר לפירי משום דהו"מ לתרוצי דשומר לפירילא מקרי פרי כשי' הט"ז א"כ ממילא לא שמעינן דין שומר לפירי לגבי ערלת ח"ל מהלמ"מ והדבר נפלא בס"ד: הדרן לדינא במ"ש האחרונים בקליפת מראנצין דהוי ספק אם לברך בפה"ע או בפה"א משום חילוף השיטה של הגמ"א והט"ז, ולהנ"ל הוי ספיקא מדין הש"ס אי כמר בר ר"א דס"ל ע"כ דשומר איתרבי דמקרי פרי או כמו דהמ"ל אליבא דרב דלא מקרי פרי ולכן יפה שהכריעו באחרונים בא"ר והגהת חת"ס לברך שהנ"ב: ועפי"ד התוס' ב"ק (ק"א) דבשומר לפרי אסור גם היוצא כתבתי מכבר ליישב שי' הר"מ בה' מא"ס שהק' עלי' בתוי"ט פ"א דערלה שהיא נגד הש"ס (נדה ח') דקטפו זה פריו ונדפס בקונטרסי משמרת להבית פ"ח ה' י"ט עיין שם דבר יקר בס"ד: סימן כז בסוגיא הנ"ל (ברכות ל"ו) דהקשה למר בר רב אשי מאי דעתך כר"ע דמיקל ולעבד מר כב"ש דהו"ל ספק ערלה בח"ל, הק' ג"כ בצל"ח מאי דלא הקשה הש"ס כן בתחלה אליבא דרב: ונ"ל דלכאו' יש להעיר בדרב גם בדמר בר ר"א דאכלי קפריסין משום דר"ע דאמר אין מתעשר אלא אביונות וכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל וכפירש"י בערלה בח"ל מד"ס הוא, והרי התוס' במסקנא הק' על הבה"ג וס"ל דאע"ג דלענין ערלה לאו פרי הוא מ"מ מברכין בפה"ע דבברכות ליכא חילוק בין ארץ לח"ל א"כ תיקשי דשוב ממילא גם לענין ערלה איך נוכל להקל בח"ל דכיון שבא לאכול ומברך בפה"ע ומשום דהוי פרי לערלה בא"י דהוי ספיקא דאו' א"כ איך יאכלם בח"ל משום סד"ר הא הוי זלזול לדרבנן וכמו"ש במג"א סי' קפ"ד סעי' ז' בספק בירך בהמ"ז מברך גם ברכת הטוב והמטיב דלא זלזולי בדרבנן: אך י"ל לפי"מ שחידש המג"א סי' ר"ו סק"א דבלא נגמר הפרי או שאינו עיקר הפירי אם בירך בפה"ע יצא, א"כ אין זה זלזול בדרבנן ע"י שמברך בפה"ע דליכא הוכחה במה שמברך בפה"ע דחשיב לי' פרי לערלה בא"י, דאפשר מה שמברך בפה"ע על הקפריסין אף דלא חשיב פרי רק משום דגם על מה שאינו עיקר הפרי בירך בפה"ע יצא: אלא אי קשיא הא קשיא דמאי פריך ולעביד כב"ש דס"ל דהוי ספק ירק, הרי אדרבה משום זה הספק דהו"ל צלף ספק ירק א"א להקל בח"ל משום דהוי זלזול בדרבנן ע"י שמברך בפה"ע עי"ז דהוי פרי בא"י דבזה לש"ל כנ"ל לגבי קפריסין דמה שמברך בפה"ע הוא משום דאפי' באינו עיקר הפירי בירך בפה"ע יצא דהא תינח למאי דאמרי' דהאביונות הוי פרי ודאי משוה"כ גם על הקפריסין יצא בברכת פה"ע, משא"כ משום ספיקא דב"ש דצלף הוי לגמרי ירק אפי' האביונות והיא הערה נפלאה: אך י"ל דבדין זלזול לדרבנן שכתב המג"א בס"ד קפ"ד הנ"ל בשם הר"ש חיון וכן נודע מדברי הרדב"ז בספק קרא ק"ש דצריך לקרות עם ברכותיו מטעם זה עיין ש"ע סי' ס"ז בזה, הנה בשו"ת תה"ד סי' ל"ט שכתב ג"כ סברא זו לגבי ברכת הטוב והמטיב העיר לזה מקורו בגמ' ברכות (מ"ה:): אביי עני לי' בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאו' רב אשי עני לי' בלחישא כי

היכי דלא נזלזלו בהטוב והמטיב, ובתה"ד הי' לו הגי' בגמ' רב עני לי' בלחישא עיי"ש ולכאוו' צ"ע דהכא משמע דאביי לית לי' חששא דזלזול לדרבנן, ואילו בשבת (כ"ג) אמר אביי גופי' ביוט"ב דספק דדבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזלזולי בה ויש לחלק]: והנה באמת דוגמת פלוגתא זו בחשש זלזול לדרבנן מצינו גם במק"א בחולין (צ"ח) בהיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא סבר מר בר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן, וראיתי בס' ברית שלום פ' עקב העיר דרב אשי כאן לשיטתו בברכות (מ"ה) הנ"ל דחייש לזלזול דרבנן מבואר מכאן דמר בר רב אשי לא חייש לזלזול דרבנן.

ומעתה מה נעים עולה בישוב קו' הצל"ח הנ"ל מה דהק' הש"ס וליעבד כב"ש אליבא דמר בר רב אשי ולא הק' כן לרב, ולהאמור הקו' רק למר בר רב אשי לשיטתו בחולין דלא חייש לזלזול דרבנן, משא"כ לרב ל"ק דאפשר דס"ל כרב אשי בברכות (מ"ה) וחולין (צ"ח) דחיישינן לזלזול דרבנן ובפרט לגי' התה"ד ס"ל לרב הכי בפירוש בברכות שם, א"כ הכ"נ א"א למיעבד כב"ש משום ספק ערלה בח"ל כיון דמברך בפה"ע מספק ערלה בא"י דאו' ממילא גם בח"ל א"א להקל מטעם ספק ערלה בח"ל דהוי זלזול לדרבנן ולכך המתין הש"ס להקשות רק אמר בר רב אשי לשיטתו והיא דבר נחמד בס"ד: סימן כח.

ב"ה ה' ברכה תר"צ. שוכט"ס לכבוד הרב החו"ב בוצ"ק מו"ה חיים מענדיל הורוויטץ שליט"א האבד"ק דזיקוב: לעומת יקרתו עם שאלתו באחד שקיבל מהפירמא "לימאנאווא" הסטאציע למכירת בענזין בקאמיסיאן ומחויב הוא שתהי' הסטאציע פתוחה גם ביום השבת שאל"כ יקחו ממנו העסק אם יש היתר להושיב עכו"ם לימי השבת ושיהי' כל הריוח שלו, וכת"ה כתב למעניתי בצדדי ההיתר להלכה בטוב טעם ודעת ערבו לי דבריו: לענ"ד נראה שיש בזה כמה צדדים להתיר, הא' דכיון דהאי' רק מחשש מ"ע שיהי' החשד שהנכרי הוא שכיר יום לישראל הוי זה כדין מכס המבואר בס' רמ"ד דבמקום פסידא ל"ח למ"ע, ומה שחשש כ"ת בזה דהוי רק מניעת הריוח הנה בשו"ת מהר"ם שיק סי' ק"ו הוכיח ממג"א סי' רמ"ה סק"ח דאין חילוק, וגם מ"ש המג"א סי' רמ"ד טעם ההיתר במכס משום דהוי מציל מידם, אפשר דכיון דעי"ז יאבד חירות שלו ואומנתו ויבא העסק לידי נכרים הוי כמציל מידם עיי"ש.

ויש לסייע לזה שהרי גם במכס מצינו שהתירו כעין מניעת הריוח מה שקנה המכס לכתחלה על תנאי היתר זה כמו"ש הב"י סי' רמ"ד דאפי' לקנות המכס להדיא משום הרוחה מותר כיון דבשעת הקנין לא עביד איסורא ולכי מטי שבת כיון דכבר קנוי הוא שרי להשכיר עכו"ם בקבולת לקבל לו המכס משום פסידא עכ"ל א"כ דשרינן במכס אף שמביא עצמו לידי פסידא ואונס: ולכאורה תיקשי כיון דההיתר הוא רק מטעם אונס פסידא א"כ בכה"ג שקונה לכתחיל' הרי מבואר בשו"ת מהרי"ט סי' כ"א דאונס לא מיקרי אלא כשהוא אונס הבא מאיליו אבל היכי שהוא עצמו סבב לו האונס לא מיקרי אונס ובשו"ת הרמב"ן הביאו הח"מ אהע"ז סי' נ' סקט"ז וז"ל אני אומר דרך כלל שאונס כשמו כו' ומסבב אונס לעצמו אין זה אונס אלא רצון ומבואר בש"ע יו"ד סי' רל"ב סעי' י"ז ובס' ישועת ישראל לחו"מ הביא לזה מירו' פ"ט דנזיר בעבד שנזר בנזיר ורבו כפהו

לשתות יין דאם מה שכופה הוא דרבנן לוקה אף שהוא אונס משום דמסבב לו האונס מעצמו ואם מה שכופה הוא הלמ"מ אינו לוקה דהויכמו הפרת האב בנדרי בתו עיי"ש ועי' תב"ש סי' י"ז לגבי בהמה מסוכנת של עכו"ם דלקנות לכתחילה לא שרינן, ועכצ"ל דהכא שאני כיון שהאיסור רק משום מ"ע התיירו אף בכה"ג שקונה לכתחילה וברמ"א יו"ד סי' ק"ח ס"א לענין דבר שמותר בדיעבד אסור לקנות אצל עכו"ם דהקני' מיקרי לכתחילה ובשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תתקע"ח לגבי אי' שנתבטל בס' שאסור לקנות מן העכו"ם דהוי כמבטל אי' לכתחילה, מ"מ בדין המכס התיירו לקנות לכתחילה כיון שאין האיסור רק משום מ"ע.

וסמך לזה נראה מירו' פ"ב דכלאים ה"א כל סאה שי"ב רובע ממין אחר ימעט ומקשה הירו' דהא אין מבטלין אי' לכתחילה ומשני תמן את מרבה לבטל אי' תורה ברם הכא את מרבה לבטל מראית עין, מבואר דאיסור שהוא משום מ"ע מותר לבטל לכתחילה וע' שו"ת רע"א סי' רי"ח ובציר"ש מה שהעיר מש"ך יו"ד סי' ס"ו סדק י"א לפ"ז הכ"נ במכס מותר לקנות לכתחילה אף דקני' הוי כעין מבטל אי' לכתחילה לשו"ת הרדב"ז מ"מ באי' משום מ"ע ליכא אי' מבטל לכתחילה הכ"נ מותר לכתחילה ליכנס לאונס פסידא שמותר בדיעבד ודו"ק בהערה זו: ולפי"ז נראה דשפיר שרינן ג"כ כעין מכס אף במניעת הריוח, דאחר שכבר עשה העסק שהריוח ברור, הוא לו כהפסד ומותר לו ג"כ ליכנס בזה לכתחילה כנ"ל כיון שנוגע רק לאי' מ"ע דבזה הוי קונה להריוח כמו הפסד ועיין ב"י או"ח סי' תקל"ט ב' דעות בדין ריוח ברור אי' הוי כהפסד וע' דע"ת סי' י"ז שהעיר מזה לדברי התב"ש הנ"ל, ויש להעיר קצת מהא דמ"ק (י"ד) דפליגי בלהריוח מר מדמי לי כלשוט ומר מדמי לי כלמזונות וע' נה"מ סי' ש"ו מ"ש מהשמ"ק והראב"ד מהא דב"מ (ע"ב) מאן דיהיב לי' זוזא לחברי' ופשע ולא זבין לי' משלם כדקא אזיל אפרוותא דזיל שפט דאע"ג דהוי רק מניעת הריוח כיון שסמך ע"ז והריוח ברור הוי כהפסד באופן דגם בנ"ד אף שהוא מניעת הריוח כיון שהוא ריוח ברור הוי כדין פסידא דמכס שהתירו באי' משום מ"ע: ולכאוו' הרי גם בדין מכס שהתירו הוא מטעם דאי לא שרית לי' אתי לידי אי' דאו' דבסתם מקבלי מכס צריכים לכתוב כמו"ש הב"י וע"כ כתב באמת בטו"ז סי' רמ"ד סק"ו דחומרא דאתי לידי קולא הוא דבמכס של אוכלין שא"צ לכתוב יהי' אסור.

אבל לענ"ד י"ל בזה דכבר נודע מ"ש הרמב"ן פ' אמור בפסוק שבתון זכרון תרועה שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ביו"ט אפי' מדברים שאינן מלאכה כו' ובח"ס בהשמטות לחו"מ סי' קצ"ה שביאר דנושא ונותן בחנות הוא מחלל שבת באי' המפורש כנ"ל והוא מפורש בקרא דנחמי' (י"ג) ומ"ש בכ"מ דאי' מקח וממכר בשבת הוי דרבנן היינו באקראי אבל הקובע מו"מ ופותח חנותו בשבת איכא אי' מה"ת עיי"ש: ואמנם נראה ברור דכ"ז רק בישראל הפותח חנותו בשבת עביד אי' תורה אבל במושיב עכו"ם בחנותו בודאי ליכא בזה כ"א דין אמירה של שבות בעלמא היכא דליכא כתיבה דמשום הטורח בשבת ליכא אי' כ"א בישראל עצמו אבל ליכא בזה משום אמירה לעכו"ם כ"א על המלאכה היכי דאיתא או על השבות אבל לא על הטורח של עכו"ם תדע דהרי הסמ"ק ל"ת ע"ה הביא ממכילתא דאמירה לעכו"ם אסור מה"ת מקרא דלא יעשה דכתיב ביו"ט כלומר אפי' ע"י אחרים עיין טו"ז סי' רמ"ג סק"ג רק דאנן ס"ל דהוא אסמכתא בעלמא, א"כ כ"ז במלאכה עצמה דכ' בה לא יעשה אבל היכי דליכא לא מלאכה ולא שבות רק

על הטורח עצמו שאין הגוף שובת ליכא משום אי' באמירה לעכו"ם, ונראה ממילא דה"ה לטעם פרש"י שבת (קנ"ג) דאי' אמירה לעכו"ם הוא מדין שליחות עיין ב"מ אהע"ז סי' ה' או לפרש"י ע"ז (ט"ו) שהוא משום ודבר דבר (ובשו"ת תו"י סי' נ"ג העיר שיהי' האי' משום ודבר דבר ובאמת מבואר כן בפרש"י ועשו"ת רע"א סי' י"ז בפירש"י ביצה ל"ז), עכ"פ לכל הטעמים ליכא דין אמירה לעכו"ם שבות כ"א על המלאכה בחיוב ולא על השלילה מה שאינו שובת וז"פ, ולפ"ז מתורץ קו' הט"ז הנ"ל דגם במכס דליכא כתיבה שפיר התירו משום דליכא מלאכה דאו' לגבי הנכרי וגם שייך לומר לגבי הישראל דאי לא שרית לי' אתי לידי אי' דאו' דאע"ג דליכא כתיבה מ"מ לגבי הישראל יהי' אי' דאו' משום דפותח חנותו כדברי הרמב"ן ואיכא שפיר תרתי לטיבותא ע"ד שכ' החת"ס סי' נ"ח שאינו מצוה לעכו"ם לעשות עבורו אלא שבות בעלמא ואי לא שרית לי' אתי ישראל לידי אי' דאו' ודו"ק: ובלא"ה כתב המג"א סי' רמ"ד סק"ז דאפי' במכס של אוכלין שאין כותבין מ"מ מותר משום דהוי כמציל מידם וכבר הבאתי משו"ת מהר"ם שיק דבכה"ג בנ"ד הוי ג"כ כמציל מידם, עוד נ"ל בנ"ד דהפמ"ג סי' רמ"ד בא"א סק"ח כתב לענין פתיחת המקולין בשבת ע"י נכרי די"ל דלא חיישינן לחשדא של אמירה לעכו"ם במו"מ שהוא שבות ולא רצה להתיר בפרסום וקצתם אמרו שמנהג להתיר עיי"ש וע' בי"צ יו"ד ח"ב בק"א סי' ו', ובאמת בשו"ת מהר"ם שיק סי' ק"ו הביא מס' תורת השלמים דנהגו בטבחי ישראל שלוקחין בשו"ט נער עכו"ם בקבולת בפני זקני ת"ח למכור במקולין שלהם ולית מאן דחשש לאי' עכ"ל, אך כבר העיר בנוב"ת או"ח סי' כ"ט בסברא הנ"ל שי"ל דלא חיישינן לחשדא של שבות דשבות אבל הרי חזינן גבי מכס דהוי ג"כ חשדא של שבות דשבות מ"מ הי' אסור בקבולת משום מ"ע לולא הטעם של הפסד גדול כמו"ש המג"א סי' רמ"ד סק"ח ועכ"ז כתב הנו"ב להתיר שם בעסק החנות באופן שישכור לנכרי החנות עם החירות (עיין ח"ס סי' נ"ח) והנכרי ישב לבדו בחנות ואפי' בימות החול לא ישב שם יהודי עמו לסייע לו במכירה עכ"ד וכ"כ בח"ס חו"מ סי' קצ"ה אות ג' דאם כל השבוע אין זכר להעכו"ם עם הישראל רק ביום השבת ישב שם העכו"ם הרי הערמה ניכר שהעכו"ם הוא הפועל ושוכר שלו וזה אסור עכ"ל ועיין ח"ס סי' נ"ח דאם השותפות נעשה רק משום היתר שבת קשה לסמוך דודאי איכא מ"ע, אך במהר"ם שיק סי' ק"ז כתב דהיכי דהנכרי מכניס ומוציא גם בימי החול שוב אין קפיידא עיי"ש, ולפי"ז נראה דבנ"ד שהוא ג"כ רק חשדא של שבות דשבות דבעסק הסטאציע ליכא כתיבה כלל שחשבון הנמכר גלוי ע"י המורה (זייגער) יש להקל ואפי' שהנכרי לא ימכור כ"א ביום השבת ג"כ מותר דרק בנדון של הנו"ב שהישראל נוטל ריוח בתורת שותף צריך להיות היכר מימי החול שגם הנכרי שותף משא"כ בנ"ד שלוקח הנכרי כל הריוח מיום השבת וליום הזה הוא עסק שלו א"כ א"צ היכר כ"א למה שהוא ליום הזה, ואף שמבואר בשו"ת אחרונים שאין זה מספיק להתיר מה שכל הריוח של יום השבת הוא של הנכרי עיין אר"ח סי' רמ"ג משו"ת כ"ס ומהרי"א ואין הספרים תח"י נראה דשאני התם לגבי בית אופה בבית של ישראל משא"כ בנ"ד שהסטאציע הוא של הנכרי המשכיר לישראל וכמו שהוא השוכר מהפירמא כן הישראל משכיר לנכרי על יום השבת שיהי' שלו ליכא ג"כ משום מ"ע כמו בשותף המבואר בסי' רמ"ה במג"א דליכא משום מ"ע: ובאמת מטעם זה לחוד מפני שהסטאציע הוא של הפירמא יש לדון

להתיר עפ"י המבואר ברמ"א סי' רמ"ג ס"ב דאם אין המרחץ או התנור של ישראל רק שכרם מעכו"ם וחזר והשכירם לעכו"ם שרי דאין שם הישראל נקרא עליו ובש"ע הרב ז"ל סעי' ט"ו באופן שלא התעסק בהם כלל אלא חזר והשכירו מיד לעכו"ם אחר, רק דשאני הכא שאינו משכיר לעכו"ם כל העסק כ"א לימי השבת ויו"ט ובימי החול שם הישראל נקרא עליו, מ"מ יש צד קולא באופן שיהי' התחלת פתיחת החנות ביומו של נכרי על ידודאז כמו שיהי' נקרא שם הישראל אח"כ על ימי החול כן נקרא שם הנכרי השוכר ליום השבת, וגם כאשר הפירמא על הסטאציע בודאי אינו של ישראל כ"א של הגעזעלשאפט "לימאנאווא נאבעל" לא נקרא עליו שם ישראל כלל, ע"כ נלענ"ד שיש להתיר ע"י שט"מ דמשכיר לו הזכות והרשיון לימי שוי"ט ע"ד שכתב המג"א סי' רמ"ד סקי"ח שמוכר לו הורמנא בעלמא שיש לו מהמלך, ועיין שו"ת חס"ל מהדו"ת או"ח סי' כ"ז בנידון כע"ז לענין להעמיד אבנים של הממשלה אם מותר לישראל למכור בקבלנות לנכרי שיהי' במקומו בעסק זה, וכתב דאע"ג דמלאכת תלוש בפרהסיא הוא כמלאכת מחובר דאסור בקבלנות, מ"מ כיון שאין האבנים של ישראל רק שהתחייב א"ע בקיבולת וכיון שהוא שוכר לנכרי במקומו אף שאינו ממחה את הנכרי אצל הממשלה להכירו במקומו מותר וראי' ממ"ק (י"א) האריסין והחכירין והקבלנים יעשו אחרים בשבילן ופירש"י כשהאבל אריס וחוכר אצל אחר שרי לשכור פועל אחר במקומו ולפי המבואר בתוס' שבת (י"ז) ד"ה ואין ובירושלמי מדמי אי' מלאכת שבת בקבולת לאי' מלאכת אבל ע"י אחר וכיון דבאבל התירו בכה"ג ה"ה בשבת ועיין מ"ש בשו"ת אמרי יושר סי' מ"א בענין טראפיק צד היתר משום שהסחורה איננו של ישראל גם דהוי כדין מכס, וכתב לחדש דבמכס שהצריכו קבולת הוא רק היכי דאפשר אבל אם א"א מותר בשכיר יום וה"ה בטראפיק א"כ בנ"ד מכש"כ בכה"ג שכל הריוח לשבת הוא של הנכרי, ואמנם בעיקר דברי האמרי יושר לענ"ד לא צדקו דבריו במחכ"ג עפ"י שבארתי לעיל הטעם דמותר במכס אף שמסבב האונס לעצמו משום דהאי' רק משום מ"ע וסמך מירו' פ"ב דכלאים כנ"ל וא"כ הא תינח בקבלנות משא"כ בשכיר יום ליכא היתרו דהפסד משום דמסבב לעצמו: אמנם לדעת דכ"ז הוא רק באופן הנזכר שהסטאציע עם הרשיון הוא של הנכרי המשכיר אבל לא היכי שהוא של ישראל עצמו ובכאן יש ישראל המשתדל לפתוח לו סטאציע שלו גליתי לו שמשום זה יהי' ההיתר קשה לשבת, ובימים אלו נשאלתי ע"כ מרב א' בנדון הסטאציע וכתב שבעיר באכניע הוא פתוח בשבת ע"י שט"מ, בודאי נעשה עפ"י היתר בי"ד ובודאי אין הסטאציע קנינו של ישראל או אפשר עפ"י אופן ההיתר של הנוב"ת סי' כ"ט הנ"ל ע"כ פשוט בנ"ד שהפירמא הוא של הגעזעלשאפט נראה שיש להתיר ע"י שט"מ: והנני בזה ידידו דוש"ת.

סימן כט ב"ה ל"ב למב"י תרצ"ז. שוכט"ס לכ' ידנ"פ הרב הגאון החסיד כש"ת מוהרש"א מיללער נ"י אבד"ק לאבאווא: שמחתי עם מכתבו בדברי תורתו ממתקים ומחמדים, ואשר ישאל בעצתי בענין שט"מ לשבת על טראטש לחתיכת עצים זעגמאשין, כבר כתב כת"ה בביאור יפה לענין זה, ואשר אני אחזה בזה: א) בנוגע לאיסור מדינא באמנה שהמג"א סי' רמ"ג סק"ב השיג אב"ח וקיים דברי הב"י בלשון הטור הלכך מותר בקבלנות שצ"ל בהבלעה תחת בקבלנות, ומשום דבמרחץ שהישראל מרויח אסור קבלנות מדינא ועיין ט"ז סק"ב, ובש"ע הרב פסק ג"כ כהמג"א אבל בהג"ה כתב דבקו"א

חזר בו דליכא איסורא רק משום מ"ע, ובתוס' שבת עשה פשרה לחלוק דהיכי שהעכו"ם נוטל מכל היסק שכר בזה הדין כהב"ח דאע"ג שהישראל נהנה מ"מ גם העכו"ם נהנה ועד"ז כתב ג"כ בח"ס סי' נ"ט, וביא"פ הק' על התוס' ש בלשון הב"ח אבל בגוף הדין אינו חולק וענוב"ת סי' ל"ח, אך בח"ס שם הוסיף לקיים ב' הגירסות בקבלנות ובהבלעה דשניהם מעכבים והיינו שיטול הנכרי מכל עשרה בישולים כו"כ בעבודה דידי' כדי שלא ירבה תוס' מרובה על העיקר בשביל הישראל, ובשו"ת מהר"ם שיק סי' צ"ו כתב דבלאה"כ נצרך שיהי' בהבלעה משום דמה שבאין האנשים ומשלמין בעד כל עבודה השכר הוא לבעלים והוי שכר שבת שלא בהבלעה דמה שעכו"ם מערב אח"כ המעות יחד ונותן לבע"ב משום זה לא מקרי בהבלעה כמבואר באו"ח סי' ש"ו וא"כ ההכרח כמו"ש הח"ס לשכור את הנכרי בקבלנות בהבלעה על עשר או מאה כור ויהי' רשות לו לשבות ולעשות בכל עת: ב) ובענין הקבלנות מה שאומן הראשי יש לו ג"כ פועלים שכירי יום כתב בח"ס סי' ס' דלא איכפת לן בהכי משום דהפועלים אדעתא דהאומן אדונייהם עבידי ולא אדעתא דישראל וכ"כ במהר"ם שיק סי' צ"ח לגבי מלאכת טחינת רחיים אבל הנה בש"ע הרב כתב דלא מהני מה שהאדריכל לבדו הוא בקבולת ושאר האומנים שכירי יום ובאמרי יושר ח"ב סי' קנ"ז כתב להחמיר כדבריו, ולפי"ז מאוד קשה דין קבולת בזמנינו, ועיין ט"ז סי' רמ"ד סק"ב שהק' אמ"ש בתוס' דבית רגילים בשכירי יום ועינינו רואות שרגילין בקבלנות וראיתי בס' לקט מהרי"ט לה' שבת הביא מס' לחמי תודה שכתב ע"ז דאמת שהאדריכל הוא בקבלנות אבל הפועלים שכירי יום המה עיי"ש מ"ש בזה אבל לדברי ש"ע הרב הנ"ל כן הוא דבכה"ג לא מקרי קבלנות: ג) רק באופן שיש היתר מדינא בקבלנות נשאר עוד איסורא משום מראית עין וגם משום חז"ש כמג"א סי' רמ"ד סק"ח, והנה מצד איסורא דמראית עין מבואר בש"ע סי' רמ"ג סעי' ב' דאם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכיר או ליתן באריסות ליכא משום מ"ע, ובלבו"ש על הט"ז סק"ב כתב דה"ה באם המנהג בקבלנות אבל בלבו"ש לקמן סי' רמ"ד על הט"ז סק"ב חזר בו בשי' הט"ז רק דגם במנהג בקבלנות אסור, ובמ"ז סי' רמ"ג סק"א וסי' רמ"ד סק"ב כתב דלטעם התוס' דהמראית עין הוא שמא יאמרו שהוא שכיר יום וכמו"ש במג"א סי' רמ"ד סק"ה מותר בנתפרסם בקבלנות דשוב לא יחשדוהו בשכיר יום משא"כ לטעם הר"ן דמחזי כשכיר יום שאין יודעים לחלק בין קבלן לשכיר יום אסור אפי' בנתפרסם רק שהפמ"ג כתב דדעת הר"מ דלא כהר"ן רק שהחשש שמא יאמרו וצ"ע דמפורש בר"מ פ"ז מהיו"ט ה' כ"ה כתב שאין הכל יודעים ההפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור עכ"ל, הרי אדרבה ס"ל להר"מ כטעם הר"ן דמחזי כשכיר יום ועיין מהרש"ם ח"ב סי' קע"ב שלא הביא מדברי המ"ז אבל כנראה שנתכוון לזה ועיי"ש שהביא מס' משנה ברורה דדעת כמה ראשונים דאפי' דרכן של בנ"א בקבולת מחזי כשכיר יום כיון שהבעלים נוטלים כל הריוח ולא שרי אלא בדרכן באריסות: ד) גם מלבד האיסור דמראית עין איכא מצד חז"ש במלאכת פרהסיא כמו"ש במג"א סי' רמ"ד סק"ח דבזה"ז אין העכו"ם מניחים לשום אדם לעשות מלאכת פרהסיא ביום חגם ואם נניח אנחנו לעשות איכא תה"ש ורק באריסות שיש להנכרי חלק בעסק ליכא תה"ש משא"כ בקבולת, והחשש תה"ש שכתב המג"א מבואר בפיהמ"ש להר"מ סופ"ק דע"ז ועיין מהר"ם שי"ק סי' ק' מ"ש על הסתירה שבח"ס סי' ס"א שכתב

שהחשש תה"ש בזה הוא חומרת המג"א שהמציא מדעתו ובסי' נ"ט הביא מהר"מ בפיה"מ שכ"כ, והנה הגם שבסי' נ"ט כתב הח"ס דבזמנינו שנפוצי ישראל בארצות הצפון הקרים בימי הקור והוצרכו להחם התנור בית החורף ע"י נכרים סוברים שכן הוא שמירת שבת ישראל לא יעשה אבל אומר לנכרי ועושה, וא"כ אין כאן חז"ש שיאמרו במלאכה ע"י נכרי כגון בבישול שכר בשבת דלא מנטרי ישראל שבתא טפי עי"ז, אבל הח"ס לא כתב זה רק לגבי מלאכה בצינעה כמו בישול שכר בשבת ולא לגבי מלאכת פרהסיא וכ"כ מהר"ם שיק סי' צ"ו דמה"ט החמיר הח"ס בזה בסי' ס"א עיי"ש: ה) ובטעם הח"ס דמשום שרואין העכו"ם שמסיקין ע"י נכרים שוב ליכא חז"ש לכאן יש להעיר בעיקר חומרא דחז"ש שהרי בע"ז (ט) אמר רבא אמר לי איסור גיורא כי הוינן בארמיותא אמרינן יהודאי לא מינטרי שבתא דאי מינטרי שבתא כמה כיסי משתכחי בשוקא ולא ידענא דס"ל כר"י דאמר המוצא כיס בשבת מוליכו פחות מד"א, א"כ תקשי דלמה נחוש היום במלאכת בשבת ע"י נכרי שיאמרו דישאל לא מנטרי שבתא הרי לא הועלנו בזה דבלאה"כ אומרים כן דאי מינטרי שבתא כמה כיסי משתכחי בשוקא, רק עכצ"ל דמ"מ אין לנו להניח להחזיק דבריהם עוד יותר ע"י שיראו ישראל עושים מלאכה ע"י נכרי, ולפי"ז גם עכשיו שרואים בארצות הקרות מסיקים תנורים ע"י נכרי למה נאמר שסוברים שכן הוא שמירת שבת אומר לנכרי ועושה לא משום דלא מינטרי שבתא, והרי בלאה"כ אמרי דישאל לא מנטרי שבתא דאל"כ כמה כיסי משתכחי בשוקא ואיך א"כ ידונו ישראל לזכות שכך הוא שמירת שבת נגד סברתם מאז, ואדרבה נאמר שלא להניח לחזק דבריהם דלא מינטרי שבתא מדלא משתכחי כיסי בשוקא, וגם ממה שמסיקים ע"י נכרי יש לעיין בע"ז (כ"ו) דאמרינן להו דידן דמנטרי שבתא מחללינן עלי' וצע"ק ויש לחלק, ועכ"פ דמלאכת פרהסיא כתב הח"ס עצמו דאיכא גם בזה חז"ש חז"ש, ועיין מהרש"ם ח"א סי' י"ב במה שמצינו עניני חז"ש שהם רק מדרכנן ומצינו ג"כ שהוא מה"ת ולפי פיה"מ להר"מ סופ"ק דע"ז הנ"ל החשש חז"ש הוא מה"ת: ו) והנה מה שהזכיר כת"ה משו"ת ד"ת ח"א סי' ו' דאם העכו"ם עושה תיקון יש בזה משום אומן קונה בשבח כלי וכ"כ בזה בשו"ת כנף רננה סי' כ"ב הנה במהרש"ם ח"ב סי' קע"ב הביא כן מס' החיים להג' מהרש"ק ז"ל שחידש דבמטלטלין שעושה הנכרי תיקון אומן קונה בשבח כלי והוי כעושה מלאכה בשלו, וכתב לפלפל דלפי"ז גם בקרקע כן להנה"מ סי' ש"ו סק"ד דגם בקרקע אומן קונה בשבח כלי רק דבשו"ת תוע"ר א"ח סי' ו' לא ס"ל כן עיי"ש: ולכאן יש להעיר לפמ"ש החיד"א ביעיר און דאומן קונה בשבח כלי היא רק דרבנן א"כ אפשר שלא נאמר זה בעכו"ם כדאמר בב"ק (צ"ו) השביח נכרי מהו כו' תקנתא לנכרי ניקו וניעבד וכמו"ש הקצוה"ח סי' ס"ו סקל"ב לגבי מכירת שטרות דרבנן בעכו"ם וקצוה"ח סי' קנ"ד ומקו"ח סי' תמ"ח לגבי סטומתא בעכו"ם וכבר נתעוררתי ע"ד היעיר און מהא דב"מ (קי"ב) בהא דהנותן טליתו לאומן כו' דמקשה ואי אמרת אומן קונה אמאי עובר הרי דמה שאומן קונה היא מה"ת, אבל י"ל דכמו שכתבו התוס' ב"מ (ד') ד"ה אין דאע"ג דשעבודא דאו' מ"מ כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במע"פ חשיב כאילו מחל לו השעבוד מדאו' הכ"נ י"ל כיון דאומן קונה בשבח כלי מדרבנן חשיב כמחל לו חובו מה"ת ושפיר יקשה אמאי עובר עליו ואכתי אפשר דאומן קונה היא רק דרבנן שלא יועיל בעכו"ם, אבל הרי בתוס' ע"ז (ע"ה) מבואר דאפ"י בעכו"ם אמרי'

אומן קונה בשבח כלי, כתבתי זה אך להעיר ולדינא כבר כתבתי מה שיש לדון וכת"ה הביא משו"ת כנפי רננה סי' כ"ב להתיר בשט"מ להשכיר המגירה ולמכור העץ: והנה בד"ת או"ח סי' ז' העלה דגם במכירה איכא משום מ"ע וסייע מתוס' פסחים (כ"א) אבל בשו"ת הר"ב ח"ב סי' כ"ד הביא מכמה שו"ת שהזכירם בשע"ת דאין לחוש במכירה למ"ע גם הביא כמה הוכחות לזה ובמהרש"ם ח"ב סי' קע"ב הביא מדברי הב"י רס"י רמ"ג דבהשכירן לשנים מרובות דמי למכר דאית לי' קלא ליכא למיחש למ"ע, והנה הרוצה להקל בשט"מ יש לו כמה תשו' מאחרונים לסמוך עליהם אבל אני לעצמי נמנע לכתוב שט"מ בכמו אלה וכת"ה כדעתו דעת תורה יעשה: ז) ואין בהמ"ד בלא חידוש בהעלותי על לבי סוגי' דע"ז כ"א דלא ישכיר אדם מרחץ לעכו"ם שהיא קוטב נדון שאלתינו רחש לבי בישוב קו' התוס' ב"מ (צ') למאי דבעי התם דלא נאמר אמירה לעכו"ם שבות רק לענין שבת דאיסור סקילה ולא באיסור לאו והקשו התוס' ממ"ק (י"ד) דבשביעית וחזו"מ אסור אמירה לנכרי ותי' משום דשבת ויו"ט חזו"מ מלתא היא: ונלע"ד לתרץ ג"כ ע"ד הפלפול קצת הנה מה שכתבו שביעית וחזו"מ כתב במהרש"ל שהיא ט"ס דבמ"ק (י"ב) לא מצינו רק במועד דאסור אמירה לעכו"ם ורק שהג"י בתוס' דבשבת וחזו"מ אסור אמירה לעכו"ם, וכבר נתעוררתי ג"כ מאז למ"ש הט"ז יו"ד סי' רצ"ו סק"א דבחובת קרקע שנוהג רק באי' כיון דל"ה חובת הגוף ליכא בזה משום אמירה לעכו"ם וע"כ כתב בש"ע שם שמותר לזרוע כלאי זרעים ע"י עכו"ם ע"כ הכ"נ בשביעית דהוי חובת קרקע ג"כ ליכא בי' דין אמירה לעכו"ם רק דאסור ע"י עכו"ם מטעם דאדם מצווה על שביעית שדהו בשביעית כדאמר בע"ז (ט"ו), אע"כ גי' המהרש"ל מוכרח דקו' התוס' משבת וחזו"מ, ומעתה הא דקיי"ל אמירה לעכו"ם שבות הרי דעת הסמ"ג דהוי אי' דאו' והיא מדברי המכילתא כל מלאכה לא יעשה בהם שלא יעשה העכו"ם מלאכתך ובב"י סי' רמ"ד הביאו וכתב שהיא אסמכתא בעלמא אף דלשון הכתוב מוכיח שהיא דרשה גמורה עיי"ש והטעם דחשבינן קרא לאסמכתא הוא משום דקרא גבי יו"ט כתיב אבל בשבת נאמר לא תעשה כל מלאכה וא"כ דבשבת לא שמעינן מקרא שהוא אי' תורה דאמירה לעכו"ם ממילא גם ביו"ט אי אפשר דאית' קרא לאסור מה"ת דא"כ הול"ל דיו"ט חמיר משבת לענין זה וזה לא יתכן כדאמר בביצה (י"ח) מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אלא הואיל דבשבת שרי יוה"כ נמי שרי, נמצא דמה דביו"ט ל"ה אי' אמירה לעכו"ם מה"ת היא רק משום מגו דשבת דל"ד אמירה לעכו"ם כ"א דרבנן: ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל דלא יתכן לומר שביו"ט וחזו"מ דהוא בכלל יו"ט דקרא כגמ' דחגיגה (י"ח) שיהי' מותר בהם אמירה לעכו"ם עיי"ז דהוי רק אי' לאו, דז"א דהרי אדרבה הוה לן למימר דביו"ט דכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם שיהי' אסור אמירה לעכו"ם מה"ת רק משום שלא יהי' יו"ט חמיר משבת אבל מאחר דשבת אסור אמירה לעכו"ם משום שבות א"כ ממילא ההכרח דעכ"פ ביו"ט ודאי דאסור משום שבות מאסמכתא דכל מלאכה לא יעשה דכתיב בגופי' דעכ"פ לא קיל בזה משבת, והוא נכון לפענ"ד: סימן ל.

ב"ה י"ג למב"י תרצ"ו. שוכט"ס לכ' ידידי הרב הה"ג החר"ף ובקי כש"ת מו"ה מרדכי וואגשאל נ"י ראבד"ק בייטש: לתשובת יקרתו ע"ד השאלה אם להתיר הדלקת מאור האלקטרי ביו"ט, וכ"ת הביא משו"ת בי"צ יו"ד ח"ב סי' ל"א ופלפל בדבריו: (א) הדבר

פשוט שיש בפתחת השאלטער של האלקטרי ענין הוצאת ומוליד אש כמתני' דביצה (ל"ג) שאין מוציאין את האור כו' ובגמ' מ"ט משום דקא מוליד ביו"ט ובט"ז סי' תק"ב שלא התירה התורה אוכל נפש אלא לתקן מה שכבר יש בעולם אבל לא התירה להמציא ולהוליד אונ"פ, ובביצה (כ"ג) סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור משום דקמוליד ריחא ובבי"צ יו"ד ח"ב סי' ל"א דבר מזה לענין איסור לדבר בשוי"ט ע"י טעלעפאן דאיכא משום מוליד כח האלקטרי שדומה להא דסחופי כסא אשיראי הנ"ל, וכ"ת פקפק דשאני התם שעושה פעולה המתקיימת שנשאר הריח בהבגד משא"כ כאן שאם יסיר חבורי החוטין הוא חוזר כבראשונה שבטל מציאת האש, אבל הנה הרי גם במתני' דאין מוציאין את האור כו' שהוא ע"י חכוך האבנים זב"ז שמוציאין אש כמו"ש בתוי"ט בשם הר"מ אע"ג שמיד נכבה מ"מ אסור, ועיין שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ק"מ הביא משו"ת גו"ר הספרדי שהתיר לרחוץ בבורית בשבת אע"פ שהוא מוליד כיון שאינו אלא לשעה לא חשיב נולד והשיג עליו משו"ת ח"צ סי' צ"ב וממתני' הנ"ל דאין מוציאין את האור דאפי' שהוא רק לשעה אסור וכירושלמי פ"ז דשבת דגם בונה לשעה אסור ובע"כ דלא כגו"ר עיי"ש, וכע"ז עיין תו"ח שבת פ"א מ"א בישוב קו' התוס' דמתני' אשמיענו דאפי' הנחה לשעה חשיב הנחה: ב) ובס' יבין דעת בקונט' גרם המעלות מנכד המחבר כתב להסביר ענין האלקטרי שהבערת האש תסובב ע"ז שזרמים הדינאמע מאשין עוברים דרך חוטי אינסטאלאצ'י ובאים אל חוטים הקבועים בעששית של זכוכית ושם המה פוגעים כח מתנגדו לבלתי לתת להם לעבור וע"י התנגדות והתנגשות הללו נולדה החמימות כמו שדרך ע"י שפשוף חזק באיזה חומר נתחמם ומחימום הזה נולד האש שבוער, וא"כ היינו ממש דינא דמתני' דאין מוציאין את האור ופשוט מאוד שאין שום צד היתר להדליק את האלקטרי ביו"ט: ג) ובעיקר דינא דמתני' דאין מוציאין את האור ובגמ' מ"ט משום דקא מוליד הנה הר"מ בפ"ד מה' יו"ט ה"א הרכיב הדבר בתרי טעמי שכתב ע"ז שלא הותר ביו"ט אלא להבעיר מאש מצוי' אבל להמציא אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב, עכ"ל דנראה, דתרת' קאמר שלא הותר להמציא והוא טעם הגמ' משום מוליד, ועוד טעמא אחרינא מפני שאפשר להמציא אותה מבערב, וכבר השיג הראב"ד ז"ל עליו מה שלא הספיק להר"מ ז"ל טעמא דגמ' מפני שהוא מוליד: עוד תקשי מירושלמי מגילה פ"א ה"ו דתנו בשם ר' יהודה אף מכשירי אוכל התירו מה ביניהון ר"ח אמר לחדד ראשו של שפוד ביניהון ר"ת ברי' דר"א הוציא אש מהאבנים ביניהון ובציר"ש דמכאן ראי' לשי' הר"מ דהוציא אש מן האבנים הטעם משום מכשירי אונ"פ עיי"ש, ואמנם קשה דהרי בהירושלמי לא הזכיר כלל טעמא דמוליד רק מטעם דהוי מכשירי אונ"פ.

וראיתי בבינה לעתים פ"ד מהיו"ט שהק' ע"ד הר"מ שכתב מפני שאפשר להמציא מבערב דא"כ מאי אמר בירושלמי הוציא אש מן האבנים ביניהון דהרי במכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט אף לר"י אסור עכ"ק, אבל זה יש לתרץ דהירושלמי נקיט דאיכא ביניהון בכה"ג שלא אפשר לעשותו מעיו"ט אבל הא קשיא מה דלא נקט הירושלמי רק טעמא דמכשירי אונ"פ והר"מ נקט מתרי טעמא כנ"ל: והנ"ל בזה דבאמת הה"מ מפרש טעמו של הר"א משום דהוי מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט וביאר שהרי אין זה כביצה שנולדה שאסורה לפי שאין דבר זה ראוי בעצמו אלא לבשל או

לאפות בו ולא אסרוהו אלא מפני שלא הי' לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב והטעם
הזה כתב ג"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל, ואמנם הרשב"א ז"ל בעבודת הקודש כתב אין
מוציאין את האור כו' מפני שהוא מוליד ואפשר לו מבערב יו"ט וכל שאפשר לו מבעיו"ט
ואינו אונ"פ אסור עכ"ל, משמע מלשונו שאין זה טעם אחד רק דתרי טעמי איתנהו בה
ותיקשי ג"כ מירושלמי הנ"ל שלא הזכיר כלל טעמא דנולד שהרי אמר דהוציא אש איכא
ביניהון דאליבא דר' יהודה מותר ואס"ד דאיכא משום נולד גם לר"י אסור: ד ונראה
בישוב זה עפ"מ שביאר הלח"מ את דברי הה"מ הנ"ל מ"ש שאין זה כביצה שנולדה לפי
שאין ראוי לאסור משום שנולד ולא הוכן אלא כשאנו מסתפקים מהדבר בעצמו אבל
כשאין אנו צריכים לאותו דבר אלא לתקן האפי' והבישול אין לנו לאוסרו משום זה
עיי"ש, ולפי"ז נראה דאיכא תרי גוני הוצאת אש דאם מוציא האש כדי לבשל או לאפות
בו שצורך האש הוא רק לתיקון הבישול ואפי' ואין נהנה מן האש עצמו שפיר עולה מה
דלא הוי כביצה שנולדה ואתי עלה רק מטעמא דהוי מכשירין שאפשר מעיו"ט משא"כ
במוציא אש להחם גופו או כדי להאיר שנהנה מהאש עצמו בכה"ג איכא טעם מוליד
דהוי כביצה שנולדה, והנה הר"ן כתב בהא דביצה ל"א בהא דמותר לבקוע עצים ע"י
שינוי ביו"ט אע"ג דאפשר מעיו"ט רק משום דעצים שנהנה מהם בעצמם שעושה מדורה
ומתחמם כנגדו הוי כאוכל נפש ומותר אפי' באפשר מעיו"ט עיי"ן ט"ז סי' תק"א סק"ב
וסו"ס תק"ב כאן ומג"א סק"ג נמצא דבכה"ג שמוציא אש להתחמם או למאור שנהנה
מן האש עצמו דהוי אונ"פ דליכא טעמא לאיסורא ע"י שאפשר מעיו"ט שוב איכא טעמא
דמוליד עפ"ד הלח"מ הנ"ל כמו"ש הט"ז כאן בסי' תק"ב דאפי' שהוא אונ"פ לא הותר
אלא לתקן מה שיש בעולם אבל לא להמציא ולהוליד, ובאופן שמוציא אש לבשל או
לאפות בו דל"ה נולד כיון שלא נהנה מן האש עצמו כדברי הה"מ, שוב איכא טעם השני
דאפשר מעיו"ט כיון דבכה"ג ל"ה אונ"פ רק מכשירי אונ"פ, ואתי לפי"ז שפיר מה
שהר"מ בלשונו ויותר מפורש בלשון הרשב"א בעבוה"ק דנקטי תרתי טעמי נולד ואפשר
מעיו"ט משום שיכלול תרתי גווני הוצאת אש להחם ולהאיר, וגם לבשל ולאפות,
ומתורץ כמין חומר: ה) והנה בחידושו של הר"ן דלהחם ע"י מדורה שנהנה מהעצים
עצמן הוי כאונ"פ מצינו דתלי' בשי' בבלי וירושלמי, דבש"ס דילן (ביצה כ"א) אמתני'
דבש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ ראויין לשת' וב"ה מתירין עושה אדם
מדורה ומתחמם כנגדה ע"ז מסיק בגמ' דהאי מדורה ב"ה קתני לה אבל ב"ש לא שני
להו בין הנאת כל גופו לאבר אחד, אבל עכ"פ מבואר דלב"ה שני להו ומותר לעשות
מדורה אפי' בלא ע"ד שת'י, ולפי"ז יתכן סברת הר"ן משום דמדורה להחם הוי כאונ"פ,
אבל בירושלמי פ"ב ה"ג אמר דמתני' פתר לה תרין פתרין דלפי' הא' הא דמדורה דברי
הכל והוא שיהא קומקום נגד המדורה דאגב שמותר להחם כדי לשתות מותר ג"כ להחם
נגד המדורה ולפי' הב' רק לב"ש דלית להו מתוך צריך שיהא קומקום נגד המדורה
ולב"ה דאית להו מתוך מותר אפי' באין קומקום עיי"ן פנ"מ, מבואר להדיא בשי'
הירושלמי דלהחם כנגד המדורה ל"ה כאונ"פ ומותר רק מטעם מתוך וע"כ לפי' הא' אף
לב"ה בעי שיהא קומקום נגד המדורה, וראיתי בגליון הירושלמי של כ"ג אאמו"ר זצ"ל
שהעיר בזה: ו) ולפי"ז מתורץ היטב שינוי הסוגיות מה דבש"ס דילן במתני' דאין
מוציאין את האור קאמר מטעם מוליד ובירושלמי אמר רק מטעם דאפשר מעיו"ט,

ולהאמור אזלי לשיטתי' דש"ס דילן דאית לי' דלחמם גופו הוי כאונ"פ א"כ לא שייך הטעם דאפשר מעיו"ט כיון דבאונ"פ אפי' אפשר מעיו"ט מותר לכך צריך לבא לטעמא דמוליד לאסור אפי' מוציא אש להחם גופו ומשום דאפי' באונ"פ אסור להמציא ולהוליד כנ"ל, אבל הירושלמי לשיטתו דגם להתחמם ל"ה כאונ"פ רק מכשירי אונ"פ [וממילא דה"ה אפשר דליכאבזה ג"כ טעמא דמוליד כיון שאין דומין לביצה שנולדה שנהנה מן הנולד עצמו באוכל נפש וכדברי הלח"מ הנ"ל דל"ה נולד כ"א בדמיון ביצה שנולדה], ע"כ נקט הירושלמי רק בטעם דאין מוציאין משום דאפשר מעיו"ט דטעם זה איתא לשי' הירושלמי בכל גווני הוצאת אש ואפי' בלהחם כיון דהוי רק מכשירי אונ"פ, דאפי' אם נאמר דגם להירושלמי איכא משום מוליד להחם, מ"מ שפיר קאמר דנפ"מ דמותר לר' יהודה דהיינו בע"מ לבשל ודו"ק כפתור ופרח: ז) כן ראיתי בירחון קול תורה יוצא לאור בירושלים שהעיר ח"א בפסחים (מ"ז) בהא דמבשל גה"נ בחלב ביו"ט לוקה חמש כו' ואי אמרי' הואיל אהבערה לא ליחייב כו' ולהט"ז סי' תק"ב הנ"ל דהמצאת אש לא הותר אף באונ"פ א"כ מאי קושי' נימא דהך ברייתא מיירי שהבערה היתה בהמצאת אש חדש דליכא משום הואיל כיון דאסור אפי' באונ"פ, ולהאמור מתורץ דהתם שהבערה הוא שלא להחם או למאור רק כדי לבשל גיד בחלב א"כ אפי' אם הבערה בהמצאת אש ל"ה מוליד דל"ה דמיון ביצה שנולדה ומה דאמר בגמ' משום מוליד הוא רק במוציא כדי להחם או להאיר דכה"ג הוי כהא דסחופי כסא אשיראי בביצה (כ"ג) דהוי מוליד משום שנהנה מדבר הנולד עצמו: מעתה בנידון שאלתינו להדליק האלקטרי להאיר אפי' לשי' הה"מ בטעם הר"מ באי' הוצאת אש רק מטעם שאפשר מעיו"ט, דלכאו' שעפי"ז הי' מן הסברא דלהדליק למאור שהוא כאונ"פ להר"ן יהי' מותר אפי' באפשר מעיו"ט דבאונ"פ אפי' באפשר מעיו"ט מותר רק שאנו דנין לאיסור עפ"ד הט"ז שהק' על הה"מ כנ"ל, אבל ע"פ האמור גם להה"מ אסור ממנ"פ דמוציא אש להאיר אם נאמר דהוי כאונ"פ ממילא מודה הה"מ דאיכא טעמא דמוליד שאסור אפי' באונ"פ דמה שכתב הר"מ טעמא דאפשר מעיו"ט צריך רק בכה"ג שמוציא לבישול ואפיה, אבל מוציא להאיר פשיטא דאסור משום מוליד: כן ראיתי נדפס העתק מודעה תשו' הגאון מהר"ם אראק אבד"ק טארנא ז"ל מה שהשיב לח"א בפשיטות לאסור הדלקת האלקטרי ביו"ט ע"פ הט"ז סי' תק"ב הנ"ל וכתב שהרבנים הגדולים שהיו אתו בוויין בזמן המלחמה כולם הסכימו שאין היתר כלל בזה: ידידו סימן לא.

ב"ה ט"ו סיון תרצ"ז כבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה אלימלך שפירא נ"י בק' בענדין: לתשובת מכתבו עם שאלתו מרוב טרדתי הנני בקצרה, אודות אלה שעליהם לעמוד לבחינת הצבא ביום השבת אם יש היתר בעדם לעשות טביעת האצבע ברושם על הביכל (כנדרש: א) הנראה דרך עצה לצדד בזה, הנה בשבת (ק"ד) בשלמא אומן ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך כו' הא מני ר' יוסי הוא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, ויש להקשות לפימ"ש הר"מ בפיה"מ דגם רבנן ס"ל דרושם חייב ופולגתתם רק בזה דרבנן ס"ל דרושם הוי תולדה דכותב ור' יוסי ס"ל דרושם הוי אב לעצמו, א"כ מאי קאמר הכא ה"מ ר' יוסי הוא והלא אף לרבנן אתי דמודי רבנן דרושם חייב וכבר עמדו בזה באחרונים ובמנ"ח וכן תקשי בסוגי' הירושלמי כאן פי"ב ה"ג דקאמר מאן תנא סימניות ר' יוסי הוא והרי אפי' כרבנן אתי

כנ"ל והקו' עצומה: ב) ונראה לתרץ דבחי' מהרא"ל ריש שבת כתב לחדש דאע"ג דאיתרבי תולדות במלאכת שבת מ"מ תולדות לתולדות לא מצינן ותירץ בזה קו' התוס' שם דלמ"ל בהכנסה הסברא דמה לי אפוקי מה לי עיולי מכיון דבלאה"כ הכנסה היתה במשכן רק דאי לאו סברא הו"א דהכנסה ע"י זריקה מקרי תולדה לתולדה ולא מחייב, רק משום הסברא ל"ה תולדה לתולדה עכ"ד ועיין ג"כ שו"ת אנ"ז או"ח סי' צ"ו בזה, והנה דעת היראים דסתם כתיבה הוא רק בקלף ובדיו אבל בסם או בסיקרא הוא תולדה ועיין שו"ת אנ"ז או"ח סי' ר"ז, נמצא לפי"ז לפיה"מ דגם רבנן ס"ל דרושם חייב דהוה תולדה מ"מ זה דוקא ברושם בדיו אבל בסם או בסיקרא פטור משום דהוי תולדה לתולדה ומשא"כ אליבא דר' יוסי דרושם הוי אב: ולפי"ז מיושב סוגי' הירושלמי כמין חומר דשפיר קאמר מאן תנא סימניות ר' יוסי, דהרשב"א כתב פי' הרב האי גאון ז"ל משני סימניות שאינו אותיות ידועות אלא סימנין בעלמא אבל רש"י פי' משני סימניות האחד בדיו והאחת בסיקרא לפי"ז ממילא א"א לומר דאתי' כרבנן שיחייב משום רושם דהוי תולדה, דז"א דרבנן לא מיחייבי רושם כ"א בדיו אבל הכא שכתב אחת בסיקרא מה תאמר דהוי רושם מ"מ הרי רושם בסיקרא הוי תולדה לתולדה דלא מצינו, וכן מתורץ סוגי' ש"ס דילן דקאמר אמתני' דהכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משתי שמות בין משתי סמניות דמה דמחייב בשמאל הא מני ר' יוסי הוא ולא קאמר אפי' לרבנן מטעם דרושם הוי תולדה, ז"א דהרי במתני' מסיים בין משתי סמניות דאפי' בזה מחייב בשמאל והרי בכה"ג שכתב בשמאל בשתי סמניות באמת פטור לרבנן דהוי תולדה לתולדה, תולדה אחת משום שמאל דהוי רושם ותולדה שני' משום אחת בסיקרא לכך קאמר ה"מ ר' יוסי הוא דרושם הוי אב ודוק כי נכון: ולפי"ז בנוגע לשאלתינו י"ל כיון שעושין רושם האצבע לא בדיו רק בצבע נהי דקיי"ל דגם רושם חייב משום תולדה מ"מ בכה"ג שאינו בדיו הוי תולדה לתולדה דליכא אי' דאו' והיא עצה מתקבלת: (ג) עוד יותר נראה מדברי הר"מ דלא צריך לבא למה שכתבנו דכותב בשמאל שהוא כרושם פטור בסיקרא דוקא מטעם דהוי תולדה לתולדה, רק אפי' כותב בשמאל בדיו הוי כעין תולדה לתולדה דמשום שמאל הוי רק כרושם וממילא הוי כרושם בשמאל שהוא כעין תולדה לתולדה וכן הבין במנ"ח אות ל"ד דרושם בשמאל פטור, שעפי"ז אתי' שפיר שי' הר"מ פי"א הי"ד דכותב בשמאל פטור אע"פ שבהי"ז פסק דרושם תולדה דכותב הוא ורו"מ העיר בזה ועיין משנה ברורה שהק' כן אבל כנראה שהרגיש בזה המנ"ח והסביר דבשמאל הוי כרושם בשמאל דפטור לרבנן: ולפי"ז יתכן דה"ה באצבע פטור דסתם רושם דחייב הוא שאוחז המכתב או הקולמוס בידו ורושם.

אבל ברושם באצבעו אע"ג דבאצבעו עדיף משמאל שהרי במתני' (ק"ד:) כתב באבן דרכים שפירש"י באצבעו ופטור רק מטעם שאינו מתקיים מ"מ לגבי רושם אפשר דהוי כרושם בשמאל דפטור וטעמא איכא משום דרושם הוי תולדה דכותב והיינו מסתם כותב דשכיח שהיא ביד וכעין מ"ש התוס' שבת (ע"ג:): דאפי' למ"ד משאצ"ל חייב מ"מ בקוצר אינו חייב כ"א בצריך לקצירה, ובירושלמי שם וקה"ש שפי' עפ"ד הר"ן סופי"ד לגבי סחיטה דבתולדה לכ"ע פטור משאצ"ל ונראה הסברא דכיון שהוא רק תולדה דאב א"כ דוקא של אב דשכיח דצריך לו, והכא נמי רושם דהוי תולדה דכותב בידו דשכיח אבל רושם באצבעו אפשר דפטור, ומה דמבואר בש"ע סי' ש"מ סעי' ה' דבדבר המתקיים

אפי' לרשום בצפורן אסור מ"מ חיובא י"ל דליכא כיון דרושם שלא בדיו ושלא בידו כולו: וע' שבת (פ"א) דאמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול ומסיק דמותר כלאח"י ופירש"י כגון אוחז צרור בין ב' אצבעותיו שפיר דמי ובש"ע או"ח סי' שי"ב וא"כ לכאן' כותב באצבעו יהי מקרי ג"כ כלאח"י רק משום דאצבעו נעשה לקולמס והוי דרכו בכך בסיוע כל היד אבל במושיט אצבעו לחוד ומניחו לרושם אפשר שפיר דמקרי כלאח"י וצ"ע עוד: גם העיר ר"מ דבנ"ד שעושה הרושם שלא מרצון רק מיראת העונש דהוי משאצ"ל ע"פ שו"ת המהרי"ק סי' קל"ז ופנ"י שבת (ד') ומהרש"א ב"ב (ק"י"ט) והדברים עתיקים, ולהנ"ל יש להוסיף ע"פ הירושלמי והר"ן הנ"ל דבתולדה לכ"ע פטור משאצ"ל וכן בנ"ד דרושם הוי רק תולדה דכותב: ג) ועפ"י ד הר"ן והירושלמי י"ל בישוב קו' התוס' בכורות (כ"ה) ד"ה ואר"ל שתמהו דאע"ג דתולש לאו היינו גוזז מ"מ בשבת יש לחייב משום תולדה דגוזז, ולהנ"ל י"ל דהתם לגבי דתניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו דחייב ג' חטאות דסתמא קתני אפי' שא"צ מן הסתם לקטימת הנוצה ומה שפירש"י שבת (ע"ד): בקוטמו בכה"ג דצריך להא הוא רק לפרש גם אליבא דמ"ד משאצ"ל פטור, אבל למ"ד משאצ"ל חייב סתמא קתני כולהו אפי' בא"צ לגוף הנתלש והנקטם וא"כ אס"ד דאתי' עלה רק משום תולדה דגוזז איך יחייב בא"צ לגופה אע"כ ש"מ דתולש היינו גוזז והגם דשי' הריב"ש הביאו המג"א סי' ש"ג דבגוזז חייב אפי' משאצ"ל אבל הרי שי' רש"י והתוס' אינו כן עיי"ש ועתו"ס שבת (צ"ד): ד"ה אבל ומיושב לפי"ז קו' התוס' לנכון: ולפי"ז אחר שאמרנו דבנ"ד מכמה טעמים י"ל דליכא אי' תורה ברושם יש לצרף שי' הרע"ב במתני' דא"ר יוסי אף הרושם חייב דמ"מ ת"ק פליג ולא קיי"ל כר' יוסי וכמו"ש הא"ר סי' שנו"ו סקי"ג, ולכאן' שכן הוא ג"כ שי' האו"ז ברמ"א סי' ש"ו סעי' י"א דכתב שלהם הוא רק דרבנן אע"ג דעכ"פ לא גרע מרושם ובאמת עמד במשנה ברורה שם על הסתירה באו"ז ובפ"י הירושלמי עיי"ש, ולשי' הרע"ב ניחא דלא קיי"ל כר' יוסי, ורו"מ העיר ג"כ דאע"ג דר' יוסי נימוקו עמו לא ביחיד נגד רבים ועיין ר"ן נדרים (פ"א) ד"ה אלא ובגמ' בכורות (ל"ז) פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא ר' יוסי נימוקו עמו, חוץ מזה כתב הא"ר שם בדעת הלבוש דרושם מיירי דוקא בכעין אותיות אבל לסימן בעלמא שעושה רושם על טעות שנמצא בספר שרי וכ"מ בנ"צ עיי"ש, ולכאן' שיש לתלות זאת בשי' הר"מ והירושלמי דבמתני' דשבת (ק"ג) דאמר ר' יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו שבירושלמי אמר כמין קולמוסין הן עשוין הרי שלא הי' רשימת אותיות אך הר"מ בפיה"מ כתב שהיו כותבין אותיות רק שמאות י"א עד י"ט נחשב לרושם עיי"ש וא"כ לפי' הר"מ י"ל כהלבוש דליכא אי' רושם כ"א באותיות, גם פי' הרבינו האי כן הוא דשני סמניות אינם אותיות ידועות אלא סימנין בעלמא וכן הוא שי' הרשב"א שהביאם הה"מ פי"א: ו) והנה בנ"ד באופן שהעכו"ם אוחז בידו ועושה הרשימה באצבעו מבואר בתוספתא הובאה בר"מ פי"א ומג"א סי' ש"מ דגדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו פטור ורו"מ כתב דאפשר הכא שידו הוא הקולמס יגרע, אבל הנה התוס' יומא (מ"ג) ד"ה אשה מסעדתו הביאו מתוספתא וכתבו דהא דפסלינן היכי דהאשה אחזה בידה משום דהוי כאילו האשה עשתה עכ"ל וע' תב"ש סי' ב' תקנ"ב וא"כ ה"ה בנ"ד, סוף דבר שיש צדדים להקל, ובפה"ק נתתי ידיעה לשר המחוז

מהאי' חלול שבת בזה והונח להם בקל לקבל הביכליך ולתת הרושם ביום ב' שלאחר השבת של בחינה: בברכת התורה סימן לב ב"ה דומברובה ה' וישב תרפ"ו.

שלוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג חריף ובקי מפורסם כש"ת מו"ה יעקב קורץ נ"י ראבד"ק פשעצליב כעת דומ"ץ בק' טארנא: את כת"ה הסליחה על איחור תשובתי כי לא הייתי בביתי איזה ימים והמון הטרדות הקיפוני, וגם היום אינני חפשי מהם בכ"ז פניתי זמן קט למען כת"ה ולמען דבריו החביבים עלי: כת"ה הביא מה שנשאל אם אפשר לצאת יד"ח קידוש על תנאי שיכיון השומע לצאת באופן שלא יביאו לו יין לקדש בעצמו, ועי"ז בנה דין בביאור הלכה ע"ד פלפול נחמד ושכל ישר, ואשר רחש לבי בזה בהשקפה ראשונה הנה לכאורה הדבר מפורש במג"א סי' תפ"ט סק"ז לגבי מתפלל מבעו"י שסופר עם הציבור שכתב המג"א דהמחבר אזיל לשי' דמצ"כ וא"כ יכוין בלבו אם אזכור בלילה אין אני מכוון לצאת בספירה זו, הרי מבואר דאפשר לכוון לצאת על תנאי, וזכור אזכור זה כחמשה שנים שעלתה חקירה זו על שלחני במסבת ת"ח והעיר חתני הנגיד החריף ירו"ש מו"ה משה לנדא נ"י מדברי המג"א הנ"ל והוא ברור ונכון, שוב הראו לי בשו"מ מהדו"ד סי' קכ"ז שהעיר בספק הנ"ל מכאן, ואמנם למה שנחית כ"ת דדין זה יש לו ענין יש ברירה ואין ברירה, י"ל דאין ראי' מספה"ע משום דדעת רוב פוסקים דספה"ע בזה"ז דרבנן ועיין תוס' מגילה (כ') דאחר שבירך על הספירה אומר יה"ר שיבנה ביהמ"ק מבואר ג"כ בשיטתם דספה"ע בזה"ז דרבנן זכר למקדש עיין שו"ת שע"צ יו"ד סי' קס"ב בזה, א"כ לכך מהני בזה לצאת יד"ח בתנאי משום דדברבנן י"ב, משא"כ לגבי חובת קידוש דאו' היכי שלא יצא בתפלה אכתי י"ל דלא מהני תנאי משום דבדאו' א"ב, ואמנם להמבואר בש"ע דמצוה על כ"א לספור לעצמו משום דכ' וספרתם לכם שתהא ספירה לכל א' וא' וכתב בח"י אע"ג דספה"ע בזה"ז דרבנן מ"מ כעין דאו' תקון, א"כ הכ"נ הול"ל לענין ספה"ע דאין ברירה כמו דאו' וכה"ג שכתבו התוס' עירובין (ל"ז) לגבי מעשר ירק דא"ב כיון דעיקרו דאו', וא"כ הכ"נ בספה"ע בזה"ז דהוי עיקרו דאו' כמו מעשר בזה"ז, ויש ללמוד מכח ק"ו דאם בספה"ע דבעי ספירה לכל א' שאינו יוצא בספירת הש"צ והוא מצוה שבגופו דליתא ע"י שליח מהני תנאי לצאת יד"ח מכש"כ לגבי קידוש דיוצא בשמיעה: ובזה נמצא ביאור לדברי הש"ס פסחים (ק"א) ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא כו' ובקידושא דהכאלא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה והעיר בנתיב חיים לאו"ח סי' רע"ג דע"כ התלמידים כווננו תחלה לצאת בקידוש של רבה דהא בעינן דעת שומע ומשמיע אלא שבדעתם הי' לאכול בביתם דסברו כרב דל"ב במקום סעודה א"כ מה זה שא"ל רבה דילמא אדאזליתו כו' הרי בלאה"כ כבר כווננו לצאת ורק שהי' לו לומר להם טעימו מידי כדי שיהי' הקידוש במקום סעודה עכ"ק, ומזה רצה להוכיח דרבה הוא שאמר להם זאת קודם קידוש, אבל להט"ז שם בפירושו שא"ל אחר הקידוש וכמשמעות הש"ס הוה מקדשי אמר לן כו' א"כ הדרא קו' לדוכתא, אבל עפ"י האמור א"ש דבאמת התלמידים כווננו לצאת בקידוש של רבה משום שחששו בעצמם דלמא אדאזלו אתעקרו להו שרגא ולא יהי' להם יין לקדש וכתוס' שם ד"ה ובקידושא, לכך כווננו לצאת בתנאי באופן דאתעקרו להו שרגא ובאופן הזולת יקדשו שנית בביתם שלא יצאו בתנאי זה בקידוש

הראשון ששמעו, וע"ז יפה א"ל רבה דילמא אדאזליתו אתעקרו לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו ולכך טעימו מידי כדי שיועיל התנאי ודו"ק: ובמה שהעיר דאיך יועיל קידוש על תנאי הא בדאו' א"ב יותר תיקשי זאת על דין ספה"ע דמהני בתנאי אם לא אזכור לספור בלילה כדברי המג"א הנ"ל והרי כיון דעיקרו דאו' נימא א"ב, אבל הרי ידוע דברי הרמב"ן הביאו הר"ן גיטין (כ"ה) בפלוגתא דברירה הוא רק במתנה על שני דברים כמו אם בא חכם למזרח ערובי למזרח למערב ערובי למערב אבל במתנה על דבר אחד כגון אם בא חכם למזרח ערובי למזרח ואם לאו יהי בטל לכ"ע אמרי' בזה י"ב, וא"כ הכ"נ בספה"ע וקידוש על תנאי דאם לא יזכור בלילה לספור או לא יהי לו יין לקדש דהוי מתנה בדבר אחד והרבה כללים נאמרו בראשונים וביש"ש בדיני ברירה שיש לדון בהם לזה, ובאופן זה שהי' התנאי כאמור בשלילה אם לא יזכור או לא יהי לו יין בלאה"כ י"ל דלכ"ע י"ב, עפי"ד הרמב"ן הנ"ל דאע"ג דבדבר המסור ללב כגון בע"מ שירצה אבא אמרי' דא"ב אף שמתנה על דבר אחד מ"מ בע"מ שלא ימחה אמרי' י"ב משום שהוא תנאי בשלילה בלא התחדשות מעשה ואוקמה אחזקה כמו שלא מיחה עד עכשיו כן לא ימחה להבא ואיגלאי מלתא למפרע, וכן כתבו התוס' מכות (ט"ו) דלמ"ד קיימו ולא קיימו ל"ה התר"ס דאוקמינן אחזקה שלא יקיים ובשו"ת משיב כהלכה אע"ז סי' א' תירץ בזה קו' המל"מ בדברי התוס' יבמות (פ') בהא דנעשה סריס למפרע דל"ה התר"ס משום דאיגלאי מלתא למפרע והם סותרים לתוס' נדה (מ"ו) לגבי מהס"ל שהקדיש שהק' בתוס' דהוי התר"ס והרי לכשיביא ב' שערות איגלאי מלתא למפרע, רק דשאני הכא דבעי התחדשות מעשה שיביא שתי שערות משא"כ לגבי סריס דהוא בשלילה שלא יביא ב' שערות דאמרי' איגלאי מלתא למפרע ודו"ק, ועיין שאג"א סי' צ"ג מ"ש עפי"ד הרמב"ן: ומתורץ בזה קו' המנ"ח מ' י' בהא דפסחים (ל"ח) בחלות תודה שעשאן למכור בשוק יוצאין בהם דכל לשוק אימלוכי מימליך אי לא מזדבן איפוק בי אנא ותיקשי בדדאו' א"ב, ולהנ"ל מתורץ משום שהוא תנאי בשלילה אי לא מזדבן שפיר אמרינן איגלאי מלתא למפרע, ומה שהעיר כ"ת לפי"ד הרא"ם בב"י סי' תק"צ שא"א לתקוע בתנאי שתעלה לו התקיעה אם לאחרונה או לראשונה דבתנאי לא מיקרי מכוין א"כ בלחמי תודה שעשאן למכור בשוק אמאי יצא ונימא דל"ה לשמה משום דהוי על תנאי של תודה ומצה, הנה טעם הרא"ם ודאי דאין זה תלוי בדין ברירה רק דלא מקרי כוונה על תנאי ב' דברים וכמו"ש הראב"ד פ"ז מפרה ה"ג דכללו של דבר אין אדם יכול לכוון דעתו לב' דברים כא' או לשני בנ"א כא' נפרדים במעשיהם וא"א בלא היסה"ד עכ"ל, וכה"ג באס"ז כתובות (ל"א) לגבי מפנה חפצים דאם פינה אותם על תנאי להוציאם אם ירצה ל"ח כוונה, ואמנם בירושלמי ברכות פ"ב ה"ה דמקשה בהא דמי שהי' מי חטאת על כתפו קורא ק"ש ומתפלל ש"מ דק"ש ותפלה א"צ כוונה, מבואר דמה דלא מהני מכוין על שני דברים הוא רק במקום דשניהם צריכים כוונה וא"כ הכא בלחמי תודה דזבחים סתמא לשמן עומדין ול"צ בפירוש כוונה לשמה לא מיקרי מכוין לשני דברים, ובפרט לדברי המנ"ח מ' י' עפ"י הירו' בתוס' סוכה (ט') מצה ישינה פלוגתא דב"ש וב"ה ונמצא דתוך ל' יום הוי סתמא כלשמה ומה דאמר בתוספתא דמצה ישינה ב"ה מכשירים דהוא דוקא בעשאה לשם פסח היינו רק קודם ל' א"כ ודאי ניהא הא דלחמי תודה: ומה שהעיר בדברי הרא"ם מ"ש הטור או"ח סי' ל"ד דיר"ש יצא ידו

שניהם ויכוין לצאת באותן שהם כתיקונן ומענין נתינת ב' גיטין וסוגי' דגיטין (פ"ו) גבי שנים ששלחו ב' גיטין ונתערבו, עיין בג"פ אה"ע סי' קכ"ח שהרחיב הדבור בזה, וכבר כתבתי במק"א בתשו' בהסבר התוס' גיטין (כ"ג) דגבי לאיזה שארצה אגרש פסול דאפי' למ"ד י"ב מודה הכא משום דכ' לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה והוא עפי"ד הרא"ם הנ"ל דהיכא שמגרש על תנאי של ב' דברים שיהי' לזו או לזו כה"ג שוב ל"מ מכוין לשמה, ובזה אמרתי דבר מפולפל ביישוב קו' התוס' פסחים (פ"ט) כתוב במק"א: זה אשר ראיתי לכתוב למען כת"ה וקצרתי במקום שראוי להאריך כי עמוס הטרדא אנכי היום מענינים שונים לולא זאת הי' נעים להשתעשע עמו בדברי פלפול אשר בהשקפה ראשונה מצאתים טובים ונכוחים והי' בזה שלום: ידידו דוש"ת בלונפ"ח.

סימן לג ב"ה ה' חיי תרצ"ה שוכט"ס לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה אליעזר ליבר נ"י דומ"צ בק' קשאנוב: ע"ד השאלה בהזדמנות בק' שנכרי המוביל סחורת מאניפאקטור מעיר לודז בעד הסוחרים איחר לבא ע"י אונס קלקול האויטא בדרך ובא בע"ש בלילה ושאל השפעדיטער אם מותר לו לתת להנכרי להניח הסחורה בהלאגער אשר משם תתחלק הסחורה אחר שבת לכל אחד מהסוחרים כאשר נוגע להפסד רב ע"י שהי' הגשם שוטף וחשש גנבה אם יעמוד האויטא כך כל יום השבת והתיר כ"ת עפ"י הרמ"א סוס"י ש"ז: א) יפה הורה כ"ת כהלכה, ולכאו' הי' כאן להתיר גם מטעם אחר ע"פ המבואר בס"י רע"ו סעי' ג' ברמ"א דמותר לומר לעכו"ם ליטול נר דלוק הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא ובמג"א שם הטעם כיון דאי בעי הישראל הי' מטלטל בהיתר ע"י טלטול מן הצד אי שקיל לה עכו"ם לית לן בה והכ"נ בנתינת הסחורה לבית האוצר דהוי ג"כ רק טלטול מוקצה י"ל דשרי ע"י עכו"ם, וראיתי בשו"ת ב"א או"ח סי' כ' בשאלת טלטול הדגים מן המצודה בשבת שזן אם להתיר ע"י עכו"ם כדין המבואר בס"י רע"ו הנ"ל דמותר טלטול מוקצה ע"י עכו"ם, רק שי"ל דבנ"ד חמיר יותר דחתיכות בגדים לסחורה דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ועוד שהסחורה באה מחוץ לתחום דבמוקצה מחוץ לתחום אפי' ר"ש מודה כמבואר בס"י תצ"ח ועיין מג"א סי' ש"ז סק"כ ולפמ"ש בפמ"ג מ"ז רס"י ש"ח דבמוקצה מחמת ח"כ אסור אפי' טלטול מן הצד ואף ע"י נענוע בגופו עיי"ש, א"כ ליתא להיתר הנ"ל דאי בעי מטלטל ע"י טלטול מן הצד, ובשו"ת ב"א הנ"ל להעיר בדין הרמ"א סוס"י ש"ז בעכו"ם המביאין תבואה שההיתר טלטול הוא רק מפני שאינה של ישראל עד אחר המדידה ותיפוק לי' דמשה"כ מותר ע"י נכרי כיון דאי בעי מטלטל מן הצד כבסי' רע"ו הנ"ל, ותי' משום דהתם הוי הטלטול לצורך דבר המוקצה דכה"ג אסור ג"כ טלטול ע"י עכו"ם וכמו"ש המג"א סי' רע"ט סק"ט, וצ"ע דבלאה"כ הרי בתבואה שנתנן באוצר איכא דין מוקצה מחמת ח"כ וכמו"ש במג"א סי' ש"ח סק"ג דמ"ש בש"ע סי' ש"י סעי' ב' דפירות העומדים לסחורה ל"ה מוקצה הוא רק מפני שאין מקפיד עליהן וא"כ דהוי מוקצה מחמת ח"כ אסור אפי' טלטול מן הצד: ב' ואכתי י"ל דנהי דבמוקצה מחמת ח"כ אסור אפי' טלטול מן הצד מ"מ למ"ש הפמ"ג סי' ש"ח א"א סק"ז דמ"מ מותר לטלטל ברגליו להמג"א שם דזה קיל יותר מטלטול מן הצד כמבואר בס"י שי"א סעי' ח' א"כ יהי' היתר טלטול מוקצה ע"י עכו"ם אפי' במוקצה מחמת ח"כ דאי בעי מטלטל לה ברגלו.

וראיתי בס' א"ח סי' רע"ו הביא מס' חקר הלכה לחקור בזה שיהי' מותר אמירה לעכו"ם לטלטל ביד אפי' מוקצה מחמת ח"כ משום דאי בעי מטלטל ברגלו וסיים בצ"ע לדינא. והנה למ"ש ט"ז סי' רס"ג דלא מהני גבי שמור לי פירות שבתחומך הטעם שבידו לעשות בהיתר ע"י בורגנין רק התם דבידו בהיתר עכשיו אבל משום שהי' בידו למפרע בהיתר כגון מי שקבל עליו שבת מבעו"י שיאמר לחבירו לעשות לו מלאכה מטעם שבידו בהיתר אם לא הי' מקבל עליו שבת מבעו"י זה לא אמרי', לפי"ז י"ל דהכ"נ לא אמרי' דמותר ע"י עכו"ם רק אם בידו ההיתר באותו האופן עצמו שעושה העכו"ם ולא שיעשה העכו"ם טלטול ביד ע"י מה שבידו לעשות טלטול ברגלו, אבל נראה דלא דמי דרק מה שהי' בידו למפרע אם לא הי' מקבל שבת לא מהני וכה"ג שכתבו התוס' (ב"ב ל') דמגו למפרע לא אמרי' משא"כ היכי דבידו גם עכשיו בהיתר, ועיין ט"ז סי' ש"ח סק"ז לענין לטלטל העץ שאינו כלי לתקוע אותו במקום בריח לדלת אף שאסור בו הטלטול אפי' לצורך גופו מ"מ ע"י עכו"ם שרי, בכל "איסור טלטול מוקצה" מפורש דאין חילוק בין מוקצה למוקצה ושרי ע"י עכו"ם בכל אי' טלטול מוקצה, ובאמת מה שהביא בס' א"ח בשם ס' ח"ה שהניח בצ"ע פשיטא לי' להרב ז"ל בש"ע סי' רע"ו בדין הנ"ל דמותר לומר לעכו"ם לטלטל נר הדלוק ע"י שהי' הישראל יכול לטלטל בהיתר בטלטול מן הצד כתב הרב וז"ל כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה כשמביאו הנכרי באיסור טלטול גמור אין בכך כלום עכ"ל, הרי איפשט אסתפקתא הנ"ל דמפורש כתוב דמותר ע"י עכו"ם טלטול גמור ביד ע"י שיש היתר לישראל ע"י טלטול עם אחורי היד או בין אצילי ידיו וממילא שאין חילוק ואפי' במוקצה מחמת ח"כ, ולפי"ז גם בנ"ד לכאו' שיש היתר טלטול הסחורה ע"י עכו"ם מה"ט כיון שיש בידו בהיתר בטלטול אחורי ידו או ברגלו ודוחק לחלק בין משא קלה או כבידה דנראה בכל גווני אפשר הטלטול באחורי היד ועוד יותר לדחוף הסחורה ברגל ומשוה"כ יהי' היתר ע"י עכו"ם הטלטול ביד ובדמיון שפירש"י זבחים (צ"א) דכיון דאפשר בטפין דקות דליכא כיבוי לכך מותר גם בטפין גסות ול"ה פס"ר: ג) ובאמנה מ"ש בש"ע הרב הנ"ל דמותר לטלטל מוקצה בין אצילי ידיו לכאו' הוא נגד המפורש בירושלמי שבת פ"כ ה"ה אמתני' דאבל מנענעו בגופו בעי מהו שינענעו דרך אצילי ידיו ופשטא לאיסורא לפי' הק"ע עיין ס' ט"ת שם שתמה כן: ונראה ליישב דבשבת (צ"ב), המוציא בתוך חיקו על כתיפו חייב כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפק ופטור ובתוס' שם דלא כפירש"י דמרפק הוא תחת הכתף שהוא בית השחי רק דמרפק הוא למטה מהזרוע אבל נראה לכאו' בשיטת הירושלמי כפירש"י דמרפק שפטור לאו היינו זרוע שהרי בירושלמי שבת (פ"ו) אמתני' דהמוציא על כתיפו חייב קאמר מפני שהן משא בני קהת דכ' ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן כו' שמן המאור בימינו קטורת בשמאלו ומנחת התמיד של יום תלו' בזרועו כו' מפורש שמלאכת המשכן הי' טלטול בזרוע וא"כ אי אפשר לומר דמוציא במרפקו שפטור היינו בזרוע כפי' התוס' כיון דהוי מלאכת המשכן ועכצ"ל בשי' הירושלמי דמרפק לאו היינו אצילי ידיו, והנה בביצה (ל"ז) אמרי' אטו טלטול לאו צורך הוצאה היא ופירש"י דמה שגזרו טלטול מוקצה אינה אלא משום הוצאה, [ובר"מ וסמ"ג מל"ת ס"ח כתבו בטעם מוקצה שלא יהי' כחול אצלו ויבטל מ"ע דשבת עיין ב"י סי' ש"ח], ולפי"ז מתורץ קו' הנ"ל דהירושלמי שפיר פשיט לה לאיסורא דאסור לנענע בין אצילי ידיו לשיטתו דמרפק לאו

היינו אצילי ידיו ויש בזה אי' הוצאה דכן הוא ממלאכת המשכן ומשא"כ לשי' ש"ס דילן ופי' התוס' צדקו דברי הש"ע מהר"ז ז"ל דבין אצילי ידיו ליכא אי' טלטול מוקצה ודו"ק: ואי דתקשי ע"ד ש"ע הרב הנ"ל מהמבואר בש"ע סי' ש"ח סעי' מ"ו אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושין המשי מפני שהוא אסור בטלטול ועוד שהוא מוליד בחומו הרי דטלטול מוקצה תחת אציליו אסור ומאי שנא מבין אצילי ידיו שמותר והרי מבואר בש"ע סי' שי"א סעי' ח' ובמג"א סי' ש"ה סק"ט דלאו דוקא מנענע בגופו דמותר כמתני' שבת (קמ"א) רק אפי' טלטול בגופו מותר ועכ"ז אסור בין אציליו אף דהוי יותר כגופו וא"כ כש"כ שיהי' אסור בין אצילי ידיו, וח"א רצה לומר דשאני בזרע התולעים הנ"ל דהוי כמוקצה דבע"ח דאפי' ר"ש מודה והוי כמוקצה מחמת ח"כ דאסור טלטול מן הצד להפמ"ג שהבאתי לעיל וזה אינו לדברי הפמ"ג בא"א הנ"ל דטלטול בגופו מותר אפי' במוקצה מחמת ח"כ והיינו דרק טלטול מן הצד דלא הותר כ"א לצורך דבר המותר ע"כ במוקצה מחמת ח"כ דאסור לצורך גופו ומקומו לא שייך היתר זה משא"כ טלטול בגופו דמותר אפי' לצורך דבר האסור כש"ע סי' שי"א סעי' ח' א"כ מותר אפי' במוקצה מחמת ח"כ: והנה למה שכתבתי בישוב דברי הרב והירושלמי מתורץ גם זה דהרי הטעם דמותר בין אצילי ידיו הוא ע"פ התוס' שבת (צ"א) דמרפק דפטור לאו היינו תחת הכתף שהוא בית השחי רק דמרפק הוא למטה מהזרוע וא"כ הא תינח בין אצילי ידיו דהוא המרפק משא"כ בין אציליו דהוא בית השחי תחת הכתף, אך בלא כל הנ"ל מיושב בפשיטות דשאני הכא בין אציליו שהוא דרך אחיזה יותר מה שאינו כן בבין אצילי ידיו: ד) ואמנם בגוף הדבר לנ"ד שיהי' היתר במוקצה מחמת ח"כ לטלטל ע"י עכו"ם ע"י שבידו לטלטל באחורי ידו או רגלו צ"ע דא"כ הדר תקשי בדין הרמ"א סוס"י ש"ז הנ"ל בעכו"ם המביאין תבואה שאין היתר רק מטעם שאינה של ישראל עד אחר המדידה ועיין ג"כ בסי' של"ג סעי' ג' ברמ"א חבית של יין כו' ומה שתי' בשו"ת בא"א הנ"ל משום דהוי הטלטול לצורך המוקצה עצמה זה ניחא לפי קושייתו משום דבידו ע"י טלטול מן הצד אבל השתא שאנו דנין משום דבידו ע"י טלטול בגופו או ברגלו הרי בזה מותר אפי' לצורך דבר האסור כנ"ל, ונראה שמזה סיוע למ"ש בתוס"ש סי' ש"ז ס"ק כ"ב דלא שייך ההיתר בסי' רע"ו כ"א בטלטול הנר שהוא לצורך שבת וכנראה שחולק על הט"ז בסי' ש"ח סק"ז הנ"ל [כמדומה שראיתי בתוס"ש באיזה מקום שחולק בפירוש על הט"ז וא"י כעת מקומו אבל הדבר מובן מעצמו], ולפי"ז גם בנ"ד אין היתר מה"ט כיון שהטלטול הוא לצורך המוקצה שלא תגנב ול"ה צורך שבת: רק שנשאר ההיתר של הרמ"א סוס"י ש"ז מטעם דעדיין הוא של הנכרי ואדעתא דנפשי' עביד וגם הכא הוא באחריות הנכרי עד שתתחלק הסחורה, והגם דבשאר דוכתי משום קבלת האחריות לחוד ל"ה כשלו דגול"מ לאו כממון דמי והא דש"ע או"ח סי' רמ"ו סעי' ד' בישראל שהשכיר שוורים לעכו"ם לחרוש בהם יש מתירים אם קבל עליו העכו"ם אחריות כתבו באחרונים דאין זה אלא לענין שיועיל ההפקר בינו לבין עצמו דודאי מפקירו בלב שלם כיון שאינו באחריותו וכ"ת הביא מס' ישועות מלכו דאין ראי' ממתני' דתרומות פי"א בכהן ששכר פרה מישראל יאכילנה כרשיני תרומה דהתם דוקא כרשיני תרומה דרבנן אך לדבריו גם הכא לגבי טלטול מוקצה דרבנן ועוד ע"י אמירה לעכו"ם שבות לכאו' דתסגי בקבלת אחריות של הנכרי דהוי כשלו ועיין מג"א סי' תקפ"ו סק"ה בע"ז שקבל עליו אחריות

דהוי כשלו ובשו"ת פמ"א סי' ק"ס הק' ע"ז מסנהדרין (קי"ב) דאמר מהו דתימא כיון דקביל עליו אחריות כדידי דמי קמ"ל ובס' מעשה רוקח כתב דבר נכון ליישב זה דהתם גבי עה"נ לא שייך קבלת אחריות כלל מאחר שגם נכסיהם אובדים ובמק"א כתבתי בזה עכ"פ לנ"ד יתכן דסגי בקבלת אחריות של הנכרי לומר אדעתא דנפשי קעביד: ה) אבל בלאה"כ יש להתיר בנ"ד דהגם דבש"ע סי' של"ד כתב יש מי שאוסר לומר לעכו"ם לטלטל סחורה הנפסדת מחמת גשמים כתב במג"א סי' ש"ז דבמקום הפסד גדול יש להתיר שבות ע"י עכו"ם ועיין בשו"ת ב"א או"ח סי' כ' הנ"ל בהיתר טלטול הדגים מן המצודה מה"ט דהוי הפסד גדול מחשש גנבה והביא ראי' מב"מ (ל"ב) דמקשה וטעינה אין בה חסרון כיס מי לא עסקינן אדהכי והכי בטיל משוקי' א"נ אתו גנבי ושקלי כל מה דאיכא בהדי' אלמא דכה"ג מקרי חסרון כיס ועיין רמ"א או"ח סי' תקי"ח סעי' א' שמתירא שלא יגנבו או שאר פסידא וא"כ כש"כ בנ"ד דאיכא הפסד גדול ע"י שהי' הגשם טורד וחשש גנבה ושיווי הסחורה עולה לסכום גדול הדבר פשוט להתיר בכה"ג שהוא מקרה בודד מחמת אונס שאיחרה העגלה לבא ע"י קלקול הדרך ורק שצריכין להזהר על להבא שלא יכוונו לבא בפנות היום ועיין מהרש"ם ח"ג בדף האחרון בשם שו"ת שמש צדקה יו"ד סי' י"א בכה"ג אע"ג שהסחורה של ישראל מ"מ כיון שלא כיוון מתחלה לכך ולא ציוה להעכו"ם שיביאם בשבת אם הישראל מוסר לו המפתח כדי להניחם שם הוי כמציל מידו שמותר ובשו"ת ב"ש או"ח סי' ל"ה כתב דאף שמלשון הרמ"א משמע דאם הישראל נותן לו המפתח לפתוח אוצרו הוי כאומר לו מ"מ אם בע"ג הוא בקבולת אף דלביית ישראל גם זה אסור כבסי' רמ"ד סעי' ה' ורנ"ב סעי' ב' אבל הכא שרוב בקבולת ליכא מ"ע בכה"ג שהמנהג שבע"ג עצמו הוא הפורק והישראל אומר לו כלום עי"ש וא"כ בנ"ד ההיתר מיוסד מכל הני צדדים: ו) מ"ש בישוב קו' התוס' שבת (ס"ט) ד"ה א"ק אשר לא תעשינה שהק' דמנ"ל לר"ל דרבנן בעי שגגת לאו וקרת הא איהו ס"ל כמונבז דשגגת קרבן לחוד שמה שגגה וכתב לתרץ ע"פ הירושלמי ר"פ שבועות שתיים דלר' יוחנן אפי' התרו בו ולקה חשוב שגגת כרת שמה שגגה לקרבן וקשה דהרי ח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן ועל מה יביא עוד קרבן רק ר' יוחנן לשיטתו במכות (כ"ג) דאמר חלוקין עליו חביריו על רשב"ג דלא נפטרו מידי כריתתן, אבל ר"ל מסתברא לי' דבעו רבנן שגגת לאו דלא יכול לומר כר"י אפי' הזיד בלאו ושגג בכרת שהמשמעות אפי' התרו בו ולקה דהרי קיי"ל דח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן עכ"ד, ולכאו' יפה העיר, אבל אין מוכרח דאם יאמר ר"ל אפי' הזיד בלאו שיהי' משמעותו אפי' הותרו בו ולקה כמו דס"ל לר' יוחנן שהרי בשבועות (ל"ז) גבי הזיד בשבועת הפקדון איבעי' להו כיון דבמזיד מחייב קרבן ל"ש אתרו בו ל"ש לא אתרו בו או דלמא היכי דאתרו בו מלקי לקי קרבן לא מחייב וא"כ הכ"נ לר"ל אליבא דרבנן אף אם יסבור דאפי' בהזיד בלאו מ"מ ה"מ היכי דלא אתרו בו, ובעיקר הערתו מהא דח"כ שלקו שיפטור מקרבן קדמו בבי"צ יו"ד ח"א סי' קנ"ח שהעיר כן בדברי הירושלמי הנ"ל ודחה זה דלא עדיף מחייבי חטאות שעבר עליהן יוה"כ דחייבין עי"ש.

איברא דלכאו' י"ל דשאני התם דיליף בכריתות (כ"ה) חטאים דומי' דפשעים דעל קרבן לא מכפר יוה"כ משא"כ בח"כ שלקו, אבל שם (ריש דף כ"ו) אמר התם ממונא הוא ופירש"י דבתשלומי ממון לא שייך כפרה א"כ הכ"נ אין במלקות כפרה לתשלומי ממון

דחטאת אע"פ שמכפר על הכרת עצמו, גם יש חילוקים בדין ח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן שהר"מ בפיה"מ מכות (פ"ג) כתב דדוקא בשעשה תשובה ובמל"מ פי"ז דסנהדרין כתב דדוקא בשאינו מחוייב מלקות ולקה אז נפטר מכרת ועיין ת"ס או"ח סי' קע"ה ובי"צ יו"ד סי' מ"א: ובישוב קו' התוס' שבת (ס"ט) הנ"ל יתכן דמה דאמר רבא הכא מ"ט דר"ל א"ק אשר לא תעשינה ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה י"ל דרבא לשיטתו בכריתות (כ"ה) דתני ר"ח קמי' דרבא אשם תלוי בא על הנבילה והא מני ר"א דאמרו לו כו' אמר רבא מ"ט דאמרו לו א"ק אשר לא תעשינה בשגגה ואשם וא"כ לדידי' על כרחו קרא דאשר לא תעשינה פירושו דוקא ששגג בלאו שהרי בא"ת שבא על הנבילה ליכא כ"א לאו לחוד ואיך מייתי קרבן אם לא ששגג בלאו וע"כ רבא לשיטתו אמר כאן בשבת (ס"ט) בטעמא דר"ל מהך קרא גופי' דבעי שגגת לאו ודו"ק: סימן לד שוכט"ס לכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלג החסיד מו"ה משה לעזר נ"י: מכתבו עם שאלתו הגיעני והגם שאין משיבין באו"ה זולת לרב מרא דאתרא, אבל אבטח במידת ישרו שלא ישתמש בזה להתעבר על ריב, גם שאין הענין סובל ויכוח ותעצומות כמו שיבואר לכן נמצאתי לתשובתו: ע"ד השאלה אם יש אופן היתר לעשיית גבינה ביו"ט היכי שלא היא אפשר מעיו"ט שהחלב לא היא קפוי ורו"מ הביא מ"ש המג"א בסי' תק"י מפני שדרך לעשותו לימים רבים הוי עובדא דחול וכתב הפמ"ג דלטעם הט"ז מותר בלא אפשר מעיו"ט משא"כ לטעם המג"א ורו"מ האריך בזה: א) והנלע"ד הנה מה שהכריח להמג"א להוסיף טעם משום עובדא דחול נראה שהוא על יסוד דברי התוס' שבת (צ"ה) שהקשו דנפל ביתו ביו"ט יהי מותר לבנותו ביו"ט משום מתוך דמגבן שהיא תולדה דבונה ות' דאסור מדרבנן משום עובדא דחול כי היכי דאסור טחינה והרקדה ולכאו' אכתי תיקשה מהמבואר בר"מ פ"א מה' יו"ט ה"ב דבנה ביו"ט לוקה וכבר עמדו בזה המפורשים גם מהא דביצה (ל"ב) בנין קבע אסרה תורה כו' עוד העירו משבועות (ט"ו) דא"א לקדש מזבח בשתהל"ח בעצרת משום דאין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט הרי שבנין ביו"ט אסור מה"ת: אבל כוונת התוס' שהרי בלשון קושיתם שכתבו וז"ל דאפי' לא יהי מותר מדרבנן אלא בלא אפשר א"כ נפל ביתו ביו"ט יהי מותר לבנותו כו' מפורש שיטתם דאי היא אסור עכ"פ מדרבנן גם בלא אפשר שוב ממילא לש"ל מתוך ואסור שלא לצורך מה"ת וכחקירת הפמ"ג בפתיחה לה' יו"ט וט"א מגילה ובט"ע ולכך שפיר תירצו דאסור מדרבנן משום עובדא דחול ורצונם לומר דגם מגבן אסור מדרבנן אפי' בלא אפשר ממילא שוב אסור בנין ביו"ט מה"ת והדברים עתיקים, ולפי"ז דברי המג"א לכאו' הם נובעים ממקום דברי התוס' הנ"ל דמגבן אפי' בלא אפשר מעיו"ט אסור משום עובדא דחול: עוד תמך המג"א יסודו משבת (קל"ד) דא"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן א"ל אסור מ"ש מלישה א"ל התם לא אפשר הכא אפשר כו' ומדפריך מ"ש מלישה ולא פריך מבישול ושאר מלאכת או"נ אלא מפני שלישה נמי דרך לעשות פת לימים רבים, ומשני דגבינה אפשר דישנה מעלי והוי עובדא דחול, זה שהכריח את המג"א ז"ל לחידוש סברתו עיי"ש: ב) ונחזי אנן הנה בקו' המג"א מה דפריך אביי מ"ש מלישה ולא משאר מלאכת או"נ, עוד הוסיף בנ"א ה' יו"ט להקשות דמה פריך מ"ש מלישה הו"ל לתרץ דשאני לישא שהיא מלאכה המותרת ביו"ט משא"כ מגבן שהיא מלאכת בונה כדאמר בגמ' (ד' צ"ה) מגבן חייב משום בונה, והנלע"ד לתרץ דקשה עוד מה שבש"ס דילן אמר

דמגבן חייב משום בונה ואילו בירושלמי פ' כלל גדול אמר המגבן והמחבץ חייב משום לש וצריך ביאור הסבר פלוגתתם, ונראה דכבר הבאתי מה שהקשה בתוס' כיון דמגבן תולדה דבונה א"כ יהי' מותר בנין ביו"ט משום מתוך, וראיתי במגן אבות ונ"א ריש ה' יו"ט גם בשו"ת חס"ל ח"ב סי' ס' ואבני נזר שכווננו לדבר אחד לתרץ קו' התוס' דמתולדה לאב לא אמרי' מתוך וע"כ כיון דמגבן הוי רק תולדה דבונה לש"ל מתוך להתיר אב דבונה והוא דבר מתקבל בסברא: ג) אבל לי יש להעיר בזה מכתובות (ז) גבי למיבעל בתחלה בשבת דר"פ משמי' דרבא אמר ביו"ט שרי בשבת אסור א"ל רב פפי לר"פ מאי דעתך מתוך שהותרה חבורה לצורך [פירש"י אוכל נפש כגון שחיטה] הותרה נמי שלא לצורך כו' וקשה שהרי בירושלמי שבת פ"ב ה"ה אמר אתפלגין ר"א ור' יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחבורה תולדה וחורנא מחליף, ואמר בירושלמי שם דמ"ד מקלקל בחבורה חייב ס"ל דחבורה אב ושחיטה תולדה דאל"כ לא יתכן דאב שלה לצורך וחבורה תולדה יהי' חייב אף שלא לצורך עיי"ש, והנה בש"ס דילן (שבת קמ"א) אמר דרבא כר"ש ס"ל דמשאצ"ל פטור גם מבואר בפירש"י שבת (ק"ו) דמאן דס"ל משאצ"ל פטור עכס"ל מקלקל בחבורה חייב, ממילא יוצא לשי' הירו' הנ"ל דרבא דס"ל מקלקל בחבורה חייב עכדס"ל ג"כ דחבורה אב ושחיטה תולדה וא"כ תקשה איך אמר משמי' דרבא דשרי למיבעל ביו"ט שהותרה חבורה משום מתוך דשחיטה והרי מתולדה לאב לא אמרי' מתוך והיא הערה נפלאה מאוד, ועל כרחו דלא כסברת הגדולים הנ"ל רק דאפי' מתולדה לאב אמרי' מתוך והדק"ו התוס' שיהי' מותר בנין ביו"ט משום מתוך דמגבן: ד) אך בפנ"י ביצה (י"ב) כתב לתרץ קו' התוס' דמגבן דחייב משום בונה היינו דוקא במגבן לאוצר למען יעמוד ימים רבים משא"כ מגבן שהותר ביו"ט לאכול לאלתר לית בי' משום בונה דבנין לשעה ל"ש בנין וא"כ בנין גמור לא הותר לצורך, ולכאו' דברי הפנ"י ז"ל הם נגד הירושלמי פ' כלל גדול דקאמר מה בנין הי' במשכן ולא לשעה היתה א"ר יוסי כיון שהיו חונים ונוסעים עפ"י הדיבור כמי שהוא לעולם אר"י בר"ב מכיון שהבטיחון הקב"ה שמכניסן לארץ כמי שהוא לשעה הדא אמרה בנין לשעה בנין, א"כ הרי מבואר דגם בנין לשעה הוי בנין, אך כבר כתב בשו"ת חת"ס או"ח סי' ע"ב דתלמודא דידן חולק אמסקנת הירו' רק דס"ל כיון שהוי חונים ונוסעים עפ"י הדיבור כלעולם דמי דהרי בשבת (ל"א) אמר גבי סותר ע"מ לבנות במקומו כיון דכתיב עפ"י ה' יחנו כמקומו דמי וכן בעירובין (נ"ה) אמר רבא דגלי מדבר קאמרת כיון דכתיב עפ"י ה' יחנו כמאן דקביעי דמי ואילו בירו' עירובין (פ"א) דחי בזה ג"כ מכיון שהבטיחון הקב"ה כו' כלשעה דמי, וא"כ תירוץ הפנ"י עולה יפה ומתוקן בשי' ש"ס דילן דבנין לשעה ל"ה בנין א"כ ניחא מה דמגבן תולדה דבונה ועכ"ז לא שרי לבנות ביו"ט משום מתוך דמגבן לאכילה כיון דבכה"ג הוי רק בנין לשעה דל"ש בנין: ולפי"ז מתורץ היטב הסבר פלוגתת ש"ס דילן והירו' מה דלדידן מגבן חייב משום בונה ואילו בירו' אמר דחייב משום לש, והיינו דאזלי לשיטתיהו, דש"ס דילן לשי' דבנין לשעה ל"ש בנין לכך ניחא לי' שפיר דמגבן תולדה דבונה ועכ"ז לא הותר בנין ביו"ט משום מתוך, כיון דמגבן לאכילה הוי רק בנין לשעה דל"ש בנין, משא"כ הירו' לשיטתו דאמר הדא אמרה בנין לשעה בנין לכך לא יתכן שיהי' במגבן תולדה דבונה דא"כ תיקשי שיהי' מותר בנין ביו"ט משום מתוך לכך מוכרח בשי' הירו' דמגבן חייב משום לש ולא משום בונה דאין בנין לאוכלים כמו שאין עבוד

באוכלים וכמו שאין בנין בכלים עיין שו"ת עט"ח או"ח סי' ו' ודו"ק: ה) ולפי"ז מתורץ היטב קו' המג"א וקו' הנ"א הנ"ל במה דפריך אביי במגבן ביו"ט מ"ש מלש, דהנה אף שהעלינו בשי' ש"ס דילן דבנין דמשכן הוי כלעולם מ"מ נראה מבואר דשי' אביי אינו כן רק דס"ל כשי' הירו' דהוי כלשעה שהרי בשבת (ע"ד) גבי קשירה במשכן היכא הוא אמר רבא שכן קושרין ביתידות אוהלים א"ל אביי ההוא קושר ע"מ להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרין אותה כו' עד אלא אמר רבא שכן צדי חלזון קושרין ומתירין, ולכאוו' מה מקשה אביי דבמשכן ע"מ להתיר הוא הרי לש"ס דילן כיון דכתיב עפ"י ה' יחנו כלעולם דמי ולמה צריך למילף מאורגי יריעות, ועל כרחו מוכרח ומפורש דאביי ס"ל כשי' הירושלמי, כאשר באמת בירושלמי פ' אלו קשרים נשנה סוגי' זו דמה קשירה היתה במשכן ומתריך כיון שהיו חונים ונוסעים עפ"י הדיבור כלעולם דמי והדר דחי לי' מכיון שהבטיחון הקב"ה כו' עד דמשני מתופרי יריעות למדו והוא כדברי אביי בש"ס דילן א"כ הרי הדבר מבואר ומה דרבא הדר ומשני דילף מחלזון אע"ג דרבא גופי' אמר בעירובין (נ"ה) כמאן דקביעי דמי משום דעדיפא משני גם לטעמי' דאביי]: ולפי"ז מתורץ שפיר קו' המג"א מה דפריך אביי מ"ש מלישה ולא מקשה משאר מלאכת או"נ משום דאביי לשי' דבנין לשעה הוי בנין א"כ עכדס"ל כשי' הירושלמי גם בזה דאין במגבן משום בונה כ"א דחייב משום לש לכך מדוקדק היטב דפריך לשיטתו מ"ש מלש ומתורץ ג"כ ממילא קו' הנ"א דהו"ל לתרץ דשאני מגבן דאיכא בי' משום בונה דז"א לאביי לשיטתו ומיושב הכל כפתור ופרח: ו) מעתה אחר שזכינו לתרץ קו' המג"א שעל זה בנה יסוד חידושו, וגם מקו' התוס' דנימא בבנין יו"ט מתוך אין הכרח לומר דמגבן הוי עובדא דחול די"ל כנ"ל דל"ש מתוך משום בנין לשעה דל"ש בנין לדידן, וכבר כתב בא"ר דלפירש"י בא"א מעיו"ט מותר ואין להחמיר מטעם הבעה"מ דכל הפוסקים פירשו כפירש"י עיי"ש וגם בנ"א כתב שהי' אפשר להתיר לעשות גבינה צווארך בלי תמונה בלא הי' אפשר מעיו"ט אך שמשמע ממג"א דהכל אסור ומי ייקל ראשו, עכ"פ באופן זה וגם ע"י שינוי אם כבר הורה חכם להתיר אין מזניחין אותו: סימן לה.

ב"ה ד' דברים תרצ"ד דאמבראווא שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי מו"ה יוסף אפפעל נ"י דומ"צ דק' רעדים וכעת יושב בעיר בערלין: לתשובת יקרתו ע"ד השאלה ברופא בהמות [טיערארצט] יהודי בעל תשובה שומר שבת אם יש היתר בעדו בביקור החולים למשמש בבע"ח החולים בשבת כדי לידע החולי ולומר להמשרתת עכו"ם לכתוב סמי הרפואה: א) הביא כ"ת מש"ע או"ח סי' ש"ה סעי' ח' מותר ליתן מרדעת על החמור מפני הצינה ובלבד שלא יקשרנו ובסי' של"ב סעי' ב' אין מפרכין לבהמה גלדי המכה ולא סכין אותה בשמן אבל בתחלת המכה דאיכא צערא שרי ושמעינן דהתירו טרחה בשבת משום צעב"ח, אבל לטלטל הבע"ח לא שמעינן להתיר ואדרבה מבואר בסי' ש"ח סעי' מ' כל בהמה חי' ועוף מדדין אותן בחצר כו' משום צעב"ח ובלבד שלא יגביהם דמוקצים הם ואסור לטלטל הרי דאפי' במקום צעב"ח אסור לטלטל מוקצה אך שבס' ח"א כלל נ"ט כתב דבמקום צעב"ח יש לסמוך על הש"ג להתיר לטלטל גמור משום דמוקצה אין לה שורש מה"ת אבל איך יפרנס הש"ג הש"ס שבת (קכ"ח) וש"ע סי' ש"ח הנ"ל עכתו"ד: ב) אבל הנה בדבר קו' על הש"ג קדמו בב"ח סי' ש"ח שהביא

לדברי הש"ג פ' מפנין לגבי בהמה שנפלה לאמת המים דמביא כרים וכסתות שכתב הש"ג דאם א"א ע"י כרים וכסתות מותר להעלותה בידיים משום צעב"ח ומאי שנא כאן דמדדין שאסור לעקור ות' דשאני התם דאיכא צעב"ח דאו', אבל כאן משום הפסד ממון גרידא היכא דליכא צעב"ח לכ"ע אסור לעוקרה עכ"ד והיינו דמפרש הא דמדדין ובלבד שלא יגביהם כו' דאיירי דוקא בדליכא צעב"ח, אבל במקום צעב"ח באמת מותר גם להגביהם דליכא אי' טלטול בכה"ג, ולכאו' דצ"ע בת'י הב"ח מדברי הר"ן הביאו בב"י דאיך מדדין הרי מוקצה כמו שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו ות' משום צעב"ח א"כ הרי מפורש דאיירי גם כאן במקום צעב"ח ואפשר הב"ח רוצה לומר דל"ה הכא צעב"ח גמור, ובאמת כתב גם במג"א סי' ש"ה ס"ק י"ב משו"ת הרמ"א דמותר להמרות האוזות פעם אחת ביום משום צעב"ח ע"י עכו"ם ואם א"א ע"י עכו"ם שרי ע"י ישראל משום צעב"ח ובהגהת רע"א הק' דלפי"ז למה בבהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ואסור להעלותה בידיים ומ"ש הכא דשרי דהוי ג"כ טלטול מוקצה ות' דאולי י"ל דאיירי היכי שא"צ ליקח האוזא ולטלטלה רק שמונחת האוזא במקומה והוא מכניס האוכלין לפיהן עכ"ד, והנה לש' הש"ג אתי שפיר בפשיטות דגם בבהמה שנפלה לאמת המים מותר להעלותה בידיים היכי שא"א בכרים וכסתות: ולכאו' תיקשי בהא גופא המבואר בסי' ש"ה שאסור להעלותה בידיים ומאי שנא דמותר ע"י כרים וכסתות אע"ג דאיכא משום מבטל כלי מהיכנו רק שהותר משום דצעב"ח דאו' כדאמר בשבת (קכ"ח) א"כ הכ"נ גם טלטול מוקצה בידיים יהי' נדחה משום צעב"ח, וכבר הרגיש המג"א עצמו בסי' ש"ה סקי"א ות' דאין לדמות גזירות חכמים זל"ז עיי"ש: ג) ויתכן לתרץ קו' המג"א דהנה בר"ה (ל"ב) אמרו שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל ולא עולין באילן מ"ט שופר עשה ויו"ט ל"ת ועשה מבואר דאפי' עשה דאו' אין דוחה לתו"ע דרבנן ולפי"ז תיקשי בהא דשבת (קכ"ח) הנ"ל דצעב"ח דאו' דוחה אי' מבטל כלי מהיכנו בשבת דהוי ל"ת ועשה דרבנן, ונזכרתי לעיין בס' אגלי טל בפתיחה וראיתי שהעיר בזה, ות' דאי' מבטל כלי מהיכנו שפירש"י דהוי כבונה ומחברו בטיט או דהוי כסותר שלא יוכל להשתמש בו, והרי הוא אינו מכוין לזה שלא יוכל ליטלו או שלא יוכל להשתמש בו וע"כ שבות זה דאין מתכוין קיל טובא שנדחה משום אי' צעב"ח עכ"ד, ולפי"ז מתורץ שפיר קו' המג"א דבשלמא אי' מבטל כלי מהיכנו נדחה מפני צעב"ח דאו' מפני דהוי אי' בונה או סותר באינו מכוין, משא"כ אי' טלטול מוקצה בידיים לא נדחה משום צעב"ח דאו' משום דאין עדול"ת ועשה דרבנן: ויש להטעים יותר מה שהותר אי' מבטל כלי מהיכנו דאין מתכוין משום צעב"ח דאו' עפ"ד התוס' פסחים (כ"ב) בהא דב"מ (ל"ב) אם היתה טעונה יי"נ אין זקוק לה ומקשה הש"ס אי אמרת צעב"ח דאו' אמאי אין זקוק לה וכתבו התוס' אע"ג דמשתכר באיה"נ מ"מ כיון דאין מתכוין שיחזיק לו טובה ומשום צעב"ח הוי כמו לא אפשר ולא קמכוין דשרי, ולפי"ז הכ"נ שפיר קאמר הש"ס דליכא משום מבטל כלי מהיכנו לגבי צעב"ח דאו', והיינו דמשום צעב"ח הוי לא אפשר ולא קמכוין שהרי מבטל כלי מהיכנו אינו מכוין לבנין וסתירה כנ"ל, והא תינח לגבי אי' מבטל כלי מהיכנו אבל לגבי אי' טלטול מוקצה בידיים דקמכוין י"ל דלא נדחה משום צעב"ח דאו' כמו דשופר של ר"ה אין עולין עליו באילן משום דאין עדול"ת ועשה דרבנן ודו"ק: ואמנם הש"ג שיטתו דבנפלה לאמת

המים מותר ג"כ להעלותה בידיים היכי שא"א בכרים וכסתות דס"ל שגם טלטול מוקצה בידיים נדחה במקום צעב"ח ונראה דמדמה דין מוקצה לדין מבטל כלי מהיכנו שנדחה מפני צעב"ח דאו' כגמ' דשבת (קכ"ח) ועיין במג"א סי' רס"ו סק"ד שהוכיח משבת (קנ"ד) דאפי' ביטול כלי מהיכנו לכל השבת הותר במקום צעב"ח והביא שם מהמ"מ שכתב לגבי מי שהחשיך לו בדרך דהר"מ הוסיף להתיר הפריקה בנחת אע"ג דע"י פריקה בנחת איכא טלטול קצת אפיה"כ הותר משום צעב"ח ובמ"מ כתב ג"כ דפריקה בנחת עדיף מביטול כלי מהיכנו עיי"ש במג"א א"כ יש ללמוד מק"ו דאם הותר ביטול כלי מהיכנו במקום צעב"ח כש"כ דהותר טלטול מוקצה ואע"ג די"ל דשאני פריקה בנחת דאיכא רק טלטול קצת מ"מ כבר כתב הר"ן דטלטול מקצתו אסור כמו טלטול כולו: ד) איברא דלדברי הר"ן עצמו ע"כ דבמקום צעב"ח שפיר יש חילוק בין טלטול מקצתו לטלטול כולו שהרי כן הוא קו' הר"ן בהא דמדדין בהמה חי' ועוף, שהרי כמו שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו, ותי' דהכא משום צעב"ח, וא"כ תיקשי לפי"ז אכתי הרי איתא התם דרק מדדין ובלבד שלא יגביהם ואמאי הא מכיון דהותר כה"ג טלטול מקצתו ע"י המדדה הכ"נ יהי' מותר טלטול כולו ועכצ"ל בשי' הר"ן דרק בסתם אי' מוקצה לחומרא מדמינן טלטול מקצתו לטלטול כולו אבל להתיר במקום צעב"ח שפיר יש חילוק דלא שרינן כ"א טלטול מקצתו וא"כ אין הוכחה לדברי הש"ג ג"כ ממה שהותר פריקה בנחת במקום צעב"ח דשאני פריקה בנחת דהוי רק טלטול קצת: אבל כבר הבאתי מדברי הב"ח דבהא דמדדין גופא יפרש הש"ג דלא איירי בצעב"ח גמור וע"כ סברתו דמשא"כ בצעב"ח גמור כה"ג דמי שהחשיך לו בדרך דשרינן ביטול כלי מהיכנו ומכש"כ פריקה בנחת דאיכא טלטול קצת א"כ ה"ה דשרינן אפי' טלטול כולו דאין חילוק בין טלטול מקצתו לטלטול כולו ועיין ג"כ בש"ע סי' של"ד סעי' ב' במחלוקת הפוסקים אם הותר טלטול מוקצה במקום הפסד אבל במקום אי' צעב"ח י"ל דלכ"ע מותר ועיין תוס' פסחים (י"א) ד"ה אבל דמשום מצות ביעור יש להתיר כמו פסידא, ואע"ג דטלטול מוקצה לא הותר במקום שאר מצוה ועיין תוס' גיטין (ח') אם להתיר שבות דאמירה לעכו"ם במקום מצוה ובש"ע או"ח סי' רע"ו אע"ג דשבות דאמירה לעכו"ם קיל משאר שבות כדאמר בעירובין (ס"ח) שאני שבות דלית בי' מעשה מ"מ במקום הצלת עבירה אי' צעב"ח יתכן שהותר כל שבות וכגון טלטול מוקצה בידיים, ועיין ש"ע או"ח סי' שכ"ח סעי' י' וסי' ש"ו סעי' י"ד אם מותר לחלל שבת להציל את בתו מעבירה ובא"ר שם כתב להקל באי' דרבנן אע"ג דהתם הוי חטא בשביל שיזכה חבריך ומכש"כ הכא דהוי להצלת עבירה של עצמו דרובץ על האדם החיוב למנוע צעב"ח דאו' מדכתיב עזוב תעזוב כפירש"י (שבת קכ"ח) כן נראה בסברת הש"ג, ובאעו"ז או"ח סי' רס"ו העתיק מדברי המג"א שם דכמו שכתב הה"מ דהותר ביטול כלי מהיכנו במקום הפ"מ ה"ה דמותר טלטול מוקצה בה"מ ודחה זה, והנה להתיר טלטול מוקצה עכ"פ במקום צעב"ח כשי' הש"ג לכאו' משמעות להתיר בדברי הר"מ פכ"א מהל' שבת סוף ה"י וז"ל ומ"מ לא יניחן ע"ג בהמה משום צעב"ח דלשון ומ"מ היינו דעל כל אופן ואופן לא יניחן כו' אפי' ע"י טלטול מוקצה ועיין משנה ברורה או"ח שם בזה, אבל משום הפ"מ שיהי' מותר טלטול מוקצה לא מצאתי גם במג"א א ורק טלטול קצת כגון פריקה בנחת: ה) ובהיותו בזה רחש לבי בהא דשבת (קנ"ד) גבי חמורו של ר"ג טעונה דבש

ולא רצה לפורקה ולא להביא כרים וכסתות משום דקמבטל כלי מהיכנו ומקשה הש"ס והאיכא צעב"ח ומשני צעב"ח דרבנן, וראיתי בס' ט"ת שהעיר להפמ"ג או"ח סי' ש"ח ס"ק ס"ה דאפי' למ"ד צעב"ח דרבנן מ"מ בשבת דכתיב למען יניח הוי צעב"ח דאו' ותיקשי דא"כ אזיל לה תי' הש"ס הכא דצעב"ח דרבנן כיון דשבת לכ"ע דאו' דכתיב למען ינוח ועיין תוס' שבת (קכ"ב) ד"ה מעמיד מדרשא דמכילתא יכול לא יניחנו תולש כו' ת"ל למען ינוח אין זה נוח אלא צער: והנ"ל לתרץ דכבר הבאתי להקשות בהא דלעיל (קכ"ח) לגבי בהמה שנפלה לאמת המים דמביא כרים וכסתות דאמר דמבטל כלי מהיכנו צעב"ח דאו' ודחי דרבנן והק' באג"ט מהא דר"ה (ל"ב) בשופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום משום דלא אתי עשה דאו' ודחי ל"ת ועשה דרבנן והכ"נ דמבטל כלי מהיכנו בשבת הוי ל"ת ועשה דרבנן וכתבתי לתרץ, וכעת נ"ל ליישב באופן אחר והוא עפ"ד הפמ"ג הנ"ל דאפי' למ"ד צעב"ח דרבנן מ"מ בשבת הוי צעב"ח דאו' מדכתיב למען ינוח, ולפי"ז נראה דה"ה למ"ד צעב"ח דאו' אפילו בחול א"כ בשבת הוי דאו' מתרי טעמי ואיכא בה תרי עשה חדא משום דכתיב עזוב תעזוב שהוא אפילו בחול וחדא מדכתיב למען ינוח שהוא רק בשבת, ולפי"ז שפיר קאמר הש"ס דהותר מבטל כלי מהיכנו בשבת משום צעב"ח ואי דשבת הוי עשה ול"ת דרבנן הרי לעומת זה הוי צעב"ח תרי עשה דאו' ואתי ודחי ל"ת ועשה דרבנן ואע"ג דאין עשה דוחה עשה הוא משום דמאי אולמי' האי עשה מהאי עשה אבל הכא דמבטל כלי מהיכנו הוי רק ל"ת ועשה דרבנן שפיר אתי עשה דצעב"ח בשבת ודחי להו: ולפי"ז מתורץ היטב הסוגיא דשבת (קנ"ד) הנ"ל דמשני קסבר צעב"ח דרבנן ולא תיקשי להפמ"ג דצעב"ח בשבת דאו', דז"א דכיון דעכ"פ צעב"ח בחול דרבנן אף דבשבת הוי דאו' מ"מ שוב ליכא אלא חד עשה דלמען ינוח ואין עשה דוחה ל"ת ועשה דרבנן דמבטל כלי מהיכנו ואע"ג דצעב"ח בשבת מלבד העשה דלמען ינוח איכא ג"כ אי' דרבנן מצד צער הבהמה שאסור גם בחול ע"ז קאמר הש"ס דצעב"ח דרבנן לא דחי אף לאי' ל"ת דרבנן לחוד דמבטל כלי מהיכנו ואי משום העשה דלמען ינוח ביום השבת לא אתי חד עשה ודחי לתו"ע דרבנן כמו לגבי שופר של ר"ה הנ"ל ומיושב נכון מאוד: ו) ועפ"י האמור אתי שפיר שי' הש"ג שלמד דהותר טלטול מוקצה בידים במקום צעב"ח כמו שהותר מבטל כלי מהיכנו משום דאין לחלק כנ"ל דרק אי' ביטול כלי מהיכנו הותר דהוי לא אפשר ולא קמכוין רק משום דצעב"ח הוי תרי עשה עזב תעזוב ולמען ינוח ואתי ודחי לתו"ע דמוקצה דרבנן: והנה בח"א כלל נ"ט הנ"ל כתב בבהמה שנפלה לגומא שבחצר וירא שמא תמות שם אפשר יש לסמוך על הש"ג להתיר טלטול מוקצה דאין לה שורש מה"ת משום צעב"ח, ולכאו' שיש לדון דאמת שכתבו התוס' (ביצה ד') דמוקצה הוי עיקרו דרבנן אבל הם סותרים למ"ש בתו"י (ביצה ג'): דלטעם מוקצה לא תיקשי קו' הש"ס התם דהוי סד"ר משום דמוקצה חמורה והוי כעין דאו' וכבר עמד ע"ז בפנ"י שם, וראיתי בשו"ת מהרי"א או"ח סי' קע"ד הק' השואל ג"כ אתו"י הנ"ל (מביצה י') לגבי מזה וזה אני נוטל דמקשה הש"ס מדין טומאה דרבנן דאמרינן יש ברירה והרי שאני מוקצה דהוי כעין דאו' וכתב בשו"ת הנ"ל לתרץ דטעם התו"י דמוקצה הוי אסמכתא מקרא והכינו את אשר יביאו שהרי רבה ס"ל מקרא זה דהכנה דאו' וילפינן יו"ט משבת עכ"פ לדידן בשבת דאיירי בי' קרא הוי אסמכתא דלא אמרינן בה סד"ר לקולא כתוס' שבת (ל"ד) לגבי עירובי תחומין, וע"כ

התו"י כאן דקתני אי' שבת ואי' יו"ט יפה כתבו דלא תיקשי הא דספיקה אסורה דקאי לגבי שבת דהוי מוקצה כעין דאו' מאסמכתא, ומ"ש התוס' לקמן ד' דמוקצה הוי עיקרו דרבנן איירי במוקצה דיו"ט שאין לו עיקר בדאו', ולפי"ז מ"ש הח"א דיש לסמוך על הש"ג לגבי מוקצה שאין לה שורש מה"ת הרי אנן עסקינן לגבי מוקצה דשבת והיא יש לה עיקר בדאו', אך הנה הפוסקים לא חלקו בין שבת ליו"ט ואדרבה אמרינן בריש ביצה גבי שבת דחמירא סתם לן תנא כר"ש דלית לי' מוקצה יו"ט דקיל ואתי לזלזולי בה סתם לן כר"י, א"כ נראה דמכש"כ שאין לומר דמוקצה דשבת יהי' חמור עוד ממוקצה דיו"ט לגבי ספק ומדלא מצינו להפוסקים לחלק בזה ש"מ דגם מוקצה בשבת מקרי אין לו עיקר בדאו' ושפיר כתב הח"א דאפשר יש לסמוך על הש"ג להתיר טלטול מוקצה במקום צעב"ח וא"כ מכש"כ בנדון כמו שאלתנו להתיר למשמש בבהמה לצורך רפואתה להקל צעב"ח דהוי בזה רק טלטול מקצת דלכ"ע מותר במקום צעב"ח כמבואר בש"ע סי' ח' דמדדין משום דהוי טלטול מקצתו וכמו"ש הה"מ ובמג"א סי' רס"ו סקי"ד הנ"ל דהותר פריקה בנחת דאיכא טלטול מקצת ושרי משום צעב"ח ועיין שו"ת מהרי"א או"ח סי' ס' להתיר ליטול הגרעין חטה מתוך גרון האוזא המסוכנת ומשום דהוי טלטול מקצת דשרי במקום צעב"ח ובשו"ת ב"ש יו"ד ח"ב סי' י"ב דמותר לישראל לאחוז הפרה בקרני' בשעה שחולב הנכרי אם א"א בענין אחר ומטעם צעב"ח: ז) ומ"מ בנ"ד נראה שאין ללמוד מהנ"ל להתיר להרופא טלטול מוקצה בבהמה של אחרים, ועיין מ"ש הא"ר או"ח סי' של"ד להסתפק במה שהתירו להציל מפני הדליקה משום דאין אדם מעמיד על ממונו אי שרי גם להציל בשל אחרים, ובשו"ת מהר"ם שיק סי' קנ"ד כתב דמשום דכל אדם מישראל מצווה עלי' להציל את חבירו מהפסד מקרא והשבותו לו דהוי בכלל השבת אבידה א"כ כיון דבמקום פסידא לא אסרו הי' ראוי ע"כ להיות יותר מותר לאחרים ועכ"פ כל שמותר לבעלים מותר גם לאחר עיי"ש וא"כ כ"ז בבהמת ישראל דוקא מה שאין זה בנ"ד: מלבד מה שכתבתי לעיל להסביר מה שהותר במקום צעב"ח משום דבשבת איכא בצעב"ח גם עשה דלמען ינוח א"כ כ"ז בבהמה שלו דמצווה על שביתת בהמתו ולא בבהמת אחרים ומכש"כ בבהמת נכרי, ובפרט שאין הדבר מוטל דוקא על הרופא ישראל ואפשר ברופאים שלא מישראל ועכ"פ שאפשר גם לרופא ישראל להוליך עמו משרת עכו"ם להפוך הבהמה לעת הצורך שלא יהי' הטלטול ע"י ישראל, ועוד דמשום צעב"ח שהותר הוא רק בהצלה ודאית וכאן אפי' דאתמחי גברא שהרופא מומחה לא אתמחי קמיע דאינו יודע אם ימצא סם המועיל לה ואפשר לא יעלה לו להציל מצעב"ח ועיין גם במג"א סוס"י ש"ה לענין להציל מעבירה שיש חילוק בין ודאי הצלה לספק הצלה וע"כ בנ"ד לא מצאתי און להתיר והשומר שבת כהלכתו נותנים לו משאלות לבו וריוח והצלה יעמד לו ממק"א: ידידו דוש"ת.

סימן לו.

ב"ה ח' טבת תרפ"ז. שוכט"ס לכבוד ידידי ש"ב הרב הגדול בנש"ק מו"ה ישכר בעריש היילפערן נ"י אבד"ק בייטש ועמו הרב המאוה"ג מוהר"י וואגשאל נ"י דומ"ץ: א) ע"ד השאלה אודות תיקון עירובין בעירכם שמצד אחד יש הר המתלקט י' מתוך ארבע ולצד אחר הפתוח צריך להעמיד צוה"פ אם להעמידו קודם שיוגבה התל י"ט או לאחר גובה של הי"ט, והבאתם מח"א הרב מוהר"מ ניימאן שהראה לשו"ת אדב"ע סי' ד' שחוכך

השואל בב' הצדדים כמו שיבואר: ב) והנה מה שהערתם לפקפק מחמת שמצד אחד צריך להעמיד הצוה"פ סמוך להר המתלקט ולומר גוד אחית מחיצתא כאילו ההר זקוף כמחיצה, ולעומת זה מחיצת הר המתלקט עצמו מצד הב' דמהני היא מטעם גוד אסיק והוי כעין תרתי דסתרי, ולזה הבאתם מה שהעיר כ' ידידי הרב הגאון אבד"ק קראס נ"י על אתר מעירובין כ"ב בהא דא"י א"ח על"י משום ר"ה דמקשה אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא כו' אף דג"כ הוי כשתי הפכיים בנושא אחד הר ובקעה גוד אחית וגוד אסיק, וטובה הערתו על אתר בשיחה של ת"ח אבל באמת לא אדע מקום שתי הפכיים התם, שהרי כמו בקעה י' ה"ה הר המתלקט י' דהוי רה"י בשניהם הטעם רק משום אסיק מחיצתא וליכא משום גוד אחית כלל עיין פירש"י שבת (ו'): ד"ה קמ"ל ופירש"י עירובין (פ"ט) ד"ה כ"ע, גם בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' צ"ד רוצה להוכיח דבקעה י' הוי רה"י גם בלא טעם גוד אסיק כלל רק משום דמחיצה עשרה מהני בכ"מ בגובה או בעומק עיי"ש, ובאמת גם בתל המתלקט אף דשי' רש"י הנ"ל שהוא משום גוד אסיק אבל הריטב"א ר"פ כל גגות כתב דאין זה מטעם הנ"ל רק משום שהוא מובדל מר"ה י' וכ"כ המהרש"א שם בגג במקום שאין בולט דהוי ר"ה, אף שאינו ניכר ול"א גוד אסיק וכן היא שי' הרשב"א ז"ל ר"פ הזורק עיין בס' נפ"ח וס' אבני נזר סי' רע"ב ור"צ ואם לענין דהוי ר"ה אמרו מכש"כ לענין שיהי' מחיצה אף רק בגובה עשרה א"צ לבא לגוד אסיק לדבריהם: ג) גם בעיקר החקירה שלכם מי אמר דלענין שיהי' זקוף כמחיצה צריך לבא שוב לטעם גוד אחית וז"א דלפירש"י ותוס' דתל הוי ר"ה משום גוד אסיק ה"ה דמטעם זה הוי כאילו זקוף כולו עיין פירש"י שבת (ק"י) ד"ה תל, ובענין זה אי אמרינן גוד אסיק וגוד אחית בהדדי עיין חגיגה (י"ט) בג' גממיות דר"מ אומר מטביל בעליונה וכש"כ בתחתונה שהיא משום גוד אסיק ואחית ובעירובין (ט') מ"ד לבוד וחביט ל"א קמ"ל ובר"ן סוכה שכתב דלבוד ודופן עקומה וכן גוד אסיק ודופן עקומה לא אמרי' עיין שו"ת רע"א סי' י"ב דבאמת גם להר"ן אמרי' ב' הלכתות ביחד רק דהתם שאני דא"א לדון על הא' כ"א מכח אידך עיי"ש דבר נחמד בישוב קו' התוס' ומהרש"א עירובין (ט') הנ"ל, ועיין עירובין (צ"ג) דאר"ח גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין ועשו"ת ח"צ סי' ה' דהטעם משום דתרי מילי נינהו דגידוד הוא משום גוד אסיק והמחיצה כפשוטה משום מחיצה ומסקינן בגמ' הלכה דמצטרפין אע"ג דתרי מילי נינהו ומבואר כן בסוגיא דגיטין (ט"ו): ד) והנה מה שיש לדון בנ"ד במחיצת הר המתלקט משום דבני העיר עוברים בין המחיצות וההר הוי מחיצה שאינה עשוי' ביד"א דכתבו התוס' עירובין (כ"ב) דאפ' רבנן מודו דאתי רבים ומבטלי מחיצה ועיין מג"א סי' שס"ג סק"ל וסק"מ, אמנם בשו"ת ב"ש סי' מ"ט וסי' נ"א תמה בזה על המבואר בש"ע הרב ז"ל וחת"ס סי' פ"ט דמה שרבים דורסים בתוך המבוי מבטלים המחיצה וז"א דרק ברבים דורסים על המחיצה או בין המחיצות הדין כן, וראיתי בשו"ת נפ"ח סי' ל' שכתב מדעת עצמו כדברי הרב והחת"ס ז"ל והוכיח מהא דעירובין (כ"ב) לגבי פסי ביראות דג"כ אין מהלכים על מקום הד' מחיצות אפה"כ למ"ד אתי רבים ומבטלים מחיצה הי' בטל, אבל גם בב"ש הרגיש בזה וכתב דהתם משום שדרך הרבים מפסיק בין הפסין וכמו"ש הרמב"ן במלחמות והוכיח כן מתוס' עירובין (כ"ב) ד"ה קשיא ומהרש"א בתד"ה חייבין עיי"ש, וא"כ גם בנ"ד שפיר מחיצת הר המתלקט ואפי' בהרים

בשתי הרוחות דהוי הוקף ולבסוף ישב מהני עשיית הצ"פ שיהי מוקף לדירה כמו"ש המג"א סי' שנ"ח סק"ה ובשו"ת ב"ש סי' מ"ט: ה) זולת בנוגע למה שהועמד קנה א' של הצוה"פ בגובה שיפוע י"ט של ההר המתלקט שרק באופן זה הורשה מהממשלה וכתבתם שלפי שהקנה היא בחפירה יותר בעומק מתחתית התל לא נשאר בזה לדון רק מצד ספקות השואל בשו"ת אדב"ע הנ"ל מה שבהי"ט שלמטה לא ניכר הקנה של הצוה"פ וכמו בהעמיד אחורי הגדר שהחמיר התב"ש ובחת"ס או"ח סי' צ"ו וחלק ו' סי' ל"ד מיקל, ולא אדע פירוש דבריכם כי השואל באדב"ע לא הזכיר כלל מטעם שאינו ניכר רק משום דגובה י"ט לא יהי לו שקפי ויהי כפתחי שמאי (בעירובין י"א), ולומר דכמו מטעם אינו ניכר כתב בחת"ס סי' ל"ד דסגי במה שניכר למעלה מעשרה בתוך עשרים ליוצאים ונכנסים הכ"נ לענין זה מה שיש לו שקפי למעלה מעשרה צ"ע דהרי בפתחי שמאי הטעם משום דבכה"ג לא עבדי אינשי א"כ נראה דצריך שיהי לו שקפי בתוך עשרה: ו) ובדין צוה"פ אי בעי הכירא כתב הפמ"א ראי' מעירובין (י"א) דמייתי ראי' דא"צ ליגע מהא דכיפה ופירש"י שם ד"ה חייבת דקשה מנ"ל דלמא צריכים ליגע והכא הא איכא פתחא גבוה י' ורוחב ד' ונהי דלא נימא חוקקין סתימה העליונה להשלים מ"מ מזוזות הפתח שגבוהים עשרה נמשכים מעלה מעלה עד שיגיעו אל המשקוף העליון ומה הפסד יש בבנין האבנים ברוחב הכיפה אע"כ משום שלמעלה המזוזות הם מכוסים ברוחב החומה לא נחשב מזוזת כ"א עד הבנין ששם אין המשקוף מונח עליהם ושפיר מוכח דא"צ ליגע וא"כ ראי' דמזוזות שאינם נראים ל"מ מזוזת עיין חת"ס או"ח סי' צ"ו בביאור זה: ז) והנה עפ"י ז"ל פרפרת אחת שתיישר לנו המסלה בישוב קו' התו"ש סי' שס"ג ושו"ת בר"א סי' ט"ז על הט"ז דצריך שלא יהי גג מפסיק בין החבל להקנים דתיקשי מהא דכיפה דנהי דא"צ ליגע מ"מ הרי הכיפה מפסיק ובפמ"ג מ"ז סקי"ט תי' בשי' הר"מ דעיקום גופא יש לחשוב כמשקוף ורק באין רגלי' גבוהים י' הטעם דא"א לחשוב העיקום לשני דברים למשקוף ומזוזת, אך הקשה דאכתי א"כ מאי ראי' מהא דכיפה דא"צ ליגע כולן דהעיקום גופי' הוי משקוף והוא נוגע בהקנים עיי"ש: ח) ולהנ"ל י"ל דל"ק להט"ז מהא דכיפה שהעיקום מפסיק משום דבאמת לדברי הפמ"א הנ"ל מזוזות הפתח נמשכים בתוך העיקום עד המשקוף רק ריעותא דידהו משום שאינם ניכרים, והנה בשו"ת רע"א סי' ל"ה חקר לגבי נפל הלחי בשבת ויש לחי אחר שלא סמכו עליו דמשום שאינו ניכר ל"ה כליתנהו למחיצות ונאמר הואיל והותרה הותרה והעיר מתוס' עירובין (ט"ו) ד"ה לא עיי"ש, אבל בישע"י הביא מהמפורש בתוס' עירובין (י"ב) ד"ה הבמ"ע דבאין המחיצות ניכרות הוי איתנהו למייל למחיצות דאמרי' הואיל והותרה עיי"ש וא"כ מתורץ שפיר מה דהעיקום ל"ה הפסק בין המחיצות כיון דבאמת המחיצות מגיעים עד למעלה ומשום שאינם ניכרים למעלה אכתי יש עליהם שם מחיצות שוב אין חוצצים וכה"ג דאמרי' מב"מ אינו חוצץ ועיין עירובין (ט') מצא מין את מינו וניעור, ובפרט דהכא שאפשר להכשיר גם המחיצות למעלה שיהיו ניכרים ע"י חוקקין להשלים שיסיר את העקום הוי כמב"מ דא"ח אבל הש"ס שפיר מייתי ראי' דא"צ ליגע דהרי כבר נודע מ"ש הגאון מהרש"ק ז"ל ותפ"י זבחים פי"ג דלש"ל מב"מ א"ח כ"א היכי שאין פוסל האויר דלא עדיף מב"מ מאויר, ובאמת כבר מבואר כן ברמב"ן בכורות (פ"ג) דלש"ל בבכור מב"מ א"ח כיון דבעינן נגיעה דכתיב פטר רחם והארכתי בזה

במק"א, א"כ שפיר אתי ראיית הש"ס דא"צ ליגע דאס"ד דצריך ליגע א"כ הכא העקום דל"ה משקוף הרי מפסיק דלש"ל מב"מ א"ח והוי כנוגע דהרי אי צריך ליגע ופוסל אויר גם מב"מ חוצץ ודו"ק: ט) אך בנידון שאלתנו אין הריעותא משום שאין ניכרין לבד רק העיקר משום דאם מעמיד הצוה"פ למעלה מי"ט ליכא שקפי למטה מעשרה והוי כפתחי שמאי דפירש"י אבן נכנס ואבן יוצא, והכ"נ מחיצות ההר המתלקט נראה דהוי כמו אבן נכנס ואבן יוצא כיון דאמרי' (שבת צ"ז) שא"א לר"ה שתלקט במלקט ורהיטני ופריך אה"כ אפי' גבוה שלשה נמי עיי"ש, ואפי' למה שחקר במג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח דכותלי המבוי נחשבים במקום קנים שאני קרקע ההר שא"א שתלקט במלקט ורהיטני: י) וכבר כתבתי במק"א בישוב דברי התוס' שבת (פ') דחשבינן ג' טפחים מהגרורות אף דל"ה ג' מהקרקע והק' בבי"צ או"ח סי' מ"ט משבת (צ"ט) דאמר בדבילה שמינה דלא מבטל לי' ל"ח כר"ה דל"ב לגבי ארעא, ואמרתי דשאני כותל מקרקע דר"ה שא"א שתלקט במלקט ורהיטני והלכך גבשושית נמי הוי ר"ה כפירש"י שם לכך גם הגרורות חשיב כארעא סמיכתא משא"כ גבי דבילה בכותל לא בטיל לגבי', והכ"נ לנ"ד אף שנאמר דכותלי המבוי נחשבים במקום הקנים לא כן קרקע ההר דהוי כמו אבן נכנס כו' דמקרי פתחי שמאי, גם הרי בשו"ת הרא"ם סי' כ"ו הביאו בשו"ת בר"א סי' ט"ז שדן השואל לפסול באם קנה אחת גדולה ואחת קצרה דציידו אחד של הקורה בשמים וציידו השני עד הארץ ופתחא כהא לא עבדי אינשי והוי פתחי שמאי והר"ם השיב רק משום דל"א שהקורה יורד למטה ליגע בקנים רק משערים קנים הקצרים כאילו הם עולים ונוגעים למעלה ומונח הקורה בשוה עיי"ש ורמז במג"א סי' שס"ב ס"ק ח"י וע' מהר"ם שיק סי' קס"ז שהעיר מירו' פ"ק דעירובין ה"א בקורה שהוא בצד אחד למעלה מעשרים ובצד א' למטה כ', אבל באמת באם הקורה מונח בשיפוע רב הוי כפתחי שמאי וא"כ הכ"נ מחיצות ההר המתלקט י' מתוך ארבע דהוי בשיפוע לא עבדי אינשי הכי והוי כפתחי שמאי וכבר כתבתי דאף להחת"ס דמכשיר במחיצות ניכרים למעלה מעשרה מ"מ לגבי פתחי שמאי לא נראה כן ובלאה"כ שי' האבן עוזר סי' שס"ב לענין עומד מרובה על הפרוץ דלא סגי במה שהוא למעלה מעשרה וא"כ ה"ה לענין מחיצות ניכרים, אך באבני נזר סי' רצ"א העיר מעירובין (כ"ה) דפליגי במחיצה ע"ג מחיצה אי הועיל שיהי' מוקף לדירה ולענין מחיצה ודאי הועיל אף שאינו מתיר רק במה שלמעלה מעשרה, ומעתה לגבי פתחי שמאי שהטעם משום דפתחא כהא לא עבדי אינשי נראה ודאי דלא מהני מה שיש לו שקפי למעלה מעשרה לכן לענ"ד בנ"ד נראה לתקן להעמיד עוד קנה של י"ט במקום שאין שם יותר ממשך ג' טפחים למקום הגבוה שמתלקט י' ששם היא המחיצה במקום הגבוה כפירש"י (שבת ק') דבכה"ג יצאנו מכל החששות שהקנה זה יהי' סמוך למחיצה היינו מקום הגבוה י' וגם יהי' מקרי לה שקפי בתוך עשרה וכמו"ש בכה"ג בב"ש מ"ט ובודאי לא יהי' קפידא מהממשלה על העמדת הקנה עוד אחד גבוה י' מכוון תחת החבל על ההר כנ"ל ויהי' התיקון כדת: סימן לז להנ"ל א) מה שהערתם על מה שכתבתי בתשובתי להעמיד עוד קנה של י"ט במקום הנמוך פחות מי"ט דלא פלטינן מחשש מ"ע שכתב המג"א סי' שס"ב ס"ק כ' שיש לשלוף את קנה הפסול מפני הרואים ובחת"ס או"ח צ"א ובח"ו סי' ל"ד חושש לדבריו: אמנם כן כבר עלתה במחשבה לפני מזה דבנ"ד שהיא שעה"ד באין עצה אחרת אין לחוש כמו"ש כה"ג במג"א סוס"י רמ"ג

סק"ה דמשום חשש מ"ע בדיעבד שכרו מותר ובר"ן נדרים (ז) זהתירו שלא בפניו להטעם משום חשדא מותר בדיעבד ובקונטרסי הנדפס משמרת להבית סי' ב' הערתי מט"ז יו"ד י"ג דבכחש דאתי לאחלופי לא החמירו בדיעבד וראי' מריש גיטין לגבי בפ"נ משום חשש איחלופי עיי"ש גם מירושלמי שביעית פ"ב ה"ד אין נוטעין כו' ערב שביעית ואם נטע יעקור לא יעקור פירותיו מה הן אין מחדשין על הגזירה כו' והרמז"ל פ"ג מה' שמטה כתב דמה דאין נוטעין כו' האיסור מפני מראית עין ודוק: ועוד דבנ"ד אפי' בלא הוספת הקנה של י"ט לא פשיטא לן לפסול את הצוה"פ על ההר שיש לדון בזה הרבה א"כ בכה"ג אין לחוש לחשש מ"ע כה"ג שכתב הט"ז יו"ד סי' א' וסי' צ"א דכל היכי דבדיעבד כשר ל"ח לשמא ישכח ולכן אם יש אופן תקנה ע"י הוספת קנה של י"ט כנ"ל בודאי כן נכון להשתדל ולתקן: אך באופן שכתבתם שאין שום מציאות ואופן למצא ע"ז רשיון הממשלה, לענ"ד שיש לדון בהכשר הצוה"פ שעל הגובה י"ט והקנה בולטת שיש היכר על ההר בתוך העשרים טפחים, דאף למ"ש באדב"ע דבכה"ג יש בה משום פתחי שמאי וכמו שבארתי דהוי זה ממש אבן נכנס ואבן יוצא מ"מ כתבתי בצ"ע דכמו שכתב החת"ס בח"ו סי' ל"ד לגבי קנה העומד אחורי הגדר שאינו ניכר דכשר באופן שבולט וניכר למעלה בתוך העשרים וכבר הבאתי דה"ה לענין עומד מרובה עה"פ בתוך עשרים וכהא דעירובין (כ"ה) במחיצה ע"ג מחיצה לפי"ז הכ"נ לגבי פתחי שמאי י"ל דהעיקר תלי' במה שהוא בתוך עשרים אע"ג דלמטה מי' הוי כפתחי שמאי לא איכפת לן כיון שעכ"פ בתוך עשרים הוי צוה"פ כדעבדי אינשי: ובלאה"כ יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו בעל המקו"ח בתיקון עירובין שלו שהעלה דפתחי שמאי דפסלינן בעירובין (י"א) נראה דוקא בכתלים מכאן ומכאן דכה"ג לאו פתח איכא ולא צוה"פ איכא כיון דלאו לחי הוא משא"כ היכי דשם לחי עליו איתחזי צוה"פ אפי' בדליכא שקפי וכ"כ הריטב"א ז"ל מה דמהני קנה וקנה מכאן משום דאיכא עלה שם צוה"פ מהני אף בלא שקפי עיי"ש ומשא"כ במזוזה דפטרין פתחי שמאי במנחות (ל"ג) משום דבמזוזה בעינן פתח דוקא וא"כ הכ"נ בנ"ד אף בעומד הצוה"פ על ההר כיון שעכ"פ יש עליו שם צוה"פ בתוך עשרים ליכא בזה משום פתחי שמאי: ב) ועוד דהרי התוס' עירובין (ו').

(ד"ה דפתחא כתבו דאע"ג דאמרי' דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי מיהו אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף שפיר הוי פתח כדאמר לעיל (ה) דפתח לי' בקרן זוית ולפי"ז לכאוו' יש להבין אמאי דפטורין ממזוזה פתחי שמאי שהיא ג"כ משום דכה"ג לא עבדי אינשי והרי עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף, רק האמת דבאופן זה שנעשה פתחי שמאי אבן נכנס ואבן יוצא ממילא ל"ה עליו שם פתח ושוב שפיר אמרי' דפתחא כי האי לא עבדי אינשי ושאני קרן זוית דאין החסרון רק בהמקום ולא בהפתח גופי', וא"כ הא תינח לגבי מזוזה דבעינן פתח דוקא ובכה"ג ל"ה עליו שם פתח משא"כ לגבי עירוב דלא בעי פתח רק דצוה"פ סגי, ממילא לש"ל דכה"ג לא עבדי אינשי כמו דמהני צוה"פ אף בקרן זוית ויש לפי"ז טעם לשבח להאמור למעלה דאיכא עלה שם צוה"פ ליכא משום פתחי שמאי: ג) איברא דבשי' התוס' הנ"ל דצוה"פ מהני אף בקרן זוית ובתו"ש הביאו הפמ"ג סי' שס"א כתב דלכך לא הזכירו הפוסקים סברת התוס' משום שהוא דבר פשוט, לא כן שי' הרב האי והרמב"ם ז"ל וכמו"ש בשו"ת בר"א י"ט סק"ד דסברת התוס' תלי' בפלוגתא רבתא זו דהם פירשו הא דר"ח עירובין (י"א) צוה"פ שעשאה מן הצד לא עשה

ולא כלום דהיינו שעשאה מצד הכותל דפתחא בק"ז לא עבדי אינשי רק דאנן קיי"ל כפירש"י, וכבר העירו באחרונים אמ"ש בחת"ס סי' פ"ז לענין צוה"פ שלא יועיל במים משום דל"מ בק"ז והרי לשי' התוס' צוה"פ מהני אף בק"ז, אמנם אף לשי' הרב האי והרמז"ל הרי צריכין לתרץ שלא יקשה עליהם קו' התוס' מעירובין (ה') דפריך לרב יוסף דאמר משך מבוי בד"ט דהיכי משכחת לה באורך בתים וחצירות פתוחין לתוכו ומשני דפתח לה בק"ז: ולעד"נ בזה דהתוס' שבת (צ"ב) כתבו בהא דאמר מי דמי ערביא אתרא דלא אמרי' בטלה דעתו אצל כל אדם היא משום דלכל העולם נמי אם הי' להם רוב גמלים הוו נמי מקיימי קוצים לכך לא בטלה דעתו אצל כ"א, והנה אף שהתוס' כתבו זה רק לגבי אתרא דוקא מ"מ מצינו לפעמים סברא זו גם בחד גברא והיא בתוס' ביצה (כ"ג) דרבא דשרי ע"ג גחלת משום דחשיב לי' השוה לכל נפש דאם היו עשירין צריכין הן לכך, הרי דגם לגבי חד גברא סברא זו תלי' בפלוגתא ואליבא דרבא גם בכה"ג לא בטלה דעתו, ולפי"ז נראה דהטעם של הרב האי והרמז"ל דאפי' בצוה"פ לא מהני בק"ז משום דכיון דפתחא בק"ז לא עבדי אינשי א"כ אף שהוא עבדי' כעין פתח במזוזות ומשקוף בטלה דעתו אצל כ"א דפתחא בק"ז לא עבדי ומתורץ שפיר דל"ק מדף (ה') דמשני דפתח בק"ז דהתם דמיירי במשך מבוי ד' דלא משכחת לעבד הפתח כ"א בהקרן זוית שוב לש"ל בטלה דעתו שהרי כל העולם באופן הדוחק זה הא עבדי פתחא בק"ז וכדאמר הש"ס דהיכי משכחת לה אם לא בק"ז ובכה"ג מודו הרב האי והרמז"ל דבעשאה בצוה"פ מהני אף בק"ז משום דלש"ל בטלה דעתו אצל כ"א ומתורץ היטב שי' הראשונים הנ"ל כפתור ופרח: ולפי"ז בנדון שאלתינו שנמשך ההר מצד אחד של העיר וא"א בשום עצה רק להעמיד הקנה בגובה הי"ט י"ל דמהני לכ"ע צוה"פ כמו דמהני צוה"פ בק"ז היכי שא"א בלאה"כ כנ"ל: ועוד י"ל דלגבי פתחי שמאי ודאי מהני לכ"ע צוה"פ כיון דלא בעי פתח ממש רק שם צוה"פ כנ"ל ולש"ל בטלה דעתו אצל כ"א דלא עבדי הכי משום דהתוס' עירובין (י"א) פירשו בשם הר"ח ז"ל פתחי שמאי פתחי ארץ ישראל שהיא ארץ בני שם הרי מפורש דבא"י עבדי אינשי שפיר פתחי שמאי עיין בלשון זהב מ"ש דבא"י יהי' דין אחר שיועיל פתחי שמאי וא"כ אף בח"ל שוב לש"ל בטלה דעתו אצל כ"א כדאמר בשבת (צ"ג) מי דמי ערביא אתרא כיון דהכא איכא נמי אתרא כל א"י דעבדי פתחא הכי, וא"כ אף דלגבי מזוזה לא מהני משום דהתם בעינן פתח ממש ולנו בני ח"ל אין לו שם פתח כלל אע"ג דלא בטלה דעתו משא"כ בעירוב דסגי בצוה"פ מהני אף כעין פתחי שמאי דלש"ל בטלה דעתו כדאמר מי דמי ערביא אתרא ודו"ק, [ראה לקמן בתשו' לדיסבורג ענין נחמד בענין צוה"פ מן הצד בישוב ש"ס בבלי וירושלמי בזה]: אך מאי דאסקינן שיועיל צוה"פ בגובה י"ט שלא יהי' זה נגד דברי האדב"ע ז"ל דפשיטא לי' בהצעת השואל דפסול בכה"ג וכנראה שהסכים לו, גם ראיתי בס' האלף לך שלמה להגאון מהרש"ק ז"ל סי' קל"ב שפוסל להעמיד את הקנים על שני ההרים מטעם דהוי פתחי שמאי וכותב ג"כ דרך עצה להעמיד עוד קנה נמוך וכמו שכתבתי אני בענ"ד טרם הי' זה למראה עיני: ונראה דהאדב"ע לשי' שם וגם המהרש"ק בעובדא דידי' שאני שהיו הרים משני הצדדים משא"כ כנ"ד שההר הוא רק מצ"א, דהנה מלבד הטעם משום פתחי שמאי בהעמיד הקנה על ההר י"ל עוד טעם מה שלא הזכירו בעלי שו"ת והיא, שהרי לפי"ד רבינו התב"ש ז"ל שכתב לפסול בצוה"פ רחוק מן הכותל

ג"ט כמו בלחי המבואר בש"ע סי' שס"ג ובשו"ת ב"א סי' כ"ח כתב הטעם בלחי כיון דהכי גמירי שיהי' הלחי מחובר להג' מחיצות וכאן א"י להתחבר, ומשום זה שי' המק"ח ג"כ דאם רחוק רק מכותל אחת שפיר מהני כיון שעכ"פ יכול להתחבר בצד הב' ועכ"פ באופן שאין להלחי התחברות מאיזה צד לא מהני דהכי גמירי שיהי' הלחי מחובר אל המחיצות וא"כ איך אפשר שיועיל צוה"פ על ההר הרי אין להקנה חיבור כלל עם שום מחיצה דאע"ג דאמר' בעירובין (כ"ה) במחיצה ע"ג מחיצה שהועיל למ"ד, התם מיירי שעשה כל הד' מחיצות העליונות ע"ג התחתונות כלשון הש"ס שם הואיל באויר מחיצות העליונות הוא דר א"כ מחיצות העליונות הרי יש להן חיבור זע"ז, משא"כ באופן שעשה רק מחיצה אחת עליונה מן הדין שלא יועיל כמו בכה"ג שהעמיד לחי על גובה ההר של י"ט, כיון דשאר הג' מחיצות אינם עומדים על ההר א"כ הלחי אין לו חיבור כלל וכמו בהעמיד הלחי על שטח הקרקע קודם שיוגבה התל כתב בשו"ת אדב"ע הנ"ל דהוי רחוק ג"ט ממחיצות התל הכ"נ בהעמיד על הגובה י"ט ולא מהני משום מחיצה ע"ג מחיצה כיון שאין לו חיבור, רק לפי"ד המקו"ח דהרחיק את הלחי רק מצד אחד כשר וכמו"ש לעיל משום דעכ"פ יש לו חיבור בצד הב' ניחא שפיר דאפשר שיועיל לחי ע"ג ההר בכה"ג דמצד הב' ליכא מחיצת הר כ"א מחיצה גמורה או לחי שעולה למעלה ומתחבר בו הלחי שעל ההר: נמצא לפי"ז דזה דוקא באופן שההר היא רק מצד אחד משא"כ אם ההר משני הצדדים בלאה"כ לא מהני תיקון צוה"פ העומד על שני צידי ההרים כיון דבאופן זה אין להצוה"פ חיבור לשום מחיצה כנ"ל: ומעתה ניחא לן שפיר מה שהסכים באדב"ע להשוואל שם דלא מהני צוה"פ על גובה י"ט של ההר, אף שהקנה בולט ויש לו שם צוה"פ בתוך עשרים, משום דהאדב"ע לשי' שם שחולק על סברת המקו"ח וס"ל דאפי' בהרחיק הלחי רק מצד אחד יש לפסול, א"כ ממנ"פ לא מהני צוה"פ על גובה ההר דהרי למטה תוך י"ט הרי לא נחשב לצוה"פ ע"י גובה ההר דהוי פתחי שמאי, ואי דלמעלה יש לו שם צוה"פ ע"י הקנה שעל ההר הרי שם אין להקנה חיבור כלל אל ההר מפני שעומד על ההר ולא אצל ההר ואע"ג שיש לו חיבור לצד הב' למחיצה או לחי מ"מ לא מהני להאדב"ע לשי', וכן המהרש"ק ז"ל שפיר כתב בנידון דיד' שהרים יש מב' צדדים בכה"ג לא מהני צוה"פ על הגובה משום פתחי שמאי אף שהמהרש"ק ז"ל גופי' בהגהותיו לש"ע ס"ל כהחת"ס הנ"ל דמהני היכר של צוה"פ בתוך עשרים מ"מ הכא לא מהני כיון שקנה של צוה"פ אין לו חיבור משום צד דמכאן ומכאן עומדים הקנים על ההר ומשא"כ בנידון שאלתנו שרק מצד אחד עומד על גובה הר י"ט ומצד הב' היא מחובר אל מחיצה וכפי שנקטו האחרונים להלכה כמקו"ח דהרחיק לחי רק מצד אחד כשר עיין מהר"ם שיק סי' קס"ח ממילא ה"ה שיועיל צוה"פ מצד אחד על ההר מטעמים האמורים ודו"ק: ועיקר שיש עמוד גדול לסמוך עליו המקו"ח דבצוה"פ ליכא משום פתחי שמאי כנ"ל.

כ"ז נלע"ד לפום ריהטא: מה שכתב הרב המו"צ נ"י במה שבארתי בתשובתו דגם בתל המתלקט דהוי רה"י אינו משום גוד אחית רק משום גוד אסיק וכתב דזה רק לשוי' רה"י למעלה אבל לשוי' מחיצה כאילו זקוף צריכין לבא לגוד אחית, אינו מוכרח וכבר הבאתי מפירש"י (שבת ק') ד"ה תל דתרתני מילי איתנהו בתל דהוי רה"י למעלה והרי היא כאילו זקוף כולו עיי"ש, ועוד דלדבריכם אדרבה מכאן יכולתם להוכיח דאמר' גוד אסיק

וגוד אחית בהדי הדדי, רק דבאמת אין בזה רק משום גוד אסיק לבד, ומ"ש דבנ"ד לא יהי' חשש פתחי שמאי משום שהקנה יורד בעומק ההר אין לו פירוש כלל דמה נחשב היא מה שנתחב בתוך הקרקע דעפר מבטל מחיצה ומכש"כ כה"ג שנתחב באדמה אין לנו לדון רק על מה שבולט מעל הקרקע וכבר נתבארו הדברים למעלה וא"א להאריך יותר כעת והי' בזה שלום: ידידו ש"ב דוש"ה בלונפ"ח.

סימן לח.

ב"ה ער"ה תרצ"ג. שלום להרב החריף ובקי מו"ה צבי זאנענשיין מפאדגורזע: הגיעני מכתבך עם ח"ת טובים ומתקבלים ומפני טרדת הימים הקדושים הבע"ל תשובתי בקיצור נמרץ: כתבת לחקור עפ"י הנוב"ת סי' מ"ז דבמקום גדודי חיות ל"ה מוקף לדירה דלא דיירי אינשי שמה כמו"ש דאין אדם דר עם נחש בכפיפה, דלפי"ז יש לעיין לענין בית החיים אפי' בגדר ויש שם בית דירה למתעסק לא יועיל ע"כ יהי' אסור לטלטל אם יש שם ב"ס: א) הנה לכאו' יש להעיר ולסייע דלא מבטלי הקברים לדירה שהרי לגבי גדודי חיות כ' הנו"ב הטעם דלא דיירי אינשי והוי כהא דעירובין (כ"ג) דנזרע רובו הרי הוא כגינה דבטיל דירתו משא"כ בביה"ח יש ראי' דל"ה כזרעים דמבטלי דירה והוא ממכות (י"ב) דא"ר אבוה ערי מקלט לא ניתנו לקבורה דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיייתם לחיים ניתנו ולא לקבורה וקשה דלמ"ל קרא דממילא ידעינן לה לפ"מ דאמר בב"ב (כ"ד:): דלרבנן דאף בערי ישראל אין עושה שדה מגרש ולא מגרש שדה ה"מ זרעים אבל אילנות עבדינן ומנא תימרא דשאני בין זרעים לאילנות דתניא קרפף יותר מב"ס נזרע רובו הרי הוא כגינה נטע רובו הרי הוא כחצר ובשטמ"ק בשם הר"י מיגש ז"ל הפי' דמשו"ה אין עושין מגרש שדה דכמו דזרעים מבטלי דירה הכ"נ אם יזרע בו יצא מכלל מגרש ונעשה שדה כו' והשתא אס"ד דביה"ק ג"כ מבטל דירה דהוי כזרעים הרי ממילא ידעינן שאין עושין בערי מקלט ביה"ק רק חוץ לתחום עריהם וכן אפי' בכל ערי ישראל יהי' אסור אליבא דרבנן דס"ל דאף בערי ישראל אין עושין מגרש שדה ומטעם דזרעים מבטלי דירה והכ"נ ביה"ק מבטלי דירה והוי כשדה ובערכין (ל"ג) ילפי' לה מקרא דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה מדכתיב לא ימכר לא ישנה ולכאורה היא הערה גדולה: אבל נראה די"ל כיון דכל מה שאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה הוא רק משום שאסור לשנות דכתיב לא ימכר לא ישנה א"כ אי לאו קרא דכל חיייתם הו"א דמותר משום דלא מקרי זה שנוי מה שהוא צורך אדם והי' מותר לעשות ביה"ק אע"ג דמבטל דירה דמ"מ לא מקרי זה משנה ולכך כתיב ולכל חיייתם ולא לקבורה ונותנים להם ביה"ק חוץ מתחום עריהם כמו"ש הר"מ בפ"ג מה' שמיטה יובל ה"ג אך גם למ"ש בשו"ת ח"ס יו"ד סי' של"א בהא דב"ב (קי"ב) פנחס דזבין מיזבן לא מצית אמרת דשדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו וקשה דלמא קנה בית בערי חומה וחרב הבית שהוחלט לו ועשה ממנו קבר ולא יחזור ביובל וכתב דמכאן ראי' לשי' פרש"י שבועות (י"ז) דבתי ע"ח אין עושין מגרש מדאו' ודלא כמל"מ פי"ג משמטה ויובל, הרי דגם לצורך קבורה הוא בכלל האי' דאין עושין עיר מגרש מ"מ ניחא כאן דהרי להמל"מ הוא רק אי' דרבנן רק דלשי' רש"י שבועות הוא מה"ת אבל מ"מ רק בערי חומה משא"כ בשאר ערי ישראל הוי רק דרבנן ושפיר צריך קרא לגבי ערי מקלט ודו"ק: ב) ומן הסברא נראה ודאי דביה"ח ל"ה מוקף לדירה ואף דמה שא"א לדור

בביה"ק הוא רק מחמת אי' ובעירובין (ע"ח) איבעי' לי' לגבי עשאו לאילן סולם מהו כו' או דלמא אפי' לרבנן פתחא הוא ואריא הוא דרביע עלי', מ"מ הרי מצינו בעירובין (ע"ז) דדבר הניטל בשבת אינו ממעט ודבר שאינו ניטל בשבת ממעט ובתוס' סוכה (ד':) ד"ה ואע"ג שכ' ולא דמי לארנקי דאיכא למ"ד דאפי' ארנקי מבטל אינש, ובמהרמ"ל שם משום דארנקי הוי דבר שאינו ניטל בשבת והגם דבעירובין (ע"ח) שם מחלק דאילן שאי' שבת גרם לו אסור דהוי לגבי דין עירוב שהווא ג"כ אי' שבת אי' מחמת עצמו אבל אשירה לגבי שבת הוי אי' ד"א גרם לו ומותר, וא"כ הכ"נ י"ל דלכך דבר שאינו ניטל בשבת ממעט משום דלגבי עירוב והוצאה הוי אי' מחמת עצמו, אבל הרי מבואר מתוס' סוכה הנ"ל דאפי' לדין סוכה דבר שאינו ניטל בשבת ממעט אע"ג דלגבי סוכה הוי אי' ד"א גרם לו, וא"כ הכ"נ בביה"ק לגבי אי' הוצאה דשבת אע"י דהוי אי' דבר אחר גרם לו מבטל לדירה: ובלאה"כ נראה לענין שמבטל לדירה אין נפ"מ אי מחמת ד"א גרם לו, כיון דלענין מוקף לדירה בעי' דדיירי אינשי א"כ יהי אפי' העיכוב משום אי' ד"א עכ"פ כיון דלא דיירי בה אינשי ל"ה מוקף לדירה וכה"ג כ' התוס' פסחים (כ"ט) ד"ה אין פודין דאין נפ"מ בחששא דרבנן דכיון שאמרו רבנן אין פודין לא שוי' מידי ועיין עירובין ע"ג מה מקום דירה רב אמר מקום פיתא ושמואל אמר מקום לינה, ובעירובין (כ"ו) גבי מחיצת האדרכלין שמבואר בריטב"א דאף שמשתמש בקרפף ואוכל שם לפרקים ל"ה מוקף לדירה רק במשתמש בקביעות, ולפי"ז בביה"ק שמבואר בר"מ ה' אבל פי"ד הי"ג שאין אוכלין בהן ואין שותין בהן וכ"ה ברמ"א יו"ד סי' שס"ח א"כ ל"ה מוקף לדירה.

איברא דלכאו' צ"ע ביבמות (פ"ו) דאר"ע מעשר לכהנים לא מצית אמרת דכ' ואכלתם אותו בכל מקום שיכול לאכלו בכל מקום יצא כהן שא"י לאכלו בביה"ק ובירו' פ"ב דמע"ש והא כתיב ואכלתם אותו בכל מקום בא ואכלו עמו בקבר וקשה הרי אפי' שאינו כהן אסור לאכול בביה"ק כד' הר"מ הנ"ל, י"ל כמו"ש התוס' יבמות שם דלענין טוה"ג שאסור לאכול לזרים גזה"כ הוא ואכלתם אותו בכ"מ וא"כ הכ"נ י"ל לגבי איסה"נ דביה"ק, אבל אכתי תיקשי ממתני' דר"פ בכל מערבין דר"י אומר אפי' ביה"ק מפני שיכול לחוץ ולאכול, ולהר"מ הנ"ל אפי' לישראל אסור לאכול בביה"ק וצ"ע: אך י"ל דהנה מדברי הר"מ הנ"ל מבואר דאי' אכילה בביה"ק הוא משום איסה"נ אבל בש"ע סי' שס"ח שהוא משום אי' קלות ראש, א"כ אפשר דרק סעודה קבועה אסור אבל בדרך ארעי ליכא אי' דל"ה קלות ראש, עכ"פ בנ"ד שכבר הבאתי מהריטב"א דמה שאוכל לפרקים ל"ה מוקף לדירה כ"א שמשתמש בקביעות ע"כ אף שהבית לעצמו בית דירה הוא ועפירש"י עירובין (נ"ה) דבנין של הקבר סתמי' לדעת שומר הקבר עביד ואע"ג דלא דייר בי' בית דירה הוא עכ"ל, אבל הביה"ק דלאכול בקביעות ודאי אסור כנ"ל וליכא מקום פיתא וגם ליכא מקום לינה דזה אחד מסימני שוטה המבוארים בחגיגה (ב') הלן בביה"ק וחוזן בזה איזה שייכות לביה"ק אל הדירה לכן פשוט דל"ה מוקף לדירה, ולמעשה אין נפ"מ מאחר שכל ביה"ק הוא מלא דשאים א"כ זרעים מבטלי דירה, ובשו"ת מהרי"א הלוי כ' לחדש דדשאים לא מבטלי דכ' בנאות דשא ירביצני אבל בשו"ת ד"ח כתב דגם דשאין מבטלין וכדמוכח לה התם בח"ב או"ח סי' כ"ח מגמ' דב"ב ס"ח והרשב"ם שם א"כ ל"ה מוקף לדירה משום הדשאים: ג) חקרת לשאול בא' שנטע אילן בשבת ומבואר במתני' פ"ב דתרומות דהנוטע בשבת במזיד יעקור והוא לא עקרו עד

שנשא פירות, מה יעשה כעת אם יעקור האילן יעבור על בל תשחית, הנה ממתני' דא דנוטע במזיד יעקור ממילא שמעינן דמשום החיוב לעקור ליכא אי' ב"ת, ובשו"ת בי"ש יו"ד ח"ב סי' קע"ו דאפי' משום חיוב דרבנן מקרי תיקון ול"ה השחתה וחילי' ממתני' פ"ב דשביעית ומפ"ק דר"ה אין נוטעין כו' ערב שביעית פחות מל' יום קודם ר"ה ואם נטע יעקור ובגיטין (נ"ד) מפרש טעמא משום מראית עין שיאמרו שמותר ליטע בשבועות כו' וא"כ איך אמרו חכמים לעקור הא אסור מה"ת ליקצץ אילני מאכל ופשיטא דאף לעקור אסור ואפי' קודם שהוציאו פירות רק כל שהוא אילן מאכל שראוי להוציא פירות אסור להשחית אלא ע"כ דמשום חיוב דרבנן לא מקרי השחתה עיי"ש, והנה מה שכתב מסברא דלאו דוקא להשחית אלא אפי' לעקור אסור צ"ע שלא הביא ממל"מ פ"ז מאס"מ שכ' דאדרבה רק בעוקר עם השורש איכא לא תשחית ע' שו"ת חו"י סי' קצ"ה ומה שהק' ע"ז מתוס' ברכות (ל"ו) וע' שו"ת חס"ל מהדו"ת סי' ל"ה: והנה ממתני' פ"ב דתרומות דנוטע בשבת או בשביעית יעקור י"ל דאין ראי' דל"ה השחתה משום חיוב קנס דרבנן, והיא דבירו' פ"ב דשביעית ה"ד אמתני' דאין נוטעין פירות ל' יום קודם ר"ה בעי' לה לא עקר פירותי' מה הן ופשיט דאין מחדשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה נמצא דכ"ז בנוטע תוך ל' יום שהוא רק דרבנן מותרין הפירות אבל בנוטע בשביעית עצמה שהוא אי' דאו' הפירות אסורין וע' ר"מ שביעית פ"ג ה"ז דבצלים שיצאו משביעית למו"ש אסורין בכדי שיעשו שהק' הראב"ד ז"ל בפ"ד הט"ו דהא תנינן הנוטע בשביעית יעקור ותי' המהרי"ק עפ"י הירו' הנ"ל דלא עקר פירותיו מותרין, ולהנ"ל הדבר תמוה דרק בנוטע תוך ל' מותרים הפירות ולא בשביעית עצמה שהוא דאו' וכבר הק' כן בבית רידב"ז הנספח לס' פאת השלחן, איברא שאני בעניותי בקונטרסי משמרת להבית כתבתי דל"ק דהמהרי"ק נראה דאזיל בשי' הרמז"ל דגם נוטע ל"ה רק דרבנן וכמו"ש מפורש בפ"א ה"ב דנוטע מכין אותו מ"מ מדבריהם והארכתי שם בפלפול נכון ואכמ"ל, עכ"פ מבואר דבאי' דאו' כגון בנוטע לש"ס דילן בגיטין (נ"ג) דאמר מכדי הא דאו' והא דאו', ובקונטרסי כתבתי שלא יוקשה מכאן לשי' הר"מ] הנה לדידן דהוי דאו' ודאי דגם הפירות אסורין וא"כ ל"ק דאיך יעקור ע"י קנס דרבנן והוא עובר אלאו דלא תשחית, דז"א דכיון דעכ"פ הפירות אסורין באכילה לא שוי' מידי וכמו שהבאתי לעיל מתוס' פסחים (כ"ט) א"כ ל"ה השחתה כלל, אבל טובה הראי' של הב"ש מהא דאין נוטעין פחות מל' יום ואם נטע יעקור והכא דאי' נטיעה הוי רק דרבנן ואמר בירושלמי דפירותיו מותרין שפיר תיקשי האיך מותר לעקור הא איכא לאו דבל תשחית וע"כ מזה ראי' דבמקום חיוב דרבנן לא מקרי השחתה ודו"ק: ועפ"י האמור יתכן בישוב קו' המשנ"ח סי' ג' בהא דגיטין (נ"ד) דאמר אזכרות לא כתבתי לשמן ולעבור עליו קולמוס ולקדשי' והרי שם איירי שכ' רק סתמא מדלא נקט לא כתבתי לשמן כמו"ש התוס' במנחות ואי סתמא בס"ת ל"ה רק דרבנן איך יעבור בקולמוס הרי בכתב השני הוא מוחק כתב הראשון ואיכא משום מחיקת השם עכ"ק, ולהנ"ל י"ל כיון דסתמא פסול עכ"פ דרבנן ע"כ משום קיום מצוה וחיוב דרבנן שפיר מקרי מתקן וליכא איסור דלא תעשון ודו"ק: סימן לט ב"ה כ"א טבת תרצ"ג.

שוכט"ס לכבוד הרב הגאון מוה"ר מרדכי יעקב בערייש נ"י אבד"ק דיסבורג יע"א: הגיעני יקרתו ועליה לתרופה בדבר גדול ומועיל לעדתו ויבא יעקב שלם לתקן להן

שווקים בתיקון עירובין עצה ותושי' בכחא דהיתרא עדיף: א והנה מה שהעיר באות ד' במה שנוגע לעיקר שיש במק"א שתי פרצות כ"א יותר מי' רק שיש בשם עמודי טל"ג ואודות חשש מן הצד ומהא דתוס' עירובין (ב') מהא דכלונסות, הנה ברש"י חומש סוף תרומה משמע ציור הכלונסות דלא כתוס', גם באחרונים הביאו מס' הישר לר"ת כתי' הב' של התוס' א"כ משמע דזה לא הוי מן הצד, גם הביאו ירושלמי עירובין פ"א ה"ט תימר מן הצד כו' דמבואר שי"ל דמן הצד עוד מעלה יתירא להכשר, גם דעת הרי"ף הר"מ והר"ח שמפרשים פי' אחר בהא דמן הצד א"כ לפירושם אין הבבלי חולק על הירושלמי, ונ"ד שמוקף חומה מכל צד וגם מחיצות כראוי א"כ יש צדדין להתיר אף מן הצד ממש ומכש"כ בטל"ג שי"ל דל"ה מן הצד ע"כ תו"ד: ובאמנה גם בשו"ת חס"ל מהד"ת סי' ג' כתב שעלה במחשבה לפניו דבאיכא ג' מחיצות דמה"ת הוי רה"י ואין בו איסור אלא מדרבנן לא חמיר מכלאים דמהני צוה"פ מן הצד, אבל כתב דמדברי הפוסקים שסתמו דצוה"פ לא מהני ולא חילקו בזה, וכן נראה מר"ן ריש סוכה שדן שם דל"מ צוה"פ מן הצד בסוכה מדין שבת אף דשבת חמור מסוכה, הרי דלא נפיק מכלל זה רק כלאים בלבד רק דמסיק ג"כ דבטל"ג דהוי ספק מן הצד יש לסמוך להקל וליתר שאת להעמיד עוד לחי מכאן תחת החוט של טל"ג עיי"ש: (ב) ובשיטת הירושלמי דמהני צוה"פ מן הצד שהוא נגד ש"ס דילן עלה בדעתי להעיר חדשות דאין בזה חילוק ומחלוקת כלל רק מר כי אתרי' ומר כי אתרי' והוא למאי דאמר בעירובין (י"א) כי תניא ההיא בפתחי שמאי מאי פתחי שמאי פליגי בה ר"ח ור"י חד אמר דלית לה שקפי וחד אמר דלית להו תקרה פרש"י שאין כלום בנין למעלה מן הפתח אלא כל הכותל חלוק כפתח עד ראשו וצוה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן על גביהן עכ"ל, מזה יש ללמוד דכל צוה"פ שאין קנה על גביהן וכגון צוה"פ מן הצד הוי בכלל פתחי שמאי, ובמקו"ח בתקון עירובין כתב לענין פתחי שמאי לחלק בין מזוזה לשבת דצוה"פ מהני גם פתחי שמאי, ולכא' מפירש"י הנ"ל משמעותיו דגם בצוה"פ כן ועיין מנחות (ל"ג) ורא"ש בה' מזוזה דהא דמשני הכא בפתחי שמאי לענין סוכה מתני: והנה בתוס' כאן ד"ה פתחי שמאי פר"ח פתחי ארץ ישראל שהוא ארץ בני שם, ועיין ס' לשון זהב מ"ש דבא"י יהי' דין אחר שמועיל פתחי שמאי, דבח"ל לאו אורחא בהכי ולא ילפינן ח"ל מא"י, ולכאורה יש להעיר מירושלמי עירובין פ"א ה"א שמואל שאל לרב כמה יהי' ארכו יותר על רחבו א"ל כ"ש ההין ברייא דארעא דישראל ופי' בק"ע דיליף מדרי א"י שכך היו עושין האורך יותר על הרוחב בכ"ש, הרי מצינו דיליף אורח דירה בח"ל מדירה בא"י, אבל נראה דאין כל הדברים שווין, דמבוי בשיעור ארכו ורחבו שפיר ילפינן מא"י אבל למשוי פתח לא ילפינן דכל אחד לפי מנהג מקומו: ומעתה מתיישב שפיר חילוק דברי שני התלמודים, דש"ס דילן אמר בצוה"פ מן הצד לא עשה ולא כלום ובירושלמי אמר דמהני צוה"פ מן הצד משום דלפי האמור דצוה"פ מן הצד הוי בכלל פתחי שמאי א"כ הירושלמי כי אתרי' בארץ בני שם דעבדי פתחי שמאי לכך מהני גם צוה"פ מן הצד ומשא"כ בש"ס בבלי לפי מקומו בבבלי, והוא פלפלת יפה והערה חדתא: (ג) ואמנם להלכה יפה כתב כת"ה דמשום צירוף דברי הירושלמי וביותר שיטת הרי"ף הר"מ והר"ח ובמקום ג' מחיצות דאורייתא שיש צדדים להתיר עכ"פ בכה"ג בטל"ג דהוי רק ספק מן הצד וכמו"ש בשו"ת חס"ל הנ"ל, גם מה שיש לדון בטל"ג דלא נעשה לשם צוה"פ וכמ"ש במג"א סי' תר"ל

ס"ק ב' מירושלמי דאין סוף סכך מצלת משום שלא נעשה לשם כך, ובמשכנות יעקב העיר ממנחות (ל"ג) לגבי אכסדרה שפטורה ממזוזה אף שיש לה פצמין משום דלתוך תקרה היא דעבידא ועוד דכתבו הרשב"א והרא"ש ז"ל שקורה העומדת מאל"ל לא מהני משום דקיי"ל קורה משום היכר, עיין מ"ש הה"מ פי"ז מהל' שבת הל' כ"ב, אבל בשו"ת שבו"י ח"ב סי' ח' כתב דצוה"פ ל"ה משום היכר אלא משום מחיצה ואפי' נעשה מאליו כשר, ובשו"ת חס"ל הנ"ל הביא כן מדברי הרבינו יהונתן במה דפליגו בקורה אי בעינן רחבה ובריאה דמ"ד אע"פ שאינה בריאה לשי' דקסבר קורה אינה אלא משום מחיצה וא"כ בצוה"פ דסגי שתקבל דלת של קש ע"כ משום דצוה"פ משום מחיצה ולא בעי הכירא: ובשו"ת פמ"א הביאו הח"ס סי' צ"ג הוכיח דצוה"פ בעי הכירא מהא דעירובין (י"א) דמייתי ראי' מהא דכיפה דצוה"פ אי"צ ליגע ומנ"ל שהרי מזוזות הפתח מגיעים עד המשקוף אע"כ משום דבעי הכירא, ונ"ל לתרץ דבתשובת ברית אברהם סי' ט"ז הק' דמ"ט דמ"ד דצריך ליגע נימא חביט רמי או גוד אסיק, וראיתי בשו"ת אבני נזר סי' רס"ח שהעיר כן ות' עפ"י פירש"י עירובין (פ"ט) ד"ה חדא דמשום גוד אסיק לא הוי פיתחא דמינכר דליכא גפופא לשוי' פתחא לגבי' והכ"נ א"א לעשות פתח ע"י גוד אסיק של הקנים עיי"ש, אבל תירוצו באופן שנאמר דצוה"פ בעי הכירא משא"כ לשו"ת שבו"י הנ"ל דצוה"פ משום מחיצה ול"ב היכר, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הפמ"א דחדא באידך תלי' ושפיר הוכיח דצוה"פ א"צ ליגע דאם נאמר דצריך ליגע ע"כ דס"ל דצוה"פ משום היכרא דאל"כ למה צריך ליגע נימא גוד אסיק וא"כ דידעינן מצד הסברא שהוא משום הכירא הדר שוב יש ראי' מהאי דכיפה שאי"צ ליגע וממילא שוב י"ל דצוה"פ אי"צ היכר דהטעם שאי"צ ליגע הוא משום גוד אסיק כמו"ש בשו"ת הר"א מזרחי הביאו בשו"ת בר"א הנ"ל ודוק כי חריף: ד) ובמק"א הערתי בפרש"י עירובין (פ"ט) הנ"ל דמשום גוד אסיק ל"ה פתחא דמינכרי דכעין זה מצינו בר"מ ה' שבועות פ"ה הכ"ב בנשבע שהשמש גדולה מן הארץ אין לוקה משום שבועת שוא שאע"פ שהדבר כן אין זה דבר גלוי וידוע לכל העולם אלא לגדולי חכמים בלבד ואין זה בכלל מה שאמרו דבעי ניכר לג' בני אדם עיי"ש, והכ"נ לא מקרי פתחא דמינכר משום גוד אסיק שאינו ידוע רק לגדולי חכמים, וע' שו"ת הרי"ם יו"ד סי' ח"י מ"ש בפ"ה הגמ' עבודה זרה (י"ג) גבי מקדיש בזה"ז נראה כמטיל מום משום שאמרו חכמים תעקר אין זה דבר הניכר לכך קאמר רק דנראה כמטיל מום ואתי' שפיר סוגי' הש"ס עיי"ש דפח"ח, והוא כסברא הנ"ל דמשום דברי חכמים לא מקרי ניכר, ועפ"י"ז יש לעמוד ג"כ בהא דעירובין (י"א) דאמר ביש ברגלי' ג' וגבוה עשרה דר"מ אמר חוקקין להשלים דמה בכך דרואין כאילו הן חוקקין מ"מ הרי בעינן ניכרין המחיצות והכא דמשום דאמרו חכמים דין רואין עי"ז עדיין לא מקרי ניכרין כיון שאינו ידוע רק לגדולי חכמים ובפרט דרבנן פליגי עם ר"מ ומבואר בתוס' ב"מ (ט"ו) דלא שייך לומר אדם יודע היכי דאיכא מ"ד דפליג אע"כ מכאן ראי' דל"ב בצוה"פ מחיצות ניכרים: ואולי י"ל דשאני לגבי צוה"פ כיון דקיי"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי ה"נ מה שידוע אפי' רק לחכמים מהני דמקרי מחיצות ניכרים דידיעת חכמים הוי עכ"פ כנראה מבחוץ, ועתו"ס עירובין (ה') ד"ה ארבע דגם ע"י קול הוי היכרא ובגמ' עירובין (ג') בהיכרא פליגו כו' עד אלא כיון דחשוב אית לי' קלא ודו"ק: ה) ואולם בנ"ד בשאלת תיקון עירו שיש עוד חשש זרעים דמבטלין את הדירה וכתב

כת"ה לדון משום ס"ס ספק שמא זרעים אינם אוסרים בחצר או בעיר כשיטת הדב"ש וחכ"צ ושמא הם מוקפים מחיצות שלא ידרסו רבים בהם כי הם בתוך העיר ומהני ס"ס אף דאיכא לברורי בהפ"מ כמבואר בש"ך דיני ס"ס זתו"ד, אבל אני כתבתי במק"א להעיר דאפי' להדב"ש דבעיר אין זרעים מבטלין יתכן דכ"ז בעיר שמעורבת בצוה"פ הנעשה לשם כך משא"כ בצוה"פ של טל"ג מודה דלא מהני בזה, דבעיקר סברת הדב"ש דאף אי"נ דזרעים מבטלין אף דירת חצר מ"מ א"י לבטל גודל חשיבת היקף דירת העיר, הנה לא נמצא טעם מספיק בדבריו של עדיפת עיר מחצר והמחברים נדחקו לה להסביר דבחצר לאו אורחא ובעיר אורחא וזה דוחק דמאן מפיס, ועלה בדעתי שיש למצא סמך מדאמר (שבת קמ"ד מידי איריא ערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם, והוא דמה דזרעים מבטלי דירה פרש"י דזרעים לא דיירי אינשי מבואר אף שזרע האדם בכוונה למען הסתופף בנאות דשא מ"מ כיון דלאו אורחא דמן הסתם בזרעים לא דיירי אינשי, ועישו"ת ד"ח ח"ב סי' כ"ח שהביא מהריטב"א דאפי' בזרעים לשם נוי לטייל סביבם ג"כ לא מהני, וע"כ ה"ט משום דבטלה דעתו אצל כ"א, ולפי"ז הא תינח חצר דיחיד משא"כ עיר של רבים שהקיפו את העיר סביב עם מגרש הזרעים שישבו ולבסוף הוקפו לדירה הרי אחשבי' את העיר למקום דירה עם הזרעים שבתוכה ובעיר ל"ש בטלה דעתו אצל כל אדם דמידי איריא ערביא אתרא, ואי"ל דא"כ גם בחצר דיחיד לא נאמר בטלה דעתו משום הא דבעיר עושין כן וכהא דשבת (קמ"ד) שכן בערביא מקיימין קוצים בכרם דא בורכא שהרי הכא אין עושין כן כ"א בעיר ולא בחצר ובטלה דעתו ומשא"כ בהיקף העיר ממש עם הזרעים מחשבתם משוי להם מקום דירה ולא בטלה דעתם והוא דבר המתקבל לענ"ד, ולפי"ז יתכן שפיר דעכ"פ לא יועיל כ"א מחיצות או צוה"פ פותבן הנטלין בשבת ולא בההיא דלעיל פגה הטמונה בתבן דהא אמר בגמ' דאפי' ארנקי מבטל אינש עכ"ל הרי שכתבו כאן גם לענין ביטול מחיצה דאפי' עתיד לפנותו בטיל ומדמי להו להא דפגה הטמונה בתבן דאיירי למעט גובה עשרה והם כדברי הריטב"א סוכה הנ"ל וא"כ בנ"ד ג"כ בטילה מחיצת החריץ בסתימת העפר אע"ג שעתיד לפנותו, והרי לך כדברי הט"ז או"ח סי' שס"ג דעובדא דק' שטייניץ שכתב דלא מהני מחיצת הנהר משום דעתיד לקרוש המים בימי החורף ומבטל הכפור למחיצה ובשו"ת ח"ס סי' פ"ט כתב עפ"ד הריטב"א הנ"ל דבאינו ניטל בשבת לא בעי ביטול לעולם והכ"נ בכפור למ"ש במג"א סי' ש"כ דבנהר או באר אסור ליטלו בשבת עיי"ש ולפי"ז מכש"כ בעפר אפי' עתיד לפנותו: ג) ובאמנה הרמ"א או"ח סי' שנ"ח סעי' ד' שהביא דעת הי"א דבעי ביטול לעולם, ע"כ שלא נחית לשי' הריטב"א ותוס' עירובין (ע"ח) הנ"ל דלענין שבת עפר אפי' עתיד לפנותו בטיל, והלום ראיתי בשו"ת אבני נזר או"ח סי' רצ"א בנידון הט"ז הנ"ל סי' שס"ג בעובדא דק' שטייניץ שבאבן עוזר שם חולק על הט"ז דלא מיבעי לשי' ר"ח וראבי' דבעי ביטול לעולם א"כ הכפור שעתיד להפשיר ולימס לא בטיל כו' וכתב באנ"ז שהשיג עליו מדברי הריטב"א דבאינו ניטל בשבת הוי כביטול לעולם, והנה אם שכדבריו כבר כתב כן בח"ס, אבל מ"ש באנ"ז דרך השגה על האעו"ז צ"ע אחר שהרמ"א בסי' שנ"ח מפורש דלא אזיל בשי' הריטב"א שהרי כתב שם דלעשות מוקף לדירה יכול להניח עפר אצל הכותל הרי כאילו פרץ שם הכותל ואף אם חוזר ולוקח משם העפר הואיל ובטלו שבת אחת ויש חולקים דעפר ל"ה ביטול אא"כ אין עתיד

לפנותו לעולם, הרי אע"ג דאיירי שביטלו לשבת אחת והוי אינו ניטל מ"מ ס"ל די ש' חולקים גם בזה דבעי ביטול לעולם, וכבר הבאתי דגם התוס' עירובין (פ"ד) אזלי בש' זו וא"כ אין כאן השגה על האעו"ז, אבל עכ"פ לדינא צדקו הח"ס והאנ"ז דעפ"י שי' הריטב"א וכפי שהבאתי גם שי' התוס' עירובין (ע"ח) כן דאינו ניטל בשבת הוי כביטלו לעולם וה"נ בנידון שאלתנו: ד) עוד נראה לדון בדבר החדש דכמו בנ"ד דאף שרגילין בכל שנה ושנה להפנות העפר מהחריץ מ"מ אין זה בכלל עפר עתיד להפנותו כיון שאחר הפינוי והנקיון הוא חוזר ונתמלא במשך הימים מאליו א"כ ממנ"פ הרי השתא החריץ נתמעט עמקו ע"י עפר מה תאמר דאזלינן בתר סופו שעתיד לפנותו, א"כ הדר ניזול בתר סופו שעתיד לחזור ולהתמעט בעפר ודמיון זה מצינו דעת המרדכי ביו"ד סי' ק"ב דחמץ לא מקרי דשיל"מ כיון שחוזר לאיסורו לשנה הבאה: וראיתי בשו"ת אנ"ז או"ח סי' רצ"ג לדון בדבר הגשר על הנהר אי אמרי' שמבטל למחיצה של גדודי הנהר, אע"פ שהגשר עשוי לפתוח כמה פעמים ביום ולא מבטל לי' אפי' שבת אחת מ"מ הרי שוב עתיד לחזור ולנעול ע"כ שורת הדין שניזול בתר השעה שהוא נעול ומבואר כן בסוכה (כ"ח) שמחלק בין סדין לפקק החלון דסדין לא מבטל לי' פקק מבטל לי' והיינו דפקק אף שעשוי ג"כ לפתוח רק משום שיחזור וינעול מקרי מבטל לי', אבל כתב שיש להביא דוגמא מב"ב (י"ט) דשם משמע בהא דדבר שאינו מבטל אינו ממעט בחלון דה"ה אפי' עתיד לחזור ולסותמו אינו ממעט שהרי התוס' הק' בהא דשבת (קנ"ז) שפקקו את המאור בטפיח כי פקקו מאי הוי הא לא מבטל לי' ואמאי חוצץ וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ הו"ל בונה בשבת, ומאי קו' הרי י"ל שפקקו ע"מ להוציאו ולחזור ולהכניסו דכה"ג מותר בשבת כמו בפקק החלון וממעט בחלון כיון שעשוי לחזור ולנעול אחר הפתיחה, אלא ודאי פשיטא להו להתוס' שאין לחלק בכך רק כיון שפעם פתוח פעם נעול וחוזר חלילה לא מבטל לי' זתו"ד פח"ח ועיין שו"ת אמרי יושר ח"א סי' כ"ב ששיבח להערה זו: ה) ולעד"נ ליישב דבמתני' דעירובין (ק"א:): נגר שיש בו גליסטרא ר' אליעזר אוסר ור' יוסי מתיר, וכתב הריטב"א דה"ט דר' יוסי דס"ל גליסטרא משוי לי' כלי ובכלים לא מחזי כבונה שאין אדם מבטל כליו ואף ר"א מודה בכלי גמור, ובאמת מצינו כן מפורש לענין טומאה דאין כלי חוצץ דמסתמא אין אדם מבטל כליו שהרי כן אמרי' במתני' דאהלות פ"ו ובגמ' ב"ב (י"ט) קופה מלא תבן וחבית מלא גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפ"ע חוצצין כו' ובתוס' שם דבפיה"מ מצא ר"י דאפי' במפתח שאין מקב"ט ל"ח אוהל לחוץ בפני הטומאה כיון שעמד ע"י כלי, אבל בכ"מ פי"ג מה' טו"מ כתב הטעם משום דכלי לא מבטל לי' ובמבטלו בפירוש חוצץ, ולפי"ז מתורץ קו' האנ"ז דלעולם י"ל דדבר העתיד לפנותו ולחזור ולסותמו הוי כביטול לעולם רק בהא דפקקו את המאור בטפיח שהוא כ"ח דסתמא אין אדם מבטל כליו ורק דביטלו בפירוש מהני שיצא מתורת כלי ואף נעשה אוהל כמו"ש בנוב"ק סי' צ"ד עיי"ש אז חוצץ בפני הטומאה, אבל כ"ז רק בביטלו לגמרי משא"כ ביטלו ע"מ להוציאו ולחזור ולהכניסו דעכ"פ לא יצא מתורת כלי שוב אין חוצץ בפני הטומאה משום דכלי כמו שלא נעשה אוהל כן אינו חוצץ ולכך לא הי' יכולים התוס' ז"ל לתרץ לגבי פקקו בטפיח דאיירי שבטלו ע"מ להוציאו ולחזור ולהכניסו משום דבטפיח שהוא כלי בכה"ג אינו חוצץ בפני הטומאה אבל בשאר דבר כמו עפר ועתיד לפנותו שפיר יתכן

דבאם עתיד לפנותו ולחזור ולסותמו דמקרי ביטול לעולם ודו"ק, וע"כ גם בנ"ד אף שפנים העפר מהחריץ מדי שנה ושנה מ"מ כיון שעתיד לחזור ולהתמלא בעפר הוי ביטול לעולם ולכ"ע מבטל למחיצות גדודי החריץ: ו) ויש לדון לפי"ז גם בדין הט"ז סי' שס"ג הנ"ל בנהר הנקרא דהוי מה"ט כביטול לעולם דאף שעתיד הקרח ליפטר מ"מ עתיד ג"כ לחזור ולקרוש, אך י"ל ולחלק כה"ג דעירובין (כ"ד) דבעי פרץ אמה וגדר אמה כו' עד שהשלימו יותר מעשר ופשיט לה מסנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שני טהור מן המדרס משום דפנים חדשות באו לכאן ולפי"ז הכ"נ י"ל בשלמא אם עתיד החריץ להתמלא באותו עפר או הנהר באותו קרח אפשר דל"ה כעתיד לפנותו כלל ומקרי ביטול לעולם, משא"כ הכא דלא עתיד להתמלא באותו סתימת עפר עצמו א"כ פנים חדשות באו לכאן וצ"ע, רק בנדון הגשר אי מבטל מחיצת הנהר יש לדון כיון דאותו גשר עצמו שעומד להפתח עתיד ג"כ לחזור ולנעול י"ל דלא מקרי פנים חדשות וכבר כתב באנ"ז שם ג"כ דל"ה פנים חדשות משום שהגשר עשוי על צירים לפתוח ולנעול עיי"ש אבל חוץ מסברתו י"ל דכיון שהפתיחה ונעילה הוא באותו גשר עצמו ל"ה פנ"ח וכתוס' סוכה (כ"ז) שבונה הסוכה באותן עצים מהו דתימא אחריתא היא ואינה לשבעה קמ"ל והכ"נ הוי כלא נפתח והוי ביטול לעולם ודו"ק ואין להאריך בדבר שהוא חוץ מענינינו: ז) ובענין הנ"ל בהא בשבת (קנ"ז) מעשה בימי אביו של ר' צדוק ואבי שאול ב"ב שפקקו את המאור בטפיח כ' ומדבריהם למדין שפוקקין כי ראיתי בשו"ת מהרא"ש סי' ב' שהק' לפי"ד הריטב"א עירובין (ק"א) לגבי נגר שי"ב גלוסטרא דטעמא דר' יוסי שאין אדם מבטל כלי לכך לא מחזי כבונה, א"כ הכא מה למדנו שפוקקין כרבנן הא בכלי גמור כטפיח גם ר"א מודה דלא מחזי כבונה ולא פליג ר"א אלא בפקק החלון דמבטיל לי' ומחזי כבנין כש"ס סוכה (כ"ח), וכתב לתרץ ע"פ גמ' דעירובין (ע"ט) טומאה אשבת קרמית הנח לאי' שבת דאפי' ארנקי מבטל אינש ולפי"ז הכ"נ אע"ג דמן הסתם אין אדם מבטל כליו מ"מ הכא שפקק המאור להנצל מטומאה ולהציל אוכלי קודש מאי' טומאה בזה אפי' ארנקי מבטל אינש עכ"ד, ובמחכ"ג דבריו תמוהים לדעתי דמה שתי' דהכא מבטלו משום איסורא וכמו ארנקי דמבטל אינש, כמו אשתמיטתי' דברי התוס' ב"ב (כ') הנ"ל דא"א לאוקמי הא דפקקו את המאור בטפיח דאיירי בבטלו לטפיח דא"כ הו"ל בונה בשבת א"כ א"א לומר דבטלו משום אי' טומאה, אבל בעיקר קושייתו דשאני טפיח דלא מבטל לי' ג"כ אשתמיטתי' במחכ"ג שהוא קו' התוס' שבת (קכ"ו) ד"ה ומדבריהן וז"ל ואע"ג דטפיח לא מבטל לי' כמו פקק כדאמר בסוכה (כ"ח) גבי סדין איכא למימר דמבטל לי' טפי מסדין עכ"ל: ח) הדרן לדינא שאין להתיר בנ"ד ע"י מחיצת גידודי החריץ משום דנתמעט ע"י העפר מעומק, ובשבת אפי' ארנקי מבטל אינש, וממילא נראה דאפי' בזמן שפינו העפר ונעשה החריץ עמוק י' לא מהני כלום דרגיל ועתיד החריץ להתמלא בכ"פ ע"י המים וצוררות א"כ הוי כהא דעירובין (ח') דחיישינן שמא יעלה הים שירטון ומכש"כ כאן דודאי עתיד לעלות החריץ שרטון: ולפי"ז ג"כ אין כאן מקום לצרף מ"ש כ"ת עפ"ד הדע"ת דעשרה טפחים הם שיעור שמונים צ"מ מלבד שהדע"ת חזר בו בעצמו בקו"א ושהוא דבר הנראה בחוש ועולה בערך מאה צ"מ א"כ אין לצרפו לספק, אבל בלאה"כ כבר כתבתי שאפי' יש בחריץ הזה עומק מי' טפחים לא

נחשב למחיצה משום דחיישינן שמא יעלה שרטון ויתמעט מי' טפחים ע"כ אין להתיר משום זה והנלע"ד כתבתי: ידידו דוש"ה.

סימן מא להנ"ל מכתבו קבלתי ולא מצאתי בו מה שיכריעני לנטות מדעתי שאין היתר לסמוך על מחיצת החרין שנתמעט ע"י העפר מעומק עשרה ולא מהני בזה מה שעתיד לפנותו כמו שבארתי, והגע עצמך דאם נאמר להתיר מטעם זה א"כ תאמר שגם בנתמלא כולו והשוה אותו עם הקרקע שלמעלה דעכ"ז מקרי מחיצה משום שעתיד לפנותו, שזה דבר מגוחך לשפוט על קרקע חלקה לומר שנמצא בעומק תוכה מחיצה ועכ"פ דהוי מחיצה שאינה ניכרת ומחיצה נדרסת ואפי' בור עמוק י' לא מהני רק ברוחב ד' דאל"כ אפשר לפסוע משפתו לשפתו כפירש"י עירובין (ע"ח) במתני' דחריץ שבין ב' חצרות עמוק י' ורוחב ד' מערבין שנים כו', ובשו"ת ח"צ סי' ה' שהביא מירושלמי רפ"ק דעירובין, ובשו"ת האחרונים לגבי גשר שע"פ המים דמבטל מחיצה משום דהוי מחיצה נדרסת עיין שו"ת נפש חי' אריכות ושו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"ב וא"כ כמו שא"א להתיר בנתמלא החרין לגמרי הכ"נ בנתמלא כדי שמתמעט מעומק י"ט אפי' נאמר דהוי כמחיצה ע"י שעתיד לפנותו דא"כ נתת דבריך לשיעורין, ומה שכתב כ"ת שהסכימו אתו רבנים גדולים להתיר רק מפני שלא דברו מחששות שהזכרתי ע"כ לא רצה לסמוך עליהם עצמם, תמה אני שאם לא הזכירו ממה שיש לחוש ולדון א"כ מה התירו ומה כתבו בכלל, ומה שכתבתי הדברים יתנו עידיהן ויצדקו: ידידו.

סימן מב ב"ה עש"ק י"א תמוז תרצ"ב. שוכט"ס לכבוד הרב הה"ג החו"ב בנש"ק מו"ה יצחק הורוויץ נ"י אבד"ק טעשון: א) ע"ד שאלתו בעירו שרוצה לתקן תיקון עירובין אבל כאשר נמצא בעיר מפלגות לשטון כדי להכעיס ימאנו לזכות בפת העירוב שיזכה להם ע"י אחר והביא כ"ת מפמ"ג סי' שס"ז א"א סק"ג שצ"ע אי מועיל להם הזיכוי בכה"ג שמוחים בפירוש שאין רוצים לזכות ולסמוך אדעת הרשב"א קידושין (כ"ג) דאפי' העבד עומד וצווח יכול לזכות לו ג"ש שכתב בשו"ת מחז"א סי' ע"ג שאין בזה כדי סמיכה משום דביו"ד סי' רס"ז סעי' מ"א פסק דלא כהרשב"א רק דמבואר בש"ע או"ח סי' שס"ז בשי' הר"מ דב"ד כופין אותו בע"כ לערב עמהם או ב"ד יורדים לנכסיו וע"כ עצתו לקבץ מהם נדבות בלא הודע לתכלית זה ולקנות אח"כ מזה פת לעירוב שיהי' זה מדין יורדין ב"ד לנכסיו ע"י שנתקבל מטה"ע ורוב מנין ובנין, גם ציין משו"ת מהר"ם שיק סי' קפ"א עפ"י ד האעו"ז לחלוק על הח"צ והביאם בפ"ת עכתו"ד: ב) והנה באופן שלא הי' מחאה משום צד בכלל העירוב רק שיש ממאנים לזכות בפת שמזכה להם ורוצים להיות הם המזכים את פת העירוב ולהניח בבהכ"נ שלהם הי' הדבר תלוי במחלוקת שו"ת הח"צ והאעו"ז ושו"ת מהר"ם שיק הנ"ל דלדברי הח"צ הוי זה בכלל מה שאמרו דחולק עירובו אינו עירוב ולשו"ת מהר"ם שיק עפ"י ד האו"ז דחולק עירוב שאינו עירוב הוא רק באינו רוצה שיערב אחד בחבירו אבל אם כ"א מזכה לכולן רק שחולק את הפת שמניחו במקום אחר מהני העירוב ובבי"צ יו"ד ח"ב בקו"א סי' ז' הביא כן שיטת רבינו יהונתן דכה"ג שאין מקפידין זע"ז בזכי' בפת העירוב אין בזה משום חולק עירובו: ג) ובבי"צ שם תמה על שי' הר' יהונתן מש"ס עירובין (מ"ט) לגבי חולק עירובו דאינו עירוב דעד כאן לא קאמרו בה אלא דמליא מנא ואיתור ולעיל (מ"ח) אמרי' עד כאן לא קאמרו בה אלא בשני כלים בבית אחד אבל בשני בתים לא, נמצא דבב' בתים

ל"ה עירוב אפי' כה"ג דמליא מנא ואיתור דכה"ג אין מקפידין וכ"כ בס' גאון יעקב שם בשם הרשב"א ובהה"מ פ"א מעירובין הי"ח אבל שי' הירושלמי דגם בב' בתים הוי עירוב אם אינן מקפידין והוא בירו' פ' הדר ה"ז ר' יסא בשם ב"י בני המבוי שנתנו את ערובן בב' מקומות אם מבלי מקום הר"ז מותר אם בשביל לחלוק עירובן אסור הנה מלשון ב' מקומות משמע אפי' ב' בתים עכ"ד הגאון יעקב והביאו בבי"צ וכתב דלפי"ז י"ל שהרבנו יהונתן סמך אירושלמי: ד) אמנם לענ"ד אין הכרח שיחלוק הירושלמי עם ש"ס דילן בזה דאפשר מה דאמר בירושלמי דב' מקומות במליא ואיתור הר"ז עירוב אין הפי' דב' מקומות ב' בתים רק דבב' כלים קרי לה ב' מקומות ויש להעיר דמצינו כה"ג ג"כ בלשון המקרא דקרי לכלים בלשון מקומות והוא בע"ז (נ"א): דאמר בקרא דאבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו וגו' בכלים שנשתמשו בהם לע"א הכתוב מדבר ומקשה הא מקומות כתיב ומשני אם אינו ענין למקומות דלא מיתסרו כו' תנהו ענין לכלים כו' הרי דלמסקנא פירושא דמקומות היינו כלים ואע"ג דאתי' רק באם אינו ענין מ"מ יהי' מה שיהי' אכתי לבסוף פירושא דמקומות היינו כלים והגם שאין ראי' מזה לפרש בלשון הירושלמי הבאתי דרך הערה זכר לדבר דאפשר למשמע כלים בלשון מקומות ודו"ק: ה) אמנם בעיקר הקו' על רבינו יהונתן ובחלוף שי' שניהתלמודים בבלי וירושלמי י"ל דבלאה"כ יש להבין במ"ש הרשב"א הנ"ל דבב' בתים אפי' במליא ואיתור ל"ה עירוב ומוכח לה מגמ' דעירובין (מ"ט) גבי שלש חצירות שעירבו החיצונות עם האמצעית דשתי החיצונות אסורות זע"ז דמוקי לה רב ששת שנתנו עירובן בב' בתים דעד כאן לא קאמרו ב"ה אלא בב' כלים אבל בב' בתים לא ומאי ראי' דלמא דוקא התם דהוי תרתי לריעותא שהם ב' חצירות שלא עירבו זע"ז וגם את עירובן עם האמצעית לא נתנו בבית אחד משא"כ היכי שרוצין לערב זע"ז וזוכין יחד בפת רק שחלקו בב' בתים דמליא ואיתור מנ"ל דל"ה עירוב וכבר העיר כן בס' גאון יעקב ותי' דהרשב"א דייק לה רק מלשון הגמ' אבל בב' בתים לא עיי"ש דמשמע דבכל גווני כה"ג ל"ה עירוב עיי"ש, והשתא לפי"ז דלא מפורש רק דאתי' מדיוקא יתכן לומר דהדבר תלי' בפלוגתא והוא דבנזיר (מ"ה) ת"ר וגילח הנזיר פאה"מ בשלמים הכתוב מדבר ר' יצחק אומר א"צ הרי הוא אומר ולקח שער ראש נזרו ונתן כו' יצא זה שמחוסר לקיחה הבאה ונתינה פירש"י שאם יגלח בפתח ההיכל יהא מחוסר הבאה לעזרה הלכך אינו מגלח אלא בצד הדוד הנה מצינו כאן דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי אבל לעומת זה בשבת (ק"ד) א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואת אחת בציפורי חייב דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ומשום סתירה זו כתב בהקדמת ס' גט מקושר דבאמת פליגי בזה ר' יצחק ור' אמי וקיי"ל כר' אמי דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי (ויש להעיר בזה עפ"י מ"ש התוס' שבת (פ') ד"ה בהעלם שיש חילוק בין כתיבה להוצאה דלגבי הוצאה מודה דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי אבל נראה דרק לגבי הוצאה יש לחלק הכי אבל לגבי שאר דברים הדין כמו לגבי כתיבה דלאו כמחוסר מעשה דמי: ו) ולפי"ז נראה דה"ה לגבי חולק ערובו בכה"ג שאין מקפידין רק שנתנו בב' בתים דמליא ואיתור דאמר רב ששת (עירובין מ"ח) דל"ה עירוב על כרחו דס"ל לרב ששת כר' יצחק (בנזיר מ"ה) דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי במחוסר הבאה מהיכל לעזרה והכ"נ במרוחקין בשתי בתים משא"כ לדידן דקיי"ל להלכה (בשבת ק"ד) דמחוסר קריבה לאו דמחוסר

מעשה דמי הכ"נ לא איכפת לן מה שנותן העירוב בב' בתים כיון שאין מקפידין וזוכין כל אחד בפת העירוב וכשיטת רבינו יהונתן ודו"ק: ז) ויש להסביר עוד מה שכתבתי דרב ששת יסבור דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי די"ל דרב ששת אזיל בזה לשיטתו בפסחים (צ"ב) דאתמר הי' בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו דר"נ אמר הורצה מיחס הוא דחס רחמנא עליו ואי עביד תע"ב ורב ששת אמר לא הורצה מידחה דחיי' רחמנא כטמא ונראה דפליגי בזה משום דבטמא גופא אמר לעיל (פסחים צ') דאשו"ז על ט"ש משום דמחוסר טבילה אבל שו"ז על טבו"י דלא מחוסר מעשה דשמשא ממילא ערבה ולכן לגבי דרך רחוקה שהוא מחוסר קריבה לעזרה תלי' בזה אי מקרי מחוסר מעשה ואנן קיי"ל דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ובתוס' יבמות (צ"ג) ד"ה מייתי כתבו דמקרי בידו אפי' בדרך רחוק ע"כ ס"ל לר"נ דשו"ז על דרך רחוקה דלא דמיא לטמא דמחוסר מעשה הטבילה אבל רב ששת ס"ל דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי ע"כ ס"ל דאשו"ז דרחמנא דחיי' כטמא והיינו דמקרי מחוסר מעשה כמו טמא ונמצא יפה עולה דרב ששת לשיטתו בעירובין (מ"ח) דבב' בתים אפי' במליא ואיתור ל"ה עירוב דמקרי חולק עירובו משום דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי ומשא"כ לדידן והיא הערה יקרה בס"ד: ח) ובלאה"כ כתב במהר"ם שיק דמה שמניחין העירוב בשתי בהכ"נ ל"ה זה חולק עירובו שהרי ההנחה בבהכ"נ הוא לתכלית שלא יאסרו אנשי הכפרים שיש להם חלק בבהכ"נ ואין להם חלק בעירוב ע"כ ההכרח להניח העירוב בכל בהכ"נ שיש לכלם חלק בהם דהוי בית שמניחין בו העירוב דא"צ ליתן חלק בפת אך בנדון שאלתינו כנראה שאין מחאת הצד השני על מקום הנחת העירוב או אודות האיש מי שיזכה להם העירוב אבל מחאתם הוא על עיקר העירוב בכלל וע"כ לדון אם אפשר לערב להם בעל כרחם: ט) והנה בש"ע או"ח סי' שס"ז לדעה הראשונה רק אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו בחזא למעליותא ברגיל להשתתף או בכה"ג שאוסר עליהם ואפי' לדעה השני' שהוא שי' הר"מ דבני ביתו עדיפי לערב בע"כ אבל רק ברגיל להשתתף מה דליתא בנ"ד ולא נשאר רק עפ"י המבואר בש"ע שם דב"ד כופין אותו בע"כ לערב עמהם או ב"ד יורדין לנכסיו וטובה עצת כ"ת לעשות קיבוץ כסף מכל בני העיר שיהי' זה בכלל ב"ד יורדין לנכסיו רק שצריך לזהר עפ"י שלא לשייר אף אחד מבע"ב של העיר שיהי' הקבוץ מכאן ואי ויהיו כולם משתתפים בפת העירוב: י) ומ"ש מדין כח ב"ד ברב שנתמנה מטה"ע לענ"ד נראה דודאי א"צ בזה ב"ד קבוע דוקא רק כל ב"ד של שלשה שהרי מ"ש בר"מ וש"ע דב"ד כופין אותו לערב או יורדין לנכסיו כתב הגר"א ז"ל שמקורו מש"ס עירובין (פ') דקאמר לימא מסייע לי' כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי שאני התם דליכא מחיצות ל"א מצד שאני שגירסת הר"מ ב"ד שאני וא"כ הוי זה כדין כופין אותו לעשות לחי וקורה ומבואר בש"ע חו"מ סי' קס"ב דכופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים ובריח לעיר ולבנות להם בהכ"נ ומבואר שם וברמ"א סי' ב' ושו"ת הפוסקים דיש כח ביד טובי העיר אפי' באיכא רוחא להאי ופסידא להאי היכי שהוא למיגדר מלתא ובש"ע או"ח סי' קנ"ג ברמ"א דזטה"ע דינם כחבר העיר ובמג"א שם סקל"ז בשם המ"ב דהאידינא זטה"ע יכולים למכור אף בהכ"נ של כרכים וא"כ בכה"ג שלפי דעת ת"ח שבעיר ומכש"כ הממונה לרב עמהם רואים שיש בזה צורך לתיקון העיר ושמירת שבת יש כח להם לערב שלא מדעתם בעל כרחם: יא) ועוד נראה

דכל מה שכתב בש"ע סי' שס"ז דצריך ב"ד דוקא יתכן משום דכבר נחלקו הראשונים בכל מידי דכפ"א אי צריך ב"ד ועיין קצה"ח סי' ג' מה שהוכיח מתוס' ריש סנהדרין דבמידי דכפ"א צריך מומחין דוקא ואנן שליחותי דקמאי עבדינן וכדאמר בגיטין פ' המגרש מידי דהוה אהודאות והלואות, והנה במנ"ח מ' תקנ"ח כתב דכפ"א שלא לעבור אלא ודאי ל"צ ב"ד שהרי אפי' מ"ע ששכרה בצידה שאין כופין מ"מ בל"ת כופין, ובח"ס חו"מ סי' קע"ז כתב לחלק דבעניני קיום המצות א"צ ב"ד לכפ"א כמו בלולב וסוכה רק כל אדם מישראל מחויב להקים את התורה בקיום המצות או להפריש מאיסורין וכמו"ש הרמב"ן פ' תבא ורק בחלק המשפטים בד"מ בין אדם לחבירו צריך ב"ד דוקא לכפ"א, ועיי"ש שהוסיף עוד לחדש דלאחר שיצא פס"ד מהב"ד והוא מסרב שוב נכנס הדבר בכלל החוקים והמצות שיכול כל אחד מישראל לכופ' וא"צ ב"ד, והנה לפי חילוק הח"ס לכאן יש לעיין בדבר שיש בו משניהם חוקים ומשפטים כגון בצדקה או כה"ג דנ"ד לערב עם בני העיר שיש בזה מצוה וגם הוצאות ממון אי צריך ב"ד בכפ"א, ונראה דכיון דעכ"פ איכא בזה דררא דממונא אף שיש בו מצוה מ"מ א"א לכפ"א בלא ב"ד וכה"ג בר"ן נדרים (ז) שנחלקו הראשונים ז"ל דאיבעי' אי יש יד לצדקה דאיסורא דאית בה ממונא אי הוי כממונא, ועיין ג"כ מה שפירש"י (חולין קל"ב) דאין ב"ד כופין אלא במצ"ע שאין בה חסרון כיס דמכין אותו עד שת"נ ובתוס' כתבו בכ"ד מה דכופין בצדקה דמתן שכרה בצידה הוא רק משום הלאו דלא תקפוץ, ועכ"פ במצוה שיי"ב חסרון כיס בודאי דצריך ב"ד בכפ"א כמו בחלק המשפטים לחילוק הח"ס הנ"ל: יב) ולפי"ז נראה דמה שמבואר בסי' שס"ז דצריך ב"ד דדוקא שכופין אותו לערב עמהן או ב"ד יורדין לנכסיו שהוא משום שיש בזה דררא דממונא להשתתף בפת לעירוב שהוא נוגע לחלק המשפטים דצריך ב"ד לכפ"א כדברי הח"ס: ומעתה יצא לנו בנ"ד דכל מה דצריך ב"ד היינו רק בעיקר הגביי' של הסיוע בפת העירוב, אבל כמו בנ"ד שהגביי' יהי' בטוב מנדבת לבם בסתם בלי לפרט להם הנדבה לאיזה תכלית ומכיון שכבר הוציאו הממון מרשותם ואסחו דעתי מיני' ורק מה שנשאר עוד לעשות בלא דעתם בעל כרחם מן המקובץ פת לעירוב זה שוב נכנס בכלל החוקים לבד שהוא לתיקון הדת דא"צ ב"ד כלל לכפ"א ודו"ק, ונראה עוד שאין הכרח ג"כ לקבץ מכל אחד רק שינתן מכיס הקהל לצורך פת העירוב דכל העיר שותפים הם בכיס הקהל ועכ"פ דמהני וחזי לאצטרופי עם מה שיקובץ ביחוד מכל או"א כנ"ל, והנה יש צד קולא בנ"ד שיועיל לזכות להם פת העירוב בעל כרחם ע"פ המח"א בה' זכי' שהעלה דבזכות גמור זכין לאדם אפי' עומד וצווח ועיין ריט"א (דף ו') בזה, ומה שבש"ע סי' שס"ז אתי עלה רק מדין ב"ד יורדין לנכסי התם בשותפים בחצר ובית אפשר דל"ה זכות גמור שאולי יש קצת חוב לחבירו ע"י שיהי' שכנו רגיל להכניס ולהוציא אתו, משא"כ בכה"ג בעירובי חצרות של כל העיר דליכא קצת חוב רק זכות גמור זכות הרבים שלא יהיו נכשלים בחלול שבת א"כ י"ל דמהני לזכות להם בע"כ ובשו"ת מחז"א הנ"ל בנידון שלו כתב דל"ה זכות גמור משום שהם רוצים ג"כ בעירוב רק שיהיו הם המזכים או שינתן בבהכ"נ שלהם משא"כ בנ"ד שאין רוצים כלל בעירוב הוי זיכוי העירוב זכות גמור, ועכ"פ בצירוף תלתא לגבות מכל אחד, ושינתן ע"ז מכיס הקהל וגם לזכות ע"י אחר בעד כל אנשי העיר ודאי דמהני זה הנלע"ד: ידידו.

ב"ה י"ג שבט תר"צ. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי מעוז ומגדול מו"ה גרשון גרינבוים נ"י דומ"צ בק' זאבנא יע"א: א) ע"ד השאלה בדין צוה"פ שעומד למשל לרוחב ממנו נמשך חוט של צוה"פ השני שהוא לאורך המבוי אם אין בזה חשש ביטול מחיצה שצוה"פ אחת מבטל חבירתה והעיר כ"ת משו"ת חס"ל מה"ת סי' מ' בצוה"פ שעשו באמצע גובה עוד קנה אחת למטה מעשרה וכתב שאין זה ריעותא כיון שצוה"פ משום מחיצה וכי זה שהוסיף בעשיית מחיצה מיגרע גרע וכמו דאמרי' בעירובין (צ"ב) לא מצינו מחיצה לאיסור, וכ"ת כתב לפקפק בסברא וגם בעירובין שם איכא מ"ד דפליגי וס"ל דמצינו מחיצה לאיסור: ב) הנה גם במקו"ח בתקון עירובין כתב בנידון דידי' לענין חשש מבוי עקום העלה להתיר עפ"י סברת הש"ס הנ"ל דלא מצינו מחיצה לאיסור עיי"ש אך בנ"ד החשש משום ביטול מחיצה דלא שייך סברא זו ומשום דסילוק מחיצה היא כמו דאמר הש"ס שם לגבי בית שחציו מקורה כו' דאילו הוה את קירוי אסור לזרוע דלא קשה דהוי מחיצה לאיסור משום דסילוק מחיצה היא והכ"נ בנ"ד: ג) אך צע"ק עוד בדברי החס"ל מאחר שנחית לסברא דמשום שהוסיף בעשיית מחיצה לא מגרע גרע למה לא הביא לזה מתוס' עירובין (ה'): לגבי לחי של ד"א שהוקבע לשם לחי דכשר דכתבו ממש לשון זה של החס"ל וז"ל דאילו עבדי' לשם לחי כשר בכל ענין דמשום דריבה בסתימתא לא גרע עכ"ל: ובאמת שאלת החס"ל מבואר בלקוטי דינים שבסוף ס' מהרי"ל שהשיב דהפסקת העץ אינו מבטל דהא אשכחן שהרשב"א אסר קורת מבוי שגבהה מקצתה למעלה מעשרה ומקצתה למטה מעשרה ומדמי לה להא דעירובין (י"ד) הניח קורה ע"ג מבוי ופרס מחצלת עליה קורה אין כאן מחיצה אין כאן והרא"ש דוחה דכש"כ דהוי סתימה טפי וכן קיי"ל בש"ע סי' שס"ג סעי' כ"ד וה"נ לא איכפת לן בעץ הקשור ומפסיק דכש"כ דהוי סתימה טפי, ובשו"ת אבני נזר או"ח סי' רצ"ה נשאל בשאלת כ"ת שבאמצעי של החוט מצוה"פ משוך חוט אחד או שתיים וכתב להתיר עפ"י המהרי"ל הנ"ל, גם בס' פת"ז סי' שס"ג העתיק בזה לשון המהרי"ל שהביאו בשו"ת ב"ש או"ח סי' מ"ד: ד) כן ראיתי בתשובת הרב הגאון מלוקאטש נ"י לכ"ת שהביא לנ"ד ממהרי"ל הנ"ל אבל כתב לתמוה ע"ד המהרי"ל דיש ראי' בשי' התוס' דלא מהני צוה"פ כה"ג והוא בתוס' עירובין (י"א) ד"ה אילימא שהקשו דלמה הצריכו גבי שיורא שלשה חבלים זו למעלה מזו יעשו צוה"פ מד' רוחות ותירצו לפי שלא הי' מתקיים כו' ואכתי קשיא למה הצריכו שלא יהא בין חבל לחבל ג"ט והרי כיון שעכ"פ יש ג' חבלים והיא דבר המתקיים א"כ סגי בעליון לחוד שיעמוד כדינו מתורת צוה"פ אלא ע"כ דחבל התחתון מבטל לעליון מתורת צוה"פ עכ"ק וראיתו וציין שמצא אח"כ הערה זו בס' פת"ז וכן כתובה שמה בס' שס"ג ומכח ראי' זו העלה שם בשאלת מהרי"ל בצ"ע עיי"ש: ה) ואמנם לפענ"ד נראה דאף שבדין קורה הנמשכת למטה מי' נחלקו הרשב"א והרא"ש ז"ל כנ"ל מ"מ בצוה"פ כה"ג ודאי דכשר לכ"ע כפי שיבואר וליכא סתירה כלל מתוס' עירובין (י"א) כלל: הנה זה לשון המחבר בס' שס"ג סעי' כ"ד אבל אם הניח קורה רחבה ונמשכת קצת למטה מי' כשרה עכ"ל והיא ג"כ לשון הטור שם רק שהמחבר הוסיף תיבת קצת שלא נמצא בדברי הטור וכבר דקדק בזה הט"ז: גם תמה הב"ח על גוף הדין של המחבר שהוא סותר לדברי הב"י עצמו במקומו שכתב במחלוקת הרשב"א

והרא"ש ז"ל דנראה בשהקורה מונחת למעלה מי' מיירי דאי מונחת למטה מי' אפי' אין רחבה יותר מהראוי פסולה כו' וא"כ איך שינה הב"י ז"ל את טעמו בש"ע לפסוק דנמשכת קצת למטה מי' כשרה אבל הנראה לענ"ד דקו' חדא מתורצת בחבירתה ותיבת קצת שהוסיף בש"ע היא היתד שההלכה תלוי' בו והב"י ז"ל הודה בכה"ג להכשר: ו) דהנה בדין הנ"ל שנמשכת הקורה למטה מי' מצינו כה"ג בגמ' עירובין (ג') מקצת קורה בתוך כ' ומקצת למעלה מכ' כו' מ"ש במבוי דכשר דאמרי' קלוש סוכה נמי לימא קלוש, אי קלשת הו"ל חמתה מרובה מצילתה הכ"נ אי קלשת הו"ל קורה הניטלת ברוח אלא ע"כ נעשה צילתה מרובה מחמתה הכ"נ ע"כ נעשו כשפודין של מתכת כו' ופירש"י הכ"נ חשוב אותה כשפודין כבדין דאי נמי קלושי לא שדי להו זיקא דהא לא מידי שקלת אינו אלא רואין הוא דקאמר עכ"ל: ז) ונראה דמה שהכריחו לרש"י ז"ל לסברא זו משום דאל"כ תיקשי לכאו' במה דאמר אלא ע"כ נעשו כשפודין של מתכת, שהרי לקמן (דף י"ד) במתני' ס"ל לר' יהודה סברא זו דאמר היתה של קש ושל קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת ורבנן פליגו עלה ואיך א"כ אמר כאן דנעשו כשפודין של מתכת מה שהוא בפלוגתא והלכה כרבנן דלא אמרי' רואין לכך פירש"י משום דלא מידי שקלת אלא רואין הוא דקאמר, והיינו דכה"ג שבפועל איננו של קשוקנים ניטלת ברוח, רק דרואין הוא דקאמר כאילו ניטל בכח ולא בפועל בזה אפי' רבנן מודי דאמרי' נעשו כשפודין של מתכת, איברא שי"ל מטעם אחר מודו הכא רבנן משום דל"ה פסול בגופו כ"א מחמת המקום שמקצת הקורה למעלה מכ' בכה"ג שפיר אמרי' נעשו כשפודין של מתכת וכמו"ש הב"י סי' שס"ג בדין המחבר סעי' כ"ג שהיתה קורה אחת למעלה ואחת למטה בש"י הרמז"ל שמכשר אפי' במרחק יותר מג"ט דאע"ג דאמר אביי ריב"ר"י ס"ל כאבוה דאית לי' רואין ולא קיי"ל כאבוה שאני התם שהקורה פסולה מחמת עצמה שהיא של קש או קנים אבל בדריב"ר"י שאין פסולה אלא מחמת מקומה אפשר דאמרי' בה רואין עיי"ש, ועיי' כה"ג בתוס' סוכה (ט'): ד"ה הא דפסול מחמת המקום לא מיקרי סכך פסול וכן בסוכה (ל"ה) מחלוקת רש"י ותוס' שסותרים לתוס' קידושין (נ"ג) או בחוץ לירושלים שא"ר מחמת המקום אי מקרי היתר אכילה עיי"ש: ח) עכ"פ לפירש"י כאן מצינו דמהפך כאן הש"ס בחקירה גדולה דהיינו במקום דאמרי' רואין כאילו ניטל אי הוי זה רק בכח לענין שלא יגרע מה שחלק הקורה היא למעלה מכ' אבל אין זה גורר להיות כמו בפועל שניטל חלק הקורה שעיי"ז הוי קורה הניטלת ברוח או דאמרי' רואין בכח ופועל יחד: ט) אבל בשו"ת בר"א או"ח סי' י"ט סק"ג העיר דלכאו' סברא זו דאמרי' רואין בכח ולא בפועל מצינו ג"כ לקמן (עירובין נ"ז) אימור דאמרי' חזינן כמאן דמרבועא רביעי ודאי מי מרבועא, מ"מ מה שפירש"י דלא שקילנא מיני' מידי דרק רואין הוא דקאמר היינו משום שהיא להועיל להמקצת שבתוך כ' שלא יטלנו הרוח עיי"ש: י) ומעתה במחלוקת הרשב"א והרא"ש ז"ל לגבי קורה שנמשכת למטה מעשרה הנה מסתברים דברי הט"ז ס"ק י"ג דיש להכשיר שאין זה דומה לקורה עקומה שהביא הב"י דכאן א"צ ליטול שום דבר כמו בעקמימות אלא רואין מה שתחת' כאילו אינו עיי"ש ובאמת כמו הא דגמ' עירובין (ג') במקצת קורה למעלה מכ' למ"ד במבוי כשר דאמרי' קלוש, הכ"נ במקצת קורה למטה מי' נאמר קלוש כאילו אינו רק באופן שהקורה אינה רחבה יותר משיעור טפח תלי' בחקירה המבואר בגמ' שם אי אמרי' רואין גם בפועל ואי

קלשת לה הו"ל קורה הניטלת ברוח, ובב"י כאן סי' שס"ג כתב וז"ל ונראה שהקורה מונחת למעלה מי' איירי דאי במונחת למטה מי' אפי' אינה רחבה יותר מהראוי פסולה כו' ולפי הנ"ל לכאו' צ"ע דאדרבה דוקא באינה רחבה יותר י"ל דפסולה משום דהו"ל קורה הניטלת ברוח משא"כ בקורה רחבה דאפי' אחר שנאמר רואין מה שלמטה מי' כאילו אינו אכתי נשאר שיעור קורה למעלה, אבל נראה דכוונת הב"י ז"ל דכש"כ בקורה רחבה י' למטה י' שפסולה היינו באופן שהוא למטה מי' בלי המשכה כלל למעלה וכמו"ש הט"ז, או אפי' בנמשכה ג"כ למעלה מי' מ"מ עיקרה של קורה למטה מי' ואינה נמשכת למעלה שיעור טפח כ"א מקצת לכך כתב הב"י דפסולה משום דאי קלשת לה הו"ל קורה הניטלת ברוח דאמרי' רואין בכח וה"ה בפועל, וכמו שנראה מסקנת הש"ס עירובין (ג') הנ"ל דמסיק רבא אמר זה וזה כשר חלל מבוי תנן, ולא אמר מטעם דאמרי' קלוש כדאמר לעיל והיינו משום דא"כ נאמר ג"כ קלוש בפועל והו"ל קורה הניטלת ברוח, ומעתה מתורץ שפיר קו' הב"ח ז"ל מה שהב"י ז"ל סותר משנתו ופסק בש"ע בקורה נמשכת קצת למטה מי' דכשר היפוך מ"ש בב"י ולהנ"ל אתי שפיר עפ"י דקדוק הט"ז בשינוי לשון המחבר שכתב נמשכת קצת למטה מי', ולהנ"ל היא הדבר דרק בקורה רחבה ונמשכת הרבה למטה מי' כתב הב"י דפסול משום דאי נאמר קלוש הו"ל קורה הניטלת ברוח אבל בש"ע בדקדוק יפה נקט נמשכת קצת למטה מי' בכ"ה ג שפיר כתב להכשיר דאמרי' קלוש ולא יהי' קורה הניטלת ברוח שהרי הקורה רחבה יותר משיעור טפח למעלה מי' ודו"ק: יא) וכיון דאתאן לזה נמצא דכל מה שנחלקו הרשב"א והרא"ש ז"ל הוא רק לגבי קורה הנמשכת למטה מי' משום דבקורה בעינן שיעור טפח דאל"כ הו"ל קורה הניטלת ברוח, משא"כ בצוה"פ שיש בו דבר נמשך למטה מי' כמו בשאלת המהרי"ל ז"ל שפיר כשר לכ"ע משום דאמרי' רואין את מה שלמטה כאילו אינו שהרי בצוה"פ סגי בקנה שע"ג בכ"ש ואפי' גמי כמבואר בסוס"י שס"ב ולש"ל דהו"ל ניטל ברוח: ומתורץ לפי"ז מה שהקשה בספר פא"ז הנ"ל מתוס' עירובין (י"א) דהצריכו גבי שיירא ג' חבלים סמוכים ולא סגי ברחוקים ג"ט זמ"ז ויהי' העליון בתורת צוה"פ וחבלים התחתונים יהי' רק כדי שיהי' ראוי להתקיים רק ע"כ דגם בצוה"פ שנמשך ממנו למטה מי' פסול עכ"ד, ולהנ"ל אתא כמין חומר דהכא שהקדימו התוס' לומר דבלא הג' חבלים אינו ראוי להתקיים שפיר עולה מה שהחבלים התחתונים מבטלין לצוה"פ כיון שנמשכין למטה מי' וכדין קורה דהכא לש"ל רואין את התחתונים כאילו אינם, ז"א שהרי אי אמרי' רואין בכח וגם בפועל כאילו נוטלו ממש שוב אין הצוה"פ ראוי להתקיים בלא שאר החבלים כמו"ש התוס' לכך לא מהני הכא מדין צוה"פ, אבל בדין בכלצוה"פ דסגי בחוט העליון כל שהוא שוב אינו מיגרע ג"כ אם יש דבר נמשך למטה מי' משום דאמרי' רואין, והיא כפתור ופרח, בשמעתתא אליבא דהלכתא בס"ד: יב) ראיתי מ"ש הרב הגאון מלוקאטש נ"י בשאלת העירוב שהקנים עומדים אצל כותלי הבתים תחת שיפועי הגגות שהב"ש סי' נ"ה רוצה לאסור משום דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ומדברי הט"ז סי' שס"ג סקי"ט שצריך שיהי' נקבים בגג שלא יהי' הפסק בין החבל להקנים משמע דאם גם החבל עם הקנים תחת הגג לא חיישינן ופילפל בזה רק שכתב לחדש להכשיר מטעם כמו דלא אמרי' לבוד להחמיר הכ"נ לא אמרי' גוד אחית ופי תקרה יו"ס להחמיר שהרי גוד ולבוד ודופן עקומה בהל"מ נאמרו, וח"א העיר עליו מפירש"י סוכה (כ"ב) שכתב

דחבוט רמי היינו גוד אחית וא"כ הרי ברמ"א יו"ד סי' שע"א כתב אע"ג דלא אמרי' לבוד להחמיר מ"מ אם הגגין זעג"ז אמרי' חבוט רמי והשיב ע"ז דחבוט רמי ע"כ ל"ה כגוד אחית ממש, שהרי חבוט רמי אמרי' אפ"ל בטפח וגם דוקא עד כ' כמבואר בסוכה (כ"ב) ואילו גוד אחית היינו פתיו"ס לא אמרי' רק בד"ט לתוס' ורא"ש עירובין (פ"ו) ואיתא אפ"ל למעלה מכ' כמו"ש בב"י סי' שס"א בשם הסמ"ג נגד שי' רש"י עירובין (ה') ד"ה ומ"ד, גם פתיו"ס לא אמרי' במשופע כי אורזילא משא"כ חבוט רמי.

ומ"ש רש"י ז"ל דחבוט רמי היינו גוד אחית הוא לשיטתו בעירובין (פ"ו) דאפ"ל בטפח אמרי' פתיו"ס עכ"ד הנחמדים: אמנם במ"ש בענין החילוקים שבין פתיו"ס ובין חבוט רמי הוא שכוון למ"ש בשו"ת בר"א או"ח סי' ט"ז אות ב' עיי"ש שהביא מעירובין (ט') דאמרי' חבוט רמי גם באלכסון גם בביאור פירש"י דסוכה הנ"ל כתב שם בסי' י"ט אות ג' דרש"י לא פ"ל כ"א דזו מענין גוד אחית כו' עיי"ש, גם מה שהביא הרה"ג הנ"ל בשם האחרונים בענין קנה א' קצר מחבירו שהחוט אינו נוגע ואם יניח יהי' באלכסון דא"צ לומר שהחוט יורד למטה רק אדרבה הקנים עולים למעלה, הנה כ"ז הוא משו"ת הר"א מזרחי ח"ב סי' כ"ו הביאו הבר"א סי' ט"ז שם: יד) ואמנם בעיקר דבריו דכמו דלא אמרי' לבוד להחמיר ה"ה דלא אמרי' פתיו"ס דהיינו גוד אחית להחמיר צ"ע, דהן אמת לענין גוד אחית או גוד אסיק שלא נאמר להחמיר יפה כתב כיון דאמר בסוכה (ו') דאתי הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה ועיין שו"ת אנ"ז או"ח סי' רצ"א מה"ט דלא אמרי' גוד אסיק להחמיר, אבל מה ענין לו להא דפתיו"ס דודאי אין זה מטעם גוד אחית דאף שהבר"א בסי' ס"ט אות ג' כתב בלשונו דגוד נאמר לענין מחיצה כגון פתיו"ס, מ"מ צ"ע דענין גוד הוא אפ"ל פחות מטפח וגוד אמרי' רק במחיצות עיין שבת (ק"א) ופירש"י עירובין (פ"ו) במתני' דלכ"ע אמרי' גוד אחית אבל פתיו"ס שהוא רק בטפח או בד"ט להפוסקים, אין זה בכלל גוד אחית או אסיק ובעירובין (צ') פליגי אמוראי בכלל אי אמרי' פתיו"ס, זולת מה שי"ל דאף שאין זה בכלל ההלכה דגוד, מ"מ הלמ"מ היא שלא נאמרה להחמיר וכמו"ש הרא"ש פ"ב דב"ק דסתם הלמ"מ לגרוע ולהקל אתי' כמו בדופן סוכה דאתי הלכתא וגרעתי' ואוקמי' על טפח, אבל לומר דפתיו"ס הוא היינו גוד אחית לא יתכן לענ"ד: ידידו סימן מד להנ"ל בדבר השאלה שנמצא חטים בתבשיל בע"פ ולא הי' ס' אבל החטים היו קשים מבלי שום ריכוך כלל: א) הביא מ"ש הפרמ"ג במ"ז סי' תס"ז סק"י דאם אין ס' בתבשיל נגד החטה אפ"ל לא נתרכה אסור משום טכ"ע ד"ת והוי כאוכל החטה בעין וע"ז כתב לחקור דאפשר כ"ז רק בפסח עצמו אבל בע"פ לא עבדינן הרחקה כ"כ בתוספת חומרא זו וכמו שהפמ"ג בהנהגת השואל א' אות ל"א מצדד לענין חטה שלא נתבקעה דבע"פ או ביו"ט אחרון, דאפשר רק בפסח מחמירינן מחומר כרת והכ"נ לענין זה ועמד במשמעות שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ו דאפ"ל בע"פ מחמיר, גם העיר מסי' תס"ב בט"ז ומג"א סק"ז בשם הב"ח דבמלח שי"ב חטה קשה אפ"ל יש בה בנו"ט שרי ופמ"ג במ"ז סק"ג דאפ"ל לח מותר עכתו"ד הנכונים: ואמנם הנה מה שהעיר מדברי הב"ח סי' תס"ב כן העיר ג"כ בס' א"ח בהגהת סי' תס"ז ס"ק כ"ה ורמז ג"כ לשו"ת חפ"צ או"ח סי' כ"ב בזה, ומ"ש כ"ת דאפשר אין להוסיף חומרא זו בע"פ, הנה לכא' נראה דאין זה מצד חומרא כ"א מן הדין כלשון הפמ"ג משום דטכ"ע מה"ת הוי כאוכל החטה בעין: ב) אך נראה דהנה כל דין זה דבפחות מס' אסור אפ"ל בלא נתרכך

לכאן נפל ברבותא לפמ"ש הח"י סי' תס"ז סק"ז במ"ש המחבר בדגן שנטבע בנהר כיון דמינח נייחי אפי' לא נתבקע אתי לידי חמוץ דלהטור והרא"ש שפסקו כמר עוקבא דלמיכל חטה בעיני' אפי' לא נתבקעו ממש אלא קרובים להתבקע אסורות עכצ"ל דבמינח נייחו אפי' לא נתרככה אסור, אבל להפוסקים כשמואל דבעינן נתבקע ממש בלחותה א"כ גם במינח נייחו חמור רק בחד צד דאסור אפי' קרובות להתבקע אבל בלא נתרככו מותרות אפי' בעיניהו עיי"ש וא"כ מכש"כ בחטים בתבשיל אפי' ליכא ס' מה בכך דטכ"ע דאו' כיון דאפי' לאוכלם בעין מותר בלא נתרככו להפוסקים כשמואל: אך אפי' למאי דס"ל להטור והרא"ש הרי מה דאיכא איסורא אפי' בלא נתרככה לאכלה בעינא הוא רק היכי דמינח נייחו ובמג"א סקי"ב הק' דלמה ניקל בתבשיל הא הוי ג"כ מינח נייח ובה"י סק"ז תי' כיון שי"ל בתבשיל רותח דהוי כחלוט שאינו מחמץ לדעת הטור בסי' תס"א לכן לא מחמרינן כולי האי ועוד תי' כמו"ש המג"א דבתערובת משהו לא מחמרינן כ"כ א"כ לתי' הא' אפי' שלא בתערובת משהו לא מחמרינן בתבשיל חומרא דמינח נייחי א"כ אפי' באין ס' הי' מותר בלא נתרכך רק אפי' לחי' הב' דרק לגבי תערובת משהו לא מחמרינן מ"מ י"ל דזה רק בפסח עצמו אבל בע"פ י"ל דודאי ליכא איסורא אפי' בפחות מס' בלא נתרככה שהרי כתב הר"מ בה' חו"מ פ"ה ה"ה שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה ואינו אלא מד"ס והיינו דס"ל דל"ה רק חמץ נוקשה דל"ה רק דרבנן להר"מ, נמצא דה"ה אפי' להפוסקים דחמץ נוקשה בלאו עכ"פ דגן שלא נתבקע לא חמיר מנוקשה.

והנה התוס' ריש פסחים כתבו דלא אסר ר' יהודה אחר הפסח אלא בחמץ גמור דאיכא ג' קראי אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא אפי' ר' יהודה מודה וברא"ש ר"פ כ"ש כתב דה"ה בע"פ ליכא איסורא דנוקשה מה"ת וע' צל"ח פסחים (י"ג) שכתב כן מדעת' דנפשי' ולפלא שלא הביא מהרא"ש ועיי"ש בצל"ח שחקר אם לא יהי' אפי' אי' דרבנן בנוקשה בע"פ ולפי"ז נראה דה"ה חטה אפי' נתרככה אם לא נתבקעה ליכא איסורא אפי' בעינא בע"פ משום דל"ה כ"א נוקשה דמודה ר' יהודה דליכא איסורא ועכ"פ אי' תורה ודאי ליכא והוא דבר חדש: ג) וא"כ לנדון שאלתינו דמכש"כ בלא נתרככה החטה דליכא איסורא בע"פ: עוד יש סברא דאפי' בחמץ גמור שאינו בעין רק דאיכא נותן טעם אע"ג דטכ"ע דאו' לא יהי' אסור בע"פ להפוסקים כר"ש דלפני זמנו אינו עובר בלא כלום לא מבעי' לשי' הבעה"מ דלר"ש מותר אפי' באכילה בע"פ משום דבאכילתו הוא משביתו א"כ מותר לאכלו אפי' בעין רק אפי' להתוס' פסחים (כ"ח) דאפי' לר"ש אסור באכילה בע"פ משום תשביתו דמשמע שלא כדרך הנאה הא תינח בחמץ בעין אבל בטכ"ע בלא ממשו דליכא תשביתו וכמו"ש בש"ע הרב סי' תמ"ב ע"פ המג"א רס"י תנ"א בשם הראב"ן שאין חיוב לבערו דכתיב לא יראה וטעם המובלע אינו נראה א"כ ממילא מותר באכילה מה"ת: ולפי"ז גם בנ"ד אע"ג דליכא ס' נגד החטה וטכ"ע דאו' מ"מ בע"פ איכא ס"ס דשמא כשי' הפוסקים כשמואל דבעינן נתבקע ממש א"כ אפי' במינח נייחו עכ"פ בלא נתרככה מותר אפי' בעיני' וספק שמא כהראב"ד ובעה"מ שפסקו כר"ש דלפני זמנו בלא כלום א"כ בטכ"ע מותר מה"ת ואף שיהי' אכתי אסור מדרבנן הרי לגבי דרבנן סגי בספק אחד דשמא בעינן נתבקע ממש וכעין שכתב בש"ך סי' ק"י לגבי ס"ס בציר דגים ודו"ק: סימן מה.

ב"ה י"ג ניסן תרצ"ה. כבוד ידידי הרב הגאון החו"ב חו"ס כש"ת מו"ה מרדכי רוטנברג נ"י רב ואב"ד דקה"י אנטווערפען: יקרתו הגיעני אחר שנתעכב בדרך וסבב הלך לעיר אחרת ג"כ בשם דאמבראווא עד שבא לכאן וע"כ איחור תשובתי לא עון עכובי יסובני: ע"ד אפיית המצות בעדתו שהמכונה שעל ידה עיסת המצה מתגלגלת היא מחוברת עם התנור, זאת אומרת שהמצה נכנסת מעצמה אל התנור באופן אוטמטי ובכל עת רדידת העיסה היא מחוברת עם המצות הנאפות בתנור ורק אחר יציאתן מן התנור המצות נפרכות לחטיבות מיוחדות וכת"ה אסר המצות ונימוקו עמו שא"א שהעיסה שע"ג המכונה לא תקבל חום ע"י חיבורה עם המצות שעל האש ורבים קמים מהרהרים על פסקו ופורצים גדר ע"כ חפץ כת"ה לשמוע דעתי בזה: הנה לפי הצעת הענין הדבר פשוט מאוד אחרי שכל העיסה מחוברת עם העיסה הנאפת הרי מקבלת חום לעצמה לא זה שיש לחוש על העיסה במקום החיבור רק גם על כל אורך העיסה ומ"ש כת"ה מסברת עצמו מבואר בחו"ד יו"ד סי' ק"ה סק"ט דבאוכל אמרי חם מקצתו חם כולו ובפרט בחום שעל האור ביותר אמרי חם כולו כמו"ש בש"ך סי' קכ"א סקי"ז דע"י האור חם כולו ואפי' מוליך בליעתו בכולו ובדברי החו"ד הנ"ל דבאוכל חם מקצתו חם כולו עיין נדרי זריזין לנדרים ח"ב בקונט' יוסיף דעת סי' ל"ג מ"ש בזה ובשו"ת בי"צ יו"ד ח"א סי' ק"ד הקשה על החו"ד מפסחים (ע"ד) דאמר דלהכי לא צלו הפסח על שפוד של מתכת משום דחם מקצתו חם כולו והוי צלי מחמת דבר אחר ולפי"ז בהא דנטף מרוטבו על החרס (פסחים ע"ו) דאמר בשלמא לרב דאמר עילאי גבר משוה"כ בעי נטילה דרוטב מרתח לחרס והדר חרס מרתח לרוטב וכי הדר רוטב אפסח מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס והוי צלי מחמת דבר אחר וקשה מה מועיל נטילה כיון דהנטילה מטוי מחמת חרס נימא חם מקצתו חם כולו והוי כולה צלי מחמת דבר אחר אע"כ מוכח דלא אמרי' באוכל חם מקצתו חם כולו עכ"ד: ונראה לתרץ דהתוס' שם (ע"ד) ד"ה ככולעו כתבו אע"ג דנותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו ואיכא מאן דאסר כבדא עילוי' בישראל ל"ק לי' מתני' דמדרבנן אסר בפסח לא החמירו והיינו כמו"ש התוס' לעיל בסמוך משום דמפורש בקרא להיתרא דכתיב ראשו על כרעיו ועל קרבו והוא כעין סברת הט"ז יו"ד סי' קי"ז ובאו"ח סי' תקפ"ח ותוס' ב"מ ע' ד"ה תשיך, שו"ר בס' ט"ת שכתב לפרש כן דאל"כ ודאי חיישינן אפי' בפסח לאיסור דרבנן כמו"ש הכ"מ בשי' הר"מ דצריך ניקור אפי' לחלב דרבנן עיי"ש.

והנה בתוס' רי"ד פסחים כאן כתב אהא דנותן כרעיו לתוכו דאין זה צלי מחמת דבר אחר שהבשר נצלה מחמת האש וחוזרין הב"מ ונצלין מחמת הבשר שאין לומר גבי בשר צלי מחמת דבר אחר שא"כ אין לדבר סוף שצד חיצון ממהר בישולו קודם צד הפנימי ונאמר שצד הפנימי יצלה מחמת ד"א אלא ודאי אין לומר גבי בשר צלי מחמת ד"א עיין בי"צ שהביאו, ולכא' מאי הוכחה היא זו מזה שצד חיצון ממהר בישולו דהרי יש לחלק דשאני התם שהוא בחתיכה אחת לא אמרי' דהוי צלי מחמת דבר אחר ומשא"כ בנותן כרעיו וב"מ לתוכו וכשר אפי' חתכו כמו"ש התוס' אך גם בירושלמי כאן אמר בטעמא דריה"ג דנותן את כרעיו וב"מ לתוכו ולא חש לדר"ע דאמר כמין בישול הוא זה אמר בירו' מה עביד לי' ריה"ג כירך עבה עביד לי' או קרא דריש וא"כ הכ"נ לענין צלי מחמת ד"א שפיר כתב התורי"ד כיון דבפסח גופי' צד החיצון ממהר בישולו ש"מ דליכא בבשר

משום צלי מחמת ד"א ממילא ג"כ ניחא שנותן כרעיו וב"מ לתוכו אי משום דכירך עבה עביד ל"י דכבר שמעינן דליכא ב"י משום צלי מחמת ד"א או משום דקרא כתיב על כרעיו ועל קרבו וגלי קרא דכשר, ולפי"ז נראה שאין מדברי התור"ד תיובתא להחז"ל משום דגם החז"ל אין רצונו לומר דבאוכל חם מקצתו חם כולו מה"ת רק מדרבנן ואתיין לפי"ז דברי התור"ד שפיר לגבי פסח דעכ"פ כיון דמה"ת ליכא איסורא גם מדרבנן לא החמירו בפסח כמו"ש התוס' הנ"ל לגבי כבדא עילוי' בישראל ומתורץ לפי"ז ג"כ קו' הבי"צ לגבי נטף מרוטבו על החרס אע"ג דהכא אין בזה מצוה של פסח דוקא בכה"ג עכ"פ כיון דגם בפסח כמצותו איכא מדרבנן משום צלי מחמת ד"א עי"ז שממהר צד החיצון בישולו רק דלא החמירו בפסח מה דמפורש קרא להתירא ממילא אין כאן תוספת איסור יותר עי"מ שנטף מרוטבו דלא חיישינן בזה משום צלי מחמת ד"א ודוק, ובסגנון האמור י"ל במה דאמר בירושלמי דריה"ג כירך עבה עביד ל"י או קרא דריש וקשה להך טעמא דקרא דריש והיינו דמפורש קרא על כרעיו א"כ מ"ט דר"ע דהקשה כמין בישול הוא זה הרי קרא כתיב, ונראה עפי"ד המבי"ט בק"ס פ"ח מק"פ דבאמת בנתון בתוכו ל"ה בישול מה"ת ור"ע דמקשה הוא משום דמדרבנן אסור דמחזי כעין בישול אבל הנה אכתי מאי קושי' הא י"ל דמשום דרבנן בפסח לא החמירו כתוס' ע"ד הנ"ל רק שכתבתי שדהחז"ל הם ע"פ הט"ז דא"א לחכמים לגזור במקום שהתורה התירה בפירוש.

והנה בפסחים (ס"ו) במתני' דאר"ע מה הזאה שהיא שבות אינה דוחה את השבת שחיטה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת וא"ל ר"א עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה וכתב בצל"ח דפליגי בסברת הט"ז הנ"ל ור"ע ס"ל דאפ"י היכי שהתירה תורה בפירוש איכא גזירת חכמים עיי"ש, ולפי"ז הכ"נ ר"ע לשיטתו כמין בישול הוא זה והיינו בישול דרבנן כדברי הק"ס והיא הערה יפה].

איברא דבשבת (מ') גבי טול בכ"ש ותן שהקשו בתו"י מה שלא אמר שיתן במקום שאין היד סולדת דהיינו במקום שרחץ כו' עיי"ש מבואר דמשכחת שיהי' להמים שבכלי אחד מקצתו דין כלי ראשון ומקצתו דין כלי שני שהוא חידוש והרי לפי"ד החז"ל לא משכחת זה באוכל, אמנם מסתבר שיש חילוק בין אוכל למשקה וכמו"ש החז"ל עצמו בסי' צ"א סק"ו דדבר לח לא מקרי חיבור דמשה"כ דבר לח רותח שנגע באיסור רותח המונח אצלו א"צ ס' רק נגד מה שנגע והביא כן מפסקי מהרי"א סי' ק"ג ובהסכמה לס' ברכת שלום הבאתי מרא"ש ע"ז פ' ר"י דהוי חיבור גם ממתני' דאהלות וגמ' מעילה (י"ז) איהל על מקצתו טהור ובתוס' עירובין (מ"ה) ד"ה לקני שכתבו דכיון שכל המים מחוברים חשיבי כאלו מונחים בארץ ובש"ע יו"ד ס"ר"א מבואר דאין הנזחלין מערבין ובביאור הגר"א מ"ש בזה ועיין פירש"י ע"ז (ע"ה:) ד"ה לא מפסיק ממקומות אלו נראה שיש כמו קצת סתירות בענין זה אי דבר לח הוי חיבור אבל לענין שנאמר חם מקצתו חם כולו ודאי דאין לך בו אלא חידושו לגבי אוכל ולא בלח.

בדברי התו"י שבת (מ') הנ"ל הקשה לי בני הרב הה"ג מו"ה אברהם נ"י דמאי ראי' כתבו דבמקום שרחץ ל"ה יד סולדת הרי שיעור יד סולדת הוא כל שכריסו של תנוק נכוית כדאמר בשבת (מ') שם ובתב"ש חולין (ק"ג) הביאו הפ"ת יו"ד סי' ק"ה שאין לשער בכניסת יד לתוכו לפי שבמקום שכריסו של תנוק נכוית אין גדול נכוה בחום כזה

א"כ גם הכא אפשר שגם במקום שהי' רבי רוחץ מ"מ כרסו של תנוק הי' נכוה ומקרי יד סולדת וא"כ מאי הקשו התוס' ואפשר ע"כ למשמע מדברי התוס' שאפשר באמת לשער בכניסת יד ולצדד בזה במקום צורך ויפה העיר] ועכ"פ כיון דבאוכל אמרי' חם מקצתו חם כולו וא"כ אין להכשיר מצה הנאפית באופן זה שיהי' להעיסה חבור עם מצה הנאפה ויפה הורה כת"ה ולפלא שימצאו אנשים בעירו להרהר על הוראתו יסודתה קודש דתה"ק ולא אאריך בדברים על שמסופקני אם ישיג מכתבי במועד הנדרש אבל למותר כל אריכות בדבר הפשוט וברור: זכורני מהיותי בוין בזמן המלחמה ראיתי בהעברה בעיר פלוריןסדרף הסמוכה לשם אפיית מצות ע"י מכונה כמו זו הנזכרת ולא הספיק לי לבא עד חקר תכונתה אך זאת ראיתי שעומד איש עם סכיני וחותר העיסות מצות במשך מרוצתם קודם שיגיע לתנור וע"כ יפלא מה שלא יעשו כן בעירו שהוא נקל לעשותו ולא די להם מה שמקילים להם בעירו לאכול מצות של מאשין שהגדולים בדור שלפנינו גזרו עליהם איסור ובמדינתנו נזהרים מהם עכ"פ יזהרו הם בחשש חמץ המפורש ויה"ר לחג כשר ושמח: ידידו.

סימן מו ב"ה מ' למטמונים תרצ"ג. כבוד הרב הג' החריף ובקי חו"ס כש"ת מו"ה צבי הירשהארן נ"י אבד"ק יאווארזנא: לתשובת מכתבו עם שאלתו אם יש היתר למכור בפסח מיני שרק כחל ופירכוס הנקרא פערפומען שיש בהן תערובת חמץ וכבודו בקהל עדתו התיר להם על סמך המבואר בש"ע סי' תמ"ב סעי' ד' דדבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם כגון התריאקה מותר לקיימו בפסח ודעת הראב"ד ובעה"ט ז"ל ברמ"א שם שמותר אף באכילה והאריך בביאור הדברים ולדחות דברי המערערים על הוראתו זו: א) הנה במיני פערפומען שיש בהם מיני משקה בתערובת י"ש חמץ לכאן שיש לדון הגם שאינם ראויים לאדם ואפי' לשתיית כלב מ"מ אפשר שיש מציאות ע"פ אמצעים החימים [חעמיא] להוציא את הרעל שבהם ויהיו ראויים לשתי' ובאופן זה יתכן שאין זה בכלל תערובת חמץ שאין ראוי' לאדם כגון התריאקה ואע"ג דעכשיו אינם ראויים לשתי' מ"מ הרי כתב בחו"ד סי' ק"ג דלא מקרי נפסל מאכילה כ"א בשגוף האיסור נפגם דכה"ג הוי נבלה שאינה ראוי' לגר ואף כשחזר ותקנו כבר פקע האיסור משא"כ בשאינו ראוי לאכילה ע"י שעירב בו דבר מר כתב הר"מ בהמא"ס דזה הוי שלכד"א אבל אין נוט"ל וממילא אם חזר ותקנו או שנטל הדבר מר מתוכו חוזר לאיסורו עיי"ש ולפי' י"ל דהכ"נ גם עכשיו כבר מקרי ראוי לאכילה כה"ג דאמר בעירובין (כ"ח:) לגבי שקדים המרים למ"ד זה וזה לחיוב דא"ר יוחנן הואיל וראוי למתקן ע"י האור עיי"ש דמה"ט מקרי ראוי לאכילה לענין מעשר ולענין טו"א והכ"נ י"ל הואיל וראוי למתקן ע"י האור בהמצאת החימי יש בהן חיוב ביעור חמץ: ב) אבל נראה דכה"ג דאמר בשבת (נ"ח) ניטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהן ולאביי משום דהדיוט יכול להחזירו ולפירש"י מהני האי טעמא רק לענין שלא תפרח הטומאה שהיתה עליהן אבל לא שיקבל טומאה מכאן ולהבא ועיין תוס' שם, ולפי"ז נראה דהכ"נ שנאמר דהוי ראוי לאכילה לענין ביעור חמץ מטעמא שיכול להחזירו לטעמו ע"י הפרדת והוצאת הרעל זה יתכן רק באם נעשה התערובות בתוך הפסח שפיר אמרי' כיון דכבר חל עליו חיוב ביעור שוב לא פקע ג"כ אחר שנפגם מאכילה מטעם הואיל וראוי לאכילה ע"י הפרדה משא"כ בנעשה התערובות קודם הפסח שנאמר דו שו מחדש חיוב ביעור מטעם

הואיל כמו דלא אמרי' שיקרא טומאה מכאן ולהבא מטעם הואיל הדיוט יכול להחזירה או מטעם הואיל וראוי להקישו ע"ג כ"ח ע"ש ודו"ק: ג) ובתוס' פסחים (מ"ו) הקשו בהא דאתה רואה של אחרים ושל גבוה אפי' אתי ליד גזבר דל"מ שאלה נימא הואיל א"ב פריק, ויתכן ליישב עפ"י סברא הנ"ל דלכאו' יש להעיר בהא דחלה שנטמאת דלר"א עובר בב"י משום הואיל א"ב מיתשל והרי כיון שנתחמץ אחר שנעשה תרומה ולא התחיל לאו דב"י כלל שוב מן הסברא דלא מהני טעמא דהואיל א"ב מתשל כמו דלא מהני הואיל שהדיוט יכול להחזיר לענין טומאה מכאן ולהבא רק שי"ל שאני הואיל א"ב מתשל כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו א"כ אם יתשל לא הי' תרומה כלל למפרע בכה"ג שוב אמרי' ג"כ הואיל דלא דמי להא דהדיוט יכול להחזירה דלא מהני לקבלת טומאה מכאן ולהבא משום דהתם אף לאחר דאמרי' הואיל אכתי קבלת הטומאה היא מכאן ולהבא אחר שניטל הענבל אבל הכא אחר דאמרי' הואיל א"ב מיתשל הוי חלות הלאו דב"י למפרע קודם שנעשה תרומה שהרי חכם עוקר למפרע, ולפי"ז מתורץ קו' התוס' דהואיל א"ב פריק לא אמרי' משום דהפדיון היא רק מהשתא ולמפרע הי' הקדש וכדאמר במנחות (מ"ח) חולין ממילא הוויין שוב ל"א הואיל דתיחול לאו דב"י מכאן ולהבא וכמו דלא מהני הואיל ויכול להחזירו לקבל טומאה מכאן ולהבא ודו"ק: ד) באופן דבנ"ד בתערובת חמץ שאינו ראוי לשתי' אע"ג דאיכא אפשריית להוציא את הרעל שבתוכן מ"מ כיון דהשתא אין ראויין לא מהני הואיל שיחול עליהן אי' ב"י מאחר שכבר נעשו אין ראויין לשתי' עוד קודם הפסח ולא חל עליהן אי' מעיקרא, ולכאו' י"ל ולדמות זה לחמץ שנפלה עליו מפולת דלשי' רש"י ור"ן צריך ביטול מדרבנן ולדעת הסמ"ק הביטול הוא מה"ת והיינו כיון דהחמץ ראוי מחמת עצמו לאכילה רק דדבר אחר מעכב והכ"נ בתערובות זה שהחמץ עצמו ראוי לשתי' זולת עירוב הרעל וזה אפשר להפריד באמצעות החימי, אבל נראה דשאני התם דלא נעשה שינוי ומעשה כלל בגוף החמץ רק שנפלה עליו מפולת שאפשר להסירו במרא וחצינא משא"כ ברעל שניתן בתוך המשקה עצמה הרי זה דומה להא דכיפת שאור שיחזדה לישיבה וטחאה בטיט דמותר לקיימו בפסח כמבואר בגמ' ובש"ע סי' תמ"ב סי"ט וכ"כ בשד"ח חומ"צ סי' ה' בשם ס' אבן שתי' בקמח מעורב עם רעל ומים דאין עובר עליו בב"י מטעם הנ"ל: ומה שכתב מדברי המערערים בהוראתו זו מטעם די"ש עביד לטעמא אם שכ"כ בבאה"ט סי' תמ"ב ס"ק כ"ז אבל זה רק בנותן י"ש לגבינה כדי להעמידה משא"כ בי"ש לתוך המים או שאר דברים הפוגמים ועיין שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קל"א שהביא לזה משו"ת פנ"י סי' ח' די"ש במים או בשאר משקים הפוגמים בטל בס' דל"ה עבידא לטעמא ועוד דלא שייך עבידא לטעמא כ"א בנעשה לאכילהושת' ולא בכה"ג שנעשה לרחיצה, והרי בלאה"כ כתב הרשב"א הביאו המג"א סי' תמ"ב דבתערובת שלא בדרך מקרה רק עיקרו נעשה לתקן הוי כדבר המעמיד ובמחה"ש שם דהוי כדבר דעביד לטעמא ועכ"ז מבואר בש"ע שם דתריאקה מותר לקיים בפסח ובש"ע הרב סעי' כ"ב כתב דאסור לאכילה מטעם הרשב"א הנ"ל אבל שלא לאכילה רק לקיימו מותר: ה) וכה ראיתי בקונטרס הגאון ר"צ חריף על שקול הדעת שם נמצא בסופו תשו' מהרב הגאון אבד"ק אשפיצין ובעל נזר ישראל ז"ל בענין הלאקין המעורבין בשפירטוס אם צריך למוכרן קוה"פ שהראשון כתב עפ"ד החו"ד סי' ק"ג הנ"ל וע"פ המג"א סי' תמ"ב בשם הרמ"ך לענין ביטול ברוב דאף

שמותר לאכול בא"ב כא"פ מ"מ עובר בב"י וכש"כ כאן דאין בו כדי ביטול וצריך ע"כ לדעת אם השפירטוס עצמו נפסל מאכילה ע"י הצבע או שראוי לאכילה ע"י הפרדת הצבע והרב בעל נזר ישראל כתב להתיר מטעם תערובות שא"ר לאכילה והביא משו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ב סי' קמ"ח לענין זייף להתיר מה"ט רק שמסיק דאולי הלאקין הם כולו שפירטוס רק שמעורב בהם לאם הוי כמו חמץ בעין בלא תערובות שאין בו שום היתר: והנה מ"ש די"ש הוי חמץ בעין, ז"א די"ש עצמו יש בו תערובת שאר מינים לא חמץ ועיין מהרש"ם ח"א סי' קנ"ה שהביא מהדע"ק ז"ל מ"ש שאין בי"ש כ"א חלק אחד משלשים ולענין מ"ש משום שאפשר בהפרדת הצבע כבר הבאתי דלענין ביעור בתר השתא אזלינן מה שאינו ראוי עכשיו וכמו בשאור שיחדו לשיבה וטחאו בטיט דג"כ אפשר בהפרדה ומ"מ מותר לקיימו, ועוד דמשום שאפשר בהפרדה לא עדיף מטעם דאפשר לחמץ בה עיסות אחרות בפסחים (מ"ה) גבי פת שאפה דחייב לבער מ"מ הוא רק בנפסל מאכילת אדם ולא בנפסל מאכילת כלב וכמו"ש בנוב"ת יו"ד סי' נ"ז ולכן בנ"ד נראה שמצד הדין אין על הפערפומען חיוב ביעור, רק שמנהג למוכרם קוה"פ וכן העידו הרבנים הנ"ל אודות הלאקין שהמנהג למוכרם ובכ"ז אם כבר הורה כ"ת להיתר אין מזניחין אותן מאחר שיש היתר מצד הדין, זה הנלע"ד: סימן מז.

שלום להרב החריף ובקי מצויין בחזוד ועיון כו' כ' אברהם יצחק נ"י בהגאון הצדיק אבד"ק אסטראווצי שליט"א: א) הגיעני מכתבך עם ח"ת טובים ונחמדים כו', א) הבאת ד' הר"מ פ"ז מהל' תו"מ הי"ב דעומר קודם לכבש הבא עמו ומקורו מגמ' הוריות (י"ג) ובלח"מ הביא מס' קרית ספר דכבש קודם לעומר ועיין מנ"ח מ' ש"ב ומ' ש"ז בזה והערת מערכין (י"א) ת"ש ויאמר חזקי' להעלות העולה וגו' כבש הבא עם העומר קמבעי' לי' מי קבע ר"ח בזמנו דלקרב מתקיף לה רב אויא ולחזי פסח היכי עביד מצה היכי אכיל וק' אמאי לא פריך עומר היכי קרב אלא ודאי דקרב הכבש ואח"כ העומר כד' הקרית ספר עכ"ד והיא הערה גדולה ומצאתי בחי' ח"ס לסוגי' זו שעמד בזה: ב) ואמנם אם לדין יש תשובה דהתוס' שם כתבו וז"ל טובא תימא מאי ס"ד דהא אתמול הקריבו תמידין ומוספין אמאי לא אימלך אלא במוסף ט"ז בניסן ומאד תמי' לי על תמיהתם הרי מקרא כ' [דה"ב כ"ט] ויקדשו את בית ד' לימים שמנה ומיום וששה עשר לחדש הראשון כלו וכן להלן נאמר ויועץ המלך ושריו וגו' לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת ההוא כי הכהנים לא התקדשו למדי וגו' מבואר שעד ט"ז לחודש באמת לא הקריבו שום קרבן מפני שטרם טיהרו וקידשו הכהנים והמקדש ומאי תמהו התוס' ז"ל: ג) ונראה שהתוס' סמכו אהא דמק' בגמ' ולחזי פסח היכי עביד הרי דפשיטא להש"ס דגם מקודם ט"ז הקריבו, ובאמת התוס' שם הביאו מה דק' לרש"י דבד"ה כתיב האי קרא מקמי ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני ופי' בבה"ז דקו' אזלא אמאי דמקשה פסח היכי עביד שהרי לא עשו פסח ראשון במועדו ע"י שלא הטהרו עד ט"ז, רק אי משום הא לכאו' י"ל דבאמת עשו פסח ראשון במועדו מפני שטומאה הותרה בציבור ומה שנאמר ויועץ לעשות הפסח בחדש השני הוא על שעבר ניסן בניסן וכדאמר בסנהדרין (י"ב: ד) ולפי"ז בדבר הערתך דלא פריך עומר היכי קרב הנה כיון שלא טיהרו עד ט"ז ל"ה אפשר להם מן המוכן להקריב מנחת העומר, דשאר מנחות ודאי ל"ה אפשר להכין בעודם טמאין דאמרי' במנחות (ע"ו) ולקחת סלת ואפית מלמד שניקחת

סלת ומנין שאפי' חטין ת"ל ולקחת מ"מ יכול אף בשאר מנחות כן ת"ל אותה, מבואר דנקחות סולת רק אפי' במנחה"ע שהיו קוצרין במוציו"ט אכתי השמן הי' צריך הכנה רבה כמתני' דמנחות (פ"ו) שלשה זיתים הם ובהן שלשה שלשה שמנים וכיון שלא טיהרו ל"ה להם בודאי מזומן השמן למנחות ול"ה קרב העומר גם בט"ז ומבואר בתו"כ דהעומר והכבש א"מ זא"ז לכך הקריבו את הכבש בלא העומר וזה שאמר כבש הבא עם העומר קמבעי לי ועיין מנ"ח מש"כ דבש"ס לא נמצא מקור לזה דעומר א"מ את הכבש ולהנ"ל מכאן ראי' להתו"כ מדלא קמבעי לי עומר היכי עביד ודו"ק: ה) ובהא דמנחות (ע"ו) הנ"ל מנין שאפי' חטין ת"ל ולקחת מ"מ, יש להעיר ממתני' פ"ב דפרה בפלוגתא דר"א וחכמים בפרה מעוברת שכתבו התוס' בב"מ דפליגי לגבי בתה דחכמים ס"ל מדכ' ויקחו אליך פרה בעי' בשעת לקיחה פרה א"כ ה"נ אדרבה מדכ' ולקחת סלת נימא דבעי' בשעת לקיחה סלת ועי' יומא (מ"א) דשני שעירי יוה"כ לקיחתן כאחד כ' בתויו"ט מדכ' יקח שני שעירין משמע דבשעת לקיחתן יהי' שנים וזה ג"כ צ"ע דא"כ יהי' תלוי בפלוגתא דר"א וחכמים הנ"ל לגבי פרה ועי' מתני' בכורים (פ"ג) דרש"א אעפ"כ חוזר וקורא כו' מדכ' ולקחת מראשית כמ"ש בפ"י הרע"ב ואכמ"ל ועפ"י הנ"ל יש לעיין גם בשמן למנורה דכ' ויקחו אליך שמן זית נבעי בשעת לקיחה שמן: ו) ויתכן עוד מה דלא אמר עומר היכי קרב להמבואר בגי' פירש"י ברכות (כ"ו) דעבר יומו בטל קרבנו כגון מוספין דבתמורה (י"ד) אמרי' דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין ביומו מלמד שאם עבר היום ולא הביאם אינו חייב באחריותו, מצינו דמה דאמרי' עבר יומו בטל קרבנו אין לנו מקרא כתוב אלא לגבי מוספין ובשאר קרבנות לא מצינו ובתוס' יומא (מ"ו) ד"ה אבל כ' דעולת שבת בשבתו הוה דרשי' אם נאנסו ולא שחטו תמיד של שבת ושחטו אותו ביוה"כ כו' ובמל"מ פ"ד ממעה"ק הק' דהא עבר יומו בטל קרבנו, וראיתי בס' טל תורה שכ' ליישב דשי' התוס' דל"ש זה כ"א במוספין וסייע מפירש"י ברכות (כ"ו) הנ"ל בהא דעבר יומו בטל קרבנו שפירש"י כגון מוספין, ולפי"ז ניחא שפיר דאבעי' להו בכבש הבא עם העומר שהוא נמשך עם מוסף של ט"ז דלמא לא איקבע ר"ח בזמנו וכבר עבר ט"ז וכיון שעבר יומו בטל קרבנו דדין הכבש הבא עם העומר שכתב הר"מ פ"ז מה' תו"מ ה"ג מקריבין יתר על מוסף כבש לעולה עם עומר התנופה נראה שהוא כדין המוסף ומה שאין כן לגבי שאר קרבנות דליכא בהו משום עבר יומו ועכ"פ לא מפורש ודו"ק, והתוס' שתמהו דאמאי לא אימלך אתמול שהקריבו תמידין ומוספין מה שכ'תמידין היא רק אגב גררא דמוספין דבלאה"כ הרי הקרבת תמידין בכל יום ויום ואינו תלוי בקביעות (החודש: ז) ואגב צ"ע לי בגמ' ברכות (כ"ו) הנ"ל דאבעי' להו טעה ולא התפלל מנחה מה שיתפלל ערבית ב' כו' אבל הכא תפלה במקום קרבן הוא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו וק"ל דאדרבה כיון דבמקום קרבן הוא ליכא בזה משום עבר יומו שהרי בקדשים הלילה הולך אחר היום כדאי' בחולין פ"ג ובתויו"ט פ"ד דפסחים (מ"ה) דתענית וקרבן שניהם שוין שהם לכפרה וע"כ גם בתענית הלילה הולך אחר היום ועי' ג"כ בט"ז או"ח תקס"ב סק"ח דתענית הוי כקרבן לענין מחשבה והכ"נ בתפלה דהוי במקום קרבן לא יהי' מקרי בלילה עבר יומו: ח) ובענין זה כתבתי מקרוב בפ"י הירושלמי בכורים (פ"ג ה"ד) תני חד סב קומי ר"ז חוזר להגדתי היום וכי יש אדם מגיד וחוזר ומגיד קיימונה כבר הגדתי היום ר"ה בעי הנחה מה שתתיר למח"ז ר"י בעי הניחן בלילה כו' ובפ"מ הק' דמאי מבעי

הניחן בלילה דלכאו' היינו בעי' דמח"ז עיי"ש שדחק הרבה גם י"ל דמאי המשך לאבעי' לדאמר בסמוך כבר הגדתי: ונ"ל דידוע שי' הרי"ף במתני' מגילה (כ') דגריס ולוידוי בכורים שאינו אלא ביום, ולפ"ז נמשך האבעי' לדאמר בסמוך כבר הגדתי והיינו דחוזר ומגיד אחר הנחה ואומר כבר הגדתי היום קודם ההנחה, והנה להרי"ף ז"ל ע"כ שהי' הגדה בעוד יום לכך בעי' הנחה בלילה והיא משום דבירושלמי פ"א דבכורים ס"ל לר"י דבכורים הוקשו לקדשי הגבול ורבנן ס"ל דהוקשו לקדשי מקדש וכן בירושלמי תרומות (פ"א) פליגי בזה אי מהני מהס"ל בבכורים כמו בקדשים ומכות (י"ח) דבבכורים בעי' שינה הכתוב לעכב ובמנחות (ס"ח) במתני' דאיכא בבכורים משום ממשקה ישראל כמו בקדשים לפ"ז אי הו"א דבכורים ל"ה כקדשים יותר הי' פסול ההנחה בלילה משום דאיך חוזר ומגיד כבר הגדתי היום והיא שקר דכבר עבר יומו דבחולין היום הולך אחר הלילה ומצינו כן דבכורים ל"ה כקדשים לענין חובת הקודש כתוס' פסחים (כ') ד"ה אלא, לכך בעי' דאפשר הוי לענין הלילה הולך אחר היום כקדשים ול"ה עבר יומו והוא פירוש נחמד והארכתי בזה ואכ"מ: ט) ואם לחדודי קבעית אמינא לך בישוב הערתך ע"ד הפלפול ואקדים מה שכתבתי בישוב קו' התוס' פסחים (פ"ט) ד"ה ה"מ דיעבד וכי בשביל אי' לכתחילה יכנס לספק כרת, ונ"ל דלכאו' יש להעיר דאיך משכחת לה הכא דמייתי פסח בתנאי דשלמים להמבואר בר"מ פ"ב מפהמ"ק ה"י וכן משמע מרש"י עירובין (ל"ז) דפסח וחטאת דפסולין במחשבת של"ש גם סתמא פסול בהו שלא כשי' רש"י ז"ל (זבחים קט"ו) ד"ה ור"א ובב"י או"ח תק"צ הביא שי' הרא"ם דל"מ תנאי שתעלה לו התקיעה אם לאחרונה או לראשונה דלא מקרי מכוין ובב"י השיגו אבל גם באס"ז כתובות (ל"ח) מבואר כה"ג לגבי מפנה חפצים דאפי' פינה אותם ע"ת ל"ח כונה ועי' ירושלמי ברכות ה"ה דמקשה אהא דמי שהוא נושא מ"ח על כתיפו קורא ק"ש ומתפלל שהרי נפסלה בהיסה"ד ע"י שקורא ומתפלל דצריכים ג"כ כונה ולפ"ז תיקשי איך יוכל להביא פסח ע"ת דשלמים כיון דפסח סתמא פסול ובתנאי על ב' דברים חשיב כסתמא אך י"ל דבאמת תלוי בזה דא"נ כשי' הרא"ם דתנאי ל"מ מכוין עכצ"ל באמת דגם בחטאת סתמא כשר ככל הזבחים דסתמא לשמן עומדין וכשי' רש"י זבחים (קט"ו) הנ"ל ועוד דבירו' ברכות הנ"ל מבואר דל"מ מחריב כ"א בב' דברים דשניהן בעי' כונה משא"כ הכא בשלמים דסתמא לשמן עומדין: י) והנה הא דכל הזבחים סתמא לשמן עומדין היא רק משום המצוה וכמ"ש התוס' זבחים ב' לגבי גט שאין מצוה לגרש אפי' אם זינתה, ובאיגרא רמא (יומא ס"ה) כ' דגם בכל הזבחים היכי דלכתחילה א"ר להקרבה ל"ה סתמא לשמה דאז בעי' בפ"י לשמה וזה יהי' סברת רבא זבחים (ע"ג) דהשתא דאמרו רבנן לא נקריב אי אקריב ל"מ עיי"ש, ולפ"ז ניחא שפיר בסוגיין דקאמר שא"א להביא פסח בתנאי דשלמים דאע"ג דהניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא לכתחילה מי אמר וה"פ כיון דעכ"פ לכתחילה אין זה דרך הקרבה א"כ בסתמא לאו לשמן עומדין שוב א"א להקריב השלמים בתנאי דפסח כיון דתנאי ל"מ מכוין והוי סתמא כמו חשב בפ"י של"ש ואיכא לאו דלא יחשב ומתורץ קו' התוס' הנ"ל והוא חריף ועוד הארכתי בזה בישוב שי' הר"מ ואכ"מ: יא) הדרן לסוגי' דערכין דכבש הבא עם העומר קמבעי' לי' דלמא לא איקבע ר"ח בזמנו דלכאו' מה חששא איכא דמקריב שלא בזמנו א"נ דחשב"ע ל"ד רק י"ל דחש על הכשר ומצות הקרבן כתיקונו למ"ש הר"מ בפיה"מ זבחים (מ"ו)

לשם ו' דברים הזבח נזבח דאע"ג דסתמא לשמה קאי מ"מ מצות הקרבן לכתחילה שיחשוב העובד בפירוש לשמה לכן גם כאן שאל חזקי' על הכשר מצותו שיהי' לשמה והכא דמספ"ל אי איקבע ר"ח בזמנו והוי ההקרבה על הספק ל"ת כוונה וכעין שי' הרא"ם בב"י הנ"ל: ולפי"ז א"ש מה שלא שאל על העומר גופי' משום דבמנחות (ה' ע"ב) אמר שאין מחשבה מועלת אלא בדבר הראוי לעבודה לאפוקי מנחה"ע א"כ לא בעי אף למצוה מחשבה לשמה כיון דלא מחריב בה מחשבת של"ש ודוק היטב: והי' בזה שלום בברכת התורה.

סימן מח.

יגדל ירום וגבה מאוד הוד כתר תורה רישא דדהבא וגברא רבא הרב הגאון המצוין הצדיק המפורסים סוע"ה כקש"ת מו"ה יחזקאל שליט"א האבד"ק נמשעלסק [הוא האדמו"ר מאסטראווצע יע"א]: אחד"ש כג"ת נתמלאה ביתי אורה ואורו עיני באור תורתו כי זרח עם קונטרסו היקר מלא זיו ומפוק נגה החריפות והבקיאות ותיקר אצלי לטייל עם כ"ג בגן עדן ההלכה ואמנם שאני מוקף כעת בחבילי טרדון ומניעות שונות נקטינא בקצרה ועוד חזון למועד אחר ברצה"ש: א) כ"ג צלל במים אדירים שטף ועבר לסוגי' דסוכה (מ"א) התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק כו' ל"צ דאיבני בלילה א"נ סמוך לשקיעה"ח והק' בתוס' על י"מ שפי' דאיבני סמוך לשקיעה"ח דעיו"ט דאי שקיעה"ח דחמיסר הא אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט שהרי באוקימתא דאיבני בלילה ג"כ תיקשי הא אין בנין בהמ"ק בלילה ועכצ"ל דבנין דלעתיד שהוא ביד"ש אפשר בלילה א"כ הה"ד שיבנה ביו"ט וכ"ג העלה בזה פנינים יקרים: ב) וזה שרחש לבי בהשקפה ראשונה בישוב קו' התוס' הנה לכאו' קשה מ"ש התוס' דמקדש העתיד יבא בנוי ומשוכלל מן השמים שסותר למתני' דתמיד פ"ז מ"ג יה"ר שיבנה ב"ב אמן, ולקמן סוכה (נ"ב) דחשיב ארבעה חרשים שיבנו בהמ"ק וראיתי כבר מי שהביא להעיר זה בשם ס' העל"נ ואיננו תח"י: ואמנם אי מהא ל"ק דכן מצינו במעשה המנורה דכ' כן עשה את המנורה אף שאמר במד' הביאו פירש"ישע"י הקב"ה נעשית מאלי' והכ"נ בבנין המקדש י"ל שנקרא מעשה ארבעה חרשים ע"י שיבנה בזכותם ע"ד שנ' א"ת בניך אלא בוניך כע"ז עיין תוס' מנחות (כ"א) בהא דספרי שאריב"ז מה שעשו ושרתו ידי שכחתי לאו דהוא עצמו קאמר דלא הי' כהן אלא כלומר ע"פ הוראתו ובתוס' ב"ב (פ"א) בשי' הרשב"ם דבצרן שליח יכול הבעלים לקרות הנה הבאתי ודו"ק: ג) אבל נראה דעיקר דבר זה אי בנין דלעתיד יהי' ביד"ש תלוי' בפלוגתא דבירושלמי פ"ה דמע"ש אמר זאת אומרת שבהמ"ק עתיד להבנות קודם למלכות ב"ד, אך בר"מ פי"א מה' מלכים כתב דמלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה וכוונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל כו' מבואר דלא שמיעא לי' כלומר לא ס"ל שי' הירו', וראיתי בס' ויקן יוסף שכתב דהרמז"ל ודאי דרב חילי' דדחה הירושלמי מאיזה ברייתא אחרת הידועה לו עיי"ש, והנה ידועה גם לנו שהר"ם סמך אברייתא דסוכה (נ"ב) דקחשיב משיח ב"ד בין ארבעה חרשים: באופן דמ"ש התוס' שיהי' בהמ"ק לעתיד ביד"ש תלוי בפלוגתא דלשי' הירו' שיבנה קודם למלכות ב"ד וקיבוץ נדחים בודאי יהי' נבנה ביד"א משא"כ לפי ש"ס דילן שתולה בנין בהמ"ק בביאת המשיח לא יהי' ביד"א כ"א ברוח שיתגלה בנוי ומשוכלל מן השמים: ד) ולכאו' תיקשי לפי"ז בהא דמשני דאיבני בלילה

והיינו ביד"ש בביאת המשיח והרי אמרי' בעירובין (מ"ג) כבר מובטח להן לישראל שאין אלי' בא לא בע"ש ולא בעיו"ט מפני הטורה ומשוה"כ במי שנדר ואמר הריני נזיר ביום שכן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות ויו"ט מדאלי' לא אתא בע"ש ועיו"ט משיח לא אתא בשבת ויו"ט ופריך הש"ס דבחד דשבא לישתרי אי יש תחומין למעלה מעשרה דלא אתא אלי' בשבת א"כ איך חיישינן שיבנה בליל ט"ז ע"י משיח הרי לא אתא אלי' ביו"ט אי יש תחומין למעלה מי' אך הרי בעירובין שם משני דלכך בחד בשבא אסור משום דהאי תנא ספוקי מספקא לי' אי יש תחומין ולחומרא א"כ הכ"נ אסור יום הנף משום חשש דאיבני בלילה דשמא אין תחומין למעלה מי' ואתא אלי' בט"ו ומשיח בט"ז: ואמנם בשינוי' דאיבני סמוך לשקעה"ח לפי התוס' שהוא שקיעה"ח דחמיסר והרי אלי' לא אתא בארביסר דאין אלי' בא לא בע"ש ולא בעיו"ט, וא"כ משיח לא בא בחמיסר, רק שיתכן עפ' שי' הירו' הנ"ל דבנין בהמ"ק עתיד להבנות קודם למלכות ב"ד ואינו תלוי בביאת אלי' ומלך המשיח: ה) ומעתה מיושב קו' התוס' הנ"ל כמין חומר דרק להך שינוי' דמשני דאיבני בלילה יתכן שפיר דאיבני ביד"ש בלילה משא"כ למאי דמשני דאיבני סמוך לשקעה"ח ממנ"פ לא משכחת לה בשקעה"ח דחמיסר דאי איבני ביד"א כשי' הירו' הרי אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט ואי דאיבני ביד"ש בביאת המשיח הרי לא אפשר שיהי' בשקעה"ח דחמיסר דהרי אלי' לא בא בע"ש ועיו"ט ועכצ"ל כפי הי"מ דאיבני סמוך לשקעה"ח דעיו"ט ודו"ק: ו) ואכתי פש גבן ליישב פלי' התוס' דאיבני סמוך לשקעה"ח דחמיסר וביד"ש שהקשיתי שהרי אין אלי' בא לא בע"ש ולא בעיו"ט, וי"ל עפ"ד הר"מ פ"ד דנזירות הי"א דהריני נזיר ביום שכן דוד בא דמותר בשבת ויו"ט משום דספק אם יבא בשבת או ביו"ט דשמא יש תחומין למעלה מי' וספק נזירות להקל וכתב בכ"מ דשי' הר"מ הוא דרק למ"ד ספק נזירות להחמיר הוכרח הש"ס לטעם דאין אלי' בא בע"ש ועיו"ט אבל למאי דקיי"ל ס' נזירות להקל ל"ל להאי טעמא, ובלח"מ כתב דלא תיקשי לפי"ז גם בחד בשבא לשתרי משום ס' נזירות להקל דשמא יש תחומין ולא אתא אלי' בשבת משום דלמסקנא בחד בשבת אסור דלמא יבא אלי' ביום א' או ביום ה' דאע"ג דכ' הנני שולח לכם את אלי' הנביא לפני בא יום ה' הגדול לא לפני סמוך ממש ליום רק אפשר יום או יומים מקודם וא"כ גם הכא ניחא שפיר דחיישינן דאיבני סמוך לשקעה"ח דחמיסר ואי דאין אלי' בא בע"ש ועיו"ט מ"מ אפשר דאתא מקודם עיו"ט ובהמ"ק איבני בחמיסר בביאת המשיח דשמא אין תחומין וכדאמר בגמ' דתנא ספוקי מספקא לי': ז) ועפ"י"ז יתכן בישוב קו' התוס' מנחות (ה' וס"ח) בהא דפריך הש"ס אי ס"ד עד הביאכם למצוה משום מצוה ליקו ולגזור והק' דאמאי לא נגזור משום עשה דאפי' באי' הכנה דרבנן אשכחן בפ"ק דביצה דגזרינן שמא יבנה בהמ"ק עכ"ק: ולהאמור מתורץ היטב כיון דכל עיקר תקנת ריב"ז היא רק משום ספיקא דשמא אין תחומין למעלה מי' דתנא ספוקא מספקא לי' ולחומרא א"כ כמו דלגבי נזירות מותר בשבת ויו"ט דמשום ס' נזירות להקל אמרי' שמא יש תחומין א"כ הכ"נ אס"ד דעד הביאכם למצוה משום מצוה ליקו ולגזור בספיקא דמשום מצוה לחודא הול"ל ספק להקל כה"ג דנזירות ושמא יש תחומין ולא משכחת דאיבני ביו"ט משא"כ בפ"ק דביצה דהתם גזרינן שמא יבנה בהמ"ק בשאר ימוה"ש לא בשבת ויו"ט לכך אפי' לגבי הכנה דרבנן גזרינן ודו"ק: ח) כ"נ העיר פלאות בשינוי הסוגיות, דבסוכה (מ"א) אמר מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק

ואינהו לא ידעי דאשתקד דל"ה בהמ"ק האיר המזרח מתיר השתא דאיכא בהמ"ק עומר מתיר הרי דתלי טעמא בהוויית בהמ"ק גם משני דאיבני סמוך לשקעה"ח ולא מפרש דאיבני בחמיסר וע"ז סובב פי' הי"מ והתוס' הנ"ל ואילו בר"ה (ל') אמר מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק ולא ידעי דאשתקד ל"ה עומר האי"מ מתיר כו' וכו' ומשני להדיא דאיבני בחמיסר סמוך לשקעה"ח, וכ"ג כתב בזה דברים נחמדים: ט) והנה ע"ד שינוי הסוגיות דאמר בר"ה בהדיא דאיבני בחמיסר סמוך לשקעה"ח לפי האמור י"ל דשני הסוגיות פליגי בשי' הירו' וש"ס דילן אי בנין בהמ"ק קודם למלכות ב"ד דהש"ס בסוכה אזיל בשי' הירו' א"כ דלעתיד יהי' ביד"א לכך אא"ל דאיבני בחמיסר דהא אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט ועכצ"ל דאיבני סמוך לשקעה"ח עיו"ט כפי' הי"מ משא"כ הש"ס בר"ה אזיל לשם ש"ס דילן (סוכה נ"ב) דמלך המשיח בונה בהמ"ק והיא ביד"ש כנ"ל לכך נאמר דאיבני בחמיסר, אך בזה אכתי לא מיושב שינוי הסוגיות במאי דתלי בבהמ"ק או בעומר לחוד כנ"ל: י) אך י"ל ע"ד הפלפול קצת דחזא בחברתה מישך שייך הנה בקו' רש"י ותוס' דאיבני בחמיסר הא אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט כבר העלה בשו"ת מהר"א הלוי סי' פ"ח דבנין מזבח יהי' דוחה שבת ויו"ט דכמו דאמר בריש יבמות מה לתמיד שכן ישנו לפני הדיבור דכ' ויעלו עולות הכ"נ הרי בקרא זה כתיב ג"ז ויבן מזבח א"כ י"ל דאיבני מזבח בחמיסר והדברים עתיקים בספרי המחברים: גם כתבתי בתשו' לחדוד התלמידים דאף א"נ דנשים אין חייבים בבנין בהמ"ק משום דהוי מעשהז"ג ובר"מ פ"א מה' בה"ב דנשים חייבים לבנות לסעד כבר הקשו עליו בזה מ"מ בבנין מזבח י"ל בודאי נשים חייבין עפ"י ד השואל שהביא משם המחברים בישוב דברי החינוך דנשים חייבין במצות ספור יצ"מ שהק' עליו דהרי הוא מעשהז"ג ותי' משום דהוי מ"ע דלפני הדיבור לא דמי לתפילין דל"ה בפועל לפה"ד לפי"ז להאמור דבנין מזבח הוי מ"ע שלפני הדבור בפועל שפיר דנשים חייבין א"כ מיושב קו' התוס' די"ל דאפשר דאיבני מזבח בחמיסר ע"י נשים דליתנהו בעשה דשבתון ובבנין מזבח חייבין ומה דאמר דאין בנין בהמ"ק דוחה יו"טול"ה אפשר ע"י נשים משום דבבנין בהמ"ק אין נשים חייבין ולש"ל עדול"ת אבל הכא דכבר כתבו התוס' בסוכה דלמ"ד קדושה ראשונה קלע"ל דמקריבין אע"פ שאין בית מ"מ מזבח בעי' (והוא נגד דהתוס' זבחים (נ"ט) דבמנחה ל"ב מזבח אבל שי' רש"י מנחות (ה') מבואר כשי' תוס' סוכה הנ"ל) וא"כ הכא דלא בעי כ"א מזבח וזה אפשר גם ביו"ט כנ"ל: יא) ומעתה מיושב שינוי הסוגיות דבר"ה דתלי טעמא בעומר ולא בבהמ"ק עכס"ל ק"ר קלע"ל ול"צ כ"א מזבח שפיר קאמר ג"כ דאיבני בחמיסר משום דבנין מזבח דוחה יו"ט משא"כ בסוכה דתלי באשתקד דל"ה בהמ"ק דס"ל ק"ר לא קלע"ל ובעי ג"כ בנין בהמ"ק לכך לא קאמר דאיבני בחמיסר משום קו' התוס' דאין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט: יב) ובמק"א כתבתי בישוב הר"מ דנשים חייבין בבנין בהמ"ק אף דהוי מעשהז"ג עפ"י ד המעה"ת בישוב קו' התוס' קידושין (ל"ו) לגבי סמיכה שחידש דבקדשים מעשהז"ג נשים חייבות דלא ילפינן מת"ת דדבר הלמד בהיקש א"ח ומלמד בהיקש תפילין מת"ת וכה"ת איתקש לתפילין, והנה בתוס' יומא (כ"ג) לחז תי' דבגדי כהונה לא מקרי קדשים לענין זה דחוזר ומלמד בהיקש ונ"ל דב' התי' בתוס' תלי' במחלוקת התוס' קידושין (נ"ד) והריטב"א אי בג"כ הוי ככ"ש דיש בהן מועל אחר מועל ויותר י"ל דגם לשי' התוס' דיש בהן מא"מ מ"מ הדבר תלוי בסתירת שי' התוס' מעילה

(י"ט) ומנחות (ק':) אי כ"ש אף דיש בהן מא"מ מ"מ יועיל בהו פדיון ות"י הא' שבתוס' יומא הנ"ל דבג"כ ל"ה כקדשים וחוזר ומלמד בהיקש את"י עפ"י שיטתם במעילה דכ"ש יש להן פדיון ומעתה למאי דאיתא בתוספתא ור"מ פ"א מה"ב דאבני היכל ועזרות שנפגמו אין להן פדיון ועיין מלחמות ע"ז (נ"ב) לענין באו פריצים וחללוה בזה א"כ פשיטא דמקרי קדשים לענין זה דא"ח ומלמד בהיקש וניחא שפיר פסק הרמז"ל דנשים חייבים בבנין בהמ"ק אף דהוי מעשהז"ג: יג) וחזות קשה לי בסוגיין דמשני דאיבני בלילה לפי"מ דאמר בתענית (י"ז) דכהנים אסורים בשתיית היין מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק ובעינן כהנים הראויים לעבודה והק' בתוס' דבלאה"כ אסורין בעבודה דט"מ נינהו וצריכי הזאה ות"י דמ"מ מותרין בעבודת ציבור דטומאה הותרה בציבור והק' המפוי דהרי טמאין ג"כ משום טומאת זיבה דלא הותרה בציבור ות"י עפ"י ד זבחים (ל"ב) בטמאי מתים ונעשו זבין הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן ואביי אמר התם הואיל ואשתרי אשתרי אמרי' הואיל ואידחי אידחי לא אמרי' ואע"ג דרבא ס"ל להיפוך משום דרבא לשי' בתוס' יבמות (ח') דלית לי' הואיל ואשתרי אשתרי משא"כ לדידן ולפי"ז איך משני הכא דאיבני בלילה הרי לגבי מנחת העומר דאמר ביומא (ז') דלכ"ע דחוי' בציבור משום דאיכא שירים לאכילה א"כ אף אי איבני בהמ"ק בשקיעה"ח א"נ דאיבני בלילה לא יהי' אפשר להקריב העומר משום דט"מ הן הכהנים וגם טומאת זיבה יש להם ולש"ל הואיל ואשתרי אשתרי כיון דבעומר טומאה דחוי' בציבור וכיון דלא יהי' אפשר להקריב העומר שוב יהי' האיר המזרח מתיר: וי"ל למאי דאמר בנדה (ו') חבריא מדכן בגלילא והר"ש פ"ג דפרה הביא התוספתא דכשעלו מן הגולה הי' להם אפר פרה ועפירש"י שבת (ל"ד) ד"ה תורמס ותוס' מנחות (כ"א) ד"ה שהכהנים וירושלמי ברכות ר"פ כ"מ ר"ח ור"י סלקין לבי חנוותא וגירסת מהרש"ס למי חטאתא א"כ שפיר התקין ריב"ז שיהי' יום הנ"ל אסור משום גזירת אשתקד דאיבני בשקעה"ח או בלילה בעת הזאת שיהי' להם מזומן אפר הפרה וחבריא מדכן בגלילא דאז יהי' עומר מתיר ויאמרו אשתקד וכו': יד) ובוה מתורץ גם קו' כ"ג בהא דמקשה אי דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי כו' והרי התוס' ברכות (כ"ח) הק' בפסחים (נ"ח) אמר דמוספין בשש וביומא (ג') מבואר שהיו נשחטין עם התמיד של שחר ות"י דהתם מיירי בשבת וכפי שביאר הצ"ח שם דבר"ח הי' צריך להקדים המוסף אחר תמיד ש"ש כדי שיהי' שהות להקריב גדונ"ד וכן ביו"ט קרבנות היום משא"כ בשבת היו מאחרין התמיד עד סוף זמנו כדי לקיים דבר יום ביומו הנאמר במוספין ויהיו סמוכים לתמיד ומעתה אי איבני בחמיסר ע"כ שיקרב ק"צ בטומאה כתוס' תענית (י"ז) הנ"ל ממילא לא יקריבו ע"ר ושלמי חגיגה א"כ מוספין בשש ואחריו העומר א"כ מאי מקשה מחצות היום תשתרי הרי אז בחצות לא יהי' עוד נקרב העומר והיא הערה נפלאה: ולהנ"ל מתורץ דכל עיקר מה שהתקין ריב"ז הוא משום היכי דאיבני בעת שהי' להם אפר פרה וא"כ ממנ"פ מחצות היום תשתרי: טו) כ"ג כתב בישוב קו' התוס' סוכה (מ"א) הנ"ל על פי' הי"מ דאיבני בחמיסר עיו"ט והרי י"ל דאיבני ביד"ש כמו לשינוי דאיבני בלילה ות"י עפ"י הערת האחרונים לפמ"ש הכו"פ סי' ק"ב דכשיבנה המקדש יהיו כל התבואות שבעלי' אסורים דהאיר המזרח שמקודם בנין בהמ"ק א"י להתיר וכמו שהי' בעת ביאתן לא"י כדברי הירו' בתוס' ר"ה י"ג) א"כ איך יהי' אפשר לקדש אז העזרה בשירי מנחה דיהי' אסור להקריב שום

מנחה מן החדש משום ממשקה ישראל כמבואר במנחות (ס"ח) רק דאי איבני בהמ"ק ביד"א יש עצה להקדיש התבואה קודם גמר הבנין ולא יחול אי' חדש דאאתע"א וכמו שתי' הטה"ק לקו' התוס' מנחות (ס"ו) וכל זה אי איבני ביד"א משא"כ אי איבני ביד"ש הלא נסתם כל חזון מתי יבנה וליכא עצה זו א"כ יהי' חסר הקידוש למ"ד ק"ר לקלע"ל שכתב המעה"ח שיהי' צריך קידוש מחדש לעתיד ורק לשינוי' דאיבני בלילה אפשר לקדש במנחת העומר של מחרת למקרי קידוש בשעת בנין דאין מחו"ז לבו ביום וכ"כ הריטב"א שבועות, ובזה אתי שפיר שינוי הסוגיות דר"ה וסוכה הנ"ל דתלי' בדין ק"ר אי קדשה לע"ל עכתו"ד פח"ח: טז) והנה מלבד דלמ"ד ק"ר לקלע"ל אמרי' בשבועות דא' מכל אלו תנן א"כ אפשר לקדש גם בלא מנחה, אבל עוד יש לפלפל דבזבחים (נ"ט) אמר רב מזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולין ור' יוחנן אמר אפי' קדשים שהיו שם, מיתבי כל הקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח ואח"כ נבנה המזבח פסולים נבנה דחויין מעיקרא נינהוכו' ובתוס' הק' דהרי ר"י גופי' ס"ל בבהמה של שני שותפין דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי ות' הלח"מ בשי' הרמז"ל דהכא דהוי קדוה"ג עדיפא דלא אמרי' בי' דיחוי מעיקרו משא"כ בבהמה של שני שותפין דהוי קדו"ד, א"כ לא יהי' אפשר להקריב העומר אחר שיבנה המזבח דבקדושת דמים אף דיחוי מעיקרו הוי דיחוי: יז) ובתשובה לח"א זה כמה שנים כתבתי בישוב הערתו לשו"ת מהרי"א הלוי סי' פ"ח דבנין מזבח דוחה יו"ט משום דהוי מ"ע שלפה"ד א"כ בשבועות (ט"ו) דארמב"ח אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה ולא אפשר בשתהל"ח דאי נבניי' מאתמול ונקדשי' באתמול שתהל"ח בשחיטת כבשים הוא דקדשי נבניי' ביו"ט ונקדשי' ביו"ט אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט להנ"ל אכתי תיקשי דנשייר המזבח ונבניי' ביו"ט ונקדשי' בשתהל"ח: ולהנ"ל מתורץ דהרי במנחות (ק') תנינן דשתהל"ח נאפות מעיו"ט לפי שאין דוחה את השבת ולא את היו"ט וא"כ עכצ"ל שיהי' המזבח כבר נבנה מעיו"ט דאי לא נבנה עד היו"ט הרי כבר נפסלו השתהל"ח מעיו"ט דקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח ונבנה פסולין משום דיחוי מעיקרו בקדושת דמים והכא דאמרי' שתהל"ח בשחיטת כבשים הוא דקדשי א"כ מעיו"ט שלא נשחטו הכבשים עדיין אין להן קדוה"ג וא"כ א"א לשייר במזבח דנבניי' ביו"ט: ובזה מתורץ קו' התוס' שם דמאי קאמר בשחיטת כבשים הוא דקדשי הא איכא מ"ד דתנור מקדש ומה שתירצו דגם אליבי' לא מצי אפי' מאתמול משום פסול לינה אכתי תיקשי למה מיאן הש"ס לפרש כן, ולהאמור ניחא שפיר דהרי במנחות (צ"ה) אמרי' דמאן דס"ל תנור מקדש עכדס"ל דשתהל"ח דוחה יו"ט דאל"כ איפסלא בלינה א"כ הרי מוכרח דרמב"ח דאמר אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה ולא בשתהל"ח דס"ל אין תנור מקדש דאל"כ הרי שתהל"ח נאפות ביו"ט ושוב אפשר דנשייר המזבח ונבניי' ביו"ט וגם השתהל"ח יהי' נאפה ביו"ט אחר שכבר נבנה המזבח ועכדס"ל דאין תנור מקדש: יח) ובזה אתי לי שפיר סוגי' דזבחים (צ"ה) דבעי רמב"ח תלאו באויר תנור מהו ת"ש תנור של מקדש של מתכת הי' ואס"ד בישול בלא בלוע לא קפיד נעביד של חרס ומשני כיון דאיכא שירי מנחות דאיכא בישול ובלוע כו' והק' בצ"ק דמאי מקשה נעביד של חרס הא למ"ד תנור מקדש הוי כ"ש ואין עושין כ"ש של חרס: ולהנ"ל עולה כמין חומר דשפיר מקשה לרמב"ח לשיטתו בשבועות הנ"ל דעכס"ל אין תנור מקדש, ומתורץ ג"כ קו' המפו' על הר"מ דפסק דרק בחטאת כ"ח צריך שבירה א"כ מאי משני כיון דאיכא

שירי מנחות דאיכא בישול ובלוע הרי מנחת חוטא אינה צריכה שמן ולהנ"ל הרמז"ל לשיטתו דס"ל תנור מקדש א"כ ל"ק לדידי' נעביד של חרס דאין עושין כ"ש של חרס והדברים משמחים: יט) עתה אפנה לדברי כ"ג בנוגע לתשובתי בסי' הקודם לבנו הרב נ"י על ההערה הגדולה בערכין (י"א) שכתבתי דהעומר לא היו יכולים לעשות שלא הי' להם שמן למנחות מזומן שלא הכינו בטומאתם, ע"ז העיר כ"ג שהרי מנחת העומר קרב בטומאה ונטמאת מנחה"ע אומרים לו הוי פקח ושתוק, גם דבסוכה מ"א דקאמר דאיבני בלילה מבואר דאפשר לעשות מנחה"ע בזמן מועט, הנה כוונתי פשוטה דאף שמנחה"ע קרב בטומאה מ"מ ודאי לא באו להקדיש לכתחילה שמן טמא ע"מ להקריב בטומאה דחוי' שלא יהיו שירי' נאכלים, והלום ראיתי בבי"צ יו"ד ח"ב סי' קכ"ג שכ"כ בביאור התוס' סוכה (מ"א) דגם למ"ד קלע"ל בעי מזבח דאף להתוס' זבחים (נ"ט) דמעלה מנחה בלא מזבח מ"מ כיון דשירי' אין נאכלין אסור להקדיש לכתחילה לאבוד כה"ג דמנחות (פ"א) וכי מפרישין תחלה למותרות: מלבד זה י"ל דהרי נטמאו אז בטו"מ גם בטומאת ע"ז כתוס' סנהדרין (י"ב) רק אף שכתב הפר"ח לה' חנוכה דטומאת ע"ז לא הותרה בציבור מ"מ אמרי' הואיל ואשתרי אשתרי כהא דזבחים (ל"ב) בטמאי מתים ונעשו זבין משא"כ לגבי מנחה"ע הואיל דאיכא שירים לאכילה דחוי' בציבור, וא"כ לא היו יכולים להקריב מנחה"ע שנילושה בשמן טמא ובודאי היכא דאיבני בלילה או בשקעה"ח לא הי' אפשר להכין שמן טהור דצריך הכנה דרבה כדאמר בנדה (ו') חבריא מדכן בגלילא ופירש"י חברים מטהרים יינם לנסכים ושמן למנחות שמא יבנה בה"מ"ק בימיהם: כ) כ"ג כתב להצדיק דברי דא"א להקריב עומר בטומאה ע"פ המבואר בפסחים (ע"ז) כהא דעומר ושתה"ח באים בטומאה מתני' דלא כר' יהושע דבעי תרתי בשר ודם ומשני הא ביחיד הא בציבור ופירש"י דטומאה הותרה בציבור, מבואר דלמ"ד טו"ד אין מנחה"ע קרבה לכתחילה כשנטמאת כולה דהוי כנאבדו שירים ובסנהדרין (י"ב) איתא דחזקי' הי' ס"ל דטו"ד בציבור, יישר כח כ"ג שמהפך בזכותי, אמנם פירש"י צ"ע לי שהרי התם לגבי מנחה"ע ליכא למ"ד טומאה הותרה בציבור כדאמר ביומא (ז) משום דאיכא שירים לאכילה ומצאתי בס' ויקן יוסף שהעיר כן והעלה עפ"י"ז דגם מנחה"ע הותרה רק דלענין זה דחוי' דמהדרין אטהרה שיהיו השירים נאכלין, ובחבורי משמרת להבית סי' ג' הערתי בירושלמי פ"ד דשקלים ההן עומר מהו שיזרע בתחלה לא נמצא כקומץ על שירים שאינן נאכלים א"ל נעשה כחמשה דברים הבאים בטומאה והקשיתי דהרי בפסחים (ע"ז) אמרי' אע"ג דמודה ר"י שאם זרק הורצה ה"מ בנטמא אבל לא באבוד ושרוף ולכא"ו היא קו' עצומה, אבל הגאון האבד"ק טארנא שליט"א [ז"ל] כתב לי לתרץ ע"פ התוס' מנחות (ט') דבפסול דל"ש בזבח ל"ה כאבוד ושרוף: כא) כ"ג כתב לתרץ קו' הנ"ל בערכין (י"א) מה דאמר כבש הבא עם העומר קמבעי' לי' ולא אימלך על העומר גופי' דקדים לי' לשי' הר"מ, משום דלכא"ו אמאי יהי' העומר קדום הרי בזבחים (פ"ט) אמרי' דכל מיני דמים קודמים למנחות גם דאיברי עולה קודמין לאימורי חטאת משום דכליל קודם א"כ הרי כבש הוא מין דמים וכליל, רק דעומר יש לו מעלה שמתיר את החדש וכהא דזבחים (צ"א) דאשם מצורע קודם לחטאת משום דמכשיר עדיף ממכפר וה"ה דעדיף מכליל, כיון דמכפר וכליל שניהם שקולים כר"מ פ"ט מתו"מ ה"ה, משא"כ בימי חזקי' שכלו לטהר המקדש ובשעת האיר המזרח לא ידעו הכהנים אם תגמר היום הטהרה

להקרב העומר ממילא דהאיר המזרח מתיר כהא דסוכה (מ"א) דאיבני בחמיסר ובשאג"א החדשות דהיכי שלא הי' מוכן בשעת האי"מ להקרב העומר האי"מ מתיר וממילא הי' אז הבאת העומר רק לקיים מ"ע דהביאכם, ושוב באותו הזמן הי' הדין דכבש קודם לעומר כיון שלא הי' להעומר מעלת המתיר עכ"ד הנחמדים, אבל צ"ע בזה דהרי במנחות (ס"ח) פריך למ"ד אפי' בזמן שבהמ"ק קיים האי"מ מתיר מדתנן העומר הי' מתיר במדינה ושתהל"ח במקדש ומשני למצוה, הרי מפורש דאפי' היכי שבא העומר רק למצוה קרי לי' מתיר ועתו"ס זבחים (מ"ג) ד"ה והלבונה דאימורין ל"ח מתיר כיון דלא מעכבי ובאמת כן מוכח מש"ס מנחות (כ'): אדרבה דם הול"ל שכן מתיר כמותה אבל בתוס' מנחות (מ"ט): ד"ה כבשי לת' הא' לחם איקרי מתיר אע"ג דקודם לשתהל"ח אם הביא כשר: כב) מה שהעיר כ"ג לסייע להמעה"ח (דף ק"י) נגד הפנ"י ר"ה ל' דבכל המועדות עולה קודם לחטאת משום דשעירי ר"ח ורגלים הם על הספק דטומאת מקדש וקדשיווראוי שתוקדם העולה דמכפרת על ח"ע שהוא ודאי וכמו"ש במג"א ס"י לענין אמירתנו עולה קודם לחטאת, לכאו' י"ל לפי"מ דאמר בר"ה (ל"ד) ל"צ אע"ג דהא ודאי והא ספק מבואר דספק דאו' חמיר מודאי דרבנן ובשאג"א סי' ב' נחלק עם הפר"ח לענין אי דאו' קדים לדרבנן והשאג"א הוכיח שאין קדימה וראי' מברכת היין קדמה לברכת קידוש היום דאו' וא"כ אפשר לפי"ז ג"כ שאין קדימה לודאי על הספק אך י"ל דשאני הכא שתלוי בכפרה קיל מעלת הבא עה"ס שאינו מכפר בודאי: כג) מ"ש לענין פסול משום דל"ה ממשקה ישראל אם מותר להעלות לשם עצים כיון דגם בחולין אסור להעלות אם אינו ממ"י והביא מק"א נזיר (כ"ט), יש להעיר חדשות בהא דלשם עצים עפ"מ דפליגי ר' יוסי ורבנן בסוכה (מ') אי מוסרין פי"ש למשרה וכביסה ובתוס' שם דרבנן ס"ל סתם פירות לאכילה קיימי ול"מ מחשבה למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים ולר' יוסי מהני מחשבה, לפי"ז יתכן דלרבנן מה שמותר העלאת פסולין ע"ג המזבח לשם עצים אינו למשוי האימורין עצמן כעצים דמחשבה כזו לא מועלת, רק דמחשבת ההקרבה לחודא היא לשם עצים ע"כ הסברא דבפסול הנוהג גם בחולין לא מהני לשם עצים משא"כ אליבא דר' יוסי דאלים מחשבה לאימורים גופי' למשוי כעצים ודוק, רשמתי זה אך להעיר: כד) מה שהעיר כ"ג במה שכתבתי דכבש העומר יהי' בכלל המוספין לדין עבר יומו בטל קרבנו ואיך יהי' בכלל המוספין הרי בהוריות (י"ג) אמרי' שבא בגלל העומר, הנה אי משום הא הלא איתא בתו"כ דעומר וכבש אין מעכבין זא"ז א"כ מקרי בא בגלל עצמו כה"ג דמנחות (מ"ה): וגם הבאתי מלשון הר"מ פ"ז מתו"מ מקריבין יתר על מוסף כבש לעולה עם עומר התנופה א"כ יתכן שהוא בכלל המוספין לענין זה דעבר יומו בטל קרבנו: כה) כ"ג הביא מס' הקנה ח"ב דף כ"ד שכתב ולא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד הביאכם את קרבן אלקיכם הוא הכבש הבא עם העומר, ובאמת קיי"ל דרק העומר הוא המתיר את החדש ולא הכבש ומבואר להדיא בתו"כ פ' אמור יכול זה הכבש כו' והוא פלא, אבל אולי מזה להוכיח שיטתו דכבש ועומר מעכבין זא"ז ותו"כ לשיטתו דאין מעכבין וכמו שהק' המנ"ח שלא נמצא מקור לדברי התו"כ הנ"ל: ידידו דו"ש כנ"ק בכבוד והוקרה.

סימן מט.

ב"ה ג' ראה תר"צ דאמבראווא להחריף כמ' ישראל שרייבער נ"י בלבוב: הגיעני מכתבך עם ח"ת הנעימים ועל תלונתך שמאז נשאר מכתבך מבלי מענה באמנה רגיל אני להשיב לכל שואל כענין זולת אם יבא בדברים עתיקים דשו בהם רבים שאין הזמן גורם: א) העיר ביומא (ז') מיתבי הי' מקריב מנחת פרים ואילים וכבשים ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחת' כו' מאי לאו פרים אילים וכבשים דחג א"ל ר"נ לאו פרים פר ע"ז אע"ג דציבור הוא כיון דלא קביע זמן מהדרינן אילים באילו של אהרן אע"ג דקביע לי' זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן וקשה להתוס' לקמן ד"ה מכלל דבאיכא תרתי ריצוי ציץ וק"צ לא מייתי אחריתי והש"ס דמקשה הכא מאי לאו דחג אלמא למ"ד דחוי' בציבור אומר לו הבא אחרת תחת' היינו בנשבר הציץ עכ"ד וא"כ הא תינח בפרכת הש"ס משא"כ לבתר דמשני פרים פר דע"ז ע"כ איירי בדאיכא ציץ כמו"ש התוס' ד"ה פרים דאל"כ אינו דוחה כל שאין זמנו קבוע וא"כ הדר תיקשי לגבי אילים באילו של אהרן אמאי מביא אחרת תחת' כיון דאיכא תרתי ק"צ וריצוי ציץ עכ"ק, ויפה הערת לכאו' והנה בפשיטות י"ל דאטו בחדא מחתא מחיתנהו וי"ל דלצדדין קתני דפרים פר ע"ז מיירי דאיכא ציץ ואילים באילו של אהרן בדליכא ציץ, שו"ר בשעה"מ ה' בי"מ שהעיר בכ"ז: ב) ואמנם ע"ד הפלפול י"ל דכבר נודע מ"ש הכ"מ פ"א מפהמ"ק דבטומאה דרבנן לא שייך ריצוי ציץ ובאמת איבעי' לי' הכי בירושלמי פ"ב דיומא ציץ מהו שירצה על טומאת ידים ובק"ע פי' דבעי' אי חמירי ד"ס מד"ת אבל יתכן בסברא משום דבדרבנן לא אלים למיתפס עלה ריצוי ציץ וכה"ג דאמר בכריתות (י"ח:): כי מכפר יוה"כ על כולי' שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר דלא אלים למיתפס כפרה אח"ש וכה"ג אמרי' ג"כ בבכורות (ט"ו:): בולדות בע"מ דלא אלים למיתפס פדיונן ופירש"י כיון דמדאו' פקעה קדושתן בפדיון אמם רק מדרבנן אסורין לא אלים למיתפס הפדיון בדרבנן עיי"ש והכ"נ זה שכתב הכ"מ והירושלמי דבדרבנן ל"ש ריצוי ציץ דלא אלים בדרבנן למיתפס ודו"ק: והנה התוס' יומא (ז) ד"ה כיון כתבו לגבי אילו של אהרן דיחיד הוא מהדרינן דלעולם למ"ד טומאה הותרה בציבור בכולהו הותר טומאה מדאו' אלא מדרבנן גזרו אהיא דהוי קרבן יחיד ולפי"ז מתורץ הערתך יפה דהתוס' שפיר כתבו למ"ד דחוי' היא בציבור דבאיכא תרתי דהיינו גם ריצוי ציץ לא אמרי' הבא אחרת ומשום דלמ"ד דחוי' בציבור מדאו' היא דחוי' לכך מהני ריצוי ציץ שלא ליהדר אטהרה משא"כ הכא לגבי אילו של אהרן לשינוי' דש"ס דטומאה הותרה בציבור וגם באילו של אהרן הותרה מדאו' כדברי התוס' הנ"ל ורק מדרבנן דחוי' לכן גרע יותר דלא מהני ריצוי ציץ דלא ליתי אחרת תחת' כיון דבדרבנן לא אלים למיתפס ריצוי ציץ, ויוצא לפי"ז דבר מחודש דלמ"ד דחוי' בציבור אין אומרים לו הבא אחרת ולמ"ד הותרה בציבור אומרים לו הבא אחרת ודוק היטב: סימן נ דרוש לשה"ג בסוגי' הנ"ל.

א) ביומא (ד"ז) א"ל ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח הק' כאאמו"ר הגאון רשכבה"ג זצלה"ה דהרי לר"ש לשיטתו בתוספתא הביאו התוס' ב"ק (ע"ב) פרים הנשרפים אין מטמאין טו"א רק דמשכחת טומאה באימורין לר"ש כתוס' מנחות (ק"א) משום דאכילת מזבח שמה אכילה ואע"ג בנטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם מ"מ אמר בירושלמי יומא פ' ב' שעירים דפרים הנשרפים אבדו אימורים לא יזרק את הדם דל"ה אכילת מזבח, אבל אכתי תקשי איך הוכשרו האימורין דבפסחים (כ') אמרי' בפרה שלזבחי שלמים

והעבירה בנהר דע"י העור הוכשר הבשר משום יד ושומר להכשר אבל הרי בחולין (קכ"ח) בעי ר' ירמיה המשתחוה לחצי דלעת אסרה מהו שתעשה יד לחבירתה והיא אליבא דר"ש דאוכל שא"י להאכילו לאחרים אינו אוכל דל"ד לשאר ידות דהכא אוכל גמור הוא אבל דבר אחר גרם לו שא"ר להאכילו לאחרים עיי"ש בתוס' וא"כ הכ"נ רק העור נעשה יד ושומר משום דהעור מצד עצמו ל"ה אוכל אבל הכא דגם הבשר אמקב"ט לר"ש משום שא"י להאכילו לאחרים א"כ איך הוכשר הבשר ומה מקשה ר"ש לשיטתו עכתו"ק בתשו' כוכב מיעקב סי' ס"ג נשגבה נפלאה: ב) ולענד"נ לתרץ הנה בכריתות (כ"א) גבי ונבלת בהמה א"צ הכשר כגון דאיכא פחות מכזית נבלה וצירפה לפחות מכביצה אוכלי' כו' דמבואר דמשום הנבלה שסופו לטמא ט"ח גם הבצק שעמו א"צ הכשר וכ"כ הר"מ מפורש בפ"ג מטו"א שאין הכל צריך הכשר ועיי' ח"י הרמ"ל עוקצין שהסביר עפ"י תוס' ב"ק (ע"ב) דסופו לטמא ט"ח שא"צ הכשר היינו דחשבינן כאילו הוכשר במים וכאילו נגע בשרץ ממילא גם שאר האוכלין המחוברין לו מוכשרין ונטמאין עמו: ולפי"ז מתורץ קו' הנ"ל דר"ש מקשה כה"ג ביוה"כ יוכיח ולא תקשי האיך הוכשרו האימורין, משום דהכא בפרים הנשרפין דהבשר סופו לטמא ט"ח ממ"א גם האימורין א"צ הכשר דהו"ל כאילו הוכשר במים וכמו שהוכשר הבצק אע"פ שלא בא עלי' מים.

ואע"ג דבזבחים (ק"ה) אמרי' דפרים הנשרפין אין מטמאין בפנים דעדיין אין סופן לטמא ט"ח דמחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי מ"מ כתב בפנים מאירות לזבחים שם דאליבא דר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי מקרי גם בפנים סופן לטמא ט"ח וא"כ מקשה הכא שפיר ר"ש לשיטתו: ג) ואמנם חזות ק"ל הנה בזבחים (ק"ד) דבעי אי לינה מועלת בפרים הנשרפין ופשיט מהא דשלא כמצוותן נשרפין חוץ לג' מחנות מאי לאו בפסול לינה לא בפסול יוצא וטמא וקשה אמאי בטמא מקרי שלא כמצותן כיון דפרים הנשרפין א"צ הכשר שרץ ומים והוי כאילו נגע בו שרץ א"כ גלי לן דפסול טומאה לית בהן, ועוד דהתוס' נדה (נ"ה) כתבו דמשום שמטמא אחרים הוי כטומאת עצמו כאילו טמא במגע א"כ לא יקבל טומאה עוד דשבע לה טומאה: ד) אך יתכן דמ"ש התוס' דמשום דא"צ הכשר הוי כאילו בא עלי' ממש הכשר מים ונגיעת שרץ בפועל לאו מלתא דפסיקא הוא שהרי בעירובין (ג') אמרי' הכ"נ נעשו כשפודין של מתכת ופירש"י דהא לא מידי שקלת אלא רואין הוא דקאמר עכ"ל, מבואר דמשום הסברא דרואין כאילו ניקלש וניטל ל"ה כניטל בפועל ועי' שו"ת בר"א או"ח סי' י"ט דסברא זו נמצא ג"כ בעירובין (נ"ד) אימור דאמרי' רואין כמאן דמרבעא רביע ודאי מי מרבענא, ולעיל בסי' מ"ג הערתי דלכאוו חקירה זו תליא באיבעיא הש"ס חולין (ל') החליד במיעוט סימנים מהו ופיר"ת במיעוט קמא שתחב הסכין במיעוט הסי' כיון דא"צ לשחוט אלא הרוב המיעוט שעל הסכין הוי כאילו נחתך ול"ה חלדה הרי מצינו חידוש גדול דאף שבפועל לא נחתך מיעוט קמא ומחליד בחוש מכ"מ איבעי' לי' אי אמרי' כאילו נחתך גם בפועל ול"ה חלדה, גם בחולין (קכ"ח) בעי במשתחוה לחצי דלעת מהו שתעשה יד לחבירתה ובחי' הר"ן דאיבעיא לי' כיון שעומד לתלש שוב ל"ה יד והיינו דאמרי' כאילו נתלש בפועל, וצ"ע לפי"ז בתוס' חולין (ע"ג) ד"ה הוכשרו דאפי' עושה האבר נפול הוכשרו משום בהמה נעשית יד לאבר ולכאוו הרי הוא בעי' הש"ס חולין (קכ"ח) אי במקום דחשבינן כנפול אי הוי יד והארכת עוד בזה ואכ"מ, לפי"ז הכ"נ לגבי סופן לטמא ט"ח דא"צ הכשר שכתבו התוס' ב"ק דהוי

כנגעו בהן מים ושרץ בפועל י"ל דתלי בחקירה הנ"ל וי"ל ג"כ לתלות זה באיבעיא הש"ס זבחים (צ"ב) אי חטאת העוף צוארה ככ"ש דמי כיון דלא אצרכה כ"ש והיינו כיון דלא צריך כ"ש הוי כאילו היו בכ"ש והכ"נ כיון דלא צריך הכשר מים הוי כאילו בא עליו מים ושרץ: ה) ובאמת בירושלמי יומא בעי לה אי פסול טומאה בפרים הנשרפין הוי שלא כמצותן ואמר דקודם זריקה הוי שלא כמצותן ואחר זריקה לא, ומפורשי הירושלמי הק' ע"ז והגיהו להיפוך דאחר זריקה הוא שלא כמצותן משום דליכא עוד ריצוי ציץ ולהנ"ל יש לקיים הגי' משום דבעי' הירושלמי הוא כעין האיבעי' בש"ס זבחים הנ"ל לגבי צואר עוף אי ככ"ש דמי דמה דלא צריך אי הוי כמאן דעביד וכעין דפליגי בירושלמי גיטין אי אונסא כמאן דעביד עי' ש"ך חו"מ סי' כ"א וממי' גם הכא דל"צ הכשר שרץ הוי כמאן דנגע בו שרץ, אבל הלא אמר הש"ס זבחים (ק"ה) דקודם זריקה לא מקרי סופו לטמא ט"ח דמחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי א"כ זה שאמר הירו' דקודם זריקה הוי שלא כמצותן משום דאז ל"ה עדיין סופו לטמא ט"ח ול"ה כנגע בו שרץ מש"ה מזיק בהן פסול טומאה משא"כ אחר זריקה, ומעתה בסוגיין תקשי מאי קאמר כה"ג ביוה"כ יוכיח הא י"ל דבפרים הנשרפין לא איכפת לן בפסול טומאה כלל כיון דבלא"ה הוי כנגע בהן שרץ משום שסופו לטמא ט"ח והכא לר"ש לשיטתו דס"ל כל העומד גם קודם זריקה מקרי סופו לטמא ט"ח כדברי הפמ"א הנ"ל ואף שכתבתי דסברא זו אי משום דל"צ הכשר שרץ הוי כנוגע בו שרץ בפועל תלי' באיבעי' הש"ס מ"מ תקשי ממנ"פ דכבר הבאתי קו' כ' גאון אאמו"ר זצל"ה דלא מהני הכשר הבשר לאימורין רק שאמרתי לתרץ עפ"י גמר' דכריתות דגם הבצק א"צ הכשר ומשום דהוי כאילו נגע בו מים בפועל כתוס' ב"ק הנ"ל א"כ שוב אדרבה תקשי דלא איכפת לן כלל פסול טומאה בפרים הנשרפין כיון דבלא"ה הוי כאילו נגע בהן שרץ ואם אין בשר אין אימורין בנשרפין כירו' דיומא הנ"ל: ו) אבל י"ל דבאמת היינו דמקשה ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח דלכאו' דקדקו המפורשים דמאי פסקא הא אפשר דלא אירע טומאה כלל, אבל להנ"ל באמת הקו' ל"ה על פסול טומאה ממק"א כ"א על פסול טומאה עצמו דהוי כנגע בהן שרץ ומכיון שמטמאין אחרים כבר יש בהן ט"ע כתוס' נדה (נ"ה) הנ"ל, גם כבר הק' בירו' הביאו התוס' זבחים (ק"ה) דפרים הנשרפין מעתה יטמאו את האימורין ובתוס' תי' דמחוסר חתיכה ודאי הוי כמחוסר מעשה וא"כ הכא ר"ש לשיטתו דס"ל כל העומד לדידי' אף קודם זריקה ואף מחוסר מעשה מקרי סופו לטמא ט"ח כנ"ל א"כ מטמאין את האימורין בטומאת נגיעה ממש רק דבכל הנשרפים בשאר ימוה"ש י"ל דמקרי כמצותן משום הרצאת הציץ וכמו שפי' מפו' הירו' ביומא הנ"ל דקודם זריקה מקרי כמצותן והיינו דמקשה הכא כה"ג ביוה"כ יוכיח שאין הציץ על מצחו ומרצה: ז) ומתורץ עפ"י"ז קו' השעה"מ אתי' הש"ס הנח לכה"ג ביוה"כ שטומאה הוב"צ דאכתי תקשי משעיר החיצון דאיכא שיריים לאכילה ולהנ"ל הקו' הוא רק מפרים הנשרפין אבל זה אפשר שלא אירע בו טומאה כלל ביוה"כ, ומתורץ לפי"ז הר"מ שפסק דטומאה דחוי' בציבור וציץ שאע"מ א"מ ול"ק לדידי' הקו' דכה"ג ביוה"כ יוכיח משום דהר"מ לשיטתו בפ"ג מאה"ט דפרים הנשרפין ל"מ סופו לטמא ט"ח א"כ אפשר דלא אירע טומאה כלל ביוה"כ ודוק היטב כי נפלא בס"ד: הוא הדרוש שערכתי ורשמתי בקיצור לשנת תרע"ה ובהחפזי מפני הגירוש ברעש המלחמה.

סימן נא ב"ה יום ג' ח' ניסן תרס"ט דאמבראווא. שוכט"ס לכ' האברך החרף ובקי חו"ש מו"ה יהושע לעווקאוויץ נ"י בק' קשאנוב: מכתבך עם ח"ת הגיעני עת המון הטירדות השתדרגועלו על צוארי ולמען חביבותך גבן פניתי לעיין מעט בדבריך ומצאתים טובים ונכוחים והפעם אשיב לך בקצרה מאפס פנאי: ע"ד קו' בפסחים (ד' פ"ג) דעצמות בפסח ישרפו דמוקי לה רנב"י במצאן חלוצין ולכאורה תקשי ממתני' דתרומות פי"א גרעיני תרומה וכן עצמות הקדשים בזמן שהוא מכניסן אסורין ובזמן שהוא משליכן מותרין א"כ הכא דמצאן חלוצין אמאי ישרפו רק די"ל דשאני במתני' דתרומות דמשליכן קודם ששימשו נותר משא"כ הכא שכבר שמשו נותר וכבר נזקקו לשריפה אבל אכתי תקשי בטעם החינוך מ' קמ"ו דעצמות הפסח ישרפו משום דנשאר עליהם בשר מאימת שבירה ובזה שפיר תקשי למ"ש התוס' זבחים (פ"ו) דמתני' דתרומות מיירי שנשאר עליהם מעט בשר ואפיה"כ משליכן מותרין א"כ הכ"נ בעצמות שא"ב מוח אף שנשאר עליהם בשר מאימת שבירה יהיו מותרין דבטל מינייהו שם אוכל, ע"כ הערתך הנחמדה: והנ"ל אשר עפי"ז יתורץ לי דברי הרמב"ם ז"ל פרט מפסה"מ שכתב שם כל עצמות הקדשים שא"ב מוח אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח ותמה המל"מ דלפי סוגי' דפסחים דמוקי לה רנב"י במצאן חלוצין לא מצא מקום לחלק בין עצמות קדשים לעצמות הפסח כ"א אליבא דר"ש דאית לי' אפי' בהי' לו שעה"כ ונפסל א"ב משום שבירת עצם כפירש"י ז"ל והרמב"ם שפסק בפ"י מה' ק"פ דלא כר"ש לא הי' לו לחלק בין מוקדשים לפסח: ונ"ל בישובו דכבר הבאתי דברי החינוך שכתב טעם חדש דעצמות הפסח ישרפו מפני שנשאר בהם ברוב מעט בשר מאימת השבירה וכתב המל"מ בה' ק"פ דבריו תמוהים ואינם עולים לפי סוגי' הגמ' דר' נחמן ב"י דחיק לאוקמי כגון שמצאן חלוצין ועצמות הפסח דיש בהן משום ש"ע לבתר דניהוי נותר הוא דחלצינהו והו"ל שימוש נותר ולשי' החינוך יתרץ אפי' בעצמות שא"ב מוח וצריכים שריפה משום דנשאר עליהם ברוב מעט בשר: ונ"ל עפ"י הערתך הנ"ל בד' החינוך דמה בכך דנשאר עליהם בשר כיון דמשליכן מותרין ועיין בר"ש פ"ה דתרומות מ' ט' ויש לתרץ עפ"י הש"ס ברכות (נ"ב) דא"ר יוחנן פירורין שא"ב כזית מותרין לאבזן ביד, גם בפסחים (ד' ו') פריך הש"ס אהא דהבודק צריך שיבטל מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי מבואר בפחות מכזית בקל בטל מתורת אוכל, לכך שפיר כתבו התוס' בזבחים דמתני' דתרומות מיירי בעצמות שיש עליהם מעט בשר והיינו פחות מכזית לכך משליכן מותרין דבטלין מתורת אוכל משא"כ החינוך דכתב דברוב נשאר עליהם מעט בשר ע"כ כוונתו דנשאר כזית בשר דאל"כ לא מקרי שימוש נותר לגבי העצמות וכמו"ש רש"י ז"ל בחולין (ד' קכ"ה) ד"ה במוקדשין אמאי טמאים הרי לא שמשו נותר דאין נותר פחות מכזית עכ"ל, ובכזית בשר שע"ג העצמות אפי' משליכן אסורין דלא בטיל מתורת אוכל, והא דחולין (ד' קכ"ד) דאפי' כזית אי פלטתו סכין בטיל הרי הש"ס שם פריך עלה ומשני במרווד [ראה מה שכתבתי בזה בחיבורי משמרת להבית סי' ג' סעי' י"ג]: אבל נראה הא דאמינא דבכזית לא מהני לבטולי מתורת אוכל דתל"י בפלוגתא דפסחים (ד' מ"ה) דאיכא תרי לישני אי גם בכזית בצק במקום שעשוי לחזק שלא יהי' חייב לבער וא"ר יוסף תנאי היא דתניא הפת שעטיפשה חייב לבער כו' רשב"א אומר בד"א במקוימת לאכילה אבל כיפת שאור שיחדה לשיבה בטלה מדאמר רשב"א בטלה מכלל דת"ק ס"ל לא בטלה אלמא

קסבר כל כזית אע"ג דמבטלו לא בטלה כו' ואמרי' שם א"ר נחמן אמר רב הלכה כרשב"א ופריך אינו והאמר רב יצחק בר אשי אמר רב אם טח פני' בטיט בטלה טח אין לא טח לא ומשני מאן דמתני הא לא מתני הא, מבואר דפליגי בזה תנאי ור"נ ס"ל כרשב"א דאפי' בכזית מהני לבטולי, ואפי' לאיכא דאמרי התם דאר"נ אמר רב אין הלכה כרשב"א היינו רק משמי' דרב ס"ל דאמר הכי שלא תקשי ממה דאמר רב יצחק בר אשי אמר רב אבל רב נחמן לנפשי' נראה דס"ל כרשב"א כמו דבסמוך שם א"ר נחמן אמר שמואל שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואין כל שאלו תינטל החוט וניטלין עמו חייב לבער ומדלא קאמר רבותא דאפי' בעשוי לחזק כן ע"כ דר"נ ס"ל דבעשוי לחזק גם כזית אינו חייב לבער וכן פירש"י דר"נ בדפנות קאי וא"כ מתורץ שפיר דברי החינוך שלא יהיו תמוהין מסוגי' הגמ' כקו' המל"מ משום דהש"ס פריך שם אי דלית בהו מוח למ"ל שריפה, דאליבא דרשב"א דאפי' בכזית מהני לבטולי מתורת אוכל אין לומר כסברת החינוך שברוב נשאר עליהם כזית בשר דהא אפי' בכזית אם משליכן מותרין ורב נחמן ב"י מתרץ שפיר כגון שמצאן חלוצין דבגיטין (ל"א) פירש"י דרנב"י הוא סתם ר' נחמן וא"כ אזיל לשיטתו דאמר הלכה כרשב"א בכיפת שאור שיחדה לשיבה בטלה דאפי' כזית מהני לבטולי לי' לכך לא הי' יכול לתרץ כסברת החינוך ז"ל דהא אם משליכן מותרין וכן אח"כ נמשך רב זביד אחר ר"נ ומתרץ כגון שמצאן צבורין, אבל לדין דקיי"ל כת"ק דרשב"א דבכזית לא מהני לבטולי מתורת אוכל שפיר אתיא דברי החינוך, ולפי"ז מתורץ ג"כ דברי הרמב"ם ז"ל דלשי' אזיל בפ"ב מה' חמץ ה' ט"ו דפסק בכיפת שאור דבעינן טח בטיט כת"ק דרשב"א לכך שפיר דייק בלשונו וכתב כל עצמות קדשים שא"ב מוח אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח והיינו דעצמות הפסח אפי' אין בהם מוח טעונין שריפה מטעם דעל הרוב נשאר עליהם מעט בשר וכסברת החינוך ז"ל ודוק היטב.

עוד הארכתי בזה בפלפול וקצרתי כאן בנדפס: דו"ש בברכת התורה. סימן נב ב"ה עש"ק י' אדר תרע"א.

שוכט"ס לכבוד הרב הגאון הגדול סוע"ה מפורסים לתהלה כקש"ת מו"ה מאיר דן שליט"א אבד"ק דווארהאט יצ"ו: לנכון קבלתי מנחת ספרו היקר "שאלו שלום ירושלים" ומצאתי בו רב עונג כלול הדר הוא בחריפות ובקיאות ובקורת יפה בטוב הירושלמי קדשים חדשים מקרוב באו אשר ערפל חתולתו וכל אוהבי אמת דורשי תושי' יתנו כבוד לשמו ויחזיקו לו טובה ע"ז כי דבר גדול עשה לכבוד תוה"ק לבלי תהי' האמת נעדרת ועכ"פ ידעו העולם כי היא ספר הצריך בדיקה ולא יגררו אבתרי', ואמנם לא אכחד כי אף שכ"ג מצא להעמיד את המו"ל בצביונו להפשיט את אדרתו מעליו והוא עומד לפנינו משחת מתואר מראהו, בכ"ז עוד לא יצאנו מידי ספק על גוף הירושלמי כי טרם באנו עד תכליתו ואולי נתקיים בהמו"ל מרז"ל כך עונשו של בדאי כו' כי יהא כך או כך המו"ל בודאי לא זיפו, ובשנת תרס"ח כאשר זכיתי ע"פ הבחירה באסיפת הרבנים לעלות לאה"ק אודות תיקון הכולל רמבעה"נ הי' לי דברים בזה עם הגאון תנא ירושלמי הרידב"ז שליט"א ואמר לי ג"כ שברור אצלו מכל ספק שהמו"ל לא זיפו ופירושו יוכיח עליו שאינו בר הכי רק שאפשר מצא דבר מזויף מימים קדמונים, ואם שכ"ג מצאה ידו לעורר על כמה מקומות בירושלמי שמטילים חשד בכ"ז אין לדון מהם על בטח כי

לעומתם מצא כ"ג ג"כ בו מקורים לפסקן של ראשונים והרמב"ם ז"ל ולכן עצתי אמונה שיאבו מגדולי וצדיקי מדינתו לבא בברית מכתבים בזה את הרב הגאון מברעזאן שליט"א לבקשו שהוא יחקור וידרוש אצל המו"ל למוצאו ומובאו של הירושלמי כי כנראה המו"ל לא ישא פני יתר הגדולים ואת מי יגור אפס מאותו שע"י הסכמתו מצא הירושלמי מהלכים במדינות וע"כ בטח לא יעלים ממנו ויאליץ לגלות לו כל תעלומה ובל"ס הגאון מברעזאן שליט"א לא ימנע טוב מלבדוק עד מקום שידו מגעת ואז יקויים ע"י כ"ג שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך אין פרץ ואין צוחה ושלום על ישראל: ואגב אציגה בזה איזה הערות אשר עוררו רעיוני בעיוני מעט בירושלמי ובספרו היקר, בחולין (דף י') ריב"ש בעי קומי דר"י מלק בסכין לא יהא אלא שחיטה ונפקא לחולין א"ל מליקתו זו הוא שחיטתו וכל היכי דלא עבדין רעוותא דרחמנא נבלה הוי ודברי המפרש שם דאפי' שחטה כדרכה דכן צותה רחמנא בקרבן עוף מליקה ואם שחט נבלה, ובעיני יפלא דהא בתו"כ מובא בש"ס זבחים (דף ס"ט) ממעט בהדיא מקרא דשחיטת עוף קדשים בפנים מטהר מידי נבלה הואיל ולא שוי בפנים כבחוזן וזה ודאי מעורר חשד גדול: אמנם אח"ז בא לידי הירושלמי זבחים הנדמ"ח ונפלאתי לראות כי בדף ל"ז מביא כל הענין הנזכר ושינוי' הנ"ל כל היכי דלא עבדין רעוותא דרחמנא נבלה הוי ובדף מ' מביא התו"כ הנ"ל דשחיטת עוף בפנים ל"ה נבלה ואיך יתכן הסתירה מיני' ובי' ולכן זה מוכיח על חסרון ידיעת המפרש שע"כ פי' בירושלמי חולין בשיבוש וטעות, ובאמת הפי' בירושלמי חולין כפשוטו דא"ל מליקתו זו היא שחיטתו בתמי' והוא הקו' בש"ס בבלי חולין (כ') אהא דמלק בסכין מטמא בביה"ב ואי אמרת טרפה הוי מליקתה זו היא שחיטתה תהני לה סכין לטהר מידי נבלה ומשני התם משום דלאו שחיטה היא כלל ר"ה אמר מפני שהוא מחליד רבא אמר מפני שהוא דורס עיי"ש והיינו דמשני גם הכא בירושלמי כל היכי דלא עבדין רעוותא דרחמנא נבלה הוי כלומר מפני שהוא מחליד או דורס וקאי רק אמלק בסכין דאיירי בי' ולא כמו"ש המפרש דאפי' שחטה כדרכה וז"ב: ובמה שהעיר כ"ג בדברי המקשה לא יהא אלא שחיטה ונפקא לחולין דקשה דאיך נעשה חולין ע"י השחיטה ורחוק מכמה טעמים לומר דהוי כקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה, וכ"ג גם הגה"ק מאסטראווצי שליט"א האריכו לפלפל בזה, ע"כ ג"א אענה חלקי דנ"ל דאע"ג דלגבי בהמה ש"ח ל"ה כקדשים שמתו מ"מ בעוף שאני, עפ"י התוס' קידושין (נ"ז) שהקשו דש"ח יהי' מותר באכילה דהוה כקדשים שמתו, אך במעילה (ט"ו) מבואר דה"ט דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה ול"ד לאשפה בה"ב דראוי' לפדות, והנה בתוס' ב"ק (ע"ו) הקשו דש"ח אמאי הוי שחיטה שא"ר הא ראוי' לפדותה דמפרכסת ה"ה כחי' ותי' דהיכי ששחטה כתיקונה ל"א ה"ה כחי', ותו הקשו לר"ל דאמר קמ"ז ל"ה בכלל הוה"ע ותי' דמום שלאחר שחיטה ל"ח מום לפדות עליו, אבל הנה בחולין (ל') מבואר דחשיב מום בתחלת שחיטה והדברים עתיקין (ועיין שו"ת כוכב מיעקב סי' כ"ד מ"ש בזה) גם הנה שי' רש"י בתמורה (ל"ג) בהך דמתו יקברו מבואר דס"ל שמום דלאחר שחיטה חשיב מום לפדות עליו כמו"ש בשעה"מ ה' ערכין רק דהדרין לת' קמא של התוס' הנ"ל דהיכי ששחטה כתיקונה ל"ה מפרכסת כחי' ואנן ס"ל דקמ"ז היו בכלל הוה"ע, והנה אף למ"ש השעה"מ ה' בכורים דרק לכתחלה בעי הוה"ע וכבר ראיתי דמטו לה משמי' דתוס' ר' אלחנן דבדיעבד פדוי בלא הוה"ע מטעם דהקדש שחללו על ש"פ מחולל, מ"מ מקרי

ע"ז שחיטה שא"ר כיון דלכתחלה א"ר לפדות וכמתני' דכריתות (ז') שאמרו ב"ה והלא המפלת יום פ"א שחל להיות בשבת תוכיח שלא יצא שעה שהיא ראוי' להביא קרבן הרי אע"ג בדיעבד אם זרק הורצה מ"מ מקרי אינו ראוי, ומה שהתוס' חולין (מ) לגבי השוחט חטאת בשבת בחוץ כתבו כיון דאם זרק הורצה חייב עליו בחוץ כבר הק' ע"ז בט"א חגיגה (ט') ממתני' דכריתות הנ"ל רק דשאני לגבי ש"ח דגלי קרא לא יביאנו לרבות היכי דאם עלו לא ירדו דחייב בחוץ ומשא"כ לענין שחיטה שא"ר משום דלכתחלה עכ"פ בעי הוה"ע ל"ה שחיטה ראוי' ומיושב שפיר דברי התוס' ב"ק הנ"ל, ואמנם לענין שלא יצא מידי מעילה כיון דבדיעבד פדוי בלא הוה"ע ל"ה כקדשים שמתו כמו שפירש"י חולין (ד') דהיכי שיש לו דמים דיעבד מקרי בר דמים וכ"כ התוס' כריתות (כ"ג) דמועלין בנותר כיון שאם עלה לא ירד, ונראה עוד שהדבר מפורש בגמ' מעילה (י"ט) לגבי קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן רבי אומר יקברו ופירש"י משום דלא אפשר בהוה"ע דהא מתו הלכך יש בהן מועל אחר מועל הרי דלא אמרי' דאדרבה כיון דליתנהו בהוה"ע הוו כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה רק כיון דבדיעבד מהני פדיון בלא הוה"ע ל"ה כקדשים שמתו, ומה דקשה מש"ס הנ"ל אתוס' מעילה (ט"ו) שכתבו דמשום דליתא בהוה"ע הוי קדשים שמתו כתבתי במק"א ליישב ולחלק בין קמ"ז לקבה"ב (ראה לקמן בדרוש לסוגי' דשופר של עולה) וניחא שפיר מה דש"ח אסורין באכילה ול"ה כקדשים שמתו ומיושב קו' התוס' קידושין הנ"ל, אבל הא תינח לגבי בהמה אבל לגבי עוף דאין תמות וזכרות בעוף ולשי' התוס' זבחים (ל"ה) אפו' במום מגונה שלא כשי' רש"י שם (דף פ"ה) ע"כ שפיר הוי כקדשים שמתו רק מה דאסור באכילה בש"ח אפי' בעוף י"ל דאדרבה בעוף אסור באכילה משום ל"ת כל תועבה כתוס' חולין קט"ו ד"ה חורש דעוף לא ילפינן מבהמה ואסור אפי' בבע"ח וכמו"ש המקנה כאן ומשא"כ הכא בשוחט בפנים דלא עביד איסורא שפיר עולה קו' הירושלמי דנפקא לחולין ודוק: ובאמנה חוץ מ"ש כ"ג הוכחות ע"פ הפלפול הלכה המורים על זיוף הירושלמי, יותר נראה לי שיש הוכחה לזה ממה שנראה בכמה דוכתי שמדבר בלשון הראשונים ובכל מקום שמצא חידוש דין בראשונים והנראה כתמוה קבע לו יתד בירושלמי, והחקוי בסגנון ובלשון זה עצמו הוא מראה על המרמה, ולמשל חידוש שהביאו התוס' ריש חולין מהלכות א"י דנשים לא ישחטו והקשו מכח ק"ו מה דאפי' בקדשים שוחטות, מצאנו שקבע לזה בירושלמי חולין (פ"א) וזבחים (פ"ג) ובלשון התוס' דא"ל קדשים היא שוחטת חולין מבעי' לך, וכמו כן במה שכתב הר"מ בשחיטת עכו"ם שאסורה מקרא וקרא לך ואכלת מזבחך שהק' הרא"ש דא"כ דוקא כששחט בתוך ביתו, והרי לך לשון זה ממש בירושלמי כאן סופ"א דחולין הוין אמרין עכו"ם שזבח בגו ביתו הא בביתו דישראל לא [לעיל סי' ט' הזכרתי מזה וגם מה שהעתיק בירושלמי מה שהביא הה"מ פ"א מה' שחיטה ה"ט מירושלמי בשינוי לשון משם והמוזכר בזוהר חדש בראשית עיי"ש]: אבל אחר כל זה לא אדון יחידי דרך החלט על זיוף הירושלמי רק מראה מקום אני מה שמעורר חשד ואניח הדבר לגדולים לבדוק ולברר ולהציא משפט ברור: ואגב אעורר בירושלמי חולין (דף י"ב) אר"י דברי הכל שכן אפי' מי מלח נקחין בכסף מעשר, כן הוא גם בירושלמי מעשרות פ"ה ובפנ"מ הראה כאן מקור להרמז"ל שפסק דרמי תלתא ומצא פחות מארבעה ניקח בכסף מעשר ועיין בלב ארי' חולין (כ"ו) שהק' על

הר"מ שהוא נגד הש"ס חולין דמדמי לה לחיוב מעשר ותי' דהר"מ ס"ל דלענין ניקח בכסף מעשר שאני משום דבש"ס עירובין מרבה תמד משהחמיץ אפי' בכה"ג, ובאמת הדבר מבואר בירושלמי: ועפי"ז אמינא בישוב קו' התוס' שבועות (כ"ג) שהקשו לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתי' כאכילה, ונראה לתרץ דהרי התוס' שם ד"ה שכר הקשו למ"ל הכא גז"ש שכר שכר תיפוק לי' דשתי' כאכילה מדמרבין שנקח בכסף מעשר תמד משהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת, ותירצו כיון דמריבוי דביתין נפקא מצינו למימר דאכיל לי' ע"י אניגרון דלא בעינן מידי דמשכר כו', והנה תירוצם צ"ב דלמה נאמר דריבוי בי"ת דבשכר מרבה שלא מענין משמעות שכר גופי' מידי דמשכר וכה"ג דמקשה הש"ס ביבמות (פ"ז) מהיכא קא מתרבי מובת מי עדיפא לה מינה, אבל הנראה בביאור דבריהם דבמתני' דמעשרות פ"ה במתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו ת"ק פוטר ור' יהודה מחייב ובב"ב (צ"ו): דפליגי ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק פש לי' פלגא ופלגא בשיתא פלגי מיא ולא כלום הוא ור' יהודה סבר תלתא עייל תרין ופלגא נפיק חמרא מעליא הוא, ולפי"מ דמבואר בכריתות (י"ג) דאר"א יין ושכר אל תשת אם נתן לתוכו מים כ"ש פטור דשכר מידי דהוא משכר והש"ס מחלק דזה רק בשתה רביעית אבל ביותר מרביעית אע"פ שנתן בו מים הוא משכר, נשמע לפי"ז לגבי תמד בכדי מדתו אי מקרי מידי דמשכר תלי' בפלוגתא דר' יהודה ורבנן דאליבא דר' יהודה דמחייב במעשר דתרין ופלגא נפיק וחמרא מעליא הוי ועיין פי' הרע"ב במתני' דמעשרות ממילא הוא מידי דמשכר היכא דאיכא יותר מרביעית משא"כ לרבנן, ולפי"ז מה יפה עולה מ"ש התוס' דמה דמרבין תמד מריבוי דבשכר מיירי ע"י אניגרון ולא במידי דמשכר אע"ג דמן הסברא הול"ל דמרבין בכעין גופא דקרא רק דהכא יש לן הוכחה דריבוי דבשכר לא אתי למידי דמשכר משום דלפי סוגי' דעירובין הרי מרבין תמד משהחמיץ אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כדברי הרמב"ם ומקורו מדברי הירושלמי כאמור, ולמאי דקיי"ל לרבנן דכה"ג לאו חמרא מקרי הרי ל"ה מידי דמשכר ועכ"ז אמרי' דנקח בכסף מעשר משום ריבוי דקרא א"כ על כרחו שמעינן דב' דבשכר מרבי אפי' מידי דלא משכר ולכך כתבו התוס' דמצי מיירי ע"י אניגרון כיון דאפי' אי מיירי בלא אניגרון משמעותו אפי' מידי דלא משכר, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל דלר' יהודה דלא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתי' כאכילה ולהאמור ניחא דלר' יהודה לשיטתו במתני' דמעשרות דתמד חייב במעשר והוי מידי דמשכר ממילא ידעינן דשתי' כאכילה מדמרבין תמד משהחמיץ דלא מיירי ע"י אניגרון רק דמרבין כעין גופא דקרא ודוק כפתור ופרח, ובתשו' לב"ד תלמידיי דחרופים כ' שמעון ראפאפארט ואחיו כ' שבתני נ"י כתבתי אריכות פלפול עוד בזה ואכמ"ל: בירושלמי חולין (דף נ"ג) המיצר אסור לשחוט אף צער מטריף דעת' דב"נ כו' ובהגהת מהרש"ם הביא לזה משו"ת בי"ע דאבל לא ישחוט ובפ"ת יו"ד סי' א' הק' דא"כ טבעה ספינתו נמי לא ישחוט עיי"ש שהניח דברי הירושלמי בצ"ע וכתב דאי בנטרפה דעתו לגמרי למ"ל קרא דשכורת ולא מיין מי לא ידע דנטרפה דעתו ה"ה שוטה ושחיטתו פסולה עכתו"ד, ולענ"ד יש להביא מכאן סמך למ"ש בשו"ת אור הישר וח"ס סי' ב' בפלוגתא דחגיגה ג' בא' מסימני שוטה השנויים דר' יוחנן ס"ל אפי' בחד מהנך הוי שוטה ולא תלינן בגונדריפס, דמשא"כ בידעינן בי' שהוא מוכה בחולי אגונדריפס

כפירש"י חולי האוחז מתוך דאגה בודאי לא נפיק מחזקת פקח בשאר דברים אם דעתו מיושבת בהם, ובח"ס כתב דבהא מיירי שו"ת הרא"ש שבטור סי' קנ"ד עיי"ש, ונראה דמסייע לזה ג"כ הר"ן גיטין פ' מ"ש שהביא ירושלמי דבנשתתק מחמת חליו לא בעי בדיקה ג"פ דל"ח שמא נשתטה דתלינן מחמת חליו, ולפי"ז הכ"נ שפיר אמר בירושלמי אף צער מטריף דעת' דב"נ רק מפני שניכר שהוא מן המיצר ועצבון רוח לא מקרי שוטה לשאר דברים כדברי הפוסקים הנ"ל אבל לשחוט אסור מקרא דשכורת ולא מין דלגבי שחיטה לא עדיף משיכור: ובמק"א בתשו' כתבתי עפ"י"ז בישוב קו' תוס' גיטין (ע') בהא דאמר כתבו גט לאשתו ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין בדבריו האחרונים כלום אר"ל כותבים ונותנים גט לאלתר ור' יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה כו' ומי אר"י הכי והאר"י א"ש שחט בו שנים או רוב שנים ורמזו ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו כו' ומשני התם דעתא צילותא הוא וכחישותא הוא דאתחילה בי' והק' בתוס' לר"ל נמי תקשי דהיכי דאין סמיא בידן מודה ר"ל כדאמר בגמ', ונראה ע"פ האמור קו' הש"ס כאן הוא דוקא אליבא דר' יוחנן לשיטתו בחגיגה (ג') דאפי' בחד מהנך הוי שוטה ולא תלינן בגונדריפס ע"כ ס"ד דמקשה דהכ"נ לא תלינן שנשתתק מחמת חולי וכחישותא ואמאי כותבין ונותנין אפי' בלא בדיקה ולא חיישינן לנשתטה משא"כ לר"ל לא תקשי משום דאפשר דס"ל כר"ה בחגיגה דבחד מהנך סימנים ל"ה שוטה דתלינן באימור גונדריפס נקטי' וא"כ מכש"כ הכא בשחט בו רוב שנים דראינו החולי לפנינו ודאי דתלינן באימור כחישותא דאתחילה בי' ול"ח לנשתטה במה שא"י לדבר רק דמקשה אליבא דר' יוחנן לשיטתו דס"ל התם בחגיגה דלא תלינן באימור, עד דמשני הש"ס דהתם דעתא צילותא הוא וכחישותא הוא דאתחילה בי' והיינו כחילוק המפורשים שהביא הר"ן הנ"ל דבנשתתק מחמת חולי שאני דתלינן בחולי ול"ב בדיקה וכה"ג גם התם בחגיגה היכי דידעינן מאגנדרפס שאחזו חולי של מרה שחורה לא נפיק מחזקת פקח כמו"ש הר"ן והוא מדברי הירושלמי התם והכא ועיין ב"ש אע"ז סי' קכ"א סק"ה ודוק כי נפלא בס"ד: הוא מה שרחש לבי בנוגע להירושלמי הזה ונעים לי לטייל עם כ"ג שליט"א בשדה ההלכה והפלפול, כן התענגתי להקשיב מאשר התענין לתת עיונו בקונטרסי "תוס' שביעית" ואשר כבדני בעלים לתרופה מספרו חמדת ישראל מ' קל"ד ושבעתי רצון מאמרותיו הטהורים הנוגעים בענינים שבקונטרסי: ידיו דו"ש כגת"ה בכבוד והוקרה רבה.

סימן נג ב"ה ב' אד"ש תרפ"ט כבוד הרב הה"ג החו"ב כש"ת מו"ה נתן הלוי נ"י האבד"ק קולוקיב: לתשובת שאלתו ע"ד השו"ב שהגיע בודאי לשמונים פחות שנה אחת ואפשר עוד ליותר משמונים לפי"ד אנשים, וזה איזה חדשים שנפל למשכב במחלה כבידה ועתה אנשי הקהלה נפשם בשאלתם אם כדאי הוא להיות עוד לשו"ב כאשר שב לבריאתו: (א) וכ"ת הביא משמ"ח סי' א' מ"ש בשם האגור שכן פ' לא ישחוט וכתב התב"ש דהחוש יוכיח וכש"כ בדורות הללו שגבר החולשה ואפי' בפחות מבן פ' ולכך צריך דקדוק לפי ראות המורה עכ"ד, ובהגהות רז"מ ליו"ד ביפה לבדיקה ונוב"ת סי' א' ופ"ת סי' סק"י משו"ת מאיר נתיבים בזה, אמנם העיר כ"ת דמדינא לא ישחוט עפ"י המבואר בחולין (כ"ד) דיהיב גבול לזקנה עד שיעמוד על רגל אחת כו' אמרו עליו על ר"ח שהי' בן שמונים שנה והי' עומד על רגלו אחת כו' נשמע דסתם בן שמונים נחלשו כוחותיו שע"כ

נקט הש"ס בן שמונים לחידוש והביא מפירש"י גיטין (כ"ח) ד"ה איפלא דלא חשיב בן שמונים כ"א כשהוא בן שמונים ואחת, אבל לגבי שו"ב שצריך הרגשה הנסיון מעיד שאין ככחו אז ואפי' בחסר שנה אחת לשמונים לא ישחוט כיון דמן הסתם נחלשו כוחותיו עכ"ד, ויפלא שלא הביא גמ' בשבת (קנ"ב) ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעתן של זקנים נשתנות מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות, אמר רב ברזילי שקרא הוי דההיא אמתא דהוהבית רבי בת צ"ב שנין והיה טעמא קידרא רבא אמר ברזילי שטוף בזימה ה' וכו' הרי מפורש במסקנא דאפי' ממש בן שמונים מסתמא לא אמרי' שאבד חוש ההרגשה כדמייתי מאמתא דרבי שהיתה בת צ"ב ועוד ה' לה טוב הרגשה דטעמא קדרא, רק דהכל לפי מה שהוא אדם, וע' יבמות (ע"ו) אטו כ"ע ברזילי הגלעדי הוא: (ב) גם מה שרצה לומר דבשו"ב זקן מופלג מסתמא חיישינן למרתת ומ"ש בד"ח ח"ב סי' ג' אופן לבדקו אם אינו מרתת הוא רק בצעיר לימים, וראי' מתוס' ב"ק (ק"י) ד"ה דכי שכתבו דנתנו חכמים שיעור עד שירתת ופי' בכוונתם דאי ה' מרתת פסול מה"ת בעבודה והוא דחיישינן לה מסתמא בזקן שאין יכול לאכול אלא ע"י הדחק ומקרי לא מצי עביד וא"כ בשו"ב דמרתת שיש חשש שהי' ודרסה מה"ת חיישינן למרתת בסתם שהגיע לזקנה, הנה זה לא ניתן להאמר דקרא כתיב באהרן ושחט את פר החטאת אשר לו אף שהי' אהרן בן פ"ג ביצ"מ וש"מ דליכא אפי' חשש מרתת מדרבנן דאל"כ הרי ידוע מ"ש בט"ז יו"ד סי' קי"ז דאין כח ביד חכמים לגזור מה שמפורש בתורה להיתר: (ג) ובשו"ת ד"ח הנ"ל סי' ג' כתב לגבי מרתת אם כשר לשחיטה בשעה שאינו מרתת והביא מדמש"א לגבי כהן לעבודה שהוא רותת דכתב הר"מ בפ"ז מד"מ שהוא מום וכתב שהיינו דוקא ברותת תמיד וראי' מב"ק (ק"י) הנ"ל דכהן זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה דמצי עביד דעבודה ע"י הדחק עבודה היא משמע דהא דרותת הוי מום קבוע בכה"ג הוא שא"י לעבוד אפי' ע"י הדחק וכתב הד"ח זצ"ל הנה נראה מזה דאם יכול לעשות עבודה בשעה שאינו מרתת כשר ומשה"כ מקרי ראוי לעבודה אך לא ידעתי מי הכריחו לזה הלא י"ל בב"ק איירי בזקן וחולה שאינו מרתת אך כ"ז בכהן אבל בשו"ב בודאי אם מוצא שעה שהוא ככל אדם ואינו מרתת בודאי כשר לשחוט לכתחלה עכ"ד, ובעניותי לא זכיתי להבין כ"ז, בראשון מה שהק' על הדמש"א דמי הכריחו לאוקמי הא דב"ק במרתת לענ"ד נראה דמעולם לא עלה על דעת הדמש"א לאוקמי במרתת וכמו משמעות של התוס' שם הנ"ל דנתנו חכמים שיעור עד שירתת משמע דהכא מיירי באינו מרתת, והוכחת הדמש"א היא רק מדקאמר דעבודה ע"י הדחק עבודה א"כ תיקשי אמאי מקרי מרתת מום כר"מ פ"ז מה' בי"מ מכיון שאין חסרון בגופו כלל רק משום שאינו ראוי אז לעבודה והרי אכתי ראוי בשעה שאינו מרתת ומה שצריך לחפש ולדקדק על שעה זו דהוי ע"י הדחק הרי אמרי' דעבודה ע"י הדחק עבודה היא ועל כרחו דל"ה מום רק באופן שאין לו שעה שאינו מרתת וא"כ נסתלקה השגת הד"ח ונתחזקה הוכחת הדמש"א: (ד) ואמנם בעיקר הדין נלענ"ד שיש להצדיק דברי הד"ח עפי"מ דאמר בירו' יומא פ"ב ה"א מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים פסול מן העבודה והיינו כיון שאין ראוי לעבודה אחת לקמיצה ממילא פסול לכל העבודות כמו"ש במל"מ פי"ג ממעה"ק ושי"ק, וא"כ הכ"נ וכש"כ היא דאם אינו כשר לכל הימים דהיינו בשעה שרותת ממילא פסול גם לשעה

שאינו רותת דבעינן כשר לכל הימים כמו דבעינן כשר לכל עבודות ואינו דומה לחולה שכשר אחר שעומד מחליו שהוא מקרה אצלו ומכיון שנתרפא הרי הוא ככל אדם, משא"כ במרתת שנעשה לו לטבע של עתים חלים עתים מרתת ואינו שוה בזרעו של אהרן הכשרים לכל הימים ולשעות: וכה ראיתי כזה בס' ט"ת לזבחים (נ"ט) בהא דאמר קטן מהכיל כאדם אומר לחבירו פלוני ננס הוא ופסול לעבודה ובשטמ"ק כתוב שכן מזבח של משה ננס לפי שלא הי' ראוי לרוב עולות של אותו יום, וכוונתו דמשה"כ פסול גם לשאר הימים, כמו בננס כגון הא דירו' שאין ידו מחזיק כשני זיתים דממילא פסול לכל עבודות כמו כן פסול מזבח זה כיון שאינו כשר לכל הימים עיי"ש ודו"ק, ולפי"ז נראה דהכ"נ בכהן המרתת פסול לעבודה אפ"ל בשעה שאינו מרתת כיון שאינו כשר לכל הימים: ה) ולכאו' יש להעיר עפ"י הירו' הנ"ל בהא דב"ק (ק"י) בכהן זקן או חולה דמקרי מצי עביד אע"פ שאינו יכול לאכול ונימא כיון שאינו ראוי לאכילה דאיקרי עבודה כדאמר בפסחים (ע"ב) דאכילת תרומה איקרי עבודה ממילא פסול גם למזבח דבעינן כשר לכל עבודות ושוב ל"ה מצי עביד ולכאו' היא הערה הראוי לעורר בה.

אבל י"ל דבאמת לענין זה תרומה עדיף מקדשים דגבי תרומה אמר בפסחים דאיקרי עבודה אבל לגבי קדשים אמר ביומא (ס"ח:) שאני אכילה דצורך עבודה הוא וכ"כ כתב התוס' יומא (כ"ה) דמותר ישיבה בעזרה לאכילת קדשים דצורך עבודה הוא וע' תוס' תענית (י"ז:) דחלל אף שאוכל בתרומה אינו אוכל בקדשים ואפ"כ כשר לעבודה ודוק: ועפ"י הירו' הנ"ל י"ל במה שנחלקו בפירש"י והרמב"ן ז"ל בפ' בהעלותך דפירש"י לגבי לוי שנפסל בשנים דאע"פ שנפסל מעבודת משא בכתף מ"מ כשר לשיר והרמב"ן הק' מחולין (כ"ד) דמשמע דפסולין גם לשיר ומשום דלא היו כשרין לשיר כ"א בראויין לעבודת כולם עיי"ש ולענ"ד הירו' הנ"ל מסייע לשיטת הרמב"ן כמו דמצינו בכהן שאם אינוכשר לעבודה אחת שוב פסול לכל העבודות הכ"נ בלוי אם אינו כשר לשיר ממילא פסול לעבודת כולם: ו) ועיין ח"ס אע"ז ח"ב סי' צ"ב הביא שהקשו התוס' סוטה (י"ב) בהא דאמר א"כ עשיתו למשה בע"מ שפירש"י לשיר הק' התוס' דת"ל שנפסל בשנים שהי' למשה פ' שנים ביצ"מ, ולפלא שהביא הקו' בשם התוס' ולא נמצא בתוס', אבל היא קו' העולם, ועיין בבנין אריאל מ"ש בזה אך בעיקר הקו' י"ל דרש"י לשי' בפ' עה"ת דלא נפסל בשיר: ח) נחזור לתשו' הד"ח הנ"ל שיש להצדיק דינו לגבי כהן המרתת דפסול אף בשעה שאינו מרתת רק מה דסיים מסברא דנפשי' דכ"ז בכהן אבל בשו"ב נראה שכשר בודאי לשעה שאינו מרתת נראה דמדמה זאת למה דמפורש בש"ע סי' א ובתב"ש סי' כ"ג במי שרגיל להתעלף אם אמר ברי לי שלא נתעלפתי בשחיטה זו כשרה ואף שכתב התב"ש דלכתחלה לא ישחוט כלל התם רק משום שרגיל להתעלף ושמא יקלקל, אבל הכא במרתת שאינו רגיל בכל שעה דא"כ דאיכא למיחוש לשעת שחיטה בודאי ג"כ אסור לכתחלה ועיין ח"ס יו"ד סי' ז' לגבי חולה נכפה ר"ל אם כשר לשחיטה בשעת חלימותו ובנידון זה עדיף יותר מדין רגיל להתעלף כמו"ש בשו"ת חס"ל מהדו"ת סי' ג' משום דריתות ידים הוא מקרה יוצא מכלל רוב אדם ולכן כתב בלחה"פ בשם הסמ"ג דמי שידיו מרתתין בטבע שחיטתו אסורה ואין נאמן לומר לא דרסתי מפני שעלול לכך ומשא"כ במרתת רק לפעמים ודאי כשרה שחיטתו בשעה שאינו מרתת: ט) אך בנ"ד שהשו"ב הוא כבר כבן שמונים אך למותר הוא להוכיח מהש"ס בדבר שהחוש

מוכיח כדברי התב"ש הנ"ל, וכאשר השו"ב הוא בודאי יר"ש, ראוי ומחויב שמעצמו יניח עתה את מלאכת השו"ב כאשר הגיע קרוב לשמונים, וע"ד צחות יומלץ בזה שאלת הגמ' חולין (כ"ז) עד כמה לשחוט וליזול, וכבר כתבו האחרונים בנידון זה דאע"פ שהוא מרגיש בעצמו שלא נחלשו כוחותיו והוא בהרגשתו לא ישחוט משום לא פלוג עיין מנח"י סי' א' וביפה לבדיקה כתב שאם השו"ב מעמיד על עצמו בזה עתיד ליתן את הדין אף שהאמת אתו שלא הגיע זמנו לדחות למען הפיס דעת רבים שלא יהא לבם נוקפם הדין נותן הטוב והישר שיניח דעתם כמאמרם כל שרוח הבריות נוחה כו' עכ"ל, גם צריך לדעת דבמרתת החשש ל"ה משום השחיטה לבד רק גם החשש שאינו מרגיש הרגשה הנדרשת לבדיקת סכין כמבואר בדברי הה"מ ר"מ פ"א מה' שחיטה הכ"ג דבמרתת בידו אסור לבדוק הסכין שמא חסר לו כח ההרגשה עכ"ל: ועוד נראה דבדין יכולים הקהל והרב מרא דאתרא למחות בו כאשר יספיקו לו מחייתו מקופת הקהל כמו"ש ביש"ש חולין פ' גה"נ סי' י"ז ובשו"ת מהרש"ל דבכל שו"ב אפי' אם רק יחידים אינם רוצים בו ומשלמין לו שכרו אין בידו לכופם, ועיין עקרי ד"ט או"ח סי' ל' שהר"ח אבילעפיא כתב בכוונת הכ' (שמואל י"ב) ואני זקנתי ושבתתי ואני התהלכתי לפניכם מנעורי לכן אינו בדין להעבירני וכתב העיקרי ד"ט ע"ז שהוא נחמד ונעים, אבל הוא נגד שו"ת הרשב"א שהביא דגבי סנהדרין מעבירין אפי' הושיבוהו קודם שנזדקן או נסתרס וע' שו"ת שבו"י בזה הביאו הח"ס יו"ד סי' ז' הנ"ל, וא"כ כש"כ בשו"ב שהזקין אפי' לא הגיע זמנו לדחות אם נותנים לו הספקה כפי הראוי והאפשר לא יכול לכופם, ותקוטי שהשו"ב עצמו יתן אל לבו עצתי אמונה לטוב לו: סימן נד ב"ה מ"ה למב"י תרצ"ג.

שוכט"ס לכ' ידידי הרב הגאון החו"ב כש"ת מו"ה מענדל קירשבוים נ"י רב בק' פראנקפורט: בדבר השאלה כוללת מדינת אשכנז שיצאה בה הגזירה של איסור שחיטת בהמות ועופות רק שרשות בעופות לחתוך אפי' בהולכה והובאה עד שיפרד הראש לגמרי וח"א רוצה להתיר באופן זה בעד בתי חולים ואפי' לחשאב"ס אי יאות למיעבד הכי וכת"ה ערך בזה קונטרס גדול נכבדות מדובר בו ורצונו לשמוע חו"ד: א) הנה מקור הדבר בחולין (כ"ז) דרב כהנא יליף מקרא ושחט את בן הבקר דמסיק הש"ס דקרא למאי אתא דלא לשוי' גיסטרא פירש"י שלא יחתוך כל המפרקת לשנים דהכי משמע חטאו להוציא את דמו ותו לא ולא ידך לישנא הכשר אכילתו דהיינו הסימנים ותו לא לישנא אחרנא דלא לשוי' גיסטרא שלא ידרוס אע"ג דהלכות שחיטה הלמ"מ יש מהם שנכתבו כגון דרסה דמפקינן לקמן מושחט אין ושחט אלא לשון ומשך כו' ורב אמר יליף מקרא וזבחת וקרא למאי אתא דלא לשוי' גיסטרא פירש"י ולא ידרוס דהכי משמע חתהו עד שיזוב ותו לא אבל דורס אין בידו למנוע ולמשוך ידו ובלישנא אחרנא כדפרישית חתהו עד מקום שזב ותו לא מר יליף מהאי קרא ומר יליף מהאי קרא עכ"ל: ב) ויל"ד בפירש"י דבילפותא דרב כהנא הקדים רש"י הפי' גיסטרא שלא יחתוך המפרקת לשנים דחטהולהוציא את דמו ותו לא, והפי' של גיסטרא שלא ידרוס כתב בלישנא אחרנא, ואלו בילפותא דרב יימר הקדים רש"י ז"ל הפי' גיסטרא שלא ידרוס ואת הפי' גיסטרא שלא יחתוך המפרקת בלישנא אחרנא, וביותר מה דבתחלה בילפותא דרב כהנא יש שינוי דבפי' גיסטרא שלא ידרוס לא כתב חטאו ותו לא כמו שכתב לפי' שלא יחתוך

המפרקת, ואילו בילפוטא דרב יימר פירש"י גם בפ"י גיסטרא שלא ידרוס דחטהו עד שיזוב ותו לא כמו שכתב זה לפי' שלא יחתוך המפרקת: ג) ויתכן דהנה המרדכי כתב בפירש"י שלא יחתוך המפרקת לשנים כו' דלא נהירא דכיון דשחט הסימנים אם יחתוך אח"כ גם המפרקת או בבשר הבהמה לא איכפת לן ועיין בתוספתא תני ה"י שוחט את הראש בבת אחת אם נתכוין לכך שחיתתו פסולה ואם לאו שחיתתו כשרה רבינו ברוך ואומר לנא רבינו מאיר שמעשה ה"י ששחט אחד כל המפרקת ודקדק ראב"י מפירש"י ואסר ולא נהירא למורי רבינו מאיר ומפרש כך פירש"י חטהו הוציא את דמו ותו לא א"צ יותר עכ"ל המרדכי, נמצא לפי"ז דלפי"ז הרבינו מאיר דפירש"י במ"ש ותו לא דהיינו שא"צ יותר ולא שיהי' אסור, א"כ לכאו' שיש חילוק בין ותו לא לפי' גיסטרא שלא יחתוך המפרקת ובין ותו לא שלא ידרוס, דחטהו עד שיזוב ותו לא זה הוי לאיסורא של דרסה ולפי"ז לא ותו לא דראשון עם ותו לא השני שוין בפירושא שזה צ"ע וכ"ת העיר כן בקונטרסו, אבל הנראה בזה דגם לדברי הרבינו מאיר אין חילוק משמעות בפירושו של ותו לא הראשון גם השני כמו שיבואר: ד) הנה בשי' הראב"י שהביא המרדכי דאסור לחתוך המפרקת למר מקרא ושחט ולמר מקרא וזבחת לכאו' תיקשי לפי גמ' דזבחים (כ"ה) אר"ז א"ר הצורם אוזן הפר ואח"כ קיבל דמו פסול כו' אמר רבא תניא שה תמים זכר בן שנה כו' ת"ל יהי' כל הווייתות לא יהיו אלא תם וכן שנה ואותבי' אביי ומסיק דלא בעי תם כ"א בשחיטה וקבלה עד שעת זריקה ועתו"ס יומא (מ"ט) וירושלמי פסחים (פ"ה ה"י), ולפי"ז תיקשי בילפוטא דרב כהנא מקרא ושחט את בן הבקר דאיירי בקדשים דאתא לזה שלא יחתוך המפרקת דחטהו להוציא את דמו ותו לא לאיסורא, והרי בלאה"כ ידעינן דאסור בקדשים לחתוך המפרקת בשעת שחיטה דא"כ נעשה בע"מ קודם קבלה דפסול כדיליף ר"ז מקרא ולקח מדם הפר שהי' כבר ולדברי הירושלמי פסחים (פ"ה) הנ"ל אפי' בשעת זריקה צריך שיהי' תם שצ"ע ועמד ע"ז בגה"ש ועיין שטמ"ק ב"ק קי"א], אלא ע"כ מה דיליף הכא רב כהנא מקרא ושחט ל"ה לאיסורא כ"א אהתירא קאי מהדר חטהו להוציא את דמו ותו לא שא"צ יותר כדברי הרבינו מאיר ז"ל, דסד"א שצריך להכשר שחיטה וממילא דל"ה מום והיא הערה עצומה, ואחר החפוש מצאתי בבי"צ יו"ד ח"א סי' כ"ז שהביא בשם הגאון מקוטנא ז"ל שאמר בפ"י דברי הרשב"א דלא לשווי' גיסטרא בקדשים משום דלדם הוא צריך והכוונה דמשוה"כ אסור לשבור המפרקת קודם קבלת הדם דשוי' בע"מ והקשה שזה אינו במשמעות הש"ס עיי"ש, וא"כ לפי"ז הקו' עצומה דמיותר קרא ושחט דתיפוק לי' דהוי בע"מ ואפי' אם עלה ירד בבע"מ כמו בטרפה לדידן דלא קיי"ל כר"ע דבע"מ א"ע לא ירד: אך נראה דבודאי מודה הראב"י דמילפוטא דרב כהנא מקרא ושחט דאיירי בקדשים דל"ה לאיסורא רק דאין צריך, כפי' הרבינו מאיר ושיטת הראב"י הוא רק משום ילפוטא דרב יימר מקרא וזבחת דאיירי בחולין לא בקדשים בזה יתכן הפי' לאיסורא שלא יחתוך המפרקת דחטהו עד שיזוב ותו לא לאיסורא: ה) ולפי"ז מה נחמד עולה פירש"י בדקדוק הלשון וסרו כל הדקדוקים דגבי ילפוטא דרב כהנא מקרא ושחט הקדים הפי' גיסטרא שלא יחתוך המפרקת דחטהו להוציא את דמו ותו לא להתירא כמו שכתבתי דבזה מודה הראב"י ז"ל כיון דאיירי קרא בקדשים לכך בלישנא אחרינא דגיסטרא שלא ידרוס לא נקט פירש"י ותו לא כדי שלא יהי' חילוק וסתירה בין ותו לא הראשון להתירא בין ותו

לא השני לאיסורא שלא ידרוס, ומשא"כ בילפותא דרב יימר דאיירי בחולין דגם בפ"י גיסטרא שלא יחתוך המפרקת דהוי ותו לא לאיסורא כדברי הראבי' ע"כ יפה הקדים רש"י ללשון גיסטרא שלא ידרוס ונקט ע"ז ג"כ לשון ותו לא כדי ללמוד מן המוקדם אל המאוחר ללישנא אחרינא דגיסטרא שלא יחתוך המפרקת דחטאו להוציא את דמו ותו לא דהוי ג"כ לאיסורא דילמד תחתון מעליון ודו"ק, ולא תיקשי לך דהרי בפירש"י דלא גריס בגמ' ולטעמך כו' שכתבו התוס' שם דלפירש"י הש"ס קאמר לה ילפותא דרב כהנא וילפותא דרב יימר וא"כ איך אפשר שיהי' נפ"מ לדינא בילפותא חדא ואידך, אבל כבר הק' התוס' עצמם דלפירש"י תרי קראי למ"ל ותי' בלא דרש"י תיקן זה במ"ש דמר יליף מהאי קרא ומר יליף מהאי קרא והיינו דאע"ג דהש"ס קאמר לה הוא למר מילפותא דישחט ולמר מילפותא וזבחת]: ו) ועפ"י"ז מיושב ג"כ פירש"י במה שהקשו התוס' דאמאי ס"ד שיחתוך המפרקת אחר הסימנים עכ"ל, והנה מבואר דהתוס' ס"ל הכוונה כפירש"י ותו לא להתירא דא"צ שיחתוך המפרקת וכפי' הרבינו מאיר במרדכי הנ"ל, ובל"א תי' לקו' התוס' משום דבסמוך מצריך קרא דאת ראשו לרבות את הראש שכבר הותז והיינו שכבר הותז בשחיטה ואינו מחובר לנתחים הנפשטים לפי"ז הי' מקום לטעות דהחיוב הוא לחתוך כל המפרקת לכך צריך קרא דושחט דלא לשוי' גיסטרא דא"צ עיי"ש, ולכאן' אכתי תיקשי דהא תינח בילפותא דרב כהנא מקרא ושחט לגבי קדשים אבל לרב יימר דיליף מוזבחת לגבי חולין לא מסתבר שיצריך קרא בחולין דא"צ, ע"י מה דס"ד מקרא דאת ראשו דכתיב בקדשים, ועוד דאכתי אפשר לטעות דנהי דבחולין א"צ לחתוך המפרקת מ"מ בקדשים אפשר דצריך כה"ג דאמר בחולין (כ"ט) דבקדשים דלדם הוא צריך אימא לא תסגי לי' ברובא עד דאיכא כולי'.

ז) אמנם עפ"י האמור מתורץ היטב דבילפותא דרב יימר מקרא וזבחת אין ספק כלל דקמהדר קרא לאיסורא רק בילפותא דרב כהנא מקרא ושחט דאיירי בקדשים אמרי' דאתי' להתירא דא"צ וא"כ מתורץ שפיר דצריך קרא בקדשים דא"צ שלא למטעי מקרא דאת ראשו דאיירי ג"כ בקדשים ודו"ק: ה) ועפ"י"ז מתורץ ג"כ קו' הפרישה ביו"ד סי' ג' הובא בט"ז שם דלפי"מ דקיי"ל שחיטת חולין א"צ כוונה מדגלי קרא בקדשים דמתעסק פסול מושחט את בן הבקר מכלל דבחולין שרי א"כ הכ"נ מה דדרשינן מקרא זה דלא לשוי' גיסטרא נימא דבחולין שרי, ולמ"ש ניהא שפיר דלמאן דיליף מהך קרא דושחט דאיירי בקדשים הרי לא אתי' כלל לאיסורא כ"א להתירא דא"צ ומה דאמרי' דאסור לחתוך המפרקת הוא רק מילפותא דקרא וזבחת דאיירי בחולין, ועולה הכל נכון כמין חומר: ט) והנה הר"מ פ"ב מה"ש ה"ט הוליד והביא עד שחתך הראש והתיזו שחיטתו כשרה, הרי מפורש שיטתו דלא לשוי' גיסטרא ל"ה לאיסורא כ"א להתירא דא"צ ומחולק עם שי' פירש"י דהוי לאיסורא, ובהסבר מחלוקתם נראה דלטעמי' אזלו דלכאן' משנה מפורשת להתירא בחולין (ל') הי' שוחט והתיז את הראש בב"א אם יש בסכין מלא צואר כשרה: אבל כבר נחלקו הראשונים בפירושא דמתני', דהר"ן הביא בשם הרמב"ן דדוקא בהתיז את הראש בעי האי שיעורא אבל בחתיכת סימנים לחודא לא בעינן כולי האי דבכ"ש הן נחתכין והר"ן כתב דלא מיחוור רק דלחתיכת הסימנים קרי התיז את הראש, ומשום זה כתב בפר"ח דבהתיזאת הראש ממש לא סגי בהאי שיעורא וכ"פ הת"ש סוס"י ח', אבל הר"מ בפ"ד מה"ש פסק כהרמב"ן עיין כ"מ ולח"מ שם,

וא"כ מובן שפיר מחלוקת רש"י והרמב"ם ז"ל דשי' רש"י דגיסטרא לאיסורא הוא ע"פ סברת הר"ן דמתני' דהי' שוחט והתיז את הראש הפי' דלחתיכת סימנים קרא התיז אבל הר"מ לשיטתו דהתיז את הראש ממש א"כ מפורש במשנה להתירא: וראיתי לכ"ת בקונטרסו שכתב להפליא שלא הביאו הפוסקים להתיר ממשנה מפורשת דהי' שוחט והתיז את הראש בב"א, והנה כ"ת שטרך ועסק בשמעתא בעיונא רבא איך לא הרגיש מה דאתי' שפיר לפי' הר"ן הנ"ל וכ"כ בשו"ת השיב משה סי' כ"ג עיי"ש: י) גם בזה י"ל דרש"י והרמב"ם לטעמי' אזלי עפ"מ שהעיר בשו"ת השיב משה שם שיש ראי' ברורה פסוקה וחלוטה מפורשת דגיסטרא לא פסול דבחולין (כ') דבעי לאתויי סיעתא לזעירי דנשברה המפרקת ורוב בשר עמה נבלה מהא דתנן מלק בסכין מטמא בביה"ב וא"א טרפה תהני לה סכין לטהר מידי נבלה וקשה אמאי הלא גיסטרא הוא אע"כ דכשר וכתב שהיא ראי' שאין עלי' תשובה מלבד קו' הש"ך בסי' כ"ד מחולין י"ט בקו' הש"ס מאי איריא מולק אפי' שוחט נמי כו', ומהכרח הקו' הגדולה כדי ללמוד זכות על חכמי ישראל בראשם הראבי' ז"ל כתב לחדש דאף להראבי' דבבהמה פסול היינו דוקא בבהמה אבל בעוף ודאי דלא פסול דכל קראי דמייתי לפסול גיסטרא בבהמה איירי דזבחת מבקרך ומצאנך כתיב וכן ושחט את בן הבקר וא"כ עוף מהיכי תיתי לפסול בו גיסטרא וא"כ ממילא סרו כל הקושיות מדף י"ט ודף כ' דאיירי במליקת עוף דבזה מודה הראב"י דכשר עיי"ש שעשה זה ליסוד מוצק והכריע בזה להלכה: יא) ואני אם שאיני כדאי אבל תורה היא וללמוד אני צריך מה שלענ"ד דבריו במחכ"ג צע"ג ואית להו פרכא דמ"ש דלא ילפינן עוף משום דכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך הן אמת דכן מצינו בחולין (ק"ב) דר"מ ס"ל דאין אמה"ח נוהג בעוף משום הך טעמא דכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך וגו', אבל מ"ש דגם לענין איסור גיסטרא כן כמדומה דבמחכ"ג אחר נשיקות עפרות זהב לו אשתמיטתי לפי שעה דברי הט"ז יו"ד סי' ג' הנ"ל שהק' ג"כ דאיך ילפינן איסור גיסטרא בחולין דקרא ושחט בקדשים כתיב וכמו לענין מתעסק דילפינן רק לקדשים מהך קרא ושחט את בן הבקר ותי' דשאני לענין מתעסק דהילפותא מן בן הבקר שתהא השחיטה לשם בן הבקר משא"כ לגבי איסור גיסטרא דילפותא הוי מושחט וכל דנתמעט דל"ה שחיטה בקדשים ממילא ל"ה שחיטה גם בחולין עכ"ד, ולפי"ז אין נפ"מ למאן דיליף מושחט או למאן דיליף מוזבחת דאמרי' דגיסטרא לא מקרי שחיטה א"כ ממילא אין לחלק ג"כ ולומר דלא ילפינן עוף משום דכתיב מבקרך שהרי הילפותא הוא מתיבת וזבחת ולא מתיבת מבקרך וכיון דידעינן דגיסטרא ל"ה שחיטה בבהמה ה"ה בעוף כן אתמהה, וחידוש בעיני שגם בדע"ת סי' כ"ד הביא לדברי ההשיב משה להלכה ולא הרגיש שצע"ג: ומעתה אחר שראיית ההשיב משה מחולין (כ') היא ראי' מוכרחת וכמו שכתב בעצמו שהיא ראי' שאין עלי' תשובה ממילא שהיא מספקת להתיר גם בבהמה מאחר שאין סברא לחלק בין עוף לבהמה כן י"ל לכאו': יב) אך הנלענ"ד שיש סברא אחרת להכשיר יותר גיסטרא בעוף שהרי המרדכי הקשה בטעם האוסר דמאי איכפת לן שיחתוך המפרקת אחר שכבר שחט הסימנים, ובשו"ת הש"מ שם הביא מהגהות מהרי"ו ז"ל ושחט משמע שחיטה אחת ולא שתי שחיטות מיתה אחת ולא שתי מיתות דחיות אחד תלוי בסימנים ודחיות אחד תלוי במפרקת ומנא לן דחיות תלוי במפרקת דכתיב בעלי ותשבר מפרקתו וימת עכ"ל, והנה התוס' חולין (פ"ד) כתבו שדוחק לחלק דבעוף דחיותו

קלוש דסגי בסי' א' לא נאמר מפרכסת הרי היא כחי', אבל בשו"ת בר"א יו"ד סי' כ"ה הוכיח מפירש"י דס"ל כן והוא בחולין (כ') דפריך לזעירי וכי מתה עומד ומולק ומשני אביי ולטעמיך עולת העוף דבעי ב' סימנים וכי מתה עומד ומולק ופירש"י דהא ודאי עוף בחד סימן מתה ואמאי מעכב שני עיי"ש, א"כ חזינן דס"ל בפשיטות דשחיטת עוף הוי כמתה ממש והיינו כדוחק לומר שכתבו התוס' הנ"ל עכ"ד: יג) והנה עוד במקום אחר מצינו שי' רש"י כן דשחיטת סימן בעוף הוי מתה והוא בחולין (י"ט:): למ"ד מחזיר סימנים אחורי העורף פירש"י ד"ה מחזיר סימנים וז"ל וחותר הסימנים לבדן, וכתב בשו"ת הש"מ שם משום דהי' קשה לרש"י אם מפרשינן הסימנים ואח"כ עורף א"כ תיקשי בכאן קו' הגמ' (דף כ') וכי מתה עומד ומולק אפי' לאחר סימן אחד ומכש"כ בשני סימנים ומה דמשני הש"ס כדי לקיים מצות הבדלה ליתא כאן דאמר מצות מליקה מחזיר סימנים לכך פירש"י דמצות מליקה רק בסימנים לבד וחטה"ע כדינו בסימן אחד משום לא יבדיל ועולת העוף בשני סימנים עכ"ד נמצא גם מכאן מסתייע שי' רש"י דבעוף שחיותו קלוש לא אמרי' מפרכסת כחי' והיא כמתה ממש: ולפי"ז נראה דלפירש"י לשיטתו שפיר יש סברא לגבי איסור גיסטרא לחלק דמותר בעוף מטעם קו' המרדכי דמאי איכפת לן שחותך במפרקת אחר שכבר נשחטו הסימנים דבשלמא בבהמה גם אחר שחיטה מפרכסת כחי' ואיכא ג"כ סברת המהרי"ו דמיתה אחת ולא שתי מיתות משום דחיות אחד איכא גם במפרקת ומשא"כ בעוף דאחר שחיטה הוי כמתה ממש לא נשאר עוד חיות במפרקת וליכא שתי מיתות ומאי איכפת לן בחתיכת המפרקת: ולפי"ז הדר מתורצין כל התמיהות שיש בשי' רש"י ממה דמבואר בשחיטת עוף דליכא איסור גיסטרא כנ"ל משום דלרש"י לשיטתו אין סתירה כלל מכל הני דוכתי הנ"ל משום דבעוף שאני דאחר שחיטה הוי כמתה לכך מותר גיסטרא ומשא"כ בבהמה: יד) ולפי"ז נראה דגם הר"מ לשיטתו דגם בעוף אחר שחיטת הסימנים ל"ה כמתה והוא דבשו"ת בית יעקב סי' קס"ב כתב בשי' רש"י הנ"ל דהיכי דמחזיר הסימנים אינו חותר המפרקת כלל דא"כ מה דתני' בחולין (כ"א) כיצד מולקים חטה"ע חותר שדרה ומפרקת בלא רוב בשר כו' איירי דוקא בשלא החזיר הסימנים והקשה דלמ"ד בחולין (כ') דמליקה הוא הקטרת הראש בעצמו והגוף בעצמו עכדס"ל דמצות מליקה לא סגי כ"א בחתיכת המפרקת, ולפי"ז למה שפסק הר"מ פ"ז ממעה"ק ה"ו דאיסור של לא יבדיל בחטה"ע הוא רק שלא יבדיל הראש מן הגוף ובלח"מ שם דמסייע לו ברייתא דחולין (כ"א) הנ"ל מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה כו', א"כ דס"ל להר"מ דאפי' מחזיר סימנים בעי ג"כ חתיכת מפרקת דלא אמרי' וכי מתה עומד ומולק משום דבחתיכת סימנים ל"ה כמתה נמצא ממילא ג"כ לענין איסור גיסטרא דאין סברא כלל לחלק ולהכשיר יותר גיסטרא בעוף מבהמה: ומעתה עולה שפיר מחלוקת רש"י והר"מ בדין גיסטרא כ"א לשיטתו דהר"מ הי' לו כל הני הוכחות להתירא מתני' דחולין (ל') הי' שוחט והתזו את הראש בב"א וגמ' חולין (י"ט) שהביא הש"מ לראי' שאין עלי' תשובה ומגמ' דחולין (כ') שהביא הש"ך, דאין לתרץ דהתם בעוף שאני שהרי להר"מ לשיטתו אין סברא לחלק ודוק היטב דבר נפלא בס"ד: טו) היוצא להלכה שיש יסוד גדול להתיר בשחט וחתך גם המפרקת עפ"מ שהוכחתי לשי' רש"י ופי' הראבי' דגיסטרא לאיסורא הוא רק אליבא דרב יימר דיליף מקרא וזבחת דכתיב בחולין אבל אליבא דרב כהנא דיליף מושחט דכתיב בקדשים

עכצ"ל דהוי להתירא דחטהו את דמו ותו לא כלומר דא"צ יותר, חוץ מזה רוב הפוסקים שמנה אותם הש"ך ז"ל ובתוכם הרמב"ן והרמב"ם ז"ל שמתירין וכפימה שכתבתי הרמב"ן והר"מ לשיטתן דמפרשי הכי מתני' דחולין (ל') שחט והתיז את הראש בב"א דבהתזת הראש ממש איירי ורמז לזה הש"ך בסימן כ"ד, ועוד דלהר"ם מסייע לי' ראיית הש"ך וט"ז ממתני' וגמ' חולין (י"ט) וגם ראיית ה"ה שם מדף כ' שכתב עלי' שהוא ראי' שאין עליו תשובה ואם לחלק בין בהמה לעוף לא יתכן להר"מ לשיטתו א"כ ממילא הראי' מכרעת להכשיר בבהמה: אך עכ"פ בעוף ממנ"פ שמותר לכ"ע מהכרח הראיות הנ"ל וע"כ אע"ג דקבילו עלי' בני אשכנז להחמיר כמבואר בפוסקים הוא רק בבהמה אבל בעוף כתב בשו"ת הש"מ דאף אם הוקבע המנהג א"צ לחוש לו כלל דהוי מנהג בטעות מאחר שטעו בדבר משנה דעכ"פ בעוף מפורש להתירא: טז) והנה לפי"ז אין הכרח לאסור אפי' במתכוון וכמו שהביא באמת הש"ך בארוך ראי' להתיר אפי' במתכוון וגם אם ננקוט כמבואר בתוספתא דאם נתכוין לכך שחיטתו פסולה עדיין י"ל בפירוש נתכוין שחשב שאין השחיטה מתרת רק עם חתיכת המפרקת וכמו שהעיר הפמ"ג במ"ז סק"ה, איברא דלכאו' הרי כעי"ז מצינו בשבת (י"ד) לגבי בא ראשו ורובו במים שאובין דאמר אביי שהיו אומרים אלו ואלו מטהרין ואקשי לי' רבא מאי נפ"מ הא קא טבלי בהנך אלא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין, וא"כ לגבי דין גיסטרא מה בכך דנתכוין ואמר דלא סגי בשחיטת הסימנים בלי מפרקת אלא אלו ואלו מכשירין מאי נפ"מ הא שחט הסימנים ושחיטת חולין א"צ כוונה, וי"ל דבשחיטה הוי זה כמו כוון בפירוש שלא לעשות שחיטה המכשרת דכה"ג דעת הרש"ל ותב"ש סי' ג' דגרע מסתם בלא כוונה וצ"ע, ואמנם יתכן ג"כ דמתכוון דתוספתא הפי' מתכוין לחתיכה בעלמא פסול ועכ"פ דאסור כה"ג משום המנהג דבאופן שמתכוון ל"ה המנהג טועה בדבר משנה וכמו"ש ההש"מ, גם כתב דאפי' בסתמא צריך שיאמר השו"ב ברי לי שלא דרסתי גם שאסור לכתחלה משום חשש מבליע דם, חוץ לזה כתב התב"ש דבעינן תפס הסימנים באופן שיוודע ששחט הסימנים קודם המפרקת עיין תב"ש סי' כ' סעי' ז' דאל"כ איכא חשש שהי"י: יז) וע"כ בנ"ד למעשה הגם שיש לדון דהשחיטה עם חתיכת המפרקת בכה"ג לא מקרי מתכוון כיון שעושה זה מחוק וכפיית הממשלה וכמו דהש"ס (ר"ה כ"ח) למד מכפאו ואכל מצה בכפאוהו פרסיים דמצות א"צ כוונה, מ"מ אם נאמר דפי' התוספתא במתכווין היינו לחתיכה בעלמא הכ"נ שפיר מקרי מתכוון, חוץ לזה דאפי' בלא מתכוין תלוי ההיתר בכמה תנאים מוכרחים הנ"ל שהי' זה אפשרי רק במקרה בודד ולא אם יתירו לקבוע שחיטה זו בעד בית החולים וכדומה מלבד שקרוב למכשולות קלקול הסכינים ע"י חתיכת המפרקת ע"כ חלילה להתיר שחיטה כזו בשום אופן בעולם: זה הנלענ"ד מה שעררו רעיוני בהחפזי כי לא הרשני הזמן לעיון הראוי ובהשקפה ראשונה נראים הדברים טובים ומתאימים למרכז ההלכה וד' יצילנו משגיאות ויראינו בתורתו נפלאות: ידידו דוש"ת.

סימן נה.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החר"ף ובקי כש"ת מו"ה אלקנה זאבערמאן נ"י אב ד"ק יארדאנוב: הגיעני מכתבו עם ח"ת הנחמדים שזה עתה מצאתי נופש לעמוד עליהם ונעמו לי הרבה כי נאמרים בהשכל ומזימה וזה שמצאתי בהחפזי להעיר קצת בנוגע

לדבריו: א) הביא מה שהעיר בחו"ד סי' ק"י ע"ד הכו"פ דס"ל דספק נקיבת הושט הוי ספק בשחיטה ומיישב בזה דברי הרמ"א שהביא ראי' דמהני ס"ס באתחזק אי' מהא דמהני ס"ס בדרוסה שהעיר עליו החו"ד מהא דחולין (ע"ג) בישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ומ"ש משתי חתיכות אחת של חלב ואחת שומן התם אתחזיק אי' ולהכו"פ קשה דהרי גם בס' נקובת הושט הוי אתחזק איסורא וכתב כ"ת לתרץ דהתוס' לעיל (כ"ח) דלגבי נקב יש לושט בדיקה מבחוץ א"כ הכא לענין שניחוש שמא הבריא אין זה משום חשש נקב רק שמא נקב הי' והבריא והוי קרום שעלה מחמת מכה כפי' הא' שפירש"י, ונודע בהא דקרום מחמת מכה יש ב' פירושים או משום דסופו ליסתר או משום דאין טריפה חוזר להכשירו ולפי טעם האחרון זה י"ל לפי הנשמע מתוס' לעיל (ל"ג) ד"ה ורמינהו דנקובת הושט הוי רק טריפה מחיים רק לאחר שחיטה חל עליו שם נבלה וע' תב"ש סי' ל"ג א"כ היכי דניקב הושט מחיים ועלה בו קרום מ"מ נהי דאיסור טריפה שכבר הי' מחיים אין חוזר להכשירו אבל לא יכול לחול איסור נבלה כשישחט שהרי כבר נסתם הנקב וע"כ ל"ה זה ספק בשחיטה וזה שהקשה ג"כ בתוס' יבמות (ל"א) דנימא בזה נשחטה הותרה להתוס' לשיטתם עכ"ד: ב) ואמנם הגם שהפלפול יפה ונעים אית לי' פירכא, שהרי מה דבנקובת הושט נעשה נבילה בשחיטתו אין זה מצד התחדשות ריעותא רק משום דאין שם שחיטה בושט הנטרף והוי כחותך בבשר א"כ מאי בכך דלא חל על הושט אי' מחדש אחר שכבר נסתם דמ"מ כיון שנשאר אי' טרפה גורר אחריו אי' נבלה משום שאין עליו שם שחיטה וכמתה מאליו דמי וכמו"ש הש"ך סי' ל"ג ועיי' לב"ש ח"י דינים סקי"ב מ"ש לענין טרפות גרגרת בחסרון כאיסר אע"ג דהוא רק על שם סופו ועכשיו עדיין הגרגרת בריא מ"מ כיון שהקלקול הוא במקום שחיטה אין השחיטה מטהרתו ולשי' הר"מ דנקובת הושט הוי נבלה מחיים משום זה גם בחסרון גרגרת כן הוא, וא"כ מכש"כ בושט שעלה בו קרום מ"מ דהוי עוד טרפה מחיים לא ע"ש סופו דלא מהני בי' שחיטה והוי נבלה וז"פ: חוץ לזה נראה דגבי ושט בקרום מ"מ אף לטעם דאין טרפה חוזר להכשירו מ"מ איתא בי' גם לטעם האחר דסופו ליסתר שהרי דעת הראב"ן דמה שאמרו דקרום מ"מ אינו קרום הוא רק בושט משום דאכלה בי' ופע' בי' ולא בשאר דברים דבהו אין סופו ליסתר, א"כ נראה דגם להפוסקים דבשאר איברים ג"כ קרום מ"מ אינו קרום ומשום דאין טרפה חוזר להכשירו מ"מ בושט דאכלה ופע' בי' לכ"ע איתא לטעם דסופו ליסתר: ג) וכעת רחש לבי בישוב קו' החו"ד להעיר בדבר חדש דאע"ג דאמרי' בהמה בחיי' בחזק"א עומדת וספק בשחיטה הוי נבלה מ"מ בנקובת הושט דהוי נבלה מחיים להר"מ יותר לא מוקמינן בחזק"א: דהנה בהא דבהמה בחיי' בחזק"א עומדת פירש"י בביצה (כ"ה) דהוא משום אי' אמה"ח ובשו"ת מהרי"ט ח"א סי' פ"ב האריך להוכיח משום דקיי"ל מחזיקין מאי' לאי' וכתב דמתני' הוא בסוף נזיר ירד לטבול במערה ונמצא מת בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת מת טמא שחזקת טמא טמא כו' והיינו משום שמחזיקין מאי' אמה"ח לאי' נבלה: והנה ידוע מ"ש התב"ש סי' ל"ג בשי' הר"מ לחלק בין אי' נבלות לטומאת נבלות דאע"ג דנקובת הושט הוי נבלה מחיים מ"מ אינה מטמאה מחיים כמו"ש הר"מ גופי' בפ"ב שאה"ט דנפסלה בשחיטה ומפרכסת אינה מטמאה טומאת נבלת רק בעשאה גיסטרא דהוי כמתה ממש, ונמצא לפי"ז דנקובת הושט אע"ג דהוי נבלה מחיים מ"מ בעודה בחיים איכא בה עדיין דין

אמה"ח ואפי' אחר שחיטה בעודה מפרכסת עיין תב"ש סי' כ"ז מה שדחה דברי התו"ח דאפי' בעשאה גיסטרא ס"ל דמפרכסת כחי' והק' עליו כיון דמטמא מחיים והוי כמתה ל"ה עוד אמה"ח, עכ"פ דבנקובת הושט איכא מחיים אי' נבלה וגם אי' אמה"ח, ולפי"ז נראה דסברא דמחזיקין מאי' לאי' הוא רק באופן זה דאחר שחל האי' השני כבר נסתלק האי' הראשון לכך בספק מוקמינן אחזקת אי' הראשון דמחזיקין מאי' לאי' כגון כל ספק בשחיטה אמרי' כיון שעד עתה הי' לו חזקת אי' אמה"ח אמרי' שלא יצא מאיסורא רק שניתק מאי' אחד לחברו מאי' אמה"ח לאי' נבלה, וכה"ג דמתני' דנזיר דירד ליטהר מט"מ טמא כיון דעד השתא הי' טמא ובא ליטהר בטבילתו אמרי' דניתק מטומאה ראשונה לטומאה אחריתא שנסתלק הראשון ובא אחר מקומו ועיין ש"ש ש"ה פ"א בזה, אבל באופן דאפי' או מחתינן לה לטומאה השני' או לאיסור השני עדיין לא פקע הטומאה או האי' שמקודם בכה"ג לש"ל מחזיקין מאי' לאי' שהרי לא ניתק האי' הראשון שעדיין רובץ וקיים ואיזה שייכות לו עם האי' השני שיגרר אחריו, ואם כנים הדברים מתורץ לפי"ז שפיר קו' החו"ד לגבי ישב לו קוץ בושט משום דבנקובת הושט אדרבה כיון דחמיר דהו"ל נבלה מחיים בעוד שיש עלי' אי' אמה"ח לש"ל דהוי חזק"א דמחזיקין מאי' אמה"ח לאי' נבלה כיון דבשעה שנולד הספק בשחיטה אם תאמר שמא הברי' הרי הוי נבלה מחיים וזה א"א להחזיק מאי' לאי' שהרי גם אחר דמחתינן לי' לאי' נבלה מחיים האי' אמה"ח עדיין במקומו עומד כמו שאינה מטמאה מחיים ולש"ל מחזיקין מאי' לאי' רק בכל ספק פסול בשחיטה דל"ה נבלה מחיים רק אחר מיתה דאזלא אז אי' אמה"ח דאפי' מפרכסת אישתרי לישראל דבשחיטה תלי' מלתא ודו"ק והיא מלתא חדתא נחמדה בס"ד: ד) מה שהעיר במ"ש החו"ד שם דבספק בשחיטה אפי' רוב לא יועיל והוא כוונת הרשב"א ביבמות (ל"א) שהק' עליו הש"ך ז"ל והא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כתב הרשב"א בתוה"א דלאו דוקא רוב רק כל עכ"ד והקשה רי"מ מנדה (י"ח) בנמצא הלך אחר הרוב והתוס' כתבו דאיכא חזקה נגד הרוב דבהמה בחיי' בחזק"א עומדת והשתא הרי הוי ספק בשחיטה דל"מ רוב וסיים שהוא פלא על החו"ד שלא העיר מכאן, ואני לא אבין כלל נהי דבתשע חניות הוי חזקת אי' להתוס' מ"מ ספק בשחיטה ל"ה לענין שלא יועיל רוב להתיר דרק אם הספק במעשה השחיטה עצמה הוי נבלה כמו שהביא החו"ד שם מהרשב"א דכל שאתה אומר שנעשה מעשה המכשיר עליך הראי' ול"מ רוב ושאני בתשע חניות דהרוב הוי משום התערובת, וראה מ"ש ביד שאול לסי' ק"י להקשות על הנו"ב אע"ז סי' מ"ג מ"ש דבאי' א"א מהני ג' ספקות להש"ך דג' ספיקות מהני במקום חזק"א, ותמה ע"ז דהתם בא"א שהספיקות כולם בגוף המעשה אם הבעל חי אפי' אתה מרבה ספיקות כל היום לא מהני והש"ך לא כתב כ"א בס' ע"י תערובת שמא לא זה הוא אפי' ס' בשחיטה א"כ כל שבס' אחד איתרע חזקת אי' שוב מועיל ס"ס להתיר עכ"ד וא"כ אותה סברא עצמה איתא ג"כ לענין רוב אע"ג דל"מ בכל ס' בשחיטה מ"מ ברוב ע"י תערובת שפיר יועיל דאיכלש החזקה שלא נעשה מעשה המכשיר ע"י שמא לא זה הוא: והעיקר מה שכתבתי שלא אבין כלל קו' הוא משום דאמרי' בחולין (י"א) רובא דאיתא קמן כגון ט' חניות לא קמבעי' לן כו' והכ"נ מאי קמדמית רוב עצם פוגם או רוב מצויין דלא מהני בס' בשחיטה משום דהוי רובא דליתא קמן משא"כ רוב דתשע חניות, ובלאה"כ הנה כל קו' הוא להחו"ד אליבא דהרשב"א ובש"ש שמעתתא ד'

פ"ב כתב דהרשב"א ושאר פוסקים בש"ע סי' ק"ו לית להו סברת התוס' נדה (י"ח) דבתערובות יהי על כל א' חזק"א עיי"ש וא"כ לק"מ קו', זה שמצאתי להעיר בהשקפה ראשונה: סימן נו ב"ה ג' שבט תרצ"ו.

שוכט"ס לכבוד הרב הגביר החריף עמית בתורה פאר היחס והמעלה איש חמודות כש"ת מו"ה יוסף יצחק כ"ץ קאהן נ"י בק' קאטאוויץ: הגיעני יקרתו עם ח"ת ושאלתו וערבו לי דבריו דברי חן בחכמה ודעת ובאמנה לא מוזר לי שמו כאשר יאמר במכתבו, כי אמנם ידעתיו לשבח מפי השמועה גם הכרתיו במחזה כמדומה במרחץ מאריענבאד, אבל עכשיו ביותר אשר הראני לדעת את נכאתו חילו לאורייתא מה טוב ומה נעים שבת אחים תורה וגדולה גם יחד ב"ה.

ואבא על סדר דבריו: א) התעורר ר"מ באשר ראה איש ישר הולך סוחר בהמות וקצב שלפעמים קונה עגל שהוא פחות מח' ימים ונותנו לשחוט ומוכר הבשר לעכו"ם מה שיש לדון בזה מאי סחורה ביו"ד סי' קי"ז והביא דברי הנוב"ת סי' ס"ב מ"ש שלא מצא לשום א' מהפוסקים הראשונים שיהי מפורש בו אי' סחורה מה"ת, ובאמת הרבה הראשונים ז"ל כתבו מפורש דהוי מה"ת, גם במה שצדדו באחרונים בנידון זה להתיר ע"י שנאמר דאי' סחורה דרבנן והכא בספק שמא כלו לו חדשיו הוי סד"ר להקל דיש לשדות נרגא בזה דהא אין עושין סד"ר לכתחלה עכתו"ד בקיצור: ואמנם הנה צד היתר זה משום אי' סחורה דרבנן והוי סד"ר לקולא הוא רק סניף אחד מצדדי ההתירים שהוזכרו בשו"ת נאות דשא סי' כ"ה ומהם שזכר בקיצור בלב"ש ח"ד סי' א' עיי"ש, ואפי' מטעם זה לחוד דהוי סד"ר וקו' ר"מ דאין עושין סד"ר לכתחלה אי משום הא לא איריא, אמת שכ"כ במג"א סי' ו' סקי"א דאין עושין סד"ר לכתחלה וענוב"ק יו"ד סי' מ"ג ושו"ת שמן רקח ח"ג שהעיר מש"ע או"ח סי' רמ"ח סעי' ב' ומכ"ד ובא"ר הק' מש"ע או"ח סי' ע"ו סעי' ז' גם כתב בהגהת חי' א"א לאו"ח סי' ו' דבמקום שצריך טרחה מותר אפי' לכתחלה דהוי כהפסד ממון עיי"ש וא"כ מכש"כ הכא דהוי הפסד ממון ממש ואע"ג שהקצב קונה להרויח ואיכא רק מניעת הרויח, הנה בב"י או"ח סי' קל"ט הביא ב' דעות בדין ריוח ברור אי הוי כהפסד וע' מ"ק י"ד מר מדמי להרויח כלמזונות רק דבלאה"כ בנ"ד אין זה בכלל עושה סד"ר לכתחלה כיון דבשעת קנין לא עביד איסורא ובדע"ת סוס"י י"ז העיר דמצינו כזה באו"ח סי' רמ"ד לגבי קנין מכס ובר"ן נדרים (מ"ז): ד"ה מ"ט בע"ח באין ונפרעין עיו"ש: ב) אבל עיקר ההיתר בנ"ד לא משום אי' סחורה דרבנן כיון דבאמת שי' רוב פוסקים שאסור מה"ת רק מטעם דעגל קודם ח' ימים החשש נפל הוא רק דרבנן דרק לכתחלה חיישינן לדרשב"ג ובדבר האסור מדבריהם מותר לעשות בו סחורה כמבואר בסוס"י קי"ז דמשמע אפי' בדבר שיש לו עיקר מדאו' שרי וכ"מ ברע"ב פ"ד דשביעית עכ"ל הל"ש בח"ד, וראיתי בס' אמרי יושר ח"ב סי' ק"ט שהביא ראי' לזה מב"מ (נ"ו) דאחד הסיטון ואחד בע"ד מוכר ושולח לחבירו דמאי, והרי סיטון הוא שקונה תבואה מאחרים ויש בזה חשש דאו' לשי' הריב"א בתוס' ב"מ פ"ח דלקוח אחר מירוח חייב מה"ת, אע"כ משום דמאי דרבנן אף שעיקרו דאו' שרי בסחורה כדברי הלבוש"ש וכתב ע"ז שהיא ראי' מפורשת: ולענ"ד במחכ"ג אין ראי' כלל דבדמאי לש"ל שיהי' אי' סחורה כיון דמאכילין את העניים והאכסנאים דמאי ומבואר בפר"ח אודות דג ברביט"א שבכמה מקומות נוהגים בו איסור מ"מ מותר לסחור בו משום דאינהו מיכל

אכלי כו' ועשו"ת חיים שאל ח"א סי' ל"ב ודוק: ג) ולי נראה לסייע לדברי הלב"ש מהמבואר בספרי בנזיר (ד"כ) מ"יין ושכר יזיר מותר הוא בסחורתו ובקה"י אות סחורה שביאר כיון דאי' סחורה ילפינן משרצים דהוי אי' הבא מאליו ולא ילפינן מיני' אי' הבא ע"י אדם כדאמר בחולין (ק"כ), ולפי"ז להמבואר בר"ן נדרים (י"ט) לגבי ספק נזירות להקל דלא עדיפא טומאה דרבנן שהיא מאל' מנזירות דאו' שבאה בידי אדם, וכסברא זו כתב גם בסמ"ע חו"מ סי' ר"ח סק"ג דאחר דגם בדרבנן אעל"מ ממילא גם בדאו' אפי' בדה מלבו דלא גרע כו' עיי"ש, ולפי"ז הכ"נ מאחר דמבואר בספרי דבנזירות דאו' מותר סחורה כיון שבא בידי אדם א"כ ממילא דמותר ג"כ באי' דרבנן שיש לו עיקר מה"ת ובא האי' מאליו דלא גרע אי' דרבנן מאליו מאי' תורה הבא ע"י אדם דמותר בסחורה וליכא אפי' אי' דרבנן, והא דב"מ (צ"ב) דנזיר אסור להשכיר עצמו לענבים משום לך לך כו' אינו לפי המסקנא דמשל שמים הוא אוכל וכמו"ש בס' א"י הנ"ל מר"מ פי"ב מה' שכירות הי"ג ולא דמי לתרומה דאסור בסחורה דרבנן משום תקלה דשאני התם דכתיב לאכלה וכמו גבי שביעית דכ' לאכלה ולא לסחורה עיי"ש וא"כ מאחר דבנזיר ליכא אי' סחורה אפי' מדרבנן ממילא ה"ה באי' דרבנן אפי' ביש לו עיקר בדאו' דלא גרע כו' כדברי הר"ן נדרים הנ"ל, ודוק כי היא הערה עצומה: ד) ובעיקר הדין אי עגל פחות מח' ימים אסור רק מדרבנן הקשה בט"א מר"ה ו' בהא דבע"מ מונין שנה בבכור לנתינתו לכהן דכ' תאכלנו שנה בשנה מקשה הש"ס בע"מ מי מצי אכיל לי' ומשני דקים לו שכלו חדשיו ואס"ד דפחות מח' ימים הוא רק דרבנן מאי מקשה בע"מ מי מצי אכיל הרי שפיר אכיל מה"ת ולכך מונין משעה שנולד לענין לאכול בתוך שנתו דהוא מה"ת והיא קו' עצומה, ונ"ל לתרץ דכבר העיר בדג"מ ובנוב"ת אע"ז סי' י"ט דהול"ל דפחות מח' ימים אסור מה"ת אע"ג דרוב אינם נפלים מ"מ סמוך מיעוטא לחזק"א דבהמה בחיי' בחזקת אי' עומדת, ונ"ל דהדבר תלי' בפירש"י ותוס' ביצה (כ"ה) אי בהמה בחיי' בחזק"א עומדת מטעם אי' אמה"ח או מטעם אי' שאינה זבוחה דלדברי התוס' שהוא משום אי' שא"ז י"ל דלש"ל סמוך מיעוטא שהרי אף לר"מ דחייש למיעוטא ומה"ט ס"ל בקידושין (פ') דאמרי' סמוך מיעוטא לחזקה והרי כתב בהגהת מל"מ פ"א מה' יו"ט דבלאו שא"ב מלקות וכן באיסור עשה גם לר"מ לא חייש למיעוטא, ולפי"ז מכש"כ לרבנן דל"ח למיעוטא רק היכי דמסייע חזקה מודו דאמרי' סמוך מיעוטא אבל באי' עשה דאפי' ר"מ ל"ח למיעוטא ממילא דלש"ל סמוך מיעוטא לחזקה.

ולפי"ז אם בהמה בחיי' בחזק"א עומדת משום אי' שא"ז שהוא מעשה דזבחת נמצא שלא יהי' הבשר רק באי' עשה כיון שנצמח איסורו רק מחזק"א של עשה דזבחת וכה"ג שכתבו התוס' יבמות (ע"ז): דחללה הבאה מחייבי עשה ליכא לאו אלא עשה וכע"ז גם בר"מ פט"ז מטו"א ה"י דמטמא עצמו ברגל אינו לוקה וכתב בט"א ר"ה ט"ז משום דהלאו בא רק מכח עשה דמבטל עשה דחובת הרגל עיי"ש וקצ"ע מ"ש כן בשי' הר"מ שהרי הר"מ פי"ט מא"ב לא אזיל בשי' התוס' יבמות (ע"ז) הנ"ל לגבי חללה הבאה מחייבי עשה] והכ"נ כגון בס' בשחיטה שאסור רק מטעם בהמה בחיי' בחזק"א מעשה שא"ז גם אי' הבשר ל"ה יותר מאי' עשה וכדאמרי' כה"ג בחולין (ט') מ"ס בחזקת אי' אמרי' בחזקת טומאה לא אמרי' אבל כ"ז אי בחזק"א עומדת רק מעשה דשא"ז ממילא לש"ל ג"כ סמוך מיעוטא לחזקה כיון דבאי' עשה לכ"ע ל"ח למיעוטא, משא"כ לפירש"י

דבהמה בחיי' בחזק"א עומדת מאי' אמה"ח דהוי אי' לאו רק שהתוס' הק' על פירש"י דמשנשחט כבר אזיל אי' אמה"ח ואין מחזיקין מאיסור לאיסור, והנה בש"ך יו"ד סי' נ' כתב ע"ד הד"מ שהוכיח מתוס' יבמות ל' דבריעותא מחיים לא אמרי' נשחטה הותרה ובשו"ת מהרמ"ל הק' ע"ז דאדרבה מסקנת התוס' דאפי' בכה"ג אוקמה אחזקת היתר כדאמרי' אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת וע"ז כתב הש"ך דבאמת תלי בפלוגתא ורק רבה ס"ל התם דאשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת אבל אביי אקשי לי' מהך דנפל עליו הבית כו' אלא דלא מוקמינן בחזקת היתר לשוק בעודה א"א, וא"כ פלוגתתם, דרבה ס"ל אפי' בנוולד ריעותא מחיים דאיכא עוד אי' אמה"ח מ"מ כשנשחטה והלך אי' הראשון לא מחזיקין מאיסור לאיסור ואביי ס"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור וכמו"ש בשו"ת בש"א יו"ד סי' כ' עיי"ש: ולפי"ז מתורץ היטב קו' הט"א הנ"ל בר"ה (ו') בהא דאמר אביי דבכור מונין לו שנה משעה שנולד ומקשה בע"מ מי מצי אכיל, ול"ק הא עגל פחות מח' ימים הוא רק דרבנן דז"א דלאביי לשיטתו דאית לי' מחזיקין מאי' לאי' ואמרי' בהמה בחיי' בחזק"א אמה"ח עומדת שפיר הוי פחות מח' ימים אי' דאו' משום סמוך מיעוטא דנפלים לחזקת אי' אמה"ח ודוק כי נכון: סוף דבר שיש כמה צדדים להתירא בנ"ד וכמו"ש ג"כ בס' מנח"י יו"ד סי' ט"ו משו"ת נאו"ד דא"כ נאסור ג"כ לקנות בהמה דאיתילד בה ריעותא מה שלא שמענו וכן בעגל קודם ח' ימים מותר לשחוט וא"צ לברך על שחיטתו עיי"ש ולכן הגם שלא אומר להתיר לכתחלה אבל אין למחות במי שמיקל שי"ל על מי לסמוך: מה שהעיר כרו"מ בט"ז יו"ד סי' א' סק"ז בענין הפרשת תרומה דעיקר הברכה היא על מצות הפרשה אפי' אינו רוצה לאכול שהוא נגד פירש"י גיטין (מ"ז): כבר עמדו בזה האחרונים והביאו ג"כ מתוס' ר"ה (ד') דבתו"מ כל זמן שלא הפריש אינו עובר בכל תאחר ובע"כ שאין חיוב עליו באם אין רוצה לאכול אבל דבריהם הם נגד הירושלמי פ"ג דמעשרות ה"א דאמר המשהה טבלו עובר בב"ת ועיין בהערותי לס' שלחן העזר ח"ב שכתבתי בזה ישוב נחמד: מה שהעיר בט"ז יו"ד סי' ה' סק"ז דלא מצינו בשום מקום שיהי' אסור משום מראית עין חמיר טפי מאיסור מצד עצמו וקשה מחולין (פ"ה): בשוחט את הטרפה כו' ר"ש מתיר בהנאה א"ל ר"פ לאביי וסבר ר"ש חשנב"ע דאו' ופירש"י דאו' מוזבחת ובעי' שחיטה ראוי' דאי רבנן וטעמא דאסורי משום דמאן דחזי דנשחט בעזרה סבר קדשים נינהו ואתי למישרי קדשים בחוץ מה לי ראוי' מה לי אינה ראוי' כו' הרי דחשיב מאן דחזי דאיכא מ"ע מחמרינן יותר מאי' גופא, לכאו' יפה העיר, אבל באמת י"ל דשאני בהא דיו"ד סי' ה' דבין משום אי' דאו' ובין משום אי' מ"ע (הוי משם אחד מדין קדשים בחוץ שפיר כתב הט"ז דאין סברא דשוחט קדשים בשאינו שלו ליכא אי' קדשים בחוץ ובשוחט בזה"ז לשם קדשים דהוי רק אי' מ"ע יהי' אי' קדשים בחוץ אפי' בשאינו שלו, אבל התם בחולין (פ"ה) אם האי' מה"ת הוא מקרא וזבחת דאיכא אי' חשנב"ע ולא נזכר כלל מענין קדשים בחוץ לכך בטרפה דהוי שא"ר ליכא איסורא ומשא"כ אם האי' דרבנן משום מ"ע הוא משם אחר מדין מחזי כקדשים בחוץ ואין הנושאים דומין זל"ז וז"פ: ובדבר הדו"ד שעשה פשרה עם הלוח בערכאות ע"פ החוק כפי רוב דעות הבע"ח בהסכמה ועתה הרחיב ד' את גבול הלוח, אם יכול לתבוע ממנו עכשיו המותר מטעם מחילה בטעות והביא משו"ת התשב"ץ חוט המשולש סי' כ"ז במי שכפר בפקדון ומתוך כך נתרצה בעל הפקדון לקבל החצי גם במהרי"ק

שורש קי"א בפשרה עמהאחים על שהי' סבור שלא היו הנכסים מרובים וכן אמרו לו אחיו, וכתבו דהוי מחילה באונס או בטעות כפי מהות העובדא עיי"ש, והנה לא ירשני הזמן לעיון אבל פשוט דלא דמי נ"ד להתם דהוי בטעות משעת פשרה מה שהי' סבור ע"פ דברי האחים שאין בנכסים מרובים וכה"ג דכתובות (צ"ז) דאמר התם נמי זביני בטעות הווי דאיגלאי מלתא דארבי בעקולי הווי קיימי אבל הכא נולד הטעות אח"כ מה שהרחיב ד' את גבולו ואין פותחין בנולד, וראיתי בד"ג כלל פ"א הביא משו"ת אבני צדק לענין פשר שנעשה ע"י קאנקורז ואח"כ תפס הנושה על מותר החוב דמהני תפיסתו שיכול לומר שלא מחל לו אבל כ"ז בתפס שאין מוציאין מידו וגם דוקא בקאנקורז שעשה הלוח עצמו אבל לא בקאנקורז הנעשה ע"י רוב הבע"ח שהרי כתב בגליון הגרע"א הביאו הפ"ת חו"מ סי' י"ב סק"ט בשם תשו' מהרש"ך דבע"ח שהסכימו הרוב להתפשר עם הלוח כופין גם את המיעוט להתפשר כן וכה"ג פשרה א"צ קנין כיון דנהיגי בלא קנין עיי"ש, ועפ"ז ג"כ סר פקפוק מה שיש לדון בכח פשרה הנעשה בערכאות ע"פ המבואר בסמ"ע סי' ס"ח סק"ג דפשרה בערכאות לא מהני אפי' בקנין רק בכה"ג דנ"ד שאני לפי שנעשה בהסכמת רוב הבע"ח דהוי ג"כ מדינא דידן וע"כ נראה דאפי' להפוסקים דלא מהני מחילה בדנקט שטרא מ"מ כה"ג מהני לכ"ע כיון דמנהגא הכי הוי ומהני מדין סטומתא וז"ב לענ"ד: ידידו.

סימן נז.

ב"ה ה' וארא תרצ"ה שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה אלי' יהושע נ"י דומ"צ בק' סלאמניק: ע"ד השאלה בעופות שיש להן חמשה אצבעות דהיינו שבמקום אצבע היתירה באחורי הרגל נמצא שני אצבעות ולפעמים כמו ג' אצבעות: א) הנה בחולין (ס"ב) אמר אביי תרנגולא דאגמא חד מח' ספיקות הוא והיינו מרדו דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסירא חזיוה דדרסא ואכלה והיינו גירותא ובפירש"י ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו י"ל שמא ידרוס זהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאח"ז ראוה שדרסה ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת כו' ועל יסוד זה הם דברי הש"ע יו"ד סי' פ"ב דאע"פ שיש להן ג' סימנים אלו אין לאכלם לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס אא"כ יש לו מסורת והרמ"א הוסיף דאפי' בחרטומו רחב וכף רגלו רחבה אין לסמוך ע"ז ואין לאכול שום עוף אלא במסורה, ובפ"י דברי המחבר בש"ע נתוכחו בשו"ת האחרונים אם זה מה שאין לאכול עוף אפי' בג' סימנים הוא רק מחומרא וכמו דברי הרמ"א שאין לסמוך אפי' בחרטום רחב שהוא רק מחומרא ומנהג או שדין המחבר הוא מהלכה משום ספיקא דדינא וכבר הי' לעולמים בדור שלפנינו אשר נבוכו אודות העופות החדשים הנקראים וואליכישע הינער שהם משתנים בגדלם בקולם ובתוארם ורגליהם מכוסות מעט בנוצות שהגאון ר' אברהם יענעווער ראבד"ק קראקא ז"ל בא להתירם כמו"ש בספרו צלותא דאברהם וכן בשו"ת חסל"א מהדו"ת כתב להתיר ובשו"ת ד"ח ח"ב סי' מ"ח חולק עליהם עיי"ש: ב) אמנם נראה שחילוק גדול יש בין הנושאים ובנ"ד בעופות שלפנינו אין בהן לפקפק לא מדינא ואפי' לא מצד חומרא דהרי יש לנו מסורה בתרנגולים השווים להן לגמרי בתוארם בגדלם וקולם וכל ענין בלי שום שינוי זולת מה שנמצא באלו האצבע יתירה שנתפצל לשנים או לשלשה ומשום זה לא יצאו מן המסורה המקובלת וכש"כ הוא ממ"ש בשו"ת צ"צ סי' פ"ט לגבי אוזות הבר

שהביא מב"ק (נ"ה) אילימא משום דהאי אריך קועי' והאי זוטר קועי' כו' והכא בנ"ד יותר פשוט מן הסברא דמשום חילוק האצבע דהוי מינו ממש של שאר עופות הכשרים, ועיין בתוס' ב"ק פ' ד"ה דקטיני דבחולדות הסנאים בפ"א דאהלות משה"כ ב"ש מטמאו דכיון שרגלי' גבוהין ודקין מספקא לן שמא לאו היינו חולדה דקרא ויש לה תורת נבילה א"כ לכאו' מצינו ראי' דמשום שינוי הרגלים מקרי מין אחר אבל בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קכ"ח כתב ע"ז דשאני התם דהספק שמא הוא שרץ והוא מלשון רוחש ונד על הארץ וכיון שרגלי' גבוהים אינה ממין שרץ וכ"כ בדע"ת בשו"ת סי' ט"ז וסייע מתוס' נדה (כ"ג) ד"ה ליתני עיי"ש, ועכ"פ בעופות דידן שגם שווין בגדלם ואין רגליהן גבוהין יותר בודאי ל"ה שינוי ע"י חילוק האצבע, ואף אמנם מצינו בתו"כ וברש"י פ' שמיני פסוק כ"ג אשר לו ארבע רגלים הא חמש טהור א"כ לכאו' אפשר דה"ה להיפוך בנוגע לחומרא שע"י היתר חשיב שינוי, אבל באמת ז"א דהתם לא מטעם שינוי רק דבפירוש אמר קרא אשר לו ארבע ולמעוטי חמש ועוד דאפי' ננקוט דיתר רגל חשיב שינוי וכמו בבכור דבעל חמש רגלים הוי מום מ"מ יתר אצבע מה שאינו ניכר על הרוב להדיא כ"א אחר שימת עין לבדיקה בודאי ל"ה שינוי, ודמיון לזה בבכורות (מ"ד) במתני' יתר בידיו וברגליו שש ושש ר"י מכשיר וחכמים פוסלין וקיי"ל כחכמים מ"מ דוקא ביתר אצבע בידו אבל יתר אצבע ברגלו לכ"ע ל"ה מום ומקרי אפי' שוה בזרעו של אהרן כמו שדקדק הר"מ פ"ה מבי"מ הי"א מי שיש בידו אצבע יתירה באצבעות ידיו כו' הרי דמשא"כ אצבע יתירה ברגלו מקרי שוה בזש"א ומה דנקט במתני' יתר בידיו וברגליו פירש"י דמתני' לישנא דקרא נקט ועוד שהוא לרבותא דאף שהיתר שוה בידיו וברגליו וכמו"ש הר"מ לרבותא אפי' שש ושש עיי"ש, ועיין מ"ש בדרכ"ת יו"ד סי' מ"ו סקמ"ח בשם ס' שלחן גבוה שאפשר להכיר בעוף אם כבר עבר עליו יב"ח שידוע לכל שכל תרנגול זכר אפי' מסורת לאחר יב"ח יוצא לו אצבע יתירה ברגל סמוך לאצבעו יתירה שיש לכל עופות הטהורים, והנה הגם שאפשר הכוונה רק אצבע בלא צפורן אבל עכ"פ משום תוספת הצפורן בודאי שאין לחוש שיצא מן המסורת ואפי' בתרנגולת: ג) ולכאו' הי' לדון קצת בנ"ד ע"פ המבואר במתני' חולין (נ"ט) ראב"צ אומר כל עוף החולק את רגליו טמא ובגמ' שם (ס"ה) ראבצ"א מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו שתיים לכאן ושתיים לכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור א"כ בכה"ג דנ"ד שיש להן ב' אצבעות למעלה לא משכחת אחת לכאן ובאופן שיש להן ג' אצבעות למעלה נמצא חולק שלש לכאן ושלש לכאן שהוא סימן טומאה, ועפי"ז הי' להוסיף חומרא שלא יועיל אפי' מסורת בעופות הללו כמו"ש הש"ך סי' פ"ב סק"ו דבחולק את רגליו אין לסמוך על המסורת וקבלה בטעות הוא: אבל באמת דא בורכא דכללא דחולק את רגליו טמא לא שייך רק באופן שהי' במציאות שיהי' העוף חולק את רגליו שלש לכאן ואחת לכאן משום שהאצבעות עומדין בשורה ועכשיו שהעוף מטבע יצירתו והרגלו הוא חולק שתיים לכאן ושתיים לכאן זה סימן טומאתו, משא"כ בנ"ד שבמקום אצבע היתירה נמצאו ב' או ג' אצבעות חלוקים אבל לא נפרדים בשיעור הזה שיהי' להעוף מציאות ואפשר לחלוק אותן לכאן ולכאן לפי שהן בשורש אחד אין לזה ענין לדראב"צ דאמר בפירוש מותחין לו חוט של משיחה שהוא ענין בדיקה ע"י חוט של משיחה על טבעו והרגלו של העוף אבל לא אם כן גידול הרכבות האצבעות שא"א בענין אחר וז"פ, ועפי"ז נפל גם החשש

ששמעתי מהרהרין להחמיר מטעם יתר כנטול והוי כחסר אצבע היתירה שהוא אחד מסימני טהרה, דז"א דל"ה יתר כלל רק פיצול אצבעות והם בשורש אחד: ד) חוץ מהאמור יש ביתר שאת לנ"ד צירופי ההתירים שנשנו מכבר בספרי השו"ת הנ"ל אודות העופות החדשים שכתבו המתירים מטעם שכן ונדמה לפי שרבו בהדי הדדי עם התרנגולים הישנים ומזדווגים יחד ומבואר בחי' הרמב"ן והר"ן ומהרי"ו ושו"ת הרדב"ז ללשונו' הר"מ דכמו שאומרי' שכן ונדמה לאיסור כן אומרים להתיר, ובשו"ת ד"ח ע"ב סי' מ"ח דחה בשתי ידיים דברי אחד מהרבנים שרצה לומר דאין אומרים שכן ונדמה להתיר שהוא נגד המבואר בראשונים רק דהתם כתבו לפקפק דלא מקרי נדמה לפי שאין דומה לא בגדלם וקולם ושינוי הנוצות שעל רגליהם ולשי' רש"י נדמה היינו במראיתן וכתב הר"ן דהיינו בפרצופו ומנהגו וכתב דלכך עוף שנקרא אשטורני לא נקרא נדמה לעורב מחמת שאין פרצופו דומה לעורב לפי שהוא קטן וגם לא כמנהגו שהוא מזמר תמיד עכ"ל, משמע שע"כ לא נקרא נדמה לפי שבב' ענינים אינו דומה, וכה"ג עיין תוס' בכורות י' ד"ה נבילת שיש חילוק לדינא בין דיחוי אחד לשני דחויין וא"כ בעופות החדשים שמאז, יפה כתבו לפקפק בטעם היתר דשכן ונדמה כיון שאין דומין בב' ענינים בגדלם ובקולם וכדומה וכמו"ש בשו"ת בי"צ יו"ד ח"א סי' ק"ז אבל בנ"ד הרי דומין ממש בכל ענין ואפ"ל הבדל האחד שנמצא עם פיצול האצבע לא חשיב הבדל ושינוי כאמור: ה) שוב נדפס בינתים שו"ת דובב מישרים מאחי הגאון הגדול אבד"ק טשעבין שליט"א ראיתי בסי' פ"ט כתב בענין זה תשו' נחמדה ושם העיר ג"כ לדמות ראי' מש"ס בכורות (מ"ד) הנ"ל דמשום יתיר אצבע ל"ח שינוי מדמכשיר ר"י שם יתר בידי וברגליו הרי דמקרי שוה בזרעו של אהרן, ולכאן אין הכרח שהרי באמת חכמים פוסלין דמקרי אינו שוה בזש"א, אבל כבר הבאתי דהוי הוכחה גם מדברי חכמים דמה שהם פוסלין הוא רק ביתר בידי כלשון הרמז"ל אצבע יתירה באצבעות ידיו כו' אבל באצבעות רגליו לכ"ע מקרי שוה בזש"א ומה דבעל חמש רגלים הוי מום גם בבהמה במתני' בבכורות (מ') היינו יתר רגל ולא אצבע וכן רגליו קלוטות כשל חמור משום שנשתנה לדבר הטמא, ראיתי ג"כ בסיום תשובתו שנטה להחמיר מטעם הנזכר דיתר כנטול והביא בקיאות יפה שמצינו יתר כנטול אפ"ל בדבר שאין תלוי בחיות וציין למג"א סי' ל"ב סקל"ג בדברי הראב"ד לענין תפילין שנמצא בהן תיבות כפולות ונו"ב יו"ד סי' ע"ד ומדברי הר"מ סופ"ז מה' ס"ת וב"י סי' רפ"ג ושו"ת אנ"ז סי' שע"א ולפי מה שכתבו באחרונים לחלוק על שו"ת מהרי"ט סי' נ"א מה שכתב דהסימנים אינם גורמין הטומאה וא"כ דהסימנים עצמן הן הגורמים לא לסימן בעלמא ע"כ שייך לומר יתר כנטול עיי"ש דפח"ח, והנה באמת מפורש כן בתוס' נדה (נ') שיטתם דהסימנים עצמן הם הגורמין טומאה כמו"ש בד"ה תרנגולתא דאגמא וז"ל והאפרוח מעפרא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה כו' אך בכ"ז מ"ש דאמרי' יתר כנטול בדבר שאינו תלוי בחיות אינו מוכרח ועיין זבחים (י"ח) על ארבע כנפות כסותך ארבע ולא חמש כו' מ"ס יתר כמאן דאיתא דמי ומ"ס כמאן דליתא דמי לא דכ"ע כמאן דאיתא דמי כו' ובמנחות (פ"ח) ומ"ד אבל יתר מלאים קרינא בי' עשו"ת אנ"ז הנ"ל בזה ובגמ' סוכה (מ"ט) דאם יש שיעור למים אם נתן יותר מכשיעור אין הכ"ש מקדש אף את הראוי ועתו"ס מנחות (מ"ו) ד"ה ואיזו ותוס' זבחים (ע"ז) ד"ה ואי, שיש בזה סתירה מש"ס מעילה (י"ג) דאר"ל אין

מועלין בכולן אבל מועלין בג' לוגין למימרא דקסבר ר"ל יש שיעור למים כו' הרי אע"פ שיש יותר מהשיעור מ"מ הג' לוגין נתקדשו רק דהדבר תלי' בפלוגתא הנ"ל אי יתר כחסר או דיתר נמי מלאים קרינא לי' והדברים עתיקים בספרי האחרונים, ועכ"פ דלא ברירא מלתא לומר בכל דבר וענין דין יתר כנטול ועיין שו"ת חס"ל מהדו"ת יו"ד סי' ט"ז: ו) עוד י"ל כאן ממנ"פ להתירא שהרי בויכוח המדובר אודות העופות החדשים שמאז, כתב הג' הר"א יענעווער ז"ל לדון להיתר משום דבחולין (ס"ד) קאמר לגבי שמנה ספיקות לבדוק בביצים דידיהו אלא ש"מ סימנין לאו דאו' דאיכא דעורבא דדמיא ליונה ועכ"פ דהוי ספיקא כמבואר במשמרת הבית, וא"כ בעופות שיש להן ג' סימנים איכא ס"ס שמא סימני ביצים הוי סימן ואת"ל ל"ה סימן שמא עופות טהורין מרובין מטמאים עתו"ס שם ס"ד ד"ה ודלמא ושאני בח' ספיקות דיש להן ריעותא דאין קרקובנן נקלף אלא בסכין, רק דבבי"צ סי' ק"ז הביא לזה שו"ת המהרי"ט סי' נ"א הנ"ל דכיון דאין הסימנים עצמן גורמין טומאה הוי כל ס"ס בסימנים ס"ס משם אחד עיי"ש, וא"כ הכא בנ"ד יש היתר להעופות ממנ"פ דאם תאמר לדון לאיסור מטעם יתר כנטול והיינו משום הסברא דהסימנים עצמן גורמין טומאה וכשי' התוס' נדה הנ"ל, א"כ אדרבה ממילא יהיו מותרין העופות משום סימני ביצים שהן טהורין דשוב ל"ה ס"ס משם אחד ודוק, ובאמת כתב בשו"ת אנ"ז יו"ד ח"א סי' ע"ו לגבי אוזות הבר שאם יתברר שא"א להכיר כלל בין הביצים מאוזות שלנו לאוזות אלו זה היתר טוב עיי"ש א"כ משה"כ בעופות דידן א"צ לבא מטעם ס"ס רק דבלאה"כ יש היתר בהן ע"י הביצים שדומין בלי שינוי כלל לביצים של שאר עופות: ז) ובאמנה ידוע משו"ת הריב"ש סי' קצ"א דלגבי סימני עופות לא מהני רוב משום שאמרה תורה והבדלתם בעינן שיהי' ודאי דאלה"כ לא מקרי הבדלה, אבל הנה דברי הריב"ש הם נגד דהתו"ס חולין (ס"ג) ד"ה ודלמא שהקשו כיון דעופות טהורים הוי רובא ניזל בתר רובא כו', [ויש לי להעיר ג"כ עפ"ד הריב"ש במ"ש הפר"ח דאסור לעשות מלאכה בשבת ביה"ש דמקרי איקבע איסורא ועתו"ס כריתות (י"ז) דזה דוקא בה"ש דמוצ"ש והלח"מ הל' שגגות פ"ח דאפי' ביה"ש דע"ש ועיין חו"ד סי' ק"י בבית הספק סק"כ, ולכאו' בלאה"כ כיון דכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול ובשבועות (י"ח) אמר דכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול וכתיב התם להבדיל בין הטמא ובין הטהור כו' ובר"מ פכ"ט מה' שבת שיטתו שהבדלה במוצ"ש הוא מה"ת ובהה"מ דילפינן לי' מדכתיב ולהבדיל ועיין ג"כ מ"ש בחי' תפארת שמואל בגליון הרא"ש ברכות (פ"ו) בשם מהרי"ו שנהגו לעמוד בהבדלה דכתיב אשר הבדלתי לכם לגבי עופות טמאים (ויקרא כ' וילפינן מספה"ע דכתיב לכם דהוי בעמידה משום בקמה עיי"ש א"כ מדמדינן הבדלה דשבת להבדלה דעופות א"כ להריב"ש דלא מהני בעופות רוב וס"ס משום דכתיב הבדלה הכ"נ לענין הבדלה שבין קודש לחול לא יועיל רוב וס"ס והיא הערה חדשה].

אך כבר כתבתי דהתוס' לא אזלו בסברת הריב"ש וע"כ בעופות דידן יש היתר ס"ס ממנ"פ כנ"ל, אבל העיקר דא"צ כאן לבא לטעם ס"ס או היתר מסימני הביצים או מטעם שכן ונדמה שנזכרו למעלה רק שפשוט היתרן שלא יצאו מכלל המסורה של שאר עופות הטהורים ולמותר להאריך בזה: ואך משום כבוד אחי הגאון שליט"א בספרו שחוכך בהן קצת להחמיר ע"כ כאשר באים לפני בשאלות עופות אלו קודם שחיטה אני מורה דרך

עצה טובה שלא לשחטן לכתחלה, אבל אם כבר נשחטו אני מורה בהן להיתר, וכן השבתי להרב מו"ה בנציון בלעך שו"ב בצירוף והוא השמיעני אח"כ שכן התירם הגאון ר"ח עוזר מווילנא שליט"א ועוד כמה גדולים מפורסמים והג' הנ"ל כתב שעוד לפני ארבעים שנה היתה שאלה זו והסכימו זקני ההוראה כן ובא בעצמו עם הג' ר"ש שלמה הכהן בעל חשק שלמה ז"ל בדברים ועלתה ההסכמה להיתר והוא הנלע"ד פשוט להלכה ולמעשה: ידידו דוש"ת.

סימן נח ב"ה י"ז מנ"א תרפ"ז. להאברך החו"ב מו"ה ליבוש גרינבוים בטארנא: א) הבאת דברי הט"ז יו"ד סי' צ"ח סקי"א לענין שומן בחלב דליכא בב"ח משום עבידא לטעמא כיון שאין האי' כ"א מצד התערובת וכיון שי"ב ס' אין כאן תערובת ובפמ"ג כיון דדרך בישול אסרה תורה בעינן טעם גמור אבל בגליון מהרש"א סי' פ"ז כתב דגם בב"ח עבידא לטעמא לא בטיל, והערת דלפי"ד הט"ז גם בהמבואר בסי' צ"ח בב"י וש"ך סק"ד בטעם קפילא ואמר דבאית בי' טעם אסור אפ"ל ביותר מס' והי' זה רק בשאר אי' ולא בב"ח משום דיותר מס' אין כאן תערובת ואילו בב"י שם בשי' הרמז"ל לא נראה כן: ב) הנה באמת המנ"י הק' על הט"ז מדברי האו"ה כלל כ"ה ובפמ"ג בשעה"ת פ"א עמד ע"ד המנ"י דמ"ש ממעמיד דלא שייך בבב"ח שהרי תרוייהו דרבנן א"כ כל שאין טעם גמור דהיינו למעלה מס' לא גזרו כל שאין אי' בפ"ע ות"י דשאני מעמיד דלית בי' טעם כלל אלא דניכר פעולתו משא"כ בדבר דעביד לטעמא דאסור מדרבנן מחמת טעם קלוש דאית בי' עכ"ד וא"כ לפי"ד החו"ד סי' צ"ח שהביא מפיה"מ להר"מ פ"ב דערלה דתבלין ל"ה טעם גמור רק פרסום הפעולה מובן החילוק דרק בעבידא לטעמא כתב הט"ז משום דלא עדיף ממעמיד כקו' הפמ"ג משא"כ בנתינת טעם גמור ביותר מס', אמנם בקו' הפמ"ג הנ"ל דמ"ש ממעמיד כיון דשניהם מדרבנן לכאו' י"ל עפימ"ש באעו"ז סי' תמ"ז בטעם האו"ה בש"ך סי' צ"ח ס"ק כ"ט דאחר ס' אע"פ שהטעם נרגש אסור רק מדרבנן משום דטכ"ע לא ילפינן כ"א מגע"נ והתם ע"כ אין בו ס' דאין לך כלי שיהי' ס' תוך הכלי נגד הכלי אבל ביש ס' הטעם מותר מה"ת, ולפי"ז י"ל דהא תינח בשאר אי' דילפינן טכ"ע מגע"נ אבל בבב"ח דבגופי' כתיב טעם כעיקר אפ"ל ביותר מס' י"ל דאסור הטעם מדאו' ולכך גם בעבידא לטעמא חמור ממעמיד דאסור גם בבב"ח להאו"ה כיון שעכ"פ בטעם גמור איכא אי' דאו', אבל באמת ז"א דבבב"ח בלאה"כ ליכא ביותר מס' אי' מה"ת משום דל"ה דרך בישול רק שכתב האו"ה דאיכא אי' דרבנן ע"ז שפיר הק' הפמ"ג דמ"ש ממעמיד דאפ"ל אי' דרבנן ליכא בבב"ח וזה שתירץ דשאני מעמיד דל"ה טעם רק היכר הפעולה כנ"ל: ג) ובחולין (צ"ז) בקדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנו"ט, דרבא מקשה בב"ח מאן טעים לי' השתא דאר"י סמכינן אקפילא ארמאה ה"נ כו' הק' בתוס' מה דלא פריך במתני' דירך שנתבשל בה גה"נ מאן טעים לי', ולהאמור יש לתרץ משום דהתם יש לפרש האי' דבנו"ט היינו בס' וכמו"ש בשו"ת רע"א סי' ר"ז אבל מה דלשון בנו"ט סובל ביטול בס' משום דגם הביטול בס' הוא רק לבטל נתינת טעם שהרי באמת אם יש בו נתינת טעם אפ"ל ביותר מס' אסור משא"כ בקדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב שפיר מקשה מאן טעים לי' דהכא ליכא לפרש האי' בנו"ט היינו בס' שהרי בבב"ח הביטול בס' אינו משום נתינת טעם דאפ"ל י"ב טעם מותר ביותר מס' כדברי הט"ז הנ"ל דכיון שי"ב ס' אין כאן תערובת וליכא אף אי' דרבנן וכמו שיבואר

אע"כ דבנו"ט היינו ע"י טעימא ולכך שפיר מקשה מאן טעים לי: ד) ויתכן עפ"י ג"כ בישוב קו' הב' של התוס' שם דהו"מ למיפרך אמתני' דטפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם י"ב בנו"ט כו' ולהנ"ל י"ל דגם התם איכא לפרושי דבנו"ט היינו בס' ואף שכתבתי דבבב"ח לש"ל הכי משום דאפי' בנו"ט יותר מס' ליכא איסורא כמו במעמיד דליכא בבב"ח מ"מ כבר הבאתי שי' האו"ה דבנו"ט אסור משום דלא דמי למעמיד דהוי רק דרבנן משא"כ נו"ט אפי' ביותר מס' בבב"ח וא"כ דתלי רק בנו"ט שפיר יש לפרש דבנו"ט היינו בס' משא"כ בהא דקדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב דהתם ודאי גם היכי שנו"ט הוי רק דרבנן כמו"ש הכו"פ סי' צ"ח סק"ב דאפי' בבב"ח דטכ"ע דאו' מ"מ טעם היוצא מכלי ובפרט היכי דהתירא בלע לכ"ע דרבנן ועיין בפמ"ג בפתיחה לבב"ח בזה וא"כ עכ"פ היכי שנו"ט יותר מס' שוב דמי למעמיד דרבנן דליכא אי' בבב"ח ממילא הכא דביטול בס' לא תלי בנתינת טעם ליכא לפרושי דבנו"ט היינו בס' ולכך שפיר מקשה מאן טעים לי' ודו"ק, ולכאו' הי' מקום לתרץ בפשיטות דבקדירה שבישל בה בשר כו' ליכא לפרש דנו"ט היינו בס' שהרי אין לך קדירה שיהי' בתוכה ס' נגד הקדירה אבל כבר כתב הש"ך בסי' צ"ג בשם הב"י דמשכחת לפעמים בנחושתה דק ורחבה גדול: ה) אבל יש לתרץ עוד עד"ז דהנה חדשות יש להעיר לכאורה דבישל חלב בקדירה של בשר לעולם יהי' מותר אפי' מדרבנן לפי המבואר בכנה"ג בשם הרדב"ז שרמז עליו בפמ"ג סי' צ"ד מ"ז סק"א דעפ"י רוב יש ס' בתוך הקדירה נגד מה דנפיק מינה, והנה במג"א סי' תנ"א סק"מ מבואר דבהתירא בלע א"צ לשער רק נגד מה דנפיק מיני' ועיין שע"ת סי' תמ"ז ס"ק ט"ז מלבד זה כתב בפלתי סי' כ"ב סק"ד ראי' מתוס' חולין (צ"ז) דבאי' דרבנן לשער במה דנפיק מיני' ועיין ל"א שם מ"ש בזה וא"כ בקדירה שבישל בה בשר או להיפוך דתרתיה איתנהו בה דהוי טכ"ע דרבנן לדברי הפלתי סי' צ"ח הנ"ל וגם דהוי התירא בלע ודאי סגי לדידהו לשער במה דנפיק מינה ולפי"ד הכנה"ג הנ"ל על הרוב יש ס' בקדירה נגד מה דנפיק מינה ועיין פמ"ג בהגהת השואל סק"ה דעכ"פ שלשים יש אפי' נגד כל הקדירה וא"כ הדבר מתקבל דכנגד מה דנפיק מיני' יש אפי' ס', א"כ לעולם יהי' כשר אם בשל בה אח"כ חלב, ולפי"ז תיקשי בגמ' בהא דקדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנו"ט הרי לעולם יש ס' וכשר והוא חידוש דין דלכאו' בבישל חלב בקדירה של בשר לעולם יהי' מותר דלא שמענו: ו) אך י"ל לפי"ד האו"ה הנ"ל דגם בב"ח אסור בנו"ט אפי' ביותר מס' ואפי' להט"ז בס"ק י"א היינו רק לגבי עבידא לטעמא דאיכא רק פרסום הפעולה משא"כ בנו"ט גמור, והנה מה דמשערין בס' מבואר בב"י משום דלא שכיח שיתן טעם יותר מס' לפי"ז נראה דהא תינח ביש ס' נגד כולו אבל בס' רק נגד מה דנפיק מינה שפיר שכיח שנו"ט ולכך באמת לדינא לא סגי לשער בקדירה של בשר לשער במה דנפיק מינה דשמא נו"ט, וזה יהי' באמת טעם הפוסקים דגם בהתירא בלע לא סגי לשער במה דנפיק מינה עיין ח"י סי' תנ"א, וגם באי' דרבנן שכתב בל"א חולין (צ"ז) כן היינו משום דשמא נו"ט, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל דבהא דירך של גה"נ ובהא דט"ח איכא לפרושי דבנו"ט היינו בס' משא"כ הכא בקדירה דלעולם יש ס' רק משום דשכיח שיתן טעם צריך טעימה דוקא לכך שפיר מקשה מאן טעים לי' ומשני דטעים לי' קפילא ודו"ק, ויש לעיין עפ"י"ז במ"ש הש"ך בסי' צ"ח ס"ק כ"ט דביותר מס' גם עתה סמכינן אמסל"ת.

העולה מהנ"ל דעכ"פ בנו"ט גמור אף ביותר מס' מודה הט"ז, זה אשר רחש לבי לפום
רהיטא: בברכת התורה. סימן נט ב"ה ב' וארא תרצ"ד.

שוכט"ס לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב מו"ה חיים צוקער נ"י דומ"צ בק' שינאווי: לתשובת
מכתבו ע"ד השאלה בחלב מג' פרות שנחלבה בג' קדירות מיוחדות ואח"כ לעת ערב
נשחטה פרה אחת ונמצאת טרפה שהי' נקב בהמסס והוגלד פי המכה: א) הנה יש לדעת
באיזה אופן שהי' הנקב מכוסה והוגלד פי המכה אם הי' קלקול בשר במה שאין אנו
בקיאים בבשר שהרופא גוררו כמבואר ברמ"א סי' מ"ח סעי' וסוס"י נ' או אם הי' הבשר
נסמסמס, דבאופן שהי' הנקב מכוסה בבשר רק מפני שאין אנו בקיאים בבשר שהרופא
גוררו הרי הוי רק ספק טרפה דהוא ספק לכל העולם ולא מקרי ספק חסרון ידיעה וכ"כ
בס' גי"ד סי' מ"ו ס"ק ל"ה דהיכי דמטריפין הבועות מספק שמא הוי בשר שהרופא
גוררו ונסמסמס כיון דבזה"ז אין אנו בקיאים הוי רק ספק טרפה וא"כ בכה"ג בג' קדירות
של חלב דאיכא רוב כשרות אפ"י אם יהי' להם דין לח בלח מ"מ עכ"פ מה"ת מב"מ
ברובא בטיל ובס"ט שנודע אחר שנתערב כתב המהריב"ל להתיר בהפ"מ כמו"ש בפמ"ג
דיני ס"ס: רק אפ"י באופן שהי' הבשר נסמסמס במשמוש היד דהוי ודאי טרפה אכתי יש
מקום להכשיר מטעם אחר משום דיש לתלות שהמסמוס נעשה במשך כל היום של
שחיטת הפרה שהיתה לעת ערב הגם דמבואר בש"ע סי' פ"א דהוגלד פי המכה בידוע
שג' ימים קודם השחיטה הי' ואסור החלב של תוך ג"י מ"מ כתב בשו"ת שדה יצחק סי'
נ"ז דכ"ז דוקא בהוגלד דם המכה אבל בנסמסמס י"ל שנעשה המסמוס בשעה הסמוך
לשחיטה והביא סמך מש"ך סי' נ"ה סק"ד מ"ש דאם נתעכל ודאי קודם שחיטה דבשעה
מועטת כזו ודאי לא נתעכל משמע דיותר משעה קלה חיישינן ועיי"ש שכתב ג"כ
דבקרום מחמת מכה י"ל דנעשה קודם שחיטה שהרי דעת הרשב"א בתה"א גם בסירכא
דתולין שקודם שחיטה נגמרת ועיין פר"ח סי' פ"א והחולקים קבלה בידן שאינה פחות
מג"י אבל בשאר דברים י"ל קודם שחיטה נעשה עיי"ש אך לא הביא מ"ש הלבו"ש סי'
ל"ו סקי"ט ובפנים סעי' מ"א ופמ"ג בפתיחה סי' ל"ט ובכ"ד דקרום מ"מ הוי כהוגלד פי
המכה שבידוע שג"י קודם שחיטה נעשה: ב) ומעתה אם ננקוט כדברי השדה יצחק א"כ
גם בנ"ד אם הי' הבשר נסמסמס או קרום מ"מ אפשר להתיר החלב ולתלות שקודם
שחיטה נעשה, ובקרום מ"מ חזי לאצטרופי דעת הראשונים הרא"ה בכה"ב ובה"ג
והרא"ש פ' בהמה המקשה דטרפה חוזר להכשירו ודוקא בריאה ובושט איתמר דקרום
שעלה מחמ"כ אינו קרום הא בכל דוכתי הוי קרום עיין לבו"ש סי' ל"ט ס"ק ל"ח וחי'
דינים סקי"ז וס' גי"ד בפתיחה אות ל"ב ושו"ת בית יעקב סי' פ"ו וא"כ בנ"ד שהי' נקב
בהמסס ועלה קרום מחמ"כ הגם שקיי"ל להלכה דבכל מקום קרום מחמ"כ ל"ה קרום
וכמו"ש התוס' חולין (נ') ד"ה מחט לגבי המסס גופא דניקב והבריא טרפה, עכ"פ יש
לצרף שי' הראשונים הנ"ל לענין החלב להתיר אפ"י תוך ג"י ועיין ס' גי"ד בפתיחה אות
ל"ב שיש לצרף שי' הרא"ה היכי דכשר בלאה"כ בהפ"מ להכשיר עי"ז אפ"י בלא
הפס"מ [ג] אך גם זולת הצדדים דלעיל להתירא יש בנ"ד מטעם אחר דהקדירה עם
החלב טרפה בטילה ברוב קדירות חלב הכשירות כיון שהחלב בקדירות מיוחדות הוי
כיבש ביכש מב"מ דבטיל ברוב ומותר אפ"י מדרבנן ומבואר זה ברמ"א יו"ד סי' קל"ד
סעי' ב' ובפמ"ג סי' פ"א מ"ז סק"ד וש"ד סי' ק"א סק"ב ועיין בי"צ יו"ד סי' ק"י שכתב

כן להלכה עפ"ד הרמ"א סי' קל"ד הנ"ל: ד) איברא שיש להעיר ע"ז לכאן ממתני' דמע"ש פ"ג מ' י"ב ור"מ ה' תרומות פ"ג הי"ח שקי תבואה כו' תורם מאחת על הכל חביות של יין עד שלא סתם את פיהן תורם מא' על הכל משסתם תורם מכל אחת ובפי' הרדב"ז שם משום דהשקים אין עושים חלוקה בין התבואה שבתוכן וכן בחביות פתוחות הוי הכל מעורב עכ"ד וא"כ דמצינו בחביות יין דהוו כמעורבין גם הכא לגבי ביטול נאמר דהוי כמעורבים ול"ה יבש ביבש והיא הערה נכונה, ובפרט דתיקשי מתני' דמע"ש והר"מ הנ"ל לשי' פירש"י עירובין (ל'): ד"ה שלא מן המוקף דצריך מוקף באותו כלי וע' פירש"י ותוס' מנחות (ע"ז): לגבי תרומה בתודה, ועכצ"ל כדברי הרדב"ז בלשונו דחביות פתוחות הוי כמעורב הכל: אך י"ל דשאני לענין תרומה כמו"ש בפ' הרדב"ז שם משום שהוא עתיד לפרקם מן השק ויתערב הכל וכן בחביות פתוחות משא"כ הכא לענין ביטול איסור מקרי יבש ביבש כשהן בקדירות וממילא אינו עתיד להתערב שלא יאסר משום לח בלח וכה"ג בתוס' חולין (ע"ז) דמשום האיסור אמרי' חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי, ואף דלשי' הרא"ש ברמ"א סי' ק"ט ביבש מותר לבשלן אח"כ וטע"כ לא יאסר ע"י התערובת מ"מ הרי הטעם שם משום שכבר נהפך איסור להיתר אבל הכא אם תאמר דעתיד להתערב לא יהי' האי' בטיל אפי' בעודם בחבית ממילא עי"ז מקרי אינו עומד להתערב, דאל"כ נפל כל דין ביטול מב"מ יבש ברוב כיון דמותר לבשל אח"כ להרא"ש ועומד להתערב אע"כ שהוא דבר החוזר דאם תאמר דמקרי עתיד להתערב ולא בטיל ממילא שוב אינו עומד להתערב וכעין שכתבו התוס' עירובין (ל"א): ד"ה ונתן ויותר מפורש בש"ך יו"ד סי' קי"א ס"ק י"ח דמשום איסורא הוי אינו עתיד להתערב ודו"ק: ה) וראיתי בב"צ אע"ז סי' קמ"ג העיר עפ"ד הרמ"א סי' קל"ד הנ"ל דחבית בחבית מקרי יבש ביבש דקשה מזבחים (פ"א) דמוקי האי דמתן א' שנתערב במתן ד' דבבלול לא פליגי כיון דאין בילה ודלמא מהאי קאי מזה ומהאי לא קאי מזה אלא כי פליגי בכוסות ואמרי' ג"כ התם קודש הם שאם נתערב בדם קדשים אחרים יקרבו והיינו רק משום דאין עולין מבטלין זא"ז א"כ במתן א' שנתערב במתן ד' דסתמא קתני אפי' המתן ד' הוא בארבע כוסות, ואיך יקרבו והרי נתבטל אחד בחבירו כיון דכוס בכוסות הו"ל יבש ביבש ולתוס' זבחים (ע"ז) ביבש ביבש גם מב"מ וכן עולין מבטלין זא"ז והיא הערה גדולה, ותירץ דנהי דמעיקרא בטל מ"מ אח"כ מערב מקצת דם מכוס א' ומקצת דם מכוס ב' ומזה ביחד דהו"ל לח בלח וחוזר וניער דלא להוי ביטול מטעם עולין אין מבטלין זא"ז ומותר להזות וכמו"ש התוס' יבמות (פ"ב) בהא דמנחות (כ"ג) במנחות שנתערבו דמקשה כיון דקמיץ מחדא אידך הו"ל שירים וליבטלי שירים לטיבלא ומשני לר"י מב"מ לא בטיל אע"ג דיבש ביבש בטל משום דכשיאפה אותן יתנו טעם זב"ז, אבל הקשה שם ובב"צ סי' א' על דברי התוס' יבמות שסותרים לתוס' זבחים (ע"ז): ד"ה רואין דזה עיקר הוכחה דר"י דמב"מ ל"ב ולרבנן מטעם עולין דאל"כ כשמערה טיפה הראשונה הו"ל בטל ואפי' כשמתרבה אח"כ כבר נדחה עיי"ש והיא הערה עצומה, אבל לפ"מ שכתבתי מתורץ שהרי כבר הערתי מה דבכל ביטול מב"מ יבש לא אמרי' דמשום שעתיד להתערב הוי כאילו כבר מעורב ע"י שעתיד להתערב וכמבואר בש"ע סי' קי"א דעתיד להתערב הוי כאילו כבר מעורב, רק שתירצתי עפ"ד הש"ך שם דמשום איסורא הוי אינו עתיד להתערב והכ"נ משום שהתערבות גורם האיסור ממילא א"א לומר שיהי'

כמו כבר מעורב ע"י שעתיד להתערב, ולפי"ז משא"כ הכא לגבי מנחות שנתערבו דלא בטל לר"י שפיר כתבו התוס' הטעם דכשיאפם יתנו טעם זב"ז ואין כוונתם משום חוזר וניער רק דמשום דעתיד לאפותם יחד שוב ל"ה יבש ביבש ולא התחיל הביטול מעיקרא שהרי הכא במנחות שנתערבו אדרבה התערובות טעמים גורם ההיתר דמב"מ ל"ב בלח שוב אמרי' דהו"ל כאילו כבר מעורב וכמבואר בש"ע יו"ד סי' קי"א סעי' ז' דעתיד להתערב הוי כאילו כבר מעורב, ומשא"כ בנוגע להתוס' זבחים (ע"ז): דתלי' בשיעור הביטול אין לנו אלא מקומו ושעתו, דעכשיו שיש שיעור לבטל הוא בטל ולא איכפת לן במה שיתוסף אח"כ על המועט ואפי' עתיד ודאי להתוסף מ"מ עכשיו שהוא מועט בטל רק שנאמר דאח"כ שנתוסף חוזר וניער שפיר כתבו התוס' דבקדשים לא אמרי' זה משום דנראה ונדחה ודוק היטב בזה: ו) עוד נ"ל בישוב הקו' הנ"ל בדהתו"ס יבמות מה דמנחות שנתערבו לא בטילי ולא אמרי' דנראה ונדחה כתוס' זבחים (ע"ז), דהנה במנחות (כ"ג) לגבי מנחות שנתערבו דמקשה כיון דקמיין לי' מחדא אידך הו"ל שירים ולא קא מבטלי שירים לטיבלא פירש"י והו"ל מנחה שחסרה קודם קמיצה ומשני לר"י מב"מ לא בטיל מבואר דאי הוה אמרי' דבטיל הי' הפסול משום חסרה המנחה, ולפי"ז נ"ל דבר חדש דבפסול מנחה שחסרה לש"ל נראה ונדחה כלל לפי"מ דאמרי' במנחות (ט'): אראבא"ה זאת אומרת חסרון כבע"מ דמי ואין בע"מ בציבור ובתמורה (י"ז) לאפוקי בע"מ דפסול חסרון הוא וע' מנחות (פ"ה): בחטים שהתליעו מה שילקה עליו משום בע"מ כיון דפסול כבע"מ דמי או דלמא אין בע"מ אלא בבהמה ועתו"ס יומא (ס"ג): ד"ה זריקת מבואר דפסול חסרון במנחה הוי בגדר בע"מ א"כ למאי דאמרי' בזבחים (ע"ז) לגבי בע"מ מום במ' הוא דלא ירצו הא עבר מומן ירצו דגלי קרא בפסול בע"מ דל"ה דיחוי לפי"ז י"ל דה"ה בפסול חסרון במנחה לש"ל נראה ונדחה וע"כ שפיר כתבו התוס' ביבמות דבמנחות שנתערבו כשיאפותן יחד יתנו טעם זב"ז אע"ג דקודם שנאפו כבר בטלן והוי מנחה שחסרה מ"מ אח"כ שיאפו אותן דהוי לח בלח חוזר וניער ולש"ל דנראה ונדחה משום דגלי קרא דעבר מומן ירצו וה"ה בפסול חסרון דלא אמרי' דיחוי והא דמנחות (ט') דפליגי במנחה שחסרה קודם קמיצה כ"ע ס"ל שלא יבא מתוך ביתו וימלאנה התם אין הטעם משום דיחוי רק כדאמר בגמ' דקמיצה קבעה אבל הכא מהני מה שנותנים טעם זב"ז באפי' אף שהוא כבר אחר קמיצה משום דהכא אין צריך שיביא מתוך ביתו וימלא רק דפסולו השתא משום נראה ונדחה ובפסול חסרון לא שייך דיחוי ודוק והדברים נחמדים בס"ד: ידידו.

סימן ס.

לכבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה צבי לוסטיג נ"י אבד"ק טארפא במדינת אונגארן: בהמשך תשובתי אליו ותשו' הנ"ל. וע"ד הקו' שהביא משו"ת בי"צ ולק"ט בהא דמנחות (ו') הנ"ל דפריך למ"ל מן הבקר להוציא את הטרפה תיפוק לי' מק"ו דבע"מ, וקשה להתוס' זבחים (ע"ד) דלר"א דאמר מום במ' הוא דלא ירצה אבל ע"י תערובת ירצה אתי' אפי' לתערובת חד בחד, ולהתוס' שם (ע"ז) דמדאו' מודו רבנן לר"א דמרצה א"כ הכ"נ מק"ו דבע"מ הו"א דגם טרפה בטל חד בחד עכ"ק ועיין שו"ת כוכב מיעקב סי' קי"ח בזה: הנ"ל כעת לתרץ אקדים סוגי' דזבחים (ע"ג) דמקשה ולבטלי' ברובא ומשני בע"ח חשיבי ולא בטלי ונשאלתי מדברי הצ"ח (ביצה ג') שכתב לחדש דבנבלה מחיים וה"ה

בטרפה למ"ד טרפה אינה חי' ל"ה בכלל בע"ח דלא בטלי א"כ הכא במתני' דכה"ז שנתערבו בטרפה הדרא הקו' דליבטלי ברובא, עשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קס"ט שהק' כן: ונראה דיש להעיר לפימ"ש בשו"ת הרי"ם בחי' לזבחים לחדש דלא יועיל בטול בקדשים משום דהוי נראה ונדחה דקודם שנתבטל הי' פסול וא"א שהביטול ברוב יעשהו כשר למפרע עוד קודם הביטול ולש"ל דגם פסול דיחוי לא גרע משאר פסולים וגם פסול דדיחוי עצמו בטל דמ"מ א"א לומר שע"י הביטול פקע שם נדחה ממנו עיי"ש ולפי"ז לכאן' מאי מקשה הש"ס הכא דליבטלי ברובא הרי אכתי הוי דיחוי בקדשים אך י"ל דאעפ"י שנאמר דבקדשים לא מהני ביטול מטעם דיחוי הוא רק בשחוטין אבל הכא בכה"ז שנתערבו בפסולין הרי קיי"ל דבע"ח אינן נדחין, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הנ"ל דשפיר משני הש"ס דבע"ח חשיבי ולא בטלי ואי דקשה למ"ד טרפה אינה חי' ולא מקרי בע"ח ז"א דממנ"פ מתורץ דאי לא מקרי בע"ח א"כ לא בטלי מטעם נראה ונדחה דלש"ל בע"ח אין נדחין כיון דטרפה א"ח לא חשיבי בע"ח ואי מקרי בע"ח הרי בע"ח חשיבי ולא בטלי ודוק: אך לפי"ז תקשה בהא דאמר לגבי איברי בע"מ דכתיב מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובת ירצו, ואיך הוא בטל בתערובת הא הוי נראה נדחה, ולכאן' י"ל דהכא לגבי פסול דבע"מ הרי בזבחים (ע"ז) אמרי' ג"כ דמום בם הוא דלא ירצו הא עבר מומן ירצו דגלי קרא דל"ש דיחוי בבע"מ אבל צ"ע דהרי ביומא (ס"ד) דס"ל לרב בע"ח אין נדחין יליף לה מבע"מ דאם עבר מומן ירצו הרי דקרא אתי רק לבע"מ דבע"ח משא"כ בהא דע"י תערובת ירצו דאיירי באיברי בע"מ שנתערבו ושחוטין לכ"ע נדחין וא"כ איך יהי' בטל בתערובת הא הו"ל נראה ונדחה, ועיינן זבחים (ע"ד) דמקשה הש"ס לרבא דאמר השתא דאמרי רבנן לא נקריב אי אקריב לא מרצה, והרי שחוטין דלכ"ע נדחין ותנן רא"א אם קירב הראש של א' מהן יקרבו כל הראשין והק' בק"א דהרי מקרא יליף דע"י תערובת ירצו אע"ג דקודם התערובת נדחו עכ"ק, ולהאמור מתורץ דקרא דע"י תערובת ירצו הרי אפשר דאתי רק לתערובת בע"ח משום דבע"ח אין נדחין אבל לא בשחוטין כמו דדריש מהך קרא דבהם גופא לאם עבר מומן ירצו דהוא רק בבע"ח א"כ באמת תקשי דאיך ירצו בתערובת הא הו"ל דיחוי, ולכאן' י"ל דע"י ביטול פקע גם הדיחוי לפי שי' הרא"ש ובש"ע סי' ק"ח דבביטול נהפך איסור להיתר א"כ הוי פנים חדשות והתוס' זבחים (צ"ו) כתבו דבפנים חדשות לא שייך דיחוי אבל אכתי קשה דהא תינח בתערובת ביטול ברוב אבל הכא בבע"מ דגלי קרא דע"י תערובת ירצו אפי' חד בחד דליכא ביטול ברוב לש"ל דנהפך איסור להיתר הדר תיקשי דהוי דיחוי, אך י"ל דכיון דבע"ח גלי קרא דבטל חד בחד הוי תערובת זה של חד בחד כמו תערובת רוב בשאר איסורים דנהפך איסור להיתר והוי פנים חדשות דל"ה דיחוי, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הבי"צ הנ"ל דאי מק"ו דבע"מ הו"א דטרפה בטל חד בחד, דז"א דרק בבע"מ מרצה בתערובת אפי' חד בחד משום דנהפך איסור להיתר והוי חד בחד בבע"מ כמו ביטול ברוב בשאר איסורין אבל בטרפה לש"ל אצל חד בחד שנהפך איסור להיתר שהרי טרפה אסורה בחולין דלא מהני כ"א ביטול ברוב א"כ גם בקדשים לא מצינו למימר בביטול חד בחד שנתהפך איסור להיתר שהרי חזינן שנשתייר באיסורו לאכילה משום אי' טרפה דאסור אם לא נתבטל ברוב וכיון דעל כרחו דבחד בחד לא נהפך איסור

להיתר ממילא גם להקרבה פסול מטעם דיחוי ודוק כי חריף זה שהערתי בהחפזי ולקחתי לי מועד למען טוב לימודו, יותר אין הזמן גורם כעת: והנני בברכת התורה.

סימן סא.

ב"ה עש"ק וירא תרצ"ו. שוכט"ס לכבוד ידנ"פ ח"ג הרב ה"ג החריף ובקי מזה בן מזה כש"ת מו"ה שמואל שמעלקא קארניטצער נ"י ראבד"ק קראקא: התענגתי עם יקרתו ושמע שלומו הטוב כה לחי: וע"ד השאלה הבאה לפניו אודות הדקים המלאכותיים קונסטדארמע] שנעשים מנייר אם אפשר להשתמש בהם לווארשט כשר לכתחלה ואופן תיקונם הוא ע"י טישלער ליים הנעשה מעצמות בע"ח ואפי' שיש בהם מוח שאחר שמבשלין אותן ומוציאין המיץ ולחלוחית שבתוכן ובשימת תערובת שאר דברים הוא מתקשה ונעשה טיט יבש וקשה, והוא הטישלער-ליים שמשמשין בו הנגרין, ולעשיית הדקים הטישלער-ליים נמחה במים אח"כ מטבילין בו את הנייר למען הקשותו שלא יקרע כשיתמלא ויתבשל עם הבשר החי הנתון בתוכו] ואח"כ מעבדין את הנייר מקודם עם משקה חזק וחריף הרבה הנקרא פארמאלין-שפירטוס לשלול כח ההמסה של הליים וגם לאבד ולשרוף טעמו וריחו הפגומים שלא יקלקלו ויפגמו את הבשר אשר יבא בתוכו, וכ"ת האריך למעניתי בפרטי ההלכה בדברי חן וטעם: א) ואשר אחזה אנכי בזה לענ"ד הנה הדבר נוגע בזה לא רק משום טכ"ע שיתן הליים שבנייר טעם בבשר הנתון בתוכו ונתבשל עמו שאפשר כבר נאבד ונפגם טעם הליים לגמרי ע"י הפארמאלין שפיריטוס מלבד שבודאי יש בהבשר יותר מס' נגד הטעם, אבל עלינו לדון גם משום ממשו של איסור שהרבה מבנ"א שאוכלים ווארשט ואינם קולפים את המעטפה רק אוכלים הכל העור והבשר יחד ונמצא שאוכלים גם הליים הנבלע בנייר, וכ"ת כתב שגם בזה אין בית מיחוש ע"י שהליים כבר נפסל מאכילת כלב ומבואר בחו"ד רס"י ק"ג דאפי' בב"ח וכה"כ שאסורין שלכדה"נ מ"מ אם נפגמו לגמרי מותרין דנבילה שא"ר לגר אינה קרוי' נבילה ואפי' חזר ותקנו בדברים המתבלין שרי דכבר פרח האיסור מיני' ונעשה כעפר ואינו חוזר לאיסורו: ב) אמנם מלתא דא צריכא עיונא רבה דמ"ש החו"ד דנבילה שא"ר לגר פקע אי' ואף שתיקנה בתבלין אינה חוזרת לאי' ראיתי בחק"י יו"ד סי' י"א שהקשה ע"ז דהא קיי"ל במנחות (נ"ד) דאין דיחוי באיסורין והרמב"ן הביאו הריטב"א ע"ז ע' כתב בטעם חוזר וניער משום דאין דיחוי באיסורין ואף דאמרי' בתמורה (ל"א) בביצת טרפה אימת קא גביל לכי מסרח, היינו בנעשה עפרא שנפסל גם מכלב אבל לא בנפסל רק מאדם דעדיין שם נבלה עלי' כמבואר בשבועות (כ"ד) עיי"ש.

והנה באמת כתב בפלתי סוס"י צ"ט דחוזר וניער הוא רק דרבנן אבל דבריו הם נגד התוס' בבכורות (נ"ו) שכתבו כן לגבי הטמאים לנפש אדם בימי משה דעדיין לא גזור הרי דחוזר וניער הוא מה"ת ומטעם אין דיחוי באיסורין כדברי הרמב"ן וכבר דברו בזה בספרי האחרונים וא"כ הקו' עצומה ע"ד החו"ד: ג) ולכאורה י"ל דבנ"ד אחר שנעשה מעשה בבישול דברים אחרים עם מיץ היוצא מהעצמות שנפסל עי"ז מאוכל אדם בכה"ג שפיר אין חוזר וניער האיסור אפי' אחר שתקנו להוציא טעם הפגום, עפ"מ שהערתי עוד בימי חורפי בהא דקיי"ל אין דיחוי באיסורין דאפשר יש חילוק בדבר שהרי מה דאין דיחוי באי' הוי כה"ג דאמרי' בסוכה (ל"ג) דאין דיחוי אצל מצות דבשניהם הטעם

משום דלאו כקרבן הן ולפי"מ שחידש בל"א חולין (פ"ו) דבדיחוי בידים יש דיחוי אצל מצות כמו"ש התוס' פסחים (צ"ו) דבכה"ג גם בע"ח נדחים לפי"ז י"ל דה"ה דיש דיחוי באיסורין בדיחוי בידים ויש להעיר א"כ בגמ' דע"ז (ע"ג) דכי אתא רב דימי אר"י המערה יי"נ מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל ומקשה הש"ס מדתנן יי"נ אסור ואוסר בכ"ש מאי לאו דנפיל איסורא לגו התירא כו' ולהאמור מאי קו' דשאני ביי"נ דנפיל איסורא דהוי נפילה ממילא לכך לא אמרי' קמא קמא בטל דחוזר וניער כמו"ש התוס' (בכורות כ"ב) ובכ"ד והיינו טעמא דאין דיחוי באיסורין כדברי הריטב"א בע"ז הנ"ל משא"כ בהא דרב דימי אר"י המערה יי"נ מחבית לבור שהוא מערב בידים בכה"ג יש דיחוי באיסורין כיון דדחי' בידים והיא הערה נכונה, ואמרתי לתרץ דבפמ"ג יו"ד סי' ס"ד הקשה להפוסקים דאין מבטלין איסור לכתחלה דאו' למה בדיעבד בטל ומותר נימא שיאסר משום לא תאכל כל תועבה ות' דלש"ל כאן משום ל"ת כ"ת כיון דאפי' נתערב ממילא מותר וכמו"ש התוס' (תמורה ד') לגבי צורם אוזן בכור דליכא משום ל"ת כל תועבה דלא גרע מאילו נעשה המום מעצמו לפי"ז מתורץ קושייתי דאין לומר דביטול בידים יהי' עדיף שלא יהי' חוזר וניער שהרי כל דמהני ביטול בידים הוא רק משום דאפי' ביטול ממילא מהני והכא דביטול ממילא לא מהני משום דחוזר וניער שוב גם ביטול בידים לא יעדיף כחו וע"כ חו"נ כמו בממילא, אבל מכיון דאתאן להא י"ל דהא תינח בביטול ע"י תערובת דאיכא משום אין מבטלין אי' לכתחלה משא"כ בכה"ג דנ"ד שביטל איסורו בידים ע"י דבר הפוגם שכתב בשו"ת ח"צ סי' ק"א ובחי' יד אפרים סי' צ"ט דאין זה מבטל איסור ומדאו' שרי לפגמו א"כ דליכא תועבה ול"צ לבא לטעם הפמ"ג דמהני מכח ביטול מאליו שוב שפיר י"ל דכיון דפגמו וביטלו בידים שוב אין חוזר וניער אם תקנו אח"כ כיון דבדיחוי בידים יש דיחוי באיסורין ולא תיקשי מהא (דבכורות כ"ב) בלוקח ציר מע"ה משיקו במים והוא טהור דאי רובא ציר לאו בר קבולי טומאה הוא ומיעוטא דמיא בטלו להו ברובא ואר"י ל"ש אלא לטבול בהן פתן אבל לקדירה מצא מין את מינו וניערורי הרי אע"ג שנתן הע"ה את המים בידים מ"מ חוזר וניער ואע"ג דגם הכא ליכא משום ל"ת כל תועבה שהרי בנתינת המים לציר שהמים היתר אין כאן ביטול איסור, לק"מ דהכא גם דיחוי בידים ליכא שהרי לא נתן המים בציר בכוונה לבטל המים רק כדי למזוג את הציר ואדרבה כוונתו שיהי' הציר ממוזג ויהי' נרגש בו גם כח המים א"כ מה שעשה בלא כוונת הביטול אין זה הביטול בידים וכמו"ש במקו"ח ריש בדיקה וביטול לגבי לאו דב"י דדבר הנעשה בלא כוונה הוי כאילו איתעביד ממילא ומשא"כ כה"ג דנ"ד שנתן תערובת מינים אחרים בידים לפגום ולשרוף את טעם הליים שוב אפי' חזר ותיקנו ומתאכל ע"י הבשר שנתן לתוכו ובישלו עמו אינו חוזר וניער משום דבדיחוי בידים יש דיחוי באי' ודו"ק, ולפימ"ש התוס' (בכורות כ"ב) דהא דמערה מחבית לבור מיירי בשלא נתכוון לבטל את האיסור בלאה"כ מתורץ קושייתי דלעיל דהתם ל"ה דיחוי בידים כיון שנעשה בלא כוונה וכדברי המקו"ח הנ"ל וזו עצה מתקבלת: ד) אבל כ"ז דרך פלפול ולהלכה צ"ע ובפרט דבנ"ד ג"כ מה שנותנים תערובת שאר מינים בבישול המיץ ולחלוחית העצמות ג"כ אין זה במתכוין לבטל טעם המיץ רק כדי להקשותו וגם אח"כ שנותנים את הפארמאלין שפיריטוס אם שהוא לבטל הרגש טעם הליים אבל אפשר שאינו מוציא לגמרי ונשאר עוד טעם בהלחלוחית ומי יוכל לשער אם גם אח"ז

נפסל מאכילת כלב וא"כ אח"כ שמבשלין הנייר עם הבשר הוי כחזר ותקנו שחוזר וניער: ועוד דהרי גם החו"ד עצמו בסי' ק"ג כתב דבכה"ג שהוא שלא כדה"נ שעירב בו דבר מר שהזכיר הר"מ בפ"ד ממא"ס אם חזר ותקנו שהוציא את הדבר מר מתוכו חוזר לאיסורו וא"כ הכ"נ דכל מה שנפגם ונתקשה המיץ ולחלוחית היוצא מן העצמות הוא רק ע"י תערובת מינים אחרים שנותנו בבישול ובכה"ג י"ל דחוזר לאיסורו ע"י שתקנו להוציא טעמם ע"י הפארמאלין ואח"כ בבישול הנייר עם הבשר ובשו"ת חק"י הנ"ל כתב שמודה הוא להחו"ד שאינו חוזר לאיסורו היכי שמתחלה נפסל מאכילת כלב דפקע איסורו לגמרי וכהא דתמורה (ל"א) אימת כי גביל לכי מסרח אבל כ"ז בנסרח ונפגם מחמת עצמו שאחר לאכילת כלב אבל הכא נעשה אינו ראוי רק מתערובת שאר מינים בכה"ג נראה דלא מהני אפי' נפסל מאכילת כלב שהרי הר"מ שצייר שלכדה"נ בעירב דבר מר ובכה"ג ודאי שא"ר גם לאכילת כלב ע"י המרירות ועכ"ז כתב החו"ד דאם חזר ותיקנו שהוציא את הדבר המר חוזר לאיסורו וכן הוא משמעות הר"מ פי"ד מיסי"ס הי"א מה שדייק בלשונו ואכלן כשהן מרים פטור עיי"ש: ה) אמנם בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תע"א בשאלת המוסק בחריא"ק כתב דכל שנפסל מאכילת כלב בין מצד עצמו בין מצד שנתערב בדברים אחרים יצא מתורת אוכל ומזה הטעם כתב הר"מ בה' חו"מ הקילור והאספלנית הרטי' והטריאק שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח ואסור לאוכלן שהן איסה"נ נמצא נהנה מן החמץ אבל שאר אי' כיון שנפסדה צורתו או שנפסל מלאכול לכלב מותר עוד שהרי אין כאן לא טעמו ולא ממשו שהרי אין בו חלק אחד ממשים בשר אסור שהרי אין נותנין בו אלא כל דהו כו' ועוד שהרי מערבין בו דברים מרים ואין זה דרך הנאתו וכ"כ הרמז"ל פ"ה מה' יסה"ת כו' עכ"ל הנצרך לענינינו, הרי כתב מפורש דאפי' נפסל מאכילת כלב לא מחמת עצמו רק ע"י תערובת כבר פקע איסורו ומותר אפי' אח"כ שתקנו וערבו בדבר הראוי לאכילה כעובדא דהתם בתריא"ק המעורב בו המוסק שהוא דם חי' טמאה שהתירו משום שכבר נפסל מאכילת כלב ע"י שמערבין בו שאר חריפות ודברים אחרים ועיי"ש שכתב דאע"ג שעירבו בו קודם שנפסל מאכילת כלב הותר אחר שנפסל, ומעתה לפי"ז עכצ"ל דשאני בעירב בו דבר מר שכתב הר"מ דפטור דוקא באכלן כשהן מרים וכתב החו"ד דאם חזר ותקנו חוזר לאיסורו משום דבעירב בו דבר מר אפי' שאינו ראוי גם לכלב אין זה משום שנפגם או נסרח רק משום טעם המרירות שבו וכיון שתקנו וחלף מרירותו אזדא לי' נמי התירו משא"כ בכה"ג שנפסל מאכילת כלב ע"י תערובות תרופות דברים הפוגמים שנעשה הכל קלקולו בתוכו פקע איסורו לגמרי ולא הדר רכבא עלה איסורא אפי' אחר שתקנו דהוי פנים חדשות ולש"ל כאן אין דיחוי באיסורין כיון שכבר נפסל ונתבטל לגמרי דין אוכל מתחלה: ו) ויש בזה ג"כ מן הסברה דהיכי שכבר נפסל מאכילת כלב ע"י פגמו וקלקולו לא ישוב עוד הפגם לדין אוכל גמור עיין נוב"ק יו"ד סי' כ"ו במ"ש הר"מ פ"ב מטו"א הי"ח יבש כחרס טהור ולא התנה שאם יוכל לחזור ולשרות שהוא טמא כמו"ש בדין טומאות חמורות בר"מ פ"א מאה"ט הי"ג משום דבטומאת אוכלין מכל האוכל כתיב וזה לא ישוב לעולם לאוכל אדם אף שיחזור ע"י שרי' שיהי' ראוי לכלב עכ"פ כיון דמתחלה כבר נפסלו מאכילת כלב פרח תורת אוכל מהם לא מהני מה שיכולים לחזור ולשרות כיון שאפי' ע"י שרי' לא ישוב להיות אוכל אדם ואע"ג דכל זמן שלא נפסלו מאכילת כלב

אף שאינם ראויים לאדם אם כבר נטמאו נשארו בטומאתם מ"מ אם נפסלו מאכילת כלב קודם שנטמאו לא מקב"ט אף אחר שנעשו ראויים לכלב ע"י שרי' כיון שא"ר עוד לאדם ע"ש: ולפי"ז הכ"נ לגבי איסורי אכילה דנבלה שאינה ראוי' לגר אינה קרוי' נבלה אע"ג דבבכורות כ"ג אמרי' לר"י דאתי למעוטי דוקא סרוחה מעיקרא הרי כתבו התוס' שם דלענין איסור סרוחה מעיקרא ל"צ קרא דעפרא בעלמא הואא"כ מותר אפי' בא"ר לגר רק דכה"ג מהני חזר ותקנו שאם נעשה ראוי לאדם הדר איסורו אבל היכי שכבר נפסל מאכילת כלב שאז אין אופן שישוב עוד לכלל אוכל אדם שוב אין חוזר לאיסורו וכן בנ"ד הגם שיש בנ"א שאוכלין הווארשט עם העור יחד מ"מ העור לעצמו אינו מאכל אדם שהרי הוא נייר בעלמא רק שאוכלין אותו ע"י שנשתנה מראיתו ע"י הפשר הממולא בו ועכ"פ שגם טעם הטישלער ליים באופן שנשאר עוד ממנו בהנייר לא שב להיות מאכל אדם כי דבר שכבר נפסל מאכילת כלב אין לו תקנה לאדם עוד כדברי הר"מ הנ"ל ממילא שאין חוזר לאיסורו וכבר כתב ג"כ בנוב"ת יו"ד סי' נ"ז לגבי הא דפסחים (מ"ה) בפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם חייב לבער והוא בש"ע סי' תמ"ב סעי' ט' ומשום דראוי לחמע בה עיסות אחרות מ"מ אם כבר נפסלה מכלב לא מהני מה דיכול לחמע וא"צ ביעור והוכיח כן בשיטת הש"ס ומדברי הר"ן שם ואף לדעת הראב"ד בפ"ד הי"א בפת שעפשה שהביא ירושלמי דוקא נסרחה ולבסוף נתחמצה זהו במלוגמא שהיא לא נפסלה לכלב אבל בנפסל לכלב אין חילוק ואע"ג דגם שאור א"ר לאכילה ואפה"כ אסרו רחמנא מטעם דראוי לחמע כמו"ש הר"ן הוא משום דשאור עצמו לא נפסל לכלב עיי"ש, ונוראות נפלאתי במה שהעלה כן גם בש"י הראב"ד ז"ל ולא הזכיר מדברי הראב"ד פ"א ה' חמץ ה"ב על מה שכתב הר"מ דאי' חמץ ושאור אחד הוא ושי' הראב"ד דחלוק דין שאור מפת דבשאור אפי' נפסל מאכילת כלב חייב לבער מטעמא דראוי לחמע דלא שייך זה בפת ובסמ"ג מביא ראי' לזה מתוספתא מאימתי איקרי שאור משיפסל מאכילת כלב והוא כשי' הראב"ד ז"ל, הרי מפורש שי' הראב"ד ז"ל להיפוך דכל מה דאמר בגמ' הטעם דראוי לחמע איתא רק לגבי שאור דנפסל מאכילת כלב דאי בפת אינו ראוי לחמע בו עיסות אחרות לסברתו ולפלא לי שלא העירו בזה אחד מהמחברים: ז) רק להלכה קיי"ל כהר"מ וכמו"ש במג"א סי' תמ"ב סקי"ד דאין חילוק בין חמץ ושאור כהר"מ ומ"מ דלא כהראב"ד עכ"ל ונמצא מתקיים סברת הנו"ב דבנפסל מאכילת כלב לא מהני מה דראוי לחמע רק דשאור לא נפסל מכלב ולפי"ז נראה דהכ"נ לענין זה דמהני חזר ותקנו לאוכל אחר שנפגם שהוא רק באינו ראוי לאדם אבל בנפסל מכלב לא מהני חזר ותקנו דלא עדיף חזר ותקנו מסברת הואיל וראוי לחמע בו עיסות אחרות דלא מהני בנפסל מאכילת כלב והכ"נ לא מהני חזר ותקנו כיון שכבר פרח ממנו תורת אוכל, ולפי"ז ממילא בנ"ד אחר שנתבשל מיץ העצמות בתערובת דברים אחרים שנפגם עי"ז ונפסל מאכילת כלב א"כ גם אח"כ שמעבדין את הנייר בפארמאלין שפיריטוס אפי' נאמר שמוציא זה את הטעם לפגם שמתחלה וכן אפי' אח"כ שממלאין בשר בדקין של הנייר ולא נרגש טעם לפגם מ"מ כיון שמתחלה כבר נפסל מאכילת כלב שוב לא מהני חזר ותקנו דכבר פקע איסורו ולא הדר רכבא עלה, ועוד דממנ"פ שהרי אדרבה אית לן למימר שע"י העיבוד בהפארמאלין שפירוטוס יצא כל טעם הטישלער-ליים מהנייר שכן טבעו ותכונתו של הפארמאלין ולתכלית זה נתון בזה למען לשרוף ולאבד טעמו וריחו

של הליים כדי שלא יפגום את הבשר הניתן בהדקין ומשום זה לחוד הי' לנו להתיר, ויש לדמות זה להא דע"ז (ל"ג) בנודות העכו"ם שריבבן ופירש"י שבעוד הזפת חם נותנין יין ליטול טעם מרירותו של זפת שרי דנעשה כזורק מים לטיט ואר"פ ש"מ שהוא נכרי דשדא חמרא לבי מלחי דישראל שרי, ופ"י התוס' שהוא מקום עשיית המלח ומותר מפני שהאור שורפו וכלה שם כזורק מים לטיט ורב אשי פריך דמ"מ לא אזיל לאיבוד כמו נודות דזוהמת העור מבטל היין עכ"ד, ולפ"י ז"מכש"כ בנ"ד בפארמאלין שנותן לתכלית זה לבטל הטעם דעדיף עוד מדין הנודות רק אפי' נימא דזה לא מספיק לסמוך ע"ז משום דאין ליבון באוכלין ועיין פמ"ג יו"ד סי' ס"ט מ"ז סקכ"א וקיי"ל אפשר לסוחטו אסור, הגם שאפשר לחלק כחילוק התוס' ע"ז הנ"ל דמשום ליבון האש שפיר כתב הפמ"ג שאין להתיר כמו בבי מלחא אע"ג דהאש שורפו משא"כ בנ"ד דעכ"פ לא גרע מזוהמת העור דמבטל היין, רק דאפי' אם באנו לחוש דשמא נשאר מעט שלא יצא כולו אבל לפי"ז הרי שוב איכא התירא מטעם דנפסל מאכילה תחלה אפי' לכלב ואפי' אם הי' רק נפסל מאכילת אדם ונחוש שיחזור לאיסורו אחר ההפרדה ע"י הפארמאלין שהוציא את הטעם לפגם א"כ ממנ"פ מותר דאם מהני ההפרדה להוציא כל הטעם הרי הועיל הליבון וליתא לאיסורא ואם תאמר דלא מהני ההפרדה להוציא הכל רק שנשאר עוד מעט א"כ לא אפשר בהפרדה ולא מקרי חזר ותיקנו, רק דא"צ לזה הממנ"פ אחר דמתחלה כבר נפסל מאכילת כלב וכבר נתברר דבכה"ג לא מהני חזר ותיקנו דכבר פקע איסורו לגמרי ונעשה היתר גמור שמותר להשתמש בו גם לכתחלה ועיין שו"ת שבו"י ח"ב סי' ע' במה שמשתמשין בבלאז מטרפות ונבלות לקשור על כלי שתי' מפני שנתיבש כבר כל הלחלוחית ואין בו טעם כלל, גם בש"ע יו"ד סוס"י פ"ד בשרץ שרוף שמותר לאכלו משום רפואה דעפרא בעלמא הוא וכתב במים חיים להפר"ח דבנשרף לגמרי אף לבריא מותר וע' פר"ח או"ח סי' תמ"ה סקי"א והכ"נ בנ"ד שנפסל לגמרי מאכילת כלב דהוי כעפרא בעלמא מותר אפי' לכתחלה, זה הנלע"ד להלכה ולמעשה ומ"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ז ס"ק ל"ג בדינו של השבולי לקט בעור הקיבה שנתיבש שמותר דמ"מ אין לעשות כן לכתחלה כבר כתב בשו"ת רע"א סי' ר"ז שהוא משום דחיישינן שמא לא נתיבש לגמרי אבל בנתיבש לגמרי ודאי שנפסל מאכילת כלב מותר אפי' לכתחלה] ועכ"ז מפני שהדבר נוגע למעשה להנהיג זה בקביעות לצורך הרבים ע"כ רצוני שלא לסמוך ע"ז רק באופן שיסכים אתנו עוד רב מובהק ומנ"י ומנן תסתיים שמעתתא: ח) דרך אגב אעורר בדברי התוספתא שהבאתי מאימתי קרוי שאור משיפסל מאכילת כלב, ראיתי בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קצ"ח שכתב בפ"י התוספתא שנמשך על שאמר בתוספתא מקודם איזה חמץ שנתחמץ מאחרים משום דשיטת התוספתא הוא דנתחמץ מאליו ל"ה חמץ א"כ נמצא דשאור הוא הגורם האחד להחמיץ אחרים לכך אפי' בנפסל לכלב חייב לבער וע"כ זה הטעם שדחאו הפוסקים התוספתא מהלכה שהוא משום שי' הש"ס דילן (פסחים מ"ג) אין לי אלא שנתחמץ מאליו כו' דאדרבה טפי קרוי חמץ בנתחמץ מאליו א"כ ל"ה שאור גורם האחד להחמיץ עכתו"ד, ומאד אתמהא פה קדוש יאמר כן בשי' התוספתא דנתחמץ מאליו ל"ה חמץ מה שהכתוב מכחישו וישא העם את בציקו טרם יחמץ וכמה משניות כמו (בפסחים מ"ה) בצק שבסדקי ערבה כו' ושם (מ"ו) מנחתה עד הערב אם החמיצה החמיצה אתמהא, ועל כרחו דגם בתוספתא דקאמר איזהו חמץ

שנתחמץ מאחרים הוא לרבותא דאפי' נתחמץ מאחרים וכסוגי' דפסחים (מ"ג) הנ"ל: ט) ובדברי התוס' (בכורות כ"ג) שהבאתי דלטומאה איירי קרא דלא תאכלו כל נבילה בסרוחה מעיקרא ולאיסור מיירי בנסרחה אח"כ שתמה ע"ז בנוב"ק יו"ד סי' כ"ו דאיך יתכן דקרא חדא מיירי ומופסק בתרי עניני, ונראה שיתכן עפ"ד הש"ך יו"ד סי' ל"ג ראי' (מחולין ל"ב) קתני נבלה דלא מטמאה מחיים ש"מ דנקובת הושט ל"ה נבלה מחיים אבל בתב"ש כתב שיש חילוק בין אי' לטומאה דאפי' מפרכסת אינה מטמאה דחשיבה כחי' ולפי"ז יתכן שפיר דקרא לא תאכלו כל נבלה מיירי בחד גוונא שנסרחה כפירש"י (ע"ז ס"ח) במוכה שחין בנקיבת הושט או במפרכסת דלגבי טומאה הוי סרוחה מעיקרא דעדיין ל"ה נבלה לטומאה ולאיסור ל"ה סרוחה מעיקרא דכבר הוי נבלה מחיים ודו"ק ויש הרבה לפלפל עוד בזה וכעת אין להאריך יותר: ידידו דוש"ת.

סימן סב.

ב"ה ג' פנחס תרצ"ד. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה זאב אביגדור פינק נ"י דומ"צ דק"ק טארנא: הגיעני יקרתו עם שאלתו במועדו ועל שאני עמוס בענינים הרבה חשבתי להניח לעת פנות כי אקח מועד לתת עיוני בדבר שיש בו עיון לענות בו, אבל בראותי התחדשות הטרדות מאין פנות אל המנוחה אמרתי לא אעכב יותר ואשיבו מפני הכבוד אך ע"ד רישומי דברים בהחפזי: ע"ד השאלה בשדה של ירושה שיש לאח ואחיות שדוחקים אליהם הכומרים והמאגיסטראט למכור להם על בית אלילים ואם לא יתנו ברצון יקחו בע"כ והאחיות בודאי יחתמו על המכירה ושואל האח אם מותר לו ג"כ לחתום על השט"מ וכ"ת כתב למעניתי דברים של טעם והערות נכונות: א) והנה בהא דגיטין (מ"ד) המוכר ביתו לעכו"ם דמי' אסורין שפירש"י במוכר באי' והאי' משום לא תחנם אבל הרמז"ל בפ"מ מע"ז הי"ג מפרש במוכר ביתו לע"ז ובאמת מפורש הוא בתוספתא דע"ז פ"ז המוכר ביתו לעבודה זרה דמיו אסורין ויוליד הנאה לים המלח כו' ובט"ז יו"ד סי' קמ"ג סק"ד הביא דין זה מהב"י בבדה"ק בשם א"ח דמי שמוכר ביתו ברצון לאליל הדמים אסורין כו' והוא מפורש בר"מ ובתוספתא והדברים עתיקים, והנה לפי דברי הב"ח בסי' קמ"ג דאם לא הי' הבית עצמו נעבד אלא שהעמידו בו עכו"ם לא הי' נקרא מתנה לעכו"ם בבנין הכותל כמו שבונה הטרקלין שיש בה כיפה לע"ז וא"כ לשי' י"ל דה"ה מוכר ביתו לע"ז שאסור הוא ג"כ בבית הנעבד לע"ז דוקא אבל לא בית שמעמידין בה ע"ז דלא חמיר מוכר מבונה, אבל הרי הש"ך דחה לדברי הב"ח ז"ל והוכיח דאפי' אין הבית עצמו נעבד לע"ז אסור לבנותו ומהא דטרקלין אדרבה משם ראי' לאיסור דדוקא בטרקלין שהוא תשמיש דתשמיש שרי: ב) ובישוב פירש"י דגיטין (מ"ד) הנ"ל שמפרש במוכר סתם בית בא"י ומשום לא תחנם ולא פי' כהר"ם והמפורש בתוספתא דהיינו במוכר לע"ז, יתכן ליישב דרש"י ז"ל לשיטתו דהנה בע"ז (י"ג) פליגי ר"י ור"ל במהנה לע"ז דר"ל ס"ל נהנה הוא דאסור אבל מהנה שרי ור"י אמר נהנה אסור מהנה לכש"כ, ובתוס' הקשה לר"ל מהא דלקמן (מ"ז) מי שהי' כותלו סמוך לע"ז ונפל אסור לבנותו אלא כונס בתוך שלו, ופריך והא שביק רוחא לע"א, ותי' דהתם איכא הנאה יתירה ונראה כנותן מקום לע"ז, ור"ת פי' בודאי כל מהנה אסור לבד מהכא מפני שיש בזיון לע"א באותה הנאה שפורע המכס שלא לתת העטרה בראשו: ונחזי אנן לפי"ז בבונה או מוכר בית לע"ז שהאיסור משום מהנה איך הדין אליבא דר"ל

דס"ל מהנה מותר הנה מ"ש התוס' הנ"ל לגבי כונס בתוך שלו דאסור גם לר"ל משום דאיכא הנאה יתירה נראה דזה אין לו ענין גבי מוכר ביתו בדמים או בונה בית בשכר שהרי היכי שעושה זה בשכר שוב ליכא הנאה יתירה שהרי הרב אומר כן הוא רבינו הר"ן ז"ל במתני' דע"ז (נ"א) עכו"ם שהי' לה גינה או מרחץ כו' ואין נהנין ממנה בטובה הי' שלה ושל אחרים נהנין ממנה בין בטובה בין שלא בטובה והק' הר"ן לפירש"י דבטובה היינו בשכר א"כ כי איכא לאחרים חלק בהדה מאי הוי הא מרויח לע"א ות' כיון דשקיל מיני' פירות לא מהנה הוא, והוא מחי' הרמב"ן ז"ל ועיין במל"מ פ"ז מע"ז דכוונתו לומר דלא מהנה גמור הוא ומשוה"כ לא החמירו בהו שלה ושל אחרים עכ"ד, וא"כ מבואר דה"ה מוכר ביתו שלוקח דמים מהם בודאי ל"ה הנאה גמירא מה שמהנה לע"ז ובכה"ג ס"ל לר"ל דמהנה מותר זולת מה שנשאר בטעמא שיהי' מוכר ביתו לע"ז אסור אפי' לר"ל הוא מדברי הר"ת בתוס' ע"א (י"ג) הנ"ל דגם ר"ל לא אמר דמהנה מותר רק התם דאיכא ע"י הנאה זו בזיון לע"ז, ולפי"ז אתי שפיר דין התוספתא דמוכר ביתו לע"ז אסור גם אליבא דר"ל דכה"ג דליכא בזיון מודה ר"ל דמהנה אסור: ואמנם בש"י רש"י ז"ל מבואר דאליבא דר"ל דמהנה מותר הוא אפי' היכי דליכא בזיון לע"א כמו"ש במל"מ פ"ז והוכיח זה שהרי בע"ז (י"ג) פירש"י בהא דלר"ל מהנה מותר דלא איירי דוקא לגבי מכס שיש בו בזיון כמו"ש התוס' רק דשרי בכל מהנה ולכך הק' התוס' ג"כ בע"ז (מ"ד) דבטובה היינו בשכר א"כ יהי' מותר לר"ל לפירש"י דר"ל ס"ל בכל מהנה דמותר עיי"ש במל"מ, והשתא דמיייתנן להא מתורץ היטב פירש"י בגיטין (מ"ד) במוכר ביתו לעכו"ם שהוא משום אי' לא תחנם ולא פי' ע"פ התוספתא משום מוכר לע"ז וכמו"ש הר"מ משום דרש"י ז"ל לשיטתו דאליבא דר"ל מהנה מותר בכל גווני אפי' היכי דליכא בזיון וא"כ גם מוכר ביתו לע"ז שלוקח דמים וליכא הנאה יתירה למה יהי' אסור לר"ל וע"כ הוא שהביא לפירש"י לפרש שהאי' משום לא תחנם ואתי' אליבא דכ"ע, ודוק היטב כי נכון מאוד: ג) ולדינא בנ"ד לכאו' אין נפ"מ אם לא יהי' איסור אליבא דר"ל כיון דקיי"ל כר"י לגבי ר"ל דמהנה אסור ואפי' במכס דאיכא בזיון לע"א, ואמנם יתכן לפי"מ שהבאתי לעיל דשי' הב"ח ז"ל דאם לא הי' הבית עצמו נעבד לע"ז ליכא משום מהנה והש"ך ז"ל הוכיח דרק בכמו טרקלין שהוא תשמישי תשמיש מותר משא"כ בתשמישי עכו"ם, אבל אכתי י"ל דכ"ז במהנה סתם שאינו לוקח שכר בכה"ג איכא הנאה יתירה כתוס' ע"ז (י"ג) הנ"ל משא"כ כה"ג שמוכר ושקיל מהם דמי מכירה דכה"ג לדברי הרמב"ן הנ"ל ל"ה עוד הנאה גמירא ושרי בשלה ושל אחרים א"כ הכ"נ היכי שמוכר בית לע"א והבית עצמו לא יהי' נעבד רק שיהי' תשמיש לע"ז שוב אפשר דהוי כמו שלה ושל אחרים שמותר במהנה הנאה מועטת כזו שלוקח חליפיו כיון שהוא בתערובת שלה ושל אחרים והכ"נ בבית שהוא לתשמישי ע"ז כיון דהבית עצמו לא נעבד רק משום שיש בה תשמיש ע"ז הוי כמו תערובת שלה ושל אחרים שהרי חזינן דתשמישי תשמיש כמו טרקלין מותר ולא חשבינן התשמיש לע"ז כמו ע"ז עצמה ולא אמרינן ג"כ שיהי' איסור מהנה גם לתשמיש דתשמיש מפני שעכ"פ נצמח הנאה גם להע"ז עצמה רק דלא חשבינן תשמיש ע"ז כע"ז עצמה כ"א כמו שני גורמים דהיתר ואיסור ולכך הותר לעשות תשמיש לתשמיש, (ואפשר שהוא ג"כ מאותה סברא עצמה כיון דהוי תשמיש ע"ז כמו שלה ושל אחרים שהותר מהנה הנאה שאינה גמירא לכך

מותר גם תשמיש לתשמיש משום דתשמיש ג"כ ל"ה הנאה גמירא) וא"כ ממילא הכ"נ שמותר אפ"י חד תשמיש ע"ז בכה"ג שלוקח שכר חליפיו משום דל"ה הנאה גמירא כדברי הרמב"ן ומותר בשלה ושל אחרים ודו"ק, ואל תתמה על חידוש דין זה שהרי יותר מזה שי' הב"ח הנ"ל דליכא אי' מהנה בבנין משמשי ע"ז, ואני באתי לומר דעכ"פ בשכר לא יהי' איסור מהנה בזה, אבל כ"ז דרך הערה וקשה להעמיד הלכה ע"ז שיהי' מותר לבנות בית משמשי ע"ז אם יקבל שכר ורק תשמישי תשמיש מצינו שמותר כמו טרקלין אבל לעשות תשמישי ע"ז עצמה לא מצינו ומבואר במשנה סנהדרין (ס') דהמלביש והמנעיל עובר בל"ת וא"כ ה"נ בעושה תשמיש ומכש"כ שעושה בית לע"ז שהוא כמלביש ומנעיל לה: ד) ובאמת צ"ע בשי' הב"ח הנ"ל דאם אין הבית עצמו נעבד רק שמעמידין בה ע"ז ליכא אי' מהנה ולמה יגרע בית להעמיד ע"ז ממלביש ומנעיל, ועיין חולין (קכ"ט) דבעי בהשתחווה לחצי דלעת יש יד לאיסור והראב"ד ז"ל השיג דלא אמרו יד אלא לענין טומאה ולא לענין איסור וכתבתי במק"א דכזה מצינו בחולין (קי"ח) דפליגי אי יש יד להכשר דמ"ד יש יד משום דהכשר תחלת טומאה הוא וכ"פ הר"מ ז"ל בפ"ה מטו"א דיש יד להכשר ולפי"ז י"ל דהכ"נ לגבי ע"ז דכל טומאת ע"ז נצמח מן האיסור דאי לא שנאסר מדין ע"ז ליכא טומאת ע"ז ע"כ האיסור תחלת טומאה הוא, ודמיון זה יתכן לענין איסור עשיית תשמישי ע"ז דהם כמו יד לע"ז ובפרט לעשות בית להעמיד בו ע"ז שהבית שומר לו וכדוגמא שכתבו התוס' פסחים (כ') דאפ"י למ"ד אין יד להכשר אבל לכ"ע יש שומר להכשר: ה) ובמה שהערתי דמשמשי ע"ז הם בגדר יד לע"ז יבואר ג"כ מתני' דע"ז מ"ז ובר"מ פ"ח ה"ד דמכניס ע"ז לבית והוציאו הותר הבית וכן אבן שהעמיד עלי' ע"ז וסילקה הותר האבן וביאר במרכה"מ פ"ז דמשמשי ע"ז חלוקין מדין ע"ז דתשמישי ע"ז אין אסורין אלא בשעת תשמישן עיי"ש, ולהנ"ל דתשמישי ע"ז הם בגדר יד לע"ז הנה מצינו כזה לגבי יד לטומאה בגמ' דסוכה (י"ד) דידות שבססן טהורין ומותר לסכך בהן והיינו אע"ג דכל הכלים אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה אבל ידות כיון שאין ראיין לקב"ט מחמת עצמן רק משום יד לאוכל ומכיון שבססן שהתיר אגדן טהורות ועיין שו"ת אנ"ז סי' תע"א בזה, ולפי"ז הכ"נ לגבי ידות ע"ז מכיון שסילקן ממילא הותרו כמו ידות שבססן וכתבתי זה אך להעיר הגם שאינו נוגע כ"כ לענינינו: ו) ואמנם לנ"ד מלבד מה שכתבתי להעיר שלא יהי' איסור עשיית משמשי ע"ז אם עושה זאת בשכרו ואין סתירה לזה מדברי הר"ן ברמ"א סי' קע"ג סעי' א' בכותל שלו ושל אלילים דמחצה של אלילים אסור ומיהו מותר למכור להם חלקו בכל מקום שהוא עכ"ל דמבואר דבכותל שהוא כולו של ישראל אסור למכרו אף שמקבל שכר דמי המכירה, התם לא מיירי בכותל משמש ע"ז רק שהכותל עצמו נעבד וכדמוקי לה בירושלמי שהשתחווה לכל אבן ואבן הביאו התוס' ובט"ז סי' קמ"ג סק"א: ז) אך אפ"י למה שכתבתי שקשה לקבל זה להלכה בהיתר משמשי ע"ז בשכר מ"מ לכאו' שיש להוסיף צידוד היתר בנ"ד עפמ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ע"ב לחדש דאם הפסילים עומדים על כיפה מיוחדת גבוה י' ורחב ד' הוי כותלי הבית רק תשמישי דתשמיש ובאופן זה לא יהי' אסור במכירת או עשיית בנין בית להעמדת ע"א: אבל גם זה אינו לנ"ד מלבד שדין המהרש"ם ז"ל עצמו צ"ע, והי' לפי דבריו מקום לדון בהיתר לבנות כותלי הבית לומר שהם בכלל משמשי משמשי, אבל למכור הקרקע שיעמידו ע"ז בבית שעלי' ודאי דהקרקע הוי

תשמישי ע"ז עצמה דמה בכך שהפסילים עומדים על גבי כיפה גבוה י' ורחב ד' מ"מ הכיפה אחת היא עם הקרקע שהוא יסודתה וכמתני' דאהלות פט"ו מ"ה שארצו של בית כמוהו עד התהום רק שבאנו לצדד דאפי' תשמישי ע"ז עצמה לא יהי' איסור בעושה בשכר כבר כתבתי שקשה להעמיד להלכה מה שלא שערום הפוסקים בדבר החדש, זולת אפשר שיש לצרף זה לסניף אם ימצאו צדדים אחרים: ח) והנה עוד יש לצדד בנ"ד שבעל השדה הוא שותף עם אחותיו והם כבר מכרו חלקם להכומרים ועתה הישראל האח שלהם הוא שותף עם העכו"ם בשדה שא"א בחלוקה א"כ י"ל דליכא איסורא למכור להם חלקו כדברי הר"ן ברמ"א הנ"ל בכותל שהוא שלו ושל אלילים דמותר למכור להם חלקו: ט) עוד יש לכאן לצדד באופן שכבר מכרו אחותיו חלקם וכבר נמצא ביד העכו"ם רוב השדה א"כ הול"ל דבטל חלק המועט של ישראל ברוב של עכו"ם שא"א בחלוקה בדיניהם, וכמו שהקשה בח"ס בנדרים פ' השותפין שיהי' בטל חלקו של המדיר ברוב החלקים של אותה העיר בביהכ"נ, רק משום דקרקע לא בטיל כפירש"י (גיטין נ"ד) ועיין חו"ד סי' ק"י ובהגהת אמ"ב דרק מדרבנן ל"ב משום דבר חשיב וא"כ בנ"ד אם יהי' איסור דרבנן שוב הרי דרבנן מתירין בכל מקום משום איבה אבל גם זה אינו דהכא לא בטיל חלק הישראל משום דמונא לא בטיל כדאמר בביצה (ל"ח) והח"ס שם יפה הק' בנוגע לאי' נדר משום דאמר בגמ' התם נהי דמונא ל"ב איסורא בטיל אבל הכא שנוגע רק לממון אם נקרא ממון ישראל ממונא לא בטיל: י) סוף דבר הגם שהעלתי כמה צדדים וסניפים להתיירא מ"מ אינם מספיקים להלכה ולמעשה ומיראי הוראה אני להורות היתר בזה ומשום הטעם שאם לא ימכור ברצון יקחו בע"כ עיין שו"ת שי"צ סי' ס"ג לענין למכור להם ביה"ק באונס כזה כתב דמוטב שיקחו בחזקה בע"כ ולא יתן ברצון ודומה זה למתני' דתרומות פ"ח מי"א רא"א יטמא את כולן ואל ימסור לא את אחת מהן והכ"נ בנ"ד: יא) כן ראיתי בשו"ת אמרי יושר ח"א סי' נ' הצריכים עיון לדעתי מה שכתב שם שנראה מהריטב"א ע"ז (י"ג) דכל איסור מהנה לע"א הוא משום רוצה בקיומו, ובזה יש קצת להעיר לפמ"ש הפר"ח או"ח סי' ת"נ דרוצה בקיומו הוא רק אי' דרבנן וכגמ' ע"ז (ס"ד) שאני ירושת הגר דאקילו רבנן שמא יחזור לקלקילו א"כ לפי"ז כל אי' מהנה לע"א יהי' רק דרבנן ובאמת איסורו מה"ת כדאמר בע"ז (י"ג) נהנה אסור מהנה לכש"כ והרי נהנה איסורו מקרא דלא ידבק בידך מאומה וגו' וכמו"ש בעצמו שם, עוד כתב שם שנראה דלא שייך אי' מהנה רק כשיש שם כבר ע"א ונותן לה מכס לצורכי ע"א אבל כשנותן מעות לבנות ע"א אולי ל"ש מהנה כיון דבשעה שנותן אין שם ע"א עדיין, ולא אכין איך יפרנס דברי הר"מ פ"ז הנ"ל ע"פ התוספתא וגמ' גיטין (מ"ד) דמוכר ביתו לע"א דמיו אסורין וברמ"א סי' קמ"ג ובט"ז דאסור למכור בית לע"א ואפי' באין הבית עצמו נעבד, והאיסור מבואר שהוא משום מהנה לע"א אף שעדיין אין שם ע"א, גם מה שכתב לחדש דלא שייך מהנה ורוצה בקיומו היכי שע"ז ממעט תפלה שיתן ברצון פחות ממה שיתן בע"כ, תמיהני מתוס' ע"ז (י"ג) דר"ל דס"ל דמהנה מותר הוא רק בכה"ג שיש ע"ז בזיון לע"א נמצא לפי"ז דלר"י אפי' בכה"ג אסור ואין לך למעוטי תפלה יותר מזו שגורם לה בזיון, ע"כ לענ"ד כל דבריו שם צ"ע במחכג"ת: מה שהזכיר כ"ת בדבריו בשם היש"ש ב"ק פ"ב דמה דאמר בנדרים פ' השותפין שהדירו זא"ז דמותרין בחצר שא"ב דין חלוקה דהוא דוקא בשותפין שקנו ולא באחין היורשין לא

מצאתי זה ביש"ש וההיפך ידעתי משו"ת פנ"י ח"ב חו"מ סי' צ"ה שהביא משו"ת הר"ן סי' ל"ה שאין חילוק ואם לא כתב כ"ת בטעות ונמצא ביש"ש אלא יודיענימקומו בדיוק (שוב חזר וכתב השואל שמקומו ביש"ש ב"ק פ"ה אות ל"ב (דף מ"ה) אבל חפשתי ולא מצאתי גם כתב שבס' ערך שי' חו"מ סי' קפ"ח הביא יש"ש הנ"ל ואין הס' אתי) כבר נמשכתי להאריך קצת הגם שבראש מכתבי גליתי שאכתוב בקיצור הוא מפני שרוב הדברים רחש לבי בשעת כתיבה: והנני ידידו דושהטוש"ת.

סימן סג.

ב"ה טו"ב סיון תרצ"ב שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי זך השכל והרעיון מו"ה משה ציממעטבוים נ"י מק' בייטש: הגיעני קונטרסו הנחמד וראיתי משנתו סדורה וערוכה בעיון יפה ואסוקי שמעתתא ויאתה לו תהלה בכפלים לתושי' ידו האחת בעסק ומסחר והשנית תלמודו בידו יהי ד' עמו ויזכה לשתי שלחנות תורה וגדולה: א) ע"ד השאלה בנוגע להפאבריק אשר אתו שהביא לו נכרי המשמש בבית תפלתם שק מלא פסולת מן הנרות שהיו דולקות שמה, למען להחליף לו וליתן לו נרות בעדם, אם אין חשש אי' הנאה בהפסולת משום תקרובת ע"ז ואם מותר לעשות מהם נר מצוה, וע"ז סובב הולך בקונטרסו לבאר כל דבר על אופן, למרכז ההלכה ורצונו לשמוע חו"ד בזה: ב) הנה בש"ע יו"ד סי' קל"ט סעי' ט' נרות של שיעוה שמדליקין לפני' נוי' הם ואסורים ואם משכנם או מכרן לישראל מותרים דכיון שכיבן לצורך עצמן זה ביטולן, ויש חילוק בזה בין כיבן הכומר שהוא ע"מ שלא לחזור ולהדליקין דהוי ביטול, ובין כבו מעצמן דאז ההיתר רק מטעם מכרן או משכנן דתלי' בפלוגתא בש"ע סעי' י"ב אי הוי ביטול, ואע"ג דהרמ"א סי' קמ"ו כתב דקיי"ל דהוי ביטול במכרן או משכנן לגבי משמשי עכו"ם וגם המחבר עצמו סעי' י"ב הביא דעה זו בראשונה וכבר הק' כן בש"ך כאן דברי המחבר אהדדי מה דסתם כאן דרק בכיבן לצורך עצמן זה ביטולן, אבל בכבו ממילא אסורין דלא מהני ההיתר במכרן או משכנן, ובמק"ח בשם התפל"מ ומשנ"ח תירצו שכן דרכו של המחבר למשוך אחר רוב דעות והכא נרות של ע"ז מכריע המשקל להחמיר משום דעת הר"מ שהביא הש"ך סק"ג דהני נרות יש להן דין תקרובת ואין להם ביטול כלל ע"כ לא סמך כאן המחבר להתיר מטעם מכרן או משכנן לחוד: ג) ובאמת לכאן עפ"י דעת הר"מ סגר בעדינו הש"ך ז"ל דרך היתר לכתחלה בהנהו נרות של עכו"ם, שכתב הש"ך בסק"ג דלשי' הר"מ בפ"כ מעכו"ם דאפי' דבר שאינו קרב ע"ג מזבח אסור אם נמצא במקום עבודתן א"כ הנהו נרות אם הכניסום במקום עבודתן תקרובת נינהו ואין להם ביטול והב"ח כתב ע"ז ודבריו נכונים וכל בעל נפש יש לו להחמיר כו' אבל הנה מקורו של הר"מ ז"ל הוא מגמ' דע"ז (נ"א:): דאר"א ב"ח כל שהוא לפני' מן הקלקלין אפי' מים ומלח אסור ושי' המחבר כאן סעי' ה' דדוקא דבר שכיוצא בה קרב לגבי מזבח כגון מים ומלח אמרי' דלפנים מן הקלקלין הוי תקרובות ע"ז, אבל שי' הר"מ דמים ומלח מקרי אינו קרב למזבח מפני שאין דרך להביאם לבדם בלי דבר אחר כמו"ש הכ"מ: ולכאן שיש לתלות דבר זה בפלוגתא אי משום דקרב ע"י דבר אחר מקרי הקרבה דכה"ג פליגי בפסחים (נ"ו:): דאמר במכניסו לקיום ע"י ד"א קמיפלגי מ"ס שמי' קיום ומ"ס לא שמי' קיום, וע' פסחים (ו':): וכ"ת כיון דמינטר אגב ביתי' חשיבי והתנן כו' ותוס' חגיגה (כ"ו:): ד"ה כלי דטלטול ע"י ד"א ל"ה טלטול ומקרי עשוי לנחת וע' ע"ז (ל"ב) דפליגי ר"א

ור"י ברוצה בקיומו ע"י ד"א: אך בש"י הר"מ תיקשי מהא דע"ז (נ"א) דזרק מקל לפני פטור ואינה נאסרת משום דל"ה כעין פנים זריקה משתברת וכ"פ הר"מ פ"ג ודוחק לומר שזה שלא במקום עבודתה וראיתי בשבילי דוד ליו"ד שעמד בזה ות"י דדוקא בדבר שאין דרכו לשמש ואמרי לדורן הובא שם מקרי תקרובת וכמו שהוציא זה הר"מ ממתני' דבשר היוצא אסור אף דלא שחטו שם משא"כ במקל וכה"ג שעושה בו איזה עבודה של שימוש, ולפי"ז ה"ה במ"ש הב"י כאן דלש"י הר"מ הנהו נרות נמי אם הכניסום במקום עבודתם תקרובת נינהו ולית להו ביטול, ולהנ"ל יתכן דשאני נרות שבאים לשמש להאיר ולא לשם דורן אפשר שיועיל ביטול גם לש"י הר"מ, ומ"מ צ"ע די"ל דזו עצמו שבאים להאיר לפני ע"ז מקרי דורן עכ"פ שהרי בלאה"כ שי' הריא"ז שהובא בש"ג דנרות ע"ז הוי תקרובת דהדלקה הוי כמו הקטרה ועיין שעה"מ ה' לולב בזה: ד) אמנם בשעה"מ שם כתב לחדש דאף בנמצא במקום עבודתה לפניו מן הקלקלין אפי' לשיטת הר"מ דלא בעי בזה כע"פ והוי תקרובת ע"ז גם שאינו ראוי למזבח, מ"מ מודה הר"מ בכה"ג שיש לו ביטול כיון דדין זה דתקרובת ע"ז אין לה ביטול נפקא לן מקרא ויאכלו זבחי מתים אין לך בו אלא חידושו ודוקא בתקרובת כע"פ דאיירי בי' קרא דהיינו זבח אמרי דאין לו ביטול, והכ"נ בהנהו נרות של עכו"ם שחושש בהם בב"י משום דהוי במקום עבודתם ולהאמור מ"מ ביטול יש להם וכרו"מ הביא עוד מהריטב"א ז"ל שכתב דמה שאסור בנמצא לפניו מן הקלקלון הוא רק משום נוי ומשמישי ע"ז וכ"כ מפורש בקרית ספר להמבי"ט ז"ל דכוונת הר"מ ז"ל לאסור בזה הוא רק מדין משמישי ע"ז א"כ בהנהו נרות נמי לכ"ע יש להם ביטול: ה) אמנם מכיון שבאנו לזה נ"ל לדון בדבר חדש דבהנהו נרות של עכו"ם הנקחין בפאבריק י"ל דאפי' ביטול לא צריך בהו, והוא שהרי יש הפרש בין תקרובת למשמישין דבתקרובת כיון שהקריבה נאסרה עולמית כמתני' דע"ז (כ"ט) דבשר היוצא אסור, משא"כ בתשמישי ע"ז אין איסורן אלא בשעת תשמישן וכמו שביאר זה במרכה"מ פ"ז מדברי הר"מ פ"א ה"ד וה"ה דמכניס ע"ז לבית והוציאו הותר הבית וכן אבן שהעמיד עליו ע"ז וסילקה הותר האבן כמתני' דע"ז (מ"ז) אא"כ שנעשה מתחלה לתשמיש ע"ז הר"ז עומד באיסורו אע"פ שסלקו וכמו"ש הר"מ פ"ז ה"ד ומשמעות הש"ס דדוקא עשאו לע"ז דאל"כ לא נאסרו אלא בעודן משמישין משה"כ כתב רבינו פ"ז ה"ב וכל הנעשה בשבילה דאז נאסר עולמית, וכן יפרש הר"מ ז"ל סוגי' הגמ' ע"ז (נ"א) לגבי פרכילי ענבים דמקשה הא ל"ה כע"פ ולא כעין זריקה משתברת ול"ה תקרובת ע"ז ומשני כגון שבצרן מתחלה לכך והיינו דהו"ל פרכילין ושבלים דברים של נוי ואסורין לעולם כדין תשמישי ע"ז שנעשו מתחלה לשם תשמיש והיינו דאמר בירושלמי לא סוף דבר עטרות שבלים אלא אפי' עטרות של ורד והטעם משום תשמישי ע"ז והא דתנן אסור דמשמע לעולם משום דחוששין שנתלשו ונעשו לכתחלה לשם ע"ז ומיושב קו' הרמ"ך מה שסתם רבינו והשמיט אוקימתא דגמ' שבצרן מתחלה לכך משום דעפי"ז כל תשמישי נוי אסור שמא נעשה לשם ע"ז דאסור עולמית, עכ"ד המרכה"מ הנחמדים: ו) ועפי"ד המרכה"מ מתורץ לי מה שהקשה בשעה"מ ה' לולב במ"ש הכנה"ג בהגהת ב"י בדעתהרמ"ק שהביא הכ"מ פ"ט ה"ט"ז דהא דבעי כע"פ הוא רק לענין שהוא נאסר אפי' ע"י ביטול, אבל איתסורי מיתסר אפי' שלא כע"פ ובביטול סגי ומשה"כ אמר בגמ' ע"ז (נ:): דמאן דלא פריש סבר בעינן כע"פ וליכא ומותרים בביטול כיון שחיפו

בהן דרכים והק' השעה"מ ממה דמקשה הש"ס מפרכילי ענבים דל"ה כע"פ ולא זריקה משתברת ומאי קו' הא אע"ג דל"ה כע"פ איסורא איכא: ולהאמור מיושב שהרי סברת הכנה"ג דבשלא כע"פ איסורא מיהא איכא היינו משום תשמישי ע"ז ועיין אגודת אזוב סוג' דכתמ"ש הביא מהריטב"א ע"ז (נ').

(שכתב בשי' הראב"ד כן דבאינו כע"פ איסורא איכא והריטב"א הק' דמהיכי תיתי כיון שאין זה בכלל אשר חלב זבחימו יאכלו ות' בס' הנ"ל דטעם הראב"ד ז"ל כיון שעבודתה בכך לא גרע ממשמשי ע"ז שנאסר וצריך ביטול, וא"כ מתורץ שפיר קו' השעה"מ דבאמת היינו דמשני הש"ס כגון שבצרן מתחלה לכך שע"כ נאסרו מטעם משמשי ע"ז כסברת הראב"ד והכנה"ג משום דאי לא בצרן מתחלה לא היו נאסרין כ"א שעת תשמישן ורק בכה"ג שבצרן מתחלה לכך נאסרו עולמית וצריכין ביטול ודוק נכון: ז) באופן דבתשמישי ע"ז לא נאסרו אחר שסילקן כ"א מספק דשמא תחלת עשייתן לשם ע"ז לפי"ז י"ל לגבי נרות של עכו"ם המבואר בש"ע דאיירי בנרות של שעוה שעושים מתחלה לכך ועכ"פ ספק נעשו לכך משא"כ בנרות זידן הנעשים בפאבריק הרי ודאי שאין תחלת עשייתם לשם ע"ז דוקא ואפי' אם נעשו בהפאבריק בכוונה לכל דבר שיש בזה גם מחשבה לע"ז הרי מבואר בתוספתא פ"ח דכלים ובר"מ פ"ח דכלים הי"ג דאומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות דאם רוב העשוי לדבר שאין מקבל טומאה הכל טהור עד שיפריש מקצתן לדבר המקב"ט וע' ירושלמי גטין פ"ג ה"א ובש"ע או"ח סי' תרכ"ט ברמ"א דאזלינן במחצלת בתר רוב העושין לסיכוך וא"כ הכ"נ כיון שידעינן שנרות הפאבריק הרוב אינם לע"ז וא"כ הכל טהור דמקרי ודאי לא נעשו לשם כך וע"כ אפי' אותן נרות שנשתמשו לע"ז מ"מ אחר שסילקן מותרים אפי' בלא ביטול משום דתשמישי ע"ז אין איסורם אלא בשעת תשמישן ודוק, ועכ"פ דאחר שכיבן או אפי' כבו מעצמו דמהני בהו ביטול דמכרן או משכנן דאף לשי' הר"מ דבמקום עבודתם ל"ב כע"פ מ"מ ל"ה יותר משמשי ע"ז כנ"ל ומהני ביטול כנ"ל: ח) ובשעה"מ ה' לולב מותיב לנפשי דאס"ד להר"מ בלפנים מן הקלקלין שלא כע"פ מהני ביטול א"כ תקשי מה דמקשה הש"ס ע"ז (נ"א) אלא מעתה אבני מרקוליס במה יאסרו ומאי קו' הא פעור ומרקוליס נאסר אפי' שלא כע"פ דומיא דלפנים מן הקלקלין משום דחוץ כפנים דמו כדאר"י ב"ח וליכא למימר דהכי פריך במה יאסרו אפי' בביטול דא"כ מאי משני נעשה כמגדל ע"ז הא ע"ז גופא יש לו ביטול: עוד הק' השעה"מ כן על שי' הכנה"ג הנ"ל דאפי' שלא כע"פ מ"מ איסורא איכא דא"כ מאי מקשה אבני מרקוליס במה יאסרו: והנ"ל לתרץ דבע"ז (מ"ב) מותיב לר"ל דאמר ע"ז שנשתברה מאל"י מותרת מהא דעכו"ם שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטיאות מותרות וישראל שהביא אבנים כו' אסורות אמאי תהוי כעכו"ם שנשתברה מאל"י ומשני כדרבא גזרה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה, ובתוס' לקמן (ס"ד): ד"ה מסתברא ומל"מ פ"ח מע"ז הי"א דמה דאמר גזרה דלמא מגבה לה הוא רק אליבא דר"ל דצריכין לזה אבל לר' יוחנן דקיי"ל כוותי' דע"ז שנשתברה מאל"י אסורה לא באנו לגזרה זו רק דישאל אינו מבטל ע"ז שלא עכו"ם מן הדין שאין העכו"ם מבטל בשביל ששברה ישראל דהוי כנשתברה מאל"י ולפי"ז במשמשי ע"ז דלכ"ע בנשתברה מאל"י מותרת כדאמר בירושלמי ע"ז פ"ד ה"א מאן דאמר שברי ע"ז אין להם ביטול הא משמשיין לא גם בס' ט"ת לירושלמי שם

הראה לש"ס דילן (ע"ז נ"ג) דר"י ור"ל דאמרו תרוי' בימוס שנפגם מותר ואפי' למ"ד עובדין לשברים ה"מ עכו"ם דזילא בי' מלתא לבטולה אבל הני שקלו להאי ומייתי בימוס אחרינא, והיינו נפגם ונשבר מאליו, ומבואר בש"ע סי' קמ"ו סעי' ב' דמשמשי ע"ז אפי' אחר שבאו ליד ישראל יכול העכו"ם לבטל ובר"ן ע"ז פ"ד הביא מה שנסתפק הרמב"ן ז"ל דבמשמשי ע"ז דישראל שיועיל ביטול רק דהר"ן מסיק דלא מהני בשל ישראל אבל עכ"פ נראה דהישראל יכול לבטל משמשי של עכו"ם דלא גרע מנשתברה מאלי' דמותר לכ"ע במשמשי וא"כ שפיר מתורץ קו' השעה"מ דהש"ס הקשה אלא מעתה אבני מרקוליס במה יאסרו כלומר כיון דליכא כע"פ וזריקה משתברת ליכא משום תקרובת ע"ז ואי משום דלפנים מן הקלקולין אסור אפי' שלא כע"פ הרי איסורו רק מדין משמשי עכו"ם ושוב הדרא קו' הש"ס בד' מ"ב דאמאי אבני מרקוליס שהביא ישראל אסורות להוי כע"ז שנשתברה מאלי' שהרי במשמשי ע"ז לכ"ע בנשתברה מאלי' מותרת ולכך משני דנעשה כמגדל לע"ז דהוי גוף ע"ז דקיי"ל נשתברה מאלי' אסורה (ודוק: ט) ועפי"ד הרמב"ם דבמקום עבודתם אפי' דבר שאינו ראוי למזבח אסור מאז הערתי בישוב קו' התוס' חולין (מ) בהא דאר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז כיון ששחט בה סימן אחד אסרה והקשו דלמה נקט דוקא לפני ע"ז דבכל דוכתי דאיירי בשוחט לא נקט לפני ע"ז ועוד דאמאי פריך בסמוך אש"ח לא לחייב דמחתך בעפר הוא והרי התם בשלא שחט לפני ע"ז ולא מתסרא ומ"מ חייב העובד מידי דהוה אעובד להר, ונ"ל הנה בב"ק (ע"א) דפריך הש"ס בשוחט לע"ז כיון ששחט בה פורתא אסרה פירש"י דהקו' הוא משום דס"ד דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף אבל התוס' הק' דאפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדאמר בחולין (מ) אע"ג שאמר המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה: י) ונ"ל דרש"י לשיטתו (סנהדרין ס"ב).

(ד"ה תיפוק שכתב דלכך שחט סימן אחד לעכו"ם חייב משום דעשה מעשה חטה"ע בפנים, והנה בחולין (כ"ט) מבואר דעשה מעשה חטה"ע לא שייך רק בשחט סימן אחד אבל בשחט מיעוט סימנים בחוץ תלי' בדין אי ישנו לשחיטה מוע"ס נמצא דשחט מיעוט סימן לע"ז ל"ה כעין פנים למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף והוי כשוחט בהמה בע"מ לע"ז דאמר בע"ז (נ"א) דפטור דלא אסרה תורה אלא כעין פנים, וא"כ מאוד צודק פירש"י בב"ק כאן דפריך כיון ששחט בה פורתא אסרה שהוא רק למ"ד ישנו לשחיטה מוע"ס אך אפי' בשחט סימן אחד לע"ז הרי לפירש"י חולין (מ) ותוס' חולין (כ"ט) דמקרי נתקלקלה בשחיטה לש"ל עשה מעשה חטה"ע וא"כ למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ל"ה שחיטה לע"ז דל"ה כע"פ אבל למה דאמרי' בע"ז (נ"א) דלפנים מן הקלקולין אפי' מים ומלח אסור ושי' הר"מ דאפי' דבר שא"ר למזבח נמצא דבמקום עבודתה אפי' בפורתא קמא נהי דל"ה כע"פ מ"מ נאסרת: יא) ולפי"ז מתורץ קו' התוס' ב"ק הנ"ל דהנה ממה דאמר המשתחוה לבהמת חבירו עשה בה מעשה אסרה משם ל"ק כ"כ דהתם לא משום תקרובת ע"ז רק משום ע"ז עצמה נאסרת וכונת התוס' בקושיתם ע"כ הוא רק ממה דאמר שם היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז כיון ששחט בה סימן אחד אסרה הרי דמשום תקרובת נאסרת בסי' אחד אבל להנ"ל י"ל דהתם שפיר קאמר ברבוצה לפני ע"ז דוקא והיינו מקום עבודתה דשם לא בעיכע"פ לכך נאסרת שפיר בפורתא קמא:

ומתורץ עפי"ז קו' התוס' חולין הנ"ל דלמה נקט רבוצה לפני ע"ז כיון דאפי' שלא בפני ע"ז נאסרת ולהנ"ל ניחא דבכל מקום שהוא שחיטה כע"פ בב' סימנים ל"ב בפני ע"ז אבל הכא דקאמר כיון ששחט בה סימן א' אסרה בעי דוקא רבוצה לפני ע"ז והיינו במקום עבודתה: יב) ומתורץ ג"כ קו' השני של התוס' ממה דפריך מהשוחט בשבת בחוץ לע"א אש"ח לא לחייב דמחתך בעפר הוא והרי התם בשלא שחט לפני ע"ז, ונראה דהרי בפסחים (ע"ג) מקשה הש"ס בהא דהשוחט חטאת כו' מאי תיקן והק' בתוס' שהרי תיקן להוציא מידי טומאה דאו' רק אליבא דריב"ב דס"ל תקרובת ע"ז מטמא באוהל ליכא תיקון והול"ל לריב"ב מה תיקן ותי' דהו"מ לשנויי הכי דתיקן להוציא מידי טומאה אלא אין רוצה לדקדק מכאן שיהא טומאת תקרובת לאו דאו' לפי שהגמ' רוצה לדקדק כן בהעור והרוטב ודחו לה עכ"ד, נמצא עכ"פ דקו' הש"ס מאי תיקן הוא רק באופן דתיקום מתני' אפי' בשיטת ריב"ב דתקרובת ע"ז מטמא מדאו': והנה התוס' (ע"ז ל"ב:) ד"ה והיוצא כתבו דלריב"ב דאמר תקרובת ע"ז מטמא דיליף ממת ס"ל דאפי' תקרובת שאינה כעין פנים אסור וא"כ שפיר מתורץ קו' התוס' כיון דבעי הש"ס לאוקמי הא דהשוחט חטאת כו' גם בשי' ריב"ב שפיר פריך כיון ששחט בה פורתא אסרה ולא מצי לשנויי בששחט שלא בפני ע"ז שהרי כל מה דבעי לפני ע"ז הוא משום דל"ה כע"פ ולשי' ריב"ב ל"צ כע"פ כלל ודו"ק: יג) ומתורץ בזה גם קו' המח"ל בחי' לע"ז במה דמשני הכא באומר בגמר זביחה הוא עובדה והק' דממנ"פ אי בתחלת שחיטה אמר כן הרי מכי שחט פורתא כבר נעשה מוקצה לע"ז וא"ר לפאה"מ ואי שאמר בסוף שחיטה דבגמר זביחה עובדה הרי כבר נעשה בע"מ בשעה ששחט בה רוב שנים וקיי"ל בש"ס ע"ז (נ"א) דשוחט בהמת בע"מ לע"א פטור ומוקי לה במחוסר אבר דל"ה כע"פ והכ"נ בגמר זביחה דאמר לעיל (ל"ב) דריאה כמאן דמנחא בדיקולא הוי מחו"א, ולהנ"ל מתורץ שפיר ממנ"פ דלמ"ד השוחט בע"מ פטור הרי בלאה"כ ל"ק קו' הש"ס די"ל כקו' התוס' דמיירי דלא שחט לפני ע"ז ורק דהש"ס מקשה אליבא דריב"ב דלא בעי כע"פ ול"ב ג"כ לפני ע"א א"כ לדידי' גם השוחט בע"מ חייב ושפיר משני הש"ס, ודוק כי חריף: יד) מה שהעיר רו"מ בקונטרסו להוכיח כדברי הקרית ספר דלפנים מן הקלקלין לשי' הר"מ באינו ראוי למזבח האיסור רק מטעם משמשי ע"ז שיש להן ביטול כנ"ל מלשון הר"מ פ"ז הט"ו בשר יין או פירות כו' הקריבם לפני נעשו תקרובת ואע"פ שחזרו והוציאים הרי אלו אסורין לעולם כו' המוצא כסות וכלים כו' במד"א בזמן שמצאן חוץ למקום עבודתו אבל אם מצאו בפנים כו' הרי שכתב לגבי בשר יין ופירות ואסורין לעולם היינו דלא מהני בהו ביטול משא"כ באינך כתב רק דאסור בהנאה ולא נקט לעולם משום דמהני ביטול, הנה הי' יכול לסייע כן מש"ס תמורה (ל"ד) גבי כל הנשרפים אפרם מותר חוץ מאפר אשירה ואפר הקדש לעולם אסור ומיערב הוא דלא קעריב ותני משום דאשירה יש לו ביטול בעכו"ם הקדש אין לו בטילה עולמית הרי דמדייק מלשון ואסורין לעולם שאין להן ביטול ובאינך דלא קתני לעולם המשמעות שיש להן ביטול, ואמנם מצינו דיוק זה בגמ' לגבי דאו' ודרבנן ביבמות (קי"ג:) דייקא נמי דקתני גבי דידה נשתטית לא יוציא וגבי דידי' לא יוציא עולמית מאי שנא כו' אלא ש"מ הא דאו' הא דרבנן, והנה אמנם שדיוקים אלו יש להם ענין בברייתא ובגמ' ולא בלשון הפוסקים מ"מ אם אין ראי' לדבר זכר לדבר יש בדברי הרמז"ל ודבריו מתקבלים ע"ד סמך לדברי

הק"ס: טו) ומה שהעיר ר"מ בדברי הט"ז סי' קל"ט סק"ד דהא דהניח בשר לפני ע"ז
הוי תקרובת דהיינו דוקא בשר בהמה ולא בשר עוף דלא סגי במין הקרב למזבח והרי
בגמ' ע"ז (נ"א) מקשה לגבי שוחט בע"מ דפטור אילימא בדוקין שבעין השתא בב"נ חזי'
לגבוה בבמה דידהו והכ"נ הרי חי' ועוף כשרים בבמה דידהו כמבואר בזבחים (קט"ו)
ועתו"ס חולין (כ"ב) ובמנ"ח מ' כ"ו כ"כ לענין שחייב בשוחט חי' ועוף לע"ז מה"ט וא"כ
הכ"נ בהניח בשר עוף עכ"ק כבר קדמו בזה בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' ל"ד ותי'
בפשיטות דרק בשוחט שעשה מעשה כעין פנים נאסר אף בדברים דלא חזי אלא לב"נ
בבמה דידהו משא"כ בהניח דעת הט"ז דלא נאסר רק אם אותו דבר ממש ראוי לגבוה
ועיי"ש שכתב לסייע להט"ז מתוס' ע"ז (נ':) לגבי ככרות דהוי כע"פ דמאי למנחת
מאפה אבל משום מנחת סולת לא הי' נאסר דבעינן אותו דבר ממש שיהי' קרב בפנים
באפי' וגם ר"מ הביא מדרכ"ת בשם ס' חקר הלכה ממה דשוחט בע"מ מחו"א פטור
דל"ה כע"פ הרי כדברי הט"ז דלא סגי במין הקרב, ובדעת הפרישה דסגי במין, יפה כתב
בשם הרב הגדול מו"ה משה ניימאן נ"י שהוא כה"ג דאמר במנחות (כ"א) הלכך דם
חמור שקרש ואכלו חייב הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצוניות הרי דאפי' בבמה
טמאה שלא קרב כלל בפנים אמרי' הואיל וכנגדו ראוי וה"ה בבשר עוף רק דמהש"ס
דע"ז ותוס' הנ"ל מוכח כהט"ז.

ובדומה לזה מצינו פלוגתא דתנאי במנחות (נ"ח) ר"א אומר כל שממנו לאישים ר"ע
אומר כל ששמו קרבן אר"ח בשר חטאת העוף איכא בינייהווע' תמורה (י"א): בעי רבא
בעוף מהו בהמה א"ר והא לאו בהמה הוא או דלמא קרבן א"ר והאי נמי קרבן הוא
ובזבחים פ"ג בעוף מר מייתי לה מעולה ומר מייתי לה מכבשים רק התם תלי' פלוגתתם
בלישנא דקרא אי בשר עוף בכלל בשר בהמה שאין לו ענין כאן: טז) ולי יש כעת הערה
חדשה בהא דאמרי' הכא (בע"ז נ"ג) דזרק מקל לפני' פטור משום דל"ה כע"פ זריקה
משתברת והרי בדבר הראוי למזבח ל"ב כע"פ כמתני' דבשר היוצא אסור וכמבואר
בש"ע סי' קל"ט דדבר שכיוצא בו קרב למזבח כגון בשר מים ומלח אם הניחו לפני'
אסור מיד א"כ הכ"נ בזרק מקל לפני' למאי דאמר במנחות (ק"ו) קרבן מלמד שמתנדבין
עצים ורבי אומר עצים קרבן הן טעונין מלח כו' א"כ גם מקל של עץ הוי כיו"ב קרב
למזבח וצ"ע, ויתכן עפימ"ש הב"ח בס"י קל"ט במה שנסתפקו התוס' לגבי נרות עכו"ם
דאי הוי תקרובת א"צ ביטול כיון דל"ה כעין פנים רק אי הוי נוי צריך ביטול והרי הוי
כעין פנים שהרי הכהן הי' מדליק הנרות לפני' בכל יום, ותי' דלענין ביטול בעינן דוקא
דבר מאכל כדכתיב ויאכלו זבחי מתים ודוקא בתקרובת כעין זביחה, ולפי"ז י"ל דה"ה
בעצים כיון דל"ה דבר מאכל בעינן דוקא כעין זביחה זריקה משתברת: יז) ר"מ העיר
דאמאי בזרק מקל פטור ואינו נאסר דבעינן זריקה משתברת ופירש"י כעין זריקת דם
שבפנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים והרי במנחות (כ"א) אמרי'
דם שקרש בחטאת החיצוניות כשר דכ' ולקח והאי בר לקיחה ונתינה הוא א"כ הרי
מצינו גם בפנים זריקה שאינה משתברת ואע"ג דלכתחלה מבואר בגמ' שם דצריך למרס
דם החטאת שלא יקרוש וכמו"ש בס' ק"א שם ורו"מ כתב להמתיק משום לא יהא טפל
חמור מן העיקר דשירי הדם דכ' בהו שפיכה ואת כל דמה ישפוך בודאי לאו סגי בדם
שקרש וכמו"ש בק"א לענין פסח דכ' בי' שפיכה רק משום דשירים גופי' לא מעכבי ע"כ

כשר בדיעבד בדם שקרש אבל עכ"פ משום שכשר בדיעבד אמאי לא מקרי כעין פנים וכה"ג שכתב בשו"ת שבו"י ח"ב סי' י"ח במ"ש הר"מ דיין מזוג נאסר משום י"נ אע"ג שכתב הר"מ דאין נתנסך אלא יין הראוי למזבח רק משום דהר"מ לשי' בפ"ו מה' תו"מ דבזבחה אם עירה המים לתוך היין כו' יצא וא"כ הכ"נ משום שכשר בדיעבד בדם שקרש יהי' מקרי כע"פ, ע"כ הערתו והיא נחמדה: יח) ויתכן כה"ג דאמר בתמורה (י"א) בעי רבא הקדיש אבר לדמיו כו' או דלמא חד מגו אמרי' תרי מגו לא אמרי', ובב"מ (ט':) רבנן סברי חד מגו אמרי' תרי מגו לא אמרי' ותוס' ביצה (ל':) ד"ה עד לענין מגו דאתקצאי דתרי מגו ל"א ותוס' פסחים (מ"ו) דתרי הואיל ל"א, לפי"ז גם הכא מה דנאסר בע"ז בעבודה כעין פנים שהוא הואיל דהוי עבודה בפנים וגם בפנים גופא בדם שקרש דכשר דמקרי ראוי לכפרה משום הואיל דהדרא לקמייתא כמות שהי' צלול הו"ל כתרי הואיל ותרי מגו דלא אמרינן ול"ה משה"כ כעין פנים: יט) מה שכתב לתרץ פירש"י יבמות (ק"ג) שפי' סנדל של תקרובת ע"ז שתמה בכפ"ת ושעה"מ הא ל"ה כע"פ זריקה משתברת והעיר עפ"י המבואר בזבחים (פ"ה) ונתח אותה א"ר כשרה ולא פסולה דהיכי שאם עלה לא ירד מן המזבח לא בעי הפשט ונקרב עם עורה א"כ מצינו דעור קרב לגבי מזבח גם דקרב לכתחלה בבמה לב"נ כמו"ש התוס' חולין (כ"ב) מירושלמי מגילה דבבמת ב"נ עולה א"צ הפשט ורש"י לשיטתו בתוס' ע"ז (נ':) דבקרב למזבח ל"ב זריקה משתברת, הנה לדבריו לא הי' צריך לזה רק דבלאה"כ מצינו עור קרב למזבח שהיא משנה ערוכה (זבחים פ"ה) הצמר שבראשי כבשים כו' בזמן שהן מחוכרים יעלו ובגמ' חולין (כ"ז) שהראש אינו בהפשטה אבל באמת ז"א דמשום שאינו בהפשט עדיין לא מקרי עור קרב למזבח דא"כ עדיפא מזה גם בזרק מקל יהי' מקרי עץ קרב למזבח בעצי המערכה רק משום שאין קרבן לעצמו והוי העצים ואפי' העור רק כמו מכשירי קרבן וכבר הערתי לעיל דאפי' אליבא דרבי דעצים קרבן הן לא מקרי עצים הקרב למזבח משום שאינו אוכל וא"כ מכש"כ לגבי עור דלא הוי קרבן, כן שמעתי מקשים במתני' דזבחים (ק"ג) אין המזבח מוכיח שאין לו עור בכ"מ, וקשה משבת (ק"ח) בכנפיו להכשיר את העור דאע"ג דעור הוא רבי קרא הרי דעור קרב למזבח וכן בחולין (כ"ז) דראש העולה א"צ הפשט והעירוני לתרץ ע"פ התוס' מנחות (ו') ד"ה מה במה שאין לו היתר אלא ע"י חבור כגון גה"נ ל"ש למיעבד יוכיח, וזה ג"כ כנ"ל דהוי רק מכשירי קרבן: כ) הדר נידון בדבר שאלתינו בנרות של עכו"ם הנקחים בפאבריק שיש סכרא דאפי' ביטול א"צ משום דבפאבריק לא נעשו בודאי לשם ע"ז ואפי' אם הי' ספק בזה עכ"פ שיש להתיר במכרה או משכנה משום ס"ס דשמא אפי' ביטול א"צ באופן שלא נעשו לשם ע"ז וספק דלמא דבמשמשים מכרה או משכנה הוי ביטול וכה"ג דס"ס בגמ' ע"ז (מ"א:) בשברי צלמים אימור לא עבדום ואת"ל עבדום אימר בטלום ועיין ש"ך יו"ד סי' ק"י סקנ"ה בדברי הר"מ לגבי כוס וטבעת של ע"ז לחלק דרק באי' אכילה לא שרינן ס' אחד בגוף וס' א' בתערובת משא"כ בע"ז לגבי הנאה ועשו"ת פר"ת סי' נ"ב בזה: וטובים ג"כ צדדי היתר שהזכיר דיש להתיר כאן הנרות אפי' כבו מעצמן משום שהחתיכות אינם ראויים יותר להדליק וכהא דע"ז (מ"ט) דאפי' שפאה לצורכה שלא נתבטלה מ"מ השפאים מותרים משום דמזריק זריק להו ולא פלח להו, ואף שי"ל דכיון שכן דרכן של נרות שנוטף מהן בשעת הדלקה ושישאר מהם קצת למטה ע"כ לא נתבטלו

וכדמחלק הש"ס ע"ז (מ"ב) בין שיפויין לנבי' שכן דרכה של אשירה לנשר עלין שלה אבל התם רק משום דעיקר ע"ז קיימת אין בטילה דרך גדילתה ועוד דהכא במשמשי ע"ז בלאה"כ הוי ביטול דבמשמשיין לכ"ע בנשתברה מאל"י מותרת כדאמר לגבי בימוס שנפגם וירו' דע"ז פ"ג דאמור לעיל: כא) אך מפני שיש ג"כ נרות שנעשין מתערובת סטעארין שנעשה חלב מזוכך והרי התוס' ע"ז (נ"א) שכתבו להתיר בנרות של שעוה דאי משום תקרובת אפי' ביטול א"צ דל"ה כע"פ וכתב בפלפלא חריפתא שעל הרא"ש משום דשעוה לא הקריבו ע"ג המזבח אבל בנרות של חלב י"ל דהוי תקרובת דבדבר הקרב ע"ג המזבח אפי' בהניחו לפני ע"ז נאסר, וכתב רי"מ לחקור במ"ש התוס' דנרות ל"ה כע"פ אם הכוונה משום העצם של שעוה דלא מצינו הקטרה בשעוה כמו"ש בפלפלא חריפתא אבל מעין ד' עבודות איכא דהדלקה הוי כהקטרה או כוונתם דל"ה כע"פ משום דמדליקין להאיר ואינו דומה לקיטר וכלשון הש"ג מה שחלק על הריא"ז שר"ל דהדלקה הוי כהקטרה יש לצדד להיתר גם בחלב מפני שנשתנה שמו ונקרא סטעארין גם שע"י התערובת א"ר עוד למזבח כמו בדם שנתערב במים (מנחות כ"ב) ועוד כיון שנתבשל החלב א"ר עוד למזבח כמו דאמר במנחות (כ"א) איברים שצלאן והעלן אין בהם משום ריח נחוח ויש לפלפל דמקרי ראוי משום אם עלו לא ירדו דאיברים שצלאן כשר בבמה כפירש"י (זבחים קי"ג) במתני' דר"י אומר אין מנחה בבמה כו' וריח נחוח, הנה בלאה"כ אינו מפורש באיברים שצלאן אם אינם ראויים להקרבה אע"ג שא"ב משום ריח נחוח וכן כתבו התוס' ריש זבחים דכשרים ומרצים ועלו לשם חובה ועיין לח"מ פ"ד ממעה"ק הי"א מ"ש במשמעות הר"מ דלא עלה לשם חובה שהוא היפוך דהתוס' זבחים הנ"ל, ובזבחים (מ"ו) במתני' לשמששה דברים הזבח נזבח כו' לשם ריח נחוח ובגמ' לאפוקי איברים שצלאן כו' ובמל"מ פ"ד ממעה"ק דאם חישב בד' עבודות שלא לשם ריח נחוח הזבח כשר ועלה לבעלים ולא הוצרכו אלו הכוונות אלא למצוה ועיין ח"ס יו"ד סי' רל"ו וסי' ש"ו במ"ש בס' כפתור ופרח שהר"ח מפריז עלה לירושלם ורצה להקריב ק"פ, ובשו"ת מהרי"א הלוי סי' הביא מה שנשאל דאיך אפשר להקריב בזה"ז דכתיב ולא אריח בריח נחוחכם ות' דבהדי כבשי דרחמנא למ"ל ואין זה מעכב מצדינו, ובשו"ת משיב דבר סי' נ"ו בא לחדש דבפסח לא כתיב ריח נחוח לא שייך בי' ובסי' כ"ח פ' תבא כתב לפלפל בזה, ויש להעיר בכריתות (י"ד) במתני' דיש אוכל ובפירש"י שם (כ"ג) ד"ה בגסה דמועלין משום אם עלו לא ירדו וקשה שהרי אכל חלב חי פטור וע"כ שכבר נתבשל או נצלה א"כ א"ב משום ריח נחוח, וכמדומה שכבר שמעתי בשם הגה"צ אבד"ק זאבנא זצ"ל שהעיר כן אבל להנ"ל מתורץ דאפי' באברים שצלאן א"ע לא ירדו וכשר: (כ) אמנם חוץ מהנ"ל י"ל דבר חדש דגם נרות של חלב לא מקרי ראוי למזבח לפי"מ דאמר (תענית ל') בשר מליח עד כמה ארחב"ר משמי' דשמואל כל זמן שהוא כשלמים ופירש"י דבזמן אכילת שלמים אשכחן דאיקרי בשר טפי לא אשכחן דמקרי בשר שהטעם נפסל אחר ב' וג' ימים עכ"ל, ובשו"ת מהרא"ש מדו"ז הגאון מלבוב ז"ל בסי' ב' כתב בישוב המהרש"א קידושין (נ"ו) דנותר פקע קדושה ממנו שתמוה ממתני' דכריתות (י"ד) וכתב משום דהכא בקידושין לגבי המקדש בחלקו של בעלים שהוא נותר אחר ב' ימים יצא מכלל בשר שפיר נפקע קדושתו עיי"ש ולפי"ז ה"ה חלב אחר ב' וג' ימים יצא מכלל חלב בעצם אע"ג דאיסורא דאכילת חלב לא פקע וכבר הק' בגב"א

תענית שם דבאמת לא יהי' אי' אמה"ח וטרפה בבשר אחר ג' ימים אבל דשאני אפוקי מעיולי כדאמר (כריתות כ"א) ההוא לאסוקי טומאה מיני' כיון דמעיקרא חזי לאדם עד שיפסל מאכילת כלב או למ"ד נוט"ל מותר משום שא"ר לגר אבל כ"ז לענין האיסור דלא פקע משא"כ עצמיותו של בשר נתבטל שאין עליו שם בשר וה"ה בחלב כן אחר ב' וג' ימים, ולכאו' יש לחלק בין בשר לחלב כדאמר בב"מ (פ"ג) כל תרבא לא סריח אבל הש"ס משני התם דמשום שוריקו סומקי מסריח, ועיין נזיר (נ') לגבי המחזהו לחלב בחמה דפריך אימת ממחי לבתר דמסרח וא"כ נראה בחלב אחר ב' וג' ימים יצא מכלל חלב וא"ר עוד למזבח וממילא בהנהו נרות של עכו"ם שכבר עברו עליהם ימים הרבה ונפסלו מאכילת כלב ג"כ שיצא מכלל חלב ולא מקרי יותר ראוי למזבח ול"ה כע"פ לענין תקרובת: כג) ולכאו' עפ"י האמור דנותר של אימורין אחר ב' וג' ימים יצא מכלל חלב יש להעיר דא"כ בנותר כזה נאמר שאם עלו ירדו מה שלא מצינו חידוש זה בש"ס, והנה מבואר בתוס' זבחים (פ"ד:) דאפ"ל לן הדם שתי לינות אם עלה לא ירד אבל לא כן הוא פירש"י מנחות (כ"ג:) ד"ה לעולם מ"ש בדם כשילין לילה אחת יצא מקדושתו כחולין והיינו משום דדם נפסל בשקה"ח וכשילין לילה אחת הו"ל לן שתי לינות ונראה בש"י רש"י ז"ל דכה"ג אם עלו ירדו, אבל נראה דאפ"ל להתוס' ז"ל דגם בכה"ג א"ע לא ירדו מ"מ אחר שלן ב' וג' ימים שיצא מכלל בשר וחלב עכ"פ לענין מה דאמרי' בפסולין שא"ע לא ירדו דבמשלה בהן האור אפ"ל אם ירדו יעלו משום דנעשו לחמו של מזבח ודאי דליתא לזה בכה"ג הנ"ל שיצא מכלל בשר וכמו דאמר (זבחים פ"ה) לגבי גידין ועצמות מאן דמתני ארישא אבל אסיפא לאו בני הקטרה נינהו ופירש"י דכתיב ועשית עולותיך הבשר והדם הלכך לא שייך בהו משלה אור לקדשינהו עכ"ל והיינו משום דלא מקרי בשר: כד) ובזה אמינא לתרץ סוגי' דפסחים (נ"ט) ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בה"ע אלא קטורת ונרות ופסח ומחו"כ בע"פ ר"י בנו של ר"י בן ברוקא אומר אף מחו"כ בשאר ימוה"ש ואר"פ מעלה ומלינה בראשה של מזבח והק' הט"א בר"ה דא"כ מ"ט דת"ק במחו"כ בע"פ משום דיבא עשה דפסח שיב"כ וידחה עשה דהשלמה שאב"כ הרי אלק"ש ע"י מעלה ומלינה בראשו של מזבח: ונ"ל דהנה בטעם דמעלה ומלינה הק' במל"מ פ"א מתו"מ דמה בכך שאם עלו לא ירדו כפירש"י דאכתי איך יתכן דמשום מ"ע דאכילת קדשים יעבור אלאו דלא ילין רק דיתכן בכוונת פירש"י כיון דעכ"פ א"ע ל"י הרי סופו שיבא לידי הקרבה ומשלה בו האור לכך ליכא אי' לאו דלא ילין כה"ג שהוא על המזבח כיון שיפקע איסורו לגמרי שיעשה לחמו של מזבח, ולפי"ז מתורץ שפיר קו' הט"א דבמחו"כ בע"פ ליכא תקנה דמעלה ומלינה שהרי ביום וגם בלילה שלאחריו לא יוכל להקטיר האימורין משום לא עולת חול ביו"ט ושוב איכא לינה שני ימים ועוד דאפ"ל בלילה שלאחריו לא יכול להקריב משום עשה דהשלמה ויהי' נותר של שני ימים ויותר דאז יצא מכלל בשר ולא נעשה לחמו של מזבח וא"כ אין זו תקנה לעבור בלאו דלא ילין ודוק והוא דבר נפלא בס"ד: כה) ולכן גם בנידון שאלתינו בנרות של חלב מכיון שכבר נשתהה החלב אחר שחיתת הבהמה זמן הרבה יצא מכלל חלב שאינו ראוי עוד למזבח לעשות לחמו של מזבח לא מקרי עוד קרב למזבח שיאסר משום תערובת ע"ז כ"א בכעין פנים דליכא בנרות, גם מפני שבטל החלב בשאר המינים דתקרובת ע"ז שאסור בכ"ש הוא רק במינו וכמו"ש מבואר בש"ך יו"ד סי' צ"ח סק"ו

ואף לדברי הרשב"א ביו"ד סי' קל"ד לגבי משקה הנעשה מחומץ יין ודבש שכתב דכל שעיקרו כך נעשה לתיקון לא בטיל והביאו במג"א סי' תמ"ב אבל בנוב"ת יו"ד סי' נ"ו הוכיח שזה רק מדרבנן שמפורש כן בדברי הראב"ד והרשב"א עצמו לא כמו"ש המג"א מסברא דנפשי' וע"כ כדאי הם הרי"ן מגא"ש והרמב"ם לסמוך עליהם להקל בזה עיי"ש: והנה כ"ז לענין שיהיו הנרות מותרים להשתמש בהם להדיוט אבל גם לנר של מצוה אף שמבואר בש"ע סי' קל"ט דאפי' כיבן השמש דמותרין להדיוט מ"מ אסורין לנר של מצוה משום דמאיס הביא רי"מ משו"ת ח"ס או"ח סי' מ"ב ומהרש"ם ח"ד סי' מ"ה דהכא גם למצוה שע"י ההיתוך לנרות נעשה פנים חדשות וליכא משום מאיס אך שצ"ע על המהרש"ם שלא הרגיש מה שיש לחלק לגבי נדון שאלתו בנרות של חלב שי"ל שהוא דבר הקרב למזבח דאיכא משום תקרובת דלא מהני ביטול אפי' להדיוט והגם שיש לדון בזה כאמור למעלה מ"מ צ"ע שלא דיבר מזה כלום: כו) ומ"ש רי"מ להקשות על דברי הח"ס מדברי הב"ח בסי' קל"ט שסיים ומשה"כ כתב המהרש"ל שאסור לעשות נרות של מצוה משעוה הנוטף מנרות בבית עכו"ם עכ"ל, הרי דמבואר להביא להיפוך מדברי הח"ס שהרי המהרש"ל איירי בעשיית נרות משעוה הנוטף שהוא בודאי ע"י התכה עכ"ד ולא אדע מהו דמה מצא דדברי המהרש"ל יותר מדברי הש"ע שכתב דנרות ושעוה של אלילים אסורים לנר מצוה וישאל גם ע"ז דמשעוה עושין הנרות בודאי ע"י התכה, אמנם הח"ס למד שאפשר לעשות נרות משעוה בלא התכה רק ע"י שממחין החלב בידים וכורכין פתילה בתוכה וע"כ כתב דאינם אסורין אלא בעין ולא ע"י התכה א"כ זה עצמו יש לפרש בדברי המהרש"ל לגבי שעוה הנוטף: כז) גם שי"ל בנ"ד דאחר שמערבין את חלב הנרות עם שאר מינים ומתיכין אותן ביחד ליכא עוד משום מאיס למצוה כה"ג דחולין (ס"ז) דא"ל רבינא לא"מ אבלע לי ואנא איכול דמשום שאינו ניכר ל"ה מאיס, ובפרט דכל המבואר בש"ע דאסור לנר של מצוה משום דמאיס הוא במחלוקת הראשונים ובב' תירוצי התוס' בע"ז (מ"ז) וסוכה (ל"ב) בבעי' דר"ל משתחוה לדקל לולבו מהו למצוה אי האיבעי' הוא אפי' לאחר ביטול מי מאיס לכתחלה או האיבעי' הוא אפי' לדיעבד ונחלקו בזה הראב"ד והרמב"ן ז"ל בר"ן פ' כל הצלמים דשי' הראב"ד דבעי' דר"ל לענין לכתחלה ונמצא דרבא מודה לו בזה אבל שי' הרמב"ן מדאמרי' לענין מצוה כגבוה הן ודאי אפי' בדיעבד פסול וכיון שכן לית לי' דרבא ולענין הלכה קיי"ל כרבא דבתרא הוא עיי"ש, נמצא דדין המבואר בש"ע או"ח סי' קנ"ז וביו"ד סי' קל"ט דנרות של עכו"ם אפי' אחר ביטול אסורים לנר של מצוה שהוא מדברי הרי"ו ז"ל שלמד מזה מאבעי' דר"ל והוא רק לפי הראב"ד ז"ל דהאיבעי' הוא לענין לכתחלה משא"כ לשי' הרמב"ן ו"ל דהאיבעי' הוא גם לענין דיעבד ממילא לית לן דין מאיס למצוה כלל דקיי"ל כרבא דבתרא הוא לכן בצירוף טעמים הנ"ל נלע"ד שאין להחמיר מדינא כלל זולת שהמחמיר תע"ב כמו"ש הח"ס בעצמו שם, חוץ לזה מה שמבקש העכו"ם להחליפם לו בנרות שלימות שיש בה משום לפ"ע בא"א ליקח במק"א כמבואר בש"ע סי' קנ"א: כח) למה שהביא דברי הר"מ פ"ז מעכו"ם ה"ז בהמה שהקריבה כולה לעכו"ם אסורה בהנאה אפי' פרשה ועצמותי' שמדייק הכ"מ במ"ש שהקריבה כולה שבא לומר שאם הקריבה ופירש ואמר חוץ מפרשה כו' אותם דברים ששייר לא נאסרו והביא מצ"פ על הר"מ שהעיר מחולין (ל"ט) הנהו טיעי דאתי לציקונא יהיב דכרי לטבחי ישראל א"ל

דמא ותרבא לדידן משכא ובשרא לדידכו דמבואר דלר"מ דאמר זה מחשב וזה עובד אסור הבשר גם במתני' שם אפי' שחטה לאכול לעכו"ם מחצר כבד שלה פסולה וכן תיקשי מהא דעורות לבובין בע"ז (כ"ט) דמבואר בירו' דרק הלב לחוד הי' מקריבין ומ"מ אסורה כולה: ולענ"ד הנה מהא דחולין (ל"ט) דאמרי דמא ותרבא לדידן לכאו' י"ל דלכך אסור גם הבשר כמו דאמרי' בפסחים (פ"ג) דר' יוחנן סבר דם ובשר חדא מלתא הוא ופירש"י והו"ל פסולו בגופו כאילו נטמא בשר עצמו ועיין זבחים (ס':) דם ובשר חדא מלתא הוא לענין דבר הלמד בהיקש כו' ותוס' פסחים (כ"ב) וסנהדרין (ד') אי דם בכלל בשר ויומא (נ') דפליגי אי בפר ואפי' בדמו של פר.

וא"כ הכ"נ כיון שאמרי דמא ותרבא דידן ממילא נאסר גם הבשר דם ובשר חדא מלתא הוא: (כ"ט) אך בפשיטות לא אדע התחלת קו' דהר"מ ז"ל לא כתב דבעי' הקריבה כולה רק בכה"ג שהקריב הבשר אחר שחיטה שלא הוקבעו כל חלקי הבהמה יחד משא"כ בשחיטה לע"ז אפי' חישב להקריב רק מקצתה מ"מ כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה הרי שחיטה קובעת לכל הבהמה וכע"ז דאמר במנחות (ט"ו): הוקבעו בשחיטה, וע"כ בהנהו טייעו למ"ד זה מחשב וזה עובד הוי כאילו חישב העכו"ם בשחיטה וכן בעורות לבובין ששחט ע"מ להקריב הלב נעשה כל הבהמה תקרובת ע"ז ול"ה זה כהקריבו מקצתה: (ל) ובדברי הר"מ פ"ח מעכו"ם בהשתחזה לחצי דלעת וחצי האחר מעורה בו הר"ז אסור מספק שמא זה כמו יד לחצי הנעבד והראב"ד השיג עליו דלא אמרי יד אלא לענין טומאה ולא לענין איסור, הנלע"ד דהדבר תלי' בפלוגתא דחולין (קי"ח) אי יש יד להכשר דמ"ד יש יד משום דהכשר תחלת טומאה היא, ולפי"ז הכ"נ לגבי ע"ז דכל טומאת ע"ז נצמח מן האיסור דאי לאו שנאסר מדין ע"ז ליכא ענין טומאה כלל כמו דאמר בע"ז (נ"ב) עכו"ם גופא לא מיבעי' לי' כיון דאיסורא בטיל טומאה נמי בטלה ע"כ האיסור תחלת טומאה הוא והר"מ לשיטתו בפ"ה מטו"א דיש יד להכשר ע"כ פסק ג"כ דיש יד לאיסור של ע"ז שהוא אי' תורה והוא דאיבעי' להש"ס בהשתחזה לחצי דלעת אי יש יד לאיסור וכתב הר"מ שהר"ז אסור מספק: [ונראה לכאו' דר' יוחנן דאמר בחולין (קי"ח) יש יד להכשר ומשום דהכשר תחלת טומאה הוא לשיטתו אזיל בסנהדרין (פ"ו) דאמר גנבה אתחלתא דמכירה הוא והיינו כיון שא"א זה בלא זה וכה"ג דכתובות (ל"א) כיון שא"א להנחה בלא עקירה ובתו"י שם דאז התחלת האי' וע' סוטה ב' לר"א דסתירה אתחלתא דטומאה ובב"ק ע"ד ס"ל ג"כ לר' יוחנן דהכחשה תחלת הזמה והוא מתאים לשיטתו דהכשר תחלת טומאה כנ"ל]: (לא) ויש לתרץ עפי"ז דברי הרמב"ם פ"ד מאס"מ ה"ז במשתחזה למעייין הנובע בארצו הרי מימיו פסולין לנסך וכתב הכ"מ משום דבגמ' ע"ז (מ"ז) הוא בעי' דלא איפשטא וספיקא לחומרא אבל הלח"מ הק' דא"כ הל"ל ואם הביא הורצה כמו"ש לגבי שאר ספיקות: ונראה דהנה במה דאיבעי' בגמ' במשתחזה למעייין אי למיא דקמא סגיד וקמאי קמאי אזלי כו' הק' בצ"פ לר"מ פ"ח דלשי' הר"מ שיש יד לאיסור א"כ גם המים הוי יד קמאי לתתאי, אך י"ל עפימ"ש דיש יד לאיסור ע"ז תלי' בפלוגתא דיש יד להכשר וא"כ הרי בחולין (קי"ח): פליגי בזה רב ור' יוחנן וס"ל לרב דאין יד להכשר, ובשבת (מ).

(אמר דרבה במילי דרב ודאי עביד כוותי' דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב כו' וא"כ ניחא שפיר דרבה בעל האיבעי' דמשתחזה למעייין לשיטתו דאין יד להכשר, וא"כ מתורץ

היטב דברי הר"מ לשיטתו דיש יד להכשר ובפירוש פסק דיש יד לאיסור ע"ז וא"כ איפשטא האיבעי דמשתחווה למעיין דודאי מימיו פסולין לנסכים משום דאפ"י קמאי קמאי אזיל מ"מ נעשה האחד יד לחבירו ואף שנשאר בע"י דלא איפשטא במשתחווה לחצי דלעת וכ"כ הר"מ דספיקא הוי אי יש יד מ"מ במשתחווה למעיין דג"כ איבעי לי' אי למיא קמאי קא סגיד וקמאי קמאי אזל אז דלמא לדברונא דמיא קסגיד שוב הוי ס"ס לאיסורא ולכך לא כתב שאם הביא הורצה ודוק כי נכון: והנני בזה ידיך דו"ש בברכת התורה.

סימן סד ב"ה ח"י אדר עם שוכט"ס לכ' ידנ"פ הרב הגאון החסיד מובהק ומפורסם כש"ת מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווא: הגיעני יקרתו שמחתי בשלומי ושלום תורתו דברי חן, ולמען רצונו היקר לי למרות הטרדות העמוסים עלי לרוב בימים אלו אפנה מעט בעיון לכתוב על אתר יורני ד': בדבר המשפט שראובן לזה ברבית מאיש חפשי בלי היתר עסקא ושמעון הי' ערב שאח"כ הוכרח לשלם הרבית כל חודש אחר שהעני ראובן וכעת תובע מראובן חזרה הרבית לשלם בעדו והלוה מעכב משום אי' רבית ומה שלוה אז ברבית הי' אז סכנת נפשות וכת"ה כתב דעת תורה בחכמה וטוב טעם ודרש לשמוע חו"ד בזה: א) הנה בטור סי' ק"ע הביא דעת הר"י קרקוזא דהיכי שלא קיבל הנכרי עליו שלא לתבוע לערב תחלה ונעשה לו ערב ופורע בשבילו צריך לשלם לו כל ההפסד דדוקא לכתחלה הוא דאסור אבל דיעבד ישלם לו כל ההפסד כיון דמחמת' הוא פסיד וכתב הטור ע"ז ואינו נראה דכיון דיש צד איסור למה נחייבנו לפרוע באיסור ודאי כל הפסד שיבא לו מכחו כמו מאונסו או כיו"ב צריך לשלם אבל לא נאמר לו תן רבית עכ"ל, ובט"ז הקשה דצריך להבין דעת הר"י קרקוזא למה הקיל כיון דבגמ' אמרו איהו דקא שקיל מיני' רביתא מי יאמר דעל לכתחלה קאי לשון זה, ות' הט"ז דס"ל דהכא ל"ה רק אבק רבית משום דהוי צד אחד ברבית דאפשר שהלוה עצמו יפרע לעכו"ם והכא דקא פסיד מחמת' הוי כאלו בעלמא כבר נתן לו האבק רבית דלא מפקינן, אמנם בט"ז עצמו סק"א הק' ע"ז וגם במה שכתב הרמ"א כאן דהוי רק אבק רבית והרי הכי איתא בב"מ ע"א ת"ר אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב ופריך ערב דמאן אילימא ערב לישראל והא תנא אלו עוברין בל"ת כו' אלא לנכרי וכיון דדינא דנכרי דאזיל בתר ערב איהו ניהו דשקיל מיני' רביתא כו' ומאי פריך הרי לא התירה ברייתא להיות ערב אלא מד"ת שהרי יליף לה מפסוק וא"ר אינו אלא דרבנן וכן הק' בשו"ת מ"ב והריב"ש סוס"י ש"ה: ב) והנ"ל לחומר הנושא בישוב קו' זו הנה במה דס"ל להר"י קרקוזא והרמ"א ז"ל דל"ה כאן אלא אבק רבית מ"ש הט"ז בטעמו של דבר משום דהוי צד אחד ברבית דאפשר שהלוה עצמו יפרע להעכו"ם ולא יהי' שום איסור מן לזה לערב יש לעיין קצת לפמ"ש התוס' ב"מ ס"ג דלא חשיב צד אחד ברבית אלא דבר שיש ביד מלוה או לזה לעשות צד א' שלא יהא רבית ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער לפי"ז הכא ל"ה כ"כ בידו של ערב דשמא לא יהי' ביד הלוה לשלם ולא דמי להא דב"מ (ס"ג) דא"ל לכשתרצה למוכרם לא תמכור אלא לי דהוי צד א' ברבית דביד הלוה שלא ירצה למוכרה לעולם כפירש"י משא"כ בזה ל"ה בידו וכת"ה הביא ג"כ מס' חזרי תורה שתמה על הט"ז וכתב דאין זה צד א' ברבית ואין הס' תח"י ואפשר כתב שם מטעם הנ"ל וי"ל עפ"ד התוס' ב"מ (ס"ט) ד"ה אמר דבשכיח טובא אקילו רבנן בצד אחד ברבית אפ"י במקום שאין בידו וצ"ע: אבל בירורן של דברים נראים דמה"ט הוי כאן רק אבק

רבית דרבנן משום המפורש בדברי הר"י קרקוזא עצמן דעל הלוח לשלם לערב מה שפרע בשבילו דמחמת' הוא פסיד וא"כ הרי כל איסור רבית דשייך בערב הוא רק משום דנכרי אזיל בתר ערב איהו דשקיל מיני' רביתא כגמ' דב"מ הנ"ל והיינו משום דהלוח שמשלם אח"כ לערב מה שפרע רבית הוא דמשלם אבל מכיון דאמרי' דמה שמשלם הלוח להערב הוא רק מה דפסיד מחמת' מאונסו ממילא ליכא כאן רבית דאו' ומ"מ לכתחלה אסור להיות ערב כיון שנצמח מחמת הלואה שנתחייב הלוח ונפסד, וראיתי באנ"ז ה' רבית שכתב כע"ז וסמך לזה משו"ת הרשב"א סי' תרנ"א בענין רבית דבי ר' חייא ורבית מאוחרת אע"ג דל"ה אגר נטר מ"מ כיון דמחמת הלואה נתחייב אסור לכתחלה וזה ג"כ טעמו של הר"י קרקוזא דלכתחלה אסור להיות ערב אבל אם פרע הערב צריך הלוח לשלם לו דמה שפסיד מחמתו הוא משלם וכאן דל"ה רק רבית דרבנן הוי כאן כאילו כבר שילם הלוח להערב האבק רבית דלא מפקינן וכדברי הט"ז הנ"ל, הוא הנראה בטעמו של הר"י קרקוזא והרמ"א מה דל"ה רק אבק רבית: ואמנם מה שנאמר דמה שהלוח משלם לערב ל"ה רבית רק דמשלם מה דמחמת' קפסיד, נראה דיתכן רק באופן שיש על הלוח חיוב מן הדין לשלם הפסדו דכה"ג דאמר בע"ז (נ"ט) בנכרי דנסכי לחמרא דישראל בכוונה שרי ל' למשקל דמי' מהאי נכרי מ"ט מיקלא קליי' והיינו דשקיל רק דמי הפסידו ובש"ך סי' קל"ב סק"ב הביא מהרשב"א דאפי' בשוגג דפטור מלשלם מותר ליקח דמיו דמ"מ הזיקו אבל בריטב"א ע"ז שם מבואר דדוקא היכי שחייב מן הדין איכא היתרא דדמי הזיקו קשקיל ולא היכי דפטור מן הדין ועיין בישע"י שהביאו לפי"ז הכ"נ לש"ל דמשלם הלוח לערב מה דמחמת' קפסיד רק היכי שיש על הלוח חיוב מן הדין לשלם הפסידו: והנה כל חיוב התשלומין משום הפסידו דערב נראה שהוא רק מדינא דגרמי (דמטעם אחר ליכא לחייבו דאי משום שנהנה הלוח שהצילו מן ההפסד כמו בפורע חובו לעכו"ם שלא מדעתו המבואר בחו"מ סי' קכ"ח או משום שאמר לו ערביני המבואר בסי' קכ"ט אין לחייבו כאן דאסור לשלם לו דהוי רבית ורק דחיוב התשלומין הוא רק משום פסידא שנפסד הערב על ידו חיוב זה הוא רק מדינא דגרמי] כמו במראה דינר לשלחני בסי' ש"ו ועיין נה"מ סי' קכ"ט סק"ב וכ"כ בס' המדע כאן, וידוע ג"כ דעת הרמב"ן דדינא דגרמי הוא דאו' אבל הש"ך סי' שפ"ו הוכיח בראיות דדינא דגרמי הוא דרבנן: היוצא מהאמור דמה דבערב ל"ה רק אבק רבית עי"ז דהלוח משלם לערב רק מה דמחמת' קפסיד הוא רק לאחר שדנו רבנן דינא דגרמי ומחוייב לשלם לו הפסידו דאז שייך לומר דמשלם רק הפסידו כה"ג דגמ' ע"ז (נ"ט) הנ"ל דדמי הפסידו קשקיל, ומעתה לפי"ז מיושב היטב קו' המ"ב הט"ז והריב"ש הנ"ל דמאי פריך בגמ' דב"מ ע"א איהו דשקיל מיני' רביתא והרי התם אקרא קאי ומה"ת ל"ה רבית, ולהאמור ניחא שפיר דאדרבה כיון דאקרא קאי הרי קודם שדנו רבנן דינא דגרמי ודאי הוי רבית דאו' כיון דלש"ל דמשלם לו מה דמחמת' קפסיד שהרי פטור מה"ת על הפסידו ורק אחר דדנו דינא דגרמי דרבנן יצא מאי רבית דאו' ונעשה אבק רבית דמה שמשלם הוא רק דמחמת' קפסיד ומיושב דברי הר"י קורקוזא והרמ"א ז"ל כפתור ופרח: ג) וכה ראיתי בבית מאיר ליו"ד סי' ק"ע ע"ד קו' המ"ב והט"ז הנ"ל כתב שאינו יודע מה הרעש הגדול הזה דהא בלא זה אף אי נימא דלא כהרמ"א רק דהוי ר"ק אכתי מה מקשה הש"ס וכיון דדינא בעכו"ם דאזיל בתר ערבא כו', ומאי הקושי' על התורה מן דינא דעכו"ם

דנשתנה בכל זמן אע"כ דעיקר הקו' על לשון הברייתא דקתני אבל אתה נעשה לו ערב דמשמע דדינא אתי לאשמעינן בזמן ההוא וע"ז קאי הקושי' דהא עכ"פ אסור הוא מדרבנן בזמן הברייתא מכח דיניהם ומסולק קו' האחרונים מעל הרמ"א עכתו"ד, וגם בס' המדע כתב עד"ז עיי"ש: ד) איברא דמה שכתב מהכרח הקו' דאיך מוטיב הש"ס אדין תורה מדינא דעכו"ם לכאו' י"ל שאין הכרח שהרי דינא דעכו"ם דאזיל בתר ערבא לא נתחדש בזמן מן הזמנים שהרי הוא סברא וסוגי' דעלמא דבערב רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואדרבה שע"י התורה נתחדשה הלכה שאין נפרעין מן הערב תחלה וא"כ שפיר אתי' קו' הש"ס גם אדין תורה שאמרה אבל אתה נעשה לו ערב והרי דינא דנכרי דאזיל בתר ערב איהו ניהו דשקיל מיני' רביתאווהיינו דפריך מדינא דנכרי שלא נשתנה מימי קדם עד היום רק שי"ל דזה ניחא לשי' רש"י דאפי' ביכול לגבות מן הלוח כמו מן הערב אסור אבל לשי' הרשב"א דאסור רק בשלוף דוץ וא"כ קו' הש"ס הוא דדינא דנכרי דאזיל בתר ערבא דוקא שאינו יכול לגבות מלוח כלל וזה ל"ה סוגי' דעלמא רק חידוש שנתחדש מדינא דנכרי בזמן מן הזמנים א"כ הדרא הקו' דאיך מוטיב מדיניהם אדין תורה.

אבל חוץ לזה הרי מצינו ג"כ לפעמים שהכתוב נסמך על מנהג וידיעת בני נח מקדם כדדריש בשבת (פ"ה) מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים מאי גבלו ראשונים אמר שמואל בר נחמני אר"י דכתיב אלה בני שעיר החזורי יושבי הארץ שהיו בקיאים בישובה של ארץ ופירש"י ומי הם ראשונים אמוריים וחויים שהיו בקיאים בכך כדאשכחן בבני שעיר עיי"ש, וא"כ הכ"נ אין תימה מה דאקשי הש"ס אדין תורה מאשר גבלו ראשונים מבני נח ולא נשתנה דינם דאזיל בתר ערבא ועיין ג"כ תוס' זבחים (ו':) ד"ה וליקו כמה דלא מקשה הש"ס התם דאטו מי לימא לי' לקרא דמשתעי ע"י לב ב"ד מתנה והכ"נ אין פלא דמשתעי קרא ע"י מנהג ודינא דבני נח מקדם דמשום דיניהם דאזיל בתר ערבא אי אפשר שהכתוב יתיר להיות ערב לנכרי ודוק: רק אפי' בלא הכרח קו' הנ"ל שפיר איתא לתירוצו של הב"מ די"ל דהש"ס מקשה רק על לשון הברייתא בזמן ההוא ובאמת ל"ה בערב כ"א רבית דרבנן כדברי הרמ"א ומהר"י קרקוזא וא"כ אחר שהב"ח הביאו בט"ז פסק כהר"י קרקוזא וכת"ה הביא בשם ס' שער הרוחה [לא אדע מי מחברו] שהכריע כן דלא כהרמ"א והט"ז א"כ גם בנ"ד אחר שכבר פרע הערב להמלוח מאונס חייב הלוח לשלם לו מה דמחמתי קא פסיד, ואף דהר"י קרקוזא איירי רק בלוח מעכו"ם ולא בלוח מישראל וראיתי ג"כ בס' דרכי תשובה לסי' ק"ע שהביא מס' פני יוסף בשער הרוחה שנסתפק כן בשיטת הר"י קרקוזא אם הוא ג"כ בלוח ישראל מישראל, ואמנם לפי מה שבבית מאיר הנ"ל כתב ראי' להרמ"א דהוי רק א"ר מדאמר בגמ' ב"מ (ע"ה:) דערב ועדים אין עוברין אלא משום לא תשימון ותקשי קו' הרשב"א שהביא באס"ז מדוע לא חשב ג"כ לאו דלא תקח לגבי קבלן היכי שבא לידי גובינא אע"כ דל"ה בערב ר"ק כ"א א"ר ואפי' בע"ק ישראל עיי"ש וא"כ כמו דברי הרמ"א כמו כן דברי הר"י קרקוזא אתיין שפיר גם אפי' בערב ישראל מישראל: ועכ"ז צ"ע לפמ"ש בב"מ שם דבתוס' ב"מ (ס"ב) ס"ל דלמסקנא הערב הוא מלוח גמור לגבי הלוח ואביי דלא חשיב לגבי הערב כ"א לאו דלא תשימון היינו דלא דיבר כ"א משעת ההלואה אבל אחר שבא לידי גבי' מהערב באמת איכא ג"כ לאו דלא תקח וא"כ לדבריהם בערב ישראל מישראל אפשר דמודה הרי"ק והרמ"א דהוי ר"ק: ד) גם מה שהי' לדון בעיקר

מחלוקת רש"י והרשב"א בש"ע כאן בישראל שלוח מעכו"ם דשי' הרשב"א שאינו אסור אלא בערב דשלוף דוץ אף אם נאמר להכריע כהרשב"א כמו שראיתי באנ"ז כאן שכתב דלענין הלכה המורה להקל בקבלן סתם לא הפסיד מאחר שהרשב"א והר"ן מקילים להדיא ומה שכתבו בשם רש"י לאסור לפי גירסת רש"י שלפנינו אין ראי' כמו"ש הראנ"ח ואף שהה"מ כתב שכן דעת שאר מפורשים ונאמן בעדותו מ"מ כיון שגדולים הנ"ל ובתוכם גם הר"מ והראב"ד ובעה"ת ס"ל הכי לפי הוכחתו מצורף לזה דעת העטור שהביא בש"ך דס"ל דהש"ס איירי דוקא בעכו"ם שלוח מישראל עכ"ד, מ"מ אין זה מסייע להקל בנ"ד שהלוח והמלוה עם הערב הם ישראל וכבר כתב הש"ך סק"ג דאף להרשב"א אין היתר כ"א בלוח ישראל מעכו"ם אבל בעכו"ם שלוח מישראל מודה הרשב"א דאסור אפי' בערב קבלן כיון דישראל מישראל שקיל רביתא, ואף שבשער משפט שער דעה תמה שלא הביא הש"ך ממ"ש הב"י מתשו' הרמב"ן דמפורש דאף בעכו"ם שלוח מישראל אין איסור אלא בשלוף דוץ וגם לפי מה שהבאתי לעיל מהב"מ הלא ראיית הרשב"א הוא מגמ' דאיירי אפי' בלוח ישראל מישראל מ"מ הרי כתב דלדברי התוס' ב"מ (ס"ב) אין ראי' כנ"ל: ה) וכת"ה כתב לצדד בזה לזכות הערב משום הודאת בע"ד אחר שאמר הלוח בהתנצלות ההלואה באי' רבית שהי' אצלו סכנת נפשות והרי מבואר בסי' ק"ס דמותר להלוות ברבית במקום פקונ"פ והאריך בזה, לענ"ד צ"ע שאין לדון ע"פ דיבורו שהי' סכנת נפשות דסוגי' דעלמא ולשון בני אדם לומר סכנת נפשות אפי' במקום דל"ה פיקנ"פ ומצינו כן ג"כ בלשון חז"ל בשבת (מ"ה) כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ופירש"י בשעת הדחק סכנה כו', הרי דשעת הדחק וסכנה כחדא חשיבי וראה לעיל סי' כ"ד מ"ש הערות נכונות בזה], ולפי"ז הכ"נ לנ"ד מה שאמר הלוח שהי' סכנת נפשות הוא ג"כ לשון בנ"א על שעה"ד לומר כן מה שאין היתר לגבי הלואה ברבית בשעה"ד לחוד, ועיין ג"כ תוס' שבועות (מ"א) בהא דכל האומר לא לויתי שהק' אמאי לא מתרצינן דיבורי' כלומר לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי כמו גבי לא נטמאתי דמתרצינן דיבורי' ותל' בתל' הב' דהכא כשטוענין עליו בב"ד יש לו להשיב בענין שיפטר ואין לנו לתרץ דבריו, והנה לכאוי' שזה מסייע למ"ש בהפלאה כתובות (כ"ב) דבטענה לפני ב"ד לא מהני אמתלא ועשו"ת רע"א סי' פ"ה וסי' ק"י ואכמ"ל, ועפ"ז י"ל דה"ה הכא שטען הלוח בב"ד שהי' סכנת נפשות אין לנו לתרץ דיבורי' שכוונתו לשעת הדחק אבל באמת ז"א דהכא הרי לא בא לפטור בטענתו זו שנאמר שיש לו להשיב בפני ב"ד כראוי רק שבא להתנצל על שעבר ללוות ברבית ובפרט שלתי' הא' בתוס' שם אין לחלק בין הודאה לפני ב"ד עיי"ש, וא"כ שפיר מתרצינן דיבורי' שמה שאמר שהי' סכנ"פ כוונתו שעה"ד בפרט דסוגי' דעלמא בשיחת בני אדם כן, ואף למ"ש בס' המדע בלשון המחבר סי' ק"ס מותר ללוות ברבית מפני פקונ"פ ולא כתב לצורך פקונ"פ דהשמיענו דלאו פקונ"פ ממש אלא אפי' רק להסיר ולמנוע שלא יבא לפקונ"פ וכמו בעובדיה גופי' שלא הי' פקונ"פ גמור שהרי היו יכולין לברוח, מ"מ הכא אפשר שלא הי' נוגע כלל אפי' למניעת פקונ"פ רק שעת הדחק בעלמא, זולת מ"ש כת"ה מדרכ"ת ביו"ד סי' ק"ע בשם ס' בית הלל בדין הנ"ל אי צריך הלוח לשלם להערב מה שפרע ופסיד מחמת' שכתב דעכשיו בדורות הללו המנהג בדיני ארצות לפסוק פסידא דשוקא ואין פוצה פה ומצפצף בדין הפקר ב"ד הפקר וזה פשוט עכ"ל, נראה שבצירוף כל צדדי

קולא האמורים למעלה שיש לסמוך ע"ז למעשה באם כן ימצא כת"ה לדעתו דעת תורה, הגם דצע"ק לפי"ד המרדכי והמל"מ פ"ד מה' מלוה הי"ד דהפקר ב"ד לא שייך כ"א ברבית דרבנן ולא בדאו', ועכ"פ רק בלמיגדר מלתא כגון פרוזבל וא"כ הדר צריכין לבא לדברי הרמ"א דבערב הוי רבית דרבנן אבל י"ל דהכא משום דלדברי הבית הלל הוי מנהג ארבע ארצות שאני: ואודות מה שמבקש הערב מן הלוח שיפטרנו מערבות יפה כתב כת"ה דחוץ מהמחלוקת הרמב"ן והרי"ו בחו"מ סי' קל"א סעי' ד', לפנינו מ"ש הב"ח שם דאם הלוח ירד קצת מנכסיו גם הרמב"ן מודה דהדין עם הערב כו' דבהגיע הזמן יכול לכוף ללוח שיפטרנו מהערבות, ולענ"ד לכאו' לאו דוקא בהגיע זמן רק אפי' תו"ז להמבואר בסי' קל"א סעי' ג' דאם רואים שהלוח מבזבז נכסיו יכולים לתבעו להוציאו מהערבות אף תוך הזמן וא"כ למ"ש בהגהות אמ"ב סי' ע"ג מהרא"ש פ"ק דגיטין דאפי' באינו מבזבז אם נראה שלא יבא לידי גבי' בזמ"פ יכולים לתפוס גם תו"ז וכ"כ בשער משפט בסי' ק"ה על דברי המחבר סעי' ד' דאין לו נכסים אלא כדי חובו אפשר דגרע טפי ומצי לתובעו אפי' תו"ז א"כ הכ"נ בערב כה"ג שיכול לתובעו להוציאו מערבות אפי' תו"ז וצ"ע עוד: וע"ד השאלה במשכנתא שנעשה עצה"ע לזמן ונמשך גם אח"כ וחוזר בו הלוח מלשלם הרבית וע"כ ינוכה שכר דירה כפי השומא וכתב כת"ה שמלבד מה שנחלקו הט"ז בסי' קע"ז והבאים אחריו הלבו"ש וס' מים קדושים שהניחו בסד"ד אם הה"ע יועיל גם על אחר הזמן בלאה"כ כיון שחוזר בו הלכה פסוקה בסי' קע"ז סעי' ל"ו דיכול לחזור, אבל הנה בשבו"י ח"ב סי' קפ"ד כתב דבשטר עסקא דידן אין יכול לחזור ועפ"ת חו"מ סי' של"ג סק"ג ובהגהות חכ"ש שם דבקנין ודבר האבוד יחד אפי' במקום שדבר האבוד לחוד לא מהני מ"מ בצירוף שניהם יותר מועיל וא"כ גם הכא אם אין לו להלוח לשלם חובו אף דלהש"ך שם סקט"ו לא מקרי דבר האבוד מ"מ בשטר עסקא דידן כש"כ הוא מדברי השבו"י שאין יכול לחזור, גם מ"ש כת"ה דבשטר עסקא זה שנעשה כתיקון מהר"ם ז"ל כתב בשו"ת מהר"ם אש דבתיקון מהר"ם לא יתכן ההיתר שבט"ז שיהי' נמשך על אחר הזמן דכיון שתקון מהר"ם הוא שבתחלה המעות פקדון והריוח למלוה ואח"כ נעשה מלוה והריוח ללוה א"כ אחר הזמן שכבר נעשה מלוה איך יחזור להיות פקדון: הנה כן הביא בשה"ג החדש אות מ' תשו' הגאון מהרא"ז ז"ל ובכ"ז מסיים שם שלפי המנהג שנתפשט לפסוק רווחים גם אחר עבור הזמן והיינו שתופסין העסקא ע"ד פלגא מלוה וא"כ לא עלה על דעת הלוח להתעסק לטובת המלוה בלבד ולפי"ז אפשר ששפיר פוסקים הדיינים לתת עסקא גם אחר כלות הזמן כיון שהם דעתם על עסקא זו רק שסבורים שזה מתיקון מהר"ם ז"ל עכ"ד ובכ"ז צ"ד ח"ב סי' ז' כתב דלדעתו גם תקנת מהר"ם עצמו הי' באופן זה עיי"ש, ע"כ לענ"ד באם הלוח אין משלם החוב אין בחזירתו כלום: והנה כת"ה האריך בתוספת נופך וביאור יפה שאין הזמן גורם כעת להאריך ולפלפל והנלע"ד כתבתי: והנני לו בברכת חג כשר ושמחה: ידידושת"ה.

סימן סה.

ב"ה כ"א ניסן תרס"ח שוכט"ס לכבוד ידנ"פ הרב הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת מוהר"ש ענגיל שליט"א אבד"ק ראדימישלא: אורו עיני לקראת מחזה נפלאה ספרו היקר שו"ת מהר"ש ונתמלא ביתי אורה זו תורה למשיב נפש הי' לו דבריו היקרים

המלאים חריפות ובקיאות נפלא אין חקר ברכת אוהב עליו תבא כי יאריך ד' ימיו ושנותיו
בנעימים יחזקהו לשלימות הבריאות וחדות רוח וברך חילו גם הלאה להפיק מעינותיו
חוצה להגדיל תורה ולהאדירה שיתענגו מטובו שוחרי תושי' עד ביאת ינון כיה"ר: א) והאמנם
אין עתותי כעת בידי לעיין הרבה ולפלפל בנוגע לספרו לא אמנע להציע לפני כ"ג
אשר עוררו רעיוני בהעברת עין בתשו' ב' מ"ש לפלפל בקו' הגר"ז אלסקר על הרמ"א
יו"ד סי' קפ"ה דאם שמשה שלא בשעת וסתה ומצאה דם אע"פ שלא בדקה קודם תשמיש
א"צ כפרה מקורו מש"ס שבועות (ד' י"ח) דקאמר אי שלא בשעת וסתה אתניסה אניס
היא, והקשה הגר"ז מנדה (י"ב) דבעי ר"ה אשה מהו שתבדק כדי לחייב את בעלה
חטאת: ועלה בלבי לישב דכבר הקשה בנוב"ת סי' צ"ו בהא דא"ד שם דהרי בעי מיני'
אשה מהו שתבדק לחייב בעלה אשם תלוי והרי במתני' (ד' י"ב) לא תני אשם תלוי
משום דבעינן חתיכה אחת משתי חתיכות כדאמרי' בגמ' שם וא"כ לא משכחת א"ת כלל:
אך הנה בברייתא תנא וחייבים אשם תלוי ואמרי' בכריתות (י"ז) דאתי כר' אליעזר
דל"ב חתיכה אחת מב' חתיכות, וא"כ אתיא בעיא דר"א מר"ה אליבא דר' אליעזר וכן
אפי' ללישנא קמא דבעי דר"א בר"ה הוא שתבדק לחייב בעלה חטאת נראה דהוא רק
אליבא דר"א דכבר הקשה בסד"ט לפי"ד הרמב"ם ז"ל בה' שגגות דבא על אשתו והרי
היא נדה חייב חטאת משום דהו"ל לשאלה וכתב הלח"מ דס"ל להרמב"ם דלולא טעמא
דהו"ל לשאלה הי' פטור לכאורה משום דס"ל דאף באשתו נדה מקרי עשה מצוה, וגם
ס"ל דהיכי דל"ה לשאלה הוה כזמנו בהול, לפי"ז מאי מבעי לי' לר"א מר"ה מהו שתבדק
לחייב בעלה חטאת הא באשתו נדה הוה תמיד טבד"מ ופטור עכ"ל, אבל הוא הדבר דכל
האיבעי' הוא אליבא דר"א ור"א ס"ל טבד"מ חייב, ומשא"כ בש"ס שבועות דפריך
אכניסה אנוס הוא ולא פריך מטעם דהוי טעה בד"מ משום דטעם טב"מ דפטור הוא ג"כ
משום דאנוס הוא א"כ עדיפא מקשה דאנוס הוא: והנה במרכבת המשנה להרמב"ם ה'
שגגות העיר דבר חדש דר"א דס"ל במתני' דתרומות (פ"ח) בהאשה שהיתה אוכלת
בחבורה ובאו ואמרו לה מת בעליך או גרשך דחייבת קרן וחומש ע"כ דס"ל דגם באנוס
איכא חיוב קרבן ותירץ בזה קושית התוס' פסחים (ע"ג) בהא דאמר הש"ס אי לר"א
חטאת נמי מחייב והרי הוא אנוס, אך ר"א ע"כ ס"ל דבאנוס נמי מחייב קרבן, ולפי"ז
מתורץ היטב קושית הגר"ז על הרמ"א וש"ס שבועות משום דבעי' דר"א מר"ה ע"כ
דאתיא אליבא דר"א כנ"ל דאל"כ בלא"כ פטור משום טבד"מ ומשום דבעינן חתיכה
א' מב' חתיכות ולר"א לשיטתו גם באנוס איכא חיוב קרבן ומתורץ היטב, והיא הערה
גדולה לפענ"ד: ב) עוד י"ל דהנה במ"ש הרמב"ם והרא"ש אי הצנועות בודקות א"ע
נראה דכבר נודע מ"ש הש"ס בחולין (קל"ד) דבאיסור כרת לא אזלינן בתר חזקה,
ומבואר כן בירושלמי פסחים הביאו הפרמ"ג לה' טריפות אבל הנה המפורשים הקשו
על זה מהא דנדה (ט"ו) דהבאים ממדה"י נשותיהם הם בחזקת טהרה ומהא דאמרי' דכל
לבעלה ל"צ בדיקה הרי דאפי' באי' כרת אזלינן בתר חזקה ומהא דיבמות (קי"ט) דאמר
רבא מ"ל איסור לאו מ"ל איסור כרת, עכ"פ מבואר דאם נאמר דבאי' כרת לא אזלינן
בתר חזקה בודאי מחוייבות לבדוק א"ע ואפי' אי אזלינן בתר חזקה גם באי' כרת מ"מ
אי רק מחלקינן בין אי' לאו לאי' כרת, שוב י"ל דלגבי איסור נדה שהיא בכרת עכ"פ
היא מדת צניעות לבדוק א"ע ואינו דומה לכל איסור לאו דמוקינן אחזקה וליכא גם

זהירות וצניעות, והנה ביבמות (פ"ב) אמר רבה רישא אי' לאו סיפא אי' כרת ומקשה והא רבא הוא דאמר מה לי אי' לאו מה לי אי' כרת, עיין נוב"ק או"ח סי' פ"א בגי' הש"ס כן, וא"כ מתורץ קו' הרז"ה דשפיר אתי' בעי' דר"א לר"ה דס"ל כרבה ברי' דמחלק בין אי' לאו לאי' כרת דלדידי' הצנועות בודקות א"כ ל"ה אונס ודוק: ידידו דושכגת"ה בכבוד והוקרה רבה.

סימן סו ב"ה א' ויק"פ תרפ"ח. שלום להרב החריף ובקי טובא מו"ה יוסף מרדכי בלום נ"י כעת הרב הה"ג אבד"ק גאליגורי: ראיתי דבריך טובים להשכיל בפלפול הלכה, בדבר השאלה בנוגע לה' נדה בנשים שנבדקו ע"י הרופא בכלי הבטה ואח"כ בדקו א"ע ומצאו מראה טהורה מה דינם אם צריכות לישב ז"נ משום א"א לפה"ק בלא דם: א) הנה הבאת משו"ת רע"א סי' קנ"ח דלמ"ש הראב"ד בס' בעה"נ ראי' דרוב דמים באשה טמאים דאשכחן דסמיך רבנן עלי' לקולא, דבנדה (כ"א) תניא קשתה שנים ולשלישי הפילה כו' ר' יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל שא"א לפה"ק בלא דם, ואמאי לא חיישינן לדם טהור אע"כ דרוב דמים טמאים, והרז"ה השיג ע"ז די"ל דכך הקבלה דא"א לפה"ק בלא דם טמא וכתב הגרע"א ז"ל דנפ"מ גדול לדינא בנפתח הקבר וראתה דם טהור דלהראב"ד טהורה כיון דהדם טהור לפנינו מהכ"ת ניחוש דראתה עוד דם טמא כו', ולפי"ז בנ"ד שראתה האשה אחר הבדיקה בשפופרת מראה טהורה תלי' בשי' הראב"ד והרז"ה ז"ל, והנה שם מייתי ראי' לשי' הראב"ד מהא דב"ק (י"א) דאמר רבא לחוש חוששת מראשון והרי רבא גופי' ס"ל בנדה (ס"ו) דא"א לפה"ק בלא דם, א"כ בלאה"כ בראשון טמאה רק דנפ"מ אם ראתה עם השליא דם טהור ומצאתי גם בב"מ ליו"ד שתי' כן: ב) ואמנם לענ"ד צ"ע טובא בשיטת הפוסקים שהרי כמו קו' זו בשי' רבא כבר מצינו בתוס' נדה (ל"ז) דאמר רבא לידה אינה סותרת ועולה הקשו בתוס' הא רבא גופי' אית לי' לקמן (ס"ו) דא"א לפה"ק בלא דם, ותי' דהכא אליבא דר' מרינוס קאמר וסבר דאפשר לפה"ק בלא דם, והשתא עדיפא הו"ל לתרץ דהכא מיירי שראתה דם טהור עם הלידה, גם הר"ן והרמב"ן ז"ל תירצו לקו' התוס' כשי' הרמז"ל דכל יולדת אפ"ל ילדה בלא קישוי, הדם שהיא רואה דם קישוי מקרי ושיטתם ג"כ דדם קישוי לא די דמיסתר לא סתר אבל הוא ג"כ עולה שלא כשי' רש"י עיין ס"ט סי' קצ"ד סק"ב וסק"ד באריכות, עכ"פ לא עלה על דעת אחד מהראשונים ז"ל לתרץ בפשיטות דהכא מיירי שראתה דם טהור, וע"כ דס"ל דגם בכה"ג אמרי' א"א לפה"ק בלא דם טמא: ג) וחוז' לדבריהם רחש לבי בישוב קו' התוס' אלו גם בישוב קו' הגרע"א הנ"ל מב"ק (י"א) דהנה באמת מצינו סתירה בגמ' בשיטת רבא, דבנדה (ס"ו) אמרי' דאדברי' רבא לרב שמואל ודרש קשתה שני ימים ולשלישי הפילה תשב שבעה נקיים קסבר אין קישוי לנפלים וא"א לפה"ק בלא דם, ואילו בכריתות (י') אמר רב אשי רבא מתרץ לה ביום מ' ליצירת זכר וביום שמונים ליצירת נקבה וקמ"ל דאפשר בפה"ק בלא דם, ועיין תוס' שם בשם השאלות ובב"י יו"ד סי' קפ"ח שהשאלות מחלק משום זה דבלא נגמר הולד אפשר לפה"ק בלא דם: ד) ונלע"ד ע"ד הפלפול הנה במ"ש הראב"ד ז"ל בהא דא"א לפה"ק בלא דם דלא חיישינן לדם טהור משום דרוב דמים טמאים כנ"ל לכאו' יש להעיר ממ"ש בחי' הר"ן בהא דנדה (נ"ח) בבשרה עד שתרגיש בבשרה ואכתי' מבעי' לי' בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ומשני תרתי ש"מ, דר"ל דכיון שידעינן עד שתרגיש בבשרה ממילא שמעינן

למעט בשפיר או בחתיכה משום דאין זה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר או חתיכה, ובשו"ת שב יעקב כתב ג"כ באשה שראתה ע"י ליחה לבינה מרובה זה מקרי שלא בהרגשה דתלינן ההרגשה בליחה, ובס"ט סי' ק"צ השיג על הר"ן והשב"י דכולה חדא הרגשה היא, ועיין בב"מ סי' קפ"ח וחת"ס סי' קע"א כתבו להצדיק דבריהם, ובשו"ת מהר"י אשכנזי סי' ל"ז כתב לתלות זאת בשיטת הפוסקים במהות ההרגשה דאם נאמר דהרגשה היא פתיחת המקור א"כ מאי בכך שיצא ממנה חתיכה או ליחה עכ"פ הרי נפתח מקורה הרי יצא הדם בפתיחת המקור ודאי דטמאה מדאו', אכן אי נימא דהרגשה היא זיבת דבר לח אז יש מקום לומר דמה שהרגישה היא ממה שיצא ממנה מן הטהור כמו החתיכה או הליחה ושמה האודם יצא שלא בהרגשה עיי"ש שהאריך, אך הנה הר"מ רפ"ט מה' א"ב כתב ואם לא הרגישה ומצאה דם לפנינו בפרוזדר הר"ז בחזקת שבא בהרגשה, ובשו"ת זכרון יוסף הביאו הס"ט סי' ק"צ כתב דהיינו לפי שרוב דם הבא מן המקור בהרגשה אתיא, א"כ ממילא בדינו של השב"י אין לתלות ההרגשה בליחה לחוד או בהחתיכה משום דגם הדם ודאי בא בהרגשה דאזלינן בתר רובא, אך לפי"ז תיקשי בדברי הראב"ד בהא דא"א לפה"ק בלא דם שהוא משום רוב דמים טמאים, וקשה שהרי איכא תרי מיעוטי, מיעוט דם טהור ומיעוט שבא הדם שלא בהרגשה ותלינן ההרגשה במה שהפילה בפה"ק ונודע מ"ש הר"ן חולין (ס"ד) לגביביצים הנקחים מעכו"ם דמצרפינן תרי מיעוטי, ועיין ברכות (נ"ג) מיעוטא לכשפים ומיעוטא לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד, וא"כ הכ"נ דאיכא תרי מיעוטי ובצירוף חזקת כשרות, אך שי' שאר פוסקים דלא כהר"ן ולא מצרפינן תרי מיעוטי לרוב, ועיין ס"ט סי' קצ"ד ס"ק כ"ו בסוגי' דש"ס ב"ק (י"א) שהוכיח כן, ועיין א"ר או"ח סי' רי"ז סק"ח ואבני זכרון בשו"ת אדב"ע יו"ד סי' ה' א"כ אתי' שפיר הא דא"א לפה"ק בלא דם כשי' הראב"ד ז"ל: ד) וכיון דאתאן לזה מתורץ היטב סתירת הש"ס בשיטת רבא, דמה דבכריתות (י) אמר רבא דאפשר לפה"ק בלא דם, י"ל דהיינו משום דאיהו ס"ל דמצטרפינן תרי מיעוטי לרוב והכא איכא מיעוט שהי' דם טהור ומיעוט שבא הדם שלא בהרגשה, משא"כ בנדה (ס"ו) גבי קשתה שנים שפיר אמר רבא גופי' דא"א לפה"ק בלא דם, דהרי בנדה (נ"ב:) אמר ב' ימים וחלוק א' מהו דתימא כה"ג מביאה קרבן ונאכל, ופירש"י דודאי זבה היא וכתב בס"ט סי' ק"צ סק"צ דשי' רש"י היא דדוקא ראי' ראשונה בעי' בהרגשה ואח"כ אפי' חזי' שאר ראיות שלא בהרגשה מצטרפינן ונעשית זבה גדולה דהא עיקר קרא בבשרה דבעי' שתרגיש בנדה כתיב רק דילפינן זבה מזובה ודרשינן דומיא דנדה ראי' ראשונה דוקא עיי"ש, ולפי"ז גם הכא בנדה (ס"ו) גבי קשתה שני ימים ולשלישית הפילה דס"ל אין קישוי לנפלים ממילא שפיר קאמר ג"כ דא"א לפה"ק בלא דם כיון דליכא צירוף מיעוטא דבא שלא בהרגשה כיון דכבר ראתה שני פעמים הראשונים בהרגשה ודוק, ומתורץ ג"כ קו' הגרע"א הנ"ל בב"ק (י"א) דהתם ס"ל לרבא שפיר דאפשר לפה"ק בלא דם כשיטת' בכריתות כיון דאיכא תרי מיעוטי: ה) ובזה יש לתרץ ג"כ קו' התוס' נדה (י"ח:) ד"ה למעוטי רוב דר' יהודה שהק' הניחא ללישנא דמפרש טעמא דר"י משום דרוב חתיכות של ד' מיני דמים הן אלא ללישנא אחרינא דטעמא דר"י משום דא"א לפה"ק בלא דם ואמר התם לר' יהושע דאמר א"א לפה"ק בלא דם מביאה קרבן ונאכל, א"כ טמא ודאי ושורפינן עליו את התרומה, א"כ מאי אתי ר' יוחנן למעוטי

בג' דברים שהלכו בו חכמים אחה"ר ועשאו כודאי עכ"ק, ולהנ"ל י"ל דאמת היא דמה דא"א לפה"ק בלא דמים הוי כודאי אף לש"י הראב"ד דהוא רק משום דרוב דמים טמאים מ"מ רוב זה הוי כודאי וכמו שהוכיח הראב"ד מדברי ר' יהושע דאמר דמביאה קרבן ונאכל, אבל הרי בהא דא"א לפה"ק בלא דם הרי אנו צריכין לבא עוד לרוב אחר דרוב דמים באין בהרגשה, ורוב זה ל"ה כודאי ואין שורפין עליו את התרומה, והא דאמר ר' יהושע לקמן (ד' כ"א) דמשום א"א לפה"ק בלא דם מביאה קרבן ונאכל התם הא אמר זה לגבי קשתה שנים ולשלישי הפילה, ובכה"ג ליתא עוד למיעוט דשלא בהרגשה דסגי ברא"י ראשונה בהרגשה כנ"ל, משא"כ היכי דאיכא מיעוט שלא בהרגשה לא מהני הא דא"א לפה"ק בלא דם שיהי' הקרבן נאכל ושפיר אמר הש"ס למעוטי דר' יהודה, אבל הראב"ד ז"ל יפה הוכיח דרוב דמים טמאים הוי ודאי מהא דא"א ר' יהושע דמביאה קרבן ונאכל אע"ג דהתם שאני שקשתה שנים הנה זה אהני רק לגבי מיעוט דשלא בהרגשה ולא לגבי מיעוט דדם טהור ושפיר הוכיח הראב"ד ז"ל דרוב דמים טמאים הוי ודאי ודוק היטב: ו) וראיתי בבי"צ ח"ב סי' י"ד שהקשה לדברי הראב"ד דאמאי אמר ר' יהושע מביאה קרבן ונאכל אף דרוב דמים טמאים, מ"מ הא ר' יהושע ס"ל בבכורות (כ') ובתוס' שם דאמרי' סמיך מיעוטא לחזקה והכ"נ איכא חזקת כשרות וכתב שהיא קו' גדולה והאריך בפלפול ע"ז, ולענ"ד הקו' מעיקרא ליתא שהרי התוס' נדה (י"ז) ד"ה אחה"ר כתבו דג' דברים שהלכו בו אחה"ר היינו אפ"י היכי דאיכא חזקה כנגד הרוב ומפורש ג"כ בגמ' למעוטי אינך רובא דאיכא חזקה בהדה, וכבר הבאתי דברי התוס' שם ד"ה למעוטי דהא דא"א לפה"ק בלא דם לא נתמעט מהנך ג' דברים, גם הרז"ה הקשה על הראב"ד הנ"ל דא"כ ליחשב זה בדין הג' דברים שהלכו אחה"ר ות"י בס"ט סוס"י קפ"ח משום דרוב זה עדיפא יותר, א"כ מכש"כ דלא מהני בזה חזקה נגד הרוב, וא"כ מה זה שהקשה הבי"צ דנימא סמיך מיעוטא לחזקה בהא, גם מה שתי' הבי"צ דר' יהושע יסבור מקור מקומו טמא ואיכא חזקת טומאה דאפ"י בדם טהור טמאה טומאת ערב מטומאת מקור, צ"ע דהחזו"ד סי' קצ"ו כתב דבדם טהור ליכא טומאת מקור דאל"כ דם טהור יסתור בזיבה, ומפורש בר"מ פ"א מה' מו"מ דדם ירוק טהור ובא"מ תשו' כ"ג הק' על דברי הר"מ מנדה (מ"א) במקור שהזיע שני טיפי מרגליות, אבל בשו"ת ב"א יו"ד סי' נ' כתב לחלק דשאני בזיעה שמתעגל ויוצא ואיכא משום משקה דזב וזבה, אבל דם טהור לית בי' טומאת מקור ולא דמי לדם מכה דהוי דם חללים: ז) כתבת להעיר בש"י הראב"ד בהא דא"א ר' יהושע מביאה קרבן ונאכל הקשה הרש"ש שם (ד' י"ח) דר"י גופי' סבר בכריתות (י"ט) דבעינן שידע במאי חטא והכא אינה יודעת אי משום לידה או משום זיבה, ות"י כיון דודאי ראתה לא אתי ספק לידה ומוציא מדי ודאי זיבה, והשתא לדברי הראב"ד דמשכחת לפה"ק בדם טהור א"כ סמוך מיעוטא דדם טהור לספק לידה שוב הוי פלגא ופלגא והדק"ו הרש"ש אמאי נאכל עכ"ד, אבל להאמור ז"א משום דהרוב דמים טמאים הוי כודאי כמו שכתב הראב"ד עצמו והוא בכלל הג' דברים שהלכו אחר הרוב דלא אמרי' סמוך מיעוטא לפלגא, ועוד דהמיעוט של דמים טהורים אינו מסייע כלל לפלגא דלידה ובכה"ג ל"א סמוך מיעוטא: ח) גם מה שהבאת מס' טל תורה בנדה שם שתי' לקו' הרש"ש וכתב דלק"מ שהרי טעמא דר"י הוא מקרא אשר חטא בה עד שידע במאי חטא והרי מהאי קרא ילפינן נמי דמתעסק פטור, ולפימ"ש בשו"ת רע"א ובתור"ע

משניות פ"ב דשבועות דבקרבת עולה ויורד מתעסק חייב מדחייב בביאת מקדש על העלם מקדש, ה"ה דל"ב בעו"י שידע במאי חטא, והערת דבכריתות (ז') מבואר דאף בקרבן עו"י בעי' ידיעה, לא ידענא מאי קאמרת דרק שידע במאי חטא חידש דל"ב בקרבן עו"י, אבל ידיעה שחטא אין לו ענין לזה, אמנם אני תמה על הגאון ז"ל בחידוש הנ"ל שכתב לדבר פשוט וכמדומה דבמחכ"ג אישתמיטת' דברי הר"מ בפ"א מה' שגגות ה"ב שכתב וז"ל ואח"כ נכנס למקדש או אכל קודש ונודע לו באיזה אב נטמא כו' מפורש כמו"ש הלח"מ שם דאע"ג דידיעה בתחלה לא בעינן באיזה אב נטמא מ"מ בידיעה בסוף בעינן שידע באיזה אב נטמא כדאמר בכריתות (י"ט) לגבי חלב ונותר, ועיין ח"ס שבועות (י"ח) מה שתירץ לקו' הלח"מ מנדה (כ"ח) דאמר עולא דלר"ע דל"ב ידיעה בתחלה הכ"נ בטומטום שראו לובן ואודם כאחד חייב על ביאת מקדש עיי"ש, ובלאה"כ יש לתרץ ע"פ המבואר בירושלמי פ"ב דשבועות דאוקימתא דעולא נדחה ובמה"פ כתב דגם הש"ס ס"ל הכי לפי האמת עיי"ש, ולפלא לי על הגאון בעל ט"ת בגודל בקיאותו שלא הרגיש בכל זה: ט) ולהלכה כבר כתבו באחרונים להתיר אפ"ל בספק אם יצא דם טהור, משום דל"ה ודאי אם נפתח הקבר ע"י כלי ההבטה ואיכא כמה ספיקות שמא לא נפתח ושמא כשי' הר"מ דאפשר לפה"ק בלא דם ושמא יצא דם טהור ושמא כשי' התוס' והר"מ דמה דאמרי' שאין דרכה של אשה לראות בשפופרת אין זה כשי' הטור משום שאין דרך לראות בזה הענין שהשפופרת בתוך מקור דמי' רק הטעם משום הפסק השפופרת בין הדם לבשר החיצון א"כ בכה"ג שהי' פה"ק ע"י השפופרת ג"כ אין טומאה, עיין בס' ברכת משה אריכות בזה, ושם בסי' כ"ד תשובה מכ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל שהסכים עמו להתירא גם בב"צ יו"ד סי' י"ד ובס' גי"ד בקו"א להתיר ויצאו הדברים בטרה: בברכת התורה.

סימן סז ב"ה י"ד טבת תר"ץ. להנ"ל.

מכתבך עם שאלתך הגיעני במועדו אחרתי עד כה ממבוכת צערי שנענשתי בעוה"ר באבל העדר בני בכורי ז"ל [נפטר כ"ח מרחשון תר"צ תנצב"ה] ד' ינחמני וע"כ גם עתה עוד לבי בל עמי לבא בעיון הנדרש ופניתי מעט לתשובתך למען חיבתך וחיבת דבריך היקרים הערות משמחות בדברי תורה, ע"ד השאלה באשה שנשתרבב מקור שלה וקבע לה הרופא טבעת באותו מקום להחזיק המקור מה דינה לענין טבילה ובדיקת ז' נקיים: וכבר דנו בזה בשו"ת גדולי האחרונים בנוב"ת סי' קל"ה ורע"א סי' ס' זכרון יוסף סי' ו' ובס"ט סי' קצ"ו וסי' קצ"ח ס"ק כ"ג ועוד כמה ספרי שו"ת מאחרונים ולא הניחו מקום בזה כ"א מה שהורשה לנו לפלפל קצת בדבריהם כיד ד' הטובה עלינו: א) הנה מדין טבילה שלא יהי' הטבעת חוצץ שי"ל כיון שהאשה צריכה לו לרפואתה הרי אינה מקפדת בו ואע"ג דקיי"ל דלא אזלינן בתר קפידא דידה כ"א בתר רובא דעלמא ומ"ש הב"י בשי' הרמז"ל דבתר דידה אזלינן בין לקולא בין לחומרא הקשה ע"ז בס"ט סי' קצ"ח סק"ה מ"מ בכה"ג שניתן לה הטבעת מחמת חולי כיון שגם כל הנשים אם הי' להם חולי זו לא היו מקפדין בכה"ג שפיר אזלי בתר דידה שאינה מקפדת וכ"כ הס"ט ס"ק י"ט בענין הקליעות שערות כיון דאיכא סכנה להסיר הקליעה ואף נשים דעלמא שיש להם קליעות שער אין מקפידות על חוטין שבתוך הקליעה בכה"ג אזלינן בתר נשים שיש להם קליעות כזו דומיא להא דסעי' י"ז במי שאומנתו בכך דלא אזלינן בתר רוב העולם אלא בתר

אותן בעלי אומנית עיי"ש: וראיתי בס' חק"י סי' ל' כתב לפקפק בסברא זו דהרי מבואר בסוף מקואות דרטי' חוצצת וע"כ צ"ל דהחילוק כיון שהיא רק מחמת הכרח החולי וברצונה שלא תהי' חולה ע"כ מקרי מקפדת ומוכח כן לכאן' מש"ס שבת (ק"כ) בשם כתוב על בשרו דפריך ת"ל דהוי חציצה משום דיו ואף דאינו מקפיד מחמת מחיקת השם וע"כ דכל מחמת הכרח מקרי מקפיד עכ"ד וע' בהגהות מהרש"כ על המחזה"ש שהעיר מהא דשבת (ק"כ) הנ"ל ובס' אמרי יושר ח"ב סי' פ"ב מ"ש בזה: ולענ"ד מ"ש כיון שברצונה שלא תהי' חולה מקרי מקפדת אמנם שמצינו כסברא זו בפירש"י (שבת צ"ג:): לגבי מוציא את המת דמקרי משאצ"ל לר"ש כיון דברצונו שלא בא לו ולא הי' צריך לו אבל זה אין לו ענין לגבי טבילה שמשום זה יהי' מקרי מקפיד וגם לענין משאצ"ל גופי' הקשו התוס' שם ובחגיגה י' אפרש"י הנ"ל: (ב) ומה שהעיר דא"כ בהא דשם כתוב על בשרו יהי' מקרי אינו מקפיד מחמת אי' מחיקת שם י"ל דלא מקרי אינו מקפיד רק במה שצריך לו לגופו אבל מה שנצרך לחפצי שמים שלא יבא לידי איסור משום זה ל"ה בכלל אינו מקפיד, ולכאן' יש ללמוד דגם משום איסורא שאינו מקפיד ל"ה חציצה כיון דדין חציצה תלוי בביטול דכל שמבטל הדבר לגבי' אינו חוצץ וכדאמר (ביומא נ"ח) שאני רגל דלא מבטל לי' ובחולין (פ"ג:): לא ליבטלי' קא הוי חציצה א"כ למאי דאמרי' (בעירובין מ"ט) הנח אי' שבת דאפי' ארנקי מבטל אינש ופירש"י כגון מתני' כיון דעפר אינו ניטל בשבת סתמי' בטיל ועיין תוס' (סוכה ד') ד"ה ואע"ג מ"ש דלא דמי להא דאפי' ארנקי מבטלי' אינשי עיין גליון הש"ס ולפירש"י הנ"ל מפורש החילוק דהתם משום דאיכא איסורא מבטל לי' ולפי"ז י"ל דה"ה לגבי חציצה בטבילה דהיכי שאינו רוצה בהסרת הדבר משום איסורא מקרי אינו מקפיד משום דמבטל לי': מ"מ י"ל דאין זה מוכרח דאפשר רק לגבי עפר שייך לומר דמשום איסורא מבטל לי' לקרקע אבל לא מבטל משום איסורא אל גופו דבר שהוא חוץ לגופו מה שהוא נגד טבעו של אדם וע"כ י"ל דמשום רפואתו של אדם שצריך לו שפיר מקרי אינו מקפיד ומבטל לי' וכה"ג שפירש"י (שבת קמ"א:): לגבי תנוק מת וכיס תלוי בצווארו פטור דאגב ממרי' מבטל לי' לגבי תנוק ולא חשיב לי' האי שעתא עכ"ל והכ"נ י"ל דאגב ממרי' של חולי שנצרך לו זה לרפואתו מבטל לי' ואינו מקפיד משא"כ משום איסורא יותר מקרי מקפיד, ודומה לזה כתב הר"ן כתובות הביאו הב"ש אע"ז סי' קט"ז סק"ג דיותר אדם מתפייס באיסור מבמומין שאין אדם נתפייס ודו"ק: (ג) ומה שהקשה מהא דרטי' חוצצת וע"כ הטעם משום שהיא מהכרח החולי כנ"ל הנה כבר העיר בזה בס"ט עצמו סי' קצ"ח סקי"ט וכתב לחלק לגבי הקליעות דשאני בזה שיש סכנה להסירו ואפי' אם אין הסכנה ידועה מ"מ כיון שהיא דואגת שלא תשוב לחולי' אפשר י"ל דהוי אינו מקפיד עיי"ש, וע"כ בנידון הטבעת שעושין לנשים להגביה את המקור שנופל בודאי י"ל כחילוקו של הס"ט ויוסבר יותר דשאני ברטי' דסעי' ו' וקשקשים שע"ג השבר דסעי' כ"ג אפי' באופן שנותנו על המכה שהרי אם תבא הרפואה פתאומי קודם לזמן שאמד הרופא אז יוקדם ג"כ הסרת הרטי' משא"כ לגבי טבעת שהיא להרגיל את המקור הגבה למעלה שאף אם יוקדם המקור להגביה חוק וזמן ניתן להטבעת שלא יסור זמן ארוך קבוע למען הרגיל ולהטביע את המקור במקומו שלא ישוב ליפול לכך יותר מבטל לו ואינה מקפדת ודמיון לחילוק זה כתבו התוס' ב"ב (כ"ז) בקונה אילן אחד שמביא ואינו קורא אף למ"ד ק"פ כקה"ג דמי

דשאני התם שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש מיד האילן אין לו בקרקע כלום עכ"ל ודוק: ומלבד זה גם בדין רטי' עצמה כתב בשו"ת ד"ח ח"ב סי' ס"ה באופן שיש כמעט סכנה להסירה אינה חוצצת עיי"ש וא"כ בנידון שאלתינו טובה הסברא דמקרי אינו מקפיד כיון שגם כל הנשים אם הי' להם חולי זו לא היו מקפידין: (ד) ולכאורה יש להעיר דסברא זו הרי מצינו בתוס' (שבת צ"ב) בהא דאמר מי דמי ערביא אתיא דלא אמרי' בטלה דעתם אצל כל אדם משום דלכל העולם נמי אם הי' להם רוב גמלים היו ג"כ מקיימי קוצים כו' הרי מבואר כתבו סברא זו ומ"מ בעי לזה צירוף של ערביא אתרא שלא לומר דבטלה דעתם אצל כ"א ולפי"ז בנוגע ליחיד כנידון שאלתינו לא יועיל סברא זו מה שכל הנשים אם הי' להם חולי זו היו עושין כן משום דאכתי ביחיד בטלה דעתו אצל כ"א שאינם חולים: ואמנם נראה דבאמת מצינו סברא זו גם לגבי יחיד והיא בתוס' ביצה (כ"ג), דרבא דשרי ע"ג גחלת משום דחשיב לי' השוה לכל נפש דאם היו עשירים היו צריכים לכך עכ"ד הרי דאמרי' סברא זו גם בחד גברא דמשוה"כ מקרי לצורך או"נ והכ"נ בנ"ד הוי לצורך שמקרי אינו מקפיד ודוק [עיי' לעיל סי' ל"ז מה שכתבתי בזה] ודומה שפירלהמבואר בש"ע סעי' י"ז דמי שאומנתו בכך דהוי אינו מקפיד וכדברי הס"ט הנ"ל: (ה) וראיתי בח"ס סי' קצ"ב כתב בנ"ד דל"ה חציצה כיון שיש סכנה להסירה וכמו"ש הר"ש סוף מקואות לגבי חץ של ברזל, ועוד דהכא עדיף שהושם שם בכוונה וניחא לה בהכי והיינו רביתה וכדאמר ביבמות (ע"ח:) שאני עובר דהיינו רביתי' וכמו"ש המרדכי טעם זה לגבי שערות קאלטנש עיי"ש: אבל הנה גם בשו"ת פמ"א כתב טעם זה בשאלות השערות קשורות ע"י פיזור הסמים של הרופא דכיון דלא מצי לגלחן משום סכנה הוי רביתה והס"ט סי' קצ"ח ס"ק י"ט פקפק בזה דלש"ל כן כ"א בדבר הנעשה ממילא מתולדה ולא בנעשה ע"י אדם במתכוון עיי"ש וא"כ גם בנידון הטבעת צ"ע כיון שהיא נעשה בידי אדם, ולענ"ד צ"ע עוד מטעם אחר בטעם הח"ס וגם בדברי הס"ט עצמו דנראה לכאו' דלש"ל היינו רביתי' כ"א בכה"ג דאמר בגמרא דעובר היינו רביתי' משום שהעובר חי וגדל עם האם אבל בדבר שאין לו חיות ויניקה מן האדם לש"ל כן, וסמך ראי' נ"ל מגמ' זבחים (י"ט) דבעי כוונה מהו שתחוץ מתה לא תבעי לך בודאי חייצא חי' מהו כיון דאזלא ואתא רביתא היא ולא חייצא כו' מבואר דבמתה לש"ל היינו רביתי' כיון שאינה רבה וגדל עם האדם וא"כ בנידון של הפמ"א בשערות שנסתבכו ע"י סמים שהסם החוצץ אינו יונק ורבה ובפרט בנידון הח"ס לגבי טבעת ברחם לכאו' דלש"ל היינו רביתי' כיון שאינו חי ורבה עם האדם וצ"ע לענ"ד על הני תקיפי קדמאי שלא נחתו להרגיש בחילוק זה במחכגת"ה: (ו) ובמק"א הערתי בנוגע לזה בזבחים (פ"ה) וכולן שעלו חיי' ירדו הא שחוטין לא ירדו כו' וקשה הרי בזבחים (ק"י) בהא דמקריב קדשים ואימורין בחוץ חייב מקשה הש"ס והאיכא חציצה ומשני רב מב"מ אינו חוצץ וא"כ הא תינח באימורין ובשר דהוי מב"מ ועיי' בס' הארוך לש"ך שהמגיה העיר מכאן לסייע לשי' הפוסקים בחלב ובשר הוי מב"מ ועיי' ש"ך יו"ד סי' צ"ח במ"ש דבשר שמן ודאי הוי מב"מ א"כ י"ל דאין ראי' משום דסתם קרבן היא שמן דאומרין לו הבא שמינה לכתחלה ע' מנחות (ס"ד) עכ"פ זה רק לגבי חלב דל"ה חציצה משא"כ בשחוטין שעלו עם עורן ע"ג מזבח איך נעשו לחמו של מזבח שלא ירדו נהי דפסולה א"צ הפשט מ"מ מב"מ ל"ה וחוצץ העור דלאו בר הקרבה והיא קו' גדולה, ועכצ"ל

דפשיטת הש"ס שגם העור אינו חוצץ דהוי רביתי דבהמה וכגמ' דיבמות הנ"ל דעובר היינו רביתי ומאז כתב לי הגאון מהרש"ם ז"ל לתרץ כן הקו' הנ"ל שהקשיתי לו בילדותי אבל לפי האמור צ"ע דנראה דבשחוטין לש"ל היינו רביתי ועיין חולין (ע"ג) לענין שחיטה עושה ניפול והכ"נ ל"ה העור יותר רביתי דבהמה וא"כ כש"כ בנוגע לנ"ד בטבעת הניתן באותו מקום שהיא דבר זר שאין לו שייכות אל הגוף כלל ודאי צ"ע הרבה אם שייך לומר סברת היינו רביתי: (ז) עוד כתב בנו"ב סי' ס"ד בנידון זה להקל עפ"י"מ שחידש דדוקא גבי בהס"ת היא דבעינן ראוי לביאת מים אבל בבלוע לא בעינן ראוי לב"מ והביא ראוי מריטב"א קידושין (כ"ה) שמה שביהס"ת צריך ראוי לביאת מים היינו מדרבנן בעלמא הואיל לענין טומאה דינו כגלוי וא"כ בלוע שלא מקרי גלוי לענין שום טומאה אפ"ל לטומאת משא א"צ ראוי לב"מ וכ"כ בנוב"ת סי' קל"ה ובשו"ת תשובה מאהבה בזה עיי"ש: ובאמת מצינו בכ"ד דלענין טומאה הוי יותר כגלוי מלענין טבילה כדאמר בקידושין (כ"ה) הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי היא דהאי נמי בר נגיעה הוא לענין טבילה כטמון דמי כו' ועיין שו"ת זכרון יוסף סי' ט' מזה, ולי יש להעיר ג"כ מתוספתא בכ"מ פ"ב דמקואות ה"ח דבין אצבעות מקרי ביהס"ת ואילו לענין נגיעים הביא המל"מ פ"ו מטומ"צ מתו"כ את כל בשרו להביא את בין אצבעות ידים ורגלים דמקרי גלוי לטומאה ועיין יומא (מ"ז): בין הבינים של מלא קומץ מהו ומתני' דפאה פ"ד ה"ו ראש היד כו': (ח) ובשו"ת זכרון יוסף שם העיר לסברות הנו"ב מהא דנדה (מ"ב) דמבעי לי' אותו מקום של אשה בלוע הוי או ביהס"ת הוי למאי נפ"מ כגון שתחבה לה חבירתה כזית נבלה כו' ואמאי לא אמר דנפ"מ לענין חציצה דבבלוע ל"ב ראוי לב"מ: והנה משום הא לא איריא מה דלא חשיב הש"ס נפ"מ זו דעדיפא מזו הקשו באחרונים מה דלא אמר נפ"מ שהזכרה בגמ' לעיל (מ"ב) ביולדת שירדה לטבול מטומאה וטהרה ונעקר ממנה דם בירידה טמאה כו' ומוקי לה בשיצא לחוץ דאלה"כ טומאה בלועה היא א"כ נפ"מ לכה"ג אי בלוע הוי בלא יצא מביה"ח לחוץ והאחרונים הניחו זה בקו' ועכ"פ דהש"ס לא חשיב כרוכלא כל נפ"מ שנמצא ויתכן ליישב בפשיטות משום דהסוגי' בחולין (ע"א) לגבי בלוע דלמטה שטהור איירי בכה"ג שתחב לו נבלה כפירש"י שם ע"כ סמך הש"ס הכא ע"ז ונקט נפ"מ זו וא"כ ל"ק גם קו' הז"י מה דלא נקט הש"ס נפ"מ לענין חציצה בטבילה וז"פ: (ט) וראיתי מה שכתבתי במכתבך ביישוב קו' זו ע"ד פלפול יפה עפ"י מתני' דמקואות פ"ח האשה ששימשה ולא כיבדה את ביתה ירדה וטבלה כאילו לא טבלה ובר"ש הקשה על י"מ שהיא מטעם חציצה מנדה (מ"א) דמשני כשטבלה לשימושה דמהני טבילה באינה מתהפכת ותירצת דמתני' דמקואות איירי שהש"ז בבית החיצון וכמו"ש הרמב"ן נדה (מ"א) משא"כ בנדה (מ"א) שהש"ז במקור דהוי בלוע ל"ה חציצה להנו"ב כנ"ל ולא תיקשי במתני' דמקואות דאם הש"ז בביה"ח תיפוק לי' מטעם פולטת, ז"א למ"ש התוס' נדה (מ"א): ד"ה וסבר דהיכי שלא הי' הש"ז בבית הפנימי אלא בביה"ח ליכא משום פולטת ועוד דאפ"ל פולטת מפנימי לחיצון מבואר בפירש"י שם (מ"ב) בהא דפריך והא טומאה בלועה הוי דלא שייך לטמא בפנים כבחוץ אלא בשעת עקירת דם ממקור ואח"כ אינו מטמא אלא מכח מגע ומשא וא"כ בש"ז דליכא טומאת משא ליכא עכוב לטבילה כ"א מטעם חציצה כדברי הי"מ וע"כ כתבת ביישוב קו' הנ"ל דלאביי דס"ל דאותו מקום בלוע עכדס"ל ג"כ דאפ"ל בלוע חוצץ ממתני' דמקואות

הנ"ל דהוי כלא טבלה דאפ"י שהיא בביה"ח מקרי בלוע לאב"י וע"כ לא אמר הש"ס נפ"מ
זו דאירי התם בפלוגתא דאב"י ורבא עכתו"ד הנעימים ומושכלים, אבל לדבריך תיקשי
בנדה שם (מ"ב) דפריך בירידה אמאי טמאה טומאה בלועה היא והיינו דאי משום טומאת
מגע טומאת ערב היא ומהני בטבילה כפירש"י והשתא מאי קו' הרי י"ל דלכך בירידה
טמאה דלא מהני הטבילה משום חציצה כיון דכל קו' הש"ס הוא רק לאב"י דס"ל דאותו
מקום בלוע הוי כמו"ש שם והרי אליבא דאב"י אף בלוע חוצץ בש"ז וה"ה בדם ועכצ"ל
הטעם דמהני טבלה לשימושה דל"ה הש"ז חציצה אין זה מטעם בלוע לחוד כ"א ג"כ
מטעם דלח אינו חוצץ וזה שהקשה הר"ש במתני' דמקואות פ"ח הנ"ל על הי"מ מכאן
דמהני טבלה לשימושה והיינו משום דלח אינו חוצץ ולכך שפיר מקשה הש"ס (בד'
מ"ב) בירידה אמאי טמאה דגם בביה"ח ל"ה חציצה משום דהוא לח ודוק: ואכתי יש
להעיר קצת עפ"י רמ"א סי' קצ"ח סעי' י"ד דמקפדת אפ"י לח חוצץ א"כ מאי מקשה
הש"ס הא י"ל דבירידה שהדם בביה"ח מקפדת וגם לח חוצץ וי"ל: (י) ואמנם בישוב
קו' הזכרון יוסף הנ"ל בסגנון זה דהנה בב"י הק' על הסמ"ג שמביא ראי' מהא דתנן ואלו
חוצצין ביהס"ת באשה והא מסקינן דלא בעינן ביאת מים מע"כ שיש חילוק בין לטהרות
בין לבעלה והק' הב"י דהא מ"מ בעינן ראוי לבי"מ ובס"ט סי' קצ"ח סקכ"ג כתב דקו'
זו קשה גם על התוס' נדה (ס"ז), ותי' הס"ט דכוונת התוס' לפי ס"ד דהמקשה דלא אסיק
אדעת' דבעינן ראוי לבי"מ עיי"ש, נמצא לפי"ז דמתני' דמקואות פ"ח דביהס"ת שבאשה
חוצץ הטעם לפי המסקנא משום דבעינן ראוי לבי"מ, וא"כ תיקשי ממתני' לאב"י דס"ל
דאותו מקום בלוע הוי ובבלוע לא בעינן אפ"י ראוי לבי"מ לסברת הנו"ב ועל כרחו
דלאב"י דס"ל אותו מקום בלוע הוי ה"ה דס"ל דבבלוע בעינן ראוי לבי"מ וא"כ מתורץ
קו' הז"י מה דלא אמר הש"ס נפ"מ בפלוגתא דאב"י ורבא לענין אי חוצץ באותו מקום
משום דלאב"י אפ"י בלוע חוצץ דבעינן ראוי לבי"מ: (יא) ואמנם בעיקר סברת הנו"ב
דבאותו מקום ל"ב ראוי לבי"מ אם הוא בעומק במקום דהוי בלוע כנ"ל, לענ"ד יש לדון
בה: הנה לכאור' בעיקר הסברא של הנו"ב דבלוע ל"ב ראוי לבי"מ כבר קדמו הר"ש סוף
מקואות לגבי חץ ביריכו וקרום עליו עור מלמעלה דמבואר בתוספתא הכל מודים שאינו
חוצץ שכל הבלועים טהורים דר"ל דכי היכי דלענין טומאה הוי בלוע ובטל אגב גופו
לענין חציצה בטל נמי אגב גופו עיי"ש, וכבר העיר בזה בס"ט סי' קצ"ח, אבל לענ"ד
חידוש גדול מצינו בדברי הנו"ב מה שלא נמצא בדברי הר"ש ז"ל משום דאף שלמדין
אנו מדברי הר"ש לגבי חץ התחוב ביריכו מ"מ אכתי מיבעי טובא באותו מקום אפ"י
בעומק הבלוע שלא יהי' חוצץ, והוא שהרי עיקר הסמיכה וראי' היא מדברי הריטב"א
ז"ל דמדמי חציצה לטומאה ובלוע דל"ה גלוי לענין טומאה הוי טמון ג"כ לענין חציצה,
לפ"ז י"ל דהיינו דוקא בבלוע בשאר מקומות שכגוף משא"כ באותו מקום שבאשה
למאי דפליגי בנדה (ט"ז) אי מקור מקומו טמא וכתבו התוס' אע"ג דטומאת ביהס"ת הוי
ורצונם לומר דבלוע הוי במקור וכמו"ש בס"ט] מ"מ הלמ"מ היא וא"כ שמצינו דאותו
מקום אפ"י במקור שהוא בלוע לכ"ע מ"מ הלמ"מ דמטמא לדם א"כ י"ל דלא שייך בזה
סברת הריטב"א שלא יהי' חוצץ באותו מקום בטבילה משום דל"ה גלוי לענין טומאה
שהרי באמת הלמ"מ היא דהוי מקור גלוי לענין טומאת מקור והיא הערה חדשה: וניחא
ע"כ עפ"י"ז מה דלא נקט הש"ס בד' מ"ב הנ"ל נפ"מ אי בלוע אי ביהס"ת הוי לענין

חציצה כקו' הז"י הנ"ל משום דמה שאינו חוצץ באותו מקום נראה דתלוי בפלוגתא דמקור מקומו טמא ודוק: ובשו"ת זכרון יוסף הוכיח ג"כ דבלוע אינו חוצץ ממתני' דמקואות ומייתי לה בחולין (ע"א) בלע טבעת טמאה כו', והרי התם מסתמא מקפיד עליו שיצא מגופו וה"ל מיעוט המקפיד ואפה"כ עלתה לו טבילה הרי דבלוע ל"ה חציצה עיי"ש, ולפי האמור אכתי אין ראי' לבלוע באותו מקום כיון דהוי כגלוי לטומאת מקור: (יב) ובח"ס סי' קצ"ב כתב דטבעת באותו מקום אינו חוצץ עפי"ד הר"ש במתני' דאלו חוצצין אותו מקום באשה דהוא רק בנשואה דמקפדת שלא תתגנה על בעלה, א"כ הכא אדרבה שניהם רוצים ויודעים הבעל והאשה ואין מקפידים, ומ"ש בנו"ב דאיכא הקפדה שצריכה להסיר בשעת לידה י"ל כיון שאין ההקפדה על הטבעת אלא לפנות מקום לולד ואפשר שמעצמו נופל כשבר נבל יוצרים מחמת יציאת הולד אין זה מקרי הקפדה לחציצה וראי' מטבעת של איש שאין בו אבן שאינו חוצץ לנט"י אע"ג שמסירו להנחת תפילין ונטילת לולב, וע"כ משום שהסרה ההיא אינה משום קפידא אלא משום מקום לפנות לתפילין ולולב עכ"ד: הנה מ"ש שלפנות מקום לולד ל"ה קפידא דאפשר שמעצמו נופל לכאו' מבואר כן בפירש"י שבת (ט"ו:) גבי אלו חוצצין בכלי זכוכית הזפת כו' דדבר אחר הוי אינו מקפיד לפי שנופל מאליו כו' ויצא מזה דבר חידוש בדין אינו מקפיד דלאו דוקא היכי שלא איכפת לי' שהוא עליו רק מה שסופו ליפול ג"כ חשיב אינו מקפיד אבל בב"י יו"ד סי' ר"ב הביא מהסמ"ק שכתב דלהר"י אינו נראה כן עיי"ש: ומ"ש הח"ס דמקפיד בהסרה משום דבר אחר לא מקרי מקפיד דוגמא לזה מצינו בפסחים (נ"ו:) דפליגי במכניסו לקיום ע"י דבר אחר אי שמי' קיום ועיין ג"כ פסחים (ו'): וכ"ת דמנטרי אגב ביתי' חשיבי והתניא סופי תאנים ומשמר שדהו משום ענבים כו' פטורים משום מעשר כו' וכע"ז בתוס' חגיגה (כ"ו:) ד"ה כלי דהיכי שהטלטול כ"א ע"י שאר הכלים עדיין מקרי עשוי לנחת לפי"ז כמו דלא חשיבי השימור או הקיום ע"י דבר אחר רק דבעינן קפידת הקיום שיהי' מחמת עצמו הכ"נ להיפוך בקפידת ההסרה, דהיינו העדר הקיום בעינן שיהי' מחמת עצמו ולא מחמת דבר אחר דאל"כ לא מקרי מקפיד גם כתב בנו"ב במקום שאין דרכו להתגלות לעולם א"צ אפי' ראוי לבי"מ וכ"כ בבינת אדם בשם הרמ"ע ובשו"ת רע"א מסיק כן להקל באופן שיש סכנה להסירו משום ס"ס דשמא בכה"ג שהוא סתר לעולם ל"ב ראוי לבי"מ ושמא בסכנה לא מקרי מקפדת וכן פסק בח"ס סי' קצ"ב, ועיין שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז' וסי' א' ושו"ת הר"ב ח"ב סי' קכ"ז: באופן שיש כמה צדדים להקל שלא יהי' הטבעת חוצץ בטבילה בפרט במקום שיש סכנה להסירו, וכבר כתב בשו"ת רע"א שכדאי הם הפוסקים המקילים לסמוך עליהם בשעה"ד בכה"ג דהוי תרי דרבנן לשי' הריטב"א הנ"ל דראוי לבי"מ דבעינן בביהס"ת דרבנן וגם מיעוט המקפיד דרבנן: (ג) ואודות הפסק טהרה ובדיקת ז' נקיים האריך ג"כ בשו"ת זכרון יוסף והעלה להלכה דבכה"ג שתשים המוך במקום או קרוב למקום שהשמש דש ותניחיהו שם כל ביה"ש וכן תעשה גם באחד מימי הספירה שחרית וערבית שוב אין כאן בית מיחוש: ואי דשמא יצא קודם הבדיקה ועיכבה הטבעת לצאת משום דהוי כמוך דחוק דמודה רבא בריש מס' נדה, ז"א דמעידנא דנפיק לביה"ח הו"ל רואה ומהני לה טבילה שאינה טמאה אלא טומאת ערב לטהרות במשא כפירש"י נדה (מ"ב) ובס"ט הקשה ע"ז אבל הנה בח"ס סי' קצ"ב מסיק דאם אי אפשר בשום אופן להסיר הטבעת ע"כ צריכין

להקל לה לבדוק עצמה בעומק שאפשר לה לסמוך על כמה קולות וכתב שכן העלה בס"ט סי' קצ"ו, והנה הגם מה שהביא כן מהס"ט תמוה שאדרבה הס"ט החמיר בדבר אבל כבר העיר בזה בתשו' הגאון בעהמח"ס נפש חי' נדפסת בס' שי למורא סי' ט"ז וכתב דאעפ"כ כיון שיצא מפיו הקדוש להקל נוכל לסמוך עיי"ש, ובשו"ת רע"א סי' ס' כתב לבדוק ע"י שפופרת ובבי"צ סי' כ' לדעתו טוב יותר בלי שפופרת רק בצמר גפן תוך מטלית פשתן עב קצת להכניסו דרך חלל הטבעת עד נגד פי המקור ויהי' אצלה כל ביה"ש וגם ביום הראשון תעשה כן וכ"ז אם נותן הטבעת מחמת כאב ומחלה והמיקל גם באופן שנעשה לצורך הריון, יש לו אילן גדול הרב מ"ע לסמוך עליו לענין שאינו חוצץ בטבילה עיי"ש, ובבש"ר בכסדה"ס סי' קנ"ו החמיר הרבה בדבר ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' מ"ו הביאו ועכ"ז כתב לחקור מהאשה ואם תאמר שיכולה לבדוק מכל צד אפשר להקל: יד) והנה כתבת לחדש לפימ"ש הס"ט סי' קצ"ד דדם שלא בהרגשה סותר בזיבה ממילא נמצא דבז' ימי נקיים אין מטמא בפנים כבחוז עפי"ד הגאון מו"ה גבריאל ז"ל בתשו' שב יעקב הביאו בבר"א סי' מ' שכתב דכיון דמטמא בפנים כבחוז ע"כ דבעינן הרגשה דאל"כ אינזה דרכי נועם דפעמים שיהי' הדם בביה"ח והיא לא ידעה ואתי' לידי תקלה לפי"ז בז' ימי נקיים דל"ב הרגשה ע"כ דאין מטמא כ"א בחוז אבל עכ"ז אף למה שהוכיח בשו"ת בר"א סי' מ"ב מפירש"י נדה (מ"ב) הנ"ל וכ"ד דאין שום טומאה נוספת ביציאת דם מבה"ח ולחוז אבל בז' ימי נקיים דאין מטמא בפנים שוב מטמא בחוז רק משום יציאת ידם לחוז סגי בקנוח ואתי' שפיר שי' הרמב"ן ז"ל דדוקא בבדיקת הפס"ט בעינן בדיקת חו"ס ולא בבדיקת ז' נקיים שהק' עליו הרשב"א ז"ל ולהנ"ל עולה שפיר לפי שבז' נקיים אין מטמא בפנים עכתו"ד, הנה בודאי כוונתך למ"ש הב"י אפשר שטעמא שצריכה לבדוק כל ביה"ח כו' משום דקיי"ל כל הנשים מטמאות בביה"ח כו' ואמנם בעיקר דבריך דבז' ימי נקיים כיון שסותר בלא הרגשה לא יטמא בפנים כבחוז משום דל"ה דרכי נועם אינו מתקבל שהרי מה שסותר בלא הרגשה אין זה משום שמטמא בלא הרגשה רק משום דאפי' בלא הרגשה ל"ה ספורין לפנינו כמו"ש בס"ט וחז"ל באריכות ואפי' בדם מכה כתבו מה"ט שלא לתלות תוך ג' ימים משום דל"ה ספורין לפנינו אבל מדין ראי' גם בז' ימי נקיים אין מטמא בלא הרגשה והוא מקרא בבשרה עד שתרגיש בבשרה א"כ ממילא דמטמא בפנים כבחוז דילפינן ג"כ מקרא דבבשרה בנדה (נ"ז: וז"ב: טו) גם מה שכתבת לפי פירש"י נדה (נ"ג) ד"ה מ"ד שכתב הס"ט סי' ק"צ ס"ק צ"ג בכוונתם דמה דבעינן גבי זבה הרגשה היא רק בראי' ראשונה אבל שאר ראיות אפי' שלא בהרגשה מצטרפינן לעשות זבה גדולה ראה לעיל סי' ס"ו אות ד' א"כ עפ"י האמור ממילא דבשאר ראיות ה"ה שאין מטמאין בפנים כבחוז דאל"כ אין זה דרכי נועם, ותירצת בזה פירש"י נדה (מ"ב) הנדה והזבה ושומ"י כולן מטמאות בחוז שפירש"י בראי' ראשונה ובתוס' הרא"ש הק' ע"ז עיי"ש, ולהנ"ל אתי שפיר לשיטתו דבשאר ראיות אין מטמאין בפנים דבריך טובים אבל לא נצרכת לבוא בזה לסברת השב יעקב משום דרכי נועם רק בפשיטות למ"ש בס"ט סי' ק"צ שם בהסבר פירש"י דשאר ראיות בזבה מצטרפין שלא בהרגשה משום דעיקר קרא בבשרה דדרשינן מיני' דבעינן הרגשה בנדה כתיב אלא דמרבין נמי לזבה ודרשינן זבה דומיא דנדה דבהרגשה אחת סגי וא"כ כמו דלא נאמר קרא בבשרה לשאר ראיות לגבי הרגשה ה"ה

דלא נאמר בבשרה בזה לענין שיטמאו בפנים כבחוזן ואתי' שפיר פירש"י לשיטתו כדבריו: טז) ובעיקר סברת השב יעקב הנ"ל דטומאה בפנים תלוי בדין הרגשה יש להעיר מנדה (מ"א): דפליגי רבנן ור"ש אי פולטת מטמאה בפנים דמקשה לר"ש דאמר דיו כבעלה מקרא ורחצו דגזה"כ שמתמא בפנים ומשני כאן במשמשת והכא בטבלה לשימושה והדר מקשה מדרבא דאמר משמשת כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה שא"א לה שלא תפלוט כו' וקשה לכאו' דמאי בכך שא"א שלא תפלוט מ"מ הרי יהי' שלא בהרגשה רק דאפי' שלא בהרגשה נהי דרואה ל"ה מ"מ כשתפלוט לחוזן טמאה מטעם נגיעה, ולפי"ז מתורץ מה שהק' בס"ט כאן דמאי מקשה הש"ס דדלמא רבא אזיל אליבא דחכמים שמתמאין בפנים כבחוזן ובהא אמר רבא שלא תפלוט אבל אפשר שלא תפלוט לחוזן ול"ק לר"ש גם הרמב"ן ז"ל הקשה כאן דלמה מקשה דוקא לר"ש הרי קשה מדרבא גם אליבא דרבנן: ולדברי השב יעקב מתורץ שפיר דע"כ ידע הש"ס דדברי רבא שא"א שלא תפלוט הם רק אליבא דר"ש דאמר דיו כבעלה דאי אליבא דרבנן שמתמא בפנים לש"ל שא"א שלא תפלוט כיון שהוא בלא הרגשה ומכיון דמתמא בפנים ע"כ א"א לטמא כ"א בהרגשה משום דרכי' דרכי נועם ודוק: יז) ובענין בית הסתרים דמרבין מכל בשרו שיהי' ראוי לביאת מים אע"ג דמיעוט המקפיד היא רק דרבנן כתב בשו"ת ז"י להסביר דראוי לבי"מ לחוד וחציצה לחוד דמיעוט המקפיד מה שאינו חוצץ מה"ת משום דאותו דבר החוצץ בטל לגבי גופו וחשיב כגופו ממש והרי יש כאן בי"מ על גופו ממש משא"כ בקרצה שפתי' או קפצה ידה דלאו משום חציצה אתינן לה אלא שאין המים ראויין לבא לתוכן ולש"ל דמיחשב כגופו שהרי פנימית פ"י ולשונה ודאי גופה הוי ואין המים יכולים לבא עליהן והוי כמו שהושיטה ידה חוץ למים וכ"כ בנח"א ה' מקואות ובס"ט ס"ק כ"ג הקשה על הז"י עיי"ש, ולענ"ד יש להעיר קצת במתני' דמקואות פ"ח מה' קפצה ידה קרצה שפתי' כאלו לא טבלה האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאין שיל"ד בשינוי לשון רישא וסיפא ונראה מבואר משום דברישא שקרצה שפתי' שהטעם משום שאינו ראוי לבי"מ דהוי מה"ת דלש"ל דבטלי השפתים וגופה שהרי בלאה"כ השפתים וגם תוך פי האשה גופה הוי ואנן בעינן ביאת מים בשניהם וכסברת הז"י הנ"ל וע"כ לשון המשנה בזה כאלו לא טבלה ול"ק מה שדקדק במ"א שם מה דנקט כאלו לא טבלה הא מה"ת מהני הטבילה דהוי רק מיעוט המקפיד דז"א דבאמת הוי כאלו לא טבלה מה"ת משום דבעינן ראוי לבי"מ משא"כ בסיפא שאחזה חברתה בידה הוי יד חברתה כמו שאר דבר החוצץ במיעוט המקפיד שהוא רק דרבנן וכמו"ש בט"ז סי' קצ"ח ס"ק כ"ז לכך תני במתני' דמתמאין וכלומר מדרבנן ומסייע לדברי הז"י: ואמנם אכתי צ"ע לפי המבואר בתוס' ב"ב (פ"ה) דאע"ג דכלי בטל לגבי הרשות אבל בהמה לא עכ"ל, ובר"ן גיטין (פ"ב) במתני' דהכל כותבין על קרן של פרה דלש"ל בזה אורא דמגילתא היא דעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לקרן ולא ליד עכ"ל והיינו הסברא דבע"ח לא בטיל וכ"כ התוס' סוכה (ל"ז) דלכך ע"ג רגל חבירו פסול אע"ג שהוא מב"מ משום דהוי מידי דלאו אורחא והוא מסברא הנ"ל דרגל האדם לא בטיל לחבירו וא"כ גם בסיפא דמתני' הנ"ל באוחז באדם לא יעלה לה הטבילה מה"ת אע"ג שהוא רק מיעוט המקפיד שהרי לא שייך בזה סברת הז"י דבטל החוצץ והוי כגופה דהא אין אדם בטיל לחבירו וצ"ע: יח) וע"ד ההערה שהבאת בשם חותנך הרה"ג נ"י לחילוקו של הז"י א"כ

למה בנימא אחת קשורה שחוצצת והיא רק דרבנן עיין ר"מ פ"ב דמקואות שהביא שי' הגאונים ברוב שערות שיהי' מה"ת ושי' הר"מ דהוי רק מיעוטו המקפיד והרי בנימא אחת קשורה ודאי אין המים באים לשם ולמה אינו חוצץ מה"ת וכתבת לתרץ דשאני בשערות דילפינן מאת בשרו הטפל לבשרו כו' ותירוצך אינו מוסבר כ"כ: ויתכן שהרי הסבר דברי הז"י היא דלש"ל בזה דבטל לגופה שהרי בלאה"כ גופה הם ולפי"ז י"ל דשאני הכא לגבי שער אף שהר"מ בלשונו בפ"ב דמקואות הט"ו כתב ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשיב כו' מ"מ מצינן דלא לכל דבר הוא כגופו, דבזבחים (י"ט) בעי יצא שערו בבגדו מהו שערו כגופו דמי או לאו כגופו דמי ואף לפי המבואר בשאר דוכתי דפשיטא להש"ס דשערו כגופו ע' ערכין (ז'): מ"מ הרי בגיטין (ל"ט) פליגו בשערו העומד לגזו אי כגזוז דמי ובנזיר (נ"א) מבעי ל'י בשערו העומד לגלח אי כגופו הוי לגבי טומאת מת ולענין גלגלין, והנה במנחות (ק"א) מחלק הש"ס לגבי כל העומד לפדות אי מצוה לפדותה כו' לפי"ז מיושבת הערתו הנ"ל דא"א לומר דגבי נימא קשורה שיעכב הטבילה מה"ת דא"כ הרי השער עומד לגלח מפני שהיא קשורה וגם מלבד זה מפני מצות טבילה ובמקום מצוה כגזוז דמי ול"ה כגופה והוי רק כשאר דברהחוצץ במיעוט המקפיד שהיא רק דרבנן דבטל לגבי גופה והיא דרך פלפול: יט) וכעת עלה ברעיונו ראוי גדולה לדברי הנו"ב ונדון שאלתינו דבבלוע לא בעינן אפי' ראוי לביאת מים, מזבחים (ע"ט) לגבי דלי שהיא מלא מ"ח עד שירכו המים על המ"ח דאמר רבא בדלי שתוכו טהור וגבו טמא עסקינן דמדינא סגי להו בכל דהו כו' ופירש"י דהא תוכו א"צ טבילה הרי מפורש דלאו דוקא ביהס"ת דכלי שא"צ בי"מ כסברת הר"ש הנ"ל רק אפי' גלוי דכלי כגון תוכו באופן שנטמא גבו ולא נטמא תוכו אין התוך הטהור צריך אפי' ראוי לבי"מ כמו התם במלא מ"ח וכפירש"י דאין תוכו צריך טבילה כלל ולפי"ז ה"ה בבלוע בתוך האדם למ"ש התוס' חולין (ע"א:): ד"ה אטו באדם תוכו טהור ומה"ט ילפינן דטהרה בלוע אינה מטמאה א"כ ממילא נשמע דתוכו של אדם במקום הבלוע א"צ טבילה כלל ואפי' ראוי לבי"מ א"צ כמו בכלי שתוכו טהור והיא ראוי נפלאה, שוב מצאתי בס' שי"ט לאהלות פ"ז שהעיר בזה: כ) ולולא דמיסתפינא הוה אמינא לחדש דגם ביהס"ת דאדם שצריך ראוי לבי"מ מה"ת היינו דוקא כמו בקמטים שמצד חוץ אבל ביהס"ת שמצד תוכו כגון ביהס"ת שבאשה באותו מקום במתני' דמקואות פ"ח וחץ התחוב באדם במתני' פ"ו דמבואר דבעינן ראוי לבי"מ זה אינו מה"ת דכיון שתוכו טהור א"צ טבילה כלל ורק מדרבנן צריך טבילה כמו דאמר בזבחים (ע"ט) לגבי כלי שתוכו טהור דמדרבנן גזרו בהו דלמא חייס עלי' ולא מטביל לשפת הכלי כמו כן ביהס"ת דאדם צריך טבילה מדרבנן מגזרה דלמא לא מטביל שפתו והוא דבר חדש מאד: כא) ואם הי' מקום לחידוש זה יתורץ קו' הז"י הנ"ל מה דלא אמר בנדה (מ"ב) נפ"מ לענין חציצה באותו מקום דלאביי דאמר בלוע הוי ל"צ ראוי לבי"מ ולרבא דביהס"ת הוי צריך, ולהנ"ל לרבא לשיטתו בזבחים (ע"ט) הנ"ל גם ביהס"ת דאותו מקום א"צ ראוי לבי"מ מה"ת כיון שתוכו טהור ואף למ"ד מקור מקומו טמא אין זה מצד טומאת המת או נדתה שמשום זה יהי' תוכה צריך טבילה וא"כ לא משכחת הנפ"מ לגבי דאו' ועכ"פ במקום הבלוע שבאשה כמו בנדון השאלה בטבעת באותו מקום בעומק דלא שייך הגזירה דלמא חייס ולא מטבילה לשפתה שפיר א"צ ראוי לבי"מ אפי' מדרבנן: כב) ודרך אגב יש להעיר בזבחים

(ע"ט) דאמר גזירה דלמא חייס הרי התם בכלי שנטמא במשקין טומאה דרבנן ואמרו בחולין (קכ"ג): דברבנן לא גזרינן דלמא חייס וצ"ע: ולכאו' גם בפסחים (ל') דקדירות בפסח ישברו ולא מהני הסקה מבפנים דלמא חייס, והרי אחר שנעשה אב"י דהוי רק דרבנן לא נגזור דלמא חייס ועיין ח"ס יו"ד קי"ג לענין כלי ברזל המצופים בהתוך שלא יועיל לבין דלמא חייס וי"ל דהתם תחלתו דאו' רק שנעשה ע"י גלגול דרבנן אבל בזבחים (ע"ט) קשה ועיין מרכה"מ פי"ב דכלים ה"ט הק' בע"ז (נ"ב) דבעי בטומאה דרבנן אי גזרו טומאה ישינה והרי בזה ל"ש טעם הגמ' שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כיון דברבנן ל"ג דלמא חייס עיי"ש ולא העיר מזבחים כנ"ל: הנה כבר נמשכתי להאריך יותר ממה שחשבתי בתחלה ובזה אסיים בשלום: סימן סח.

ב"ה ל"ה למב"י תרצ"ג. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון החו"ב בנש"ק מו"ה אליעזר יהושע הלוי עפשטיין נ"י אבד"ק ראקוב: ע"ד השאלה באשה שהי' לה אפעראצי' באוזן ופקודת הרופאים שלא יבא מים לאזנה וע"כ גם בעת שהאוויר לח צריכה לתת מוכין לאזנה מה לעשות לענין טבילה של מצוה אם לא יהי' חציצה הספוג באזנה: א) הנה כבר העתקתי לו תוכן התשו' בקיצור ממה שכתבתי בתשו' הקודמת לענין טבעת הניתן באותו מקום להחזיק המקור וכל הדברים בזה יש להם ענין לנ"ד, ואוסיף במה שראיתי באמרי יושר ח"ב סי' פ"ב הביא משו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז' שהשואל צידד להקל מטעם דבאופן זה שאין תקנה להאשה לא החמירו להוציאה מבעלה במקום שאינו מקפיד דהוי רק מדרבנן והמהרש"ם דחה דבריו דלא אשכחן כן וע"ז כתב הא"י דתמהני עליו שלא הזכיר שר מדברי הר"א ז"ל הובא בפמ"ג סי' ק"י לענין ס"ס שאינו מתהפך דהוי רק דרבנן לא החמירו להוציא אשה מבעלה וכה"ג בתוס' כתובות (נ"ב) ד"ה אונס דאי מדרבנן ל"ה מוציאין אשה מבעלה גם כתב להוכיח ממה שתמוה הדבר שלא הובא בפוסקים באשה ששם כתוב על בשרה ונתייבש דלכאו' אין לה תקנה כלל דחוצץ הדיו וא"א למוחקו וכדאמר בשבת (ק"כ) ובר"מ פ"ו מיסה"ת וה' מקואות רק דלהנ"ל יתכן דאדרבה כיון דאין לה תקנה והוי רק מיעוט לא החמירו להוציא אשה מבעלה עכתו"ד: ולי צ"ע בדבריו דמ"ש בשם כתוב על בשרה שאין לה תקנה, הנה במאורי שבת (ק"כ) כתב שיש עצה להעביר בקולמוס דיו שיהי' לח, גם מ"ש מדברי הרא"ה דמשום דרבנן לא החמירו שתצא אשה מבעלה לא אדע הרי במהרש"ם שם הביא ממחלוקת הר"א והרמב"ן ז"ל בפסול דרבנן אם אמרי' דתצא האשה מבעלה עיין ב"ש אע"ז סי' קל"א סק"ב בזה ומ"מ מצינו ג"כ ברמ"ת דוסתות דרבנן והחמירו להוציאה מבעלה עיי"ש, גם צ"ע על הגאון המהרש"ם עצמו דלא הביא מהא דיבמות (ל"ו) דאם מת הולד תוך ל' אם אשת כהן היא אינה חולצת משום דהוי דרבנן ובשו"ת רע"א סי' קכ"א הביא משו"ת מהרי"ו שלמד מכאן לענין יבם מומר לסמוך על הגאונים ואם נשאת לא תצא וכתב ע"ז דצ"ע אם יש לדמות הכל להא דיבמות הנ"ל דא"כ ניקו ונאמר דבכל עריות דרבנן במקום פלוגתת הפוסקים אפי' ברוב נגד מיעוט שיהי' הדין אם נשאת לא תצא עיי"ש, ועכ"פ היכי דל"ה פלוגתת הפוסקים דלכ"ע איכא אי' דרבנן בודאי דלאו כללא היא לומר דבאי' דרבנן לא תצא ולגבי משאל"ס באע"ז סי' י"ז דלא תצא הוא רק בנישאת ע"פ בעלי ההוראה וכה"ג ג"כ לגבי אשת חמיו כמו"ש הצ"צ הובא בב"ש סי' ט"ו הוא בנישאת ע"פ בעלי ההוראה דוקא כמו"ש בשו"ת רע"א עיי"ש, רק במהרש"ם ח"ג

בהשמטות לח"א סי' ז' הביא משו"ת שי"צ סי' ל"ו דבתרי דרבנן אין להוציא אשה מבעלה וע"כ יש צד להקל גם בנ"ד דהוי תרי דרבנן בהס"ת ומיעוט המקפיד וכמו"ש בשו"ת רע"א סי' ס' וח"ס סי' קצ"ב: ב) אמנם באופן זה אכתי הי' צריך השגחה גדולה שיהי' הספוג תחוב בעומק קצת שלא יגע בשפתי האוזן שיהי' עכ"פ בהס"ת, ולפי"ז לכאו' שיש לדון שלא להתיר אפי' בכה"ג דומיא דגמ' דזבחים (ע"ט) הנ"ל בכלי שתוכו טהור דמדרבנן גזרו עלה דלמא חייס עלה ולא מטביל לשפת הכלי, הכ"נ בזה יש לגזור דלמא חייס מלתחוב בעומקמשפתי האוזן ואז לא יהי' בהס"ת וכבר כתבתי לצדד לעיל לגבי בהס"ת של תוכו שלא הי' צריך ראוי לבי"מ כיון שתוכו טהור ורק מדרבנן דלמא לא מטביל שפתו.

והכ"נ בזה נאמר לחוש דלמא יהי' החציצה בשפת האוזן: ג) ואמנם הנה גם בהא דזבחים (ע"ט) הערתי [לעיל סי' ס"ז] במה דגזרינן דלמא חייס והרי איירי בכלי שנטמא במשקין ואמר'י בחולין (קכ"ג) דבדרבנן לא גזרינן דלמא חייס וצ"ע ועיין מרכה"מ פי"ב דכלים ה"ט הק' כה"ג בע"ז (נ"ב) דבעי בטומאה דרבנן אם גזרו טומאה ישינה והרי בזה ל"ש טעם הגמ' שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כיון דבדרבנן לא גזרינן דלמא חייס.

וצ"ע שלא העיר מזבחים (מ"ט). ויש להעיר ג"כ בפסחים (ל') דקדרות בפסח ישברו ולא מהני הסקה מבפנים דלמא חייס והרי אחר שנעשה ב"י דהוי רק דרבנן לא נגזור דלמא חייס ועיין ח"ס יו"ד קי"ג לענין כלי ברזל המצורפין מבפנים בהתוך שלא יועיל ליבון דלמא חייס וקשה כנ"ל וי"ל, ובהא דזבחים (ע"ט) י"ל דשאני התם משום שרוצה לטבול וגם אין רוצה שיתערבו מי החטאת עם מי המקוה הוא קרוב יותר חשש דלמא חייס ולא מטביל לשפת הכלי וחיישינן לזה אפי' בדרבנן משום שהוא חשש יותר קרוב.

ולפי"ז בנ"ד דבכל אופן הוי רק דרבנן משום מיעוט המקפיד י"ל דאין לנו לחוש ולגזור בדמיון הגזירה דזבחים (ע"ט) דלמא חייס מלתחוב בעומק משפתי האוזן דבדרבנן לא גזרינן וצ"ע הרבה: הנה כפי האמור אם שבנ"ד בארתי צדדי קולא ויש לו אילן גדול בעל אמרי יושר לסמוך עליו, אבל מפני שהדבר מסור לנשים ונצרך עיון והשגחה שלא יגע קצת מהספוג בשפתי האוזן לכן אין רצוני שיסמוך עלי אף לצרף דעתי וכת"ה למראה עיניו וחו"ד דעת תורה ישפוט כהלכה: ידידו.

סימן סט.

ב"ה בדר"ח תמוז תרצ"ב. שוכט"ס לכבוד ידנ"פ הרכ הגאון החו"ב מפורסם כש"ת מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווה.

היום נתתי לבי בשעשועי דאורייתא מח"ת היקרים ונחמדים למען רצונו היקר ולהודיעו אשר עלה במצודתי בזה: א) ע"ד השאלה במקוה שיש עלי' חשש זוחלין דהיינו שנזחל לה מחוץ לפנים ולפי מה שהחליט הגה"ק בעל ד"ח ה' מקואות סק"ה דגם בכה"ג שנזחל מחוץ לפנים ועומד בתוכו ואינו יוצא לחוץ מקרי זחילה בשעה שזוחל והביא כת"ה מס' לחם ושמלה מ"ש בלח"מ ס"ק ט"ו בשם ס' מי השלוח דבכה"ג לא מקרי זחילה ושיהי' גם דעת התשב"ץ כן וכת"ה ינופף ידו תעוז למצא סמוכין לכל הצדדים, דבריו דברי חן ונופת צופים: ב) והנה הוכחת הד"ח יוצא מתשו' הריב"ש סי' רצ"ב במה שהעלה דכה"ג

שהזוחלין מן המקוה באו ואליו הם שבים והוא מכח המכריח של האדם שבתוך המקוה ל"ה זוחלין שהרי במתני' דמקואות פ"ז עד כאן לא פליגי רבנן עלי' דר' יהודה בהא דאם רגליו של ראשון נוגעות במים אלא משום דס"ל טופח להטפיח ל"ה חיבור ולא מטעם זוחלין כיון שמשם יצאו ואליו הם שבים מבואר דלולא זה שיוצאים וחוזרים רק משום שנשארו המים במקוה אכתי הוה מקרי זוחלים: ג) גם כת"ה העיר שיש להוכיח כן ממתני' דמקואות פ"ה דר' יהודה אומר ים הגדול כמקוה אף שדרך להיות הנחלים זוחלין אליו כפירש"י (שבת ק"ט) ומקרא כתוב כל הנחלים הולכים אל הים הרי דאפי' בכה"ג הוי זוחלין וכתב דיתכן דבאמת היינו פלוגתתם במשנה דר"מ דס"ל דכל הימים כמקוה וכן ר' יהודה דאמר ים הגדול כמקוה ע"כ דס"ל דגם כה"ג שזוחל מחוץ לפניו כמו בים הגדול מקרי זוחלין אבל ר' יוסי דאמר כל הימים מטהרים בזוחלים ס"ל דכה"ג שזוחל לפניו כה"ג דים הגדול ל"ה זוחלין, הנה בכלל דבריו טובים אבל פרט זה לא מתיישב שפיר דאי ס"ל לר' יוסי דבזוחל לפניו ל"מ זוחלין א"כ אדרבה לא יטהר ים הגדול בזוחלין כ"א בכה"ג שבטבע הילוכו מחוץ לפניו ולא באופן אחר אם המשיך המים למקום אחר, ומצינו ההיפוך דאליבא דר' יוסי ים הגדול כמעין לכל דבר שמטהר בזוחלין בכל אופן ולא נפסל בשינוי מראה כמעין כמבואר בב"י ואדרבה יש סברא להיפוך דאליבא דר' יוסי גם בזוחל מחוץ לפניו מקרי זוחלין ע"כ גם ים הגדול הוי דרך הילוכו בזוחלין לכך מטהר בכל גווני בזוחלין כמו כל מעיין משום שטבע הילוכו בזוחלין: ד) והנלע"ד בעיקר ראיית הד"ח ובהערת כת"ה דבאמנה דבר זה אי בזוחל לפניו ונשאר עומד שם אי מקרי זוחלין בשעה שזוחל נראה דתלי' בטעמו של דבר מה דמקוה אין מטהר אלא באשבורן דלפי דרשת התו"כ מקרא דאך מעיין וגו' דרק מעיין מטהר בזוחלין אבל מקוה באשבורן בלי שנדרוש טעמא דקרא אז בודאי אין חילוק ואמרי' דאפי' בזוחל לפניו אין מקוה מטהר דמה לי אם זוחל מפנים לחוץ או מחוץ לפניו מ"מ אשבורן דקו וקיימא לא הוי דבשעה שזוחל לא קיימא אבל למאי דדרשינן טעמא דקרא כמו"ש הגר"א ז"ל בסי' ר"א סק"ו וס"ק צ"א בטעם דמקוה אינו מטהר אלא באשבורן משום דכל זוחלין ל"ה חיבור כמו קטפרס ומבואר בש"ע סעי' ס' שאין הנזחלין מערבין א"כ ליכא צירוף מ"ס ומעיין דכשר בזוחלין משום דמעין מטהר בכ"ש וא"צ צירוף ע"ש והוא עפי"ד הריב"ש סי' רצ"ב דמה שנזחלין אין מערבין הוא אפי' בלא קטפרס אין עושין ערוב ע' ח"ס סי' ר"ט ומהר"ם שי"ק סי' ק"צ, לפי"ז הטעם שפיר יש סברא לחלק דרק בזוחל מפנים לחוץ אין מקוה מטהר דכיון שזוחל והולך מהמקוה דלרחוקה קאי אין עושה חבור וצירוף עם המקוה, כעי"ז שכתבו התוס' (קידושין ה') ד"ה מה דליכא למימר מה הוי' בביאה אף יציאתה בביאה שלהתרחק ממנה הוא מגרשה והוא כסברא הנ"ל שלא יתכן במעשה הריחוק שיעשה פעולת הקירוב וחיבור ומשא"כ באינו זוחל מפנים לחוץ רק בהיפוך מחוץ לפניו שדרך הילוכו לקירוב שפיר מהני מקוה לטהר אפי' בשעה שזוחל דעושה חיבור וזה יהי' סברת התשב"ץ וס' מי השלוח דבזוחל לפניו מקוה מטהר: ה) ואמנם יש להעיר בסברת הגר"א ז"ל דמעין שמטהר בזוחלין משום דסגי בכ"ש, שהרי מצינו מטהר בזוחלין אפי' היכי דבעי מ"ס שכן במתני' דמקואות פ"ה דא"ר יהודה ים הגדול כמקוה אבל שאר הימים כמעין ור' יוסי אמר דכל הימים ואפי' יה"ג מטהרין בזוחלין, והנה הב"ח בסי' ר"א לגבי גל שנתלש חדית לן דלא

אמרו חכמים דכל הימים יש להם דין מעיין אלא לטהר בזוחלין אבל לא לטהר בכ"ש וע"כ בגל שנתלש דצריך מ"ס אין הריעותא משום שנתלש רק בים גופי' אינו מטהר בכ"ש אבל הש"ך ס"ק קכ"ג חולק דהריעותא במה שנתלש ואפי' במעיין גמור הדין כן ובאמת מצינו מפורש בב"י [דף ק'] שכתב דים כמעין אף לטהר בכ"ש עיי"ש עכ"פ לדברי הב"ח לא מתקיים סברת הגר"א שהרי מצינו בים שמטהר בזוחלין אף דצריך מ"ס: ו) ובאמנה שיטת הב"ח מסייע לה התוספתא הביאה הב"י הנ"ל לענין טובל כלי בתוך כלי דאמר בתוספתא עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה כשפ"ה ובמעין כ"ש ובב"י כתב ע"ז דהאי תוספתא ליתא דפליגא אמתני' דקתני סתמא השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפ"ה וים הרי מטהרבכ"ש כמו שמטהר בזוחלין ועכ"ז צריך נקב כשפ"ה עיי"ש וא"כ ממילא התוספתא מסייע להב"ח דבאמת לא פליגא תוספתא אמתני' ומה דים צריך כשפ"ה משום דים ל"ה כמעין לטהר בכ"ש ודוק: ז) וראיתי בס' לו"ש ס"ק כ' ע"ד קו' הב"י מה שהר"מ והרא"ש ז"ל לא חילקו בין מקוה למעיין כדברי התוספתא משום דתוספתא זו הוא רק דברי ב"ש וכדמוכח מדברי ר' יהודה שם בשיטת ב"ש, דזה לשון התוספתא עריבה שהיא מלאה כלים והשיקן למקוה צריכה כשפ"ה ובמעין כ"ש ר' יהודה אומר משום ב"ש בכלי גדול ד"ט ובקטן ברובו והיינו דר"י בא לחלוק את"ק בשיטת ב"ש לגבי מקוה דלא סגי בשפ"ה עכ"פ דר' יהודה אזיל בשיטת ב"ש בתוספתא דה"ה דבמעין סגי בכ"ש ונמצא עפ"י האמור בשיטת ר' יהודה ג"כ דעל כרחו ים ל"ה כמעין רק לזוחלין ולא לטהר בכ"ש וא"כ הדר תיקשי אסברת הגר"א דמה שמעיין מטהר בזוחלין משום דסגי בכ"ש והרי מצינו אליבא דר' יהודה דאמר יה"ג כמקוה אבל שאר הימים מטהרין בזוחלין אע"ג דר' יהודה גופי' ס"ל דים ל"ה כמעין לטהר בכ"ש: ח) אך נראה דמר' יהודה לא תיקשי מה דים מטהר בזוחלין אע"ג דצריך מ"ס וזוחלין אין מערבין ומצטרפין דז"א דר' יהודה לשיטתו דס"ל נזחלין מערבין והוא בחגיגה (י"ט) במתני' דשלש גוממיות דאמר מטביל בתחתונה ושם אמר דאם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור, ובגיטין (י"ז) דר' יהודה ס"ל טופח להטפיח חיבור.

ומהרי"ק שורש קנ"ו מייתי לה בשי' הראב"ד ז"ל דזוחלין מצטרפין לשיעור מ"ס ועיין ח"ס סי' ר"ט מ"ש דבאמת אנן קיי"ל דאין נזחלין מערבין ורק הכא ר' יהודה לשיטתו איהו ס"ל דנזחלין מערבין וא"כ מתורץ שפיר קושיתי הנ"ל מה דלר' יהודה שאר הימים חוץ יה"ג דמטהרי בזוחלין אע"ג דס"ל דים צריך מ"ס משום דר' יהודה לשיטתו דאפי' זוחלין מערבין ומצטרפין ולדידי' מה דמקוה אינו מטהר בזוחלין לא דרשינן טעמא דקרא רק מגזה"כ דאך מעיין אבל לדידן דקיי"ל אין נזחלין מערבין דרשינן טעמא דקרא כסברת הריב"ש והגר"א ז"ל: ט) ומעתה ע"ד הוכחת הד"ח דאפי' בזוחל לפניו מקרי זוחלין וראיתו מהוכחת הריב"ש דבבאין ושבים המים ל"ה זוחלין מדלא פליגי רבנן ברגליו נוגעות במים רק מטעם דטופח להטפיח ל"ה חיבור ולא מטעם זוחלין מזה המציא הד"ח דאפי' בזוחל לפניו הוי זוחלין דאל"כ הרי משוה"כ לא אמרו רבנן טעמא דזוחלין כיון שזוחלין לפניו, אבל לפי האמור באמת חזא באידך תלמי' ושפיר קאמר הריב"ש דע"כ לא פליגי רבנן כ"א מטעם טופח להטפיח והרי אפי' טופח להטפיח חבור יאמרו מטעם זוחלין וע"ז אין לתרץ משום דזוחלין לא מקרי בזוחלין לפניו דז"א דאם נאמר

דטופח להטפיה חבור באופן זה הרי ליתא לסברת הגר"א ז"ל בטעמא דמקוה באשבורן לפי שאין הנזחלין מערבין שהרי השתא אזלינן בס"ד דאפי' טופח להטפיה וגם נזחלין מערבין כשיטת ר' יהודה.

א"כ דמקוה באשבורן הוא רק מגזה"כ ממילא אין חילוק בין זוחל מחוץ לפנים דמ"מ בשעה שזוחל אשבורן ל"ה, כ"ז לפי הס"ד אי ל"ה פליגי רבנן מטעם טופח להטפיה, אבל לפי האמת דקיי"ל טופח להטפיה ל"ה חבור לענין מקואות והא דמקוה אינו מטהר בזוחלין הוא רק משום דזוחלין ל"ה חבור שפיר יתכן דכה"ג שזוחל מחוץ לפנים ונשאר שם ל"ה זוחלין כיון שכן דרך הילוכו להתקרב ולהתחבר, ועיין תוס' עירובין (מ"ה) ד"ה ליקני שביתה באוקיינוס דאע"פ שהעבין שותין מאותן של מעלה שגבוה י"ט כיון שכל המים מחוברין יחד חשיבי כאלו מונחין בארץ עכ"ל וע' שבת (ח') מים ע"ג מים היינו הנחתו, הרי דאפי' המים הזוחלין לאוקיינוס ובשעה שעומד זוחל חשיבי מחוברין מכיון שכל הנחלים הולכים לים היינו הנחתן להכ"נ משוה"כ בזוחל מחוץ לפנים י"ל ל"ה זוחלין וכדברי התשב"ץ ח"ג סי' ד' הנ"ל דזוחל לתוך הבית וכותלי הבית מערבין לא מקרי זוחלין ומתורץ ג"כ הערת כת"ה מהא דאר"י ים הגדול כמקוה שאין מטהר בזוחלין אע"ג שזוחל לפנים.

ולמה שכתבתי ר' יהודה לשיטתו דטופח להטפיה חבור ול"ה טעמא דמקוה באשבורן משום דל"ה חבור, אבל לדידן שפיר יתכן דבזוחלין מחוץ לפנים דהוי חבור לא מקרי זוחלין לגבי מקוה טהרה ודוק כי חריף: י) בכ"ז לא מפני שאנו מדמין נבא לחלוק על אמרי קודש של הד"ח ז"ל, וכבר כתב כן בשו"ת מהר"ם שי"ק סי' ר"ה דכללא נאמר דמקוה אינו מטהר אלא באשבורן וכתב הר"מ בפ"א מ"ז דמקואות אשבורן היינו מקום מקושר יניחו בו המים ויעמדו ובפ"ח דטהרות מ"ט כתב אשבורן הוא מקום המקושר שינוחו בו דבר הנוזל א"כ אפי' זוחל לאשבורן אחר או לבית לא מקרי אשבורן וכן נראה מדברי הריב"ש סי' רצ"ב וכמו שביאר מרן ז"ל בח"ס סי' ר"ט שלכך אם מחיצות החיצונות מעכבין הזחילה לא חשיב זוחל הואיל והמים שבים למקומם, וכן נראה מדברי הר"ש פ"ד דמקואות מ"ז מ"ש שם בזוחלין לבית וכן מסתבר וזה דלא כתשב"ץ עכ"ל המהר"ם שי"ק ז"ל.

והנה הגם מה שהביא מהריב"ש סי' רצ"ב לפי מה שכתבתי אינו מוכרח כ"כ, בכ"ז שאר ההוכחות עם דברים המסתברים מכריעים: יא) ובהא דאין הנחלים מערבין שכתב הש"ך ס"ק קכ"ט דרק במי גשמים כן אבל במעיין גם נזחלים מערבין וכ"כ בד"מ רס"י ר"א בשם הראב"ה דבמעייין גם קטפרס הוי חיבור וע' ח"ס סי' רט"ו ובג"ט הביאו בנח"א סי' נ"ג הק' על הש"ך מירושלמי שקלים פ"ו ה"ג רמ"א מכאן ומכאן קטפרי הן ופסולין אף לנדה מבואר דשייך קטפרס אף בנהר.

אבל לפי האמור שפיר י"ל דבמעייין קטפרס הוי חבור לטהר משום דגדול חיותו של מעייין שמטהר בכ"ש וכמ"ש התוס' (בכורות נ"ה:): הסברא דחיותן מתברן, ומשא"כ בירושלמי לגבי ים ונהר דאע"ג דהוי כמעייין לטהר בזוחלין מ"מ ל"ה כמעייין לטהר בכ"ש עפ"י ד הב"ח והתוספתא הנ"ל דמסייע לו ע"כ גם לענין קטפרס ל"ה כמעייין ועתו"ס חגיגה (י"ט) ד"ה נגזור: יב) ובדברי הש"ך ס"ק ק"ח שהקשה על הרמ"א במה

שהעתיק ממהרי"ק דאם בא ממעיין אינו פוסל בזחילה דאי מיירי בנפסק ממעיין דס"ל למהרי"ק דהוי כמעין כבר נתקשו דברי המהרי"ק בש"ך סק"ל ע"ז העיר כת"ה דנראה להדיא שלא התיר הרמ"א רק בזה שאינו זוחל רק למעלה ממ"ס דאל"כ למה הביא ד"ז כאן ולא בעיקר דין זחילה בסעי' ב' והן דברי המהרי"ק שורש קנ"ו דממנ"פ אם נחשב לזוחלין כל המים העליונים והתחתונים כאלו כבר פסקו לגמרי מן המעיין א"כ ל"ה זוחלין בטובל למטה עכתו"ד היקרים: ואמנם הממנ"פ של המהרי"ק אין לו ענין לכאן דמהרי"ק לא קאמר רק אחר החלט שיטתו דהופסק ממעיין יש לו עדיין דין מעיין קודם שנחו מחיותו, ע"ז כתב דלא מיבעי' למעלה מן הסדק שלא נחו המים רק אפי' מה שלמטה מן הסדק דאפשר לומר דמקרי נחו מחיותו א"כ ממנ"פ לא מקרי זוחלין אם לא ננערו המים התחתונים לצאת.

אבל כ"ז רק אחר הנחת יסודו של המהרי"ק דנפסק ממעיין יש לו דין מעיין, אבל השתא לפי"מ שהקשה הש"ך לסתור דברי המהרי"ק ממילא ליתא לממנ"פ דאפשר דאפי' בלמעלה ממ"ס יש דין זוחלין משום דהתחתונים ננערו לצאת ואי דא"כ עדיין לא נחו מחיותו ויש להן כח חיותה של מעיין מה בכך אחר שהש"ך כבר דחה לדברי המהרי"ק לגמרי ואין עושה מזה ספק כלל שיהי' חזי לאצטרופי לס"סבלמעלה ממ"ס ועוד אדרבה לפי שי' הרא"ש דלמעלה ממ"ס אין פוסל זוחלין אין מקום לחידוש המהרי"ק כמו"ש בשורש קנ"ו דהראב"ד דס"ל בנפסק המעיין הוי כמקוה יתרץ המשנה דג' מקואות עפ"י שי' הרא"ש ע"כ לא אדע מה קשה לו בדברי הש"ך ז"ל שצודקים מאוד לפי שיטתו: יג) ועפ"י סברת המהרי"ק מצד ממנ"פ כע"ז כתבתי במק"א בתשו' בנוגע לשו"ת מהרי"ט ושו"ת ב"ש סי' פ"ו לענין אי מהני זוחלין לטהר שאובין והעלתי דלמעלה ממ"ס בודאי מטהר מצד ממנ"פ כמו שבאו הדברים בארוכה וקשה להעתיק ומקצת מזה נדפס מאתי בהסכמה לס' ברכת שלום להרה"ג המו"צ מאנטווערפען: יד) והנה בדברי המהרי"ק הנ"ל דמים שבאים ממעיין והופסקו ועדיין לא נחו מזחילתן לכ"ע עדיין תורת מעיין עליהם לטהר בזחילה לכאו' מפורש בשיטת התוס' להיפוך והוא בתוס' בכורות (נ"ה) לענין מה שחקרו לגבי מעיין דמטהר בזוחלין אי דוקא בזוחלין ולא באשבורן וכתבו וז"ל ומיהו דבר פשוט דמי מעיין שנפסקו מן המעיין שמטהרין באשבורן ממנ"פ שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין שמטהרין ובהדיא תנן במס' מקואות מעיין שהעבירו ע"ג בריכה הפסיקו הרי הוא כמקוה כו' הרי שפתם ברור מללו שלא כמהרי"ק דמוקי למתני' דמעיין שהעבירו ע"ג בריכה דאיירי שהי' שם בריכה מי גשמים לכך אם הפסיקו הרי הן כמקוה: טו) אמנם לענ"ד יש מקום לומר שאין כאן חילוף שיטות בין התוס' ומהרי"ק ז"ל, דהנה כל חילו וסמיכתו של המהרי"ק הוא ממתני' פ"ו דמקואות מ"ג וש"ע סעי' נ"ה בג' מקואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה והשאוב מן הצד המקואות טהורין והטובלין טהורין והרי הוי זוחלין ע"י הטובלין ולא איירי כאן במעיין דקתני מקואות דקו וקיימי אלא ע"כ דאיירי בהופסקו ממעיין שיש להן דין מעיין ולהראב"ד דס"ל במעיין שנפסק דנפסל בזוחלין י"ל דס"ל כהרא"ש דאחר השיעור למעלה ממ"ס אין זחילה פוסל משא"כ לדידן: טז) והנה אכתי תיקשי עפ"י דהרא"ה הובא בבד"ה להב"י סי' ר"א וז"ל שלא אמרו שהמים שאובים נטהרו כשפ"ה אלא כשהם בתוך מקוה או הים שמטהרין באשבורן דוקא כמותן דהו"ל כמין אחד כו' דמבואר שיטתו הנפלאה

דמים שאובין אין נטהרים לעולם ע"י מעיין שמטהר בזוחלין משום דהו"ל מבשא"מ ומתרץ בזה מתני' דמקואות פ"ג בור שהוא מלא שאובין והאמה נכנסת לו הרי היא בפיסולו עיי"ש, ולפי"ז הדרא קו' המהרי"ק במתני' דג' מקואות דהוי זוחלין ואי דאיירי בנפסק ממעיין שיהי' הדין דמטהר בזוחלין א"כ שוב תיקשי איך מטהר את השאוב באמצע הא מה שמטהר בזוחלין אין מטהר את השאובין דהוי מבשא"מ: יז) אך באמת הרי בשטמ"ק ביצה (י"ח) כתב בשם הרא"ה וז"ל דלא התירו בשפ"ה אלא כשעושה עירוב מקוה עם מקוה שזה וזה מטהרין באשבורן והם ממין אחד אבל בשא"מ כגון שנתערב במעיין שאין מטהר אלא בזוחלין אינן עושין עירוב להוציא מידי שאיבה עכ"ל והעתיקו בח"ס סי' רי"א, מבואר דלכך ס"ל להרא"ה דמעייין אין מטהר לשאובין שהוא רק עפ"י שיטתו עצמו דמעייין אין מטהר אלא בזוחלין ולא באשבורן והו"ל מבשא"מ וא"כ לפי מה דקיי"ל אנן דמעייין מטהר אף באשבורן ממילא לא קיי"ל כהרא"ה רק דגם מעייין מטהר לשאובין עיין שי"ט למקואות פ"ו מ"ה שכ"כ: יח) וכיון דאתאן להא ממילא מתיישבין שפיר דברי התוס' בכורות הנ"ל שלא יסתרו לשי' המהרי"ק דהתוס' דבריהם מזוקקים מ"ש דאפי' אי מעייין אין מטהר באשבורן מ"מ מעייין שנפסק מטהר ודאי באשבורן ממנ"פ שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין והיינו דכל מ"ש המהרי"ק מכח מתני' דג' מקואות הוא רק אחר הנחת היסוד דמעייין מטהר גם באשבורן אפשר לאוקמי מתני' דג' מקואות בהופסקו ממעיין ועכ"ז מטהרי לשאובין דל"ה מבשא"מ כיון דמעייין מטהר גם באשבורן אבל התוס' השתא בס"ד שנאמר דמעייין אין מטהר אלא בזוחלין דלא מתיישב מתני' דג' מקואות בכה"ג שהופסק ממעיין דא"כ לא מטהר לשאובין משום מבשא"מ רק דההכרח לתרץ כמו שתי' הראב"ד עפ"י שי' הרא"ש דיותר משיעור מ"ס אין פוסל זחילה ממילא באופן זה ליכא הוכחה לשי' המהרי"ק והוה אמרי' דמעייין שנפסק אין לו דין מעיין ומתני' דמעייין שהעבירו ע"ג בריכה לא מיירי בבריכה של מי גשמים כמו"ש המהרי"ק רק אפי' בבריכה ריקנית ומ"מ אין לו דין מעיין כיון שנפסק ומשא"כ לפי המסקנא של התוס' דמעייין מטהר גם באשבורן מודי התוס' דמעייין שהופסק יש דין מעיין לטהר בזוחלין ומתורץ כפתור ופרח: יט) מה שהעיר כת"ה בש"ך ס"ק קכ"ג הנ"ל מ"ש להוכיח דגל שנתלש אפי' ממעיין צריך מ"ס והוכיח דהדין שכתב הרמ"א שם שלקוח מהרא"ש דמיירי במעיין דאל"כ הוי זוחלין יעיין כת"ה בס' ב"מ שם ימצא כעין דקדוקיו והערותיו ומה שהק' על הש"ך דמאי מהני דאיירי במעיין כיון שנתלש לשי' הש"ך עצמו בס"ק ל' שחולק אמהרי"ק וס"ל דנפסק ממעיין אין מטהר בזוחלין ובאמת הפרישה פי' דל"ה זוחלין כיון דמיירי באופן שחזרו למקוה וא"כ הרא"ש איירי במקוה לא במעיין עכ"ד: כ) מה שהעיר בדברי הכ"מ פ"י מאה"ט הט"ז בדעת הר"מ שאין הטמא נטהר עד שיעלה מן המקוה שיש ראי' מחגיגה (י"ט) עודהו רגלו אחת במים אע"פ שהחזיק מחזיק אך שקשה ע"ז ממתני' דג' מקואות בש"ע סעי' נ"ה ראיתי כבר בס' תשו' יהודה אריכות גדול בענין זה ואין הס' כעת תח"י וג"א הארכתי בדברי הכ"מ בכמה תשו' ואין הזמן גורם להעתיק וכתבתי רק מן החדש במה שהתענגתי לטייל עמו בשדה פלפול הלכה והי' בזה שלום: מאת ידידו דושת"ה בלונפ"ה.

סימן ע.

ב"ה ב' דברים תרצ"ד לפ"ק. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי בנש"ק מו"ה בנימין הלברשטאם נ"י אבד"ק רודניק ועמו הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה שלום רז"ב נ"י דומ"צ דשם: יקרתם הגיעני וע"ד שאלתכם אודות המקוה שקם אחד ומערער לפוסלה ע"פ דברי הבלן הישן שנדחה ממשמרתו שמעיד שהמקוה חסירה במשך מעל"ע 15 צ"מ אבל כ"ת בדקו כ"פ ונוכחו שלא נחסר רק 4 או 5 צ"מ מן המים העליונים שעל הנסרים אחר ששופכין לשם מים כדי שיהי' שיעור טבילה למעלה ומן המים שתחת הנסרים שיש שם יותר ממ"ס לא חסר כלום: א) והנה מקור דבר זה בש"ע סי' ר"א סעי' נ"א והוא מהרשב"א בשער המים דניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת, ובשו"ת תשב"ץ ח"א סי' י"ז הביא ראיית הרשב"א ז"ל מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כו' דמשמע רק משום שחסר משיעור מ"ס אבל לא מטעם זחילה והיינו משום דלא ניכר הזחילה ועוד ראי' מחגיגה (כ"ב) בהאדארעא כולה חלחולי מחלחלא עיי"ש וחידוש שבשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' נ"ד הביא שתי ראיות הללו משמי' דנפשי' אבל כנראה משמעות הח"ס יו"ד סי' רי"א שכיוון ג"כ לראי' הראשונה ולא הביא שהוא ראיית הרשב"א ואמנם באופן שניכר החסרון בהמקוה ע"י שנתמעט המים לאט לאט רק שלא ניכר הזחילה עצמה לעין הרואה הבאתם משו"ת ח"ס סי' רי"א וכמו"ש הרשב"א דמה שנבלע בקרקע לא מקרי זחילה דאל"כ אין לך מקוה כשרה בעולם וכ"כ בשו"מ מהדו"ב ח"ד סי' קע"ח ושם ארי' סי' ע' ומהרש"ם ח"ג סי' רל"ט וסי' שס"ז דאם אין הזחילה ניכרת לעין הרואה ל"מ זחילה וכ"ה במהרש"ם ח"ב סי' נ"ט ואמנם בד"ח ח"ב סי' צ"ט כתב דהיכי שנוטף טיף אחר טיף הוי זוחלין ומה שאין נראה לעין הוא מחמת שהמים או איזהו דבר מכסהו, ובשו"ת אמרי יושר ח"א סי' קכ"ז כתב ג"כ דדברי המהרש"ם הנ"ל לא ברירא לי' שיהי' הבדל בין רואה את הזחילה או לא רק שתלוי בכמות הזחילה שאם זוחל ממש אף שאין ניכר לעין רק שניכר החסרון ע"י המדידה מקרי זחילה: ב) ולכאו' שיש להעיר בזה דניכר הזחילה שכתב הרשב"א שי"ל דבעינן נראה לעין ולא סגי הניכר במדידה והוא מגמ' חולין (כ"ט) דבעינן שחיטת רוב סימנים רוב הנראה לעינים ופירש"י וז"ל כלומר רוב גמור שהוא ניכר ובט"ז יו"ד סי' כ"א סק"ב למד מלשון פירש"י דבעינן רוב הניכר בראי' ולא במדידה מדנקט רוב הניכר ועיין דעת' שם שסייע לזה ממתני' דבכורות (מ') אזנו אחת גדולה במראה ולא במדה דמשמע ג"כ דמראית עין היינו בלא מדידה, ולפי"ז הכ"נ לדין זוחלין במקוה דנקט הרשב"א ז"ל לשון ניכר הזחילה א"כ תלי' בניכר לעין ולא במדידה משום דמה שאינו ניכר רק ע"י מדידה לא מקרי ניכר כדברי הט"ז הנ"ל: אך י"ל לפי מה דאמר בשבת (קל"ז) דאמר שמואל כ"ז שמתקשה ונראה מהול א"צ למול במתניתא תנא כ"ז שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למול כו' איכא בינייהו נראה ואינו נראה דלשמואל דנקט נראה מהול א"צ למול הא נראה ואינו נראה צריך ולמתניתא דנקט אינו נראה צריך הא נראה ואינו נראה א"צ, ועיין ח"צ סי' ס"א שלמד מזה לענין לשון השטר ועיין בש"ר בכסדהר"ס סי' כ"ט, ולפי"ז נראה דהכ"נ בגמ' דחולין (כ"ט) דנקט בלשון חיוב דבעינן רוב הניכר שפיר אמרינן דבעינן רוב הניכר לעינים ולא סגי ניכר במדידה משום דמקרי נראה ואינו נראה בכלל אבל הרשב"א ז"ל דנקט בלשון שלילה דבאין ניכר הזחילה ל"ה זוחלין ממילא דנראה ואינו נראה דהיינו שניכר במדידה שפיר מקרי

זחילה ודוק היטב: ג) ובאמת מדברי הרשב"א עצמו משתמע הכי בראייתו מהא דחגיגה (כ"ב) דהא כל ארעא חלחולי מחלחלא כו' ותיקשי דהוי זוחלין אע"כ דאינו ניכר הזחילה לא מקרי זוחלין עכ"ד א"כ לא שמעי' מזה רק בכה"ג דהתם דלא ניכר הזחילה כלל אפי' במדידה ואע"ג דהתם ג"כ החלחול והבליעה הוא בקרקע מ"מ בעינן ג"כ שלא יהי' ניכר הזחילה דוקא וכלשון הש"ע בסעי' נ"א, ובפרט לפימ"ש בביאור הגר"א סי' ר"א סק"ו וס"ק צ"א בטעמא דקרא דמקוה אין מטהר אלא באשבורן משום דכל זוחלין ל"ה חיבור ומבואר בש"ע סעי' ס' שאין הנזחלין מערבין א"כ ליכא צירוף מ"ס ומעיין דכשר בזוחלין משום דמעיינן מטהר בכ"ש וא"צ צירוף, ולפי"ז בשלמא בכה"ג שלא ניכר הזחילה דהיינו שזוחל מעט שפיר יתכן דלא מקרי זחילה ול"ה בכלל הא דאין הנזחלין מערבין אבל באם זוחל זחילה שי"ב ממש מה בכך שנבלע בקרקע או מחמת שהמים או איזה דבר מכסהו עכ"פ מכיון שזוחל ממש הרי אין הנזחלין מערבין ומאוד צדקו דברי הד"ח דאפי' אין נראה לעין מקרי זוחלין ובמק"א כתבתי לפלפל הרבה בדברי ההגר"א ז"ל ואכמ"ל: ד) ובעיקר ראיית הרשב"א דבאין ניכר הזחילה ל"ה זוחלין מהא דריש נדה במקוה שנמדד ונמצא חסר דאל"כ תיפוק לי' דפסול משום זחילה אע"כ משום שאין ניכר הזחילה ראיתי בשו"ת מהר"ש ח"ב סי' נ"ג שכתב די"ל הכוונה ונמצא חסר אין הפי' שחסר מ"ס רק שחסר משיעור הראשון והפסול באמת מטעם זוחלין ומיושב בזה קו' שו"ת ב"ש במה שפירש"י שם דמירי בכלים שטבלו בו וקשה הא לכלים סגי ברביעית והוי סד"ר ולהנ"ל א"ש דיש כאן פסול דאו' מטעם זוחלין ולפי"ז אדרבה מכאן הוכחה דאפי' אין הזחילה ניכר להדיא מקרי זוחלין עכ"ד שם ובח"ג סי' מ"ו עיי"ש: ה) ולענ"ד נראה דלא יתכן לפרש כן לפמ"ש בד"ח ה' מקואות סק"ה דגם כה"ג שנזחל מחוץ לפנים ועומד במקומו ואינו יוצא לחוץ מקרי זחילה בשעה שזוחל, ולפי"ז מקוה שנמדד ונמצא חסר ע"כ הכוונה שחסר מ"ס דאס"ד שהפסול משום זוחלין א"כ למה נקט דוקא שנמדד ונמצא חסר הרי אפי' שנמדד ונמצא ריבה בשיעור מכפי שהי' מקודם שנתרבה ע"י שזוחל להמקוה ג"כ איכא פסול זוחלין ולמה נקט מתני' שנמדד ונמצא חסר דוקא, אע"כ דהכוונה שנמצא חסר מ"ס כדברי הרשב"א ז"ל.

ועיין בלחם ושמלה סקט"ו בשם ס' מי השלוח דבזוחל לפנים ל"ה זוחלין ושגם דעת התשב"ץ יהי' כן, ולהאמור דברי הרשב"א ז"ל מסייעין דגם כה"ג מקרי זוחלין והוא שהכריחו להרשב"א ז"ל בפ"י הש"ס במקוה שנמדד ונמצא חסר שאין הפסול משום זוחלין כנ"ל ונמצא שי' הד"ח מסתייע מדברי הרשב"א: ו) אבל עכ"פ במ"ש הרשב"א דבאין ניכר הזחילה ל"ה זוחלין אין לך בו אלא חידושו בלא ניכר לעין וגם לא במדידה אבל בזוחל ממש שניכר במדידה מה שע"פ החסרון שנתהוה במקוה במשך הזמן ניכר שהי' זחילה ממשיית אך שלא נראה לעין הזחילה יש כאן פסול זוחלין, אך בנ"ד שהמקוה בעירו הוא מעיין הגם שלדברי שו"ת מהרי"ט יש לחוש במעיינות דידן שהם תמצית וגם שכתב בד"ח לחוש לדברי הר"ש דמעיינן לא מטהר בזוחלין רק במקום נביעתו ולא במקום שנמשך, עכ"פ כיון שדעת הרא"ש בה' מקואות סי' י"ב לגבי מקוה שנמדד דל"ה זוחלין כ"א בזוחל כמעיינן ממש, וכן דעת האשכול סי' ס' משום צירוף דבריהם שוב אין להתמיר בכה"ג שלא ניכר הזחילה לעין הרואה וכמו"ש באמרי יושר סי' קכ"ז וסי' ק"ל להתיר בשעת הדחק במעיינות דידן: ז) ובנ"ד אם נצרך לתקן לכתחלה, הנה מה שהי'

לדון מטעם שלא להוציא לעז על הראשונים וכמו"ש הש"ך יו"ד סי' קצ"ח ס"ק מ"ה משו"ת מהרמ"ל והגהות בית הלל ביו"ד סי' ר"א סעי' ל"ו, ובפרט בנ"ד שנבנה המקוה ע"פ זקינו הגה"צ מגארליץ זצ"ל ומשתמשים בה כמאז ועד עתה, אבל הנה בשו"ת ד"ח עצמו ח"ב סי' צ"ד אף שכתב לחוש משום לעז בכ"ז סיים דאחר שתשקוט המחלוקת שיסכימו שני הצדדים יעשו התיקון בהמקוה שיהי' כשר עצהיו"ט.

וגם בס' דברי יחזקאל בסופו שהזכיר מחשש לעז כתב לתקן בקל, וא"כ גם בנ"ד הי' מהראוי לתקן לכחחלה: אך כ"ז באופן שאחר ששופכין המים להמקוה יחסרו ויורידו גם למטה משיעור הגובה של מדת המים [וואסערשפיעגעל] אבל אם יעשה הנסיון שבאם לא ישפכו בהמקוה רק בשיעור גובה מדת המים לא יחסר יותר ובכה"ג שגם המים שלמעלה מן המדה זו לא ניכר לעין הרואה פשיטא שאין כאן חשש זוחלין אפי' לכתחלה וכמו"ש ג"כ באמרי יושר סי' קצ"ט שענין מדת המים בגבהו נרמז בהשגת הרז"ה לבעה"נ בשעה"מ סק"א עיי"ש וע"כ באופן דאיכא צירופי טעמים הנ"ל היא מקוה כשרה לטהרות בנות ישראל לכתחלה אחר שלפי דברי כ"ת קשה לתקן וכמעטמן הנמנע, בודאי שאין שום חשש ופקפוק, אבל בכל אופני תיקון האפשר צריכין להתאמץ בכל עוז, זה הנלע"ד: והנני ידידם דוש"ת.

סימן עא ב"ה ב' אלול תרצ"ד. שוכט"ס לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב כש"ת מוהר"ח מענדל רויטמאן נ"י אבד"ק קרעשוב: ע"ד שאלתו במקוה העשוי' מחפירה וראו שנוזלים מים באיזהו מקומן מן הכתלים ואחורי המעלות לתוך המקוה: (א) הנה הביא כ"ת מד"ח ריש ה' מקואות דזוחל לתוכו ג"כ מקרי זחילה אבל בלו"ש הביא מהתשב"ץ וכ"כ בס' מי השלוח דזוחל לתוך המקוה ל"ה זוחלין, ואני כתבתי בתשו' הקודמת ראי' בשי' הרשב"א ז"ל כדברי חיים דאפי' כה"ג מקרי זוחלין והוא ממ"ש הרשב"א בשער המים ובש"ע סי' נ"א דבאין הזחילה ניכרת ל"ה זוחלין ובשו"ת התשב"ץ ח"א סי' י"ז הביא ראיית הרשב"א מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דמשמע רק משום דנמצא חסר אבל לא מטעם זחילה והיינו משום דלא ניכר הזחילה עיי"ש ולכאו' מאי ראי' דלמא באמת הכוונה ונמצא חסר לא שחסר ממ"ס רק שחסר משיעור הראשון והפסול הוא באמת מטעם זוחלין, רק דמזה הוכחה גדולה דאפי' בזוחל לפנים מקרי זוחלין כשי' הד"ח וע"כ א"א לפרש לגבי מקוה שנמדד ונמצא חסר שהטעם משום פסול זוחלין, הרי אפי' נמדד ונמצא יתר שריבה השיעור מכפי שהי' תחלה ע"י שהיו זוחלין לתוכה ג"כ נפסלה בזוחלין ומדנקט מתני' שנמדד ונמצא חסר דוקא ש"מ שאין הפסול משום זוחלין רק משום שחסר משיעור מ"ס: (ב) אבל הרי שי' התשב"ץ עצמו דזוחל לתוך המקוה ל"ה זוחלין ותקשי לשיטתו איך הביא ראיית הרשב"א מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דבאינו ניכר הזחילה ל"ה זוחלין הרי י"ל דבאמת נמדד ונמצא חסר הפסול הוא זוחלין, והנ"ל עפ"מ"ש הש"ך סי' ר"א סק"ל דלשון מקוה שבמשנה משמעותו מקוה של מי גשמים ולפעמים גם מי מעיין ומפרש עפ"י"ז משנה דג' מקואות בש"ע סעי' נ"ה דהן מעיינות שמטהרין בזוחלין עיי"ש וא"כ הכ"נ במקוה שנמדד ונמצא חסר הרשב"א ז"ל שפיר הקשה דתיפוק לי' משום פסול זוחלין כיון דלשון מקוה סובל ג"כ מי גשמים שפוסלין בזוחלין אבל לומר שבאמת הפסול הוא רק מטעם זוחלין לא יתכן כיון דמשמעותו הוא ג"כ מקוה של מי מעיין שאין נפסל בזוחלין וע"כ שפיר למד הרשב"א

דעל כרחו הפסול הוא משום שחסר ממ"ס ומשום פסול זוחלין ליכא הכא אפי' במקוה של מי גשמים כיון שלא ניכר הזחילה, ונמצא לפי"ז דיתכן גם בש"י הרשב"א דזוחל לפנים לא מקרי זוחלין כשי' התשב"ץ: ג) והנה בנ"ד יש ג"כ צירוף דעת הרא"ש ה' מקואות סי' י"ב לגבי מקוה שנמדד דל"ה זוחלין כ"א בזוחל כמעין ממש וכן דעת האשכול סי' ס' ועיין שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קכ"ז בזה ועוד יש לנו צירוף דעת הרא"ש בש"ע סעי' נ' דאם ישאר מ"ס אחר הסדק כשר ולדעת הרמ"א כשר בדיעבד ובשו"ת מהרי"ק שורש קנ"ו כתב בדעת הרא"ש דאינו מכשיר רק בשטובל במים שלמטה מהסדק בלי סיוע המים שלמעלה אבל בשו"ת מאיר נתיבים סי' י"א פשיטא ל"י דהרמ"א מתיר גם בטובל במים עליונים ועכ"פ בנ"ד שהמים נוזלים מעט מן הכתלים למעלה שתוכל האשה לטבול בלי סיוע המים העליונים בודאי שכשר להרמ"א בדיעבד ומשום צירופי כמה צדדים הנ"ל ה' מקום להכשיר גם לכתחלה ובכ"ז במקוה של טהרת בנות ישראל מהראוי להדר אחר יתרון הכשר לכתחלה בלא צירופי ס"ס ע"כ אחר שבדאי לא ימלט שלא יהי אפשר לתקן ע"י כותל אבנים עם צימענט שלא יטנפו המים התיקון עדיף לצאת כל הדעות לכתחלה.

מ"ש לדון אם מקוה זו בשעה שנוזל לתוכה נפסלת בג"ל מים שאובין נראה כוונתו למ"ש בשו"ת ב"ש ח"ב סי' פ"ו עפ"ד שו"ת מהרי"ט סי' י"ח דזוחלין אין מטהרין את השאובין ומה שהקשו ע"ז ממתני' דמקואות פ"ו מ"ח כתבתי במק"א בתשו' אריכות ומקצת כתבתי בהסכמה לס' ברכת שלום ובנ"ד אין נפ"מ לפי האמור דמן הדין המקוה כשרה ול"ה זוחלין רק מה שיש לתקן לכתחלה: ואודות המקוה שחלקוהו ולא ניכר הזחילה זו מזו רק כששואבין האחת גם השני' נשאבת הנה הגם שבנוב"ת סי' קל"ז וב"ש סי' נ"א כתב לחוש לב' הסברות של הש"ך סק"ל דבעינן זוחל רק מכח האדם וגם חוזרין ושבין מ"מ כשהנקב באמצע ולא ניכר הזחילה מבואר בב"ש שם דכשר בפשיטות דאל"כ איך משכחת עירוב מקואות כשפ"ה אע"כ כיון שבשעת הטבילה גובה אחד להם עירוב מקואות הוא ולא זוחלין: ידידו.

סימן עב ב"ה ב' תולדות תרח"ץ. שוכט"ס לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב בנש"ק כש"ת מו"ה יוסף אונגער נ"י אבד"ק פאטשינוב: לתשובת מכתבו אודות המקוה שהתקינו מחדש בעירו מקוה ע"ג מקוה מחוברות בנקב כמ"ר התחתונה היא מעיין שי"ב שיעור מקוה ובעליונה שופכין מים שאובין במדה מרובה יותר ממה שנמצא בתחתונה היינו עד שיהא זרת למעלה מהטבור, אבל המים נחסרים במשך מעל"ע כעשרה צ"מ לפי המדידה ואין הזחילה ניכרת: א) הנה מ"ש שהחסרון עשרה צ"מ עולה ארבעים וויאדריס וזה אינו כי הכלים הנקראים וויאדריס גדולים במדה ונתת דבריך לשיעורים אבל באמת כפי כללי המדידה שמדת 1 דצ"מ כלומר עשרה צ"מ הוא 1 ליטר מים א"כ במקוה שבעירו בשטח מטר וחצי רוחב ומטר חצי אורך עולה ס"ה 225 ליטר וכפי שבזכרוני מאז אין רוחב ואורך המקוה שלכם יותר מכפי הנ"ל: ועל כל אופן הרי אין הזחילה ניכרת שכפי"ד הרשב"א בש"ע סעי' נ"א דניקב המקוה ומימיו נוטפין מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת וכתב מסברא שאם אי אתה אומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל וכולע מעט מעט עכ"ל, ודנו באחרונים דאף שניכר ע"י המדידה החסרון כיון שאין ניכר לעין הוי זחילה שאינה ניכרת עיין מהרש"ם

ח"ב סי' ל"ט וח"ג סי' רל"ט ושס"ז ובשו"ת אמרי יושר הביא ג"כ משו"ת שם ארי' סי' ע' וכן ראיתי בשם השו"מ מהדו"ב ח"ד סי' קע"ח וכתב ע"ז באמרי יושר ח"א סי' קכ"ז דלא ברירא כלל שיהי' הבדל בין עין רואה את הזחילה או לא רק שתלוי בכמות הזחילה שאם ניכר החסרון ע"פ המדידה מקרי זחילה והארכתי בענין במק"א בתשו' ואכמ"ל וקשה עתיקא: ב) ובשו"ת ד"ח ח"ב סי' צ"ט כתב דבירוד טיף אחר טיף מיקרי ניכר הזחילה וכתב בא"י הנ"ל לחקור מאין מקורו, אבל לענ"ד נראה שלמד זה ממה שהעיר בח"ס סי' רי"א אמ"ש הרשב"א אפי' ניקב ולא ניכר הזחילה כשר, דלכאו' יש רא' להיפוך בתוס' בכורות (נ"ה) שרצולהוכיח דמעין כשר באשבורן מים שעשה שלמה שהי' מחובר לעין עיטם והי' אשבורן ודחו זה ממה דבירושלמי איתא שהשוורים היו רגליהם נקובים כמוציא מים א"כ היו נזחלים עכ"ל ומשמע נקב קטן כמוציא מים לבטל מתורת כלי המיוחד למים וצ"ל דלית לי' להירושלמי כללא דרבא בשבת (צ"ה:): מ"מ אפי' ניקב ככונס משקה נמי נקב קטן הוא ומטפטף מעט מעט ומ"מ קרי לי' זוחלין ודלא כהרשב"א הנ"ל עכ"ד הח"ס, והנה בנדה (מ"ט:) ת"ר כיצד בודקין כ"ח לידע אם ניקב ככונס משקה כו' הי' טורד טיפה אחר טיפה בידוע שכונס משקה לפי"ז מאחר שכתב הח"ס ע"פ דהתו"ס דבשיעור ניקב ככונס משקה הוי זוחלין ממילא יוצא דבירוד טיף אחר טיף הוי זוחלין כיון שהוא עצמו שיעור כונס משקה וע"כ מקור הד"ח טהור מכאן ודו"ק: ולפי"ז אחר שמסיק הח"ס שם דט"ס הוא בתוס' שם וצ"ל כמוציא רמון וכמו"ש התוס' פסחים (ק"ט) א"כ י"ל דניקב ככונס משקה לא מקרי זחילה וה"ה בירוד טיף אחר טיף ומכש"כ בלא ניקב רק מה שנבלעים בקרקע הרי יותר פשוט דאם לא ניכר הזחילה שכשר וכמו"ש בח"ס שם דעכ"פ מה שנבלע מבין רצפת אבנים לא מקרי זחילה שהרי אינה ניכרת: ג) ובנ"ד הגם שכתבתי במק"א להוכיח דאפי' אם ניכר אך במדידה אף שלא נראה לעין מקרי זחילה אם זוחל ממש רק אם הוא דרך טפטוף מעט כשר ואין אתנו יודע עד מה, דאפשר שבחסרון עשרה צ"מ ליום במקוה זו הוי דרך זחילה, מ"מ כיון שהמקוה היא מעיין ואף דתנן במעיין עומד שריבה עליו שאובין שמטהר רק באשבורן מ"מ הרי מבואר בר"מ ה' מקואות פ"ט הי"א דדוקא בזוחל חוץ ממקום מקורו, רק שבד"ח ח"ב סי' צ"ג כתב שצריכים להחמיר כדברי הר"ש שאפי' במקום מקורו אינו מטהר בזוחלין עיי"ש אבל מ"מ משום דעת הר"מ יש לנו יסוד גדול ולהתיר עכ"פ בכה"ג שלא ניכרת הזחילה, ועוד שכתב במהרש"ם ח"ב סי' נ"ט דגם הר"ש אינו פוסל רק בזוחל חוץ ממקום המקור כמבואר למעיין בר"ש פ"א מ"ז בשם התוספתא ובפ"ה מ"ג וכן בשו"ת משיב כהלכה סי' ח"י להקל בכה"ג וע"כ כתב שאין שום מקום להחמיר בכה"ג ע"פ תשו' ד"ח הנ"ל: ד) גם לפי מכתב כ"ת החסרון הנראה ע"פ המדידה הוא רק כשממלאין המקוה שיהא המים זרת מעל הטבור כמבואר ברמ"א סעי' ס"ו, אבל במיעוט משיעור הנ"ל נתמעט גם הזחילה ובודאי שבשיעור מקוה של מ"ס בתחתונה לא יחסר מאומה א"כ הרי לנו דעת הרא"ש והש"ע סעי' נ' דאם נשאר מ"ס שאינם זוחלין כשר: ה) עוד נ"ל דבכה"ג שזוחל למעלה ממ"ס ונשאר מ"ס בלא זחילה וגם שאין הזחילה ניכרת לכ"ע כשר, דהנה ראיית הרשב"א הביאו התשב"ץ ח"א סי' מ"ז הוא מדתניא מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות והיינו בשנמדד והי' בו מ"ס מצומצמות וכשנמדד ונמצא חסר ממ"ס חיישינן שמא חסר מקודם

אבל בנשאר גם עכשיו מ"ס כשר ולא חיישינן מה שהי' זוחל אע"כ דזחילה שאינה ניכרת כשר, אבל דעת המחמירים אפ"ל בזחילה שאינה ניכרת נראה שהיא משום מ"ש בהגר"א ס"ק צ"ו שתמה ע"ד המחבר בזה משום דרק הרשב"א לשיטתו דאפ"ל בנשאר מ"ס פוסל זחילה אבל לפמ"ש דאין נפסל אא"כ לא ישאר מ"ס א"כ אפ"ל בכה"ג שאינו ניכר פסול, וכוונתו נראה דמשם אין רא'י מהא דמקוה שנמדד דהטהרות טמאים רק בנמצא חסר ממ"ס דוקא, שהוא משום דבנשאר מ"ס ואין זוחל לא חיישינן במה שהי' זוחל למעלה ממ"ס לדעת הפוסקים כן, ולפי"ז בכה"ג בהצטרף תרתי לטיבותא שנשאר מ"ס בלי זחילה וגם שאפ"ל למעלה ממ"ס אין הזחילה ניכר כשר ממנ"פ דלדעת הרשב"א שפוסל אפ"ל בנשאר מ"ס בלי זחילה הרי לשיטתו טובה ראייתו ממקוה שנמדד דבלא ניכרת הזחילה כשר ולהפוסקים המחמירים בלא ניכר הזחילה הרי משום דמכשירים בנשאר מ"ס בלא זחילה וא"כ ממנ"פ כשר בכה"ג ודו"ק: ו) וגם שדעת הרא"ש ז"ל בה' מקואות סי' י"ב לגבי מקוה שנמדד דל"ה זוחלין כ"א זוחלין כמעין ממש וכן דעת האשכול סי' ס' והגם שלא הובא דעתם בש"ע וכתב בפמ"ג כללי ס"ס ובכ"ד ובלבוש דדעת הפוסקים שלא הובא בש"ע אין לצרף לס"ס וכ"כ בתומים שאין לומר קים לי כדעה שלא הובא בש"ע אבל בנוב"ק אע"ז סי' מ"ז כתב ע"ז דכי ע"פ הכרעת הב"י והד"מ נשים דעת גדולי הפוסקים כלא ועיין הגהות יד אברהם סי' ק"ו ובפרט בנ"ד שיש לנו כמה ספיקות ויסודות להקל ע"כ נראה שהיא מקוה טהרה לבנ"י אחר ששמעתי מפי האיש מק' שגדול שעת הדחק לפי שא"א לטבול במקוה הישנה, ומשום שכבר היתה לשיחת רבים השאלה שהיתה על המקוה הי' נראה לדעתי להמתין עוד איזה שבועות למען למלא את המקוה על גדותי' ובמשך הזמן תשבע מלבלוע גם יהי' שואבין וממלאין בכל פעם כדי שלא יבאו על הבחינה יותר, ואחר שבועות שתיים או יותר יכולים לסמוך בתקוה שכבר שבעו מלבלוע האבנים החזשים ע"פ האמור שבכל אופן אין חשש, הוא הנלענ"ד, וטוב שישאל עוד בעצת רב מובהק אם יסכים אתנו יכול להכשיר המקוה בלי פקפוק: ידידו סימן עג.

ב"ה כ"ו תמוז תרצ"ז שוכט"ס לכ' ידידי הרב החו"ב בוצ"ק כש"ת מו"ה אברהם יצחק הלוי נ"י אבד"ק מאנדרזוב: ע"ד שאלת המקוה שיש לה השקה עם מי גשמים שבבור, אבל ע"י שהבור נמצא בחדר שטובלין בו ומן הבל וחום שיש שם מזיעין הכתלים מים, עי"ז נמצא ממי הזיעה בבור ועתה גם אחר שניקו מקודם את מי הזיעה מהבור עכ"ז יש לחשוש שמא במשך הימים עד שנתמלאו מ"ס מי גשמים כבר נקבצו מחדש ג' לוגין ממי הזיעה שפוסלין את המקוה: א) הנה כפי ציור השאלה שהזיעה באה רק מן ההבל וחום של מקוה טהרה שטובלין בה ולא נמצא בחדר זה אמבטים לרחוץ בהם, א"כ לא אדע מה חשש יש במי הזיעה ואין לזה ענין לשאלת המהרש"ם ח"א סי' קכ"ב ששם נשאל במקוה שהיא בחדר המרחץ שמזיעין שם והמזיעים שופכים עליהם מים בכלים והמים נבלעים בכתלים ונופלים למקוה וכמו שהביא כ"ת בעצמו דשם הוי מי שאובים ממש אבל בנ"ד הרי הזיעה הוא מים של מקוה כשרה ותנן במכשירין פ"ב מ"ב מרחץ טמאה זיעתה טמאה וטהורה בכי יותן הבריכה שבבית הבית מזיעה מחמתה, אם טמאה זיעת כל הבית שמחמת הבריכה טמאה והתם איירי לענין הכשר מים ע"כ גם מרחץ טהורה זיעתה בכי יותן ומכשרת אבל לענין מקוה כיון שהבריכה טהורה גם זיעתה טהורה ומה

לנו לחוש בזה: ב) זולת אפשר שבא לחוש שהזיעה בא ג"כ מן האנשים הטובלים והוי המקוה בא ע"י אדם וכדין התוספתא בלגיון העובר ממקום למקום וזילפו בידיהם וברגליהם ג' לוגין דפסול משום תפיסת ידי אדם, ואע"ג שהוא רק זיעהמן האדם מ"מ אחר שטבל והזיע חשוב כמים וכמתני' דמכשירים פ"ב מ"א דבא במים שאובין והזיע זיעתו טמאה אבל גם זה אינו דבנ"ד רחוק המציאות הוא שמזיעת האדם יתקבץ ג' לוגין מים אל הבור במשך ימים אחדים עד שיתמלא הבור מ"ס ממי גשמים, ועוד דאפי' יהי כן ג"ל מים מזיעת האנשים אין בזה משום תפיסת ידי אדם כיון שבא הזיעה אל הכותלים ומשם נופלים אל הבור וכמפורש בתוספתא הביאה בב"י ר' יוסי אומר זילף בידיו או ברגליו ג"ל למקוה פסל הוליכו עם הקרקע כשר וא"כ הכ"נ אין בזה משום תפי"א, מלבד דאיכא בזה דעת הראב"ד הביאו הב"י דתפיסת ידי אדם אינו פוסל בג"ל וכשר עד מחצה ועיין ט"ז סקכ"ח וסקמ"ז, גם דעת הב"ח דאינו פוסל כ"א במכוין להפילו למקוה אבל אם נפלו מיזו שלא בכונה הוי כנפל ממילא שלא ע"י אדם שכשר שע"כ א"צ לנקוב הדליים ששואבין בהן המקוה רק דלא קיי"ל כהב"ח בזה וכמו"ש בש"ך סקמ"ו, אבל בנ"ד הרי בלאה"כ ל"ה תפי"א כיון שהוליכן עם הקרקע דהיינו הכתלים: ג) רק אפי' באופן שהי' בנידון שאלתינו חשש שאובין שנוטפין מן הכותלים להבור, ואף דהוי מיעוט שאובין בהמשכה הי' לנו לחוש לכאו' למ"ש ברמ"א סעי' מ"ד דאם המשיך תחלה מים פסולים ואח"כ הביא עליהן רוב מים כשרים לא מהני, אבל הנה הגם שדעת הר"מ כן כפי שהביא הב"י משמו אמנם הרי הר"ש מקוואות פ"ד מ"ד והביאו ג"כ בב"י כתב בהדיא דמדלא מפליג במתני' ובתוספתא משמע דאין חילוק בין באו הכשרים למקוה קודם השאובים ובין באו השאובים קודם לעולם מטהרין ברבי"א והמשכה עכ"ל וראיתי מי שהביא ראי' מדברי התה"ד שהביא בב"י בהכשר מקוה ע"י עפר שכתב דאע"ג שנמשך מי שאובין מן העפר נטהר ברבי"א והמשכה הרי דס"ל דאפי' בכה"ג דהשאובין קדמו נטהרו ברבי"א והמשכה והוא כדברי הר"ש, כן ראיתי ג"כ במשנה אחרונה שם שכתב להקשות על הרמ"א הנ"ל שהעתיק חילוק הראשון של הב"י שאם קדמו השאובין לא מהני המשכה וקשה דלמה החמיר בזה כיון שהר"ש מיקל להדיא ובדברי הרמב"ם ג"כ אינו מוכרח ובשאובין דרבנן שומעין להקל עכתו"ד עיי"ש, ולענ"ד אין קו' על הרמ"א ז"ל ובמחכ"ת של בעל המשנה אחרונה אשתמיטתי דברי הר"ש עצמו דמקוואות פ"ב מ"ז שהעלה דין זה בספק שעל דין זה דבעינן קדמה רבי"א להמשכה כתב וז"ל ושמה לא שנא ובתוספתא משמע דאין חילוק כמו שאפרש לקמן בפ"ד כו' עכ"ל וא"כ אין קו' על הרמ"א שלא החליט כהר"ש אחר שהר"ש עצמו לא החליט, אך בנ"ד הרי איכא עוד כמה צדדי קולא מה שנפלו שלא בכוונה ודעת הראב"ד ז"ל הביאו הש"ך סקצ"ו דשלא בכוונה אפי' שאיבה כולה בהמשכה כשרה א"כ עכ"פ במיעוט שאובין אפי' קדמו השאובים יש להכשיר וכמו"ש במהרש"ם ח"א סי' קכ"ב שהביא כ"ת, וגם מחי' רע"א בש"ך סקצ"ט דמיעוט המשכה בתחלה דפסול הוא רק להצטרף למ"ס אבל אם יש מ"ס בלעדם כשר ובפרט שלא נודע בנ"ד אם נפלו ג"ל מים בבור מקודם שבאו מ"ס מי גשמים, ע"כ מכל הני טעמי פשיטא שאין לחוש כלל והמקוה כשרה בלי חשש ופקפוק כלל: ד) ובאמנה בנידון שאלת המהרש"ם שהזיעה באה ע"י ששופכים מים בתנור עם אבנים מלובנים מהם נעשה הזיעה וההבל בבית המרחץ ועי"ז

נדבק גם בכותלי המקוה הליחות ונוזל להמקוה והעלה להתיר משום דהוי שלא בכוונה ונטהר ברבייה והמשכה אף שקדמו השאובין כנ"ל, ולענ"ד צע"ק דמהיכן נדע להבחין שהזיעה באה אל המקוה רק מן היורד מן הכתלים הרי אפשר כמו שהזיעה עולה על הכתלים כן יורדת ישר אל מי המקוה וא"כ ליכא המשכה כלל, ולכאן י"ל דעכ"פ הרי יש הפסק אויר הבית והמקוה והוי המשכה באויר וכהא דזבחים (כ"ה) גבי נתן ידו כדי שיעברו מים לחבית דקאמר אס"ד אויר כלי לאו ככלי דמי אמאי פסול והלא מן האויר בא לו פירש"י מבואר דהיכי דליכא משום אויר כלי הוי המשכה ע"י האויר, ומצאתי בש"י"ט פ"ה מ"ה שהרגיש בזה אבל הביא ממ"ש הרא"ש ה' מקואות סי' י"ב שכתב להדיא דאסור להמשיך בדבר המקב"ט לאויר, ונראה הטעם משום דסופו ליפול למקוה הוי כמונח וליכא המשכה ובתוס' גיטין (ט"ז) שכתבו דנצוק גרועי מקטפרס לפי שהקילוח עומד באויר ול"ה חיבור אפי' סופו ליפול הנה זה רק דל"ה חיבור ע"י שסופו ליפול אבל מ"מ הוי כמונח למטה משום שסופו ליפול וכמו באויר כלי ככלי דמי דל"ה המשכה ועיין שו"ת ד"ח ח"ב סי' פ"ה להוכיח מכמה משניות דל"ה המשכה באויר רק דבעינן המשכה ע"ג קרקע, אך לא הביא דברי הרא"ש הנ"ל, ומ"ש בש"י"ט שם להטעים מה דקיי"ל שאין טובלין באויר שהוא מטעם דאויר קרקע ל"ה כקרקע, במחכ"ג למה צריך לבדות טעם חדש בזה וכבר כתב בפירש"י חגיגה (י"ט) הטעם שאין מטבילין באויר משום שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה, ובב"י כתב ע"ז דמשמע דנפקא להו מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים דהנך אין דרכן להיות באויר, והר"מ כתב הטעם משום דבאויר הו"ל זוחלין וגרוע מזוחלין שע"כ אפי' בגל שנתלש מן הים דמטהר בזוחלין אמר בתוספתא ובחולין (ל"א) שאין מטבילין באויר עיי"ש, ועשו"ת משיב כהלכה סי' ט"ו, עכ"פ שלא זה הטעם דאין מטבילין באויר משום דל"ה כמונח בקרקע דבאמת אמרי' דהוי כמונח משום דסופו ליפול וע"כ בעינן ג"כ המשכה ע"ג קרקע דוקא ולא באויר, ולפי"ז דברי המהרש"ם בתשו' הנ"ל צ"ע דאפשר הזיעה ממים ששופכים מהכלים היא נופלת ישר אל המקוה וליכא המשכה, אך בנ"ד אין נפ"מ דודאי ליכא כאן למיחש שיתקבצו מי זיעה שלא ע"י הכותלים שאין כאן שפיכת מים על אבנים רק אם נמצא זיעה מעט אפי' שתהי' מן שאובין אבל אין מציאות למעט זיעה שתבא למקוה שלא ע"י הכותלים וליכא למיחש כלל, הנלע"ד כתבתי: והי' בזה שלום.

סימן עד ב"ה ד' תבא תרצ"ו. שלום להחזו"ב כ' שאול בערנער נ"י: נזכרתי היום להעניף עין במכתב ח"ת מאז ולהשיבך מה שיש אתי להעיר בזה: א) במתני' דמקואות פ"א מ"ג נפלו מים טמאים ושתה טהור טמא ובפי' הר"מ וז"ל הודיענו ג"כ שיטמאו אלו המים אשר אין בהם מ"ס במשקין טמאים כו' ועיקר אחד מקובץ עמהם שמשקין טמאים מטמאין לרצון ושלא לרצון, ובתוס' ר"ע כתב דמשמע מד' הר"מ דאע"ג דס"ל שאין מי גבאים מיטמאין אלא לרצון, מ"מ בנפילת מים טמאים מטמאין אפי' שלא לרצון אכן בחיבורו פט"ו מטו"א כתב דאפי' בנפילת מים טמאים אינו טמא אלא לרצון עכ"ק, ע"ז כתבת שיש ראי' דמים טמאים מטמאין מי גבאים אפי' שלא לרצון ממתני' דמכשירין פ"ב מ"ג מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים כו' אבל אם קדמו מי גשמים אפי' כ"ש למי שפיכות טמא ובר"מ פ"ב מטו"א דמיירי בין בכלים בין בקרקע ומדתנן שירדו מי גשמים אפי' שלא לרצון אע"ג דבקרקע הו"ל מי גבאים ובפי' הרא"ש הרגיש וכתב דכיון

שירדו כבר ניחא להו וחשיבו לרצון, אבל הרי במתני' דמקואות הנ"ל בנפל ככר של תרומה אם לא הדיח טהור משום דל"ה לרצון מבואר דמי גשמים אף אחר שירדו לא חשיבי לרצון עכ"ד:ב) ובאמת פ"י הרא"ש אין לו ענין עם פ"י הר"מ שהרי הרא"ש מפרש למתני' במי גשמים בכלי דוקא לא כהר"מ שכתב בין בכלי בין בקרקע רק שכפ"י הרא"ש לעצמו כתב ג"כ במשנה אחרונה לפרש לשיטת הרמב"ם דקדמו מי גשמים ניחא ל"י והוי לרצון: אבל נראה שיש מקום לפ"י הרא"ש ומ"א ולא קשה מפ"א דמקואות שהרי הר"מ בפט"ו מטו"א ה"א כתב מפורש דמי גבאים שא"ב מ"ס אין מתמאין אלא לרצון ואין מתמאין אלא לרצון, וע"כ אתי' שפיר פירושא דמתני' במקואות פ"א שתה טמא ושתה טהור טמא דע"י השתי' מן הטמא והטהור איכא רצון לגבי טומאת המים שמקבלים טומאה במחוברים דע"ז מה ששתה הטמא ואחר זה ששתה הטהור איכא רצון לענין שיטמאו המים את הטהור, ומשא"כ להלן במתני' בנפל ככר של תרומה שלא בכוונה נהי דאיכא רצון לגבי זה שיקבלו המים טומאה דע"י ששתה הטמא או שנפלו מים טמאים דדרכן לשופכן בכוונה כמו"ש בפ"י משנה אחרונה או שנאמר בהרב ע"פ פ"י הרא"ש במכשירין הנ"ל דאחר שכבר ירדו הגשמים ניחא ל"י וחשיבי לרצון זה מספיק לענין שהמים יקב"ט אבל איך יטמאו המים את הככר שאין מתמאין אלא לרצון לכך בעי הדיח דהוי לרצון וז"פ: ג) והנה באמת אין ראי' ממתני' פ"ב דמכשירין דל"ב לרצון שהרי כמו שמפרש הר"מ מתני' דמקואות שנפלו מים טמאים דהיינו לרצון הכ"נ יפרש שניתנו מי השפיכות ברצון, ואמנם אפ"י נאמר הפ"י שלא ברצון וכלשון הר"מ פ"ב מטו"א שירדו מי שפיכות ולא דייק לפרש ברצון דוקא, יש לתרץ מתני' דמכשירין דלא תקשי ממתני' דמקואות שאין מי גבאים מקב"ט אלא לרצון: ד) הנה מה שבתוסר"ע דקדק בסתירת דברי הר"מ דבפט"ו מטו"א כתב דאפ"י בנפלו מים טמאים בעינן דוקא שנפלו ברצון ואילו בפיה"מ כתב ועיקר אחד מקובץ שמשקין לרצון ושלא לרצון עכ"ק, ואני לא אדע כי לא זכיתי להבין קושייתו כלל דהרי הר"מ בפיה"מ כתב זה רק בדברי ר"ש דאמר אפ"י שלא הדיח טמא ע"ז כתב הר"מ בטעמא דר"ש משום דמשקין טמאים מתמאין אפ"י שלא לרצון ע"כ מקב"ט המי גבאים מהמים טמאים שנפלו וכן מתמאין אח"כ המים שנטמאו את הככר אפ"י שלא ברצון אבל ת"ק הרי פליג אר"ש ואמר דדוקא בהדיח טמא וע"כ שפיר כתב הר"מ בהלכותיו דגם במים טמאים אין מתמאין אלא לרצון משום דלא קיי"ל כר"ש ולפלא גדול על הגרע"א ז"ל שביקש למצוא סתירה בר"מ בין פיה"מ והלכותיו: ה) ועתה ביישוב הקו' ממתני' דמכשירין יתכן דבטעם פלוגתתן דת"ק ור"ש אם מים טמאים מתמאין שלא לרצון נראה דלשיטתו אזלו שהרי הסברא מה שמים טמאים יטמאו שלא לרצון שכתב ע"ז הר"מ בפיה"מ שהוא עיקר מקובץ אצלינו, הלא יסודו ממתני' דמכשירין פ"א ה"א דמשקין טמאין מכשירין לרצון ושלא לרצון ע"כ כמו לענין הכשר ה"ה לענין טומאה דאע"ג דמי גבאים שמחוברים אין מתמאין אלא לרצון אבל ע"י מים טמאים מתמאין אף שלא לרצון, ואכתי יש להעיר שהרי גם לענין הכשר דמים טמאין מכשירין שלא לרצון הטעם משום דטומאתו חושבתו וכדאמר בשבת (י"ז) דאפ"י כלי טמא חושב משקה וקשה דהא קיי"ל דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא א"כ ליכא חשיבות מה"ת במה שהם טמאים ומתמאין אחרים שהרי מה"ת אין המים טמאים מתמאין אחרים, אך באמת ניחא דמה שמים טמאין מכשירין שלא

לרצון איכא תרי טעמי חדא משום שטומאתו חושבתו וחדא משום דכתיב וכי יותן מים על זרע והדר ונפל מנבלתם אבל בטומאתו והכשירו באין כאחת לא בעינן ניהא לי' וא"כ למ"ד טומאת משקין לטמא אחרים ל"ד נהי דליכא טעם דטומאתו חושבתו מ"מ נשאר הטעם משום שטומאתו והכשירו באין כאחת, ותיתי לי שכוונתי לדברי המ"א במכשירין פ"א שכ"כ עיי"ש, אבל לפי"ז קשה דהא תינח לענין הכשר אבל לענין טומאת מי גבאים שיטמאו מים המחוברים מן המים טמאים שלא לרצון הדרא הקו' שהרי לגבי טומאה ליתא רק לטעמא דטומאתו חושבתו והרי טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא ובטומאה דרבנן לש"ל טומאתו חושבתו: אך באמת יובן עפ"ז שפיר פלוגתת ת"ק ור"ש במתני' דמקואות הנ"ל משום דבתוספתא ובגמ' פסחים (ט"ז) איתא ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר"מ כו' ר' יוסי ור"ש אומרים לאוכלים טמאים לכלים טהורים דס"ל לר"ש טומאת משקין לטמא אחרים דאו', ע"כ לשיטתו אמר כאן במתני' דמקואות דבין הדיח הככר בין לא הדיח טמא ומטעם שכתב הר"מ שהוא עיקר מקובץ דמים טמאים מטמאין שלא לרצון כיון שמטמאין אחרים מה"ת אמרי' טומאתו חושבתו, אע"ג דבבכורות (י') אמרי' דר"ש לית לי' איסורו חושבו כתב במ"א פ"ו דמכשירין דהתם לא מהני חשיבות האיסור לגבי טומאה אבל לטומאה עצמה טומאתו חושבתו והוא לשיטתו דטומאת משקין לטמא אחרים דאו', אבל ת"ק לשיטתו כדקיי"ל לטמא אחרים לאו דאו' לש"ל טומאתו חושבו ע"כ אמר דאפי' מים טמאים אין מטמאין המחוברים כמו לרצון ובלא הדיח הככר טהור, ודוק כי נכון מאד, ומה דתנן דנפל לתוכן מת או שהלך בהן הטמא ושתה טהור דל"ה לרצון הוא משום דלא שייך טומאתו חושבתו כ"א במשקין כמו"ש במ"א כאן: ו) ועתה במסלה נעלה בישוב מתני' דמכשירין פ"ב הנ"ל דהנה מה שאמרנו אליבא דת"ק דכיון שמשקין לטמא אחרים ל"ד לכך בעינן לרצון דוקא, נראה שיש לו ענין עוד בפלוגתא אחרת במתני' דטבו"י פ"ג מ"ו דר"מ אומר שמשקה טבו"י מכשירין לרצון ושלא לרצון וחכ"א אין טבו"י טמא וכתב בשו"ת עט"ח חו"מ סי' י"ט דפליגי במשקה של טבו"י שהוא שלישי ואין עושה רביעי בתרומה ס"ל לר"מ אע"ג שאין מטמא אחרים מ"מ משום טומאת עצמם חשיבי להכשיר אף שלא לרצון וחכמים ס"ל דלא מכשרי כיון דליכא טעם דטומאתו והכשירו באין כא' וגם ליכא טעם דטומאתו חושבתו עיי"ש, ולפי"ז גם מה שאמרנו דבמשקין טמאין למ"ד לטמא אחרים ל"ד טומאתו חושבו זה רק לרבנן אבל אליבא דר"מ אפי' משקין של טבו"י שאין מטמאין אחרים כלל אפי' מדרבנן מ"מ אמרי' טומאת עצמו חושבתו, ולפי"ז מיושב שפיר מתני' פ"ב דמכשירין דקדמו מי גשמים למי שפיכות טמא אע"ג דהוי שלא לרצון ולת"ק דר"ש בפ"א דמקואות גם במים טמאים בעי' לרצון דוקא, ז"א דהכא סתם מתני' ר"מ ולדידי' במים טמאים אע"פ שאין מטמאין אחרים מה"ת מ"מ משום טומאת עצמן חושבו דמטמא מי גבאים אפי' שלא לרצון וטעם החילוק בין קדמו מי גשמים למי שפיכות הוא כמו"ש הראב"ד ז"ל: ז) עוי"ל דבמתני' דמכשירין דאיירי במי שפיכות שחזקתן טמא כמו"ש הרע"ב ומשמע שטומאתן הוא כההוא דרישא דמתני' שם בגסטריות שישראל ועכו"ם מטילין לתוכה שהטומאה הוא משום מי רגלים דעכו"ם שעשאו כזבין לכל דבר והכ"נ במי שפיכות שרוחצין בהן איכא משום טומאת עכו"ם וע"ה שהם כזבין וטומאה זו חמורה משאר טומאות דרבנן דאין שורפין עליהן את

התרומה ואילו בטומאת עכו"ם תניא בתו"כ ובתוספתא מובא בר"ש פ"ב דזבים מ"א דאע"פ שאין העכו"ם מטמאין דזיבה מטמאין כזבין ושורפין עליהן את התרומה, והגם דבגמ' נדה (ל"ד) אמרי' דעבדו הכירא בקריו של עכו"ם דלא לשרוף עלי' תרומה וקדשים כבר הקשה בר"ש פ"ב דזבים מתו"כ ותוספתא הנ"ל דמבואר דשורפין: ובאמת בהגהות הש"ס נדה שם להגר"א ז"ל הגירסא דעבדו הכירא כי היכי דלא לחייב על ביאתמקדש והוא משום התו"כ ותוספתא דבטומאות עכו"ם שורפין עלי' תרומה וקדשים, וא"כ י"ל דמשה"כ נמי יש לטומאת עכו"ם ג"כ החומרא כמו טומאה דאו' לענין דמטמאין לרצון ושלא לרצון אפ"י מי גבאים המחוברים אע"ג דבשאר משקין טמאין אין מטמאין מי גבאים כ"א לרצון מפני שטומאתן לטמא אחרים דרבנן מ"מ טומאת עכו"ם דרבנן שעשאום כזבים חמיר מפני ששורפין עליהן את התרומה: (ח) וראיתי בפנ"י גיטין (ס"א) בהא דאמרי' שם שאין מפקדין תרומה אצל כהן ע"ה שכתב אע"ג דלא הוכשרו חיישינן שמא אכשרו אצל הנפקד ומשום דבטומאת ע"ה הוי מים טמאים שמכשירין שלא לרצון אבל כתב להסתפק אי שייך בטומאת ע"ה הדין דמכשירין שלא לרצון עיי"ש, והנה ממתני' פ"ב דמכשירין הנ"ל במי שפיכות שחזקתן טמא מטומאת עכו"ם וע"ה לכאו' ראי' כנ"ל דמכשירי שלא לרצון מדאמרי' שמטמאין מי גבאים שלא לרצון אך לפי הרא"ש הנ"ל דחשיבי לרצון לפי שאחר שירדו הגשמים ניחא לי' וחשיבי לרצון או למ"ש במ"א דאיירי שניתנו המי שפיכות ברצון, א"כ אין ראי' ועל כרחו' אנו צריכין לפי מ"א לשי' הר"מ שפסק בפ"ב דטו"א דינא דמתני' במי שפיכות כו' אע"ג דלהר"מ ליתא לתירוצא הנ"ל מ"ש אליבא דר"מ לשיטתו דאפ"י בטבו"י מכשיר שלא ברצון שהרי הר"מ פסק כחכמים, וגם מה שכתבתי דטומאת עכו"ם חמיר ששורפין עלי' את התרומה לא שייך להר"מ שפסק בפ"ב מה' מו"מ שאין שורפין עליו את התרומה, ועל כרחו' אנו צריכין לפי המשנה אחרונה דאיירי שניתנו המי שפיכות ברצון ואף שלשון הר"מ הוא שירדו ממי שפיכות כוונתו שירדו ברצון, גם י"ל דהרי מצינו עוד חומרא בטומאת ע"ה יותר משאר טומאות לפמ"ש רש"י יבמות (ט"ו): ד"ה שהן וז"ל וכ"ח טמא ע"ג ע"ה ושמא נגע בגב החביות וטמאה מדרבנן ובריטב"א שם תמה דהרי כ"ח אין מיטמא מגבו ות"י דבע"ה החמירו שיהא מדבריהם מגבו עכ"ל, ולפי"ז שיש חידוש בטומאת ע"ה לטמא אפ"י כ"ח מגבו י"ל שיש לו ג"כ החומרא יותר משאר משקין טמאים לטמא מי גבאים אפ"י שלא לרצון, אבל גם זה אינו להר"מ פ"ז מאה"ט הג' דגם משקין טמאים מטמאים כ"ח מגבו וע' בכורות (ל"ח): (ט) מה שכתבת שע"פ הר"מ בפיה"מ דמים טמאים מטמאין למי גבאים אפ"י שלא לרצון אתי' שפיר מ"ש הר"מ סופ"ה דמקואות דמקוה שא"ב מ"ס פוסל בה מים טמאים שאובין אפ"י פחות מג' לוגין, הנה לא יתכן למה שהרמז"ל בהלכותיו פוסק דאפ"י מים טמאים אין מטמאין למי גבאים כ"א לרצון, ולמה שכתבתי לעיל גם הר"מ בפיה"מ לא כתב כ"א בשי' ר"ש דלית הלכתא כוותי', ובשי' הר"מ דפוסל מים שאובין טמאים אפ"י בפחות מג' לוגין עיין בש"ך סי' ר"א סקנ"ט ועיין מהרש"ם ח"א סי' קכ"ב שהקשה באמת בדברי הר"מ שהרי אפ"י במים טמאים אין מטמאין אלא לרצון ות"י דהוי לרצון לפי שניחא לבעל המקוה שיפלו לתוכה מים עד שתתמלא כשיעור ואם תאמר שיהי' כשר הרי ניחא לי' וכה"ג שבתוס' פסחים כ"ו לגבי עלה עלי' זכר אבל לעולם ס"ל להר"מ דגם מים טמאים שנפלו

שלא ברצון טהור: י) בדבר האמור בטעם פלוגתת ת"ק ור"ש במתני' דת"ק אמר אם לא הדיח טהור ור"ש פליג, העיר כעת בני הרב הה"ג מו"ה אברהם נ"י שי"ל בזה הנה מה דאמר ת"ק אם לא הדיח טהור משום דאז הוי המים מחוברים ואין מטמאין אלא תלושים לכך בעי הדיח שיעשו תלושין: וקשה הרי כיון שקבלו המי גבאים טומאה לעצמן ע"י ששתה הטמא או שנפלו מים טמאים ברצון כמו"ש הר"מ בהלכות א"כ ממילא יטמאו המים אח"כ את הככר דמשום שכבר נטמאו ממילא חשיבי כתלושים מאליהן דטומאה תלי' בתלוש דאס"ד שעדיין מקרי המים מחובר לא משכחת לה שיטמאו במחובר וכמו"ש התוס' ב"ב ס"ה דמוכר את הבית לא מכר את התנור אפי' שהוא מחובר משום דאין חיבורו חשוב חיבור תדע מדמקבל טומאה עכ"ל, ועיין שו"ת כוכב מיעקב סי' צ"ו דבר יקר בזה, הרי דמשום דמקבל טומאה ממילא נחשב כתלוש וא"כ הכ"נ למה צריך לת"ק הדיח דוקא כדי שיעשה תלוש והרי כבר נעשה תלוש ברצון והוא הערה יפה, אך י"ל דמה דאמרי' שאין מים טמאים מטמאין אלא תלושין בעינן שיהי' תלושין לגמרי אבל משום זה שקבלו טומאה אף שעכצ"ל שנחשבו כתלושין הוא רק בכ"ף הדמיון ול"ה תלושין גמורים לענין שיטמאו את הככר ועיין תוס' פסחים (ל"ד:): ד"ה ונתן, ואמנם הרי בשבת (צ"ה) מצינו חידוש אליבא דר"ש דאע"ג דעציץ שאינו נקוב לכל מילי הוי כתלוש מ"מ לענין טומאה ס"ל דהוי כמחובר שאינו מקב"ט דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים שנ' על כל זרע זרוע אשר יזרע והיינו דלענין שיקבל טומאה ס"ל דבעינן תלושין גמורים עוד יותר מעציץ שאינו נקוב, ולפי"ז ר"ש לשיטתו הכ"נ במי גבאים מדקבלו טומאה ע"י נגיעת טמא ברצון עכצ"ל שהמי גבאים כבר נחשבו לתלושין גמורים דאלה"כ ל"ה מצי לקב"ט לר"ש דבעי תלושין גמורים לכך לשיטתו אמר דאפי' לא הדיח טמא דמשום שכבר קבלו טומאה לעצמן ממילא נחשבו כתלושין גמורים, והדברים נחמדים: סימן עה.

א) מתני' דמקואות פ"א מ"א מי גבאים שתה טמא ושתה טהור כו' והר"מ בפ"י וכן בהלכות פט"ו מטו"א לא כפי' הרע"ב דחשש משום הטפה עצמה, רק דמי גבא בין שאובין בין שאינן שאובין פחות ממ' סאה אין מתטמאין אלא לרצון וכיון ששתה הטמא הוי לרצון עיי"ש ושי' הראב"ד ז"ל דלעולם אין מי גבא מקבלים טומאה קודם שיתלשו, ובהגהות רש"ש גם בס' שי"ט תמהו על הראב"ד מפסחים (י"ז) דאמר ר"פ דמשקה בי מטבחיא בקרקע טהורין בדהוה בהו רביעית דחזי להטביל מחטין וצינורות רק דבטלי' לטבילותא דרביעית ולכך משקינן דעלמא מקב"ט משא"כ במשקי בי מטבחי' אוקמוה אדאוו וטהורין כפירש"י שם הרי מבואר דעכ"פ אחר שבטלוה לטבילותא מים שבקרקע פחות ממ"ס מקבלין טומאה אף קודם שיתלשו: ב) אמנם לכאוו גם לשי' הרמז"ל תיקשי דס"ל שאין מים שבקרקע מקב"ט עד שיגעו בהן ברצון ושם בפסחים מבואר דמשקי דעלמא מקבלים טומאה ומשמע אף שלא ברצון ובתפא"י כאן כתב שיש ראי' אלימתא לשי' הר"מ מש"ס דפסחים הנ"ל ותמהני דלכאוו אדרבה איכא תיובתא מיני' כנ"ל, וחפשי ומצאתי בבי"צ יו"ד ח"ב סי' מ"א שכתב כן דגם שי' הרמז"ל תמוה משם דמבואר דמשקי דעלמא טמאין עכ"פ מדרבנן אף שלא לרצון, דאין לומר גם התם דוקא לרצון דבכה"ג משמע מהר"מ דטמא מדאורייתא וא"כ איך קאמר דמשקי בי מטבחי' טהור דאוקמוה אדאורייתא: ג) והנ"ל לתרץ שי' הר"מ ע"ד הפלפול נכון, הנה לכאוו

ק"ל בדברי הש"ס שם ופירש"י דאפי' לאחר שבטלוח רבנן לטבילותא דרביעית אמאי יהי' משקים שבקרקע מקב"ט הרי כמו קודם שבטלוח לא מקב"ט משום שכתוב מקוה מים יהי' טהור כפירש"י הכ"נ אחר שבטלוח רבנן לטבילותא כיון דמדאו' כשר לטבול בו מחטין וצינורות אכתי מקרי מקוה מים ולכאו' י"ל דזה נכנס בחקירת המל"מ ה' תרומות אי איסור דרבנן מקרי אינו ראוי מדאורייתא, אבל ז"א דהרי בפסחים שם ר"פ הוא בעל המימרא, ואיהו ס"ל בהדיא דאי' דרבנן לא מקרי א"ר מדאו' והוא בשבועות(ד' ל"א) בהא דשבועות העדות אינו נוהג אלא בראויין להעיד דאר"פ למעוטי מלך אבל משחק בקוביא מדאו' מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו עיי"ש: ד) אבל יש לתרץ דבתפא"י העיר אמ"ש הר"מ דרביעית לא מקב"ט והיינו משום דחזי להטביל בו מחטין וצינורות, והרי כשמטביל בו ודאי מתכוין שיגעו המחטין במים ונטמא המים דהוי לרצון והאיך אפשר שיטהרו המחטין בהן, ותירצו כיון שמתכוון לצורך מצות טבילה לאו כתשמישו דמי דמצות לאו ליהנות ניתנו, וגדולה מזו כתב הר"מ דבעבר הטמא ברגליו במים טהורים והיינו משום דאינו מתכוון ליגע במים בעצם רק רוצה לבא מעבר זה לעבר זה עיי"ש, ולפי"ז מתורץ שפיר קושיתי הנ"ל דשפיר קאמר דאחר שבטלוח לטבילותא מדרבנן שוב מים שבקרקע מקב"ט אע"ג דאכתי מדאו' מקרי מקוה מים, מ"מ כיון דבטלוח רבנן שוב עכ"פ ליכא מצוה בטבילה זו דאדרבה עובר על דברי חכמים, שוב ממילא אינו ראוי להטביל בו מחטין וצינורות גם מדאו' משום דהרי בטבילה מתכוון שיגעו המים בהן דלש"ל דמתכוון למצוה דהא כבר בטלוח רבנן ודו"ק: ה) ולכאורה אכתי תיקשי בהא דחולין (ל"א) פליגי רב ור"י בנדה שנאנסה וטבילה אי טהורה לביתה ואמר ר"פ לר"נ בשנפלה מן הגשר לרבנן שירדה להקר ופסק הרמב"ם ז"ל כרב דטהורה לביתה ואפילו בנפלה מן הגשר דהיינו שלא הי' אפילו כוונת טבילה במים, ולפי"ז אפי' אחר שבטלו רבנן טבילותא דרביעית אכתי יהי' עליו שם מקוה טהרה באופן שלא הי' כוונת טבילה כלל להטביל המחטין וצינורות דשוב ליכא למימר כנ"ל שמתכוון שיגעו המים בהמחטין: אבל י"ל דמבואר בחולין שם דלתרומה וקדשים לכ"ע בעי כוונה וא"כ אפשר לומר דמה שפי' רש"י בפסחים דרביעית שבקרקע לא מקבל טומאה מדאורייתא משום דכתיב מקוה מים יהי' טהור היינו דוקא היכי שהוא טהור גם לתרומה ולקדשים וא"כ הכא אחר שבטלוח רבנן לטבילותא דרביעית הרי ממילא בטלה טבילותא דרביעית גם מדאורייתא לגבי תרומה וקדשים בממ"נ דאי לטבילה בלא כוונה הרי לא מהני בזה לכ"ע ואי בטבילה בכוונה הרי ממילא נטמא המים כיון דאיכא נגיעת רצון לכך אע"ג דאכתי לא בטלה טבילותא דרביעית לגבי חולין דהיינו בלא כוונת טבילה שוב ל"ה בכלל מקוה מים יהי' טהור: עוד נ"ל דאף למ"ד דטבילה ל"ב כוונה אפשר דמכל מקום ראוי לטבילה בעינן כמש"כ הטה"ק בהקדמה לזבחים דבכל עניני מצוה איתא להכלל דכל שאינו ראוי לביילה בילה מעכבת בו א"כ ל"ק קו' הנ"ל דאכתי יהי' מקוה מים משום דמהני הטבילה לגבי חולין כגון שלא בכוונה דזה אינו דכיון דהכא ל"מ טבילה בכוונה כיון שמטמא המים משום נגיעה ברצון שוב ממילא ל"מ ג"כ לטבילה שלא בכוונה כיון שאינו ראוי לכוונה דכל שאינו ראוי לביילה כו': [ובזה י"ל דברי התוס' בחולין (דף י"ב) בהא דאמר הג' שם גבי וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיתתן כשירה מאן תנא דל"ב כוונה בשחיטה רב נתן הוא כו', והקשו התוס' כיון דאחרים רואין אותן בני כוונה

נינהו כמו דמהני גדול עומד ע"ג גבי כתיבת גט ותי' דגדול עומד ע"ג היינו שמלמדין אותן כו' אבל הכא אחרים רואין אותן בעלמא קאמר, שוב הקשו מדתניא דשוטה לאו בר חליצה אפי' גדול ע"ג ותירצו דרק גבי גט מהני עומד ע"ג דמוכחא מילתא טפי דעביד לשמה כשמניחין לכתוב שמו ושמה כו' והקשה בלב ארלי' דלפי' תירוצם האחרון למה להם לעיל לחלק לגבי שחיטה בין אחרים רואין אותן לגדול עומד ע"ג ובפשוט הי' להם לת' דרק גבי גט מהני גדול עומד ע"ג ולא לשאר דברים, ולהנ"ל מתורץ שפיר דלכאורה תיקשי לפי סברתי לעיל דלכ"ע עכ"פ ראוין לבילה בעינן אמאי יהי' כשר לר"נ שחיטת חש"ו כיון דחש"ו אינם ראוים לכוונה וכל שאינו ראוי לבילה כו' אבל באמת ניחא דשפיר מקרי חש"ו ראוים לכוונה ע"י שיהי' גדול עומד ע"ג וכה"ג אמר בחולין (ל"א) אי דאנסה חבירתה ואטבלה כוונה דחבירתה כוונה מעלייתא היא, והשתא מתו' היטב קו' הל"א שלא הי' אפשר להתוס' לת' דגם גבי שחיטה ל"מ עומד ע"ג כמו לגבי חליצה דא"כ הדר תיקשי היאך יוכשר שחיטת חש"ו אפי' לר"נ כיון שאינם ראוין לכוונה, שו"מ בבי"צ יו"ד סי' ב' עד"ז בישוב התוס' חולין]: (ו) ובזה יש לפלפל ג"כ מ"ש בשו"ת ב"א בסי' בישוב קו' המהרי"ט הנודע לגבי שוחט בשבת דנימא א"ע ל"מ ותי' הב"א דאעל"מ פועל רק לסלק הכוונה והכא בשחיטה הרי ל"ב כוונה, והשתא לדידי הדרא קו' המהרי"ט לדוכתא כיון דכל מה דמהני שחיטה בלא כוונה יהי' רק משום דראוי לכוונה והכא בשחט בשבת דאינו ראוי לכוונה דאעל"מ מסלק הכוונה שוב מהראוי שיהי' שחיטה פסולה משום דכל שאינו ראוי לבילה כו' ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו: (ז) הנני חוזר לענין הראשון דאכתי תיקשי למאי דאמר רב פפא (חולין) ל"א לרבנן שירדה להקר והיינו ניהו דל"ב כוונת טבילה לטהרה עכ"פ בעינן כוונה לרחיצה וא"כ תיקשי אפי' קודם דבטלוה רבנן לטבילה דרביעית היאך משכחת לה לטבילותא דרביעית לגבי מחטין וצינורות בכה"ג שהי' טבילת המחטין וצינורות לכוונת רחיצה ולא לכוונת טהרה שהרי נטמאו המים בנגיעת רצון שמתכוון לרחיצה, וא"ל כתי' תפארת ישראל הנ"ל משום דאיכא כוונת מצוה ומצות לאו להנות ניתנו לא מקרי נגיעת רצון שהרי בכה"ג ליכא כוונת מצוה לטהרה ונגיעת רצון לרחיצה איכא: אבל נ"ל עפ"י תי' תפ"י הנ"ל דלא איכפת לן כלל כוונת טבילת מצוה רק כיון דממילא אתעבד מצוה ממילא בטלה לה כוונתו לרחיצה דגדול כוחה של מצוה לבטל כל מציאות מחשבות זרות שבה וכה"ג שכתב הרשב"א אפילו הנאת הגוף בהדי מצוה אמרי' מללה"נ והביא סיוע לזה ממה שכ' התוס' פסחים (מ"ו) גבי נדונ"ד דאין קריבין ביו"ט משום דצורך הדיוט בטל לגבי צורך גבוה והכא נמי בטל כוונתו לרחיצה לגבי מצות טהרה דמתעבד ממילא: (ח) ובזה אפשר לת' מה שהק' בשו"ת בית שלמה מהד"ת סי' נ"א אהא דפי' רש"י בריש נדה גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו ע"ג טמאות בכלים שהטביל בו יעיי"ש והא עכ"פ יש במקוה זו רביעית גם עתה ומה"ת סגי לכלים ברביעית והו"ל ספד"ר ולהקל והיא תמי' עצומה, ועיין בשו"ת בי"צ ח"ב סי' ל"ב מה שדחק לת' זה, גם בס' שי"ט תי' דכיון דביטלו חז"ל טבילה דרביעית עשאו הדבר כשל תורה דגם לכלים בעינן מ"ס והו"ל כסדא"ו ולהחמיר עיי"ש, והדברים מחוסרין תבלין גם לכאו' הם נגד הש"ס דפסחים הנ"ל דרביעית שבקרקע טהורין גבי משקי בי מטבחיא משום דאוקמי' אדאורייתא ואי ס"ד דחכמים עשאו כשל תורה ממש גם בקדשים לא הי' להם להקל:

אך למה שכתבתי מיושב שפיר דבאמת לא עשו חכמים דבריהם כשל תורה רק דממילא כיון דבטלוה רבנן לטבילותא דרביעית ממילא אזלא לה גם הטבילה של תורה כיון שמתכוין שיגע בו המים ולא שייך לומר דבטל כוונתו לגבי מצוה של טהרה כיון שכבר בטלו חכמים למצוותו והכ"נ במקוה שנמדד ונמצא חסר אע"ג שבשעת טבילה הי' טועה בדבר מצוה שסבר שיש בו שיעור מ"מ עכ"פ כיון שאם נודע לו עתה שהוא חסר לא מתעבד מצוה אחר שבטלו חכמים לטבילותא דרביעית ממילא הוי ספק תורה להחמיר כמו שביארתי לעיל דלא אזלינן בתר כוונת המצוה רק דתלוי אי מתעבד מצוה ממילא ומכ"ש לגבי משקי בי מטבחיאשפיר אמר הש"ס דרביעית שבקרקע טהור כיון דאוקמה אדאורייתא קודם שבטלו חז"ל לטבילה דרביעית מתעבד ממילא מצוה דטהרה: ט) ולכאן אכתי יש להעיר במה שכתבתי דלכך אחר שבטלוה לרביעית דכלים רביעית שבקרקע טמא משום דשוב לא מקרי מקוה מים דע"י טבילת המחטין יטמא המים עצמו משום נגיעה ברצון, והרי אכתי מקוה מים לגבי מטבחיא, שאם יהי' מקוה מים דרביעית בי מטבחיא לא יקבל טומאה דהא משקי ב"מ טהורין דאוקמה אדאורייתא וא"כ ממילא גם במים דחולין לא יקבל טומאה משום דהוי מקוה מים בי מטבחיא: אבל באמת זה אינו דגם בי מטבחיא ל"ה רביעית מקוה מים אחר שבטלוה רבנן כדאמר בחגיגה כ"א דאין טובלין כלי בתוך כלי לקודש גזירה שמא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפ"ה וברש"י נזיר ל"ח פ"א דמהך ילפינן דבטלו רבנן לטבילותא דרביעית [ורק דאמרינן דמשקי ב"מ טהורין אע"ג דל"ה שוב מקוה מים משום דאוקמה אדאורייתא קודם שבטלו רבנן שהי' מקרי מקוה מים לכך בי מטבחיא גם עכשיו שבטלו רבנן לא מקבל טומאה והיינו דוקא היכי שלא הי' נגיעה ברצון דבאם הי' נגיעה ברצון הרי מקבל טומאה מדאורייתא] וא"כ ממילא גם ברביעית של מטבחיא אם יטביל מחטין וצינורות לא סלקא להו טבילה גם מדאו' כמו ברביעית דחולין כיון דע"י שבטלו רבנן שוב מקרי נגיעה ברצון דטמא מדאו' כנ"ל וא"כ לא מקרי מקוה מים לעולם גם לגבי קדשים ולכך שפיר קאמר הש"ס בפסחים דמשקין של חולין טמאים אף שלא ברצון משום דאחר שבטלוה רבנן שוב ל"ה מקוה מים גם מדאורייתא: י) ולפי"ז מתורץ היטב שי' הרמז"ל מ"ש דרביעית אינו מקב"ט כ"א ברצון נגד הש"ס פסחים הנ"ל משום דבש"ס פסחים שם אר"פ דמשקי ב"מ הלכתא גמירי לה דטהורין ודחי לה מדמחלק בין רביעית בכלים או בקרקע, וא"כ כיון דמשקי ב"מ ג"כ אינם טהורין כ"א משום דמקוה מים, לכך שפיר קאמר הש"ס דבחולין טמאים אף שלא ברצון דאחר שבטלוה רבנן ל"ה עוד מקוה מים גם לגבי מטבחיא ולכך דייק ר"פ ואמר הא דאמרת בקרקע טהורין לא אמרן אלא דהוה בי' רביעית והיינו רק לשי' ר"ש דאמר דרק בקרקע טהורין וע"כ לא משום דהלכתא גמירי לה: אבל הרמז"ל לשי' בפ"י מטו"א הט"ז דמשקה ב"מ טהורין מהלכה והוא בין בכלים בין בקרקע ועיין כ"מ פ"א מפהמ"ק ה' ל"ו נמצא דאחר שבטלו רבנן לטבילותא דרביעית ואיכא בטבילת מחטין נגיעה ברצון מ"מ בי מטבחיא לא מקבל טומאה בלא הטעם דאוקמה אדאורייתא רק דהלכתא גמירי לה, ולכך גם רביעית שבקרקע בחולין לא מקבל טומאה שלא ברצון משום דאע"ג דאחר שבטלו רבנן ל"ה מקוה מים גם מדאורייתא משום דאיכא נגיעה ברצון, מ"מ הרי הוי מקוה מים מדאו' לגבי מי מטבחיא דבקדשים לא מקבל טומאה אף ברצון דהלכתא גמירי לה ודוק היטב: יא) ובבי"צ יו"ד

ח"ב סי' מ"א הנ"ל רוצה ליישב דברי הר"מ הנ"ל מה שכתבתי דרביעית מים אפי' שאובין לא מקב"ט שלא ברצון שלא יהי' נגד הש"ס פסחים הנ"ל, והיינו דפי' הש"ס פסחים דרביעית דקרקע בחולין טמאים הוא ג"כ דוקא ברצון ומשא"כ לגבי בי מטבחיא טהורין אפי' ברצון משום שי"ל דמ"ש הר"מ דברצון טמא הכוונה ג"כ רק טומאה דרבנן וע"כ בקדשים אוקמה אדאורייתא: והנה אם כנים הדברים דלהר"מ גם ברצון לא מקב"ט מה"ת יתיישב קו' התפא"י הנ"ל דאיך משכחת טבילת רביעית למחטין וצינורות מה"ת הא ע"י הטבילה הוי נגיעה ברצון ומטמא המים, ולהנ"ל באמת קודם שבטלו רבנן לרביעית לא הי' מקב"ט אף ברצון דמה"ת רביעית שבקרקע לא מקב"ט כלל, ואמנם מלשון הר"מ בפ' ט"ו מטו"א ופיהמ"ש למקואות נראה דברצון מקב"ט מה"ת והמעין יראה שבבי"צ עצמו חשב תי' זה לדוחק ולכך ההכרח לבא לת' התפא"י דע"י טבילה לא מקרי נגיעה ברצון משום דבטלה דעת' אל המצוה: יב) וארוח לן בזה מה שראיתי בשם ס' יריעות שלמה להקשות בריש נדה בהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דכל הטהרות שנעשו ע"ג טמאים ואמאי לא נוקמא המים בחזקת טהרה ובודאי לא חסר אז המקוה משום דאם הי' חסר המקוה יהי' פחות ממ"ס הרי נטמא המים מהטובל משא"כ מ"ס אין מקב"ט והיא הערה נאה, ולהאמור מתורץ שפיר שהרי עפ"י קו' התפא"י מוכרחין אנו לאחת משתי אלה, אם לומר דאפי' ברצון רביעית שבקרקע לא מקב"ט מה"ת או דטבילת הטמא לא מקרי נגיעה ברצון וא"כ ממנ"פ ל"ק קושיתו דאם נאמר דברצון לא מקב"ט כ"א מדרבנן לא קשה דנוקמא המים בחזקת טהרה דז"א דמה"ת אפי' אי הי' חסר ממ"ס לא מקבל המים טומאה מהטובל והוי שפיר ספיקא דאורייתא ואם תאמר דברצון מקב"ט מה"ת א"כ ע"כ אתה מוכרח לומר דטבילת הטמא לא מקרי נגיעה ברצון א"כ בודאי ל"ק שנטמא המים ע"י הטובל כיון דשלא ברצון לא מקב"ט כלל ואפי' מדרבנן טהור: יג) עד כה דברנו משי' הרמז"ל ופירושו למתני' דמקואות פ"א דשתה הטמא ושתה הטהור טמא כו' שהוא רק משום נגיעה ברצון אבל הרע"ב והר"ש ז"ל ס"ל כשי' הראב"ד הנ"ל ופירושו המשנה דחשש דשמא שתה הטהור אותה טפה שנפלה מפיו של טמא וטמאה כל המשקין שבפיו, אך בתוס' רע"ק הקשה דבמשנה ג' אמר נפלו מים טמאים ושתה טהור טמא, ולפי' למה נצרכה דכבר אשמעינן לה מרישא דשתא טמא דחשש משום הטפה שנפלה מפיו של טמא והוי ג"כ מים טמאים והניח קו' זו בצע"ג: יד) ונ"ל לתרץ דבמכות ד' גבי חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לג' לוגין שלא יהי' במקום אחד והקשו התוס' דהא מדשויה להו השקה כמחוברים לטהרם מטומאה הה"ד לענין טבילה נמי: וראיתי במרכה"מ ה' מקואות שתי' עפ"י ש"ס חולין (ל"א) דחולין ל"ב כוונת טבילה אבל לתרומה וקדשים בעי כוונה וחדש עפ"י ז' דגם דין השקה כן דלתרומה וקדשים לא מהני בלא כוונה וא"כ שפיר אמר הש"ס דחבית שנפלה דלא עלתה לו טבילה משום שנפלה בלא כוונת אדם, ובדיוק אמר הש"ס שם וכן ככר של תרומה שנפל שם טמא דרק לגבי ככר של תרומה לא מהני ההשקה שלא בכוונה אבל לגבי ככר של חולין ודאי סלקא להו השקה להנך מים דלחולין ל"ב כוונה עיי"ש כי נחמד: ומעתה נמצא כי חילוק דין יש במשנה ג' דמקואות מה שאינו כן במשנה א' וב' והוא דהרע"ב פי' במשנה א' דחשש בשתה הטמא הוא משום הטפה עצמה כנ"ל וכתב דאותה טפה לא סלקא השקה בגבא דמיירי כשאין בו ארבעים סאה,

והנה לפי חידושו של המרכבת הנ"ל כ"ז הוא רק במשנה א' וב' שנפלה הטפה מהטמא
בכוונה וידיעה דבאופן זה אי הי' בהגבא מ"ס הוה סלקא השקה להטפה משא"כ במשנה
ג' שנפלו מים טמאים שהי' נפילה שלא בכוונת אדם (כמו במשנה ד' בנפל לתוכן מת
שפי' הר"מ דהוי שלא בכוונה ועיין תוס' חולין (ל"א:): ד"ה וכו"ת דנפל משמע בלא יושב
ומצפה] הדין כן אפי' אם הי' בהגבא מ"ס לא סלקא להטפה השקה לגבי תרומה וקדשים
ואליבא דר' יוחנן בחולין (ל"א) אפי' לחולין לא מהני טבילהבלא כוונה וע"כ שפיר גם
לפי' הרע"ב נקט מתני' בתרי ותלתא בבי משום דחילוקי דינים יש בהו דבמשנה א' וב'
מיירי ע"כ דוקא בשאין בהגבא מ"ס ובמשנה ג' מיירי אפי' יש בהגבא מ"ס משום דטהרה
והשקה בעי כוונה, ודוק כי נכונים מאוד הדברים: סימן עו ב"ה כ"ד תמוז תרפ"ו.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון החו"ב חובר חבורים מחוכמים כש"ת מו"ה שמעון
לאנגזאם נ"י ראבד"ק מעליץ: מכתבו היקר הגיעני ואם שאפפוני כעת טרדות שונות
פניתי בזה להשיבו מפני הכבוד ולמען דברי תורתו החביבים עלי ע"ד השאלה ראובן
נדר שני מאות לעני שבעיר אחרת ונתן לשמעון ההולך לשם סך מאה לתתם להעני
הנזכר וקודם שהלך לשם נתעורר לראובן פתח חרטה על כל הנדר ורוצה לשאול עליו:
(א) ראשית דברי כת"ה בזה עפ"י המבואר בתשו' הרשב"א המיוחסת לרמב"ן ז"ל סי'
רע"ה הביא הב"י יו"ד סי' רכ"ח והוא בש"ע סעי' מ"ב דבצדקה אף דבבא ליד גבאי ל"מ
שאלה מ"מ בבא מקצת ליד הגבאי יכול לשאול על השאר ובחת"ס סי' רמ"ג העיר דא"כ
נאמר מכיון שהותר מקצתו הותר כולו ותל' כיון דיד הגזבר כיד עניים לא גרע מנתן
מתנה להדיוט שא"י לחזור אחר שכבר זכה, ולפי"ז הכא שעדיין לא בא ליד העני עצמו
רק לדון מדין הולך כזכי דמבואר בחו"מ סי' קכ"ה במקבל עני שא"י לחזור הרי בקצה"ח
שם ס"ק ב' כתב על דברי התומים לחלק בין גזבר לאיש אחר רק כיון דצריך ליתן לו
מכח הנדר הוי כמו חוב דאמרי' תן כזכי וא"כ בנ"ד דמהני עכ"פ שאלה על המקצת שלא
הוציא מרשותו ומכיון שהותר מקצתו הותר כולו ומיעקר חובת נדרו שוב ל"א תן כזכי
וממילא בטל כל הנדר, ותו"ד הנחמדים והוסיף לבאר ולהמשיך בטוב טעם: (ב) והנלע"ד
בזה הנה לכאול להמבואר בירושלמי פ"ק דגיטין ה"ה טול מנה זה לפלוני יהא זה מנה
לפלונני בידך אם רצה לחזור לא יחזור והדין זכה לחברי' הרי דלשון טול מנה זה הוי
כזכי וכ"כ במח"א ה' צדקה סי' ג' במ"ש בשו"ת הרשב"א סי' תרנ"ו דכל שמסרן
לאחרים זכו עניים ול"מ שאלה התם ה"ט משום דא"ל טלי זה לעניים ולשון טול הוי
לשון זכי עיי"ש, וא"כ בנ"ד לפי לשון בני אדם הרגיל לומר להמוליך טול סך זה ותן
לפלונני הוי זה לשון זכי ולא יכול לחזור, אך י"ל דאפי' בכה"ג שאמר טול ותן הוי ב'
לשונות דסתרי אהדדי שוב לא אמרי' שהוא כזכי וכמו"ש בשו"ת שבו"י ח"ב סי' קנ"ט
לענין הולך ותן וראי' מהא דגיטין (ס"ב) בהא דהולך ותן דמדייק הש"ס מזה דגם הולך
כזכי דאי ל"ה כזכי לא מהני מה שאמר ג"כ לשון תן והכ"נ במתנה דתן ל"ה כזכי לא
מהני מה שאמר גם לשון טול ובפרט דהר"ן בגיטין פ"ק הביא הירו' דטול הוי כזכי ופי'
דהוא לגבי חוב דוקא ולא כפי' המח"א דהוי כזכי גם במתנה: (ג) אמנם יתכן דבנ"ד גם
משום הולך לחודא הוי כזכי כדין הש"ע סי' קכ"ה הנ"ל ואף שע"י שאלה איגלאי מלתא
למפרע דל"ה נדר מ"מ י"ל דא"י לחזור, הנה לכאול יש להעיר בדין הש"ע ובטעם
הקצה"ח דמשום הנדר הוי כחוב דאמרי' בי' תן כזכי והרי למאי דאמר בגיטין (י"ד:): הא

דאיתא למקבל בשעת מתן מעות הא דליתא למקבל בשעת מתן מעות ופירש"י שכבר מת וזה לא הוי יודע נמצא זכי בטעות כו' א"כ הכ"נ אמאי לא יועיל שאלה בהולך לעני משום תן כזכי הלא כיון ששאל ע"י פתח וחרטה ונעשה הקדש טעות ממילא אין לומר תן כזכי דהוי זכי בטעות, ולכאן י"ל למ"ש בשו"ת בצ"א סי' ט"ו דהקדש עניים חלוק מהקדש גבוה ומהני שאלה בחרטה דמעיקרא בלא פתח ול"ה הקדש טעות אבל אכתי תקשי על הטור שהביא דין זה והטור ז"ל הרי אזיל בשי' דגם הקדש עניים לא ניתן כ"א ע"י פתח דוקא וא"כ הוי זכי בטעות, רק שי"ל דמתחלה אנו דנין אם הוי כזכי ואמרי' דמשום הנדר הוי כחוב דתן כזכי וממילא הוי כמסירה לידו שא"י לחזור וגם שאלה לא מהני ושוב אדרבה ל"ה זכי בטעות, ולפי"ז נראה דה"ה בנ"ד אף שמועיל שאלה על המקצת שלא הוציא הנותן מרשותו וממילא בטל הנדר גם על מה שכבר נתן מידו משום נדר שהותר מקצתו הותר כולו, עכ"פ כיון דביטול הנדר על מה שכבר נתן מידו ל"ה מדין שאלה רק מדין הותר מקצתו הותר כולו, ומטעם הירו' אם כל היוצא מפיו יעשה ואם לאו לא יעשה עכ"פ ל"ה ע"ז שנתן מידו שם הקדש טעות וממילא קודם שנשאל הי' על זה חיוב נדר שהרי לא נעקר למפרע כ"א מכאן ולהבא משום דליכא כל היוצא מפיו יעשה א"כ כבר זכה השליח להעני מדין הולך כזכי וא"י לחזור ממה שנתן ודוק: אך י"ל דזה תלי' בטעמא דהותר מקצתו ולטעם הרא"ש נדרים (ס"ו) הוא משום שלא נדר כ"א על דעת שיתקיים כולו א"כ הוי גם ע"ז הנשאר דין הקדש טעות ומשא"כ לטעם הירושלמי משום כל היוצא מפיו יעשה הביאו הר"ן שם: ד) עוד נ"ל בדין הש"ע סי' קכ"ה הנ"ל בנדר לעניים דהולך כזכי מלבד טעם הקצה"ח הנ"ל משום חיוב הנדר יתכן עוד דכמו שכתבו התוס' גיטין (י"ב) דאע"ג דבמתנה ל"ה תן כזכי, אבל בשחרור דאי לאו דעביד לי' נייה נפשי' ל"ה משחררו משה"כ חשוב כחוב דאמר בי' תן כזכי ורא"ש שם הק' שהרי גם במתנה אמרי' (בגיטין נ') אי לאו דעביד לי' נייה נפשי' ל"ה יהיב לי', ותלי' דפעמים שנותן לקרובו או אוהבו גם בלא עביד לי' נייה נפשי' [וצע"ק מפירש"י כתובות מ"ט מיבעי' דדוקא לגבי בנו אמרי' הכי דיהיב לי' מתנה בלא נייה נפשי' ולא בשאר בנ"א] ובמח"א ה' זכי' סי' כ"ט כתב בטעם הדבר דמהני מה דעביד לי' נייה נפשי' משום דגמר בדעתו ויהיב לי' דכה"ג ודאי אין דעתו לחזור, א"כ הכ"נ בצדקה לעניים י"ל דמשום המצוה הוי כחוב דגמר בדעתו והוי תן כזכי וכה"ג שכתבו התוס' בכורות (י"ח) דאקנויי קא מקני לי' מקום בחצירו אפי' בלא קנין גמר ומשעבד נפשי', משום המצוה ויותר יש להסביר דמשום המצוה דקעביד אע"ג דמלל"נ מ"מ מקרי ג"כ מתעביד לי' נייה נפשי' וסמך לזה מגיטין (ל"ח) בר"א ששיחרר עבדו והשלימו לעשרה שכתב הר"ן דליכא משום לא תחנם כיון דמשום נייהא דמצוה קעביד הוי כמוכרו לו ועיין מג"א סי' צ', הרי דע"י נייהא דמצוה הוי כמכר וחוב א"כ שוב אמרי' בי' תן כזכי וזה טעם הש"ע סי' קכ"ה הנ"ל במקבל עני שא"י לחזור דהוי תן כזכי [ויש להעיר קצת בדברי הר"ן מירו' פ"ג דמעשרות במעביר תאנים בחצירו לקצות בניו וב"ב אוכלין ופטורים ומוקי לה כמ"ד אין מזונות לאשה דבר תורה והיינו דמשום חוב דרבנן ל"ה כמכר שיקבע במעשר והכ"נ משום נייהא של תפלה בעשרה מצוה דרבנן ג"כ לא יהי' כמוכרו וצ"ע]: (ה) ועפ"י האמור יתכן ביישוב קו' המח"א ה' צדקה סי' ג' על דין הש"ע סי' קכ"ה הנ"ל מירו' פ' בנייהעיר דיהבו לי' זוזי לר' חייא למפלגן ליתמי ולארמלתא אזל ופליגניהו לרבנן

ומפרש משום דר"ח לאו גבאי הוא כדי דלזכי בי' עניים הרי דאף שאמרו לי' לר"ח הולך ומסרו בידו לא זכו בי' יתמי דאפי' בכה"ג ל"ה הולך כזכי, והנלע"ד דכבר הבאתי מ"ש הר"ן דמשום נייחא דמצוה הוי כמוכרו לו וכה"ג אמרי' במגילה (כ"ו) לגבי מתנה אי לאו דאית לי' הנאה מיני' ל"ה יהיב לי' הדר הו"ל כזביני, וכבר הבאתי לעיל מה שהק' הרא"ש ז"ל דגם במתנה יהי' תן כזכי משום דאי לאו דעביד לי' נייח נפשי' ל"ה יהיב לי' ותירץ דכ"פ שנותן לקרובו או אוהבו בלא עביד לי' נייח נפשי', וי"ל לפי"ז דבאמת ה"ט מאן דס"ל בגיטין שם גם במתנה תן כזכי שהיא משום דאי לאו דעביד לי' נייח נפשי' כו' הו"ל כחוב ומכר וכגמ' דמגילה הנ"ל דאמר מתנה פליגי בה כו', ונראה דתלי בפלוגתא דתנאי במתני' דבכורות (נ"ב) דר"מ אומר מתנה אין חוזר ביובל וחכ"א מתנה כמכר ובירו' מעשרות פ"ב ה"א לגבי מתנה אי קובע למעשרות דתלי לה בפלוגתא דר"מ וחכמים אי מתנה כמכר: ו) ועפי"ז י"ל בישוב פירש"י ז"ל (ב"מ ט') במתני' אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום פירש"י ממנ"פ אי קני' קמא דלא מתכוין להקנות לחבירו הא יהבי' נהלי' במתנה ואי לא קני' קמא הו"ל הפקר עד דמטא לידי' דהאי וקני' האי כו' אבל בגמ' בסמוך בד"ה אלא וד"ה סיפא פירש"י רק הטעם משום דאדעתא דהאי אגבהה וכבר עמדו בזה המפורשים, ובנה"מ סי' רס"ט סק"ז הביא מהשמ"ק שכתב בטעם פירש"י בגמ' דאם לא הגביהו תחלה רק לעצמו כגון שאמר כן בפני עדים תלינן הנתנה בפקדון ולא במתנה, אבל בזה עדיין לא מתיישב הסתירה בפירש"י במתני', ולהאמור י"ל הנה דבר זה אי תלינן שנתן לשם פקדון או מתנה תלי' במחלוקת הפוסקים שהביאם בקצה"ח סי' שס"ג בנתן לחבירו מעות בסתם אי הוי פקדון או מתנה וע' מ"פ חו"מ לסי' קפ"ג (ובמ"ש הקצה"ח דהיכי שהי' חייב לו איזה חוב ל"א דרך מתנה נתנה לו אלא ודאי בחובו פרע כמבואר בש"ע סי' נ"ח עיין חו"ד סי' קס"א סק"ב בישוב קו' הט"ז שם עד"ז], ונראה דמחלוקת הפוסקים הנ"ל תלי' בפלוגתא דר"מ וחכמים אי מתנה כמכר ולמאי שבארתי דפליגי אי אלים חזקה דאי לאו דעביד לי' נייח נפשי' ל"ה יהיב לי' או דאמרי' שלפעמים נותן לאוהבו גם בלא עביד לי' נייח נפשי' וכסברת הרא"ש הנ"ל, ולפי"ז מתורץ שפיר דבגמ' דב"מ שם לא רצה רש"י ז"ל לפרש משום ממנ"פ דיהבי' לי' במתנה משום דלהלכה דקיי"ל כחכמים דמתנה כמכר דאלים חזקה דלא יהיב אינש מתנה בלא עביד לי' נייח נפשי' לכך הכא בנתן לחבירו סתם ולא ידעינן דעביד לי' נייח נפשי' לכך מספק לא אמרי' דנתן לשם מתנה כ"א לפקדון אבל במתני' רצה רש"י ז"ל לפרש סתם מתני' אליבא דר"מ לשי' דמתנה אינה כמכר משום דרגילות היא דיהיב מתנה בלא עביד לי' נייח נפשי' וכדברי הרא"ש בגיטין הנ"ל ולכך הכ"נ איכא ממנ"פ דאפי' לא אגבהה אדעתא דהאי הא יהבי' ניהלי' במתנה ודוק היטב: ז) עכשיו אני חוזר לדין הקדש אי הוי כחוב ומכר משום נייחא דמצוה כנ"ל הנה ידוע מחלוקת הרי"ף והרמב"ן ז"ל ב"ב וש"ך סי' רנ"ה סק"ח אי מע"פ גובה מהקדש ובקצה"ח סי' קי"ז סייע להרי"ף דהקדש ל"ה כמשועבדים מתוס' ערכין כ"ג ולאפוקי מדעת המל"מ פי"ח מה' מלוה בשם הב"י הב"ח ומהרי"ט ז"ל ואני כתבתי במק"א דהקדש תלוי במחלוקת ש"ס בבלי וירושלמי והרי"ף ז"ל לשי', דהנה בירו' פ' מרובה ה"ד הפודה כלכלה מיד הגזבר מהו שתיטבל למעשר מתיב ר"ל גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר כמה דאת אמר תמן המקדיש אינו כמוכר דכוותי' הפודה אינו כלוקח מבואר שי'

הירושלמי דמכר והקדיש א"ח דו"ה דאפי' בקב"ה ל"ה כמכר אבל שי' דילן ב"ק ע"ט
דמכר והקדיש חייב בדו"ה דמ"ל מכרו להדיוט מ"ל מכרו לשמים ובתוס' שם דקבה"ב
הוי כמוכרו להדיוט והרמב"ן ז"ל פ' הגוזל בתרא כתב בשי' הרי"ף ז"ל ג"כ כשי' הירו'
דהקדש ל"ה כמכירה וכ"כ הנמ"י והה"מ בשי' הרי"ף ז"ל עיין פנ"מ שהביאם ולפי"ז
ניחא מה דס"ל להרי"ף דמטלטלין נגבין מן ההקדש דל"ה כמשועבדים דלשי' אזיל כשי'
הירו' דגנב והקדיש א"ת בדו"ה דהקדש ל"ה כמכר וה"ה הכא ל"ה כמשועבדים ובש"ך
סי' רנ"ה האריך בישוב דברי הרי"ף ולמאי שכתבתי מתורץ כמין חומר דמקורו טהור
מסוגי' הירו' ומקום הניחו לי בזה לענ"ד: ח) ובהסבר פלוגתת שני התלמודים אי הקדש
הוי כמכר לענין גביית מע"פ י"ל לפי דאמר בגיטין (נ') דמע"פ אין גובה ממתנה דהוי
כמכר משום דאי לאו דאית לי הנאה מיני' לא יהיב לי מתנה ולכך כי פסידא דלקוחות
דמי, ולפי"ז גם לגבי הקדש אי אמרי' דהוי כמכר משום דאתעביד להנותן ניחא נפשי'
דמצוה אע"ג דמשום ניחא נפשי' דא ליכא פסידא להקדש מ"מ כיון דעכ"פ הקדש נקרא
מכר שוב אמרי' לא פלוג בין מתנה למתנה דשניהם הוי כמכר בהדיוט והקדש וכבר
הביא בשער משפט סי' קי"א מחלוקת הראשונים ז"ל דלא פלוג חז"ל בתקנתן בין מתנה
לאחר או לבנו, ולפי"ז בהקדש דעכ"פ שם מכר לו ע"י ניחא דמצוה אף דליכא פסידא
להקדש מ"מ בזה ודאי לכ"ע אמרי' לא פלוג במכר, ומשא"כ לשי' הירו' דהקדש לא
נקרא מכר ומשום דלא סבירא לי' דע"י ניחא דמצוה יהי' נקרא מכר, ומעתה מתורץ קו'
המח"א הנ"ל על המחבר בסי' קכ"ה דבמתנה לעניים הולך כזכי שהוא נגד הירו' דמגילה
הנ"ל, ולהאמור מיושב שפיר דהירו' לשיטתו דהקדש אינו כמכר ולא אמרי' דמשום
ניחא דמצוה יהי' חשיב כמכר וחוב כיון דמלל"נ לכך שפיר ס"ל גם בהקדש עניים ל"ה
הולך כזכי משא"כ אליבא ש"ס דילן ודו"ק: ט) באופן שעפ"י העולה דהקדש עניים הוי
כחוב ומכר לשי' ש"ס דילן ולכך במקבל עני כתב בש"ע דא"י לחזור דהולך כזכי כמו
בחוב ויותר מזה כתב בכנה"ג בשם המבי"ט הביאו הפ"ת סי' קכ"ה באם המקבל הוא
בעל תורה משום מצוה דעץ חיים היא למחזיקים בה הוי הולך כזכי, ואף שבשו"ת שכו"י
ח"ב סי' קנ"ט השיג עליו הוא רק משום דאפי' הוא ת"ח כיון שאינו עני שיש לו פרנסתו
בריוח ליכא מצוה משא"כ בהקדש לעני שפיר הוי הולך כזכי משום דהמצוה משוי' לי'
כחוב, וא"כ אזדא לי' סברת כת"ה דמשום שהותר מקצתו הותר כולו וליכא חוב של
נדר לא אמרי' עוד הולך כזכי ולמה שכתבתי גם בלא חוב קבלת נדרו הוי כחוב משום
ניחותא דמצוה ואמרי' בי' הולך כזכי: י) איברא דמה שכתבתי דמשום ניחא נפשי' דמצוה
הוי כחוב דאמרי' תן כזכי יש לדון בטעם הדבר דבחוב הולך כזכי דכבר הבאתי מהמח"א
שכתב הטעם דתלי' בדעתו של נותן אבל בסמ"ע סי' ק"ה כתב הטעם דבפקדון וחוב
דהממון הוא כבר של זה ששלחו משה"כ בקל יכול לזכות עבורו משא"כ במתנה שבא
עכשיו לזכות בממון שלא הי' שלו מעולם משה"כ בעינן לשון מעולה דמבורר טפי
ובאמת נחלקו בזה הראשונים דהר"ן והמרדכי הביאם הב"ח בסי' ק"ה כתבו דתלי'
בדעתו של נותן וע"כ כתב הטור אפי' עשאו שליח לקבל כיון דתלאן בדעת הנותן לא
נפקא לן במקבל מידי במה שעשאו שליח עיי"ש, אבל הנמ"י הביאו הפרישה ז"ל כתב
הטעם משום דבמתנה בעינן לשון מבורר, ומעתה הא תינח לטעם הר"ן והמרדכי דתלי'
בדעתו של נותן שפיר יתכן דגם משום ניחותא דמצוה הו"ל כחוב דהנותן גמר דעתו

ומשעבד נפשו משום דאית לי' נייה נפשי' דמצוה משא"כ לטעם דנמ"י דלא תלי' בדעת הנותן כלל רק משום דבחוב הממון הי' כבר של המקבל, א"כ ניחא רק בעביד לי' המקבל נייה נפשי' להנותן דמשום זה הוישיש להמקבל כבר זכות בהמתנה שמקבל ממנו משא"כ משום נייה נפשי' דמצוה כמו בהקדש לעניים שלא בא מצד העניים עצמן דאינהו לאו כלום קעבדו ואין להם זכות בהמתנה כלל א"כ אף שלהנותן יש לו ניחותא דמצוה מה בכך כיון דלא תלי' בדעת הנותן כלל: יא) אמנם נלע"ד שיש להוכיח כטעם הר"ן והמרדכי ז"ל, הנה בב"מ י' דאמר וא"ת משנתנינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי הק' בתוס' דבפ"ק דגיטין אמר ר' יוחנן גופי' כל האומר תנו כאומר זכי, ונ"ל לתרץ דכבר הבאתי קו' הרא"ש דלמה במתנה ל"ה תן כזכי הא גם במתנה אמר בגיטין (נ') דאי לאו דעביד לי' נייה נפשי' כו' ותלי' דרגילות היא כ"פ שנותן לקרובו או אוהבו בלא נייה נפשי' וכמו דאמר במגילה (כ"ו) דמה"ט הו"ל כזביני, וא"כ לפי"ז מתורץ קו' התוס' כמין חומר דהתם בגיטין שאמר תנו מנה לפלוני שפיר אמר ר"י כל האומר תנו כאומר זכי משום דעביד לי' המקבל נייה נפשי' הוי כחוב שיש לו זכות בהמתנה לכך הוי תן כזכי והא תינח שהלשון תן היא דיבור של הנותן גמרינן דודאי קעביד לי' המקבל נייה נפשי' להנותן משא"כ הכא בב"מ דהמקבל אמר תנה לי דבידי' ליכא אומד זה שהרי המקבל לא יבצר ממנו לבקש מתנה גם מאיש זר וא"כ ל"ה כחוב שיהי' לו זכות בהמתנה לכך בעי לשון מבורר שיאמר זכה לי דוקא ומיושב היטב קו' התוס' כפתור ופרח: יב) ויפלא לפע"ד שלא העיר מי מהמפורשים לתרץ כן ומהכרח זה נ"ל כטעם הר"ן והמרדכי דתלי' בדעתו של נותן לכך הק' התוס' שפיר דגם בלשון תן של המקבל נאמר דתן כזכי ואדרבה היכי שהמקבל אמר לשון תן יותר לנו לאמוד דעתו של המקבל דכוונתו במה שאמר תנה לי דהוי כאילו אמר זכה לי דרוצה בקדימת קנין המתנה: וא"כ שהוכחנו כשי' הר"ן והמרדכי דתלי' בדעת הנותן שוב הדר דינא במקבל עני דהוי הולך כזכי אפי' שלא מחמת חובת נדרו רק משום ניחותא דמצוה הוי אצל הנותן כחוב דגמר בדעתו, ובפרט בצדקה לעניים שהיא מאלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז כדדריש לה בקידושין (מ') מדכ' רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד וכו' כי פרי מעלליהם יאכלו ויותר ממה שבעה"ב נותן לעני העני נותן לבעה"ב [מד"ר רות פ"ה] בודאי לא גרע זה מסברא דעביד לי' נייה נפשי' דגבי שחרור שכתבו התוס' דאמרי' בי' תן כזכי, וא"כ בנ"ד אפי' א"נ דבטל חובת הנדר גם מן המאה שכבר נתן לשליח משום נדר שהותר מקצתו מ"מ יש בזה דין הולך כזכי דגמר ומזכי משום ניחותא דמצוה וא"י לחזור: יג) ובפרט בנ"ד שעדיין לא התיר נדרו רק שנדון אם יכול לשאול הרי מבואר בתשו' הרדב"ז סי' קל"ד הביאו הפ"ת יו"ד סי' רנ"ח דחכם המתיר נדר של צדקה לעניים חייב נידוי מפני שמפסיד את העניים, ואף שראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קי"ט שכתב דבשו"ת רבצ"א סי' ט"ו נראה דלא ס"ל כן, ולכאו' גם מדין הרשב"א בש"ע יו"ד סי' רכ"ח סעי' מ"ב הנ"ל שכתב ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר מבואר דיכול לשאול לכתחלה, י"ל דהרדב"ז והרשב"א ז"ל לשיטתם אזלי משום דהרדב"ז בתשו' ח"ג סי' תקכ"ה כתב דהרשב"א דס"ל דליכא משום אמירה לגבוה כמסירה להדיוט בצדקה לעניים הוא יחיד בדבר הזה שהרי כל גאוני עולם חולקים וס"ל דבאמירה לבד קנו העניים, אבל הרשב"א ז"ל לשי' דליכא משום אמירה לגבוה בצדקה לעניים ועיין שו"ת רבצ"א סי' ט"ו מ"ש

בתשו' הרשב"א הסותרות ועיין שו"ת חתם סופר סי' רל"ז בזה, לכך להרשב"א ליכא הפסד לעניים במה שלא קנו עדיין ושפיר כתב דנשאל לכתחלה ודו"ק, ואפי' להך תשו' הרשב"א שהביא בשו"ת רבצ"א דס"ל גם בצדקה לעניים אמירה לגבוה יש לתרץ דין הרשב"א הנ"ל בסי' רכ"ח סעי' מ"ב הנה שם דן למעשה באחד שהתנדב לתת בכל שנה כל ימי חייו כך וכך ונתן בעד השנים שעברו ועכשיו בא לחזור ולשאול על נדרו מלבד מה שבגוף תשו' הרשב"א הביא שאמר הנודר שכבר נשאל רק אפי' לפי לשון המחבר שכתב יכול להשאיל על השאר דמשמע לכתחלה] א"כ ניחא שפיר מה דנשאל לכתחלה דכיון שלא הגיע עדיין הזמן של שנים הבאים ליכא משום אמירה לגבוה וכמו"ש הרשב"א גופי' הביאו הר"ן נדרים (ל') דבהקדש על אחר זמן שאומר סלע זו לצדקה לאחר ל' יום ליכא משום אמירה לגבוה כדאמר בירושלמי באומר הר"ז עולה לאחר ל' יום יכול לחזור בו ומשא"כ בנ"ד שכבר הגיע זמן הנדר ולדעת רוב הפוסקים דאיכא בצדקה לעניים משום אמירה לגבוה וכבר הקשו המחברים על הקצה"ח סי' רי"ב שכתב להיפוך ובב"י חו"מ סי' קכ"ה על דברי הטור במקבל עני שא"י לחזור דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כתב דאשיגרת דלישנא היא דליכא בזה משום אמל"ג אבל ביו"ד סי' רנ"ח סעי' י"ג כתב הרמ"א מפורש דאיכא בצדקה משום אמירה לגבוה, א"כ צדקו דברי הרדב"ז שיש בהתרה הפסד לעניים והמתיר חייב נידוי ועיי"ש שכתב ג"כ שאין נאמן הנודר לומר ששאל אצל חכם דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן: יד) וכעת יסתער בלבי הערה חדשה דבכל נדר שע"י הותר מקצתו יהי' הותר כולו ממילא יהי' איסור להנודר לשאול על מקצתו שהרי בנזיר כ"א במתני' הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר ובתוס' שם דבגמ' בעי לאוכוחי מינה דבעל מיעקר עקר ולכך אינו יכול להפר שאם מיפר לה א"כ יתבטל גם את שלו שנדרו תלוי בנזירה ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבטל דכ' לא יחל דברו ודרשינן הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלים לו, ובמל"מ פ"ב מנזירות כתב שהתוס' סותרים לדבריהם ד' כ"א ד"ה אלא שכתבו וצ"ע דלא דמי לאחרים כיון דרשאי להפר לאשתו ובק"א לנזיר שם כתב לתרץ בכוונת התוס' דגם במסקנא ס"ל דאסור לכתחלה להפר משום אי' בל יחל וכמו"ש התוס' ג"כ לקמן (כ"ב: ד"ה ואס"ד רק לענין דיעבד כתבו בצ"ע והביא מהמל"מ שכתב בעצמו כן והנה לכאור' יש להעיר דבכה"ג שאינו מיחל דברו רק ע"י גרמת היתר נדר שלה לא יהי' כעושה מעשה לחלל דברו דכה"ג כתבו התוס' עירובין (ס"ז) ד"ה כמאן דלש"ל אין ביטול מחצר לחצר בשכח אחד מן החיצונה ולא עירב כיון דמאליהן משתרי בני חיצונה ע"י שמבטל בן פנימי לפנימית, ובתוס' בכורות (ג') ד"ה דקא מפקע להו מקדושתו דהקנאה לאם אע"ג דעי"ז גם הולד ממילא נפקע לא חשיב הפקעה, ובתוס' סוטה (כ"ו) דסריס אדם ע"י כוס עיקרים אינו פ"ד ומותר לקיימה וכתב בחת"ס אע"ז סי' י"ז בפ"י כיון שאין עושה מעשה בכלי ההולדה עצמם מקרי בידי שמים, והכ"נ באשה שנזירה בנזיר ואמר ואני כיון שאין מוחל נדר עצמו רק שמיפר נדרי אשתו וממילא הותר נדרו ואמאי אין יכול להפר, עכ"פ לפי המבואר בתוס' נזיר ובסוגי' דגמ' שם דבאמת בדיעבד מופר רק לכתחלה אין רשאי להפר משום איסור בל יחל, ולפי"ז נראה מלתא חדתא דגם בכל נדר שהותר מקצתו הותר כולו אסור להנודר להשאיל לכתחלה על מקצתו משום דע"י שהותר מקצתו ממילא הותר כולו ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו

מבוטל בלא התרה, ודוחק לחלק בין נדר אשתו ואמר ואני ובין שכל הנדר הוא של עצמו דמאי שנא, דעכ"פ לא הותר ע"י חכם כ"א מקצת הנדר ומקצתו נשאר רק שנתבטל מאליו, וגם אין לומר כיון דהחכם הוא שמתיר מקצת הנדר ולדידי' הותר לבטל גם כל הנדר כדאמר אבל אחרים מוחלים לו דז"א דגם להחכם ניתן רשות התורה רק ע"י התרה ולא שיבוטל ממילא וממילא יש אי' דרבנן לכתחלה על הבעללבקש פתח וחרטה דמעיקרא לגרום ולבטל עי"ז שאר הנדר בלי התרה, ואף אם נאמר דבכה"ג ליכא איסור דגם זה בכלל רשות התורה שניתן לחכם להתיר את כל הנדר, אבל הא תינח באופן שיש לכלל הנדר התרה, אבל בכה"ג שמקצת בא ליד גזבר נראה שיש אי' לכתחלה, וא"כ מה שכתב בש"ע סי' רכ"ח סעי' מ"ב שנשאל על המקצת לכתחלה אתי' שפיר משום דהתם לש"ל הותר מקצתו הותר כולו וכדברי הח"ס הנ"ל ליד גזבר כיד עניים והוי כנותן מתנה להדיוט שא"י לחזור וממילא שאר הנדר קיים, ומשא"כ בנ"ד שלא בא המקצת ליד גזבר רק ליד איש אחר ועתה אם תרצה לומר שע"י שנשאל על מקצתו ממילא הותר כולו דלא אמרי' בזה תן כזכי כסברת כת"ה הנ"ל שוב י"ל דהדר דינא דממילא אסור להנודר לכתחלה לבקש התרה ע"י חרטה דמעיקרא משום שגורם לבטל שאר הנדר דאיכא משום לא יחל דברו ודו"ק, ויש לעיין עוד בזה כי הוא דבר חדש מאוד ואפשר שיש לחלק בנ"ד דהתם תרי דיבורי נינהו שהבעל הפר דיבורה של נזירות ועי"ז מחלל דיבורי שאמר ואני, אבל הכא הרי הותר לחכם כל דיבור נדרו ומה שלא הותר זה שבא ליד גזבר הוא מדין התורה דאינו נאמן על הפתח כמו"ש הנו"ב ואפי' לטעם הש"ך דל"א דיבור ומבטל מעשה עכ"פ דיבור זה הותר ע"י חכם למשל שנדר מנה לחודש ונתן חמשים הרי הותר הדיבור מנה לחודש רק דמה שנתן נתן מ"מ נפ"מ בכה"ג שמתחלה לא מצא פתח רק למקצת הנדר בכה"ג י"ל דאסור לשאול כנ"ל וצ"ע: מ"ש כת"ה לדון בנ"ד דאף שנשאל על מקצתו ובטל כולו מה שנתן לשליח ואמר תן לעני דהוי נדר כמבואר בסי' קכ"ה וסי' רמ"ג הכ"נ הוי נדר מחדש, רק שנראה לדעתו דהכא מה שאמר תן לעני בא לקיים נדר הראשון ולא שיקבל עליו נדר מחדש, יש לסייע לדבריו מתוס' כתובות (נ"ד) ד"ה ולעוברת דבכתובה הואיל ואינה תלוי' בכתיבתו אין דעתו לכותבה אלא כמו שחייבוהו חכמים ועיין ס' אמרי בינה ח' חו"מ שהביא דבר חידוש מס' כפתור ופרח דאפי' דברים שא"ח בתו"מ מה"ת מ"מ אם קרא עליהן שם חל עליהם קדושת תרומה מה"ת ומדמעת ומה דתרומת דמאי אינה מדמעת משום דקריאת שם ל"ה כ"א משום חיובא דרבנן והכ"נ לנ"ד כה"ג ודוק: טו) ומ"ש כת"ה שיש להוסיף סניף בנ"ד דמהני שאלה משום שהשליח החזיר במשך הימים הסך מאה לראובן וכמו"ש הנוב"ת חו"ד סי' קנ"ד דהיכי שהחזיר הגזבר בלא עדים מהני שאלה דנאמן הנודר על הפתח שמצא במגו, הנה שם כתב הטעם דל"ה משואיל"מ ע"י העד שמעיד שהחזירו לידו כיון דהוי ממון שאין לו תובעין דהוי לעניים שאינם ידועים ומשא"כ בנ"ד שהיא לעני ידוע: טז) כת"ה הביא מס' מ"פ לחו"מ סי' קפ"ג בישוב פירש"י בב"מ י' במתני' הסותר לפירש"י בגמ' ד"ה אלא [שהבאתי לעיל אות ו'] משום דהגמ' אזלא למ"ד מגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכמו שביאר שם טעמו של דבר הוא תמוה דאכתי לא מתרצא מה שסותר גם לפירש"י שם ד"ה סיפא דאזלא למ"ד ל"ק חבירו, גם מה שת"י כת"ה עפ"י קו' הט"ז אע"ז סי' ל"ח דאס"ד בנותן מתנה לחבירו יכול לחזור תוכ"ד א"כ מאי מקשה

הש"ס שם תחלה דסיפא למ"ל והרי אי לאו תחלה רק שרוצה לחזור תוכ"ד הי' יכול, ותירץ הקצה"ח סי' קצ"ט דל"ש כאן חזרה תוכ"ד כיון שלא הי' של המגביה לעולם שלא כוון לזכות לעצמו, ולפי"ז לא יכול רש"י ז"ל לפרש דאפי' נתכוון לזכות לעצמו קיהיב לי' לשום מתנה שהרי באופן זה הי' מועיל חזרה תוכ"ד, הנה מלבד שלא תי' עדיין הסתירה מפירש"י במתני', הנה דברי הט"ז עולים שפיר על קו' הש"ס תחלה דסיפא למ"ל ויפה הק' הט"ז שהרי אי לא דאמר אני זכלה בה תחלה הי' יכול לחזור תוכ"ד משא"כ לפי האמת דתני במתני' שאמר אני זכיתי בה תחלה איך שייך לומר שחזור תוכ"ד אחר שטוען תחלה: סיומא דפסקא בנידון שאלתינו נלענ"ד בהשקפה ראשונה שאין היתר למה שכבר הוציא הנודר מרשותו עכ"פ שאין להתיר לכתחלה: ידיוש"ת.

סימן עז ב"ה ט"ז תמוז תרצ"א. שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החר"ף ובקי מו"ה משה יוסף זאלץ נ"י ר"מ בישיבה בק' טארנא כעת אבד"ק זאטאר: הגיעני קונטרסו בח"ת בו כתב לפלפל בחכמה, והגם שאני עמוס הענינים בכ"ז לא אמנע דברים אחדים אשר הגו רעיוני בקראי דבריו: א) בנוגע לשאלה מי שכוון בלבו ליתן כך וכך לצדקה והוציא מפיו לדבר אחר אם מחויב ליתן כפי מחשבת לבו, ויסוד הדברים מתני' פ"ג דתרומות ופסחים (ס"ג) דמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה לא אמר תרומה כלום, ותלוי בב' תי' התוס' ערכין (ה') דלתי' הא' לא אמר כלום מה שמוציא בפיו אבל מה שבלבו קיים ולתי' הב' גם מה שבלבו אינו קיים וכ"ת כתב שנראה כתי' הב' משום דהרי במתני' שם תי' ג"כ שאינו נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהי' פיו ולבו שווין ושם ודאי הפי' דגם מה שבלבו אינו קיים, כבר קדמו בקו' זו בבי"צ או"ח סי' ל"ב אבל בבי"צ יו"ד ח"א סי' ד' חזר ותי' דהתוס' בתי' האחד אזלו בשיטת ר"ת שהובא ברא"ש תענית ובט"ז או"ח תקס"ב דנדר דינו כתרומה דמהני ג"כ במחשבה אך להט"ז שם שהוכיח דלא כהר"ת ממילא פי' המשנה דלא אמר כלום ואפי' מה שבלבו אינו קיים זולת מה דתיקשי דלמה באמת לא יהי' קיים מה שבלבו כיון דבתרומה מהני גמר הלבו דנטלת במחשבה, כבר העיר בזה באבני שוהם חגיגה (י') רק שלא הביא התוס' ערכין הנ"ל ותי' עפ"י דאמר בשבועות כ"ו דגמר בלבו להוציא בשפתים ולא הוציא דלא אמר כלום, ואף דלפי מסקנת הש"ס שם לא נצרך לתי' זה, מ"מ למסקנא מסברא ידעינן לה עיי"ש, אבל הנה התוס' בתי' הא' דמה שבלבו קיים כתב הבי"צ יו"ד הנ"ל שהוא משום דלמסקנת הש"ס אפי' גמר בלבו להוציא בשפתים מה שבלבו קיים עיי"ש: ב) אמנם במחכ"ג אישתמיטתי' תוספתא פ"ד דמע"ש הפריש תרומה ומעשר ולא קרא להן שם כו' ר"מ אומר אם עתיד לקרות להן שם אין בהן קדושה עד שיקרא להן שם אם אין עתיד לקרא להן שם כיון שהפריש נתקדשו הרי מבואר ומפורש כדברי הט"א דבתרומה אע"ג דנטלת במחשבה מ"מ אם גמר בלבו בשפתים גם מה שבלבו אינו קיים ולפי"ז נאמר מכש"כ לענין צדקה בכוון בלבו ליתן כך וכך והוציא בשפתיו לדבר אחר שהוא נידון שאלתינו דלא אזלינן בתר מחשבתו כיון שגמר בלבו להוציא בפיו: ג) אולם עומד לנגדינו דברי הש"ע חו"מ סי' רי"ב סעי' ח' קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום י"א דכיון שגמר בלבו לתת הצדקה חייב ליתן כו' הרי דאע"ג שגמר בלבו להוציא בשפתיו דהיינו שיעשנו הקדש בכ"ז אמרי' דחייב ליתן עפ"י מחשבתו, וכמשמעותהש"ע סי' רי"ב הנ"ל מבואר בש"ך יו"ד סי' רנ"ח סקי"ד דהוציא בשפתיו

על סלע אחר שאינו כלום דאבל אותו שחשב בלבו חייב ליתן לצדקה, וא"כ תיקשי מזה על דברי הט"א דחגיגה הנ"ל וגם לכאן דברי הש"ע הם נגד התוספתא דמע"ש כאמור: (ד) אמנם שיש לדון להשוות הענינים עפ"י ד המהריב"ל הביאו המל"מ פ"א מה' מכירה דבאתרא דכתבי שטרי דל"ק עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש, דה"ה היכא דאיכא שבועה הוי כפריש וקונה בכסף לבד עי"ש דמבואר סברתו דמשום דלא לעביד אינש איסורא סתמא כפירושו, עפ"י ז' יתכן ג"כ בהא דאפי' א"נ דבהקדש ותרומה מהני גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא דעכ"ז אזלינן בתר מחשבתו, י"ל דה"ט משום דלענין חיובו להקדש גלי קרא כל נדיב לב דאזלינן בתר מחשבתו אבל לגבי זה מה שחשב להוציא בשפתיו ולא הוציא ע"ז שוב הדר אמרי' דדברים שבלב ל"ה דברים והוי כלא חישב להוציא בשפתיו ע"כ מחשבתו לצדקה קיימת, אבל כ"ז היכי שאינו נוגע לאיסורא משא"כ היכי דעפ"י מחשבתו בלא הוצאת שפתים נוגע קצת לאיסור בכה"ג שוב אמרי' דהוי כפריש בהדיא שלא יחול כ"א עד שיוציא מפיו, ומעתה לפמ"ש בשו"ת רע"א סי' כ"ט עפ"י הב"י או"ח סי' תל"ב מה שלא תקנו לברך על ביטול החמץ שהוא מה"ת משום דאין מברכין על דברים שבלב, לפי"ז ה"ה לגבי תרומה היכי שמפריש במחשבה לא יברך על ההפרשה ובבי"צ יו"ד ח"א סי' ו' דממילא איכא איסורא להפריש במחשבה להפסיד הברכה וכמו"ש הב"י אע"ז סי' ס"ב דאם אין עשרה לא יכנס לחופה שלא להפסיד הברכה ועיין א"מ בתשו' ו' בזה עכ"ד, א"כ נראה דלגבי תרומה בגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא דלא מהני ההפרשה עפ"י מחשבתו כיון דמברכין על הפרשת תרומה ומעשרות א"כ הוי כמפרש שלא תחול התרומה עד שיוציא בשפתיו דאל"כ תהי' ברכתו כמו לבטלה משום דאין מברכין על דברים שבלב, ולפי"ז מתורץ שפיר דין התוספתא בהפריש תרומה ע"מ לקרא לה שם אין בה קדושה עד שיקרא את השם, והיינו משום דלא לעביד איסורא הוי כפריש ומשא"כ בדין הש"ע חו"מ סי' רי"ב לגבי צדקה כיון שאין מברכין על הצדקה לא אמרי' דהוי כפריש לכך אפי' חישב להוציא בשפתיו ולא הוציא מ"מ חייב ליתן עפ"י מחשבתו, ואף שהש"ך ביו"ד סי' רנ"ח סק"ה כתב דהיכי שגמר בלבו שאותו סלע שחשב לא יהא לצדקה עד שיוציאה בפיו והוציא אחר בפיו דשניהם אינם כלום, התם שאני שהרי חשב בפירושו בשלילה שלא יהא מחשבתו כלום עד שיוציא בפיו וא"כ לא היתה חלות מחשבה כלל אבל היכי שהיתה מחשבתו לצדקה סתם אף שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא לא אמרי' דהוי כפירש וחייב ליתן עפ"י מחשבתו ודו"ק שהיא עצה נפלאה בס"ד: ה) אך הנה בחו"מ סי' רי"ב וביו"ד סי' רנ"ח הביא ב' דעות אי בצדקה מהני מה שגמר בלבו ואף שהרמ"א מסיים שיש להחמיר כסברא הראשונה הנה סברא הראשונה היא דעת המרדכי פ"ק דב"ב ושם לא נאמר כלשון הש"ע חו"מ שקנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש זולת בשו"ת הרא"ש כלל י"ג נודין השאלה בעובדא כזו אדעתא שיעשנו הקדש והרי דעת הרא"ש באמת בצדקה ל"ה כהקדש ולא מהני מחשבה א"כ אף דלהרמ"א ז"ל עיקר כסברא הראשונה היינו לעיקר הדין דמהני מחשבה בצדקה אבל לא לענין גמר בלבו להוציא בשפתיו כגון אדעתא שיעשנו הקדש ועכ"פ י"ל דבצדקה כה"ג הוי ס"ס לפטור: ו) מ"ש כ"ת לחדש דאפי' אי מהני מחשבה בצדקה היינו רק במחשבה החלטיית וכעין מ"ש בש"י"ק נזיר (פ"ה) בשם הרא"פ ובמג"א סי' תקס"ד דקבלת תענית בלב ל"ה כ"א כשגמר בלבו

הקבלה, הנה כמו כן כתב בשו"ת ב"ש יו"ד סי' פ"ח דמחשבה בתנאי או על הספק לא מהני ות"י בזה קו' התוס' בכורות (נ"ט) ד"ה במחשבה משום דבשני לוגין שאני עתיד להפריש דאכתי ספק הוא שמא לא יבא לידי הפרשה לעולם בכה"ג שי' רש"י ז"ל דל"מ מחשבה דבעינן גמר בלבו: וע"ד קו' הב"ש בהא דנדרים (ז) דבעי אי יש יד לצדקה תיפוק לי' מטעם מחשבה והביא כ"ת מט"ת לנדרים שם שכתב דמשמעות פ"ה הרא"ש בנדרים שם במשנה דאפ"ה גמר בלבו ע"מ להוציא בשפתיו מהני מחובתו רק שתי' עפ"י הגהת אמ"ב ביו"ד סי' רנ"ח דעל מחשבה אין כופין משום דבגמ' יליף כפ"ה מועשית דכתיב ב"ה בפיך, ומה שתי' כבודו דבאמת מחשבה בצדקה תלי' באיבעית הש"ס אי יש יד לצדקה אי הוי כקרבנות, בזה עדיין אינו מיושב דאכתי ה"ה להש"ס להזכיר דבאופן זה דדמיא לקרבנות מהני משום מחשבה שהוא הנדר ולא רק מטעם יד שיש בזה ג"כ נפ"מ לדינא לכ"ד אי מהני משום גוף הנדר או רק מטעם יד עיין מ"ש הנוב"ת יו"ד סי' קמ"ה לענין דבר שא"ב ממש וכבר קדמו הריטב"א נדרים (י"ד) וכתבתי בזה במק"א ואכ"מ: ז) ובישוב קו' הב"ש הנ"ל מה דבעי אי יש יד לצדקה ותיפוק לי' מטעם מחשבה י"ל דנפ"מ למ"ש הריטב"א שבועות (כ"ז) דבצדקה במחשבה ליכא משום בל תאחר ובב"צ יו"ד ח"ב סי' ע"ו הביאו להשט"מ והוסיף לחדש דבמחשבה ליכא גם משום בל יחל כיון דקרא אמר לא יחל דברו בעי' דיבור בפה, ואמנם צ"ע לפימ"ש הר"ן נדרים (ט"ו) על דברי הר"מ שכתב דהמדיר לוקה משום בל יחל דברו אבל המודר אינו לוקה וכתב הר"ן דליתא דלא יחל דברו אדבר קאי א"כ הכ"נ יתכן גם על נדר במחשבה בלא דיבור איכא ג"כ בלא יחל דברו דאדבר קאי: ח) אף אמנם א"כ הר"ן צריך להודות בפ"ה לא יחל דברו היינו ג"כ דיבור, כה"ג דמצינו (שבת נ"ח) כל דבר אשר יבא באש אפ"ה דיבור ובמתני' מכות (ט'): וידברו אלי' שנ' וזה דבר הרוצה וע' פירש"י שבת (ק"ן) דערות דבר היינו דיבור לא הרהור וע' תב"ש סי' א' ס"ק ס"ט ותוס' קידושין (מ"ג) דיקום דבר הנאמנים ע"י דיבור ומל"מ פ"ה מפסה"ק בשם הרמב"ן דפיגול בדיבור מקרא דלא תזבח דבר רע היינו דיבור ולפי"ז גם לא יחל דברו היינו ג"כ דיבור, אבל עכ"פ כיון דאדבר נמי קאי שגם המודר לוקה דבדידי' לא ה"ה דיבור ממילא ה"ה בנדר במחשבה בלא דיבור איכא משום בל יחל, אבל יש עוד נפ"מ בין נדר בפה או בלב לענין אמירה לגבוה כמסירה להדיוט דליכא כ"א באמירה בפה ע"י פמ"ג בפתיחה כוללת ובבל"י הנספח ליו"ד סי' רנ"ח, וראיתי גם באמרי יושר ח"ב סי' קמ"ח לחדש דבמחשבה לש"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו דילפינן מקרא דמוצא שפתיך, עכ"פ שיש כמה נפ"מ בין נדר בפה לנדר בלב, ושפיר אתי' בעי' הגמ' אי יש יד לצדקה שיועיל מדין נדר בפה: ידידו"ש.

סימן עח שוכט"ס לכ' הרב הה"ג חו"ב בנש"ק מו"ה ראובן הלוי רו"פ נ"י ראבד"ק קאמינקא: א) הנני לתשובתו על אתר כרצונו הנלע"ד בהשקפה ראשונה, ע"ד השאלה בא' שנדר בעת צרה סכנת חולי אשתו מלבושיו ומלבושי אשתו לעניים וב"ה נתרפאה ועתה אין בכוחם לקיים הנדר וכ"ת כתב בביאור יפה עפ"ד הפוסקים ואחר שחתר עצה דלא חל נדרו על מלבושי אשתו בלא דעתה כמבואר בחו"מ סי' צ"ז סע"ה כ"ה וגמבבגדי שבת שיש ב' דעות הביא ממהרש"ם ח"א סי' ק"ד דהמע"ה כש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"ד דכל ספק ממון עניים לקולא גם הביא ממהרש"ם ח"א סי' קמ"ח ושו"ת כוכב מיעקב סי'

כ"ט לענין תפילין אי הוי בכלל מלבוש אבל גם במה שחל הנדר בודאי כמו מלבושי עצמו אין בידו לקיים.

והנה יש בענינים הנ"ל להאריך ולפלפל גם בנוגע לתשו' כ"ג אאמו"ר זצ"ל בכוכב הנ"ל אבל אין הזמן גורם, ואבא לעיקר הנידון אם אפשר שיתן שומת דמיהם כמו"ש ברמ"א יו"ד סי' רנ"ט אך בשו"ת ב"א סי' נ"ו כתב מ שהביאו הרמ"א מבואר דרק לדבר מצוה מהני ליתן שומת דמיהם וכתב כ"ת לדון ע"פ המבואר ביו"ד סי' רכ"ח לענין נדר עד"ר דפרנסה בכלל דבר מצוה ובאו"ח סי' רמ"ח, ודבר זה צ"ע אם מה שהוא עני לדמות כלצורך פרנסה ובב"י או"ח סי' רמ"ח הק' דאי הולך לסחורה חשיב עוסק במצוה א"כ פטרת את כל העולם ממצות מטעם עוסק במצוה רק שהמנהג כרמ"א לענין מפליגין בספינה דחשיב מצוה ובט"ז שם כתב מאו"ח סי' תמ"ד דלענין חמץ החמירו דלא חשוב מצוה, ולפי"ז לומר דמשום שהוא עני חשיב דבר מצוה תקשי כקו' הב"י א"כ כל עני יהי לו יכולת להתיר נדר עד"ר בדבר הקשה לו לקיים, ועיין ירושלמי נזיר פ"ה ה"ג אלא מעתה נזיר שהעני תפקע נזירותו ובשו"ת כוכב מיעקב סי' קס"ו ובהגהות כוכב מיעקב לירו' נזיר שהעיר מזה לדברי הש"ך יו"ד סי' רל"ב ס"ק כ"ב לענין עניות אי כחשוב אונס והיינו בהעני אח"כ אבל בנדר בשעה שהי' עני אין שום קולא מחמת שהוא עני ואכמ"ל: ב) אבל הנראה לענ"ד בעיקר קו' הב"א על הרמ"א מה שלא ביאר דדוקא לדבר מצוה הותר לו לתת שומת דמיהן כמבואר בהגהמ"ר, הנה לשון הגהמ"ר בב"י וז"ל ראובן נדר בעת צרה מעות ובגדים לעניים ושאל אם יחלק הבגדים לעניים ולא יספיקו כ"א למעט, או ימכרם ויספיקו דמיהם לרוב עניים, והשיב דיכול לשנות צדקה דילי' לדבר מצוה כמו טובי העיר בצדקה אנשי העיר כו' הנה מדברים אלו למד בשו"ת ב"א הנ"ל דלא יכול לשנות ולתת דמיהן כ"א לדבר מצוה, אבל באמנה יותר נראה מלשון השאלה אם יחלק הבגדים ולא יספיקו כ"א למעט עניים או ימכרו ויספיקו דמיהם לרוב עניים כו' שכוונת הגהמ"ר דזה גופא חשוב דבר מצוה שע"י שימכרו הבגדים ויספיקו דמיהם לרוב עניים, ומה"ט השיב שכן יכול לשנות לדבר מצוה והיינו משום הוא גופי' מצוה שיהי' מזכה לרבים העניים, ודבר זה מבואר במג"א סי' תרצ"ה סקי"ב דאע"ג שכתב בש"ע דהחיוב משלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד מ"מ בעניים הקפידו ליתן לשני עניים דמצוה לחלק, ובשו"ת ח"ס חו"מ סי' ק"ח בעובדא שהניח האב לצדקה בעד ב' לומדי תורה שיכול הבן לשנות ולחלק לג' ת"ח דמצוה לחלק עדיף כמג"א סי' תרצ"ה הנ"ל, ובאמנה כן ראיתי בב"מ ליו"ד סי' רנ"ט שכתב ע"ד הרמ"א וכן אם הקדיש כלים יכול כו' וז"ל נראה דדוקא היכי שאמדינן שהוא מצוה רבה בחלוקת המעות ועיין קידושין (דף כ"ז) תוס' ד"ה נתנו ליהושע מדבריהם יש ראי' דיותר מצוה לחלק צדקתו למרובים כדעת הגמ' עכ"ל, ונראה שר"ל כדעת הגהמ"ר וכוון לזה דטעם הגהמ"ר הוא משום דהיא גופא מצוה רבה לחלק הצדקה למרובים וצ"ע שלא הביא מג"א סי' תרצ"ה הנ"ל שכתב כן מפורש, ועכ"פ דעתו בכוונת הגהמ"ר מה שיכול לתת דמיהן דיכול לשנות לדבר מצוה דלא רצה לומר שתלה הדבר בתנאי שיהי' לדבר מצוה, רק דבכל ענין מותר משום דהוא גופא מצוה: ג) איברא דלכאו' במ"ש המג"א דמצוה לחלק ובב"מ שהביא לזה מתוס' קידושין (כ"ז) יש להעיר מש"ס תמורה (ל"א) המקדיש נכסיו ר"א סבר אין אדם חולק את נדרו ובשו"ת אבן שתי' סי' ע"ח באחד שהניח צדקה

לחברה גמ"ח ואח"כ נתחלקה החבורה לשתיים כתב להעיר מש"ס תמורה הנ"ל לומר גם בצדקה אין אדם חולק את נדרו שצריך לתת רק לחבורה אחת הראשונה, אבל נראה שיש לחלק דרך התם שפרט החברה גמ"ח בשמה אמדינן דעת'י דלחברתה אחת ולא לשתי חבורות אבל בכה"ג דאמר סתם לעניים יש בכלל דבריו גם הרבה עניים ואמרי' דאדרבה מצוה לחלק וא"כ דמשה"כ בכל גווני מקרי דבר מצוה ויכול ליתן שומת דמיהם כסתימת הרמ"א ול"ק כלל קו' הב"א: ד) ובשו"ת ב"א שם הביא משו"ת פ"מ ושו"ת שבוי"י ח"ב סי' פ"ג לענין נדר אי נתינת דמים הוי כנתינת חפץ וכתב ע"ז שהרמ"א ופ"מ ושבוי"י לא ראו דברי מהרי"א בתה"ד סי' שי"א דהיכי שהחפץ בעין צריך ליתן גוף החפץ וכתב עוד דבכה"ג דמתפיס בחפציו שבגדיו יתנו לפלוני עני דאע"ג שנחלקו הפוסקים אי בצדקה איכא דין אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אבל בנודר לעניים אלו י"ל דלכ"ע איכא משום אמירה לגבוה א"כ נקנה גוף החפץ לעני ולש"ל מה לי הן מה לי דמיהן דהוי כחמסן: ועלה בלבי להעיר לפימ"ש התוס' ב"מ ה' דמה דבשלהי הגוזל (ד' קי"ט) מייתי קרא מחמס בני יהודה אפי' יהיב דמי אסמכתא בעלמא הוא, ולפי"ז למ"ש הה"מ וכ"מ פ"ט ממכירה בישוב קו' התוס' קידושין (כ"ט) ד"ה משכו דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט הוא רק דרבנן, א"כ דמשום אמירה לגבוה הוי החפץ רק קנין דרבנן לעני י"ל בכה"ג אם נותן הדמים ל"ה אפי' אי דרבנן דהוי כמו תקנתא לתקנתא וכה"ג שכתב בב"ש אע"ז סי' צ"ג סקל"ט דמזיק שעבודו דרבנן פטור ועתו"ס גיטין (מ"א) ד"ה בהישא"נ וצ"ע עוד בחידוש זה, ובנ"ד אין נפ"מ בזה כיון שלא פירש לעניים מיוחדים בכה"ג עוד הדבר במחלוקת אי איכא דין אמירה לגבוה: ה) ומהגהמ"ר שבב"י סי' רנ"ט הנ"ל שכתב דיכול ליתן דמיהם וז"ל וכי תימא איכא למיחש דלמא לימרו פלוני אמר למיתב לבושא ולא יהיב, ליכא למיחש להכי דמלתא דאתעבידא באפי ג' קלא אית לי, הנה כוונתו לש"ס ב"מ (ע"ה) בהא דאר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח בו טלית כו' ודלמא שאני התם דאתי למיחשדי' דאמרי אינשי אמר פלניא זבנינא לי לבושא לפלוני עניא ולא זבין לי, וחשבתי להעיר דבלא טעם הגהמ"ר לפי שנעשה שומת דמיהם בפני שלשה דקלא אית לי, לכאו' י"ל ג"כ דכה"ג דנ"ד אם נדרו שנים ביחד איש ואשתו יותר קולא ליתן דמיהם כיון דהחשש רק משום חשדא ולפימ"שהש"ך יו"ד סי' קמ"א ס"ק כ"ז דאפי' רק שנים הוי כרבים לענין חשדא כדאמר בברכות (ג') בתרי חשד נמי ליכא, אבל באמת ז"א מלבד שכתב בפמ"ג או"ח סי' רמ"ד דזה דוקא בחשד של זנות וע"ז סגי בשנים, רק דאפי' בשלשה אנשים שנדרו ליכא קולא לענין חשדא דתדע דא"כ בדין הנודר בפני חבריו אין נשאל אלא בפניו דבירושלמי חד אמר מפני החשד עתו"ס גיטין (ל"ה) הכי נאמר דשלשה שנדרו קיל יותר שיכולים להתיר שלא בפניו זה לא יתכן, ובלאה"כ אין נפ"מ לנ"ד שהבעל נדר לבדו בלא ידיעת אשתו רק דאייתנין עלה מטעם הגהמ"ר והרמ"א בסי' רנ"ט דמוכרם לפני ג' בקיאים בשומא דכה"ג קלא אית לי וליכא חשדא: ו) ויש לדון עוד בנ"ד שיהי' בטל כל הנדר עי"ז שנדר גם מלבושי אשתו דע"ז לא חל הנדר כאמור למעלה שאין יכול להקדיש בגדי אשתו בלא דעתה ממילא יהי' בטל כל הנדר משום נדר שבטל מקצתו בטל כולו, אך למ"ש השעה"מ פי"ב מה' נדרים והביאו בפ"ת יו"ד סי' רכ"ט דלש"ל נדר שהותר מקצתו בטל כולו אלא כשחל הנדר מעיקרו ושוב הותר מקצתו משא"כ אם מעיקרא אין

מקום לחול על מקצתו והכ"נ בנ"ד שלא חל הנדר מעיקרא על בגדי אשתו, שוב ראיתי במהרש"ם ח"א סי' ק"ד שהעיר בזה והביא ראיה להשעה"מ מירושלמי שקלים פ"ב ה"ג המפריש ב' שקלים ונמצא שאינו חייב אלא אחד השני חולין ולא אמרי' דמשה"כ הקדש שבטל מקצתו בטל כולו ונצטרך להפריש שנית אע"כ כדברי השעה"מ, וע"כ כתב בנידון דידי' שהי' מקצת הנדר על דבר שאינו שלו דלא חל מעיקרא דלש"ל עי"ז שיהי' בטל כולו ואין להקל כלל מטעם זה עיי"ש: ז) ולענ"ד אין הדברים מוכרחים דהנה בנ"צ סביב הש"ע יו"ד סי' רכ"ט הק' על השעה"מ ממשנה מפורשת בנדרים (כ"ה) ראה אותם אוכלים תאנים כו' ובש"ע סי' רל"ב סעי' ז' דכיון שבטל הנדר אצל אביו ואחיו בטל גם אצל אחרים, ותירץ דשאני התם שתלוי רק ברצון שאם הי' רוצה מתחלה לאסור אף על אביו ואחיו הי' אפשר לחול משא"כ היכי שלא הי' באפשרי שיחול על כולו, ולפי"ז י"ל בנדון המהרש"ם וכן בנ"ד שמה שלא חל הנדר על בגדי אשתו הוא רק משום שהי' הנדר בלא דעתה ורצונה ובאם היתה מרוצה על זה הי' הנדר חל בכה"ג י"ל דדמי למתני' דראה אותם אוכלים תאנים דאמרי' נדר שבטל מקצתו בטל כולו ויש דמיון לזה בתוס' סוכה (ל"ג) ד"ה באשירה דמשה שכתבו דאין לנו לחשבו דיחוי מחמת שאינו שלו, והכ"נ לענין זה מה שלא חל הנדר מחמת שאינו שלו לא חשוב דיחוי מעיקרו והו"ל למימר נדר שבטל מקצתו בטל כולו: ח) באמנה כבר נתעוררתי מח"א ראיה להשעה"מ מש"ס זבחים (ק"ג) דא"ר ינאי פרט למתפיס עולה לכה"ב דאפי' למ"ד לא תפסו הנ"מ בשר אבל עור תפיס, וקשה דנאמר הקדש שבטל מקצתו בטל כולו אע"כ כדברי השעה"מ דבכה"ג דלא חל מעיקרו לש"ל כן, ולפי"ז יש ראיה דאפי' מה שלא חל על מקצתו הוא משום שאינו שלו הוי כדיחוי מעיקרו שהרי הכא מה דבשר לא תפיס פירש"י שם משום דשל מזבח הוא ואין קדושה חלה עליו שאינו שלו כו' הרי דמשום החסרון מה שאינו שלו שלא חל ההקדש ע"ז ג"כ לא אמרי' שבטל כולו.

אבל נראה דשאני במתפיס עולה לכה"ב לכך לש"ל הקדש שבטל מקצתו בטל כולו, כיון דיד הקדש הוא הבעלים של קדשי בה"ב וגם של קדשי מזבח, דאע"ג שכתבו התוס' חולין (קל"ח:) ד"ה יצא דגזבר לא שייך אלא בקבה"ב אבל בגמ' תמורה (ח') מקשי לגבי קדשי מזבח ליתי גזבר ולשקלי' גם בתוס' פסחים (מ"ו) דרק בקבה"ב באתי ליד גזבר ל"מ שאלה ועתו"ס כריתות (י"ג) אבל בנמ"י יבמות (פ"ח) כתב דגם בקדשי מזבח ל"מ שאלה באתי ליד גזבר, וא"כ דחד בעלים הוא יד ההקדש בקבה"ב וקמ"ז ע"כ לש"ל דיעכב רשות ההקדש של מזבח מה דלא חל נדרו על הבשר לחובתו עצמו שע"ז יפסיד רשות ההקדש שיהי' בטל כולו ולא יחול נדרו גם על חלק קבה"ב אבל בבעלים מיוחדים כמו בנ"ד דלא חל מקצת הנדר על בגדי אשתו שאינם שלו נאמר שפיר דנדר שבטל מקצתו בטל כולו ולא יחול גם על מלבושי עצמו: ט) ועכ"פ דמהני צד היתר זה דחזי לאצטרופי להתירו של הגהמ"ר והרמ"א בסי' רנ"ט שיכול לתת שומת דמיהם עפ"י ג' בקיאים בשומא וכמו שכתבתי דזה גופא מצוה שיתחלק למרובים, ועיין ג"כ מהרש"ם ח"א סי' מ"ט מ"ש בדברי הגהמ"ר שע"כ יכול לתת דמיהם שיכול לשנות לדבר מצוה כמו טה"ע בצדקות של בה"ע דלפי"ז לשי' ר"ת והרבה ראשונים דבה"ע יכולים לשנות אפי' לדבר הרשות הכ"נ יכול היחיד לשנות ודו"ק, גם בשו"ת ב"א הנ"ל העתיק משו"ת שבו"י הנ"ל וז"ל הרי יכול ליתן החפץ לעני לקיים נדרו ויחזור וימכרנו לו ומי ימחה

בידו עכ"ל, הגם שלא מצאתי לשון זה בשבו"י עכ"פ יש עצות מספיקים להתיר: ידידו דוש"ת.

סימן עט ב"ה ג' דסליחות תרפ"ד. כבוד האברך החריף ומופלג מו"ה דוד לאנגראק נ"י מק' קראקא: מכתבו קבלתי בזו השעה ואין הזמן גורם לענינים אלו מלתי דליתי בשאלה נחוצה, בנדר ללמוד דף אחד אם יכול לפרוע בדף קצר, הרי מתני' דמנחות (כ"ז) הרי עלי עולה יביא כבש פחות שבעולות ותוס' ב"ק (ע"ח): דנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשי' אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר, ובנזיר (כ"ג) נהי דלא עביד מצוה מהמב"ח מצוה מיהא קעביד, ובפירש"י מעילה (י"ט) ד"ה מכדי עיי"ש, ובאמת לא כל עניני מצוה מן המובחר שווין עיין מנחות (מ"א) ענשיתו אעשה ובתוס' שם (מ') ד"ה סדין דקאי לענין מצוה מן המובחר וא"כ תקשי בש"ס ב"ק (ע"ח) למה לא יכול לומר מצוה מן המובחר בעינא למיעבד אחר שמצינו כאן דענשינן ע"ז בעידן ריתחא, אך אין כל עניני מצוה מהמב"ח שווין, ועיין מנחות (צ"ט) אפ"ל לא שנה אלא פרק אחד קיים מצוה לא ימוש ולא חילק בין פרק גדול או קטן והכ"נ בדף, ואין זה ענין לדף ס"ת במס' סופרים פ"ב וט"ז סי' ער"ה סק"ח ובמה שהעיר בס' אור המאיר סי' ע"ה לענינו, ועיין מ"ש בג"פ סי' קכ"ה סקמ"ג מסה"ת דספר הוא י"ב שיטין דכ' זה ספר שג"כ אין לו ענין לנ"ד, ויפה כתב רומ"מ בזה מאו"ח סי' תקס"ח שמי שנדר להתענות סך תעניתים יכול לדחותם עד ימות החורף ובב"י שכ"כ בהגה"מ והוא מהא דב"מ סו"פ א"נ כל ימי גריד אחד ול"א שמא יום אחד ארוך והשני קצר דמזה נלמד בנדר להתענות שיכול לפרוע ביום קצר והכ"נ לנ"ד וז"פ: בברכת התורה.

סימן פ.

ב"ה א' צו תרצ"א. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון החריף ובקי כש"ת מו"ה אלכסנדר קטן נ"י אבד"ק זלאזיטץ יע"א [כעת הוא מחו' חותן בני הה"ג נ"י]: ע"ד השאלה בתינוק בן ח' חדשים שנמשך העור ונדבק היטב סביב החוט הגבוה עד שאין נראה כלל החריץ והחוט אפ"ל בשעת קישוי וכפי דברי המוהל ברור אצלו שהי' נימול כהלכתו שהי' החריץ והחוט מגולים יען שלשה ימים אחר המילה נקרא לבית הנימול מחמת שחזר העור לכסות את החוט ע"כ תקנו ונתקו למעלה כדין שיהיו מגולים החריץ והחוט רק זאת ספק אצלו אולי לא חתך כל עור הערלה רק מקצת ותיקן השאר ע"י פריעה: א) הנה לכאול לפי המבואר בש"ע סי' רס"ד דבנימול כהלכתו וגם עתה נראה שליש העטרה לדברי התה"ד א"צ למולו שנית ולא דוקא שליש העטרה רק אפ"ל מקצת עטרה וכמו"ש הח"ס סי' רמ"ח וא"כ לפי שיטת חכם הספרדי שהובא בב"י וש"ך שם דכל הבשר שבראש האבר נקרא עטרה הרי גם הבשר שבראש האבר נראה בשעת קישוי ואף ששיטת הבכו"ש (שבת קל"ז) אינו כן רק דהחוט הגבוה לבד הוא שנקרא עטרה מ"מ כתב בשו"ת ב"ש סי' קט"ו דבכה"ג שכבר נימול כהלכתו דעכ"פ הוי רק דרבנן שוב הוי סד"ר ובשו"ת אדב"ע באבני זכרון כתב לתמוה ע"ד הבכו"ש וכת"ה האריך ג"כ למעניתו בזה בטו"ט והביא משו"ת אמרי יושר ח"ב סי' כ' מהרש"ם ח"א סי' כ"ז ואבני מר בזה: ב) אמנם דא עקא עפ"י שו"ת מהר"ם שיק סי' רמ"ה שיצא לדון בדבר החדש דדוקא בקטן המסורבל בבשר שזה מכסה את העטרה בכה"ג רק מדרבנן צריך לתקן

ואם נראה שליש העטרה סגי וכלשון המשנה שבת (קל"ז) אם הי' בעל בשר מתקנו מפני מראית עין ובגמ' דאמר שמואל קטן המסורבל בבשר כו' אבל כשחזר העור למקומו וכיסה את העטרה הוי כלא נימול כלל וצריך למוהלו מה"ת ובשו"ת מהרש"ם ואמרי יושר הנ"ל קיימו לראיות המהר"ם שיק והחזיקו בשיטתו להחמיר בכה"ג היכי דאפשר א"כ לפי"ז גם בנ"ד כן: ג) והנה כעין חידוש הנ"ל כתב הט"ז סי' רס"ד דהיכי שלא נימול רק שנולד מהול ואח"כ נתכסה העטרה שיהי' צריך למולו מה"ת והשאג"א סי' נ"ה הק' ע"ז מיבמות (ע"א) גבי זכרים דאיתנהו בשעת אכילה וליתנייהו בשעת עשי' דמשכחת בכה"ג, גם ביבמות (ע"ב) דמותיב לר"ה כי לימא כתנאי אי משוך דרבנן וקשה דהו"ל לאוקמי בכה"ג דהוי משוך מה"ת ולפי"ז לכאו' הני תיובתי של השאג"א הדרו ג"כ על חידושו של המהר"ם שיק דלוקמי בכה"ג במשוך שלא ע"י בשר דהוי מה"ת אבל כבר הרגיש בזה המהר"ם שיק עצמו שם ברמז ולתרץ דכה"ג גם בשעת עשי' הי' כערל וכן לא הי' נקרא כה"ג משוך דזה ערלתו דמעיקרא והיינו משום דמה דאמרי' דצריך למולו שנית מה"ת הוא משום דאיגל"מ שלא נימול כראוי שהרי הי' עומד לחזור ולכסות העטרה א"כ גם בשעת עשי' לא הי' נימול וכן אין עליו שם משוך וכמו"ש כן גם במהרש"ם מדנפשי': ד) אמנם נחזי בעיקר ראיית המהר"ם שיק, ראי' האחת (משבת קל"ג) דאין עושין בשבת חלוק לכתחילה ופירש"י לדחוק למטה שלא יחזור העור לכסות את הגיד ואס"ד דגם בחזר וכיסה אין כאן ערלה מה"ת איך ס"ד לחלל שבת ע"ז וכתב באמרי יושר לדחות הראי' מלבד שנראה בכוונת רש"י לא מטעם דל"ה מילה רק דסכנתא הוא כשחזר העור ומכסה את מקום הנימול ועוד שהרי החשש שיחזור העור ויכסה עכצ"ל שהוא על עור הפריעה דאי על העור החיתוך הרי בידו לחתוך כל העור כדין שלא יהי' מה לחזור ולגבי עור הפריעה כתב במהר"ם שיק עצמו בתשו' שני' בסי' רמ"ו דא"צ למול מה"ת עכ"ד: ה) והנה לא הי' נצרך להקשות משום זה שבידו לחתוך כל העור רק דכבר כתב החכ"א והפ"ת בשם חמו"ד דלא סגי לחתוך מקצת הערלה והשאר יעשה ע"י הפריעה רק דצריך לחתוך כל בשר הערלה ובח"ס סי' רמ"ח ובד"ח ח"ב כתבו דסגי שיהי' נימול ע"י הפריעה אבל מלשון פירש"י שבת קל"ז ד"ה אם הי' בעל בשר כו' לאחר שחתך הערלה כולה נראה דס"ל דצריך לחתוך כל בשר הערלה וכן הוא לשון פירש"י שבת (קל"ג): גבי ציצין המעכבין את המילה עיי"ש ובמהר"ם שיק הנ"ל בזה, וא"כ לשי' רש"י עצמו הא דצריך חלוק שלא יחזור העור על כרחו הכוונה על עור הפריעה דוקא ובזה א"צ למולו מה"ת לתשו' שני' של המהר"ם שיק ועל כרחו כוונת רש"י רק משום סכנתא כנ"ל: ו) ובראי' הב' מדלא נקטו במשנה וברייתא (שבת קל"ז) רק בבעל בשר משום מראית עין ולא קמ"ל רבותא טפי כשעור החיתוך חזר למעלה וכיסה העטרה וראי' זו תפס באמרי יושר לעיקר ולענ"ד שגבה להבין מה זו ראי' שהרי במשנה זו דאם הי' בעל בשר מתקנו מפני מראית עין שפירש"י מתקנו באזמל וכתב בנקה"כ דגם רש"י ס"ל כהר"מ דבנראה מהול מתקנו לעור שחזר בלא חיתוך כ"א שידחוק העור לאחורו רק דרש"י מפרש המשנה דמיירי בשעת מילה אם נראה כאילו אותו בשר חופה את הגיד מתקנו ומשפע באזמל אותו עובי ולפי"ז אין ראי' כלל מה דלא נקט במשנה כשעור החיתוך חזר למעלה כיון דהמשנה לא איירי כלל בחזר אחר שנימול רק דבשעת מילה נכסה הגיד בבעל בשר וממילא ניחא ג"כ בגמ' דנקט שמואל קטן

המסורבל בבשר אע"ג דשמואל איירי בדין חזר אחר שנימול מ"מ מכיון שהעמיד שמואל דבריו על המשנה אם הי' בעל בשר נקט גם איהו מסורבל בבשר: ועוד דהרי במתני' (לעיל קל"ג) תנינן ואין עושין לה חלוק לכתחלה אבל כורך עלי' סמרטוט ופירש"י כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד וא"כ בין אם הכוונה שלא יחזור חתוך בשר הערלה או שלא יחזור עור הפריעה כנ"ל עכ"פ שעושין תקנה שלא יחזור ויכסה את הגיד וא"כ לכך שפיר לא נקט שמואל בדין חזר העור אחר שנימול כיון שעושין תקנה לזה שלא יחזור ומלתא דלא שכיחא הוא שיחזור וז"פ: ז) והשתא באופן שנסתלקו ראיות המהר"ם שיק אמינא לענ"ד ראוי להיפוך דמכי חזר העור וכיסה א"צ למול מה"ת והוא מפורש לענ"ד במכלתא פ' בא בכתוב ומלת אותו אז יאכל בו להביא את שנתקיימה בו מצות מילה אפי' שעה אחת אפי' שחזר הבשר וחפה העטרה אינו מעכבו לאכול בפסח ולא בתרומה ע"ז נמנו רבותינו בלוד ואמרו אינו חוצץ עכ"ל, הרי דאפי' בשר הערלה שחזר אחר שעה אחת שנימול כהלכתו א"צ למול מה"ת, דמה"ט אוכל בפסח ותרומה והכא ודאי לא איירי כ"א בבשר הערלה שחזר ולא בבשר המסורבל כמשמעות הלשון, וגם דבבשר המסורבל לא ס"ד כלל שיהי' חוצץ רק דאיירי בבשר ערלה שחזר וחפה ואפי' נדבק בגיד סד"א שחוצץ קמ"ל דאינו חוצץ והיא ראוי גדולה ועצומה: ואיבעית אימא סברא במ"ש המהר"ם שיק דמשום שהי' עומד לחזור איגל"מ למפרע שלא נימול כראוי וכ"ת הביא מתשובת הרב הגאון אבד"ק פראבוזנא נ"י שכתב לפלפל בזה משום דלא קי"ל כר"ש בכל העומד כו' הנה אי משום הא י"ל עפימ"ש הח"ס ביו"ד סי' רנ"ו גבי דיו שנתאדמה דהיכי שעומד לכך בלי מעשה לכאו' אמרי' כל העומד וכ"ה בח"ס אע"ז סי' י"ז בדין פצו"ד שכבר הי' עומד לינטל מחמת חולי וראיתי בחק"י אע"ז סי' ג' שהקשה ע"ז מהא דירקות שסופן לייבש תוך ז' דהסוכה פסולה רק דרבנן והפוסלים מה"ת הוא רק מטעם סוכה שא"ר לשבעה וכבר כתבתי במק"א דבמחכת"ה אשתמיטתי ש"ס מפורש (עירובין ק') אלא ע"כ נעשית צילתה מרובה מחמתה ופירש"י דהא רואין הוא דקאמר ולא שקילנא מינה מידי עכ"ל מבואר דמשום רואין כאילו ניטל הוא רק בכח ולא בפועל שע"ז לא יהי' צילתה מרובה והכ"נ בירקות שסופן לייבש נהי דאמרי' רואין מטעם כל העומד אכתי צילתה מרובההווא ודוק אבל לשאר דברים יתכן שפיר סברת הח"ס דבעומד להיות ממילא לכ"ע אמרי' כל העומד ועיין סוכה (ל"ג) אדומות כשחורות דמי ופירש"י דסופן לשחר כשתיבשו ופסחים (פ"ד) בגידין שסופן להקשות וברכות (ל"ו) שמואל אמר קורא שהנ"ב הואיל וסופו להקשות וב"ק (י"ז) בתר מעיקרא אזלינן וכהנה דמיונות הרבה בש"ס, והכ"נ י"ל משום שסוף בשר הערלה להיות דבק ממילא איגלמ"ל שלא נימול כראוי, אבל מטעם אחר י"ל דל"ה זה עומד לחזור ולידבק שהרי אם הי' עושה העצה של המשנה להיות כורך עליו סמרטוט לא הי' חוזר ועוד שהרי במתני' דמקואות פ"י ה"ה בידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקצצן אליבא דת"ק מטביל עד מקום מדה דמה שעומד לקצוץ כקצוץ דמי וא"צ טבילה וא"כ הכ"נ לגבי בשר הערלה אדרבה אמרי' דהוי עומד ליחתך משום מצות מילה ועיין תוס' חולין (ע"ג) ד"ה חבורי אוכלים ובמתני' פי"ב דכלאים דבגד תפור בכלאים אינו חיבור להזאה משום האיסור ובתוס' עירובין (ל"א) לגבי בונין בחול דחשיב עומד לתלוש ורשב"א קידושין (נ"א) בלחמי תודה בהקדיש חציו דהוי כפרוסה וא"כ הכא דאדרבה אמרי' שבשר

הערלה עומד ליפרד ואיך א"כ תזיל בתר איפכא לומר דכיון שחזר אח"כ וכיסה את העטרה משום זה איגל"מ שהי' עומד לידבק ודמיון לזה מ"ש הש"ך ביו"ד סי' נ"ה דלגבי אבר המדולדל לש"ל אי' דבוק דהוא תרתי דסתרי וא"כ נראה גם מצד הסברא דאף שחזר עור הערלה וכיסה העטרה לא נאמר בזה כל העומד וא"צ למול מה"ת: ט) איברא דלכאוו' הרי במתני' דמקואות הנ"ל פליגי אי עומד לקצץ כקצוץ דמי וא"כ אדרבה עפ"י סברא זו יש לשדות נרגא בראייתי לעיל מן המכלתא שהרי ידוע שי' הרמב"ן הובא בב"י יו"ד סי' רס"ח דגר שטבל קודם שמל מהני בדיעבד גם ביבמות (מ"ו) ס"ל לר' יהושע דגר שטבל ולא מל הר"ז גר וא"כ ש"מ דהערלה ל"ה עומד ליחתך ע"י המצוה דאל"כ איך יועיל הטבילה קודם המילה הא הערלה חוצץ ועיין שו"ת הר"ב ח"ב סי' ק"ל שהעיר כן שיהי' הערלה חוצץ וא"כ דל"ה עומד ליחתך שוב הדרא סברת המהר"ם שיק דבחזר וכיסה אמרי' דאדרבה הי' עומד לחזור ולידבק, ולפי"ז אין ראי' מן המכלתא משום דמה דתני במכלתא דחזר וחפה אוכל בפסח ותרומה אזלא לשיטתה בסיומא דמלתא שם דאמר נמנו רבותנו בלוד ואמרו אינו חוצץ משמע דדוקא התם שכבר נימול כהלכתו אלא שחזר וחפה את העטרה בכה"ג ל"ה חציצה אבל בלא מל כלל באמת חוצץ משום שהערלה עומד לקצץ וא"כ דשיטת המכלתא דמקרי עומד לקצץ לכך שפיר תני ג"כ דאוכל בפסח ותרומה ולא אמרי' אגל"מ שהי' עומד לחזור ולחפות משום דהוא תרתי דסתרי כנ"ל ודוק: י) אבל באמת ז"א דא"כ תמוה שי' הרמב"ן הנ"ל דמהני בדיעבד טבילה קודם המילה שהוא נגד המבואר במכלתא וראיתי בס' מצפ"א ח"ב סי' ל"ה שהעיר כן אך נראה דל"ק כלל דלא אתי המכלתא למעוטי דבלא מל כלל שיהי' חוצץ רק דאדרבה בזה פשיטא לן דאינו חוצץ דהוי גוף אחד רק דאשמעינן רבותא בנתקיימה לו מצות מילה שעה אחת שכבר הי' נפרד בשר הערלה דל"ה עוד כגוף אחד סד"א בחזר וחפה שיהי' חוצץ קמ"ל דאינו חוצץ: יא) ויש להסביר דהנה בקו' התוס' חולין (ע"א) לגבי ידות הכלים שעתיד לקוצצן שהקשו דלהוי חציצה והר"ש תי' דבכלים ל"ב ראוי לביאת מים אבל המרדכי פ"ב דשבועות ובאו"ז ה' נדה תי' משום דבלוע הוי והתוס' שלא ניחא להו לתרץ כן משום דבלוע ל"ש כ"א בבע"ח כמבואר במתני' דכלים (פ"ט מ"ה) ועיין מ"פ יו"ד סי' קצ"ח בזה ולפי"ז הא תינח לגבי ידות הכלים משא"כ הכא לגבי גר שטבל שפיר אין הערלה חוצץ אף שעומד לקצוץ משום דבאדם שפיר הוי בלוע לכ"ע וע"כ פשיטא להמכלתא דבלא נימול כלל אינו חוצץ רק במל שכבר הי' מגולה וחזר וחפה סד"א שחוצץ דלא מקרי יותר בלוע קמ"ל שאינו חוצץ ונכון מאוד, ומעתה שהעלינו דלכ"ע אין הערלה חוצץ בטבילה ומשום דבלוע הוי אבל מ"מ מקרי עומד לקצץ א"כ נסתיימה ראייתי מהמפורש במכלתא דאפי' בחזר עור הערלה וחפה א"צ למול מה"ת וגם הסברא הנ"ל קיימת דכיון שעומד לקצץ א"א לומר דבר והיפוכו שאגל"מ שהי' עומד לחזור ולדבק ונראה שהדבר מפורש במהרי"ל סוף ה' מילה העתיקו בנקה"כ מעשה בנער בן שנה ששבה עור הפריעה למקומה בהיכי שקצת העטרה מגולה א"צ למולו שנית עיי"ש: יב) והנה בשו"ת ב"ש סי' קט"ו כתב מפורש דאף בנדבק היטב ל"ה אלא מדרבנן וכ"ת הביא ג"כ מסידור הגאון יעבץ וסידור הגאון מליסא ז"ל ושו"ת בי"צ שכ"כ גם מה שבשו"ת אמרי יושר הנ"ל רצה לנעוץ חידושו של המהר"ם שיק בדברי הכ"מ פ"ב מה' מילה שכתב והא דאינו מעכב מה"ת היינו בבעל בשר אבל באינו בעל בשר בהדיא

אמר ואינו אוכל בתרומה דמשמע מה"ת עכ"ל שלכאו' אין פירוש לדברים רק שיהי' הכוונה בנימול כהלכתו וחזר אח"כ וחפה את העטרה דבכה"ג צריך למול מה"ת, הנה מלבד שהגאון המחבר שם כתב לסתור פי' זה בלאה"כ הלא הכ"מ כתב זה אמתני' דשבת (קל"ז) הנ"ל אם הי' בעל בשר מתקנו משום מראית עין שהוא מקורו של הר"מ שם לדעתו וכבר כתבתי דלפי פירש"י איירי המשנה בשעת מילה וא"כ אין לדייק ממתני' בזה: יג) וגם במהר"ם שיק עצמו סיים דכל זה אם העור של ערלה או של פריעה חזר למעלה כמו שהי' מעיקרא אבל אם העור שחזר קצותיו נשארו מתחתיו רק שנעשה העור דלמטה מדולדל ורפוי ועי"ז חפה מקצת העטרה נראה דהוי בכלל קטן מסורבל, ונראה סברתו דרק בחזר הכל למקומו הראשון אמרי' שאגל"מ שהי' עומד לכך וכה"ג דאמר בשבת (ל"א) אליבא דר' יוסי דבעי סותר ע"מ לבנות במקומו דוקא משא"כ בכה"ג שעור הערלה לא נמשך עד למעלה כמקדם לש"ל דאגל"מ שהי' המילה ע"י לחזור ולכסות ע"י כל העומד כיון דהוי שלא במקומו, א"כ בנ"ד עפי"ד המוהל שכנראה לא חתך כל בשר הערלה רק מקצת והשאר ע"י פריעה ועכ"ז לפי ציור השאלה לא חזר ונמשך העור עד למעלה לכסות את הבשר שבחוט העטרה רק שהגיע העור לכסות את החוט הגבוה א"כ הרי לא שב למקומו הראשון ובכה"ג גם למהר"ם שיק א"צ למולו כ"א משום מראית עין ובכה"ג שנראה מקצת מן העטרה א"צ כלום, זה הנלע"ד, אך מפני שאני כותב בנחיצה רבה מטרדת הימים בלא עיון הראוי ומפני שיש בדברי קצת נטי' מדברי הגאונים המחברים בספריהם הנ"ל לכן למעשה מה טוב אם ירצה לצרף עוד רב מובהק לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא רק אפי' אם כ"ת בעצמו ישים עיון בדברי וימצאם נכונים למרכז ההלכה, וכאשר גם הרב הגאון מפראבוזנא כבר השיב להקל בזה יוכל לצרף גם דעתי העני' עפ"י שיוכיחו הדברים הכתובים כאן: יד) בשולי המכתב יש לי להעיר במ"ש האו"ז הגדול ה' מילה הביאו במהרש"ם ח"א סי' כ"ז דאם משך הערלה בידים צריך למול מדרבנן אפי' אם נראה מהול כשמתקשה, וק"ל מירושלמי פ' הערל דפליגי במשנה שאינו אוכל בתרומה מ"ד משום קנס ומ"ד גזירה גזרו, מה נפק מן ביניהון משך לו אחר ערלה או שנמשכה מאילי' אין תומר קנס אין כאן קנס כו' מבואר דלמ"ד משום קנס הא דאר"ה ביבמות (ע"ב) דמשוך אין אוכל בתרומה היינו רק במשך עצמו בידים והרי מבואר התם דרק בלא נראה מהול הוא שצריך למול כדאמר שם ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל וכן הר"מ בפ"ז מה' תרומות הי' כתב שצריך למול עד שיראה מהול וכן הוא בגמ' דשבת (קל"ז) לגבי קטן המסורבל בבשר דדוקא באינו נראה מהול צריך למול ולדברי האו"ז הרי בכה"ג דאמר ר"ה שאינו אוכל בתרומה אליבא דמ"ד בירושלמי דאיירי על כרחו במשך בידים א"כ אפי' בנראה מהול הי' צריך למולו וצ"ע: טו) גם ק"ל עפי"ד הירושלמי הנ"ל ביבמות שם דפריך לר"ה מדתניא דמשוך ונולד כשהוא מהול אוכל בתרומה, ולהך מ"ד בירושלמי משום קנס מאי מקשה דלמא ברייתא במשוך מאליו שע"כ תני לה ביחד עם טומטום ונולד מהול שהוא דבר הבא מאליו לכך שפיר תני שאוכל בתרומה דליכא משום קנס וצ"ע.

כן ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' י"ט דלמ"ש הר"מ בפיה"מ אבות פ"ג במושך ערלתו היינו מפר ברית דנקט ר"א המודעי שם וא"כ מוכח מסנהדרין (צ"ט) דיש בו כרת. ולפי"ז צ"ל הא דיבמות (ע"ב).

(דמשוך דרבנן היינו באינו מושך במתכוון אבל במתניתין חייב כרת לרבי והתוס' יבמות (ע"ב) לא ס"ל כפיה"מ ור"י בזה תוס' יבמות (ט.) (ד"ה מה ע"ז עיי"ש ובמחכת"ה אשתמיטתי ירוש' הנ"ל דפליגי בזה אי משוך דרבנן איירי במשך בידיים: והנני בזה ידידו דו"ש.

סימן פא ב"ה י"ב אד"ב תרצ"ב ברכות מאליפות יחולו על ראש צדיק הרב הגאון החו"ב סוע"ה פה"ח עה"י כקש"ת מו"ה יצחק צבי לעבאוויטש שליט"א האבד"ק טשאפ יע"א: מן יקרת כגה"ר שהגיעני ש"ה נודעתי כי לא בא לידו במועדו מכתבי בתודה על תשורת ספרו היקר, וכ"ג דנני לכף זכות מרוב טירדא, אבל אין דבר יעצרני מלהכיר טובה לאדם גדול כמו"ב, וכה מלתי אמורה, למרבה העונג הגיענו ספרו "שלחן העזר" ח"ב יקר הערך יאושר כחו וחילו, משמיא קזכו לי, להנות רבים שוחרי תושי' מברכתו אשר ברכו ד', ותודתי אמורה לו מקרב ולב עמוק על מנחתו שפרה עלי יגדל ויתנשא כבוד כסא תורתו עד כי יבא שילה והבית בהבנות: והנה בימים האחרונים חשתי בעיני ועוד קשה עלי העיון, מלבד רוב הטירדות בימים אלו ע"כ יהיו דברי מעטים.

ע"ד השאלה בס"ת שטעה הסופר בכתיבת שם הוי' ית"ש בו' האחרונה בחשבו שהוא לצורך ה"א האחרונה שכותבין מתחלה רגל ימינו בתואר וי"ו והרחיב אח"כ גגה להשלמת ה"א ואחר שנזכר ושאל הורה לו כ"ג לגרור כל הגג ויתקנו אח"כ לעשותו וי"ו וכן עשה אבל חזר ושאל שספק אצלו אם קידש שנית את השם כמבואר הגם שזוכר שמתחלה חשב שצריך מעתה בתיקונו לקדשו שנית: והנה כ"ג העיר בעיקר הדין המקובל אצל הסופרים דצריך בכה"ג קידוש שני, אמנם שכ"כ בקה"ס סי' י' דאפי' מקצת השם כגון שנתקלקל ובא לתקנו צריך לקדשו מחדש אבל אפשר רק בס"ת שקרא בו מכבר ונתקלקל וכעת שבא לתקנו צריך לקדש מחדש וכה"ג דמבואר בסי' רע"ו סעי' ג' בכותב ב' שמות והפסיק ביניהם שצריך לחזור ולקדשו, אבל מנ"ל בנתקלקל בשעת כתיבה ומתקנו ע"י גרידה או מחיקה דהוי כעוסק באותו ענין והאריך בזה בטו"ט, איברא שלכאו' יש לדמות קצת למ"ש המרדכי פ"ב דמגילה דס"ת שנמצא בו פסול אין להפסיק שקורא להביא ס"ת אחרת משום ברכה שאינה צריכה כה"ג דיומא ע' ובט"ז סי' רע"ט הק' ע"ז דלא דמי להא דאו"ח סי' ר"ו דתורמס שנפל דהכא הי' דעת הקורא בשעת ברכה שתהי' נמשכת על השני' אם ימצא פסול בראשונה ובשו"ת חוט השני סי' ס"ג הביאו הפ"ת הק' ע"ז דלש"ל דעתי' עלה דמציאת פסול בס"ת לא שכיחא, ובכרו"פ סי' י"ט מסתפק ג"כ בבירך על השחיטה ונטרפה אם יכול לשחוט אחרים בלא ברכה דדמיא להא דתורמס דבירושלמי נטל פוגמא ע"מ לברך ונפל ממנו צריך לחזור ולברך וא"כ אף זו כיו"ב דנפל היינו נטרפה עכ"ד, וא"כ יתכן גם בזה שקידש את השם בתחלת כתיבה ונעשה קלקול בכתיבה די"ל דאזדה קדושתו ול"ה כעוסק באותו ענין כיון שאותו שנתכוון לקדש נפל ואזדא לי' ולא שייך דעתי' עלה כיון דפסול בס"ת לא שכיח בכה"ג, וכעיי"ז דאמר בשבועות (י"ב) שאני אבודין דלא שכיחי דלש"ל לב ב"ד מתנה, וכה"ג דשבת (ט"ז) בהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזר ונתקשרו מס' בטלה מחשבתו כו' והכ"נ באירע קלקול בכתיבה י"ל דבטלה מחשבתו וצריך לקדשו שנית וצ"ע: עוד כתב כ"ג עפ"י הט"ז יו"ד סי' ס"ט סקכ"ד באשה ששכחה אם מלחה אע"ג דאיכא חזקה דמעיקרא הוי סד"ר ומטעם סירכי' נקט ואתי ונחלקו בזה האחרונים אבל עכ"פ בזה

דליכא חזקה דמעיקרא הוי סד"ר דגם בתחלה שצריך לקדש את השם נסתפקו אי הוי מה"ת כמו"ש בפמ"ג סי' ל"ב סקל"ב ובמשנ"ת ה' יסה"ת, ובפרט לקדשו שנית בנתקלקל ודאי ל"ה כ"א דרבנן גם הביא משו"ת טוטו"ד באשה ששכחה אם מלחה ויודעת שהניחה על הדף שיותר יש להקל מפני שכבר עשתה מעשה, רק שי"ל דהכא איכא ג"כ חזקת חיוב לסופר לקדש השם והפוסקים דנו בזה אי חזקת חיוב הוי כחזקת אי' וציין לשו"ת ב"א או"ח סי' נ"ו ומהרי"א מס' י"ז ולהלן ושד"ח מער' ס' אות כ"ו ועוד זתו"ד היקרים, ואמנם שיש לחלק בין מצוה חיובית דרמי אקרפתא דגברא ובין מצוה לא חיובית כגון דא דלא רמי עליו חיובא להיות סופר ולקדש שה"ק וכה"ג שפירש"י גיטין (מ"ז:) ד"ה מדאו' לחלק בין בכורים ומעשר דרק ביכורים הוי מצוה דרמי עליו, ובתוס' פסחים (ל"ח:) ד"ה נאכלין דאפי' בכורים דמשה"כ ל"ה חובה שקבוע להן זמן כיון שאם אין לו פירות לא יביא בכורים ועכ"פ דחיוב של הכותב הס"ת לקדש השם ל"ה מצוה חיובית דרמי עליו לדון בה חזקת חיוב: גם יש להעיר עפ"י הר"ש פ"ב דמקואות דהיכי שיצא כבר מאי דאו' לאי' דרבנן שוב ל"ה אתחזיק אי' וא"כ א"נ דקידש את השם מתחלה לכ"ע ל"ה רק דרבנן מה שצריך לקדשו שנית בנתקלקל, הרי כבר יצא מחזקת חיוב שהי' עליו מתחלה מדאו': באופן בנ"ד שעיי"ז שכבר קידש את השם מתחלה אף שנתקלקלו אח"כ וצריך לקדשו שנית מדרבנן כבר יצא מחזקת חיובו מה"ת שוב לש"ל דאוקי אחזקת חיוב והוי סד"ר להקל, ואכתי יש לדון עפ"י דהב"ח או"ח סי' ר"פ לענין נקרע בין דף לדף דמשום קדושת ס"ת דחמירא לא אמרו סד"ר לקולא ועיין כ"מ ה' ס"ת פ"י ה"ב ודוק, והארכתי בזה במק"א ואכ"מ ועיין ע"ז נ"ב, משום חומרא דעכו"ם מי שוי' רבנן כטומאה דאו' או לא: אך בנ"ד יש עוד כמה צירופי היתר מ"ש כת"ה ממ"ש במח"א בהגהות ליו"ד להסתפק דסגי בכוונה לשמה שיודע ומכוין לכתוב שמו של הקב"ה אפי' לא קדשו ובברכי סי' רע"ו כתב שנדחה מדעת הפוסקים, אבל בקה"ס חקירה ט' כתב דמר"מ פ"א מה' תפילין הט"ו ופ"י ה"א מוכח דסגי בכוונה זו וכן הביא משו"ת הש"מ יו"ד סי' נ"ב ד"ה אופן הב' העלה מדברי האלפסי והר"מ דמהני וזה הנקרא לשמה ואפי' העברת קולמס א"צ בכה"ג: גם יש צירוף דברי הט"ז סי' רע"ד דבדיעבד מהני מה שקידש מתחלת כתיבת הס"ת דכשר אח"כ בכתבו סתם, ועיין מהרש"ם ח"א סי' קנ"ו דיש לסמוך ע"ז בדיעבד והביא מתוס' ע"ז כ"ז ד"ה וכי וספר האשכול ה' ס"ת רס"י י"ג ושו"ת מהרי"א יו"ד סי' רס"ט שחזק הדבר ודחה דברי הא"ר שפקפק בזה.

מצירוף כל הטעמים ענ"ד מסכמת לכ"ג להכשיר את היריעה: סימן פב. להרב הגדול החו"ב מו"ה יואל מיללער נ"י מגי' סת"ם בהרב הגאון אבד"ק לאבאווא דבר השאלה במגי' אחד שהגי' ס"ת ופעם בלילה הי' נראה לו מרחוק שיו"ד עליונה מאות אל"ף נפסקה מן גג האל"ף ולא דקדק לראות אם באמת נפסק וכן תיקן בלי דקדוק לחבר הי' להגג ואמר בשעת תיקונו לשם קדושת תורת משה בחשבו שהוא א' מתיבת חול ואח"ז ראה שהוא א' משם אק' ונבהל על שלא תיקן לשם קדושת השם ונתיישב לפי תומו והוסיף קו בעובי רגל הי' של הא' לשם קדושת השם ואח"כ העביר בקולמס על כל רגל הי' של הא' לשמה: והעיר רו"מ דבאופן שלא הי' נפסק אין חשש במה שעשה תוספת חיבור שלא לשמה כיון שאח"כ העביר שנית בקולמס לשמה נמצא תחתון ועליון לשמה

דכשר ממנ"פ כמו"ש במהרש"ם ח"א סי' קנ"ו ובמשנה ברורה סי' ל"ב סעי' י"ז אמנם באופן שהי' נפסק נמצא שנעשה אח"כ החבור של"ש לא יועיל אח"כ מה שהעביר בקולמס לשמה דאין כתב עג"כ וכמו"ש במהרש"ם שם רק בכה"ג שהוא ספק נפסק יש לצדד ולצרף שי' הר"מ באות שנפסק שאין רגל הי' נוגע בגוף הא' כשר כמו שדקדקו בדבריו התשב"ץ ח"א סי' נ' ורלב"ח סי' א' והרא"ם ח"ב סי' ח"י וכתב בגה"ק יו"ד סי' רע"ד סק"ג דס"ל להר"מ דבס"ת לא בעי כתיבה תמה ולא יליף מתפילין וכתב שכן שי' רש"י ותוס' מגילה ט' וכ"כ בשו"ת חו"י סי' רל"ה מלבד שיש ג"כ לסניף שי' המאירי בב"י סי' ל"ה דנפסק אח"כ אין פוסל ושי' הפוסקים דא"צ לקדש שאר שמות אף שכתב במהרש"ם שם שאין לצרפם מ"מ לסניף קצת תמה מלבד הצירוף מה שהוסיף קו לשמה כשו"ת יעב"ץ ח"ב סי' כ"ז רק שבגה"ק או"ח סי' ל"ב סק"ה חולק ותו"ד: הנה מ"ש מצירוף שי' הר"מ דבס"ת ל"ב כתיבה תמה הלא התשב"ץ וחו"י ושאר הפוסקים דקדוקם כן בלשון הר"מ ה' ס"ת פ"י פיסול ט"ו בס"ת שנפסד צורת אות עד שלא תקרא כל עיקר כו' עכ"ל, מזה למדו דמשא"כ בנפסק אות בדקות כגון שאין רגל האל"ף נוגע לקו האמצעי כשר דזה לא מקרי נפסד צורת האות רק נשתנה וניכרת יפה לתנוק ובגה"ק סי' רע"ד כתב שהגם שהרד"ק וברמ"ע סי' ל"ו נדחקו בלשון הר"מ שכשאין האות כהלכתו אף שתנוק מכיר מקרי הפסד צורה ומסייע להו לשון הרא"ש ה' ס"ת שכתב יו"ד שעל הא' צריך שיגע בה כו' ואם אינו נוגע נשתנה צורת האות וכתב בתה"ד סוס"י ר"ל דלא מחסרון תמה לבד פוסל אלא משום שאין בה צורת אות, מ"מ לשון הר"מ אין סובל כן, ועוד י"ל דגם הרא"ש כוונתו רק מטעם דל"ה כתיבה תמה כי לא כתב נפסד צורת האות כלשון הר"מ רק כתב נשתנה צורת האות ויש הבדל בין ב' לשונות אלו כמו"ש רלב"ח עכ"ד, ולענ"ד יש לסייע בדקדוק לשון הר"מ עצמו שדקדק בין לשון נשתנה ללשון הפסד דכע"ז מצינו בר"מ פ"ג מה' ברכות הפת שפתת אותה פתים ובשלה בקדרה כו' אם יש בפתיתים כזית או שניכר שהן פת ולא נשתנית צורתה מברך המוציא ואם א"ב כזית או שעברה צורת הפת בבשול מברך במ"מ ובב"י או"ח סי' קס"ח כתב דדבריו כסותרין דבתחלה כתב דבחד לריעותא שא"ב כזית או נשתנית צורתה עדיין מברך המוציא ולבסוף כתב דבעברה צורת הפת לחוד מברך במ"מ והביא בשם ה"ה מוהר"י פאסי ז"ל שיש לחלק בין שינוי להעברה ששינוי הוא שינוי מה, אבל העברה הוא העברת כל הצורה מכל וכל, וזה שדקדק הרמז"ל בלשונו עכ"ד, ולפי"ז נמצא און בלשון הר"מ עצמו בה' ס"ת הנ"ל שכתב נפסד צורת אות עד שלא תקרא כל עיקר דמשמע דוקא הפסד והעכרת צורה מכל וכל, משא"כ בנפסק האות בדקות דזה מקרי שינוי צורה שאינה כתיבה תמה, וע"כ הרא"ש בה' ס"ת שכתב נשתנה צורת האות כו' הכוונה רק מטעם שאינה כתיבה תמה דיש חילוק בין לשון שינוי ובין לשון הפסד כנ"ל, אבל הנה הב"י בסי' קס"ח שם לגבי פת שבשלו כתב דאע"פ שפי' הנ"ל הוא מדוייק בלשון הר"מ שבתחלה כתב לשון שינוי ולבסוף כתב לשון העברה אין לחילוקים אלו עיקר בגמ' וכתב משום זה ישוב אחר עיי"ש, מבואר דלא ניחא לי' להב"י ז"ל דיוק לשון זה בר"מ וא"כ גם בנ"ד מ"ש הר"מ ה' ס"ת נפסד צורת האות גם מ"ש הרא"ש נשתנה צורת האות אחד הם ובשניהם לא רק משום כתיבה תמה פוסלין אלא מפני שא"ב צורת אות וכדברי התה"ד סוס"י ר"ל הנ"ל, ולפי"ז לא מכרעא לצירוף שי'.

הר"מ שלא יהי' פוסל נפסק האות בדקות: ויש לי להעיר בחילוק מהר"י פאסי בב"י הנ"ל במ"ש דהעברת צורה הוא מכל וכל, שהרי בתוס' פסחים (ט"ו) שיטתם דעבור צורה הוי לינה בעלמא אע"ג דל"ה נותר עדיין וקשה דהא כל לינה בנותר הוא מטעם עבור צורה ועיין שבועות (י"א) שאני קטורת הואיל וצורתה כל השנה כולה ופירש"י אינה משנה את מראיתה הלכך אע"ג דקדוה"ג היא לא מיפסלה בלינה עכ"ל מבואר דפסול לינה דהיינו נותר הוא דבמשך הזמן הזה תעובר צורתו לגמרי, ולפי"ז איך כתבו התוס' כאן דעבור צורה היינו לינה בעלמא אע"ג דל"ה נותר והרי טרם חלפה צורתה לגמרי כל זמן דל"ה נותר שהוא מטעם עבור צורה אע"כ משום דגם בלינה בעלמא קודם שנעשה נותר עכ"פ נשתנית קצת צורתה מקרי עבור צורה הרי דלשון העברת צורה ל"ה משמעותה דוקא מכל וכל והיא הערה נאה: ולפי"ז גם במ"ש הר"מ באות שנפסד צורתו דפוסל בס"ת י"ל שיש בכלל הזה גם מ"ש הרא"ש נשתנה צורת האות כדברי התה"ד הנ"ל וכמו"ש הרד"ך דזה ג"כ בכלל מ"ש הר"מ שלא תקרא כל עיקר דמה שתנוק קוראה הר"ז כמכיר ע"י סמניות בעלמא: עוד נראה שיש לדון בשי' הר"מ דאפי' אי יהיבנא בשיטתו שאין פוסל בס"ת נפסק הדקות באות ומשום דס"ל דלא בעינן כתיבה תמה כ"א בתפילין ומזוזות דכתיב בהו וכתבתם מ"מ י"ל דכ"ז בכל הס"ת אבל בשמות הקדושים בס"ת מודה דפוסל נפסק בדקות שהרי כן מצינו במרדכי פ' הקומץ הביאו הב"י או"ח סי' ל"ב שכתב בשם הרבינו שמשון דמספקא לי' במה דבעינן שיהי' האות מוקף גויל דהוא רק בתפילין ולא בס"ת וכתב דאין היקף גויל פוסל בדיעבד כ"א באותיות של שם ובטעם מוק"ג כתב בטור או"ח סי' ל"ב דנפקא לן מוכתבתם שיהא כתיבה תמה ושי' הב"ח שהוא משום הלמ"מ עכ"פ חזינן בפסול מוק"ג דאפי' יהי' כשר בס"ת שאין בזה משום כתיבה תמה מ"מ פוסל באותיות של שם וידוע ג"כ מ"ש בתשו' גו"ו או"ח מובא בפ"ת סי' רע"ו דאע"ג דל"ב כסדרן כ"א בתפילין ולא בס"ת מ"מ השם צריך להיות כסדרן גם בס"ת וכ"ה בנוב"ק יו"ד סי' ע"ו ועיין מנ"ח מ' תל"ז וחילי' דגו"ו מזוה"ק פ' ויקרא דבעי לכתוב שמא קדישא י' בקדמיתא ודא הוא כדחזי ואי לאו לא איקרי שמא קדישא ואקרי פגום כו' וא"כ הכ"נ בנפסק האות בדקות יתכן דמודה הר"מ דפוסל בשם כמו שפוסל אות בשם שאינו מוק"ג אע"פ שכשר בשאר הס"ת ומשום שאין בזה משום כתיבה תמה, וכמו שפוסל בשם שלא כסדרן להגו"ו מטעם דאקרי פגום והכ"נ נפסק האות ודאי דפגום אקרי כה"ג דקידושין ס"ו וי"ו דשלום קטיעא הוא ויתכן ג"כ במה שעמד רו"מ בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ו שלמה לא כתב לסניף היתר צירוף שי' הרלב"ח שהביא בעצמו לעיל סי' קנ"ג דס"ל בנפרד הדקות מהאות כשר בדיעבד דאפשר משום דאיירי בשה"ק דמודה בזה הרלב"ח כנ"ל, ואמנם בנ"ד שכתב שלא הי' ודאי נפסק צריך לדעת מה הביאו לידי ספק אם זה רק מפני שמה שהי' נראה לו כנפסק הי' ע"י ראותו בלילה צ"ע אם לחשוב זה לספק הגם שמצינו ביו"ד סי' ס"ו סעי' ח' ברמ"א שכתב דנהגו להחמיר לבדוק כשעושין מאכל עם ביצים ביום שרואים בהם אם יש דם דמשמע שבליילה א"צ משום דלא נראה להדיא אבל התם רק משום דסמכינן ארוב כשרות ועיין בנדה (כ'): רבי ראה דם בלילה כו' כיון דחזא לצפרא דאשתני א"ל ודאי טהור הוה ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר התם ג"כ רק משום דחזא לצפרא דאשתני, ועיין נדה ס"א אימר לא בדקו כל צרכו וביצה (ז) אימר לא בדק יפה יפה ואינו ענין

לכאן ועיין תוס' סוטה כ"ח מ"ש מתוספתא דבבבליה אפי' בר"ה הוי ס"ט ברה"י וכתב בש"ע הרב ז"ל בשו"ת סי' כ"ט דבאפילה דוקא משא"כ כשהלבנה זורחת והיינו דנגע בא' בלילה דהוי ס"ט בר"ה, וי"ל בהסבר הדבר משום דאמר בברכות (מ"ג:) אבוקה כשנים ירח כשלשה ובתלתא הוי ר"ה כנזיר (נ"ז).

(וי"ל דהכ"נ לענין בדיקה בלילה לאור הנר שיפה לבדיקה ועיין סמ"ע חו"מ סי' ה' סק"ז. אך אם הסופר יודע שלא עיין יפה ונשאר ספק אצלו על הנפקס הנה בכה"ג לא אדע למה צריך לגבוב הצדדים הנ"ל הרי בלאה"כ יש לנו בזה התירו של שו"ת רע"א סי' ע' בכ"ז מטעם ס"ס ספק שמא לא נפסק והוי עליון ותחתון לשמה ואפי' נפסק בודאי שמא הלכה כראב"י בגיטין כ' בכתב של"ש והעביר בקולמס לשמה דלר"ח פסול משום דאין כתב עג"כ וראב"י אמר ע"כ לא אמרי רבנן דאין זה מן המובחר אלא בס"ת משום זא"ו והוא רק לכתחלה או אפי' בדיעבד ומדרבנן לחומרא ולגבי דרבנן סגי בספק אחד כמו בציר דגים ביו"ד סי' פ"ג ושכן כונת המג"א סי' ל"ג סק"ז.

[והידוש אצלי שלא השתמש רו"מ ע"פ שו"ת רע"א הנ"ל ואפשר יש גמגום בזה ע"פ גופא דעובדא ואני כתבתי בהחפזי מפני טירדא]: ידידו דוש"ת. סימן פג.

ב"ה ב' תצוה תרצ"ב. עוד להנ"ל.

מכתבו עם שאלתו הגיעני במועדו. ומפני מניעות שונות גם לא הייתי בינתיים בביתי ע"כ אחרתי בתשובתי עד כה: ע"ד השאלה בס"ת שנמצא בו כמה פעמים ראש למ"ד נכנס לך' פשוטה שבשטה עליונה וכן נמצא הרבה אשר התגין משעטנ"ז ג"ץ או מהתגין יחידים שבאותיות בד"ק ח"י נכנסין לתוך אותיות פשוטות בשורה שלמעלה ולתקן כולם יש טורח גדול.

וכ"ת האריך לאשורו בטו"ט ופלפול נכון בקיבוץ דברי הפוסקים וספרי האחרונים בזה: (א) הנה מקור הדברים מצאו הראשונים ז"ל בסוגי' דגיטין ל"צ כ' דמעורה ובתוס' שם מכאן דקדק ריב"ם דא"צ בגט שתהא כל אות מוקפת גויל מארבע רוחותי' ור"י אומר דאין מכאן ראי' דהא דקאמר דמעורה היינו שראשה של למ"ד שבשיטה תחתונה נכנס לתוך חללה של הא' או חי"ת של שטה עליונה וכיו"ב ואחרים אומרים שזה יותר קרוב ליפסל הגט מפני שמבטל צורת האות עכ"ל ובש"ע אע"ז סי' קכ"ד סעי' י"ח במ"ש הרמ"א דנשתנה צורת האות כגון שנכנס ראש למ"ד לחלל ד' שאז נראה כה"א פסול וכתב בח"מ אבל אם משך ראש האות לתוך חלל א' וכדומה שאין לחוש לשום טעות לא פסלינן לי' אבל לפי דברי אחרים שבר"ן שאומרים שזה קרוב יותר ליפסל הגט מפני שמבטל צורת האות ע"כ אם רואים שנתבטל צורת האות ומכש"כ אם תנוק אינו יודע לקרות מחמת העירוב ודאי הגט פסול ולכתחלה ודאי יש לזהר בכל האותיות עכ"ד הח"מ, ובס' גט מקושר לסה"ג הק' ע"ד הח"מ דאחרים לא אמרו כ"א דזה קרוב יותר לפסול הגט מהיכי דנוגעים זע"ז וע"כ דחו בזה פי' הר"י דמעורה היינו שנכנס לחללה ולא שנגע באות משום דאם תאמר דנוגעים זע"ז פסול בגט דבעי מוק"ג ממילא נכנס לחללה יותר קרוב ליפסל ובאמת ס"ל לאחרים כפי' הריב"ם דגם נוגעים כשר בגט וכן נכנס לחלל, עיי"ש: ב) נמצא דלפי"ז לגבי ס"ת שנכנס הלמ"ד לחלל החית וכיו"ב פסול לדברי האחרים דכל הטעם שכשר בגט משום דנוגעים כשר משא"כ בס"ת דלכ"ע בעי

מוק"ג, וכבר כתב כן בשו"ת הריב"ש סי' קמ"ו דלפי"ז פסול בס"ת בנכנס לחלל עיי"ש, אך כ"ז לדברי האחרים שבר"ן אבל לדברי הריב"ם והר"י דס"ל דדיבוק אות באות דל"ה מוק"ג חמור יותר מהכנסת אות בחלל אות אחר יתכן דנכנס בחלל אות אחר היכי שלא נשתנה צורת האות גם בס"תכשר ובג"פ סי' קכ"ה סק"כ הק' כן על הראנ"ח מ"ש דלפי הריב"ם במקום דדיבוק אות פוסל כגון בסת"ם גם הכנס אות פוסל דכי הדדי נינהו דז"א רק דע"כ להר"י והריב"ם דדיבוק אות לחברתה חמור יותר וא"כ אפשר דנכנס בחלל אות אחר שפיר כשר להר"י והריב"ם: ג) ולכאורה מה דפשיטא לה בשו"ת הריב"ש הנ"ל דעכ"פ לדברי האחרים שבר"ן ודאי פסול בס"ת בנכנס לחלל אות אחר, הנה כל הטעם משום דבס"ת לכ"ע פסול דיבוק אות באות ומכש"כ נכנס לחללו דקרוב יותר ליפסל, וא"כ לפי תי' הב' שבב"י סי' ל"ב דמה דמכשרינן בנפסק אות בניקבא היינו בנפסק אחר שנכתב דכיון שנכתב מתחלה כהוגן והיתה מוקף גויל שוב לא מיפסלא מחמת הנקב ומבואר דה"ה בדיבוק אות לאות אחר כתיבה לא מיפסל כמו"ש בב"ש אע"ז סי' קכ"ה סק"ט ונוב"ת יו"ד סי' קס"ט וב"ש סי' ק"ס, ועיין נוב"ק יו"ד סי' ע"ה וח"ס סי' ר"ו, לפי"ז בנכנס אות לחלל אות אחד שהוא אחר שכבר נגמר האות הראשון שבשטה עליונה י"ל דלא מיפסל דליכא ק"ו מדין דיבוק אות לאות שהרי גם התם לא מיפסל כ"א היכי דל"ה מוק"ג מהתחלת כתיבה ולא אחר שכבר נכתב וכמו שכתב ג"כ הסמ"ק בב"י סי' ל"ב דליכא משום ח"ת כ"א בתחלת כתיבה ולמד זה מירושלמי ועיין מ"ש בג"פ סי' קכ"ה סוס"ק ל"ב דתי' הב' שבב"י הנ"ל מסייע להסמ"ק וסייעתו, ובשו"ת ב"ש יו"ד ח"ב סי' קכ"א שרצה השואל לומר דלדברי הסמ"ק באות שנפל בה דיו כיון דליכא בזה משום ח"ת ממילא כשר אפ"ל בלא תיקון כיון דהב"י כתב דהסמ"ק למד זה מדין אותיות שנדבקו זל"ז והתם כשר אפ"ל בלא תיקון כמו"ש הרשב"א בב"י שם מטעם כל הראוי לביילה ובב"ש כתב ע"ז דישתקע הדבר ולא נאמר עיי"ש אבל הנה מדברי הג"פ שכתב שתי' הב' בב"י הנ"ל מסייע להסמ"ק וסייעתו לכאן נראה בטעם הסמ"ק משום דכשר בלא תיקון דאחר שנגמר האות לא מיפסל אם אינו מוק"ג וצ"ע: ד) ובג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"א הק' על הסמ"ק מדידי' אדידי' שכתב דאם עשה ה' במקום ד' אין יכול לגרור כרעא דה' שישאר ד' אף דמסתמא כבר נעשה הד' תחלה ותי' דלא הקיל הסמ"ק רק בנפל דיו מעצמו אבל כשעושה ה' במקום ד' בידיים שפיר מקרי ח"ת, ובשו"ת ב"ש סי' קס"ד הק' על תירוצו דהא הסמ"ק הוציא זה מירושלמי דעירב אותיות מלמטה כשר אף שהוא עצמו עירבן, ובעניותי לא זכיתי להבין כלל עיקר קו' הג"פ שהרי הסמ"ק למד זה מדין אותיות שנדבקו כה"ג דהוי הפסול רק משום דל"ה מוק"ג והרי גם באותיות שנדבקו היכי שנשתנו צורת האותיות כתב במג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ז דהוי כמ"ם שנסתמה דלא מהני גרירה דהוי ח"ת וגם להסמ"ק דאפ"ל במ' שנסתמה ליכא ח"ת אחר שנכתבה מ"מ זה דוקא בלא נשתנה לאות אחר דהפסול הוא רק מדין מוק"ג ומשא"כ בעשה ה' במקום ד' כיון שנעשה אות אחר אפ"ל לא עשה זה בידיים מודה הסמ"ק דאיכא בזה משום ח"ת וצ"ע: ה) נחזור להראשון דעכ"פ לתי' הב' שבב"י דאחר כתיבה ליכא דין מוק"ג י"ל דה"ה בנכנס אות לחלל אות אחר לא מיפסל, דמ"ש בשו"ת הריב"ש דבס"ת פסול דנשמע מכלל דברי האחרים שבר"ן דיותר קרוב ליפסל מנוגעים זע"ז, הנה להנ"ל גם בנוגעים לא מיפסל משום שנעשה אחר כתיבה: ו) ולכאורה תיקשי לפי"ז גם בדברי

האחרים שבר"ן הנ"ל שדחו פ"י הר"י דמעורה היינו שנכנס לחלל אות אחר משום דזה קרוב יותר ליפסל מנוגעים ומאי קו' הרי אפשר יסבור דגם בנוגעים זב"ז אחר שכבר נכתב כשר כתי' הב' שבב"י ועיין פמ"ג סי' ל"ב א"א ס"ק כ"ב מ"ש דקיי"ל להלכה כן ומבואר כן מלשון המחבר ש"ע סוסע"י ט"ז כמו"ש בקסה"ס חקירה ד' ומה שפירש הר"י דמעורה היינו שנכנס לחלל דוקא אבל מעורה ממש דנוגעים זע"ז פסול, התם משום דלא נגמר הכתיבה דנוגע האות שבשטה התחתונה ול"ה מוק"ג בתחלה, משא"כ בנכנס לחלל הרי אין הפסול על האות התחתון רק על האות שבשטה עליונה שהוא אחר שכבר נכתב: ז) אך י"ל דהנה כבר הק' בישע"י אע"ז סי' קכ"ה דדברי התוס' גיטין (כ') ד"ה ל"צ דמעורה שהוכיחו דבגט א"צ מוק"ג והר"י דחק לדחות ומאי קו' שמא כוונת הש"ס דעשה מעורה אחר כתיבה דל"צ מוק"ג לתי' הב' שבב"י.

ובשו"ת ב"ש יו"ד סי' ק"ס תי' דלפי"ד הר"י לשיטתו דגם בגט צריך מוק"ג ועל כרחו שאין זה מטעם דבעינן כתיבה תמה דזה לא נאמר בגט כמו"ש התוס' שם רק הטעם משום דבלא מוק"ג לא חשיב אות כלל ממילא לפי"ז אפ"י אחר שנכתב הי' הדין דצריך מוק"ג ועיין ג"כ בפמ"ג או"ח סי' ל"ב מ"ז סק"ח שכתב ג"כ דאי מוק"ג ל"ה משום כתיבה תמה רק מהלל"מ כמו"ש הב"ח י"ל דמיפסל אח"כ, ולפי"ז מתורץ שפיר הערתי הנ"ל דשפיר קאמרי האחרים שבר"ן ללמוד נכנס מדין נוגעים דפסול, ול"ק דהרי גם נוגעים אחר כתיבה כשר, דז"א דלפי סברא דהשתא דנוגעים זב"ז פסול גם בגט ממילא הדין כן אפ"י אחר כתיבה, ומשא"כ במ"ש בשו"ת הריב"ש הנ"ל להלכה דבס"ת יפסל בנכנס לחלל כמו בנוגעים זב"ז דפסול לכ"ע בס"ת ולהנ"ל הרי האחרים שבר"ן למדו ק"ו זה רק לפי הסברא דגם בגט צריך מוק"ג משא"כ לדידן דרק בס"ת צריך מוק"ג כתיבה תמה וממילא אחר שנכתב ל"צ מוק"ג א"כ י"ל דגם נכנס כשר כנ"ל: ח) והנה באמנה מבואר בש"ע או"ח סי' ל"ב סעי' כ"ח יש לזהר שלא יכנס ראש הלמ"ד באויר הה"א או החי"ת אפ"י בלא נגיעה, הנה כתב רק שיש לזהר לכתחלה ולא לפסול דיעבד, רק במג"א הראה להרמ"א אע"ז סי' קכ"ה סעי' י"ח דאם הוא בענין שהפסיד צורת האות כגון שנכנס ונראית כה"א פסול וכתב בכ"ה שיש מכשירים לגמרי ובמהרי"ט סי' ל"ב כתב דגם התוס' גיטין (כ') לא התירו כ"א בנכנס לתוך שאר אותיות כמו לתוך ח' אבל לא לתוך ד' וכ"כ בבאה"ט בשם יד אהרן אבל באחרונים השיגו ע"ז דמדברי הרמב"ן והר"ן בגיטין מבואר בשיטת הר"י דאפ"י לתוך ד' כשר ועיין שו"ת אנ"ז או"ח סי' ג' בזה ועכ"פ בנכנס לתוך ח' וכדומה מפורש בש"ע דכשר והרב בש"ע שם ביאר הטעם דעיקר מה שיש לחוש בזה הוא עפ"י שי' אחרים שבר"ן והרי הב"י אע"ז סי' קכ"ה כתב שהתוס' והרא"ש והרשב"א ומרדכי וסה"ת מכשירים והם רובא דמינכר נגד הרמב"ן והריב"ש דפוסלים ובאנ"ז סוס"י ד' העיר עוד בדברי הרמ"א סי' קכ"ה הנ"ל דאפ"י בנכנס לחלל ד' לא הי' לנו לפסול ונראה בעליל שהרמ"א ז"ל לא ראה חי' הרמב"ן שלדעת התוס' כשר גם בזה אבל הבו דלא לוסף עלה בלא נדמה לאות אחרת רק שנשתנה צורת האות לעצמה עכ"ז: ט) אך בח"מ וב"ש סי' קכ"ה כתבו דאפ"י בשאר אותיות אם ע"י שנכנס לחלל נשתנה צורת האות פסול, ובכה"ג ל"ק מה שהערתי לעיל דאפ"י לדברי האחרים שבר"ן מה ענין נכנס לחלל שנעשה אחר שנכתב לגבי נוגעים זע"ז בתחלת כתיבה דוקא, דאחר כתיבה ל"ב מוק"ג, אבל הנה בכה"ג שנתבטל צורת האות אף בנדבוק אחר כתיבה

פסול, דרך היכי שהפסול כ"א דל"א כתיבה תמה עי"ז דל"ה מוק"ג כשר אחר שכבר נכתב והיתה כתיבה תמה משא"כ בכה"ג שאין עלי' צורת אות, ואף שהבאתי מהג"פ דתי' הב' שבב"י דל"צ מוק"ג אחר כתיבה מסייע להסמ"ק דס"ל דליכא משום ח"ת אחר כתיבה, ואיהו הרי מכשר בדיו שנשפך באות אע"פ שבודאי נשתנה עי"ז צורת האות, נראה דודאי אין כוונתהג"פ להשוותם לגמרי דממילא משתמע דמטעם מוק"ג דכשר בנתקלקל אחר כתיבה שהוא רק בלא נשתנה צורת האות וע"כ גם בנכנס אות לחלל ח' וכדומה בנשתנה צורת האות יפה כתבו הח"מ והב"ש לפסול: י) אך עכ"פ באופן שאם יכסו את גוף האות שבשורה התחתונה יקרא האות שבשורה העליונה כהלכתו נראה לכאוו' דכשר לכ"ע.

וכרו"מ הביא כן בגה"ק ס"ק ל"ט ומק"א ס"ק קל"ד דמהני הכרת תנוק באופן שיכסו לפניו חלק הלי' שלמטה אבל הביא משו"ת סת"ם סי' ע"ט וקה"ס חקירה ג' דלא מהני הכרת תנוק ומטעם דמתחלה כשעשה את הראש של הלמ"ד בתוך חלל הרי"ש שלמעלה אפשר שבאותה רגע הי' לה צורת הא', ואף אח"כ שמשכו את הגוף הלמ"ד חזרה לצורתה הראשונה הו"ל כמו ח"ת ופסול, אמנם בשו"ת ב"ש סי' קכ"ד הק' על טעם הזה דמה זה ענין לח"ת שנעשה ההכשר ע"י כתיבה דלטעמך בכותב ה' יצטרך לעשות כרעא השמאלי קודם שכותב הד' דאל"כ אחר שנעשה ד' איך יעשה ה' דהוי ח"ת עיי"ש.

ואף שראיתי באמרי יושר ח"ב סי' צ"ד שתמה על דבריו דהתם שאני שעושה מעשה בגוף אות הה"א עיי"ש, אבל עכ"פ בכה"ג שלא נכנס לחלל ד' דאז נשתנה לצורת אות אחרת רק שנכנס לחלל ח' יש סברא להכשיר היכי שניכר האות אפ"ל בלא טרם שיכסו השורה התחתונה דמ"מ השתא שמגולה הוא ניכר.

ובאנ"ז סי' ג' כתב דמיון לזה ממתני' דטהרות פ"ג ברוטב וגריסין דקרשו הרי אלו שניים חזרו ונימוחו כביצה מכוונת טהור ואינו חוזר לטומאה ישינה אבל שמן שבזמן שקרוש אינו לא אוכל ולא משקה כשחזר ונימוח חוזר לטומאתו ישינה כיון שלא נשתנה בינתים ממשקה לאוכל הכ"נ בנ"ד בראש למ"ד שנכנס לדל"ת כיון שנשתנה מד' לה' כשחזר ונעשה ד' ע"י שמשך וחברו הראש לגוף הלמ"ד אינו חוזר לאות ד' הראשון אבל נכנס לראש ח' כיון שלא נשתנה לאות אחר רק שנתבטל צורת ח' כשחזר ומשך ראש הלמ"ד לגוף האות חוזר הח' להכשירו, וא"כ יש סברא דמהני הכרת תינוק אפ"ל בלא לכסות שורה התחתונה, ובאופן שיכסו השטה התחתונה לכל דברי האחרונים מהני הכרה בנכנס לחלל ח' וכיו"ב, ובשו"ת מהרי"ם סי' ח' בנכנס אפ"ל לחלל ד' ואפ"ל שהוא ספק לנו אם נשתנה צורת האות יש להקל ולסמוך על הכרת תינוק אם קורא כתיקונו כשר: יא) והנה כ"ת כתב לצדד להכשיר בנ"ד הס"ת לכתחלה בלא תיקון דהוי כעין ס"ס שמא כדעת המכשירין לגמרי אפ"ל תוך חלל רי"ש ושמא כהמתירין בנכנס לתוך דו' עכ"ד ובאמת כבר קדמו בג"פ סי' קכ"ה ס"ק פ"ה במ"ש הראנ"ח לחוש בס"ת בנכנס אות בתוך הגימ"ל או הנו"ן וכתב הג"פ ע"ז וז"ל ראיתי לא' מן החכמים המובהקים שבדור דחייש להא דמהראנ"ח ז"ל וכל היום טורח להגיה הס"ת דשכיחי טובא כו' ובשאר מקומות לא ראיתי מי שחושש לזה ולכן יראה לענ"ד דלכתחלה ודאי יש לזהר כיון דנפק מפומי' דמהראנ"ח וביעבד יש להקל והו"ל כעין ס"ס חדא דהכנסת אות באות במחלוקת היא

שנוי וגדולי הפוסקים מכשירים ואת"ל כמאן דפסלי דלמא לא פסל אלא ראש למ"ד בה"א וכיוצא דכיון דלאו אורחי' בהכי משתנית צורת האות אבל יו"ד מובלעת בתוך הנו"ן כיון דרגילות לכתוב כן איננו משנה צורת הנו"ן ונקרא יפה וכשר בס"ת כש"כ לענין גט דיש להכשיר טפי כו' עיי"ש הרי שנחית הג"פ לטעם כעין ס"ס להכשיר בלא תיקון ס"ת שרבו בו אותיות נכנסות לתוך גימ"ל ונו"ן ולפי"ז י"ל דעכ"פ בעובדא דידי' בשאלת הג' תגין שנכנסין לחלל שאר אותיות ואפי' לחלל כ' מ"מ שריבוי התגין מקלקלין צורת ה' או כ' לא חמור מיו"ד הנכנס לתוך נו"ן שמכשיר הג"פ בלא תיקון ואף שיש לחוש דלמא עשה הסופר תחלה את התג השמאלי והי' להק' עיי"ז צורת ה' ושוב אינו חוזר להכשירו דז"א כיון שהק' בשטה העליונה כבר נכתבה בהכשר אוקמא אחזק"כ ואי אתה יכול לפסולה מספק: זה הנלע"ד רק מפני שכ"ת כתב בשם ס' ארץ צבי או"ח סי' ד' שהחמיר בכה"ג ואין הס' אתי לראות טעמו וגם שאר ספרי סת"ם שהזכיר אינם נמצאים אתי ע"כ אם כבוד אביו ידידי הגאון נ"י יסכים להתיר בשאלת התגין בלא תיקון ידי תכון עמו שיש לענ"ד כדי סמיכה להתיר, וכמדומה אם נמצא באחרונים שהזכירם כרו"מ שהחמירו הוא רק באופן שנשתנה צורת האות וכמו"ש מהרי"ט סי' ל"ב הנ"ל אבל היכי שתנוק קורא כהלכתו בנכנס לשאר אותיות יש להתיר ס"ת אפי' בלא תיקון: יב) אגב אעורר קצת במה שהבאתי דברי הסמ"ק דאחר שנכתב האות לא מיפסל משום ח"ת ואנן לא קיי"ל כהסמ"ק ובלבו"ש אע"ז סי' קכ"ה כתב לחלק דרק היכי שכבר נתייבש האות אבל בעודו לח אסור לגרור דאיכא משום ח"ת ועיין ב"ש שם סקי"א, ונראה לכאול' בטעם הלבוש חוץ ממ"ש בעצמו דבעודו לח שמא יגרע האות עצמו יש להסביר עוד דבעודו לח עוד ל"ה נגמר האות עד שנתייבש וכה"ג בש"ע אע"ז סי' קכ"ד סעי' ט' שלא ליתן גט בעודו לח דאינו בר קיימא וי"ל עוד דמיון בזה למ"ש התו"י כריתות ה' גבי הא שהי' דואג משה רבינו שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה דשהמ"ש לא חשיב נעשית מצותו אלא לאחר שניגב השמן וכדאמר בגמ' אע"ג דאיתא עלי' לא אתחיל כה"ג נמי בכתיבת אות בסתו"מ וקדושתו ל"ה נעשית מצותו עד אחר שנתייבש והוי עיי"ז תחלת כתיבה דאיכא משום ח"ת אך באמת בש"ע יו"ד סי' רע"ד סעי' ה' לענין אם מותר ליטול מן הדיו מן השם נראה מבואר דגם בעוד השם לח כבר הוא בקדושתו וכן יש ללמוד מש"ס שבת ק"כ הרי שהי' שם כתוב על בשרו כו' ומשני בלחה ודוק וזה רק דרך הערה: והנני בזה ידידו דו"ש.

סימן פד.

ב"ח ג' עקב תרפ"ט. כבוד הרב הה"ג החו"ב מו"ה יוסף ראקער נ"י דומ"צ בק' ראזוודאב: ע"ד שאלת הס"ת כפי ראות עיני בהיריעה אין על האות צורת ל' כלל א"כ הוי כדין ה' של שם שכרעה נוגעת ממש בגגה המבואר ביו"ד סי' רע"ו שמותר למחוק, זולת מה שיש לדון במ"ש בחי' רע"א שם משו"ת ג"ו דאף בס"ת דל"ב כסדרן מ"מ השה"ק צריך להיות נכתב כסדרן, אבל כבר כתבו בשו"ת האחרונים שאין להחמיר בדיעבד וכן בדע"ק ושו"ת בי"ש הכריעו להקל וכעת עלה בדעתי שיש להביא ראי' מן הש"ס דשה"ק ל"ב כסדרן דבגיטין נ"ד בההיא דאמר ס"ת אזכרות שלו לא כתבתי לשמן נאמן להפסיד שכרו ומקשה וליעבר עליו בקולמס ולקדשי' נימא דלא כר"י, וק"ל דידוע מ"ש בבני יונה דאם כתב שם סתמא ולא כוון לקדשו ונזכר בגמר כתיבת השם דרוצה

להכשיר משום דקידושו וגמרו באין באחד אבל בפ"ת סי' רע"ו סק"ג הביא מהלבוש ותפל"מ דלא ס"ל הכי ותלו לה בב' תי' הש"ס ריש זבחים בסתמא ולשמה אי אמרי' הוכיח סופו על תחלתו ולפי"ז דלא מהני קידוש באות האחרון למפרע שיתקדשו עי"ז האותיות הראשונים, ומ"מ האות האחרון לעצמו שנכתב לשמה הוא קדוש כמו שכל אות קונה קדושה לעצמו בכתיבתו לשמו, דא"א לומר שגם האות האחרון אינו קדוש לעצמו עד שיגמר את השם ויתקדש למפרע שהרי כבר אמרנו דלא אמרי' בזה למפרע קדוש, ומעתה נמצא בכה"ג שכתב רק אות האחרון לשמה אין תקנה לו בתפילין דבעי כסדרן להעביר בקולמס לשמה על השה"ק מרישי' לסיפי' כסדרן שהרי גם עתה יהי שלכ"ס שמכיון שהאות האחרון כבר קדוש מתחלה קודם העברת הקולמס ממילא שנפסל האות הראשון גם אחר העברת הקולמס דאכתי הכשר האות האחרון קדום ומפורש כן במכלתא סו"פ בא כתבן שלכ"ס יגנו ומשום דאין תקנה בהעברת קולמס ולעיל סי' ט"ו הארכתי בפרט זה בפנים מסבירות ותמהתי אמ"ש בשו"ת א"י ח"א סי' ק"ו שיש עצה בפסול שלכ"ס להעביר בקולמס והוא לפלא, ולפי"ז מאי מקשה הש"ס בגיטין וליעבר בקולמס וליקדשי', הא משכח דמה שאמר הסופר אזכרות שלו לא כתבתי לשמן היינו שלא כתב תחלת האזכרות לשמן אבל האותיות אחרונות של השם כתב לשמן דבכה"ג גרע יותר דלא מהני העברה בקולמס משום פסול שלכ"ס דאמר במכלתא כתבן שלכ"ס יגנו אלא ש"מ דבס"ת גם באזכרות אין פוסל שלכ"ס והיא הערה עצומה.

וכבר הבאתי דעת האחרונים כן שאין להחמיר בדיעבד בס"ת מדין שלכ"ס גם בשה"ק לכן נראה שאפשר לתקן ע"י מחיקת הלמ"ד באופן שיסכים לנו עוד רב מובהק בהוראה: ואודות השאלה בשמות הכפולים אין רצוני להכניס א"ע בהיתר של קדירת השם משום שבד"ח ח"א סי' נ"ו נראה כחולק אח"ס סי' רס"ד ורע"ב ומחמיר בזה: בענין מ"ש בנוב"ת יו"ד סי' קפ"א שבזיון הוא שיהי' שה"ק נכתב לפרט השנה ובמ"פ כתב ע"ז שאין לו מקור בש"ס, לענ"ד הגם שהנו"ב ז"ל כתב זה מסברא דנפשי' רוה"ק דבר בו שמקורו טהור בש"ס סנהדרין (מ"ג) למה נקוד על לנו ולבנינו כו' ובפירש"י ותוס' שהי' לו לנקוד את הנקודה הזאת על לה' אק' אבל לאו אורח ארעא לנקוד את השם עיי"ש הרי הדבר מפורש ודוק: ידידו.

סימן פה.

ב"ה עה"ח.

תרצ"ג דאמבראווא. שוכט"ס לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה יוסף יאסקי וועסטרייך נ"י אבד"ק קאנטשינא יע"א ע"ד השאלה באשה שמסרה על יד אבי' ס"ת להניחו בביהמ"ד ושניהם של"ח ועתה רצון בנו הבכור ליקח הס"ת מביהמ"ד ולהוליכו לכפר שדר בו ולהניחו בבית שמתפללים שמה: א) מקור הדבר בש"ע או"ח סי' קנ"ג סעי' כ' דס"ת שהוחזק שהי' של אבותיו של ראובן אין הציבור יכולין להחזיק בו והוא ממהרי"ק שורש ע', אבל דברי המהרי"ק לכאורה סותרים לדברי המהרי"ק עצמם שורש קס"א לענין כלי כסף של הקדש שמביאים לבהכ"נ שיכולים הקהל לתפושם שישארו בחזקת הקדש, ומכאן המהרש"ל בתשו' גם לענין ס"ת כן וכתב הט"ז דמהרש"ל

חולק על דין הש"ע כאן בשם המהרי"ק, אבל בש"ך יו"ד סי' רנ"ט סק"ו כתב לדחות ד' המהרש"ל ושיש לחלק בין הא דמהרי"ק שורש קס"א לגבי כלי הקדש שאין המנהג להניחם בביהכ"נ ומשוה"כ כשהניחם איכא הוכחה שהוקדשו משא"כ לגבי ס"ת, ובשו"ת מהר"י אשכנזי או"ח סי' ז' כתב שאין שו"ת מהרי"ק אתו לעיין מה שנראה קצת סתירה במהרי"ק שורש ע' שהביא המחבר למהרי"ק שורש קס"א שהביא המהרש"ל, ובאמת לחילוקו של הש"ך מיושב הכל, ולפנינו לקמן יבואר עוד בזה: ב) והנה כ"ת כתב שיש לו להעיר בדבר חדש שלא מצא מי שקדמו בזה, דבס"ת יש לחלק בין איש או אשה שנתנו הס"ת לביהכ"נ והוא עפ"מ"ש במגן גבורים דבס"ת איכא טעמא שלא יוכלו הציבור להחזיק בו עפ"ד התו"ח סנהדרין כ"א דיחיד הכותב ס"ת לעצמו אין מהראוי להקדישו דבעינן לכם והקדש ל"ה שלו, וא"כ לשי' הרמז"ל דאשה אינה חייבת במצות כתיבת ס"ת ועיין שאג"א סי' ל"ה ומנ"ח מ' תרי"ג בזה ממילא דין ס"ת לגבה כדין כלי קודש דמבואר בש"ע שהם לציבור ולכאו' יפה העיר, וכבר העלה כע"ז המהראנ"ח לענין איסור מכירת ס"ת שלא יהי' דין זה באשה מטעם זה שאינה במצות כתיבת ס"ת ולפנינו ידובר בזה: ג) אבל מלבד שדברי התו"ח עצמם אינם מיוסדים שהוא נשען על דברי הר"מ דנאבד ס"ת צריך לכתוב אחרת לפ"ז ה"ה בהקדיש ס"ת דמבטל למ"ע דכתבו, והנה הב"י חולק על הר"מ וס"ל גם בנאבד שא"צ לכתוב אחרת ועיין בתשו' הגרא"ב ז"ל ובנח"א ה' ס"ת ופ"ת סי' ע"ר, וגם הבעל מגן גבורים בעצמו בשו"מ מהדו"ג ח"ג סי' פ"ו ומהדו"ד ח"ג סי' קל"ו מסיק דלא כתו"ח, ועכ"פ מ"ש המחבר בסי' קנ"ג שאין הציבור יכולים להחזיק בס"ת לא נסמך על סברת התו"ח מאחר דהב"י לא ס"ל כן אפי' בנאבד רק שנסמוך על המנהג שמניחים ס"ת בביהכ"נ לזמן א"כ אין לחלק בין איש לאשה בזה: ד) אבל יותר יש להסביר ולהעיר חדשות בזה, דהנה בדין המחבר והמהרי"ק ז"ל דבס"ת אין הציבור יכולין להחזיק בו מטעם שהמנהג כן, לכאו' ק"ל למה צריכי לבא לטעם מנהג הא בלא"ה מן הדין כן מדאמר' בשבועות (מ"ו) דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ובתוס' שם דכש"כ שאר ספרים דהוי בכלל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, וא"כ איך יש מקום שיוכלו הציבור להחזיק בס"ת מפני שהבעלים הניחו שמה הא בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אין המוחזק יכול לטעון לקוח הוא בידי ונאמנים הבעלים להוציא מידו בכה"ג שראו אותו עתה בידו שאין לו מיגו דהחזרתי, אך י"ל דבאמת שי' רש"י ז"ל בשבועות (מ"ו) דשאר ספרים ל"ה מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וראיתי בד"ג כלל ע"ד שהעתיק מ"ש הג"ו כלל ג' דס"ת הוי לכ"ע מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר עכ"ד.

ונראה דמ"ש לכ"ע שכוון לפלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל דבס"ת כ"ע מודי והטעם נראה עפ"ד המהרי"ק הנ"ל שכן המנהג שנותנין ס"ת לביהכ"נ לפי שעה בשאלה וא"כ מתורץ קושיתו דבאמת הן הן דברי המהרי"ק ז"ל דמשום שהמנהג כן ממילא דין ס"ת כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר לכך אין הציבור יכולים להחזיק בו ודוק: ומה יפה עולה עפ"ז חילוקו של הש"ך בסי' רנ"ט הנ"ל לחלק בין ס"ת לכלי כסף, משום דרק ס"ת הוי מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר כעין ספרא דאגדתא המפורש בגמ' משא"כ כלי כסף שאין המנהג להניחו בביהכ"נ ל"ה כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ודוק כי נכון: ח) ומעתה תפול סברת כ"ת לחלק בין איש לאשה דז"א דכיון דעכ"פ באיש אמרי'

שלא הקדיש הס"ת יהי מטעם סברת התו"ח שלא לבטל מ"ע דכתבו לכם או מאיזה טעם שיהי עכ"פ כיון שכבר המנהג לתת ס"ת בשאלה לבהכ"נ שוב הוי ס"ת לכ"ע מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ושוב ממילא גם באשה הדין כן שאין הציבור יכולין להחזיק כדין הגמ' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שאין המחזיק יכול לטעון לקוח הוא בידי ודוק, תדע דהכי הוא דאל"כ לסברת התו"ח הו"ל לחלק דרק בס"ת שכתב לו לשמו אם הניחו בביהכ"נ לא יוכלו הציבור להחזיק בו משום האומדנא שלא נתן להקדיש כדי שלא יבטל מ"ע דכתבו לכם, משא"כ בס"ת שהניחו לו אבותיו או שקנה מאחר דבלאה"כ לא קיים מצות כתיבת ס"ת נאמר דבמה שהניחו בביהכ"נ הרי הקדישו לחלוטין ולא מצינו בש"ע ובפוסקים שום חילוק בזה, אע"כ דבאמת אין חילוק דבכל גווני יכולים הבעלים להוציא מהקדש ומשום דס"ת הוי מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר: (ו) וחזות קשה לי במה שדנו הפוסקים באומדנא זו אם בס"ת הניחו הבעלים בביהכ"נ ע"מ להקדישו, דאמאי לא נאמר שיש איסור להקדיש ס"ת לפ"מ דאמר בב"ק ע"ט דמכר והקדיש חייב בדו"ה דמה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ובתוס' שם דקבה"ב הוי כמכרו להדיוט ורק בקדוה"ג ל"ה כמכר משום דהשתא נמי נקרא תורא דראובן, ואף דבירו' פ' מרובה ה"ד גבי הפודה כלכלה מידי גזבר מהו שתיטבל למעשר ומתיב מגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר כמה דאת אמר המקדיש אינו כמוכר דכוותי' הפודה אינו כלוקח מבואר בשי' הירושלמי דאפי' קבה"ב אינו כמכר, באמת הירושלמי חולק עם הש"ס דילן וא"כ לדידן דהקדש כמכר יהי איסור להקדיש ס"ת דהוי כמוכר ס"ת שאסור, ועיין ס' נתיבות לשבת אע"ז סי' א' בהא דמוכרין ס"ת לישא אשה דה"ה אשה יכולה למכור כדי שתנשא כיון דבלא"ה מכניסתו לבעל ובעל בנכסי אשתו לוקח הוי ועיין ס' כנ"ר סי' י"ב שהעיר דתלי' באיבעי' בגיטין (מ"ד) בן בבל שנשא אשה בא"י והכניסה לו עבדים כו' עכ"פ סברת הנת"ל שיש בנשואי אשה גדר אי' מכירת ס"ת מטעם דבעל לוקח הוי וא"כ הכ"נ למה דקיי"ל דהקדש כלוקח יהי איסור להקדיש ס"ת, וכע"ז אמר בירו' נדרים פ"ה ה"ה דקידש אשה בס"ת אפי' של יחיד אינה מקודשת ומשום דקידושין הוי כמכר וע' חת"ס חו"מ סי' קמ"ג ובקונטרס משמרת להבית סי' ה' סעי' י"ז מה שכתבתי בדברי הירושלמי, ועיין מג"א סי' קנ"ג סקכ"ד דשי' הריב"ש ליתן ס"ת במתנה מותר רק למקום קרוב דאי לאו דעביד ליה נייח נפשי' ל"ה יהיב מתנה והוי כמכר להפוסקים דמותר למכור ס"ת של יחיד משא"כ למקום רחוק אסור במתנה והמג"א הביא מתוס' מגילה כ"ו דאגורי ומשכונני משל רבים דליכא הורדה מותר ומשל רבים ליחיד אסור ודעת הפוסקים דאפי' משל רבים ליחיד נמי מותר אם השוכר נוהג בה קדושה, אבל שי' הב"ח דאגורי ומשכונני אפי' משל רבים לרבים אסור ומנהג העולם שמשכירים ס"ת שסומכין על המג"א דבליכא הורדה מקדושה מותר, עכ"פ מבואר בדברי הריב"ש וב"י שהביא המג"א דלמי שאסור למכור ס"ת אסור ג"כ במתנה כדאמר במגילה (כ"ו) דמתנה כמכר ולפי"ז הכ"נ לדידן דהקדש כמכר יהי אסור להקדיש ס"ת והיא הערה חדתא: (ז) ולכאורה י"ל דהיינו הך שכתב התו"ח שאין להקדיש ס"ת משום שמבטל מ"ע דכתיבת ס"ת והיינו משום דגם אי' מכירת ס"ת יהי ג"כ מהאי טעמא שמפקיע המצוה דכתבו לכם, לפ"מ שראיתי בס' לק"ס מצות פ"ו מחרע"ק ח"ב סי' ס"ד בשם מהראנ"ח דמה"ט לא יאסר מכירת ס"ת אלא לאיש שמצווה על כתיבתו אבל אשה שאינה מצווה אפשר

שאינה בכלל אי' מכירה, ומתורץ בזה קו' העצי ארזים אע"ז סי' א' במשנה סוף בכורים למה אמרו כנכסי כהן כו' ושיהא בע"ח נוטלו בחובו והאשה בכתובתה דצ"ל דמיירי דבע"ח צריך לס"ת למכרו כדי ללמוד תורה או לישא אשה וא"כ הא דתנן והאשה בכתובתה קשה דבאשה לש"ל כן דלא מיפקדא אהכי והוכיח מזה דמותר למכור לנשואי עצמה וה"ה להשיא יתומה ולהראנ"ח מתורץ בפשיטות דבאשה ליכא איסורא במכירת ס"ת עיי"ש וא"כ לחידוש זה נמצא דמ"ש התו"ח בהקדיש ס"ת דאיכא ביטול מ"ע דכתיבת ס"ת דאתא בכלל זה גם אי' מכירת ס"ת דהקדש כמכר דאי' מכירה הוא ג"כ מטעמא דא דמפקיע מ"ע דכתבו לכם: אמנם הנה הביא שם מס' תורת חיים לאו"ח סי' קנ"ג דכתב שגם לאשה אסור למכור ס"ת שאין האי' משום ביטול מ"ע דכתבו לכם שהרי אפי' יש לו ס"ת אחרת וכן אם קנה ס"ת מן השוק ולא יצא בזה מצות כתיבת ס"ת אסור למכור רק הטעם כיון שכנגד ס"ת אין דבר שיהי' יותר בקדושה ממילא אין יכול למכרו עכ"פ: ח) איברא דהוכחת התו"ח מקנה ס"ת שאסור למכרו י"ל אי מהא לא איריא דבאמת שי' הפרישה ביו"ד סי' ע"ר דמה דאמר שאסור למכור ס"ת זה קאי אס"ת שלו דוקא נמצא דבאמת בס"ת שקנה מן השוק לא יהי' אי' מכירה וא"כ אדרבה מסייע לי' לשי' הראנ"ח דאי' מכירה הוא רק מטעם הפקעת מצוה דכתבו לכם, אבל האמת מבואר בירושלמי סוף בכורים דקאמר המוכר ס"ת של אביו אינו רואה סימן ברכה הרי דלא כהפרישה והראנ"ח: ועוד שהרי מצינו דעת הפוסקים שרק ס"ת של רבים אסור למכור וס"ת של יחיד מותר ולדברי הראנ"ח איפכא מסתברא דס"ת של יחיד יהי' אסור למכור משום ביטול מ"ע דכתבו לכם ובס"ת של רבים יהי' מותר משום דבלאה"כ ליכא בזה קיום מ"ע דכתבו לכם לדעת האומרים דאין יוצאין בשל שותפות עיין שו"ת ב"א יו"ד סי' ס"ג ובתשו' הגרא"ב בנח"א ה' ס"ת ובשו"ת מהרי"א אשכנזי סי' ז' ושמן רוקח ח"ג בזה: ועוד דבמגילה כ"ז מיבעי' להו מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש כו' ואס"ד כהראנ"ח דטעם אי' מכירת ס"ת הוא משום הפקעת מצוה דכתיבת ס"ת א"כ מאי תיקן במה שלוקח בו חדש שהרי בקנה מן השוק ליכא קיום מ"ע דכתבו לכם דהוי כחוטף מצוה מן השוק ולדעת החולקים על הט"ז בסי' ע"ר ליכא מצוה כלל.

וע"כ דלא כהראנ"ח וטעם אי' מכירת ס"ת משום שאין דבר שבקדושה נכנס תחתיו וע"כ הוא דאיבעי' בלוקח חדש שיהי' מותר ועיין שו"ת כנ"ר או"ח סי' י"ב שדן בחקירה זו אם אי' מכירת ס"ת הוא משום הפקעת המצוה וכנראה שלא ידע מהתו"ח ומהראנ"ח וכל הנ"ל, והדבר פשוט וברור דאי' מכירה אינו משום הפקעת המצוה, וא"כ הדרא קו' הנ"ל שיהי' איסור להקדיש ס"ת חוץ מטעם התו"ח בסנהדרין משום ביטול מצוה, רק מטעם נוסף דהקדש כלוקח וכהא דבעל בנכסי אשתו כלוקח הוי דאיכא גדר אי' מכירת ס"ת להנת"ל כאמור וצ"ע לכאורה.

וראיתי בשו"ת מהר"י אשכנזי סי' ז' שהעיר על סברת התו"ח סנהדרין הנ"ל דבהקדש או מכירה לס"ת מבטל מ"ע דכתבו לכם דק' מהא דמגילה כ"ז הנ"ל באיבעי' דמהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש שהרי אכתי איכא ביטול מ"ע וכעין שהקשיתי לעיל לשי' הראנ"ח, אבל אי משום הא י"ל דהאיבעי' אזלא בס"ת שלא כתב לו רק שקנאו מאחר דבלא"ה לא קיום בזה מ"ע אבל אני הקשיתי להראנ"ח דכל אי' מכירה היא רק מטעם ביטול מ"ע א"כ ע"כ איירי הכא האיבעי' דמהו למכור ס"ת ישן כו' בס"ת שקיים בה

מ"ע דכתבו לכם וא"כ תיקשי להראנ"ח הנ"ל: ט) ובראיית התו"ח דהקדיש ס"ת מבטל מ"ע הוא ממ"ש הר"מ לגבי מלך כשהניחו לו אבותיו ונאבד צריך לכתוב שני ס"ת א"כ ה"ה ביחיד הכותב ס"ת ונאבד צריך לכתוב אחרת ובשו"ת מהר"י אשכנזי הקשה ע"ז דשאני במלך שצריך שיהי' לו בתמידות שני ס"ת משא"כ בהדיוט דעיקר מצותו שיכתוב ויתחדש על ידו ס"ת ומיד כשכתב הרי קיים המצוה ואפי' למ"ש הרא"ש דעיקר המצוה לכתוב כדי ללמוד בה מ"מ ע"כ שיש בכתיבת ס"ת שני חלקי מצוה א' להמציא ס"ת חדש ועוד לקרות וללמוד מתוכה וא"כ מיד כשכתב הרי נתקיים חלק הראשון ומהשנוגע למצות לימוד הרי יכול לקיים בשל אחרים וכי נצטוה דוקא ללמוד מתוך שלו עכ"ק: ולענ"ד יתכן שי"ל דבאמת המצוה שילמוד מתוך ס"ת שכתב לו אע"ג דמצות כתיבה כבר נעשה מ"מ לא חלפה ועוד מצותו נמשך על כל שעת לימודו אח"כ דכזה מצינו בחולין (ס"ז) דרני דבשרא אסורין דכוורי שריין ושי' הר"מ דתולעים של בשר אפי' לאחר מיתה אסורין ומבואר מדברי הה"מ דמצות שחיטה הנעשה בבשר מתירתו תמיד שהוא דבר הנמשך והני דלא מהני שחיטה חזרו לאיסורן ועיין אנ"ז או"ח סי' תפ"ג שביאר זה ולפי"ז יתכן דה"ה לגבי מצות כתיבת ס"ת שהוא לתכלית הלימוד דכתיב ולמדה את בניי שימה בפיהם הכתיבה הוא מצוה נמשכת בכל עת שלומד בס"ת זה מתעורר קיום המצוה של כתבו לכם ובנאבד הס"ת נתבטל הנמשך ודוק: י) ובשי' הר"מ הנ"ל דנשים אינם במצות כתיבת ס"ת כתב במנ"ח מ' תרי"ג הטעם משום שאינם בקשירה כלומר דפסולות לכתיבת ס"ת וממילא אפי' ע"י אחרים לא דכ"מ דלמ"ע ל"מ משוי שליח ובנח"א ה' ס"ת הק' ע"ז דמזוזה תוכיח דחייבין במזוזה אע"ג דפסולות לכתיבה רק הטעם משום דנשים פטורות מת"ת וכתיב ולמדה את בניי עיי"ש ויש להעיר קצת לפי המבואר בש"ע או"ח סי' רפ"ב דהכל עולים למנין ז' אפי' אשה וכמג"א כתב דמשמע דאשה חייבת לשמוע קריאת התורה אע"פ שפטורות מת"ת מ"מ מצוה לשמוע כמו מצות הקהל שנשים וטף חייבים בה ואמנם משום מצוה לשמוע קרה"ת הוא רק תקנת נביאים לא מה"ת עיין מג"א סי' קל"ה סק"א אבל לשמוע פ' הקהל הוא מדאו' ועוד דנשים חייבות לשמוע פ' זכור מדאו' כמבואר באחרונים, ומ"ש החינוך מ' תר"ג דמצות זכר מחייבת עמלק ליתא בנשים משום שאין דרכן לכבוש הק' במנ"ח שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאין וע' נח"א ה' חנוכה ופורים בזה וא"כ אף דנשים פטורות מלימוד מ"מ למאי דאמר (ב"ב מ"ג) שאני ס"ת דלשמיעה קאי וא"כ הרי נשים באים לשמוע פרשת הקהל ופרשת זכור מדאו' וצ"ע: כן עוררו רעיוני דרך אגב בברכות י"ז בר"א שנכנס לבהכ"נ ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה דלמה הי' צריך לשחררו לפי האמור דאשה חייבת לשמוע פ' זכור וממילא ה"ה עבד כמבואר באו"ח סי' רפ"ב ברמ"א דעבד כאשה ובס' א"ח לאו"ח סי' נ"ה הביא משו"ת שאילת שמואל דאם נאמר שאשה חייבת בפ' זכור מה"ת י"ל דנשים ועבדים מצטרפין בזה לעשרה וא"כ הרי הרא"ש בברכות מ"ז שם כתב דר"א ששחרר עבדו לצירוף עשרה הי' לקריאת פ' זכור שהוא מה"ת א"כ תיקשי דאפי' לא הי' משחררו הי' העבד מצטרף לעשרה וצ"ע וכמדומה שדברו בזה באחרונים: העולה מכל הנ"ל בנדון שאלתנו שאין הצבור יכולים להחזיק בהס"ת ויש יכולת ביד הבן להוציא הס"ת להוליכו למקום שמתפלל בו וכמבואר בש"ע או"ח סי' קנ"ג משו"ת המהרי"ק הנ"ל ולא קיי"ל כמהרש"ל שהביא בט"ז שם גם בשו"ת

מהרי"א הלוי ח"ב סי' י"ט כתב דכה"ג שרוצה היחיד ליתן הס"ת לביהמ"ד אחר גם המהרש"ל מודה וסייע לזה משו"ת מהר"ם אלשיך סי' כ"ז עיי"ש וא"כ ה"ה בנ"ד: (יא) זולת שיש לדון קצת אם ליכא הורדה מקדושה במה שמוציא הס"ת מביהמ"ד דמתא לקיבוץ של יחידים בכפר ובמהרש"ם ח"א סי' מ"ה כתב כן ראי' מש"ס מגילה כ"ז בהא דאין מוכרין של רבים ליחיד מפני שמורידין מקדושתן דברי ר"א א"ל א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה ומפרש בגמ' טעמי' דר"מ דמעיר גדולה לקטנה השתא נמי קדושה משא"כ ביחיד שא"א קדושה בפחות מעשרה ורבנן אי איכא למיחש כה"ג נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך, הרי דגם בכה"ג איכא הורדה עכ"ד עיי"ש, ולענ"ד צ"ע בראיתו חדא דמה ראי' ס"ת מבהכ"נ ועוד דאדרבה מכאן מוכח דל"ה הורדה, דרבנן השיבו לר"מ דא"כ אף מעיר גדולה לעיר קטנה לא אלא ע"כ דלא חיישינן לזה והי' זה לפלא בעיני על הגאון מהרש"ם ז"ל בזה, שוב עיינתי ראיתי שדייק זה מלשון הרמ"א או"ח קנ"ג סעי' י"א שמותר להשאיל ס"ת ליחיד דש"מ דלמכור ליחיד לא ע"כ שפיר למד דלפי"ז ה"ה מעיר קטנה לגדולה לא כמו שאמרו רבנן לר"מ: ואמנם תמה אני שהגאון מהרש"ם ז"ל לא הביא הירושלמי דמגילה שם דאר"י לית כאן בהכ"נ תפותר בס"ת עיי"ש וא"כ א"צ ללמוד ס"ת מבהכ"נ רק דאדרבה איירי כאן בס"ת וגם מה שהערת דאדרבה רבנן השיבו בתמי' דא"כ אף מעיר גדולה לקטנה נמי לא הנה בתמים דעים סי' קט"ו הביא לדברי הירושלמי וכתב ע"ז וז"ל ודומה לי כי לפי הירושלמי דברי חכמים אינם כמתמיהים אלא בדעת עצמן הן אומרים כלומר אף אנו אומרים לא מעיר גדולה לקטנה וע"כ קשה הי' להירושלמי והרי מוכרין אותו לכל דבר ומשני תפותר בס"ת שאין להפקיעה מקדושתה גם אין להורידה אפי' דרגא אחת עכ"ד, מעתה לפי פ"ה התמים דעים טובה ראיית המהרש"ם שהרי חכמים אמרו כן לפי האמת דאף לא מעיר גדולה לקטנה ודוק, ואם הי' הגאון הנ"ל מרגיש בדברי הירושלמי ופ"ה התמים דעים הי' שמח ולא הי' צריך לדייק מלשון הרמ"א סי' קנ"ג דמותר להשאיל ליחיד ש"מ דלמכור ליחיד לא מאחר שמפורש כן בירושלמי: [במחילה מכ' הגאון שר התורה מהרש"ם ז"ל שכתבתי דאשתמיטתי ירושלמי דמגילה דאמר לית כאן בהכ"נ תפותר בס"ת כו' כאשר כן הביאו במקום אחר שהוא המהרש"ם ח"א סי' א' שהזכיר להירושלמי הנ"ל, ועכ"פ שלא אשתמיטתי זה רק מה שלא הביא כאן בס"ה מ"ה באמת הוא חידוש שמפורש יוצא לפי התמים דעים דגם לרבנן אין מוכרין ס"ת ליחיד אפי' מעיר גדולה לקטנה ולא הי' צריך לדייק מלשון הרמ"א סי' קנ"ג במ"ש דמותר להשאיל ס"ת ליחיד דש"מ דלמכור ליחיד לא וצ"ע]: ומ"מ להלכה כ"ז לפי סוגי' הירושלמי אבל לפי סוגי' ש"ס דילן דחכמים השיבו לר"מ בתמי' א"כ אדרבה ש"מ דמעיר גדולה לקטנה ליכא הורדה ודוק: כן ראיתי בס' עצי ארזים אע"ז סי' א' שהביא מהירושלמי הנ"ל ראי' לשי' הרא"ש דס"ת של יחיד מותר למוכרו מדאמר ר"מ שאין מוכרין משל רבים ליחיד ומוקי לה בס"ת והפ"י דלכך אין מוכרין ס"ת ליחיד דאיכא הפקעת קדושה דמתחלה בשל רבים הי' אסור הס"ת במכירה ועכשיו בשל יחיד יהי' מותר למוכרו והיא כשי' הרא"ש ז"ל: ולענ"ד צ"ע דאיך אפשר ללמוד כן בשי' הירושלמי דבשל יחיד מותר למוכרו דאדרבה מפורש בירושלמי נדרים פ"ה ה"ה דקידש בס"ת של יחיד אינה מקודשת משום דקידושין הוי

כמכר, הרי מפורש שי' הירושלמי דאף ס"ת של יחיד אסור במכירה והוא כשי' הר"מ ז"ל וצע"ג, יותר אין להאריך: והנני בזה ידידו דו"ש בהגיון גמ"ט וחג שמח.

סימן פו ב"ה בדר"ח אלול תרצ"ד. שוכט"ס לכבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה אברהם אלטיין נ"י אבד"ק סאקאלאווקא: לתשובת מכתבו ע"ד המאורע בקהלתו שאיש מארחי פרחי סיפר לפני קהל ועדה שבשעה שלא הי'שום אדם בבהמ"ד בא הוא ומצא ס"ת מונח על הרצפה ערום בלא מעיל והגביה הוא הס"ת והניחה לארון, ע"ז הורה כ"ת שהגבאים השמש גם האורח שראה חייבים בתענית ותהום העיר ע"ז, וכ"ת כתב בביאור הוראתו עפ"ד הפוסקים תשו' האחרונים בזה: א) יפה דן ויפה הורה כ"ת, וכמו"ש בשו"ת ח"צ סי' יז דכל חיוב קריעה אינו אלא לעומד ורואה בשעה שהס"ת נשרף באותו מקום כמעשה דמלך יהודא ובגמ' מ"ק כ"ו וש"ע יו"ד סי' ש"מ ובהגהות יד שאול שם הביא משנה בשמחות פ"ט על שריפת התורה לא ששמע שנשרפה אא"כ עומד עלי' והיא נשרפת ובמהרש"ם ח"ב סי' רס"ד הזכיר משו"ת ח"צ הנ"ל שפלפל עם השבו"י ובהגהות י"ש שהביא ממשנה דשמחות כהשבו"י, ואמנם לא כן דבהגהות י"ש הנ"ל אדרבה שהביא מתני' דשמחות מפורש כהח"צ ונראה דשלא בדקדוק העתיק המהרש"ם ז"ל דברי השואל וכ"כ בשו"ת ד"ח יו"ד ח"ב סי' קל"ז שאין מתענים רק מי שהי' בבית שנפל הס"ת לארץ אבל לא שאר בני העיר ועיין ד"ח ח"א יו"ד סי' נ"ט ובח"ב ליקוטים סי' א' הר"ב ח"ב סי' קל"ט ובי"צ יו"ד ח"ב סי' קס"ה, איברא דבירושלמי נדרים פ"ח ה"א ומ"ק פ"ג ה"ז ר' יונה הוה בצור ושמע דדמך ברי' דר' יוסי (בירו' מ"ק הגי' ברי' דר' אבהו) אע"ג דאכל גובנא ושתה מיא אסקי צום כל האי יומא, נראה שהתענה ע"פ השמיעה שהוא ידיעה בלי ראי', י"ל איהו דאחמיר אנפשי' אבל חיוב ליכא כ"א בעומד בשעת יציאת נשמה דחייב לקרוע כגמ' שבת (ק"ה:): הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה וכדברי הח"צ הנ"ל וע' מ"פ יו"ד השמטות לאו"ח סי' מ"ד: ב) והנה במהרש"ם ח"ב סי' רס"ד הנ"ל כתב דהגם שאין בידינו להטיל תענית בדור החלוש הזה מ"מ יתן כ"א פדיון נפשו כו' הוא שהחמיר אפי' על ידיעה בלא ראי' אבל נראה דבנ"ד גם ידיעה ליכא שאין נאמן העד לענות נפש אדם בצום מק"ו שאין ע"א נאמן להוציא ממון ומצינו בכ"ד דאפי' רק טרחא דגופא עדיף מממונא והא דפסחים י' בגופי' אטרחהו רבנן בממוני' לא אטרחהו עיין תב"ש סי' א' סק"ג דהתם הוי ממונא וטרחה דגופא יחד וע' שבת (קכ"ט) בל תשחית דגופא עדיף ותוס' נדה (ו'): דטורח גדול הוי שעת הדחק ואילו בהוצאה דממונא כתב בשו"ת חומר בקודש דיוקר לא מקרי שעת הדחק וראי' מסוכה (ל"ד).

(גבי ולדרוש להו כר"ע, ופירש"י (קידושין י"ט) דצערא דגופא לא אתיהיב למחילה ומל"מ פ"ו מה"א שהעיר מב"ק צ"ג ושער משפט חו"מ סי' קל"א ראי' מב"ק ק"ח דמשביעין על טרחה דגופא דהוי ככפירת ממון, ובתב"ש סי' ד' סקי"ז דמשום הטרחה לטפל ביין לש"ל כופין עמ"ס, ועפירש"י ב"מ ב').

(דמציאא לאו מידי חסר וז"ל אינו מפסיד כלום דבחנם בא לו ואף בלא טורח עכ"ל שהכוונה דאילו בא לו בטורח הוי כחסר ממונא [ראה לעיל סי' י' בראיית שו"ת חומר בקודש הנ"ל כתבתי דשמואל שם לשיטתו דבר נכון]: ג) והנה כע"ז מבואר בתוס' יבמות (קי"א:): דבמקום ביוש לש"ל כעמ"ס ובדע"ת לסי' ד' בקו"א גם בסי' א' אות פ"ט

הק' ע"ז ממהרי"ק שורש קי"ב, וחשבתי לומר דמהרי"ק לשיטתו בש"ך חו"מ סי' רמ"ג דבטרחא דגופא ל"א אמירה לגבוה כמסירה להדיוט וסברתו י"ל ע"פ התוס' קידושין כ"ט דבליכא רווחא להקדש ל"א אמירה לגבוה והכ"נ טרחה דגופא לא חשיב כממונא ול"ה רווחא להקדש ע"כ המהרי"ק לשיטתו אזיל דגם בטרחא דגופא איכא משום כופין על מדת סדום כיון דליכא חסרון ממון ודוק: ד) ועיין מ"ש הסמ"ע חו"מ סי' ק"ז סק"ב דאין כופין בכבוד אב להטריח הבן דהוי כאילו באנו להוציא ממון מידו במקום שיש פלוגתא, באופן דטרחה ועינוי הגוף הוי עכ"פ כהפסד ממון, וא"כ כמו דאין ע"א נאמן לממון ק"ו שאין נאמן לענות נפש אדם בעדותו ובפרט לגזור ע"י עדותו צום בעינוי אכילה דהוי כעין דנ"פ כדאמר ביומא (ע"ד:) עינוי שהוא אבידת הנפש ואיזה זה אכילה ושתי', ושבת (ס"ט) דמקשה וההיא יומא לימות כו' דמבואר דתענית יום א' הוא נוגע לפעמים לפקונ"פ ועיין פמ"ג במ"ז או"ח סי' שד"א ובש"ע סי' שכ"ח סעי' ל"ג דמקום רעבון מותר לינק מן הבהמה ביו"ט, ואם זה בצער דיחיד מכש"כ בצערא דרבים דכבר כתב הבה"ג הביאו הר"ן פ' כירה דאף מלאכה דאו' הותר בשביל צער הרבים וכתב הר"ן שדעתו דנזק רבים חשיב כפקונ"פ, וא"כ כש"כ הוא דאין ע"א נאמן במקום צער דרבים: ה) ולכאורה במה שכתבתי דאפ"ל במקום טרחה דיחיד אין ע"א נאמן יש להעיר בתוס' פסחים (ד':) ד"ה לאו משום דחזקתו בדוק, שפיר"י דס"ד דאיירי דאמרו הני לא ה"ל בדוק ואנן בדקנו דמהני במגו דא"ב שתקו ותקשי דאפ"ל בלא מגו האיך מהימני לומר לא ה"ל בדוק לחייב בבדיקה שיש בה טרחה דגופא וכלשון הגמ' פסחים י' דגופי' אטרחהו רבנן אבל הנה בלאה"כ תקשי שם שהרי בבדיקת חמץ איכא לפעמים גם הפסד ממון באתרא דיהבי אגרא ובדקי כדאמר בגמ' שם ואיך ס"ד שיהיו נאמנים במקום הפסד ממון כה"ג דחזקתו בדוק, וחפשתי ומצאתי בס' דבר בעתו (מבעל פתח הבית) לפסחים שם שעמד בזה והוכיח דחזקתו בדוק ל"ה חזקה גמורה, ומשא"כ ככה"ג שאין ע"א נאמן להוציא ממון נראה שפיר שה"ה ומכש"כ שאין נאמן לגרום בעדותו טרחה וצערא דגופא ומכש"כ צער הרבים כנ"ל: ו) גם יפה העיר כ"ת על שהאיש המעיד זה הוא מארחי ופרחי ובח"ס או"ח סי' ו' דאית בהני אורחי פרחי מיעוט המצוי מאוד דלא עדיפי מחנוני דסוריא דחשידי כפירש"י ע"ז ל"ט וגם דעת הר"מ פי"א ממא"ס וברמ"א יו"ד סי' קי"ט סעי' א' דסוריא וכש"כ חו"ל דבעינן דוקא שיכירו אותו שהוא מוחזק בכשרות דלא מוקמינן סתם אדם בחזקת כשרות כ"א בא"י, ועיין נדרים כ"ב דא"ל ההוא שעתא לא עברינא ירדנא ועיין ט"ז יו"ד סי' קי"ט סק"ב בנוגע לזמנינו שאנו רואים קלקול הדורות ולא אכשיר דרא ובט"ז יו"ד סי' קס"ט ס"ק ל"ו: ז) מ"ש כ"ת מס' זכ"א בשם ס' לדוד אמת דהרואה ס"ת שנפל מן הדין אין חייב להתענות אך העולם נהגו להחמיר והוא המנהג שהביא המג"א סי' מ"ד בשם המשפטי שמואל והעיר מגמ' נדרים (ט"ו) בדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור דמבואר דמנהג ל"ה רק דרבנן, ע' תוס' סוכה מ"ד דבמנהג ליכא לא תסור אבל שי' הר"מ פ"ה מה' ממרים דגם במנהג איכא לא תסור ויש לי להאריך בענין זה וכתבתי בתשו' במק"א ואכמ"ל, אבל כבר הביאו סמך למנהג תענית זה ממנחות ל"ב התם ס"ת מונח ע"ג קרקע שלכך נצטער ר"א וביבמות צ"ו שנקרע ס"ת בחמתו ונענשו ובגמ' חגיגה (ה':) רבי כי מטא להאי פסוקא השליך משמים ארץ נפל מן ידי' אמר מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ובד"ח יו"ד סי' נ"ט כתב מקור לזה מתענית ט"ז

שמוציאין את הס"ת והתיבה לרחוב לומר כלי צנוע ה' לנו ונתבזה בעונותינו ועיין מהרש"ם ח"ב סי' רס"ד שפקפק בראי' זו עכ"פ, מכל הני דוכתי מצינו שיש צער למאורע כזו ר"ל וצריכים תשובה אותן שהי' להם גרמא בזה או שראו בזיון הקודש.

אבל לא על השמיעה לחוד מעד אחד ועוד מארחי ופרחי איש שאין ידוע אין לחוש לדבריו וד' יכפר: סימן פז. לכבוד ידידי הרב הגאון החו"ב מו"ה יחיאל מיכל הכהן האלנדר נ"י דומ"צ בק' טארנא: א) ע"ד השאלה שהיתה לפני בסופר שמכר כמה זוגות תפילין ואח"ז שמע מן זה שמכר לו העורות שלא חשב לשמה בשעת עבוד בנתינתן לסיד רק תחלה בשעת שרייתן במים וכבר כתב הנוב"ת יו"ד סי' קע"ה דלא מהני זה, רק דבס' קנאת סופרים להג' מהרש"ק ז"ל מיקל בשעה"ד אבל צ"ע דכיון שא"צ לשמה בשעת נתינה למים מה יועיל מחשבתו אז שנאמר משום זה ע"ד הראשונה עושה עכ"ד: והשבתי שמ"ש המהרש"ק בספרו קנאת סופרים וכ"כ בס' האלף ל"ש או"ח סי' ל"א באמת במח"כ דבריו תמוהים שהרי התוס' סנהדרין מ"ח שיטתם דמיוס דקיי"ל הזמנה לאו מלתא הוא לכך בעי עבוד לשמה דלא סגי בהזמנה הרי דלא מהני מחשבה בשעת הזמנה על שעת עבוד שאח"כ לומר דע"ד הראשונה עושה משום דהזמנה ל"מ הוא א"כ מכש"כ דלא מהני מחשבה בשעת נתינה למים דכתב הנו"ב שם דלא כלום הוא ואפי' הזמנה גמירא ל"ה: ב) ואמנם שלכאו' אפשר לדון בהתירא מטעם אחר דבגיטין (נ"ד) בהיא דאמר גוילין שלו לא עבדתי לשמן א"ל מתוך שנאמן אתה להפסיד שדרך אתה נאמן להפסיד ס"ת כו' כיון דקמפסיד כולי אגרי' ואתא ואמר אימר קושטא קאמר, ולכאו' משמעות הלשון אימר קושטא קאמר נראה שהוא רק מספיקא, והנה ידוע דעת המלחמות פ"ק בסוכה ט' דרק בס"ת דכתיב לכם לשם חובתכם בעינן לשמה אבל בתפילין ומזוזות ל"ב לשמה, רק אפי' למאי דקיי"ל דגם תפילין בעו לשמה כתב בפמ"ג או"ח סי' ל"ב א"ע סקי"ג דעבוד לשמה הוא רק דרבנן ועיין בהגהות יד שאול יו"ד סי' רע"א במ"ש הש"ך לסמוך בשעה"ד על שי' ר"מ גאון דכשר לקרות בס"ת בלא עבוד שיהי' הטעם משום דעבוד לשמה דרבנן, ועשו"ת עה"ג סי' ס"ה הביא מהגהמ"ר ה' ציצית דיש להסתפק בעבוד לשמה שיהי' רק דרבנן, ולפי"ז י"ל דאפי' אי עבוד לשמה דאו' מקרא דלכם כדברי הרמב"ן מ"מ בתפילין הוא רק דרבנן ולפי"ז שפיר אמר בגמ' דגיטין בס"ת דנאמן לומר גוילין שלו לא עבדתי לשמן דאימר קושטא קאמר משום דאיירי בס"ת דעבוד לשמה דאו' משא"כ בנ"ד לגבי תפילין י"ל דאינו נאמן באמירתו אחר שכבר מכרן ואינן בידו משום דס"ד לקולא כן י"ל לכאו', אבל באמת ז"א מלבד דשי' התוס' מנחות (מ"ב) שהקשו דלמ"ל בספרים תפילין ומזוזות קרא וקשרתם וכתבתם למעוטי נכרי תי"ל דסתמא לאו לשמו קאי כו' מבואר דס"ל דגם בתפילין צריך לשמה מדאו', ויותר מזה הרי כתב הט"ז יו"ד סי' שט"ז דהך אימר קושטא קאמר אינו לשון ספק דמצינו בכ"ד דאימר הוי לשון ודאי והוכיח כן מסוגי' הש"ס במקומו שהוא ודאי א"כ א"א לדון מטעם סד"ר: ג) ואמנם י"ל עפמ"ש בשו"ת שבו"י ח"ב סי' ע"א הביאו בפ"ת יו"ד סי' רפ"א ולעיל סי' קכ"ז דדוקא אם הס"ת עדיין ביד האיש שמכרו לו זה אבל אם מכרו הלוקח לאחר שוב אינו נאמן דאם אתה מאמין לו אתה מוציא מיד האיש שמכרו ע"פ ע"א, עיי"ש.

ולפי"ז גם בנ"ד שכבר כתב הסופר פרשיות של תפילין עליהם ומכרם לאחר שוב אין הראשון נאמן לומר שלא עיבדום לשמן, ועוד דבדאי בנ"ד כבר קבל מוכר העורות דמי המקח ומבואר בד"מ יו"ד סי' רפ"א דבגמ' אמרי' דנאמן להפסיד שכרו הוא דוקא בשלא קבל שכרו עוד אבל אחר שכבר קבל שכרו אינו נאמן, זה הנלע"ד בהשקפה ראשונה: (ד) והנה על קושיתי הנ"ל בדברי המהרש"ק משיטת התוס' דכיון דהזל"מ צריך עבוד לשמה ע"ז כתב כ"ת ליישב עפ"ד המג"א סי' ל"ב סקנ"א דבלא אפשר באחר יכול לסמוך על הר"מ וגם שי' רש"י דלרבא דס"ל הזל"מ א"צ עבוד לשמה ואעפ"כ חזינן שכתב המנ"א סי' ל"ג סק"ד דברצועות אף הר"מ מודה משום דהלמ"מ שיהיו שחורות ע"כ צריך ג"כ שיעבדן לשמן וא"כ דהר"מ אזיל בשי' רש"י ומודים דרצועות' בעי עבוד לשמה אפי' אי הזל"מ א"כ מתקיימים שפיר דברי המהרש"ק ז"ל דאיירי לגבי רצועות מהני לשמה בשעת נתינה למים שנמשך גם על העבוד כיון דגם העבוד הוי רק הזמנה לפירש"י דלאו מלתא ומ"מ צריך לשמה עכ"ד, ולכאו' יפה העיר אבל באמת ז"א ושגה בפ"י המג"א לומר שסמך בכל עיקר מה דהר"מ אזיל בשי' רש"י רק כוונת המג"א דמשום צירוף שי' הר"מ בשני ענינים הא' מה דס"ל להר"מ דעור הבתים א"צ עבוד כלל וא"כ מכש"כ שא"צ עבוד לשמה והב' מה דאזל בשי' רש"י דא"צ עבוד לשמה מטעם דהזל"מ הוא וזה שכתב המג"א בסי' ל"ד דברצועות מודה הר"מ והיינו משום דרצועות הרי צריכין עבוד שיתקשו כדי לכרוך בהן וע"כ דאזיל צירוף זה שוב אין מספיק שי' רש"י לחוד לסמוך עלי' ועיין בח"ס ת"ו סי' ל"א מ"ש ע"ד המג"א בסי' ל"ד הנ"ל דלכך רצועות צריכין עבוד לשמן משום דהלמ"מ שיהיו שחורות שאין מוכן כלל רק הפי' כמו"ש הלבוש דרצועות צריכין עבוד ממילא בעינן לשמה וכנ"ל וא"כ אזדא תירוץ הנ"ל מ"ש דברצועות רש"י מודה אע"ג דהזל"מ הוא וז"א דמפורש כתב המג"א רק דברצועות הר"מ מודה ולא רש"י וא"כ מה דבעי' ברצועות לשמן הוא רק משום שי' התוס' ועבוד הוי מעשה לא הזמנה: גם מ"ש לתרץ עוד עפ"ד הנמ"י דהזמנה לגוף הקדושה מלתא הוא כגון קלף וקציצה ל"צ עבוד לשמה ורמ"א סי' מ"ב סעי' ג' הביא שי' זו והק' בפמ"ג דא"כ למה הסכים הרמ"א בסי' ל"ג דרצועות בעו עבוד לשמן ות' כ"ת דהרמ"א אזיל משום ספיקא הכא לחומרא והכא לחומרא וא"כ עולין יפה דברי המהרש"ק ז"ל דמהני לשמה בנתינת המים בעורות לס"ת משום דהזמנה לגוף הקדושה מלתא הוא עכ"ד ולא אבין כלל שהרי דברי המהרש"ק הם לגבי רצועות של תפילין דל"ה הזמנה לגוף הקדושה וגם אפי' בעורות של קלף לס"ת ותפילין ג"כ אאל"כ לדבריו עצמו דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא א"כ איך יועיל לשמה בנתינה למים מטעם דהזמנה לגוף הקדושה מלתא הוא הרי הו"ל למיזל לחומרא ולומר דהזמנה ל"מ הוא ומ"מ יהי' צריך עבוד לשמה מטעם התוס' דעבוד הוי מעשה: מה שהק' בב"י יו"ד סי' רע"א לענין שצריך עבוד לשמה בעורות לס"ת שכתב דלא כפירש"י דלרבא ל"ב עיבוד לשמה, והקשה שהרי בס"ת גם רש"י מודה שהרי התוס' הקשו מגיטין נ"ד גוילין שלו לא עבדתי לשמן ודוחק לחלק בין עור של תפילין לגויל של ס"ת וכתב במג"א דרש"י לא ס"ל לדוחק עכ"ק ולק"מ משום דברש"י לא מפורש לחלק בין תפילין לס"ת ואפשר דשי' רש"י הוא מהאי טעמא משום דאין הלכה כסוגי' דגיטין נ"ד הנ"ל וע"כ באמת הרא"ש בה' ס"ת שהק' ג"כ לרש"י מגיטין נ"ד הוסיף לכתוב דמשמע שכן הלכה וע"כ

עולין יפה דברי הב"י משום סתימת לשון פירש"י וז"פ, דברי המהרש"ק הנ"ל צ"ע גם מסברא דלש"ל ע"ד הראשונה עושה מן השרי' במים על העבוד בסיד, חוץ ממה ששורה במים כמה ימים וכמו"ש מנו"ב והרי בתב"ש סי' ד' הצריך הוכחה דאפ"ל ליומא אחרא אמרי' ע"ד הראשונה עושה אבל בכה"ג לג' וד' ימים צ"ע, ובפרט בכה"ג בשני ענינים נתינה במים ועבוד בסיד וע' דט"ס ירדיו"ד סי' רע"ד דבהפסיק בענינים אחרים לאו אמרי' כן וכן בתרי גברי כגמ' דמנחות (ט"ז) בשתי דעות ובגה"ק ה"ק אח"ס אע"ז סי' ט' בשיטתו דמשום דעה הראשונה נעשה השאר ממילא לשמה ולא דנין אגברא והביא משו"ת מהרמ"ל סי' קכ"ב ומ"ש ע"ז בשו"ת הרא"מ סי' דהפסיק בענינים אחרים מודה המהרמ"ל דל"א עדר"ע: מה שהביא מפמ"ג סי' ל"ב סקי"ג דעבוד לשמה דרבנן עיין ג"כ שו"ת עה"ג סי' ס"ה הביא מהמרדכי שכתב דיש להסתפק אי הוי דאו' או דרבנן.

ידידו"ש: סימן פח. להנ"ל בחי' למנחות (כ"ב) ראבש"א מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט כו' ועתיקי לא והכתיב ויאמר ארונה אל דוד כו' הכ"נ בחדתי, הביא מה שהק' בפר"ד דרוש י"ב מר"מ פ"א מבה"פ אין עושים כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקודש כו' וא"כ מאי משני בחדתי הרי כבר הי' בהן הזמנה להדיוט ע"י ארונה, ועיין ח"ס או"ח סי' מ': הנה ראיתי כבר בס' צ"פ לה' מא"ס שתי' ע"פ הירושלמי תרומות פ"א דעכו"ם אין להן מחשבה ולכך ל"מ הזמנה דידי', אמנם יפלא לי על שבגודל בקיאותו אשתמיטתי' במחכ"ג תוספתא דמגלה (פ"א) עכו"ם שהקדיש קורה לביהכ"נ בודקין אותו כו' וכלים שנעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה כו' המשמעות דקאי אדלעיל בעכו"ם שהקדיש דאם נעשו מתחלתן להדיוט ואפ"ל עכו"ם מהני הזמנה דידי' ליפסל לגבוה: ועוד יותר אשתמיטתי' בזה גמ' דע"ז כ"ד בקרא זה גופי' ויאמר ארונה אל דוד דאר"נ ארונה גר תושב הי' שע"כ לא חש דוד על הבקר משום רביעה עיי"ש א"כ ליתא לתירוצו דעכו"ם אין לו מחשבה, שהרי ארונה לא הי' עכו"ם כ"א ג"ת: וקצת יש להעיר דבר חדש דיתכן שגם ג"ת לא יהי' לו מחשבה כמו עכו"ם דהנה בירושלמי לא מצינו טעם מה שעכו"ם אין לו מחשבה ולחד מ"ד לאו דוקא להכשר אלא ה"ה לכל דבר, ולכאו' אפשר שהוא מקרא ונחשב לכם תרומתכם נדרוש לקרא לכם למעוטי עכו"ם שאינו בכלל ונחשב אבל אדרבה הרי בירושלמי שם רצה לומר דרק להכשר אין לו מחשבה ובתרומה יש לו מחשבה א"כ ש"מ דל"ה הלימוד מתרומה, רק נראה שהוא מסברא בעלמא שעכו"ם אין לו מחשבה ויש סמך בהא דאמר בב"מ (קי"ד) דאין עכו"ם קרויים אדם ונראה דמשה"כ אינם קרויים אדם משום שאין להם מחשבה דבשבעות (כ"ו) אמרי' האדם בשבועה פרט לאונס פירש"י אדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה שיהא לבו עלי' עכ"ל והיינו משום לבו ומחשבתו הוא שנקרא בשם אדם ועכו"ם שאין להם מחשבה אינם קרויים אדם: וי"ל ג"כ עפי"ז הא דירושלמי סוף נזיר דאיכא למ"ד דעכו"ם אע"פ שנודרים ונודבים כישראל מ"מ אינם בבל יחל ע' מל"מ ה' מלכים וקה"י: ויתכן משום דבעכו"ם ל"ה האדם בשבועה כנ"ל לכך ליכא בהו משום בל יחל [ועיין שלה"ק שהק' בקרא כפ' נצבים אשר ישנו פה שדרשו רז"ל כל הנשמות שהיו בהר סיני והרי נשמה בלא גוף לא נקרא אדם ובעינן אדם בשבועה וא"כ למה נענשו הדורות, ות' שאז בהר סיני פסקה זוהמתן הי' כתנות אור באל"ף ר"ל הגוף הי' זך ודק וממילא הי' אדם בשבועה עכ"ד ולפי"ז בעכו"ם דלא נקרא אדם ל"ה אדם בשבועה]: ולפי"ז

להמבואר בירושלמי מובא בתוס' סנהדרין (י"ב) בחזקי' שעבר השנה מפני הטומאה דגלגלתו של ארונה היבوسی מצאו תחת המזבח וידוע תמיהת המל"מ דהא קברי עכו"ם אין מטמאין באוהל, והנה לפי גמ' דע"ז (כ"ד) הנ"ל דארונה ג"ת הי' מתורץ דשפיר נקרא אדם ומטמא באוהל ומצאתי בהגהות תפארת יעקב למשניות שהעיר כן ואפשר דס"ל להמל"מ דגם ג"ת דינו בזה כעכו"ם דאינם קרויים אדם ועיין מנ"ח מ' רפ"ד דג"ת הוי כעכו"ם לגבי לאו דלא תחנם שלא לתת להם חני' בקרקע ראה מה שכתבתי בקונטרסי משמרת להבית פ"א הי"ג בזה] ובאמת מפורש במשנה נגעים פ"ג דג"ת אין מטמא בנגעים ובתוי"ט דנתמעט מן האדם מכל טומאה ובתוספתא זבים פ"ב דג"ת אין מטמאין בזיבה וגזרו עליהן כזבין כמו בעכו"ם ובתוס' סנהדרין (ע"ד): ד"ה ב"נ דנעמן לית בי' משום וחי' בהם לענין למסור נפשו בעד קה"ש אע"ג דלפירש"י שם ע"ה נעמן דין ג"ת הי' לו רק משום דלישנא דקרא אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וג"ת לא מקרי אדם וער"מ פ"ב דעל ג"ת אין מחללין השבת ופקונ"פ דדו"ש ילפינן מקרא האדם וחי בהם ודוק.

וימצא לפי"ז דגם ג"ת אין לו מחשבה ומתורץ שפיר הא דמנחות (כ"ב) הנ"ל דמשני בחדתי דלא נאסר בהזמנה דארונה מפני שאין לו מחשבה ודוק. וזה דרך הערה והעלתי על הגליון מה שהגו רעיוני למען חיבת חיבורו היקר ומתוך טירדה עצומה: ידידו.

סימן פט להנ"ל. א) ראיתי קונטרסו בדיני חיובי מצות הגר שפרט הכתוב בכמה מקומות ביחוד לרבות כדין ישראל הגם שממילא ידעינן בכל מקום שגר חייב במצות כישראל וכבר כתב בס' התוה"מ לתו"כ פ"א אות קצ"א ע"ד הפשט והוסיף כ"ת לבנות דיק לתת נימוקו עמו בכל מצוה ע"ד פלפול הלכה ומצאתי בו חכמה ומלאכה מעשה חושב והגם כי לביאור תוה"ק יתיישב על הלב ע"ד הפשוט בלא פלפול אבל כבר ארז"ל קוב"ה חדי בפלפולא: והנה נמנע ממני לתת עיון בענינים אלו מטעם האמור וארשום רק מה שראיתי בהעברה בעלמא מ"ש ליישב מה דצ"ק במלאכת שבת וגרך אשר בשעריך ובמכילתא זה גר צדק, שהוא עפ"ד הפוסקים דמחמר ליתא בבהמה שאינה שלו ע"כ הו"א בגר שקנה בהמה בעודו בגיותו לא מקרי שלו להשטמ"ק כתובות (ט"ו) דנכרי אין לו חזקת ממון והביא מס' צ"פ שכתב דאף למ"ד גזל עכו"ם אסור מה"ת זה רק משום דמי החפץ לא משום העצם והיינו הא דב"ב (נ"ד) ב"נ מכי מטי זוזי לידי' אסתלק לי' עכ"ד, וזה לא מתקבל מלבד דגוף חידושו של הצ"פ צ"ע וביאור, אבל על כל אופן מאחר שכבר נתגייר והוא ישראל גמור הרי כבר זכה בקנין החלטי גם במה שכבר קנה בגיותו ומהיכי תיתי שלא יהי' מקרי שלו לעבור באי' מחמר אתמהה ובכל אופן קשה כל אלה לנעוץ ולכוון זה בביאור הכתוב: ב) ואם בדרך הפלפול יתכן באופן יותר מתקבל בישוב זה מה דצריך קרא לגר צדק לגבי מלאכת שבת, דהנה בירושלמי מגילה (פ"ב ה"ג).

מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר כו' ובמג"א ר"ס תרפ"ז בשם, הגמ"י"י דגר שנתגייר קודם הנה"ח פטור מקריאת הלילה, ואמנם לגבי קדושת שבת ואי' מלאכה נראה ודאי דגר שנתגייר באמצע יום השבת דחל עליו כל מצות שבת ולא אמרי' דנדחה בתחילת היום. שהרי הכי אמרי' ביבמות (ל"ג) כגון דאייתי שתי שערות בשבת דחל עליו כל חיובושבת וכתב הרא"ש סוף מ"ק דלש"ל כאן דין דיחוי כמו באבילות משום

דכל שעה מתחדש חיוב דשמירת שבת ועיין ט"ז יו"ד סי' שצ"ו ושו"ת רע"א סי' נ"ד ולפנ"ז ה"ה בגר שנתגייר בשבת הדין כן ומפורש בירושלמי עירובין פ"ד ה"ה דבעי גר שטבל בשבת לאחר שהאיר המזרח אם קונה שביתה כמו ישן אליבא דר"י ב"נ כו' הרי דגר שטבל בשבת חל עליו חיוב שבת ול"ה דיחוי.

והנה ביבמות (מ"ו) מבואר דלמאי דקיי"ל דגר שמל ולא טבל אינו גר עד שימול ויטבול אין מטבילין גר בשבת משום תיקון גברא וזה רק אי' דרבנן דמתקן אבל מה"ת מותר טבילת גר בשבת ומשכחת עפי"ז גר שנתגייר בשבת וכהאי דירושלמי עירובין הנ"ל ועכ"ז חל עליו קידושו של יום כאמור, ולפי"ז י"ל דזה שבא הכתוב במלאכת שבת לומר וגרך אשר בשעריך דמרבי אפי' גר שנתגייר ביום השבת דלא אמרי' בי' דיחוי ודו"ק: (ג) בקרא אדם כי יקריב הביא מס' התוה"מ בפ"ה הירושלמי שקלים פ"א ה"ד אדם לרבות את הגרים מכם להוציא את המומרים ובפ"ה הק"ע שהק' דלמ"ל קרא לגרים תיפ"ל דלא גרע מעכו"ם שנודרין נדונ"ד כישראל אלא דה"פ מכם להוציא את המומרים מישראל אבל מגרים אפי' מומרים מקבלין וה"ק בכם חלקתי ולא באומות והשתא מכותים אע"פ שחזרו לסורם מקבלין מהם.

והוא חידוש דמגרים מקבלים אפי' מומרים והוא להיפוך פי' תוה"מ והרא"פ בירושלמי. וכ"ת כתב לדחות פי' הק"ע שהרי הטעם דמקבלין קרבנות מן הנכרים אפי' מומרים נראה משום דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו עיין זבחים (מ"ה) וט"ז יו"ד רנ"ד סק"ד ומ"פ שם וירו' ר"פ ב' נזירים יצא עכו"ם שאין לו כפרה משא"כ גר עכתו"ד ועיין חולין ה' דאי אשמעינן חטאת משום דלכפרה הוא כו': ואמנם לענ"ד ראי' והכרח לחידושו של הק"ע והוא דהרי דביבמות (מ"ז) אמרי' למאי הלכתא דאי הדר בי' ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא בי' ובשו"ת מהרשד"ם סי' י' לענין מומר שקידש כתב ע"ד הגמ' הנ"ל וז"ל לא כמו שפירש"י שחזר לגיותו אלא דהדר שחשוד לעבור עבירה אחת דכיון דאמר בבכורות (ל') גר שקיבל עליו ד"ח אפי' נחשד לד"א הוי חשוד לכה"ת כולה והרי הוא כישראל מומר ונפ"מ דאי קדיש קדושו קידושין, א"כ אינו כ"כ דוחק דקאמר אי הדר בי' סתם עכ"ל המהרשד"ם, באופן שמבואר ע"פ גמ' דבכורות (ל') ויבמות (מ"ז) דאע"ג דבישראל חשוד לד"א ל"ה חשוד לכה"ת כולה אבל גר שאני דנעשה חשוד לד"א הוא חשוד לכה"ת כולה והרי הוא מומר וא"כ מזה ראי' להק"ע דאס"ד דאין מקבלין קרבנות מן המומרים גרים כמו מן המומרים בישראל א"כ אפי' לא נעשה הגר כ"א חשוד לד"א לא נקבל ממנו קרבן כיון שע"י שנעשה חשוד לד"א נעשה מומר, ולא יתכן לומר שבאמת אין מקבלין ממנו קרבן אפי' בנעשה רק חשוד לד"א שהרי בחולין (ה'): אמרי' מכם בכם חלקתי ולא באומות מן הבהמה להביא בנ"א שדומים לבהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה חוץ מן המומר כו' א"כ דמקבלין קרבנות מפושעי ישראל ממילא אפי' בגר איתרבי אפי' שהוא מפושעי ישראל וא"כ ממילא איתרבי אפי' גר מומר דמקבלין קרבן ממנו: ואבע"א סברא דבגר מקבלין קרבן ממנו אפי' מומר דהר"מ פי"ג מא"ב הט"ז כתב שלכן קיימו שלמה ושמשון את נשותיהן אע"פ שנגלה סודן וסופן הוכיח על תחילתן כו' מבואר דגר שחזר לסורו בטל הגירות למפרע ובטור יו"ד סי' רס"ח בגר שחזר לסורו יינו י"נ והם דברי הבה"ג ובביאור הגר"א ציין לדברי הר"מ הנ"ל כן ראיתי ג"כ בצ"פ להר"מ שם שכתב

הסבר הגמ' בכורות הנ"ל דגר שנחשד לד"א חשוד לכה"ת שהוא עפי"ד הר"מ דבטל הגירות למפרע עיי"ש ובזה כבר כתבתי לתרץ תמיהת הט"ז יו"ד סי' רס"ח סקט"ז ע"ד הפרישה שכתב דיינו יי"נ למפרע עיי"ש ודו"ק.

והארכת בזה [ראה בסי' שאח"ז]: סימן צ כבוד ידידי מחו' הרב הה"ג החו"ב בנש"ק מו"ה מיכל הלברשטאם נ"י מק' רישא א) ע"ד הערתו בטור יו"ד סי' רס"ח גר שחזר לסורו יינו יי"נ כו' ובדרישה כתב יש מקשים פשיטא וכי עדיף מישראל מומר, אבל הב"י הראה מקור בבה"ג פ' החולץ ע"ז כתב כ"ת דבמחכ"ת הלא ש"ס ערוך הוא בבכורות ל' גר שקבל עליו ד"ח אפ"י נחשד לד"א הוי חשוד לכה"ת כולה והרי הוא כישראל מומר ונפ"מ דקדושיו קידושין, וא"כ שפיר אשמעינן הבה"ג דגר שחזר לסורו היינו שעבר בא' משאר עבירות אפ"י אינו עו"ע"ז מ"מ בגר שאני דהוי כמומר, הערתו טובה ועצומה: ב) ואמנם הנה בשו"ת מהרשד"ם סי' ו' לענין מומר שקידש כתב דלא מצינו כאן דקידושיו קידושין רק דנחשד לד"א ולא במומר גמור, וגם ביבמות (מ"ז) דקאמר למאי הלכתא דאי הדר בי' ומקדש בת ישראל, ישראל מומר קרינא בי' וקידושיו קידושין, לא כמו שנראה מפירש"י שחזר לגיותו אלא דהדר בי' שחשוד לעבור עבירה אחת דכיון דאמר בבכורות דהוי חשוד לכה"ת כולה א"כ אינו כל כך דוחק דקאמר אי הדר בי' סתם עכ"ד, ומעתה אם נקבל זה א"כ כשהראה הב"י מקורו לש"ס פ' החולץ למאי הלכתא דאי הדר בי' כו' הרי נכלל בו ג"כ ש"ס דבכורות הנ"ל דלפי"ד המהרש"ם היינו הך: ג) אבל הנה המהרשד"ם עצמו אף שכתב שאינו כ"כ דוחק, מ"מ עכ"פ חשבי לדוחק, ובאמת פשטות הלשון דהדר בי' נראה דהדר למעיקרא לגיותו, ודמיון לזה בתוס' ב"מ פ"ד ד"ה אי הדרת בכך שהוכיחו דר"ל גם קודם דאהדרי' ר' יוחנן היל' למד הרבה אלא שנעשה אח"כ ע"ה מדקאמר אי הדרת בכך משמע להיות כבתחלה עכ"ל ודו"ק: אך לפי"ז מכש"כ בלשון הבה"ג עצמו בטור יו"ד סי' רס"ח דגר שחזר לסורו, היינו שחזר לגיותו וכמו שמא יחזור לסורו בקידושין (י"ז) ובגיטין (מ"ה) א"כ נסתלקה הערתו לומר שהבה"ג לש"ס נתכוון בכורות (ל') בנחשד לד"א, שהרי אמר חזר לסורו ומשמע שחזר לגיותו וע"כ יפה הק' בדרישה דבכה"ג פשיטא דלא עדיף מישראל מומר, ואין לומר דאשמעינן הא דבכורות ל' בנחשד לד"א משום דאין זה במשמעות חזר לסורו שכתב הבה"ג ז"ל: ד) והנה בט"ז יו"ד סי' רס"ח העתיק מדברי הדרישה שמתרצים דכאן אסרינן יינו אפ"י למפרע קודם שחזר לסורו וכתב ע"ז הט"ז דזה דבר שאינו אמת כיון שבא לכלל ישראל הוחזק לכל דבר כישראל ואין לך לפוסלו עד שיודע לך שהוא פסול משם ולהבא: ולענ"ד אין הדבר רחוק כ"ז דהנה במ"ש הבה"ג הנ"ל ציין בביאור הגר"א אות כ"ח לדברי הר"מ פי"ג מא"ב הט"ז שכתב שלכן קיימו שלמה ושמשון את נשותיהם אע"פ שנגלה סודן וסופן הוכיח על תחלתן עכ"ל כן ראיתי ג"כ בצ"פ להר"מ מה' א"ב שם שכתב בהסבר הש"ס בכורות הנ"ל דבגר שנחשד לד"א הוי חשוד לכה"ת שהוא עפ"ד הר"מ שהוכיח סופן על תחלתן דמשמע דגר שעבד אח"כ ע"ז בטל הגרות למפרע וה"ה בנעשה חשוד לד"א ועיי"ש שציין ג"כ לדברי הבה"ג הנ"ל.

ולפי"ז יתכן שפיר דברי המתרצים בדרישה בגר שחזר לסורו הוי יינו למפרע קודם שחזר לסניו ול"ק קו' הט"ז מה שבא כבר לכלל ישראל כו' דמ"מ בגר שאני כיון שעתה חזר הוכיח סופו על תחלתו ובטל הגרות למפרע ממילא לא בא מעולם לכלל

ישראל: ה) ולכאורה יש להקשות דלפי סברת הר"מ דבטל הגירות למפרע א"כ למה אמרי' ביבמות מ"ז ובכורות ל' דאם קידש קידושו קידושין הרי מכיון שבטל הגירות למפרע הרי הוא כנכרי מעיקרא ונכרי שקידש אין קידושין תופסין, אבל י"ל לפי"מ דאמר בחולין ל"ט בשחטה ואח"כ חישוב עלי' זה הי' מעשה בקיסרין ולא אמרי' בה לא איסור ולא היתר ועיין בש"ע יו"ד סי' ד' דמשום סברא דהוכיח סופו על תחלתו הוי רק ספק, ולפי"ז הכ"נ בגר שחזר לסורו דהדר לגיותו הוא רק לחומרא וכמו"ש הט"ז סוס"י רס"ח שם אבל לא לקולא ואם קידש קידושו קידושין ודוק: ו) ובסברת הר"מ יש להעיר לכאו' לפי"מ דאמר במנחות ט"ז תרגמא בב' דעות דלש"ל בזה על דעת הראשונה הוא עושה, דנראה כה"ג דה"ה דבשתי דעות לא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו ועיין ח"ס אע"ז סי' מ"ד מה שהשיג על הנו"ב אע"ז סי' מ"ד שדן בסברא דהוכיח סופו על תחלתו בתרי גברי ועיין שו"ת אדב"ע אע"ז סי' ט"ז בזה, ולפי"ז למאי דאמר קידושין ס"ב התם מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת, א"כ הכא עת שנתגייר נעשה דעת אחרת והשתא שחזר לסורו חזר לבהמה וא"כ איך נאמר הוכיח סופו על תחלתו דהוי בשתי דעות דהוי כתרי גברי דמה"ט אמר בקידושין שם דלא מקרי בידו להתגייר משום דהוי ב' דעות דהשתא דעת אחרת, ולכאו' שי"ל כאן דמשום דאמרי' הכא דהוכיח סופו על תחלתו בטל הגרות ממילא לא הי' דעת אחרת, מ"מ כה"ג מצינן בש"ע יו"ד סי' י"ח בשחט בסכין בדוק ונאבד ואח"כ נמצא והרי הוא פגום דכשר משום שיצא בהיתר והק' הפר"ח דכיון שנמצא אח"כ פגום הרי נתברר שלא יצא בהיתר כ"א באיסור, ותי' התב"ש ע"פ דאמר בכתובות כ"ד א"ר יוסי גדולה חזקה כו' דמבואר דאיכא חזקה רק במה שביד האדם הוחזק להיתר אע"ג דליכא חזקה מצד עצמה עיי"ש והכ"נ הרי גדולה חזקה שהוחזק לדעת אחרת ע"י שנתגייר ואיך מוציאינן אותו מחזקתו למפרע משום סברא דהוכיח סופו על תחלתו דכה"ג הוי כשתי דעות או תרי גברי דלא אמרי' הוכיח סופו: וי"ל דאע"ג דהוחזק כבר בדעת אחרת מ"מ ל"ה תרי גברי ממש ובפרט למ"ש בשו"ת אהב"ע סי' מ"ד דהוכיח סופו על תחלתו הוא בגדר מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו א"כ הרי ניכר שמעולם לא הי' דעת אחרת אתו: ז) וראיתי בצ"פ שם העיר דהא דגיטין מ"ה בגר שחזר לסורו מחמת יראה דכשר והרי אכתי עבר אדבר אחד במה שלא מסר נפשו ע' סנהדרין ע"ה, וא"כ להש"ס דבכורות ל' נחשד לכה"ת כולה, ויתכן לומר שהרי מה דנכרי פסול לכתובת ס"ת הוא משום שאינו בקשירה לפי"ז י"ל חידוש הלכה דנכרי שנתגייר ואח"כ נחשד על ד"א אף שחזר לגיותו דהוכיח סופו על תחלתו מ"מ מקרי ישנו בקשירה שהרי כבר קיבל עליו המצות, וגדולה מזו כתב הגאון יעב"ץ בהגהות לש"ס יבמות מ"ח בפ"י הגמ' דגרים מעונין בזה"ז מפני ששוהין עצמן להכנס תחת כנפי השכינה שהוא מפני שכבר קבלו עליהם במחשבה או בפה דברי הגרות עיין שו"ת אמרי' יושר ח"ב סי' ד' לחזק בזה מ"ש בכ"ח פ' תזריע דנכרי המל עצמו לשם יהודית חייב להיות יהודי שלא יעבור בכל יחל דאיכא גם בב"נ כירושלמי דנזיר עיי"ש וא"כ מכש"כ בשכבר קיבל עליו הגרות עם כל המצות דחייב עליהם והוי בר קשירה, ולפי"ז הכא שחזר לסורו מחמת יראה דלא מקרי עוה"ז רק שתאמר משום שעבר דבר אחד בטל גירותו ת"מ ל"ה כנכרי דפסול לס"ת משום דגר אף אחר שחזר לגיותו אם אינו עוה"ז דל"ה מין, שפיר כשר מן הדין לכתובת ס"ת דהוי בר קשירה, וע"כ הש"ס בגיטין דמקשה דאם חזר לסורו

שעוע"ז מין הוי, ומשני שפיר שחזר לסורו משום יראה, דאי משום שעבר אמסנ"פ וחזר לגיותו כיון דעכ"פ ל"ה מין כשר לס"ת דמקרי ישנו בקשירה, ואע"ג דאמר בבכורות שם דהוי כישראל מומר לענין קידושין וא"כ גם מומר מקרי אינו בקשירה כש"ס בגיטין מ"ה מ"מ הרי כתב הר"ן שם דאחרים פירשו דמומר מדינא כשר דמקרי ישנו בקשירה אלא דמדרבנן כיון דפרק מעליו עול מצות אפי' רק מצוה אחת דשביק התירא ואכיל איסורא עשאוהו מדבריהם כאלו אינו בעל קשירה ועשו"ת רע"א סי' ס"ט א"כ הא תינה בעבר על דבר אחד במזיד משא"כ כמו זה שעבר מחמת יראה לא מיפסל מכתבת ס"ת לא מדין מומר ולא מדין נכרי כיון דמן הדין ישנו בקשירה ודו"ק: ח) מה שהעיר בבכורות נ"ד מנין לזובח בהמת בע"מ בבמת יחיד שהוא בל"ת שנא' לא תזבח כו' ואימא אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין לבכור, סד"א הואיל וקדוש כשהוא בע"מ ליקרב נמי כשהוא בע"מ קמ"ל דלא, והקשה דאכתי נימא דקרא לא תזבחנו אינו ללאו כ"א דאין צריך דהו"א דקרב בע"מ ומצוה להקריב מה שכבר קדוש קמ"ל דא"צ, כה"ג שכתב התוס' זבחים ס"ה לגבי לא יבדיל שא"צ להבדיל, לק"מ לדעתי דאס"ד דליכא לאו בהקרכת בכור בע"מ א"כ אין מציאות שיאמר קרא דא"צ דמאחר שכשר למה לא יהי צריך להקריב וכעין דמקשה הש"ס ריש זבחים לגבי של"ש אם כשרין הן ירצו: וקצת יש להעיר בגמ' דאיך סד"א דבכור ליקרב בע"מ הרי למאי דאמר במעילה י"ב דלכך מחו"ז קדוש מידי דהוה אבע"מ אבל עופות דאין מום פוסל בעופות הכ"נ דלא קדוש במחו"ז והשתא אס"ד דגם בבכור אין מום פוסל א"כ איך בכור קדוש במחו"ז, אבל י"ל משום דבבכור גלי קרא בפטר רחם דקדוש במחו"ז וכדאמר בבכורות י"ט מה בכור קדוש לפני זמנו ופירש"י שהרי קדושתו מרחם: הנני בזה דוש"ה בלונפ"ח וברכת כוח"ט.

סימן צא ב"ה בדר"ח אלול תרצ"ה. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי יראת ד' אוצרו כש"ת מו"ה מאיר מאלטער נ"י בק' טארנא: א) הגיעני יקרתו עם ח"ת והתענגתי בהערותיו הנכבדות ומשמחות לב, בר"מ פ"ו מהכה"מ ה"ט ומהו קרבן העצים כו' ואם שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והי' להם כמו יו"ט ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג ובה"י כתב אפי' יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה אסור באותו היום בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה דמבואר דאפי' בלא עולת נדבה רק משום העצים לחוד הוא יו"ט ובמל"מ כתב לחדש שיש בזה חילוק ענינים דבה"ט איירי בדין עצי הכהנים וכמו בתענית כ"ח שהוא צורך מזבח דמייתי קרא התם (דנחמי י') והגורלות הפלנו על קרבן העצים וגו' לבער על מזבח ד' וע"כ שהיו מוסרים העצים לצבור כמבואר בירושלמי א"כ מה שהיו עושים יו"ט לא משום נדבת העצים אלא משום הקרבן עולת נדבה שהביאו עמהן ומשא"כ בה' י' איירי ביחיד המתנדב עצים לצורך המערכה לקרבן א"צ להיות משל צבור ובהקרכת העצים היו עושין יו"ט, וכ"ת עמד בזה דמנ"ל להמל"מ לחלק בזה דיחיד המתנדב עצים לא הי' מביא קרבן עצים אף דלכאו' משמעות קצת בגמ' מנחות (ק"ו:): קרבן מלמד שמנדבין עצים שכן הוא אומר ולקרבן העצים וכן הוא לשון הר"מ פט"ז ממעה"ק.

אבל הרי בר"מ כאן פ"ו מהכה"מ הנ"ל מבואר דלכך נקרא קרבן העצים ע"י העולת נדבה שהביאו עם העצים וכ"ה בפיה"מ להר"מ תענית פ"ד מ"ה, ומפורש בפירש"י זבחים צ"ט דאר"ש אבל אינו משלח קרבנותיו אפי' עצים ולבונה וז"ל והעצים המתנדב עצים מביא קרבן עמהן הרי דאפי' ביחיד המתנדב עצים הוא כן.

ואיתא כן בתוספתא שקלים פ"ג הביאה בתוס' מנחות (כ.) ד"ה מלמד דבין מתנדב עצים סתם או עצים אלו נופלין בלשכת דיר העצים הרי שלא הי' מקריבין ביום הבאתן, ובכל דוכתי קרי לעצים מכשירי קרבן ע' מנחות כ' עצים כמה דמתכשרא בהו מנחה כו' ובתוס' זבחים מ"ג ד"ה והלבונה דעצים ל"ב מלח דמכשירי קרבן הן ולא קרבן.

הנה כל אלה הוכחות עצומות וקו' גדולה לדברי המל"מ לכאו': (ב) והנלע"ד הנה המל"מ שנחית לחילוק הענינים בלשון הרמז"ל חוליה מדברי הירושלמי פסחים פ"ד וחגיגה פ"ב הביאו הכ"מ שם האומר הרי עלי עצים למזבח וגיזרין למערכה אסור בהספד ובתענית ולעשות מלאכה בו ביום, מזה נשמע שנמצא קרבן עצים לעצמו בלא מסירה לצבור דמשום זה הי' הקרבת העצים והיו"ט בו ביום משא"כ גבי עצי הכהנים והעם דגמ' תענית כ"ח לא הי' עושיין יו"ט בו ביום של הקרבת העצים רק ביום הקרבת עולת נדבה עיי"ש, ונראה עפ"ז שלא בא המל"מ לכלול בכיילא רבה לומר שכל יחיד המתנדב עצים לא הי' מוסר לצבור מה שהוא נגד התוספתא הנ"ל דאלו ואלו נופלין בלשכת דיר העצים אבל רצונו לומר דמשכחת לפעמים הקרבת נדבת עצים של יחיד בלא מסירה לצבור והוא דבר התלוי בדעת אדם המנדב, דאף דבסתמא שלא פירש נופלים העצים ללשכה, אבל אם פירש נדרו להביא העצים בתורת קרבן לעצמו אז אין צריך למסרן לצבור ובכה"ג אמר בירושלמי הנ"ל דעושה אותו היום יו"ט, ולפי"ז סרו כל קושיותיו בזה כמובן.

אבל מה שדברי המל"מ נצבו לו כמו נד יותר חידוש נמצא בריטב"א תענית כ"ו לגבי קרבן עצי הכהנים והעם דיו"ט שלהם לא הי' משום הקרבן שמביאים עם העצים, רק שהעצים גופי' היו לקרבן וכתב זה בשם יש מפרשים שהיו מבערין במזבח בפני עצמו מן העצים שהתנדבו וזה הי' קרבן עצים וכן אמרי' במס' תמיד שם גזירים הי' קרבין עם תמיד של בין הערבים וזה יוכיח כי קרבן עצים ממש הוא ולא שאר קרבנות שהיו מביאין באותו היום כדעת קצת רבותינו עיין גב"א תענית שם שהשיג ע"ז דהא ב' גזורין חובה לתמידין באים מה"ת לא רק נדבה בעלמא מתק"ח עיי"ש וזה ודאי תמוה מ"ש הריטב"א ז"ל דגם זמן עצי הכהנים והעם דמתני' תענית כ"ו לא הי' מכשירי קרבן רק קרבן לעצמו שהוא היפוך המבואר מכל הני דוכתי דלעיל וכמו שהוכיח במל"מ הנ"ל גם בגב"א שם הוכיח ממתני' דמגילה ה' דקרבן העצים הוא מה שהיו מביאין קרבן נדבה עם העצים וכדברי הר"מ פ"ו מכה"מ: ואמנם בירושלמי שקלים פ"ד ה"א לפי' הפנ"מ מסקנתו כפי' הריטב"א דקאמר התם מתני' פליגי על ר' יוסי אותן הימים נוהגים בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן ר' יוסי אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן בלבד פי' הפנ"מ דהכי מקשה דאי אמרת דעצים אינן אלא מכשירי קרבן ואינן כגופו של קרבן מפני מה היו נוהגים באותן הימים להחזיקן כיו"ט דלא אמרו כך אלא בקרבן בלבד ולא שמענו זה במכשירי קרבן כו' הרי שדברי היש מפורשים בדברי הריטב"א מקומם בירושלמי, ועכ"פ שאין קו' להמל"מ שכתב כן לגבי נדבת עצים של יחיד שהוא גופו של קרבן כנ"ל: (ג) וכ"ת

העיר דלדברי המל"מ אמאי אין חייבין עליהן אם הקריבן בחוץ כתוספתא דשקלים בתוס' מנחות כ' דהקריבן בחוץ פטור הא אפי' בקבה"ב אמרי' בזבחים קי"ג שומע אני שחייבין עליהן משום חוץ לפי שנקראין קרבן אלא שנתמעטו משום שאין ראויין לפאה"מ וא"כ העצים שנקראין קרבן וראויין לפאה"מ בתורת קרבן נדבה ביחיד לדעת המל"מ אמאי אין חייבין עליהן בחוץ, ולכאן' יפה העיר, אבל באמת לק"מ דבמנחות (ק"ג:) ת"ר קרבן מלמד שמתנדבין עצים ופירש"י מקרא נפש כי תקריב קרבן מנחה, וא"כ הרי גם בקרבן מנחה אין חייבין אלא אם הקריב קומץ בחוץ, ולפי"ז בקרבן עצים לרבנן דלא בעי קמיצה כדאמרי' במנחות כ' א"כ ליכא קומץ שיחייב עליו בחוץ ולרבי דבעי קמיצה הרי באמת אמר בתוספתא דחייבין על העצים בחוץ: ד) ומה שהעיר בתוס' מעילה י"ט מנחות כ"א וק"א דעצים דמערכה קדו"ד הן והרי בתוס' זבחים ל"ד כתבו דעצים קדוה"ג מדשייך בהן חה"ק ובתוס' מנחות כ"א דלרבי יש בעצים משום פיגול ונותר הרי דהוי קדוה"ג, לק"מ דמה דמהני בעצים חוה"ק מבואר שם בזבחים ל"ד ומנחות ק"א שהוא כמה דמשפי להו בגזרין וא"כ הרי אז באמת אין להן פדיון דהוי קדוה"ג וכמו שפירשו במנחות ק"א, ד"ה אלא דעצים שלא קידשו בכלי כי נטמאו לא לפרקי דהא לאו קדוה"ג נינהו עכ"ל, וע"כ הוא דמשני הש"ס התם אע"ג דמקודם דמשפי להו לאו קדוה"ג נינהו ל"מ פדיון דכטהורין דמי משום דלא שכיחי, אבל אחר דמשפי להו בגזרין דהא קדוה"ג לחה"ק ה"ה דלא מהני פדיון מן הדין וכ"כ בשעה"מ לאס"מ פ"ו עיי"ש: ה) ובדברי הר"מ הנ"ל פ"ו מכה"מ ה"י אפי' יחיד שהתנדב עצים כו' אסור באותו היום בהספד כו' דקדק המל"מ מה דנקט בנדבה ולא בנדר ומזה הוכיח שיטתו דהעצים הן גוף הקרבן וע"כ רק בנדבה שהרי התפיס אותם בקדושה לכך נוהגים לעשותן יו"ט אבל בנדר אין כאן שום מעשה כלל עד שיביאם ליד גזבר עיי"ש: ולי נראה בפשיטות מה דנקט בנדבה דבחולין (קל"ט) אמר איזהו נדר ואיזהו נדבה נדר האומר הרי עלי עולה נדבה האומר הרי זו עולה, והנה בתוספתא דשקלים הובאה בתוס' מנחות כ' האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזרי עצים ונותן לשופר ולוקחין בהן הכהנים עצים ומקריבין אותן על המזבח כו' ואם אמר הרי עלי שני גזרי עצים אלו למזבח כהן מקבלן הימנו ומקריבן לגבי מזבח כו' וא"כ מתורץ שפיר דהר"מ דוקא נקט בנדבה דאמר הרי עלי דאי בנדר שאמר הרי עלי הרי אין מקדיש אלא דמי עצים ולא קרבן עצים א"כ ל"ה יו"ט לגבי' וצ"ע מה שהמל"מ לא נחית לזה ודוק: ו) ובמל"מ שם הק' קו' גדולה בהא דפסחים ק"ח דרש"ש הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא כו' ומשום פסחא דלמא ממשיך ואתי לאמנועי מלמעבד פסחא וס"ל כדר' אושעי' אר"א מכשיר הי' ב"ב פסח ששחטו בי"ד לשמו ומצפרא זמן פסחא, והק' שהרי התוס' פסחים נ' כתבו דמה דע"פ אינו אסור כל היום במלאכה כמו יחיד שמביא קרבן, משום דפסח אין יכול להקריב רק אחר חצות, א"כ היכי קאמר הכא דרש"ש הי' מתענה משום דס"ל דכשר פסח בי"ד שחרית אדרבה משום הכי הוה אסור לו תענית כל היום דהקרבן הוא סבה לתענית ומלאכה כו' עכ"ק וראיתי בשד"ח חלק דברי חכמים סי' נ"ו בשם הגאון ר' שלמה הכהן מוילנא ז"ל שחי' דרב ששת דהוה יתיב בתעניתא לאו תענית ממש רק דלא אכיל לא חמץ ולא מצה אבל אכיל מיני תרגומא עיי"ש באריכות: ז) ואמנם אני כתבתי במק"א ע"ד סתירת ש"ס דילן והירושלמי שהרי בירוש' ר"פ ע"פ אמר רבי לא

היא אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מהדא דר' לוי כל האוכל מצה בע"פ כו' ולא חמץ משום הדא דריב"ב כו' וקשה מה דלא אמר בירושלמי טעם ש"ס דילן משום דלמא מימשך ואתילאמונעי מפסחא ונראה דמדווייק שפיר הלשון בירושלמי דרבי לא אכיל לא חמץ ולא מצה ולא אמר בלשון ש"ס דהוה יתיב בתעניתא מזה נשמע דרק מצה וחמץ לא אכיל אבל לא תענית ממש דמיני תרגומא אכיל, לכך לא המ"ל הטעם דלמא מימשך כו' דא"כ גם מיני תרגומא הוה אסור לו אע"כ הטעם משום דר' לוי, אבל בש"ס דילן דאמר רש"ש הוה יתיב בתעניתא כלומר שאפי' מיני תרגומא לא אכיל שפיר אתי' הטעם דלמא מימשך וז"ב.

ולפי"ז הדרא קו' המל"מ וליתא לתי' השד"ח דרש"ש הוי אכיל מיני תרגומא דא"כ תיהדר תיובתא בסתירת בבלי וירושלמי. רק מכח קו' המל"מ טובה ההוכחה כדברי הר"מ שם דאיסור תענית ומלאכה ביום הקרבן הוא רק ממנהגא ולא כתוס' פסחים (נ') שהוא דין תורה עיי"ש: ח) ולענ"ד נראה ג"כ הוכחה דל"ה יו"ט מן הדין, שהרי מצינו במתני' דסנהדרין (י"ח) וכשמברין אותו כו' דעושין סעודת הבראה לכ"ג וקשה הרי כ"ג מקריב מנחת חביתין בכל יום והוי כל יום רגל אצלו ובתוס' מו"ק כ' כתבו שאין עושין הבראה ברגל וכן קשה במ"ש הר"מ פ"ז מאבל דר"ג נוהג אבלות והרי אין אבלות ברגל, ובאמת דבמו"ק י"ד יליף בגמ' דמצורע נוהג צרעתו ברגל מדכ' והצורע לרבות כ"ג והא כ"ג דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי דתנן כ"ג מקריב אונן ואינו אוכל כו' ובחי' הריטב"א הק' דאפי' נוהג צרעתו ברגל אכתי כיון דכ"ג כל השנה רגל אצלו הא קיי"ל דאין רואין נגעים ביו"ט (ובדול"צ דרוש ג' הק' כן מדנפשי' וכן מפורסמת הקו' משמו ולפלא שכבר היא קו' קדומה בריטב"א) ותי' הריטב"א דלא לכל דבר כ"ג כרגל רק לענין פריעה ופרימה עיי"ש, אבל ע"ז גופא אנו דנין בקו' דלמה לא יהי' כ"ג כרגל כל השנה לכל דבר עיי"ז שמקריב בכל יום, וכמו כל יחיד שמביא קרבן שאסור בתענית הספד ומלאכה מה"ת לתוס' פסחים הנ"ל.

רק מכאן מסתייע שי' הרמז"ל שהאסור הוא רק ממנהגא: ט) וזה כמה בשנים ראיתי בס' פרי יוסף בסופו שהקשה בגמ' הנ"ל דיליף שמצורע נוהג ברגל מדכ' והצורע לרבות כ"ג והא כ"ג כרגל כו' והרי במתני' בכורות מ"ה חשיב נגעים טהורים בין המומין הפסולין באדם א"כ מאי ראי' שהרי משנולד בו הצרעת ונעשה בע"מ דאפי' אם אין דין מצורע נוהג בו משום דהוי כרגל מ"מ ע"י שנצטרע] שוב ל"ה רגל אצלו ע"י שהוא בע"מ ואינו ראוי להקריב עכ"ק, ונראה דלק"מ ע"פ האמור דמה דכ"ג כל השנה כרגל אין זה מטעם שמקריב בכל יום דא"כ הול"ל דכ"ג אין נוהג אבלות אע"כ דרגל אינו מטעם הבאת קרבן ומנהגא בעלמא הוא שאסורין בו בהספד ותענית כדברי הר"מ הנ"ל ומה דכ"ג כרגל הוא רק משום קדושת כ"ג דגלי בי' קרא לא יפרע ולא יפרום ומזה יליף הש"ס כמו דדחי פריעה ופרימה ה"ה דדוחה דין מצורע וכדברי הריטב"א הנ"ל.

וא"כ יפה עולה ראיית הש"ס דמאי בכך שנעשה בע"מ אפי' בנגעים טהורים דמ"מ לא בטיל קדושת כ"ג ממנו ורק בכהן שנעשה פצו"ד אמרי' בגמ' דלאו בקדושת' קאי ונחלקו בחו"מ וב"ש אע"ז סי' ה' אי נושא גרושה וחלוצה אבל כהן בע"מ בודאי בקדושת' קאי שהרי כהן בע"מ נושא את כפיו וחולק ואוכל בקדשים ואף שבתוס' יומא (כ"ג).

[כתבו דבע"מ חשיב כמו זר דסד"א וכי תעלה ע"ד שזר ובע"מ קרבים לגבי מזבח רצונם לומר רק לגבי הקרבה למזבח חשיב כמו זר ובאמת לר"א שם מזבח הכתוב דעכ"ז הוא קרב להוציא את הדשן] והיא גמ' מפורשת בהוריות (י"ב:) דבעי משיח שנצטרע אי מדחי דחי שיהי' מותר באלמנה ופשיט לי מדתניא עבר מחמת מומין מנין ת"ל והוא דהוא בקדושתו [וע' הוריות (ט)].

(דבעי ג"כ בנשיא שנצטרע אי מדחי דחי ושם י' פרט לנשיא שנצטרע רק לגבי מ"ע וקדשתו ע' תיבת גומא פ' וילך אי איכא בבע"מ וע' מנ"ח מ' רס"ט וא"כ כ"ג גם בצרעתו כל השנה כרגל זולת זה דאפי' נימא דכ"ג כרגל הוא ע"י הבאת הקרבן בכל יום ג"כ לא בטל הרגל אצלו כשנעשה בע"מ, שהרי מצינו כן בירושלמי פסחים פ"ד ה"א כתיב שם תזבח את הפסח בערב אין לי אלא הוא שלוחו מנין ת"ל ובשלת ואכלת כו' אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבתך קרב הרי דיליף אפי' לא היו הבעלים בשעת שחיטת הפסח ששלחו ע"י אחר רק שהי' בשעת אכילה אסורין במלאכה א"כ הכ"נ כ"ג בע"מ אף שאין מקריב בעצמו יכול להקריב ע"י שליח אע"ג שמבואר בתו"כ דעשירית האיפה של כ"ג והדיוט שמביאין בתחלת חינוכם עובדה הכהן בידו ובמנ"ח מ' קל"ו כתב דאפשר ג"כ ע"י שליח ואני הבאתי ראי' לזה מפורש במו"ק (ט"ו) ונדפס בשמי בס' גאו"צ לזבחים בקונטרס החרש והמסגר עיי"ש, אבל עכ"פ עשירית האיפה שמביא כ"ג בכל יום בודאי לא הי' צריך להביא בידו דוקא ומפורש בגמ' מנחות כ"א וא"כ אפי' בכ"ג שהוא בע"מ כל השנה כרגל אצלו כיון שמקריב ע"י שליח ושפיר יליף הש"ס דמצורע נוהג צרעתו ברגל ודוק.

בכל האמור שיש בהם ביאור יפה ודברים נכונים: סימן צב ב"ה ו' מנ"א תרפ"ג דאמבראווא שלום לב"א הרב הג' החו"ב עצום כו' כש"ת מו"ה יעקלי טירקל נ"י בק' סחאדניצע. א) הבאת להעיר בנדרים (פ"ג) דלמא מיין דאית לה צערא הפר לה מזג וחרצן דלית לה צערה לא הפר לה והרי לפי המבואר באדר"נ וילקוט ומד' נשא הביאם הפמ"ג בפ"כ ח"א אות י"ז דעיקר איסורי נזיר הוא רק יין ושכר אבל זג וחרצן הם רק משום סייג משמרת ליין א"כ מאי מקשה הא כיון דהפר לה מיין ממילא הותר גם זג וחרצן כי לא יתכן סייג בלתי העיקר והיא הערה נאה:ב) והנראה לי לתרץ הנה שחולין (קי"ד) איתמר המבשל חלב בחלב כו' אאכילה כ"ע לא פליגי דלא לקי כי פליגי אבשול מ"ד לוקה חד איסורא ומ"ד אין לוקה להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול כיון דעל אכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי כו' וקשה לי לפי"ד הכ"מ פ"א מטו"מ שכתב דמשמע שלא אסרה תורה לבשל בב"ח אלא כדי שלא יבא לאכול עכ"ל א"כ דאיסור בישול היא רק משום סייג דאכילה, השתא במבשל חלב בחלב דלא לקי על אכילה משום אאחע"א איך ילקה על הבישול דלא יתכן ג"כ סייג זולת העיקר, רק מוכרח מזה דבכל סייג של תורה כבר עשאו הכתוב לאיסור בפני עצמו שאין לו התלות עוד בגוף האיסור ואף בהבטל העיקר מ"מ הסייג קיים וקאי: ג) ומתורץ לי בזה מה שתמהו התוס' שם אמה דאמר כיון דעל אכילה לא לקי אבשול נמי לא לקי ואימא איפכא כיון דאבשול לקי אאכילה נמי לקי כדאמר בסמוך ונראה דאמר' בשבת ע"א גרירא אית לי' גרירא דגרירא לית לי' ולפי"ז הכ"נ סברת המ"ד קמא דלא נוכל לומר איפכא כיון דאבישול לקי אאכילה נמי לקי, שהרי כל אי' בשול הוא רק מגרירא דאכילה משום סייג וכדברי הכ"מ

הנ"ל שוב א"א לומר דבשול יחזור ויגרור אי' אכילה שיהי' לוקה עלי' גבי חלב בחלב דא"כ הוי גרירא דגרירא דלא אמרי', וי"ל לפי"ז דבאמת פליגי בזה הני תרי לישני, דאיכא דאמרי כיון דאבשול לקי אאכילה נמי לקי אינהו ס"ל דאי' בישול ל"ה משום סייג דאכילה לכך שפיר אמרי דבשול גורר את האכילה ודוק כי נכון בס"ד: ומעתה מתורץ היטב קו' הנ"ל דשפיר פריך הש"ס בנדריים דלמא מזג וחרצן דלית לה צערא לא הפר לה, דאע"ג דזג וחרצן הוא רק משום סייג דיינ מ"מ הרי מוכרח מש"ס דחולין הנ"ל דכל סייג עשאו הכתוב לאי' בפני עצמו ואף בהבטל העיקר הסייג קיים ועומד: ד) ועפי"ד המדר' הנ"ל מתורץ לי קו' שו"ת בש"ר סי' קמ"א, מה דבנזיר ל"ז אמר דלא ילפינן קדשים מנזיר דהמל"א דשרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב מקרא דמשרת משום דבנזיר חמור איסורי דאפי' חרצן אסור לי', ואילו בפסחים (מ"ד) דבעי מילף טכ"ע מנזיר דאם שרה ענבים במים ויש בו טעם יין אסור מקרא דמשרת ולא קדחי דלא נוכל למילף מנזיר משום דחמיר דאפי' חרצן אסור, ונ"ל דמבואר במדר' נשא דעיקר אי' נזיר הוא רק יין ושכר, אבל בכלל הסייגים נכנסים ענבים ומשרת ענבים וזג וחרצן כו'.

והנה הפרמ"ג בפ"כ ח"א אות י"ז חקר דבחרצן יהי' מותר ח"ש משום דחרצן סייג וח"ש אסור משום סייג ולא אמרי' סייג לסייג עיי"ש, לפי"ז יש סברא ג"כ לולא דגלתה תורה בקרא דמשרת ענבים, דהוה אמרי' דאע"ג דענבים גופי' אסורו מ"מ משרת ענבים יהי' מותר, משום דענבים גופי' איסורי רק משום סייג, ומשרת ענבים ששרה ענבים במים שוב הוי סייג דסייג דאע"ג שיש בהמים טעם יין מ"מ הרי אין במים עיקר יין וכפירש"י בפסחים (מ"ד): ד"ה טכ"ע וז"ל היכי דליכא מידי עיקר אלא טעם כגון שרה ענבים במים מנ"ל עכ"ל וכיון דכל איסורו רק משום שריית ענבים שהוא גופי' סייג הוי המשרת ענבים סייג דסייג רק דמפורש בא הכתוב ואסור גם משרת ענבים, ומעתה מתורץ היטב קו' הבש"ר דרק לגבי המל"א דשרה פתו ביין אמר הש"ס שפיר דלא ילפינן מנזיר משום דחמיר דאפי' חרצן אסור והיינו כמו דאסרה תורה חרצן משום סייג יתכן ג"כ דמה"ט אסרה תורה שרה פתו ביין דהמל"א משום סייג דיינ שהוא גוף האיסור סייג, משא"כ לגבי טכ"ע בנזיר דשרה ענבים במים לא יכול הש"ס לומר דשאני נזיר דאפי' חרצן אסור, דז"א דאיזה שייכות זל"ז דבשלמא חרצן אסור משום סייג אבל אין לו התלות בזה דמה"ט יאסר גם משרת ענבים שהוא סייג דסייג כנ"ל, רק מדכתבה התורה בפירוש לאסור משרת ענבים ש"מ דטעם הוי כעיקר ממש לכן לא הוי סייג לסייג וא"כ מכאן אתה דן לכל התורה ודוק: ה) והנה לחקירת הפרמ"ג הנ"ל דבחרצן יהי' ח"ש מותר מה"ת מתורץ קו' התוס' שבועות (כ"ג) גבי בנזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה אי אמרי' אהתירא קמישתבע שהקשו התוס' לר"י דאמר ח"ש אסור מה"ת, ולהנ"ל הרי בנזיר מודה דמותר ח"ש מה"ת בחרצן: דודך דוש"ת.

סימן צג להנ"ל א) ע"ד הקו' בחולין (קל"ט) בהא דשה"ק אינו נוהג במוקדשין אי דהו"ל קן בתוך ביתו ואקדשי' פרט למזומן כו' ותיקשי להר"ן נדרים ל"ד דיכול אדם לזכות להקדש מה שבד' אמותיו דל"ה מזומן אצלו כיון שזכה אותו תיכף להקדש וכבר הקשה כן בקה"י אות זכ"י: בהשקפה ראשונה עלה בדעתי עפ"י התוס' ביצה ל"ח בפ"ה הר"ת דמ"ד כרגלי הממלא ס"ל דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והיינו כיון שהוא רק מטעם

מגו דזכה לנפשי' כו' והואיל ואתי מכוחו דין הוא שיהא כרגלי הממלא עיי"ש, ולפי"ז הכ"נ א"א לאוקמי בכה"ג דא"כ הדק"ו הש"ס דהו"ל מזומן דכמו דהוי כרגלי המגביה כן מקרי מזומן אצלו: ב) וע"ד הפלפול י"ל הנה חזות ק"ל בדברי הר"ן דמהני זכי' ע"י ד"א להקדש לפי"מ דאמר בירושלמי פ"ק דקידושין גבי בכסף ע"י אחרים דבעי הילך כסף שתצא שדה זו להפקר וא"ל לא יצאת משום דבעינן זכי' לבן דעת ומקשה הגע עצמך שהי' חרש א"ל איש והיינו כיון דחרש מקרי איש יש זכי' לחרש ובמפורשים למדו מזה מדיש זכי' לחרש דזכי' לאו מטעם שליחות וכן מבואר בש"ס דילן ב"מ ח' דפקח וחרש שהגביהו קנה החרש משום דמהני הגבהת הפקח בעדו, מדין מגביה מציאה לחבירו, עכ"פ מבואר דמגביה מציאה מהני רק לחבירו בן דעת או שיהי' מקרי איש אבל להפקר דלית לי' בעלים לא מהני, ולפי"ז תיקשי ג"כ להר"ן איך מהני קנין ד"א לצורך הקדש מדין מגביה מציאה לחבירו כיון דהקדש לית לי' בעלים ועיין קצה"ח סי' ת"ו דלא יועיל הכשר מים בהקדש דליכא ניהותא דבעלים משום דהקדש אין לו בעלים] א"כ הוי כמו להפקר דלא מהני זכי', וגם לש"ל סברת הירו' דאיש כתיב דאדרבה אמרי' בב"ק, ע"ו וגונב מבית איש ולא מבית הקדש ובתוס' ב"ק ס"ג שכתבו דגבי הקדש שייך נמי לשון איש רק דהתם סמיך ארעהו אבל בס' למודי ה' סי' כ"ה העיר מזבחים (ק"ג) עולת איש ולא עולת הקדש וכתב דתוס' אתי' לר"ש דוקא והיא הערה נפלאה: אבל י"ל להירו' פ"ה דמעשרות דמקשה ר' יוחנן לר"ל והתנינן שלא נגמרה וגמרן הגזבר ואח"כ פדאן פטורין הרי הגזבר כאחר כו' ור"ל משני לי' תפתר כמ"ד גזבר כבעלים דלא כר' יוסי כו', וא"כ אתיין שפיר דברי הר"ן למה דמסיק דגזבר כבעלים לכך מהני לזכות בד"א להקדש דלא דמי' להפקר משום דהקדש שפיר יש לו בעלים שהוא הגזבר: ג) ובזה מתורץ קו' הקה"י על הר"ן הנ"ל מירו' ב"מ פ"א ה"ד דר"ל אמר אדם זוכה במציאה בד"א ור' יוחנן פליג ומקשה לר"י והכתיב ואני בעניי הכינותי הוי אמר בד"א שלו וקרי לי' בעניי הכינותי הואילשלא באו ברשותו קודם שהקדיש, והשתא אם איתא דמגביה מציאה להקדש זכה ההקדש מאי קושי' נימא דמיירי שלא זכה מהם דוד מעולם לעצמו כ"א מתחלה הגביהם להקדש, רק ע"כ דמגביה להקדש לא זכה ההקדש דאין יד ושליחות להקדש.

עוד הקשה דדברי הירושלמי סיתראי נינהו דבפ"ד דפאה ה"ד מבואר דמהני זכי' להקדש דר"ל יליף מקרא זה דבעניי הכינותי דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו עיי"ש ועיין קצה"ח סי' רס"ט, ולהאמור מיושב דבירו' ב"מ דר"ל הוא דמקשה לר' יוחנן לכך לא ניחא לי' לאוקמי קרא דבעניי הכינותי במגביה להקדש משום דר' יוחנן לשיטתו בפ"ה דמעשרות הנ"ל דגזבר כאחר א"כ א"א לזכות להקדש משום דהוי כמזכה להפקר דלא מהני לירו' דקידושין הנ"ל משום דאין לו לבעלים, משא"כ בירו' דפאה ר"ל אליבא דנפשי' שפיר מוקי לקרא דבעניי הכינותי במזכה להקדש משום דר"ל לשיטתו דאמר דגזבר כבעלים ודו"ק: ד) ולפי"ז מתורץ ג"כ קו' הקה"י בחולין קל"ח הנ"ל, משום דלכאור' קשה דלמ"ל קרא דשלח תשלח דשה"ק א"נ במוקדשים או להר"מ דמעט זאת מקרא דתקח לך, תיפוק לי' דהוי מזומן לגבי הקדש דמה לי רשות הדיוט או הקדש וכדאמר בב"ק ע"ו מ"ל מכרו להדיוט מ"ל מכרו לשמים.

אך י"ל כיון דהקדש אין לו בעלים למ"ד גזבר כאחר לא מקרי מזומן, וא"כ מתורץ הקושי דא"א לאוקמי במקדיש בתוך ד"א, דממנ"פ אי נימא דגזבר כאחר א"כ א"א לזכות להקדש ע"י ד"א דהוי כמזכה להפקר דלא מהני דבעינן שתצא לבעלים בן דעת והקדש אין לו בעלים ודוק כי חריף: ה) ועפ"י הירו' הנ"ל דגזבר כבעלים עלה בדעתי כעת ליישב קו' הר"ן פ"ק דקידושין וכן הק' הרשב"א ז"ל הביאם הה"מ פ"ט מה' מכירה על הרמז"ל דלגבי פדה מן ההקדש במנה והוקר החפץ אינו נותן אלא מנה וכש"ס קידושין (כ"ט) דאטו הדיוט לאו במי שפרע קאי, ואילו בקנה הגזבר להקדש והוזל חוזר בו וכמתני' דשקלים פ"ד וקשה הא הדיוט במש"פ קאי והה"מ ז"ל כתב שלא מצא תי' מספיק לכן בודאי רשות נתונה לתרץ, ונראה דבס' משנ"ח למשניות מס' שקלים העיר במה דאמרי' אטו הדיוט לאו במש"פ קאי והיינו דאינו ראוי שיהא הקדש במש"פ, והרי בב"מ ע"ד גבי ותיפוק לי' דשליח שוי' מבואר דע"י שליח ליכא מש"פ וא"כ הכ"נ בגזבר שהוא שליח של הקדש וכמו"ש הר"מ בפ"ג מה' מכירה דהגזברין ואפוטרופסין הרי הן כשלוחין וא"כ בכה"ג ליכא מש"פ עיי"ש מ"ש בזה, אך למה שהבאתי מסקנת הירו' דגזבר כבעלים ניחא שפיר: והנה הדבר מסתבר דאף דנאמר שגזבר כבעלים הוא רק על דבר שהוא כבר ברשות הקדש שקיבל אותו הגזבר תחת רשותו ואחריותו, אבל בקנה הגזבר מהדיוט לצורך ההקדש ודאי כ"ז שלא בא ליד גזבר ובפרט היכי שלא נעשה עוד קנין גמור ומה דאזיל הגזבר למידן דינא עם המוכר הוא רק בתורת שליח של הקדש כדברי הר"מ הנ"ל דגזברין הן כשלוחין וז"ב בסברא ויש גם סמך לזה ממה דקיי"ל דבאתי ליד גזבר ל"מ שאלה כתוס' פסחים (מ"ו).

(אע"ג דגם קודם שאתי ליד גזבר כבי גזא דרחמנא איתא עיין ש"ך חו"מ סי' רנ"ה, רק הטעם דאתי ליד גזבר כיון דגזבר כבעלים הוי כתרומה ביד כהן כמבואר בנדרים (נ"ט) דל"מ שאלה, משא"כ קודם דאתי ליד גזבר דאז ל"ה עוד כבעלים ומעתה מיושב היטב קו' הר"ן והרשב"א הנ"ל דשאני גבי קנה מן ההקדש שפיר אמר הש"ס בקידושין אטו הדיוט לאו במש"פ קאי ואינו ראוי שיהי' הקדש במש"פ, משום דגבי דבר שכבר הי' ברשות הקדש הרי הגזבר כבעלים משא"כ בדין קנה הגזבר להקדש והוזל שפיר פסק הר"מ דחוזר בו דלש"ל בזה אטו הדיוט לאו במש"פ קאי משום דבזה שלא בא ליד גזבר עוד וגם שלא נעשה קנין גמור מהיכן בא לו להגזבר שם בעלים ע"ז והוי רק כשליח של הקדש דליתא למש"פ בשליח ועיין כ"מ פ"ט מה' מכירה שם לחלק כה"ג דמה דכסף קונה בהקדש משום ונתן הכסף וקם לו הוא רק בקנה מהקדש ולא בקנה להקדש עיי"ש ובמל"מ, והוא ישוב נפלא לענ"ד: ו) אכתוב לך מה שהערתי עתה חזות קשה בתוס' יומא (ג'): לחד תי' דטבו"י שכשר בפרה מ"מ מדרבנן פסול, וק"ל דהאיך גזרו בזה ואיך חלה גזירת חכמים בזה דאיכא חששא לצדוקים, הרי לגבי טבו"י שכשר בפרה במכוון עשו תקנה משום צדוקים דמטמאין היו לכהן השורף את הפרה משום צדוקים שאמרו טבו"י אסור בפרה ואיך עתה באו חכמים עצמם לגזור דטבו"י אסור בפרה ובמתני' פרה פ"ג מ"ג אר"י אל תתנו מקום לצדוקים לרדות ובתוס' ב"ב (קט"ו) מה שכתבו דאפי' רוצה לתקן לצורך שעה אין שומעין לו וצע"ג, וחשבתי להעיר קצת דמה דחיישינן הרבה לצדוקין לכאו' דתלי' בפלוגתא בעירובין (ס"ח) דרב אמר מבטלין וחוזרין

ומבטלין ושמואל אמר אין מבטלין וחוזרין ומבטלין כי היכי דלא ליהוי מלתא דרבנן כחוכא ואיטלולא.

והנה בעירובין (ע"ו.) פירש"י דמה דחיישינן במלתא דרבנן דלא ליהוי כחוכא ואטלולא הוא שלא ניתן פה לצדוקין לרדות א"כ הרי דרב אמר חוזרין ומבטלין לא חייש שלא ניתן פה לצדוקין, והא דב"ב (קט"ו) בתוס' הנ"ל דאזלא ג"כ אליבא דר"ה אמר רב כל האומר תירש בת עם הבן אפי' נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינו אלא מעשה צדוקין אף לפי שנאמר דרב בשיטתו לא אלים לי' חששא לצדוקין מ"מ הכא אין זה חששא לצדוקין רק דזו מעשה צדוקין עצמן כלשווןהש"ס, ועיין שבת (קט"ז) שהוא פילסופא דאמר מן יומא דגליתון מארעכון איתיהיבת אורייתא אחריתי וכתוב ב' ברא וברתא כחדא ירתון כו' על כזה אמר הש"ס ב"ב הנ"ל שאינו אלא מעשה צדוקין, אבל לחוש שלא לתת פה לצדוקין אפשר דרב לשיטתו לא חייש והוא חידוש, ואכתי לא מיתרצא בזה קושיתי בתוס' יומא הנ"ל כיון שכל התקנה כאן שהיו מטמאין לכהן השורף את הפרה הי' רק להוציא מלב הצדוקים ולטפח על פניהם שאמרו טבו"י פסול בפרה ואיך נבא אנן בעצמינו לגזור שיהי' פסול בפרה אתמהה: ובענין זה יש להעיר בב"מ (קי"ח) גבי שומרי ספיחים לצורך העומר ושתהל"ח דאמר רבא דפליגי ר' יוסי ורבנן אי חיישינן שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה ועפירש"י, וצ"ע דלמה חיישי רבנן כאן חששא רחוקה מדברים שבלב מה שלא מצינו בשום מקום, ויתכן דהוא משום חששא לצדוקין שעשו הרבה גדרים בשבילם וכן כאן חששו בקרבנות ציבור, והוא משום דאמר במנחות (ס"ה) שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד וע"כ הכא חששו רבנן שמא לא ימסרנו לציבור יפה דאפשר שהוא נוטה אל הצדוקים לגבי תמיד של ציבור לומר דקרב משל יחיד כדרשתם את הכבש האחד תעשה בבוקר לשון יחיד ומשה"כ עשו חז"ל גדר לגבי ק"צ כגון תמיד דאין יחיד מתנדב משלו וממילא נתקיימה גזירה זו בכל ק"צ ואפי' בעומר ושתהל"ח, והוא חדש וניחא בזה ירושלמי דשקלים (פ"ד) דאמר דפליגי רק בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כ"ע מודי שהוא משתנה קרבן יחיד לק"צ ועיין מל"מ פ"ד מה' שקלים (וכתבתי בזה לעיל סי' י"ד) דלפמ"ש אתי שפיר כיון דחששא משום צדוקין ליתא רק בגופו של קרבן שהיו אומרים שקרב משל יחיד, והיא הערה יקרה.

וי"ל ג"כ לפי"ז דבב"מ (קי"ח) פליגי תרי לישני בטעמא דרבנן אם הוא מחששא דשמא לא ימסרנו יפה שהוא תלוי בפלוגתא דעירובין (ס"ח) הנ"ל אי חוזרין ומבטלין מחששא לצדוקין כנ"ל דוק והבן: ז) בתוס' חולין (קי"ב) שהק' דלמ"ל קרא הטמאים לאסור צירן ורוטבן כתבת דברים נכונים.

ואני אמרתי בילדותי ליישב קו' דבירושלמי נזיר (פ"ו ה"א) אמר דבר שי"ב איסור וטומאה מקום שבטלה טומאתו בטלה איסורו ולפמ"ש התוס' (בכורות כ"ג) דבטומאה ל"א טכ"ע וכ"ה בירושלמי סופ"י דתרומות נותנין טעם בתרומה ואין נותנין טעם במקוה ובר"ן פ' גה"נ לגבי טכ"ע באסה"ג, לפי"ז בשרצים שי"ב איסור וטומאה יש סברא כיון דלדין טומאה ליכא משום טכ"ע לא יהי' גם לאיסור דין טכ"ע לכך אשמעינן קרא הטמאים לאסור צירן ורוטבן לטומאה ואיסור: ומיושב לי גם הירושלמי נזיר הביאו הבט"ע דין עדול"ת פ"א גם בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תל"ט דכל נבלה לרבות ח"ש

וקשה דכבר ילפינן אי' ח"ש מקרא דכל חלב (ביומא ע"ד) ומה לי אי' לאו מה לי אי' כרת (יבמות קי"ט).

ונראה דבמתני' דאהלות פי"ז אלו ממעטין את הטפח פחות מכזית מן המת ומן הנבלה מבואר חידוש דפחות מכזית ממת ונבלה הם טהורים לגמרי אע"ג דגבי טו"א אינו כן כמו שהתוס' פסחים (ל"ג) הביאו תו"כ דאי אתה שובר אוכלין לטהרתן וע' ח"י הרמ"ל שם, ולפי הירושלמי הנ"ל דמקום שבטלה טומאתו בטלה איסורו א"כ מתורץ קו' הנ"ל דלכך צריך קרא בנבלה לרבות ח"ש כיון דבטלה טומאתו בח"ש דנבלה והו"א דבטלה גם איסורו ודוק: דודך דוש"ת בתקנות בשור.

סימן צד ב"ה ט"ז שבט תרצ"ז. שוכט"ס לכ' ידידי מחו' הרב הגדול החר"ף ובקי כש"ת מו"ה שלמה יעקב קטן נ"י רב בוואלאדימר: לתשובת יקרתו ע"ד השאלה באחד שנולד לו בכור מבהמתו ונתן את העגל הבכור בצירוף עוד עגל נקבה לנכרי לגדלם ואחר עבור זמן נודע לבעלים כי הנכרי סירס את הבכור לא שחתך ביציו רק בסירוס הנהוג שממעכין וקושרין הכיס עד שנתייבשו הביצים עם הכיס והגם שנמצאים הביצים אבל כל כך נתייבשו עד שאין נכרין כלל וכבר עבר מעשיית המום כמה שנים וכעת שכבר נעשה שוב החזירו הנכרי לבעליו ובע"ב דוחק להתיר לו הבכור ע"י המום שנסתרס: (א) הנה העיר כ"ת בחקירה אי סירוס כזה הוי מום דנראה דתלי' בפלוגתא דר"י וראב"י (בכורות ל"ט) אי מעוך וכתות אף בביצים או רק בגיד והר"מ פ"ז מה' ב"מ ה"ח פסק כר"י דגם בביצים הוי מום אבל אכתי צ"ע אם להתיר על מום זה בזה"ז שהרי דעת הרמז"ל דהאידינא שאין לנו מומחין אין הבכור נשחט ע"פ ג' בהכ"נ רק בהנך דמתני' דבכורות (ל"ו) שנשמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו ולא בשאר מומים אפי' מובהקים ונגלים כיון דלא משתמע לאינשי דהוי מומא: ב) והנה אי משום הא הרי באמת דעת הרא"ש ז"ל מובא בטור וב"י יו"ד סי' ש"ט דסגי במומין מובהקים ונגלים אע"ג דלא משתמע לאינשי והרמ"א כתב דהסומך על דברי הטור הבנויים על דעת הרא"ש לא הפסיד ואף אמנם שלא רצה להכריע בעצמו כהרא"ש בא אח"ז הגה"ק בשו"ת בת עיני וכתב על שהרמ"א פתח לן פתחא להקל קצת נדבר וירוח לן שלא בלבד שהסומך על דברי הטור לא הפסיד אלא אפי' דזריז ונשכר הוא והאריך בתשו' שם ותנא דמסייע לו תשו' הגאון בעל תפ"צ שם גם כ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל בספרו שו"ת כוכב מיעקב סי' כ"ד להעיר בדבר החדש דאפי' לדעת הר"מ במום דלא משתמע לאינשי נהי דלא סגי מום זה לשחוט עליו עכ"פ שוב מותר להטיל בו מום אחר כזה שיהי' ידוע לכל העולם דהוי מום כיון דדעת רש"י ותוס' (ע"ז י"ג) דלהטיל מום בזה"ז הוא רק דרבנן ואף לדעת הר"מ בפ"א מאס"מ שהוא אי' דאו' הנה לשי' הר"מ בכור בח"ל ל"ה רק דרבנן וא"כ ממנ"פ שוב מהני המום דלא משתמע לאינשי לענין שיהי' מותר להטיל בו אח"כ מום מובהק שהרי מה דלא מהני להר"מ מום דלא משתמע לאינשי הוא רק משום שמא יאמרו העולם שאינו מום ואתו להתיר קדשים בחוץ ובכה"ג דנוגע רק לאי' דרבנן של הטלת מום בזה"ז בדרבנן לא חיישינן לשמא יאמרו והביא ראי' מר"מ פ"ד מה' אישות ה"ט וירושלמי יבמות רפי"ד עיי"ש באריכות נפלאות דפח"ח: ג) והגם דלכאו' לענין להתיר הטלת מום שנית מה אהני לן המום שיש לו מכבר ואפי' אם הי' מום קבוע דמשתמע לאינשי מ"מ אסור מטיל מום בבע"מ ולדעת הר"מ פ"א מאס"מ ה"ז אסור מה"ת ואנן

קיי"ל דעכ"פ אסור מדרבנן ע' ע"ז (י"ג), ומבואר בש"ע יו"ד סי' שי"ג, אך באמת מבואר בדעת הרא"ש בכורות פ"ה דרק במום עובר אסור מדרבנן להטיל מום קבוע אבל בהי' בו מתחלה מום קבוע ליכא אפי' איסור דרבנן להטיל מום אח"כ שלא כשי' התוס' בכורות (ל"ג:) ד"ה בעל ועשו"ת אנ"ז סי' ת"א מ"ש עפ"ד הרא"ש דמום קבוע בבכור הוי כקדשים לאחר פדיונן דליכא אפי' אי' דרבנן להטיל מום וכן הוא משמעות הש"ע יו"ד סי' שי"ג סעי' ז' דרק במום עובר אסור מדרבנן להטיל מום ועיין ביאור הגר"א ז"ל בשי' התוס' כנ"ל וא"כ מאוד צדקו הדברים הנ"ל דמום דלא משתמע לאינשי כיון דבאמת הוי מום קבוע וניכר מהני עכ"פ בבכור שיהי' מותר להטיל בו מום גמור דמשתמע לאינשי:ד) ואמינא גם אני אלך אחר הקוצרים הגאונים האדירים הנ"ל ללקט בשבלים מה שיש לי להעיר בזה.

הנה בשי' הר"מ דהאידינא שאין לנו מומחים אין הבכור נותר אלא במומין דמשתמעי לאינשי לכאול' הסברא נותנת שיש חילוק בזה בין בכור בא"י או בכור בח"ל כיון דשי' הר"מ עצמו בפ"א מה' בכורות דבכור בח"ל הוא רק דרבנן י"ל דבדרבנן סגי אפי' במום דלא משתמע לאינשי דלא חיישינן בדרבנן לשמא יאמרו העולם שאינו מום ואתו להתיר קדשים בחוץ ויתכן שזה באמת מכוון בדברי הר"מ פ"ג ה"ב שכתב וכן בכור שיצא לח"ל ונפל בו מום מובהק הר"ז יותר ע"פ ג' בהכ"נ שהק' הלח"מ דכבר השמיענו רבינו ז"ל דאפי' בארץ נותר ע"פ ג' בהכ"נ כש"כ בח"ל ולהאמור יפה דייק הר"מ בלשונו ונפל בו מום מובהק היינו אפי' חוץ מהשלשה מומין שהזכיר בסמוך כגון שנקטעה ידו כו' רק דבח"ל שהוא בכור דרבנן סגי בסתם מום קבוע אפי' דלא משתמע לאינשי, אבל הרי חזינן דהטור וש"ע סי' ש"ט שהביאו שי' הר"מ ולא חילקו בין בכור א"י לבכור ח"ל והוא משום דס"ל דלא פלוג וגזרינן ח"ל אטו א"י כה"ג שכתבו התוס' (בכורות ל"ו:) ד"ה התרת, ומ"מ הרי לא אפשר להכחיש שהי' סברא לחלק בין בכור א"י לבכור ח"ל לשי' הר"מ.

ולפי"ז יש להעיר בגמ' (בכורות ל"ו:) דאמרי התרת בכור בח"ל ע"פ ג' בני הכנסת אמר רבא ובמומין מובהקין ומקשה מאי קמ"ל תנינא בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הר"ז ישחט ע"פ ג' בהכ"נ ומשני אי ממתני' הו"א בח"ל אפי' מומין שאין מובהקין והאי דקתני מובהקין להודיעך כחו דר' יוסי קמ"ל, והנה בתל' הש"ס דייקו האחרונים דאדרבה הו"ל לאשמעינן כחא דהתירא עדיף והשתא לשי' הר"מ הנ"ל תקשי דעדיפא הו"ל להש"ס לשנויי משום דמתני' חשבה רק לג' מומין המפורשין נסמית עינו ונקטעה ידו ונשברה רגלו ואשמעינן רבא בדברי ר' שמלאי דאמר התרת בכור בח"ל ע"פ ג' בהכ"נ דהוא במומין מובהקין והיינו דבח"ל לא צריך מומין המפורשין דמשתמעי לאינשי רק אפי' סתם מומין מובהקין משום דבכור ח"ל דרבנן ומתני' איירי בא"י והיא קו' עצומה לענ"ד: ה) ונראה לתרץ דאליבא דרבא לשיטתו לא מצי לשנויי הכי דבביצה (כ"ז) בההוא גברא דאייתי בוכרא לקמי' דרבא אפניא דמעלי טבא וחזי לי' דהוה פרטן שפתים ולמחר שאלו היכי הוי עובדא כו' עיי"ש והק' התפ"צ בשו"ת בת עיני לשי' הר"מ דלהתיר בשאר מומין מובהקין בעינן מומחה סמוך דוקא והרי רבא לא הי' סמוך שהי' בזמן שכבר נתבטל הסמיכה ואיך א"כ בא להתיר במום דפרטי שפתים שאינו מג' מומין המפורשים דמשתמעי לאינשי עכ"ק וכן הק' בחי' ישע"י בגליון הש"ע

רק דשמעינן דרבא ס"ל דג' מומין המפורשים במתני' לאו דוקא ולקמן יתבאר בטעם הרמז"ל בשיטתו דלית לי' דרבא], ולפי"ז מתורץ היטב קושייתי מה דלא משני הש"ס בבכורות דרבא אשמעינן במומין מובהקין סתם דהתרת בכור בח"ל בג' בהכ"נ דז"א דהרי רבא לשיטתו לא מצריך כלל מומין דמשתמע ל'אינשי דוקא כן י"ל לכאן, אבל באמת ז"א ואדרבה נתחזקה עפ"ז קושייתי הנ"ל שהרי מבואר בעירובין (ס"ג) ובפירש"י שם דמחזא אתרי' דרבא וכ"כ רש"י בכמה דוכתי ועיין גליון הש"ס גיטין (ו), וא"כ י"ל דבאמת מה"ט לא אצריך רבא למומין דמשתמע ל'אינשי מפני שהי' מקומו במחזא שהיא בבבל ומשום דבכור בח"ל דרבנן סגי בסתם מומין מובהקין והדרא קו' הנ"ל דלמה לא משני הש"ס בבכורות דרבא בא לאשמעינן במומין מובהקין בח"ל אפי' שלא מג' מומין המפורשים דהתרת בכור בג' בהכ"נ וכמו דחזינן עובדא דשרי רבא בכור דפרטי שפתיו אע"פ שלא הי' סמוך והוא מפני שהי' מקומו בח"ל ואשמעינן זה רבא כאן בבכורות מה דלא שמעינן ממתני': (ו) אך הנראה לתרץ הנה מה שכתבתי שיש סברא בשיטת הר"מ לחלק בין בכור א"י לבכור ח"ל והוא משום דבכור ח"ל דרבנן תסגי בסתם מומין מובהקין הלום ראיתי בס' בת עיני תשוב' ב' שהביא תוספתא פ"ג דבכורות וז"ל מום שבגלוי הר"ז ישחוט ע"פ ג' בהכ"נ דר"מ ר' יוסי אומר אפי' רגלו קטועה ועינו סמוי לא ישחוט אלא ע"פ מומחה הרי מפורש דת"ק ס"ל דכל מום גלוי הר"ז ישחוט ומסייע לשי' הרא"ש אבל תקשי תוספתא ומתני' אהדדי דבמתני' תני דוקא ניסמת עינו כו', וכתב דעכצ"ל דמתני' איירי בא"י ותוספתא איירי בח"ל לכך מספיק מומין שבגלוי עיי"ש והוא כמו שכתבתי לעיל בשי' הר"מ שיש לחלק בין א"י לח"ל רק שבטור וש"ע לא נקטו לחלק בשי' הר"מ כן, הוא משום דמסתברא להו דבזמן שבהמ"ק קיים הו"ל למיגזר ח"ל אטו א כמו"ש התוס' בכורות (ל"ו) ד"ה התרת, ובאמנה אם באנו לחלק בין א"י לח"ל לכאן הו"ל לחלק ג"כ אפי' בא"י בין זמן שבהמ"ק קיים לזה"ז כיון דכל מה דבעינן מומין דמשתמע ל'אינשי הוא כדי שלא יאמרו העולם שאינו מום ואתי להתיר קדשים בחוץ א"כ בזה"ז דליכא אי' ש"ח מה"ת כדאמר בע"ז (י"ג) ונשחטי' מישחט רבא אמר מפני שנראה כמטיל מום בקדשים נראה מום מעלי' הוא הנ"מ בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה כו' ובתוס' זבחים (נ"ט) דלא מחייב בזה"ז משום ש"ח משום דאינו ראוי לפאה"מ או משום דהוי דחוי או משום דמחוסר זמן וא"כ הו"ל למימר דאפי' בא"י בזה"ז לסגי בסתם מובהקין ואילו במתני' דבכור נקט רק ג' מומין נסמית עינו כו' אע"ג דמתני' איירי בזה"ז כמו"ש התוס' שם, רק מדלא מחלקינן בין זמן המקדש לזה"ז הכ"נ שאין לחלק בין א"י לח"ל, איברא דלהר"מ לשיטתו אין קו' שהרי פסק הר"מ בפ"ט ממעה"ק הט"ו דהשוחט בזה"ז חייב משום ש"ח אך לדידן דקיי"ל כסוגי' דע"ז (י"ג) דליכא אי' ש"ח מה"ת בזה"ז ועכ"ז תנינן דבכור ניתר דוקא במומין דנסמית עינו כו' ש"מ שאין לחלק ג"כ בין א"י לח"ל.

והנה מה דפסק הר"מ בפ"ט ממעה"ק דשוחט בחוץ בזה"ז חייב כן פסק בפ"א מאס"מ ה"ז דמטיל מום בזה"ז הוא בל"ת והכ"מ הק' שהוא היפוך סוגי' דע"ז (י"ג) דאמר רבא דבזה"ז רק נראה כמטיל מום משום דלא חזי להקרבה כו'. וראיתי באנ"ז יו"ד סי' תי"ב שכתב לתרץ בפשיטות דרבא לשיטתו בזבחים (ע"ג) דס"ל בע"ח נדחים א"כ אינו ראוי לפאה"מ מטעם דחוי כתוס' זבחים (נ"ט) אבל אנן קיי"ל דבע"ח אין נדחים ע"כ ס"ל

להר"מ דשוחט בחוץ בזה"ז ומטיל מום בזה"ז אסור מה"ת: ז) וכיון דאתאן לזה מתורץ היטב קושייתי דלמה לא משני הש"ס בבכורות (ל"ו) דרבא אשמעינן לחלק בין א"י לח"ל דבכור בח"ל דרבנן סגי בסתם מומין מובהקין ולהאמור לרבא לשיטתו אין לחלק בין א"י לח"ל דאל"כ הו"ל לחלק ג"כ בין זמן המקדש לזה"ז לרבא לשיטתו בע"ז (י"ג) ומדלא מחלק מתני' בהכי א"כ אין לחלק ג"כ לשיטתו בין א"י לח"ל ובהוא בוכרא דאתי קמי' דרבא דפרטי שפתים ושרי' לי' עכצ"ל שאין זה משום קולא דח"ל רק מסייע להרא"ש ז"ל דאפי' בא"י סגי בסתם מומין מובהקין וכפירש"י שם דפרטי שפתים שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר עכ"ל והוא משום דהוי מום מובהק הניכר אע"ג דל"ה מום דמשתמעי לאינשי ומתני' דבכורות דנקט ניסמת עינו כו' לאו דוקא ושפיר מקשה הש"ס מאי קמ"ל כיון דלשיטתו אין חילוק בין א"י לח"ל וגם אין לומר דאדרבה אתי לאשמעינן זה דאפי' בא"י סגי בסתם מומין מובהקין ומתני' לאו דוקא דא"כ למה נקט ח"ל התרת בכור בח"ל כו' ודוק: ומעתה להלכה בנ"ד אחרי שהכריע הרמ"א ז"ל דהסומך על דברי הרא"ש לא הפסיד מסייע לן ג"כ הסברא דאפי' לשי' הר"מ יש לחלק בין א"י לח"ל אע"ג שאין חילוק בין זמן המקדש לזה"ז לשי' הר"מ מ"מ בין א"י לח"ל יש מקום לחלק וכהא דתוספתא דתני מום שבגלוי הר"ז ישחטוהיינו משום דהתוספתא איירי בח"ל וסגי בסתם מומין מובהקין אע"ג דלא משתמעי לאינשי: [ודרך אגב במה שנשאל בשו"ת כוכב מיעקב סי' כ"ג בבכור שנקרע שפתו התחתונה לכאו' שא"צ לפנים דהוא היינו גמ' דביצה (כ"ז) הנ"ל דפרטי שפתים ושרי' לי' דעכצ"ל אחת משתי אלה או דפרטי שפתים הוי מום דמשתמע לאינשי או דמכרעא דעת הרא"ש דסגי במום הניכר]: ח) אמנם דא עקא בנ"ד שנתמעכו ונתייבשו הביצים והכיס הגם דקיי"ל כר"י דמעוך וכתות אף בביצים הוי מום משום דמיכווצן ודעת הרא"ש והטור דסגי במום מובהק וגלוי מ"מ כיון שהטור מונה כל המומין שמתירין עליהן בזה"ז ולא מנה מום דמעוך וכתות נשמע דס"ל שאין זה מום גלוי ומובהק וכ"ת העיר והסביר דה"ט לפי דתלי' בפלוגתא דתנאי ולראב"י ל"ה מום משום דלא מינכר אף דלא קיי"ל כוותי' עכ"פ ל"ה מום גלוי.

ויש לסייע לדבריו ממ"ש התוס' ב"מ (ט"ו) ד"ה ונתן דלש"ל אדם יודע היכי דאיכא מאן דפליג דאין זה פשוט ובר"מ ה' שבועות (פ"ה הכ"ב) לגבי שבועת שוא שנשבע שהשמש גדולה מן הארץ כיון שאין זה ידוע אלא לגדולי החכמים בלבד אין זה בכלל מה שאמרו דבעי ניכר לג' בני אדם. ולכאו' שיש לתלות זה במה שנדע מאין למד הטור מדברי הרא"ש דמהני מומין מובהקין אע"ג דלא משתמעי לאינשי, דאם כדברי הב"י שכתב דאפשר שלמד כן מדברי הרא"ש ז"ל שכתב בפ' אלו מומין למעלה כתבתי שאין אנו בקיאים במומין הללו ולא עבדינן בה עובדא אלא במומין הנכרים כגון שנסמת עינו כו' אבל לא בדוקין שבעין ומשמע לרבינו דדוקא הני שאין נכרים אבל מומין שנכרים לעין אע"ג דלא משתמע לאינשי דהוי מום שוחטין על ידיהם ע"פ ג' בהכ"נ עיי"ש, לפי"ז אין ריעותא לנ"ד במה שלא הזכירו הרא"ש והטור מום דמעוך וכתות שהרי כללא כילל הרא"ש דרק לא בדוקין שבעין אבל כל שאר מומין מובהקין הנכרין שוחטין עליהן, אבל למה שכתב בדברי חמודות על הרא"ש דהך דיוקא שכתב הב"י לא מכרעא כולי האי רק דפשיטא מלתא ומכרעא מדכתב רבינו מומין דפרקין וכש"כ מדכתב למקצתן ולא לכולן ש"מ דשאר מומין שלא מנה אותן אין שוחטין עליהן עיי"ש, ולפי"ז ש"מ

דגם מעוך וכתות שלא מנה שם בין מומין דפרקין אין הבכור ניתר בהן, ועשו"ת בת עיני שנתווכח עם התפ"צ איזה הוכחה מהן יותר מכרעת וא"כ לא פסיקא לך מלתא עדיין אי מעוך וכתות אינו בכלל סימנים המובהקין שהבכור נשחט עליהן לש"י הרא"ש והטור: (ט) וכ"ת כתב ג"כ לצדד בנ"ד דכיון שנתייבשו הביצים עם הכיס הוי כחסר והוי בכלל מה שחשב הטור דאין לו ביצים או שאין לו אלא אחת וכן אם אין לו אלא כיס אחד אע"פ שיש לו שני ביצים הוי מום ומכש"כ הכא שנתייבשו הביצים גם הכיס: אבל אי מטעם יבשות הביצים הרי בבכורות (ל"ז) תניא איזה הוא יבשה שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן ובחולין (מ"ו) אמר לגבי ריאה דבעינן יבשה כדי שתפרך בצפורן כמאן כר"י בן המשולם אפי' תימא כרבנן גבי אוזן בכור דקא שליט בי' זיקא לא הדרא בריא אבל ריאה דלא קא שליט בה אורא הדרא בריא, ולפי"ז הכא בביצים הטמונים בכיס דהוי לא שליט בהו אורא י"ל דבעינן יבש כדי שיהיו נפרכים בצפורן דוקא, ואפי' לגבי הכיס עצמו דקא שליט בי' אורא הרי הטור והרא"ש ביו"ד סי' ש"ט מסקו להלכה דאפי' באוזן בכור דשליט בי' אורא בעינן כדי שתהא נפרכת בצפורן דס"ל דחילוקא דש"ס חולין בין שליט בה אורא דיחוי' בעלמא הוא ואדיחוי' לא סמכינן עיין בב"י שם: י) ובענין זה י"ל פרפרת אחת בסוכה (ל"ו) דבעי רבא נולדו באתרוג סימני טרפה מהו כו' כי קא מיבעי' לי' כדעולא אר"י ריאה שנשפכה כקיתון כשרה ואמר רבא והוא דקיימי סמפונהא כו' הכא מהו דלמא התם דלא שליט בה אורא הדר בריא אבל הכא דשליט בה אורא סרוחי מסרחת או דלמא לא שנא ת"ש אתרוג תפוח סרוח פסול והרי"ף ז"ל השמיט האיבעי' וס"ל להכשיר שתמיה לכאו' וברא"ש עמד בזה ועיין טור או"ח סי' תרמ"ח: ונ"ל בישוב הרי"ף ז"ל דהנה סברת הש"ס בסוכה לחלק בין שליט בה אורא לפרש עפי"ז בעי' דרבא הרי כחזיון הזה מצינו גם בש"ס חולין הנ"ל לפרש אליבא דרבא עצמו לגבי ריאה כדי שתפרך בצפורן דאמר אפי' תימא רבנן אוזן בכור דשליט בי' זיקא כו' ושתי הסוגיות דחולין וסוכה מתאימות יחד, אבל כבר הבאתי שהטור והרא"ש ז"ל ס"ל דחילוקא בין שליט בה אורא דיחוי' בעלמא הוא ויתכן כן גם שי' רבו הרי"ף ז"ל, ונראה ההסבר מה דס"ל דדיחוי' בעלמא הוא דהיינו דסברא זו דשליט בה אורא אין זה סברא ברורה בתורת ודאי להקל עי"ז בבכור שיהי' נשחט ביבש קודם שהגיע לכדי שתפרך בצפורן רק דאס"ד כן כרבנן בבכור דל"צ כדי שתפרך בצפורן גם בריאה הוה אמרי' הכי אע"ג דלא שליט בה אורא: והנה מה דהש"ס בסוכה פשטה לאיבעי' דרבא מהא דתניא אתרוג סרוח פסול הק' בכפ"ת דמאי איריא הרי התם כבר סרוח והאיבעי' דרבא הוא רק משום דשליט בה אורא סופו להיות סרוח רק דהש"ס כאן ס"ל דסברת שליט בה אורא הוי ודאי סופו מסרחת והוי כאלו כבר סרוח ונראה דבאמת זה רק משום דהסברא דשליט בה אורא הוי ודאי משא"כ אי הסברא דשליט בה אורא ל"ה ודאי רק ספק ממילא אפי' ספק ל"ה למה שכתב הב"ח יו"ד סי' מ' דעל שם סופו אינו טרפה כ"א בסופו ודאי לנקוב אבל היכי שיש ספק אם סופו לנקוב ל"ה אפי' ספק טרפה וכ"כ בדע"ק סי' מ"ו ובגה"ק דלא נתקבל הכלל דכל העומד אלא בודאי ולא בספק, ולפי"ז להרי"ף והרא"ש ז"ל דס"ל דחילוקא דש"ס חולין בין לא שליט בה אורא דיחוי' בעלמא הוא משום דל"ה סברא ודאית וע"כ אף היכי דשליט בה אורא בעי שתפרך בצפורן והכ"נ באתרוג אע"ג דשליט

בה אורא ל"ה ודאי סופו מסרחת וממילא שפיר עולה שי' הרי"ף להכשיר בזה דכיון
דהוא רק ספק אי סופו להסריח שוב ממילא ל"ה עומד לזה וכשר לגמרי דלא איפשטא
האיבעי' מדתניא אתרוג סרוח פסול דשאני התם שכבר סרוח והכא ל"ה אפי' בכלל כל
העומד ע"י הספק והוא ישוב נפלא בס"ד: יא) יצאתי קצת מהענין בהמשך הדברים
וחוזר לנ"ד דהכא שהביצים והכיס לא הגיע היבוש שלהן בכדי שתפרך בצפורן אף
דהכיס שליט בי' אורא מ"מ לשי' הרא"ש והטור גם בכה"ג ל"ה מום עד שתפרך
בצפורן: ומ"מ בנ"ד הרי יש לנו כמה צדדים להתירא שי' הרמז"ל דפסק כחילוקא דש"ס
חולין דל"ה דיחוי' בעלמא רק דהכי קיי"ל דבשליט בה אורא סגי בכדי שתנקב ולא
תהא מוציאה טפת דם וכנראה דגם בנ"ד הגיע היבשות לשיעור זה, וגם אפי' בלא
היבשות רק מצד המיעוץ בעלמא שנתמעכו הביצים י"ל דמעוץ וכתות הוא בכלל המום
שאין לו ביצים או כיס שהזכיר הטור, וגם אפי' נאמר שאין זה בכלל מ"מ י"ל כדיוקא
של הב"י בדברי הטור שלמד מדברי הרא"ש דרק בדוקין שבעין שאין ניכרין אבל מומין
שניכרין לעין הוו מומין קבועין להתיר עליהן ואין ריעותא ממה שלא חשב הטור אותן
בתוך המנויין כנ"ל, והרי חזינן בהא דפרטי שפתים בביצה (כ"ז) שפירש"י דהוי מום
שלעולם הוא ניכר ועכ"ז לא חשב הטור מום זה בין המנויים ומכל הנני צדדים נראה
דחזיין לאצטרופי להתיר בכור בח"ל בזה"ז ועיין שו"ת מ"ב סי' ל"ה ושער אפרים סי'
ע"ט מה שדנו בספק בכור בח"ל ומה שכתבתי בזה בתשו' דלקמן סי' צ"ח: יב) ואודות
אם אין לאסור משום קנס ע"י שסרסו השומר וכשו"ת חו"י בפ"ת סי' שי"ג כיון דדרכם
בכך חשוב לדעת והעיר כ"ת שיש סתירה בזה מדברי האו"ז שבש"ך סק"ו עיין בשו"ת
ב"ש סי' ר"י שעמד בסתירה זו וכתב ג"כ שדברי הרמ"א הם סתירה לדברי המחבר
שהוא משו"ת הרא"ש רק דבש"ע מיירי בגילוי דעת של ישראל וע"כ כתב דהכי
שהרשהו הישראל לחרוש בו כי לא ידע שאסור לחרוש בבכור וכיון שידוע שהכל
מסרסים קודם החרישה הוי כציוה לסרסו כעין מ"ש התו"י רק שהתיר למכרו לאחרים
שישחטו על מום זה לסמוך על הלבו"ש ח"ד ס"ק קי"ב, ועל שאלתו איך לנהוג עם
השור במומו אם מותר למכור בשר אחורים וגם אם ימצא טרפה הרי צריך קבורה עם
עורו, הנה בח"ס סי' ש"ג כתב עצה למכור אחר שחיטה קודם בדיקה לנכרי אבל בשו"ת
ב"ש סי' קצ"ט כתב שלא יצא שי' המהרש"ל בש"ך סי' ש"ו סק"ז, רק הביא בשם הגאון
ר"ס מסאטנוב בכוונת הרמ"א סי' ש"ז שימכור מחיים על אופן שאם יהי' טרפה ישאר
לנכרי ואם יהי' כשר יתבטל המכירה למפרע וישחוט הישראל ויבדקנו, ובמהרש"ם ח"ג
סי' ע"ר כתב דכן ראוי לעשות והחלב גם בשר אחורים במקום שאין מנקרין מותר
למכור לנכרי כמו"ש בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"א סי' נ"ב ומהר"ם שיק סי' שי"ג: יד) ידיו.

סימן צה.

כבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה פסח רויזען נ"י דומ"צ דק' ליקאווע: לתשובת
מכתבו עם שאלתו באחד שהי' לו עז מבכרת ומכרה לנכרי בעד חצי זהוב והקונה הולכה
מבית היהודי דרך החצר למבוי מפולש שלפני החצרות והבתים של הרבה בע"ב, הנה
לא הי' משיכה כ"א למבוי שהוא ר"ה ונשאר אך קנין כסף והמנהג שם לקנות בכסף
לבד, אבל מפני שהיתה המכירה בדבר מועט דבכה"ג כתב בח"ס יו"ד סי' שי"א דהוי
אסמכתא בעלמא וציין לפ"ת שכתב ע"ז לעיין בש"ע או"ח סי' תמ"ח סעי' ג' מ"ש

שימכרנו בדבר מועט ובשד"ח ה' בכור ס"ק ט"ו הביא מש"ע הרב ז"ל בקונטרס מכירת חמץ שכתב כדברי הח"ס ועתה מה דין הולד זכר שילדה העז לענין בכור זתו"ד כ"ת: (א) הנה מצד קנין כסף מבואר בפוסקים כיון דקיי"ל מעות קונות כמבואר בש"ע חו"מ סי' קצ"ח ממילא לנכרי במשיכה דוקא אך בשו"ת רע"א סי' ל"ז כתב דהוי ספק עפ"י התוס' ע"ז (ע"א) לחד תי' דנכרי קונה בין בכסף בין במשיכה וכה שי' הר"מ בכ"ד ובנ"ד שנהגו גם אצל תגרי ישראל לקנות בכסף הרי איכא קנין סטומתא דלדעת כמה אחרונים מהני לפטור מבכורה, ובמג"א סי' תמ"ח הביא משו"ת מ"ב דמהני קנין סטומתא או קנין דיניהם לגבי מכירת חמץ והק' במג"א מבכורות (י"ג) גבי עכו"ם שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם פטור מן הבכורה מה בדיניהם שפסקה להן תורה משמע דדיני עכו"ם לא מהני ולכאן י"ל עפ"י מש"ש באס"ז ב"ב נ"ד בשם עליות רבינו יונה ד"ה ומלכא אמר לא לקני אלא באיגרתא וברשב"א גיטין (י') דד"מ לא מהני רק לעשות הפקעה מבעלים הראשונים וכענין הפקר ב"ד הפקר, ומי שיורד בהן במצות המלך יורד בחזקה אבל כ"ז שלא הוחזק בהן לא זכה כו' ועוד שהרי המלך לא אמר שהמוכר זוכה בהן בע"כ אלא שאין הלוקח זוכה כו' עכ"ל, מבואר דד"מ ל"ה קנין כ"א כמו הפקר ב"ד.

לפי"ז יתכן שיש חילוק לענין בכורה דרך בקנה נכרי מישראל מהני שפיר דד"מ לפטור מן הבכורה משום דאמרי' בתוספתא בכורות פ"ב דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה ומשא"כ בישראל שקנה מן הנכרי לא מהני דד"מ לחייב בבכורה וא"כ מתורץ שפיר קו' המג"א מה דלא משני בבכורות (י"ג) בדיניהם של דד"מ משום דהא תינח בסיפא בעכו"ם שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם פטור מן הבכורה שפיר י"ל דמהני דד"מ מטעם הפקר לפטור מן הבכורה אבל אכתי תיקשי רישא בישראל שנתן מעות לעכו"ם בבהמתו בדיניהם דחייבת בבכורה דאיך יועיל דד"מ דל"ה קנין לחייב בבכורה ולכך הוכרח הש"ס לומר בדיניהם שפסקה להם תורה, נמצא דעכ"פ מהני דד"מ לפטור מן הבכורה.

ובלא"ה בקו' המג"א הנ"ל כבר קדם בשו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה הביאו הח"ס יו"ד סי' שי"ח וכתב דמה דלא מפרש בבכורות בדיניהם שהם דנין, דידוע הי' באתרי' שלא היו אוה"ע דנין כן עיי"ש ועיין עוד בח"ס סי' שי"ד מ"ש מתשו' הרמב"ן הנ"ל דהיכי דנהיגי במשיכה פטור מבכורה מטעם סטומתא והק' על הנה"מ סי' קפ"ד מ"ש דסטומתא ל"ה אלא קנין דרבנן וכן מ"ש בב"ש אע"ז סי' כ"ח דד"מ ל"ה רק דרבנן והח"ס העלה דשניהם הוו מדין תורה וע' סי' כ"ח שם: ב) והגם שבענין אי מהני קנין דיניהם לענין בכורה ראיתי מלאכי אלקים עולים ויורדים לפירושו של שו"ת הרשב"א המיוחסת להרמב"ן הנ"ל בפירושים שונים סותרים זל"ז, הנה הח"ס בסי' שי"ד למד מדבריו דבאתרא שהיו דנין עפ"י דיניהם הוי קנין לענין בכורה מדמשני הרשב"א ז"ל הא דבכורות דידוע הי' באתרי' שלא הוי דנין כן ובסי' שי"ח כתב שאילו ראו המהרמ"מ ומ"ב ומג"א דברי הרמב"ן אלו לא רפרפו עכ"ל ולעומת זה בשו"ת עט"ח סי' כ"ד למד ההיפוך מדברי הרמב"ן כמפורש ברמב"ן וז"ל ואפי' נהגו לקנות בכסף כו' מ"מ ברשותי לא קאי להתחייב בבכורה עד דמשיך כדין דאו' אבל לחייב הנכרי לתת לישראל בהמה זו שקנה ממנו חיובא מחייבין לי' בדינא וכדיניהם דיינינן לי' וכדאיתא אם אתה יכול לחייבו בדיניהם חייבהו עכ"ל הרמב"ן הרי דמפשיט פשיטא לי' להרמב"ן דסטומתא לא

מהני רק לחייב הבע"ד לקיים המקח אבל לענין חיוב או פטור בבכורה לא אזלינן רק בתר דינא דאו' עכ"ד העט"ח, הרי הסתירה גלוי' מדברי הח"ס להעט"ח וביותר בדברי הרמב"ן עצמו במקומו, אך משמיא אנהרינהו לי דאין כאן סתירה כלל בדברי הרמב"ן רק שט"ס נפל במקצת לשונו וזה סבת הסתירה בדברי האחרונים הנ"ל, הנה כן הם דברי הרמב"ן ז"ל בהא דבכורות (י"ג) דלמא התם במקום שאין מנהג ידוע לאוקמי אדיני' למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' "ואין נראה" שנהגו לקנות במשיכה ואפה"כ קאמר ר"ל דישראל הקונה מהם בהמה בכסף ולא משך חייב בבכורה כיון דמדאו' קנה לי' ישראל כו' עכ"ל, הנה לפי גי' זו שכתב "ואין נראה" שנהגו לקנות במשיכה כו' נשאר במסקנא דבאופן שנהגו לקנות שפיר אזלינן בתר דיניהם, אבל לפי גי' זו אין לו פירוש מ"ש ואפה"כ אר"ל דישראל הקונה כו' והול"ל יותר משה"כ אר"ל דחייב בבכורה בקנין מעות כיון שלא נהגו במשיכה גם תיקשי מה שסותר לסוף דברי הרמב"ן מ"ש ואפי' נהגו לקנות בכסף כו' דלא אזלינן בתר מנהגם, אבל האמת שטעות נזרקה בדפוס האחרון בב' תיבות ואין נראה הנ"ל שהי' כתוב בר"ת וא"נ שנהגו לקנות במשיכה והיינו שהרמב"ן כתב ליישב הא דבכורות בב' תי' הא' דמיירי התם שאין מנהג ידוע כדיניהם ואח"כ כתב "ואי נמי" שנהגו לקנות במשיכה ואפה"כ אר"ל דבקנין מעות חייב בבכורה משום דלא אזלינן כלל בתר דיניהם וכמו דמסיק לבסוף, ונראה שהגי' הנכונה הי' לו להעט"ח שהעתיק לשון הרמב"ן בר"ת וא"נ שנהגו לקנות במשיכה כו' ובודאי שהר"ת וא"נ לא היו נקראים לו "ואין נראה" ע"ד שנדפס עתה רק נקראים "ואי נמי" ונמצא מסקנת הרמב"ן מפורש דלא אזלינן בתר דיניהם ומנהגם לענין בכורה ודוק ויגעתי להביא לי בשאלה ס' שו"ת ב"ש ומצאתי שהעיר כן בט"ס הנ"ל בדברי הרמב"ן ותה"ל שכוונתי לדעתו הגדולה בזה עיי"ש בס' קפ"ח:ואמנם בשו"ת ב"ש העלה דאף שיוצא מדברי הרמב"ן דלא מהני מנהג דיניהם לענין בכורה הוא רק בכה"ג שכתב שם לגבי ישראל שקנה מנכרי דלא מהני מנהג דיניהם לחייבו בבכורה אבל אם להיפוך אם הנכרי קנה מישראל בקנין מנהג דיניהם י"ל דפטור משום דעכ"פ מהני קנין סטומתא של דיניהם מדרבנן לדאו' מטעם הפקר דפטור מן הבכורה אליבא דתוספתא וכמו שהערת מעצמי למעלה, ולענ"ד יש מקום עיון קצת ע"פ הירו' פ"ה דפאה ופ"א דאבעי' לי' אי הפקר ב"ד פוטר ממעשר כמו הפקר בעלים וא"כ הכא מכח סטומתא דרבנן דהוי הפקר ב"ד א"כ י"ל כמו דמספקא לי' לירו' דהפקר ב"ד לא יועיל לפטור ממעשר הכ"נ לא יועיל לפטור מבכורה ועיין בקונטרסי הנדפס משמרת להבית סי' ד' סעי' ח' מה שהארכתי בדברי הירושלמי: אך בנוגע לנ"ד כתב עוד בב"ש שם שהרמב"ן לא אמר כ"א במנהג שמצד דיניהם שקונים העכו"ם זמ"ז אבל במנהג שקונה גם בישראל זמ"ז מהני שפיר אפי' לענין בכורה וכ"כ בריט"א ע"ד המגיה במח"א ה' קנין מעות סי' ט' וחילוק זה מבואר בתשו' מהר"י מיינץ ובתשו' כנ"י עיי"ש ובשו"ת רע"א סי' ל"ז, וא"כ בנ"ד שכתב כ"ת שהמנהג גם בין תגרי ישראל וכן נהגו לפסוק בד"י שכסף קונה מהני סטומתא זו גם לפטור מבכורה: ג) איברא שי"ל דהכא גרע מפני שנתן להנכרי הקונה למשוך הבהמה והמשיכה לא הועילה מפני שהיתה בר"ה ממילא בטל גם הקנין דהוי כהא דאמר בב"מ כיון דנפל גלי דעת' דבנפילה ניחא לי' דלקני בד"א לא ניחא לי' דלקני וכ"כ בשו"ת ח"ס סי' שי"א בד"ה ועוד מסופק אני עיי"ש אך כבר כתב בנמ"י שם דלא

אמרי' הכי כ"א בקנין דרבנן אבל בקנין דאו' קנה אפ' בלא דעתו ועיין שו"ת רע"א סי' ל"ז וסי' רכ"א וא"כ הכא דאיכא קנין סטומתא שהוא מה"ת כדברי הח"ס סי' שי"ד שפיר מהני כה"ג.

ועוד דכיון דמבואר בש"ע ורמ"א סי' ש"כ דצריך שיקבל מעות מן העכו"ם וימשוך א"כ ממילא מה שצויה אותו למשוך ל"ה גילוי דעת דלא ניהא לי' בקנין כסף רק משום שרצה לעשות כתיקון חכמים וכה"ג שכתבו התוס' גיטין (ט') ד"ה ואינו חוזר בעבד דמסתמא דעתו כמו שיאמרו חכמים עכ"ל: ועוד יותר נראה דאפשר בנ"ד איכא ג"כ קנין משיכה כדינו, לפימ"ש בבלי יו"ד סי' ש"כ סק"ה וז"ל כתב מהרי"ל מבואות שלנו שהם מן הצד ואינם בשוקים ולא לעיקר הילוך פילוש של בני העיר יש להם דין סמטא עכ"ל, א"כ גם בנ"ד נראה שהי' המשיכה למבוי כזה דמהני שפיר כדין סמטא, וענין מ"ש הט"ז סי' ש"כ סק"ו דצריך שימשוך הבהמה לר"ה או לסמטא הוא תמוה מאוד דהא משיכה לא מהני בר"ה ואפשר לדחוק בכוונתו לר"ה היינו מבוי שהוא מן הצד ואינו בשוקים דאף שהוא בר"ה מ"מ יש לו דין סמטא, גם בנ"ד לפי ציור השאלה כנראה שהי' קנין מסירה דמהני בה, זולת מה שיש לדון בנ"ד מפני שהיתה מכירת העז בדבר מועט בעד חצי זהב שכתב בח"ס דהוי אסמכתא ואין דעת שניהם להקנות ולקנות, ראיתי בס' לק"ס מ' בכור שהעיר בזה מפלוגתת הר"מ והראב"ד ז"ל פ"ד מה' חו"מ אם יש אסמכתא לעכו"ם ובהגהת יד שאול יו"ד סי' רצ"ד כתב בפשיטות דבעכו"ם ל"ש אסמכתא וכ"כ במקו"ח וישע"י או"ח סי' תמ"ח, ובמחכ"ת אין לו ענין כלל לזה דאף שבדין אסמכתא י"ל דאין אסמכתא לעכו"ם וכמו"ש במג"א סי' תמ"ח סק"ד כתב כיון דבדיניהם אין דנין דין אסמכתא גמר ומקני, ועיין חו"מ סי' קצ"ד סעי' ב' ובאה"ט ס"ק י"ב בשם הרש"ך דדוקא בכה"ג מהני משפט המלך כיון שהקרקע נקנה בכסף אלא דלא סמכא דעת' דל"צ לכתוב שטר אבל בענין אחר לא עכ"ד ועיין בש"ע חו"מ סי' ר"ז סעי' ט"ו, אבל בנ"ד מ"ש הח"ס דהוי אסמכתא הוא רק לשון מושאל והעיקר מפני שלא גמרו דעתם כקנין כלל וליכא בזה משפט המלך כלל, אמנם בעיקר ראיית הח"ס מתוס' ע"ז (ע"א) שכתבו שא"צ שיתן המעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנה בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפלים שאנן סהדי שישראל גמר ומקני כדי להפטר מן הבהמה עכ"ל, דהא תינח רק במוכר אבר אחד בזול דמרויח הישראל הרבה יותר בולד שנפטר מן הבכורה משא"כ היכי שנמכר העז כולו בדבר מועט בודאי לא סמכא דעת' זתו"ד בח"ס.

הנה בשו"ת עה"ג סי' ק"ב הביא מדברי התוס' אלו ראי' להיפוך דה"ה בנמכר כל הבהמה בדבר מועט עיי"ש בנדון דידי' שנמכרו שתי פרות בחצי פ"ג. ובאמת הסברא נותנת כן דבכל אופן גמר ומקני דשוה לו להבעלים להקנות במיעוט כדי להפטר מן הבכורה דמצוה בזה"ז לשתף עם העכו"ם וגם להפטר מן הטיפול הקשה, א"כ בודאי סמכא דעת' להקנות, וכה"ג בחו"מ סי' ק"צ דבמקום שהמנהג לכתוב שטר ל"ק בכסף משום דלא סמכא דעת' מ"מ במוכר שדהו מפני רעתה גמר ומקני והכ"נ בבכור הוי כמוכר מפני רעתה להפטר מבכורה ועיין שו"ת הרי"ם סי' י"ז בסוף התשו' בלשונו שכתב דלהפקיע מקדושת בכור הוי כמוכר מפני רעתה אך בשו"ת עה"ג הנ"ל כתב דמה שנשמע מתוס' ע"ז (ע"א) שיכול למכור בדבר מועט היינו דוקא כשאין אנו צריכין לדיניהם ונימוסיהם אבל כשאנו צריכים לנימוסיהם אפשר שבעינן דוקא שיווי הבהמה דוקא ודבר זה צריך

חקירה גדולה בנימוסיהם עכ"ל, ובאמנה שיש למצא יסוד לזה ברמ"א חו"מ סי' ס"ח סעי' א' בסופו עיי"ש, וא"כ בנ"ד אם הוא באופן זה שכתבתי שמלבד קנין כסף מכח דיניהם ומנהג התגרים איכא ג"כ קנין משיכה מפני שהי' במבוי שמן הצד שיש לו דין סמטא כנ"ל יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו הוא בעל העה"ג ז"ל להתיר בזה להטיל מום ע"י נכרי קטן: ד) ובענין הטלת מום בזה"ז ידוע מ"ש הרא"ש פ' הפועלים סי' ו' זהו רק אי' דרבנן והוא מגמ' דע"ז (י"ג) דאמר רבא מפני שנראה כמטיל מום דה"מ בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה השתא דל"ח להקרבה לית לן בה ובח"ס סי' ש"ו הקשה למה החליטו כ"כ דבזה"ז גרע ממטיל מום בבע"מ דלא לגופי' חזי ולא לדמי חזי הא קיי"ל מקריבין אע"פ שאין בית ונהי דבכור ומעשר לא מתאכל דתלי' במזבח כדאמר במכות (י"ט) ועיין מג"א סי' תקס"א סק"ג מ"מ אם ישתדלו אצל המלכות לבנות מזבח נוכל להקריב עכ"פ ק"צ כמו"ש בס' כפתור ופרח שהר"ח מפרי"ש ז"ל אמר לבא לירושלים להקריב קרבנות בזה"ז ובח"ס סי' ש"י"ז הביא מהר"מ סה"מ סי' ג' דשוחט קדשים בזה"ז חייב כרת כר"י וכן הלכה כי הוא ראוי ליקרב והשורש אמיתי אצלינו מקריבין אע"פ שאין בית ובסי' צ"ג כתב דמטיל מום בזה"ז אסור ואינו לוקה והיא דלא כרבא וכבר הק' כן הכ"מ פ"א מאס"מ ה"ז בדברי הר"מ שם: ה) והנראה לתרץ הנה בזבחים (ס') דפריך אי קסבר קדושה ראשונה קידשה לע"ל אפי' בכור נמי ובתוס' שם בשם פי' הקונטרס כלומר יבנה מזבח ויזרוק הדם ויאכל הבשר אבל בלא מזבח פשיטא לי' דאינו יכול להקריב כדאמר לעיל (ד' נ"ט) מודה רב בדמים אע"פ שהבית קיים וכש"כ בזה"ז אבל הראב"ן ז"ל סי' נ' פי' אפי' בכור נמי הי' דינו להעלותו אלא שאין שם מזבח אבל אין הקו' שיבנה מזבח משום דיחיד הבונה מזבח להקריב עליו בכור במה מקרי וכל שאין נידר ונידב כגון בכור אין קרב בבמה והא דר' יהושע במגילה (י') מזבח של ציבור הי' כשעלו בני הגולה בנו מיד את המזבח והקריבו עליו לא גמרינן מיני' ליחיד עכ"ל הראב"ן ז"ל, יצא מזה דבר חדש דמזבח אי אפשר זולת שיהיו כל הציבור בונין את המזבח ולא מהני שיחיד יבנה אותו אפי' אם ימסרנו לציבור, ובביאור אבן שלמה הנדמ"ח על הראב"ן כתב שהוא נגד מה שכתב בס' כפתור ופרח הנ"ל להר"ח מפרי"ש לעלות לירושלים ולבנות מזבח ומ"ש הראב"ן דבכור אינו יכול להקריב במזבח של יחיד משום דשאינו נידר ונידב אין קרב בבמה לאו דוקא בכור ובסמוך משמע לשון רבינו דשום קרבן א"י להקריב משום דהלא משבאו לירושלים נאסרו הבמות עכ"ד ולפי"ז לשי' הראב"ן מתורץ קו' הח"ס בהא דכתב הרא"ש דמטיל מום בזה"ז דרבנן כגמ' דע"ז (י"ג) ולא קשה מהא דמקריבין אע"פ שאין בית מכיון דבעי מזבח כתוס' זבחים (נ"ט) ובנין מזבח אי אפשר כ"א בכל ישראל אבל יחיד א"י לבנות מזבח אפי' אם ימסרנו לציבור: ו) והנה בירו' תענית פ"ד תני האשה שעשתה כתונת לבנה כשרה ובלבד שתמסרנו לציבור אר"א דר' יוסי היא כו' מה פליגי בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן ד"ה קרבן יחיד משונה לשל ציבור, מבואר דאע"ג דר' יוסי וחכמים פליגי בב"מ (קי"ח) אליבא דרבא אי חיישינן לשמא לא ימסרנו יפה יפה מ"מ במכשירי קרבן דברי הכל לא חיישינן ומשום דא"צ למסרו לציבור כלל, ועיין בגבורת ארי לתענית (י"ח) שכתב דהש"ס דילן ביומא (ל"ה) לית לי' הא דירו' עיי"ש לגבי כה"ג שעשתה לו אמו כתונת כו' ותוס' שם וכ"כ במגיה למל"מ פ"ד משקלים ה"ו.

(ועיין לעיל סי' י"ד מה שכתבתי בזה דבר נאות ומה שיש לתלות זה במ"ש הר"מ פ"ה מה' עביוה"כ דחשיב בחתיית גחלים לקטורת נפסלת שמכשירי קרבן כקרבן ובש"ס (יומא מ"ח) איבעי' לי' וראה לעיל סי' צ"ג אות ה' מה שכתבתי בזה): אבל הנה הר"מ בה' כלי המקדש פ"ח ה"ז דבגדי כהונה וכ"ש וכל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד' שימסרם לציבור הנה שיטתו דאפ"ל בג"כ שהם מכשירי קרבן צריך למסרם לציבור שלא כשי' הירושלמי הנ"ל והיינו לשיטתו דמכשירי קרבן כקרבן, ומ"מ כתב הר"מ דמהני מסירה לציבור אע"ג דפליגי בזה ר' יוסי ורבנן בב"מ (ק"ח) אליבא דרבא וס"ל לרבנן דחיישינן שמא לא ימסרנו יפה, וכתב המ"מ משום דרק לאוקימתא דרבא שם פליגי בזה אבל לפי אוקימתא האחרת דפליגי אי חיישינן לבעלי זרועות ורבינו בה' שקלים פסק כאוקימתא זו אפשר דגם רבנן לא חשו לשמא לא ימסרנו יפה עיי"ש: ז) ומעתה מתורץ כמין חומר קו' הכ"מ וח"ס הנ"ל בשי' הר"מ דבזה"ז אי' הטלת מום מה"ת שהיא דלא כשינוי' דרבא בע"ז (י"ג), והיינו דרבא לשיטתו עפ"י אוקימתא דידי' בב"מ (ק"ח) דלרבנן חיישינן לשמא לא ימסרנו יפה אזיל לשיטתו בע"ז (מ"ו) דמכשירי קרבן כקרבן באבני הר למזבח, וא"כ הכ"נ בזה"ז ליכא אי' הטלת מום מה"ת משום דא"ר להקריב דאף שמקריבין אע"פ שאין בית מ"מ הרי צריך מזבח וא"א ליחיד לבנות מזבח אף שימסרנו לציבור כדברי הראב"ן הנ"ל וכמו בכל ק"צ דאין היחיד מתנדב משלו דשמא לא ימסרנו יפה הכ"נ אפ"ל במזבח דהוי מכשירי קרבן כדאמר בע"ז (מ"ו) הנ"ל לגבי מזבח גופה דמכשירי קרבן כקרבן אבל הר"מ לשיטתו בה' כה"מ הנ"ל כאוקימתא האחרת דלכ"ע ל"ח לשמא לא ימסרנו יפה ומשכחת לה דמקריבין אע"פ שאין בית שיבנה היחיד למזבח וימסרנו לציבור לכך שפיר פסק דאיכא אי' הטלת מום בזה"ז מה"ת ושוחט בחוץ בזה"ז חייב משום שמקריבין אע"פ שאין בית ודוק כי היא ענין יקר: ח) ולדינא כתב בשו"ת הרי"ם סי' י"ח לבאר דלהרא"ש גופי' דכ' בפ' הפועלים דמטיל מום בקדשים בזה"ז דרבנן כתב לענין בכור בפ"ב דבכורות דהאי מטיל מום הוא מה"ת עיי"ש טעמו, ומ"מ בנ"ד המכירה לנכרי בקנינים מועילים בקנין כסף שהוא סטומתא הנהוג בין תגרי ישראל במקומו וגם נראה שהי' בזה דין משיכה בסמטא, רק החשש שנמכר בדבר מועט שג"כ מקיל בזה בשו"ת עה"ג הנ"ל בצירוף כל אלה לענ"ד שיש להתיר עכ"פ בהטלת מום ע"י נכרי קטן: ט) במה שכתבתי לעיל דאיכא בצירוף המשיכה גם קנין פטומתא ע"י שנהגו גם תגרי ישראל לקנות בכסף לכאן יש לדון דאדרבא לפי דאיכא כאן גם משיכה יותר לא יועיל קנין כסף מדין סטומתא והוא לפי המבואר בדרישה חו"מ סי' ר"א דמה שנהגו לקנות בכסף הוי רק כמו התנו לקנות בכסף ולהש"ך בסי' קצ"ח סק"י דלא מהני התנו לא מהני ג"כ נהגו לקנות: י) אך הנה הרמ"א פסק שם דמהני התנו אבל כבר הקשו עליו במנ"ח מ' תקע"א ושושנת יעקב סי' קצ"ח מש"ס דע"ז (ס"ג) דמקשה בטלה זה הא מיחסרא משיכה ולא משני דמיירי שהתנה שיקנה בכסף.

ואמרתי דבאמת הק' הש"ך דאיך יועיל תנאי לעשות קנין ממה שאינו קנין ובב"ח כתב כיון שלא עקרו חכמים קנין מעות כ"א לטובת הלוקח יוכל להתנות ולומר אי אפשי בתקנתא דרבנן. ונ"ל בכונתו דמטעם אי אפשי ג"כ לא הי' בידו לעשות קנין מה שאינו קנין וכה"ג שכתב הר"ן פ"ק דקידושין שא"י לומר לדידי שוה לי בפחות מש"פ לעשות

ממון מה שאינו ממון וכה"ג בתוס' ב"ק (ע"ו) דל"א כל העומד לעשות אוכל משאינו אוכל, רק דמטעם אי אפשרי בתק"ח עכ"פ יוכל להפקיע קנין משיכה שהוא תק"ח וכדאמר הש"ס בב"מ (י') גלי דעתי דבנפילה ניחא לי' דלקני בד"א לא ניחא לי' דלקני, ואף דהרמ"א סי' רס"ח הכריע דבמסקנא לא קיי"ל הכי כבר כתב בשו"ת רע"א סי' ל"ז דלא תיקשי מסי' ער"ה סעי' כ"א משום דהיכי שבאותה שעה אין דעתו לקנות שפיר אינו קונה, וא"כ מכש"כ בקנין כסף דמהני התנה שלא יקנה במשיכה שיעשה אח"כ, והנה התוס' בע"ז (ע"א) כתבו דהיכי דליכא משיכה קונה מעות קנין גמור ואף מתק"ח וכמו"ש בהגהת אשר"י פ"ק דבכורות במוכר עובר פרתו דסגי בכסף לכ"ע כיון דליכא מה למשוך ובפנ"י גיטין (כ') גבי איהו קאי כתבה דלגבי הכתיבה שא"ב ממש לכ"ע מעות קונה כיון דל"ש משיכה ועיין מקו"ח סי' תמ"ח סק"ה וח"ס יו"ד סי' שי"ב ובקצה"ח סי' ע"ב סק"ב וסי' קצ"ח וסי' ר"ד ושו"ת ב"א חו"מ סי' כ"א, ולפי"ז הכ"נ כיון שהתנה שיקנה בכסף מהני מה שאמר אי אפשרי בתק"ח שיפקיע קנין משיכה והוי כדבר דליתא במשיכה ממילא שוב מהני קנין מעות מאליו (ולכאו' צ"ע מחו"מ סי' קצ"ג במחובר שא"צ לקרקע דדינו כמטלטלין לקנין והרי לא אפשר במשיכה, וא"כ יקנה בכסף לחוד, אבל הרי אפשר במשיכה אחר שיקצץ).

ולפי"ז מתורץ היטב קו' האחרונים הנ"ל מה דלא משני הש"ס גבי אתנן דמיירי שהתנה, משום דהתוס' בע"ז שם כתבו דאע"ג דבמקום דליכא מעות משיכה קונה הוא דוקא במתנה ולא בגזל שהוא באיסור לפי"ז הכ"נ באתנן שהוא באיסור שוב ל"מ התנה ודוק כי נחמד: יא) לפי"ז בנוגע לנידון השאלה שעשה קנין מעות וגם משיכה, נהי דלא אמרי' דגלי דעתו דבמעות לא ניחא לי' דלקני כ"א במשיכה כיון דקנין כסף בסטומתא הוי קנין דאו' וכמו שהבאתי לעיל מדברי הנמ"י דבקנין דאו' לא אמרי' הכי, אבל עכ"פ גם להיפוך לש"ל דגלי דעתו ע"י הקנין סטומתא בכסף דבמשיכה לא ניחא לי' דלקני והוי כהתנה לקנות בכסף, ז"א הרי חזינן דבאמת רצה ג"כ בקנין משיכה שהרי ציוהו למשוך רק דאמרי' שרצה בקנין שניהם ע"ד שכתב בש"ע יו"ד סי' ש"כ כנ"ל וכמו"ש כעין זה בנו"ב סי' כ"ו ועיין כע"ז ב"ב (קנ"ב) גבי מתנת ש"מ שכתב בה קנין דאמר רב ארכבי' אתרי ריכשי, אבל עכ"פ שרצה ג"כ בקנין משיכה ולש"ל שביטל קנין משיכה שוב ממילא לא יועיל קנין כסף מטעם סטומתא דלא עדיף מהתנה שיקנה בכסף דלא מהני כ"א היכי דאיכ"ל שאמר א"א בתק"ח של קנין משיכה ודו"ק: יב) ובהא דב"ב (קנ"ב) הנ"ל דפליגי רב ושמואל דרב אמר ארכבי' אתרי ריכשי ושמואל אמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, י"ל עפ"ד הגמ"י דלשיטתו אזלי לעיל בב"ב (קמ"ז) דאמר רב מנין למתנת שכ"מ מה"ת כו' ואליבא דשמואל משני התם אינה של תורה ועשאוה כשל תורה, וא"כ לדברי הנמ"י דבקנין דאו' לש"ל גלי דעתי דלא ניחא לי' דלקני לכך רב לשיטתו דמתנת שכ"מ מה"ת משה"כ אמר דארכבי' אתרי ריכשי אבל שמואל דס"ל כהלכתא דמתנת שכ"מ דרבנן לכך אמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר והיא הערה נכונה: ומ"מ לדינא לא מפני שאנו מדמין ע"ד פלפול נדון להחמיר אחר שרוב האחרונים בתשו' העלו דמהני קנין כסף במקום שנהגו גם בין תגרי ישראל וכמו"ש ב"ש ובצירוף שאר הקנינים שכתבתי הנלע"ד: סימן צו ב"ד ה' וארא תרצ"א דאמבראווא.

שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה חיים רובין נ"י אבד"ק באלגראד: ע"ד שאלתו בישראל שקנה פרה מנכרי במעות בלא משיכה ובהגעת זמן ליקח הפרה גמרו לעשות חילוף בפרה זו על פרה אחרת ברשות הנכרי שעוד לא ביכרה ועל הנכרי להשלים לו עוד סך עשרה דאללאר וכעת ילדה הפרה השני' זכר אם יש עליו קדושת בכור: א) הנה בבכורות (י"ג) דאר"ל ישראל שנתן מעות לעכו"ם בבהמתו כדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ומפרש כדיניהם שפסקה להם תורה ובמג"א סי' תמ"ח מזה ראי' דלא אזלינן בתר דיניהם של עכו"ם אבל בקו' המג"א קדמו בשו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה וכתב מה דלא אמר הש"ס כדיניהם שהם דנין שידוע ה' באתרי' שלא ה' אוה"ע דנין כן ועיין ח"ס סי' שי אבל בעט"ח סי' כ"ד למד ההיפוך מדברי הרמב"ן שמפורש בדבריו דרק לקנין ממון אזלינן בתר דיניהם אבל לא לענין בכור לא לחיוב ולא לפטור רק בתר דינא דאו' ועיין שו"ת ב"ש סי' קפ"ח שכן עיקר ובמק"א הארכת' בביאור לשון הרמב"ן ואכמ"ל, וא"כ למ"ש הש"ך יו"ד סי' ש"ך דתלי' במחלוקת הפוסקים ר"ת וסייעתו ורש"י וסייעתו דלשי' רש"י דמעות קונה בעכו"ם ישראל שקנה מעכו"ם חייבת בבכורה ולשי' ר"ת דמשיכה קונה פטורה מבכורה ונמצא אף שבדיניהם מהני קנין כסף מ"מ לא מהני לענין בכורה דאזלינן בתר דין שפסקה תורה רק דעכ"פ חייב בבכורה מספיקא של מחלוקת הפוסקים הנ"ל וכמו"ש הש"ך משו"ת מ"ב והרמ"א סי' פז ואף שהט"ז הביא משו"ת רמ"א הנ"ל דבדיעבד קיי"ל כר"ת דלעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה וישראל לא קנה בכסף להתחייב בבכורה הנה הרמ"א לא כתב זה כ"א לצירוף טעמים אחרים ועיין שו"ת הרדב"ז והח"צ הביאם המחצה"ש סי' תנ"א דאין לסמוך על היתר תשובה כ"א שיהי' לפניו כל הצדדים שבתשו' וא"כ הכא מטעם זה לחוד שהי' קנין כסף בלא משיכה א"א לפטרו מבכורה אפי' בדיעבד וכמו"ש הש"ך ואע"ג דלא אזלינן בתר דיניהם מ"מ מספיקא של דינא דידן יש לחייב בבכורה: ב) גם במה דלא אזלינן בתר דיניהם לענין בכורה עלה בדעת' שי"ל דבר חידוש לחלק בין קנה מנכרי או מנכרית, דהטעם דלא אזלינן בתר דיניהם בזה חל עפ"י שו"ת הרמ"א סי' י' דגם הנכרי מצווה לקיים דין ישראל דהוא בכלל ז' מצות שמצווה על הדינין א"כ איך נאמר שחייב בבכורה הואיל כדיניהם הוא של ישראל או להיפוך היכי שעפ"י דיניהם הוא של הנכרי הרי הנכרי גופי' מוזהר לקיים דין ישראל וכ"כ בב"צ סי' קכ"ה, ולפי"ז למאי דאמרי' בסנהדרין (נ"ז) בניו לדין ביתו לצדקה דאשה ב"נ אינה מצווה על הדינין א"כ בקונה מנכרית או מוכר מנכרית שפיר נאמר דניזול בתר דיניהם, וכתבתי ע"ד הערה בעלמא אחר שאין נפ"מ מזה בנ"ד והוא חידוש יוצא למקום אחר, ועיין מחצה"ש סי' תמ"ח לגבי מכירת חמץ שטוב למכור מנכרית שאין לה בעל שיועיל בה קנין חצר משום דחצר דאתתא משום יד איתרבאי ובח"ס יו"ד סי' שט"ז לענין בכור במכירה מנכרית פקפק דהא בעכו"ם ל"א יד אשה כיד בעלה הנה לא הביא מ"ש בשו"ת שבו"י סי' כ' דגם בעכו"ם אמרי' יד אשה כיד בעלה אבל לפי האמור חוץ לדין חצר יש עוד נ"מ בנמכר מנכרית מטעם דאשה ב"נ לא מיפקדא אדינין ובדיניהם דיינינן לה: ג) ולכאו' בנ"ד הול"ל דליכא קדושת בכורה משום דאף שניחוש לשי' רש"י דמעות קונות בעכו"ם וקנה הישראל לפרה הראשונה מ"מ במה קנה את הפרה השני' שילדה את הבכור דאי משום קנין חליפין שנאמר דאיתא גם בעכו"ם מ"מ איזה קנין של חליפין

נעשה בזה דגבי החליף פרה בחמור אמרי' דכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית פרתו לבעל החמור בכ"מ שהיא כמבואר בש"ע סי' ר"ג, אבל הכא לא נעשה קנין בא' מהן כיון ששתי הפרות גם מתחלה עומדות ברשות הנכרי, אך שי"ל כיון שהסכימו על החילוף ממילא קנה הנכרי לפרתו של ישראל בקנין חצר לשי' הפוסקים דיש קנין חצר בנכרי עיין קצה"ח סי' קצ"ד ונה"מ סי' ר' ובמקו"ח ושו"ת פנ"י ח"ב סי' ה' וא"כ מכיון שזכה הנכרי בפרה הראשונה של ישראל ממילא נקנית הפרה של נכרי שלא בכרה לישראל וכמו"ש בנה"מ סי' ר"ג דלאו דוקא כשמשך האחד נתחייב זה בחליפיו אלא אפי' נקנה להאחד בשאר קנינים וכמתני' דקידושין (כ"ו) כיון שזכה זה נתחייב זה (בחליפיו: ד) ואמנם י"ל בזה עצה טובה בנ"ד דממנ"פ לא נקנית הפרה השני' לישראל בחליפין דהרי ידוע מה שהש"ך בחו"מ סי' קכ"ג הוכיח דלא מהני חליפין בעכו"ם דלישראל בחדא ולנכרי בחדא והשיג על התוס' קידושין (ג') עיי"ש אבל בשו"ת שע"א סי' ע"ט חזר וקיים שי' התוס' דמהני חליפין בעכו"ם ובהגהת חכ"ש לחו"מ סי' קכ"ג כתב דאף א"נ דל"מ חליפין בעכו"ם אבל ישראל מנכרי כ"ע מודי דמהני אבל בשע"א שם מבואר דאין חילוק בין עכו"ם מישראל או ישראל מעכו"ם דלהפוסקים דל"מ חליפין בעכו"ם ה"ה בישראל מעכו"ם ולהפוסקים דמהני בודאי שאין חילוק: ה) אך המהרשד"ם תמה תמי' עצומה דאיך נאמר שיועיל חליפין בעכו"ם הא מקרא מלא דכ' בבוועז וזאת לפני' בישראל על הגאולה ועל התמורה ואמרי' בב"מ (מ"ז) זו חליפין, אבל בחקר הלכה מבעל האו"ח חקירה ד' העלה דדבר זה אי מהני חליפין בעכו"ם תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל אי קיי"ל מעות קונות עפ"י ד התוס' ב"מ (מ"ו): דחליפין שוה בשוה מהני אפי' בפירא ובדבר שאינו מסויים והיינו משום דקרא על התמורה זו חליפין מיותר כמו"ש בפנ"י דשוה בשוה תיפוק לי' מטעם כסף למ"ד מעות קונות אלא ע"כ דאתי לרבות כנ"ל ואכתי תיקשי דצריך קרא לעכו"ם שמהני חליפין שוה בשוה דאיהו לא קני בכסף אבל הרי בקרא דבוועז וזאת לפני' בישראל על הגאולה ועל התמורה ולגבי הישראל דמהני כסף מיותר על התמורה רק דאתי לרבות כנ"ל.

ולפי"ז ל"ק מה שתמה המהרשד"ם דאיך נאמר שמהני חליפין בעכו"ם הא מקרא מלא וזאת לפני' בישראל דז"א דמה שאמר קרא בישראל אתי רק לזה דכתיב על הגאולה דאמר בגמ' זו מכירה ולאורויי דבישראל איירי שמעות קונות ולמידק מן ועל התמורה דמהני חליפין שוה בשוה אפי' בפירא ודבר שאינו מסויים וכ"ז לר"י דס"ל מעות קונות משא"כ לר"ל דמשיכה קונה קרא דבישראל ע"כ אתי רק למעט עכו"ם מחליפין כקו' מהרשד"ם עיי"ש בביאור הדברים לאשורן:ו) ולפי"ז בנידון שאלתינו ממנ"פ לא נקנה הפרה השני' לישראל בחליפין דאי לשי' רש"י דמשיכה קונה בעכו"ם א"כ הכא שלא הי' משיכה כלל רק שהישראל קנה את הפרה בראשונה במעות לחוד אין כאן קנין כלל וממילא דליכא גם קנין חליפין בפרה השני' ואי לשי' ר"ת דמעות קונות בעכו"ם והיינו משום דלישראל עמיתך במשיכה כדס"ל לר"ל הרי לדידי' לא מהני חליפין בעכו"ם דגלי קרא וזאת לפני' בישראל כנ"ל א"כ נהי שקנה הישראל לפרה הראשונה בכסף מ"מ לא קנה לפרה השני' בחליפין כלל ודוק היטב בזה: ז) חוץ לזה נראה דאיכא בנ"ד ג' ספיקות, ספק כשי' רש"י דמעות אינן קונות בעכו"ם וספק דלמא כהש"ך דחליפין ל"מ בעכו"ם וספק כהפוסקים דל"מ חצר בעכו"ם וממילא ליכא גם חליפין כנ"ל, ולכאו' יש

לדון דהכא קנה ישראל פרה בראשונה גם מטעם חצר כיון שהתנה שתרעה אצל הנכרי
הוי כשכר רשות העכו"ם וכמו"ש בח"ס חו"מ סי' ס"ו וע' משפ"ש סי' קצ"ב שהאריך
בזה, אמנם בנ"ד לש"ל כן דא"כ שוב ל"ה חצירו של עכו"ם שיקנה על ידו פרה השני'
דבדבור ל"א חצירו וקנינו באין כאחד כדברי הטור חו"מ סי' קפ"ט לגבי חצר הנפקד
ורשות המפקיד ועי' קצוה"ח שם ודו"ק: וע"כ לפי הראות והבירור היטב שלא הי' קנין
לישראל זולת כפי ציור הדבר כאן ובשאלתו, לנע"ד להתיר שאין כאן קדושת בכור
כלל, וד' יתן יצילינו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות.

שוב כתב לי הרב השואל שמבלי משים במה שהערתי אם יש חילוק בין קנה מנכרי או
מנכרית, כוונתי לגופא דעובדא כאן שבאמת הי' העסק עם נכרית, ובכ"ז על שההערה
הנ"ל היא רק לחזוד ופלפול, משנה לא זזה ממקומה והטעמים מספיקים להתירא: ידידו.
סימן צז ב"ה ד' וישב תרצ"ד.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החו"ב בנש"ק כש"ת מו"ה מנחם מענדל הורוויץ נ"י
אבד"ק ליסקא ועמו הרבנים הגדולים מו"ה יעקב הורוויץ נ"י ומו"ה אברהם נ"י דומ"צ:
ע"ד השאלה בראובן שהי' לו סכסוך עם שמעון והתפשרו עצמם רק שלא הי' קנין וגם
לא חתמו על הכתב פשר, אח"כ לא רצה הנתבע להסכים על הפשר רק באופן שהתובע
יתן קנס לצדקה של בית יעקב ועתה תובע מהב"י חזרה הסך שנתן על שהי' אנוס וגם
מסר מודעה ע"ז וכת"ה ציון למ"ש בד"ג כלל פ"ו סי' ו' משו"ת רמ"ץ בנוגע לזה בחו"מ
סי' ז': עיינתי בשו"ת רמ"ץ שם והוא בא' שקבל את חבירו בערכאות שביזה אותו
וקנסוהו שיתן איזה סך לצדקה ומחצה מזה יהי' לעניי ישראל אח"כ שלח השופט המחצה
להרב לחלק לעניי ישראל והנותן תובע מהרב להחזיר לו כי באונס נתן ששקר ענה עליו
שכנגדו וא"א לברר הדבר כעת ע"ז כתב הג' המחבר ז"ל לזכות את העניים בנימוקי
השואל כיון דקיי"ל דתלוהו וזבין אגב אונסא גמר ומקני והכ"נ בעבור המעות שיתחלק
לעניים יקבל שכר בעוה"ז ועוה"ב, והרשב"א פ"ג דסוכה הק' לגבי מלל"נ דהא מקבל
שכר ואיכא הנאה ותי' רק גרם הנאה ולא נהנה מהאי' עצמו אבל לענין גמר והקנה י"ל
דמקרי הנאה ואף שי"ל דזה הוי כאנסוהו לקנות דבעד המעות קונה השכר, גם דעת
הסמ"ע ברס"י ר"ה דדוקא בנתן מעות בעין גמר ומקני ולא בשט"ח מ"מ גם באנסוהו
לקנות וגם בשט"ח יש פוסקים דמהני וע"כ בכה"ג דהאונס הוי דברים שבלב רק דדנים
משום אומדנא דמוכח ומכיון דהוי סד"ד אם גמר ומקני שוב ל"ה אומדנא דמוכח גם ע"פ
התה"ד ברמ"א סי' רס"ח דבנפסק הדין כבר נתיאש והכ"נ כבר נתיאש שלא ידע אם יתן
השופט המעות לחלק ע"י הרב ע"כ מטעמים אלו זיכה את העניים זתו"ד בתשובתו:
ונחזי אנן בנ"ד נראה דליתנהו להנהו טעמי דלעיל דהתם מציור השאלה נראה שהנותן
לא מסר מודעה רק משום דמתנה לא צריך שיכירו העדים באונסו וכן אם ידוע האונס
ל"צ מסירת מודעה כמבואר בסי' ר"ה וא"כ בלא מסר מודעה אנו דנין רק מאומדנא
דמוכח בדברים שבלב ע"כ כתב בשו"ת הנ"ל דכה"ג דהוי סד"ד שוב ל"ה אומדנא
דמוכח משא"כ בנ"ד שמסר מודעה אין זה דברים שבלב וא"כ אפשר דכל זמן שלא בא
המעות ליד העניים לא זכו בו ובסד"ד הממע"ה, וגם הטעם של יאוש בעובדא דהתם
ל"ש בנ"ד שנתן המעות ביד ישראל דל"ה יאוש וכה"ג דאמר בב"ק (ק"ד) סבר למחר
נקיטנא לי' בדינא: ובעיקר הדברים שם דמשום שכר המצוה יהי' בכלל תלוהו וזבין יש

לעיין מהא דב"ב (מ"ח) אלא כדתניא יקריב אותו מלמד שכופין אותו כו' ודלמא שאני התם דניחא לי' דתיהוי לי' כפרה ובתוס' שם דהוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה עכ"ל ולא כתבו דהוי כמו מכר ע"י שכר המצוה של הקרבן שנדר לכאוי יש למשמע דמשום השכר ל"ה כמכר ואפשר מטעם הסמ"ע הנ"ל דרק במעות בעין גמר ומקני אבל י"ל דעדיפא קאמר הש"ס משום דניחא לי' דתיהוי לי' כפרה וממילא דה"ה משום שכר המצוה הוי ג"כ כמכר, ובשבת פ"ח דאמר מודעה רבא לאורייתא ולהנ"ל דשכר מצוה הוי כנתן מעות ועושה כמכר א"כ מכש"כ בקבלת התורה כולה עם שכר המיועד יהי' כתלוהו וזבין דזביני' זבינא: אבל נזכרתי שבאמת כן הקשה בשו"ת חמדת שלמה סי' י"ג מהא דמודעה רבא לאורייתא דהרי הוי תלוהו וזבין ותי' דלא מהני תלוהו וזבין כ"א בהוציא הדבר מרשותו משא"כ בקבלת התורה שהי' רק קבלה בחיוב על קיום המצות להבא ולפי"ז יתכן שפיר דמשום קבלת שכר מצוה הוי תלוהו וזבין: וי"ל בזה הא דגיטין (ל"ח) בר"א ששיחרר עבדו והשלימו לעשרה שכתב הר"ן דליכא משום לא תחנם כיון דמשום נייחא דמצוה קעביד הוי כמוכרו לו ועיין מג"א סי' צ' בזה, ולכאוי יש להעיר בדברי הר"ן מירושלמי פ"ג דמעשרות במעביר תאנים בחצרו לקצות בניו וב"ב אוכלין ופטורים ומוקי לה כמ"ד אין מזונות לאשה ד"ת היינו דמשום חוב דרבנן ל"ה כמכר שיקבע במעשר ולפי"ז הכ"נ בר"א ששיחרר עבדו משום נייחא דמצוה דרבנן של תפלה בעשרה ג"כ לא יהי' כמוכר לו וכתבתי בזה במק"א, ולהנ"ל יתכן בפ"י הר"ן דנייחא דמצוה דהוי כמוכר לו היינו משום שכר מצוה הנ"ל אין נפ"מ דאפי' במצוה דרבנן משום השכר הוי כמכר ולמ"ש הרא"ש בר"א ששיחרר עבדו שהי' לקריאת פ' זכור שהוא דאו' בלאה"כ א"ש: אמנם לנדון של הרמ"ן לנ"ד דמשום שכר הצדקה יהי' כמו תלוהו וזבין אכתי יש לדון דהתוס' כתובות מ"ט הקשו בהא דכופין על הצדקה הא הוי מ"ע שמתן שכרה בצידה ותי' בא"מ אע"ז סי' ע"א לפמ"ש בעקרים דלמען יברכך לא קאי על גוף הנתינה רק על דלא ירע לבבך שהוא נותן בשמחה ובטוב לבב ומדוייק לשון הכתוב ולא ירע לבבך בתוך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך א"כא"ש מה דכופין על הצדקה דמכיון שאינו נותן ברצון כ"א ע"י כפי' ואין כאן טוב לבב ליכא שכר וממילא ל"ה מתן שכרה בצידה עכדפח"ח, ולפי"ז גם הכא שהוכר אונסו והוא טוען ותובע שנתן באונס לא מוטב לב א"כ ליכא שכר מצוה ושוב ל"ה תלוהו וזבין וצ"ע לפי"ז בדברי שו"ת הרמ"ן הנ"ל, ועכ"פ בנ"ד בודאי דיכול לטעון טענת אונס דליתנהו גם להטעמים של הרמ"ן בשיטתו כמו שכתבתי לעיל משום דכאן הי' ג"כ מסירת מודעה דאין כאן משום דברים שבלב וגם מדין יאוש ליכא בזה כנ"ל לכן נראה דיכול הנותן לתבוע החזרת המעות שנתן ע"י אונס: אך כ"ז באופן שהי' באמת הנתינה באונס אבל לפי הצעת השאלה שנתן זה מהכרח קיום הפשרה אם לא הי' לה תוקף בדין שהיתה בלא קנין א"כ אין זה אונס דמה הכריחו לפשרה הלא הי' יכול לתבעו לד"ת ויקוב הדין וגם כיון שהתובע לא רצה ליכנס בפשרה כ"א באופן זה שיתן הנתבע לצדקה א"כ הכל נכנס בכלל הפשרה ומה שנתן נתן זה הנלע"ד: ידידם דוש"ת.

סימן צח ב"ה כ"א אדר תרצ"ו. שלום להרב המאוה"ג בנש"ק מו"ה שלום יחזקאל רובין נ"י.

דבריו יסובבו על קוטב דברי הר"מ פ"א מה' בכורות ה"ד עפ"י הגי' שהביא בכ"מ דבכור בח"ל אינו קדוש כלל, ומה שיש לדון עפ"ז בספק בכור, והנה כבר דבר בזה בשו"ת שער אפרים סי' ע"ט להצדיק שו"ת מ"ב סי' ל"ה מה שדן להקל בספק בכור. שיש להדברים מקום ע"פ שי' הר"מ וכו' שלמד בשו"ת הר"ן סי' ז' שהר"מ סמך על סוגי' דתמורה (כ"א), דלר"ע בכור בח"ל אינו נוהג ומשמע לי' מדלא מחלק בין ליקדש או ליקרב כדמחלק בש"ס בכורות (נ"ג), לגבי מעשר בהמה ש"מ דבכור בח"ל אינו קדוש כלל וחיידש השער אפרים דמודה הר"מ דעכ"פ אסור מדרבנן רק דבספק בכור שוב הוי ספיקא מדרבנן עיי"ש מה שהאריך בזה: ואמנם מה שיש לתמוה דלפי שי' הר"מ דבכור בח"ל אינו קדוש למ"ש הר"מ ה' תרומות פ"א הכ"ו דתרומה אפי' בימי עזרא אינו מה"ת אלא מדבריהם כיון דכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליק כדאמר הש"ס כתובות (כ"ה) לגבי חלה וילפינן תרומה ומעשר מחלה עיי"ש דלפי"ז הול"ל דגם בכור אינו קדוש בבית שני וה"ה כחולין כמו שאין קדוש בכור בח"ל דיליף ר"ע דממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור.

ובאמת במנ"ח מ' י"ח העלה כן דלפי שי' הר"מ גם בבית שני לא הי' בכור נוהג. אבל כבר העיר בח"ס יו"ד סוס"י שי"ח בחידוש סברא זו שלא הי' נוהג בכור בבית שני וכתב ע"ז שהוא שקר מוחלט וא"כ דברי המנ"ח מופרכים במחכ"ת: ורו"מ העיר דמפורש בירושלמי שביעית פ"ו ה"א דאר"א מאליהן קבלו את המעשרות מה טעם בכל זאת אנו כורתים וכותבים על החתום כו', ומקשה ע"ז מה מקיים ר"א ואת בכורות בקרינו וצאנינו ומשני מכיון שקבלו עליהם דברים שלא היו מחויבים, אפי' דברים שהיו מחויבים מעלה עליהן כאלו מאליהן קבלו.

והרי כל חילי' דהר"מ הוא מדברי הירושלמי כאן דמאליהן קבלו את המעשרות וא"כ דמקשה הירושלמי מבכור דהוי מה"ת הרי מפורש דבימי עזרא הי' בכור נוהג מה"ת עכ"ק. אבל באמת אין הכרח מזה די"ל דהירושלמי מקשה ממנ"ח פ' משום דגם בכור בח"ל הוא פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע בתמורה (כ"א).

(והשתא אי אליבא דר' ישמעאל הרי אפי' בכור בח"ל הוא מה"ת ואיך אמר אנו כורתים שמאליהן קבלו ואפי' לר"ע דבכור בח"ל אינו קרב לש"ל מאליהן קבלו להקריב מה שהיא חולין בעזרה דאין מתנין לעקור ד"ת בקו"ע ומשני הירושלמי דאף שמחויב מה"ת והיינו אליבא דר' ישמעאל מעלה עליהן כאלו קבלו מאליהן.

וא"כ אין הכרח תמי' על דברי המנ"ח משום דהירושלמי קאי אליבא דר' ישמעאל משא"כ למאי דפסק הר"מ כר"ע: עוד עלה בדעתי שיש ליישב דברי הירושלמי ע"ד פלפול שיש להעיר בדברי הר"מ דבכור אין קדוש בח"ל ומשום דממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור דא"כ הרי בגיטין (מ"ז) ובכ"ד דפליגי אי יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר ושי' הר"מ תרומות (פ"א ה"ח) דמאן דס"ל יש קנין לעכו"ם לא מהני אפי' חזר ישראל ולקחה משום דהוי כיבוש יחיד.

א"כ הקרקע זו שקנה העכו"ם הוי כח"ל, ועתו"ס ע"ז כ"א ד"ה אף, שא"נ שיגרע ח"ל מעכו"ם כו', ולפי"ז תקשי דא"כ גם בא"י משכחת שלא יהי' דין בכור באופן שהי' לידת הבכור על שדה של קנין עכו"ם שהרי גם בכור שנולד בח"ל שהביאו לא"י הוא ראוי להקריב רק משום הקישא דמעשר דגן שאינו נוהג בח"ל.

ואין שום ריעותא בבכור רק משום מקום הלידה שהי' בח"ל א"כ אפי' בכור בא"י יש מציאות שלא יהי' קרב וקדוש באופן שהי' הלידה במקרה על שדה של קנין עכו"ם די ש קנין לעכו"ם בא"י ולמה א"כ אמר ר"ע רק בבכור בח"ל שאינו קרב והרי משכחת לפעמים גם בככור בא"י שלא יהי' קרב והיא הערה עצומה, רק שי"ל דבאמת ילפותא דר"ע אתי' רק למאי דקיי"ל אין קנין לעכו"ם בא"י לפטור ממעשר א"כ הוי קרקע עכו"ם שפיר מקום שאתה מעלה ממנו מעשר דגן ולכך גם הבכור שנולד שמה קרב וקדוש.

ואמנם דבר זה אי יש קנין לעכו"ם לפטור ממעשר נראה להלכה דתלי' בפלוגתא דש"ס בבלי וירושלמי דמנחות ס"ו ר"מ ור"י ס"ל דתורמין משל ישראל על של עכו"ם ור' יוסי ור"ש ס"ל דאין תורמין וקאמר הש"ס דפליגי במירווח עכו"ם אי פוטר אבל כ"ע ס"ל דאין קנין לעכו"ם בא"י. א"כ משוה"כ קיי"ל להלכה דאין קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר.

אבל לפי שיטת הירושלמי דמאי הביאו בתוס' שם הגירסא ר' יהודה ורש"א אין תורמין וקאמר דפליגי ביש קנין דס"ל לר"י ור"ש דיש קנין ומקשה בירושלמי שם ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש בתמי', מבואר בשיטת הירושלמי להלכה דיש קנין, ומעתה מתורץ היטב קו' הנ"ל בירושלמי דשביעית (פ"ו) מה דמקשה מה מקיים ר"א ואת בכורות בקרינו כו' ולא משני דגם בכור בימי עזרא הוי רק דרבנן משום שאי אתה מעלה מעשר דגן, ז"א דהירושלמי לשיטתו דקיי"ל יש קנין לעכו"ם להפקיע ממעשר ע"כ דליתא להקישא זו דמקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור דא"כ אפי' בכור בא"י לא יהי' קרב באופן שנולד בשדה של קנין עכו"ם אע"כ דליתא להקישא דר"ע לשי' הירושלמי ודוק.

ועיין בקונטרסי תוס' שביעית מ"ש פלפול עצום בשי' שני התלמודים לענין יש קנין]:
ואמנם הגם שאמרנו להסיר את התמי' מן הירושלמי בכ"ז הדבר מוכרח מעצמו דודאי שהי' נוהג בבית שני וכמו"ש הח"ס שלומר שאינו נוהג הוא שקר מוחלט, וא"כ צריך ביאור טעמו של דבר באמת אמאי, הלא גם אז ל"ה ממקום שאתה מביא מעשר דגן כיון דלאו כולהו סליק ויבואר לפנינו, הנה בשי' הר"מ דבכור בח"ל אינו קדוש כלל הביא ביד שאול ביו"ד סי' ש"ו בשם אביו הגאון ז"ל שתמה ע"ז ממשנה מפורשת (תמורה ח') דנחלקו ר"ע וחכמים אי ממירין בבכור וא"ל ריב"נ ר"ע מה לי אמאינו מימר בחטאת ואשם שהרי אין זכין בהן בחייהן תאמר בבכור שזכין בחייו ומקשה הש"ס מהא לר"נ דאמר דאין לכהן זכי' בבכור תם כיון שהוא להקרבה ומשני בבכור בח"ל ור"ש הוא דאמר אם באו תמימים יקרבו לכתחלה לא, והשתא להר"מ קשה הרי הכא דאיירי לר"ע ולדידי' אין בכור בח"ל קדוש כלל עיי"ש שנדחק בזה והוא תמי' עצומה מרפסא איגרא: עוד הקשה בלח"מ ה' בכורות פ"א בדברי הר"מ במה שפסק כר"ע דבכור בח"ל אינו

קרב והרי בתמורה, (כ"א) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהכי דר' ישמעאל אמר יכול יעלה אדם מע"ש בזמה"ז ויאכלנו בירושלים ת"ל ואכלת לפני ד' וגו' מה בכור אינו נאכל אלא לפני הבית אף מעשר כו' ור"ע דריש להאי קרא דבכור בח"ל אינו קרב דממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור וכן עזאי ואחרים כל אחד דריש לה למלתא אחריתא ואילו הרמז"ל מזכה שטרי ככולהו תנאי, וכבר הקשו גם התוס' (ר"ה ו') מכן עזאי ואחרים עיי"ש, וכתב הלח"מ לתרץ דמכח קו' התוס' ס"ל לרבינו ז"ל, דסוגי' פליגי אהדדי ואית לי' לסוגי' דזבחים דמהקישא כולהו שמעת מינה דאין היקש למחצה, אלא שקשה ע"ז א"כ איך יתרץ קו' הש"ס בתמורה (כ"א) על מתני' דאם באו תמימים יקרבו מברייתא דבן אנטיגנוס דלא קבלו הימנו ולא מצוי לתרוצי הא ר' ישמעאל והא ר"ע כיון דאמרת דלא פליגי עכ"ק, ובישוב קו' העצומות נראה דכבר הבאתי קו' הח"ס דלר"ע לא יהי' ג"כ בכור נוהג גם בבית שני כיון שאין מעשר דגן נוהג מה"ת, ורו"מ כתב לתרץ ומצא כן בשו"ת ארז יו"ד סי' תי"ב דבזמן שאין מעשר דגן נוהג כלל לא שייך ההיקש דבכור למעשר דגן, תדע דבבכורות (ד') ס"ל לר' יוחנן דקדשו בכורות במדבר אע"ג דבמדבר לא הי' עוד חיוב תרומה ומעשר וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור אע"כ שכיון שלא הי' אז מצוי כלל מעשר דגן לא שייך ההיקש וכמו כן בבית שני בימי עזרא דאין תו"מ נוהגים שם מה"ת ליכא ההיקש דבכור למעשר וכה"ג אשכחן לגבי הלל ושירה דקודם שנכנסו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו ארצות שבח"ל לומר שירה וכיון שגלו חזרו להכשירן עיין מגילה (י"ד), עכתו"ד.

ולענ"ד במחכ"ג אין בזה כדי שביעה דהכא מה דמיון בית שני לזמן המדבר דבאמת בזמן המדבר לא שייך כלל לומר דהוקש בכור בהמה למעשר דגן כיון שלא היתה עוד הציווי של דין מעשר דנוהג רק בארץ, אבל בימי עזרא אע"ג שלא הי' נוהג מה"ת דין מעשר דגן והי' נוהג בבית ראשון שאז היקש בכור למעשר ממילא אפי' אח"כ שחרב הבית ונבנה בית שני לא בטיל ההיקש ונשאר הדין דממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור בהמה, תדע שהרי ר' ישמעאל דדריש הקישא למלתא אחריתא דלא יעלה אדם מע"ש בזמה"ז ויאכלנו בירושלים דהוקש מעשר לבכור דבעי מזבח ולא אמרי' כיון דבזמה"ז אין לנו מזבח לא שייך ההיקש אע"כ דכיון דכבר איתא להקישא בזמן המקדש לא בטל אף בזמן מן הזמנים והכ"נ אליבא דר"ע לגבי בכור בח"ל והדרא הקו' דלמה יהי' דין בכור בימי עזרא: גם רו"מ פלפל בחכמה לתרץ מדנפשי' קו' הח"ס עפמ"ש הכ"מ פ"י מה' שמ"ו ה"ה דלאחר גלות עשרה השבטים היו מצפים שיחזרו כמו שחזרו לבסוף ועיין מ"ש הפנ"י גיטין (ל"ו) בישוב שי' ר"ת דיובל נוהג בבית שני עד"ז.

ולפי"ז בימי בית שני הוי מקום הראוי להביא מעשר דגן ע"י שהיו מצפים בכל יום שיחזרו וסליקו כולהו וינהגו תו"מ מה"ת עכ"ד. והנה הגם שהערתו יפה, אינה מוכרחת דמנ"ל הא דסגי במקום הראוי להביא מעשר דגן, דבגמ' אמרי' ממקום שאי אתה מביא מעשר דגן כו' מבואר דבעינן דוקא מקום שמעלה הימנו מעשר דגן ולא סגי בראוי לבילה, ועיין ברכות ד' מכאן חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא וכתב בכסדה"ס שו"ת בש"ר סי' קס"ב כלומר שהיו ראויים שישבו כולם ותהי' שיבה עולמית אלא שגרם החטא ולא

מקרי חזרה זו חזרה כלל וגנזה לימות המשיח עיי"ש, א"כ כיון שגרם החטא דלאו כולהו סליק ודאי לא מקרי אז מקום הראוי לעלות הימנו מעשר דגן.

ועיין מ"ש הש"ך חו"מ סי' ל"ג וחזר בו בסי' ל"ה ומסקנתו דגם בפסול מחמת עבירה לא מקרי תחלתו וסופו בכשרות ול"ה כפסול נגיעה דמקרי תחלתו בכשרות ע"י שבידו לסלק א"ע מנגיעה עיי"ש ועיין ג"כ זבחים (י"ב:) באכל חלב והפריש קרבן והמיר דת וחזר בו הואיל ונדחה ידחה ואי אשמעינן נשתטה משום דאין בידו לחזור אבל היכי דבידו לחזור אימא לא קמ"ל הרי דלא מקרי ראוי היכי שגרם החטא, ועיין ירושלמי פ' כלל גדול דקאמר מה בנין הי' במשכן ולא לשעה היתה א"ר יוסי כיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור כמו שהוא לעולם אריב"ב מכיון שהבטיחן הקב"ה שמכניסן לארץ כמו שהוא לשעה, ובשו"ת ח"ס או"ח סי' ע"ב דתלמודא דידן חולק אמסקנת הירושלמי רק דכיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור כלעולם דמי.

וא"כ מכש"כ כאן בימי עזרא דלאו כלהו סליק מפני שגרם החטא דל"ה כלשעה ולא מקרי מקום הראוי להביא ממנו מעשר ע"י שהיו מצפים שיחזרו: ואמנם בישוב קו' הח"ס נלענ"ד דמשה"כ בבית שני הוי מקום שאתה מעלה ממנו מעשר דגן דהנה במה דא"ר ישמעאל בתמורה (כ"א) יכול יעלה אדם בזמה"ז מע"ש לירושלים כו' כתבו התוס' זבחים ס' דלמאי דאמר בגמ' דס"ל קדושה ראשונה לא קדשה לע"ל מוקמינן לי' למעשר שגדל בפני הבית כמו לגבי בכור דאיירי שקרבו דמו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים עיי"ש, ולפי"ז גם בבית שני לכאן משום אופן המציאות על צד הרחוק שיביא ממנו מעשר דגן שגדל עוד בפני הבית ראשון שיכול לאכלו עתה בבית שני כיון שיש מזבח, ובתוס' ב"מ (נ"ג:) ד"ה ל"פ כתבו דאע"ג דקרבנות כשהי' המזבח שלם ונפגם אין חוזרין ונראין אבל במעשר או בשר זבח לאחר העבודה או שירי מנחה חוזרין ונראין א"כ במעשר שגדל בפני בית ראשון וחרב הבית חוזר ונראה בבית שני וא"כ שפיר מקרי בבית שני מקום שאתה מעלה ממנו מעשר במציאות כזה על צד הרחוק שגדל בפני הבית ראשון אבל אין אנו צריכין לבא למציאות זה, ויותר נראה דבזמן בית שני בכל אופן מקרי מקום שאתה מעלה ממנו מעשר דגן, דאע"ג דעכשיו אין שם דין מעשר מה"ת מ"מ באותו מקום בא"י כבר הי' דין מעשר בבית ראשון והרי לא אמר ר"ע דבעינן מקום שאתה מביא עכשיו מעשר דגן רק אמר מקום שאתה מעלה ממנו מעשר דגן ובאמת הוא מקום שמעלה ממנו שהרי כן הי' מעלין ממנו מעשר דגן בזמן בית ראשון ומקרי מקום ע"י שהי' מעלה ממנו כבר, וכה"ג בערי מקלט דכתיב ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה רוצח אמרי' בזבחים (קי"ז) דבן לוי שגלה לפלכו פלכו קלטו דכתיב כי בעיר מקלטו ישב עיר שקלטתו כבר ובזבחים (קי"ג:) חרבה שהיתה מעיקרא וכה"ג בכמה דוכתי בש"ס, והכ"נ לגבי מעשר דכתיב במקום אשר יבחר וגו' ואכלת לפני ד'.

א"ק מעשר דגן תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך דדריש מיני' ר"ע מקום שאתה מעלה מעשר דגן כו' דמשום שהי' מעלה ממנו מעשר דגן כבר בזמן קדום מקרי לעולם מקום שמעלה ממנו מעשר דגן: ונראה שהדבר מוכרח משום דכמו ילפותא דהכא מקום שאתה מעלה ממנו מעשר דגן אתה מעלה בכור בהמה, בדוגמא זו ממש מצינו ילפותא בגמ' מנחות ע"א ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר

ומ"מ אפי' בזה"ז דליכא עומר מקרי מקום שאתה מביא כמבואר מדברי הר"מ פ"ז מה' תמידין ומוספין אסור לקצור בא"י כו' ולא כתב שאיסור זה הוא רק בזמן שבהמ"ק קיים, וכמו שהוכיח בשו"ת שאג"א החדשות סי' ח' מזה גם ממתני' דמנחות ע"א קוצרין בית השלחין שבעמקים אנשי יריחו קוצרין כו' ובתוס' ד"ה ומתירין דאיירי בזה"ז הרי דלולא זה הי' מקרי ממקום שאתה מביא אפי' בזמה"ז דליכא עומר רק משום שהי' מביאין ממנו כבר.

ובשאג"א שם כתב לדון מטעם אחר דליכא אי' קצירה בזמה"ז כיון דלא קדשה לע"ל וליכא אי' קצירה רק בא"י ועכשיו יש לה דין ח"ל, אבל מטעם דבעינן ממקום שאתה מביא לא הי' בזמה"ז היתר קצירה משום דגם עכשיו בזמה"ז מקרי מקום שאתה מביא ע"י שהיו מביאין ממנו עומר כבר בזמן המקדש.

והכ"נ בדוגמא זו ממש לענין דממקום שאתה מביא מעשר דגן מקרי בא"י לעולם מקום שאתה מביא מעשר דגן ע"י שהיו מביאין כבר בזמן המקדש והיא ראי' נפלאה. וא"כ מתורץ היטב קו' הח"ס דלכך בימי עזרא הי' דין בכור בהמה מה"ת משום דגם אז מקרי מקום שאתה מביא מעשר דגן והיא הערה יקרה בס"ד.

עתה נבוא לישב דברי הר"מ הנ"ל מקו' הלח"מ דמזכי שטרי לכלהו תנאי, שבאמת י"ל דהר"מ למד מסוגי' דזבחים דלא פליגו ומהקישא כלהו שמעת מינה דאין היקש למחצה ולא תיקשי קו' הלח"מ דא"כ דר' ישמעאל סבר כר"ע דבכור בח"ל אינו קרב איך יתרץ קו' הש"ס במתני' דאם באו תמימים יקרבו, ונ"ל דהתוס' תמורה כ"א כתבו למאי דאמרי' אליבא דר' ישמעאל דבכור בח"ל לכתחלה אין מביאין ובדיעבד אם באו תמימים יקרבו מפיק לה מדרשא בספרי רק קדשיך אשר יהיו לך מכאן שמביאין קדשים מח"ל לארץ יכול אף בכור ומעשר כן ת"ל רק, והיינו דוקא לכתחלה הוא דאמעוט דבהא איירי בי' קרא דכתיב תשא ובאת והיינו לכתחלה עכ"ד, והנה לכאול' לפי סוגי' דזבחים ושי' הר"מ דר' ישמעאל ור"ע לא פליגי וס"ל גם לר' ישמעאל דבכור בח"ל אינו קרב א"כ לא יסבור דרשא דספרי מקרא דרק קדשיך לענין בכור בח"ל לכתחלה שהרי ס"ל דאפי' בדיעבד אינו קרב, אבל באמת ע"פ האמור אתיין שפיר הדרשות שתים לענין לכתחלה ולדיעבד והוא, שהרי להאמור אפי' לר"ע דבכור בח"ל אינו קרב דייעבד מ"מ בא"י אפי' אחר שחרב בית ראשון קרב בכור בבית שני דמקרי מקום שאתה מביא מעשר ע"י שהיו מביאין כבר בבית ראשון.

אבל כל זה בבכור שנולד בזמן בית שני שיש לה אז דין א"י רק שהריעותא דבר אחר גרם לו דבעינן מקום שאתה מביא מעשר דגן ע"ז אמרנו דמקרי שפיר מקום שאתה מביא מעשר משום זמן דמקדש ראשון, אבל בנוולד הבכור בזמן החורבן קודם שנבנה בית שני ודאי שאין קרב הבכור לכתחלה אחר שנבנה הבית אפי' למאי דקיי"ל בע"ח אין נדחין ולא נדחה קודם שנבנה כדאמר בזבחים (נ"ט) מ"מ אין מביאין לכתחלה מטעם שנולד הבכור בח"ל דקודם שנבנה הבית הי' לו לא"י דין ח"ל ובספרי ממעט מקרא דרק קדשיך שאין מביאין בכור מח"ל.

ונמצא דאפי' אי ס"ל לר' ישמעאל בבכור בח"ל אינו קרב בדיעבד מטעם דבעינן מקום שאתה מביא מעשר דגן כדס"ל לר"ע מ"מ ס"ל ג"כ לדרשא דספרי דאין מביאין בכור

מח"ל לכתחלה ונפ"מ לבכור שנולד בעת שחרב הבית ונבנה אח"כ ע"י עזרא דמשום טעם דבעינן מקום שאתה מעלה מעשר דגן איתא ע"י זמן מקדש ראשון, ומ"מ אינו קרב לכתחלה כיון שנולד בזמן שהי' לא"י דין ח"ל והוא מדרשא דספרי מקרא דרק קדשיך וכן י"ל גם לר"ע דס"ל מפורש דבכור בח"ל אינו קרב בדיעבד דמ"מ אית לי' ג"כ דרשא דספרי לענין לכתחלה ונפ"מ בכה"ג.

אע"ג דבספרי דברים [י"ב] דמייתי מקרא דרק קדשיך הנ"ל תני דר"ע אמר בתמורה הכתוב מדבר תשא ובאת יכול אף בכור ומעשר כן ת"ל ונדריך ולכאו' מזה דר"ע לא ס"ל הדרשא לענין בכור בח"ל לכתחלה, אבל באמת ז"א מלבד דר"ע לא דריש לענין תמורה רק סיפא דקרא תשא ובאת ולא רישא דקרא רק קדשיך ועוד דתרתני דרוש מינה ואדרבה דר' ישמעאל דאית לי' דרשא דספרי מקרא דרק קדשיך לענין בכור בח"ל איהו גופי' דריש קרא דרק קדשיך אלו תמורות בגמ' תמורה (י"ז:): רק דתרתני דריש מינה וז"פ].

ולפי"ז מתורץ היטב קו' הלח"מ הנ"ל דבאמת ס"ל להר"מ כסוגי' דזבחים דר' ישמעאל ור"ע לא פליגי ואי דא"כ איך משני הש"ס תמורה כ"א מתני' דאם באו תמימים יקרבו בבכור בח"ל כיון דס"ל לכולהו תנאי דאפי' בדיעבד אינו קרב דלהאמור משני שפיר דמתני' דאם באו תמימים יקרבו בדיעבד משכחת לה בח"ל זה שנולדו בשעת חרבן הבית דהוי כנולדו בח"ל דבדיעבד קרב כיון דמקרי מקום שאתה מעלה מעשר דגן ולכתחלה אין מביאין מדרשא דספרי מקרא דרק קדשיך.

ומתורץ ג"כ תמיהת היד שאול בשי' הר"מ דבכור בח"ל אינו קדוש דא"כ איך יפרנס מתני' דתמורה ח' לר"ע עצמו דמוקי בבכור בח"ל שאם באו תמימים יקרבו, משום דלפי האמור משכחת גם לר"ע בבכור בח"ל שקרב בדיעבד דמיירי בבכור שנולד קודם שנבנה הבית שני דהוי בכור שנולד בח"ל והוא קרב בדיעבד משום דמקרי מקום שאתה מביא מעשר דגן ע"י הזמן דמקדש ראשון ומיושב הכל כפתור ופרח עמוד והתבונן: בהזדמנות ראיתי בס' חבצה"ש יו"ד סי' צ"א שכתב ליישב קו' היד שאול הנ"ל ע"פ תוס' זבחים (קי"ד) דאפי' ולדות בהווייתן הן קדושין ולא חל הקדש אם אין ראויין להקרבה מ"מ היכי דהקדישן בפה קדשו וא"כ בבכור דמצוה להקדישו בפה שפיר אתי הא דתמורה ח' דקדוש הבכור בח"ל משום קדושת פה.

ואע"ג שכתבו התוס' תמורה כ"ו דבעופות שאין להן פדיון לא אמרי' מיגו דנחתה עלה קדו"ד נחתה עלה קדוה"ג אבל דבר זה הוא פלוגתא בתמורה (י"ז) דקאמר שמואל המקדיש טריפה צריך מום קבוע לפדות עליו והוא מטעם מגו כמו"ש תוס' זבחים (קי"ד) אע"ג דטרפה אין לה פדיון שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וא"כ מ"ש הר"מ דבכור בח"ל אינו קדוש הוא לדידן דקיי"ל כר' אושעי' בתמורה (י"ז) דלא אמרי' בכה"ג מגו אבל הש"ס תמורה ח' אתי' אליבא דשמואל לכך בכור בח"ל קדוש עכ"ד: ובמחכ"ג דבריו אין להם שחר מלבד הטעם דלש"ל מגו בבכור בח"ל שהקדישו בפה, דהוי כמקדיש בזמה"ז דבהמה תיעקר כדאמר בע"ז י"ג כיון דלא חזי לגופי' ולא לדמי כדאמר בע"ז י"ז, אבל בלאה"כ לא מצינו בכור בקדושת פה דרק היכי שהוא בכור קדוש מאליו אמרו דמצוה להקדישו, אבל בכור בח"ל דאין עליו קדושת בכור א"כ במקדישו קדושת

פה אפשר שיהי' קדוש בקדושת שאר קרבנות אבל קדושת בכור ע"י פה לחוד לא מצינו: ואמנם בדבר הערתו בתמורה (י"ז) דאמר שמואל המקדיש את הטרפה צריך מום קבוע לפדות עליו וקשה להתוס' תמורה (כ"ו) דלא אמרי' מגו דנחתא עליו קדו"ד כו' בדבר שאין לו פדיון והכא בטרפה אין פודין להאכילן לכלבים.

יש לתרץ עפמ"ש התוס' זבחים ע"א ד"ה ובטרפה דמשכחת בטרפה של דרוסה ונפולה שיש להו בדיקה פודין אפי' לכלבים, לפי"ז תקשי בהא דתמורה (י"ז) דמקשה הש"ס לשמואל דאמר צריכה מום קבוע לפדות עלי' והרי אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומשני אלא אימא עושה קדושה למות, והרי יותר יכול הש"ס לשנויי דמשכחת במקדיש את הטרפה של דרוסה או נפולה דפודין אפי' לכלבים.

אך י"ל עפמ"ש בפירש"י זבחים (ע"ד:) דבקדשיםגם נפולה או דרוסה אין מכניסין לעזרה ע"י בדיקה משום הקריבהו נא לפחתך אף שהוא רק אי' דרבנן כמו שאמר הכ"מ פ"ב מאס"מ ה"י עכ"פ יש כאן אי' דרבנן לפדותן כיון שמדרבנן אין להן בדיקה ושפיר מקשה הש"ס אדשמואל אבל לפי"ז מתורץ שפיר קו' הנ"ל דאמאי אמרי' הכא מגו כיון שאין לטרפה פדיון דאין פודין להאכילו לכלבים, ולהאמור ניחא דמשכחת בטרפה של דרוסה או נפולה כיון דעכ"פ מה"ת יש לה פדיון שהרי אפשר בבדיקה מדאו' שפיר אמרי' מגו דנחתא עלה קדו"ד נחתא עלה קדוה"ג ודוק: ולכאורה יש להעיר לפי שהעלתי דבטרפה של נפולה ודרוסה מה דאין פודין לכלבים הוא רק דרבנן א"כ ממילא הול"ל דאפי' אי' מדרבנן ליכא למאי דאמר בשבועות (י"א) בפרה שמתה תפדה אע"ג דאין פודין לכלבים פודין משום עורה ובתוס' שם דמשום דהוי קבה"ב דאין פודין מדרבנן לכך שוב מותר משום עורה א"כ הכ"נ בטרפה של נפולה ודרוסה הול"ל דפודין משום עורה, אבל נ"ל דהנה מה דאמר הכא שפודין משום הבלעת עורה כן מצינו בבכורות ל"א במע"ב של יתומים דאמר רבא דאפי' בגדול מבליעו בעורו כיון דמה שאין פודין מעשר לאחר שחיטה הוא רק דרבנן מותר בהבלעה, הרי סברת התוס' שבועות (י"א) מבואר בגמ', אבל אביי ס"ל התם דבגדול אסור משום הבלעת העור משום דמוכחא מילתא ופירש"י שהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים, ולפי"ז י"ל דדוקא הכא בפרה שמתה לא מוכחא מלתא דלפעמים אפי' שור שוה מאתים ואין הנבלה שוה כלום כמתני' דב"ק י"א, ועיין ג"כ תוס' ב"ק (י"א) דגרסי יביא ארורה לב"ד, א"כ לא מוכחא מלתא שאפשר נוטל הדמים משום העור לחוד, ועוד דגבי פרה שכתב הר"ש פרה, פ"ב דהתנדב לציבור פרה אם נפדית דמי הפדיון לבעלים ולא לתרומת הלשכה משום דאדעתא דהכי לא אקדשה הבעלים, א"כ ליכא פסידא להקדש דבכה"ג אמר בערכין (כ"ט) דפודין בש"פ אפי' לכתחלה הקדש שוה מנה, א"כ יכול לפדות בש"פ ולא מוכחא מלתא שאפשר נותן הש"פ בשביל העור לחוד לכך פודין משום עורה אבל בשאר קדשים אין פודין משום עורה ודוק בכ"ז [ועיין מה שכתבתי בהערותיי לס' חי' מהרי"ו או"ח סי' תקנ"א לגבי הבלעה באי' דרבנן בדברי הט"ז יו"ד סי' קי"ז] יותר אין להאריך כעת: והנני דו"ש בברכת התורה.

סימן צט כבוד ידידי מחו' הרב הגאון המפורסם איש אשכולות כש"ת מו"ה יצחק יהודה טראנק נ"י אבד"ק קוטנא: א) יקבל בזה הס' כוכב מיעקב כרצונו ולעומתו אחכה לקבלת

הס' יבין דעת, מה נעמו לי אמרותיו הטהורות בנוגע לתשובת כ"ג אאמו"ר זצ"ל בהסכמתו לס' בכורי שלמה וכעת מצאה מקומה בכוכב מיעקב סי' כ"ז במה שכתב להוכיח מירושלמי וגם מש"ס דילן דיוצאין י"ח פסח באכילת בני מעיים דאוכליהון לאו בר נש ש"מ דפסח ליכא משום למשחה לגדולה כסברת התוס' זבחים (ע"ז) דלא שייך למשחה לגדולה כ"א במתנות כהונה והעיר כ"ג דבאמת בירושלמי מבואר הטעם דפסח נאכל על השובע שלא יבא לשבירת עצם כתוס' פסחים ע' והוא שלא כפירש"י (דף פ"ו וקי"ט) שהוא משום למשחה, בודאי נאמנו דבריו דמסייע גם בזה בירושלמי והוא מובן מעצמו אבל הרי ראיית כ"ג אאמו"ר זצ"ל לא רק מן הירושלמי לבד כ"א אפי' מן המשנה עצמה מדאמר ר"ע לריה"ג כמין בישול הוא זה מה שמתבשלין ב"מ בתוכו ואי נימא דאין יוצאין י"ח פסח בב"מ לא הי' עובר משום בישול דכל שאינו בקום אכול צלי אינו כבל תאכל נא ושם היתה לבאר בטוב טעם ודברי חמודות עיי"ש, ובהנחת אבן יקר זה מצאו הבונים לבנות מגדלים גם למצא סיוע בישוב פירש"י עה"ת פ' בא בקרא דראשו על כרעיו ועל קרבו דנותן ב"מ לתוכו כריה"ג נגד ר"ע שהוא תמוה רק דרש"י לשיטתו בפסחים פ"ו דגם בפסח בעי למשחה לגדולה עכצ"ל דמה דמקשה ר"ע כמין בישול הוא זה ל"ה הקושי' אלא מכרעיו משא"כ בב"מ אינו עובר משום בישול כנ"ל ובס' כ"ח ויקרא בקו"א כתב אריכות בזה: ב) ואמנם בסתירת שי' רש"י ז"ל דאיכא משום למשחה לגדולה אפי' שלא במתנות כהונה דמה"ט פסח נאכל על השובע משום למשחה לגדולה ואילו בשיטת הירושלמי מבואר דלא שייך למשחה לגדולה כ"א במתנות כהונה שע"כ אמר דפסח נאכל על השובע שלא יבא לשבירת עצם, בישוב זה רחש לבי כעת למצא פשר דבר מלתא חדתא והוא דתלי' בפלוגתא דתנאי דהנה לשון הש"ס חולין (קל"ב) אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים ובמתני' שבת (קי"א) בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול רש"א כל ישראל בני מלכים ובד' קכ"ח רשב"ג ור"ש ור' ישמעאל ור"ע כולהו ס"ל כל ישראל בני מלכים הם ושיטת הש"ס דילן כן נראה להלכה כפירש"י שבת (נ"ט): ד"ה מידי דהוה אאבנט של מלכים ולפי"ז הכ"נ הדין דלמשחה לגדולה שלא בכהנים תלי' בפלוגתא דא דלר"ש ואינך תנאי דכל ישראל בני מלכים ה"ה דשייך בכל ישראל למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים וע"כ רש"י לשיטתובשבת (נ"ט) דקיי"ל להלכה כן, יפה עולה פירש"י בפסחים פ"ו וקי"ט דפסח נאכל על השובע מטעם למשחה לגדולה דאיתא גם באכילת הבעלים: ג) והנה שי' רש"י הנ"ל דקיי"ל כל ישראל בני מלכים צהירה לנו במקום אחר והוא בגיטין (י"ב).

(בהא דכל כבודה בת מלך פנימה שהוא משום דכל ישראל בני מלכים ובשו"ת ח"ס אע"ז ח"ב סי' צ"ט הק' דא"כ תלי' בפלוגתא דרבנן ור"ש בשבת (קכ"ח) הנ"ל אי אמרי' כל ישראל בני מלכים ובגמ' יבמות (ע"ז) אמרי' דעמוני ולא עמונית הכא תרגמו כל כבודה בת מלך פנימה במערבא אמרו ואיתימא ר"י ויאמרו אליו אי' שרה אשתך הרי דקים לן להלכה חזקה זו דכל כבודה עיי"ש (וראיתי בס' גליוני הש"ס לשבת ס"ז שהביא משו"ת הר"י מברונא סי' רמ"א דמה דילפינן מכל כבודה בת מלך פנימה תלוי בפלוגתא דרבנן ור"ש וכתב בהא דיבמות (ע"ז) דלפי"ד הר"י מברונא י"ל דפליגי בפלוגתא זו דבבבל היו סבורים כר"ש וע"כ הכא תרגמו משום כל כבודה ובמערבא ס"ל כרבנן

דר"ש ולכן הוצרכו ללמדו מקרא אחריו דו"אמר הנה באהל, ותמה אני על גודל בקיאותו של הגאון המחבר ז"ל שהרי דברי הר"י מברונא הם דברי פירש"י גיטין י"ב והערתו מיבמות (ע"ז) הוא דברי הח"ס כנ"ל) באופן שמצינו שהוא פלוגת שני התלמידים בבלי וירושלמי אי קיי"ל להלכה דכל ישראל בני מלכים: ומעתה לפי כל האמור מה מאד מיושב דברי הירושלמי הנ"ל בהא דפסח נאכל על השובע משום גזירה דש"ע לא כפירש"י שהוא משום למשחה לגדולה, משום דרש"י לשיטתו בגיטין (י"ב) ושבת (נ"ט) דקיי"ל להלכה דכל ישראל בני מלכים ע"כ איכא גם בפסח טעם דלמשחה לגדולה כדרך שבני ישראל אוכלים אבל הירושלמי לשיטתו שהוא אמרי במערבא דיבמות (ע"ז) דלא קיי"ל כרש"י דכל ישראל בני מלכים לכך הוכרח הירושלמי לטעם נאכל על השובע משום ש"ע ועולה הכל נכון כפתור ופרח בס"ד: ד) וע' בנזיר (י"ב) בפ' המפרש דמה דאמרי' התם דאשה לא ניידא הוא משום דכל כבודה בת מלך פנימה ולכאו' שי' התוס' כתובות (ט"ו) אינו כן דא"כ ל"ק קושיתם שם בד"ה דלמא, לגבי איש דנימא הדרא לניחותא עיין א"מ וק"א שם ולהנ"ל י"ל דמה"ט לא ניחא להתוס' פי' זה משום דא"כ יהי' תלוי' בפלוגתא דרבנן ור"ש: ה) מ"ש כ"ג מר"מ פ"א מה' בכורות הי"ד גם בנתינת מת"כ שייך למשחה וע"כ בעי נתינה דבר חשוב לא כל שהוא וכשי' תוס' רי"ד, הנה חידוש זה מפורש כתב בתוי"ט טהרות פ"ט מ"ד יתנונו לעני הכהן משום דבתרומה מועטת כזו אין רגילין לתת אותה לכהן עני משום דלמשחה בהם כתיב ואין זה דרך גדולה לעשיר עכ"ל הרי חידושו מבואר דבח"ש ל"ה למשחה לגדולה: גם מ"ש דזה יסוד בשי' הרמ"א יו"ד סי' ש"ו סעי' ד' דאסור לישראל ליתן לכהן להקניטו ור"ל מטעם למשחה לגדולה, יעי' בשו"ת מהר"י מברונא סי' קס"א שכ"כ לענין אי כופין את הכהן לקבל הבכור והביא בשם מהר"י ווייל דדרך כפי' ל"ה למשחה כדרך שהמלכים אוכלים ועיין קצה"ח סי' רמ"ג בשם הפר"ח לענין פדיון בכור אי מהני נתינה בע"כ וע"פ הנ"ל יש לפלפל: ו) ויש להעיר עפ"ז בהא דר"ה (כ"ח) כפאו ואכל מצה יצא והרי בפסחים (ק"כ) אמר דמצה כיון דאתקש לפסח כפסח דמי ובפסח בעי למשחה לגדולה ובזבחים (כ"ח) משמע דלמשחה לגדולה הוי לעכובא והכ"נ במצה בעינן דרך חירות ולמשחה לגדולה אמאי יצא בע"כ, ולהתוס' בכורות (כ"ז) דלא שייך למשחה רק בבשר ולא בלחם אתי שפיר אבל לתוס' זבחים (ע"ה:) ד"ה שביעית תקשי לכאו' ועיין מהרש"א ח"א פסחים (ק"ג) דאכילת מצה בגדר שירי מנחה, ובתוס' פסחים (כ"ח:) ד"ה כל הק' דפשיטא שמומר אוכל מצה דאטו מצה קדושה אית בה, וראיתי בבנין אריאל שתי' ע"פ המהרש"א הנ"ל ובשו"ת אנ"ז או"ח סי' שע"ח העיר חדשות דבמצה איכא דין ממשקה ישראל אח"כ מצאתי זה ג"כ בס' יבין דעת בשו"ת סי' ז' והי' יכולים לסייע ממהרש"א הנ"ל, ועכ"פ דיש להעיר שלא יהי' יוצאין במצה בע"כ והוא הערה חדשה: ז) מ"ש כ"ג דבפסח הבא בטומאה למ"ד בפסחים (פ"ד) דאין בו משום ש"ע אין נאכל על השובע לטעם הירושלמי וכדמשמע בפסחים (ע'), אך גם בלא זה לא שייך למשחה בפסח הבא בטומאה דאדרבה למעט בהנאתו עדיף כמו לר"י דדרך סדין בעל עכ"ל, הנה באו דבריו סתומים אבל כוונתו לירושלמי יבמות פ"א ה"א, אבל הרי התם בירושלמי אמר דאתי' כאבא שאול וחייש לבא לשם נוי כו' אבל הכא בפסח הבא בטומאה דמבואר בסנהדרין (י"ב) דגם בפסח טומאה הותרה בציבור וכבר הקשו מכאן אתוס' יומא (ו')

ומנחות (ט"ו) מ"ש דבפסח טומאה דחוי, א"כ דהותרה לש"ל סברא זו דלמעט בהנאתה עדיף, ועוד דהחינוך מ' ז כתב וז"ל וזהו שנצטוינו לאכול צלי דוקא לפי שכן דרך מלכים ושרים לאכול בשר צלי שהוא מאכל טוב ומוטעם עכ"ל ממילא גם בפסח הבא בטומאה דנאכל צלי דוקא נראה דאיכא בי' משום למשחה לגדולה: זה שמצאתי להעיר ולהשתעשע עשע בדברי כ"ג ורמיזותיו הנחמדים ואשמח להשתעשע עמו גם בעתיד: ידידו מחו' סימן ק.

להרה"ג מו"ה יעקב ליפפא נ"י אבד"ק זשארוב א) הנני לרצונו לכתוב לו מחי' בנוגע לספרו משכנ"י. בנדה (מ"ב) שהוכיח אביי דמקום נבילת עוף טהור בלוע הוי דאל"כ נבלת בהמה מיהת ליטמא הק' בתוס' מאי יתרץ רבא הברייתא ות' כגון שבה"ב רחב כ"כ שלא יסיט ותקשי א"כ מאי הוכחת אביי, ונראה דהר"ש פ"ה דזבחים ת' דרבא משני לה בלא אז ממקומו וטומאת משא בנבלה ליכא כ"א ע"י הזזה והיסט, והנה בת' התוס' הנ"ל שבה"ב ה' רחב הק' המפורשים דכה"ג הוי שלכד"א שלא נגע בגרונו וא"כ גם נבלת עוף טהור לא יטמא, אבל נראה כוונת התוס' כדברי הר"ש הנ"ל בלא אז ממקומו ומ"ש שבה"ב ה' רחב דאל"כ לא אפשר בלא הזזה, ונראה לפי"ז דתלי' בפלוגתא ואביי לשיטתו בעירובין (ל"ה) אמתני' דזבים דתנן הקיש ע"ג שידה תיבה ומגדל טמאין ר"נ ור"ש מטהרין ואמר אביי דכ"ע היסט מחמת כחו פירש"י שהסיט את הכלי או את האוהל ממש שניתקו ממושכן משהו טמא, מחמת רעדה טהור והכא ברעדה מחמת כחו עסקינן שהקיש עליהן ממש ולא ניתקן ולא הוסטו אלא רעדו ובהא קמיפלגי דמ"ס הוי היסט ומ"ס ל"ה היסט וקיי"ל הלכה כת"ק דגם כה"ג הוי היסט, ולפי"ז אביי לשיטתו כאן באוקימתא דפלוגתתן בהיסט כה"ג ע"כ גם בנדה (מ"ב) לא יכול לתרץ כתי' הר"ש דלא אז ממקומו דממנ"פ אי ה' רחב הרבה בה"ב הרי לא נגע והוי שלכד"א ואי שהי' רחב בשיעור מצומצם שנגע רק שלא הזיז, הרי כה"ג א"א לבליעה בלא תנועה והזזת גרון וכמו"ש הדרישה בט"ז יו"ד סי' ל"ג סק"ט דקרומים של ושט דאכלה ושתה בהו דמתנדנדים תמיד א"י לעמוד בקרום אחד עכ"ל והכ"נ אף שלא ניתק ברגליו מ"מ הוי רעדה מחמת כחו דמקרי היסט כ"ז לאביי לשיטתו, אבל רבא אפשר דמוקי פלוגתתם במתני' דזבים בענין אחר ע"כ מתרץ לברייתא בכה"ג שבה"ב ה' רחב ודו"ק: ב) בקו' הבכ"ש ע"ד הט"ז או"ח סי' קנ"ד דליכא משום מעלין בקודש ולא מורידין באינו ראוי לקדושה אחרת שהק' מע"ז (נ"ב) לנסרינהו לא תניף עליהן ברזל א"רוהרי אפי' לר' נחמי' דגם בהיכל ועזרות פוסל הנפת ברזל אכתי ה' להם להכניס האבנים לקדושה קטנה לצורך הלשכות עיי"ש: ונראה לתרץ שי"ל דבר חדש דכמו דאמר התם דמקשה וליתברינהו ולישקלינהו לנפשי' ומשני כיון דאשתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו להדיוט, נראה דה"ה דלאו אורח ארעא להשתמש בהו לכה"ב וחילי בזה דהסבר הגמ' דלאו אורח ארעא לאשתמושי בהו להדיוט נראה שנסמך אגמ' דב"ק (ס"ה) דאמר את לא סגי דלא כתב לאפסוקי בין ממון גבוה לממון הדיוט ופירש"י דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא, וממילא לפי"ז הרי כה"ג מצינו בבכורות (ו') וריה"ג לא לכתוב לא ו' ולא פטר ורבנן אידי דהאי קדו"ד והאי קדוה"ג פסיק להו הרי דגם קדו"ד לאו אורח ארעא לערובינהו עם קדוה"ג, והנה הלשכות והה"ב הרי הן קבה"ב וכבר נחלקו בד"ז הרמב"ן והרז"ה [וראה לעיל סי' ג' מה שהבאתי מש"ס כתובות (ק"ו)]

ומירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג] רק דהרמב"ן אמר לגבי מזבח ועזרות דהוי קדוה"ג משום עבודתן מחנכתן כפירש"י שבועות (ט"ו) אבל הלשכות והה"ב נשארו בקבה"ב וא"כ איתא בזה לתירוץ דש"ס במסקנא דלאו אורח ארעא דוק והבן: סימן קא להחו"ב כמר יעקב ארי' הכהן האללענדער נ"י: א) הערת בפירש"י כריתות (כ"ח) במטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו כו' ש"מ קדושת דמים מדחה דהכא דלא חלה עליו קדושת מזבח לעולם יש פדיון לעוף שלכאו' מתנגד לזה ש"ס מפורש יומא (מ"א) ת"ש מטמא מקדש עני והפריש מעות לקינו והעשיר ואח"כ אמר אילו לחטאתו כו' והא הכא דלאו שעת לקיחה ועשי' וקתני דקבע כו' לא תימא ואח"כ אמר אלא ואח"כ לקח מה ניהו דפריק ל'י' והא אין פדיון לעוף כו' הרי מפורש במטמא מקדש עשיר דלא ה'י' ראוי בעוף למזבח לעולם מ"מ אמרי' אין פדיון לעוף והיא קו' חמורה וראיתי בצ"פ שהק' כן: הנלע"ד לתרץ דבתמורה (י"ז) דפליגי במקדיש את הטרפה דלשמואל צריכה מום קבוע לפדות עליו ור' אושעי' אמר אינו אלא כמקדיש עצים ואבנים בלבד הרי דפליגי בכה"ג דלא חזו מעולם אי נחתא לה קדוה"ג ולפי"ז ניחא שפיר פירש"י דכריתות אליבא דר' אושעי' לשיטתו כאן במקדיש את הטרפה דלא חל עליו קדוה"ג ומתורץ לפי"ז הערתך מיומא דהתם הרי בתחלה משני הש"ס אליבא דר' אושעי' והדר מקשה לר' חגא אר"י דלא כר' אושעי' עיי"ש בסוגי' א"כ הש"ס רוצה לתרץ כדי דתיקו שפיר הברייתא אליבא דכ"ע ואפי' לשמואל דס"ל במקדש את הטרפה צריכה מום קבוע לפדות עליו אע"ג דלא חזו מעולם לקדוה"ג ודו"ק: ב) ואמנם בדברי רש"י כריתות הנ"ל במטמא מקדש עשיר שיש לעוף פדיון הנה להתוס' תמורה (כ"ו): אין להם אפי' קדושת דמים עיי"ש ועיין תוס' שם (ל"ג) ד"ה אפי' ותוס' מנחות (ק) ונזיר כ"ו ודו"ק: ג) ובסוגי' זו דמטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו הואיל ונדחה ידחה ופריך עלה מר"ש במפריש נקבה לפסחו ירעה עד שיסתאב ורש"א הוא עצמו יקריב פסח, והקשו התוס' זבחים (י"ב) אדפריך מר"ש לסייע עלה מרבנן, עוד הקשו אמאי לא פריך ג"כ מר"ש לר' יוחנן דאמר בבהמה של שני שותפים שהקדיש חצי' דבע"ח נדחים: ונראה ליישב דבפירש"י כריתות (כ"ז) הק' דליפשוט דבעלי חיים נדחים מדקיי"ל חטאת שכפרו בעלי' מתה אלמא נדחית ות'י' דהלמ"מ היא ואין למדין הימנה, והנה ידוע שי' רש"י נזיר (כ"א) דחטאת שכפרו בעלי' ושאר חטאות המתות לא גמירי כ"א בבהמה ולא בחטאת העוף ועיין שעה"מ ה' פסהמ"ק דאתי' אליבא דר"ש דס"ל ג"כ שאין חטאת ציבור מתה משום דה' חטאות בחד מקום גמירי להו, ולפי"ז לכאו' ה'י' סברא לומר ג"כ לענין בע"ח נדחין לחלק בין בהמה לעוף, דבבהמה אפשר דבע"ח נדחים כמו חטאת שכפרו בעלי' כקו' רש"י ז"ל משא"כ בעוף דלא גמירי חטאות המתות, אבל הש"ס מקשה אדר' אושעי' במטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו מהא דמפריש נקבה לפסחו מר"ש לשיטתו מכח כש"כ דאם בבהמה ס"ל לר"ש דבע"ח אין נדחין מכש"כ בהפריש קן דבעוף הרי יותר הול"ל דבע"ח אין נדחין לר"ש לשיטתו דבעוף ליכא דין חטאת שכפרו בעלי': ומתורץ לפי"ז קו' התוס' הנ"ל אדמקשה מר"ש לסייע מרבנן ולהנ"ל ליכא סייעתא מרבנן דהרי י"ל דרק במפריש נקבה לפסחו ס"ל דבע"ח נדחין דילפינן מחטאת שכפרו בעלי' משא"כ לגבי הפריש קן מודו רבנן: ולפי"ז מתורץ ג"כ קו' הב' של התוס' אדמקשה לר' אושעי' למה לא מקשה אדר' יוחנן בבהמה של שני שותפים, ולהנ"ל מיושב שפיר דמר' יוחנן דמיירי בבהמה

לא יכול להקשות דתיהדר קו' התוס' הראשונה דאדמקשה מר"ש לסייע מרבנן, דרק לר' אושעי' דמיירי בעוף ליכא סיוע משא"כ לר' יוחנן דאיירי בבהמה של שני שותפים א"כ אדרבה לסייעי מרבנן דבע"ח אין נדחין דוק והבן: בברכת התורה.

סימן קב להחזו"ב ושלם כמר מרדכי גרינבוים נ"י: (מ) כתבת לפלפל במה שכתבתי בהסכמה לס' חי' מהרי"ו: והערת בהא דזבחים (ע"ז) דפריך ונימא אשם זה יהא א"ת כו' א"ל תורה תורה אמרי בדכרי מחלפי לך והק' בחק נתן איך אפשר להתנות אשם מצורע בא"ת הא אשם מצורע בעי נסכים וכל אשמות לא בעי נסכים כמתני' דמנחות (צ'), וגם א"א נסכים בנדבה דהוא לאישים ואשם מצורע הנסכים לספלים כדאיתא בזבחים (צ"א), ואמרת לחדש דלר"א דס"ל אדם מתנדב א"ת בכל יום, לדידי' גם א"ת וכל אשמות טעונין נסכים שהרי במנחות (צ') לא נתמעטו מנסכים כ"א מקרא לפלא נדר או נדבה יצא בכור מעשר ופסח חטאת ואשם שאינן באין בנדר ונדבה אין טעונין נסכים, וא"כ הכא בזבחים דמקשה אליבא דר"א דס"ל אדם מתנדב א"ת לדידי' גם אשם טעון נסכים כיון שבאה בנדבה עכ"ד.

הנה ככל החזיון זה קדמך בשעה"מ פ"ו מפה"מ ק עיי"ש אך אתה באת להוסיף דלר"א לאו דוקא א"ת רק גם כל אשם יהי טעון נסכים משום שבא בנדבה כגון א"ת, אבל השעה"מ לא ניחא לי' בזה רק דא"ת לחוד י"ל אליבא דר"א שיהי טעון נסכים כיון שבא בנדבה אבל בשאר אשמות מודה דנתמעטו מנסכים מקרא דלפלא נדר או נדבה ולא מקרי אשמות באין בנדבה כגון א"ת משום דא"ת שבא בנדבה יצא מכלל שאר אשמות [עיי"ש בשעה"מ שמכח זה הק' אתוס' זבחים (ע"ז) בקושיתם לסוגי' בקידושין (נ"ה) דלהתנות אשם סתם בא"ת לר"א והרי לר"א נשתנה דין א"ת בנסכים יותר משאר אשמות] ועפי"ז ממילא אזדא קושיתך ע"ד הרשב"א במנחות צ' לגבי אשם מצורע ששחטו של"ש טעון נסכים משום דאשם נדבה מי איכא והק' הרשב"א דהרי בא בנדבה לר"א דאמר מתנדב א"ת, והקשית דמה מרויח בזה באשם מצורע ששחטו של"ש שלא יהי טעון נסכים ע"י שיהי נדבה לא"ת לר"א שהרי גם א"ת לדידי' טעון נסכים ויפה הקשית עפ"ד השעה"מ הנ"ל אבל כבר הבאתי שהשעה"מ הק' על סברת עצמו מתוס' זבחים (ע"ז) ומשום זה שביק לסברתו הנ"ל רק דלכ"ע כל אשם ואפי' א"ת אין טעון נסכים חוץ מאשם מצורע דכתיב בפירושו: ובפשיטות נראה הטעם דגם א"ת לר"א אין טעון נסכים משום דבמנחות (צ"א) אמרי' ג"כ לפלא נדר או בנדבה מה הפרט מפורש דבר שאינו בא על חטא כו' לפי"ז גם א"ת אע"פ שבא בנדבה מ"מ הרי הוא בא על חטא וכמתני' דכריתות (כ"ה) אומרים לי המתן עד שתכנס לבית הספק וכ"כ ברשב"א מנחות (צ') דא"ת שבא בנדבה מ"מ הוא בא על חטא א"כ ממילא נתמעט מנסכים מקרא דלפלא נדר או בנדבה דמשמע ג"כ שאין בא על חטא דוקא וז"פ: ובקו' הרשב"א מנחות הנ"ל דאיכא אשם נדבה בא"ת העיר כעת תלמידי החריף ובקי כמר אשר קטן נ"י בן מחו' הרב הגאון מוהר"ם נ"י אבד"ק זלאזיץ] דהרי לא מצינו א"ת בנדבה כ"א לר"א דאמר אדם מתנדב א"ת בכל יום וא"כ מאי קושי' דמשום זה אשם מצורע ששחטו של"ש לא יהי טעון נסכים משום דאיכא אשם נדבה בא"ת לר"א דהרי לר"א לשיטתו בריש זבחים אמר אף האשם דפסול בו של"ש וא"כ ממנ"פ לא משכחת אשם מצורע של"ש בלא נסכים ויפה העיר: אך י"ל משום דבזבחים (ע"ז) אמר מאן תנא דפליג עלי' דר"א ר"ש

הוא כו' משמע דלא פסיקא להש"ס שיהי' ר"א יחידאה רק דאיכא עוד תנאי דס"ל בהא כר"א דאדם מתנדב א"ת וע"כ קו' הרשב"א הנ"ל אזלא באופן זה להנך דסבירא להו בהא כר"א ומ"מ ס"ל דאשם כשר של"ש כרבנן וז"פ: ועוד יתכן לכאו' דאע"ג דר"א פוסל באשם של"ש מ"מ אפשר דמודה באשם מצורע שכשר של"ש שהרי בתוס' זבחים (י') ד"ה ומה הקשו לסברתו דעביד ק"ו מעולה שהוא כליל דגם אשם דמה למטה, שלא לשמו נמי ליכשר באשם מהאי ק"ו.

ואמנם יש לתרץ דמה לעולה שכן אינה מכפרת משא"כ אשם דלענין של"ש לא שייך למיפרך כמו דפריך לגבי דמה למטה שחטאת העוף יוכיח' ומצאתי בבה"ז שתי' כן ולפי"ז הא תינח בשאר אשמות אבל באשם מצורע שבא רק להכשיר כדאמר בכריתות (כ"ז) מצורע כי מייתי אלא לאשתריא באכילת קדשים שוב ילפינן מק"ו דעולה דכשר של"ש: ועוד דהרי בזבחים (ט') אמר דחטאת נזיר וחטאת מצורע הני עולות נינהו, ולכאו' א"כ לא יפסלו של"ש, רק כיון דעכ"פ מכפרי קצת וכדאמר בערכין (י"ז) לגבי מצורע ר"ש סבר בעשיר והעני הולך אחר המתכפר ומה ניהו חטאת ועתו"ס זבחים (ז) ד"ה רוצה, ולפי"ז משא"כ אשם מצורע שלא בא לכפר כלל רק להכשיר וכדאמר בערכין שם לר"י דהולך אחר המכשיר ומאי ניהו אשם ובמנחות (צ"א) אשם להכשיר וחטאת לכפר ממילא י"ל דבאשם מצורע כשר של"ש דעולות נינהו ועתו"ס זבחים (י') ד"ה הרי הוא אומר כחטאת כאשם וז"ל באשם מצורע כתיב ובגליון כתב שט"ס וצ"ל באשם כתיב.

א"כ י"ל דגם ר"א מודה באשם מצורע שכשר של"ש, ומצינו חידוש דין לגבי של"ש בעולת מצורע בתו"כ פ' מצורע בקרא והעלה הכהן העולה אע"פ ששחטה של"ש ופי' בז"ר דאע"ג דבכל של"ש לא עלה לשם חובה מ"מ במצורע עלה לשם חובה, לפ"ז י"ל דה"ה לר"א באשם מצורע מודה דכשר של"ש, והגם שבתו"כ מצורע פ"ג אמר כחטאת כאשם פרט לששחטו של"ש, כבר כתב בז"ר שהוא אסמכתא בעלמא דהרי אגן קיי"ל דכשר של"ש וא"כ כמו לדידן כן י"ל אליבא דר"א: בברכת התורה.

סימן קג שלום לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי כש"ת מו"ה משולם אפטייקר נ"י מק' סאנדאווא ווישניא: ערבו לי דברי פלפולו בנוגע לחקירת האחרונים בתשו' בכללא דמין במינו אינו חוצץ מה הוא הגדר של מב"מ, בשו"ת בי"ש או"ח סי' ה' דעתו דמב"מ דנין בתר האיכות וכמו בס"ת שנכתב לשמה והעביר קולמוס לשמה שדן ע"ז בנו"ב או"ח סי' א' מדין חציצה וכתב בבי"ש דז"א דכיון שהם מב"מ באיכות דשניהם כשרים הוי מב"מ וא"ח ותלי לי' בפלוגתא דר"י ורבנן לגבי מב"מ לא בטל דלרבנן דס"ל מב"מ בטל משום דאזלינן בתר האיכות שזה איסור וזה היתר לכך לא מקרי מב"מ ומשא"כ אליבא דר' יהודה וכ"כ בשו"ת אנ"ז יו"ד סי' שע"ג במה דס"ל לר"י בגיטין (כ') דאפי' בכתב הראשון של"ש מעביר עליו קולמוס ומקדשו משום דר' יהודה לשיטתו דבמב"מ אזלינן בתר העצם, גם בח"ס יו"ד סי' רנ"ו כתב דמב"מ שאינו חוצץ היינו ששניהם כשרים בשוה אבל מינו שאינו כשר לאותו דבר חוצץ טפי מאינו מינו כדאמר בריש זבחים דמינו מחריב בה כו': ואמנם בשו"ת טוטו"ד ח"א השיג ע"ז מבכורות (ט'): ורבנן לימא קסבר מקצת רחם מקדש דאי כולי' רחם מקדש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא אמר רב מב"מ אינו חוצץ.

ובפירש"י דלר' יוסי דאמר שניהם לכהן ליכא למיפרך דכיון דתרוי' קדשו כחד דמי, ולרבנן משני דמב"מ א"ח הרי אע"ג דחד קדוש וחד אינו קדוש מקרי מב"מ, וכן הק' בשו"ת אמרי יושר ח"א סי' ט"ו, עוד הק' בשו"ת טו"ט מזבחים (ק"י) במקריב קדשים ואימורין בחוץ חייב דמקשה והאיכא חציצה דאמר רב מב"מ אינו חוצץ, אע"ג דל"ה מב"מ באיכות דהבשר אינו בר הקרבה אע"כ דמב"מ דנין רק בתר העצם: ובשו"ת גבעת פנחס סי' נ"ו לגבי הא דחגיגה (כ"א) דאין טובלין כלי בתוך כלי לקודש שכבודו של כלי חוצץ וקשה דהא מב"מ א"ח ות' דאדרבה לש"ל מב"מ א"ח רק באחד צריך טבילה והאחד אינו צריך דבכה"ג אמרי' דהאחד בטל לחבירו שהוא מב"מ משא"כ התם דבשניהם טמאין איירי כפירש"י דלש"ל שיתבטל האחד כיון ששניהן צריכין טבילה, ומיושב פירש"י מקו' התוס' חגיגה (כ"ב) ד"ה מא"מ.

וראיתי בס' שי"ט סוף מקואות שהק' על שו"ת ג"פ הנ"ל מבכורות (ט') דפירש"י דלר' יוסי ליכא למיפרך כיון דתרוי' קדשי כחד דמי הרי דאדרבה דהיכי דשניהם שווים בקדושה יותר אינו חוצץ דכחד דמי עכ"ד, ויתכן לתרץ דהרי גם בחגיגה (כ"ב) אמרי' דלרבא שאין טובלין כבת"כ מטעם גזרה שמא יטבול בכלי שא"ב כשפה"נ ה"מ בכלי טהור אבל בכלי טמא מהני טבילה משום מיגו כו' ופירש"י מיגו דסלקא טבילה לגופו של כלי ליתהר תוכו ע"י מים הנכנסין דרך פ' דכטומאתו כן טהרתו סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו, אבל בב"ח יו"ד סי' ר"א בדברי הטור אות י"ט כתב טעם חדש משום דכששניהן טמאין אין כאן פנימי וחיצון דחשבינן להו כאלו ה' הכל כלי אחד החיצון והפנימי.

ונראה דדברי הב"ח מסכימים לפירש"י בכורות (ט') הנ"ל דהיכי דתרוי' קדשי כחד דמי, ומזה מוכרח דבחגיגה (כ"ב) שפירש"י מטעם דכטומאתו כן טהרתו לא נחית לסברת הב"ח ז"ל דכחד חשיבי מה שהוא סברת רש"י ז"ל עצמו בבכורות. ולפי"ז יפה עולה מ"ש בשו"ת גבעת פנחס בישוב פירש"י מקו' התוס' שם משום דלשי' רש"י במקומו בחגיגה שם הרי לא אזיל השתא בסברת פירש"י דבכורות, הנה לפנינו בכללא דמב"מ א"ח סברות מתנגדות אי דנין בתר העצם או בתר האיכות: איברא דבקו' הטו"ט ואמרי יושר על שו"ת בי"ש מהא דבכורות (ט') דאפי' היכי דחד קדוש וחד אינו קדוש בבכורה אמרי' מב"מ א"ח, לכאו' שיש ליישב שהרי סברת הבי"ש לדמות זה למאי דס"ל לרבנן מב"מ בטל דלא דמי לדם הפר ושעיר דשניהם הוי מינו משא"כ באחד היתר ואחד איסור והכ"נ לגבי מב"מ א"ח דאם ל"ה מב"מ באיכות חוצץ, אבל הנה הר"ן בנדרים כתב ע"פ סברת רבנן דמשוה"כ מודי בדשיל"מ דלא בטל דמשום שיש לו מתירין שוב מקרי שוה באיכות, לפי"ז ניהא ג"כ הא דבכורות (ט') דאע"ג דהאחד קדוש בבכורה והשני אינו קדוש מ"מ מקרי מב"מ מכיון דאמרי' בבכורות (ג') דמותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם להפקיע קדושת בכור א"כ בדמיון זה יתכן ג"כ דבכור קודם שיצא לאויר העולם דעדיין אין עליו קדושת בכור וגם שאפשר להפקיע ממנו קדושת בכור גם להבא ע"י הטלת מום והוי כעין דשיל"מ דמקרי עי"ז מב"מ באיכות וע"כ שפיר קאמר הש"ס בבכורות דמב"מ א"ח על שעת יציאה מרחם דאז עדיין גם האחד אינו קדוש וכעין דהתו"ס כתובות (י"א) ד"ה מטבילין בקושייתם וז"ל, ועוד דאכתי נכרי הוא ואין שליחות לנכרי דסברתם בקושייתם וגם בת' הא' דאע"ג דבאמת ע"י שליחות זה

עצמו נעשה ישראל מ"מ אזלינן בתר השתא ואכתי נכרי הוא והכ"נ אע"ג דביציאה זו מרחם בא להאחד קדושת בכור מ"מ אכתי חולין הוא אמרי' מב"מ א"ח דהוי כנגע ברחם וממילא קדוש ביציאתו ועתו"ס חולין (ס"ט): דרב יהודה דאמר מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם ס"ל כרבה דמכאן ולהבא קדוש ודוק: ועל קו' הטו"ט הנ"ל מזבחים (ק"י) נראה ג"כ ליישב דאדרבה משם סיוע לדברי הבי"ש, דהנה כבר נודע קו' הקרני ראם במנחות (ז') דמקשה הש"ס וכי מהדר לי' לקומץ לדוכתי' תיקדוש ותפסל ובתוס' שם אע"פ ששיריים מפסיקין בין קומץ לכלי מב"מ אינו חוצץ, א"ר יוחנן זאת אומרת כ"ש אין מקדשין אלא מדעת, הרי שמעינן דר' יוחנן אית לי' מב"מ א"ח ואילו בזבחים (ק"י) הנ"ל רב משני דמב"מ א"ח ור' יוחנן דחיק לאוקמי כיחידאה דאמר ה"מ ר"ש הוא דאמר אפי' העלה על הסלע חייב ולא ניחא לי' בשינויא דרב דמב"מ א"ח: והנ"ל ע"פ קו' הטו"ט הנ"ל דמאי דמשני רב דמב"מ א"ח הרי ל"ה שווין באיכות דהבשר אינו בר הקרבה למזבח כמו האימורין ובכה"ג ל"ה מב"מ.

ונראה לתרץ דזבחים (כ"ז) אר"א מזבח הפנימי מקדש פסולין כו' אי מהתם הו"א דם דחזי לי' אבל קומץ דלא חזי לי' אימא לא קמ"ל כו' שאין מזבח החיצון מקדש אלא הראוי לו והפנימי בין ראוי לו בין שאין ראוי לו מ"ט האי רצפה והאי כ"ש, ונראה עפ"ז דלאו דוקא קומץ מזבח הפנימי מקדש אלא אפי' שירי מנחות מקדש ונקט הש"ס קומץ וה"ה שיריים דכולה חזא הקטרה מקרי כדאמר במנחות נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשיריים כו' דמשה"כ שניהם מקרי עולין דאין מבטלין זא"ז: איברא שראיתי בס' גבורות שמונים במפתחות שכתב מסברא דאין מקדש לשירי מנחה, דאפי' אי מזבח הפנימי מקדש גם לבשר קדשים הנאכלים שאני התם דהם ראויים למזבח גבי עולה דכולה כליל ודמי לקטורת נדבה דמזבח פנימי מקדש לפי שראוי כנגדו בקטורת ציבור משא"כ בשירי המנחות דאין ראוי למזבח לעולם בתורת שיריים דבמנחה שכולה כליל ליכא שיריים עכ"ד, אבל נראה דבמחכ"ג אשתמיטתי' לפי שעה משנה מפורשת (מנחות ע"ב) רש"א מנחת חוטא של כהנים נקמצת וקומץ קרב לעצמו ושירים קרבין לעצמן, גם בסוטה (כ"ג) אמרי' בכל הנשואות לכהנים כו' הקומץ קרב לעצמו והשיריים קרבין לעצמן כר"ש, ואם כן הרי מצינו לפעמים השיריים ראויים למזבח במנחת כהנים הנ"ל וכיון שכן שפיר המזבח פנימי מקדש לשירי מנחה כיון דפנימי מקדש אף שאין ראוי לו רק שראוי לפעמים למזבח.

ואמנם בשר קדשים הנאכלים נ"ל דאדרבה אין מזבח הפנימי מקדש וכמפורש בזבחים (מ"ג) דאר"פ בבשר שלמים עסקינן דלא חזי להקרבה, ואף דרבינא נאיד התם משינוי' דר"פ, יתכן דפליגי בזה אי בשר שלמים פנימי מקדש. וההסבר בדברי ר"פ דס"ל דבשר שלמים אפי' פנימי אין מקדש מדלא מקרי טומאה פורחת ע"י האור במזבח הפנימי נראה שמסתבר טעמי' שפיר מדברי הגמ' זבחים (כ"ז) הנ"ל דקאמר דלכך מזבח הפנימי מקדש אפי' שאין ראוי לו משום דהאי מזבח והאי כ"ש, וכבר הבאתי במק"א מכאן מקור לדברי התוס' מנחות (ח') בשם הר' שמואל דכ"ש עדיפי ממזבח דמקדש אפי' שאינו ראוי להן אם אך ראוי לכלי אחר [ולפלא שלא הביאו מגמ' דזבחים הנ"ל], ולפי"ז הא תינח לגבי קומץ דפנימי מקדש וכן אפי' שירי מנחות שיש להם שייכות לכ"ש דכל המנחה הקומץ ושיריים נתקדשו בביסא, וא"כ הוא ראוי לכלי אחר, משא"כ בשר קדשים אין להם ענין

לקדושת כ"ש, דאע"ג דאמרי' בסוטה (י"ד) דדם סכין מקדש לה וא"כ קידוש כ"ש לכל הקרבן והבשר עמו באופן שראוי למזבח כגון בעולה שכולה כליל, אבל הרי במנחות (ע"ח:) פליגי אליבא דר' יוחנן אי סכין מקדש דר"פ אמר דחזקי' ור' יוחנן דפליגי בתודה ששחטה על שמונים חלות, בסכין קמיפלגי מ"ס סכין מקדש ככ"ש ור' יוחנן ס"ל סכין כיון דלית לי' תוך אינה מקדשת ככ"ש, ולפי"ז ניחא שפיר דר"פ דאמר בזבחים (מ"ג) הכא בבשר שלמים עסקינן דלאו בר הקרבה הוא ול"ה טומאה פורחת ע"י האור במזבח הפנימי משום דר"פ לשיטתו במנחות (ע"ח) דלר' יוחנן סכין לא מקדש ככ"ש וא"כ אין לבשר קדשים שייכות לכ"ש כלל ולא שייך טעמא של עדיפות מזבח הפנימי משום שהוא כ"ש: ולפי"ז מיושב היטב קו' הקרני ראם הנ"ל מה דר' יוחנן נאיד לתרץ בזבחים (ק"י) כרב דמב"מ א"ח מה דאיהו גופי' ס"ל במנחות (ז') לגבי שירי מנחה, ולהאמור ניחא שפיר משום דמב"מ שא"ח אזלינן בתר האיכות דוקא כשו"ת בי"ש הנ"ל א"כ לגבי שירי מנחה שפיר דא"ר יוחנן מב"מ א"ח משום שהם שוין באיכות עם הקומץ דגם שיריים מקרי בר הקרבה שאם יעלו על מזבח הפנימי הוא מקדש להן ונאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשיריים כו' משא"כ הכא בזבחים (ק"י) נאיד ר' יוחנן מלתרץ כרב דמב"מ א"ח משום דרב שפיר משני דמב"מ א"ח שהוא אליבא דחזקי' במנחות (ע"ח) דסכין מקדש ככ"ש וע"כ מזבח הפנימי שהוא כ"ש מקדש ג"כ לבשר קדשים אבל ר' יוחנן לשיטתו שם דסכין לא מקדש ככ"ש ואין מזבח הפנימי מקדש לבשר א"כ לש"ל מב"מ א"ח כיון דלאו בר הקרבה הוא לעולם ול"ה שוה באיכות, ואע"ג דבסנהדרין (ל"ד) בהא דכל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי לו בין שאינו ראוי לו פירש"י כגון שאור ודבש צבי ואיל וחולין עכ"ל מ"מ למאי דילפינן דשאין ראוי לו אין מקדש מזבח החיצון הלכך אפי' מזבח הפנימי אין מקדש אע"ג דמקדש שאין ראוי לו מ"מ מקדש רק דבר הראוי למזבח וכ"ש כגון קומץ דנקט הש"ס אבל לא בשר, ודוק כי יקר ונחמד: הנה הראיתי לדעת דאדרבה סוגי' דזבחים (ק"י) מסייע לשו"ת הבי"ש מדנאיד ר' יוחנן לתרץ כשיטתו במנחות (ז') אע"כ דמב"מ אנו דנין בתר האיכות וכנ"ל: ואמנם נראה שיש מקום ישוב הסוגי' לאידך גיסא באופן שנאמר דמב"מ דנין בתר העצם, והוא שיש לתרץ קו' הקרני ראם הנ"ל עד"ז דבהגהות מנחת אהרן לס' הארוך בעל הש"ך ז"ל העיר בהא דמשני רב בזבחים (ק"י) דמב"מ א"ח הקשה לשי' הפוסקים דחלב ובשר ל"ה מין בשר וא"כ הכא דמקריב קדשים ואימורים בחוץ הדק"ו דהאיכא חציצה דהבשר חוצץ בין חלב האימורים וכן הקשה בהגהת יד אברהם יו"ד סי' צ"ח.

אך י"ל דבאמת משום הא נאיד ר' יוחנן לתרץ כאן דמב"מ א"ח כשיטתי' במנחות (ז) משום דס"ל לר' יוחנן דחלב ל"ה מין בשר, ור' יוחנן לשיטתו בחולין (ק"ב) דאמר שם אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב ג' והקשו בתוס' לשי' רש"י שם דגם בלא טרפה איכא ג' אי' ע"י בשר מן החי. ונראה לתרץ דהר"ן חולין הביא ראיה דחלב הוי מין בשר מהא דאכל חלב מן החי מן הטרפה חייב ג' ואחת מהן בשר מן החי אלמא דחלב בשר אקרי אבל בב"ח יו"ד סי' צ"ח תמה ע"ז דבסוגי' מבואר דהחיוב הוא משום אמה"ח ולא משום במה"ח, ולפי"ז מתורץ קו' התוס' דהסוגי' דזבחים (ק"י) וסוגי' דכאן בחולין מסייעין אהדדי דר' יוחנן לשיטתו דחלב ל"ה מין בשר לכך לא קשה לדידי' דבלא טרפה איכא חיוב שלשה ע"י במה"ח דזה אינו אליבא דר' יוחנן דס"ל דחלב ל"ה מין בשר ומשוה"כ

נאיד ר' יוחנן בזבחים (ק"י) מתירוצא דרב דמב"מ א"ח משום דחלב ובשר ל"ה מב"מ בעצם ובמב"מ א"ח אנו דנין בתר העצם, ולפי"ז יתכן דישוב הסוגי' אדרבה מסייע דבמב"מ א"ח אזלינן בתר העצם, ודוק היטב בכ"ז, והנה ר"מ העיר בחכמה בסוגי' דזבחים (ק"י) מה דלא תירץ ר' יוחנן דמב"מ א"ח משום דלפי"מ דאמר ביומא (נ"ח) שאני רגל דלא מצי מבטל לי' נראה דמב"מ א"ח הוא משום דבטל לחברו, ולפי"ז למאי דאמר בחולין (קכ"ז) אמר רבה בבהמה נעשה יד לאבר קמיפלגי כו' ור' יוחנן מוקי פלוגתא בענין אחר וס"ל דלכ"ע אין בהמה נעשה יד לאבר לפי"ז הכ"נ לש"ל מב"מ א"ח דהבהמה יהי' בטלה לגבי האימורים עכ"ד והוא דרך פלפול יפה, וכבר כתב כע"ז הדרישה ביו"ד סי' רס"ז הביאו הט"ז סק"ל וש"ך ס"ק מ"ה לגבי עובר ירך אמו דרק הולד נגרר אחר האם ולא האם אחר הולד, ועיין שו"ת שבו"י ח"א סי' ע"ג שכתב ג"כ כן מסברא דנפשי', ואמנם הנה בר"ן גטין (פ"ב) במתני' דכותבין על קרן של פרה ונותן לה את הפרה ועל יד של עבד כו' וכתב בשם הר"מ הלוי דבנותן לה סתמא אינו במשמע שנותן לה הכל והגט בטל ואע"ג דאמר' לעיל אוירא דמגלתא הוא התם ה"ט לפי מה שנשאר הרי הוא טפל לגט אבל הכא בעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לא לקרן ולא ליד עכ"ל הרי שלא אמר משום דכל הפרה לא נעשה טפל לקרן או עבד ליד רק משום שיש להן חיות, וגם מה שהשתמש ר"מ בזה לגבי מב"מ א"ח משום דלש"ל שבטלו האימורים לגבי החלב הגם שכן הבאתי לעיל כן משו"ת גבעת פנחס דכל מב"מ שא"ח הוא משום דבטל לחבירו ומה"ט כתב דבשני הדברים צריכים טבילה לש"ל מב"מ א"ח, אבל התם רק משום דלא יכול להתבטל זה לזה ולא זה לזה כיון ששניהם צריכין טבילה אבל הכא אפי' נימא דהבהמה לא תוכל להתבטל לגבי האימורין אבל הלא האימורים נאמר שבטלים וטפלים אל הבהמה והווי כמונחים גם האימורים על המזבח דמב"מ א"ח ועיין נוב"ק או"ח סי' א' בהא דלנאותו אינו חוצץ דבטל לגבי הדבר שדעת השואל דנתבטל עי"ז מציאות הדבר כמו בנוי על עור הבתים של תפילין אם נאמר דהנוי בטל אל העור שוב הוי בזה כמו שהבתים אינן של עור כמו הנוי והנו"ב דחה דבריו דרק אמרי' שהנוי בטל לגבי' אבל לא שיקבלו התפילין עי"ז מציאת הנוי ובח"א כלל י"ד החזיק בסברת השואל וכבר נתעוררתי מגמ' סוף חגיגה דפריך דליבטל העץ מזבח אל הזהב ואס"ד כדברי השואל הרי עי"ז מקבל מציאות הזהב והוי כמזבח של זהב ועיין מנ"ח מ' צ"ז בדין אי מזבח כולו של זהב כשר ועוד דפריך דליבטל הזהב אל העץ והנה זהב ודאי מעכב אע"כ כהנו"ב דנשאר במציאותו ועיין פירש"י עירובין (ג') ד"ה אלא מ"ש דהא רואין הוא דקאמרי ולא שקיל לה מידי ובתוס' זבחים (ע"ז:) ד"ה בדם נהי דאמרי' רואין כאלו הן מים מ"מ מים גמורים ל"ה ודוק והכ"נ שנאמר דעכ"פ בטלי האימורין לגבי בשר הבהמה ומ"מ נשאר כל אחד במציאותו ודוק.

ובעיקר מ"ש בשו"ת ג"פ הנ"ל דמב"מ א"ח הוא מטעם דבטל האחד לחבירו נראה לכא' שלא כן שי' הרמב"ן ז"ל בכורות (פ"ג) מ"ש דלש"ל לגבי בכור מב"מ א"ח כיון דבעי נגיעה דכתיב פטר רחם ועיין תפא"י זבחים (פי"ג) וגם הגאון מהרש"ק ז"ל בסו" נ"ז כתבו כן מסברא דנפשי' ואס"ד דמב"מ א"ח משום דבטל לחבירו הרי הוי זה כנוגע ממש ומאי בכך דבעי נגיעה אע"כ דס"ל שאין זה מטעם ביטול.

ויש להאריך עוד, אבל אין הזמן גורם וכבר נמשכתי להאריך יותר ממה שחשבתי בתחלה: והנני בזה ידידו דו"ש בברכת התורה. סימן קד ב"ה י' אדר תרצ"ט.

שוכט"ס להאברך הנגיד החריף ירו"ש תלמידי מוה"ר יחזקאל פינטער נ"י בק' קארטשין: א) ע"ד ח"ת ביומא (י"ד) מתני' דלא כר"ע, שהעיר לי השואל לפי"ד התוס' פסחים (ס"ט) בהא דגזרו בהזאה שמא יעבירונו והרי נושא מ"ח טמא ויחזור ויטמא את המים ומ"ש הצל"ח דלא נטמא הנושא המים משום שהוא לצורך הזאה וא"כ שפיר אתי גם כר"ע ואי דניחוש שמא טהור הרי אז הוי ההזאה שלא לצורך ונטמא הנושא ומטמא למים ומים שנפסלו אין מטמאין את האדם שהיא הערה יפה.

וכתבת ליישב ע"פ המל"מ פי"ט מאה"ט דכל שתקנו חכמים להזות עי"ז מקרי לצורך הזאה, והכ"נ דמזין על כ"ג משום ספק. יפה כתבת וכוונת למה שכתבתי במועדו ליישב כן ע"ד הפשוט מלבד שכתבתי עוד דרך פלפול] והוספתי דכש"כ היא בדא שההזאה מחמת ספק וכשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ב סי' קס"ה, ובתוס' חולין (פ"ד) בב' התי' אי משום ספק מקרי לצורך לגבי מתוך שהותרה, ובירושלמי יומא (פ"ד ה"ג) שאני אומר משהקטיר נשפך הדם ועובר משום הכנסה יתירה דמשום ספק הוי שלא לצורך ויש לחלק: ובמק"א כתבתי בדברי המל"מ לחלק דאפי' אי גם משום דרבנן צריך הזאה וכדמצינו בכלים הנמצאים דרבנן דלשי' הר"מ מטבילין עם הזאה כמו שיבואר מ"מ היכי דגוף הטומאה דרבנן א"צ הזאה: ב) ואמרתי בישוב קו' התוס' חגיגה (כ"א) בהא דפסחים (ע') סכין שנמצא בי"ד שוחט בה מיד דמסתמא הטבילה הבעלים מאתמול שיהא ראוי היום לשחיטתהפסח, והק' דאמאי לא חיישינן שמא נטמא בול"ה דרבנן שא"צ הע"ש וע"כ לא הטבילה עדיין, ונ"ל בהקדם דברי הר"מ פי"ג מאה"ט שכתב בהא דבי"ג שונה ומטביל היינו דצריך הזאה וטבילה והראב"ד הק' עליו דמנ"ל דחיישינן לטו"מ דמסתברא דחיישינן רק לטו"ש, ונראה דהר"מ הוציא זה מסוגיית הגמ' זו דלכא' לפי שי' המהרש"א שבת (קי"א) דכמו דאמרי' באדם טבילה בזמנה מצוה ה"ה בטבילת כלים נמי בזמנה מצוה אמאי קופיץ שונה ומטביל ופירש"י משום דיש לו שהות לטובלו ולא טביל לה מאתמול, אמאי לא נאמר דבודאי טביל לה מאתמול בזמן היותר מוקדם משום דטבילה בזמנה מצוה, ואין לומר דבאמת עיקר החשש אינו שמא לא טביל לה מטומאה קדומה רק דהחשש שמא היום נטמא, דז"א דבגמ' מפרש הטעם דלא טביל לה מטומאה קדומה דקאמר בסמוך שם ל"צ דנשיא גוסס בי"ג עיי"ש בפירש"י, ועוד דבחשש כלים הנמצאים יותר יש לתלות דנטמא בימים הקודמים דאזלינן בתר רוב ימים וכמו בנגע בא' בלילה אם לא ראוהו חי מבערב טמא שכתב הח"צ סי' ג' משום דאיכא למתלי בזמן מרובה תלינן טפי שנעשה במשך זמן רב משא"כ בראוהו חי אמרי' דהשתא מת ועיין נדה (נ"ז) אם רוב ימי' כו' והכ"נ בסכין שנמצא נתלה ברוב ימים שנטמא מכבר וטביל לה משום דטבילה בזמנה מצוה כדברי המהרש"א הנ"ל, ולפי"ד הר"מ הנ"ל דהי' צריך הזאה דחיישינן לטו"מ מתורץ היטב דאז לא אמרי' טבילה בזמנה מצוה כמו"ש בגבו"א יומא (ח') דטבילה בזמנה מצוה היא רק כשאינו מחוסר אלא טבילה והיא המעכבת הטהרה אבל היכי דאיכא ד"א המעכב כגון היכי שצריך הזאה קודם הטבילה אין כאן מצוה להזות ולטבול דאז טבילה בזמנה לאו מצוה, וא"כ מסתייע מזה שי' הר"מ דצריך הזאה מכח קו' הנ"ל דהרי פסק דטבילה בזמנה מצוה כמו"ש בב"י או"ח סי' תקכ"ד וא"כ

עכצ"ל דחיישינן לטו"מ וצריך הזאה ואז ליכא משום טבילה בזמנה מצוה וזו הערה יקרה: ומעתה מתורץ קו' התוס' דניחוש לול"ה דרבנן, דהא היכי דגוף הטומאה דרבנן אפ"י בטו"מ א"צ הזאה כמו שביארתי למעלה ושוב הוי הטבילה בזמנה מצוה וא"כ ודאי טביל לה מאתמול כקו' הנ"ל ודוק היטב, יותר אין להאריך כעת: והנני דו"ש בברכה.

סימן קה.

ב"ה טו"ב טבת תרצ"ז. כבוד ב"א הגדול בתורה החריף ובקי כ' ישראל יוסף וויידענפעלד נ"י בק"ק טשעבין: ערבו לי דברי תורתך נחמדים להשכיל במעילה (י"ב) מתני' חלב המוקדשין לא נהנין ולא מועלין כו' העיר אביך הגאון שליט"א למה שכתבו בטעם דחלב שרי ולא אסרינן משום דם נעכר ונעשה חלב בגמ' בכורות (ו') שהוא משום שנשתנה, ולפי המבואר בפירש"י ע"ז מ"ו דבאסה"נ ל"מ שינוי ובתוס' מעילה (י"ב) ד"ה המקיז דלכך המקיז דם לבהמת קדשים מועלים בו משום דקרא דלכפר ל"ק רק לאחר שחיטה שראוי לכפרה אבל מחיים מועלין וא"כ דקיי"ל דם נעכר ונעשה חלב נהי דלאיסור דם מהני שינוי אבל לענין אסה"נ דהקדש לא מהני שינוי מה"ת ואמאי אין מועלין עכ"ק.

והערת ליישב ע"פ ירושלמי (פ"ג דמע"ש ה"ו) ר' ירמי' בעי קומי ר"ז בהמה טמאה מהו שתטעון העמדה והערכה כו' אר"י מתניתא אמרה כן חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה היא וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו ומסקנת הירושלמי כן דלכך בחמורה מועלין בחלבה משום דבהמה טמאה א"צ הוה"ע דאל"כ הול"ל שאין מועלין כיון דהחלב א"א לקיים בה הוה"ע והו"ל כמתה שאין לה פדיון והוא כתוס' בכורות (כ"ו) וחולין (קל"ה) דלא מהני העמדת הבהמה להצמר ומתורץ קו' הנ"ל דבחלב המוקדשין לכך אין מועלין בחלב כיון דבהמה טהורה צריכה הוה"ע הוי החלב כמתה וזה ביאור כל המשנה דמעילה (י"ב) שם חלב המוקדשין לא נהנין ולא מועלין והוא מטעם האמור כיון דהבהמה צריכה הוה"ע הו"ל החלב כמתה, בד"א בקמ"ז אבל בקבה"ב הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה שהוא ע"פ תוס' תמורה (ל"ג) נזיר (כ"ו) ומנחות (ק') דהקדיש תרנגולת יש לה פדיון אע"ג דאמרי' שאין לעופות פדיון, חמורה מועלין בה ובחלבה ומטעם דבהמה טמאה א"צ הוה"ע כדאמר בירושלמי זתו"ד היקרים.

ואמנם חסרת לבאר בדקדוק מציעתא דמתני' הנ"ל הא דתרנגולת מועלין בה ובביצתה דמה בכך שיש לה פדיון מ"מ לתנא דבי לוי בתמורה (ל"ג) דאמר הכל הי' בכלל הוה"ע אפי' בע"מ מעיקרו ואפי' עוף ובתוס' מנחות (כ') במתני' דהעופות אין להן פדיון כתבו דדוקא בשקדם הקדישן למומן אבל קדם מומן להקדישן יש להן פדיון וכדתני לוי אפי' חי' אפי' עוףא"כ הכ"נ במתני' דמעילה הנ"ל למה מועלין בביצתה תהוי הביצה כמתה כיון דהתרנגולת צריכה הוה"ע ולא מהני העמדתה להביצה.

ויהי' ההכרח לומר דלא אתי' מתני' כתנא דבי לוי רק כחכמים וכן מה דאמרי' דבהמה טמאה א"צ הוה"ע לשי' הירושלמי בודאי אתי' רק לחכמים דבע"מ מעיקרו א"צ הוה"ע, אבל א"כ נראה דוחק לפרש מתני' דמעילה (כ"א) אליבא דחד תנא דהרי לתנא דבי לוי קשיא מתני'. ובכלל הדברים ראיתי באו"ש ה' מעילה שהביא לירושלמי דמע"ש דחלב הוי כמתה והקשה לפי"ז כנ"ל דא"כ למה בתרנגולת מועלין בה ובביצתה, עיי"ש מה

שהאריך בזה: ויתכן אולי ליישב דמה שכתבו התוס' דלא מהני העמדת הבהמה להצמר הרי תלי' בזה משום דלא בטל הצמר להבהמה ול"ה כגופה דמה"ט כתבו התוס' בכורות (כ"ו) דבקדשי מזבח שיש עליהם קדוה"ג בטל הצמר אגב הבהמה אפי' אותו שנתלש ובר העמדה והערכה חשיב ולא דמי לקבה"ב לפי"ז י"ל דאפי' בקבה"ב יש חילוק בין גיזת הצמר דלא בטל להבהמה ובין ביצת תרנגולת דיותר הוי כגופה כה"ג דאמר בתמורה (ל"א) דמודים חכמים לר"א באפרוח ביצת טרפה שאסור דעד כאן לא פליגי עלי' דר"א אלא בולד בהמה דמאורא קא רביא אבל ביצת טרפה מגופה דתרנגולתא קא רביא ופירש"י ולד אינו אדוק בגופה ומעצמו הוא נוצר וגדל אבל ביצה מעורה היא באשכול ולפי"ז י"ל דגם צמר ושער אע"ג שמחוברין בעור מ"מ ל"ה כגופה כמו ביצה המעורה באשכול ועיין נזיר (ל"ט) דאיבעי' להו האי מזיא מלתחת רבי או מלעיל, ובמק"א כתבתי בקו' השעה"מ ה' ערכין מה דבחולין (קל"ה) אמרי' דגיזה מכחשה ואילו בתמורה (י"א) אמר עבודה מכחשה גיזה לא מכחשה וכתב שהוא מהסוגיות הסותרות ולהנ"ל י"ל דתלי' באיבעי' דש"ס נזיר הנ"ל דאי מתחת רביא ויונק בודאי מכחשה, וממילא הכ"נ לענין זה יש לחלק דצמר ושער שמחוברין רק בעור ואי מלעיל קא רביא ולא מכחשה לגוף לא בטל הצמר להבהמה ע"כ לא מהני העמדת הבהמה לצמר משא"כ בתרנגולת וביצתה דמגופה דתרנגולתא קא רביא אפי' בקבה"ב היא בטילה לגוף התרנגולת ומהני הוה"ע וכה"ג דמחלק ג"כ הש"ס מעילה (י"ב) בין דם לחלב דשאני דם דלא מתקיימת בלא דם כו' והכ"נ לגבי ביצה שייך לומר דלא מתקיימת בלא ביצה כלומר קיום המין של התרנגולת ודוק: מה שכתבת בישוב קו' התוס' מעילה (י"ב) דאמאי בחלב המוקדשין אין מועלין הא אשכחן דאסור בפסה"מ ק דדרשינן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב.

ולהנ"ל שאני במוקדשין תמימים שאינן בר פדיון הוי החלב כמתה ע"פ דברי הירושלמי דמע"ש הנ"ל כיון שאין החלב ראוי לפדות לעצמה דצריכה הוה"ע מקדושת הבהמה משא"כ פה"מ ק דנפדין ומהני העמדה להחלב כתוס' בכורות (כ"ו) הנ"ל דבקדוה"ג בטל הצמר להבהמה עכ"ד, וכתבת ג"כ דנמצא לפי"ז דחלב פסה"מ ק שאסור מה"ת הוא רק קודם פדיון דאז ראוי להוה"ע משא"כ אחר פדיון חלב פסה"מ ק אסור רק דרבנן.

ולא אבין כלל הרי מה דאמרי' דחלב פסה"מ ק אסור הוא מקרא דתזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דאיירי רק אחר פדיון דקודם פדיון הרי אפי' הבשר אסור: ואמנם בעיקר הקו' הנ"ל דאמאי בחלב המוקדשין אין מועלין איך יפקע המעילה שמתחלה קודם שהי' הדם נעכר ונעשה חלב דמועלין בדם שאינו לכפרה, נראה פשוט דלק"מ דמפורש כתבו התוס' מעילה (י"ב) ד"ה בד"א הטעם שאין מועלין בחלב משום שלא הי' דעתו להקדיש דבר שאין ראוי למזבח א"כ אין טעם היתר החלב ע"י שנשתנה רק משום שלא הי' דעתו להקדיש החלב והרי במתני' דלקמן (י"ג) בולד המוקדשין לא יינק מן המוקדשין ואחרים מתנדבין כן ומתנין שהחלב יהא חולין א"כ לכך בכל חלב המוקדשין אמרי' שאין מועלין משום שלא הי' דעתו להקדיש עוד איכא טעמא בהא דחלב המוקדשים משום דאין מועלין בגידולין כמבואר בגמ' דתמורה (ל"א) במתני' דמועלין בגידוליהן לאתויי מאי אר"פ לאתויי חלב המוקדשין לא נהנין ולא מועלין בד"א בקדשי מזבח ובתוס' שם דאפי'

דם חשיב גידולין וה"ק אפי' למ"ד מועלין בגידולין ה"מ דם דחזי למזבח אבל גידולין דחלב לא עיי"ש.

וא"כ מפורש דאין הטעם משום שנשתנה, חוץ לזה אפי' אי אייתנין עלה דאין מועלין בחלב המוקדשין מטעם שנשתנה מדם לחלב לא קשה מרש"י ע"ז (מ"ו) הנ"ל, דכבר הקשה במג"א סי' רט"ז על הר' יונה דס"ל בנבילה שנתהפכה לדבש שמותר מטעם דנשתנה לדבר המותר והרי בבכורות (ו') אמרי' דחלב חידוש הוא דאתי מדם ורחמנא שריא ולהר"י מאי חידוש הוא הרי נשתנה לדבר המותר ותי' בח"י סי' תס"ז דבעינן דוקא נשתנה לדבר המותר שכבר התירה תורה כמו דבש ועיין מקו"ח שם בזה, ולפי"ז הא תינח לגבי היתר אכילה דחלב לולא דגלי לן קרא דחלב שריא משא"כ לגבי אי מעילה דידיעין דכל שאינו ראוי למזבח אין בו מעילה ממילא שפיר אתי' מה דאין מועלין בחלב אע"ג דמעיקרא הי' דם שלפני כפרה שמועלין בו מ"מ הרי נתהפך לדבר המותר שכבר התירה תורה מידי דחולין וכל דבר שאינו ראוי למזבח וחלב בכלל ואע"ג דלא מהני שינוי באסה"נ מ"מ נתהפך לדבר המותר שאני ודוק: וע"פ פירש"י דע"ז (מ"ו) הנ"ל יש ליישב קו' שו"ת הרי"ם יו"ד סי' ז' בהא דדם שבשלו מותר מה"ת והטעם נראה משום דבבישול חשיב נשתנה וכמו יין ושמן מבושל דפסול לנסכים מה"ט שנשתנה מבריאתו וקשה מש"ס דע"ז (כ"ט) בהא דיי"נ מבושל אסור ופריך פשיטא משום דאיבשל פקע לי' איסור, ומאי פשיטות איכא והרי נשתנה בבישול עכ"ק, אבל לפירש"י דע"ז הנ"ל מתורץ דשאני ביי"נ דהוי אסה"נ לא מהני שינוי: ובני הרב מו"ה אברהם נ"י העמידני דא"כ בסתם יינם דקיי"ל שמותר בהנאה נמצא שיש לו תקנה להתירו ע"י בישול שהוא חידוש שלא מצינו ואדרבה מפורש ברמ"א יו"ד סי' קכ"ב סעי' כ"ד ב"ש שעושיין מיי"נ אע"פ שאינו רק זיעה הרי הוא כאיסור עצמו, ובאמנה דבר גדול העיר וראיתי כבר בס' מצפ"א ח"ב סי' ע"ה שכתב באמת לחדש כן דבסתם יינם כל שנעשה חומץ או מבושל פקע איסורא אבל הדבר מוזר, ובס' אמונת חכמים בתשו' שבסוף הס' לאסור בזה, רק אפי' נקבל זה שיהי' היתר לסתם יינם ע"י בישול מ"מ אין לו תקנה לכתחלה בזה, דהרי אין מבטלין אי' לכתחלה ואפי' בדרבנן, ואפי' בדיעבד י"ל דהרי בע"ז (ז) אמר מה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור הרי דבישול ל"ח שינוי וע' ח"ס חולין (ק"ה) שהק' מכאן אפירש"י שם ד"ה סולדת מ"ש דמים סולדות נשתנו מתורת מים ודוק: דודך דוש"ה.

סימן קו.

כבוד ידנ"פ הרב הגאון המפורסם החו"ב מו"ח שמעי' שטיינבערג נ"י אב"ד פרעמישלאן: א) התענגתי עם הערותיו לס' כוכב מיעקב יקרים ונחמדים, וע"ד מ"ש בכוכב סי' ר' הערה נפלאה דאמאי קדשים אמקב"ט למאי דאמר בזבחים (כ"ו) דלמא משום שמנונית הרי דנתערב שמנונית בדם שחיטה ותי' דא"כ לא הוכשר וזה"ק דרבנן, העיר כ"ג מתוס' חולין (ל"ו) דחה"ק ל"מ רק בדבר עב וגוש, הנההפנ"י בפסחים (י"ט) כתב ע"ד התוס' הנ"ל שדבריהם דחוקים ומכש"כ למאי דמצינו במנחות (ק"ב) אליבא דר"ש דאפי' מה דהוי עפרא בעלמא מהני חה"ק א"כ כש"כ משקין עיי"ש: ב) כ"ג הביא מ"ש הראש יוסף חולין (ל"ה) דלמ"ד טומאת משקין דרבנן למ"ל קרא בדם שא"ח עליו

משום טוה"ג להש"ס זבחים (מ"ו) כל היכי דלא קרינן והבשר אשר יגע בכל טמא לא קרינן בו וטומאתו עליו ות"י ד"ל בדם שנקרש כמו"ש הר"מ פ"א מטו"א דהוי אוכל אם חישב עליו לאכילה, והא דפריך בפסחים (ט"ז) דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה אלמא דם מקב"ט ולא משני בנקרש, י"ל דם שנקרש א"ר עוד להזאה ועוד דבקדשים לא שייך חישב לאכילה, ע"ז העיר כ"ג דא"כ נסתר ת"י הנ"ל דצ"ק למעט דם מטוה"ג בנקרש וחישב עליו לאכילה, לענ"ד יתכן דמה דבקדשים ל"ש חישב לאכילה הוא כה"ג דב"ק (ס"ו) עורות של גזלן אין מחשבה מטמאתן ובתוס' ד"ה דגזל משכב דחברי' שאין חסר רק מחשבה ממעט קרא משכבו ולא הגזול, והכ"נ בקדשים שאין להם בעלים ל"מ מחשבה דידהו ועקצה"ח סי' ת"י דל"מ הכשר בקדשים מה"ט והכ"נ מחשבת אוכל הוי כדין הכשר טומאה, ובגמ' חולין (ק"ח) הכשר תחלת טומאה ואא"א דשא"ש, ולפי"ז הא תינח לגבי דם שנטמא וזרקו יפה כתב הרא"י דל"מ מחשבה שיקב"ט משא"כ בהא דממעט קדשים מטוה"ג דהשתא לא איירי שיקבל הבשר טומאה, רק דבעינן דקרינן בי' והבשר אשר יגע אע"ג דחסר מחשבה דל"מ בקדשים מ"מ כיון שאין החסרון רק משום המחשבה קרינן בי' שפיר והבשר אשר יגע כה"ג שכ' תוס' חולין (נ"ה) דהיכי דלא בעי תיקון ואין מחוסר אלא יחוד לא אמרי' כיון שטיהר שעה א' שוב לא יקב"ט, ובזבחים (צ"ד) הא נמי ראוי דא"ב חשיב עלי', ואע"ג דהכא ל"מ מחשבה, מ"מ אין זה מחסרון בגופו רק משום שאינו שלו וכעין דהתו"ס סוכה (ל"ב) דאין לחשבו דיחוי מחמת שאינו שלו, תדע דאל"כ יש לעורר היאך משכחת טוה"ג בק"ק להקצה"ח סי' ת"י דל"מ הכשר בק"ק א"כ לא קרינן בי' והבשר אע"כ כיון דהחסרון דל"מ הכשר ומחשבה רק משום שאינו שלו ודוק: ג) ובקו' האחרונים שהביא בכוכב בהא דמקשה בריש חולין דהדר סכין ומטמא לבשר והרי כאן תיהדר קו' התוס' דמפרכסת כחי' דבסכין ל"ש גזירה דשמא יגע אחר פרכוס, נ"ל כעת בהקדם קו' הצל"ח לשי' הר"מ דדם קדשים אמקב"ט אפי' מדרבנן א"כ הדק"ו הש"ס פסחים (ט"ז) ת"ש על מה הציץ מרצה על הדם שנטמא דמשני מדרבנן ונ"ל דלכא' איך משכח"ל שהדם לא יקב"ט להתוס' פסחים (י"ז) ד"ה אבל דם דדם שנפסל הו"ל נשפך כמים ומקב"ט וכן העיר בשו"ת אנ"ז או"ח סי' כ"ב דנאמר באים כאחד ויפסל ויטמא, ואני הוספתי דכה"ג הק' בתוס' ב"ק (ע"ז) ד"ה פרה בהא דמנחות (ק"ב) לגבי נותר ופרה דנימא דבתחלת הנגיעה כבר נפסלה הפרה ובסוף נגיעה מטמאה טו"א דאז כבר אין עומדת לישרף עכ"ל והכ"נ בתחלת הנגיעה נפסל הדם ובסוף נגיעה שוב נשפך כמים, אך י"ל עפ"ד הצל"ח שם דבדם שנטמא כיון דהציץ מרצה שפיר מקרי אין נשפך כמים, ולפי"ז מתורץ קו' הצל"ח הנ"ל לשי' הר"מ מהא דעל מה הציץ מרצה, ולהנ"ל באמת צריך לבא לזה דהציץ מרצה על הדם אף שהדם אמקב"ט מ"מ לולא שהציץ מרצה ממילא הי' הדם מקב"ט דהא נשפך כמים: והנה בירושלמי פסחים פ' כ"צ ה"ז מתניתא כשנטמא משירד לאויר כלי אבל אם נטמא עד שהוא למעלה נעשה כמקבל מים, שהוא חידוש דאין הציץ מרצה רק אחר שנתקבל בכלי, יוצא לנו מלתא חדתא דמה שאין קדשים מקב"ט הוא רק אחר שנתקבל בכלי, משא"כ קודם קבלה דל"מ ריצוי ציץ א"כ נפסל ונטמא ועוד כיון דאמר בירו' דנעשה כמקבל מים ממילא מקב"ט כמים, ולפי"ז מתורץ קו' האחרונים הנ"ל דשפיר מקשה

הש"ס דהדר סכין ומטמא לבשר, משום דהכא שהסכין טמא הרי מטמא להדם עוד בשעת שחיטה קודם שנתקבל בכלי ומטמא הדם לבשר דוק והבן: סימן קז.

להרב הה"ג חו"ב מו"ה אברהם צבי רומעלט נ"י ראבד"ק וואדאוויץ: א) בדברי פירש"י ביצה (י"ג) ד"ה קנסא דמע"ר שהקדימו בשבלין עובר בלאו שהק' בהגהות כוכב מיעקב לירושלמי תרומות (פ"ג) דאיבעי' לי' מע"ר שהקדימו בשבלין עובר או אינו עובר אלא על הסדר, הנראה ליישב דהרי סברת איבעי' הירו' דבהקדים בשבלין כיון דפטור מת"ג אם הוי עי"ז כהפריש אח"כ ת"ג נמצא שהקדים מע"ר לתרומה או אפשר שאינו עובר כיון שלא איחר את המוקדם רק שלא הפרישו כלל פי' הפנ"מ, ולכאו' הרי באמת בע"ב מחויב להפריש אח"כ ת"ג ומה שפותר מת"ג בהקדימו בשבולין הוא רק שהלוי פטור מלתת ת"ג מן מעשר שלו, רק דמשום זה פשיטא להירו' דאין עובר משום מקדים כיון דאכתי לא הגיע זמן חיוב ת"ג קודם מירוח ומיבעי' לי' רק אם עובר ע"ז מה שפותר את הלוי מת"ג אע"פ שכבר הגיע חיובו עי"ז עצמו שהקדים המעשר בשבלין דשמו טובלו למעשר וה"ה לת"ג כמו שחקר בזה המל"מ פ"ג מה' תרומות ובריט"א ה' חלה פשיטא לי' כן בשי' הירושלמי עצמו דטובלו לת"ג, ולפי"ז מתורץ קו' כ"ג אאמו"ר זצ"ל דהירושלמי לשיטתו בסופ"ק דתרומות דשמו טובלו הוי רק דרבנן דקאמר שאין לוקין על טבלו דבר תורה א"כ גם המעשר ביד הלוי עדיין לא הגיע זמן חיובו בשבלין להפרשת ת"ג מה"ת לכך אע"ג דמהני הפרשת תרומה גם קודם מירוח, מ"מ כיון שלא הגיע זמן חיובו מה"ת אפשר דאינו עובר, וכמו דפשיטא להירו' הנ"ל דע"י שיפריש בעה"ב אח"כ תרומה מן הגורן ליכא משום מקדים מעשר לתרומה כיון שלא הגיע זמן חיובו בשעה שהקדים מע"ר בשבלין, משא"כ רש"י ז"ל לשיטתו בביצה (י"ג) שם דשמו טובלו מה"ת למעשר וה"ה לת"ג שפירש"י שאוסרו באכילת ארעי ובמיתה כדין טבל עכ"ל ועמד בזה בריט"א לכך פשיטא לי' דמקדים מעשר בשבלין עובר בלאו כיון שכבר הגיע אז זמן חיוב ת"ג ופטור הוי כאיחר את המוקדם, דוק והבן: ב) מה שהעיר בפירש"י ביצה (י"ג) דשמו טובלו מה"ת שהוא נגד הירושלמי דהוא רק דרבנן, דבזה אתי' שפיר שיטת ב' התלמודים, דבירושלמי חלה (פ"א) בהא דמע"ר שהקדימו בשבלים פטור מת"ג מסיק דזה דוקא במרחא אחר הפרשת מע"ר ואח"כ הפריש תרומת מעשר שגם חיוב ת"ג בא אז בב"א, אבל אם הפריש תרומת מעשר ואח"כ מרחו לא, ובריט"א הוכיח מפסחים (ל"ג) דהש"ס דילן לית לי' חילוק הירו' וס"ל דאפי' הפריש תרומת מעשר קודם מירוח ואין תרומת מעשר ות"ג באין כאחת מ"מ פטור מת"ג, ויוסבר להנ"ל דהירו' לשיטתו דשמו טובלו הוא רק דרבנן ולא נטבל מה"ת כ"א אחר מירוח ואז חיוב תרומת מעשר וחיוב ת"ג באין כאחת ע"כ יש לחלק דדוקא בכה"ג פטור מת"ג, אבל שי' ש"ס דילן דשמו טובלו מה"ת כפירש"י ומה דשמו טובלו הוא רק לתרומת מעשר ולא לת"ג א"כ אפי' בלא תרם קודם מירוח לעולם אין באין כאחת שני התרומות בחיובן, דלתרומת מעשר שמו טובלו מה"ת עוד קודם מירוח וחיוב ת"ג לא בא עד אחר מירוח לכך ש"ס דילן לס"ל לחלק כהירושלמי עכ"ד נכונים, אבל מ"ש לדבר פשוט דשמו טובלו רק לתרומת מעשר ולא לת"ג לא אתי' שפיר להמל"מ שהבאתי ובפרט להריט"א בשי' הירושלמי גופי' דטובלו אפי' לת"ג: ג) בהמשך פלפולו בתוס' רי"ד קידושין (פ"ב) הביא מצל"ח פסחים בהשמטות פ"ק בכוונת תוס' קידושין (נ"ו) דכיון שהאשה נהנית ש"פ

אע"פ שהוא לא נתן ש"פ מקודשת, הי' לו להביא מפירש"י חולין (ד') בהא דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת אע"ג דאסור להחליף מ"מ כיון שהיא מותרת ליהנות מקודשת ובמל"מ פ"ה מאישות ללמוד מזה דקידש באסה"נ והאשה חולה שיב"ס מקודשת מה"ט, ובר"ן קידושין (פ"ב) הק' אפירש"י חולין הנ"ל מירו' דאמר התם במכרן וקידש בדמיהן מקודשת רק מטעם לפי שאין דמיהן דמותרין גם למחליף, ויתכן דשי' רש"י ז"ל נלמד מש"ס קידושין (ז) הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני אע"ג דלאו מידי חסר ואין לומר דא"כ דאפי' אם גם האשה לא נהנית כמו התם בתן מנה לפלוני דאמר אע"ג דלא מטי הנאה לידה, ז"א דהתם באמת האשה נהנית במה שנתן על פי' רק דהש"ס אמר דלא מטי הנאה לידה ממש, אבל הנה שי' הירושלמי קידושין (פ"ב ה"א), דבהילך מנה לא מדין עבד כנעני ובתן מנה לא מדין ערב רק דא"ר זעירא הבעל נעשה שלוחה של אשה לזכות לעני ולר' הילא העני זכה לאשה משל בעלה וחוזר וזוכה לעצמו מה נפק מביניהון הי' החנוני חרש שאין שליחות לחרש ובשי"ק הביא מהריטב"א שהוא דלא כש"ס דילן רק דהוי מטי הנאה לידה וכן המקדש הוי ממון חסר מטעם שליחות, ולפי"ז מתורץ הירושלמי לשיטתו במקדש באסה"נ דלא מידי חסר הוכרח להטעם לפי שאין דמיהן ודוק: ד) בדברי התור"ד הנ"ל שכתב בפט"ח אע"פ שהאשה יכולה לפדות בשה אע"פ כ"ז שלא פדאתו הוי אסה"נ ונמצא שלא נתן לה כלום וה"ה בהקדש אע"פ דהקדש שחללו על ש"פ מחולל כו' ותמה עלי' בריט"א פ"א אות ח' שהרי הש"ס מקשה כן בבכורות (י') אי ר"י תיקדש בהך דביני ביני ומשני כגון שאינו שוה אלא שקל, הרי דס"ל להש"ס דמקרי נתינה מה שיכולה לפדותו בשה, אך לפי"ז בהקדש למה אינה מקודשת הרי יכולה לפדות בש"פ, וי"ל דבאמת נמצא בשי' הש"ס דמשום דיכולה לפדות מקרי עכשיו נתינה כה"ג דפסחים (מ"ו) דמשום הואיל א"ב מיתשל חשיב עכשיו שלו, אבל נ"ל דבר חדש דיש בזה חילוק בין אשה לאיש דבאשה לש"ל הואיל א"ב פריק, דהנה התוס' פסחים (מ"ו) כתבו דאינו עובר בהקדש בכ"י מטעם הואיל א"ב פריק דהוי כהואיל א"ב קנה דל"א ובישע"י הסביר דלש"ל הואיל בכה"ג דיד כל אדם שוה שיכולים לפדותו, ואני הבאתי שסברתו מפורשת בתוס' תמורה (ל"ב) דבקבה"ב ל"ש טוה"נ דאין לבעלים עליהן יותר משאר אדם לפיכך אין בידו להתפיס עכ"ל, ואמנם כ"ג אאמו"ר זצ"ל בכוכב מיעקב לירושלמי מעשרות פ"א כתב ע"פ הירושלמי שם דהקדש ידי בעלים לא יצא מאחר שאומרים לו פדה אתה ראשון א"כ הרי יש לו זכות יותר.

והנה במתני' דערכין (כ"ז) אומר לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנים חומש וכל אדם אין נותנים חומש, ומעתה למאי דאמר בקידושין (כ"ד) ואלא בזווי דידה ומעשר דידה, איש א"ר ולא אשה ובתוס' שם דאשה אינה מוספת חומש וכ"פ הר"מ פ"ה ממע"ש ה"ב וכן הוא בהקדש וכמו"ש במנ"ח מ' תע"ג דדייק הרמז"ל פ"ה מערכין ה"ג מ"ש ואם פדה המקדיש או אשתו או יורשו מוסיף חומש והיינו דוקא אשתו בזווי דידי' עיי"ש, ולפי"ז מתורץ קו' התור"ד לגבי הקדש אע"ג דיכולה לפדות בש"פ לא אמרי' לגבי האשה הואיל א"ב פריק לפי שהאשה אינה מוסיפה חומש א"כ יד כל אדם שוה לפדות ואין לה יתרון זכות בפדי' לא אמרי' הואיל א"ב פריק ודוק היטב: סימן קח שלום להחריף כ' יעקב סג"ל נאלדוואססער נ"י מק' טשעבין: א) הערת במתני' דזבחים (ע"א) קדשים בקדשים מב"מ זה יקרב לשם מי שהוא פי' התוס' דהיינו סתמא כלשמן דמי וקשה מעירובין (ל"ז)

וסבר ר' יוסי אין ברירה והתנן רי"א שתי נשים שלקחן קיניהן בשותפות איזה שירצה כהן יקריב עולה ומאיזה שירצה יקריב חטאת והק' בתוס' הא סתמא כלשמה דמי וא"כ אפי' אין ברירה אפשר להקריב בסתם ותי' המהר"ל מפראג בחי' שם דלא כשר סתמא רק באפשר להקריב לשמה אבל הכא דאין ברירה א"א להקריב לשמה גם סתמא פסול ולפי"ז גם הכא במתני' בנתערב קדשים בקדשים דא"א להקריב לשמה אמאי כשר בסתמא למ"ד אין ברירה, ועוד דבכה"ג שהי' הא"מ מבורר מתחלה לא אמרי' יש ברירה כמו"ש התוס' תמורה (ל') וכמו דפריך הש"ס הכא והא בעי סמיכה ולא אמרי' שאפשר לסמוך משום ברירה וע"כ מה"ט עכ"ק והיא הערה נכונה: ב) והנראה לתרץ דידוע מה שדנו באחרונים דפסול של"ש אם הפסול משום של"ש או משום חסרון לשמה, וכתבו שיש הבדל בזה בין כל הקדשים דכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה דילפינן מדכ' מוצא שפתיך תשמור אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא תהי' נדבה א"כ גרעון של"ש הוא רק משום מחשבת שלא לשמה ששינה מוצא שפתיו אבל בחטאת דפסול של"ש מדכ' לד' חטאת הוא כדאמר בזבחים (ה'): ופירש"י שישחטנו לשם חטאת דהוא משמע בהווייתו כו' בזה הוי הפסול משום חסרון לשמו ואפי' לשי' רש"י ז"ל זבחים (קט"ו) ד"ה ור"א דגם בחטאת סתמא כשר שלא כשי' הר"מ פ"ד מפ"ק עכ"ז הוא רק משום דסתמא כלשמו מפורש דמי וליכא חסרון לשמו כלל, ומעתה לפי"ז מתורץ שפיר קו' דדברי מהר"ל מפראג ז"ל יתכנו רק לגבי הא דעירובין בב' נשים שלקחו קיניהן בשותפות דא"א שיקריב לאיזה שירצה חטאת בסתמא דכיון שא"א להקריב לשמה שוב ל"ה סתמא כמפורש לשמה ממילא פסול בחטאת משום חסרון לשמה משא"כ במתני' דזבחים לגבי כל הזבחים אפי' דבכה"ג ל"ה סתמא כלשמה מ"מ הרי לא חישב בפירוש של"ש ובכל הקדשים גרעון דשל"ש הוא רק משום מחשבת של"ש: ג) וביותר נכון נ"ל בישוב קו' דנראה דבר חדש דבכל הזבחים שנזבחו של"ש דלא עלו לשם חובה היינו רק בחישוב בפ"י של"ש אבל בסתמא אפי' במקום שנאמר דהוי כמו מפורש של"ש מ"מ כשר ומרצה שהרי בזבחים (ה') אמר בקדשים שנשחטו של"ש יכול מרצו ת"ל מוצא שפתיך וגו' וא"כ כ"ז בחישוב בפ"י של"ש ששינה מוצא שפתיו אבל בסתמא אפי' היכי דהוי כמפורש של"ש מ"מ הרי איהו לאו כלום עביד ולא שינה מוצא שפתיו בכה"ג ודאי כשר ומרצה, ומצאתי כזה בק"א ריש זבחים שהעיר כן, וא"כ אתא שפיר קו' במתני' דזבחים דשפיר יקרב לשם מי שהוא סתמא דאף שבכה"ג הוי כמפורש של"ש מ"מ כשר ומרצה: ד) ומכיון דדלת לי חספא אשכחנא מרגניתא תותי' בישוב קו' התוס' תמורה (י"ט) בהא דאשם בן שנה והביאו בן שנים, בן שנים והביאו בן שנה כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה שהיא תמוה ממנחות (מ"ז) דתני פסול ותעובר צורתה ויוצאה לבית השריפה וכתבו התוס' לתרץ דהכא מיירי בשלא לשמו להכי כשר אבל הקשו כיון דהכא מיירי בשל"ש מאי איריא דלא עלו לבעלים לשם חובה משום דשינה בן שנה מבן שתי שנים תיפוק לי' דלא עלו משום דשל"ש הוא והניחו התוס' כאן ובזבחים (קט"ו) בקו': והנראה לפענ"ד דבאמת לכאו' כמה דוחק מ"ש התוס' לאוקמי הא דאשם בן שנה כו' בשחט של"ש דא"כ עיקר חסר מן הספר והי' לו להש"ס להשמיענו זאת דמיירי בכה"ג אבל יוסבר שאין הכוונה דמיירי בשחט בפירוש של"ש רק דמיירי בשחט בסתמא כדרך שחיתת כל הקדשים דאתנו ב"ד דלא לימא לשמו כדאמר בריש

זבחים אבל בהאי גונא באשם בן שנה והביא בן שתיים כו' כיון דאם שחט לשמו פסול ויוצא לבית השריפה א"כ דא"א לשמו שוב גם סתמא הוי כמפורש של"ש כחידושו של המהר"ל מפראג הנ"ל זה שכוונו התוס' לומר דמיירי בשחט של"ש ולכך אמר הכא דכשר בן שנה והביא בן שתיים וממילא לפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל דתיפוק לי' שלא עלו לשם חובה משום של"ש, ולהנ"ל ניחא שפיר כיון דמיירי הכא רק ששחט בסתמא אף דהוי כמפורש של"ש דמהני להכשיר השינוי בן שנה מבן שתיים מ"מ משום של"ש הי' עולה לשם חובה כיון דבסתמא ליכא משום קרא דמוצא שפתיך וכשר ומרצה ומיושב קו' התוס' כמין חומר והיא הערה יקרה בס"ד: ה) ויש להעיר לפי"ד המהר"ל הנ"ל בגמ' דעירובין (ל"ז) שם דמקשה לר' יוסי דס"ל א"ב ממתני' דשתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב והרי אפי' אי יש ברירה תיקשי למ"ש התוס' גיטין (כ"ד) ד"ה לאיזו דאפי' למ"ד י"ב מודה בגט משום דסתמא לאו לגירושין עומדת משא"כ בזבחים בסתמא לשמן אבל השתא לסברת המהר"ל דהכא שהקינין בעירוב סתמא ל"ה לשמה א"כ הדר תיקשי אפי' למ"ד י"ב, אך בלה"כ כבר הקשו על התוס' גיטין הנ"ל ועיין שי"ק בירו' שם מ"ש בזה: ו) ועפ"ד המהר"ל י"ל בישוב קו' התוס' זבחים (ע"ד) בגמ' דמקשה במתני' דקדשים בקדשים והא בעי סמיכה הק' התוס' דלוקמא בערל וטמא דמשלחין קרבנותיהן.

ונראה דהנה התוס' שם כתבו דערל וטמא איירי בקרבן הקבוע להן זמן שהי' עובר עליהן בבל תאחר דאל"כ אין יכול לבטל מצות סמיכה אם אפשר להמתין, ולפי"ז הנה במ"ש התוס' לעיל דקדשים בקדשים יקריב לשם מי שהוא דהיינו שיקריב בסתם דכלשמו דמי הנה לדברי המהר"ל הנ"ל דבתערובות כה"ג שא"א לשמה הוי סתמא כשלא לשמו א"כ צ"ל דמה דתנינן שיקריב לשם מי שהוא בסתמא הוא רק לענין של הכשר הקרבן אבל לא שיעלו לחובה וכדין של"ש שכשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ולעיל כתבתי לחדש דבסתמא אפי' הוי כשלא לשמו מ"מ כשר ומרצה משום שלא חישוב בפירוש של"ש אבל י"ל דתלי' בפלוגתא דרב דימי ורב אבא בפסחים (ס':) אי סתמא הוי כאמר וא"כ אם נאמר דאמר לא עדיף מסתמא ממילא גם בסתמא לא עלה לשם חובה והיא מילפותא דקרא מוצא שפתיך אם עשית כמה שנדרת יהא נדר ואם לאו יהא נדבה, והנה י"ל דבר חדש דבכה"ג דהקרבן מחיים אין עומד לשמו כגון בתערובת וסתמא כשלא לשמו ונעשה הקרבן נדבה כדאמר ואם לאו תהא נדבה שוב ממילא ליכא אי' דבל תאחר בקרבן זה לשי' פירש"י נדרים (ט':) דבנדבה ליכא משום ב"ת ומה שהק' המפורשים מר"ה ד' דמבואר דגם בנדבה איכא ב"ת עיין בצ"ק ריש זבחים דתלי' אי אמרו דנדבה בכלל נדר ועיין תוס' חולין (ב') שכתבו דמקרא מוצא שפתיך ודרשא דגמ' זבחים הנ"ל כאשר נדרת נדבה שמעינן דנדבה ל"ה בכלל נדר (וצ"ע שסותר לתוס' ר"ה ה' ד"ה ונאמר), עכ"פ לפי דרשא דגמ' זבחים הנ"ל י"ל דנדבה ליתא בב"ת וממילא גם בתערובת קדשים דסתמא כשלא לשמן דהוי נדבה, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' דלוקמא בערל וטמא משום דהכא בתערובת קדשים גם ערל וטמא אין משלחין קרבנותיהן שאפשר להמתין עד שיוכלו לסמוך כיון שלא יעברו בבל תאחר בנדבה ליתא בב"ת והוא דבר נפלא: דו"ש בברכת התורה.

סימן קט לתלמידי החריף כ' יעקלי זינגער נ"י: זבחים (ב'): זבחים בסתמא כשרים מנלן כו' הבאת מה שהקשה בהגהות מהרש"ק לאע"ז סי' ק"ל דלמדין מפורש ממתני' (ד' כ"ט): כיצד קרב המתיר כמצותו שחט בשתיקה קבל הלך וזרק חוץ לזמנו כו' הפסח והחטאת ששחטן של"ש וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו כו' זו שלא קרב המתיר כמצותו והשתא אס"ד סתמא פסול א"כ בפסח וחטאת אפי' שחט בשתיקה לא יהי' בו משום פיגול כמו בשחט בפירוש של"ש והיא קו' גדולה: ורב אחד הרצה לפני לתרץ עפי"ד הש"ס (ד' ל"ו): דאמר רבא תדע דפגול לפני זריקה לא כלום הוא ואתי' זריקה וקבעה לה בפיגול, ולא היא התם חדא מחשבה הוא הכא תרי מחשבות, וא"כ הכ"נ אפי' לס"ד דסתמא פסול מ"מ מחשבה של"ש ליכא והוי מחשבת פיגול רק חדא מחשבה ושפיר קבעה בפיגול, ולכאו' יפה העיר, אבל יש לדון עוד מהא דאמר בפסחים (ס') שאני היכי דאמר מהיכי דלא אמר ומסיק דסתמא הוי כאמר עיי"ש א"כ הכ"נ אי סתמא פסול הוי כאמר ותרי מחשבות מקרי: ועיין תב"ש סי' ד' מ"ש בהא דחולין (י"ג) דאמר מתני' דלא כר"א דאמר סתם מחשבת כותי לע"ז והק' דלוקמא מתני' ששחט לפנינו בשתיקה למ"ש התוס' בכ"ד דפיגול לא מהני במחשבה א"כ ה"ה במחשבה לע"ז לא מהני רק בדיבור, ותי' כיון דלר"א סתם מחשבת כותי לע"ז סתמא כפירוש, וכה"ג שכתבו התוס' גיטין (ל"ב) דהיכי שידוע וניכרת מחשבתו דברים שבלב הוי דברים: ולענ"ד נראה לתרץ דלכאו' קשה במה דאמר בד' ל"ו לר"י דפוסל במחשבת הינוח שוב אין חוזר וקובע בפיגול, והרי בד' ל"ד דבעי פסול מהו שיעשה שירים ומסיק דאין עושה שיריים כ"א חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו וא"כ במחשבת הנוח לר"י אין עושה שיריים ויש תקנה להכשיר הקרבן אם יש דם הנפש יחזור ויקבל בהכשר וא"כ ל"ה פסול נתפס בגוף הקרבן, ודמיון לזה כתב הר"ן נדרים (י"ט) דלכך חלין קונמות אשבועות משום דשבועה ל"ה אי' חפצא כ"א אי' גברא משא"כ קונם הוא אי' הנתפס בגוף החפץ.

והכ"נ אמאי אין חוזר וקובע בפיגול, וי"ל למה דאמר בד' ד' מ"ש שינוי בעלים דל"ה פסולו בגופו מחשבה בעלמא שינוי קודש נמי מחשבה בעלמא ועיין תוס' שם, ובגמ' פסחים (ס"ב) לשמו ושל"ש פסולו בגופו כו' לשמו ושל"ש א"א לברר איסורי כו' ולפי פירש"י שם ותוס' זבחים מבואר למעיינן דלזה שלא יהי' מקרי פסולו בגופו צריך שני תנאים, הא' שיהי' רק מחשבה בעלמא, והב' שא"א לברר איסורו שיהי' תקנה להכשיר הקרבן, וא"כ י"ל דלדידן שפיר מקרי כל פסול מחשבה אין פסולו בגופו, משא"כ אליבא דר"י דחישב להניח פסול ומשום דמחשבה כמעשה ועיין תוס' (ד' כ"ז) ד"ה יצא שפיר מקרי פסולו בגופו אע"ג שאין עושה שיריים ויש תקנה להכשר קרבן מ"מ חסר התנאי של מחשבה בעלמא כיון דמחשבה כמעשה לר"י.

ולכך שפיר אמר הש"ס דלר"י בחישב להניח אין חוזר וקובע בפיגול: אך אכתי תיקשי לפי"ז במתני' (ד' פ"ט) הנ"ל דמחשבת של"ש בפסח וחטאת מפקיע מידי פיגול והרי גם של"ש אין עושה שיריים, ויש תקנה להכשר הקרבן וגם הוי רק פסול מחשבה בעלמא והוי אין פסולו בגופו וא"כ אמאי לא יחזור ויקבע אח"כ בפיגול שהוא פסול הנתפס בגוף הקרבן.

ואמנם י"ל דבאמת גם של"ש מקרי פסולו בגופו, ומצאתי לטה"ק לזבחים (ד' י"ד) שכ"כ דאע"ג דאין עושה שיריים מקרי פסולו בגופו כמו"ש התוס' מנחות (מ"ז) דבשל"ש ל"א כל העומד לזרוק כזרוק דמי מפני שעוקר גוף הקרבן ועושהו קרבן אחר עיי"ש. והנה בתוס' פסחים (י"ג) כתבו רק מפני שעוקר מלשמו אבל דבריהם בביאור יותר במנחות דהעיקר תלוי מפני שעוקרו ועושהו קרבן אחר: ולפי"ז מתורץ היטב קו' המהרש"ק ז"ל דהא תינח בחישוב בפירוש של"ש כגון חטאת לשם שלמים וכדומה שעושהו קרבן אחר, אבל בסתמא אפ"ל לס"ד דסתמא פסול ח"מ ליכא עקירה לקרבן אחר וא"כ ל"ה פסולו בגופו וניחא שפיר מה דחוזר וקובע בפיגול, ודוק כי הדבר נפלא בס"ד: עוד יתכן בישוב קו' מהרש"ק ז"ל עפ"י שחידשו בתוס' עירובין (י"ג) דסתמא בגט פסול רק מדרבנן, וא"כ הכ"נ דס"ד הש"ס דזבחים דסתמא בקדשים יהי פסול דמדמינן להו לגט דסתמא פסול עד דמשני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה סתמא לאו לגירושינן עומדת, עכ"פ גם לס"ד דש"ס לא הי' פסול סתמא בקדשים כ"א מדרבנן, וא"כ מיושב שפיר הקו' דשפיר מקרי סתמא קרב המתיר כמצותו לענין שיחול הפיגול משום דפסול דרבנן א"א לו להפקיע אי' פיגול דאורייתא: ואמנם בכוונת התוס' עירובין הנ"ל צריך עיון רבא אי כל סתמא בגט יהי רק פסול דרבנן או רק בכתבו לשמה בלא ציווי הבעל ועיין ב"ש אע"ז סי' סק"א וישע"י שם ושו"ת בי"ש סי' ס"ז שהאריכו בזה: בברכת התורה.

סימן קי.

לחכם אחד: א) ע"ד פלפולך בכתובות (ל"ד) ולמ"ד מעשה שבת דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי וכו' והק' בישע"י להסוברים דמה דא"א דשא"ש הוא ג"כ רק דרבנן מאי משני הש"ס כי פטרי רבנן משארא הרי גם בשוחט לע"ז יהי' שחיטה ראוי' וכבר קדמו בקו' זו בתב"ש סי' ד' ס"ק ט', הנה מה שכתבת באופן א' לתרץ דמעשה שבת הוי תרי דרבנן משום דשייך בי' ג"כ א"א דשא"ש לא ביארת טעמך ובודאי כוונתך משום דמעשה שבת הוא ג"כ דבר התלוי במחשבה דמלאכת מחשבת אסרה תורה והוי כמו"ש התוס' יבמות (פ"ג) לגבי כלאים וכ"כ בבי"צ יו"ד סי' י"ז ונכון: עוד כתבת באופן הב' דלכא"ו צ"ע בקו' הש"ס מ"ט דרבנן להתוס' ב"ק (ע"א) דהכא מיירי שהשליח שוגג דאל"כ לצעורי קמכוון וא"כ בשוגג ישלד"ע כתוס' ב"ק (ע"ט) רק הנה"מ סי' שמ"ח העלה דבכה"ג דישלד"ע דיליף מחצר דגנבה דשם לא משכחת חיוב מיתה גם הכא א"ח המשלח כ"א מלקות, וא"כ ה"ט לר"מ בטבח בשבת או לע"ז משום דס"ל לוקה ומשלם ורבנן דפטרי משום דס"ל אין לוקה ומשלם, רק שי"ל דקו' הש"ס הוא רק מטבח בשבת להב"מ אע"ז סי' י' דלגבי מלאכת שבת ל"ש שליחות אבל מכיון דמשני הש"ס כי פטרי רבנן אשארא ניחא שפיר דפטרי בע"ז אע"ג דדשא"ש הוא רק דרבנן והוי שחיטה ראוי' מ"מ פטרי משום דבשוגג ישל"ע ואין לוקה ומשלם עכ"ד והוא מושכל: אבל עדיין לא תירצת קו' התוס' ב"ק (ע"ט) דאי מיירי בשוגג א"כ מאי מקשה הש"ס לעיל וכי זה חוטא וזה מתחייב ועכ"ל דמיירי במזיד באי' שבת וע"ז כמו"ש בהפלאה עיי"ש וא"כ ע"ז סמכה פירכת הש"ס מ"ט דרבנן דפטרי: ב) אמנם בעיקר קו' הישע"י הנ"ל דגם בטבח לע"ז אסור רק מדרבנן ואמאי מיקרי שחיטה שא"ר, נראה לתרץ עפ"י סוגי' דע"ז (נ"ב) דבעי ריתך כלי לע"ז את"ל טומאה דרבנן לא הדרא לטומאה ישינה, משום חומרא דעכו"ם מי שוי' רבנן כטומאה דאו' או לא, וא"כ שפיר אתי' מה דפטרי הכא בטבח לע"ז דהוי

שא"ר אף שהוא דרבנן משום בעי' דש"ס דמשום חומרא דע"ז הוי אי' דרבנן כדאון, ואף אי לא פסיקא להו גם לרבנן אי שוי' כדאון וכדמסיק לה הש"ס דע"ז בתיקון מ"מ שוב ליכא חיוב דו"ה וכמו"ש הסמ"ע סי' ש"ו בשי' הטור לגבי מעשה שבת דאע"ג דלא קי"ל לענין איסור כריה"ס מ"מ לענין טביחה ומכירה אזלינן הכא לקולא והכא לקולא ודוק היטב: ג) ובאמת במתני' דע"ז היתה שלו ושל ע"ז נדון מע"מ אבניו עציו ואפריו מטמאין כשרץ ותמה התוי"ט הא טומאת ע"ז דרבנן ובדרבנן יש ברירה, ותירץ דאולי משום חומרא דע"ז אמרו דא"ב ועיין שעה"מ פ"ג מה"ג שהק' מזה אמ"ש בהגהת אשר"י בשם רש"י דבאי' ע"ז דרבנן י"ב ודוחק לחלק בין אי' לטומאה עיי"ש, ולפלא בעיני על הנהו אריות מרנן ורבנן שלא העירו דתלי' באיבעי' הש"ס הנ"ל אי משום חומרא דע"ז שוי' רבנן כדאון וצ"ע: ג) ד) ובסברת הש"ס דמשום חומרא דע"ז שוי' כדאון לכאון טעמא בעי דמ"ש משאר אי' דרבנן, ונ"ל עפ"י דאמרי' בע"ז (מ"ו) באבני הר שנדלדלו בני ר' חייא ור' יוחנן ח"א אסורות וח"א מותרות מ"ד מותרות אתי' מבהמת בע"מ ומהר ומאן דאסר להכי כתיב שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דאע"ג דאתי' מדינא להתירא לא תיתי ופירש"י ממשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש בע"ז לא תדרשה אלא לשקץ ולאסור כו', והנה מה דספק בדרבנן לקולא אע"ג דאיכא גם בדרבנן משום לא תסור כבר כתב הרמב"ן בסה"מ משום דכך התנו רבנן להקל בדבריהם, ממילא בע"ז דמשמעותא דקרא תעב תתעבנו דלא תדרשנו להקל אלא לשקץ ולאסור ניחא שפיר מה דשוי' אי' דרבנן כדאון ונ"ל לפי"ז דבעי' הש"ס ע"ז נ"ב אי שוי' דרבנן כדאון תלוי' בפלוגתא דבני ר"ח ור"י בע"ז (מ"ו) באבני הר שנדלדלו אי דרשינן בע"ז להקל ודו"ק: וכיון שזכינן לזה אם חומה היא נבנה עלי' טירת כסף, דיותר מתיישב ברוחא קו' הישע"י הנ"ל שהרי בב"ק (ע"א) ובכתובות (ל"ד) ר' יוחנן הוא דמוקי לה בטבח ע"י אחר, וא"כ הרי בע"ז (מ"ו) אמר תסתיים דבני ר' חייא דשרי כו' ואף ש דחי לה דאין מוכרח, אבל בכ"מ פ"ח מע"ז ה"ב כתב דנראה שהרמז"ל הי' לו גירסא דתסתיים דבני ר' חייא שרי עיי"ש וא"כ ר' יוחנן בב"ק (ע"א) לשיטתו כאן בע"ז (מ"ו) דאסור באבני הר שנדלדלו ומשום דכתיב תעב תתעבנו לא תיתי להתירא ממילא לדידי' פשיטא דאי' דרבנן בע"ז שוי' רבנן כדאון, ולכך מוקי שפיר בטובה ע"י אחר וטבח לע"ז הוי שא"ר לרבנן אע"ג דאא"א דשא"ש הוי רק דרבנן והיא הערה יקרה בס"ד: ה) ויש להעיר לכאון בשבת (פ"ג:) דאמר טומאת ע"ז דרבנן וקולא וחומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן והרי אדרבה לפי גמ' דע"ז (מ"ו) הנ"ל כיון דכ' תעב תתעבנו אע"ג דאתי' מדינא להתירא לא תיתי והוא קו' גדולה לפום רהיטא, ואולי י"ל למ"ש התוס' ב"ק (ג') ד"ה דומיא דמדה היא בתורה ל"ש באי' ל"ש בממונא הרי אף דבכ"מ ס' ממון לקולא מ"מ לחומרא מקשינן דמדה הוא בתורה בדאון, הכ"נ בדרבנן לקולא מקשינן אף בע"ז דהיא בכלל המדה רק לגבי אי' תורה להקיש לחומרא וצ"ע: ובשאג"א סי' ל"ח הק' בהא דסנהדרין (י"ב) שעובר את השנה מפני טומאת ע"ז והרי היא רק דרבנן, ולהנ"ל י"ל דשאני טומאת ע"ז דמשום חומרא שוי' כדאון: עוד יש להעיר בבעי' הש"ס דע"ז אי משום חומרא דע"ז שוי' כדאון תיפוק לי' דטומאת ע"ז דרבנן היא מדברי קבלה כפירש"י שבת (פ"ג:) דכל הני היקישו ד"ק נינהו וכ"כ התוס' סנהדרין (י"ב) ולשיטת הרבה פוסקים הוי דברי קבלה לכדאון ועיין טו"ז או"ח סי' תרפ"ז ועיין בקונטרסי תוס' שביעית פלפול רחב

בענין זה: ו) ואגב חזות קשה לי בסוגי' דב"ק (ע"א) דפליגא אמוראי רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאו' וחד אמר מעשה שבת דרבנן דא"ק היא קודש ואין מעשי' קודש וברא"ש הביא דברי הרי"ף ז"ל דקיי"ל בכל התורה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל כו' וק"ל מהמפורש במד' נשא פ' י"ד דאמר לפי שהי' יום שבת אותו יום שכבשו את יריחו לכך החרים את יריחו קודש לד' וכה"א וכל כסף וזהב וגו' קודש הוא לה' אוצר ה' יבא הרי דס"ל לר' יהושע דמעשה שבת קודש ומעשי' קודש ואף שאין למידין מדברי הגדות עיין רשב"ם ב"ב (ק"ל) ותוי"ט ברכות (פ"ה מ"ד) מ"מ הדבר חידוש: ז) וי"ל עוד ע"ד פלפול קצת בישוב קו' הישע"י הנ"ל דבתוס' ד"ה אסה"נ הק' דכל טובח לאו דמרא קטבח דמכי שחט פורתא קני' בשינוי מעשה ותי' דלא חשיב שינוי לקנות בכך, לפי"ז תיקשי לכאו' בטבח בשבת שבתחלת שחיטה נאסרה משום מעשה קני' לי' ודידי' קטבח ובתוס' גיטין (נ"ג) דאפי' בהיזק שאינו ניכר תלי' בפלוגתא דאי הישא"נ שמי' היזק הכא נמי חשיב שינוי לקנות בכך, וידוע דברי הרמב"ן בדיני דגרמא בטבח אומן שקלקל דחשוב היזק ניכר וכבר הק' כן בנה"מ סי' ש"ו, ותי' דמה שהוצרך הש"ס לטעם דשא"ר היא רק משום ע"ז ושוה"נ דבע"ז ע"כ מיירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה וליכא שינוי בפורתא קמא עיי"ש ואכתי תיקשי בפירכת הש"ס למ"ד מעשה שבת אמאי פטרי רבנן הרי במעשה שבת בלאה"כ פטרי רבנן משום דקני' בשינוי, אך י"ל עפ"י חידושי התוס' גיטין (מ"א) בהיזק דשחרור דרבו שני דל"ה אלא מדרבנן חשוב היזק שאינו ניכר והכ"נ אי מעשה שבת דרבנן חשוב הישא"נ ול"ה שינוי לקנות בכך כתוס' גיטין (נ"ג) הנ"ל: ובהסבר הדבר דאי' דרבנן ל"ח היזק ניכר נראה עפ"י המבואר בפוסקים דאסד"ר ל"ה אי' חפצא כ"א אי' גברא שהטילו חכמים על האדם ולכאו' היא תלוי' באיבעי' הש"ס ביצה (י"ז) מי שלא הניח ע"ת אם נאסר וקמחו נאסר, ועיין ש"ך יו"ד סי' פ"ז דאסד"ר אף בב"ח לא חשוב אי' מחמת עצמו ונראה שהוא מסברא זו דהיא רק אי' גברא וכן היא שי' הרמז"ל בט"ז יו"ד סי' צ' דבאסד"ר אף בב"ח ל"א חנ"נ, אך נראה דכ"ז בשאר אי' דאין תופסין דמיהן אבל בע"ז דכ' והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהני' הימנו הרי הוא כמוהו כדאמר בע"ז (נ"ד), ואפי' בסתם יינם דרבנן אמרי' בע"ז (ס"ב) דשכרו אסור ש"מ שהטילו בזה גם אי' חפצא וז"ב, וא"כ מתורץ קו' הישע"י דבע"ז אף שהיא רק דרבנן משום דא"א דשא"ש רק מ"מ פטרו רבנן משום דאפי' אד"ר חשוב היזק ניכר וקני' לי' בתחילת שחיטה ומה דהוצרך טעם שא"ר הוא רק משום שוה"נ כדברי הנה"מ הנ"ל ודוק היטב, יותר אין להאריך: ושלום לך בברכת התורה.

סימן קיא.

שוכט"ס לכבוד גאון עולם שר התורה תפארת ישראל כקש"ת מו"ה יואב יהושע שליט"א האבד"ק קינצק: נתכבדתי ביקר סגולה מכתב כ"ג עם קונטרסו לה' שמיטה [הוא הנדפס בשע"ת ח"ז סי' א'] וכעל כל הון אצלי לראות אשר במקום גדולתו פנה אלי הצעיר לתת עיון בקונטרסי "תוספת שביעית" ואני מוכן להריץ לשלוח את קונטרסו לה' שמיטה אל הגאון הרידב"ז שליט"א בהיותו מדפיס ומצרף את קונטרסי "משמרת להבית" אל חיבורו בית רידב"ז נספח לס' פאת השלחן שגם קונטרס כ"ג הנחמד ימצא מקום בראש, אמנם לא אדע על שהס' פאה"ש כבר קרוב לגמר אם המקום והזמן גורם להוסיף עוד, ובאם אך יהי' אפשרי לזה בל אפון כי ישמח על המציאה להכניס קונטרס

כ"ג שלכבוד יהי בתוכה: ואשר כ"ג במכתבו אחר כבוד יקחני וידרשני להכניס עיוני בחקירה וביאור בענין ויכוחו עם הגה"ק מסאכטשוב זצ"ל בספרו אגלי טל מלאכת זורע ובס' דמר כ"ג שו"ת חלקת יואב או"ח סי' י' לענין זורע בשבת ולקטן אח"כ קודם שנקלט אם חיובו משעת זריעה וכן לענין זורע כלאי הכרם, הנה לא אני הצעיר כדאי להכניס ראשי בין הרים גדולים ובאתר דזיקוקין דנורא ובעורין דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן, אחת מה שאזכיר שנגעתי במקצוע זה בקונטרסי משמרת להבית סי' א' סעי' ב' ואעתיקו בזה: במ"ש הר"מ כאן בנוטע בשביעית מכין אותו מ"מ ראיתי בס' אגלי טל מלאכת זורע שהק' דכאן מבואר דנוטע בשביעית דרבנן משום דשאר תולדות לא אסר רחמנא, ואילו בר"מ פ"ז מה' שבת דנוטע בשבת הוי אב וכ"כ בפירש"י שבת (ע"ג) עיי"ש מה שתירץ דשאני לענין שביעית דעצים א"ב משום קדושת שביעית רק האיסור הוא משום הפרי והפרי אינו גדל על הארץ שוב אינו דומה לזורע כו', והנה מה שהק' על הר"מ ודאי לק"מ דמפורש כתב הר"מ בפ"א מה' שמיטה ה"ג ועל שאר התולדות עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה, א"כ י"ל דהר"מ חשב נוטע לאב גם לענין שביעית ומ"מ אינו לוקה רק באבות שנתפרשו אך לפי סוגי' הש"ס במ"ק (ג') דקאמר אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא משמע דמלאכות שלא נתפרשו ואין לוקה עליהם כמו נוטע וכדומה הוי בכלל תולדות תקשי לכאו' דמ"ש לענין שבת דמקרי אב כפירש"י בשבת הנ"ל: ונ"ל דיש להעיר לכאו' דנוטע בשבת לא יהי מקרי אב לפי הירושלמי ע"ז פ"ג ה"ה דאמר שרשי חיטה בוקעין בצור חמשים אמה דלכך לא דמי לאילן דמותר בנטעו ולבסוף עבדו דילפינן מעל ההרים ולא על ההרים, שאין מוסיפין להשריש יותר א"כ אינו דומה ממש לזורע דזריעת חטים וכדומה שהם רכים ובוקעים בארץ הרבה משא"כ נטיעתאילנות, וכבר כתב פ"ז מה' שבת ה"ד בשי' הר"מ דכל שאינו דומה לאב חשיב תולדה, גם לשי' התה"ד בש"ך יו"ד סי' רנ"ג דקליטת אילן ב' שבתות וקליטת תבואה ג' וכן מסקנת הגר"א ז"ל א"כ אינו דומה נוטע לזורע: ונראה דהחינוך מ' תקמ"ח כתב דבכלאי הכרם לוקה מיד שזרען אפ"ל קודם השרשה, ובמנ"ח מ' רצ"ח למד מזה גם לענין שבת דחייב משעת זריעה ואפ"ל חזר וליקט הזרע קודם שנשרש, ולפי"ז ל"ק שיהי' נוטע בשבת רק תולדה מטעם שאינו דומה לזורע שהזרע נשרש בארץ, דז"א דהרי לגבי חיובא בשבת אין אנו דנין על השרשה כלל דזורע חייב אף בלא נשרש כלל, וכיון דהחיוב על הזריעה גופא הנה מלאכת הנטיעה דומה ממש למלאכת זריעה לכך שפיר חשיב אב, ולפי"ז הא תינח לענין שבת משא"כ לענין שביעית דכתיב ושבתה הארץ דלא מחייב זורע כ"א בקליטת הקרקע דמה"ט אין נוטעין ל' יום קודם דחיישינן שלא יהי' הקליטה בשביעית כמו"ש התוס' ר"ה (י') וכדברי הירושלמי כלאים (פ"א) דאינו רוצה בהשרשתן אינו חושש משום שביעית [עיי' מה שכתבתי לקמן לסעיף ט"ו] וכיון דחיובא דזריעה בשביעית הוא משום השרשה שפיר י"ל דנוטע לא חשיב אב דאינו דומה ממש לזורע דשרשי חטה בוקעין חמשים אמה משא"כ נוטע, והוא כפתור ופרח בס"ד, הוא מה שהעתקתי מקונטרסי אשר בקרוב יצא מבית הדפוס: אעתיק עוד כאן בנוגע למה שכתבתי בקונטרסי ע"ד מחלוקת הב"י והמבי"ט ז"ל אי שביעית דפטור ממעשר הוא משום אפקעתא דמלכא או הפקר בעלים וכתבתי לתלות זה בפלוגתא בירושלמי פאה (פ"ו) בהפקיר לישראל ולא לנכרים דלר' יוחנן הוי הפקר ולר"ל ל"ה

הפקר דיליף משמיטה, והיינו פלוגתתם דר"ל ס"ל דשמיטה הוי הפקר בעלים לכך יליף משמיטה לכל הפקר דעלמא דבעי ג"כ הפקר לכל ור' יוחנן ס"ל דהוי אפקעתא דמלכא לא דמי הפקר לשמיטה, עפי"ז נתחדש לי אח"כ ורחש לבי דבר טוב בגיטין (מ"ז) דאמר רבה מנא אמינא לה דאין קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר דתנן הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייבין במעשר אא"כ הפקיר כו' לעולם דישראל ולקטינהו נכרי ודקאמרת הא מפקרי וקיימי, נהי דמפקרי אדעתא דישראל, אדעתא דנכרי מי מפקרי, והק' בתוס' מירושלמי דפאה הנ"ל בהפקיר לישראל ולא לנכרים דר' יוחנן אמר דהוי הפקר, ולכאוו' קושיתם תמוה שהרי אדרבה בב"מ (ל') בעובדא דריב"י דאמר לכ"ע אפקרינהו לדידך לא אפקרינהו מקשה הש"ס וכה"ג מי הוי הפקר כו' הרי דלהלכה קיי"ל דבעי הפקר לכל וכן הוכיח בנו"ב אע"ז סי' נ"ט דקיי"ל כר"ל: ונראה דקו' התוס' אתי' שפיר כאן לרבה לשיטתו בר"ה (ט"ו) דאמר אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור ומקשה כיון דפטורה מן הביעור אי הכי תחייב במעשר, א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תחייב במעשר וכתבו התוס' דלא נקט האי טעמא אלא למ"ד שוה לאילן לכל דבר אבל למאי דאסיק דסבר כאבטולמס דאתרוג אחר לקיטה למעשר א"כ בלאה"כ ניהא דפטורה ממעשר כיון דהלקיטה היא בשביעית אע"ג דפטורה מן הביעור פטורה ג"כ ממעשר משום דשביעית אפקעתא דמלכא הוא, ורב המנונא דפליג בזה ארבה משום דס"ל דהפקר שביעית ל"ה רק הפקר בעלים, ומבואר דפליגי בסברת הב"י והמבי"ט הנ"ל וכמו"ש בשעה"מ ובשו"ת ב"ש יו"ד סי' קפ"ח, ומעתה לפי חידושי האמור נמצא דרבה דס"ל דשביעית אפקעתא דמלכא עכס"ל כר' יוחנן דהפקר לישראל ולא לנכרים הוי הפקר לכן עולה יפה קו' התוס' כאן לרבה לשיטתו כמין חומר, ואמנם בעיקר דברי הנו"ב דקיי"ל בזה כר"ל, הנה בב"י או"ח תמ"ח כתב דהלכה כר"י בהא וכו"ה בתוספתא פאה (פ"ג) דהוי הפקר לפי"ז אתיין דהתו"ס בפשיטות: דו"ש כגת"ה בכבוד והוקרה רבה סימן קיב.

שלום להחריף ובקי טובא זית רענן כמר משה הלוי צימעטבוים: בדבר השאלה אם יש היתר לכהן להיות בבהמ"ד בשעת הספד ע"י שיכנס להתיבה שעומדת שמה קודם שיכניסו את המת ויהי' התיבה חוצצת והארכת בביאור שי' הפוסקים בזה: א) הנה במה דפליגי רבי וריבר"י בנזיר (נ"ה) באוהל זרוק אי שמי' אוהל מבואר שי' רש"י ותוס' שם ובגיטין (ח') דפלוגתתם רק בשעת טלטולו אבל בשעה שהוא נח לכ"ע הוי אוהל ושי' הר"ח בתוס' נזיר שם ובריטב"א עירובין (ל') דאף בשעה שהוא נח פליגי וגם שי' הרשב"א בתוס' נראה כן כמו"ש בבכ"ש לעירובין מ"מ מסיק שם דרוב פוסקים אזלו בשיטה דבמונח לכ"ע הוי אוהל וכ"ה שי' הרמז"ל וכמו"ש המל"מ פי"ב מטו"מ: ב) איברא שיש להעיר עפי"ז במה שהקשו התוס' ב"ב (כ') בהא דמגילה (כ"ו) דאמר להו דלו תיבותא ואותבוה אבכא דבי כנישתא דהוה פתיחא להוה אינדרונא דהוה בה מיתנא דמאי מהני האי תיבה דמסתמא לא ביטלוה שם כו' ומאי קו' הרי י"ל דהתם לא שמציל משום כלי עם דפנות אוהלים כמתני' דאהלות (פ"ה) רק משום דארוך גופי' אם הי' עשוי לנחת הוי אוהל לעצמו ובמתני' דאהלות (פ"ט מי"ב) או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים וכתב בתוי"ט משמע שכן הלכה דכלי הבאה במדה הוי אוהל לעצמו והכ"נ הארון של ס"ת שהי' מחזיק מ"ס כמו"ש בט"א חגיגה (כ"ה) בקו"א ומטעם אוהל מהני אפי'

לא ביטלו בשעה שהוא נח לכ"ע וכן העיר בפ"י מעיני הישועה בפתיחה לפרקין בכורות שכתב דקו' התוס' צריכה תלמוד דהתם לאו משום דפנות אוהלים אייתנין עלה רק משום דארוך גופי' אם הי' עשוי לנחת הו"ל אוהל לעצמו ודמי למגדל פ"ד מ"א עכ"ל, רק שי"ל דקו' התוס' אזלא למ"ד אוהל זרוק לא שמי' אוהל אבל זה הי' ניחא לשי' הר"ח משא"כ לרוב הפוסקים הנ"ל דבשעה שהוא נח לכ"ע הוי אוהל מאי הקשו התוס', ובאמת הריטב"א עירובין (ל') עשה זה דרך קו' לשי' הר"ח ז"ל דאס"ד דגם במונח אוהל זרוק ל"ש אוהל מה הי' מועיל הנחת הארון, ונראה מקו' הריטב"א דמשום כלי אפי' טהור כל שלא נעשה אוהל אינו חוצץ בין בית לבית אם לא ביטלו וכמו"ש הט"ז יו"ד סי' שע"א ובנוב"ק סי' צ"ד בשי' הרא"ש והתוס' ב"ב הנ"ל ומה שהק' בנו"ב על הרא"ש מגמ' דב"ב שם דפריך חבית היא גופא תיחוץ באמת הוא קו' הרא"ש עצמו פ"ו דאהלות דכי עדיפא כח מכלי גללים ות' דכל אלו הלכות הן שאין להשיב ובמ"א מ"ב גם במשנ"ת כתבו ע"ז דהתם משום דפנות אוהלים ועיין מ"ש הראב"ד ז"ל פי"ג מטו"מ: ג) איברא שי"ל בקו' הריטב"א ז"ל דהנה בתוס' שבת (ק') חידשו דמה דדבר הנוטל אינו ממעט הוא רק דרבנן אבל מה"ת ממעט כל דבר (ובזה ניחא לי בישוב הגמ' ב"ב כ' דרקי' אינו ממעט בחלון משום דלא מבטל לי' ופריך ותיפוק לי' דדבר המקב"ט אינו חוצץ וראיתי במהרש"ם ח"ג סי' מ"ב שהק' לפי שהעלה בפנ"י ברכות (י"ט) דמה שדבר המקב"ט אינו חוצץ הוא רק דרבנן הרי יש נפ"מ לענין שיהי' טומאה דאו' ונ"ל דלדברי התוס' הנ"ל למתורץ שהרי גם לטעם הש"ס משום דלא מבטל לי' הוא ג"כ רק מדרבנן]: והנה בפנ"י סוכה (כ"א) כתב דגם מ"ד אוהל זרוק ל"ש אוהל הוא רק דרבנן ות' בזה קו' התוס' דאיך מהני מה שהיו מביאין שוורים דהרי הוי אוהל זרוק רק דלגבי פרה שהיא מעלה בעלמא מהני אפי' אוהל זרוק, גם בשו"ת שבו"י ח"א סי' פ"ה כ"כ דאוהל זרוק דל"ש אוהל הוא רק דרבנן והוכיח כן מר"מ פ"ו ה' עירוב דנתנו בבית הפרס הר"ז עירוב מפני שיכול ליכנס שם במגדל הפורח ואע"ג דס"ל אוהל זרוק ל"ש אוהל רק משום דהוי דרבנן ובביה"פ דרבנן לא החמירו דהוי תרי דרבנן ולא דמי לארץ העמים דחמיר מביה"פ לענין ספק כפירש"י שבת (ט"ו) באופן דלגבי דרבנן מהני אפי' אוהל זרוק משום דתרי דרבנן לא החמירו, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הריטב"א הנ"ל לשי' הר"ח בהא דמגילה (ט"ו) דאמרו דלו תיבותא ומאי מהני הא הוי אוהל זרוק ואי משום דפנות אוהלים ג"כ לא יכול להציל מפני שלא ביטלו ולהאמור ניחא שפיר דכיון דהי' כאן הצלה מדין דפנות אוהלים רק משום דלא ביטלו א"כ להתוס' שבת הנ"ל מה דלא ביטלו אינו ממעט הוא רק דרבנן ממילא שוב הדר מהני הכא להציל משום אוהל בפני עצמו אע"ג דהוי אוהל זרוק שהרי לגבי דרבנן מהני גם אוהל זרוק להציל, ולשי' הש"ך יו"ד סי' שע"ב דהמשכה מבית לבית הוי רק טומאה דרבנן בלאה"כ הי' כאן תרי דרבנן רק גם להמג"א סי' שי"א ושמ"ג החולק על הש"ך הוי כאן תרי דרבנן מטעם דפנות אוהלים אף בביטלו שהוא רק דרבנן וגם מדין אוהל זרוק דהוי רק דרבנן דלגבי דרבנן מקרי אוהל ודוק: ד) ובשו"י ח"ב סי' צ"ח הקשה לסברתו דאוהל זרוק דל"ה אוהל הוא רק דרבנן דא"כ בעירובין (ל') דפליגי במתני' אי מותר להניח עירובו בבה"ק מנ"ל להש"ס דפליגי בדרכי וריבר"י אי אוהל זרוק שמי' אוהל הרי י"ל דריבר"י גופי' לא ס"ל דשמי' אוהל רק התם בארץ העמים דהוא גופי' דרבנן אבל בבה"ק מודה: אבל לענד"נ דלק"מ

דהש"ס סמך אברייתא דמייתי בנזיר (נ"ה) דריבר"י אמר תיבה שהיא מליאה כלים וזרקה ע"פ המת באוהל טמאה ואם היתה מונחת טהורה דס"ל אוהל זרוק שמי' אוהל הרי דלאו דוקא בארץ העמים דרבנן רק אפי' בט"מ דאו', ומצאתי בס' שער הזקנים דף (צ"ז) שכ"כ, ולי נראה להוסיף בזה דע"כ אין לנו דרך אחר בזה דאל"כ בלאה"כ תקשי דלמא דוקא לגבי ארץ העמים למה שפירש"י בנזיר שם דאף לאוקימתא דלא גזרו משום אוירא רק משום גושה מ"מ למ"ד אוהל זרוק ל"ש אוהל הוי כמהלך ע"ג קרקע ועיין פנ"י גיטין (ח') מה שהאריך בפירש"י וא"כ י"ל דלמא דוקא בארץ העמים מטהר ריבר"י דאוהל זרוק שמי' אוהל רק לענין זה דל"ה כמהלך ע"ג קרקע אבל לגבי טו"מ בבה"ק דמטמא באוהל מודה ריבר"י, רק דעכצ"ל דהש"ס בעירובין סמך אברייתא הנ"ל דמטהר ריבר"י אפי' בתיבה ע"פ המת ודוק: ה) ובמל"מ פי"ב מטו"מ כתב להוכיח דאוהל זרוק בשעה שהוא נח לכ"ע הוי אוהל מנזיר (מ"ג) דאר"ה אבל טומאה וטומאה לא ומקשה טומאה וביאה נמי הא מיטמי וקאי ומשני ר"פ כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה ותקשי דהרי קי"ל אוהל זרוק ל"ש אוהל וכן הק' בשבו"י שם והוכיח מזה המל"מ דבשעה שמונח לכ"ע הוי אוהל, והנה משום הא י"ל ע"ד הפלפול דהתם דמשני ר"פ כן אליבא דר"ה ולשיטתו שפיר משני והוא: ו) אחר אקדים מה שהק' בתוס' סוכה (כ"א) בהא דא"ר יהודה לא היו מביאין דלתות אלא שוורים והרי גם השוורים הוו אוהל זרוק ואף שי"ל דבדידהו גלי רחמנא דחשיבי אוהל מדכתיב ובעצמות ובגידיים תסוככני מיהו לר"א שם דלית לי' האי סברא קשה דהיכי עבדינן עיי"ש שנשארו בקו': ונ"ל בישוב קו' התוס' הנה במשנה אחרונה אהליות (פ"ח מ"א) ובפתיחה לפ"ט כתב לגבי כלי הבאה במדה דהוי אוהל שיש לחלק דרק כשהוא באויר חוצץ משא"כ כשהיא בתוך הבית משום דבסוכה (כ"א) פליגי בישן תחת המטה דת"ק אמר לא יצא ור' יהודה אמר יצא ומסיק בגמ' דר"י לטעמי' דאמר סוכה דירת קבע בעינן ולא אתי אוהל ארעי ומבטל דירת קבע ות"ק נמי ס"ל הכי רק דס"ל ג"כ דסוכה נמי ארעי סגי לה אבל ר"ש אע"ג דס"ל סוכה דירת קבע בעינן מ"מ לא יצא דאתי אוהל ארעי ומבטל דירת קבע והכ"נ לגבי כלי הבאה במדה אי הוי אוהל כשהיא בתוך הבית תלי' בפלוגתא זו וכתב עפ"י ז' פי' חדש במשנה פ"ט דאהלות (מי"ב) או מחזקת מ"ס כדברי חכמים שהכוונה לדברי חכמים בסוכה (כ"א) ת"ק ור"י דס"ל דלא אתי אוהל ארעי ומבטל לאוהל קבע ע"כ גם הכא ל"ה אוהל אפי' כשהוא מונח רק כשהיא באויר ולא בתוך הבית עיי"ש: ולכאו' יש להעיר דא"כ בנזיר (מ"ג) הנ"ל מאי משני ר"פ כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל אף שנאמר כדברי השבו"י בס"ה דר"פ יסבור אוהל זרוק שמי' אוהל או כדברי המל"מ דמיירי כשהוא נח ובכה"ג לכ"ע הוי אוהל מ"מ הרי הכא דמיירי שנכנס בבית ובכה"ג מן הדין שלא יהי' אוהל לעצמו דלא אתי ארעי ומבטל אוהל קבע: ולכן נראה דאף דאמר' לא אתי אוהל ארעי ומבטל אוהל קבע מ"מ הרי לא מצינו ג"כ לדידהו דאוהל קבע מבטל לאוהל ארעי וע"כ שפיר י"ל דלענין לחצוץ בפני הטומאה שפיר הוי אוהל לעצמו אפי' כשהוא בתוך הבית וחוצץ, ואמנם נראה דדבר זה תלי' בפלוגתא דש"ס ב"ב (פ"ה) דבעא מיני' ר"ש מר"ה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא פי' רשב"ם או לא קנה דרשות עיקר והכלי בטל לגבי הרשות וא"ל ר"ה תניתוה זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת ואינך אמוראי ס"ל התם דלא קנה

לוקח, לפי"ז י"ל דדבר זה אי אוהל זרוק בשעה שהוא נח אי הוי אוהל תלי' בפלוגתא דא דאי אמרי' דלא קנה לוקח משום דבטל הכלי לגבי הרשות הכ"נ לא מהני אוהל זרוק כשהוא בתוך הבית משום דבטיל לגבי אוהל קבע וכמו"ש ג"כ בתפ"י אהלות (פ"ח אות י"א) דה"ט דלא מהני אוהל זרוק משום דבטיל אויר האוהל לגבי אויר המקיפו א"כ מכש"כ שי"ל דבטל לגבי אויר הבית כמו בכליו של לוקח ברשות מוכר דבטל לגבי הרשות ועין נה"מ חו"מ סי' ר': והנה בש"ס ב"ב שם דבעא למיפשט מהא דמשך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו פירקן ופסק שניהם א"י לחזור הרי דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר דבטל כלי לגבי הרשות, והק' בתוס' דא"כ אפי' בלא פירקן ליקני דבטיל אגב רשות לוקח ואור"י דדוקא כלי הוא דבטיל אגב הרשות אבל בהמה לא עכ"ל וכעין דברי התוס' כאן עיין בר"ן גיטין (פ"ב) במתני' על הכל כותבין על קרן של פרה ונותן לה את הפרה דלא סגי באמר הא גיטך סתמא אע"ג דאמר לעיל אוירא דמגילתא הוא התם ה"ט לפי שהנשאר הוא טפל לגט אבל הכא בעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לקרן ולא ליד עכ"ל, ומעתה מיושב קו' התוס' סוכה הנ"ל מה דמהני ע"ג שוורים אע"ג דהוי אוהל זרוק משום דכל הטעם דאוהל זרוק ל"ש אוהל הוא רק משום דבטל אוהל ארעי לאויר המקיף ומכש"כ דבטל לגבי הרשות שעומד שם משא"כ הכא לגבי שוורים שהם בע"ח דלא בטלי לגבי הרשות לכ"ע ממילא הכ"נ הווי אוהל וחוצצין והיא הערה חדתא נחמדה בס"ד: ז) ולפי"ז בנוגע להוכחת המל"מ הנ"ל מנזיר (מ"ג) דמשני ר"פ אליבא דר"ה כגון שנכנס בשידה תיבהומגדל דש"מ דבמונחת לכ"ע הוי אוהל, ולהנ"ל י"ל דרק לר"ה משני כן משום דר"ה לשיטתו ב"ב (פ"ה) דפשט לר"ש דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח דלא בטל הכלי לגבי הרשות לכך שפיר אוהל זרוק שמי' אוהל עכ"פ בשעה שמונח משא"כ לדידן אפשר כשי' הר"ח ז"ל דאפי' בשעה שמונח ל"ה אוהל אפי' כשהוא באויר משום דבטל אויר הכלי לאויר המקיפו ומכש"כ כשהוא בבית דבטל לגבי הרשות ודוק: ח) אך להלכה טובה הוכחת המל"מ שהרי הר"מ נזירות (פ"ה הי"ח) פסק והביא לאוקימתא דר"פ בנזיר (מ"ג) הנ"ל אף דאנן קיי"ל להלכה דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח, גם בנזיר (י"ז) דאמר רבא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל אע"ג דרבא ס"ל בב"ב שם דכליו של לוקח ברשות מוכר ל"ק לוקח ע"כ שפיר הוכיח המל"מ דבשעה שמונח לכ"ע אוהל זרוק שמי' אוהל, ואף שבט"ז יו"ד סי' רפ"ב נראה מבואר שיטתו דאפי' בשעה שמונח ל"ה אוהל כבר הקשה עליו בבכ"ש לעירובין (ל') ולכן בנ"ד שנכנס הכהן בהתיבה קודם שהכניסו את המת לבהמ"ד נראה דודאי הוי אוהל לעצמו וחוצץ בפני הטומאה ועיין שו"ת שו"מ מהדו"ג ושו"ת ברכת רצה סי' י"ב בענין נסיעת הכהנים על עגלות מסלת הברזל על מקום קברים ובנ"ד עדיף משום שהוא מונחת דהוי אוהל לכ"ע, גם כתב המל"מ פי"ב מטו"מ דמה דפליגי באוהל זרוק הוא רק באופן שמאהיל על המת עצמו אבל לחצוץ על האדם שהוא באוהל המת מהני לכ"ע: ט) בדבר קו' הנ"ב שהבאתי לעיל שהוא קו' הרא"ש דלפי מה שחשב הראב"ד בשי' הר"מ דאפי' כלי טהור אינו חוצץ ואפי' ביטלו איך נפרנס הא דב"ב (כ') דפריך חבית היא גופא תיחוץ וכי ס"ד שכ"ח שאינו מטמא מגבו יהי' עדיף מכלי גללים שאין לו טומאה כלל והרא"ש תי' שכל אלו הלכות הן שאין להשיב ועיין תוס' חגיגה (כ"א) שכתבו כע"ז לענין טופח להטפיח מה שהסברא הפוכה בדין השקה

מדין מקואות משום דטומאה וטהרה והשקה הלכתא גמירי לה ולא בסברא תלי' מלתא: ולענד"נ בקו' הרא"ש הנ"ל לשי' הר"מ שי"ל דהר"מ ע"פ שיטתו באמת עדיפא כ"ח שאינו מטמא מגבו ומטמא מאוירו מדין כלי גללים שאין מקב"ט כלל, והוא דהר"מ פי"א מה' כלים הכ"ד גבי מניקת של מתכת שנטמאה משיחברנה בעץ תטהר לא נטמאה וקבעה בקורה או בכותל מקבלת טומאה במקומה ומקורו ממתני' פי"ד דכלים וכתב בישע"י ה' נ"ט, סי' קנ"ט בטעמו דאם היתה כבר טמאה וחברה בקרקע הרי גומר במחשבתו לבטלה שתהי' מחוברת למען יפקע טומאתה אבל בהיתה טהורה לא מבטל לה בעת חיבורה עיי"ש, ולפי"ז לענין לחצוץ בפני הטומאה אף שכלל אמרו דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה והוי למעליותא מה שאינו מקב"ט מ"מ מצינו לפעמים גם למעליותא מה שהכלי מקב"ט לענין שע"ז מבטלו בחיבורו כדי שתפקע טומאתו, וע"כ לענין כלי שיחצוץ בפני הטומאה אף שהתוס' ב"ב (י"ט) כתבו דאפי' במבטלו עדיין מקב"ט עד דעביד בה שינוי מעשה מ"מ הרי לדברי הנו"ב סי' צ"ד הנ"ל דבמבטלו נפיק מדין כלי והוי אוהל ובמשנה אחרונה אהליות (פ"ו) כתב דגם התוס' ב"ב לא כתבו כ"א בסתם אבל בבטלו בפירוש לא בעי שינוי מעשה ואין מקב"ט עוד, ולפי"ז צ"ל דמה שדבר המקב"ט א"ח אף שע"י הסתימה שביטלו שוב אינו מקב"ט מ"מ אנו בעינן שלא יקב"ט עוד קודם הסתימה וכעין ד' התוס' סוכה (י"ג:) ד"ה אמ, ולפי"ז י"ל דבאמת מה"ט עדיפא כ"ח לחוץ בפני הטומאה שיש לו תרתי למעליותא חדא מה שאין מקב"ט מגבו שעוד קודם הסתימה הוי דבר שאמקב"ט ולעומת זה דאפי' כלי טהור אינו חוצץ רק בביטול גמור יש לכ"ח מעלה מה שמקב"ט מתוכו וע"י שמבטלו עתה להכותל שוב לא יקב"ט גם מתוכו ממילא הוי כדין מניקת שכבר נטמאה וחברה שכתב הר"מ דמשום זה עצמו שיפקע טומאתו הוא גומר בדעתו לבטלו ביטול גמור והכ"נ שפיר הכלי חוצץ משום דמבטלו ונעשה אוהל ומשא"כ בכלי גללים אדרבה לפי שאין מקב"ט כלל יותר לא מהני לחצוץ בפני הטומאה אפי' בביטולו כמו"ש הר"מ לגבי רחיים של אדם עפ"ד הראב"ד ז"ל שאין חוצץ אפי' כלי טהור ודוק היטב: דו"ש בברכת התורה.

סימן קיג.

ב"ה א' שמיני תרפ"ד דאמבראווא. להחריף ובקי מר מרדכי דוד צוקערמאנן נ"י בק' הובנוב: א) הבאת קו' הט"א חגיגה על שי' הראב"ד פ"ג מכלים דכלי עץ העשוי לנחת שאמקב"ט הוא רק היכי שיש איסור בטלטולו וקשה ממגילה (כ"ו) בהוא כנישתא דהוא פתוח לאידרונא דמחית בי' מיתא כו' ואמר רבא דלו תיבותא ואותבי' דהו"ל כ"ע העשוי לנחת כו' והערת לתרץ עפ"י דאמרינן בברכות (ה') ובש"ע סי' צ' דצריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר ובתוס' שם דמלתא דקביעא כגון ארון בתיבה אין זה הפסק, וא"כ יתכן דמקרי יש אי' בטלטולו שלא יהי' מקרי הפסק לגבי תפלה בבי כנישתא ההערה יפה, אבל באמת הרי במגילה שם אמרי לי' רבנן לרבא והא זימנין דמטלטלי לי' כי' והו"ל מיטלטלא מלא וריקם וגם בט"ז סי' צ' הביא מגמ' שהי' מטלטלין את התיבה בתענית של גשמים שהי' מוציאין לרחובה של עיר ועכ"ז לגבי תפלה ל"ה ארון ותיבה הפסק, ועל כרחו דאין נפ"מ אם מטלטלין אותו לפרקים רחוקים רק העיקר תלוי אם העמד ע"ד קבע וכמו המבואר בש"ע סי' קל"ה שאין מביאין ס"ת כ"א שהוכן ארון או תיבה יום או יומים וכתב המג"א דהעיקר תלוי אם נעשה מקום קבוע לס"ת הרי דמקרי

קביע לשעתו אף שאחר יום או יומים מוציאים אותו משם, ועוד י"ל בזה ואין להאריך:
(ב) ואשר אני אחזה בזה, הנה הראב"ד ז"ל שם כתב דאין ראי' מסוף חגיגה לגבי שלחן
דמקרי כ"ע העשוי לנחת משום שיש אי' בטלטולו, והכ"מ הקשה דלא ידע מה אי' יש
בטלטולו, ובט"א כתב הפ"י משום דבשלחן כתיב תמיד, והנה בשם הגה"ק מסאכטשוב
ז"ל שמעתי הערה בזה דבאמת מטעם זה עצמו אסור לטלטל השלחן משום דאז לא יהי'
כ"ע העשוי לנחת וא"כ גורם טומאה לכ"ש, והיא הערה משמחת: ג) ואמנם לענ"ד דבר
זה שיהי' איסור לטמא כלי שרת צריכא רבה, דבשו"ת בשמים ראש סי' כ' הביא
מעירובין (ק"ג) בשרץ שנמצא במקדש ר' יהודה אומר שלא לרבות את הטומאה הרי
שיש איסור לטמא את האבנט אבל בהג"ה שם כתב שהמחבר ז"ל הלך לאור פירושו
של רש"י ז"ל שהוא שלא לרבות טומאה בבגד של קודש אבל לפי הפשוט והמשמעות
ברמז"ל פ"ז מב"מ שהוא שלא לרבות טומאה אף בבגד חול עיי"ש: ד) ולי יש להעיר
עוד דאם נימא דאיכא איסורא לטמא כ"ש א"כ בריש חולין דאמר רבה בר עולא הכל
שוחטין ואפי' טמא בחולין שנעשו על טה"ק ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר כו',
וקשה דבלא"ה יהי' אסור לכתחילה לא רק משום שמא יגע רק משום דודאי מטמא את
הסכין דהוי כ"ש, אך י"ל דבמנחות (ע"ח) פליגי אי סכין דלית ליה תוך אי מקדשא ככ"ש
ויתכן דגם רבה ב"ע ס"ל דסכין ל"הכ"ש, ומתורץ בזה קו' התוס' שם במה דמשני כגון
דבדק בקרומית של קנה והק' דשחיטה בעי כ"ש ואין עושין כ"ש של עץ, ולהאמור
שפיר משני הש"ס אליבא דרבה ב"ע דעכס"ל דשחיטה ל"ה כ"ש מדלא אמר דבמוקדשין
לא ישחוט משום טומאת כ"ש: ה) ולכאורה יש לסייע דאיכא אי' לטמא כ"ש דהרי התוס'
פסחים (י"ג) נסתפקו אי אסור לשרוף את התרומה כמו שאסור לטמאותה מבואר
דלשרוף קיל מלטמא וא"כ כיון דאמר במכות (כ"א) השורף עצי הקדש לוקה א"כ
מכש"כ שאסור לטמאותו כגון כ"ש, אך ז"א דרק לגבי אוכל של תרומה דאסור לטמא
משום משמרת תרומותי נסתפקו אי גם שריפה בכלל, אבל לגבי עצי הקדש דאי' שריפה
הוא משום לא תעשון אין ראי' לגבי טומאה, ועוד דאמר במנחות (ק"א) דכ"ש שנטמאו
הואיל ואית להו טהרה במקוה כטהורים דמי לענין שאין נפדים א"כ מה"ט נמי אין
ללמוד טומאה משריפה בכ"ש: ו) ואכתי ה"י אפשר לומר דגם בכ"ש איכא משום משמרת
תרומותי למה דמבואר בפירש"י ריש חולין דגם לטמא את הקדש איכא משום משמרת
תרומותי וכ"כ בפנ"י פסחים (י"ד) דילפי' קדשים מתרומה ועשו"ת ב"ש חו"מ סי' קל"ה
והוא נגד הר"מ פ"ב דתרומות שכתב דאסור לטמא תרומה כמו קדשים] ולמ"ש הצ"ח
דגם בכ"ש שאין עולין לגבוה איכא משום חיבה"ק מקרא והבשר לרבות עצים ולבונה
ומשום זה חידש דכ"ש מקב"ט אף מראשון כמו אוכל וא"כ ה"נ י"ל דאיכא איסורא
לטמא כ"ש כמו אוכל קודש כיון דחה"ק משוי ליה כאוכלא, אך הנה התוס' חגיגה (כ"ג)
חידשו דהיכי דהטומאה בא משום חיבה"ק דהוי כאוכל שוב בעי הכשר כאוכל וא"כ
מתורץ קושיתי הנ"ל שיאמר במוקדשין לא ישחוט משום שמטמא את הסכין, שהרי
התוס' בחולין שם הקשו דאמאי חיישינן שמא יגע בבשר הא דם קדשים אינו מכשיר
ותי' דחיבה"ק מכשיר וא"כ הא תינח לגבי בשר מהני חיבה"ק לדבר אחד דל"צ הכשר,
אבל לגבי כ"ש א"א לומר שיהי' אי' טומאתו משום והבשר לרבות עצים ולבונה דהרי
באופן זה שוב הי' בעי הכשר דלשני דברים לא מהני כח חיבה"ק להתוס' חגיגה הנ"ל

ומתורץ ג"כ מה שהקשו באחרונים במה דמשני בחולין שם דאיטמי בשרץ, והרי להצל"ח הנ"ל סכין שהוא כ"ש מקב"ט אף מראשון, ולהנ"ל ניחא דבכה"ג לא מקבל הסכין טומאה בלא הכשר: ז) ועפ"י ד התוס' חגיגה הנ"ל יש להעיר בחולין (ק"א) דאמרו לו לריה"ג אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאוהו והק' בשעה"מ ה' ברכות דמשכח"ל באוכל פחות מכביצה שאמקב"ט מדאו' ות' דכמו דלא אמר דמשכחת בשלא הוכשר משום דחיבה"ק מכשיר, הכ"נ מהני חיבה"ק לטמא אף פחות מכביצה עיי"ש, והשתא להתוס' חגיגה דלשני דברים לא מהני חיבה"ק הדר תיקשי שיאמר שמשכחת בתרתי לריעותא שהוא פחות מכביצה וגם לא הוכשר דלזה לא מהני עוד חיבה"ק כנ"ל: ח) עוד יש להעיר בדברי השעה"מ דאפי' נאמר דמהני לזה חיבה"ק מ"מ הרי בפסחים (ל"ד) קורא לחיבה"ק מעלה בעלמא ולהכ"מ פי"ד מפרה גבי דבילה במי חטאת לא מקרי מחוללת משום מעלה והכ"נ מאי פריך כיון שנגע בו טמאוהו וצ"ע: ט) והנה בהא דחגיגה (כ"ו) לגבי שלחן דמקשה והא הוי כ"ע העשוי לנחת שהבאתי לפרש דאיסור יש בטלטולו משום אי' מטמא כ"ש אין לומר בזה שהוא משום דחיבה"ק משוי לי' אוכלא ואיכא משום משמרת תרומותי, ז"א דכבר הקשה במנ"ח מ' ק"ס להצל"ח הנ"ל דמהני חיבה"ק בכ"ש א"כ הכא אף כ"ע העשוי לנחת יהי' טמא דמשוי לי' חיבה"ק כאוכל, ועכדס"ל להש"ס הכא דחיבה"ק ל"מ בכ"ש א"כ אין מוכרח ג"כ שיהי' אסור לטמא את השלחן דלטמא כלי קודש אי איכא איסורא תלי' בפירש"י ובר"מ בסוגיא דסוף עירובין הנ"ל וא"כ קמה קו' הכ"מ הנ"ל דמה איסור יש בטלטול השלחן: י) והנלענ"ד שיש כוונה אחרת בדברי הראב"ד ז"ל, הנה בט"ז יו"ד סי' קצ"ח לענין טבילה ע"ג נסרים העלה דאע"ג דכ"ע העשוי לנחת אמקב"ט היינו דוקא טומאת מת אבל טומאת מדרס מטמא ומביא ראיות מוכיחות מן המשנה עיי"ש, וראיתי בס' מי נפתוח פרפר ל"ה שכתב להסתפק בזה בכ"ע העשוי לנחת אי דינו לגמרי ככלי הבא במדה בפכ"ד מכלים דקתני טהורה מכלים דאפי' טומאת מדרס אין לה וכמו"ש בתוי"ט שם ופנ"י שבת (פ"ד) או דלמא דוקא בבא במדה כן משום דהוי כארעא סמיכתא ואין שם כלי עליו עיי"ש, והנה במחכג"ת אישתמיטתי דברי הט"ז שהביא משנה מפורשת דכ"ע העשוי לנחת מטמא מדרס: יא) אך להט"ז תיקשי הא דמגילה (כ"ו) דחשיב לארון כלי העשוי לנחת לענין שיחצוץ בפני הטומאה, והרי עכ"פ מטמא מדרס והתוס' שבת (פ"ד) נסתפקו דכמו בטומאת מת ה"ה בטומאת מדרס אפי' עוד לא קיבלה טומאה בפועל רק כיון שראוי לטמא מדרס שוב א"ח בפני הטומאה, ועוד דהא אמרי' בנדה (מ"ט) כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ופירש"י ז"ל דה"ה כל שאר הטומאות וכמו כן תיקשי בהא דחגיגה (כ"ו) לגבי שלחן גבי דאמר הזהירו שלא תגעו בשלחן מקשה הש"ס והא הו"ל כ"ע העשוי לנחת וקשה כיון דמטמא מדרס מטמא ג"כ טומאת מת וה"ה שאר הטומאות וא"כ שפיר א"ל הזהירו שלא תגעו בשלחן מטומאת ע"ה וכבר העיר בזה במי נפתוח שם: יב) ולכאו' נ"ל דלגבי שלחן לא קשה שמטמא מדרס דנודע שי' רש"י ז"ל בב"ק (ס"ו) בהא דגזל משכב דחבר' דליכא טומאת מדרס בשאינו שלו [ועיין ידי משה פ' תולדות המדרש במש"נ בגדי עשו החמודות שחמד מנמרוד, והכוונה דאל"כ איך לבשם יעקב הא בגדי ע"ה מדרס לפרושים רק לפי שהי' של גזל אין בהם טומאת מדרס ודפח"ח], ובתוס' הקשו ע"ז ממתני' פ"ז דטהרות הגנבים שנכנסו לבית דאם יש עמהם עכו"ם או אשה

הכל טמא משמע שמתמא משכב שאינו שלו, ונ"ל לתרץ דבהסבר שי' רש"י ז"ל נראה משום דבמדרס בעינן לישיבה יצא סאה ותרקב שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתונו א"כ הכ"נ משכב ומושב שאינו שלו אינו מיוחד לישיבתו, עיין תוס' ב"ק (י') דסתם ספסל הוא שאול רק לסתם בני אדם לישב עלי' אבל לא למשונה וכבד משאר בני אדם וה"נ אין שאול לטמא מדרס שיטמא את משכבו וממילא אינו מטמא ועיין במשנה אחרונה פכ"ב מכלים שהעיר כעי"ז, אם שלא הביא מתוס' ב"ק אבל כתב דהוי כמו כסא של כלה דמטהרי ב"ה כיון שמקפידין לישב עלי' עיי"ש.

והנה התוס' עירובין (כ"ז) הביאו בשם ר"ת לחזדש דמה שא"ר למושב רק טומאה חמורה אינו מטמא אבל מטמא טומאה קלה אוכלין ומשקין [וכה"ג בתוס' פסחים (י"ז) לגבי אוכל שאינו נעשה אה"ט דלגבי אוכלין ומשקין נעשה אה"ט] וא"כ מתורץ קו' התוס' דרש"י ז"ל ס"ל כשי' ר"ת א"כ אף שאינו שלו שאינה מיוחד לישיבה רק טומאה חמורה אין מטמאה וא"כ ל"ק ממתני' דטהרות דאמר הכל טמא היינו לטומאה קלה אוכלין ומשקין ודוק: יג) ולפי"ז לשי' רש"י י"ל ג"כ מה דשלחן יהי' כ"ע העשוי לנחת ולא יטמא אף במדרס משום דהקדש אין לו בעלים עיין קצוה"ח סי' ת"ו כיון דהוי ממון גבוה א"כ לכל אדם הוי שאינו שלו דליכא טומאת מדרס כנ"ל, אך למה דפליגי בירו' פ"א דחלה אי גזבר כמאן דאינון בעלים ועיין תוס' פסחים (מ"ו) דבאתי ליד גזבר ל"מ שאלה בקבה"ב ונראה משום דגזבר כבעלים, ובתוס' כריתות (י"ג) לגבי קדשי מזבח כתבו דרק אחר שחיטה וזריקה ל"מ שאלה, וההסבר נראה עפי"ד התוס' חולין (קל"ח): דגזבר ל"ש אלא בקבה"ב עיי"ש, ואולם בנמ"י יבמות (רפ"י) כתב דגם בק"מ ל"מ שאלה באתי ליד גזבר ויש סיוע לדבריו מתמורה (ח') ליתי גזבר ולשקלי' מבואר דגם בק"מ שייך גזבר, וא"כ הדק"ו דשלחן של מקדש אע"ג דהוי כ"ע העשוי לנחת מ"מ טמא מדרס דאין לומר משום דהקדש אין לו בעלים כנ"ל שהרי גזבר הוא בעלים של הקדש וראוי למושב להגזבר עצמו, ובפרט למה שהעליתי לעיל דאף באינו שלו עכ"פ מטמא מדרס לטומאה קלה אוכלין ומשקין והדרא קו' לדוכתא: יד) ואמנם באמת ניהא דלגבי שלחן של מקדש אין לומר שיטמא מדרס משום דהרי בעינן למדרס שיהי' מיוחד לישיבה, ושלחן של מקדש אסור לישב ולדרס עלי' דימעול בהקדש וכדאמר במעילה (י"ד) דלכך בונין בחול משום דלא ניתנה תורה למה"ש ודלמא בעי למזגא עלי' אישתכח דקמעיל בקודשא, וא"כ דאינו ראוי לישיבה אינו מטמא מדרס שפיר קאמר הש"ס דהוי שלחן כ"ע העשוי לנחת ואינו מטמא כלום: טו) ומתורץ שפיר שי' הראב"ד הנ"ל וסרה מעליו קו' הכ"מ ז"ל דמה אי' יש בטלטולו, דהנה ז"ל הראב"ד ז"ל א"א איני יודע מאין הוציאו אלא משלחן של מקדש וממנורה שהקשו עליהם כ"ע העשוי לנחת הוא ואעפ"י שאין מקבלין ארבעים סאה בלח ואינו מחוור דהתם איסורא נמי איכא בטלטולם עכ"ל, ומדוקדק לשונו מה שכתב ואעפ"י שאין מקבלין מ' סאה, משום דהי' קשה להראב"ד ז"ל דאיך סתם הרמז"ל דכ"ע העשוי לנחת אמקב"ט הא עכ"פ מטמא מדרס וכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת, והרי הן אין מקבלין מ' סאה, וכוונתו דבשלמא במקבלין מ' סאה תנינן בפכ"ד דכלים דטהור מכלום משום דהיכי שמקבלין מ' סאה הוי כארעא סמיכתא ול"ה עליהן שם כלי משא"כ בכלי עץ הע"ל שאין מקבלין מ' סאה מכיון שעכ"פ ראויין למדרס ממילא מטמאין ג"כ טומאת מת ושאר טומאות, ומשלחן של מקדש אין

מחזור דהתם יש אי' בטלטולו והכוונה דאסור בטלטול של חול לישב עליו משום מועל בהקדש כש"ס דמעילה הנ"ל דאי מזגא עלי' קמעיל בקודשא, ומתורץ היטב קו' הכ"מ ז"ל דמה אי' יש בטלטולו, ולהאמור כוונתו דיש אי' בטלטול של חול וא"כ אינו ראוי לישבה שאין בו טומאת מדרס, והיא כוונה נחמדה בדברי הראב"ד ז"ל: טז) ומה שכתבתי בכוונת הראב"ד ז"ל לענ"ד עולה מפורש מירושלמי סוף חגיגה דפריך ויהא כטבלא שהיא עשויה לילך ולהניח לא כן א"ר אמי בשם רשב"ל השלחן למה טמא מפני שמוציאין ומראין אותו לעולי רגלים פי' הק"ע דמקשה לחכמים דמטמאין במזבח מפני שהן מצופין ולמה לא יהי' טהור משום כלי העשוי לנחת כמו שלחן אי לאו שהיו מטלטלין אותו ומראין לעולי רגלים הי' טהור] א"ר מנא כהאי דתנינן (פכ"ד דכלים) שלש משפלות הן אר"ז מפני שמשתמשין בה ע"ג חבילי' כו' והיינו דהתם תנן שלש משפלות של זבל טמאה מדרס, והכ"נ המזבח אף שהוא עשוי לנחת יש בה משום טומאת מדרס וכדברי הט"ז סי' קצ"ח שהבאתי והרי המזבח ג"כ משתמשין בו ע"ג חבילי' שהכהנים נותנים עליו כלי מקדש ודורסין עליו ברגליהן משא"כ שלחן שאינו מיוחד לישבה ודריסה דמועל בהקדש כנ"ל: יז) וכיון דאתאן לזה מתורץ היטב גם קו' הט"א ז"ל ממגילה (כ"ו) דאמר לגבי ארון דהוי כ"ע העשוי לנחת אעפ"י שאין איסור בטלטולו, ולהנ"ל ניחא שפיר דכל מה דבעינן שיהי' איסור בטלטולו הוא רק כדי שלא יהי' מיוחד לישבה, וא"כ בארון ותיבה של ס"ת דבלא"ה אין מיוחדין לישבה דאמר במ"ק (כ"ה) דאסור לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עלי' ובתיבה של ס"ת אף לאחר שנטלו הס"ת ממנו מ"מ אסור לייחדו לישבה וכל תשמישי חול ואפי' כסא לס"ת אסור לעשות מהתיבה כמבואר בש"ע או"ח סי' קנ"ד ויו"ד סי' רפ"ב וא"כ הרי לגבי מדרס בעינן מיוחד לישבה מה שאין כן באלו משום דהוי תשמישי קדושה ושפיר קאמר הש"ס דהוי כ"ע העשוי לנחת ומתורץ שפיר קו' הט"א כמין חומר בס"ד ודוק היטב: סימן קיד ב"ה יום ו' מנ"א תרפ"ט.

שלום לבחורי חמד חריפים ובקיאים כמר משה אהרן רויך וכמר ישראל ארי' פרענקעל נ"י בק' טארנא: א) העריתם במתני' דאהלות (פ"ד מ"ב) תיבת המגדל ויש פו"ט ואין ביציאתה פו"ט כו' וכו' מטהר כו' ובתוס' ב"ב הק' הרי טומאה רצוצה בוקעת ועולה ות' דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה דאין מבטלו עכ"ד, וקשה מחולין (ע"א) דאמר מה כ"ח המוקף צ"פ שמציל על טהרה שבתוכו מליטמא ואינו מציל על טומאה שבתוכו מליטמא דאמר מר טומאה רצוצה בוקעת ועולה כו' הרי מפורש דגם בכלים אמרי' דבוקעת ועולה עכ"ק: ב) והנ"ל בזה הנה יותר מזה לכאן יש להקשות בסברת התוס' הנ"ל מגמ' דחולין (קכ"ו) אמתני' ד"א בתיבת המגדל כו' דאמר ר' יוסי מטהר אהייא כו' אלא קאמר ת"ק טומאה בתוכה הבית טמא אי משום דדרך טומאה לצאת ואי משום דטומאה טמאה בוקעת כו' הרי מפורש אמר הש"ס בהך מתני' גופי' בתיבת המגדל דאיכא בה משום טומאה רצוצה אף שהוא בכלי, וראיתי במ"א פ"ד דאהלות מ"ג שעמד בזה, אבל באמת נראה דלק"מ דהנה בקו' התוס' ב"ב שם שהק' דאמאי מטהר ר' יוסי הא טומאה בוקעת ועולה ובאמת דברי התוס' נכונים לשיטתם בעירובין (ע"ט) ד"ה הרי דביש בחללו פו"ט ואין ביציאתו פו"ט שיש לו דין קבר סתום מודה ר' יוסי דטומאה בוקעת ועולה ושפיר הקשו התוס' ב"ב דאמאי מטהר ר' יוסי בתיבת המגדל שי"ב פו"ט

וע"כ הוכרחו לתרץ דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה, עיין בחי' הרמ"ל אהלות (פ"ג) שתפס בזה על המהרש"א ז"ל וכבר קדמו בח"ס יו"ד סי' ש"מ וחי' חולין (קכ"ה), באופן דקו' התוס' שם הוא בכה"ג שיש בו פו"ט לשי' הריב"ם שם שיש לו דין קבר סתום שמטמא כל סביביו וע"ז אזיל תירוצם דבכלים ליכא דין קבר סתום היכי שי"ב פו"ט, ומעתה ל"ק קו' המ"א מהא דחולין (קכ"ו) הנ"ל דהתם הרי אמר או משום סוף טומאה לצאת בכה"ג שי"ב פו"ט או משום טומאה רצוצה בוקעת ועולה באין בו פו"ט כפירש"י שם, והיינו משום דבאין בו פו"ט מודו התוס' דגם בכלים יש דין טומאה רצוצה אע"ג דאין מבטלו בכלי, ובאמת הדבר מפורש בגמ' חולין (קכ"ה), גבי חבילי מטה וסריגי החלונות שפרסן ע"פ המת דל"ה כמת בכסותו שמטמא משום דהאי לא מבטל לי' ופריך ותהוי כטומאה טמונה בוקעת ועולה כו' הרי להדיא דבטומאה רצוצה לא בעי ביטול וא"ש התוס' ב"ב דבכלי שאינו מבטלו אינו בוקע ועולה היא רק בי"ב פו"ט בדין קבר סתום, ועיין מ"א פט"ו דאהלות מ"ז שהקשה באמת אפירש"י סוכה (ד') דגם בטומאה רצוצה שא"ב פו"ט אי לא בטלו ל"ה רצוצה שהוא נגד הגמ' חולין (קכ"ה) הנ"ל ודו"ק.

ולפי"ז מתורץ קו' מחולין (ע"א) דקאמר הש"ס דצ"פ אין מציל על טומאה שבתוכו דטומאה רצוצה בוקעת ועולה וכו' והיינו משום דטומאה רצוצה איתא ג"כ בכלי דהיינו היכי שאין בו פו"ט וכמו"ש בל"א חולין שם דהש"ס דמייתי ראי' מכ"ח המוקף צ"פ הוא בכה"ג שא"ב פו"ט דאי ביש פו"ט תיקשי לשי' רש"י שם דבכה"ג אינו מטמא כלל עיי"ש, וכיון דאיירי הכא בכה"ג שא"ב פו"ט שפיר קאמר דאיתא לטומאה רצוצה אף בכלי ודוק כי זכו"פ: וניחא ג"כ מ"ש הר"מ ה' כלים פי"ח ה"ד במוכני של תיבת המגדל דאם אין בו טפח הוי טומאה רצוצה ואילו בפ"ב ה"ו מחולק עם הראב"ד וס"ל דבארונות ליכא דין קבר סתום והוא כסברת התוס' (ק') הנ"ל אבל הוא הדבר שיש חילוק בכלי בין קבר סתום ובין טומאה רצוצה: ג) ובהיותי בזה ראיתי בס' מי נפתוח מים טהורים פ"ח הק' לפי המבואר בתוספתא דאהלים מצילים על הטהורים ואין מצילין על הטמאים א"כ בחולין (ע"א) הנ"ל דיליף טהרה בלועה בק"ו מצ"פ דכ"ח ופריך הש"ס מה לכ"ח שאין מטמא מגבו כו' ותיקשי דלילוף מדין אהלים שאין מצילין על הטומאה ומצילין על הטהרה שבתוכן, הניחא לשי' התוס' שבת (כ"ז): דכללא דכ"ד המקב"ט א"ח נוהג גם בדין אהלים א"כ אהלים שחוצצין על הטהרה לדין התוספתא הוא רק במחובר שאמקב"ט א"כ שייך ג"כ למיפרך מה לאהלים שאמקב"ט אבל לשי' הר"ש אהלות (פ"ח) והרשב"א בתוס' שם דאהלים חוצצין אף בתלושים שמקב"ט הדק"ו הנ"ל: ונ"ל לתרץ דבאמת הק' בפנ"י ברכות (כ') בהא דאמר רבא התם ד"ת אהל כל שי"ב חלל טפח חוצץ דכללא כייל בסתמא ואפ"י אהל תלוש שמקב"ט והא קיי"ל כ"ד שמקב"ט א"ח בפני הטומאה, ובפנ"י רוצה לחדש דכ"ד המקמ"ט שאינו חוצץ הוא רק דרבנן, ואמנם בפירש"י ותוס' סוכה (י"ג) ושבת (פ"ד) מפורש שהוא מה"ת: ד) ואמנם בעיקר קו' הפנ"י תמה אני דמתני' הוא בפ"ז דאהלות (מ"ב) לגבי אהל טומאה בתוכו הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה ומאחוריו טומאת ערב וכתב הר"ש והרא"ש והרע"ב דחשבינן לאהל עצמו כשני כלים שאינו טמא טומאת מת כ"א צד תוכו אבל צד החיצון טמא רק מדין מגע טומאת ערב והוא מדחזינן שמציל על הטומאה מלהיות בוקע ועולה,

והר"ש מסיים שם דזה דוקא לאחר שיצא המת מן האהל דאלו בעוד שהמת בתוכו אין האוהל מתחשב אבל במשנ"ח שם הק' ע"ז דא"כ אכתי איך משכחת שאהל חוצץ בפני הטומאה שהמת בתוכו ואפ"ל לדעת המהר"ם שהביא בתוי"ט פ"ח דאפ"ל כלים טמאים כשעשויין אהלים חוצצין מ"מ כיון שאין האהל מתחשב והוי כמת עצמו לטמא באהל לשי' הר"ש גבי חרב ה"ה כחלל אפ"ל לטומאת אהל ע"כ איך חוצץ הא מה שלמעלה על האהל הוי כמאהיל על המת אלא ע"כ שגם האוהל מתחשב אף בעוד המת בתוכו והוי כשני כלים, ובמ"א הק' נהי דהוי כשני כלים מ"מ גם צד החיצון טמא טומאת מגע ואיך חוצץ ות"ל דטומאת צד החיצון הוא רק דרבנן דמן הדין מגע עצמו הוי טומאת בית הסתרים רק שטמא מדרבנן מגזרת אהל שאינו נטוי שאינו חוצץ וכיון דהוי רק טומאה דרבנן חוצץ כמו"ש הר"ש פ"ג דאהלות עיי"ש.

באופן דבקו' הפנ"י כבר קדמו הר"ש והרא"ש ז"ל וכתבו דה"ט משום שנחשב כשני כלים וצד החיצון טהור מה"ת, ולפ"ז מתורץ היטב קו' המי נפתוח הנ"ל במה דפריך הש"ס מה לכ"ח שאינו מטמא מגבו ותיקשי דליליף מדין אהל דלפי האמור גם אהל שמציל הוא רק משום שנחשב כשני כלים ואינו מטמא מגבו צד החיצון מדאו' ודוק: ה) במתני' דאהלות (פ"י מ"ג) מקצתה כנגד ארובה הבית טמא ובתוספתא קלל של חטאת שהוא נתון בארובה אם משולשל טמא כו' בד"א בשל חרס אבל בשל אבן טהור ופ"י הר"ש מבואר דמה שאין מ"ח ניצול בצ"פ הוא רק בכ"ח אבל בכלי אבן שאמקב"ט כלל ניצול בצ"פ, הערתם מש"ס חגיגה (כ"ה) דפריך וליתי בכ"ח המוקף צ"פ ומשני שונין שאין הקדש ניצל בצ"פ והשתא תיקשי דליתי בכלי אבן וראיתי בחי' הרמ"ל שם שעמד בזה: והנ"ל לתרץ הנה הר"מ פ"ד דפרה העתיק התוספתא הנ"ל והק' בכ"מ על פי' הר"ש דמה בכך שהוא בכלי אבן שאמקב"ט דמ"מ לאו במקום טהור הוא שהרי גם כ"ח אינו מטמא מגבו ואפה"כ לא חשוב מקום טהור מאחר שהבית טמא והוא קו' חמורה: ונ"ל הנה לכאו' נראה דמה דאמרי' שאין הקדש ניצול בצ"פ הוא דוקא להציל מדין צ"פ אבל להציל מדין אהל החוצץ בפני הטומאה ודאי מהני אף לקודש ראה בחי' הרמ"ל אהלות (פ"ה) שהעלה כן והביא ראי' לזה מחגיגה (כ"ה) דפריך וניתי בשידה תיבה ומגדל ומשני כרבי דאהל זרוק ל"ש אהל, ולמה לא משני כדמשני בסמוך אקו' וניתי בכ"ח המוקף צ"פ משום שאין הקדש ניצל בצ"פ, ועל כרחו דמדין דפנות אהלים מציל כ"ח גם בקודש, אבל כבר נשאלתי שיש סתירה לזה מדברי הר"מ פ"ד דפרה הנ"ל שכתב וכן כ"ח שהי' בו אפר ונתן על הארובה שבבית טמא כו' מבואר אפ"ל בכה"ג שהוא ע"ד דפנות אהלים אינו מציל בחטאת רק שי"ל דדוקא גבי כ"ח כתב כן משום שכתב הר"מ פ"ו מה' טו"מ ה"ג דכ"ח אין נעשה אהל ובביאור הר"מ הנ"ל מ"ש שאין כ"ח מציל משום דפנות אהלים הביא הכ"מ לזה מ"ש הר"מ בפה"מ פ"י דכלים בפ"י הספרא בטומאת כ"ח אמר וכל כ"ח לרבות אוהלים שאהל של חרס לא יציל מה שתחתיו לא יציל ואפ"ל ידביקו בטיט מן הצדדין לפי שהוא טמא דרך פתחו כו' מבואר דמה"ט כ"ח לא נעשה אהל לפי שמקב"ט מתוכו, ומעתה מוכן שפיר ועולין יפה דברי הר"ש לגבי דין קלל של חטאת שנתון בארובה דבד"א בשל חרס אבל בשל אבן טהור אפ"ל משולשל ואפ"ל יש בו פו"ט ומתורץ קו' הכ"מ הנ"ל שהק' דמאי בכך שהוא של אבן מ"מ ל"ה במקום טהור, ולהנ"ל אתי שפיר דהכא שהוא נתון על הארובה שבבית יש לו דין דפנות

אהלים ולא בעינן מקום טהור כ"א בדין צ"פ ולא בדין אהלים, רק דבכ"ח שנתון על הארובה לא מהני זה מדין אהל משום שמטמא מאוירו אבל בכלי אבן שאמקב"ט כלל שוב מהני מדין אהל ולא בעינן מקום טהור דמבואר במתני' פ"ח דאהלות דכל הכלים שאינם נעשים אהלים לטהר דמתני' פ"י מ"מ מהני בדפנות אהלים: ולפי"ז מתורץ היטב הערתכם דלא תיקשי בחגיגה (כ"ה) דניתי בכלי אבן שמציל אף בחטאת להר"ש, ולהנ"ל הנה הר"ש ז"ל לא אמר כ"א לגבי כלי אבן שנתון ע"פ הארובה שהוא מדין אהל אבל מדין צ"פ אין חילוק ואפי' כלי אבן אינו מציל בחטאת והקדש ודוק: ו) ובזה ניחא לי מה שיש להעיר במתני' דפרה פ"י מ"ג קלל של חטאת כו' נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקודש טהור נתנו ע"ג ר' יוסי מטהר וחכמים מטמאין וראיתי במשנ"ח פ"ב דכלים הק' לשי' הר"מ פ"ז מאה"ל ופי"ז דכלים במשקין טמאין מטמאין גם כ"ח מאחוריו היאך קתני אם נגע באוכלין ומשקין טמאין טהורין כיון דבחטאת אם נטמא אחוריו נטמא תוכו וממילא נטמאו המים, בשלמא לפי' הראב"ד שהביא התוי"ט בפ"ג מ"ג דקלל היינו כלי שאין מקב"ט כגון כלי אבן אתי שפיר אבל הר"מ בעצמו מפרש דקלל הוא כ"ח וכן פי' בערוך קשה, ובס' מי נפתוח פרפר ל"ט אות ט' כתב שרבינו ז"ל הרגיש בזה בפהמ"ש פ"י דפרה שכתב ודברו פה בכ"ח או בכלי אבן כו' והיינו הא דנגע במשקין מיירי בכלי אבן עכ"ד וקשה לי דאיך יתכן לאוקמי מתני' דפרה פ"י בכלי אבן דא"כ תיקשי סיפא דנתנו ע"ג חכמים מטמאים ומשום דל"ה מקום טהור הרי בכלי אבן שי' הר"ש דמציל צ"פ גם בחטאת דלא בעי בזה מקום טהור והוא מלשון התוספתא בד"א בשל חרס כו' וא"כ אליבא דתוספתא איך יתפרנס מתני' הנ"ל.

אמנם למהשכתבתי מתורץ דהתוספתא לא אמרה בכלי אבן שטהור כ"א באופן שהוא ע"ד דפנות אהלים כנ"ל: ז) ובהא דחגיגה (כ"ה) הנ"ל דפריך וניתי בשידה תיבה ומגדל ומשני כרבי דאהל זרוק ל"ש אהל הק' בתוי"ט פ"ג דאהלות (מ"ב) דהא אפשר בשוורים דמבואר בסוכה (כ"א) דמהני לכ"ע והיא ממתני' דפרה פ"ג חצירות היו בנויות בירושלם ע"ג הסלע ותחתיהם חלל מפני קבר התהום כו' ומביאין שוורים וע"ג דלתות כו' עיי"ש.

וי"ל בפשיטות דבאמת הק' התוס' סוכה דאיך מהני שהיו מביאין שוורים דהו"ג כ"א אהל זרוק, ותי' בפנ"י לחדש דמה שאהל זרוק ל"ה אהל הוא רק דרבנן וע"כ לגבי פרה שהוא רק טומאת התהום מעלה בעלמא לכך מהני אפי' אהל זרוק ועיין בזה בשו"ת שכו"י ח"א סי' פ"ה וח"ב סי' צ"ח, ולפי"ז מתורץ קו' התוי"י דהכא בחגיגה (כ"ה) לענין להביא נסכים מגליל שיש רצועה של עכו"ם מפסקת בודאי בזה א"א להביא גם ע"י שוורים כמו דכבר משני לגבי שידה תיבה ומגדל דאהל זרוק ל"ש אהל: מתני' דנגעים (פי"א ג' י') בגד המוסגר שנתערב באחרים כולן טהורים והמוחלט שנתערב באחרים כולן טמאים וכתב הרא"ש דבגד המוסגר כיון שטומאתו קלה בטל ברוב, הערתם דאפי' מוחלט שהוא טומאה ודאית למה לא יהי' בטל ברוב כמו נבילה בטילה בשחווטה במנחות (כ"ג), כבר הק' כן בתפא"י מ"א ותי' משום דכ' ממארת תן לה מארה והוי כע"ז דכ' לא ידבק בידך מאומה כו' עיי"ש.

וי"ל דתלי' בשי' התוס' ערכין (כ"א) אי בגד המנוגע אסור בהנאה משום דכ' ממארת וע' נקה"כ יו"ד סי' רכ"א וירו' פ"ג דערלה לענין אפר בית מנוגע ובתוספתא לענין אפר

מנוגע: מס' פרה (פ"ו מ"ג) נגע באוכלין ובכתבי הקדש טהור נתנו ע"ג ר' יוסי מטהר כו' שפי' הר"ש והרע"ב כיון דכ' מקום טהור ובהנך דלא מטמאי מה"ת מקרי מקום טהור, הערתם דמיחלף שיטתן דר' יוסי במתני' דמקואות פ"ה בנוטפין שעשאן זוחלין סומך אפי' מקל אפי' קנה ר' יוסי אמר כל דבר שמקב"ט אין מזחילין בו ופי' הר"י והרע"ב כיון דכ' יהי' טהור ופשוטי כ"ע דמקב"ט מדרבנן לא מקרי טהור.

י"ל בזה הנה כמו בכל ציווי של תורה יש לדון מצד החיוב והשלילה, כלומר כמו בציווי הפרשת תרומה דכתבה תורה ראשית דגנך, דלא זה דבעינן דגנך מצד השלילה שלא יהי' דגן של אחרים רק ג"כ דבעינן מצד החיוב שיהי' דגנך דוקא והיינו דאמר בירושלמי פ"א דתרומות הפקר מה את עביד לי' כתורם את שאינו שלו או כתורם את של חבירו דאיבעי' לי' אם יכול להפריש מן ההפקר דליכא גרעון מצד השלילה שאינו של אחרים אבל ליכא מעלת החיוב דל"ה דגנך של הבעלים, וכמו בעי' הירו' מצינו ג"כ בש"ס דילן (מנחות ס"ט) בעי' ר"ז חטים שירדו בעבים מהו לשתה"ח ממושבותיכם א"ר לאפוקי דח"ל דלא כלומר דאיבעי' לי' אי הקפידא רק מצד השלילה או דלמא ממושבותיכם דוקא ואפי' בעבים נמי לא כלומר דהקפידא מצד החיוב מושבותיכם דוקא, עפי"ז נראה דגם במצות טבילת טמאים שכתבה תורה אך מעין ובור מקוה מים יהי' טהור דבעינן הווייתו ע"י טהרה, לא זה לבד מצד השלילה שלא יהי' הווייתו ע"י טומאה כ"א בחיוב שיהי' הווייתו בטהרה דוקא ככל מקוה מים לא שאובין רק שהווייתו בטהרה בחיוב וכמו דמצינו דשאר משקין ומ"פ לא מעלין ולא פוסלין (מקואות פ"ז) אע"ג דאין בהן פסול שאובין מ"מ לא מעלין דבעינן אך מעין ובור מקוה מים, והנה במה שחקרו גדולים חקרי לב אי אי' דרבנן מהני לדאו' עיין מל"מ פ"ז מתרומות והדברים עתיקים, ואמנם כלל חדש ומועיל נתן לנו הרמז"ל פ"ב מה' סוטה ה"ח שכתב ואפי' בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנ' ונקה האיש מעון כו' ובמל"מ שם שכתב וז"ל בין שהוא מד"ס ממעט מקרא דונקה האיש מעון שהרי אינו מנוקה מעון עכ"ל, למדין מזה דאפי' עון דרבנן נהי דליכא גרעון מצד השלילה דליכא עון דאו' מ"מ ליכא עוד מעלת החיוב דבעינן מנוקה מעון דוקא וכיון שיש אי' דרבנן עכ"פ ל"ה מנוקה: ולפי"ז מתורץ שפיר קו' דלא קשה ר' יוסי אדר' יוסי ממתני' דפרה אמתני' דמקואות דשאני לגבי מקוה דבעינן הווייתו בטהרה, בחיוב דוקא לא זה שצריך שלא יהי' הווייתו בטומאה כ"א גם שיהי' הווייתו בטהרה וקרא כתיב אך מעין וגו' יהי' טהור, שהטבילה במים טהורים היא מתנאי של מצות טהרה לכך אפי' טומאה דרבנן נהי דלא מהני לדאו' דליקרי טמא מ"מ טהור ל"ה בחיוב כמו דאד"ר מ"מ מקרי אינו מנוקה מעון כנ"ל, אבל הא תינח לגבי מקוה משא"כ לגבי צ"פ אע"ג דכתיב והניחו במקום טהור הרי אי אפשר לומר דבעינן הנחה בחיוב על מקום טהור שהרי אין זה מתנאי המצוה להניחו במקום טהרה, והוא רק גדר של שלילה שלא להניחו במקום טמא לכך בטומאה דרבנן מהני לדאו' כ"א לשלילה שיהי' כמאן דליתא כמו שלא הניחו לא במקום טומאה ולא במקום טהרה שפיר ס"ל לר' יוסי דהמי חטאת טהורין ודוק: מכשירין (פ"ו מ"ד) ז' משקין הן הטל והיין והשמן תמהתם בתוס' ב"ב (י"ט): שכתבו דשמן מכשיר כדמוכח ר"פ חבית (קמ"ד) והרי היא משנה מפורשת, י"ל דכוונת התוס' עיקר לסיום דבריהם דמוהל אינו מכשיר שמבואר בר"פ חבית שם: בבכורות (י"ב) בהמת שביעית

פטורה מן הבכורה וכו' הר"מ לאכלה ולא לסחורה ובריט"א כתב עפי"ד הכ"מ דה"ה בעיסת שביעית ג"כ כן משום דתרומה וחלה אסור לבער בזמן הביעור ואיכא משום סחורה, הערתם מזבחים (ע"ה): דשביעית אין לוקחין בדמיו תרומה מפני שממעט באכילתה ובתוס' שם דמפורש דמבערין תרומה בזמן הביעור.

הנה כן כתב בח"ס יו"ד סי' ש"ה בפשיטות דאסור לבטל ולהפקיר תרומה והוא נגד התוס' פסחים (י"ג) ד"ה ושורפין שמותר לבטל עיי"ש ודברי הח"ס מסכימים להריט"א: בברכת התורה סימן קטו. ב"ה א' ויקרא תרצ"ז.

שוכט"ס לכבוד הה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה נחום הורוויץ נ"י דומ"צ ור"מ בק' ניימארק: בדבר שאלת הרבית כבר השבתי אודותה בזו הימים להרב הגאון אבד"ק לאבאווה נ"י ובודאי יתן אותה למחזה, לכ"ת, ע"כ למותר להכפיל ולהעתיק: וע"ד השאלה בהמשכת אוהלים בית הג' מבית שי"ב מת נכרי אם יש להתיר לכהן שיוכל ליכנס לביתו שלא לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט.

הנה כבר ראה מ"ש בדג"מ וח"ס סי' של"ח ע"ד הראב"ד שאין טומאת כהנים בזה"ז דכולנו טמאי מתים שכתבו הדג"מ וח"ס דגם להראב"ד איכא אי' תורה כמו"ש בתמים דעים אבל בנח"א ה' טומאת כהנים כתב דהראב"ד בהשגות על הר"מ שכתב לעת זקנתו חזר בו ממ"ש בתמים דעים וא"כ משום ס"ס שמא כהפוסקים דקברי עכו"ם אין מטמאין באוהל ושמא כהראב"ד דבטלה טומאת כהנים בזה"ז וצירוף דעת הש"ך דטומאה ע"י המשכת אוהלים הוא רק דרבנן יש מקום להתיר לכבוד שבתויו"ט, ועיין בי"צ יו"ד ח"ב סי' קנ"א להקל לצו"ג וע' ג"כ מהרש"ם ח"ג סי' שס"ו ובס' נפש חי' בזה: ובמ"ש בח"ס דמ"ש הראב"ד שאין טומאת כהנים בזה"ז דכולנו ט"מ ע"כ כוונתו דכולנו ט"מ ע"י המשכת אוהלים א"כ ש"מ דס"ל דהמשכת אוהלים הוא מה"ת ולפי"ז לכאו' אין לצרף שי' הש"ך דהמשכת אוהלים הוא רק דרבנן לשי' הראב"ד אבל בשו"ת שער הזקנים ביאר דמ"ש הראב"ד שכולנו ט"מ הוא ע"ד ששלח רח"כ לר"ת בתוס' נזיר (נ"ד) שהוא משום חרב ה"ה כחלל דאיזה בית אשר תבנו לי וכן מבואר בדברי המל"מ ה' אבל ואע"ג דבטומאת חרב ה"ה כחלל אין כהן מוזהר עלי' מ"מ מקרי מחולל ועומד שאין איסור עוד על הכהן לטמא עצמו במת, וא"כ יתכן שפיר בשי' הראב"ד ז"ל דהמשכת אוהלים הוא רק דרבנן כסברת הש"ך דחזי' לאצטרופי: ובשו"ת שער הזקנים הקשה ע"ז דאיך אפשר לומר דנטמא בטומאת חרב כחלל אין כהן מוזהר אח"כ לטמא עצמו במת דא"כ בטלה טומאת כהנים לגמרי שהרי יש תחבולה לכהן תמיד שיטמא עצמו למת ע"י שמתחלה יגע בטומאת חרב כחלל שאין הכהן מוזהר עלי': אבל הנ"ל בזה הנה שי' הראב"ד ז"ל הוא על יסוד מתני' דשמחות (פ"ד מט"ז) דפליגי ר"ט ור"ע בנטמא בו ביום דר"ט מחייב ור"ע פוטר ועתו"ס שבועות (י"ז) וע"כ שי' הראב"ד דגם עכשיו בזה"ז שכולנו ט"מ והוי נטמא בו ביום דליכא אי' טומאת כהנים לר"ע, ולפי"ז נראה דר"ט ור"ע אזלי לשיטתו דלא קשה לר"ע דא"כ בטלה טומאת כהנים בכל זמן ע"י תחבולה שיטמא עצמו מתחלה בטומאת חרב כחלל דאליבא דר"ע אין קושי' דמאי בכך שהרי במתני' דזבים (פ"ב מ"ב) ר"ע אומר אכל כל מאכל ושתה כל משקין אמרו לו אין כאן זבין מעתה, אמר להם אין אחריות זבין עליכם, ולפי"ז הכ"נ יאמר ר"ע אין אחריות טומאת כהנים

עליכם דאם באמת יעשה תחבולה לטמא עצמו תחלה בטומאת חרב לא יהי' עליו אי' טומאת כהנים בכל זמן ולכך שפיר אמר ר"ע דנטמא בו ביום דפטור אבל ר"ט ס"ל כאמרו לו אין כאן זבין מעתה לכך ס"ל ג"כ דאפי' נטמא בו ביום חייב דאס"ד דפטור א"כ אין טומאת כהנים מעתה ע"פ תחבולה לטמא עצמו תחלה בטומאת חרב, והיא הערה יקרה: עוי"ל דר"ע לשיטתו מטעם אחר, דבמתני' דנזיר (נ"ו) דאר"א משום ר' יהושע דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין עלי' על ביאת מקדש ואר"מ לא תהא זו קלה מן השרץ ובשו"ת רח"כ או"ח סי' ט"ו כתב דתלוי' פלוגתתם בפלוגתא דר"ע ור"א במתני' דלקמן בסמוך אי דנין ק"ו מהלכה ור"מ ס"ל כר"ע דדנין ק"ו משרץ כפירש"י וממילא דגם ר"ע ס"ל כר"מ דאפי' טומאה שאין הנזיר מגלח עליו חייבין עלי' משום ביאת מקדש ולפי"ז ניחא שפיר מה דס"ל לר"ע דנטמא באותו יום אין מוזהר על הטומאה ולא תקשי לדידי' דא"כ בטלה טומאת כהנים ע"י תחבולה שיטמא עצמו תחלה בטומאת חרב שאין הנזיר מגלח עלי' ואין כהן מוזהר עלי', זה אינו דר"ע לשיטתו דאפי' באין הנזיר מגלח עלי' חייב על ביאת מקדש וא"כ מכש"כ דכהן מוזהר עלי' וממילא ליתא לתחבולה שיטמא עצמו תחלה בטומאת חרב כיון דאפי' על טומאת חרב מוזהר לשיטתו, אבל ר"ט ס"ל כר"א במתני' דנזיר דעל טומאה שאין הנזיר מגלח א"ת על ביאת מקדש וה"ה שאין כהן מוזהר עלי' לכך ס"ל דאפי' נטמא באותו יום חייב דאל"כ בטלה טומאת כהנים: ובזה מתורץ ג"כ קו' התוס' ברכות (כ') במה דס"ל לר"ע בחולין (ע"ב) מקרא דעל כל נפשות מת לא יבא לרביעית דם מב' מתים והרי ברביעית דם אין הנזיר מגלח ולהאמור ר"ע לשיטתו דאפי' אין הנזיר מגלח חייבין על ביאת מקדש וא"כ מכש"כ דכהן מוזהר עלי' ודוק: ומעתה לפי האמור בתי' הא' שפיר יתכן בש"י הראב"ד כנ"ל דהמשכת אוהלים שהוא רק דרבנן ומה שכתב דכולנו טמאי מתים הוא רק משום טומאת חרב דאיזה בית אשר תבנו לי דאע"ג דלדידן בטומאת חרב אין כהן מוזהר עלי' מ"מ מקרי מחולל ועומד [דלא תקשי א"כ אין טומאת כהנים מעתה בכל זמן דקיי"ל כר"ע במתני' דזבים דאפי' אכל כל מאכל ואין אחריות זבין עליכם וכמו שכתבתי בתירוץ הא'] אבל אי משום המשכת אוהלים לא הי' מקרי מחולל ועומד משום דהמשכת אוהלים דרבנן כשי' הש"ך ז"ל ולפי"ז שפיר חזי לאצטרופי ס"ס הנ"ל לצורך כבוד שבת ויו"ט, אני כותב בנחיצה רבה מפני הטרדא: והנני ידידוש"ת.

סימן קטז.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הצדיק הה"ג החו"ב חו"פ כקש"ת מו"ה צבי הורוויץ שליט"א אבד"ק רומנוב: לעומת יקרתו ושאלתו בדו"ד שהעמיד אחד מצבה לאביו המנוח ועתה בא אחד וטוען כי נתחלף לו המקום והוא של אבי הטוען, אבל הקברן מעיד לזכות הראשון וכן רשום בפנקס, הנה לכאו' למאי דתנינן באהלות ובגמ' כתובות (כ') התלוליות הרחוקות חדשות טהורות דאם איתא דנקבר בי' הווי' ידעי' לי' ומסיק דהיכי דרמיא עלי' אפי' טובא נמי ויותר מס' שנה מידכר: א"כ הכא שהקברן הרי זה תפקידו לידיעת המקומות רמיא עליו למידכר אפי' לזמן ארוך, ומכש"כ בנ"ד שהוא זמן קצר תוך שנה: גם מאחר שכתוב כן בפנקס רשימת הקברים ומבואר בחו"מ סי' צ"א סעי' ה' שיש לדון ע"פ פנקסו של אדם, רק בש"ך כתב דכל זה באדם שכותב מיד בפנקס ולא בשוהה בינתיים, ובנ"ד הרי העמדת המצבה ומה שרשם בפנקס כפי דברי עצמו הי' אחר

איזה זמן משעת קבורה ובפרט שלפי מכתב כ"ת כבר הוחזק הקברן בטעותים ע"כ אין להעמיד עליו, ובכ"ז אחר שהראשון טוען ברי שהעמיד המצבה על מכונו הראוי ודאי דלא נאמן השני להפקיע מחזקתו והיכי דקיימא תיקום: ובאמנה ענין העמדת מצבה דמבואר בשו"ת הרא"ש כלל י"ג דבמנהג בני משפחתו הוי מצבה בכלל צרכי קבורה והוא בש"ע יו"ד סי' שמ"ח וסי' שנ"ו ואע"ז סי' פ"ט, וענינה היא לחשיבות זכרון הנפטר, ומה"ט אמר בירושלמי סופ"ד דשקלים דרשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים שדבריהם הם זכרונם, ובחי' רע"א סי' שע"ו שהמנהג שאין מעמידין מצבה עד אחר יב"ח משום דהמצבה היא לחשיבות עיי"ש, ולפי"ז אפשר לכאור' דאין נפ"מ שתהי' עמידת המצבה דוקא באותו מקום שהוא קבור רק אפי' בסמוך לו שעכ"פ יהי' שמו חרות לזכרון וחשיבות, אבל נראה יותר דהעמדת מצבה ראוי' שתהי' לכתחלה סמוך לקבר דוקא דהרי במתני' שקלים (פ"ב) ר' נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו ובגמ' סנהדרין (מ"ח) עושין לו דימוס על קברו א"כ אפי' אם אין משמעותו על ממש אבל עכ"פ על בסמוך, ובקרא דחזקאל ל"ט וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עיין מ"ק (ה') ומצינו ג"כ בכתוב לא תטע אשרה אצל מזבח ד' אלקיך שכתב החינוך מ' תצ"ב שאין האיסור אצל המזבח ממש אלא אף הנוטע בכל העזרה לוקה שכל העזרה נקרא אצל מזבח אבל במנ"ח הק' מזבחים (מ') ואכלוה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אכלו כו' דמבואר דלשון אצל הוא סמוך דוקא ועיין שו"ת א"י ח"ב סי' ג' בזה, וא"כ הכ"נ מקרא ובנה אצלו ציון דבמו"ק (ה') ילפינן מזה רמז לציון קברות מה"ת אפשר דגם העמדת מצבה שכתב האר"י ז"ל שיש בזה תיקון לנפש, ובשו"ת חיים שאל ח"א סי' ע"א כתב משום זה דאם ציוה אחד שלא ישימו לו מצבה לא ישמעו לו, א"כ יתכן דבעלי הקבלה סמכו דבריהם על הכתוב ובנה אצלו ציון וע"כ כמו דמצינו בקרא ואכלוה מצות אצל המזבח דפסיקא לי' להש"ס דאצל משמעותו סמוך, הכ"נ ובנה אצלו ציון משמעותו סמוך, ובתוס' כתובות (ד') מבואר שענין המצבה הוא לסימן לדעת מקום הקבר שכן כתבו דלפעמים כשאין המצבה מזומנת מעמידין שם בהמה או דבר אחר לסימן עכ"ל, ויתכן עפ"י"ז במה שכתבו התוס' שם בדברי התוספתא דאהלות דאם גולל הוא מצבה למה לא קברוהו בלא מצבה עד אחר הפסח עכ"ל דמבואר שאפשר להעמיד המצבה אפי' תוך שנה שלא כחי' רע"א הנ"ל שאין מעמידין רק אחר יב"ח ומצאתי שדקדקו בזה באחרונים, ולהנ"ל אתי שפיר דהתוס' שכתבו דהמצבה היא רק לסימן ע"כ לשיטתם כתבו ג"כ שיכול להעמידה תוך שנה, אבל למ"ש בחי' רע"א שהיא ג"כ לחשיבות וזכרון ע"כ כתב המנהג שאין מעמידין עד אחר יב"ח שאז בטח אין משפט לו ונתעורר זכרונו וחשיבותו, ומעתה לפי"ד התוס' שהוא לסימן א"כ אף שהמנהג ג"כ לחשיבות אבל עיקרא דמילתא נעשה לסימן לכן בודאי צריך שתהי' המצבה במקום הקבר ע"ד שנ' ובנה אצלו ציון, ועשו"ת שי"צ סי' נ"ח לענין מצבה שנשכח מקום קבר אביו כו': אך בנ"ד שטוען הראשון ברי לי שהועמד על מקום הראוי וגם הקברן מסייע לו בעדותו אפי' אם לא יהי' כדי סמיכה על דבריו מ"מ לא יכול השני להפקיע חזקתו הראשונה מספק, רק אם ירצה השני מי ימחה בידו לרשום על המצבה אשר יעמיד כי הוא ספק הינוח, יבולע המות לנצח וחיים לנו ולכל ישראל: ידידוש"ת.

סימן קיז.

ב"ה א' וארא תרצ"ו. שלום להרב החר"ף ובקי ירו"ש מו"ה יואל האלפערן נ"י חתן הרב הגדול אבד"ק יאסלא: לתשובת שאלתו אשר נקרא לבית משפט ערכאות בתור מומחה להגיד דתה"ק בנידון דו"ד שבין ב' אחיות יורשי אביהן, שבת אחת שכרה לאחד שיאמר קדיש אחר אביהן ותובעת בערכאות שאחותה תחזיר לה חלקה: הנה הביא כ' דהגם שבעל על אשתו אין עליו חיוב בקדיש כמבואר בפ"ת אע"ז סי' פ"ט אבל בבת על אבי' בכה"ג שלא הניח בן כ"א בנות מוטל עלי' משום מצות כיבוד אב דמכבדו בחייו ובמותו וביו"ד סי' ר"מ סעי' י"ז ובש"ך שם דבדבר שאין הבעל מקפיד האשה חייבת כמו האישה והכ"נ לש"ל שיקפיד במה שישולם מעזבון הבא מאביו ומבואר במס' שמחות סופ"ט דכיבוד אביו ואמו במותן אין מכבדן אלא לשם שמים: ואמנם לכאן יש לחקור אם יש ירושה והמכבדן במותן אין מכבדן אלא לשם שמים: ואמנם לכאן יש לחקור אם יש איזו תועלת בזה שהבת שוכרת לאחד לומר קדיש בעד אבי', הגם שמצינו מנהג להשכיר אחר לומר קדיש וכמו"ש במג"א קי' קל"ב מהב"י שטוב להשכיר לומר קדיש במקומו משיאמר אחד בחנם, ועיין ש"ע סי' נ"ג סעי' כ"ב, גם במהרי"ק הביא ח"ס יו"ד סי' שמ"ה ונזכר מקצתו ברמ"א יו"ד סי' שע"ו, הלא נראה בטעם דמהני שכירות בזה דע"י ששוכר ומשלם ממון הוי כאילו עביד לה איהו גופי' וכעין דאמר"ח בגיטין (כ') יכילנא למיפסל לכולי גיטי דעלמא א"ל רבא מ"ט משום דכתיב וכתב לה והכא איהי קא כתבה ופירש"י נותנת שכר הסופר, וכעין מ"ש בנקה"כ יו"ד סי' ש"ה לגבי פה"ב אי הב"ד יכול לזכות להשליח וראי' מגיטין (נ"ב) באפוטרופס תורם ול"א שחוב הוא לקטן דבעי איהו גופי' ליעביד מצוה דמשום דעביד מצוה בממוני' מצותא דילי' הוא, ויובן עפ"ז מ"ש המל"מ פ"ד משקלים בהא דיומא (ל"ה) בכהן שעשתה לו אמו כתונת עובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור, דקשה אם מוסרה לציבור למה א"כ אין עובד בה ג"כ עבודת צבור ותי' משום דלא ניחא להציבור שרוצים שיהי' הבגדים משלהם וכ"כ בשו"ת צ"צ סי' נ' דהציבור יכולין למחות ליחיד הבא לעשות משלו, ועיין בי"צ או"ח סי' כ"ח שסייע לו מדברי המל"מ הנ"ל, ונראה הסברא כנ"ל משום דאי הוי ממונא דידי' הוי איהו עביד מצוה, ולפי"ז הכ"נ לענין קדיש יש תועלת השוכר לאחד לומר קדיש בעדו דהוי כעביד בעצמו, ואף דמבואר במג"א סי' תל"ב ובפמ"ג סק"ה דאפי' בשליח בשכר מ"מ מצוה בו יותר מבשליחו, מ"מ גם ע"י אחר בשכר הוי ג"כ מצוה דילי' וכפירש"י דגיטין הנ"ל וכיון דהוי כעביד לה איהו גופי' יש בה תועלת הנדרש משום דאמרינן בסנהדרין (ק"ד) ברא מזכי אבא וזוה"ק סו"פ בחקותי בן יכבד אב אי האי ברא אזיל באורח מישור ותקין עובדי' ודאי דא אוקיר לאבוי כו' וקוב"ה חייס עלי' ואותיב לי' בכורסיא דיקרי' ודאי, ותועלת הקדיש מבואר בתנחומא פ' נח מעשה בר"ע כו' ובביאור הגר"א יו"ד סי' שע"ו, ומעתה יתכן דכל זה בבן דוקא ולא בבת משום דלא מצינו רק דברא מזכי אבא אבל בלא הניח בן הרי בב"ב (קמ"א) ארשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה שנא' והעברתם את נחלתו לבתו א"כ אפשר דלש"ל ג"כ דברתא מזכי אבא: וסמך קצת מה שראיתי בספר א' למי מקדושים בפ"ה הגמ' הנ"ל דכל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה, דיל"ד דמה חטא האב במה שאין בידו ואונס רחמנא פטרי', רק עפ"י האמור דברא מזכי אבא אפי' אחר מותו כנ"ל נמצא דאב אחר מותו יורש זכות הבן שהוא בחיים ומתקיים כעין דאמר בב"מ (קי"ד)

שכל נחלות שבעולם חיים יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיים, וזה פי' הגמ' הנ"ל כל שאינו מניח בן ליורשו כלומר שהאב ירש את הבן.

שלא ניתן לו ברא מזכי אבא שלא חנכו כראוי הקב"ה מתמלא עליו עברה שנ' והעברתם את נחלתו לבתו עכ"ל פח"ח ומדברי אגדה זו סמך קצת למ"ש דרק ברא מזכי אבא ולא בת: אך באמת נראה דלא ניחא למארי' לומר הכי ובודאי גם בת מזכה אבא כאשר כן גם הציווי על האב להדריך את הבת כמו הבן בדרך הישר, ואע"ג דבנזיר (כ"ט) אמרי' דרק את הבן מחויב האב לחנך ולא את הבת כבר כתב בתו"י יומא (פ"ב) דזה רק לגבי נזירות אבל בשאר מצות שפיר איכא דין חינוך גם בבת וכמו"ש גם התוס' נזיר שם לגבי מצות יוה"כ ועיין מג"א ומחה"ש סי' שמ"ג, ובפרט לענין קדיש שמביא תועלת לאבות נראה דאפי' אי נימא דגם בשאר מצות ליכא חינוך בבת כמו שמסתפק המג"א סי' שמ"ג מ"מ זכות של אמירת קדיש לא תלי' בדין חינוך דוקא, תדע דאל"כ הול"ל שאין זכות הקדיש מועלת להאם להמבואר בנזיר (כ"ט) דאין האם מצווה בחינוך והרי מבואר ברמ"א יו"ד סי' שע"ו דאין חילוק באמירת קדיש אם הוא בעד האב או בעד האם ועל כרחו דלא תלי' התועלת במצות חינוך, ועוד דהתוס' סוטה (י') כתבו דעי' תפלה אפי' אבא מזכה ברא, ויותר מזה מבואר במהרי"ק מובא ברמ"א שם דאפי' שלא בכך ובת רק משאר קרובים יש תועלת באמירת קדיש וא"כ מכש"כ בקדיש של הבת, וכבר כתב בשו"ת חו"י סי' רכ"ב שיש סברא דגם בבת יש תועלת ונחת רוח לנפש כי זרעו הוא, רק משום החשש שע"י אמירת הקדיש של הבת יחלשו כח המנהגים של בני ויהי' כל אחד בונה במה לעצמו כו' ע"כ יש למחות במקום אסיפה ופירסום עכ"ל, וא"כ שעכ"פ יש תועלת באמירת קדיש של הבת רק שא"א לה משום הפירסום הרי טוב לה ומחויבת היא לשכור לאחד שיאמר קדיש במקומה דמשום זה הוי כעבדא איהי עצמה כנ"ל: ואמנם לנ"ד שכבר שכרה בת אחת לא' לומר קדיש ורוצה להוציא בכפי' מאחותה שתשלם חלקה צ"ע הרבה שהרי בבל"י בתשו' הק' אמ"ש בשו"ת חו"י סי' קל"ט דאפי' לא ירשו חייבים בקבורה משום דהוי יקרא דשכבי דהרי כבר הק' הדרישה דאיך כופין לזון את האב הרי כיבוד אב הוי מ"ע ששכרה בצדה שאין כופין עלי' ות' שכופין מדין צדקה דאיכא נמי ל"ת דלא תקפוץ, ולפי"ז בכיבוד לאחר מותו לש"ל לא תקפוץ עיי"ש, וא"כ הכ"נ אע"ג דחייב לשכור לא' לומר קדיש הוא מדין כיבוד אב מ"מ י"ל דאין לכוף על הכיבוד לאחר מותו, רק כ"ז בלא הניח ירושה רק משום דאפי' באין לו לאב מחויב מדילי' ע"ז נאמר דלא כייפינן היכי דלש"ל דאיכא ל"ת דלא תקפוץ.

אבל היכי שהניח ירושה והכיבוד משל אב ע"ז לא השיג בבל"י ושפיר כופין עליו: אבל אכתי י"ל דהכא שכבר שילמה הבת האחת לזה שאומר קדיש רק שהיא באה להוציא מאחותה, י"ל דהוי הראשונה כפורע חוב של חבירו שלא מדעתו דפטור משום דהוי רק מבריה ארי וכבר הק' בב"ש אע"ז סי' פ"ט סק"ב בדין המחבר שאם עמד אחר וקבר מוציאין מבעלה והרי הוא פורע חובו של חבירו ות' דשאני קבורה שלא יתבזה, והביא ג"כ הירושלמי ושי' הרשב"א והר"ן דמספק אין מוציאין ממון, וא"כ לענין קדיש דליכא הטעם שלא יתבזה שוב לכ"ע אם פרע האחר אין מוציאין, רק דמבואר בחו"מ סי' קכ"ח ברמ"א סעי' א' דאם הי' בידו משל חבירו ופרע מה שעשה עשה ע"כ גם בנ"ד תלי' אם הי' ביד הראשונה משל אחותה, אבל אם לא הי' בידה רק שבאה לנכות מאחותה מחלק

ירושתה מה שהיא מוחזקת בידה או ע"פ דין ערכאות חלק כחלק לא תוכל הראשונה להוציא מה שכבר פרעה ובפרט בשכירת קדיש שתוכל לומר הייתי מוצאה לשכור בפחות ואיך תכפיני על מה שויתרת בהוצאה למצא חשוב, ולפי"ז לענין לבא להעיד בערכאות על חיובה צ"ע מפני שע"ז יוציאו ממנה בכפי' בערכאות, ויש מבוכה אם אין הדבר נוגע בכלל המבואר סי' של"ד סעי' מ"ג המעיד על ישראל בערכאות והוציא ממנו ממון שלא כדין כו', ובלאה"כ קשה להעיד שמחויבת עפד"ת כאשר אמירת הקדיש אינו דין רק מנהג, ע"כ נכון להעיד שאין זה החיוב בדין הש"ע רק ע"פ מנהג ומסורה: ידידו"ש.

סימן קיח.

שוכט"ס לכבוד ידנ"פ מחו' הרב הה"ג החו"ב בנש"ק כש"ת מו"ה יחיאל מיכל האלבערשטאם נ"י חוב"ק רישא: הגיעני מכתבו עם שאלתו וח"ת הנעימים ואם כי עמוס אני הרבה כעת, וגם הקשה לשאול בדבר שאין לו מקור ברור, בכ"ז לא אמנע מה שעולה לדעתי בהשקפה ראשונה בלי עיון: ע"ד שאלתו באיש שהוא אבל ר"ל מאביו ופרנסתו שהוא פקיד ביער אם מחויב להשאר בביתו כדי לומר קדיש ולעזוב עי"ז פרנסתו ומעמדו ולהסתפק במיעוט שיש לו: העיר כ"ת לפי"מ שהביא הרב זרע אמת בשם המעבר יבוק חלק שפת אמת פכ"א ב' טעמים באמירת קדיש הא' מפני שחייב בכבודו והב' מפני שמתאבל עליו, והנה אי מטעם אבילות הרבה הקילו כדי פרנסתו באבילות רק מטעם כיבוד אב לכאו' ג"כ יש להקל משום דאפי' במצוה עוברת אין מחויב לבזבז יותר מחומש, אבל הרי בש"ע יו"ד סי' ר"מ סעי' ה' מבואר דחייב לכבדו בגופו אע"פ שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזור על הפתחים היכי דאית לי' מזונא האי יומא, אמנם דין זה עצמו נפלא מדעתו דלמה יהי' עדיף מצות כיבוד אב משאר מצות דאין מבזבז יותר מחומש כבש"ע או"ח רנ"ו, ובאמת לק"מ דודאי מצות כיבוד אב חמור דהוקש כבודם לכבוד המקום, ובירושלמי הביאו התוס' קידושין (ל"א) דבין יש לו או אין לו ואפי' להחזיר על הפתחים רק דלפי"ד הרא"ש הביאו הב"י הדין רק דמכבדו בגופו ומתבטל ממלאכתו ועיין בב"ח מ"ש בש"י הרמ"ה דהירושלמי ס"ל דגדול כבוד אביו מכבוד המקום וחולק אש"ס דילן דאמר השוה הכתוב כבודו לכבוד המקום, ועכ"פ גם דעת המחבר סעי' ה' דמחויב לתת לאב יותר ממה שמחויב לצדקה וכמו"ש בש"ך סק"ו וא"כ ה"ה מה שמחויב לכבדו בגופו אע"פ שמתבטל ממלאכתו והוי מבזבז יותר מחומש מתבאר בשו"ת ח"ס יו"ד סי' רכ"ט משום דמדין תורה כל שיש לו פרנסת יומו צריך ליתן המותר לעני רק באושא התקינו שלא יבזבז אדם יותר מחומש וסמכוהו אקרא עשר אעשרנו לך ובמקום כיבוד אב הניחוהו על דין תורה עיי"ש: ואמנם לנ"ד לענין אמירת קדיש אחר אביו אי נימא שהוא מטעם כיבוד אב וכמו"ש במהרי"ק שורש מ"ד הביאו בד"מ סי' שע"ו ולפמ"ש בתפא"י קידושין (פ"א) דמכבדו במותו הוא רק דרבנן וראי' מקידושין (ל"א) ברב אסי שיצא לקראת אמו לחו"ל אדהכי והכי שמע לארונא דאתי אמר אי ידעי לא נפקי והיינו משום דמכבדו במותו דרבנן לא נדחה מפני זה אי' יציאה לחו"ל וא"כ הכ"נ משום כיבוד אב דרבנן בודאי שאין עליו החיוב להפסיד ממון להתבטל ממלאכתו ופרנסתו וכמו"ש בש"ך יו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז דהם לא גזרו להוציא ממון כמו לגבי אי' סחורה שלא העמידו דבריהם לענין ממון, אבל לכאו' דברי התפא"י

נדחים שהרי כע"ז העלה בנוב"ת אע"ז סי' מ"ה לענין שציוה האב על הבן לעשות לו איזה דבר אחר מותו ואמו האלמנה מצווה לו להיפך יניח כבוד האב ויקיים כבוד האם משום דכבוד חי עדיף מכבוד מת ובשו"ת רע"א סי' ס"ח השיגו שזה נסתר מדברי הב"י סי' שע"ו בענין לומר קדיש על אמו דאם אביו מקפיד כבוד האב קודם לכיבוד אם ולא קאמר מטעם דכיבוד מחיים עדיף מכיבוד אחר מיתה עיי"ש, ולפי"ז ממילא גם דברי התפא"י נסתרים מדברי הב"י כמובן: אך עכ"ז בלאה"כ כל אמירת קדיש הרי היש"ש פ"ק דקידושין חשבו רק למצוה של דבריהם ובברכ"י הנספח לש"ע סי' ר"מ כתב לפקפק אם אמירת קדיש נחשב אפ"ל למצוה דדבריהם כיון שהוא מנהגא בעלמא ואף כי יסודתו בהררי קודש מדרשי רז"ל יש לדון שאינו בסוג של דבריהם עכ"ל, ולפי"ז למ"ש הש"ך בסי' קי"ט הנ"ל דלא העמידו דבריהם לענין ממון א"כ מכש"כ דלא אלים מנהגא להפסיד ממון וכמו"ש התוס' בכורות (ב') ד"ה קונסין דעל מנהג אין קונסין, והגם דבירושלמי פסחים (פ"ד ה"ג) אמרשקונסין על המנהג ועמד בזה בגה"ש שם, י"ל דתלי' בזה אי מנהג אלים שיהי' בו משום לא תסור ואתי' דברי הירו' שפיר לשי' הר"מ פ"ה מה' ממרים שכתב דגם במנהג איכא לא תסור אבל התוס' בכורות הנ"ל לשי' בסוכה (מ"ד) דבמנהג ליכא משום לא תסור, אבל עכ"פ ודאי דלא אלים מנהגא לענין הפסד ממון לכתחלה דלא עדיף מאי' של דבריהם שלא העמידו לענין ממון: גם בנ"ד כיון שמעמיד הבן אחר במקומו לומר קדיש ומשלם לו שכירות בעד כל השנה כתבתי בסי' הקודם דהוי כאלו הבן עצמו אומר קדיש וכה"ג דגיטין (כ') ונקוה"כ יו"ד סי' ש"ה: ולכן נראה שאין הבן מחויב להפסיד פרנסתו באם מעמיד בשכירות אחר במקומו ופוק חזי מה עמא דבר בבני הכפרים שא"א להם למצא מנין עשרה בכל יום זולת ביום השבת ושוכרים איש על ימי החול בעיר לומר קדיש, ומ"מ לפי שנוגע בכבוד המת אין רצוני להורות ע"פ דברי זולת בצירוף עוד ב' ת"ח אל כ"ת וחיים לנו ולכל ישראל: ידידושה"ט נחום וויידענפעלד.

סימן קיט ב"ה ד' לך תרצ"א, דאמבראווא. שוכט"ס לכבוד הרב הגדול החריף ובקי כש"ת מו"ה מנחם צבי טייטעלבוים נ"י אבד"ק ניעפלאמיטץ מכתבו עם שאלתו הגיעני במועד שהייתי במרחץ מאריענבאד ואני אז אמרתי כי עם חליפת הזמן חלפה גם נחיצת הפתרון, והיום שהגיעני הזכרתו הנני לתשובתו: בדבר המקוה שאחר ההכשר ע"י חול ועפר טבלה אשה אחת בעת שהיו המים עכורים ע"י החול, כבר הביא כ"ת יפה מפמ"ג או"ח סי' ק"ס דלא נפסל בשינוי מראה על ידי הטיט שבזמן מה יוצללו ואין מחוברין כהוצללו דמי כמבואר במתני' דפרה (פ"ה) באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין עד שתצל ורע"א א"צ להמתין וגם בשו"ת ד"ח ח"ב סי' ק"ב כתב דבמתני' דפרה ליכא מראה כ"א עכורה ודי במה שתוצלל לאח"ז, אמנם שראיתי בשו"ת ב"ש יו"ד סי' ס"א מה שיש ללמוד ע"פ דבריו בטעם הפמ"ג הנ"ל משום דבנעשה ממילא לכ"ע אמרי' כל העומד והכ"נ עומד ליצלל, אבל כתב דלגבי מקוה אין להכשיר מטעם זה, וראי' מתוספתא והוא ברמ"א סי' ר"א סעי' כ"ט דמקוה חסרה שנפל שם יין ונשתנה מראי' ונפלו שם ג"ל שאובין אינם פוסלין, ומבואר שם בתוספתא דאם בשעת הנפילה הי' שינוי מראה אף שאח"כ חזרו ממילא למראה מים כשרה א"כ מבואר דאף לחומרא לא אמרי' דיפסלו השאובין עי"ז שעומדת המקוה להחזיר מראה מים כש"כ דלקולא לא

אמרי' כן עכ"ד: ולפענ"ד לכאו' י"ל דמשום הא לא איריא, לפי חידוש דברי הרא"ש כתובות פ"ח סי' ז' דבדרבנן לא אמרי' כל העומד, דמה"ט פירות גמורים מחוברים ביציאתה שלה אע"ג דעומד לקצור רק משום דאכילת פירות דבעל דרבנן לא אמרי' כל העומד, ונראה שיש מקור לזה בגמ' דמכות (כ') דאע"ג דמתנות שלא הורמו כהורמו דמיין מ"מ לענין מחיצה לקלוט דרבנן בטיבלי' לא גזור והיינו משום דלגבי דרבנן לא אמרי' כל העומד ולא כהורמו דמיין, והסברא דלא אליה דרבנן לגרור מזמן לזמן דכיון שאין לדרבנן חלות בזמן של עכשיו אין דנין על מה שעומד בזמן של אחריו וכע"ז בפירש"י ביצה (ל"א) דבאי' דרבנן ל"א מיגו דמיתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולא יומא והטעם נראה ג"כ משום דאי' דרבנן אין לו כח גרירה מזמן לזמן, ובמק"א הארכתי עפי"ד הרא"ש בפלפול עצום ואכ"מ, ולפי"ז י"ל דניחא שפיר הא דתוספתא בנשתנה מראי' של המקוה אין פוסל ג"ל שאובין אע"ג שעומד לחזור למראה מים משום דהתוספתא בסוגיא נקט הדין בג"ל שאובין ולא בכולה שאוב והיינו רק משום דג"ל שאובין דרבנן ובדרבנן לא אמרי' כל העומד דלא אליה אי' דרבנן כ"א לפי מקומו ושעתו: ובזה י"ל במה שכתב בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רכ"ג להוכיח דהכשר מקוה ע"י שינוי מראה של חלב וכדומה לא יועיל רק לחשש ג"ל שאובין דרבנן ולא לרובו שאובין של תורה והוכיח כן מפירש"י מכות (ג'): ד"ה לא פסלוהו, וכתב הטעם עפ"י שי' הראב"ד בב"י ותוי"ט פ"ז דמקואות דשינוי מראה רק מדרבנן פוסל דמתחזי כשאר משקין וקלקולו הוא תיקונו להכשר שאובין ע"כ לא מהני רק לג"ל שאובין דרבנן דהם אמרו והם אמרו כה"ג בתוס' חולין (ע"ג) ד"ה הוכשרו ושבת (ק'): ד"ה פירות וכמה דוכתי עיי"ש, אבל לפי האמור הנה גם לשי' הלבוש והמבי"ט דשינוי מראה פוסל מה"ת מ"מ יש לחוש בהכשר רובו שאובין ע"י שינוי מראה משום שינוי החוזר מאליו למראה מים דרק בג"ל שאובין לא אמרי' כל העומד כדברי הרא"ש הנ"ל ומשא"כ ברובו שאובין דאו': חוזר להנ"ל בישוב קו' שו"ת הב"ש דל"ק מהא דאין פוסל ג"ל שאובין בשינוי מראה אף שעתיד לחזור למראה מים דהתם משום דלא אליה אי' שאובין דרבנן מכח כל העומד ומשא"כ לענין פסול שינוי מראה גופי' במקוה שפיר י"ל דאין פוסל משום דהוי שינוי החוזר לברייתו מאליו דעומד ליצלל, וכה"ג דמצינו בדין השלג בפ"ז דמקואות דלשי' הרא"ש והר' שמרי' הביאו בב"י דעושין ממנו מקוה לכתחילה ומ"מ אין לו דין שאובין לפסול, הכ"נ במים שנשתנו מראי' שעתידין לחזור אף שכשרין למקוה אין פוסלין משום שאובין, כן י"ל לכאו': אבל באמת הנה בדין השלג גופי' הקשה הראב"ד בבעה"נ דאיך אפשר שהשלג יהי' כמים לעשות ממנו מקוה לכתחילה ולא יפסל משום שאובין, ומשוה"כ כתב דאין שלג כשר למקוה כ"א אחר שהופשר ודין שאובין אין לו רק בעודו שלג דאח"כ שהופשר פנים חדשות באו לכאן עיי"ש בב"י ועיין ח"ס סי' ר' וסי' רי"ג, ולפי"ז גם לגבי מים שנשתנו וחוזרין לברייתן ממילא יפה הקשה בב"ש דאס"ד דכשר למקוה לכתחילה אמאי אין פוסל בהן שאובין: אך נראה דגם הפמ"ג שכתב דע"י הטיט ל"ה שינוי מראה שבזמן מה יוצללו ואין מחוברין וכהוצללו דמי אין הטעם משום כל העומד רק כוונתו דל"ה שינוי מראה כלל בגופו של מים רק שהמראה הוא מחמת הטיט שבזמן מה יצלל וכה"ג ראינו בש"ע יו"ד סי' ל"ח בשינוי מראה בריאה על מקום מוגלא דכשר משום דהמראה הוא מחמת המוגלא, והכ"נ המים עצמן לא

נשתנו, וכה"ג בש"ע או"ח סי' תרמ"ח לגבי אתרוג הירוק דהיכי שבודאי סופו לחזור למראה אתרוג כשר גם בעודו ירוק, ואין זה משום כל העומד רק גם דבעודו ירוק הוי גמר פירא, ובגמ' חולין (נ"ו) וש"ע סי' נ"ב לענין אדומין שהוריקו דאמרי' איגלי בהתייהו ובר"ן ע"ז פ' השוכר את הפועל בפלוגתא דחמירי דחיטי ושערי אי הוי מב"מ כתב הרמב"ן דלא תיקשי ממתניתין פ"ב דערלה דשאר ועיסה הוי מב"מ משום דעיסה אילו נניחה נעשית ממילא שאור הו"ל מב"מ מהשתא, ובשו"ת הר"ב ח"ב סי' ו' מכאן להכשיר לכתובת תפילין דיו שתחילתו אדום ונעשה שחור מאליו ועיין חת"ס יו"ד סי' רנ"ו בזה, גם בספר פת"ז לה' נט"י כתב בכוונת הפמ"ג דאין כח בעפר לצבוע את המים לכן אין בכלל שינוי מראה ע"י העפר והוא ע"ד שכתבתי כנ"ל: יותר מזה כתב בש"ע הרב דל"ה שינוי מראה ע"י עפר וטיט לפי שגידול המים הוא בעפר וטיט ודרכם בכך אין זה חשוב שינוי, לכן נראה דאין לחוש בנ"ד שטבלה האשה בעוד המים עכורים ע"י העפר דאין זה שינוי מראה וגם בד"ח סי' ק"ב הנ"ל לא החמיר כ"א בעפר וסיד לבן שע"י נהוה שינוי מראה ולא בעכורין כה"ג דמתני' דפרה דא"צ להמתין עד שתצלל, ועיין ג"כ במשנה אחרונה מקואות פ"ז דדבר גוש כמו עפר אינו פוסל בשינוי מראה ע"פ גמ' שבת (קמ"ד) דאר"ח תרדין שסחטן ונתנן במקוה כו' עיי"ש וכ"כ מהרש"ם ח"ג סי' י"ג: מה שנשאר עוד לדון בשאלת מקוה זו שאחר שתתמלא החפירה מים מניחים אבנים פלאטען לרצפה ובכל פלאטע יש שני נקבים מעבר לעבר שהעיר ת"ח אחד לחשוש מפני כשהפלאטע מונחת ע"ג קרקע נעשה מהנקבים כלי בית קיבול כי הקרקע סותם, ותמך יסודו על דברי הח"ס סוס"י ר"א שכתב שאם יניחו הנסרים מנוקבים על האבנים אדרבה מגרע גרע כיון שמונחים על רצפת אבנים הרי הנקבים עשויים לקבלה והוא כלי קיבול ממש עכ"ל, וכ"ת כתב שגם דברי הח"ס צ"ע כמו שהעיר בפ"ת סי' קצ"ח סקי"ט וכמבואר בש"ע סי' ר"א סעי' ז' הלוקח כלי גדול וקבעו בארץ, ודבריו צודקים מאוד: ולנ"ד בפלאטען לבנים הנשרפין בכבשן שדינם ככ"ח באמנה כתב הרע"ב פ"ב דכלים מ"א לגבי כ"ח המפולש מעבר לעבר שאין לה שולים מ"מ טמא משום דבתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך אע"פ שאין לו בית קיבול ובתפא"י תמה ע"ז מפנס ומשפך בפ"ד מ"ד גם במ"א הק' שהרי אפי' יש לו בית קיבול ואינו עשוי לקבלה טהור בכ"ח כדלקמן (מ"ג) בסילונות כפופים, ועיין מ"ש בחי' הרמ"ל בזה, אבל ראיתי שבס' סדרי טהרות לכלים תי' דכוונת הרע"ב באין לו בית קיבול רק שעשוי לקבלה עם הקרקע כגון שאין לו שולים ואם מעמידין אותו על הקרקע דכה"ג בכלי עץ טהור ובכ"ח טמא כיון שיש לו תוך עכ"ד, וא"כ נידון שאלתנו הי' לה מקום לגבי כ"ח דלדברי הרע"ב הוי כלי לקב"ט בכה"ג שנעשה לקבל ע"י הקרקע, והגם דאפי' בכ"ח נראה דגם להרע"ב הוי רק כלי לקב"ט אבל לא שיפסל למקוה אע"ג שעדיין מקב"ט וכה"ג שכתב בב"י בדין המשנה פ"ו דמקואות השידה והתיבה שבים דבעי כשפה"נ דזה רק בכ"ח אבל בשל עץ דשיעור המטהרן כמוציא רמון לגבי מקוה סגי בכשפה"נ דשיעור טהרה לחוד ושיעור מקוה לחוד, אולם בהגהות רע"א הק' דכיון שמקב"ט הוי כטובל על אחורי הכלים בסעי' י"א דלא עלתה לה טבילה, ובד"ח ח"ב סי' פ"ד תי' דליכא בזה משום הווייתו ע"י טומאה משום דהוי כגסטרא שבמקוה פ"ו מ"ו משום דאע"ג שמקב"ט בטל לגבי המקוה, אבל תי' זה יש לו מקום רק לגבי כלי שניקב כשפה"נ שעכ"פ במקום הנקב מחובר למקוה

משא"כ בכ"ח שהקרקע הוי בית קיבולו ע"כ לכאו' צ"ע בכה"ג לענין מקוה, אך בלאה"כ שי' הרמז"ל בפ"ח מכלים ה"א שלא כהרע"ב רק דאפי' כ"ח אם אין לו בית קיבול טהור וממילא דכש"כ שכשר למקוה ועכ"פ פשיטא בכלי גללים או אבנים שאין להן תוך שאין לחוש משום סתימת הקרקע שיהי' כלי לענין מקוה: ובנידון שהזכרתי בתשו' הראשונה היכי שהחקיקה והקביעות באין כאחת שכתב הח"ס סי' רי"ז להכשיר ועיין שו"ת הר"ב סי' קל"א בזה העירוני רעיוני כעת שיש ראי' לכאו' דמקרי חקקו ואח"כ קבעו והוא מהא דב"ק (ס"ז) דמקשה הש"ס והרי צינור כו' דאי אמרת שינוי השם מלתא היא אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסל, ובח"ס סי' קצ"ח הקשה ע"ז דמאי פסקא לסברא פשוטה כ"כ דאחר שנתבטל בקרקע יהי' חוזר וניער ע"י שם חדש, ונראה להסביר עפ"י התו"י יבמות ר"פ הערל במתני' דפצו"ד פוסל בביאתו שהקשו דהא ל"ה זר מעיקרא ות' משום שנשתנה גופו חשיב זר מעיקרא, מבואר דע"י שינוי נחשב הזמן של העבר כלא הי' והוי ברי' חדשה, וכע"ז בתוס' זבחים (צ"ז) דבפנים חדשות לא שייך דיחוי, לפי"ז ה"ה לגבי קבעו ואח"כ חקקו מקשה הש"ס דאי אמרת שינוי השם מלתא היא ע"י שנעשה השינוי אח"כ הוי ברי' חדשה כמו שלא קבעו מתחילה כלל, אבל עכ"פ נהי דהוי כברי' חדשה מ"מ הרי ג"כ עכ"פ החקיקה והקביעה באין כאחת אלא ע"כ דגם בכה"ג הוי כמו חקקו ולבסוף קבעו, וי"ל וכתבתי רק להעיר: ואודות מה שבפלאטען הנ"ל יש קצת גומות שיכולין לקבל כמו חצי פינגעריט מים שנתהוו הגומות מעצמן שלא במתכוון בעת עשייתן בדפוס, הנה כפי שכתב כ"ת שלפעמים יתמעטו המים ויפחתו עד פחות משיעור מ"ס ע"כ, לענ"ד יש לחשוש קצת משום חשש שאובין אף שמונחים הפלאטען אחר שכבר יש מ"ס מ"מ בעת שיתמעט מהשיעור עוברים המים במקום הגומות, וכה"ג דמעיינן שהעבירו ע"ג השוקת במתני' פ"ה ובש"ע סעי' ח' דרק במקלח ג"כ על שפת הכלי כשר אבל כשעובר הכל לתוך הכלי אף שמחובר למעיין והמים יוצאים מחוץ לכלי ונחלקו בזה הרשב"א והר"י טייצאק ז"ל עיין ש"ך ס"ק כ"ז ובשו"ת אבקת רוכל שאסור לטבול תוך הכלי אף שיש מ"ס בין המים לכלי וע"כ אם הוא באופן שנעשו הפלאטען תיבות קטנות נעשים כן במכוון בדפוס לנוי אף דמבואר במתני' בסילון שהוא צר מכאן ומכאן אינו פוסל משום שלא נעשה לקבלה מ"מ בכה"ג שנותנים מהם מתחילתן למקוה י"ל דהוי כנתמלא לדעת ובב"י כתב בטעם הגהמ"ר שחשש בצינורות של עץ דמפני שלא נעשה לקבלה דמתני' היינו שאין דרך קבלה בכך שאין הצרורות מתעכבים באותו מקום רחב, אבל אם היו מתעכבים שם אף שלא נעשו לדעת כגון ע"י רקבון מקרי נעשה לקבלה, ועיין ג"כ במג"א סי' תרכ"ט במחצלת קטנה שעשאה לסכוך דס"ל דאפי' עביד לה שפה כשרה כיון שעשאה לנוי ל"ה ע"מ לקבל והלבוש חולק עיין לב"ש שם וישוע"י, א"כ באופן כזה שהפלאטען נעשים מתחילה בדפוס תיבות תיבות א"כ הרי כל המים עוברים עליהם וזכרתי ימים מקדם לפני כמה שנים שעברתי דרך עיר מעהריש אסטראה שמעתי מת"ח אחד שמתחלה נעשה המקוה עם רצפה של אבנים כאלו ואח"כ הסירו אותם עפ"י ציווי גדול אחד ז"ל: אבל באם לא נעשו האבנים ע"ד זה בדפוס לנוי רק שלא בכוונה יצאו האבנים במיעוט מקום עם איזו גומות הנה בכה"ג עכ"פ לא גרע מדין השוקת שאם המעיין מקלח ג"כ על שפת הכלי מותר לטבול חוצה לו, דגם הכא במיעוט גומות הרי רוב המים עוברים מחוץ לגומות: ולכאו' הי' ק"ל בדין

זה דמקלח על שפת הכלי דכשר דהרי מבואר בטור ובש"ע סעי' ל"ו לגבי צינור דאפי' אינה מחזקת הגומא אלא כ"ש נעשה כולה על ידה כלי שכל המים שעוברים עליו חשובים שאובין וכבר הקשו באחרונים בזה על הש"ך ס"ק ע"ז מ"ש שיהי' מקרי שאובה שהמשיכוה עיין שו"ת מהרי"ם מבריסק בזה, וכן יש להקשות בזה במ"ש הח"ס סי' קצ"ט אות ט' במ"ש בישוב הסוגי' ב"ב (ס"ו) דמשני שאני שאובה דרבנן דקשה הא אכתי לא הווייתו בטהרה דאו' ותי' משום דהחטיטה מסתמא אינה בסוף הצינור, ובמחכ"ג הנה לפי"ד הטור הנ"ל הרי נעשה כל הצינור כלי ע"י הגומא ועיקר קו' הח"ס בגמ' דב"ב כבר הקשה הר"ש פ"ב דמקואות ותי' שהי' רובו בכשרות, עכ"פ לפי"ז גם לגבי שפת השוקת נאמר דהוי כולו כלי, וחשבתי לומר דזה שכתב הטור הוא רק בצנור של עץ או מתכות דמקב"ט והוי כל הצנור כמו יד להבית קיבול משא"כ בכלי אבנים, ואפי' בכ"ח יהי' תלוי במה שנחלקו אי מהנייד בכ"ח להכניס כיון שאין מטמא מגבו עיין מל"מ פי"ז מה' כלים ותוס' נדה (כ"ו) ובמ"א כלים פ"ב, אולם שוב מצאתי בשי"ט למקואות פ"ד מ"א שהעיר בגוף הקו' שיהי' גם שפת השוקת מקרי כלי ותי' דדוקא בצנור שיש לו תוך רק שלא נעשה לקבלה נעשה כולה כלי משא"כ בשפת השוקת, וה"ט שמודה ההגמ"ר דבלוחים שאין להם דפנות אין חשש חטיטה שדקדק בזה הח"ס, רק משום דכה"ג לא גרע משפת הכלי וא"כ הכ"נ מכש"כ בנידון שאלתנו אם המים עוברים מחוץ לגומות אין חשש וכשר וטהור, זה הנלע"ד בהחפזי: והנני ידו דוש"ה.

סימן קכ להנ"ל. א) לתשובת מכתבו שנית מ"ש בהמשך תשובתי אודות הפלאטין בהמקוה שנמצאו בהם גומות העיר כ"ת אם אין לחוש לטבול עליהם משום גזירת מרחצאות מפני שהלבנים נשרפים בכבשן ודינם ככ"ח ומבואר בר"מ פ"ב מכלים שאין לכלי קיבול שיעור דאפי' בכ"ש מקב"ט עכ"ד: ב) הנה מדין שאובין כבר כתבתי שאין לחוש משום דהמים עוברין ג"כ על כל הלבנה חוץ לגומא והוי כדין המבואר בסי' ר"א סעי' ח' במקלח על שפת הכלי דכשר וכמו שביארתי דשפת השוקת ל"ה כדין צינור המבואר בסעי' ל"ו דנעשה כל הצינור כלי ע"י הגומא, ומ"ש כ"ת ע"ז דהמבואר בסעי' ח' במעייין מקלח על שפת הכלי פירושו אצל שפת הכלי וכלשון הש"ך ס"ק כ"ז וס"ק ל"ה א"כ לא איכפת לו אפי' אם גם שפת הכלי מקרי כלי, הנה באמת כן כתב בשו"ת ב"ש סי' מ"ז דבעינן מקלח גם על שפת הכלי ורמז לדברי הש"ך הנ"ל אבל רק מטעם דאל"כ הוי כהעבירו על אחורי כלים במתני' פ"ד מ"ב דא"ר יוסי הרי הוא כמקוה וכמו"ש הש"ך בס"ק ל"ה מפורש כן אבל לא שנאמר דשפת הכלי יהי' מקרי כלי, דפשיטא דלא מקרי כלי ועיין בר"ש פ"ה במתני' דמעייין מקלח על שפת הכלי שיטתו דמותר כה"ג לטבול גם על שפת הכלי, ועכצ"ל דשפת השוקת לא דמי לצינור כנ"ל, וא"כ ביש מ"ס ומקלח על שפת הכלי דאפי' אי ל"ה כמעייין משום שהפסיקו כלי מ"מ מטהר במ"ס שוב אין לחוש מדין שאובין כלל: ג) אמנם מדין גזירת מרחצאות שכתב כ"ת דלא יגרע שפת הכלי מאחורי הכלי דאית בי' גזירת מרחצאות, הנה בזה נחלקו הר"ש ומהר"ם בתוי"ט דלהר"ש שהבאתי לעיל כשר לטבול גם אשפת הכלי דליכא בזה גזירת מרחצאות וע"כ מ"ש ג"כ כ"ת להקל בזה משום שגומות הלבנים לא נעשו לקבלה ואמק"ט כר"מ פי"ח ה"א, לכאו' לא הועיל בזה שהרי שיטת מהר"ם בתוי"ט הנ"ל מפורש דשפת השוקת הוי כאחורי הכלים אע"ג דהשוקת הוא כלי אבל שאמקב"ט:

ובמש"כ מר"מ פ"ב מכלים דאין לכלי קיבול שיעור ומקב"ט בכ"ש, הנה לכאו' יש בזה סתירה קצת בתוס' חולין (נ"ד) ותוס' שבת (ט"ז), דהתוס' חולין כתבו במתני' דפ"ב דכלים דכ"ח שיעורן בכדי סיכת קטן הוא רק לגבי שברי כ"ח אבל כ"ח שלם ל"ב שיעור כלל ומתוס' שבת הנ"ל נראה דאפי' בכלי שלם בעי שיעור עיין שי"ט פ"ב וראה בהגהות כוכב מיעקב לירושלמי מכ' אאמו"ר הגאון רשכב"ה זצ"ל גבי שראוי ליתן בין פצים לחבירו דר"ל אמר אין מקדשין בו מי חטאת מפני שאינו מקב"ט, ומקשה הרי כלי גללים שאמקב"ט ומקדשים בהם הדר אמר משום שאין מקבל רביעית ומקשה מכ"ח שלם קטן דמקדשין בו עיי"ש, והשתא למה לא מקשה מכ"ח שלם קטן גם לטעם ראשון מפני שאינו מקב"ט שהרי כ"ח קטן שאמקב"ט ומקדשין בו, רק ע"כ מזה ש"מ דכ"ח שלם לא בעי שיעור ומקב"ט עכ"ד פח"ח, ובנ"ד אין נפ"מ בזה כיון שבהני גומות בהלבנים יש ג"כ שיעור כדי סיכת קטן וע"כ יתכן שאלתו אם אין בזה משום גזירת מרחצאות כיון שהלבנים נשרפין בכבשן יש בהן דין כ"ח: ד) ולכאו' הי' לדון בזה דלבנים שעושין מטיט כזה שאין עושים ממנו כל כ"ח לא יועיל להן גם צירוף כבשן לעשותו כ"ח, לפי מה שפירש"י במנחות (ס"ט) כלי אדמה שחיקת אבנים כו' נראה דמה שעושין משחיקת אבנים לא תלוי בצירוף כבשן כלל דלעולם מקרי כלי אדמה, אבל הנה התוס' שם השיגו על פירש"י משבת (נ"ח) דמשמע שכלי אדמה הם כ"ח שנתייבשו בחמה ולא נצרפו בכבשן, ועוד דגם לפירש"י אין כוונתו דכלי אדמה משחיקת אבנים לא מהני צירוף כבשן, רק להיפך דזה תלוי בצירוף כבשן משא"כ בטיט שעושין ממנו כ"ח א"צ אפי' צירוף כבשן ועיין מי נפתוח חלק מים טהורים פ"ב מ"ד שכתב כן דפירש"י הנ"ל במנחות הוא לשיטתו בפירש"י שבת (נ"ח) בקו' הש"ס הא כלים דידהו מקב"ט והא תנן כלי אבנים וכלי אדמה אמקב"ט שפירש"י דקו' הש"ס הוא בטיט כזה שאין עושין ממנו כ"ח ומתורץ בזה קו' התוס' במנחות הנ"ל אפירש"י וכן מתורץ קו' התוס' אפירש"י ביצה (ל"ב) גבי אין פותחין את הנר דאר"י דר"מ הוא דאמר כ"ח מקב"ט משעה שנגמרה מלאכתו, ר' יהושע אומר משיצרפו בכבשן שהק' בתוס' דאיך אמר משעה שנגמרה מלאכתו הא הוי כלי אדמה שאמק"ט ולפירש"י לשיטתו במנחות ושבת הנ"ל מתורץ משום דרק ממה שעושין משחיקת אבנים או טיט כזה שאין עושין ממנו כלי חרס בעי צירוף כבשן וכן הוא שי' הר"ש כלים פ"ג מ"ב דדוקא במין אדמה שאינה חשובה כמו אותה שעושין ממנה כ"ח עיי"ש תו"ד הנחמדים, הגם שלפום רהיטא לכאו' דברי המי נפתוח צ"ע לענ"ד במה שתי' קו' התוס' בביצה דרש"י לשיטתו, דא"כ דפלוגתא דר"מ ור' יהושע בתוספתא דר"מ אמר משתגמרה מלאכתן איירי בטיט חשוב שעושין ממנו כ"ח לכך ל"צ צירוף כבשן א"כ לפי"ז נשמע דאליבא דר' יהושע דאמר משיצרפו בכבשן אפי' בטיט חשוב הוא דצריך צירוף כבשן ואנן קיי"ל כר' יהושע וא"כ אכתי הדרא קו' התוס' במנחות במה שפירש"י כלי אדמה שחיקת אבנים שהרי למאי דקיי"ל כר' יהושע אפי' מטיט חשוב אינו מקב"ט קודם צירוף כבשן: ה) ולכן לולא דמסתפינא הוה אמינא בכוונת פירש"י ושיטתו כמו שרציתי לומר בתחילה דכלי אדמה שעושין משחיקת אבנים לא מהני צירוף כבשן ומדוייק לשון התוספתא בגמרא דביצה (ל"ב) מאימתי כ"ח מקב"ט דר' יהושע אומר משיצרפו בכבשן ואילו גבי כלי אדמה תני במתני' דכלים וגמ' דשבת (נ"ח) שאמקב"ט ולא חילק לומר קודם צירוף כבשן דוקא, משום

דמטיט שאינו חשוב כמו אותו שעושין ממנו כ"ח לא מהני צירוף כבשן, וכן מה שפירש"י בשבת (נ"ח) כלי אדמה כלי העשוי מטיט כזה שאינו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניהוי קרוי כלי חרס אלא כלי אדמה מי מקב"ט בתמי' עכ"ל, אין הכוונה שגרעון דידהו מה שאינו מצרפו בכבשן, רק הכוונה שאינו ראוי וכדאי לצירוף כבשן מעשה ידי יוצר לעשות כ"ח מטיט כזה, וע"כ תהי' שיטת רש"י חלוקה משי' הר"ש פ"ג דכלים הנ"ל דמפורש מדבריו דכ"ח ל"צ צירוף כבשן וכלי אדמה מטיט שאינו חשוב תלוי בצירוף כבשן ודוק: ולפי"ז בנדון שאלתנו שהלבנים נשרפו בכבשן ויש להן גומות אם יהי' להם דין כ"ח יהי' תלוי במחלוקת פירש"י והר"ש ז"ל, ומצאתי בס' המכריע סוס"י ס"ב שכתב וז"ל וכך י"ל בכלי אדמה דדוקא טיט המיוחד ליוצרים לעשות ממנו כ"ח חותן הכנים מקב"ט אבל עפר אחר שאינו מיוחד לכך אם גיבלו ועשה ממנו כלים אע"פ שהסיקן בכבשן הן כלי אדמה שאין מקב"ט מפני שאינם חשובים: ו) גם אפי' לפי משמעות הפוסקים שלא חילקו רק דבכל כלי אדמה אחר צירוף כבשן מקרי כלי חרס כתוס' מנחות (ס"ט) הנ"ל ור"מ פט"ו מכלים ה"א, מ"מ י"ל דאין לחוש בנ"ד בגזירת מרחצאות שהרי מבואר בש"ע סי' קצ"ח סעי' ל"א דעמדה על כלי עץ או נסרים אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה משום גזירת מרחצאות וע"ג כ"ח לא תטבול לכתחלה ובדיעבד עלתה לה טבילה, וכתב הש"ך אמ"ש הב"ח דגם בכ"ח לא עלתה לה טבילה דלפירש"י ותוס' איכא בזה משום גזירת מרחצאות, אבל הם לא כתבו כן כ"א בס"ד דרב כהנא אבל למסקנא משמע בש"ס דליכא בכ"ח מגזירת מרחצאות כ"א מטעם דבעיתא שאסור לכתחלה עיי"ש, וא"כ לכא' פשוט בנ"ד דאפי' שהלבנים יש להם דין כ"ח מ"מ הרי בכ"ח גופי' ליכא גזירת מרחצאות כ"א מטעם בעיתא ובנ"ד שכל הרצפה סדורה בלבנים ליכא ג"כ חשש בעיתא וא"כ מאי ניהוש לה, כן נראה בהשקפה ראשונה ויפלא מה שכ"ח לא העיר בזה הנראה פשוט לכאורה: ז) אמנם באמת אין הדבר פשוט כ"כ, דהנה מאוד תמוהין לענ"ד דברי הש"ך ז"ל במ"ש דלמסקנא ליכא בכ"ח גזירת מרחצאות והרי במתני' דמקואות פ"ה במעיינן שהעבירו ע"ג שפה כשר חוצה לה ופי' הר"ש והרע"ב ז"ל דה"ה על שפת השוקת כשר אבל המהר"ם בתוי"ט כתב דדוקא חוצה לה משום דעל שפת השוקת הוי כמו ע"ג כלים ועיין במ"א שכתב דהר"ז כהא דא"ר יוסי לקמן (מ"ב) ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל, א"כ הרי מפורש דאפי' ע"ג כלי אבן כמו השוקת אסור לעמוד ולטבול ומכש"כ ע"ג כ"ח וצ"ע: ח) אך הנראה בזה שהרי במתני' פ"ה מ"ב דא"ר יוסי ובלבד שלא יטבול ע"ג כלי נחלקו בפירושו הראשונים ז"ל, הר"ש והרא"ש ס"ל הטעם משום דגזר ע"ג כלי אטו תוך כלי ואין חילוק בין כלי לכלי ואפי' בכ"ח, ושי' הראב"ד שהוא משום גזירת מרחצאות וזה בכלי עץ אבל בכ"ח שאין מטמא מגבו ליכא גזירת מרחצאות רק משום ביעתותא וע"ז אמר רבא בנדה (ס"ו) אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול, והרא"ש כתב ג"כ בהא דמעיינן שהעבירו ע"ג השוקת דלא תיקשי מדתנן השידה והתיבה אין מטבילין בהן אא"כ היו נקובים כשפ"ה שאני התם שהים מקיפן כו' כמבואר הכל בב"י, ועפי"ז כתב בב"מ ליו"ד סי' קצ"ח דמתורץ בזה מ"ש הש"ך ס"ק ל"ז שהרא"ש פי' לדר' יוסי ובלבד שלא יטבול ע"ג כלי שהוא רק לכתחילה שהוא תמוה מנדה (ס"ו) דלמ"ל לרבא טעמא דבעיתא לכתחלה דבל"ז אסור לכתחלה ע"ג כ"ח משום אטו תוכו, ולהנ"ל ניהא דרבא אתי להיכי שהכלי תוך המעיינן

או המקוה דל"ש למיגזר אטו תוכו שהרי אפי' תוך הכלי מותר כדאמרי' בחגיגה שמתבילין כלי בתוך כלי ובהא קאמר רבא דמ"מ לא תטבול משום דבעיתא עיי"ש: ט) ולפי"ז מתורץ מה שנפלאתי לעיל בדברי הש"ך ממתני' דהעבירו ע"ג שפה כשר חוצה לה דוקא ולא ע"ג השפה, והוא משום דבמעין שהעבירו ע"ג השוקת הרי אין הים מקיפו דמשה"כ שפיר דאיכא גזירה דע"ג אטו תוכו וע"כ אמר המהר"ם בתול"ט דעל שפת השוקת הוי בכלל מה דא"ר ובלבד שלא יטביל ע"ג כלי שהוא מטעם גזירה אטו תוכו להר"ש והרא"ש ז"ל, אבל בסי' קצ"ח דמיירי שהכלי עומד תוך המקוה כמו"ש הב"מ כנ"ל בדברי הש"ך לכך שפיר כתב הש"ך דבכ"ח לכ"ע ליכא גזירת מרחצאות והיינו דממנ"פ אי להראב"ד דאית לי' גזרת מרחצאות הרי ס"ל דבכ"ח שאין מטמא מגבו ליכא גזרה זו ואי להר"ש והרא"ש דלא מחלקי הרי בכה"ג שהמים מקיפין לא גזרינן כלל ומ"ש המהר"ם בתול"ט דאפי' על שפת השוקת שהוא כלי אבן שאמקב"ט אין טובלין התם משום שאין המעיין מקיפו, ולשי' הראב"ד בטעם גזירת מרחצאות ומחלק דבכ"ח ליכא גזירה זו באמת יסבור דגם על שפת השוקת כשר לטבול כיון שהוא כלי אבן שאמקב"ט וכדברי הר"ש והרע"ב הנ"ל, או שהראב"ד ז"ל יפרש מתני' בשוקת של עץ דמקב"ט, ובשי' הר"ש גופי' מה דס"ל דעל שפת הכלי כשר לטבול ולא תיקשי דנגזור אטו תוכו כמו דגזרינן בע"ג כלי, י"ל דכה"ג אמרי' בירושלמי שביעית פ"ב ה"ד אין מחדשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה והכ"נ בזה לא היתה הגזירה כ"א ע"ג הכלי ולא על שפת הכלי, ודוק: י) ומעתה לפימ"ש הס"ט בדברי הט"ז סי' קצ"ח בהיתר הנסרים שי"ל כמו"ש הב"ח דלטעם הר"ש והרא"ש לא גזרו אלא במעביר המעיין ע"ג אחורי הכלי אטו תוך הכלי אבל בכלי שמונח תחת רגליו לא גזרו אטו תוך הכלי דאין לדמות גזירות חכמים זל"ז, עוד כתב דלפי מה דמסיק הב"י בדעת הרא"ש דבמים מקיפין מתבילין י"ל דה"ה כשבנוי סביבות המעיין וכל המעיין כנוס בתוך הבנין וכן לשי' הר"ש ל"ש למיגזר בזה משום שמא יקבעו במקום מוצא המים, רק לשי' הראב"ד תלוי בזה אי הוי דבר המקב"ט עיי"ש, לפי"ז ממילא בנ"ד שהלבנים הם תוך המקוה והם כ"ח שאמקב"ט מגבו ממילא לכ"ע כשר לטבול בלי חשש ופקפוק כלל, וכל האריכות שהארכתי היא רק לביאור הדברים ובכלל הוא חוזר לדברי הש"ך ס"ק ל"ז דבכ"ח כשר לטבול ע"ג היכי דליכא משום ביעתותא ודוק: והנני בזה ידידו דו"ש.

סימן קכא.

"חזון למועד" מקצת מן דרושים וחיזושים מימי חורפי: ר"ה (כ"ח) אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא כו' כיון דמעל בה נפקא לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא אחד זה וא"ז לא יצא הדר אמר א"ז ואז יצא מצות לאו ליהנות ניתנו: ובתוס' בכורות (ד' כ"ו) הקשו דמאי קאמר כיון דמעל נפק לחולין הא בעי העמדה והערכה ולא מהני לקרן העמדת הבהמה וא"כ לא יצא לחולין כיון דלא שייך בי' פדיון, ותי' שהוקדשה הבהמה לדמי עולה עיי"ש, וכבר תמה על תי' זה בכפ"ת כאן דהא קיי"ל הקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג, וגם הא קיי"ל בתמורה (ל"ב) דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב בעי העו"ה א"כ מה בכך שהוקדשה לדמי, ובכפ"ת רוצה לכוון בדברי התוס' דרק בקבה"ב בעי הוה"ע ולא בקדושת דמים, ובמחכ"ת אינו מתקבל כלל דהא בתמורה (ל"ב) אמר מ"ט דר"ל דאמר קבה"ב היו בכלל

הוה"ע ק"מ לא היו בכלל הוה"ע דאמר קרא והעריך אותה הכהן בין טוב ובין רע איזה דבר שאין חילוק בין טוב לרע הוה"ע דאמר זה קבה"ב וא"כ גם קדושת דמים בכלל שג"כ אינו חלוק בין טוב לרע: והנ"ל בזה, הנה לכאוף יש ליישב קו' התוס' דמה שהקשו שלא יצא הקרן לחולין ע"י המעילה כיון דליתא בהו"ע, מקור דבריהם הוא במעילה (י"ט) דת"ק ס"ל אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכ"ש בלבד ורבי אומר כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל, ואר"פ קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן איכא בינייהו והתניא ק"מ תמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכמים אומרים יפדו ופירש"י דרבי סבר הכל הי' בכלל הוה"ע והני לא אפשר בהו"ע דהא מתו הלכך יש בהן מועל אחר מועל וחכ"א יפדו דס"ל דל"ב הו"ע הלכך אין בהו"ע מא"מ עיי"ש, מבואר דמעילה לא עדיף מפדיון והיכא דליתא בהו"ע דלא מהני פדיון לא נפיק לחולין גם ע"י מעילה ויש בו מועל אחר מועל: ואולם בשעה"מ ה' בכורים כתב ע"ד הרמב"ם שפסק דק"מ היו בכלל הוה"ע, ובכ"ז פסק בה' מעילה כרבנן דרבי דאין מועל אחר מועל בתמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן, לפי שיש להסתפק בהא דבעינן הוה"ע אם עבר ופדאן אי פדיונו פדוי או לא דאפשר דקרא והעמיד דכתיב היינו דוקא לכתחלה, ויש לומר דהר"מ ס"ל הכי שהוא רק למצוה לכך בתמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן אין בהם מא"מ משום דכיון דאם עבר ופדאן פדוי חשיב כקדושת דמים וכל דעבר ונהנה מן ההקדש הו"ל כאילו עבר ופדאן ויצא לחולין ולא דמי לקדוה"ג דליתנהו בפדיון כלל, ואע"ג דרבי ס"ל כיון דבעינן הוה"ע י"ב מא"מ, היינו משום דס"ל לרבי דאפי' עבר ופדאן אין פדיונו פדוי אבל הר"מ ס"ל דר' ינאי בזבחים (ק"ג) פליג ארבי וס"ל דהוה"ע הוא רק לכתחלה ופסק כוותי' לכך אין בהן מועל אחר מועל עיי"ש: ולפי"ז מתורץ בפשיטות קו' התוס' בכורות הנ"ל דשפיר אמר ר' יהודה בשופר של עולה מעל ונפק לחולין משום דאע"ג דקיי"ל דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב היו בכלל הוה"ע והכא הקרן ליתא בהוה"ע מ"מ בהא קיי"ל כרבנן דרבי דאפי' בגונא דליתא בהוה"ע אין מועל אחר מועל כיון דבדיעבד אם פדה בלא הוה"ע פדיונו פדוי, והיכי שכבר נהנה מן ההקדש ומעל הוה"ע כעבר ופדאן ויצא לחולין: אמנם אכתי קשה לי דהא מה דאר"י בשופר של עולה דמעל היא רק משום הנאה של מצות תקיעה דס"ל מצות ליהנות ניתנו דבלא המצוה אין מעילה בקול כמו"ש הר"מ בפ"א מה' שופר, וקיום המצוה הוא רק אחר שמעל ונפק לחולין ואם נאמר שיהי' מועל אחר מועל ולא יצא לחולין ממילא לא ימעול כלל שהרי לא קיים המצוה, וא"כ הדק"ו לדוכתא דאמאי נפיק השופר לחולין הא ליתא בהוה"ע, ואין לומר משום דבדיעבד פדוי בלא הוה"ע והמעילה הוה"ע כעבר ופדאן, דהא תינח היכא דהמעילה לא תלי' במה שיצא לחולין שפיר אמרי' כיון דכבר מעל הוה"ע כעבר ופדה ממילא אח"כ יצא לחולין, אבל הכא בשופר של עולה דאם נאמר שלא יצא לחולין שוב ליכא הנאת מצוה ולא מעל כלל וא"כ הדר הוה"ע כלכתחלה דאין פדיון בלא הוה"ע, וא"כ תיקו קו' התוס' דבשופר של עולה יהי' בו מועל אחר מועל כיון דליתא בהוה"ע: אך למ"ש הלח"מ פ"א מה' שופר דבשופר של עולה מעל משום הקול ואע"ג דאין בקול דין מעילה מ"מ איכא אי' דרבנן ולא יצא י"ח מצוה אפי' בדיעבד משום דהוה"ע מה"ב למ"ד מצות ליהנות ניתנו דכל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו עיי"ש, מתורץ שפיר דגם הכא אפי' אי לא יצא השופר לחולין כבר מעל בכל אופן משום שמיעת הקול אף אם לא

יקיים המצוה א"כ מה דמעל שוב הוי כעבר ופדאו דייעבד בלא הוה"ע דמהני וממילא יצא לחולין ואין בו מועל אחר מועל: ואמנם בעיקר דברי השעה"מ דמעילה הוי כעבר ופדה דמהני בלא הוה"ע צ"ע לדעתי, דהרי מה דהקדש יצא לחולין ע"י המעילה הוא גם טרם שהביא מעילתו ששילם את הקרן וחומש והביא את אשמו, רק תיכף שנהנה מעל ונפק לחולין והוא מבואר בכ"ד בש"ס במתני' דמעילה (כ') נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל וגם בסוגיין דאמר בשופר ש"ע כיון דמעל נפק לחולין אע"ג דאכתי לא הביא מעילתו, כבר יצא י"ח מצוה תיכף בתקיעתו וא"כ יש לומר דלא דמי מעילה לפדיון דשאני פדיון דמים דמהני בדיעבד בלא הוה"ע דלא גרע פדיון בלא הוה"ע מהיכי שפדה הקדש שוה מנה בש"פ דמחולל, וכבר כתבו באחרונים ומטו לסברא זו בשם הראשונים וייחסו לה לרבינו אלחנן שקדמו לשעה"מ בדין זה דבדיעבד בלא הוה"ע מהני פדיון ומשום הך סברא דלא גרע מהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה שמחולל והא תינח בפדיון כסף שע"י החילול נכנס זה תחת זה, משא"כ ע"י מעילה שנהנה מן ההקדש ועי"ז יצא לחולין דאמר' במעילה (י"ט) דבעינן הוה"ע, י"ל דבזה אפי' בדיעבד שכבר מעל לא יצא ההקדש לחולין היכי דליתא בהוה"ע, ועוד י"ל דלא דמי מעילה לפדיון דהתוס' תמורה (כ"ז) וב"מ (נ"ז) כתבו בהא דאמר שם דפליגי בדשמואל דאמר שחללו על ש"פ מחולל מ"ס שחללו אין לכתחלה לא ומ"ס אפי' לכתחלה וכתבו אע"ג דלכ"ע אין מחללין לכתחלה על ש"פ רק ה"פ דמ"ס שחללו אין שנתכוון לחלל פחות מדמיו אבל לכתחלה שנתכוון לחללו שוה בשוה וטעה ונמצא שההקדש שוה יותר ס"ל לר"ל דישראל מה"ת ור"י ס"ל אפי' לכתחלה בכה"ג ישלם רק מדרבנן ועיין תוס' ב"מ (ד' נ"ה) ד"ה טלית מבואר דיותר מחולל ההקדש בפחות משוי' אם נתכוון לכך.

והכ"נ י"ל בחלול שע"י פדיון בדיעבד מהני בלא הוה"ע דלא גרע מחללו על שוה פרוטה כיון דנתכוון לכך לחללו על ש"פ והכ"נ נתכוון לחללו בדמי הפדיון בלא הוה"ע, אבל במעילה ע"י שנהנה מן ההקדש בשוגג דלא נתכוון לחללו בזה י"ל דלא מהני בדיעבד בלא הוה"ע דזה הוי כמו לכתחלה: אך כיון דאתיין לזה נראה לקיים תי' התוס' בכורות הנ"ל דלכך מעל הכא ונפק לחולין בלא הוה"ע משום דמיירי שהוקדשה לדמי עולה, והני תרי תמיהי דאיכא בזה, א' דהא הקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג, ועוד דגם קבה"ב בעי הוה"ע, נראה לתרץ הנה בהא דמעילה (י"ט) הנ"ל דאמר בק"מ שהוממו ועבר ושחטן דלרבי יש בו מועל אחר מועל משום דליתא בהוה"ע, לכאורה קשה קו' עצומה דאדרבה כיון דליתא בהוה"ע לא יהי' בו מעילה כלל דהא במעילה (ט"ו) בהא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת פריך הש"ס אילימא בקדשי בה"ב אפי' כי מתו נמי לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבה"ב לאו אית בה מעילה כו', והקשו בתוס' מי דמי אשפה ראוי' לפדות אבל האי לאו בר פדיון הוא דלאו בר העמדה והערכה הוא, ותי' דשמא קסבר קבה"ב לא הי' בכלל הוה"ע כו' עיי"ש, מבואר דהיכי דלאו בר פדיון הוא משום דליתא בהעמדה והערכה לא שוה מידי וליכא בי' מעילה, א"כ הכ"נ בק"מ שהוממו ועבר ושחטן אמאי יש בהן מא"מ משום דליתא בהוה"ע, אדרבה משום זה לא שוה מידי ולא יהי' בהן מעילה כלל, וחפשתי בש"ס ווילנא ומצאתי שהשטמ"ק במקומו תמה כן ותירץ דהא בקדשים שמתו ג"כ יצאו רק מידי מעילה ד"ת אבל מדרבנן אית בהו מעילה והכ"נ יש לומר בק"מ שהוממו מה דיש בהן מא"מ היינו מעילה דרבנן, ואכתי קשה לי כיון דהכא הרי יצאו

מידי מעילה ד"ת כמו קדשים שמתו והוי רק הקדש דרבנן, שוב לא יהי' בהן מועל אחר מועל אף דליתא בהוה"ע שהרי כבר הבאתי דברי השעה"מ דבדיעבד מהני פדיון בלא הוה"ע, רק שאמרתי דטעמא דרבי גופי' דיש בק"מ שהוממו מא"מ משום דמה שמעל ע"י שנהנה מהקדש ל"ה כפדיון דמים דיעבד בלא הוה"ע רק דמעילה הוי כדין לכתחלה דבעי הוה"ע שיצא ההקדש לחולין, אבל בכה"ג שהוא רק הקדש דרבנן י"ל מלתא חדתא דבזה אף לכתחלה מחללין על ש"פ וכן פודין אפי' לכתחלה בלא הוה"ע, וחילי דידי ממה דאמר במעילה (ב') דאיכא בין מעילה דאורייתא לדרבנן, דאורייתא משלמין חומש דרבנן לא, וביותר בב"מ (נ"ד), דאמר בהא דדמאי אין לו חומש מ"ט קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן, חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן, מבואר דדבר שגם בדאורייתא הוא רק למצוה ולא לעכב שוב בדרבנן ליתא אף לכתחלה, [וכבר השתמשו באחרונים בהנחת כלל זה דלא עשו רבנן חיזוק לדבריהם לענין דבר שאין מעכב בדאורייתא וסייעו מכאן ומכ"ד בש"ס], לפי"ז הכ"נ לענין הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל, וכן לענין פדה בדיעבד בלא הוה"ע דמחולל, י"ל דבהקדש דרבנן אף לכתחלה מחללין בכה"ג כיון דלא מעכב בדאורייתא, ואפשר שזה הוי הטעם דבדמאי אין לו חומש וכן בהקדש במעילה דרבנן ליכא חומש, דהא התוס' בב"מ שם הקשו על איבעי' הש"ס אי חומש מעכב בדאורייתא דתיפוק לי' דהקדש שחללו על ש"פ מחולל, ותי' דעכ"פ צריך להזכיר הוא וחומשו מחולל על פרוטה, לפי"ז י"ל למה דפשיט דחומש לא מעכב הוא באמת משום דאפי' על ש"פ מחולל, ולכך קאמר דבדרבנן אין לו חומש לכתחלה משום דאף לכתחלה מחללין על ש"פ וצ"ע: גם נ"ל דרך אגב דמה דאמר במעילה (ב') דבמעילה דרבנן ליכא חומש תלוי בפלוגתא דלרבי דאמר הזיד במעילה במיתה אף במעילה דרבנן איכא חומש, דהא בב"מ (נ"ה) אמר דתרומת מעשר של דמאי מוסיף חומש ובגמ' שם אמר דר"מ מחמיר באכילתו, והר"מ בפ"ה מה' מעשר פסק ג"כ דדמאי אין לו חומש ובפ"י מה' תרומות פסק דתרומת מעשר דמאי מוסיף חומש והרדב"ז שם כתב לפי שבתרומת מעשר של ודאי איכא מיתה באכילתה גם בדרבנן עשו כעין של תורה, ולפי"ז י"ל דהכ"נ לרבי דהזיד במעילה במיתה גם במעילה דרבנן איכא חומש דעשאו כעין דאורייתא ויש לעיין בזה ואכ"מ]: ומעתה לפי העולה דבהקדש דרבנן פודין אף לכתחלה בלא הוה"ע קל אמאי דאמר רבי בק"מ שהוממו שיש בהן מא"מ משום דליתנהו בהוה"ע הרי אדרבה כיון דליתא בהוה"ע הוי כקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה ד"ת והוי רק הקדש דרבנן דפודין אף לכתחילה בלא הוה"ע, ואין לומר שהוא דבר החוזר דאם תאמר שפודין לכתחלה בזה אף בלא הוה"ע, שוב הוי בר דמים שראוי לפדות ממילא לא יהי' כדין קדשים שמתו והוי הקדש דאורייתא דבעי הוה"ע, זה אינו דמתחלה אנו אומרים שפקע ההקדש דאורייתא ע"י שא"ר לפדות משום דליתא בהוה"ע, ומה דאית בי' מעילה דרבנן הוא כמו שהקדישו מחדש הקדש דרבנן וע"י שראוי עתה לפדות לכתחלה בלא הוה"ע תו לא הדר רכבא עליו למפרע הקדש דאורייתא שכבר פקע, וא"כ הכ"נ בק"מ שהוממו אמאי יהי' בהן מאו"מ, הא כיון דליתא בהוה"ע הוי כקדשים שמתו ואי דאיכא עכ"פ מעילה דרבנן אכתי לא יהי' בהן מאו"מ כיון דהקדש דרבנן פודין אף לכתחלה בלא הוה"ע: אך בעיקר קו' השט"מ הנ"ל בק"מ שהוממו שיהי' להן דין קדשים שמתו ע"י דליתנהו בהוה"ע כתוס' מעילה (ט"ו) נ"ל דיש לחלק דרך

לגבי קבה"ב כתבו התוס' דפקע הקדש ע"י דליתא בהוה"ע ולא בקדוה"ג, והוא דלכאו' תיקשי אמ"ש התוס' (בד' ט"ו) בקבה"ב שמתו דלא דמי לאשפה שראוי' לפדות אבל האי לאו בר פדיון הוא דלאו בר הוה"ע הוא, דהרי כבר הבאתי שי' הראשונים דבדיעבד מהני פדיון בלא הוה"ע וידוע שי' רש"י בחולין ד' דהיכי דבדיעבד הדמים מותרין מקרי בר דמים, ואף שהתוס' שם כתבו כיון דלכתחלה אסור ל"ה בר דמים, מ"מ לענין מעילה דהקדש היכי דבדיעבד מהני הפדיון ודאי הוי בר דמים ומועלין בו מדאורייתא, דרק לגבי אסה"נ כתבו התוס' שם דאף אי בדיעבד הדמים מותרים למחליף ל"ה בר דמים, י"ל התם שאני דאיכא איסורא להחליף, משא"כ הכא לענין הוה"ע דאמרי לכתחלה אין פודין בלא הוה"ע אבל אין בזה שוב איסור, שוב גם להתוס' ודאי מקרי בר דמים כיון דבדיעבד אם פדאו בלא הוה"ע הוא פדוי, ויותר מזה מבואר ברש"י כריתות (כ"ג) לענין נותר דמועלין בו כיון שאם עלה לא ירד אע"ג דאיכא איסורא להעלות לכתחלה, והתוס' בחולין לא יחלקו בזה דמבואר כן בש"ס בכ"ד דדבר שאם עלה לא ירד מועלין בו, וא"כ הכ"נ כיון דבדיעבד מהני פדיון בלא הוה"ע אמאי יפקע ההקדש בה"ב ע"י שליתא בהוה"ע הא שפיר הוי בר דמים משום דיעבד: אמנם נראה דמ"ש השעה"מ דפדיון בלא הוה"ע יועיל בדיעבד דקרא דכתיב והעמיד והעריך הוא רק למצוה, הנה לא ביאר השעה"מ מאיזה טעם נאמר שהוא רק למצוה ולא לעכב, ולכאו' הי' נ"ל עפ"י ד התוס' שבועות (ד' ל') דעמידה שיש מעשה לאחריו כמו גבי חליצה דכתיב ועמד ואמר לא משמע עמידה כמו עמדה וקידשה עמדה ונישאת כו' עיי"ש, והכ"נ דכתיב והעמיד והעריך שהיא עמידה שיש מעשה לאחרי' לא משמע עמידה לעכב אבל באמת נראה דלא דמי דרק בעמידת עצמו כמו עמד ואמר לא משמע עמידה דאינו אלא ספור דברים בעלמא וכמו"ש התוס' יבמות (ק"ג) משא"כ לגבי עמידת אחרים כמו הכא והעמיד והעריך ל"ה דרך ספור דברים וז"ב, רק נ"ל דלכך הוה"ע לא מעכב משום דקיי"ל דבקדשים בעינן שינה עליו הכתוב לעכב, והכא דלא שינה עליו הכתוב אמרי' שהיא רק למצוה ולא לעכב, ולפי"ז נ"ל שיש בזה חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בה"ב דרק בק"מ דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב כמ"ש התוס' זבחים (ד') דילפינן לה מקרא דמוצא שפתיך תשמור, לכך גם הוה"ע לא מעכב ומשא"כ בקבה"ב דלא בעינן שינה לעכב הוה"ע מעכב דיעבד, דאע"ג דאמר בתמורה (ל"ב) דקרא אחד לכולהו דאחד ק"מ ואחד קבה"ב בכלל הכתוב דוהעמיד והעריך מ"מ הא כדיני' והא כדיני' בק"מ לא מעכב כיון דלא שינה ובקבה"ב ל"ב שינה לעכב, וא"כ מתורץ שפיר מ"ש התוס' מעילה (ט"ו) דקדבה"ב שמתו פקע הקדישן ע"י דליתנהו בהוה"ע ולא קשה דהוי בר דמים משום פדיון דיעבד בלא הוה"ע, משום דהכא לגבי קבה"ב באמת הוה"ע מעכב ואפי' בדיעבד אינו פדוי ולא הוי בר דמים: ולפי"ז מתורץ היטב קו' השט"מ הנ"ל מה דק"מ שהוממו יש בהן מא"מ ולמה לא יפקע הקדישן לגמרי ע"י דליתנהו בהוה"ע, ולהנ"ל התוס' במעילה (ט"ו) שפיר כתבו כן רק לענין קבה"ב דמעכב בהוה"ע ולא הוי בר דמים, משא"כ הכא לגבי קדשי מזבח דבעינן שינה לעכב ובדיעבד פדוי בלא הוה"ע שפיר הוי בר דמים משום דיעבד ואית בהו מעילה מה"ת, ומה דאמרי' דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת הוא משום איסור דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דילפינן מקרא ואכלת ולא לכלבים (בבכורות ט"ו), שהוא גם לעכב כמו"ש הריטב"א ליומא הביאו השעה"מ הל'

ק"פ דכל דאיכא אזהרה משמע שהוא עכובא ולא בעינן שינה לעכב, אבל משום חסרון הוה"ע דלא מעכב בדיעבד לא פקע הקדש ד"ת דהוי בר דמים משום דיעבד: ואולם נראה לפי"ז היכי שהקדיש לבהמה קדושת דמים אע"ג דממילא חל עליו קדוה"ג דהקדיש זכר לדמיו קדוש קדוה"ג, מ"מ אכתי מעכב ב"י הוה"ע ואף בדיעבד אם פדאו אחר שנעשה בע"מ אינו פדוי בלא הוה"ע, דחומרא של קדושת דמים שהי' בו מעיקרא לעכב בו הו"ע לא פקע ממנו וכמו שכתבו כה"ג התוס' זבחים (מ"ה), דמה דתנן אלו הן הלוקין וחשיב הקדש שלא נפדו לא מיירי בקבה"ב אלא בק"מ שהוממו דכיון דמעיקרא הוי בהו מעילה בשביל שהוממו לא פקעה המעילה, והכ"נ בקבה"ב שחל עליו קדושת הגוף לא פקע ממנו דין הוה"ע והיכי דליתנהו בהוה"ע יצא מידי מעילה ד"ת והוי הקדש דרבנן ושוב ממילא לית ב"י מועל אחר מועל, כיון דבדרבנן פודין אף לכתחלה בלא הוה"ע כנ"ל, וכיון שזכינו לזה מתורץ שפיר דברי התוס' בכורות הנ"ל ועולין כמין חומר שכתבו דהך דשופר של עולה מיירי בהוקדשה לדמי עולה, ולא קשה דהא הקדש זכר לדמיו קדוש קדוה"ג, וגם הרי גם בבה"ב בעי הוה"ע: דז"א דמה בכך דקדוש קדוה"ג, מ"מ כיון דמתחלה הוקדשה הבהמה רק לדמים שוב אח"כ גם אחר שקדוש קדוה"ג לא פקע החומרא של הוה"ע לעכב והשתא שליתא הקרן בהוה"ע לא הוי בר דמים ויצא מידי מעילה ד"ת, ואע"ג דאכתי אית ב"י מעילה דרבנן מ"מ שוב לית ב"י מועל אחר מועל משום דבהקדש דרבנן פודין בלא הוה"ע אף לכתחלה ולכך שפיר אר"י בשופר של עולה יצא דמעל ונפק לחולין, דוק היטב כי הדבר נפלא בישוב דברי התוס' ז"ל, ואם הם לא כוונו לזה הדברים נכונים מצד עצמם: סימן קכב.

אחת דבר אלקים וגו' (תהלים ס"ב): א) ר"ה (כ"ח) גבי המוזר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה הביא הר"ן ז"ל בשם הרז"ה ז"ל דכי שרי דוקא בתקיעות של ר"ה שהן מצות מה"ת אבל בתעניות לא וכתב ע"ז הר"ן ז"ל ולפי דבריו אף בתקיעות דר"ה צריך לדקדק לפי שיש בהן דרבנן אלא שאין מחוורין דבריו דמ"מ מצוה איכא עכ"ל הר"ן ז"ל, וכוונת הר"ן ז"ל הוא מדאמר רבא סתמא תוקע לו תקיעה של מצוה ולא חילק בין יוט"ר ליוט"ב: ואמינא לתרץ לענ"ד, דבהסבר שי' הרז"ה ז"ל דבמצוה דרבנן ליהנות ניתנו נראה, דבשעה"מ ה' לולב מבואר דלענין מה שנחלקו הר"ן והרשב"א ז"ל אי בהנאת הגוף בהדי מצוה אמרי' מלל"נ יותר מסתבר לחלק בין מצוה דאו' דבטלה לגבה הנאת הגוף ומלל"נ משא"כ במצוה דרבנן ליהנות ניתנו במקום דאיכא הנאת הגוף עיי"ש, לפי"ז י"ל דבאמת ה"ט של הרז"ה דכבר כתב הרשב"א סוכה (ל"א) בהא דמלל"נ ז"ל ואע"ג דמתהני בעשיית המצוה שמקבל שכר בעוה"ז ובעוה"ב לא חשיב נהנה באיסה"נ אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאינו נהנה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממקום אחר אינו הנאה מן האי' עיי"ש, ולכאורה מ"ש דגרם איסה"נ מותר הוא נגד הירושלמי והר"ן בע"ז בטעם חליפי איסה"נ דמותר שהוא מטעם לפי שאין דמיהן וכמו שהקשה בחת"ס יו"ד סי' ק"ל: אבל הנכון בסברת הרשב"א ז"ל דדוקא במקום מצוה מותר גורם איסה"נ כיון דגרם ההנאה של קבלת שכר עוה"ז ועוה"ב הוא רק מכח המצוה עצמה ודאי דבטלה לגבי המצוה דאו' ואמרי' בכה"ג מלל"נ, וזה יתכן ג"כ בסברת הרז"ה ז"ל דמצוה דרבנן ליהנות ניתנה והיינו משום דאיכא הנאת שכר עוה"ז ועוה"ב, דרק במצוה דאו' בטלה ההנאה לגבה, דאף אם נאמר דבהנאת הגוף

בהדי מצוה אמרי' דליהנות ניתנו מ"מ בזה דהוי רק גרם הנאה הבא מכח המצוה עצמה שפיר בטלה לגבה, ומשא"כ במצוה דרבנן לא בטלה לגבה אף גרם הנאה וכסברת השעה"מ הנ"ל: באופן דסברת הרז"ה הוא רק משום הנאת הגוף דאיכא שכר עוה"ז ועוה"ב וכיון שזכינו לזה מתורץ היטב שיטתו, דהנה בירושלמי (פ"ג דעירובין ה"ט) א"ר בא ר"ח בשם ר"י בני אמי נחרו בי וגו' מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים על שם כרמי שלי לא נטרתי מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא אחת כו' מבואר דליכא קבלת שכר על יוט"ב שגרמו ישראל לעצמן בחורבן בהמ"ק בעונותיהם, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הר"ן והשעה"מ דניחא להרז"ה ז"ל מה דמודר מותר לתקוע תקיעה של מצוה אפי' ביוט"ב וכן מה דמבואר בשופר של ע"ז דאם תקע יצא אפי' ביוט"ב, משום דהרז"ה לא אמר כ"א לגבי שאר מצוה דרבנן דאיכא הנאת הגוף קבלת שכר עוה"ז ועוה"ב משא"כ מצוה דרבנן של יוט"ב דליכא קבלת שכר שאינה מקבלת אלא אחת מודה הרז"ה ז"ל דלאו ליהנות ניתנו, וזו הערה יקרה: ובדברי הירושלמי הנ"ל דאינה מקבלת שכר אלא על אחת, אמנם פליאה דעת הוא שלא ישולם שכר יוט"ב ולא יתקבל על הדעת ובודאי הקב"ה אין מקפח שכר כל ברי' אפי' ממצות יוט"ב, אבל נראה דדברי הירו' הם רק מצד הדין, אבל מ"מ מצד החסד מדה טובה שובה ומשלם שכר יוט"ב, ויתכן בזה פ"ה הכ' (תהלים ס"ב) "אחתדבר אלקים שתים זו שמעתי כי עוז לאלקים ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והרצון שאמר אחת דבר אלקים ה' ציוה לשמור "אחת" בא"י ושתיים זו שמעתי, מה שאני משמרת שתיים זה שמעתי מעצמי שגרמתי, אבל נגד זה הנה הנהגותיו ית' בשני ענינים "כי עוז לאלקים", מידת הדין, "ולך ה' החסד" מדת הרחמים, ועפ"י זה משותף מדה"ר זכה איש ישראל "כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" אם שעפ"י מה"ד אין מגיע לו שכר כ"א בעד אחת זה: סימן קכג דרוש לש"ש.

ר"ה (כ"ט) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ובגמ' אמר רבה גזירה שמא יעבירונו ד"א ברה"ר וה"ט בלולב וה"ט דמגילה, והר"מ בפ"ב מה' שופר כתב הטעם שמא יעבירונו ד"א בר"ה או שמא יוציאנו מרה"י לר"ה, הנה הרמז"ל שינה מלשון הש"ס: ונ"ל הנה באמת התוס' כאן הקשו מאי דלא נקט הש"ס שמא יוציאנו ובתוס' סוכה (מ"ב) תירצו דמרה"י לר"ה אית לי' הכירא וליכא למיגזר (ויש להעיר דלכאורה כה"ג אמרי' בעירובין (מ"ב) בשבת בבקעה והקיפוח עכו"ם מחיצה בשבת דר"ה אמר מהלך אלפים אמה ומטלטל ד"א ולא מטלטל בכולה ע"י זריקה שמא ימשך אחר חפצו אמר ר"נ מודה לי הונא ה' מודד ובא וכלתה מדתו על שפת תקרה מותר לטלטל בכל הבית מ"ט הואיל ותקרת הבית חובטת, גם בסוכה (ג') אמרי' דב"ה סברי לא גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו, אבל הרי מצינו ביומא (ל"א) איבעי' להו מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט אי חיישינן דלמא אתי לאמשוכי]: והנ"ל לתרץ קו' התוס', הנה הפנ"מ בירושלמי כאן העיר דאיך חיישינן שמא יעבירונו ואין תוקעין אף בירושלים אפי' בבנינה כמבואר בתוס', הא אמרי' בעירובין (כ"ב) ירושלים אלמלא דלתותי נעולות בלילה חייבין עלי' משום ר"ה וכן אמר בעירובין (ק"א) דירושלים כרמלית הוא דהוי וא"כ ליכא למיגזר בכרמלית שמא יעבירונו עכ"ק, והנה ה' יכול יותר

להקשות דאמאי בשבת אין קורין המגילה בט"ו בעיירות המוקפין חומה דהוי רה"י וליכא גזירה דשמא יעבירו ועיין ס' שער הזקנים (דף ע"ז) העיר כן, רק שי"ל דמשום שגזרו בעיירות שאין מוקפין בי"ד גזרו ג"כ בעיירות המוקפין בט"ו דאע"ג דמבואר בשבת (צ"ה) דלא גזרינן עיר אטו שאר עיירות ועיין תוס' שבת (כ"ט) ד"ה גזירה התם הכל רואין שהעיר מחוזא של רצפה היתה וליכא למיגזר אבל הכא לא הכל הבאין תוך העיר יודעים שהיא מוקפת חומה ובלתי פרוצה, לכך אין תוקעין בה דאי לא, קיימא הא לא קיימא הא ויבאו לתקוע גם בשאר עיירות, אבל קו' הפנ"מ היא לגבי העיר ירושלים.

שהרי בלאה"כ שי' הר"מ בירושלים יש לה דין המקדש שהיו תוקעין בה משום דנטפלת ונמשכת אל המקדש, עכ"פ גם לשי' רש"י ותוס' דירושלים ל"ה בכלל המקדש, כל זה אם הי' בה הגזירה דשמא יעבירו אבל כיון דירושלים ל"ה רק כרמלית וליכא בה הגזירה א"א לומר שגזרו בה משום שמא יאמרו בשאר עיירות, כיון דבלאה"כ תוקעין בירושלים במקום המקדש ועוד דאיכא בירושלים למעליותא דידעינן בקביעא דירחא כמו"ש התוס' כאן והקו' עצומה: ונ"ל הנה הרשב"א ז"ל בעבה"ק שער ג' כתב איזהו ר"ה כ"מ שרחב ט"ז על ט"ז אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות ואע"פ שדלתות נעולות בלילה הוי ר"ה וזו היא פלטיא שאמר בפ"ק דשבת (ו').

(כו' ועיין ח"צ סי' ל"ז ובאה"ט סי' שהביאו, ובשו"ת ב"א סי' כ"ו הק' על חידוש זה שיהי' למקום ד' מחיצות דין ר"ה בשווקים דקשה מגמ' דעירובין הנ"ל דאר"י ירושלים אלמלא דלתותי' נעולות בלילה כו' הרי דירושלים מהני לה דלתותי' נעולות בלילה אע"פ שהי' בה הרבה שוקים כמבואר במד', אבל כבר קדמו בקו' זו המאירי ז"ל בשבת (ו') שהק' כן על דעת גדולי הצרפתים שהוא כשי' הרשב"א הנ"ל, ותירץ דשוקים שהי' בירושלים באמת הי' להם דין ר"ה ודלתותי' נעולות הי' מועיל רק לכל מבואות העיר שיהי' רה"י ורק משום שנפרצו למקום השוקים שהם ר"ה הוי כל העיר כרמלית ועיין תה"ד סי' ל"ג וב"י וב"ח או"ח סי' שמ"ה ודו"ק, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הפנ"מ דניחא שפיר הא דגזרינן שמא יעבירו בירושלים אף דהוי כרמלית משום דאכתי איכא פלטיא מקום שוקים דלדידהו לא מהני דלתות נעולות בלילה וגזרינן שמא יעבירו ד"א בר"ה במקום השוקים דהם ר"ה: ובזה יש לתרץ קו' התוס' מגילה (ד) בטעמא דר' יוסף במגילה בשבת דלא קרינן משום שעניניהם של עניים נשואות ולא ניחא לי' בטעמא דרבה שמא יעבירו דע"כ בשופר ולולב ליכא טעמא אחרנא ובתוס' תירצו משום דאיכא נפקותא במקדש דליכא שבות עיין בט"א מה שהק' ע"ז, ולהנ"ל אתי' ברווחא, שהרי מבואר במאירי הנ"ל ובשו"ת ב"א דמאי דפלטיא הוי ר"ה היינו דלא מהני לה דלתותי' נעולות בלילה למהוי רה"י אף ביום בשעה שאין נעולות אבל עכ"פ בלילה בשעה שנעולות ודאי הוי גם הפלטיא רה"י, ובאמת מפורש כן בירושלמי (פ"א דעירובין ה"א) תני ר' הושעיא פתחים פתוחים לר"ה נפתחים נעשה מקומם ר"ה ננעלים נעשה מקומם רה"י עיי"ש וא"כ לגבי קריאת מגילה הנה דעת התוס' דעיקר חיוב הקריאה הוא ביום ובלילה הוא רק דרבנן ולהיפך דעת הרוקח ה' ברכות סי' שס"ג דעיקר מצות קריאת המגילה היא בלילה ואף דהסכמת הפוסקים היא כשי' התוס' עכ"פ איכא נפקותא במצות קריאת המגילה בלילה בירושלים דליכא גזירה דשמא יעבירו כיון דבלילה שעה

שדלתותי' נעולות הוי כל העיר ירושלים עם השוקים רה"י ולכך בא ר' יוסף להוסיף טעמא אחרנא, והיא הערה יקרה: וכיון דאתאן לזה מתורץ היטב קו' התוס' מה דלא אמר גזירה שמא יוציאנה מרה"י לר"ה דשכיח יותר, די"ל דבר חדש מלתא בטעמא דאף לחידוש הרשב"א ז"ל דמקום שוקים הוי ר"ה יש סברא דהוא רק לעצמן דאיכא בהו משום מעביר ד"א בר"ה או משום הוצאה אם יכניס לתוכן מרה"י אחר, אבל על הכנסה מרחוב העיר עצמה אל השוקים שבתוכה ליכא חיוב הוצאה כיון דליכא הבדל מחיצות, שהרי הוצאה מלאכה גרועה היא כמו"ש התוס' ריש שבת דלכך צריך תרי קראי להוצאה דעשיר ועני, וא"כ על הוצאה כזו לא שמעינן, והסברא נותנת דליכא בזה משום הוצאה, שהרי גם העיר ומבואות דהוי רה"י ביום בשעה שאין דלתותי' נעולות היא רק מטעם דראוי לנעול ביום [ומה"ט שי' הרמז"ל דגם בלילה סגי בראוי לנעול עיין שו"ת ב"א הנ"ל שכ"כ] וא"כ דאמרי' מכיון שראוי לנעול הוי כנעול א"כ לכאו' הול"ל דגם מקום השוקים הוי מה"ט כרה"י, רק עכ"ז אמרי' דמהני מה דראוי לנעול רק לכל העיר ולא למקום שוקים, אבל עכ"פ לא יתכן שיהי' חיוב הוצאה מרה"י זה, ובשבת ו') אמרי' ד' רשויות לשבת כו', ואיזו היא רה"י חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה ואיזו היא ר"ה סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא ר"ה גמורה אין מוציאין מרה"י זו לר"ה זו כו', א"כ מצינו רק שאין מוציאין מרה"י זו של ד' מחיצות לפלטיא אבל שיהי' דין הוצאה מה"ת להפלטיא מאותו מקום עיר עצמו שאין לו גדר ומחיצה בפועל רק בכח מה דחשבינן בדעתנו כאילו הוא נעול ליהוי כרה"י שאין להוציא ממנו למקום שוקים הסמוך לו מה דחשבינן כר"ה, היכן מצינו הוצאה כזו מה"ת מרה"י לר"ה בלא הפסק מחיצות, אף דמצינו בזרעים דמבטלי מחיצה שאסור לטלטל למקום הזרעים, זה רק דרבנן, עכ"ל: אחת שיש לומר בזה, דאף אם נאמר שיהי' בזה דין הוצאה הוא רק מדין מעביר לפי"ד בעל המאור (שבת צ"ו) דכל מעביר ד"א בר"ה שחייב הוא לפי שד"א קונות לו בכל מקום וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה כמוציא מרה"י לר"ה דמי' ובר"מ פי"ב משבת ה"ח שהמעביר בר"ה מתחלת ד' לסוף ד' הרי הוא כמוציא מרשות לרשות עכ"ל, הרי דמעביר ד"א הוי דין מוציא ממחיצו' בכח שלא בפועל ולפי"ז הכ"נ הוצאה דנ"ד ל"ה יותר מגדר מעביר ד"א בר"ה, ומתורץ ע"כ קו' התוס' דלא אמר הטעם שמא יוציאנו משום דנפ"מ בירושלים דליכא טעמא דשמא יוציאנו מרה"י כיון דגם כל העיר רה"י וליתא לחיוב דין הוצאה מרה"י רק מדין מעביר ד"א בר"ה, ואי שמא יוציא מן הבית דרך העיר עד מקום שווקים ולא יעמוד לפוש או שמא יהי' ביתו סמוך למקום שווקים הנה כל קו' התוס' דייקו בלשונם דזה הוי שכיח יותר הוצאה מרה"י עיי"ש, אבל הוצאה באופן הנ"ל ודאי יותר לא שכיח, ולכך עדיפא קאמר הטעם שמא יעבירונו ד"א בר"ה דאיכא גם בירושלים במקום שוקים, והוא טעם הכולל לכל תוצאות דיני המשנה דבמדינה אין תוקעין אפי' בירושלים ודוק: עתה נבוא לתרץ דברי הרמז"ל, הנה לפי פירש"י כאן דבמדינה אין תוקעין דה"ה בירושלים, אבל להרמז"ל בפיה"מ כאן הוי ירושלים בכלל המקדש, והקשו עליו מעירובין (ק"ג) בהא דהרכבתו וחתירתו יבלתו א"ד את השבת משום דשבות דמקדש במדינה לא התירו אף דעשיית הפסח הי' בירושלים עיין ס' בית יעקב לעירובין.

וכבר אמרתי דזה תלוי בפלוגתא דתנאי במתני' פ"ח דשקלים מ"ב בכלים הנמצאים בירושלים דלר"מ דרך ירידה טמאין כיון שיש הוכחה גזרו אף בירושלים ולר' יוסי אף שיש הוכחה טהורין דמ"מ ל"ה רק גזירה דרבנן ולא גזרו שבות בירושלים וכ"פ הרמז"ל, והש"ס בעירובין אזיל לתירוץא שם דסתם מתני' ר"מ עיי"ש: ולפי"ז מתורץ שפיר ג"כ דברי הר"מ הכא, דהש"ס דקאמר הכא שמא יעבירונו ולא שמא יוציאנו משום דליכא גזירה זו בירושלים ואיך יפרנס בטעמא דמתני' דסתמא ר"מ דגזורין שבות בירושלים וגם בירושלים אין תוקעין וע"כ רק משום טעמא דשמא יעבירונו, אבל הרמז"ל לשיטתו דבירושלים תוקעין ול"ה הגזירה כ"א על שאר עיירות לבד מירושלים ממילא בכל עיירות דמדינה שפיר איכא גם לטעמא דשמא יוציאנו ולכך עולים יפה דברי הרמז"ל בטעם שניהם שמא יעבירונו או שמא יוציאנו כיון דשני הטעמים שווים שכל אחד כולל כל עיירות דמדינה ודוק היטב: סימן קכד.

דרוש לש"ש. הר"מ פ"ג מה' עביוה"כ כ' ואח"כ מערב שני הדמים, והתפלא בשו"ת שער אפרים סי' ס"ז וקי"ג וקל"ג לפי סוגי' דתמורה (ה').

(דלמ"ד אעל"מ קרא בבכור ומעשר לא תפדה כי קודש הם ל"צ הא דכתיב הם לענין שלא יועיל פדיון רק מבעי' לי' לבכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקרבין לגבי מזבח ולא יליף זה מולקח דם הפר ודם השעיר דעולין אין מבטלין זא"ז משום דס"ל אין מערבין לקרנות א"כ כיון דקיי"ל כרבא דאעל"מ עכדס"ל דאין מערבין לקרנות עכ"ק: ונראה לתרץ דהתוס' זבחים (ע"ז) הקשו דאיך ילפינן מולקח דם הפר ומדם השעיר שהרי הא דלא בטיל משום דאפי' הוי מים הי' בו מראית דם כדתנא רואין אותו כאילו הוא מים, ותי' דאי לאו משום דאין עולין מבטלין זא"ז או מב"מ לר"י כשמערה טיפה ראשונה הו"ל בטל ונראה ונדחה, ולכא' קשה הא קיי"ל כל שבידו ל"ה דיחוי והכ"נ כשמערה טיפה ראשונה הרי בידו לערות אח"כ כל הדם כמצותו, ואף להתוס' סוכה (ל"ג) דלש"ל כל שבידו ל"ה דיחוי רק אם יש בזה מצוה כגון בנשפך הדם על הרצפה בזבחים (ל"ד) דמצוה לאסוף הדם, הנה הרי גם הכא מצותו בכך לערב הדם למ"ד מערבין לקרנות: וי"ל ולחדש דאע"ג דכל שבידו ל"ה דיחוי הוא רק בדיחוי דממילא אבל בדיחוי בידים הוי דיחוי רק בדבר שבידו כה"ג שכתבו התוס' פסחים (צ"ו) דאפי' למ"ד בע"ח אין נדחין מ"מ בדחי' בידים יש דיחוי, [ובפרט למה שנמצא באחרונים בטעם בע"ח אין נדחין משום דבידו לשאל מחיים על הקרבן א"כ הא דבע"ח א"נ והא דבידו ל"ה דיחוי הם בגדר אחד]: והנה הר"מ פ"ד מהק"פ פסק דפסח שנאבד ונמצא קודם שחיטת הפסח קרב שלמים שתמה הראב"ד ז"ל שהוא היפוך המשנה בפסחים (צ"ו) דנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה, וכתב הכ"מ דהר"מ מפרש דמתני' אתי' כמ"ד בע"ח נדחים ואנן קיי"ל דבע"ח אין נדחים, ולכא' אכתי תמוה דמה הכריח להר"מ ז"ל לפרש מתני' דלא כהלכתא ומה סני לי' לפרש כמו שכתבו התוס' בטעמא דמתני' דאפי' למאי דקיי"ל בע"ח אין נדחים מ"מ שאני הכא דדחי' בידים: ונ"ל דהר"מ לשיטתו דהנה ביומא (נ"ז): אמר מקצת דמים נתערבו ומקצת דמים לא נתערבו פשיטא כי יהיב מודאין יהיב מיהו הנך שיריים הוו וליסוד אזלי או דלמא דחויין הוו ואזלו לאמה ואר"פ כיון דהאי אי בעי מיתב לא מצי יהיב הוי דיחוי א"ל ר"ה ברי' דר"י לר"פ אדרבה אפי' למ"ד כוס אחד עושה חבירו דיחוי ה"מ דדחי' בידים אבל היכי דלא דחי' בידים לא והר"מ

פ"ה מעביוה"כ הי"ב פסק כר"פ, מפורש דהר"מ לא ס"ל סברת ר"ה בדר"י לחלק בין דיחוי בידים א"כ מה יפה עולה שי' הר"מ פ"ד מהק"פ הנ"ל דלא ניחא לי' לתרץ לי' חילוקא דדחי' בידים ונכון מאוד: ומעתה מתורץ ג"כ הרמז"ל לשיטתו בהא דמערבין לקרנות ומ"מ צריך קרא דקודש הם בבכור ומעשר לענין שאם נתערב דמן בדם העולין שקרבין לגבי מזבח ול"ק דניליף מולקח דם הפר ודם השעיר ז"א דמהתם לא ילפינן משום דרואין כאילו הם מים דאין לתרץ כמו"ש התוס' דטיפה הראשונה בטיל והו"ל נראה ונדחה ז"א דהא הוי בידו כמצותו לערות הכל ואי דהו"ל דיחוי בידים הר"מ לשיטתו דפסק כר"פ ביומא (נ"ד) הנ"ל דאין חילוק בין דיחוי בידים או ממילא ודוק: סימן קכה.

דרוש לש"ש. יומא (ד' ס"ג).

(ירצה לקרבן אשה לד' אלו אישים מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן לד' לרבות שעיר המשתלח כו' טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי הוה אמינא שעיר המשתלח קדוש במחו"ז והא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם כו' אלא אמר רב יוסף ה"מ ר' שמעון היא דתניא מת אחד מהן מביא חברו שלא בהגרלה דברי ר"ש רבינא אמר כגון שהומם וחללו על אחר ומנא תימרא דפסול בי' מומא דתניא ואשה לא תתנו מהם אלו החלבים כו' לד' לרבות שעיר המשתלח רבא אמר כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ ואמרי במערבא דחייתו לצוק זו היא שחיטתו, והק' בתוס"י שם לתירוץ דרבינא דקרא דמרבי מחוסר זמן אתא לכגון שהומם א"כ אמאי צריך קרא לרבוויי דפסול בע"מ בשעיר המשתלח תיפוק לי' מדא"א לאוקמי קרא דמרבי מחו"ז אלא בהומם וחללו וע"כ דמום פוסל בשעיר המשתלח: א) ונ"ל לתרץ ע"ד החידוד הנה ראיתי להגרע"א בדו"ח שהעיר דלמה צריך רבינא לשנויי כגון שהומם והי' יכול לומר ג"כ כגון שנטרף שנעשה השעיר טרפה וחללו, ולענ"ד דברי הגרע"א ז"ל תמוהים מאד דהרי בתמורה (י"ז) פליגי שמואל ור' אושעיא במקדיש את הטרפה דשמואל ס"ל דצריכה מום קבוע לפדות עליו ורבי אושעיא ס"ל דאינה אלא כמקדיש עצים ואבנים הרי פליגי רק בנטרף ואח"כ הקדיש אבל בהקדיש ואח"כ נטרף כ"ע מודי דאין נפדה בלא מום ועיין בבכורות (י"ד) במתני' דכל הקדשים שקדם הקדשן את מומן אם מתו יקברו פריך הש"ס ניתנו אם נעשו טרפה יקברו הרי מבואר ג"כ דטרפה צריך מום לפדות עלי' וא"כ הכא ביומא לא מצי רבינא לתרץ כגון שנטרף בלא הומם דא"כ לא מצי לחללו: ב) אבל אכתי יש להעיר לפי"מ דאמרי' בשבועות (ד' י"ב) דא"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימין לדברי חכמים נפדין תמימים דלב ב"ד מתנה עליהן ואיתבי' אביי פר ושעיר של יוה"כ שנאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי ע"א שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה כו' ואמאי לימא לב ב"ד מתנה עליהן ומשני אבודין קאמרת שאני אבודין דלא שכיחי הרי דבכל קרבנות אף בקרבנות של יוה"כ היכי דהפסול שכיח אמרי' בהו לב ב"ד מתנה עליהן שיפדו בלא מום ועיין בתוס' שם ד"ה ר"ש דרק בפר ושעיר של יוה"כ לא אמרי' לב ב"ד מתנה באבודין אבל בשעירים חיצונים של יוה"כ אף באבודין מקרי שכיחי ולב ב"ד מתנה עליהן: ומבואר ג"כ בש"ס שם דאפי' אם הבהמה זו שתפדה לא תהי' ראוי' אחר הפדי' לקנות לצורך קרבן מ"מ אמרינן לב ב"ד מתנה שיפדה בלא מום דהרי מייתי שם תוספתא דפרה נפדית על כל

פסול שבה מתה תפדה נשחטה תפדה מצא אחרת נאה הימנה תפדה הרי דנפדית על כל פסול שבה אע"ג דלא תהי' ראוי' עוד לקרבן מ"מ אמרי' לב ב"ד מתנה שתפדה בלא מום, ולפי"ז ממילא בשעיר המשתלח שנטרף כיון דפסול טרפה שכיח יותר מאבודין דהרי התוס' שם ד"ה ר"ש כתבו דרק אבודין לא שכיחי משום דנזהרין לשומרן ביותר א"כ לגבי פסול טרפות דלא תלוי בשמירה אינו בכלל לא שכיח כמו אבודין ועוד דכה"ג מצינו למ"ד בבכורות (כ"ה) דאע"ג דבדקי וקיימי אגב דמנגחי אהדדי שכיח בהו מומא והכ"נ פסול אחר ממילא אמרי' בי' לב ב"ד מתנה שיפדה בלא מום וא"כ תתעורר הקושי' לכאורה דרבינא למה נקט דוקא בהומם וחללו על אחר והלא יכול לומר ג"כ דקרא דמרבי מחוסר זמן אתא לכגון שנטרף השעיר וחללו על אחר דמהני בי' חילול אף בלא הומם משום דהשעיר הוי קרבן צבור לב ב"ד מתנה שיפדה על כל פסול שבו אף בלא מום: ג) ואין לומר דאי אפשר לאוקמי קרא דמשתעי ע"י לב ב"ד, זה אינו דבאמת לא צריך לומר דמשתעי קרא ע"י לב ב"ד רק לומר דאיצטרך קרא לרבוויי פסול דמחוסר זמן על דורות הבאים שיהי' לב ב"ד מתנה בקרבנות הצבור, ועוד דהרי בזבחים (ד' ו') פריך הש"ס שעירי עצרת למה הן באין על טומאת מקדש וקדשיו נזרק דמו של ראשון שני למה קרב על טומאה שאירעה בין זל"ז והא הכא דעשה דלאחר הפרשה וקא מכפרא ומשני הבמ"ע דאפרשינהו בזאח"ז ופריך וליקו ולימא לי' לקרא דכי כתיבא בזאח"ז כתיבא אר"פ קרבנות ציבור קאמרת שאני קרבנות ציבור דלב ב"ד קמתנה עליהן ועיין בתוס' שם, שהקשו דליפרך נמי וליקו ולימא לי' לקרא דמשתעי ע"י לב ב"ד ותירצו דעיקר קו' הש"ס ל"ה מקרא רק משעירי עצרת שעושין בכל שנה שדוחק הוא להעמידה ולומר שהי' מפרישין אותו בזאח"ז עיי"ש הרי דניחא להש"ס שם ומוקי לה לקרא דמשתעי ע"י לב ב"ד וא"כ הכ"נ נאמר דצריך קרא דמרבה.

מחוסר זמן לכגון שנטרף וחללו על אחר דמהני החילול ע"י לב ב"ד מתנה לחכמים דס"ל דתמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימין: ד) ואין לומר דלכך נקט רבינא כגון שהומם ולא כגון שנטרף כדי שיהי' הקרא מיושב גם אליבא דר"ש דס"ל תמידין שלא הוצרכו לציבור אין נפדין תמימין דלית לי' לב ב"ד מתנה זה אינו דהרי לר"ש בלאה"כ אתי' קרא שפיר כדמשני ר' יוסף ה"מ ר"ש הוא דאמר מת אחד מהן מביא חברו שלא בהגדלה ורבינא בא ליישב קרא רק אליבא דרבנן ואנן ס"ל דלב ב"ד מתנה, ומשכחת לה בכגון שנטרף, ואין לומר דבנטרף לא מהני חילול דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים, זה אינו דהרי התוס' בזבחים (ד' ע"א) ד"ה ובטרפה כתבו דמשכחת טרפה דמהני בה פדי' כגון טרפה של דרוסה או נפולה דיש לה בדיקה אחר שחיטה, ועוד דהרי בשבועות (ד' י"ב) פריך הש"ס אהא דמתה תפדה וכי פודין את הקדשים להאכילם לכלבים אמר ר' משרשיא משום עורה ולפי' התוס' שם ס"ל להש"ס שם במסקנא דפרה קבה"ב היא דקבה"ב רק מדרבנן אין פודין לכלבים לכן משום עורה פודין אף מדרבנן אבל לפירש"י שם ס"ל להש"ס דפרה קדשי מזבח ועכ"ז פודין משום עורה ועל כרחו היינו טעמא משום דבקרבן ציבור לב ב"ד מתנה שיהי' פודין לכלבים משום עורה והוא חידוש, ועיין בחי' בית מאיר בלקוטים שכ"כ לפירש"י וא"כ שפיר מצי רבינא למינקט כגון שנטרף וחללו על אחר לדידן דקיי"ל לב ב"ד מתנה, והיא הערה גדולה לכאורה: ה) אבל י"ל דהרי בשבועות (ד' י"ב) לא איכרעה מלתא אי הלכה כחכמים ואיכא מ"ד

דסבר כר"ש דלא אמרי' לב ב"ד מתנה דאיתא שם ואף שמואל סבר להא דר' יוחנן דאמר ר' יהודה אמר שמואל קרבנות ציבור סכין מושכתן למה שהן ולפי' רש"י שם מילתא כר"ש דלית לי' לב ב"ד מתנה ורק מקיצין בהן את המזבח דסכין מושכתן עיי"ש, ואף דבמנחות (ד' ע"ט) אמרי' דמודה ר"ש היכא דלית לי' תקנתא ברעיי' מ"מ היכא דאית לי' תקנתא ברעיי'לא אמרי' לב ב"ד מתנה, וא"כ י"ל דלכך הוכרח רבינא לומר כגון שהומם ולא כגון שנטרף כדי שיהי' מיושב גם למאן דס"ל הגרלה מעכבא ובענין לב ב"ד ס"ל כר"ש דהיכי דאית לי' תקנתא ברעיי' לא אמרי' לב ב"ד מתנה, ועוד דהרי בשבועות שם בהא דא"ר יוחנן לדברי חכמים נפדין תמימין פריך הש"ס ורבנן דפליגי עלי' דר"ש מאן נינהו אי נימא רבנן דקטורת שאני קטורת דלאו בר רעיי' היא כו' אלא ר' יוחנן גמרא גמיר לה לדברי ר"ש אין נפדין לדברי חכמים נפדין הרי מבואר לה דמדרבנן דקטורת לא שמעינן רק בלית לי' תקנתא ברעיי' ואף דר' יוחנן גמרא גמיר לה לדברי חכמים נפדין תמימין לאו לכולהו חכמים ואיכא מאן דס"ל דהיכי דאית לי' תקנתא ברעיי' לא אמרי' לב ב"ד מתנה ועיין בירושלמי (יומא פ"ה ה"א ושקלים פ"ד ה"ג) אמרי' ולא דשמואל הוא דשמואל אמר קל הוא במותר דאיתפלגון הותירו תמימין שמואל אמר נפדין כתמימין דלב ב"ד מתנה ור' אמר נפדין כפסולי המוקדשין דלא אמרינן לב ב"ד מתנה רק שירעו עד שיפול בהם מום עיי"ש, ולכאורה יש לתמוה בדברי הירושלמי אלו במה דקאמר דלשמואל דאמר דמכתשת של קטורת הוי כלי שרת הא דנותנין מותר הקטורת לאומנין בשכרם דשמואל לשיטתי' דאמר נפדין תמימין והרי אפי' למאן דס"ל אין נפדין תמימין מודה בקטורת דלית לי' תקנתא ברעיי' דלב ב"ד מתנה כגמ' דמנחות (ע"ט), אבל באמת ניחא דכוונת הירושלמי דשמואל כשיטתי' דאמר נפדין תמימין אפי' היכי דאית לי' תקנתא ברעיי' ומכש"כ בקטורת אבל באמת אף לר' יוחנן דאין נפדין תמימין מ"מ בקטורת מודה: וא"כ מתורץ היטב מה דלא נקט רבינא כגון שנטרף וחללו על אחר כדי שיהי' מיושב גם למאן דס"ל היכי דאית לי' תקנתא ברעיי' לא אמרי' לב ב"ד והכא בשעיר המשתלח אית לי' תקנתא ברעיי' עד שיפול בו מום דפוסל בשעיר המשתלח וא"כ בנטרף בלא הומם לא מהני חילול לכך נקט רבינא כגון שהומם: ו) ועפי"ז מתורץ לנכון קו' התו"י הנ"ל שהקשו דלמ"ל קרא לרבוויי בע"מ דפסול בשעיר המשתלח הא ידעינן מקרא דמרבה מחוסר זמן דלתירוצא דרבינא א"א לאוקמי כ"א בהומם ולמ"ש ניחא דאדרבה אי לאו קרא דמרבה בע"מ והוה אמרי' דבע"מ אין פוסל בשעיר המשתלח לא הי' אז הכרח לאוקמי קרא בהומם דמצי לאוקמי קרא בנטרף וחללו על אחר דלב ב"ד מתנה שיפדה בלא מום כיון דאם נאמר דבע"מ אין פוסל בשעיר המשתלח א"כ אין לו תקנתא ברעיי' ובכה"ג לכ"ע אמרי' לב ב"ד מתנה, ודוק כי חריף: סימן קכו לחנוכה.

שבת (כ"א) בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כ"ג כו', הק' במפורשים דלמה הוצרכו לנס והרי בלאה"כ מותר משום ס"ט בר"ה, ונ"ל דבר חדש דבפסחים (ט"ז) אמר והכתיב וכל משקה וגו' יטמא ומשני מאי יטמא הכשר ובצל"ח אות ס"ו דאפי' למ"ד טומאת עצמן יש להן אפשר דיטמא היינו הכשר וטומאת עצמן רק מקרא הוא טמא ואין עושה כיו"ב דממילא משקה מטמא אבל יטמא דקרא הוא הכשר וממילא משקין אין עליהן שם טמא כלל ונפ"מ דלר"מ אפי' בקדשים טו"מ לט"א ל"ד

דלא נוכל למילף מקרא והבשר אשר יגע בכל טמא שהרי משקה לא איקרי טמא, ומעתה נ"ל חדשות דס"ט ברה"י שטמא ודאי וס"ט ברה"י טהור ודאי הוא רק באוכלין דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ילפינן לה מסוטה דכ' ונסתרה והיא נטמאה משא"כ במשקין דלא איקרי טמא הוי רק כשאר איסורין ומתורץ בזה דברי הרא"ש במתני' טהרות (פ"ד מ"ז) בספק משקין ליטמא טמא הק' בגליון אמאי לא חשיב לה לעיל (מ"ה) על ו' ספיקות שורפין את התרומה ותמה במ"א דלדבריו תקשי מכל ס"ט ברה"י שהרי גם הכא במשקין אינו טמא רק ברה"י וע"כ כתב שהג"ה זו מתלמיד טועה ולהנ"ל באמת ספק משקין אינו מדין ס"ט ברה"י רק כפירש"י פסחים (ט"ז) בספק משקין ליטמא טמא משום סד"א לחומר, ומדוייק היטב בפירש"י שלא כתב משום ס"ט ברה"י עד לבסוף בדברי ר"י דגם לטמא אחרים דאו' והוא משום דרק לר' יוסי דיטמא דקרא לטומאה לא להכשר דלדידי משקה איקרי טמא כמו"ש הצ"ח משא"כ לדידן דיטמא היינו הכשר: ועפי"ז מתורץ קו' תוס' פסחים (ט"ו) ד"ה חבית דאי ברה"י ספיקו טמא, ולהנ"ל י"ל דאפי' ברה"י ל"ה רק ספק ולא ודאי טמא דאיירי בחבית של משקין לא שייך דין ס"ט ברה"י או ברה"י רק דהוי ככל ספק אי' תורה וכמתני' פ"ד דטהרות ספק משקין ליטמא טמא דסתם מתני' ר"מ דמשקין לא איקרי טמא ודוק, ומתורץ קו' הנ"ל בנס חנוכה דבשמן שהוא משקה ליכא דין ס"ט ברה"י ודוק, ראה זה חדש הגם שלא שערום הראשונים חידוש זה אבל בהשקפה ראשונה נראה שלא נמצא סתירה מש"ס פוק עיין בה: [ענין האמור כתבתי בנדפס בהערותי לס' חז"י מהר"י והרבה מת"ח חשבו להשיג ולמצא סתירה לחידוש זה מן הש"ס ולא עלה להם, כן העירו מגדה (ע"א) לגבי דם תבוסה דאיכא דין ס"ט ברה"י ורה"י, ולק"מ מפני שדם תבוסה אינו משום טומאת מגע רק דדם המת הוי כמת עצמו וכתוס' סנהדרין (ד') וחולין (פ"ז), וכן ל"ק ממתני' דטהרות ה"י ובר"מ דשמן טמא משום ס"ט ברה"י, דהתם בצינורא של ע"ה משום גזירה דמשקה זב וזבה עתו"ס שבת (ט"ו) ואין זו טומאת מגע]: סימן קכז שבת (ל"א) אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה כו' ובתוס' קידושין (מ) הק' מדאמר התם אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה, ויתכן דבתוס' שבת כאן ד"ה אמונת זה סדר זרעים הביאו מירושלמי שמפרש שמאמין בחי עולמים וזורע, וביאורו נראה ע"פ תוס' פסחים (ק"ז) ד"ה נירו לכם ניר דהכתוב מדמה ענין התשובה לזריעה שצריך להסיר מקודם שיקוצים כמו שאמר ואל תזרעו אל קוצים, וכן הכוונה כאן שאומרים לו קבעת עתים לתורה אבל קודם שבא לעסוק בתורה יסור החטאים בין אדם לחבירו שיהי' נו"נ באמונה דמיון הזריעה שמסיר מקודם השיקוצים וא"כ מתורץ קו' התוס' שהרי מה ששואלין אותו נשאת ונתת באמונה הוא באמת תחלת דינו על דברי תורה כמו ששואלין אותו קבעת עתים לתורה והשאלה נשאת ונתת באמונה היא הקדמה לתורה ענין זריעה שמאמין בחי עולמים וזורע: סימן קכז.

דרוש לשה"ג. פסחים (מ"ח) אמר רב קבא מלוגנאה לפסח כו' וברא"ש תמה על חכמי צרפת האוסרים בלש יותר משיעור זה דהא תנן במנחות (צ"ד) דלחה"פ נילושה אחת אחת וכתב שני עשרונים יהי' החלה האחת, ובמג"א סי' תנ"ו כתב ע"ז דראיית הרא"ש אינה ראי' דאם אמרו בזריזין יאמרו בשאין זריזין, אבל בשו"ת ב"א סי' מ' כתב דראיית הרא"ש ז"ל הוא דאכתי הו"ל להש"ס לדייק בזה כמו דדייק בפסחים (ל"ו) אהא דשווין

שאינן לשין את העיסה בפורשין ומקשה ממנחות דתנן כל המנחות נילושות בפורשין ומשמרן שלא יחמיצו ומשני אם אמרו בזריזין כו' והשתא הו"ל למיפרך ג"כ אהא דאמר רב קבא מלוגנאה ממה דתנן במנחות ולשנויי הכי אלא משמע דבלא האי חילוקא א"ש דל"ה רק חומרא לכתחלה גבי חמץ ונתקיימה קו' הרא"ש על חכמי צרפת: גם הק' בפר"ח סי' תנ"ו לפי"ד הרא"ש א"כ הו"ל להש"ס למיפרך ג"כ אהא דאמר התם דאין לשין עיסה בפסח ביין שמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תשרף מיד ותקשי ממנחות (נ"ז) דאר"ל מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה ופירש"י דשאר מנחות ודאי היו נותנים בהן מים.

הרי שמ"פ עם מים שממהרין להחמיץ מ"מ היו לשין במנחות לכתחלה: והנ"ל הנהגה בהא דמנחות (נ"ז) דאמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי ריה"ג ומקשה מנחת נסכים מ"פ הן ומ"פ אין מחמיצין, אר"ל אומר ה' ר' יוסי מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה, וק"ל דבלאה"כ הא מנחת נסכים צריכה מלח כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח ושי' הטור סי' תס"ב שמלח מחמיץ ובמג"א שמלח הבא ממים ודאי מחמיץ וא"כ לגבי מנחות דבעי מלח סדומית שהוא בא מן הים א"כ הוי מ"פ עם מים ולמ"ל לדחוקי דמגבלה במים, ומצאתי שהק' כן בק"נ פסחים (פ"ב אות קכ"ז) ובדברי שאול שהק' כן מדנפשי, ואע"ג דמליחת הקרבנות הוא בראשו של מזבח, מ"מ הרי במנחות (נ"ז) איבעי' לי' אם גם חימצה בראשו של מזבח חייב, ואע"ג דהמנחות היו אופין אותן קודם הקרבה ואחר האפי' שוב אין מחמיץ ובתוס' שם (נ"ז): דאפי' אחר קרימת פנים אין מחמיץ אבל הנה מנחת נסכים נעשה מנחת סולת שאינה נאפה כלל עיין ר"מ פ"ב ופ"ג ממעה"ק, והיא קו' גדולה לכאן: לתרץ זה אקדים מה שהק' התוס' מנחות (נ"ג) אהא דלקמן מנחות (נ"ד) דת"ק ס"ל אין מחמיצין בתפוחים ורחב"ג אומר מחמיצין ופליגי אי חשיב חמץ נוקשה כחמץ גמור ללחמי תודה ושתה"ל"ח וקשה מחולין (כ"ג) דקאמר אי שיאור דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא משמע דלכ"ע חמץ גמור הוא: ונראה ליישב דמנחות (נ"ג) כאן אמר מנין לכל המנחות שבאות מצה כו' ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור, שיאור דמאן אי דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא ומסיק אלא מנלן כדתניא מצה יכול מצוה ת"ל תהי' הכתוב קבעה חובה, והק' בתוס' במה דאמר הכא ובחולין דנוקשה דר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא למנחות דלמא שאני לגבי פסח דכתיב כל מחמצת ותירצו דשמא יש שום יתור בתודה ובמנחות דחמץ נוקשה חשיב חמץ, ובבה"ז כתב דהיתור הוא דהא לקמן (נ"ז) מרבינן מאשר תקריבו מנחת נסכים לחימוץ וכדר"ל דמגבלה במים וכשרה וא"כ הוי מ"פ ומים שהוא חמץ נוקשה וש"מ דהוי חמץ למנחות: ולכאן יש להעיר ע"ז דהרי הרא"ש הק' על הרי"ף ז"ל בשיטתו דאפי' מ"פ עם מים אין מחמיצין מהא דמנחת נסכים מגבלה במים ואיתרבי לחימוץ ות' בש"ג דרק ע"פ עם מים צונן אין מחמיצין אבל בחמין מחמיצין והרי כל המנחות נילושות בפורשין ובכלל זה גם מנחת נסכים לר"י דאמר מגבלה במים לכך שפיר מחמיצין, ולפי"ז צ"ע בדברי הבה"ז דאכתי מנלן דנוקשה חשיב חמץ למנחות דאי מהא דמנחת נסכים מגבלה במים, התם הרי נילושות בפורשין דמשוה"כ הוי חמץ גמור דכמו שכתב הש"ג בשי' הרי"ף דמודה שמ"פ עם מים פושרים הוי עכ"פ חמץ נוקשה הכ"נ לדידן דאפי' בצונן הוי נוקשה י"ל דבפורשין הוי חמץ גמור, אך י"ל ולקיים דברי הבה"ז דהרי הש"ס (בד' נ"ג) דמקשה

אי דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ אכתי לא ידע ממה דמסיק ומשני מצה תהי' הכתוב קבעה חובה, א"כ ממילא ג"כ מה דאמר הכא דכל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו נלמדנה מפסח דכתיב ושמרתם את המצות וא"ל בגופה כתיב מצה תהי' החייה, והיינו שצריכה שימור ועיין סה"ק, ולכאו' אפשר דהוי רק למצוה כפירש"י מצוה לשמרם שלא יחמיצו, רק כיון דיליף פושרין ושימור מקרא מצה תהי' ש"מ דגם פושרין ושימור לעכב, כמו דמסיק כאן בילפותא דכל המנחות באות מצה מדכתיב מצה תהי' הכתוב קבעה חובה וממילא גם לענין דנילושות בפושרין דאתי' מהך קרא מצה תהי' דחובה בפושרין כדי שתהי' שימור דלישה וכמו"ש בטה"ק, וכל זה אחר דמסיק ומשני כאן מדכתיב מצה תהי' הכתוב קבעה חובה, אבל בקו' הש"ס אי דר"מ לר"מ כו' דאכתי לא ידע מדרשא זו א"כ גם להא דנילושות בפושרין בודאי הו"א דלא לעכב א"כ שפיר קמקשה אי דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא וכדברי התוס' והבה"ז דיש יתור מדכתיב אשר תקריבו במנחת נסכים דמגבלה במים, ואין לומר דשאני התם שמגבלה במים פושרים ז"א דהרי בסד"א הו"א דנילושות בפושרין לא מעכב ואפשר דמגבלה במים צוננים והוי רק חמץ נוקשה וש"מ דאיתרבי חמץ נוקשה למנחות: ומעתה לפי"ז מתורץ קו' התוס' (ד' נ"ג) הנ"ל מה דהכא פליגי אי מחמיצין בתפוחים אי חמץ נוקשה הוי חמץ למנחות ואילו בגמ' אמר דשיאור לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוי, והוא דהנה מהא דחולין ודאי דל"ק כמו"ש התוס' עצמם כאן דרק לענין מצה דתודה קאמר דלא יצא י"ח רק עיקר סמיכת התוס' בקושיתם הוא מסוגי' דמנחות כאן דקאמר אי דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא, אבל לפי האמור גם מהכא מתורץ משום דמאי דקאמר הש"ס הכי הוא רק לפי הסד"א דאכתי לא ידע מדרשא דמצה תהי' חובה אבל אחר דמסיק ומשני הכי וידעינן ג"כ דמנחות נילושות בפושרין שוב א"א למילף דחמץ נוקשה הוי חמץ למנחות משום דהא דמנחת נסכים מגבלה במים וכשרה לפי שנילושות בפושרין לכך הוי חמץ גמור ומשא"כ מה דאמרי רבנן דאין מחמיצין בתפוחים בתודה ושתהל"ח דהוי רק חמץ נוקשה ס"ל דל"ה חמץ למנחות ודוק: ולפי"ז מתורץ ג"כ קו' הק"נ מה דצריך לומר דמגבלה במים ותיפוק לי' משום המלח ולהנ"ל אתי שפיר דאי משום המלח אכתי הוי רק חמץ נוקשה דלא איתרבי למנחות רק דמשני דמגבלה במים דהיינו פושרים דבכה"ג הוי חמץ גמור: והנה התוס' פסחים (ל"ו) הקשו במה דאמר הש"ס פסחים שם אף דשווין שאין מצה בפסח נילוש בפושרין מ"מ מנחות נילושות בפושרין דלישה נהי דליתא בזריזין במקום זריזין איתא והקשו דכל המנחות נילושות בפושרין משמע אפ"ל לחה"פ ומנחת מאפה ולמ"ד מדת יבש לא נתקדשה לישתן בחוץ ול"ה מקום זריזין: ונ"ל לתרץ דהא (בד' נ"ז) דריה"ג אמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ ור"ע אמר לרבות לחה"פ ומסיק הש"ס דאיפוך דר"ע אמר לרבות מנחת נסכים ולא לחה"פ כיון דס"ל מדת יבש לא נתקדשה לא עבר עליו משום ל"ת חמץ, נמצא דמה דלחה"פ הוא בכלל כל המנחות באות מצה היא רק מצות עשה דכתיב במנחות מצה תהי' וכן מנחת מאפה משום דכתיב בה חלות מצות, אבל לאו ליכא בהו למ"ד מדת יבש לא נתקדשה: והנה הא דאין לשין עיסה של פסח בפושרין כפירש"י שם דממהר להחמיץ אע"ג שהוא במציאות להזהר שלא תחמיץ דמה"ט מנחות נילושות בפושרין משום דכהנים זריזין הן או דאיתא במקום זריזין רק דלגבי פסח שלא במקום זריזין חששו, עכצ"ל שהיא רק

גזרה דרבנן אף אם יאמר הלש את העיסה שנזהר הרבה מ"מ גזרו זריז אטו שאינו זריז, גם נראה שהוא חשש דרבנן רק משום מיעוטא, דודאי צ"ל דעל הרוב אפשר לזהר גם בפושרין דאס"ד דבנילושבפושרין על הרוב א"א לזהר אם כן לא יועיל גם מקום זריזין כמו דאמרי' בריש חולין דטמא לא ישחוט שמא יגע בבשר ותיקשי דהרי שחיטת הקרבנות היא במקום זריזין ויזהרו שלא ליגע רק דהתוס' שם כתבו דרוב פעמים א"א לזהר שלא ליגע לכך י"ל דחששו אף בזריזין וכה"ג דאמרינן בזבחים (ע"ג) גזרה שמא יבואו י' כהנים בב"א ויקרבו והיינו ג"כ משום שהוא חשש קרוב הרבה חששו אף בזריזין, וא"כ השתא אס"ד דבנילוש בפושרין ג"כ על הרוב א"א לזהר שלא יחמיץ אמאי לא חששו במנחות לזה במקום זריזין ועכצ"ל שגם לגבי מצה בפסח היא רק חשש משום המיעוט, והנה במנחות (ד' ס"ח) אמרי' אי ס"ד עד הביאכם למצוה משום מצוה ליקו ולגזור מבואר דמשום עשה לא גזרו חכמים ועיין תוס' שם (ד' ה') ד"ה האיר, גם נודע מ"ש בהגה' מל"מ היו"ט דאף לר"מ דחייש למיעוטא ואפי' באיסור לאו משום מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת ה"מ בלאו שיש בו מלקות אבל בלאו שאין בו מלקות או באיסור עשה לכ"ע לא חיישינן למיעוטא: לפי"ז נראה ברור דמה שאסרו ללוש עיסה של פסח בפושרין היינו משום דבחמץ איכא לאו שיי"ב כרת לכך גזרו חכמים זריז אטו שאינו זריז או שחששו למיעוט שא"א לזהר, ועתו"ס מנחות (נ"ד) דחוששין אפי' בלא שכיח בא"י כרת, וע"כ פריך הש"ס מהא דמנחות דנילושות בפושרין דהתם ג"כ בחמץ איכא לאו שיי"ב מלקות דמחמץ את המנחה לוקה ומה לי אי' לאו מה לי אי' כרת והוכרח הש"ס לשנויי משום דמנחות איתא במקום זריזין אבל אם לא הי' במנחות רק איסור עשה ודאי לא הי' קושי' כלל מה דנילושות בפושרין משום דבמקום עשה לא גזרו גזרה, וגם במקום עשה לא חיישינן למיעוטא: ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל דאיך נילוש לחה"פ ומנחת מאפה בפושרין דל"ה במקום זריזין כיון דמדת יבש לא נתקדשה, ולהנ"ל אדרבה כיון דמדת יבש לא נתקדשה א"כ לית בהו הלאו דל"ת חמץ כש"ס שם (ד' נ"ז) הנ"ל וליכא בהו כ"א עשה דמצה תהי' א"כ שפיר נילושין בפושרין אע"ג דל"ה במקום זריזין משום דבמקום עשה לא גזרו ולא חששו למיעוטא ודוק: וכיון שזכינו לכל הנ"ל מתורץ היטב קו' הפר"ח הנ"ל דלמה פריך הש"ס רק ממה דכל המנחות נילושות בפושרין והו"ל למפרך ג"כ ממה שנילושות במ"פ עם מים שממהרין להחמיץ, ולהנ"ל מתורץ כמין חומר דכבר כתבתי לתרץ קו' התוס' בר"פ כל המנחות בהא דאין מחמיצין בתפוחין משום דבאמת חמץ נוקשה לא חשיב חמץ לגבי מנחות והא דכתיב בהו לאו דל"ת חמץ אע"ג דהם מ"פ עם מים משום דכל המנחות נילושות בפושרין הוי חמץ גמור א"כ לכך הקשה הש"ס רק במה דנילושות בפושרין דאז אם יחמיץ יהי' חמץ גמור ואית בהו לאו שיי"ב מלקות, משא"כ בלא הא דנילושות בפושרין לא הי' יכול להקשות ממה דנילושות מ"פ עם מים משום דבלא פושרין ל"ה רק חמץ נוקשה דל"ה חמץ לגבי מנחות לעבור בלאו כ"א בעשה דמצה תהי' וא"כ לא קשה מהא דמנחות משום דבמקום עשה לא גזרו ול"ח למיעוט, ועיקר קו' הש"ס היא רק משום פושרין דהוי חמץ גמור דאיכא לאו אבל משום אי' עשה לא חששו כמו דלא הקשה הש"ס מלחה"פ ומנחת מאפה דל"ה במקום זריזין משום דבהן אפי' חמץ גמור ליכא כ"א עשה משום דמדת יבש לא נתקדשה כנ"ל, ומתורץ ג"כ קו' הרא"ש על חכמי צרפת דהו"ל להש"ס למיפרך מהא דלחה"פ

נילושות שני עשרונים, ולהנ"ל מלחה"פ אין קושיא כיון דמדת יבש לא נתקדשה ואפי' בחמץ גמור ליכא בהו כ"א עשה ומשום עשה לא גזרו ולא חששו, דוק היטב כי הוא ענין נחמד: סימן קכט.

דרוש לשה"ג. פסחים (נ"ג) אמר רב אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח כו' והר"מ השמיט זה משום דהר"מ לשיטתו פי"ז ממעה"ק ה"ט דפסק כר"ש שלא התנדב כדרך המתנדבים וכמו"ש בח"י או"ח סי' תס"ט אבל לפי"ז יותר תגדל הקו' דא"כ למה פסק בר"מ בסופ"ח מהחו"מ דאסור לאכול גדי מקולס משום שנראה כאוכל קדשים בחוץ והרי בגמ' אמרי' דלא אתי' הא דתודוס כר"ש: ונ"ל דהתוס' פסחים (נ"ג) הקשו דאפי' לר"ש בגדי מקולס נהי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מ"מ ליתסר למיעבד הכי שלא יאמר מחיים אקדשי' דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס: ונראה לתרץ דהתוס' כתובות (ס') כתבו בהא דכ"מ שאסרו חכמים משום מ"ע אפי' בח"ח אסור הוא רק בחשד אי' דאו' ולא בחשד אי' דרבנן ועיין מג"א סי' ש"א סקנ"ו והסוגי' דשבת (ס"ד) אינו כ"א לרב דס"ל דאסור אפי' בכה"ג, וא"כ אם נאמר כן אין לנו לחוש גם הכא משום שמא יאמרו דכבר אקדשי' דזה רק חשש מ"ע ועיין ט"ז יו"ד סי' ה' סק"א א"כ בזה"ז אי' שחוטי חוץ דרבנן כמו"ש התוס' ע"ז (י"ג) משום דאינו ראוי לפאה"מ וכדאמר רבא התם בגמ' על הקו' מפני שנראה כמטיל מום נראה מום מעלי' הוא ומשני ה"מ בזמן שבהמ"ק קיים השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה, ולפי"ז הכא ל"ה לן לחוש למ"ע דשחוטי חוץ בזה"ז דרבנן.

רק אפי' אליבא דרב בשבת (ס"ד) דחייש אפי' בדרבנן ומכש"כ באופן דל"ה בחדרי חדרים דלכ"ע חיישינן למ"ע אפי' בדרבנן כמו"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ז מ"מ הכא לא חיישינן בגדי מקולס לר"ש כיון דחשש הוא רק ע"י שסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס כלשון התוס' הנ"ל, א"כ י"ל כה"ג דאמר בחולין (ל"ט) בשחט ואח"כ חישב עלי' זה הי' מעשה בקסרי ולא אמרו לא איסור ולא היתר ובר"מ וש"ע יו"ד סי' ד' וחז"מ סי' רמ"ה דהוכיח סופו על תחלתו ספיקא הוי אי הלכה כרבנן או כרשב"ג ע"כ י"ל דה"ה לאומד של אנשים ע"י שהוכיח סופו על תחלתו ל"ה ע"כ אומדנא דמוכח רק אומד של ספק ועכ"פ שוב באי' דרבנן ליכא כה"ג חשש מ"ע דהוי ספיקא דרבנן לאינשי ודוק: ולפי"ז מתורץ שי' הר"מ ז"ל לשיטתו בסה"מ סי' נ' דשוחט קדשים בזה"ז חייב כרת כר"י וכן הלכה כי הוא ראוי ליקרב והשורש נתאמת אצלנו מקריבין אע"פ שאין בית עכ"ל, ומה שהקשו ע"ז דפסק שלא כרבא בע"ז (י"ג) הנ"ל עיין במפורשים ועיין ח"ס יו"ד סי' שי"ז [ראה לעיל סי' צ"ה פלפול עצום בזה] לכך אע"ג שהר"מ פסק כר"ש שלא התנדב כדרך המתנדבים מ"מ פסק ג"כ דאסור לאכול גדי מקולס משום חשש מ"ע דהוכיח סופו על תחלתו ודוק: סימן קל.

דרוש לשה"ג. פסחים (ס"ה): מתני' אלו דברים דוחין את השבת שחיתתו כו' הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין את השבת ר"א אומר דוחין, ובגמ' (ד' ס"ח): ורמינהו חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור, ר"א וריב"ח חד אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה וחד אמר אידי ואידי בלחה ול"ק הא ביד הא בכלי כו' עייש"ה ובעיקר סוגי' בעירובין (ד' ק"ג): והנה הרמב"ם ז"ל פ"ט

מהל' שבת (ה' ח') כתב הנוטל צפרניו או שערו כו' הר"ז תולדת גוזז וחייב והוא שיטול בכלי כו' וכן החותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר, ותמה הה"מ כי לפי הסוגי' דעירובין ופסחים הנ"ל נראה מבואר שהיבלת הלחה החותכה בכלי חייב כחותך צפרנים בכלי שחייב: וראיתי במרכבת המשנה לר"מ ה' שבת שתירץ משום דביבלת אדם ל"ש גזיזה דאין ענין לגוזז אלא דוקא דבר הנפרד מגוף הצפורן ושער או יבלת שבעין בהמה, לא בחותך עור ובשר מגוף האדם ולכך פסק הרמב"ם בה' שבת בחותך יבלתו מגופו אפי' בכלי פטור, משא"כ סוגי' דעירובין ופסחים מיירי ביבלת שבעין בהמה כמו"ש התוס' בכורות (ל"ח) דמום שיש לו רפואה ל"ח מום קבוע, דע"כ הא דחתיכת יבלתו בפסח מיירי ביבלת שבעין בלא שיער דאין שוחטין עליו במקדש ולא במדינה כדאמרי' בבכורות (ד' מ'), והיא שמנה הר"מ בפ"ב מה' אס"מ בכלל הד' חלאים הפסולין משום מבחר נדריך, ויבלת שבעין לא חשיב מחובר לגוף ואיכא בי' משום גוזז, ומה דאמרי' בעירובין לגבי כהן שעלתה בו יבלת חותכה בשיניו אין בכלי לא ותפשוט דר"א כו', אע"ג דהוא יבלת שבאדם, כוונת הש"ס כיון דבנוטל צפרניו בכלי חייב ה"ה ביבלת עכ"פ הוי שבות חמור וכמו"ש התוס' שם ד"ה הא בלחה עיי"ש: אבל לענ"ד במחכת"ה תירוצו דחוק דמאין לחלק בין יבלת בשאר הגוף או יבלת שבעין דכמו שביבלת בגוף כיון דמחובר לגוף ליכא משום גוזז הכ"נ ביבלת המחובר לעין, ועוד הרי המרכבת עצמו בה' אס"מ כתב בטעם הרמב"ם שכתב בד' חליים הפסולין משום מבחר נדריך דאם הקריבו הורצו אע"ג דבמתני' (בד' מ"א) כיילינהו בחדא עם ד' מומין עוברין, משום דהר"מ הוכיח מגמ' שם דד' חליים הו' קבועים ותיקשי אמאי אין שוחטים עליהם במדינה וע"כ דהנך ל"ה מום כלל ופסולין רק מדבריהם משום מבחר נדריך ולכך אם הקריבין הורצו עיי"ש, וא"כ ע"כ ס"ל להרמב"ם דאפי' מום שיש לו רפואה מקרי קבוע ומיירי סוגי' דפסחים ועירובין אפי' ביבלת שבגופו ודוק: לכן הנ"ל לתרץ דברי הר"מ ז"ל דבאמת לכאן תיקשי לפי סברת המרכבת הנ"ל דגוזז ל"ש רק בדבר הנפרד כמו בנוטל צפרניו ולא בחותך מהמחובר לגוף א"כ אמאי אמרי' גבי יבלת דבהמה אם בכלי כאן וכאן אסור הא ביבלת ליכא איסורא דגוזז כלל לפי האמור דאיירי אפי' ביבלת שבגופו ומ"מ אמר כאן וכאן אסור: אבל י"ל לפי"מ דאמרי' בשבת (ד' ק"ו) אמר שמואל המושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמע' חייב משום עוקר דבר מגידולו ובירושלמי דשבת פ' כלל גדול אמרי' רבנן דקסרי אמרין ההן דצייד כוורא וכ"ד שמבדילו מחיותו חייב משום קוצר החולב והרודה חלות דבש לר"א חייב משום קוצר, ובכורות (ד' כ"ה) דבעי מר"ה כנגדו ביו"ט מהו טעמא דר"י בן המשלם משום תולש לא היינו גוזז וביו"ט אסור דהו"ל עוקר דבר מגידולו כו', ולפי"ז נראה דהא דאמרי' דחותך יבלת בהמה בכלי חייב אינו משום איסור גוזז כלל רק דחיובו משום קוצר שהוא עוקר דבר מגידולו דכ"ד שמבדיל מחיותו איכא בי' משום עוקר מגידולו, ואע"ג דהתוס' שבת (ד' ע"ג) גבי הא דאר"כ זומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע חידשו דאפי' לר"י דמחייב במשאצ"ל בעינן צריך לעצים דלא מקרי קוצר אלא בענין זה וא"כ בנ"ד הרי א"צ להיבלת, אבל הנה מתוס' בכורות (ד' כ"ה) נראה שלא קיימו שיטתם בשבת, וס"ל דלמ"ד משאצ"ל חייב איכא משום קוצר גבי הא דמסיק הש"ס דר"י בן המשלם דאמר השוחט את הבכור מקום בקופיץ ותולש את השער דה"ט דתולש לא היינו גוזז ולהכי

כנגדו ביו"ט מותר דהו"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד וכתבו התוס' דאין ללמוד להתיר תלישת נוצה מצואר של עוף כדי לשחוט דהו"ל עוקר מגידולו אע"ג דא"צ לנוצה והוי מלשאצ"ל אין ללמוד משאצ"ל מכלאחר יד עיי"ש, הרי דהתוס' אתי עלה רק מכח משאצ"ל ולמ"ד משאצ"ל חייב איכא משום עוקר דבר מגידולו אף בא"צ להנקצר, וא"כ הכ"נ בחתיכת יבלת למאי דפסק הר"מ פ"א מה' שבת ה' ז' דמשאצ"ל חייב.

וא"כ ניחא הא דבכלי חייב והיינו משום עוקר דבר מגידולו אבל ביד פטור משום דהו"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד וכגמ' דבכורות (ד' כ"ה) הנ"ל דתולש כנגדו ביו"ט מותר מה"ט: והנה התוס' בע"ז (כ"ו) הקשו בהא דסבר רב יוסף אולידו עכו"ם בשבתא בשכר שרי משום איבה והרי אמרי' בשבת (ק"ז) הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעי חייב משום עוקר דבר מגידולו דהיא תולדה דגוזז והיכי שרינן איסור דאורייתא משום איבה, ותירצו דהכא ביושבת על המשבר שכבר נעקר לצאת, א"נ דכיון דכלו לו חדשיו פסקו גידוליו, אבל דבריהם סותרים לתוס' שבועות (מ"ג) דבענבים העומדות ליבצר לענין שבת לכ"ע לאו כבצורות דמיין דגמר מקצירת סמנים שהיתה לאחר שעומדין ליקצר, וא"כ הכ"נ אמאי לא יתחייב משום קוצר אפי' בפסקו גידוליו וכבר הרגישו בזה באחרונים: והנ"ל בישוב קו' התוס' דהנה הרמב"ן בבכורות (פ"ג) כתב שיש להתיר לתלוש הנוצות מצואר של עוף ביו"ט כדי לשחוט, אע"ג דאמרי' בגמ' דבעוף היינו אורחי' לתלוש ובזה תולש היינו גוזז כדאר"ל התולש כנף חייב משום גוזז מ"מ כיון דסופו של יו"ט לדחות אצל מלאכה זו משום צורך מאכל נפש דגם לאחר שחיטה איכא משום גוזז כדאמר בירושלמי התולש מן המתה תלישתה זו היא גיזתה ומפרש הא דתולש כנף דמיירי לאחר מיתה וחייב משום גוזז לכך מותר לתלוש אף קודם שחיטה שהרי מעתה לצורך אוכל נפש היא ולא מתוסף בה איסורא מחיים משום עוקר דבר מגידולו, דלמאי דמסיק הש"ס דתולש היינו גוזז [במקום דהוי אורחי'] הדר בי' ממה דס"ד וס"ל השתא דליכא משום עוקר דבר מגידולו כ"א בתולש מן הקרקע אבל כל דתלוש מן בעלי חיים משום גוזז בלחוד הוא דמחייב, ובריט"א שם הקשה עליו מירושלמי הנ"ל דאמר ההן דצייד כוורא וכ"ד שמבדיל מחיותו חייב משום קוצר, גם בש"ס דילן בשבת (ד' ק"ו) אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל אבר שבמעי' חייב משום עוקר דבר מגידולו, הרי דאיכא משום עוקר דבר מגידולו אפי' היכי דל"ה גידולי קרקע, והביא מדברי הרשב"א שהקשה באמת מהא דהושיט ידו למעי בהמה דהרי ליכא משום עוקר דבר מגידולו אלא בגידולי קרקע כמו שאין דישה אלא בגידולי קרקע, ולפיכך פ"ה הא דלדל את העובר משום נטילת נשמה דמחייב ומה דאמר בירושלמי ההן דצד כוורא כו' לא אתי' בשיטתי' דש"ס דילן עכ"ל, ועיין מג"א סי' תצ"ז: ולענ"ד י"ל דא"צ לדחוק דהושיט ידו למעי בהמה חייב משום נטילת נשמה כיון דאמר שמואל בהדיא דחייב משום עוקר דבר מגידולו, ולקו' הרשב"א דהא ליכא משום עוקר דבר מגידולו כ"א בגידולי קרקע, י"ל דהנה בשבת (נ"ג וצ"ה) פירש"י דחולב חייב משום דש והקשו בתוס' בשם ר"ת דהא אמר לקמן גבי הפוצע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בג"ק, ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דל"ה ג"ק אבל בהמה חשיבא ג"ק כדמוכח בריש בכל מערבין לענין דנקח בכסף מעשר, ז"א דהא בעינן ג"ק ממש דומיא דסממנים שבמשכן כו' עיי"ש, אבל הנה הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' שבת ה' ז' כתב דחולב חייב משום מפרק שהיא תולדה

דדש וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק, וכתב הה"מ דהר"מ ס"ל באמת דבהמה מקרי ג"ק כיון שנקח בכסף מעשר: ולפי"ז י"ל ג"כ לענין עוקר דבר מגידולו דאינו חייב כ"א בג"ק ובכ"ז שפיר אמר שמואל דהושיט ידו למעי בהמה חייב משום עוקר דבר מגידולו, משום דבהמה מקרי שפיר ג"ק, ונהי דהירושלמי ודאי ס"ל דל"ב ג"ק מדמחייב בצד כורא משום עוקר דבר מגידולו אע"ג דדג ודאי ל"הג"ק, אבל ש"ס דילן י"ל דס"ל שפיר דבעי ג"ק רק דבהמה מקרי ג"ק (וי"ל ג"כ בש"י הירושלמי דהנה הגם דבש"ס דילן (עירובין כ"ז) אמר דדגים ממיא איברי ואין נקחים בכסף מעשר, אבל ש"י הירושלמי מע"ש פ"א ה"ג ובמה"פ ד"ה מתניתא דדגים נקחים מכסף מעשר, כן ראיתי למי שתירץ בזה למהרש"א ב"ב (ע"ה) עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מברשו של לויתן ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים כתב מהרש"א ממעות מע"ש ודוק ולפי"ז בירושלמי לשיטתו בצד כוורא דחייב משום עוקר דבר מגידולו לטעמי דדגים הוי גידולי קרקע ודוק בזה): ובזה מתורץ לי מה שהקשה לי ח"א בשבת (קמ"ד) דאר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואר"ח מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה וכתבו בתוס' נראה לר"ת דדוקא ביו"ט אבל בשבת דלא חזי' לשחיטה כמו דש חשיבא כו' ולכאורה הר"ת ז"ל מחליף שיטתי (בדף ע"ג) הנ"ל שכתב דליכא בחולב משום דש דל"ה ג"ק, ולמ"ש מתורץ דשפיר כתב הר"ת כאן למאי דאמר הכא מדברי רבינו נלמד והיינו מדברי שמואל והוא לשיטתו לעיל ק"ו דהושיט ידו למעי בהמה חייב משום עוקר דבר מגידולו עכדס"ל דבהמה מקרי גידולי קרקע ודוק: והנה כן רחש לבי מלתא חדתא דאע"ג דבהמה מקרי ג"ק כיון שנקחת בכסף מעשר וגם כיון שבהמה אוכלת מן המחובר לקרקע דהוי כקרקע לכך מקרי גידולי קרקע, משא"כ אדם ודאי דלא חשיב ג"ק, ושוב מצאתי בס' סמיכת משה מבן הגאון ר' שמעלקא מניקלשפורג זצ"ל שכתב כן בפ' שיטות עיי"ש, ואמת שהט"ז או"ח סי' של"ו כתב שיש לזהר שלא לתלוש מעור של אדם בשבת דאדם הוי כקרקע אבל הרי התוס' בקידושין (ד' ז') כתבו דרק עבד הוי כקרקע ולא אדם סתם ועיין ש"ך חו"מ סי' צ"ה בזה, וא"כ לדברי התוס' ודאי דל"ה אפי' ג"ק: ולכאורה עומד לנגדינו דברי הרמב"ם פ"ח מה' שבת ה' ז' ת' גבי חובל בחי דחייב משום מפרק והוא שיהי' צריך לדם דאל"כ הו"ל מקלקל בד"א בחובל בבהמה כו' אבל בחובל בחבירו חייב משום נחת רוחו ואע"פ שא"צ לדם כו' ומשמע לכאורה דחובל בחבירו חיובו ג"כ משום מפרק וא"כ ש"מ דגם אדם מקרי ג"ק, אבל כבר כתב בס' מעשה רוקח להרמב"ם שם הביאו בשו"ת ב"א או"ח סי' כ"ב דודאי אין כוונת הרמב"ם בחובל בחבירו שיהי' חיובו משום מפרק דהא התנה הר"מ ז"ל שם דדוקא בחובל בחי שיש לו עור ואדם לא יכנס בסוג זה דאין לו עור כדאמרי' ואלא שעורותיהן כבשרן עור האדם כו', וע"כ דחובל באדם חיובו אינו משום מפרק כ"א משום נטילת נשמה עיי"ש, ומ"ש הב"א שאין הכרח לראיותיו, לענ"ד יש הכרח לזה מקו' המנ"ח במוסך השבת שהקשה להרמב"ם דחובל חייב משום מפרק מכתובות (ד' ז') גבי מהו למיבעל תחלה בשבת דקאמר אי דם מפקד פקיד שרי, וקשה הרי אכתי הו"ל מפרק עיי"ש שהניח בקושי, ולהאמור ניחא דרק חובל בבהמה איכא משום מפרק ולא בחובל באדם, וכן מוכרח מקו' הפנ"י בכתובות שם דקאמר מאי דעתיך דביו"ט שרי מתוך שהותרה חבורה לצורך כו' והקשה הפנ"י

הא בלצורך דהיינו שחיטה ליכא משום מפרק והכא בחבורה איכא משום מפרק כיון דלדם הוא צריך, וא"כ מוכרח דחובל באדם ליכא משום מפרק ובס' סמיכת משה הנ"ל תירץ כן לקו' הפנ"י, וא"כ נתקיימו דברינו דאע"ג דבהמה מקרי ג"ק אבל אדם ודאי ל"ה ג"ק וז"ב: וכיון שזכינו לזה מתורץ שפיר קו' התוס' בע"ז כמין חומר דסבר ר' יוסף למימר דאולידו עכו"ם בשבת שרי משום איבה, ול"ק דהא הוי איסור דאורייתא משום עוקר דבר מגידולו כדאמר שמואל בהושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיל, דז"א דדוקא קאמר שמואל בהושיט ידו למעי בהמה משום דבהמה מקרי ג"ק אבל הכא לגבי אולודי עכו"ם ליכא אי' דאורייתא, משום דליכא משום עקד"מ כ"א בג"ק ואדם ודאי ל"ה ג"ק והיא עצה יקרה בס"ד: ובזה נמצא און לחזק דברינו למעלה דחיובו דהושיט ידו למעי בהמה הוא משום עוקר דבר מגידולו ולתרץ קו' הרשב"א הנ"ל הביאו בריט"א מהא דנוטל שפמו וצפרניו זב"ז דפטרי חכמים וגם ר"א מחייב רק משום גוזז ולא משום עוקר דבר מגידולו, ולמ"ש ניחא דבניטל שפמו וצפרניו שפיר ליכא משום עד"מ כיון דאדם ל"ה ג"ק, אבל בבהמה דהוי ג"ק ודאי איכא משום עד"מ וכדאמר שמואל בהושיט ידו למעי בהמה כנ"ל, ומה שהקשה הרשב"א מהא דתולש כנף דחייב רק משום גוזז ולא משום עד"מ ועיין תוס' בכורות (כ"ה) ד"ה ואר"ל, כבר תירץ בריט"א דהא בירושלמי מפרש להדיא הא דתולש כנף דמיירי במתה דליכא בזה משום עקד"מ ומעתה קמו דברינו בלי פקפוק דחותך מבהמה איכא משום עוקד"מ והיינו משום דבהמה הוי ג"ק: ולפי"ז מיושב היטב דברי הר"מ הנ"ל שכתב דחותך יבלת מגופו אפי' בכלי פטור ול"ק מש"ס דפסחים ועירובין, דהש"ס שם הרי מיירי ביבלת דבהמה לכך בכלי חייב, דנהי דליכא משום גוזז דלא שייך אלא בדבר הנפרד מהגוף כמו שער וציפורן, מ"מ איכא משום עוקר דבר מגידולו דבהמה הו"ל ג"ק, אבל הרמז"ל כתב שפיר הנוטל צפרניו חייב משום גוזז וחותך יבלת אפי' בכלי פטור משום דביבלת דאדם ליכא אי' תורה כלל דלא שייך בי' משום עוקר דבר מגידולו כיון דאדם ל"ה גידולי קרקע, ומה שכתב הר"מ שם בסמוך דתולש כנף הר"ז תולדה דגוזז ולא הזכיר משום עוקד"מ, היינו כדברי הירושלמי הנ"ל שהביא הרמב"ן דמפרש להך דתולש כנף במתה דליכא משום עוקד"מ ונקט טעמא דגוזז דפסיקא לי' דאיכא גם במתה כמבואר בר"מ שם ובירושלמי ודוק היטב: סימן קלא דרוש לשה"ג.

פסחים (צ') אמר אביי והא ליכא לאוקמי כריה"ג דהא תני בה המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום והק' במל"מ פ"ד ממעילה בש"י הר"מ בפ"ח מנזקי ממון דשלמים שהזיקו גובה מבשרן והוא כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הם ואילו בפ"ד ממעילה כתב דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום, ובקצוה"ח סי' ת"ו כתב לתרץ דהא דקק"ל ממון בעלים לריה"ג אינו אלא לענין הבשר שיוכל למוכרו מחיים שיאכל הקונה את הבשר אבל שישחט ויזרק על שם הקונה מודה ריה"ג דלא מהני דהזבח אינו נשחט ונזרק אלא על שם הבעלים שהקדישו וכשם שאסור לשנויי מזבח לזבח כן אסור לשנות שם הבעלים שהקדישו אותו וא"כ ניחא המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום דהיינו להקריבו על שם הקונה וכמו"ש רש"י פסחים (פ"ט) וז"ל המוכר עולתו להתכפר בו אחר לא עשה כלום עכ"ל, ומה דאמר אביי בפסחים (צ') דליכא לאוקמי כריה"ג הפי' הוא דאפי' כריה"ג לא אתי' כיון דאמר ריה"ג דלהתכפר לא מהני המכירה איך קתני

והמעוות חולין אם גוף הקדושה לא נמכר לקונה עיי"ש, ובמחכ"ת כמה מהדוחק יש בזה בפירושא דהש"ס פסחים: והנלע"ד ביישוב הר"מ, הנה מ"ש בקצה"ח ע"פ פירש"י דמוכר עולתו להתכפר בו אחר דלא עשה כלום דאף ריה"ג מודה בזה וטעמו דכשם דאסור לשינוי מזבח לזבח כן אסור לשנות שם הבעלים, צ"ע הרבה דמה ענין לו לשינוי קודש או לשינוי בעלים שהוא דוקא בד' עבודות אבל הכא מוכר ומשנה שם הבעלים מחיים שמוכרו לאחר ע"משתגיע הכפרה להקונה, ואפי' אם אח"כ יחשוב הכהן לשם הקונה אין זה שינוי בעלים כיון שכבר נקנו לו השלמים מחיים, רק דדברי הקצה"ח נראין מטעם אחר שאין ביד אדם למכור זכות הכפרה לאחר משום דהכפרה הוא שלל שמים זכותא דרחמנא ואין אדם שליט ברוח אלקי וכעין מ"ש המרדכי ס"פ החובל והוא בש"ע או"ח סי' קנ"ג סעי' י"ב וברמ"א חו"מ סי' קמ"ט דאין אדם יכול למכור זכות בהכ"נ או שררה דלהן ניתן רשות ולא לאחר וברמ"א יו"ד סי' רמ"ו סעי' א' דאם כבר עסק בתורה אין יכול למכור לאחר חלקו בשביל ממון שנתן לו, והכ"נ אם כבר הקדיש האדם קרבנו והכפרה ממילא נמשכת אחר ההפרשה לבעל הקרבן המקדיש והמפריש, אין בידו למכור זכות הכפרה שתעלה לאחר דהקדשים לעצמן ממון בעלים הן ואין הכפרה ממון בעלים וצדקו דברי הקצה"ח בסברא אם לא מטעמי': ואמנם יש להעיר דלפי"ז דאפי' לריה"ג אין יכול למכור להתכפר א"כ לא יהי' יכול למכור גם לענין הבשר שיאכל הקונה את הבשר, דהנה בס' מחנה לוי' ה' נזירות סי' י"ג כתב לחקור חקירה גדולה במפריש קרבן בעד חבירו מי אוכל בשר השלמים, המקדיש או המתכפר ואיפשטא לי' דאכילת בשר שייך להתכפר וראי' מתמורה (י') לגבי מתכפר עושה תמורה עיי"ש ומפורש ג"כ במנחות (ע"ג) נכרי שהתנדב ע"מ שיתכפר בהן ישראל, ישראל אוכלן, וא"כ שמצינו דאכילת בשר שלמים תלי' בכפרה, דגם בשלמים יש ענין כפרה עיין מנחות (ע"ג) ע"מ שיתכפר בו ישראל ובערכין (כ"א) בעולה ושלמים אי צריכי דעת בשעת כפרה ובפירש"י פסחים (צ') הנ"ל המוכר עולתו ושלמיו ע"מ שיתכפר בו אחר, וכיון דגם לריה"ג אין הבעלים יכולים למכור זכות הכפרה דאינו בר קנין רק שנשאר זכות הכפרה לבעלים, ממילא דגם האכילה אינו נמכר דאין אוכל אלא המתכפר, ובשלמא בהא דש"ס ב"ק (י"ב) שלמים שהזיקו גובה מברשן ותודה שהזיקה גובה מברשה ואין גובה מלחמה לא תקשי דאיך הניזק אוכל בשר ואין הוא המתכפר אלא המזיק, דז"א דמה שהניזק אוכל הבשר אינו מתורת קנין שיהי' אוכל משל שמים שנקנה לו זכות האכילה, רק שזכות האכילה משל שמים הוא באמת לבעלים המתכפר ורק הניזק בא וגובה ממנו הבשר לאכול כמו שנאכלים השלמים לנשיהם ולעבדיהם, אבל שיהי' בו קנין ומכירה בזכות האכילה לריה"ג תקשי הרי לאו איהו המתכפר וזכות האכילה אינה במכירה כיון דאכילה בכפרה תלי' וכמו שאין יכול למכור הכפרה גם זכות האכילה אין יכול למכור, ואיך מציאות יש לריה"ג למכור עולתו ושלמיו, בין לטעם הקצה"ח ז"ל, בין לטעמא דידי כיון דעכ"פ זכות הכפרה אין יכול למכור ממילא האכילה נמשכת אחר הכפרה, לכן מכח זה נראה דבאמנה ודאי שהכפרה ואכילה מישך שייכי, ואם נאמר דלריה"ג איתנהו במכירה לאכילה עכצ"ל דנמכר גם לכפרה, וכן יש ללמוד מירושלמי ב"ק כאן דקאמר נכסים שא"ב מעילה דתני נכסים הללו נקנים עם נכסים שיי"ב מעילה, ובהגהות יפה עינים שחל הקנין אף על האימורין עיי"ש, ומה דקשה מן

הסברא דאיך אפשר למכור זכות הכפרה שתלוי ברצון עליון חפץ שמים וכעין דברי הרמ"א יו"ד סי' רמ"ו שהבאתי, נראה שהדבר תלי בפלוגתא דכריתות (ז') דר' יוחנן אמר במבעט אין יוה"כ מכפר ור"ל סבר מבעט נמי מכפר, ובפלוגתא האומר לא יתכפר לי חטאתי אביי אמר אינה מכפרת דהא אמר לא תכפר רבא אמר מכפרת כיון דאמר תקרב כפרה ממילא אתי, ונראה דכמו כן לענין שיכול אדם למכור זכות הכפרה שיכפר בו אחר תלוי בפלוגתא זו דלמ"ד שאין הכפרה ברשותו להתנות שלא תכפר רק דכפרה ממילא אתי הכ"נ שאין יכול למכור זכות הכפרה דממילא אתי להבעלים ואין הוא שליט בשל שמים, אבל למ"ד שיכול להתנות שלא תתכפר ולא אמרי' דכפרה ממילא אתי, יכול לעשות בה כאדם העושה בשלו ובידו ורשותו ג"כ למכרה לאחר: ומכיון דאתאן לזה מיושב היטב קו' המל"מ בשי' הר"מ, משום דמה דבפסחים (צ') אמר אביי דלריה"ג יכול למכור עולתו ושלמיו, אביי לשיטתו בכריתות דאומר לא יתכפר לי חטאתי אינה מכפרת דלא אמרי' כפרה ממילא אתי, הכ"נ יכול למכור בשלמים זכות האכילה וזכות הכפרה יחד כיון דקק"ל ממון בעלים הן לריה"ג, אבל הרמז"ל אף שבה' שגגות פ"ג ה"י כתב דמבעט אין חטאתו מכפרת ובכ"מ כתב דפסק כר' יוחנן בכריתות ואביי ורבא נמי סברי כר"י דבגמ' רבא נמי הדר בי' וס"ל כאביי, אבל הנה במרכה"מ פ"א מה' תשובה ה"ב כתב דאף דבגמ' כריתות (ז') קאמר דפלוגתא דמבעט תלו בפלוגתא דאומר לא יכפר לי חטאתי ומשמע דשתי הנושאים שווין, אבל בירושלמי שבועות (פ"א) האומר אין העולה מכפרת אין יוה"כ מכפר מכפר בע"כ, אי אפשר שיכפר לי אין מכפר לו בע"כ, אר"ח לא מסתברא דלא חליפין לא כולא מן בר נש למימר למלכא ליע את מיליך, פי' דמסתבר בהיפוך דאין יכול לומר אי אפשר והשם אמר שיכפר, רק במבעט ואינו מאמין בכפרה חשיב מין ואינו מתכפר והר"מ פסק כר"ח דדוקא מבעט אינו מתכפר אבל באמר לא יכפר מתכפר בע"כ דכפרה ממילא אתי עיי"ש א"כ ניחא שפיר הר"מ לשיטתו אע"ג דפסק כריה"ג דקק"ל ממון בעלים, מ"מ אין יכול למכור זכות הכפרה שיכפר בו הקונה כיון דכפרה ממילא אתי, ומכיון דפשיטא שאין יכול למכור זכות הכפרה ממילא שאין יכול למכור גם זכות האכילה דמישך שייכי אהדדי דמתכפר הוא שאוכל, והוא ענין נפלא בס"ד: סימן קלב פסחים (פ"ב) מתני' הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד ובתוס' מעילה (ז') בהא דאר"ע זריקה מועלת ליוצא שצריך עבור צורה תמהו הרי ממתני' דהכא הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד, ונ"ל ליישב לר"ע לשיטתו א"ש, דבזבחים (כ"ט) דאר"א או אינו אלא באוכל מזבחו ביום השלישי אמרת אחר שהוא כשר יחזור ויפסל א"ל ר"ע הן מצינו בזב וזבה כו' מבואר דס"ל לר"ע דאם נותר מן הזבחה נפסל כל הזבחה ועתו"ס יומא (ז') שנסתפקו אי חזר בו ר"ע וקשה לפי"ז לר"ע אדידי' דאמר זריקה מועלת ליוצא דבעי עבור צורה ולהתוס' פסחים (ט"ו) היינו נותר ממש, והרי אדרבה ע"י עבור צורה דנותר חוזר ונפסל הזבחה למפרע ולא שמי' זריקה ושוב הול"ל שישרף מיד בלא עבור צורה דהוי דבר והיפוכו ועיין פסחים (כ') בחבית של תרומה שנשברהבגת העליונה דר' יהושע אומר יטמאנה ביד כיון שסופו לאיבוד לא חיישינן לשמירתה, ואף דאמר במעילה (ז') דמחשבין על העומד לאיבוד ולישרף ובתוס' דכ"ז שלא נאבד ונשרף אכתי מקרי אוכל, מ"מ הכא שכבר חל פסול יוצא הול"ל שישרף מיד כיון דהוי דבר והיפוכו דא"ת דמהני הזריקה דנבעי עבור צורה ממילא ליכא זריקה, אך

למ"ש התוס' פסחים (ט"ו) דעבור צורה היינו לינה בעלמא אתי שפיר, ואמנם מ"ש לינה בעלמא מקצת לילה כוונתם אחר שעבר היום סוף זמן אכילתם עיין צל"ח שחקר בזה ואפי' אם הפי' הוא תוך זמן אכילתם היינו עפ"י הרמב"ן עה"ת דקדשים עיקר מצות אכילתן ביום זבחו ועיין שו"ת ח"צ וצל"ח ריש ברכות, לכך מקרי לינת לילה עבור צורה משום דעובר עיקר זמן אכילתן ולפי"ז ממילא בפסח שאינו נאכל אלא בלילה ולר"ע לשיטתו בפסחים (ק"כ) דפסח נאכל כל הלילה לא משכחת עבור צורה בלינה בעלמא מקצת לילה רק בעמוד השחר דהוי נותר, ומעתה מתורץ היטב תמיהת התוס' ממתני' דהפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד משום דבפסח לא יתכן כלל לר"ע לשיטתו שיהי' זריקה מועלת ליוצא לעבור צורה דהוי דבר והיפוכו דוק כי נפלא: סימן קלג עוד י"ל בישוב תמיהת התוס' מעילה (ז') הנ"ל, ממתני' דפסחים (פ"ב), דהנה הר"מ בפיה"מ שם הפסח שיצא כו' וז"ל אמרו שיצא ענינו שיצא מן הבית שנאכל בו עכ"ל והק' בתוי"ט דמה שנפסל ביוצא הוא בליל ט"ו בזמן אכילתו כמו"ש בפ"ט מהק"פ אבל אנן קיימינן בי"ד דלא נפסל ביוצא כ"א כשאר קק"ל עכ"ל וכוונתו דאי בליל ט"ו הא אין שורפין קדשים ביו"ט וממילא נעשה נותר, אבל נראה דמ"ש הר"מ פ"ט ה"א דאינו חייב המוציא מחבורה לחבורה רק בליל ט"ו היינו רק דחיובא ליכא אבל אי' דרבנן איכא אפי' מבעו"י וכן הוא לשון הירושלמי אינו חייב עד שעה שיאכל, וכמו לגבי שבירת עצם (פסחים פ"ד) אמר מבעוד יום גזירה אטו משחשיכה אע"ג דמדאו' אמר התם דאינו עובר למ"ד ראוי לאכילה בעינן והשתא לאו בר אכילה הוא הכ"נ לגבי הוצאה מחבורה דאינו חייב רק בזמן אכילתו מ"מ פסול דרבנן איכא וזה פיה"מ הפסח שיצא מבעו"י דהוי פסול דרבנן וישרף מיד כתוס' פסחים (ט"ו) דאפי' טומאה דרבנן לא בעי עבור צורה, עוד יש הוכחה בכוונת פיה"מ דרצ"ל פסול דרבנן שהרי כתב עניינו שיצא מן הבית ולא הזכיר שהוציא לחבורה אחרת כלשון הש"ס המוציא מחבורה לחבורה ולשון הר"מ פ"ט ואין מוציאין מחבורה שאוכל בה והמוציא כזית מחבורה לחבורה לוקין ובמנ"ח מ' ט"ו עמד בסתירת לשונו אבל נראה מדוקדק דלחיובא דוקא נקט מחבורה לחבורה דלוקה ואם שלא לחבורה אחרת כתב רק אין מוציאין מדרבנן וכן פיה"מ כאן פסול דרבנן, והנה ידוע הכ"מ פ"א מפה"מ ק דבטומאה דרבנן לא מהני ריצוי ציץ וכן בירושלמי יומא (פ"ב) בעי ציץ מהו שירצה על טומאת ידים והסברא דברבנן לא אלים למיתפס ציץ (ראה לעיל סי' מ"ט פלפול יפה בזה), והנה בתוספתא מעילה (פ"א) איתא דמה דס"ל לר"ע זריקה מועלת ליוצא הוא משום ציץ מרצה ומעתה להתוס' פסחים (ט"ו) דמצינו טומאה דרבנן ל"ב עיבור צורה נמצא דבר חדש דיוצא דרבנן עוד חמיר מיוצא דאו' דלא אלים למיתפס עלה ריצוי ציץ ומיושב היטב תמיהת התוס' ממתני' דפסחים (פ"ב) הפסח שיצא כיון דהתם הוי רק יוצא דרבנן לפיה"מ מודה ר"ע שישרף מיד ודוק היטב: אופן ב' בישוב קו' התוי"ט בפיה"מ הנ"ל, דהנה מה דנקט הש"ס המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה דמבואר דלא סגי מה שמוציא מחבורה רק בעינן ג"כ לחבורה אחרת, נראה דזה הדין הוא רק לגבי מוציא מחבורה אבל במוציא מן בית לבית חייב אפי' בלא חבורה אחרת, והטעם מבואר דבגמ' אמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה אין לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מנין ת"ל חוצה חוץ לאכילתו לכך דוקא במוציא מחבורה לחבורה דשמעינן רק מחוצה שהוא חוץ לאכילתו בעינן דוקא לחבורה אחרת משא"כ

במוציא מבית לבית מפשטא דקרא לא תוציא מן הבית וע"כ אמר בירושלמי (פ"ז הי"ג) דאם הוציא מבית לחבורה אחרת חייב שתים: ולפי"ז נ"ל מלתא חדתא דה"ה בהמבואר דאינו חייב במוציא כ"א בליל ט"ו זמן אכילתו זה דוקא במוציא מחבורה לחבורה כיון דיליף מחוצה דבעי חוץ מקום אכילתו ה"ה דבעי זמן אכילתו אבל במוציא מן הבית דל"צ לחבורה אחרת כנ"ל דלא אזלינן בתר מקום אכילתו ה"ה דלא קפדינן אזמן אכילתו וחייב אפ"י במוציא מבעו"י וכן לשון הר"מ והמוציא מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה הרי דמדייק זה דוקא לגבי מוציא מחבורה לחבורה, גם בצל"ח כאן כתב וז"ל אבל מבעו"י שעדיין לא הגיע זמן אכילת פסחים לא שייך מקום קביעות לחבורה וזה לשון הר"מ כו' ונראה מפורש שכוון לזה דמשא"כ במוציא מן הבית דלא תלי' בחבורה דחיובו אפ"י באותה חבורה ממילא שחיובו ג"כ אפ"י מבעו"י: ומעתה מיושב קו' התוי"ט ומדוייק היטב לשון פיה"מ וז"ל עניינו שיצא מן הבית שנאכל בו, הנה לא נקט מחבורה לחבורה רק מן הבית דבזה חיובו אפ"י מבעו"י כמו דלא בעי לחבורה אחרת דוק והבן: סימן קלד.

בנוגע להנ"ל. בש"ס מעילה (י') דאמר רבא הכל מודים שאם נהנה מבשר ק"ק שנטמא ומאימורי קק"ל לאחר שהעלן דפטור פשיטא מאי קא מפסיד, מ"ד בשר ק"ק שנטמא אית בי' מצות שריפה לכהנים כו' קמ"ל דלא, הק' בתוס' מאי קמ"ל הרי גבי יוצא מתני' הוא דאר"ע זריקה מועלת ליוצא ואין מועלין משנעשית מצותו אע"ג דמצותו בשריפה: ונראה לתרץ דבירושלמי פסחים (פ"ג ה"ח) בעי ההו יוצא מהו את עביד לי' כי מטמא בחוץ או כי מטמא בפנים פ"י בכ"ע דבעי בכל יוצא בקדשים אי אמרת דגזרו טומאה על היוצא אי מדמינן לה לנטמא בעזרה או לנטמא בחוץ אליבא דר"ע במתני' פ"ח דשקלים דמקום טומאתו שם שריפתו א"ר יוסה מכיון שנמצא פסול מחמת מקומו נעשה כמטמא בחוץ ועיין ג"כ מנחות (כ"ה) דאין ציץ מרצה על היוצא דא"ק לרצון להם לפני ד' עון דיוצא לא מבואר ג"כ דיוצא מקרי עון דחוץ: ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' לר"ע לשיטתו דשאני יוצא שאין מועלין אע"ג דמצותו בשריפה מ"מ שריפתו בחוץ לעזרה דמקום טומאתו שם שריפתו והוי כמטמא בחוץ משא"כ בשר ק"ק שנטמא שפיר קאמר הש"ס דסד"א כיון דאית בי' מצות שריפה לכהנים בפנים בעזרה לא נעשה מצותו קמ"ל דלא ודוק היטב: סימן קלה בירושלמי סוכה (פ"ג ה"א) גזל לולב מכין והדס מכין וערבה מכין ובעי אי הוי שינוי מעשה במה שאגדן יחד ונתעוררתי בחלוף מכתבים עם ידידי מחו' הגאון הגדול ר' מנחם זעמבא רא"ב בווארשא שליט"א דקשה למה נקט הירושלמי שגזלן מג' אנשים ולא בפשוטו שגזל כולן מאחד, ואמר ליישב ע"פ החקירה הנודעת אם בגזל וקנהו בשינוי איכא פסול דתעשה ולא מן העשוי אף שאין הפסול בגופו, אבל י"ל דאם מהני העשי' לגבי הבעלים א"א לחלק העשי' שתהי' כשרה לזה ופסולה לזה ולפי"ז בגזל מאחד פשיטא דמהני לזה השינוי שהרי הוי עשי' לנגזל ומשוה"כ דקדק בירושלמי בכה"ג שהי' ג' גזילות דשוב אין כאן עשי' לבעלים והו"א דפסול לגזלן משום תעשה ולא מן העשוי וקמ"ל דמ"מ מהני עכ"ד היקרים, וכתבתי דאמנם מצינו בחולין (ק"ב) דמקשה מא"מ דאילו אכיל לי אחר מחייב ואכיל לי' איהו פטור ומשני זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו ועיין ח"ס או"ח סי' פ"ו שהעיר מכאן לקו' הב"י או"ח סי' קנ"ח בפת הבא בכסנין דאיך לפעמים יתחייב בנט"י בקביעת סעודה ולפעמים לא יתחייב רק דאפ"י באדם אחד דנין לפי מחשבתו ושעתו עיי"ש וא"כ הכ"נ אין קו' מה שנמצא לולב הכשר

לבעלים ופסול לגזול מטעם מן העשוי דכל אחד לפי עשייתו דלבעלים הוא בכלל תעשה ולגזול הוא מן העשוי ובכ"ז מתיישבים דברי כ"ג דעכ"פ רבותא יש בזה והוא דקמ"ל בירושלמי: ולבי רחש בישוב הירושלמי דהנה"מ סי' שנ"א כתב דהיכי דליכא משום והשיב את הגזילה ל"מ שינוי לקנות הגזילה אבל לכאו' מירושלמי הנ"ל יש הוכחה להיפוך שהרי סתם ערבה אינה ש"פ וליתא בהשבה וכ"כ פמ"ג או"ח סי' תרמ"ט ועיין ב"ק (ק"ה) גזל ב' אגודות בפרוטה אע"פ שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן, ומ"מ גם בערבה בעינן לכם כפירש"י סוכה (ל"ג) במתני' דערבה גזולה פסולה משום דלכם אכולהו קאי (ונודע קו' המנ"ח לשי' פירש"י דפמש"פ ל"ה לכם א"כ איך יוצאים בערבה ללולב והדברים עתיקים) וע"כ בדיוק נקט הירושלמי שגזל לולב מכין הדס מכין וערבה מכין דהיינו שגזל מג' בנ"א דקמ"ל רבותא דאפי' גזל הערבה לחוד מן האחד דלית בה ש"פ מ"מ שינוי קונה: סימן קלו.

בדברי הירושלמי שהביא הרא"ש סוכה (פ"ג) דעלתה חזוית באתרוג לא פסול כ"א ביו"ט ראשון דס"ל דפסול הדר ליכא כ"א ביו"ט דקשה שהוא נגד הש"ס דילן דאמר קפסיק ותני ל"ש ביוט"ר ול"ש ביוט"ב בשלמא יבש הדר בעינן וליכא, ונ"ל דהירושלמי אינו חולק אש"ס דילן דהנה בבכ"מ כתב בשלמא יבש הדר בעינן וליכא וז"ל ואע"ג דכי כתיב קרא ביום הראשון כתיב כיון דיבש איכ"ל דאית בי' משום הקריבהו נא לפחתך פסול אף ביום השני עכ"ל, והנה כבר הבאתי לעיל בחי' שיש מבוכה בזה אי משום הקריבהו הוי פסול דיעבד או רק לכתחלה שמצינו כמו סתירות בש"ס מנחות (ס"ד) ופירש"י חולין (כ"ג) מש"ס מנחות (פ"ד), ונראה שיש להשוותם ע"פ הירושלמי יומא (פ"ו ה"א) בעי משובח בגופו משובח במראה מי קודם כו' הדא אמרת משובח בגופו קודם, ולא תקשי מברכות (ל"ט) דפת שלם אפי' קיבר ופרסוה פת נקי' מברך על השלם דלכאו' הרי פת נקי' משובח בגופו די"ל דשאני פרוסה דל"ה דרך כבוד עיין יומא (י"ז) ומודו רבנן בפרוסה דלאו אורח ארעא למיתבה לכ"ג ובירו' הביאו תוס' חולין (ז) אין דרך בנ"א לשלוח דברים חסרים ועיין יומא (כ"ה) דפליגי בכע"ז דירושלמי תנא דידן אזיל בתר איברא דבישרא ור' יוסי אזיל בתר שומנא דבישרא, ולפי"ז נראה ג"כ לגבי פסול דהקריבהו לפחתך יש שני ענינים דבכה"ג שהחסרון בגופו כמו יבשה גפה שפיר פירש"י בחולין (כ"ג) שפסול בדיעבד וכן במים המגולין בסוכה (מ"ח) ובפסול טרפה בר"מ פ"ב מאס"מ משא"כ הש"ס מנחות (פ"ד) לגבי כחוש בקדשים דהוי רק אינו משובח במראה כפירש"י מעילה (י"ט) ד"ה מכדי דבהמה בין שמינה בין כחושה חזי' לכפרה ואין בה תורת פגימה עכ"ל לכך כשר בדיעבד רק דל"ה מצוה מן המובחר, ועפי"ז אתי' לנכון שי' הירושלמי הנ"ל לגבי עלתה חזוית דהוי רק אינו משובח במראה דאיכא רק לכתחלה משום הקריבהו לפחתך לכך ס"ל ג"כ דכשר ביוט"ב משא"כ מה דאמר ש"ס דילן לגבי יבש דאינו משובח בגופו ופסול אפי' דיעבד משום הקריבהו לפחתך כדברי הבעה"מ ונכון מאוד ומתורץ בזה קו' התוס' סוכה (כ"ט) אפירש"י דלולב היבש פסול משום זא"ו והרי אין ואנוהו אלא לכתחלה כמו דאם לא אגדו כשר ולהנ"ל שאני בלא אגדו דהוי רק אינו משובח במראה משא"כ ביבש דאינו משובח בגופו ודוק: סימן קלז.

סוכה (ל"ה) של ערלה פסול ח"א לפי שא"ב היתר אכילה וח"א לפי שא"ב דין ממון א"ב מע"ש בירושלים אליבא דר"מ הק' בתוס' דהומ"ל נמי מע"ש בגבולין ואליבא דכ"ע והיינו אפי' לר' יהודה דפליג אר"מ, ונ"ל דבר חדש דהרי מה דפליגי הכא בקרא ולקחתם לכם אי משמעותו דין ממון א"כ לכאו' ה"ה בקרא דכ' ביו"ט יעשה לכם להתיר אונ"פ נאמר ג"כ דמשמעותו ג"כ דין ממון דהצלת ממון יהי' ג"כ בכלל ההיתר דלכם ובאמת קיי"ל דאסור, אבל באמת חידוש מצינו אליבא דר' יהודה דהותר בכה"ג עיין ביצה (כ"ב) מהו לכבות את הדליקה משום איבוד ממון מקרא דלכם איתבי' אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עלי' ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר, ההוא ר' יהודה הוא ופירש"י ר' יהודה דאמר מכשירי אונ"פ שרי ודריש יעשה לכם לכל צרכיכם וההיא נמי צרכיכם הוא, מפורש דלר' יהודה יעשה לכם משמעותו ג"כ דין ממון, ולפי"ז מתורץ קו' התוס' הנ"ל דאליבא דר' יהודה ודאי לא פליגי באתרוג ותרוייהו מודו דלר' יהודה ולקחתם לכם משמעותו דין ממון ודוק היטב בהערה: סימן קלח.

בקו' התוס' סוכה (ל"ז) וכפ"ת שם לר' יהודה דאין מסככין אלא בד' מינין שבלולב והלא אתרוג הוא דבר המקב"ט, אמרתי ע"פ תוס' סוכה (י"ג) שהק' דלמה לא יסככו באוכל הא בית שסככו בזרעים טיהרו דבטלינהו עיי"ש. והנה מה שתירצו דבעי שלא יקב"ט בשעת סיכוך משום תעשה ולא מן העשוי יש לעיין מירושלמי ברכות (פ"ז) דאמר מצוה מאימתי מברך עליהן רי"א עובר לעשייתן ר"ה אמר בשעת עשייתן לפי"ז אליבא דר"ה דשעת עשייתו הוי כעובר לעשייתו הכ"נ כשבא הכשר סוכה בשעת עשייתו להוי כעובר לעשייתו, וביותר מה שתירצו דהתם בשעשה בהם שינוי מעשה דבמחשבה לא סלקא טומאה והכא בשלא עשה שינוי מעשה, צ"ע דהרי מה שסככו משום מצותו חשיב שינוי מעשה כדאמר בסוכה (ל') ולקנינהו בשינוי מעשה ומשני לולב א"צ איגד מבואר דלמ"ד צריך איגד משום מצותו חשיב שינוי מעשה, אך באמת ניחא דהכא לש"ל משום מצותו יהי' הסיכוך באוכל חשיב שינוי מעשה שהרי אין זה מצותו שיסכך באוכל דוקא שאפשר לו ג"כ לסכך בפסולת גורן ויקב, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הכפ"ת דלר' יהודה שפיר מותר לסכך באתרוג גופי' אע"ג דמקב"ט משום כיון דסככו טיהרו כיון דלדידי' אין מסככין אלא בד' מינין ואע"ג דסגי בא' מהן מ"מ צריך שיהיו כולם ראויין דאל"כ בטל ק"ו דידי' וכ"כ בח"ס סוכה שם ובעינן ג"כ שיהי' הפרי עצמו ראוי א"כ דמצותו באתרוג חשיב שינוי מעשה, ומ"מ מודה ר"י דאין מסככין אם עשה מד' מינים כלי משום דזה ל"ה מצותו בכך ודוק כי נחמד: סימן קלט סוכה (מ"ה) מצות ערבה כיצד מקום הי' למטה בירושלים ונקרא מוצא ובגמ' דנקרא מוצא דמיפק מכרגא דמלכא ובשו"ת א"י ח"ב סי' קצ"ב הביא שנשאל בזה מאי קמ"ל בהא דפטור ממס עיי"ש שדחק ליישב ע"ד פלפול, ולענ"ד י"ל ע"פ התוס' חולין (ז) מ"ש דאין השדות חשובין שלנו לפי שנותנין מהן מס ולא היו מפרישין בימיהן תו"מ אלא מהנהו דלא יהבו טסקא ועיין ב"ב (נ"ה) א"כ ביטלת ירושת בנו הבכור וברשב"ם שם ולפי"ז למאי דפליגי בסוכה (ל"ה) בקרא ולקחתם לכם אי בעינן דין ממון או היתר אכילה לכאו' שהי' קצת סברא דשדות שנותנין מהן מס לא היו הפירות חשובין לכם כמו דל"מ דגנך לגבי תו"מ עכ"פ למצוה מן המובחר לכך היו מביאין ממוצא דמיפק מכרגא דמקרי יותר לכם: קונטרס דברתי בחזון.

הוספות הערות וחידושים על האמורים הנתנים בפנים: פרפר א. בסי' א' שכתבתי בפלפול סנהדרין (ק"ב) כבר מוזכר זה אצלי בחיבורי משמרת להבית סי' א' עיי"ש, ומה שכתבתי דרב חסדא שם לשיטתו ביבמות (צ') דיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת אפי' בקו"ע, י"ל בישוב קו' הריט"א בבכורות (י"ב) דאר"ח בהמת שביעית פטורה מן הבכורה לאכלה א"ר ולא לשריפה ומותיב לי' מהא דאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חיי"מ ואמאי כיון דאילו איטמי בת שריפה היא כו' והק' בריט"א הרי כאן בידו להפריש ח"ש דלא מקב"ט מה"ת ואין כח לחכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע ואיך תהי' פטורה מן החלה משום שהיא בת שריפה מדרבנן עיי"ש ולהאמור א"ש דהש"ס שפיר קמקשה לר"ח לשיטתו ביבמות דיש כח לחכמים אפי' בקו"ע: ובנוגע להפלפול בפנים בלאה"כ הי' מקום לומר דר"ח לשיטתו בפסחים (מ"ו) דלית לי' הואיל כ"א לחומרא עתו"ס פסחים (ס"ב), וא"כ שפיר אותיב לי' אי דאסקוה לגוה הא קלטוה מחיצות דאע"ג דמחיצה לקלוט דרבנן מ"מ הרי אפי' בגבולין דהוי ממון הדיוט חוץ מלענין חלה הוי ג"כ רק דרבנן משום הואיל לחומרא ומהני דרבנן לדרבנן ממנ"פ, אך הדבר נכנס בחקירה אי אמרי' ממנ"פ בדרבנן וביבמות (נ"ו) בנתארסה לכהן פקח ונתחרש ונשא לרבנן אינה אוכלת בתרומה אע"ג דמדאו' ארוסה אוכלת ומדרבנן הרי תקנו נשואין לחרש עכ"ז אינה אוכלת מכאן ראי' דל"א ממנ"פ בדרבנן עיין חק"י אע"ז סי' ל"ה שהוכיח כן א"כ הכ"נ אמאי מקרי שלל ירושלים לאכול, רק אמרתי דר"ח לשיטתו ביבמות (צ') דיש כח לחכמים ודוק, ובתשו' להרה"ג מו"ה שמחה בונם עסטרייך נ"י הארכתי: פרפר ב.

במה שהבאתי בפנים מ"ש הא"ר סי' קנ"ב לחלוק על הט"ז רק דנתיצת בהכ"נ לצורך ליכא איסורא משום דהרמז"ל כתב שהאיסור הוא דרך השחתה דוקא וע"מ לתקן ל"ה דרך השחתה, הנה יש ללמוד כן ג"כ מדהתו"ס זבחים (צ"ה) ד"ה מכניסו פחות משלש על שלש דאפי' למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה שאני בגד הואיל ויכול לחותכו וקשה דהרי אסור לחותכו שנ' לא יקרע ות' באחרונים בכוונתם דאם תאמר שאסור ולא יהי' אפשר להכניסו פחות מגע"ג שוב אדרבה יהי' מותר לקרוע דל"ה דרך השחתה ועיין שו"ת כוכב מיעקב סי' ק"י ומהרש"ם ח"א סי' י' בזה א"כ הרי מסייע דהתו"ס להנ"ל דלצורך ל"ה דרך השחתה: אמנם במק"א כתבתי בישוב דהתו"ס להמבואר בשבת (כ"ח) בפתילת הבגד שקפלה דלר"ע מהני הקיפול לבטל מטומאה ובזבחים (י"ח) מרושלין מסולקין ע"י אבנט ואבנט מיגז גיז א"כ זה שכתבו התוס' כיון שיכול לחותכו ע"י קיפול דהוי כחותך שוב מותר אפי' בלא קיפול דכה"ג ביב"מ לא שמה ביאה ודוק וכתבתי בזה בהערותי לס' חי' מהרי"ו: עוד י"ל בכוונת התוס' דיש לחקור בדבר החדש, דלגבי הלאו דלא יקרע שנאמר במעיל אפשר דרק קריעה אסור אבל חתיכה לאו היינו קריעה ולא יהי' איסור לחותוך בסכין, הגם דמצינו במו"ק דאר"י על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בכלי, אע"ג דבקרא כתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם מ"מ אמרי' דחותך בכלל קורע וא"כ ה"ה הלאו דלא יקרע במעיל של כ"ג, ועפי"ז יובן מ"ש הרא"ה ז"ל בחינוך מ' ק"א והוא מדברי הר"מ דאפי' הכריתו במספרים לוקה, דהיינו דאשמעינן שלא נאמר דחתיכה ל"ה בכלל קריעה, אך הרי בחולין (קל"ז) פליגי בשו"ט את הרחלים אי חייב בראשית הגז דרבנן מחייבי ור' יוסי פוטר כדאמר לגבי לקט לקט קצירך ולא לקט קיטוף

ומקשה מדתניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ואר"ל תולש חייב משום גוזז ומשני שאני כנף דהיינו אורח'י וא"כ לדידי' כמו דתולש לאו היינו גוזז וקישוף לאו היינו קציר הכ"נ לגבי לאו דלא יקרע חותך לאו היינו קורע, ובסנהדרין (מ"ה) דאמר שמואל נקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב ומסיק שהוא פלוגתא דתנאי ובריט"א בכורות (כ"ה) העיר במה דאמרי רבנן בחולין (קל"ז) הנ"ל דמחייבי בלקט קישוף והרי קיי"ל דבעינן קרא כדכתיב ותי' דמחייבי בלקט רק מדרבנן, וא"כ הכא במעיל דכתיב לא יקרע נאמר שפיר דחותך ל"ה בכלל דבעינן קרא כדכתיב ותלי' בפלוגתא דתנאי, והר"מ בסה"מ לאווין פ"ח דאפי' כורת במספרים לוקה והם דברי החינוך הנ"ל י"ל דהר"מ לשיטתו פ"ו מה' בכורים דהתולש צמר חייב ברה"ג כרבנן דתולש בכלל גוזז והכ"נ חותך בכלל קורע ובסתירת דברי הר"מ כבר דברו הראשונים]: איברא דלפי"ד הירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) אמתני' דקורע ע"מ לתפור והמעבד את עורו והמחכתו אמר בירו' קריעה בבגדים וחיתוך בעורות ואית דמחלפין קריעה בעורות וחיתוך בבגדים, קריעה בעורות באילין רככיא וחיתוך בבגדים באילין לבדייא ובק"ע בבגדים העשוין מלבד שהן קשין, לפי"ז לגבי בגדי כהונה קשין הן שייך בהו חיתוך ע"כ יהי' גם בחיתוך לאו דלא יקרע, וכתבתי בזה בתשו' להחריף ר' יצחק ארי' ענגעלסבערג בלובלין והעירני בשם רב אחד מדברי הירושלמי הנ"ל, וכתבתי דלקושטא דמלתא אין ללמוד לגבי לאו דלא יקרע מדין מלאכת שבת דלא נאמר שם קריעה או חיתוך רק דממלאכת המשכן גמרינן לה ואמר בשבת ע"ה דקריעה במשכן שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה, משא"כ הלאו דלא יקרע תלוי אי חיתוך בכלל קריעה בלישנא קרא כדכתיב ועיין ג"כ תוס' בכורות (כ"ה) ד"ה ואר"ל שתמהו כזה דמאי מקשה ומדמי תולש כנף בשבת לתולש לאו היינו גוזז בככור דלענין שבת נהי דאב ל"ה תולדה דגוזז מיהא הוי לפי"ז הכ"נ לגבי קריעה וחיתוך: ומעתה י"ל בכוונת דהתו"ס זבחים (צ"ה) הנ"ל בהא דאר"ל מעיל שנטמא מכניסו גע"ג שכתבו משום דיכול לחותכו, והיינו דר"ל לשיטתו בכורות (כ"ה) דאר"ל לתולש את הכנף חייב אע"ג דתולש לאו היינו גוזז שאני כנף דהיינו אורח'י, א"כ כמו דתולש לאו היינו גוזז ה"ה דקורע לאו היינו חותך וזה שדייקו התוס' וכתבו שאני בגד הואיל ויכול לחותכו דאליבא דר"ל קריעה ל"ה בכלל חתיכה ומשום זה ביאה במקצת ל"ש ביאה וממילא שא"צ לחתכו רק מכניסו בפחות מגע"ג ובבג"כ אף דקשין הן ודרך לחתכן מ"מ לש"ל בהו היינו אורח'י כמו לגבי תולש את הכנף שהוא דבר המצוי ורגיל בתלישת הכנף ואמרי' היינו אורח'י, והיא הערה חזתא נשגבה בישוב דהתו"ס ודוק, ובתשו' להשואל הנ"ל הארכתי עוד בזה ואכ"מ: והנה מ"ש הרש"ש מדות פ"א דמקורע בג"כ דלוקה מ"מ אפשר דלשורפן רשאי, ולכאו' כוונתו כמו"ש התוס' פסחים (י"ג) לגבי משמרת תרומתי אי אסור לשורפן כמו לטמאותן והכ"נ אפשר דשריפה קיל מקריעה, או כוונתו כה"ג דמבואר בפסחים (פ"ד) דהשורף בעצמות א"ב משום שבירת עצם, אבל עם זה אין מזור לקו' הנ"ל לגבי מעיל שנטמא דאין עצה לשרוף משום קלקול הבגד בחסרונו גם בלאה"כ דברי הרש"ש צ"ע דאפי' בשריפה עכ"פ איכא משום לאו דלא תעשון כן כהא דמכות (כ"א) השורף עצי הקדש לוקה משום ל"ת, אך זה שהעליתי בכוונת התוס' ודיוק לשונם שיכול לחותכן בלא קלקול וחסרון דחותך לאו בכלל קורע: פרפר ג.

עוד סמך ראי' להא"ר דנתיצתה לצורך ליכא איסורא, הנה בפנים יפות פ' ויקרא בפסוק ונתנו נמצא דבר חידוש דבמשכן שבמדבר לא הי' כבש למזבח אבל הוא נגד הש"ס זבחים (פ"ז) כבש מנין ת"ל את המזבח פירש"י ומשחת את המזבח ומפורש ג"כ בפירש"י תרומה (כ"ז) ונתעוררתי ג"כ מתוס' זבחים (ס"ג) שכתבו שהי' כבש למזבח הנחושת, ובאמנה בק"א שם התפלא דמנ"ל שהי' כבש ומסיים והדבר נפלא עד יגלו כלי המשכן וכתב ג"כ שיפלא אם הי' כבש במשכן דאטו בכל עת חנייתן עשו כבש מחדש וגם ממה עשו כי מאבנים לא נמצא רמז בכל כלי המשכן כו', והנה לפירש"י בחומש שהי' הכבש בכלל כל הכלים פשיטא שהי' גם הכבש מנחושת ועיין זבחים (ס') דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין דמבואר דשל אבנים אינו בכלל כלי ועתו"ס שבת (י"א) ד"ה אלא ובחי' מהרי"ט, ובקו' הק"א דאטו בכל עת חנייתן עשו כבש מחדש הנה כן מצינו בפסיקתא בפסוק ויהי המקריב שכהן גדול הי' מוציא בכל שנה ס' ככרי זהב לכבש המזבח דלכבוד המזבח היו סותרין הכבש בכל שנה ובנין אותו מחדש ובפי' הגרז"מ ז"ל העיר בטעם דליכא משום לא תעשון כיון שהוא לצורך דמקלקל ע"מ לתקן ולכאו' צ"ע דהכא ל"ה צורך המזבח כ"א כבוד המזבח, אך י"ל ע"פ התוס' שבת (כ"א) מ"ש דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושים לצורך הקרבן חשיב לי' וראה לעיל סי' י"ג אות כ"ה כמה הערות יפות בזה, ועכ"פ ראי' מכאן לדברי הא"ר הנ"ל ודוק: פרפר ד.

ובמה שהזכרתי לעיל אי חתיכה בכלל הכתוב לא יקרע דל"ה קרא כדכתיב כמו דקיי"ל בסנהדרין (מ"ה) דנקטעה יד העדים פטור דל"ה קרא כדכתיב, אזכיר דרך אגב חוץ מעניינינו מתשובתי להחריף כמר אלעזר אלטפעסט נ"י כעת הרב המאוה"ג דומ"צ בק' זאלקוב בדבר הערתו בסנהדרין (ע"ט) במתני' דנתערבו נסקלין בנשרפין ידונו בקלה, והרי הכא דאין העדים מכירין את האיש שהעידו עליו לא משכחת לה יד העדים, ואפי' יקבצו כל כתות העדים יחד דעדיין לא ס"ד כדמשני הן הן עדיו, מ"מ ליכא יד העדים בראשונה, וכתבתי די"ל דגם בב"א לא מיעקר קרא והוי כמו יד העדים בראשונה, כה"ג שמצינו באיסור מקדים תרומה לבכורים בתוס' תמורה (ד') מירושלמי דגם בב"א הוי כמו מקדים וצ"ע בר"ש נגעים (פ"ד מ' י"א) לגבי בהרת קדמה לשער דבב"א ל"ה בכלל קדמה ונמצא באחרונים כמה דמיונות בענין זה, גם כתבתי בישוב קו' דנראה כה"ג שכתבו התוס' זבחים (ק"ג) דפסול משום הקדמה לא מקרי פסול בגופו ולכך בעי עבור צורה והכ"נ י"ל דאפי' אי מעכב שתהי' יד העדים מ"מ לא מעכב שתהי' בראשונה וכיון דבכה"ג מתקיים יד העדים בב"א רק שלא מתקיים יד העדים בראשונה מודה שמואל דל"ב קרא כדכתיב לעכב: ולא באתי עתה בשביל דבר זה שהוא מענין לענין רק להזכיר לטובה מה שהעיר אז במועדו יום ב' סיון תרפ"ב בני הילד בן עשר יניק וחכים כמר אברהם יחי' שאמר על אתר לתרץ קו' דמשכחת שפיר שהעדים הכירו את הנדונים אבל רק באומד מצד הרוב (וכגון הכרה בטב"ע דקלא דהוי רק מצד הרוב כמו"ש בעט"ח לחולין י"א) רק דעכ"ז ידונו בקלה דלא מהני לחמורה ההכרה מצד הרוב כתוס' חולין (י"א) דממיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב, אבל הא תינח לגבי מיתה קלה וחמורה, אבל לדון שיהי' פטור לגמרי ממיתה משום דבעינן יד העדים בראשונה, דל"ה יותר ממיתה למיתה לזה שוב מהני ההכרה מצד הרוב, עכ"ד ממש דברי חן.

ואמרתי אם חכם בני כו' יה"ר שאזכה לראותו הולך וגדול בתורה ויר"ש ולאילנא רבא יתעבד, זה לשוני בתשובתי אז: פרפר ה. בס"ב כתבתי לחקור דהיכי שהקרקע כבר קדוש בקדושת עזרה או בהכ"נ שנאמר דגם הבנין שבנו עליו אפי' שלא נתקדש עוד לעצמו, מאליו הוא קדוש מהתפשטות קדושת הקרקע ושיהי' זה תלוי בפלוגתא בירושלמי סנהדרין (פ"א ה"ג) דמ"ד בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות כלומר דלא אמרי' שעולות בקדושה מאליהן ולכך אי בעי למזגא עליהן אין מועלין כש"ס מעילה (י"ד) עיין בפנים, ועדיין יש להעיר מש"ס שבת (קט"ז) גליונות אגב כתב הוא דקדשי כו' ובשו"ת שבו"י ח"ג סי' פ"ו לגבי גליונות הארוכים יותר מכשיעור הביא משו"ת מהרי"ט [הובא לעיל סי' ה'] דפתוח לקודש כקודש דמי וכש"כ גליון המחובר לקודש עיי"ש, ולפי"ז אפשר שיש ללמוד גם לנ"ד, ובשאלת השבו"י יש לעיין בהמבואר ברמ"א יו"ד סי' ר"צ ברמ"א ועיין ח"ס יו"ד סי' רע"ט, וצ"ע ג"כ במהרש"ם ח"ג סי' ק"ב בשאלת גליונות ארוכות בתפילין שלא הזכיר משו"ת שבו"י ומדברי הרמ"א: איברא דלכאו' למ"ש התוס' מנחות (ע"ט) לגבי שמן שהפרישו לשם מנחה זו פסול לשם מנחה אחרת ומקשה וליתנו עלי' וליפקו לחולין כו' שכתבו דאע"פ שכבר קידשו בכ"ש, אפי' את"ל כ"ש מקדשין שלא מדעת ה"מ קודש אבל חולין לא וכ"כ בתוס' כריתות (כ"ד), לפי"ז גם לנ"ד שנאמר דקדושת עזרה או בהכ"נ שבקרקע יקדש גם את הבנין חול י"ל דלא עדיף אפי' קדושת עזרה מקדושת כ"ש דאין מקדש חולין, באמנה נראה בשיטת הירושלמי דאפי' חולין כ"ש מקדש, דבסוכה (פ"ד) מקשה בירושלמי למ"ל בשאינה מקודשת אפי' מקודשת האר"ח בשם ר"י וקדשת את המזבח והי' המזבח ק"ק מה המזבח אין מקדש אלא מדעת אף הכלים כו' ובק"ע מה המזבח אין מקדש אלא מדעת שאם העלו חולין על המזבח אינו קדוש אא"כ שהקדישן מתחלה אף כלים כו' הרי דלמ"ד כ"ש מקדשין שלא מדעת גם חולין מקדשין וכבר עמדו בזה באחרונים, אבל נראה דבלאה"נ אין זה נפ"מ לנ"ד דהכא לא דיינינן מטעם שהקרקע יקדש את הבנין רק משום דפשטא קדושה בכולה כמו בבהמה בהקדיש אבר שהנשמה תלוי' בו פשטא קדושה בכולה וקדוש אף החולין שבה, ואע"ג דהכא בשעה שהקדישו הקרקע לא הי' הבנין זה עומד עליו מ"מ מבואר חידוש בתוס' גיטין (מ"ב:) ד"ה גמרו דאפי' אחר קדושת פיו מכבר פשטא קדושה בכולה לאחר זמן כמו בח"ש וחב"ח שנתקדשה ונשתחררה דלר"נ גמרו קידושי ראשון עיי"ש, וע"כ יפה עולה נדון החקירה דקדושת קרקע עזרה או בהכ"נ פשטא בכולה אל הבנין שעלי': פרפר ו.

ובדברי הירושלמי דסוכה הנ"ל שנשמע בשי' דכ"ש מקדש אף לחולין, דרך אגב אמינא פרפרת אחת בכריתות (כ"ד) אשם תלוי אם משנשחט נודע לו ישפך הדם ר' יוסי אומר אפי' דם בכוס יזרק והבשר יאכל אמרי במערבא קסבר ר' יוסי כ"ש מקדשין את הפסול לכתחלה ליקרב, ולהבין בדיוק הש"ס אמרי במערבא, ונראה דבשי' הירושלמי הנ"ל דכ"ש מקדש אפי' חולין י"ל דלטעמי' אזיל דהנה התוס' חגיגה (כ"ג) כתבו דמה שכ"ש אין מקדשין אלא מדעת ילפינן מקרא ולקחו את כל הכ"ש והיינו דלקיחה משמעותו מדעת, עיין זבחים (י"ד) הואיל וכתוב ולקח ואי אתי קוף רמי לי' איד' בעי למישקל זימנא אחריתי וביומא (מ"ט) חפן חבירו ונתן לתוך חפניו ולקח בעינן וליכא, וא"כ דשלא מדעת הטעם רק משום דלא מקרי לקיחה לכך אין לו שום שייכות ודמיון לחולין

כלל ואפי' למ"ד מקדש שלא מדעת דמקרי לקיחה מ"מ אין סברא שיקדש את החולין, אבל הירושלמי הרי כתב מפורש בטעם דאין מקדש שלא מדעת דיליף ממזבח שאין מקדש חולין ממילא למ"ד מקדש שלא מדעת ה"ה דגם חולין מקדש וז"פ, והנה כאן בכריתות דאמרי רבנן ישפך הדם כתבו התוס' ג"כ משום דהכא שנמצא שהי' חולין אין כ"ש מקדש, מבואר א"כ דתלי' בפלוגתא ור' יוסי דאמר יזרק והבשר יאכל באמת ס"ל דכ"ש אפי' חולין מקדש והוא חידוש, וא"כ מה נעים עולה סוגי' הש"ס בטעמא דר' יוסי, אמרי במערבא קסבר ר' יוסי כ"ש מקדשין את הפסול לכתחלה ליקרב משום דשיטתו עולה בשיטת תלמודא דמערבא בסוכה דכ"ש מקדשין אפי' חולין ודוק היטב בהערה: פרפר ז.

בסי' ג' הבאתי פלוגתת הרז"ה והרמב"ן ז"ל בע"ז (נ"ב) לגבי קדושת מזבח וכ"ש, דלשי' הרז"ה קדושת כ"ש גדולה יותר שהן קדוה"ג שאין להן פדיון משא"כ עזרה הוי רק קדו"ד ושי' הרמב"ן דאין כ"ש גדול מקדושת מזבח, אזכיר בזה גירסא דינקותא מכ' אחי הרב הגאון מו"ה יצחק אבד"ק הרומליב שליט"א ששמעתי ממנו בילדותו לחקור בפלוגתא דרבה ורבא (זבחים פ"ז) אי לינה מועלת בראשו של מזבח ורבה ס"ל דאין לינה מועלת דלשלחן מדמינן לה איך הדין לגבי כ"ש אם אין לינה מועלת ג"כ בכ"ש כמו במזבח, דלכאו' תלוי בפלוגתא הנ"ל דלשי' הרז"ה דקדושת כ"ש עדיפא מקדושת מזבח א"כ הכ"נ אין לינה מועלת בכ"ש דכש"כ הוא ממזבח, משא"כ להרמב"ן דאין כ"ש קדושתן גדול יותר מקדושת מזבח י"ל דלענין זה לא מצינו רק דאין לינה מועלת בראשו של מזבח אבל בכ"ש לא מצינו, ובמתני' דזבחים שם כשם שהמזבח מקדש כך הכלים מקדשין ובגמ' איפשט מינה דכ"ש מקדשי את הפסולין מ"מ דלענין שלא תחול פסול לינה כלל בכ"ש ל"ה כמזבח לגמרי כמו דאין כ"ש מקדשין שלא מדעת ושלא בזמנו דבש"ס דלא מצינו זה לגבי מזבח [עיינן בטה"ק זבחים (פ"ז) בזה ומה שכתבתי לעיל לסי' ב' ודמיון קצת למ"ש בט"ז יו"ד סי' רמ"ב מדברי הב"י דכל המוקש אינו שוה לגמרי אל המוקש ובשו"ת ח"צ סי' ע"ז דטבע כ"ף הדמיון שאינו שוה ממש] ואמר לתרץ בזה קו' התוס' פסחים (מ"ו) לגבי לחה"פ ושתה"ח דאין אפייתן דוחה יו"ט והול"ל הואיל א"ב פריק שאין התנור מקדשם שאם הי' מקדשם א"כ יפסלו בלינה, ויש ליישב דהרי במנחות (צ"ה) דמקשה ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסלא בלינה ולכאו' מאי קו' אדרבה כיון דתנור מקדש לא איפסלא בלינה דאין לינה מועלת בכ"ש כמו דאין לינה מועלת בראשו של מזבח, אבל י"ל דהרי במנחות שם על הקו' הנ"ל אמר רבא הקשה אדם קשה כברזל ומנו רב ששת כו' וא"כ רבא לשיטתו בזבחים (פ"ז) דלינה מועלת בראשו של מזבח, ומתורץ קו' התוס' פסחים הנ"ל דלדידן וכן לרבה התם דאית לי' הואיל אפי' לקולא ל"ק הקו' דאיפסלא בלינה דאין לינה מועלת בכ"ש כמו דאין לינה מועלת בראש המזבח לרבה לשיטתו, עכ"ד מילדותו דברי חזן, אמנם בעיקר חידושו דלא יהי' לינה מועלת בכ"ש צ"ע ממנחות (צ"ה) דמקשה לגבי דאמר שאפי' הוא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום ואמאי לימא גזירה שמא יאמרו מפקידיו בכ"ש ופירש"י כל זמן שרוצה ואין נפסל בלינה הרי מפורש דלענין זה לא מקדש כ"ש כמזבח ודוחק לומר שהקו' רק למ"ד לינה מועלת בראש המזבח וצ"ע, הזכרתי זה להעיר למען חיבת אמרי נועם מאחי הרה"ג שליט"א: פרפר ח.

בסי' ה' לענין אויר בהכ"נ אי קדוש כתבתי שהרי אפ"ל בעזרה דבהמ"ק דאויר עזרה מקדש אין זה משום קדושת האויר עצמו רק משום קדושת הרצפה מה דלא שייך זה בבהכ"נ, הנה מבואר כן מתוס' זבחים (י"ד) שהק' לר' יהודה דס"ל עזרה מקדשא היכי משכחת לה בפסולים שאם ירדו לא יעלו, ות"י בשחט על הרצפה ואח"כ נתן על הדף דהשתא ירדו מבואר דה"ט דקדושת אויר עזרה הוא רק משום קדושת הרצפה, וע"כ ביש דבר מפסיק בין הרצפה אין מקדש, וכה"ג שכתבו התוס' שבת (ד') דכשהחפץ בידו לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמי ובתפא"י פרה (פ"ו מ"ה) כתב דזה דוקא כשכולו בידו ואתי' שפיר מתני' דפרה שם הי' עומד חוץ לתנור ושרץ בתנור כו' דר"ע סבר כמונח דמי הרי דאפ"ל החפץ בידו כמונח דמי, רק משום דהתוס' שבת הנ"ל לא כתבו רק כשהחפץ כולו בידו משום דהיד מפסיק בדמיון התוס' זבחים (י"ד) היכי שהדף מפסיק בין רצפת עזרה: וניחא ג"כ מה שיש להעיר קצת בתוס' שבועות (י"ז) שהק' דאי אויר עזרה לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא וקשה הרי כשמוליך בידו הרי היד מפסיק דבכה"ג לא הוי כמונח על הרצפה כתוס' זבחים הנ"ל, אבל להאמור אתי' שפיר דהתוס' לא כתבו כ"א בכה"ג שמפסיק בכולו כה"ג שכתבו התוס' שבת הנ"ל כשאוחז כולו בידו: ובמל"מ פי"א משגגות הק' אתוס' שבועות הנ"ל דהרי בזבחים (פ"ח).

(אמר אי דנקט להו בראש המזבח פשיטא דאויר מזבח כמזבח כיון שעומד ברגליו ע"ג המזבח והכ"נ כשמוליך הדם והאיברים למזבח הרי עומד ברגליו על רצפת העזרה ובכה"ג פשיטא דאויר עזרה כעזרה דמי, ונראה לתרץ דסברת הש"ס זבחים הנ"ל תלי' בפלוגתא דמתני' פרה (פ"ו מ"ד) הי' עומד ע"ג התנור ופשט ידו חוץ לתנור והלגין בתוכו ר"ע מטהר וחכמים מטמאין ופי' הרע"ב הואיל והאדם הנישאו עומד ע"ג תנור חשבינן גם לכלי כאילו עומד ע"ג התנור ובמקום טהור הוא דפליגי אם מה שאוחז בידו נגרראחר עמידת רגליו והלכה כחכמים דבכה"ג חשיב כמונח, ולפי"ז מתורץ קו' המל"מ דיפה הוכיחו התוס' שבועות דאס"ד דאויר עזרה לאו כעזרה א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא, ואי דשאני הכא משום שרגליו עומדות על הרצפה, מ"מ אכתי תקשי אליבא דר"ע במתני' דפרה דלית לי' סברא זו שמה שאוחז בידו נגרר אחר רגליו אע"כ דבכל גווני אויר עזרה כעזרה, ואין לומר דאדרבה לר"ע הרי ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי והוי כמונח על הרצפה כמתני' דפרה דמשום זה ס"ל דהוי כמונח במקום טהור, ז"א דהרי גם במתני' דפרה הק' בתוי"ט ממה דלענין שבת למעלה מי' ל"א כמונח דמי ות"י דלענין טומאה שאני וא"כ הכא לענין קדושת עזרה ל"א בכה"ג כמי שהונחה דמי ומיושב קו' המל"מ: פרפר ט.

ובמה שכתבו התוס' שבועות הנ"ל להוכיח דאויר עזרה כעזרה והוא ג"כ ש"ס מפורש בזבחים (כ"ו) דאויר פנים כפנים דמי תמה המל"מ שם לפי"ז אתוס' מכות (י"ב) שכתבו אמתני' דמע"ש פ"ג דאויר ירושלים כירושלים ובמהרש"א שם דרק גג עזרה לא נתקדש משום דאויר עזרה ל"ה כעזרה משא"כ בירושלים והתמ"י עצומה מרפסא איגרא, ונלע"ד בכוננת התוס' ע"פ דאמר (ב"ב ס"ד) ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י"ט ואס"ד בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה י"ט מאי הוי ומשני כיון דגבוה י"ט חשיב, ובתוס' בשם פי' הקונטרס אי בסתמא קני אויר שלמעלה מן הגג וגם הבנין שלמעלה מן הגג

יקנה, אין סברא שיהי' הפסק בקנינו שהגג באמצע לא יקנה עיי"ש, לפי"ז נראה מ"ש התוס' הכא דבירושלים גגין נתקדשו משום דאזיר ירושלים כירושלים ואזיר עזרה אינו כעזרה אין הכוונה על אזיר עזרה שבתוך המחיצות רק כוונתם על אזיר שלמעלה מן הגג דודאי ל"ה כעזרה עד רום רקיעא דאם מוליך דם ואיברים למעלה מן גג העזרה ודאי שנפסלו ביוצא לכך אתי שפיר מה דאמר' דגגי עזרה לא נתקדשו דלא תקשי איך מסתבר שיהי' הפסק בקדושה, ז"א שהרי גם אזיר שלמעלה מן הגג לא נתקדש, ומשא"כ גגי ירושלים כיון דאזיר ירושלים כירושלים היינו האזיר שלמעלה מן הגג דעד רום רקיעא הוי אזירא דא"י וירושלים בכלל, וכשמוליך בשר קק"ל באזיר ירושלים למעלה מן הגג לא נפסל ביוצא ממילא מוכרח דגם גגי ירושלים נתקדשו דאין סברא שיהי' הפסק בקדושה דלמעלה מן הגג וגם האזיר חלל הבנינים שלמטה קודש בקדושת ירושלים והגג באמצע לא יהי' קודש זה לא ניתן להאמר כסברת הש"ס ב"ב הנ"ל שלא יהי' הפסק בקנינו, ואף דבמסקנא אין הש"ס חושש לסברא זו כמו"ש התוס' שם, שאני קנין שתלוי בדעתו של אדם וכפי רצונו הוא מקנה משא"כ לגבי קדושת המקדש ודאי אין סברא שיהי' הפסק בקדושה, זה הנ"ל ברור בכוונת התוס' ומהרש"א ז"ל והיא הערה גדולה במרכז אמיתה של תורה, והיא העולה דאזיר עזרה שמקדש הוא משום קדושת הרצפה ואין ללמוד מזה לאזיר בהכ"נ כמדובר בפנים: פרפר י' בסי' ו' הבאתי משו"ת המהרי"ק דלא אלים מצוה דתפילין למדחי איסור דברכה לבטלה ולפי"ז מכש"כ דלא אלים למדחי איסור מחיקת השם מלאו דלא תעשון, יש להוסיף קצת דאם נבא לדון בזה מדין עדול"ת י"ל לכאו' לפי"מ שהבאתי לקמן סי' ח' משו"ת בש"ר סי' כ"ד דתפילין הוי עשה דלפני הדיבור א"כ להירושלמי בתוס' קידושין (ל"ח) אין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת של אחר הדיבור, ולמקצת מהאמור בנוגע לשו"ת המהרי"ק הנ"ל נתכוון להעיר גם תלמידי הרב הנגיד החריף ובקי מו"ה יצחק ליב ווארצל מפה: פרפר יא.

בסי' ז' בשאלת הענין מי שלא הניח זמן רב תפילין דרש"י מחמת טעות, שכתבתי דאפי' אם נאמר דבמ"ע בשוא"ת א"צ כפרה, י"ל דחמירא תפילין לפי שעובר בשמנה עשה ושקולה כנגד כה"ת וצ"ע על המחז"א שלא נחית לזה, הנה חוץ לזה עוד י"ל דתפילין הוי ג"כ ל"ת דכתיב ושמרת וכל מקום שנאמר השמר פן אינו אלא ל"ת, ובתוס' עירובין (צ"ו) כתבו דגם לר"י דהשמר דעשה נמי לאו הוא, מודה שאם לא הניח תפילין ביום שאינו לוקה אבל שי' רש"י והרמב"ן דלר"י הכ"נ שעובר בל"ת דומיא דושמרתם את משמרת הקודש שכתב הר"מ פ"א מבה"ב שאם בטלו שמירה זו עובר בל"ת, ועיין שעה"מ ה' תפילין מ"ש ליישב לדבריהם סוגי' דעירובין (צ"ו) בדברי חן, וא"כ לנ"ד בלא הניח תפילין צריך תשובה וכפרה משום דעובר בל"ת, רק דמתוס' יומא (ל"ו) דעולה מכפרת על עשה דתפילין התוס' לשיטתם בעירובין דלכ"ע בלא הניח תפילין אין עובר בל"ת, אבל עכ"פ לשי' רש"י והרמב"ן משום דעובר בל"ת ודאי צריך כפרה וע"כ יותר צ"ע על המחז"א שלא העיר מכל זה: פרפר יב שם בפנים הבאתי דברי הנה"מ סי' רל"ד דבאי' דרבנן בשוגג א"צ כפרה והערת' מש"ס ר"ה י"ח, אבל זולת זה כבר העירו באחרונים מש"ע יו"ד סי' קכ"ג סעי' כ"ה בהג"ה במי ששתה יי"נ בשוגג יש אומרים שיתענה ה' ימים ויתכפר לו הרי דגם באד"ר צריך כפרה, ואפשר דשאני אי' יי"נ שהוא אביזרא דע"ז שחמור יותר כדאמר בע"ז (נ"ב) משום חומרא דע"ז שוי' כדאו' וראה

מ"ש הראב"ן בס' אבן העזר סי' כ"ז מעשה שהוציא חתני אליקים יין מחבית לכלי קטן ששתה ממנו עכו"ם ושאלוני אם היין כשר ואמרתי לו אם יודע אתה שהכלי נגוב ואמר הן והתרתיו, ולאח"ז ישנתי ובא אלי בחלום הפסוק השותים במזרקי יין והבנתי שלא הי' הכלי נגוב ונסיתי אותו הכלי והנחתיו ב' ימים ולילות ולא נגב וידעתי כי לא יפה התרתי ואסרתי היין שבחבית והתענית ב' ימים וגם השותים ממנו, הרי אע"ג דיינם בזה"ז דרבנן ושתו ע"פ הוראת חכם שטעה מ"מ התענו לכפרה, רק למ"ש שאני יי"נ דחמיר ועיין יבמות (כ') וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע נמי לא מקרי, וכן בנדה (י"ב) מקשה רבא כן ובט"א ר"ה (כ"ט) שהעיר מנזיר (כ"ג) דאר"ל רשע קרית ל"י נהי דלא עביד מצוה מן המובחר כו' ובהוריות (י"א) א"ב כלאים דרבנן מ"ס דרבנן ל"ה מומר ומ"ס כלאים כיון דמפרסם אי' אפי' בדרבנן הוי מומר ויש לדון מכ"ז לדברי הנה"מ הנ"ל: שם בפנים כתבתי דאפשר לדון את האיש כפרי כשווג כה"ג דשבועות (י"ח) ואי בע"ה כו' והנה מצינו כן בב"ק (צ"ה) מאי לאו בע"ה דלא ידע דקרקע אינה נגזלת וש"מ דשווג נמי קניס: פרפר יג.

בסי' ח' בדברי הט"ז יו"ד סי' רצ דמפרשה לפרשה כשר שלכ"ס, והנה בנקה"כ תי' לקו' הט"ז דהתוס' מנחות (ל"ב) כתבו שם רק למה דדחי התם דמזוזה פרושתי פתוחות אבל למאי דקיי"ל דפרשתי סתומות א"צ לאוקמילהשלים וא"כ לא אשכחן פלוגתא אמכילתא וקיי"ל כמכילתא, ובמח"כ תמוה מאוד שהרי בתוס' שבת (ע"ט) שכתבו התוס' כדבריהם במנחות ושם ליכא לתרוצי כנ"ל, ונשאלתי בזה מהנגיד החריף ומפלג מו"ה אברהם גלאז נ"י מטשעבין וכבר קדמו בס' שפת אמת לשבת (ע"ט): פרפר יד.

בסי' י' הבאת דברי המהרי"ק בש"ך חו"מ סי' רמ"ג דבטרחא דגופא ל"א אמירה לגבוה כמסירה להדיוט, ראה לקמן סי' פ"ו מה שכתבתי בישוב המהרי"ק לשיטתו שורש קי"ב לענין כעמ"ס, ובדבר החקירה בפנים אי טרחה דגופא הוי כממונא, כתבתי בזה במק"א בביאור התוס' כתובות (ט') שהק' דבטענת פ"פ נהימנה לדידה במגו דמוכ"ע ותי' דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע"ג דבעי' הוא אי אמרי' מגו במקום חזקה שמא חזקה דהכא עדיפא כו', ונשאלתי בכוונתם דמה עדיפות יש לחזקה זו, ואמרתי ע"פ החקירה אי טרחה חשיב כממונא ובתב"ש סי' א' סק"ג הביא מתוס' פסחים (כ"ה) דטרחה חשיב לא אפשר וקמכוין והק' מפסחים (י') בגופי' אטרחהו רבנן בממוני' לא אטרחהו, ותי' דהתם איכא ממונא וגם טרחה והיינו דקדייק בממוני' לא אטרחהו עכ"ל, ולפי"ז יתכן הכ"נ בכוונת התוס' דחזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה עדיפא והיינו דאיכא תרוייהו טרחה וממונא טורח ומפסידה ודוק: פרפר טו.

בסי' י"ג במ"ש בשו"ת ח"ס בשי' הר"ן דתשמישי קדושה דרבנן הבאתי מפורש בירושלמי סוטה (פ"ז) דתמ"ק דאו' ואין לומר דתמ"ק דהתם אבני מזבח דהר עיבל הוו כעין קדושת המקדש דכ"ז שלא נפדה איכא מעילה מה"ת, דז"א דקודם שבאו לארץ ואין מקדש אין מעילה באבנים אלו עכ"ד בפנים, והנה כן מבואר בטור עה"ת דלכך הי' יעקב צריך לקדש את האבנים ששם מראשותיו אע"פ שהיו מעקידת יצחק, רק דאחר ששם אותן מראשותיו יצאו לחולין ובמנ"ח בהשמטות הק' דאיך יצאו לחולין הרי במזבח יש מועל אחר מועל, אבל נראה בדעת הטור ז"ל כנ"ל דקודם בהמ"ק ל"ה לאבני הבמה

רק דין תשמישי קדושה וממקומו הוא מוכרח דודאי לא עבר יעקב אבינו חלילה להיות מועל בקדשים, ובח"ס או"ח סי' ל"ב כתב שאין ספק אצלו שאסור לנתוץ אבן מהבמה גם ראיתי בס' מנחה חריבה לסוטה שהביא מקרא מפורש [מלכים א', י"ט] כי את ביתך עזבו ואת מזבחותרך הרסו ופירש"י במות יחיד, אבל הח"ס עצמו כתב הטעם וז"ל דלא גרע קדושת הבמה מקדושת בהכ"נ שלנו, אבל לא שיה' בהן דין מעילה כמו בבהמ"ק, וראה ג"כ מ"ש הטור שם דבבמה שרי נשתמש להדיוט ובמה שהק' במנ"ח בקומץ ובח"ס או"ח סי' מ' שהביא קו' הז"ר דאיך שכב עליהם יעקב הא מעל בהקדש ולפי"ד הח"ס יהי' בהן מועל אחר מועל, אבל לפי"ד הטור והח"ס עצמו באו"ח סי' ל"ב אין להן רק קדושת בהכ"נ ובק"ע בירושלמי קרי להו בפירוש תשמישי קדושה: פרפר טז.

בסי' הנ"ל אות י"ג, מש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"א דנר ומנורה שנתנו בבהכ"נ להאיר למתפללים הו' תשמישי מצוה ראיתי להעתיק כאן מה שכתבתי בנוגע לזה בתשו' באשר ומשתי מידידי הרב הגאון מו"ה חיים ענגיל נ"י אבד"ק בוטישלא להזדקק ולכתוב חו"ד. והוא בדו"ד של חזקת שמשות בבהכ"נ וחדר בהכ"נ בעיר דעמביץ שסמכו הבע"ד על הרב הג' אבד"ק ראדימישלא והרה"ג ר"מ אדאלף דומ"צ דק' רישא, והוציאו פס"ד שהגם שמדין חזקה קשה לדון בשמשות רק מפני שרוב מבהכ"נ והחדר זכו לו בחותמיהן שמקבלים אותו במקום אביו המנוח לשמש ע"כ זכה לו בד"ת, ועתה אחר הפס"ד חתרו המתנגדים עצה בהסתה שהאנשים שחתמו בעד השמש יחזרו מדבריהם וחתמתם ויתבטל עי"ז הפס"ד, נעתרתי ע"כ לבקשת הרה"ג הנ"ל להגיד בזה חו"ד: הנה מה שהחליטו הרבנים שאין דין חזקה בשמשות אין הדבר פשוט כ"כ ונראה יותר שיש בזה דין חזקה כמו"ש בבי"צ יו"ד ח"ב סי' ע' והר"ב ח"ב סי' כ"ו והוא מירושלמי פ' עשרה יוחסין הביאו התוס' סוטה (מ"א) מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דיינין ומכין ברצועות ת"ל מקרב אחיך תשים כל שתשימהו עליך לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך מבואר דגם שמשות היא בכלל שימה בישראל ובשו"ת הר"מ מובא בשע"ת סי' נ"ג שאין מורידין אדם מגדולתו מסנהדרי גדולה עד חזן הכנסת וסתם חזן בגמ' הוא שמש כמבואר בכ"ד בש"ס: ומה שבס' צור יעקב להרב הגאון מפראבונא הנדמ"ח סי' קצ"ו הביא דבריהם ודחה אותם שאין בשמשות שום התמנות רק שהיא לשמש הבאים להתפלל להדליק נרות ולהביא מים ואיזה מינוי הוא מאחר שגם העכו"ם ראוי לזה והרי הגבעונים נתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים למזבח ד', ומשום זה התפלא על שני גדולי הדור הבי"צ והרב הנ"ל מה ראו על ככה לפסוק דין חזקה בשמשות: לדעתי נראה דבמחכ"ת שלא כדת השיג דהן אמת שהשמש יש לו עבודת שימוש בעד האנשים המתפללים להדליק נרות ולהביא מים, אבל בזה עוד לא השלים עבודתו ויש לו עוד משרה כבודה מזו לקרא את האנשים לעלי' לתורה וכל עניני מצוה בכבודים של תורה ולפרקים גם לירד לפני התיבה להתפלל במקום הש"צ מה שלכל אלה אין ראוי להם זולת ישראל, גם מ"ש מגבעונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים לכהנים למזבח ד', אישתמיטת' דברי התיו"ט תענית פ"ד מ"ד שכתב וז"ל ואע"פ שהגבעונים אשר לא מבני ישראל המה נתונים לחטוב עצים ולשאוב מים לבית אלקים כדמפורש בספר יהושע יתכן בעיני לומר שזהו לצורך עובדי המקדש לבשל קרבנותיהם ושאר צרכיהם ופירוש למזבח ד' דכתיב ביהושע לעובדי המזבח אבל למזבח עצמו לא היו

מניחים לגבעונים לחטוב עצים ולשאוב מים עכ"ל, הרי מפורש דלא היו הגבעונים ראויים לשמש למזבח ותיובתא לדברי הרה"ג הנ"ל: ובאמנה ראיתי בשו"מ מהדו"ד סי' נ"א שהק' על דברי התוי"ט מיבמות פ"ט שאמר רבי חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר, אבל נראה כמו שהתוי"ט מפרש קרא למזבח ד' דהוא צורך מזבח לעובד המקדש הכ"נ מפרש לשון הגמ' חלק מזבח דהיינו עובדי המזבח ועתו"ס כתובות (כ"ט) מ"ש דלכך לא שייך בזה הפקר בי"ד הפקר משום דאינו צורך כ"כ ועיין ג"כ תוס' כתובות (כ"ד) ד"ה חד מ"ש דתרומה בכלל מזבח.

ולפי"ז י"ל דכמו כן עובדי המזבח בכלל מזבח, ועפי"ז יתכן דלהדליק נרות בבהכ"נ לפני העמוד לצורך תפלה בצבור דמבואר באו"ח סי' צ"ח דתפלה היא במקום קרבן, וכתוב כבוד ד' באורים ובמד' תצוה שתאירו לי כשם שהארתי לכם, א"כ לא יהי' זה ראוי לעשות ע"י עכו"ם מה דהוי צורך קרבן, ומה שנוהגין ביה"כ להדליק ע"י עכו"ם אין דנין משאי אפשר ע"י ישראל, עכ"פ בשמש הממונה להדליק נרות דלכה"פ הוי תשמישי מצוה להש"ך יו"ד סי' רנ"ט הנ"ל וגם שידוע המנהג בכל תפוצות ישראל שהשמש מדליק נרות חנוכה בבהמ"ד ובהכ"נ לפני הצבור: ומצאתי בכדומה בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' י"א באלמנה שהיתה מוחזקת להדליק נרות בבהכ"נ שבירושלים שכתב כיון שהחזיקה כמה שנים להיות מדלקת בפני קהל רואים ולא מיחו אין לך חזקה גדולה מזו כו' עיי"ש, ויש ללמוד מזה לנ"ד בחזקת שמשות, ובפרש שהשמש יש לו משרה של עניני כבוד התורה וכדומה י"ל דלא גרע משו"ב דג"כ ליכא בי' דין חזקה ומ"מ איתא מצד המנהג כמו"ש בשו"ת מבי"ט מנהגא זו בכל המינויים ושמשות בהכ"נ ובהמ"ד בכלל: אבל גם חוץ טענת חזקה אחר שכבר זכו לו בחותמיהון רוב מנין שממנין אותו לשמש בחזקת אביו שוב אין יכולים לחזור, חדא דמבואר בקצה"ח סי' רס"ד דאף במקום שאין לפועל אלא שכרו מ"מ בהבטיח שכרו לעני מחויב ליתן לו מה שפסק ואין יכול לחזור ובב"ש אע"ז סי' נ"א סקי"א דבקיבל עליו להלביש את בתו יש בזה מדין מתנה לעני כיון שהזוג עניים בשעת הנשואין, ובשו"ת ב"ש חו"מ סי' י"ז כתב דבדרך שכירות אין לו דין מתנה לעני ובהג"ה שם העיר מדברי הקצה"ח הנ"ל ומקנה קידושין (נ"ט) ועיין מהרש"ם ח"א סי' ל"ח בזה: אבל יותר מזה בנ"ד שהרבים קבלו אותו ומבואר בחו"מ סי' ר"ד סעי' ט' שאם רבים אמרו לאדם א' ליתן לו מתנה אינם יכולים לחזור אפ"ל במתנה מרובה וע' נה"מ סי' של"ג הביא מד"מ דג' ששכרו מלמד א"צ קנין, ומבואר בחו"מ סי' כ"ב וסי' קס"ג דמשל רבים א"צ קנין ולפי"ז גם בנ"ד שחתמו לו רוב מנין שישאר בחזקת אביו בשתיים עלתה לו, מדין חזקה בשמשות כמו בשאר מינויין ומדין קנין מה שקבלו עליהם הרבים חוץ מה דהוי מתנה לעני כנ"ל, זה הנלע"ד עפדתוה"ק: פרפר יז.

בסי' י"ט אות ב' הבאתי דעת הכ"מ פ"ו מנזירות דבר חידוש בשי' הר"מ דבטומאת קבר אין הנזיר מגלח עליו, ובבי"צ יו"ד ח"ב סי' קנ"א כתב לדון בדברי המנ"ח מ' רס"ג שהוציא כן, אבל תה"ל מצאתי חבר להכ"מ הוא המאירי ז"ל בשבת (י"ז) מ"ש שחוכך לומר דדוקא בטומאת אוהל חרב ה"ה כחלל ולא בטומאת אוהל הקבר, ונשאלתי שצ"ע להבין כוונתו, ואמרתי שדבר גדול דבר האדון שכוון לחידוש הכ"מ הנ"ל ולפי שהקדים

המאירי שם דבטומאה שאין הנזיר מגלח לא אמרי' חרב ה"ה כחלל לכן יוצא מזה ג"כ חידוש זה דבטומאת קבר ליכא דין חרב ה"ה כחלל והיא הערה גדולה: פרפר יח.

בסי' כ"ד בגדר שעת הדחק, דמצינו דשעה"ד פירושו שעת הסכנה ופירש"י (שבת מ"ה) מסכים בזה לפירש"י ברכות (ל"ו), ומה שמצינו ג"כ בתוס' נדה (ו') דאפי' טרחה דגופא מקרי שעה"ד וכתבתי לחלק בין טרחה מרובה לטרחה מועטת כחילוק התוס' ב"מ (נ"ג) לגבי דשיל"מ, והנה בתוס' יבמות (צ"ג) לענין דחשיב בידו כתבו דאין נראה לחלק בין מקום רחוק או קרוב, אבל מובן דלענין בידו שאני, ובענין שעת הדחק אי הוי כהפ"מ כבר כתבתי בזה להרב המופלג בתו"י החריף מו"ה יעקב שטיעגליץ שו"ב נ"י מפה שנשאלתי ממנו בעת הגולה מלחמת התבל שנת תרע"ה אחר שהי' אז שם במקומו שעת הדחק בבשר אם יש להקל במקום שמכשירים בהפ"מ, והשבתי לו מן הדרך כי הדבר מבואר בשו"ת תה"ד סי' ר"ד וז"ל וא"ל ונ"ל וא"ל בנ"ד הואיל ואיכא דוחקא דציבורא יש להתיר כמו בהפ"מ נראה להביא ראיה דלא אמרי' הכי כו' והביא ראיה מש"ס דנדה (ו') הנ"ל דפירש"י שני בצורות הוה והוי הפ"מ ולא רצה רש"י לפרש שני בצורות והוי דוחקא לאוכלי טהרות אע"כ לא שרינן משום הכי אלא משום הפסד הקילו דהתורה חסה על ממונם של ישראל עכ"ד, ואמנם להאמור אין כל עניני שעה"ד שווים דלפעמים קרי לשעת הסכנה שעה"ד והוא לפי מקומו ושעתו: בסי' כ"ט, לענין אמירה לעכו"ם דלהמכילתא הוא מקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם דכתיב ביו"ט כתבתי דמ"מ אא"ל דחמיר יו"ט משבת דאמירה לעכו"ם הוא רק שבות, כן כתבתי במק"א בתשו' להרב החו"ב מו"ה אברהם זייגער נ"י בקאטאוויץ ע"ד חקירתו אם דוקא בשבת בעי מלאכת מחשבת משום דנסמכה למלאכת המשכן כפירש"י חגיגה (י') אבל ביו"ט אסור מה"ת אפי' היכי דל"ה מלאכת מחשבת, רק דאא"ל כן כנ"ל וכה"ג דביצה (י"ח) מי איכא מידי דבשבת שרי וכיוה"כ אסור, ובפנ"י שבת (מ"ו) העיר לחדש דביו"ט יהי' במשאצ"ל איסור לאו אבל לא שיהי' יו"ט חמור משבת, ואדרבה לענין משאצ"ל כתב המאירי ביצה פ"ק דאפי' למ"ד משאצ"ל חייב מ"מ ביו"ט פטור, והארכתי בפלפול ואכמ"ל: בסי' ל' אות ה' כתבתי להוכיח בשי' הירושלמי ביצה פ"ב ה"ג דלא כהר"ן דלהחם כנגד המדורה הוי כאונ"פ וצריך לבאר דלפי פתרא ב' בירושלמי דלהחם מותר רק מטעם מתוך אכתי אין הוכחה שהרי במג"א סי' ק"א ס"ג כתב דגם הר"ן כתב רק דהוי כאונ"פ בכ"ף הדמיון ומותר רק מטעם מתוך, אבל הוכחה שלי הוא מפתרא קמא בירושלמי דבעי דוקא קומקום נגד המדורה אפי' לב"ה.

ובענין זה דלהחם מטעם מתוך הי' לי ענין תשובה להרה"ג החו"ב מו"ה מנחם פישביין פה, אבל אין לה המשך לנידון שאלתינו ע"כ אכמ"ל: פרפר יט בסי' ל"ה אות ה' כתבתי ליישב דברי הפמ"ג או"ח סי' ש"ח דאפי' למ"ד צעב"ח דרבנן מ"מ בשבת דכתיב למען ינוח הוי צעב"ח דאו' דלא תקשי עליו מש"ס שבת (קנ"ד), אזכיר עוד מה שנשאלתי בשכבר הימים מהחריף כמ' אהרן זלמן זילבערבערג תלמיד ישיבת כוכב מיעקב בטשעבין, דלפי"ד הפמ"ג הנ"ל תקשי בגמ' דע"ז (י"ג) המקדיש בזה"ז נועל דלת בפני' ומתה דכתב המרדכי משום דצעב"ח דרבנן והרי להמבואר בר"מ דיכול אדם להיות ז' ימים בלא אכילה ומסתמא ה"ה בבהמה כן וא"כ ההכרח שיעבור ז' ימים בלא אכילה ואיכא צעב"ח בשבת דאו' והיא הערה נאה, ויפה תי' לו מורו אחי הגאון אבד"ק טשעבין

שליט"א דהכא ליכא משום ינוח דודאי ליתא רק בבהמה שלו דמצווה על שביתתה, ועשו"ת צ"צ סי' ל"ה בהג"ה ומ"ש עליו בח"א כלל נ"ח, אבל י"ל עוד בפשיטות דבמקום מצוה כי הכא לש"ל בבהמה הדרשא דלמען ינוח תן לה ניח, דלמען ינוח כמוך כתיב ולא עדיפא מיני' דאדם עצמו שמחוייב בנוח ועונג שבת וברא"ש פ"ק דשבת בהא דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת מפני עינוי שבת במניעת אכילה דלצורך מצוה הותר משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, וא"כ דלגבי אדם הותר במקום מצוה וקיי"ל כל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר עיין מג"א סי' ש"ה סק"ו א"כ מכש"כ דליכא משום למען ינוח שורך במקום מצוה, ומתורץ ג"כ הקו' מש"ס שבת (קנ"ד) שהובא בפנים משום דהוי במקום מצוה, ובמועדו שהי' שנת תרפ"ג נעמו לי דברי זעירא בני הילד שיננא חריפא אברהם יחי' כאשר הריצותי לפניו ההערה אמר על אתר דהכא בבהמה של הקדש ליכא למען ינוח דהוי בהמה שאינה שלו, וכבר קדמוהו בת"י זה כנ"ל כן שנן שכלו, ואמר עוד באופן אחר דלכאו' אפי' צעב"ח דאו' יהי' מותר נעילת דלת דיש כח לחכמים לעקור בשב ואל תעשה, רק די"ל דנעילת דלת מקרי מעשה בשעתה, וא"כ הא תינח על שעת הנעילה, אבל משום אי' שביתת בהמתו שנעשה אח"כ בשבת שוב הוי שוא"ת ויש כח לחכמים, עכ"ד ממש נכונים מאוד לערך טל ילדותו, ויש להעיר מתוס' שבועות (כ"א) דחסימה בקול מה שנמנעת לאכול עי"ז מקרי מעשה: בסי' ל"ט אות ג' בישוב קו' הפמ"א יש חיסור דברים, והכוונה דשפיר הוכיח הש"ס דצוה"פ א"צ ליגע מהא דכיפה, דמה תאמר דהתם באמת נוגעים רק דלא ניכר כקו' הפמ"א, ז"א דכיון דעכ"פ ש"מ דא"צ היכר ממילא ש"מ דא"צ אפי' ליגע כלל מטעם גוד אסיק: בפנים הבאתי ממג"א סי' תר"ל ירושלמי סוכה (פ"א) פאה מצלת בסוכה ואין סוף סכך מצלת לפי שלא נעשה לשם כך כתבתי בזה במק"א בתשו' למחו' הרה"ג מו"ה ברוך הלבשרטאם נ"י אבד"ק גריבוב אודות הבאהנבריק אם יש לחשוב הכתלים עם הגשרים לצוה"פ וכתבתי ע"פ המג"א והירושלמי הנ"ל דאין לחשוב לצוה"פ לפי שלא נעשה לשם כך וגם הכותלים אינם נחשבים לקנים כמו"ש במג"א סי' שס"ג סקכ"ח, ועיין ח"ס ח"ו סי' ל"ד ומהרש"ם ח"א סי' ר"ו, אך בכל זה יש לדון בהיתר הגשרים מטעם פי תקרה יורד וסותם כיון שהגשר יש בה רוחב יותר משיעור הנצרך ד"ט, אך הרי בעירובין (צ"ד) אמרי' כי לית לי' לשמואל בשלשה כלומר דבב' מחיצות ל"א פתיו"ס למחיצה שלישית ואנן דקיי"ל כרב דאפי' בכה"ג פתיו"ס, מ"מ כתב הרא"ש דבעי ב' מחיצות דבוקות כמו גא"ם, ובנ"ד הרי במקום מעבר הדרך הב' מחיצות הם זו כנגד זו, וראיתי בס' תקון יעקב להרב מדיסבורג הוא השואל המוזכר בפנים והדפיס בספרו תשובתי אליו וכתב ג"כ לדון אודות הגשרים מטעם פתיו"ס, וחידוש שלא העיר מזה דבעי ב' מחיצות כמו גא"ם, אך י"ל ע"פ המג"א סי' שמ"ו דהרמ"א שכתב דבעי ב' מחיצות כמו גא"ם הוא רק להחמיר לכתחלה לפי"ז אפשר לצדד בנ"ד דאיכא צירופא עוד מדין צוה"פ על הכתלים דמה שהבאתי ממג"א סי' שס"ג דלא מהני הרי תקשי לכאו' מהא דכיפה בעירובין (י"א) וש"ע סוס"י שס"ב דהוי צוה"פ על הכתלים רק שי"ל דהתם איירי בגונא דהוי אורחא בהכי וגם שנעשה במכוון לשם פתח, א"כ אפשר דגם בנ"ד בהבאהנבריקען נעשה הבנין לשם פתח דליכא ריעותא מטעם המג"א סי' תר"ל וגם

אורחא בהכי וליכא חשש דהמג"א סי' שס"ג והגם שצ"ע מ"מ י"ל דחזי לאצטרופי לטעם פתיו"ס, פרפר כ.

בסי' מ"ו, בענין הואיל א"ב מיתשל כתבתי דהוי בדוגמא הואיל והדיוט יכול להחזירו בשבת (נ"ח) ועיין שבת (מ"ו) אי לא מזדקק ל"י חכם סגי ל"י בג' הדיוטות ובוזה נ' ליישב קו' התוס' פסחים (מ"ו) דנימא הואיל א"ב פריק דיעבור בב"י בחמץ של הקדש, משום דלחול עליו ב"י מכאן ולהבא ל"א הואיל עיין בפנים, אמנם בדין זה עצמו דבפודה מן ההקדש אין עובר בב"י כ"א מכאן ולהבא נשאלתי וכן הק' בב"י צ"ו י"ד ח"א סי' קנ"ד דלמה אינו עובר בב"י למפרע אחר דפריק מן ההקדש כמו דמצינו לגבי עהנ"ד בקב"ה שנפדו דחל אי' עהנ"ד למפרע כמו"ש הכ"מ ה' ע"ז פ"ד, ונראה דכע"ז ראיתי בחק"י השמטות לאע"ז סי' ל"ז העיר בתוס' פסחים ר"פ כ"ש דאם אינו יודע היכן החמץ מונח אין עובר בב"י אע"פ שנמצא אח"כ החמץ בביתו והרי בב"מ ל"ה בעובדא דכיפי דהוי שומא בטעות ובנמק"י דבנמצא אמרי' אגמ"ל דהוי כלא נאבד ולשי' רש"י דוקא בנמצא בביתו א"כ בחמץ שנמצא בביתו נימא אגמ"ל, ונ"ל דבר חדש דלענין לעבור בב"י לש"ל אגמ"ל משום דאמרי' ב' דברים אינן ברשותו ועשאן הכתוב כאילו ברשותו חמץ ובור וברשב"א ריש ב"ק דמטעם זה בור חידוש הוא ולא ילפינן כרי' מפתיחה מבואר דמה"ט גם חמץ חידוש הוא ולפי"ז למאי דאמר בב"ק (ע"ג) דעד זומם חידוש הוא לכך ל"א למפרע הוא נפסל ובש"ך יו"ד סי' ק"י דקבוע חידוש הוא ל"א קבוע למפרע, ולפי"ז הכ"נ בחמץ דעובר בב"י דחידוש הוא ל"א אגמ"ל ומיושב קו' הבי"צ והחק"י לנכון ודוק: פרפר כא בסי' מ"ח בהג"ה בדבר הקו' במנ"ח מ' צ"ה דבנין בהמ"ק כלילה כשר בדיעבד שהוא נגד המפורש בירושלמי יומא (פ"א) וכתבתי לתרץ בשי' הירושלמי לטעמי' עיין בפנים, זכורני כי בעיקר הקו' על המנ"ח נתעוררתי כבר מהחו"ב כ' שלום הכהן בראנדער נ"י בטורנא והארכתי אליו בתשו' שאכמ"ל: ודרך אגב במה שהביא לי דבר חדש מתוספתא פרה פי"א מזין על האדם ועל חיבוריו ובביאור הגר"א ז"ל פי' חיבוריו בגדיו שהוא לבוש בהן, ומזה הוציא דבהזאה על בגד האדם טמא נטהר האדם דבגדיו בטלין לגבי גופו ועפ"ז אמר לפלפל בסוגי' דיומא (י"ד), אבל לא ניתן להאמר דאף שמצינו בכ"ד דהבגדים בטלין להגוף לענין הוצאה בשבת (קמ"ב) ואם הי' מלובש בהן פטור, ולענין טומאה במתני' דנגעים פי"ג ותוס' חולין (ע"א) ועיין מג"א סי' ע"ו סק"ו לגבי צואה נוגע בסנדל בשי' הרא"ש ז"ל דסנדל בטל להגוף ולא שאר בגדים ובשו"ת שע"א סי' קכ"ד ושבו"י ח"א סי' כ"ד אם נעלים בכלל מלבוש, אבל לענין הזאה שתועיל על הבגד אם לא נגעה בבשר הוי דבר פלא מה שלא יתכן, ומפורש בפירש"י זבחים (צ"ז) ד"ה אלא וז"ל והזאה ל"ה עד שנגעו מים בבשרה ובר"מ פי"ב דפרה ה"א בעור בשרו של טמא עלתה לו ההזאה, ולענין טבילה בכיצה (י"ח) מערמת וטובלת בבגדי' רק משום דעיילי בהו מיא וכש"ך סי' קצ"ח סקנ"ו דדוקא בבגדים רפויים ועיין ס"ט סקי"ג שהק' להרמ"א ושי' רבותיו של רש"י בשבת (נ"ז).

ואמר שם כל שהוא אריג לא גזרו אבל בלא אריג אף מלבוש חוצץ ובודאי ג"כ לגבי הזאה כן ועיין יומא (ח') ר"מ סבר מקשינן הזאה לטבילה, ואולי י"ל בכוונת ההגר"א ע"פ גמ' דחגיגה (כ"ב) לענין טבילת כלי בתוך כלי דאם החיצון טמא מיגו דסלקא טבילה לכולי' גופי' דמנא סלקא נמי לכלים דאית בי' והכ"נ לגבי הזאה בכה"ג שהאדם וגם

בגדיו טמאים מהני ההזאה על בגדיו וגם זה צ"ע ונפלא הרבה, והרי לגבי טבילה לא מהני שתטבול אפ"ל בבגדי הטמאים דמערמת וטובלת בבגדי רק ברפויים, ואולי י"ל בכוונת התוספתא ועל חיבוריו לענין קבלת הטומאה בחיבוריו כתוספתא בתוס' נזיר (נ"ד) ומל"מ פ"ה מטו"מ בגדיו שלבוש בהן וצ"ע עוד: בסי' נ"ג הבאתי מיש"ש חולין דבכל שו"ב אפ"ל רק יחידים אין רוצים בו ומשלמין לו שכרו אין הוא יכול לעכב, צריך לבאר דכל זה דוקא ביש עליו טענה כתב כן ביש"ש פ' גה"נ אות י"ז שמכר טרפה בחזקת כשירה רק שמתנצל שהי' בשוגג עיי"ש, אבל בלא שום ריעותא אדרבה כתב ביש"ש חולין פ"ק אות נ"ב דאפ"ל חצי הקהל באים להורידו אפ"ל רוצים לשלם לו כל שכרו אין יכולים וכ"כ בשו"ת מהרש"ל סי' ל' ועיין מחצה"ש או"ח סי' נ"ג ס"ק כ"א: ובנידון השאלה בפנים שהגיע השו"ב קרוב לשמונים כתבתי לדמותו לדין הראשון שבאופן שרוצים לשלם לו שכרו יכולים אף המועט לעכב: וכתבתי אח"כ בתשו' להרב אבד"ק קאמארוב בשו"ב שיש מערערים אחריו במעשה נערות שלא הי' לבוש ע"ד הידור החסידות, אבל לפי שלא נמצא עליו שמץ עבירה והגם שבשו"ב שצריך להיות ירא ד' מרבים יש בכלל אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנתנו (סוכה נ"ג) ור' יוחנן קרי למאני' מכבדותא (שבת קי"ג) וצריך שיהי' הדור בלבושו ברוח ישראל סבא מ"מ הרי גם אז לא הי' זה ע"ד פריצות וכעת הוא הולך בדרך תמים, שכן נראה ממכתבו במה שהשוחטים דעתו מרוצים אליו במלאכת הקודש שיהי' מצורף אליהם, וגם שהיתה עצת אדמו"ר הק' מהוסיאטין שליט"א לשאול אצלו, מזה נראה שלא נמצא בו דופי והוא מומחה ומוחזק לכשר ע"כ נראה דמן הדין אין טענה להמוחים לא מיבעי' אם כבר הסכימו עליו שאין יכולים לסלקו רק אפ"ל לכתחלה אין לדחות אותו מחזקת שו"ב והעיקר לדעת תכונת השו"ב ומהותו ביראת השם וכת"ה למראה עיניו ישפוט: פרפר כב.

בסי' נ"ז בשאלת העופות שיש להן ה' אצבעות הזכרתי משו"ת מהרי"ט ח"א סי' נ"א דסימנים בבהמות ועופות אינם הגורמים טהרה או טומאה וכמו כן סימני גדלות באדם אינם גורמין הגדלות ולהכי קרי להו סימנים שאינם אלא סימן שעל ידם ניכר הגדלות, אבל בתוס' נדה (נ') מבואר שיטתם דהסימנים עצמן הם הגורמים: הנה רחש לבי שיש להעיר עפ"ז בחקירת המל"מ פ"ד מה' אישות לענין אי מהני קידושי קטן שמקדש אשה על אחר שיגדיל דאפשר לא חשיב דשלב"ל כיון דזמן ממילא קאתי והעלה שדבר זה במחלוקת שנוי בין רש"י ותוס' יבמות (ל"ד) בהא דאמר בשופעת מתוך י"ג לאחר י"ג לחייבו אינהו, מתוך י"ב לאחר י"ב לחיובי אינהי דהמתבאר בפירש"י דבעודם קטנים קדשו ואמרו שיחולו הקידושין לכשיגדלו ותיכף שגדלו חלו הקידושין ואיסור נדה בב"א אך התוס' הקשו דל"ה בב"א שאין יכול לקדש עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום, הרי דפליגי בדין הנ"ל עיי"ש: ונראה ע"פ האמור דהתוס' אזלי לשיטתם, דהנה בשי' פירש"י דל"ה דשלב"ל דזמן הגדלות ממילא אתי' לכאן קשה דהרי לא בשנים לחוד תלי' הגדלות רק דמחוסר ג"כ הבאת שתי שערות דהוי מחוסר מעשה כמו בפירות דקל דהוי דשלב"ל אע"ג דעבידי דאתי והרגיש בזה במל"מ עצמו שם, אבל ע"פ שו"ת המהרי"ט הנ"ל מתורץ משום דשתי שערות אינם גורמין הגדלות רק שעל ידם ניכר הגדלות שהגיע בזמנו א"כ אין הגדלות מחוסר מעשה דזמן ממילא אתי' והמעשה דשתי שערות אינם

רק לגלות ולהכיר לנו את זמן הגדלות ובדמיון דאמר בסנהדרין (ס"ה) שאני מגדף הואיל וישנו בלב דלכך ל"ה בזה עקימת שפתיו מעשה כיון שהוא בא רק לגלות מה שבלב, זה הנראה בשי' פירש"י אבל התוס' לשיטתם בנדה (נ') דהסימנים עצמן הגורמין טומאה וכן סימני גדלות השתי שערות הן עצמן הגורמין להגדלות לכך שיטתם ג"כ דלא מהני קידושי קטן לאחר שיגדיל דלש"ל זמן ממילא קאתי, משום דמחוסר מעשה הבאת סימני הגדלות ודוק היטב: שם כתבתי דמבכורות (מ"ה) יתר בידיו וברגליו שש אין רא' מדברי ר"י דל"א יתר כנטול, משום דאפשר ה"ט דרבנן דהוי מום, שו"ר בב"צ יו"ד ח"ב סי' קכ"א שכ"כ דאולי בזה פליגי ר"י ורבנן, ולכן הבאתי רא' מלשון הר"מ דרק בידיו פליגי אבל ברגליו מודו רבנן, ועיין בי"צ שם מ"ש דלענין שאר דברים שנאמר יתר כנטול אין לו שחר והוכיח דאל"כ למ"ל קרא לבל תוסיף בתפילין וציצית, ובדברי הנו"ב בהכשר ס"ת באות יתיר עיין שו"ת כוכב מיעקב סי' קכ"ב שתמה מדברי הר"מ פ"ז מהס"ת שדין היתר כדין החסר גם העיר ממנחות (י"א) כגון שהפריש לה שני קמצים ותוס' שם: ובהכרעת ההלכה הבאתי משו"ת אנ"ז מ"ש שבאם יתברר שאין היכר כלל בין הביצים משל אוזות שלנו יש היתר טוב ובנ"ד נסיתי ונוכחתי שאין שום שינוי כלל ואין היכר כלל להבדיל מה מביצים של שאר עופות וע"כ חוץ מצדדי היתר שנאמרו בפנים יש כדי סמיכה ע"ז, וגם מה שנראה ומובן שאין בעופות הללו שום שינוי צורה לצאת מהמסורה המקובלת והא רא' שגם אחר הידיעה ואזהרה שלא לקנות ולשחוט לכתחלה עופות אלו, עוד מזדמן ובא שאלות העופות אחר השחיטה מבלי משים והוא מפני דמותם וצורתם ממש ככל עופות המסורה, ומידי דלא מורגש למראה עין ולא ממליך עלי' בר מיני' הוא, ואחר כל צירופי הצדדים לא הייתי נכנס לעמוד על דעתי בזה, אך לפי שראיתי שגם הרבנים שקיהו בזה ובראשם אחי הגאון הגדול שליט"א בספרו כמו שהבאתי בפנים היו דבריהם רק מחומרא בעלמא ולא בהחלט הדין ע"כ תמכתי על הידיעה מגדולי ליטא וכמה מדינות שהתירו כמבואר בפנים ושלא להפסיד ממון ישראל אחר שכבר נשחטו העופות בדיעבד כפי שנתבארו הדברים להלכה בס"ד: מצאתי כאן להזכיר באגב מה שכ' אחי הגאון שליט"א בספרו הנ"ל סי' הביא בשמי הערה ע"פ הר"ש והרא"ש פרה פ"ב בדברי חכמים דפסלו פרה מעוברת שהוא משום שנשחט גם העובר ואיכא משום אותה ולא אותה ואת חבירתה הכ"נ במ"ש הר"מ פי"ב מה"ש דמותר לשחוט המעוברת דעובר ירך אמו ואמאי לא יחשב אותו ואת בנו כמו דמקרי אותה ולא אותה ואת חבירתה דשני הענינים דומים ומתכוונים, והעיר הוא לתרץ ע"פ פירש"י מגילה (י"ג) ובמות אבי' ואמה עברתה מת אבי' ילידתה מתה אמה דמבואר דאף שאבי העובר מקרי אב אבל המעוברת לא מקרי אם א"כ לכך לא מקרי אוא"ב ודפח"ח, ועיין חי' רע"א יו"ד סי' פ"ז לגבי אם טרפה, אבל אכתי צע"ק דלכאו' נראה דמה דלא מקרי אם הוא מהך טעמא גופא דעובר ירך אמו וקושייתי אזלא למ"ד לאו י"א ומ"ש הר"מ הנ"ל דעובר י"א הוא רק לשון מושאל ועיין בי"צ אע"ז סי' נ"ד, אבל אח"כ השמיעני אחי הגאון שליט"א מה שנתעורר כי קושייתי הנ"ל היא שאלת הראשונים באשכול פ' בהמה המקשה שכתב על שליל שא"ב משום אוא"ב וז"ל הטעם שאין קרוי בן עד שיצא ממעי אמו כדכתיב בנך היוצא מחלצ'ך ובבהמה כתיב שור כי יולד ועליו אמר ואוא"ב לא תשחטו חזינן דבמעי אמו אינו קרוי בן עכ"ד וא"ש: וע"פ ההערה הנ"ל

מרש"י מגילה נתעוררתי מתלמידי מחו' החריף כמר בעריש לנדא נ"י מרישא בישוב קו' הה"מ פ"ב מאישות ה"ט דלשי' הר"מ שם תקשי קו' הש"ס ריש יבמות דמצינו חמותו ממאנת בקידש היבם את הבת בבטן אמה אחר שהוכר עוברה דפסק הר"מ שהיא מקודשת, ולפירש"י מגילה הנ"ל מתורץ דכיון שאין שם אם נופל על העיבור ממילא שלא נקראת האם חמותו בשעת עיבור ונכון ולהלן בחלק שו"ת אע"ז עוד יבא בזה בעז"ה: פרפר כג.

בסי' נ"ה נשמט השלמת התשו' אל הרב השואל כזה, הבאת בשם הגה"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א [זצ"ל] להעיר בגיטין (נ"ד) אר"י משום ר' יוסי מה אעשה שהתורה האמינתו כו' כ"ג ביוה"כ יוכיח דכי אמר פגול מהימן והכתיב וכל אדם לא יהי באוה"מ, ודלמא דחזינא בפשפש והק' דאכתי יש הוכחה מאוה"מ שבמדבר דכ' וכל אדם לא יהי באוה"מ ושם לא הי' פשפש ולול וע"כ דעא"נ באיסורין, ותי' מדנפשי' ע"פ התוס' שבת (כ"ג) ד"ה וכי לאורה הוא צריך דאמר בברייתא דבמלאכת המשכן הי' אהרן מסתכל בטפיח ורואה מה בתוכה כו' ודפח"ח: וכתבת בישוב הקו' הנ"ל עפ"י קו' הראב"ן דמאי מייתי ראי' מכ"ג ביוה"כ הרי י"ל דשם נאמן מטעם בעלים דפר בא משלו, רק שי"ל עפ"י הירו' בתוס' מגילה (ט') באירע פסול בכ"ג ועובד השני הפר בא משל ראשון וא"כ מייתי הש"ס ראי' מכ"ג הב' דל"ה בעלים ולפי"ז הירו' יומא (פ"א ה"ד) כאן בראשון כאן בשני דבמקדש ראשון לא אירע פסול קרי בכ"ג דהוא מעשרה נסים א"כ לא הי' מתקנינן אז כהן אחר דלא אירע פסה"ג ואי משום טומאה הרי הותרה בציבור, דבריו נחמדים, ואמנם הרי התוס' מגילה שם הק' מדאמר במנחות (י"ט) דגלי רחמנא שחיטה בבעלים ותי' דכיון דזכי לי' רחמנא הוי כאילו מקדש משלו, וא"כ גם לגבי כהן שני העובד הוא מקרי בעלים של פר וקו' הראב"ן לא מתישבא בזה, ואין לומר דלא זכי לי' רחמנא רק לצורך כפרה בהכשר הקרבן ולא באופן שפיגל בפר, ז"א שהרי בחולין (מ') אמרי' כיון דקני' לי' לכפרה כדידי' דמי' והוי דידי' גם לענין שיכול לאסור במחשבת ע"ז דלש"ל א"א דשא"ש אף דבאופן זה ל"ה לכפרה, ועוד דאפי' באופן שהפר בא משל ראשון הרי כל אחיו הכהנים מתכפרין בו והוי כבעלים דאמרי' ביומא (נ') לגבי פר ושעיר שאבדו דלא ימותו משום דהוי חטאת השותפין אף דבכה"ג שאבדו לא אתיין עוד לכפרה מ"מ אמרי' דזכי להו רחמנא: ולי' נראה בישוב הערת הגה"ק שליט"א, הנה בקידושין (ע"ג) דת"ר נאמנת ח' לומר זה כהן כתב הר"ן שאין זה מדינא ועיין נוב"ת חו"מ סי' נ"ח בדברי הרמ"א חו"מ סוס"י ל"ה, ואמנם הרמב"ן ז"ל כתב בקו' התוס' יבמות (פ"ח) כיון דילפינן דעא"נ מוספרה לה א"כ אפי' אתחזיק אי' יהא נאמן, ותי' הרמב"ן משום דבנדה א"א בענין אחר כ"א ע"י עדות האשה לכן נאמנת ועיין ישרש יעקב יבמות שם שכתב דצ"ל דאע"ג דנאמנות הח' הוא רק דרבנן שאני התם דלפעמים אפשר גם לאחר להעיד ע"ז רק שעפ"י הרוב א"א בענין אחר משא"כ בנדה דלעולם א"א בענין אחר שפיר נאמנת מה"ת, ולפי"ז יש להעיר דמאי מייתי ראי' מכ"ג ביוה"כ דכ' וכל אדם לא יהי באוה"מ, אדרבה כיון דא"א לאחר להעיד בשום ענין ומאחר דפשיטא דשייך פיגול בפר יוה"כ כמו"ש התוס' כאן דפשיטא דבכל הקרבנות שייך פיגול בד' עבודות א"כ משה"כ נאמן כ"ג שפיר לומר שפיגל להוציא מחזקת היתר דהוי מדין תורה משום שא"א לאחר להעיד לעולם משא"כ בשאר דוכתי דאפשר בעדים מנ"ל

דעא"נ רק שי"ל שגם בס"ד ידע דאפשר בפשפש כדתניא שני פשפשין הי' בבית החליפות כו' וא"כ הרי איפשר עכ"פ לפעמים לשני עדים להעיד בכה"ג דחזינא בפשפש ממילא באופן דלא חזינא בפשפש והכהן אמר שפיגל לא יהי' נאמן דבכה"ג שאפשר רק לפעמים בעדים שוב נאמנות החי' אינו מדין תורה ומדנאמן כ"ג לומר שפיגל ש"מ שעא"נ, וע"ז משני הש"ס ודלמא דחזינא בפשפש דבאמת לא משכחת פיגול בפר כ"א בכה"ג דיש עדים: ומעתה מתורץ הקו' הנ"ל כמין חומר דלא תיקשי מנאמנות כ"ג באה"מ דלא אפשר בפשפש, משום דאדרבה כיון דבאה"מ ליכא משום מציאות דלחזי עדים שוב נאמן כ"ג שפיר מה"ת כדגלי קרא וספרה לה וליכא ראי' לנאמנות ע"א בשאר אי' ודוק: עוי"ל דלכאו' מאי מייתי ראי' מכ"ג ביוה"כ לפימ"ש הרא"ם במרדכי ריש חולין דאיך נאמן ע"א על השחיטה במקום חזק"א, ותי' דדוקא סתם ישראל א"נ אבל מי שמוחזק לכשר נאמן אפי' במקום חזק"א א"כ הכ"נ מאי מייתי ראי' מכ"ג ביוה"כ הא שאני כ"ג שהוא גדול בתורה וכתוס' יומא (ל"ה), וכבר העיר כן בשו"ת מהר"ם מינץ סי' י"א, אך הנה ביומא (י"ח) בהא דזקנים אומרים לכ"ג שמא שכחת או לא למדת פריך מי מוקמינן כה"ג והתני' והכהן הגדול מאחיו כו' ומשני כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני דאר"א תרקבא דדינרי עיילא לי' מרתא בת ביתוס לינאי כו', א"כ שפיר מייתי הש"ס ראי' מכ"ג ביוה"כ בבית שני שלפעמים לא הי' גדול מאחיו, ולפי"ז מתורץ קו' הנ"ל דלא תיקשי מאה"ס שבמדבר דשאני כ"ג הגדול מאחיו ודו"ק, ומתורץ בזה קו' האחרונים בראיית הש"ס מכ"ג ביוה"כ דהרי הק' הראב"ן דשאני הכא שהפר שלו ותי' דההוכחה היא מהשעיר, והק' דאכתי אם מביא שעיר אחר נמצא שחלל יוה"כ בשחיטת שעיר אחר שלא לצורך ונעשה מומר למפרע וגם שחיטת פרו פסולה דעל כרחו שפיגל במזיד דלגבי כ"ג לא משכחת אומר מותר כמו"ש באו"ז ה' פסחים סי' רכ"ג לפי שהוא גדול מאחיו, ולהאמור ניחא דההוכחה הוא מכ"ג ביוה"כ בבית שני שהי' במציאות שלא למד וכמתני' דהוריות (י"ג) אם הי' ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה כו', ומשכחת לה שפיר באומר מותר, ודוק כי הדברים נכונים ויש לי אריכות בסוגי' זו ואקצר ע"י שבני היקר המופלג כמר יצחק נ"י הכותב והמעתיק איננו אתי בביתי כעת: פרפר כד.

בסי' ס"ד בשאלת הרבית אזכיר מ"ש בט"ז או"ח סי' רמ"ו בשם רב אחד להתיר להלוות ברבית על משכון דרך מכירה אע"פ שחייב להחזיר לו אפה"כ מותר שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע אי' רבית והט"ז חולק עליו מסברא, ונשאלתי מהחוב"ב כ' יחזקאל שטייניץ מק' סאסנאווע דאיך אשתמיט מיני' גמ' דב"מ (ס"ה) מכר לו בית מכר לו שדה וא"ל לכשיהי' לי מעות החזירם לי אסור וכתב לפלפל ע"פ הלח"מ פי"א מה' מכירה וסמ"ע וט"ז חו"מ סי' ר"ז, ואמנם כדברי הרב שהביא הט"ז כתב בשו"ת צ"צ סי' כ' וראייתו מתוס' ב"מ (ס"ג) ד"ה כשמשיך דמשיכה דהכא ל"ה אלא לענין היתר פיסוק ולא לקנות ממש והכ"נ מכירת המשכון ל"ה אלא לענין היתר רבית, ובשער משפט לה' רבות סי' קע"ד תמה ע"ז מש"ס ב"מ הנ"ל עיי"ש שהניח בתימה ודחה הדין הנ"ל מהלכה: אבל שלא יהיו דברי הגאונים תמוהים כ"כ יתכן עפמ"ש החו"ד סי' קע"ד בישוב הר"מ וסתירת הש"ע חו"מ סי' ר"ז שיש חילוק בין אמר ע"מ דתנאי מלתא אחריתא הוא וכשיחזור צריך קנין חדש לשי' הרא"ש והרשב"א לכך בש"ע שם סעי' ה' דאיירי בע"מ מותר דהוי כמכירה חדשה משא"כ בסעי' ו' עיי"ש, ומעתה נראה דיפה כתב הצ"צ שם

מטעם דהוי אומדנא דמוכח דזה הוי כתנאי דע"מ כמבואר בתוס' קידושין (ז) בהילך אתרוג ע"מ שתחזירהו לי דל"ב ת"כ דהוי אומדנא דמוכח עיי"ש, והגם שבמקו"ח סי' תמ"ח כתב לחדש דאומדנא דמוכח שיורא הוי דל"מ באתרוג ותי' בזה קו' הט"ז ומג"א סי' תרנ"ה מה דל"מ לצאת באתרוג השאול מטעם אומדנא כמו גבי קידושין וטלית עיי"ש אבל במחכג"ת דבריו תמוהים מתוס' קידושין הנ"ל דמהני אומדנא דמוכח באתרוג והטעם דל"ה כשיורא רק כתנאי ע"מ ועולים יפה דברי הצ"צ דמשא"כ בהא דב"מ (ס"ה) וביו"ד סי' קע"ד דאמר לכשיהי' לי מעות החזירם לי דהוי שיורא וכן מ"ש הרמ"א במקום שיש מנהג להחזיר דאסור משום דהמנהג ל"ה כתנאי רק שיורא שהמנהג להחזיר בלא מכירה מחדש ולא דמי לאומדנא דמוכח ותנאי ע"מ דצריך קנין חדש ותנאי מלתא אחריתא הוא ודוק, שו"מ במח"א ה' רבית סי' י' שהעלה כן דבהתנה בפירוש בע"מ מותר ובס' קדושת יו"ט סי' א' שדן בזה דאומדנא דמוכח הוי כע"מ וא"כ סרה התמי' על הצ"צ וט"ז סי' רמ"ו ואתי שפיר: ובמ"ש הצ"צ ראי' מתוס' ב"מ (ס"ג) דמהני מכירה לא לקנות את המשכון רק לענין איסור רבית יש להעיר דתלי' בפלוגתא דגיטין (מ') דאמר אמימר המפקיר עבדו ומתו העבד אין לו תקנה דאיסורא לברי' לא מורית ורבינא אמר אנא כרב דימי ס"ל דמורית איסורא, וכמו דפליגי אי מורית איסורא כתב הריט"א בה' שמחת יו"ט דה"ה דפליגי אי יש קנין וזכי' באיסורא והביא ראי' מתוס' גיטין (מ"ב) ד"ה יום שהק' מה הרויח ההוא גברא דאקני לבנו קטן כו' ועדיפא הו"ל להקשות דלא מהני הקנין לאיסורא כיון דמע"י הוא של עבד ואין לו בו קנין ממון אע"כ דלמ"ד דאיסורא מורית ה"ה דמהני קנין וזכי', ולפי"ז הכ"נ לנ"ד שיועיל מכירת המשכון רק לענין איסור אפשר דתלי' בפלוגתא דא: ובכדומה לזה בחקירת הפוסקים אי אין בעלים לאסה"נ וביש"ש ב"ק הובא בש"ך יו"ד סי' רכ"ז סק"ח דיכול ליתן לצדקה או שאר מצוה דמלל"נ והבט"ע בס' ב"ש מי' בזה לתוס' חולין (ק"מ) דצ"ע בבהמה עהנ"ד לקרבן שהק' בח"ס דאסה"נ ל"ה קרבנו ולהיש"ש אדרבה אם יהי' ראוי לקרבן ממילא הוי ברשותו, וראיתי בס' אמרי נועם בהסבר היש"ש דבחפץ יש לאדם ב' קנינים קנין עצם בממון וקנין איכותי לאיסור ומצוה ובריטב"א ע"ז כתב דיש זכי' באסה"נ להוסיף אי' כמו בע"ז של ישראל שלא יועיל ביטול וקיי"ל בגיטין (מ') דאיסורא מורית ומקנה, ויש לי אריכות פלפול בזה ואקצר: פרפר כה.

בסי' ס"ט אות י"ג הזכרתי בענין מה שכתבתי בהסכמה לס' ברכת שלום להרב הה"ג החו"ב מו"ה שלום יצחק הכהן נ"י דומ"צ דק' אנטווערפען, וכה דברי מה שהביא כת"ה בעניני מקואות ויסודו משו"ת מהרי"ט ח"א סי' י"ח במקוה זוחלת אינה מטהרת שאובין שהדבר פלא ותמוה ממשנה פ"ו דמקואות דממלא בכתף ונותן לעליון עד שיורד לתחתון מ"ס, וקשה הרי בעת שנותן מים בעליון הם זוחלין ואיך מטהרין, ואע"ג דהמים התחתונים אינם זוחלין כ"א למעלה ממ"ס מ"מ דעת כמה פוסקים בש"ע סי' ר"א סעי' נ' דגם למעלה ממ"ס איכא פסול זוחלין עכ"ל: ונלע"ד לתרץ הנה בביאור הגר"א ז"ל חידש לן בביאור הדבר דמי גשמים אין מטהרין בזוחלין משא"כ במעיין, משום דמים זוחלין ל"ה חיבור והוי כאין בהם מ"ס וזה שמבואר בש"ע סעי' ס' שאין הנזחלים מערבין ומשא"כ במעיין שמטהר בכ"ש עיי"ש, ואמנם בסברא זו דמים זוחלים ל"ה חיבור יש להעיר קצת מתוס' עירובין (מ"ה) ד"ה ליקני שביתה באוקיינוס שכתבו דאפי'

אם אין תחומין למעלה מי' והעבין שותין מאותן של מעלה שגבוהין מי' כיון שכל המים מחוברים יחד חשובין כאלו מונחין בארץ עכ"ל, הרי מבואר דגם זוחלין בים הגדול דחשיב כמקוה חשיבי כמחוברין, ולכאן על קוטב זה יסובו הב' דעות בש"ע סעי' נ' אי גם בזוחל למעלה ממ"ס פוסל שנחשוב גם המים התחתונים כזוחלין כיון שכל המים מחוברים וכסברת התוס' עירובין הנ"ל לגבי תחומין במים שלמעלה מי', וידוע דברי החו"ד ביו"ד סי' צ"א מ"ש דדבר לח ל"ה חיבור והביאו ממ"ש הרא"ש ע"ז פ' ר"י דהוי חיבור ועיין מעילה (י"ז) ממתני' דאהלות פ"ג נשפך על הרצפה והי' מקומה קטפרס איהל על מקצתו טהור, ומשא"כ בלא קטפרס, באופן שיש שקלא וטריא הרבה אי לח זוחל הוי חיבור, ולפי"ז נראה לפמ"ש בש"ך יו"ד סי' נ"ה לגבי אבר המדולדל דלש"ל איסור דבוק כיון שכל האיסור רק משום שמדולדל שהוא דבר והיפוכו, א"כ לכאן צ"ע בטעם הפוסקים לפסול זחילה גם למעלה ממ"ה הא הוי ג"כ דבר והיפוכו במה שפסול זחילה משום דל"ה המים מחוברים ואילו הריעותא שלמעלה ממ"ס הוא משום דחשיבי מחוברים רק שנראה בסברתם דפסול זחילה לטבילה הוא פסול מחמת עצמו מה"ת כמו"ש בב"י ממהרי"ק ז"ל מקרא דאך מעיין, ולפי"ז נראה דמשא"כ שלא לענין טבילה בזחילה רק שיהיו הזוחלין מטהרין את השאובין דלשי' מהרי"ט שאינן מטהרין הטעם רק משום דל"ה חיבור כבש"ע סעי' ס' דאין הנזחלין מערבין ומסברת הגר"א הנ"ל, לכן באופן שהוא למעלה ממ"ס לכ"ע מטהר את השאובין משום דאל"כ הוי דבר והיפוכו, והוא כסברת הממנ"פ של המהרי"ק שהבאתי בפנים] ומתורץ הקו' כמין חומר, ע"כ מ"ש בהסכמה וראה לקמן סי' מ"ה בפנים בפרט זה אי לח הוי חיבור: פרפר כז.

ובענין זה כתבתי בתשו' להרב הג' מו"ה יחזקאל האכבערג ראבד"ק גלינא על הערתו לחוש לגבי מקואות החדשות עם רצפה של קאפליס מפסול זוחלין ע"פ גמ' מעילה (י"ז) הנ"ל נשפך על הרצפה והי' מקומו קטפרס שפירש"י דלהכי נקט רצפה שהיתה חלקה דהוי כמדרון ונתפשט הדם והכ"נ ברצפה של קאפליס יהי' לו דין זוחלין והביא שהרב הגאון מהר"ם שפירא ז"ל העיר מזבחים (ט"ו) נשפך מכלי על הרצפה דפריך לבראי נפיק לגואי לא נפיק ומשני במקום מדרון, הרי דאפי' ברצפה של עזרה יש חילוק בין מקום מדרון או לא עכ"ד, ועיין דע"ת בדף האחרון שהעיר מכאן לגבי קילוח חלב בתנור שבש"ך יו"ד סי' צ"ז: ובאמנה לכאן י"ל דרצפת עזרה שאני למ"ש התוס' פסחים (ס"ה) דבעזרה בין רובד לרובד הי' גומות, אולם הרי התוס' ב"ב (ס"ו) לגבי משקי בי מטבחיא בקרקע טהורים כתבו משום שא"א בלא המשכה דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה ממשכי אילך ואילך מבואר דאפי' בעזרה ממשכי ומ"מ אין משמעות שיהי' קטפרס משום שהרצפה חלקה, וביבמות (קכ"א:) דאמרי' לי' לר"מ אין מזכירין מעשה נסים ור"מ מאי מעשה נסים דלא ניין כיפין ע"ג כיפין הוי ורבנן דשישא הוי ור"מ אי אפשר דלא מסריך וניין פורתא, והכ"נ בודאי דלא מקרי קטפרס כיון דא"א דלא מסריך, ושאני בהא דמעילה (י"ז) דאיירי לענין התפשטות הדם ומסכים לזה גמ' דזבחים (ט"ו) ותוס' ב"ב הנ"ל: וידוע ג"כ משו"ת הרשב"א וברמ"א דלא ניכר הזחילה ל"ה זוחלין והגר"א סי' ר"א בטעם דאין הנזחלין מערבין משום דזוחלין ל"ה חיבור כמו קטפרס, עכ"פ דבזחילה מעט שאינה ניכרת ל"ה בכלל נזחלין שאין מערבין וא"כ הכ"נ ברצפה חלקה אע"ג דממשכי ל"ה בכלל קטפרס: פרפר כז.

בסי' ע' מ"ש בדברי המהרי"ט סי' י"ח הנ"ל שהביא בשו"ת ב"ש דאין זוחלין מטהרין לשאובין, רק דבשו"ט מקואות פ"ה הק' ע"ז והוכיח דהשקה לאו מדין טבילה הוא וראי' מפסחים (ל"ד) במי החג שנטמאו דאין זריעה להקדש, ואם איתא דמדין טבילה הוא, הרי כלי קודש שנטמאו מועיל להם טבילה כמתני' דשילהי חגיגה, הנלע"ד דמהא לא איריא שהרי באמת הר"מ בפ"י מאס"מ ה"י כתב באמת טעם אחר לגבי מי החג שהוא משום הואיל ונדחו וידחו ואילו לגבי זרעים שנטמאו כתב שהוא מטעם אין זריעה להקדש והלא דבר הוא עיין צ"ח פסחים שם, וי"ל דאדרבה מזה ראי' דהשקה מדין טבילה היא ולכך גבי מי החג לש"ל אין זריעה להקדש דלא עדיפי מכל כלי המקדש דמהני בהו טבילה לכך הוסיף הרמז"ל בהו טעמא דנראו ונדחו, אבל לגבי שתילי קדשים דהוא רק מטעם זריעה בעלמא סגי לי' בטעם אין זריעה להקדש: ומה דלא ניחא להר"מ גם לגבי שתילי קדשים הטעם דנראו ונדחו, משום המבואר בתוספתא הביאה הר"ש פ"ב דטבו"י חומר באוכלין מבמשקין שאוכלין אין להן טהרה ומשקין יש להן טהרה והק' בר"ש שהרי גם אוכלין יש להן טהרה ע"י זריעה, ות"י דע"י זריעה כחיטי אחרוני חשיבילא מקרי יש להן טהרה משא"כ מים ע"י השקה, והנה מבואר בתוס' זבחים (צ"ה) לגבי פילי של חרס חדשה בסוטה (ט"ו) דהיכי דהוי פנים חדשות ליכא משום דיחוי, ומעתה עולין דברי הרמז"ל כמין חומר מה דלא כתב כאן לגבי שתילי קדשים הטעם משום דיחוי ושינה כאן את טעמו ממ"ש בפ"א מה' תרומות בשתילי תרומה מטעם הואיל ונדחו ידחו והוא מירושלמי תרומות (פ"ט), והיינו טעמא דבשתילי זרעים כיון שע"י זריעה כחיטי אחרוני חשיבי ופנים חדשות באו ל"ה דיחוי לכך כתב בזה הטעם דאין זריעה להקדש, ולגבי מי החג דלש"ל אין זריעה להקדש כיון דהשקה מדין טבילה הוא אמר הטעם דנראו ונדחו כיון דבהשקת מים ליכא פנים חדשות, ומה דאמר בירושלמי ובר"מ לגבי שתילי תרומה דאסורין באכילה הואיל ונדחו ידחו פשוט ומבואר דאין זה מלשון דין דיחוי בקדשים דהרי לא מצינו בתרומה דין נראה ונדחה כלל רק הוא לשון מושאל והכוונה דאין טרפה חוזר להכשירו, ודוק היטב בכל הדברים טובים ומועילים לחקר ההלכה: חוץ להנ"ל י"ל ביישוב הר"מ שכתב במי החג הטעם דיחוי ובגמ' הטעם דאין זריעה להקדש, וי"ל דשני הטעמים יחד מתאימים, דהנה בטעם דיחוי יש להעיר למאי דאמרי' במנחות (ק"א) דכ"ש שנטמאו אין להן פדיון דכיון שיש להן טהרה במקוה כטהורין דמי, א"כ לא נדחו מעולם, רק דנראה הסברא בגמ' כיון שהוא בידו ועומדין ליטהר לכך חשיבי כטהורין, אבל במי החג אחר דעשו מעלה בהו דאין זריעה להקדש שוב אין עומדין ליטהר ממילא ע"י מעלה דרבנן שוב לש"ל דכטהורין דמי ונדחו גם מה"ת וכהא דזבחים (ע"ג) דאמרי רבנן לא יקריב אי אקריב לא מרצה שנדחה מה"ת, וע"כ מיושב שפיר הר"מ שבא להוסיף הטעם דיחוי מה"ת שהוא נצמח ע"י טעם הגמ' דאין זריעה להקדש ודוק היטב: פרפר כח בסי' ע"ד הבאתי משנה דמכשירין פ"ב מ"ג אבל אם קדמו מי גשמים אפי' כ"ש למי שפיכות הכל טמא כו' ור"מ פ"ב מטו"א בזה ובכ"מ הק' מה טעם יש בין קדמו אלו לאלו והרא"ש בפ"י כתב כשקדמו מי שפיכות אין מי גשמים מקב"ט דלא אחשבינהו לגשמים אבל קדמו מי גשמים שירדו כבר ניחא לי' ומקב"ט, והנה לכא' דברי הרא"ש מסכימים לדברי התוס' ב"ב (צ"ז) דבגשמים בעינן תרתי שיחשוב אותו מתחלה שיהיו משקין ואח"כ בעינן דניחא לי', ובנדה (י"ז) אמרי'

ג"כ דשלג אינו אוכל ולא משקה ואם חישב עליו למשקה מטמא טומאת משקה, וראיתי בשו"ת חק"י סי' ל"ב הק' דאיך טובלין בשלג טרם שחישב עליו למשקה והתורה אמרה מקוה מים, אבל נראה דלשי' הפוסקים דטובלין בשלג אף קודם שהופשר על כרחו דמקרי מים ומה דאמר הש"ס דבעי בשלג שיחשוב למשקה הוא לפי שהוא מי גשמים הנקפים אע"פ שהוא מים בעי מחשבה להחשב משקה להכשר כתוס' ב"ב הנ"ל והא תינח לענין הכשר אבל לענין טבילה כמו שטובלין בכל מי גשמים הכ"נ בשלג ודוק: ובענין זה כתבתי בתשו' להרב החו"ב מו"ה פישל מייזלש נ"י בטשעבין מה שכתב בשם ידידי הרב הגאון ר"י ווידערקעהר נ"י ראבד"ק פרעמסלא לחדש בגזרת די"ח דבר דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה דהוא רק בסתם מים משום דעלולין לקב"ט בלא הכשר כפירש"י פסחים (י"ד) ומשא"כ במי גשמים דל"ה משקה רק בחישב עליהן כתוס' ב"ב הנ"ל ל"ה עלולין לקב"ט כיון דצריכי מחשבה, ובזה תי' הא דנדה (י"ז) בשלג דחישב עליו למשקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו ונודע הקו' דהרי משקה הוי תחלה לעולם א"כ אע"ג דל"ה חיבור כפירש"י מ"מ נוגע קורט לחבירו ונעשה תחלה, ולהנ"ל מתורץ ורו"מ כתב דמתורץ עפ"י ג"כ קו' תוס' פסחים (י"ד) ד"ה עם עכ"ד, והנה לכאו' הערה גדולה העיר הרה"ג הנ"ל אבל לדעתי במחכת"ה אישתמיטתי משנה מפורשת מכשירין פ"ד מ"י בלעו משקין טמאים אע"פ שהוציאם שירדו עליהן גשמים טהורים ולא יסיקם אלא בידים טהורות ובר"ש שלא יחזרו המי גשמים שנטמאו ע"י הידים ויטמאו את התנור דמשקה מטמא כלי הרי ע"כ משום דנעשו תחלה וכמו"ש הרא"ש טבו"י פ"ב מ"ב דמשקין פסולין אין מטמאין כלי דלא גזור אלא במשקין שהם תחלה, גם מפורש בתוספתא דמי גשמים ג"כ מקרי עלולין לקב"ט והאי התוספתא הביאה הר"ש במכשירין פ"ד מ"י מה אם מי גשמים שעלולין לקב"ט מטהרין ברוב כו' והטעם אע"ג דצריכי מחשבה נראה כה"ג דאמר בזבחים (צ"ד) למ"ד ראוי לקב"ט הא נמי ראוי דאי בעי חשיב עלי' כו' והכ"נ כיון דמחוסר רק מחשבה שפיר מקרי עלולין לקב"ט, והארכתני עוד בפלפול ובישוב קו' התוס' פסחים (י"ד) הנ"ל ואכמ"ל: פרפר כט.

בסי' ע"ח מ"ש התוס' ב"מ (ה') לגבי לאו דלא תחמוד אפי' יהיב דמי אי הוי רק אסמכתא, אעורר בזה ע"ד הרבינו יונה ז"ל בס' שע"ת דהמפציר בחבירו ליתן מתנה עובר בלא תחמוד דקשה להבין דלמה יעבור משום ההפצרה אחר שנתן לו אח"כ מדעתו ורצונו, וראיתי בס' אר"צ הנדמ"ח שהגה"ק האדמו"ר מגור שליט"א דיקדק ועמד בזה ובס' הנ"ל כתב דהוא דברי הש"ע חו"מ סי' שנ"ט כל החומד עבדו או אמתו כו' והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו הר"ז עובר בלא תחמוד ומה לי מכירה או מתנה, ולעד"נ דבש"ע אין רבותא כ"כ משום דהרבה עליו רעים והפציר בו יותר חשוב כמו אנסו ע"ז כה"ג שכתבו התוס' סנהדרין (ו') ד"ה צריכא דפשרה הוי כמו מחילה בטעות ע"פ עצתן של הדיינים שהשיאו בו, והכ"נ בהפצרה ע"י מרבה רעים עובר בלא תחמוד אבל בהפציר בו מעצמו והבעלים הטו רצונם ונתנו מדעתם שיהי' עובר בלא תחמוד נראה לחידוש קצת: ונראה להעיר בזה ע"פ הירושלמי בכורים (פ"א ה"ח) דא"ר יוסי שאין מביאין בכורים מעבר הירדן תני אשר נתת לי לא שנטלתי לי מעצמי והיינו אף שניתן לבני גד ובני ראובן ברצון מ"מ כיון שהי' זה על הפצרתם מקרי שנטל מעצמו,

לפי"ז הכ"נ לגבי לא תחמוד באופן שהנתינה היתה ע"י הפצרה הוי כמו שנטל מעצמו ועובר, וראיתי בס' גה"ש העיר בחולין (קל"ג) דאמר אביי כיון דשמענא להא ונתן ולא שיטול מעצמו מיחטף לא חטיפנא מתנתא, מימר אמרי יהבו לי כו' והרי לפי הירושלמי הנ"ל גם בכה"ג הוי בכלל ולא שיטול מעצמו, וחשבתי דאפשר יש לו ענין במה דפליגי בכתובות (נ"ב) בנדרה היא וקיים לה הוא דר"א סבר הוא נותן אצבע בין שיני' ור' יהושע סבר היא נתנה אצבע בין שיני' דפליגי בסברא אי אזלינן בתר המעורר לדבר אע"ג דהבעל קיים מדעתו מ"מ כיון שתחלת התעוררות בא על ידה אי חשבינן המעשה על חשבונה, ועיין סנהדרין (מ"ד) דאמר רב ת"ל קום לך דא"ל אתה גרמת להם מה שיהושע אסר להם ביזת יריחו ובח"ס או"ח סי' ר"ח העיר מהמבואר בירושלמי סוף ברכות דיהושע גזר והקב"ה הסכים על ידו, ולהנ"ל י"ל דהוא דאמר כר' יהושע דהיא נתנה אצבע בין שיני' והכ"נ אמר אתה גרמת להם, ובזה י"ל בהא דשבת (נ"ו) ויטו אחר הבצע ר"מ אומר חלקם שאלו בפיהם ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע ופירש"י וקרא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו, ולהנ"ל יתכן להמליץ על בני עלי דגם ר' יוסי לא בא להאשימם שחטפו בזרוע רק דאמר כר"מ חלקם שאלו בפיהם, זולת דר' יוסי לשיטתו בירושלמי דבכורים הנ"ל דעבר הירדן אין מביאין בכורים דאשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי דהכ"נ מה ששאלו חלקם בפיהם עברו אמאי דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו ונחשב שנטלו בזרוע ודוק היטב ורשמתי דרך הערה חדשה: פרפר ל.

בסי' פ' בנדבק עור הבשר סביב החוט והבשר שבראש האבר מגולה כתבתי בשי' החכם הספרדי ושי' הבכ"ש והכא שכבר נימול כראוי הוי סד"ר כמו"ש בשו"ת ב"ש, ובאמנה בכה"ג שנדבק סביב החוט גם להחכם הספרדי הרי כיון דהחוט עם הבשר יחד הוי עטרה א"כ הכא איכא חופה רוב הקיפה של חוט דמעכב גם לשיטתו כמו"ש בב"י ובש"ך יו"ד סי' רס"ד, רק דבשו"ת ב"ש שם כתב דמשום שכבר נימול כראוי הרי מבואר ברמ"א בשם תה"ד דאפי' לא נראה רק מיעוט עטרה א"צ לימול שנית ובזה אפי' להבכ"ש דבשר ל"ה בכלל עטרה סגי בשליש בשר מגולה ובח"ס כתב דלאו דוקא שלישי אלא אפי' מקצת מגולה כיון דבנימול כראוי מה שצריך לתקן הוא רק משום מראית עין סגי בהכי: כן כתבתי אחר זמן בהמשך זה בתשו' להרה"ג מו"ה יחיאל צבי עפשטיין נ"י אבד"ק אזארוב בעובדא שנדבק עור הערלה נמשך ועולה גובה החוט עם הבשר עד הנקב רק שהוא במיעוט ההיקף והמוהל יודע שמל כהוגן וכתבתי שכמו בעובדא דלעיל שחופה היקף החוט הכ"נ בזה שחופה גובה החוט והבשר, מ"מ סגי מה שהחוט עם הבשר מגולה בהיקף עפ"ד התה"ד הנ"ל, ועוד יתרון למעליותא בנ"ד, דבעובדא דלעיל שהבשר חופה כל היקף החוט ההיתר רק ע"י מה שמגולה בשר הערלה למעלה אף שאין להבשר דין עטרה אליבא דהבכ"ש, משא"כ בנ"ד שחופה בגובה, הרי נשאר מגולה ברוחב מן החוט והבשר שנקראו עטרה, רק אי משום הא דשו"ת מהר"ם שיק הנ"ל דבחזר העור למקומו צריך למול שנית מה"ת, כבר הבאתי בפנים להוכיח דאין חילוק בין בשר המסורבל או שחזר העור דבכל גווני הדין שמתקנו רק משום מראית עין וכמו שהבאתי מפורש במכילתא ובכה"ג שמקצת מגולה ליכא גם מראית עין, רק שכתב הרמ"א דאם אפשר יתקן ע"י שימשוך העור למטה כו' ובנ"ד שלפי"ד המוהל קשה לתקן וע"י איזמל או מספריים מתיירא ע"כ לענ"ד שא"צ כלום בכה"ג: פרפר לא ואשר ציין הרב השואל

לשו"ת חבצה"ש סי' ע"ז הראני בני הרב הה"ג מו"ה אברהם נ"י מה שהביא בשו"ת שם קו' כגאאמו"ר רשכב"ה זצ"ל ביבמות (ע"א) דמקשה אלא דליתנהו בשעת עשי' ואיתנהו בשעת אכילה המ"ל לאו כאתילוד בין עשי' לאכילה וש"מ ערלות שלב"ז הוי ערלה, וקשה לפי הירושלמי שבת דליל ח' הוי ערלה ופוסלת משום דלילה אין מחו"ז א"כ דלמא ערלה שלב"ז ל"ה ערלה ומשכחת בכה"ג דבלילה בשעת עשי' מעכב, והשיג הרה"ג המחבר הנ"ל דהרי בפסח בעי' שיהיו הבעלים ראויים לאכילה ממילא כיון דבלילה הוי ערלה גם ביום א"ר לאכילה וסיים בתמי' על הגאון שיקשה כן, רק שחתר חתירה בפלפול מס' אה"ד לקיים הקו', אבל בני נ"י הראה דאדרבה הגאון המחבר הזה במחכת"ה שגה בפשט הענין שהרי פי' הגמ' דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשי' המ"ל, היינו דאפי' אי לא מעכב שעת אכילה תיפוק לי' דשעת עשי' מעכב, וא"כ מאי קאמר הכא כיון דלא חזי לאכילה בלילה משום שיהי' הערלה מעכב כו' הרי השתא עסקינן אי ל"ה ידעינן אם שעת אכילה מעכב, ולכן אתי קרא לאורויי על שעת אכילה באופן הנ"ל דליל ח' הוי ערלה בזמנה וקו' כ"ג אאמו"ר זצ"ל בתוקפה כתובה בהגהות כוכב מיעקב לירושלמי בס' ההשלמה: גם מה שהק' בס' הנ"ל במה דאמר ביבמות (ע"א) המול ימול אפי' מאה פעמים הוי אסמכתא בעלמא והרי אפי' בלא יתורא דקרא רק מדכתיב המול כדמקשה הש"ס חולין (פ"ו) מ"ש מהשבת אבידה דאמר השב אפי' כמה פעמים עיי"ש שהאריך, אבל כבר קדמו בבי"צ יו"ד ח"ב סי' ק"ס, עכ"ד בני יחי': פרפר לב.

בסי' פ"ח הבאתי מירושלמי תרומות (פ"א) דעכו"ם אין לו מחשבה, במשחר טל ילדותי רחש לבי בישוב הירושלמי יבמות (פי"ג ה"ב) דבעי כותי פשיטא שהוא מביא מהו שיעשה בהן שליח מאחר שהוא בהן נעשה שליח או מאחר שאין נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה בהן שליח, וקשה לפי"ד שו"ת המהרי"ט ח"א סי' קכ"ז דהקדש לא מהני ע"י שליח משום דמילי לא ממסרי לשליח א"כ דאפי' ישראל אין נעשה שליח להפריש קרבן מאי מבעי' לי' בנכרי, ודנתי בעצה דיש סברא דנכרי יהי' שליח בהקדש היכי דאיתא בדנפשי' יותר מישראל דכבר דברו במ"ש המהרי"ט דהקדש הוי מילי ואמאי לא נאמר דהוי מעשה משום דבדיבורא קעביד מעשה כדאמר הש"ס בתמורה לא תתני מימר דבדיבורא קעביד מעשה רק לפי"מ דאמר בסנהדרין (ס"ה) שאני מגדף הואיל וישנו בלב ל"ה עקימת שפתיו מעשה, והכ"נ בהקדש דמהני במחשבה דכתיב כל נדיב לב ושאני בתמורה דלא מהני במחשבה כמו"ש בשטמ"ק תמורה שם, גם כיון דבהקדש מהני שאלה ל"ה ההקדש מעשה וכה"ג דתוס' ב"ק (ק') ד"ה טיהר דרק היכי דקם דינא הוי הדיבור מעשה, ומשא"כ בתמורה דלא מהני שאלה, ולפי"ז אתי' שפיר בעי' הירושלמי די"ל אע"ג דישראל אין נעשה שליח בהקדש מ"מ נכרי נעשה שליח כיון דנכרי אין לו מחשבה כירושלמי תרומות הנ"ל וגם דלא מהני שאלה בנכרי כירושלמי סוף נזיר ומל"מ ה' מלכים וא"כ בדיבורא קעביד מעשה, ועיין ריט"א פ"א בבעי' דירושלמי תרומות (פ"א) קטן מהו שיביא שכתב דלא גרסינן קטן רק דהג"ה כותי מהו שיביא כמו בירושלמי דיבמות הנ"ל ועולה שפיר משום דנכרי אין לו מחשבה מה"ת אמרי' בדיבורא קעביד מעשה ודוק, ובתשו' להחוב"ב כמ' יצחק רעדליך נ"י בקראקא כתבתי אריכות בזה ואכמ"ל: פרפר לג.

והוספתי נופך אח"ז בישוב קו' התוס' חולין (כ') שהק' דהכא אשמעינן הש"ס דאם המיר במזיד מומר דלא נימא ארבעים בכתפי' וכשר, ובתמורה (י"ג) משמע דמה"ד ראוי להיות תמורה במזיד יותר מבשוגג דקאמר יהי' לרבות שוגג כמזיד, ונראה ע"פ האמור הנה מה דלוקה בתמורה משום דבדבורא קעביד מעשה הוא רק משום דלא מהני שאלה בתמורה כדאמר בירושלמי (פ"ז דדמאי) אין נשאלין על התמורה ובש"ס נזיר (ל"א) מה תמורה אפי' בטעות כו' ולכך הוי הדיבור מעשה, והנה מה דאין נשאלין על התמורה מבואר שם דהוא מקרא דיהי' לרבות שוגג כמזיד דתמורה אפי' בטעות, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' שהק' במה דמרבין יהי' לרבות שוגג כמזיד ולא מרבי להיפוך תמורה במזיד לאשמעינן דארבעים בכתפי' וכשר, משום דמה דצריך לאשמעינן דארבעים בכתפי' וכשר הוא רק אחר דמרבי קרא יהי' לרבות שוגג כמזיד דתמורה אפי' בטעות ואמרי' דלוקה על התמורה משום דבדבורא קעביד מעשה לכן סד"א דבמזיד לא תחול תמורה משום דארבעים בכתפי', משא"כ קודם דמרבי שוגג לא תקשי לומר דמרבה קרא מזיד בתמורה אע"ג דארבעים בכתפי', דהרי אי לאו דמרבה שוגג לא הי' ארבעים בכתפי' דאין לוקה משום דהוי לאו שא"ב מעשה ודוק היטב, וכתבתי בהמשך תשו' לתלמידי הנגיד החריף מו"ה אלטר ביאלוולאס נ"י ביאסלא: פרפר לד.

בסי' צ"ה בשאלת בכור שמכר לנכרי האם בקנין כסף והי' לו ג"כ משיכה אבל רק למבוי שהוא ר"ה דלא מהני משיכה, הבאתי מ"ש הט"ז סי' ש"כ סק"ו דצריך שימשוך הבהמה לר"ה או לסמטא שהוא תמוה מאוד דהא בר"ה לא מהני משיכה, וכתבתי לדון עפ"ד הבל"י במבואות שלנו, הנה אח"ז רחש לבי בנידון שאלתינו עוד סניף מחידוש נפלא הנמצא בתורי"ד (ב"מ ט') בהא דאמר אי בר"ה קני והיינו דאף דקיי"ל דמשיכה לא קני בר"ה מ"מ בבעלי חיים שאני דמשיכה קונה בהו אפי' בר"ה משום דמשיכת בע"ח אינו משום מכניס אותו לרשותו רק משום עקירת יד ורגל, והגם שלא הובא דעה זו בש"ע ואדרבה בש"ע חו"מ סי' קצ"ז סעי' ב' נראה דלא ס"ל לחלק, עכ"פ אפשר יש לצרף דברי התורי"ד לסניף כמו בנדון שאלתינו שנעשה המשיכה לבהמה במבוי שהוא ר"ה, והאומנם שאין אתי התורי"ד לב"מ רק מאשר נשאלתי מכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם מו"ה דוד משה ראבינאוויטש חתנא דבי נשיאה הרהגה"צ מראדאמסק שליט"א שתמה על התורי"ד מש"ס כתובות (ל"א) דפליגי רבינא ורב אחא וס"ל לרבינא דמשיכה אפי' בר"ה קונה ודייק מרישא הי' מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הא הוציאו מרשות בעלים ומת חייב כו' ולהתורי"ד מאי ראי' הרי הכא בבע"ח שאני והתמי' עצומה: וכתבתי ליישב דהרי בתורי"ד הסביר טעמו דבע"ח קונה משיכה אפי' בר"ה משום דמשיכת בע"ח אינו משום מכניס רק משום עקירת יד ורגל, ולפי"ז לכאן הוא תלוי בפלוגתא דתנאי בב"ב (ע"ה:): לימא כתנאי כיצד במשיכה כו' כיון שעקרה יד ורגל קונה רבי אחא אמר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כת"ק ושמואל דאמר כו' אחא אמר לך רב ע"כ לא קאמר רבי אחא אלא בבע"ח אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתא קיימא אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה לה כולה, ושמואל אמר ע"כ לא קאמר ת"ק אלא בבע"ח דכיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקרא קיימא כו', ולהלכה קיי"ל בש"ע סי' קצ"ז סעי' ג' כת"ק דכיון שעקרה יד ורגל קנאה ועיין סמ"ע סי' קצ"ח סק"ה ומטעם דבע"ח כיון דהתחילה לעקור ידה ורגלה תזוז שוב מאלי' בכל גופה, ועל יסוד זה בנוי

סברת התור"ד דבבע"ח משיכה קונה אפי' בר"ה כיון דמשיכת בע"ח תלוי בעקירת יד ורגל, אבל כ"ז למאי דקיי"ל כת"ק משא"כ אליבא דר' אחא דלא סגי בעקירת יד ורגל, ולפי"ז נסתלקה התמי' לש' התור"ד מש"ס כתובות הנ"ל דשם הרי איירי בה רבינא ורב אחא, רק אפי' אין זה ר' אחא דמתניתא דב"ב עיין סה"ד מ"מ רבינא דייק מרישא או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב מדבעי דוקא הוציאו מרשות בעלים איכא למשמע דאתי' אליבא דר' אחא בב"ב דלא סגי בעקירת יד ורגל דאל"כ משכחת דאפי' הבהמה קיימא בדוכתא ברשות בעלים שיחייב הגנב, וא"כ דס"ל לתנא דהכא דלא תלי' בעקירת יד ורגל ממילא לדידי' גם לענין משיכה בר"ה לא מהני אפי' בבע"ח ומשא"כ לדידן דסגי בעקירת יד ורגל, ומעתה שאין סתירה מהש"ס לש' התור"ד אפשר להשתמש בו לסניף בנדון שאלתינו ודוק: פרפר לה בסי' צ"ו הבאתי מ"ש במחצה"ש וח"ס דטוב יותר למכור בחמץ ובכור לנכרית שיועיל בה קנין חצר דלא מהני בנכרי משום דחצר מטעם שליחות ואין שליחות לנכרי, אעורר בענין זה בדברי רבינו גרשון בבכורות (ג') בעובדא דרב מרי בר רחל הויא לי' ההוא חיותא הוה מקנה אודניהו לעכו"ם שפי' הרבינו גרשון ז"ל שהקנה לעכו"ם שלא בפניו וזיכה לו ע"י בניו הגדולים, שהוא תמוה הרבה דהא אין זכי' לעכו"ם דזכי' מטעם שליחות, ונשאלתי כן מכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה אביש אייזען בירושלים תובב"א: והשבתי באופן אחד דרך הערה של פלפול, הנה בע"ז (ע"א) דרב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה מנא אמינא לה מדאמר להו רב להנהו סבייתא כו' ופריך ותקני לי' כליו וכבר נודע קו' המפורשים דחצר משום שליחות ואין שליחות לנכרי ותי' בשו"ת פנ"י ח"ב סי' ה' וקצה"ח סי' קצ"ד דהוא לרב אשי לשיטתו בב"מ (ע"א) דכי אמרי' אין שליחות לנכרי ה"מ אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוי שליח וה"מ בתרומה אבל בכה"ת יש שליחות עכ"ד, והנה בשבת (קנ"ד) בהא דרב אשי אכשרי' לרב מרי בר רחל ומני' בפורסי דבבל עתו"ס שם ולפי"ז אתאן שפיר דברי הר"ג בעובדא דרב מרי בר רחל בבכורות דזיכה לנכרי ע"י בניו הגדולים משום דרב מרי דאכשרי' רב אשי ומני' בפורסי כל מילי דמר עביד כרב אשי ואיהו ס"ל דיש שליחות לנכרי בכה"ת חוץ מתרומה ודוק כי חדש: פרפר לו.

בסי' צ"ט הבאתי מתו"ט טהרות (פ"ט) דבחצי שיעור ל"ה למשחה לגדולה כתבתי במק"א בתשו' להרב החו"ב מו"ה צבי אלימלך שפירא נ"י בהרה"ג אבד"ק בירטש ז"ל ע"ד ההערה בנזיר (כ"ט) דמקשה לר"ל דאמר כדי לחנכו במצות הא קאכיל כהן נבילה, והעיר בשו"ת כ"ס יו"ד סי' ח"י דלר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת הרי יכול לחלק בין הכהנים בח"ש להתו"י יומא (ל"ט) דמקיים מ"ע דאכילת קדשים בח"ש, וכן יש להעיר כן במנחות (מ"ה) דסד"א דאשתרי מליקה לגבי' אישתרי נבילה לגבי' ובתוס' אי שייך לומר מצותו בכך, והרי אפשר באכילת ח"ש, ועיין דול"צ והדברים עתיקים, אך להתו"י ניחא דלא מקיים בח"ש מ"ע דאכילת קדשים מהאי טעמא דל"ה למשחה לגדולה: וע"ד קו' האו"ח פסחים שהביא בהא דמנחות (מ"ה) הנ"ל דאס"ד דנבילה אשתרי לכהנים א"כ למ"ל קרא ואכל לא תאכלוהו דיבא אי' נבלה ויחול על אי' חלב לריה"ג ביומא (ל"ו) דנבלה הוי להנל"ע וליכא נפ"מ לעבור בב' לאוין כתוס' ב"מ (ס"א) וליכא ג"כ נפ"מ בכהנים דלקי אלהנל"ע לפירש"י תמורה (ד') לסד"א דנבלה אשתרי לכהנים עכ"ק המחודדת: גם בזה אמרתי בטל ילדותי ליישב דלכאו' איך הוי נבלה להנל"ע לריה"ג

הרי הוי לאו הכולל יותר מעשה דל"ה להנל"ע להר"מ ה' תמורה דהכ"נ הלאו דנבלה כולל גם גיד דאוכל גה"נ של נבלה חייב שתיים לת"ק בחולין (ק"א) והעשה לגר תתנו ליכא בגה"נ לריה"ג לשיטתו דאמר בפסחים (כ"ג) אבע"א דלריה"ג הכ"נ גה"נ אסור בהנאה, אך באמת לק"מ דהרי לריה"ג גם לאו דנבלה לא חל אגיד כדאמר בחולין (ק"א) מאן חכמים ריה"ג דבגה"נ של נבלה א"ח אלא אחת, והנה התוס' יבמות (ל"ג) הק' דניליף דאחע"א בכולל מקרא ואכל לא תאכלוהו דחל נבלה אחלב בכולל קל על חמור ות' דחלב קל שהותר מכללו, ולפי"ז מתורץ היטב קו' האו"ח דאדרבה לפי הסד"א דנבלה הותרה לכהנים והוי גם נבלה הותר מכללו ממילא הוה ילפינן לכל אי' דחל בכולל על חמור והי' א"כ חל לאו דנבלה אגיד ממילא הי' לפי"ז נבלה לאו הכולל יותר מעשה ול"ה להנל"ע ומה דאמר ריה"ג דהוי להנל"ע הוא רק אחר דידעינן דנבלה לא אישתרי לכהנים, דוק והבן היטב, וכל אלה עתיקי ילדוטי לכן קצרתי בהם: פרפר לז.

עוד באותו ענין דלמשחה לגדולה כתבתי בתשו' להחריף מנחם בראכפעלד במישלניצא בהא דפסחים (ע"א) דאר"ה ברי' דר"י משמחו בשעיר הרגלים אמר רבא ב' תשובות בדבר חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין צלי אין נאכלין ושמחה בחי ליכא כו' וקשה דמשמע דוקא שמחה הוא דליכא הא מ"ע ואכלו אותם מקיימי באכילה זו והרי בקדשים בעינן למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים מה דליתא בחי עכ"ק, ונ"ל דבירושלמי תרומות (פ"ד ה"ד) אמר לך נתתי למשחה לשמחה, מבואר דבכלל למשחה הוא לשמחה א"כ באמת היינו דמקשה הש"ס ושמחה בחי ליכא ולא קאמר מטעם דל"ה למשחה משום דהיינו הך דלמשחה ולשמחה חדא הוא ודוק: פרפר לח.

ומה דקשה ג"כ בסתירת ש"ס דילן והירושלמי ר"ה פ"א ה"א ובכ"ד קיימה ר' אבודמא נחותא בכהנים בשעיר וקשה להירושלמי מה דמקשה בש"ס דילן שמחה בחי ליכא, הנ"ל בזה הנה בק"א מנחות (ס"ג) העיר בדבר החדש דבישול חטאות ציבור הותר בשבת כמו הקטר חלבים ואימורין דהוי מצוה ולא דמי לפסח שאין צלייתו דו"ש משום דל"ח לאכילה ביום, אבל בשטמ"ק שם כתב דאין בישול הקרבנות דו"ש, והנה לשי' הק"א אין להקשות ממתני' דמנחות צ"ט) דחל יוה"כ להיות בע"ש שעיר של יוה"כ נאכל לערב והבבליים אוכלין אותו כשהוא חי ואין הבישול דו"ש, דהתם לא דחי שבת של לילה בקרבן של יום וכה"ג דאין חלבי יוה"כ קרבין בשבת, ועפ"ד הק"א י"ל בישול קו' הגהת מנח"א בארוך לש"ך סי' צ"ה בהא דזבחים (צ"ז) בכל יום נעשה גיעול לחבירו דתקשי על יום השבת שלא בישלו בהם, ולהאמור הרי באמת בישלו בהן חטאות הציבור, ואמנם דברי הק"א הם נגד גמ' מפורשת פסחים (ע"א) הנ"ל חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין כו' הרי שאין דו"ש וכפירש"י, אבל נראה שהדבר תלוי בפלוגתא דרבי וראב"ד ש במנחות (ע"ב) דרבי דאמר נקצר שלא כמצוותו כשר ומ"מ דוחה שבת משום דחביבה מצוה בשעתה כמו הקטר חלבים ואיברים אע"ג דכשרים כל הלילה וראב"ד ש אמר שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת וזה לא שייך רק לגבי הקטרה משום דהשחיטה הוא צורך ההקרבה, ומשא"כ לטעמא דרבי גם בישול חטאות י"ל דדוחה שבת משום חביבה מצוה בשעתה ובפרט למ"ש בשו"ת ח"צ סי' קנ"א ע"פ הרמב"ן דאפי' בשלמים הנאכלין לב' ימים ולילה א' עיקר מצותו ביום הראשון וכדכתיב

ביום זבחכם יאכל ומפורש באמת בתו"כ פ' צו קט"ז ביום הקריבו את זבחו מצוה לאכול ממנו ביום הראשון וא"כ הכ"נ בחטאות ציבור חביבה מצוה בשעתה להתיר הבישול בשבת כדי שיאכלו הכהנים ביום זבחו, רק למאי דדחי ראבר"ש דשאני הקטרה שכבר דחתה שחיטה את השבת אין בישול החטאות דו"ש, והנה בירושלמי סופ"ק דר"ה פשיט ל' דקצירת העומר דו"ש אע"ג דנקצר מבעו"י כשר ובשו"ת ח"צ סי' קט"ו בישוב הרמז"ל שסמך על סוגי' הירושלמי ומשום דחביבה מצוה בשעתה וא"כ מיושב קו' הנ"ל מה דל"ק להירושלמי קו' הש"ס פסחים (ע"א) דשמחה בחי ליכא משום דהירושלמי לשיטתו באמת לא היו נאכלין חי שבישול שעירי הרגלים ה' דוחה שבת ודוק היטב: פרפר לט.

בסי' ק"א בשי' רש"י נזיר דחטאות המתות לא גמירי כ"א בבהמה ולא בחטאת העוף כתבתי במק"א בישוב הר"מ פ"ב משקלים ה"ב שהיו שופרות לקיני חובה שהק' היש"ש מימא (נ"ה) דא"ר יהודה לא היו שופרות לקיני חובה משום חטאת שמתו בעלי' ונברור ד' זוזי ונשדי במיא והנך נשתרי קסבר ר"י אין ברירה וא"כ הרמז"ל דפסק ג"כ אין ברירה איך פסק כאן כרבנן דלא כר"י: ונ"ל דלכאו' קשה לפי שי' רש"י הנ"ל בנזיר א"כ הכא אמאי אר"י שלא היו שופרות לקיני חובה משום חטאת שמתו בעלי' הרי בעופות לא שייך זה, רק לדברי השעה"מ שהבאתי בפנים ניחא דלר' יהודה לשיטתו בתמורה (י"ט) דחטאת ציבור מתה דלית ל' חמש חטאות בחד מקום גמירי להו א"כ דה"ה בקיני חובה שהן חטה"ע איכא דין חטאת שמתו בעלי': אמנם הרמז"ל אף שפסק כר"ש דאין חטאות ציבור מתה מ"מ לא חילק בין בהמה לעוף, גם בפ"ד מפהמ"ק הי"ד הביא דין מתני' דגיטין (כ"ח) השולח חטאתו ממדה"י מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים דמוקי לה ר"פ בחטה מבואר שיטתו דגם בחטה"ע איכא דין חטאת שמתו בעלי' ובשעה"מ עמד בזה, אבל בס' ויקן יוסף מערכת ותמנ"ע כתב לתרץ דאע"ג דבעוף לא גמירי דתמות לא עדיף מחטאות הציבור אע"ג דליכא בהו דין חטאות המתות מ"מ לרעי' אזלו ואפי' להתוס' יומא (נ') דרעי' הוא רק מדרבנן מ"מ גם בעוף אמרי' הכי וכיון דמן הדין רועה מדרבנן ואין פדיון לעוף ממילא למיתה אזלא וכמו"ש התוס' יומא (ס"ה) ד"ה ומשום עיי"ש, ולפי"ז מיושב הר"מ כמין חומר, דהש"ס יומא יפה אמר אליבא דר' יהודה דלא מהני דנברור ד' זוזי משום דאין ברירה, אבל הרמז"ל לשיטתו דפסק כר"ש דחטאות המתות לאו בחד מקום גמירי ולכך אין חטאת הציבור מתה וה"ה בחטה"ע לא גמירי דתמות רק משום רעי' מדרבנן וא"כ שוב מהני דנברור ד' זוזי דברבנן יש ברירה ודוק היטב, ובתשו' להחריף ארי' ליב רייך תלמיד ישיבת כוכב מיעקב בטשעבין כתבתי עוד אריכות פלפול בזה וכאן קצרת: פרפר מ.

בסי' ק"ד בהא דזבחים (צ"ג) דאר"א מ"ח שנטמאו מטהרין ואמר רבה ר"א בשי' ר"ע רבו אמרה, כתבתי בתשו' להאברך החריף מו"ה אברהם יעקב גראס בקשאנוב על הערתו בגמ' הנ"ל דר"א אמר מ"ח שנטמאו מטהרין ובס' חק נתן בפ' התוס' שם דר"א לא בעי אחר קידוש מקום טהור, והרי התוס' יומא (מ"ג) הק' דלמ"ל קרא דטבו"י כשר בפרה דמהיכי תיתי לפסלו ות' דסד"א מדבעינן להניח במקום טהור בעינן גם גברא טהור קמ"ל והשתא לר"א דאחר קידוש ל"ב מקום טהור הדק"ו: לפום רהיטא י"ל כיון דבגמ' שם דר"א בשי' ר"ע רבו אמר ממילא ל"ק לדידי' קו' התוס', דהנה בסוטה (ל')

אמר וכ"ת דאיכא למיפרך מה לטבו"י שכן אה"ט הא אייתי ממחו"כ ולא פרכי והיינו דר' יוסי יליף רביעי בקודש בק"ו ממחו"כ ולא חשיב ליה ר' יוסי פירכא משום דהשתא דטבל אזלא האי טומאה פירש"י עיי"ש, והנה בפסחים (י"ט) אמר דר"ע דאית ליה שלישי בחולין לית ליה ק"ו דר' יוסי ופירש"י דלית ליה ק"ו דר' יוסי משום פירכא דדור אחרון דמה לטבו"י שכן אה"ט נמצא דהדבר בפלוגתא אי טבו"יהוי בגדר אה"ט, ולפי"ז יתכן דמ"ש התוס' ביומא דבלא קרא הוי ידעינן דטבו"י כשר בפרה דמהיכי תיתי לפסלו הוא רק לדין דטבו"י קלישא טומאתו דמשטבל אזלא לה טומאה אבל לר"ע דטבו"י מקרי אה"ט מסתבר לפסול בפרה כמו טמא וא"כ מתורץ קו' כאן אליבא דר"א דבשיטת ר"ע אמר ודו"ק: פרפר מא.

ובדברי התוס' פסחים (ס"ט) ד"ה שמא יעבירנה שנזכרו בפנים וז"ל וא"ת ואמאי חיישינן להכי הלא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים וי"ל דמעביר בכלי אבנים וכלי גללים דלא מקב"ט נשאלתי דמכיון שנטמא הנושא את המים ממילא פוסל גם את המים דל"ה הנחה במקום טהור, ונלע"ד שי"ל דבר חדש ע"פ הירושלמי בכורים פ"ג ה"ד הנחה מה שתתיר למחו"ז הניחן בלילה מהו פ"י משום דכתיב והניחו לפני מזבח וגו' וכיון שהיתה ההנחה שלא בזמנו אף שמונח אח"כ ממילא בזמן מצותו חשיב כמחוסר הנחה וכה"ג בשבת (כ"ג) בעששית שהיתה דולקת והולכת כל היום למוצ"ש למ"ד הנחה עושה מצוה מניחה ומדליקה דהנחה מבעו"י לא חשיבה הנחה, וביומא (כ"ט) כיון שסדרו שלא כמצותו נעשה כמי שסדרו הקוף דבתר שעת הנחה אזלינן, ולפי"ז הכ"נ לגבי מ"ח דכתיב והניחו במקום טהור י"ל דליכא עכובא כ"א היכי שתיכף בשעת הנחה כבר הו' המקום טמא, אבל הכא בשעה שנטל המ"ח בידו טהור הו' רק שנטמא ע"י המים והרי כתיב והניחו במקום טהור ובתחלת ההנחה הו' טהור אף שנטמא אח"כ בהנחה דממילא אין זה בכלל והניחו כה"ג דבכורים דהנחה דממילא ל"ה בכלל והניחו, ובשו"מ ח"ג הביאו בחי' הרמ"ל למס' פרה הק' דגם בקק"ל דכתיב תאכלו אותו במקום טהור עיין זבחים (נ"ה) יהי' דינו כמ"ח דאין ניצול בצ"פ, ולמ"ש ניחא דהכל תלוי רק בהנחה ושאני מ"ח דכ' והניחו במקום טהור ודו"ק: פרפר מב.

בסי' ק"ח בישוב קו' התוס' תמורה (י"ט) ות' והא דתני אשם בן שנה והביאו בן שתים כשר איירי בשלא לשמו ומה שכתבתי בהסבר פלפול יפה, כן במק"א בתשו' להרב הנגיד החו"ב מו"ה צבי הלל שפירא נ"י ברישא כתבתי בישוב הערתו במנחות (צ') אשם נדבה מי איכא שהק' בחי' הרשב"א דהרי איכא אשם נדבה לר"א דאמר אדם מתנדב א"ת בכל יום והוא לפלא לכאו' שהרי בזבחים ע"ז אמר דאין יכול להתנות אם מצורע על א"ת דאמרי בדכרי מחלפי לך דאשם מצורע בן שנה וא"ת בן שתי שנים עכ"ק, אבל ע"פ האמור מיושב משום דבמנחות צ' דאיירי התם באשם מצורע ששחטו של"ש דכשר בן שתים עולה קו' הרשב"א לנכון והארכתי עוד שאין כאן מקומו: פרפר מג.

בפנים הבאתי פירש"י נדרים (ט') דבל תאחר ליתא בנדבה ומה שהק' ע"ז בצ"ק מר"ה ד' כתבתי עוד במק"א דרך פלפול דפירש"י בנדרים הרי איירי שם לדברי ר"מ ולדידי' יש הוכחה דבנדבה ליכא בל תאחר, דהנה בר"ה (ד') דמקשה ופסח בר מקרב ברגלים הוא זימנא קביעא ליה ואי לא אקרבי' אידחי וכתב בט"א בכוונת הגמ' דאין עובר בב"ת

אלא בדבר שלאחר איחורו אכתי בר תשלומין הוא כלישנא דקרא לא תאחר לשלמו משא"כ פסח דאי לא אקרבי' בזמנו לית לי, תשלומין לא שייך גבי' הלאו דב"ת כלל, ולענ"ד יש לו מקור בירושלמי כאן ר' חגי בעיא קומי ר' יוסי כתיב וביום השמיני ימול עבר ולא מל א"ל לא תאחר לשלמו דבר שהוא ניתן לתשלומין ודו"ק [ומהירושלמי כאן הקשו האחרונים על שי' הרוקח ה' לולב מ"ש דמילה שלב"ז תשלומין דשמיני הוא דמשה"נ ל"ה מעשהז"ג וצריך קרא דאותו ולא אותה והרי בירושלמי מפורש דמילה ל"ה בתשלומין] אך לפי"ז נמצא הוכחה דבנדבה ליכא לאו דב"ת כיון דא"ח באחריות ול"ה בר תשלומין דבגמ' מייתי קרא והי' בך חטא ולא בקרבנך חטא שאין הקרבן נפסל בב"ת וקשה דתיפוק לי' דא"כ בנדבה כיון דנפסל הקרבן ול"ה ג"כ בתשלומין ליכא ב"ת וכבר הק' כן בט"א, רק דבאמת מקרא זה דממעט ולא בקרבנך חטא נשמע דבנדבה ליכא ב"ת, אבל בט"א לקמן כתב דדרשא זו ולא בקרבנך חטא אתי' רק אליבא דר"מ דס"ל דברגל אחד עובר בב"ת וא"כ העשה דובאת שמה והלאו דב"ת באין כאחת, אבל לדידן תיפוק לי' שלא נפסל הקרבן דא"כ לא משכחת הלאו דב"ת כלל שכבר נפסל הקרבן מרגל ראשון דעבר בעשה רק דאתי' הדרשא אליבא דר"מ דוקא, ולפי"ז מתורץ קו' הצ"ק דמה דדריש בר"ה מגז"ש דנדבה ג"כ איתא בב"ת הוא שפיר לרבנן, אבל פירש"י דנדרים אתי' שפיר לר"מ התם דלדידי' יש הוכחה דבנדבה ליכא ב"ת אע"ג דעבירת עשה ודאי איכא דבקרא ובאתם שמה כתיב נדריכם ונדבותיכם מ"מ לאו דב"ת ליכא בנדבה אליבא דר"מ ודוק ע"ד חדוד התלמידים: פרפר מד.

ובענין בל תאחר נמצא חידוש בתוס' תמורה (י"ח) ד"ה אפי' ממרעייהו וז"ל דסד"א כיון שהם תשושי כח א"צ להעלותם הואיל ואינו תחילת הקדש כגון ולדות ותמורות ובהגהות חק נתן שפי' דבולדות קדשים ותמורה כיון שלא הקדישו בפיו ליכא ב"ת שהוא מוקשה מדלקמן דפריך ולרבא מעצרת בעי מיכלי דמפורש דאיכא בולדות קדשים בל תאחר ובס' ט"ת עמד בזה, וכתבתי ליישב דהתוס' שכתבו חידוש זה ג"כ לגבי תמורות קדשים דליכא בהו לאו דב"ת יותר קשה מש"ס ר"ה (ה'): לא תאחר לשלמו הוא ולא חילופיו כגון שהומם בתוך הרגל וחיללו ועבר עליו הרגל סד"א הואיל ומכח קמא קאתי כמאן דעבר עלי' כול' רגל דמי קמ"ל, הרי ממעט רק שאין מצטרף הוא וחילופיו לג' רגלים אבל בתמורה עצמה איכא בל תאחר וחידוש שלא עמד בזה בס' ט"ת שם, אבל באמת מה נפלא לראות בירושלמי ר"ה שם דא"ר יוסה לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו כהדא דתניא ואל פאה"מ לא הביאו ולא את חליפיו מבואר בשי' הירושלמי דבתמורה ליכא בל תאחר כלל ועוד יותר נפלאות דליכא בה דין שחוטי חוץ רק דלהלן בירושלמי אר"י פירשה לענין שאין מצטרף הוא וחליפיו לג' רגלים כשי' ש"ס דילן וא"כ דהתוס' תמורה (י"ח) הנ"ל דבולדות קדשים ותמורה ליכא ב"ת הוא עפ"י שיטת ר' יוסה בירושלמי ולא קשה ע"כ קו' הנ"ל בש"ס דילן דמבואר דאיכא ב"ת בולדות קדשים אע"פ דל"ה הקדש פיו כיון דבאמת פליגי בזה ש"ס בבלי וירושלמי ודו"ק: פרפר מה.

[מבהמ"ח] ג"א נכנסתי בענין בתשו' הנ"ל להשואל הב' החריף קלמן רינדער נ"י בטארנא במה שבא השואל לתרץ קו' בתוס' תמורה (י"ח) הנ"ל דלקמן דמקשה מעצרת בעי מיכלי' אהא דהעיד ר' פפייס שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג, משום דעל כרחו מיירי שהקדישה מעוברת דאל"כ עבר על

האמבב"ת במשך ט' חדשי העיבור ובכה"ג חשיב עובר לקבולי קדושה כפירש"י ותוס' לקמן (כ"ה) לכך איכא ב"ת, והנה לכא' דבריו בהשכל, אבל הרי לדבריך לא משכחת לעולם ולדות קדשים שהקדישה ואח"כ נתעברה כיון דזמן עיבור ט' חדשים ובנדה (כ"ד), איבעיא לי' אי יולדת לשבעה, וא"כ גם התוס' תמורה (י"ח) איירי בהקדישה מעוברת והדק"ן, זולת מה שי"ל דמשכחת בבהמה דקה דיולדת לה' כמבואר בבכורות (ח') ומשא"כ בהא דהעיד ר' פפיס שהיתה לנו פרה דהיא בהמה גסה: ובעיקר סברת התוס' שלא יעבור בב"ת בולדות קדשים ותמורות משום דל"ה הקדש פיו יש להעיר דאזלי בשיטתם בתוס' ר"ה (ד') ד"ה ומעשרות דבטבל כל זמן שלא הפריש ליכא ב"ת, אבל ידוע מה שהקשו ע"ז מירושלמי שקלים פ"ג ה"א דא"ר יוסי המשהה טבלו עובר בב"ת והרי דאפי' ליכא הקדש פה איכא ב"ת, ולפי"ז מיושב דקו' הש"ס מעצרת בעי מיכלי היא ע"פ שיטת הירושלמי שהוא באמת השגה לדהתו"ס בר"ה, ולפי פ' הפנ"מ שם דפליגי בזה ר' יודן ור' יוסי דרק ר' יודן ס"ל הכי דמשהה טבלו עובר בב"ת ור' יוסי מקשה בלשון בתמי' א"כ דהתו"ס עולים בשיטת ר' יוסה וקו' הש"ס הוא אליבא דר' יודן בירושלמי, ויתכן עפ"ז להמשיך בדברי הירושלמי שהביא כאאמו"ר שליט"א דר' יוסה דאמר בירושלמי דר"ה דליכא בתמורה לאו דב"ת הוא לשיטתו כאן בירושלמי שקלים דבטבל ליכא ב"ת ודו"ק, זה שחדשתי במועדו לפני כמה שנים: אברהם וויידענפעלד.

פרפר מו.

בסי' קי"ג בקו' המנ"ח בחגיגה (כ"ו) דמקשה הש"ס דהוי כלי העשוי לנחת והרי למ"ש הצל"ח דכ"ש מקב"ט אפי' מראשון ושני דחה"ק משוי לי' אוכלא א"כ הכ"נ אע"ג דהוא כלי העשוי לנחת מקב"ט מטעם אוכל עיין בפנים מ"ש בזה, ובמק"א בתשו' חשבתי לתרץ ע"פ התוס' יבמות (ז) מ"ש דדייק מדקתני הוציאוה הוציאוה תרי זמני דאי לאו דהוי אי' דאו' לא הי' ממהרין כל כך עכ"ל, לפי"ז הכ"נ מקשה הש"ס על שאמרו הזהירו שלא תגעו בשלחן והרי הוא כלי העשוי לנחת דאי משום דה"ק דרבנן לא היו אומרים בלשון הזהירו בדמיון שכתבו התוס' שלא היו אומרים הוציאוה תרי זמני שהוא דרך אזהרה וגם שהה"מ פ"א מאישות כתב דברבנן לאו כ"ע זהירי א"כ לגבי טומאה דרבנן מטעם דה"ק לא היו משתמשין בלשון הזהירו דע"ה לא צייתי להזהר בה ושאני טומאת ע"ה גופא דאחמירי עלי' חכמים כדאו' לענין הע"ש וכ"ד כתוס' חגיגה (כ"א), זה בהשקפה ראשונה, אבל ז"א דהרי בברכות (ח') אריב"ל לבניו הזהירו בורידין כר"י אף שהוא רק דרבנן השתמש בלשון הזהירו: אמנם בתשו' להשואל בסוגי' דחגיגה שם הזהירו שלא תגעו בשלחן ובתוס' שם בכהנים ע"ה הנכנסים להשתחוות בהיכל, והרי בתוס' חגיגה (י"ט) בשם הר"מ מפנטיזא דמה שגזרו על ע"ה הוא רק משום שמא ישבה עליהן אשתו נדה והוא נושא את המדרס ולפי תוס' יומא (ה') דמחוסר בגדים שנכנס להיכל חייב מיתה א"כ הכא שנכנסו הכהנים ע"ה להיכל על כרחו שפשוטו בגדיהם ולבשו בגדי כהונה א"כ שוב אין יכולים לטמא את השלחן דמשפירש מבגדיו הוי רק ראשון לטומאה שאין מטמא כלי, והיא הערה יפה וכע"ז הק' התוס' חגיגה (י"ט) בהא דנדה (ל"ג) עיי"ש: ואמרת ע"פ הקדמת קו' המנ"ח הנ"ל דהשלחן אפי' דהוי עשוי לנחת מקב"ט מטעם דה"ק וי"ל דאי משום דה"ק דרבנן ל"ה חיישינן לגבי טומאת ע"ה שהוא ג"כ

דרבנן למאי דאמר בשבת (ט"ז) כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישינה דרבנן בטומאה דאו' אחיתו לה רבנן סומאה בטומאה דרבנן לא אחיתו בה רבנן טומאה, והכ"נ לגבי חה"ק דרבנן דקרי לה הש"ס זבחים (מ"ז) מעלה בעלמא לא אחיתו בה טומאה בטומאת ע"ה דרבנן, והנה בתוס' שבת שם הק' מע"ז (נ"ב) דאיכא טומאה ישינה אפי' בטומאת ע"ז דרבנן ות' דהתם רק אותה טומאה דרבנן אבל הכלי מקב"ט דאו' משא"כ הכא בכלי זכוכית דלא מקבל שום טומאה אלא מדרבנן, ולפי"ז מיושב קו' הנ"ל דאי משום שאחר שפשטו ע"ה בגדיהם דל"ה רק ראשון לטומאה מ"מ השלחן שהוא כ"ש שפיר מקב"ט אף מראשון מטעם חה"ק כדברי הצ"ח הנ"ל דבשלמא מטעם כלי העשוי לנחת דהכלי גופא אין מקבל שום טומאה מה"ת לא אחיתו רבנן טומאה דרבנן של חה"ק אבל אחר דמשני הש"ס דמגביהין את השלחן ול"ה כלי העשוי לנחת רק מה דהוי במקרה שלא נגע אלא בראשון שוב מהני חה"ק דמקב"ט אף מראשון ואחיתו בה רבנן טומאת ע"ה דרבנן כמו דאחיתו טומאה ישינה בדרבנן בכה"ג ודוק היטב: פרפר מז.

[מבהמ"ח] בישוב קו' השואל הנ"ל החו"ב כמר משה אהרן רויך נ"י אמרתי במועדו ע"פ דאמר ביומא (כ"ג) מ"ט דר"ל אס"ד עבודה היא יש לך עבודה שכשרה בשני כלים כו' ובתוס' שם דלא תקשי לר"ל יש לך דבר שאינה עבודה וטעונה בגדי כהונה דהא ל"ק דגזה"כ הוי להחמיר לפי"ז נמצא דה"ה במה דמחוסר בגדים שנכנס להיכל חייב מיתה דמ"מ ל"צ ד' בגדים וסגי בכתונת ומכנסים דלא עדיף מתרומת הדשן לר"ל כיון דלאו עבודה היא ובמל"מ פ"ט מבי"מ הוכיח מתוס' יומא כאן דיש איסור כניסה לזר אצל המזבח ובפירש"י יומא (מ"ה) בהא דאמר וכי ס"ד שזר קרב אצל המזבח והלא נאמר אל כה"ק או אל המזבח לא יקרבו, א"כ לפי"ז דסגי בכתונת ומכנסים לכניסה והיו לבושין עוד מצנפת של חול ע"כ שפיר חשו בטומאת ע"ה שלא יגעו בשלחן משום נושא מדרס ע"כ א"ל הזהרו ודו"ק: אברהם וויידענפעלד.

פרפר מח.

בסי' קט"ו בשי' הראב"ד פ"ה דנזירות דבטומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין פטור משום שמחולל ועומד וכהנים בזה"ז דכולנו ט"מ אין עליהן חיוב טומאה כלל, עיין בפנים כתבתי במק"א בתשו' לב"ד הרב הג' החו"ב מו"ה שבתי כ"ץ ראפאפורט נ"י רב בבד"ר דקראקא במה שתמהו על הראב"ד ז"ל הרמב"ן ז"ל בתוה"א הביאו המגדל עוז והאריך בזה בשאג"א החדשות שאיך יפרנס דברי הש"ס שבועות ונזיר (י"ז) דבעי בנזיר בקבר אי גמירי שהי' ותקשי קו' התוס' דמחולל ועומד, ולהראב"ד ל"ש תי' התוס' דבכל שעה מוזהר לפרוש מן הקבר שהרי לדידי' אפי' פירש ונגע אח"כ פטור, גם תי' של הר"ת שנטמא סמוך לחשיכה דמוסיף יום לש"ל שהרי כתב דכהנים בזה"ז אין חייבין שוב לעולם משום טומאה.

ונלע"ד דכבר הערתי בתי' הר"ת דלמה חייב בנטמא סמוך לחשיכה משום מוסיף יום לפי"ד הר"מ בפ"ד מה"ש ה"י בשבועה שלא אוכל ככר זה היום וחזר ואמר שבועה שלא אוכלנה א"ח אלא אחת דאין שבועה חלה על שבועה, וכתב הראב"ד שזה שבוש שהרי מוסיף על שאר הימים, אבל הכ"מ והרדב"ז כתבו בש' הרמז"ל דמה שמוסיף ליום שאח"כ לא מקרי מוסיף כיון דליכא הוספה ליום שנאסר, והשתא הרי גם לענין טומאת

כהנים ונזיר דפטור במחולל ועומד היא מגדר דאין איסורחע"א, וענין שבע לה טומאה במנחות (כ"ד) וא"כ מה יועיל כאן מה שנטמא סמוך לחשיכה דמוסיף ליומא אחרא: ונראה הנה מה שכתבתי לתלות מחלוקת הר"מ והראב"ד ז"ל בפלוגתא דר"פ ורבה בנזיר (ז) אי יומי מפסקי מהדדי צ"ע אם יש ענין לזה, אבל הנה שי' הראב"ד מוכרח בש"ס דמכות (כ"ב) דפריך ולתני שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט הרי מה שכולל לזמן מקרי כולל ומוסיף וכמו שהקשה כן בא"מ בשו"ת על שי' הרמז"ל, וא"כ י"ל דגם שי' הר"ת הוא כשי' הראב"ד לכך בנזיר שנטמא סמוך לחשיכה דמוסיף יום חייב, אך לפי"ז צריך להבין מ"ש הראב"ד דכהנים בזה"ז א"ח משום טומאה אף דליכא מוסיף לזמן והרי שי' הראב"ד עצמו דמוסיף לזמן מקרי מוסיף: ונראה דגם הראב"ד מודה דמוסיף לזמן ל"ה מוסיף וכסברת הכ"מ והרדב"ז משום דליכא מוסיף ליום שנאסר, ורק לגבי שבועה שלא אוכלנה או גבי שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט מקרי מוסיף וכולל, משום דשבועה הוי אי' גברא ואנו דנין על האדם, ולכך גם מה דמוסיף ליומא אחרא מקרי מוסיף שהרי מוסיף לגבי האדם שיהי' אסור באכילת הככר או שיהי' אסור בחרישה ליומא אחרא, ומשא"כ לגבי כהן שנטמא דל"ה אי' גברא וכמו"ש המהרי"ט סי' נ"ג דנזיר וכהן בכל דיניהם ל"ה אי' גברא רק אי' תורה דרמי רחמנא עליהם מפני קדושתם לכך בכהנים בזה"ז א"ח משום טומאה אף דמוסיף ליומא אחרא לא מקרי מוסיף כיון דליכא הוספה על היום שנאסר ואין אנו דנין ג"כ על האדם כיון דאי' טומאה לכהן ל"ה אי' גברא: איברא שדברי הראב"ד ז"ל הם לכאן נגד משנה מפורשת פ"ד דשמחות דאמר נטמא לאחר יום הכל מודים שהוא חייב מפני שסותר יום אחד הרי מפורש דמוסיף יום חייב, אך באמת ניחא בפשיטות דבנזיר אף שאינו אי' גברא שפיר מקרי מוסיף ליומא אחרא משום דבנזיר כתיב והימים הראשונים יפלו, א"כ ל"ש בזה הטעם של הכ"מ והרדב"ז דליכא הוספה ליום שנאסר, דז"א שהרי בנזיר פועלת הטומאה החדשה גם לימים הראשונים שהרי סותר את הקודמים שיפלו וימנה מחדש: ומעתה סרה תמיהת המפור' על שי' הראב"ד ממה דבעי הש"ס בנזיר בקבר אי גמירי שהי' ולהנ"ל הראב"ד יפרש שפיר כפי' הר"ת בנטמא סמוך לחשיכה דמוסיף יום אחד וכדמתני' דשמחות, דרק לגבי כהנים בזה"ז כתב דאין עליהם חיוב טומאה משום דגבי כהנים לא מקרי מוסיף, משא"כ לגבי נזיר שסותר את הקודמין הוי מוסיף ליומא אחרא וליום שלפניו, וכש"כ הוא מדין שבועה שלא אוכלנה דמקרי מוסיף ליומא אחרא להראב"ד לשיטתו ודוק היטב: בסי' קכ"א בנוגע לזה ובסוגי' דאוכל חמץ של הקדש הרחבתי לפול הלכה בתשו' מאז להחריף כמר נפתלי ענגלענדר כעת ח"ג הרב הגביר בסאנץ אבל קצר המצע מהשתרע האריכות שבו ואפשר שתמצא מקומה במהדורא תנינא ברצה"ש: פרפר מט.

בסי' קכ"ו כתבתי בישוב קו' התוס' פסחים (ט"ו) ד"ה חבית דאי ברה"י ספיקו טמא, הנה בפנ"י הק' על קושיתם שהרי גם בס"ט ברה"י איכא שמא יבא אלי' ויטהרנה שיאמר שלא נגע והניח בצ"ע, ואמרתי דבאמת בס"ט ברה"י לש"ל כן לפי מה שחקר בש"ש ו' פכ"ג דבס"ט ברה"י לא יועיל ע"א לטהר ובאמת מפורש בירושלמי סופ"ו דסוטה לגבי ג' עדי סתירה וע"א אומר שלא נטמאה עיי"ש ודוק, והנה במהרש"א יבמות (ס"א) הביא מד' מה שלא שיבר משה הלוחות ע"פ ששמע מהקב"ה עד שירד וראה משום להורות

שאין לסמוך על ע"א, וא"כ שמצינו חידוש להשתמש בדין ע"א נגד כביכול ית"ש מכש"כ שניתן רשות לגבי אלי' לומר כן וא"כ בס"ט ברה"י דאין ע"א נאמן לש"ל שמא יבא אלי' ויאמר שלא נגע ודוק בהערה זו, ובתשו' להרב הנגיד החריף ר' פנחס ענגלענדר בקרעניץ והוספתי נופך דר"א ור"י הכא דפליגי אי אמרי' שמא יבא אלי' כו' אזלו לטעמי' בב"מ (נ"ט) דאר"א מן השמים יוכיחו ור"י אמר תורה לא בשמים היא ועפי"ז בישוב קו' התוס' שבת (כ"ה) ד"ה אחת ואכמ"ל: ובחידוש שהעליתי בפנים דבמשקין לא יהי' דין ס"ט ברה"י כלל כיון דלא איקרי טמא הוספתי עוד עד"ז למאי דאמר בפסחים (ט"ז) רביעי בקודש לא איקרי טמא דלא יהי' ג"כ ברביעי דין ס"ט ברה"י דהוי רק ככל ספק איסורא, ולכאו' א"כ לא יהי' בו ג"כ דין ס"ט בר"ה, אבל לא יתכן שיהי' חמור רביעי בקודש מדין שלישי דבו ס"ט בר"ה טהור ודאי, ובתשו' להחריף כמ' ראובן דארף מראדימישלא במה שהעיר דא"כ גם בדין חה"ק מכשיר למאי דאיבעי' במנחות (ק"ב) דלא לימנו בי' ראשון ושני א"כ הוי רק פסול ולא טמא לא יהי' בו דין ס"ט בר"ה ויהי' מיושב קו' תוס' חולין ב' ד"ה דליתי כמו דנישיילה אבל דא בורכא כאמור דלא יתכן דהכשר חה"ק יהי' חמור מהכשר מים שיש בו דין ס"ט בר"ה טהור ולא יהי' טפל חמור מן העיקר, זולת שיש לדון ע"פ התוס' חולין (ט') דס"ט בר"ה טהור לא משום דילפינן מסוטה רק מטעם דמוקמינן בחזקת טהרה א"כ מטעם זה גם בטומאה מכת חה"ק איכא דין ס"ט בר"ה, רק דעכ"פ לא יהי' בחה"ק דין ס"ט ברה"י טמא ודאי כיון דלא איקרי טמא לא ילפינן מסוטה כנ"ל ויש ליישב בזה קו' הש"ש בהא דריש חולין אלא אטמא במוקדשין בברי לי סגי והק' להנ"ל דבס"ט ברה"י אין ע"א נאמן לטהר ולמ"ש התוס' שם דאיירי בבמה דהוי ס"ט ברה"י איך סגי לי' בברי, ולהנ"ל כיון דדם קדשים אינו מכשיר ואתכשר רק בחה"ק כמו"ש התוס' ע"כ רבה בר עולא דמוקי למתני' בטמא במוקדשין ס"ל כר"א בחולין (ל"ו) דפשיטא לי' דחה"ק אין מונין ראשון ושני א"כ לש"ל בזה דין ס"ט ברה"י והוי רק ככל ספק איסור ובברי לי סגי והש"ס דמקשה כולהו כרבה בר עולא לא אמרי' כו' לכאו' הומ"ל דס"ל בחה"ק מונין ראשון ושני אבל עדיפא משני ודוק היטב: פרפר נ.

בחתמת הספר נעתרתי להשוואל להביא כאן התשו' אליו ע"ד השמטה לה' נדרים: ב"ה ח' תמוז תרצ"ט. כבוד ידידי הרב הגדול החו"ב מו"ה יוסף צינאמאן נ"י ר"מ פה"ק: לעומת שאלתו עם ח"ת, באחד שקיבל עליו בנדר שלא לשתות מים המתוקין בצוקר אם מותר לו לשתות מים המתוקים עם סירפ, ורו"מ העיר בכמה דמיונות שונות לענין אי מקרי שינוי ופנים חדשות בכה"ג וערבו לי דבריו, אבל למסקנא נראה בנ"ד דבצוקר שנמחה ונתערב במי הסירפ ל"ה שינוי כלל וכמו בנודר מיין שאסור ביין מבושל ביו"ד סי' רי"ז סעי' ט"ו וכתב הרא"ש בשם הירושלמי דחמרא בחמרא מבשלא חד מינא הוא, ובט"ז שם בשם הר"ן בטעם יש מי שאוסר בקונדיטון אע"ג שיש לו שם לווני שאני התם דמין אחר הוא משא"כ כאן דשניהם יין ומפני שנתבשל לא הפסיד, ועוד דכאן שאמר בלשון שאני שותה הרי אסור אפי' בטעם כמבואר בסי' רט"ז סעי' ע' דאם אמר שאני טועם או שאני אוכל אסור אפי' בתבשיל שיש בו טעםבשר או יין, ובש"ך ס"ק כ"ה דאפי' בלא אמר שאני אוכל אם הי' הטעם בשר או יין קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו ואסור בטעמן והכ"נ בנ"ד שקיבל עליו זה משום סיגוף ועינוי א"כ אסור אפי' בטעם,

ומכש"כ כאן שיש צוקר בעין בתערובת שאר מינים: ובדברי הירושלמי הנ"ל דחמרא וחמרא מבשלא חד מינא הוא אף דמצינו דיין מבושל מקרי נשתנה כמבואר בתוס' ב"ב (צ"ז) דאשתני לגריעותא וברא"ש שכתב דאע"ג דבאמת יין מבושל אשתני למעליותא כמתני' תרומות פ"א מ"א מ"מ פסול לנסכים כדאמר בבכורות (י"ז) גפן שהדלה מה זבח שלא נשתנה כו' ובברכות (ל"ח) אף ירקות שנשתנה ע"י האור ובש"ת הרי"ם יו"ד סי' ז' בטעם דמ"ד דם שבישלו מותר מה"ת כיון שע"י הבישול חשיב נשתנה, ומה שהק' שם מע"ז (כ"ט) לגבי י"נ מבושל דפריך פשיטא משום דאיבשל פקע לי איסור וקשה דמאי שנא מדם שבישלו דפקע איסור משום שנשתנה, י"ל ע"פ פירש"י ע"ז (מ"ו): דבאסה"נ לא מהני שינוי א"כ שאני יין דהוי אסה"נ, ובלאה"כ בענין בישול ע"י האור אי הוי שינוי מצינו קצת סתירות בזה, דבע"ז (ל"ז) אמר לגבי חיטין ועשאן קליות שא"ב משום בישול עכו"ם כמים מה מים שלא נשתנה מברייתן ע"י האור אף אוכל שלא נשתנה מברייתן ע"י האור, ואילו בפירש"י חולין (ק"ה): ד"ה סולדת שאין נוטלין מהן לידים משום דנשתנו מתורת מים ועמד בזה בח"ס שם, ולי צ"ע עוד דגם לגבי קליות הרי אמר בכריתות (ה') דקלי לא אתי מכרמל משום דקלי נשתנו מברייתן וצ"ע: ובנ"ד בצוקר שנתבשל ודאי דל"ה נשתנה מברייתו ובפרט דכל עשיית הצוקר מתחילתו הוא ע"י בישול ואין בישול אחר בישול להיות חשיב נשתנה, ויפה הביא גם רו"מ לנ"ד מטו"ז יו"ד סי' רי"ז סק"ז בשם מהר"ל בטעם איסור קומא דחלבא דלא דמי לדבש תמרים דמעיקרא אוכל והשתא משקה וקומא דחלבא מעיקרא משקה והשתא משקה והכ"נ בסירפ מעיקרא משקה והשתא משקה: ומה שהעיר רו"מ בלשון הט"ז לגבי דבש תמרים שהרי דבש אינו לא אוכל ולא משקה כמבואר בר"מ פ"א מטו"א מן התוספתא, ולק"מ דהט"ז שיגרא דלשון קאמר דבלשון בנ"א הוי משקה ועיין שבת (י"ט): לגבי דבש דבורים אמר מעיקרא אוכל ולבסוף אוכל והק' בר"ש סוף עוקצין דהול"ל מעיקרא משקה ולבסוף משקה ובח"ס או"ח סי' מ"ה תי' כאמור דשיגרא דלישנא הוא ולפי"ז הכ"נ בדברי הט"ז כן: פרפר נ.

ובבכורות (נ"ה) זכרותא דירדנא ממערת פחייס היכי דאמר לא שתינא מים ממערת פמיס איתסר לי' ככולא ירדנא, זכרותא דדמא כבדא כדר"י דאר"י כבד שנמח מטמא ברביעית העיר רו"מ דלכאו' משמע דר"י לא רק קולא אשמעינן דלא מטמא עד דאיכא שיעור רביעית רק דגם חומרא קמ"ל דאע"ג שנימוח יש לה טומאת מת וקשה דאפי' אי לא פשיטא לן דזכרותי' דדמא כבדא מ"מ גם מדין בשר מטמא משום נצל כדאמר בנזיר (דף נ') בשר המת שנימוח ונקרש מטמא, ולשיטת הסוברים דנצל אין מטמא אלא בקרש אח"כ, שפיר יש חומרא בכבד שנימוח אע"פ שלא נקרש.

אבל להסוברים דנצל מטמא אפי' לא קרש דהקרישה הוא רק לסימן דל"ה כיחו וניעו וכמו"ש במל"מ פ"ב מטו"מ קשה עכ"ד: הנה באמנה בדברי המל"מ אי בנצל בעינן קרש דוקא, פליגי בזה בירושלמי נזיר (פ"ז ה"ב) המוהל שקרש הא עודיהו מחוי לא, וחרנא אמר שאם יקרש ויהא בו כזית מטמא אפי' מחוי: וע"ד הערתו י"ל דמתני' דטהרות פ"ג מ"א ברוטב גריסין וחלב קרשו הרי אלו שניים חזרו ונימוחו כביצה טהור דאין חוזר לטומאה ישינה ומשא"כ בשמן חוזר לטומאה ישינה ובפי' הרא"ש ע"פ התוספתא דשמן כיון דבשעה שהי' קרוש אינו לא אוכל ולא משקה ולא נשתנה בינתים ממשקה לאוכל

חוזר לטומאה ישינה אחר שנימח משא"כ ברוטב גריסין וחלב דבשעה שקרשו נשתנה ממשקה לאוכל, ולפי"ז נראה דגם בדין נצל שמטמא במת לכאו' יש סברא דבכבד שנימוח לא יהי' דין נצל כיון דכבדא כולא דמא והוא דם שנקרש, ובלבוש יו"ד סי' ע"ג ופמ"ג שפ"ד שהביאו דלהכי שריא רחמנא כבדא דכולא דמא משום דקרוש ועומד ודם הנשפך כמים אסרה תורה לא דם הכבד שקרוש ועומד וא"כ בכבד שהווייתו מן הדם אע"ג דאין על הדם תורת משקה בעודו בגוף עתו"ס חולין (פ"ז) מ"מ במציאותו הי' משקה צלול והרי נשתנה ממשקה לאוכל ע"כ אפשר דבנימוח אח"כ טהור כמו ברוטב גריסין וחלב ע"כ אשמעינן דמטמא עוד משום דם ברביעית: עוי"ל משום דלא פסיקא לן אי כבד בכלל בשר, דבנדרים (נ"ד) א"ל תן בשר לאורחים ונתן להם כבד השליח מעל כו', ובמהר"ם שיף הביאו פמ"ג מ"ז סי' ס"ז סק"א לצדד דבכבד לא יהי' דין בב"ח מה"ת דל"ה בכלל הכתוב דגדי אסרה תורה א"כ משום הך ספיקא לא יהי' ג"כ בכבד דין נצל דאינו אלא בבשר ולא בדם ומשום הך ספיקא אפשר שלא יטמא אפי' מספק למ"ש המל"מ פ"ב מטו"מ בשי' הר"מ דנצל אין מטמא כ"א בודאי ואל"כ אין בו אפי' טומאת ספק והכ"נ בכבד דהוא ספק אם הוא בכלל בשר לא יהי' בו דין נצל, ולא ידעינן אי מטמא כשנימוח ג"כ מדין דם ע"י שכבר הקפה והי' לכבד, ובתוספתא תוס' שבועות (כ"ג) דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה, אבל במת בעת שהקפה והי' לכבד הי' לו דין טומאת בשר ע"כ אף כשנמחה לא יהי' מטמא לא משום בשר ולא משום דם קמ"ל ר' יצחק דמטמא משום דם ברביעית: פרפר נא.

ואמנם במ"ש המל"מ בשי' הר"מ דבספק נצל לא יהי' אפי' טומאת ספק יש להעיר דבזיר (נ') בעי אי יש נצל לבהמה וכתב הר"מ פ"א מאה"ט דמטמא מספק וקשה דלא יהי' אפי' טומאת ספק וי"ל דטעם הר"מ דבנצל אין טמא מספק משום דנצל הלמ"מ הוא וספק הלכה להקל, ולפי"ז למאי שכתב בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקל"א לגבי ספק ערלה בח"ל מותר משום ספק הלמ"מ דזה רק בספק במציאות משא"כ בספק חסרון ידיעה, ובשו"ת כוכב מיעקב סי' ט"ז תמה ע"ז מש"ס מפורש ברכות (ל"ו), וכתב לתרץ על נכון עיי"ש, א"כ ניחא שפיר דלכך בנצל דנבילה שפיר כתב הר"מ דמטמא מספק כיון דהוי ספיקא דדינא ומסייע זה לשי' הרדב"ז, ולפי"ז גם לנ"ד אי נימא דהוי ספיקא אי כבד הוי בכלל בשר הול"ל דמטמא מספק דין נצל, ועל כל אופן ניחא מה דקמ"ל ר' יצחק דכבד שנימוח דמטמא בתורת ודאי מדין דם ברביעית: פרפר נב.

ובאותו ענין נ"ל בישוב הר"מ פ"א מאה"ט הט"ז בבהמה ששפעה חררת דם דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא והק' בכ"מ דתקשי עלי' קו' הש"ס בכורות (כ"ג) נהי דבמגע לא מטמא תיטמא במשא, ונראה לפי"מ דבעי בנזיר (נ') אי יש נצל לבהמה א"כ הכא בבהמה ששפעת חררת דם שהוא נבילה שנימוחה כדאמר בגמ' נימוח הולד עד שלא יוציא ובפירש"י נדה (כ"ז:): משום ביטול ברוב מיחוי הנפל בדם עכ"ל, א"כ הוא רק בכלל נצל רש"י ותוס' נדה (כ"ז) ד"ה מ"ט דר"ש, ואיבעי' דלא איפשטא היא אי יש נצל בבהמה, ולמ"ש התוס' בכורות (כ"ג) דמסתבר דטומאת משא דלא בטל הוא רק מדרבנן, א"כ לענין טומאה בבהמה הוי סד"ר ולקולא, רק שי"ל דקו' הש"ס הוא דבמשא תטמא להך צד האיבעי' דיש נצל בבהמה, ולפי"ז מתורץ היטב שי' הר"מ דאחר שנקבע ההלכה דהוי ספק אי יש נצל בבהמה כמו שפסק הרמז"ל בפ"י מאה"ט הי"ג דהוי ספק

שוב ממילא בבהמה ששפעה חררת דם אין מטמאה במשא אפי' מספק דאף דדין נצל היא אפי' בנימוח ולא נקרש אח"כ בידעינן שאינה כיוו וניעו כמל"מ פ"ב מטו"מ הנ"ל מ"מ בבהמה הוי ספק אי יש נצל וא"כ לגבי טומאת משא דרבנן הוי סד"ר לקולא משא"כ לגבי נבילה בטלה בשחיטה דלא מיירי בנימוח כמו"ש התוס' בכורות לחד תי' ובזבחים (ע"ג) אליבא דר' יהודה עיי"ש לכך שפיר אמרינן דטומאת משא לא בטלה ודוק, היטב כי נפלא: פרפר נד.

רו"מ הביא ירושלמי תרומות (פ"א ה"ה) הכל מודים בכלכסין שהן תורמין לפי אוכלין אבל לא על גרעינן, חנני' בעי ואף לענין שבת כן אשכח תני רבי ברביעית רשב"ג אומר כגרוגרות ופי' פנ"מ בכלכסין הן זיתים גרועים שאין מוציאין שמן ואינם אלא לאכילה ופליגי בהוצאת שבת דרבי ס"ל ברביעית הואיל ואין עומדין לשמן דינן כשיעור שאר משקין ברביעית ורשב"ג ס"ל מכיון דאינן אלא אוכלין ולא משקה שיעורן כשאר אוכלין בגרוגרות להוצאת שבת, ותמה רו"מ בסברתו דרבי דכיון שהוא אוכל איך יתכן לשער ברביעית מטעם זה שאין עומד להוציא שמן דמשום זה ניתן לו תורת משקין, אדרבה משום זה שאין עומד להוציא שמן הסברא יותר דמקרי אוכל עכ"ד, והנה בצדק דבריו דלפי פשוטו הוא קשה הביאור: ונ"ל לפי המבואר בשבת (ע"ו) במתני' דשמן שיעור הוצאה כדי לסוך בו אבר קטן ושאר משקין ברביעית א"כ זה שכתב הפנ"מ דמשום שאין דרכו להוציא שמן כו' לא בא לומר דמשום זה ל"ה כאוכל רק דמשום זה ל"ה כדין כל שמן דשיעורו כדי לסוך בו אבר קטן רק דשיעורו כשאר משקין ברביעית, ומה דפליג עם רשב"ג דל"ה כאוכל נראה דהנה בתוס' ע"ז (ל') ד"ה ומטמא כתבו דזיתים כל זמן שהשמן בתוך הגוש שם אוכל גם על המשקה, אבל שי' הר"ש טהרות פ"ג מ"ב גבי גוש של זיתים דמיירי רק בגוש שהוא שני דאי ראשון א"כ גם המשקה היוצא ממנו הוא ראשון ומטמא בכ"ש כדין משקה, מבואר שיטתו דל"ה על המשקה דין אוכל אפי' בעודו בתוך הגוש, ובבט"ע סוף שעה"ת פ"ג הק' להר"ש במתני' דנזיר (ל"ח) דמבואר לפי ר"ת דאף למשנה ראשונה אף דשיעור שתיית יין ברביעית מ"מ שיעור אכילת ענבים בכזית, וקשה איך יהי' בכזית ומצטרף המשקה שבתוכו בין אי מפקד פקידי או מבלע בלועי ע' פסחים (ל"ג) הרי אין שיעורן שוה דיין ברביעית רק דמסייע זה לשי' התוס' דגם המשקה בתוך הגוש תורת אוכל עליו, והנה כמו כן תקשי קו' הבט"ע לגבי דין הוצאת שבת דזיתים וענבים בכגרוגרות ואיך מצטרף היין והשמן שבתוכן דיין שיעורו כדי גמיעה דהוא יותר מכגרוגרות ומכש"כ שאר משקין דשיעורן ברביעית, אך למאי דכתבו התוס' שם במסקנא דכדי גמיעה ביין הוי פחות מרביעית א"כ ניחא שפיר דמצטרף אע"פ שאין שיעורן שוה משום דבשבת (ע"ו) אריב"ח אין מצטרפין לחומר שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן ומשוה"כ בשמן דשיעורו מועט כדי לסוך בו אבר קטן בודאי מצטרף לקל שבהן לשיעור כגרוגרות בזיתים ועתו"ס שבת (ע"ו) ד"ה הואיל דמה דאמר התם הטעם דחזי' לדוגמא ה"ה מה דחזי' לרפואה דהוא בכ"ש לכך מצטרף לקל בזיתים שבהן]: אבל הא תינח בזיתים שדרכן להוציא שמן ששיעור השמן מועט כדי לסוך בו אבר קטן אבל בזיתים כולכסין הגרועין שאינם להוציא שמן שכבר אמר לעיל דמשוה"כ ל"ה בהו שיעור הוצאה כשאר שמן רק דהוי כשאר משקין ברביעית, א"כ ממילא לא יהי' גם הזיתים שיעורן בכגרוגרות דאין המשקה מצטרף לחומר שבהן,

דרביעית הוי יותר מכגורגרות, אך כל זה לשי' הר"ש פ"ג דטהרות הנ"ל דהמשקה אפי' בתוך הגוש ל"ה כאוכל משא"כ לשי' התוס' ע"ז (ל') הנ"ל: ולפי"ז נראה דבשי' התוס' והר"ש הוא פלוגתא דתנאי רבי ורשב"ג בירושלמי דרבי אזיל בשי' הר"ש ולכך אמר בזיתים דכלוכסין דכיון שאינן להוציא שמן המשקה ל"ה כשמן רק דשיעורו ברביעית ממילא גם בעודן בתוך הזיתים ל"ה השיעור קטן כגורגרות כיון דאין המשקה מצטרף לחמור שבהן רק דשיעורן ברביעית, אבל רשב"ג אזיל בשי' התוס' דבעוד המשקה באוכל יש עליהן תורת אוכל לכך אמר דשיעורן בכגורגרות ודוק, והנה הגם שהוא דרך פלפול קצת, אבל הדברים מתקבלים ג"כ ע"ד הפשט שהוא ביאור נחמד לדברי הירושלמי כמין חומר: ידידו דוש"ה.

פרפר נה בענין הנ"ל לענין ספק נצל להקל ובכלל הדין דספק הלכה אי להקל ראה בקונטרסי תוס' שביעית מה שכתבתי בקו' הב"י יו"ד סי' רצ"ה מקידושין (ל"ט) דמקשה לר' יוחנן דאמר ערלה בח"ל הלמ"מ מדתנן ספק ערלה בסוריא מותר א"ל כך נאמרה הלכה ספיקו מותר כו' הרי דבשאר דוכתי הלמ"מ ספיקו אסור, ואמרתי דבפסחים (נ"ד) פליגי ר' יוחנן ושמואל דר"י ס"ל ת"ב ביה"ש שלו אסור ושמואל ס"ל ביה"ש שלו מותר ובט"א מגילה (ה') דדברי קבלה אי הוי כדאורייתא היינו פלוגתתם, ובנוב"ת יו"ד סי' קמ"ו לענין ספק ד"ק דלא עדיף מספק הלמ"מ א"כ הש"ס בקידושין שפיר מקשה לר' יוחנן לשיטתו דספק ד"ק להחמיר א"כ מכש"כ בספק הלמ"מ, ראה שם אריכות יפה בנוגע לגמ' דתענית (י"ח) דר' יוחנן ס"ל כל הכתוב במגילת תענית לפניו אסור ושמואל ס"ל דגם לפניו מותר והיינו דר"י ושמואל אזלי לשיטתי בפסחים (נ"ד) עיי"ש בביאור הענין: זולת זה הוספתי בגמ' דסוכה (ל') דפליגי ר' יוחנן ושמואל אי במצוה דרבנן איכא משום מהב"ע משום דדין מהב"ע הוא מד"ק מקרא דמלאכי והוי רק דרבנן כתוס' סוכה (ט) א"כ לכאן במצוה דרבנן הוי תרי דרבנן רק דר' יוחנן לשיטתו בפסחים (נ"ד) דד"ק כדאו' אבל שמואל לשיטתו דד"ק כדרבנן ודוק כי נכון: פרפר נו.

השמטה לה' תפילין. כבוד ידנ"פ הרב הג' החו"ב מו"ה קלמן אריק נ"י דומ"צ דק' טארנא: בדבר הבתים בתפילין של ראש שדופן המפסיק בין פרשת שמע לזוהא"ש יש בו חריץ ע"י הכוויץ והוא למטה באמצע אבל מן הצדדין הם שלימים ומגיעים עד הקציצה: י"ל מקור לזה בש"ס מנחות (כ"ד) דלמא שני כלים היכי דמי כגון קפיזא בקבא דאע"ג דעריבי מעילאי כיון דמיפסקי מחיצתא מתתאי, כלי אחד דומיא דשני כלים כגון עריבתא של תרנגולים אע"ג דמיפסקי מחיצתא הא נגעי ובפירש"י וז"ל הלכך לאו הפסק הוא כיון דנגעי למעלה מן המחיצה שני החצאין באויר הכלי, והכ"נ בנ"ד שנוגעין הפרשיות זב"ז במקום הכיווץ לאו הפסק הוא, ועיין זבחים (כ"ו) והביאום לד' עד שתהא כולה לפנים וכע"ז בכתובות (כ"ה) בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם, וכ"ת הביא לשון המרדכי הביאו במחה"ש סי' ל"ג סק"ב ובמג"א סי' ל"ב סקנ"ה שכתב העור צריך להיות שלם בין בית לבית, והנה הגם דהתם מיירי שחותכין את העור במקצת כמו"ש במחה"ש, משא"כ כאן שלא נחתך רק ע"י כיווץ ולא שייך כאן הטעם שבט"ז סי' ל"ג סק"ב שהי' העור מקולקל, אבל הרי גם בדין המרדכי כתב המחזה"ש דל"ש טעמי' של הט"ז וא"כ מה לי ע"י חתך או ע"י כיווץ וכלשון הרש"ז סי' ל"ב סעי' ס"א מחיצות הבתים מבפנים בין בית לבית מלמעלה עד סוף רוחב הפרשה גם

הביא כ"ת מס' שלחן מלכים על קצש"ע בשם השל"ה שהפרשיות יהיו כולם בתוך הבתים לכתחלה, וטובה הסמיכה מש"ס מנחות הנ"ל בכה"ג דנוגעים יחד הוי ככלי אחד ובמתני' דכלים פי"ח מ"ח תפלה ארבעה כלים, ואם נבא לדרוש טעמא דקרא דלטוטפת בד' בתים שצריך שלא יהי' פרשה שבבית זה נראה לבית אחר נראה ג"כ דבעינן שלא יהי' נראה אפי' מקצת לבית האחר דכבודה בת מלך פנימה, וקצת דמיון להא דזבחים (קי"ח) אר"פ רואה שאמרו לא רואה כולו אלא רואה מקצתו, ובלשון המרדכי הביאו בב"י סי' ל"ג לפי' הא' שבקונדס וכן אם הקרע של זה למטה לצד תיתורא ושל זה למעלה לצד בית משמע הלשון שפסול כו' ולהאמור ה"ה בלא קרע רק שנכווץ העור באמצע ואין מגיע הדופן עד סוף מקום הנחת הפרשה כיון שנראה הפרשה מבית זה לבית האחר ואנן בעינן שהפרשה תהי' כולה מבפנים לכתחלה כדברי השל"ה, ואף שבמג"א סי' ל"ג סק"א כתב דאם נתקלקלו פי' שנפסקו ב' בתים שלמים ובהגה"ת לבו"ש דאולי ר"ל דבעינן שנפסק בשלימות דופן המפסיק עד למטה אבל אם לא נפסק כולו לית לן בה, אבל בפמ"ג שם ג"כ רצה לפרש כן ודחה פי' זה עיי"ש רק דבנ"ד נראה שיש עצה לתת בין הדפנות קלף דק להדביקו בדבק וירד עד למטה, ולפי שעל כל אופן החשש הוא רק לכתחלה בודאי בכה"ג שמתקן ע"י דבק שהוא כמחובר אין כאן מקום פקפוק אפי' לכתחילה והנלע"ד כתבתי: פרפר נז.

[הערה].

בנוגע לתשובתי סי' נ"ז אודות העופות שיש להן ה' אצבעות שכתבתי הנלע"ד פשוט להתירא, נתתי אל לבי שאין רצוני להיות דן יחידי בעד הכלל, רק אניח הדבר לרבנים מובהקים לקבוע ההלכה פסוקה ולהוציא את מורי הוראה בישראל ממבוכת הספק: והלום ראיתי העתק תשו' מס' חבצה"ש ח"ב סי' כ"ו שכתב להחמיר רק שמעיר כי דבריו בלא החלט: ובאמנה ראיתי שכתב דברים בלתי מתקבלים לדעתי במחכג"ת וזה לשונו דכיון שאנו רואים שיש לו שני אצבעות הרי נתברר בחוש שאין זה אותו העוף שאחז"ל שהוא טהור, והגע עצמך אנו סומכים על סימנים באבידה ולמ"ד סימנים דאו' ג"כ לענין היתר עגונה, והנה אם יבא אחד ויאמר שנאבד לו עוף שהי' לו ד' אצבעות והמוצא מצא עוף שיש לו ה' אצבעות ודאי לא נחזיר לזה ע"פ הסימנים שהרי אנו רואים בחוש שזה אינו שלו שהרי יש לו אצבע יותר, וכן בעדות אשה אם יאמר אחד סימן שהי' להבעל ששה אצבעות ואנחנו נמצא בזה האיש שבעה אצבעות ודאי נאמר שאין זה בעל האשה והכ"נ דכוותי ממש עכ"ל: ומאוד תמוהים הדברים, דמה דמות יערוך לזה שיש הכחשה בפירוש באמירת הסימן, ואדרבה הגע עצמך בסימן דארוך וגוץ דאמר בב"מ (כ"ז) דל"ה סימן ומ"מ אם תאמר האשה על הבעל סימן דגוץ ונמצא ארוך או להיפוך בודאי שהסימן מוכחש ונתברר שאין זה בעל האשה ובכל זה לגבי סימני עופות כתב בשו"ת צ"צ סי' כ"ט ראי' מב"ק (נ"ה) לגבי אוז ואוז הבר אילימא דהאי ארוך קועי' והאי זוטר קועי' כו' דמבואר דמשום שינוי הגידול לא יצא מכלל הטהורין והכ"נ משום שינוי של יתרת אצבע ובפרט דלא מקרי יתרת כיון שהם בשורש אחד כמו שכתבתי בפנים] שלא יצא מן המסורה והוא בכלל שאחז"ל בתורין אף כל כיוצא בהן טהורין, ודברי הגאון חבצה"ש ז"ל בכאן שלא בדקדוק במחכג"ת והרי מסיים שם בעצמו שלא בא לומר דבר בהחלט מחמת שהוא חוץ מביתו ומחוסר מספרי האחרונים המדברים בזה הענין עיי"ש:

עכ"פ אחר רואי דעת גדולים נוטה להחמיר, ע"כ ג"א אם שעל משמרתי אעמוד בעיקר ההלכה שאין בהם חשש ופקפוק, עכ"ז אין רצוני שתהי' ההכרעה על דעתי לבד עד שיבא הדבר לשיקול דעת ועיון רבנים מובהקים בהלכה ובאופן שיהיו תמימי דעים עמי, מיני ומיני' תסתיים שמעתתא להתירא במטותא מיני' להשמיעני אשר אתם בזה וברצה"ש אשנה פרק זה במהדורא תנינא בקרוב כאשר אזכה לו מחסדי הבו"ת: פרפר נח.

נשמט לקו' האו"ח בפרפר ל"ו הנ"ל יש להעיר חדשות לפי פירש"י תמורה ד' דכהנים לוקין על לאו הנל"ע, איך הדין לגבי אשה בת כהן אי לוקה ג"כ אלהנל"ע, ולכא' הרי הטעם בגמ' לגבי כהנים דרבי בהו רחמנא קדושה יתירה היינו דאמר בכמה דוכתי בש"ס דשאני כהנים דרבי בהו רחמנא מצות יתירות וכן במסורת הש"ס ציין לכל המקומות בש"ס, וא"כ לפי"ז לאו דוקא בכהן אלא אפי' בבת כהן וכדאמר בסנהדרין נ"א דצריך קרא למעוטי בת כהן שחיללה שבת שלא תהא בשרפה דסד"א הואיל דאחמיר בהו רחמנא בכהנים דרבי בהו מצות יתירות אימא תידון בשריפה, וא"כ לגבי להנל"ע דכהן לוקה ה"ה בת כהן, ואע"ג דבתמורה לשון הש"ס דרבי בהו קדושה יתירה ופירש"י דכתיב אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא מ"מ היינו הך דרבי בהו מצות יתירות ואע"ג דדין טומאת כהנים ליתא בנשים מ"מ משום דאחמיר רחמנא בכהנים אחמיר ג"כ בבת כהן כלשון הש"ס בסנהדרין הנ"ל הואיל ואחמיר בהו רחמנא בכהנים כו', ובמקנה קידושין ל"ו כתב דלא שייך לומר בבנות אהרן דרבי בהו מצות יתירות אבל בשו"ת מהרי"א או"ח סי' קפ"ב השיג עליו מגמ' מפורשת סנהדרין נ"א הנ"ל, וא"כ מתורץ קו' האו"ח בקרא ואכל לא תאכלוהו כמו דאמר דנפ"מ בכהנים ה"ה דנפ"מ לבנות אהרן דלוקין אלהנל"ע דלא אישתרי מליקה לגביהו, וזה חדש: פרפר נט.

לתשו' סי' ס"ג במ"ש בישוב קו' המל"מ בפסחים נ"ט דמעלה ומלינה בראש המזבח אע"ג דלכתחלה לא יעלו רק כיון דסופו שימשול בו האור ויעשה לחמו של מזבח, אכתי יש להעיר דבמנחות כ"ו בעי חזקי' איברין שסידרן וסידר עליהן את המערכה מהו על העצים אמר רחמנא דוקא על העצים או דלמא כיון דכתיב קרא אחרינא אשר תאכל האש את העולה על המזבח אי בעי הכי עביד אי בעי הכי עביד, א"כ מאי מהני הכא מה שמעלה ומלינה בראש המזבח אם לא יגביה את האימורין אח"כ לסדרן על העצים נשאר בתיקו אי הוי הקטרה.

וכן יש להעיר בכלל הדין לגבי פסולין שאם עלו לא ירדו דאיך משכחת לה כיון דלא הוי הקטרה רק על העצים ובזבחים פ"ח מקשה הש"ס אי אויר מזבח לאו כמזבח דמי חטה"ע פסולה היכי מזה מדמה וקשה דעדיפא הו"ל לאקשוויי דאיך משכחת לה בכלל דאם עלו לא ירדו שהרי יהי' צריך להגביהן ולסדרן על עצי המערכה והוי כירדו אי אויר מזבח לאו כמזבח והיא הערה גדולה, רק י"ל באיבעי' דמנחות כ"ו דאמר כיון דכתיב קרא אחרינא אי בעי הכי עביד כו' יש לתלות בפלוגתא דר"ש ורבנן בסוטה ט"ז בהקדים עפר למים לרבנן פסול ור"ש מכשיר דתרי קראי כתובי כתיב עלי' אלמא עפר ברישא וכתוב מים חיים אל כלי אלמא מים ברישא הא כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן, וכן בפסחים ס"ח פלוגתא דר"א ור"י דרא"א כתוב אחד אומר עצרת לד' וכתוב א' אומר

עצרת תהי' לכם או כולו לד' או כולו לכם, והכ"נ לגבי הקטרה על המזבח או על העצים
אי אמרי' משום דאיכא תרי קראי אי בעי עביד הכי ואי בעי עביד הכי תלי' בפלוגתם,
והיא הערה חדתא ובתשו' להחריף לכמר"י לאנגער כתבתי אריכות פלפול ואכ"מ: פרפר
ס.

לסי' ס"ד.

הבאתי דהתוס' זבחים ו' דמצי למיפרך מי לימא לקרא דמשתעי ע"י לב ב"ד, וחידוש
אצלי במה שבס' אמרי נועם על דיני קנינים כתב הגאון רי"ש ז"ל בהסכמתו דלא יתכן
לומר דקרא איירי ע"י לב ב"ד מתנה והרב המחבר התוכח עמו בזה בהג"ה ובמחכת"ה
אישתמיט להו תוס' זבחים הנ"ל ובמק"א בתשו' להרה"ג מהר"י ווייסבראד אב"ד
יעדליטש כתבתי להעיר בגיטין ל"ו בדרשא דספרי ואשר יהי' לך אחיך בידך מכאן אמרו
המלוה חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין עתוס' שם, ובפירש"י
דף ל"ז דמוסר שטרותיו לב"ד שאינו משמט דתפסו לי' בי דינא וז"ל והפקרן הפקר וגבי
מלוה לא קרינן בו' לא יגוש וקשה כמו דלא יתכן קרא דמשתעי ע"י לב ב"ד הכ"נ לא
יתכן דמשתעי קרא ע"י הפקר ב"ד וכתבתי ליישב ואכמ"ל.